

PROCEEDING

รวมบทความวิจัย

โครงการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ
ด้านศิลปะและวัฒนธรรม ครั้งที่ ๑

วันที่ ๑๕ - ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔
ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

คำนำ

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา กำหนดจัดการประชุมวิชาการระดับชาติ ด้านศิลปะและวัฒนธรรม ครั้งที่ 1 หัวข้อ “สืบสาน สร้างสรรค์ ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น” ในระหว่างวันที่ 15 – 16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา เพื่อเป็นเวทีทางวิชาการให้คณาจารย์ นักวิจัย และนักศึกษา ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเพิ่มพูนประสบการณ์ด้านการวิจัย สร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการวิจัยระหว่างนักวิจัย หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติด้านศิลปะและวัฒนธรรม ครั้งที่ 1 ประกอบด้วย บทความวิจัยฉบับเต็ม จาก 4 กลุ่มสาขาวิจัย คือ

1. วรรณกรรมและภาษา
2. วัฒนธรรมในลักษณะอื่น ๆ
3. ศิลปะ งานช่าง และงานออกแบบ
4. นาฏ-ดุริยศิลป์และงานสร้างสรรค์

สำหรับการจัดทำเอกสารครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงลงด้วยดีจากความร่วมมือของหลายฝ่าย ขอขอบคุณนักวิจัย คณะทำงาน ตลอดจนผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ที่คอยให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารฉบับนี้มีประโยชน์ต่อผู้อ่านตามสมควร

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

โครงการประชุมวิชาการ และนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติด้านศิลปะและวัฒนธรรม

ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ 1

“สืบสาน สร้างสรรค์ ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น”

วันที่ 15 – 16 กุมภาพันธ์ 2564

ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

.....

1. หลักการและเหตุผล

ภารกิจที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษา คือ การพัฒนาคุณภาพการศึกษานบนพื้นฐานของการวิจัยและพัฒนา เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรม ที่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมและประเทศชาติ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มีภารกิจหลักในด้าน การทำนุบำรุงด้านศิลปะและวัฒนธรรมให้มีความยั่งยืน สร้างประโยชน์และคุณค่าต่อชุมชน โดยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัยเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้าน ศิลปะและวัฒนธรรม การวิจัยและพัฒนา โดยส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างงานวิจัยของคณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษาของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาได้จัดให้มีการเรียนการสอนที่หลากหลายสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องหรือบูรณาการงานด้านศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ หรือของท้องถิ่น กอรปกับในปัจจุบันมีการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาด้วยการจัดทำสารนิพนธ์ก่อนจบการศึกษา ซึ่งปรากฏผลงานวิจัยที่น่าสนใจในศาสตร์ทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมจำนวนมาก อาทิ งานวิจัยที่เกี่ยวกับขนมธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ภาษา ดนตรี นาฏศิลป์ วิจารณ์ศิลป์ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม การแกะสลัก การทอผ้า การจักสาน การทำเครื่องเงิน/เครื่องทอง การทำเครื่องปั้นดินเผา อาหาร การละเล่น และงานอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม จึงกำหนดจัดโครงการการประชุมวิชาการระดับชาติ ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ 1 “สืบสาน สร้างสรรค์ ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น” เพื่อเป็นเวทีในการนำเสนอผลงานวิชาการและ

แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ด้านศิลปะและวัฒนธรรม ระหว่างคณาจารย์ นักวิชาการ และนักวิจัย และเพื่อส่งเสริมการสร้างเครือข่ายงานวิจัยในระดับชาติต่อไป

2. วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นเวทีในการเสนอผลงานวิชาการและผลงานวิจัยระดับชาติด้านศิลปะและวัฒนธรรม ให้แก่คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิตและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสถาบันอุดมศึกษา และเพื่อสร้างเครือข่ายในการพัฒนางานวิจัยให้เกิดขึ้นระหว่างคณาจารย์ นักวิชาการ และนักวิจัย

3. ผู้เข้าร่วมโครงการ

คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาภาครัฐและเอกชน และผู้สนใจทั่วไป

4. รูปแบบการประชุมวิชาการและเงื่อนไขการส่งผลงานวิจัย/ผลงานวิชาการ

4.1 เงื่อนไขของผลงานที่นำเสนอ

- 1) บทความที่จะนำเสนอต้องเป็นผลงานที่ไม่เคยเผยแพร่ที่ได้มาก่อน จัดทำบทความตามรูปแบบที่คณะกรรมการกำหนดไว้เท่านั้น
- 2) เป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และผู้สนใจ
- 3) เป็นผลงานวิทยานิพนธ์/การศึกษาค้นคว้าอิสระของนิสิต/นักศึกษา

4.2 ประเภทการนำเสนอ

- 1) นำเสนอในรูปแบบการบรรยาย (Oral presentation) ด้วย Power Point โดยใช้เวลานำเสนอ เรื่องละ ไม่เกิน 10 นาที และซักถาม 5 นาที
- 2) นำเสนอในรูปแบบโปสเตอร์ (Poster presentation) โดยจัดทำโปสเตอร์ในรูปแบบที่กำหนด และผู้นำเสนอจะต้องอยู่ประจำจุดแสดงผลงานเพื่อนำเสนอผลงานและตอบข้อซักถาม ทั้งนี้ สามารถส่งผลงานนำเสนอได้ทั้ง 2 ประเภท

4.3 สาขาการนำเสนอผลงาน แบ่งเป็น 11 Sessions ดังนี้

- ศิลปะการแสดง
- ดนตรี
- ทัศนศิลป์
- งานช่าง, งานช่างฝีมือพื้นบ้าน
- งานออกแบบ

- นฤมิตรศิลป์
- ภาษาและวรรณกรรม
- แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล
- ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล
- การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน ศิลปะการต่อสู้และป้องกันตัว
- วัฒนธรรมในลักษณะอื่น ๆ

4.4 ขั้นตอนการส่งผลงาน

ผู้นำเสนอผลงานลงทะเบียน และจัดส่งบทความวิจัยฉบับเต็ม (Full Menu script) เพื่อนำเสนอภาคบรรยาย/ภาคโปสเตอร์ ผ่านระบบออนไลน์

4.5 ช่องทางการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

- 1) ตีพิมพ์บทคัดย่อ ใน Abstract Book ของงานประชุมวิชาการ
- 2) ตีพิมพ์บทความฉบับเต็ม ใน Proceedings (อัปโหลดบนเว็บไซต์งานประชุมวิชาการ)
- 3) ตีพิมพ์ลงวารสารสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา (สำหรับผลงานบทความดีเด่น)

5. รูปแบบการนำเสนอ

- 5.1 รูปแบบที่ 1 นำเสนอแบบบรรยาย (Oral Presentation)
- 5.2 รูปแบบที่ 2 นำเสนอแบบโปสเตอร์ (Poster Presentation)

6. กำหนดการ

กำหนดการ	รายละเอียด
บัดนี้ ถึง 25 ธันวาคม 2563	ลงทะเบียนและส่งบทความฉบับเต็ม (Full Paper) ทั้งนำเสนอแบบบรรยายและแบบโปสเตอร์ ผ่านระบบออนไลน์
5 พ.ย. 63 - 12 ม.ค. 2564	ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ
10 พ.ย. 63 - 20 ม.ค. 2564	แก้ไขบทความตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและส่งคืนบทความฉบับสมบูรณ์ ผ่านระบบออนไลน์
30 มกราคม 2564	ประกาศผลการพิจารณาบทความ ผ่านระบบออนไลน์

บัดนี้ ถึง 27 มกราคม 2564	ลงทะเบียนสำหรับผู้เข้าร่วมประชุมโดยไม่นำเสนอผลงาน ผ่านระบบออนไลน์
15 – 16 ก.พ. 2564	นำเสนอผลงานในการประชุมวิชาการระดับชาติ ณ หอประชุมเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

7. อัตราค่าลงทะเบียน

1. ผู้นำเสนอบทความที่เป็นบุคคลภายนอก

- คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ
  - นำเสนอแบบบรรยาย บทความละ 1,200 บาท
  - นำเสนอแบบโปสเตอร์ บทความละ 1,800 บาท

(สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา เป็นผู้จัดทำโปสเตอร์ให้)

- นักศึกษา
  - นำเสนอแบบบรรยาย บทความละ 500 บาท
  - นำเสนอแบบโปสเตอร์ บทความละ 1,100 บาท

(สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา เป็นผู้จัดทำโปสเตอร์ให้)

2. ผู้นำเสนอบทความที่เป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา (อาจารย์/เจ้าหน้าที่/นักศึกษา) ไม่ต้องชำระค่าลงทะเบียน (ผู้นำเสนอแบบโปสเตอร์ เป็นผู้จัดทำโปสเตอร์มาเอง)

3. ผู้นำเสนอบทความที่สังกัดหน่วยงานร่วมเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมวิชาการ ไม่ต้องชำระค่าลงทะเบียน (ผู้นำเสนอแบบโปสเตอร์ เป็นผู้จัดทำโปสเตอร์มาเอง)

8. การชำระเงินค่าลงทะเบียน

บทความที่ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วเท่านั้นจึงจะชำระค่าลงทะเบียน

9. หน่วยงานดำเนินการ

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

กำหนดการ

การประชุมวิชาการ และนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติด้านศิลปะและ
วัฒนธรรม

ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ 1

“สืบสาน สืบสร้างสรรค์ ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น”

วันที่ 15 – 16 กุมภาพันธ์ 2564

ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2564

เวลา	กำหนดการ
08.30-09.00 น.	พิธีเปิดการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ
09.00-12.00 น.	นำเสนอผลงานภาคบรรยาย กลุ่มวรรณกรรมและภาษา
12.00 – 12.15 น.	นำเสนอผลงานภาคโปสเตอร์ กลุ่มวรรณกรรมและภาษา
12.15 – 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 16.30 น.	นำเสนอผลงานภาคบรรยาย กลุ่มวัฒนธรรมในลักษณะอื่น ๆ
16.30 – 16.45 น.	นำเสนอผลงานภาคโปสเตอร์ กลุ่มวัฒนธรรมในลักษณะอื่น ๆ

วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2564

เวลา	กำหนดการ
09.00-11.00 น.	นำเสนอผลงานภาคบรรยาย กลุ่มศิลปะ งานช่าง และงานออกแบบ
11.00 – 12.15 น.	นำเสนอผลงานภาคโปสเตอร์ กลุ่มศิลปะ งานช่าง และงานออกแบบ
12.15 – 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 15.15 น.	นำเสนอผลงานภาคบรรยาย กลุ่มนาฏ-ดุริยศิลป์และงานสร้างสรรค์
15.15 – 15.30 น.	นำเสนอผลงานภาคโปสเตอร์ กลุ่มนาฏ-ดุริยศิลป์และงานสร้างสรรค์
15.30 น.	พิธีปิดการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ

กำหนดการนำเสนอ

วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2564

กลุ่มวรรณกรรมและภาษา

ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์ผลงานวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิตยา ธัญญาณิชย์
2. อาจารย์ ดร.อุรารัตน์ ปานรอด

ผู้ดำเนินรายการ

อาจารย์ ดร.ศราณี เวศยาสิรินทร์

ลำดับ	เวลา	หัวข้อ	ผู้นำเสนอ
1	09.00-09.15 น.	ท้องถิ่นนิยม (localism) ที่ปรากฏในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2561 – 2563	เกษวรงค์ นิลवास
2	09.15-09.30 น.	การศึกษาแนวคิดสตรีนิยมจากเนื้อเพลงแห่งยุคศตวรรษที่ 20 และ 21	พัฒนิตา แก้วยอดทอง
3	09.30-09.45 น.	การวิเคราะห์ภาษาอังกฤษแบบแอฟริกันอเมริกันในบทเพลงของบียอนเซ่	ฟาติน ฮูลู
4	09.45-10.00 น.	กลวิธีทางภาษาในการนำเสนออุดมการณ์ “ความเป็นแม่บ้าน” ผ่านคอลัมน์และงานโฆษณาในนิตยสารแม่บ้าน ช่วงปีทศวรรษ 2540-2549	เจรจา บุญวรรณโณ
5	10.00-10.15น.	กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อความเป็นแม่ในอุดมการณ์แม่ศรีเรือนในนิตยสารกุลสตรี	ปิยธิดา คงวิมล

6	10.15-10.30 น.	มโนทัศน์เกี่ยวกับเสรีภาพในวรรณกรรมของมาลัย ชูพินิจ	ณัชรดา สมสิทธิ์
	10.30-10.45 น.	รับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่ม	
7	10.45-11.00 น.	แรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา	วิสุทธิ์ กระจ่างศิริศิลป์
8	11.00-11.15 น.	การศึกษาถ้อยคำสำนวนที่ปรากฏคำว่า “กิน” สะท้อนบริบทสังคมไทย	ชนางลักษณ์ ขุนทอง
9	11.15-11.30 น.	หน้าที่การปนภาษาและการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ในเพลงเพื่อชีวิตถิ่นใต้ของวงพัทลุง	วรวรรณ สุขใส
10	11.30-11.45 น.	การจำแนกท่ามือกิริยาในภาษามือไทย	พวงผกา จันยาวงค์ สิรินทรา ฤทธิเดช มุกดา กุดคู่เดิม
11	11.45-12.00 น.	เพลงร้องเรือเด็กภาคใต้ สายใยใจจากแม่สู่ลูก	สีบพงศ์ ธรรมชาติ
12	12.00-12.15 น.	การแปรศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล : เอกลักษณะทางวัฒนธรรมของภาษาถิ่น	จรรยา หนูดีด

กลุ่มวัฒนธรรมในลักษณะอื่น ๆ

ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์ผลงานวิจัย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สีบพงศ์ ธรรมชาติ
2. อาจารย์ ดร.บรรจง ทองสร้าง

ผู้ดำเนินรายการ

อาจารย์ธีรวิภา แก้วมาก

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ลำดับ	เวลา	หัวข้อ	ผู้นำเสนอ
1	13.00-13.15 น.	การอนุรักษ์พื้นฟูสืบสาน และพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือสีธรรมชาติเพิ่มมูลค่า สำหรับการท่องเที่ยวกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครึ่งในจังหวัดนครปฐม	เก่งกาจ ต้นทองคำ
2	13.15-13.30 น.	เรื่องเล่าจากดินแดนอิเหนาผ่านวัฒนธรรมอาหารอินโดนีเซีย	ทิวาพร จันท์แก้ว
3	13.30-13.45 น.	เมืองสงขลา : พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู รัตนโกสินทร์ศก ๑๐๘,๑๐๙,๑๑๗,๑๒๐	สิทธิพร ศรีม่วง
4	13.45-14.00 น.	การศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครึ่ง	มาริษา สุจิตวนิช
5	14.00-14.15 น.	การเพิ่มกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวส่งผลต่อการเพิ่มจำนวนวันในการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครึ่งจังหวัดนครปฐม	ถิรนนท์ ประทุม
6	14.15-14.30 น.	บทบาทและความสำคัญ “พระพุทธรูปสตรี” ในจังหวัดจันทวนครศรีธรรมราช	ชาญณรงค์ คงฉิม
	14.30-14.45 น.	รับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่ม	
7	14.45-15.00 น.	สื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า	วัยวัฒน์ สายท้อม
8	15.15-15.30 น.	การเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาบ่อยาง	ปิยกุล บุญญาศรีรัตน์
9	15.30-15.45 น.	การออกแบบและพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ กรณีศึกษากลุ่มแม่บ้านป่าตึงเหนือสามัคคี อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน	พบสันต์ ติไชย

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

10	15.45-16.00 น.	แนวทางการพัฒนาการจัดการตลาด โดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม	ณัฐวรรณ พุ่มดี
11	16.00-16.15 น.	ศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งด้านผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ เพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และพัฒนาการท่องเที่ยววิถีในจังหวัดนครปฐม	ณรงค์วรรษ บุญมา
12	16.15-16.30 น.	หน้าสदन: วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ก่อนยุคนาถุ้ง	กัลย์วดี เรืองเดช
13	16.30-16.45 น.	การประเมินคุณค่าขององค์ประกอบมรดกทางวัฒนธรรมย่านชุมชนเก่าสู่มรดกจังหวัดสงขลา	กมลนาวัน อินทนูจิตร

กำหนดการนำเสนอ
วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2564

กลุ่มศิลปะ งานช่าง และงานออกแบบ

ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์ผลงานวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อ้อยทิพย์ พลศรี
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติ พิมเสน

ผู้ดำเนินรายการ

อาจารย์วันภรณ์ จักรมานนท์

ลำดับ	เวลา	หัวข้อ	ผู้นำเสนอ
1	09.00-09.15 น.	การประยุกต์ใช้เทคนิควิศวกรรมคั่นเซในการออกแบบผลิตภัณฑ์ เครื่องถมประเภทของฝากเชิงแนวคิด กลุ่มผู้ผลิตเครื่องถม กรณีตัวอย่าง จังหวัดนครศรีธรรมราช	สุรสิทธิ์ ระวังวงศ์
2	09.15-09.30 น.	แนวทางการสืบสานมรดกภูมิปัญญาการทอผ้าตีนจกของชุมชน ลาวครั่ง จังหวัดนครปฐม	แพรภัทร ยอดแก้ว
3	09.30-09.45 น.	การวิจัยและพัฒนาารูปแบบกระเป๋าหนังสาน ที่สะท้อนถึง อัตลักษณ์ความเป็นไทยสำหรับธุรกิจเครื่องหนังในประเทศไทย	สุทธิดา เอกวนิชชา
4	09.45-10.00 น.	กระจุด : แนวคิดลวดลายจากจตุรธรรมธาตุสู่การพัฒนาลวดลาย ผลิตภัณฑ์	วชิรวิทย์ บัวขาว

5	10.00-10.15น.	รูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบน พัสดุราภรณ์: เทคนิคการวิเคราะห์เอกสารวิชาการ	ดวงรักษ์ รัตนพันธุ์
6	10.15-10.30 น.	ผลการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะ สร้างสรรค์ป้ตตานีถิ่นงานงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	กอริเยาะ เตะย๋อ
	10.30-10.45 น.	รับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่ม	
7	10.45-11.00 น.	พระพุทธรูปสำริดประทับยืนทรงเครื่องวัดทำสำเนาเหนือ จังหวัดพัทลุง : ตัวอย่างอิทธิพลตกค้างของศิลปะอยุธยา ตอนกลางในสมัยอยุธยาตอนปลาย	เซน เพชรรัตน์
8	11.00-11.15 น.	การออกแบบสื่อสารสนเทศการท่องเที่ยวและสื่อส่งเสริมการขาย ผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววันวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม	ศิริญา อารยะจารุ
9	11.15-11.30 น.	การออกแบบเครื่องปั้นดินเผาประดับผมสำหรับหญิงชาวมอญใน จังหวัดปทุมธานี	กนกนาฏ พรหมนคร
10	11.30-11.45 น.	การออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร กรณีศึกษา ของร้าน Rout 41 Farm	ปัญญา จุลกุล
11	11.45-12.00 น.	การออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์ บล็อกไม้	วงศ์วรุตม์ อินตะนัย
12	12.00-12.15 น.	การออกแบบชุดโต๊ะ โดยมีแรงบันดาลใจจากรถไฟ	ธัชพล ภัทรจริยา

กลุ่มนาฏ-ดุริยศิลป์และงานสร้างสรรค์

ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์ผลงานวิจัย

1. รองศาสตราจารย์พิเศษ ดร.บุปผาชาติ อุปถัมภ์นรากร
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สาวิตร พงศ์วัชร

ผู้ดำเนินรายการ

อาจารย์ภูษิต สุวรรณมณี

ลำดับ	เวลา	หัวข้อ	ผู้นำเสนอ
1	13.00-13.15 น.	การเดินเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุ: ชุมชนหมู่ที่ 5 ตำบลนาหม่อม อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา	รัชยา วีรการณ
2	13.15-13.30 น.	เรียงระบำบุปผาราชินีพันปีหลวง	ดารารณี จันทมิไชย
3	13.30-13.45 น.	ระบำรามัญบันเทิง: การสร้างสรรค์นาฏศิลป์เชิงอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดปทุมธานี	ดุสิตธร งามยิ่ง
4	13.45-14.00 น.	ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของโนราโรงครู กรณีศึกษาชุมชนวัดท่าแค อำเภอมือง จังหวัดพัทลุง	ชูลีพร ทวีศรี
5	14.00-14.15 น.	ศึกษากระบวนการทำรำและสร้างสรรค์ชุดการแสดงของพญานกสตาฯ ในโขน ตอน พระรามเดินดง องค์กรศึกษณ์ล็กนางสีดา ของรองศาสตราจารย์สมชาย พูลพิพัฒน์	โสภณัฐ เจริญรูป

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

6	14.15-14.30 น.	การพัฒนาศิลปะการแสดงจากดอกลำดวน : ดอกไม้ประจำ จังหวัดศรีสะเกษ	ภัสชญารักษ์ จารุดารากร
	14.30-14.45 น.	รับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่ม	
7	15.00-15.15 น.	Zapin Salor of Kg Salor : Reinvention of Zapin Performance in Kampong Salor to the Performance of Main Zapin 2010	Mohd Hazlami bin Harun
8	15.15-15.30 น.	การศึกษาแนวคิดการออกแบบภาพแปรขบวนสำหรับ วงโยธวาทิตของนายเอกวิทย์ สมจิตต์	สมพร บุญประดิษฐ์

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
รายละเอียดโครงการ	ข
กำหนดการ	ฉ
กำหนดการนำเสนอ	ช
สารบัญ	ฅ
กลุ่มนาฏ-ดุริยศิลป์และงานสร้างสรรค์	
ภาคบรรยาย	
การสร้างสรรค์ชุดการแสดงกัณฑ์ปาล์มดำ : ดอกไม้ประจำจังหวัดศรีสะเกษ.....	1
ภัทษณารักษ์ จารุदारากร ศิริเพ็ญ อุตไพบุลย์ สุริย์ฉาย สุกันธรัตน์ อัคราพร สุขทอง ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของโนราโรงครู กรณีศึกษาชุมชนวัดท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง พ.ศ. 2508 – ปัจจุบัน.....	18
ชุลีพร ทวีศรี ชลธิชา สุวรรณขันธ์	
การเดินเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุ: ชุมชนหมู่ที่ 5 ตำบลนาหม่อม อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา.....	30
รัชยา วีรการณั์ ชนินทร์ สุตรัก	
การศึกษาระบบท่ารำและสร้างสรรค์ชุดการแสดงของพญานกสตาญในโขน ตอน พระรามเดินดง องค์ทศกัณฐ์ลีลางสีดา ของ รองศาสตราจารย์สมชาย พูลพิพัฒน์.....	43
โสภณัฐ เจริญรูป จรรย์สมร ผลบุญ	
เริงระบำบุปผาราชินีพันปีหลวง.....	60
ดารานี จันทมิไชย ทศนีย์ ศิวบวรวัฒนา โสภณ ศิวบวรวัฒนา กิตติศักดิ์ สินธุโคตร พิไลวรรณ ยะวรรณ	
ระบำรามัญบันเทิง : การสร้างสรรค์นาฏศิลป์เชิงอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดปทุมธานี. ดุสิตธร งามยิ่ง	75
Zapin Salor of Kg Salor : Reinvention of Zapin Performance in Kampong Salor to the Performance of Main Zapin 2010.....	86
Mohd Hazlami bin Harun	
ภาคโปสเตอร์	
การศึกษาแนวคิดการออกแบบภาพแปรขบวนสำหรับวงโยธวาทิตของนายเอกวิทย์ สมจิตต์.....	94
สมพร บุญประดิษฐ์ ภูษิต สุวรรณมณี	

กลุ่มวรรณกรรมและภาษา

ภาคบรรยาย

การศึกษาแนวคิดสตรีนิยมจากเนื้อเพลงแห่งยุคศตวรรษที่ 20 และ 21.....	102
พัฒนา แก้วยอดทอง อภิรดี สุภาพ	
การวิเคราะห์ภาษาอังกฤษแบบแอฟริกันอเมริกันในบทเพลงของบียอนเซ่.....	116
ฟาติน ฮูตู ไพโรจน์ เบ็ญญ์	
หน้าที่การปนภาษาและการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ในเพลงเพื่อชีวิต ถิ่นใต้ของวงพัทลุง.....	128
ธัชชา มะลิแก้ว อรวรรณ สอสม วรวรรณ สุขใส	
แรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาสาขาวิชาการผลิตพืช คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.....	138
เสาวณี ทับเพชร อูรารัตน์ ปานรอด วิสุทธิ์ กระจ่างศิริศิลป์ อรรถนพ บุญจันทร์	
กลวิธีทางภาษาในการนำเสนออุดมการณ์ “ความเป็นแม่บ้าน” ผ่านคอลัมน์งานโฆษณาในนิตยสาร แม่บ้าน ช่วงปีศตวรรษ 2540-2549.....	149
เจรจา บุญวรรณโณ วิมลมาศ ปถุชากุล	
กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อความเป็นแม่ในอุดมการณ์แม่ศรีเรือนในนิตยสารกุลสตรี.....	164
ปิยธิดา คงวิมล วิมลมาศ ปถุชากุล	
ท้องถิ่นนิยม (localism) ที่ปรากฏในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2561 – 2563.....	177
เกศวรางค์ นิลवास	
การศึกษาถ้อยคำสำนวนที่ปรากฏคำว่า “กิน” สะท้อนบริบทสังคมไทย.....	191
พริดา พูลสวัสดิ์ ขนางลักษณ์ ขุนทอง	
มโนทัศน์เกี่ยวกับเสรีภาพด้านความรักในวรรณกรรมของมาลัย ชูพินิจ.....	204
ณัชรดา สมสิทธิ์ วิมลมาศ ปถุชากุล	
การจำแนกท่ามือกิริยาในภาษามือไทย.....	218
พวงผกา จันยาววงศ์ สิรินทรา ฤทธิเดช มุกดา กุดคู่เดิม	
เพลงร้องเรือเด็กภาคใต้แห่งสายใยใจจากแม่สู่ลูก.....	229
สีบพงศ์ ธรรมชาติ	
ภาคโปสเตอร์	
การแปรศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล : เอกลักษณะทางวัฒนธรรมของ ภาษาถิ่น.....	244
ณัฐสนีน สตุล วารุณี หมิ่นรณ จรียา หนูตีด	

กลุ่มวัฒนธรรมในลักษณะอื่น ๆ

ภาคบรรยาย

การศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง.....	259
มาริษา สุจิตวนิช วัลลภา วิษยะวงศ์ ผ่องใส สิ้นสุสกุล พันธิการ์ วัฒนกุล	
สื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า.....	269
วัยวัฒน์ สายหุ้ม ธมกร พุ่มพันธ์ ปณิธาน จันทิมาโพธิ์พงษ์	
การเพิ่มกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวส่งผลต่อการเพิ่มจำนวนวันในการท่องเที่ยววนวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวครั้งจังหวัดนครปฐม.....	293
ถิรนนท์ ประทุม	
การอนุรักษ์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือสี่ธรรมชาติเพิ่มมูลค่าสำหรับการท่องเที่ยวกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม.....	301
เก่งกาจ ต้นทองคำ นุชรี บุญศรีงาม นิพา ผลสงเคราะห์ ศิริญา อารายะจารุ	
เมืองสงขลา : พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องเสด็จประพาส แหลมมลายู รัตนโกสินทร์ศก 108,109,117,120.....	313
สิทธิพร ศรีผ่อง ชุติพร ทวีศรี วรณดี หนูหลง	
บทบาทและความสำคัญ “พระพุทธรูปสตรี” ในจังหวัดจังหวัดนครศรีธรรมราช.....	324
ชาญณรงค์ คงฉิม ญัตติพงษ์ คงหนู	
การเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาอย่าง.....	338
ปิยกุล บุญญาศรีรัตน์	
การออกแบบและพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ กรณีศึกษากลุ่มแม่บ้านป่าตึงเหนือสามัคคี อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน.....	345
พบสันต์ ติไชย นิรมล ประเสริฐพงศ์กุล ภฤศพงศ์ เพชรบุล	
วัฒนธรรมอาหารอินโดนีเซีย.....	361
ทิวาพร จันท์แก้ว ตาติก เอกาวาตี	
แนวทางการพัฒนาการจัดการตลาด โดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววนวิถีกลุ่มชาติ พันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม.....	372
ณัฐวรรณ พุ่มดียิ่ง ณรงค์วรรษ บุญมา ชีรเดช ทิวถนอม	
ศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งด้านผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ เพื่อจัดตั้งศูนย์การ เรียนรู้และพัฒนาการท่องเที่ยววนวิถีในจังหวัดนครปฐม.....	385
ณรงค์วรรษ บุญมา รุ่งนภา เพ็ญรุ่งเรืองวงศ์	
หน้าสตน: วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ก่อนยุคนากุ้ง.....	400
กัลยวีดี เรื่องเดช นันทยา ศรีวารินทร์	

เรื่อง

หน้า

ภาคโปสเตอร์

การประเมินคุณค่าขององค์ประกอบมรดกทางวัฒนธรรมย่านชุมชนเก่าสุ่มรดกจังหวัดสงขลา..... 405
กมลนาวิน อินทนูจิตร มานพ อ่อนแก้ว โอภาส อิสโม

กลุ่มศิลปะ งานช่าง และงานออกแบบ

ภาคบรรยาย

การประยุกต์ใช้เทคนิควิศวกรรมคั้นเซในการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องถนอมประเภทของฝากเชิง
แนวคิด กลุ่มผู้ผลิตเครื่องถนอม กรณีตัวอย่าง จังหวัดนครศรีธรรมราช..... 416

สุรสิทธิ์ ระวังวงศ์ จุฬาลักษณ์ โจรนานุกุล อภิเชล ทองมั่ง กำเนิดว่า ทิพย์สุนันท์ บุญญโส
สุทธิพงษ์ สุดเอี่ยม นชาติป แก้วสมทอง

รูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดุรากรณ : การวิเคราะห์เอกสารวิชาการ 429
ดวงรักษ์ รัตนพันธ์ บุปผาชาติ อุปภัมภนรากร ธรรมสันต์ สุวรรณโรจน์

แนวทางการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมการทอผ้าตีนจกของชุมชนลาวครั้ง จังหวัด
นครปฐม..... 445

แพรวภัทร ยอดแก้ว
กระจุด : แนวคิดลวดลายจากจตุรธรรมธาตุสู่การพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์..... 461

วชิรวิทย์ บัวขาว ดวงรัตน์ วงศ์สว่างศิริ ดวงรักษ์ รัตนพันธ์ บุปผาชาติ อุปภัมภนรากร
ธรรมสันต์ สุวรรณโรจน์ สุดาวรรณ มีบัว

การวิจัยและพัฒนาารูปแบบกระเป๋านางสาน ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทยสำหรับธุรกิจ
เครื่องหนังในประเทศไทย..... 474

สุทธิดา เอกวนิชชา นพดล อินทร์จันทร์
ผลการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ป้ตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระ

การเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5..... 489
กอริเยาะ เตะย่อ

พระพุทธรูปสำริดประทับยืนทรงเครื่องวัดท่าสำเภาเหนือ จังหวัดพัทลุง : ตัวอย่างอิทธิพลตกค้าง
ของศิลปะอยุธยาตอนกลางในสมัยอยุธยาตอนปลาย..... 506

เชน เพชรรัตน์

ภาคโปสเตอร์

การออกแบบชุดโต๊ะ โดยมีแรงบันดาลใจจากรถไฟ..... 520
ริติวัน ยูโซะ อังชล ภัทรจริยา

การออกแบบสื่อสารสนเทศการท่องเที่ยวและส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อพัฒนาการ
ท่องเที่ยววนวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม..... 529

ศิริณญา อารยะจารุ นุชรี บุญศรีงาม นิพา ผลสงเคราะห์
การออกแบบเครื่องประดับผืนผ้าสำหรับหญิงสาวมอยู่ในจังหวัดปทุมธานี..... 541

กนกนาฏ พรหมนคร

เรื่อง	หน้า
การออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร กรณีศึกษาของร้าน Rout 41 Farm.....	553
ภาณุวัฒน์ เพชรรักษ์ บัญชา จุลกุล	
การออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้.....	567
ไยตง สะแต วงศ์วุฒม์ อินตะนัย	
ภาคผนวก.....	580
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาผลงานวิจัย.....	581
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์ผลงานวิจัย.....	584

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

กลุ่มนาฏ-ดุริยศิลป์และงานสร้างสรรค์

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ภาคบรรยาย

การสร้างสรรค์การแสดงชุดกัจปกาลำดวน : ดอกไม้ประจำจังหวัดศรีสะเกษ

The performance creation of gadphaka lamduan shows:

Provincial flower of Sisaket

ภัทชญารักษ์ จารุดารากร^{1*}, ศิริเพ็ญ อัดไพบูลย์², สุรีย์ฉาย สุกันธรัตน์³ และอัชราพร สุขทอง⁴

Phatchayarak jarudarakorn^{1*}, Siripen Attapaiboon², Surechai Sukantarath³

and Atcharaporn Suktong⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์การแสดงชุด “กัจปกาลำดวน” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาของดอกลำดวนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวจังหวัดศรีสะเกษ 2) เพื่อสร้างสรรค์การแสดงชุด “กัจปกาลำดวน” การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงพัฒนา (Developmental Studies) โดยศึกษาข้อมูลประชากรที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของดอกลำดวนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวจังหวัดศรีสะเกษ รวมทั้งปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 20 คน ผู้นำชุมชนจำนวน 5 คน และผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านจำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลจากภาพถ่าย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาภาคสนาม การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสร้างสรรค์การแสดงชุด “กัจปกาลำดวน”

ผลการศึกษาพบว่า ดอกลำดวนมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวจังหวัดศรีสะเกษเป็นอย่างมาก ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านสังคม ได้แก่ เป็นดอกไม้ประจำจังหวัด การจัดเทศกาลดอกลำดวนบานสืบสานประเพณีสี่เผ่าไทย การแกะลายดอกลำดวนในปราสาทสระกำแพงน้อย การจัดใช้เป็นสัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมต่าง ๆ 2) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน เช่น การผ้าทอพื้นเมืองศรีสะเกษลายนาคาพนมดงลำดวน การทำเข็มกลัดดอกลำดวน การทำน้ำหอมดอกลำดวน การทำสเปรย์กลิ่นดอกลำดวน และการทำขนมดอกลำดวน เป็นต้น

ผลการศึกษาสร้างสรรค์การแสดงพบว่า การแสดงชุด “กัจปกาลำดวน” มีชื่อเรียกมาจากภาษาไทย-เขมร ซึ่งคำว่า “กัจปกาก” แปลว่า “เก็บดอกไม้” การแสดงชุด “กัจปกาลำดวน” จึงแปลว่า เก็บดอกลำดวน การสร้างสรรค์การแสดงครั้งนี้ผู้วิจัยได้รับแรงบันดาลใจมาจากดอกลำดวนที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะประจำจังหวัดศรีสะเกษ โดยผลการศึกษาสร้างสรรค์การแสดงสามารถจำแนกองค์ประกอบการแสดงออกเป็น 5 ประการ ดังนี้ 1) รูปแบบการแสดง แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีอิทธิพลต่อสังคมและเศรษฐกิจ ช่วงที่ 2 ความสำคัญและความงามของดอกลำดวน 2) ท่ารำ ช่วงที่ 1 ได้แก่ ท่าหวิมม, ท่าทัดดอกลำดวน, ท่าห่มสะไบ, ท่าเก็บใบหม่อน, ท่าทอผ้า, ท่ารำช่วงที่ 2 ได้แก่ ท่าลมพัดดอกลำดวน, ท่าเชิญชวน, ท่าชื่นชมความงาม, ท่าเก็บดอกลำดวน, ท่าหยอกล้อเกี่ยวพาราสี 3) การแต่งกาย มี 2 รูปแบบ ได้แก่ ช่วงที่ 1 ผู้วิจัยออกแบบการแต่งกายโดยนำแนวคิดมาจากชุด

¹ นักวิชาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

² ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

³ อาจารย์ สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

⁴ อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

* Corresponding author, Email: info@sskru.ac.th

ประจำจังหวัดศรีสะเกษของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-กวย และช่วงที่ 2 ผู้วิจัยออกแบบการแต่งกายเพื่อสื่อให้เห็นถึงลักษณะ
 ธรรมชาติของดอกลำดวน 4) แต่งคำร้องและทำนองดนตรีขึ้นมาใหม่เพื่อความเหมาะสมของการแสดงการแปรแถวมี
 ทั้งหมด 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) แถวเฉียงเรียงเดี่ยว 2) แถวรูปตัววีหงาย 3) การแปรแถวคู่ตอนลึก 4) แถวเรียงคู่ 5)
 แถวหน้ากระดาน ซึ่งการสร้างสรรค์การแสดงชุด “กัจปกาลำดวน” จะสามารถเป็นสื่อกลางในการบ่งบอกถึง
 อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดศรีสะเกษที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ถ่ายทอดให้คงอยู่ควบคู่กับชนรุ่นหลังสืบต่อไป
คำสำคัญ: การสร้างสรรค์การแสดง, กัจปกาลำดวน, ดอกไม้ประจำจังหวัดศรีสะเกษ

Abstract

Subject research Show creativity The objectives of “Gadphaka Lamduan” are as follows:
 1.) To study the history of the flowers that influence the way of life of Sisaket people. 2.) To
 create a series of performances. "Gadphaka Lamduan" this research The researcher used a
 qualitative research methodology. (Qualitative Research) and Developmental Studies by studying
 the population data related to the history of the flowers that influence the way of life of the
 people of Sisaket Province. This includes 20 villagers, 5 community leaders, and five experts in
 the folk arts. The research instruments were questionnaires, interviews and analysis of photographic data.
 Methods for collecting information The researcher used the method to study documents,
 textbooks, related research, field studies, observation, interviews, group discussions. To analyze
 and create a series of performances " Gadphaka Lamduan"

The results of the study showed that Lamduan has a great influence on the way of life
 of the people of Sisaket Province. Which can be divided into 2 aspects, consisting of 1) social
 aspects, including provincial flowers Arrangement of the blooming dumpling festival, inheriting
 the traditions of the four tribes of Thailand Carving of dok lamduan flowers in Prasat Sa
 Kamphaeng Noi 2) Economic aspects such as being an inspiration to create various products to
 generate income for the community such as Sisaket weaving, Nakha Phanom Dong Lamduan
 pattern. Brooch Making dandelion perfume Making a spray of Dahlia scent And making dumplings,
 etc.

The results of the show's creativity were found that the performance of "Kampka
 Lamduan" was called from the Thai-Khmer language, where the word "Kampka" means "picking
 flowers". "Therefore, it means collecting dok lumduan. The creation of this show, the researcher
 was inspired by the dandelion, a unique identity of Sisaket Province. The results of the creative
 performance can be classified into 5 elements as follows: 1) The performance style is divided
 into 2 phases, namely, phase 1, lifestyle, influence on society and economy, second phase,
 importance and beauty. Of the lamduan flowers 2) Tha dance part 1, including the hair comb,
 Tha Tad Dok Lamduan, Tha Hm Sabai, the mulberry leaf picking, the weaving port, the second
 dance is the wind blowing the flowers. , Tha lamduan flower picking, flirtation and courtship 3)
 There are 2 styles of dress: Phase 1, the researcher designed the dress by using the concept from

the Sisaket province dress of the Thai-Kui ethnic group and the second part of the researcher. The dress was designed to reflect the nature of the dandelion. 4) Make new songs and melodies for the appropriateness of the performance. There are 5 variations in the row: 1) a single oblique row, 2) a V-shaped row. Face up 3) double row variation 4) double row 5) front row In which the creation of the show “Gadphaka Kalamduan” will be able to serve as a medium for indicating the cultural identity of Sisaket Province that is worthy of conservation, transmitted to persist with the future generations.

Keywords: Performance creation, Gadphaka Lamduan, Provincial flower of Sisaket

1. บทนำ

จังหวัดศรีสะเกษเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความหลากหลายของชนเผ่าต่าง ๆ จึงถูกเรียกขานกันอีกชื่อหนึ่งว่า “ดินแดนสี่เผ่าไทย” หลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้กล่าวถึงชนเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิมในพื้นที่อีสานใต้ชื่อ ชาวกูย หรือ ส่วย เป็นบรรพบุรุษดั้งเดิมของชาวศรีสะเกษ อาศัยตามที่ราบสูงแถบเทือกเขาตองรักและอีกส่วนอพยพจากตอนใต้ของลาว มาตามลำน้ำโขงเข้ามาสู่พื้นที่อีสานตอนใต้ ทางแก่งสะพือและแถบอำเภอลือเจริญ แยกย้ายกันไปตั้งบ้านเรือน ที่อำเภอเมืองศรีสะเกษ อำเภอห้วยทับทัน อำเภอน้ำเกลี้ยง อำเภอศรีรัตนะในปัจจุบัน ดินแดนที่ตั้งศรีสะเกษได้รับอิทธิพลจากเขมรโบราณ แผ่ขยายอิทธิพลทางวัฒนธรรมและการเมืองการปกครองเข้ามาสู่แถบอีสานตอนล่าง ในสมัยของพระเจ้าสุริยวงษ์ที่ 1 กลืนกลายชนพื้นเมืองดั้งเดิม เช่น กูยหรือส่วย เกิดเป็นชุมชนวัฒนธรรมเขมร ดังปรากฏหลักฐานในรูปของโบราณสถานโบราณวัตถุที่กระจายทั่วไปในเขตจังหวัด เป็นที่มาของคำขวัญจังหวัด “ศรีสะเกษ แดนปราสาทขอม” และตราประจำจังหวัดที่เป็นรูปปราสาทขอมโบราณ นอกจากชาวส่วยและเขมรในศรีสะเกษ ยังมีชาวเยอ ซึ่งสันนิษฐานว่าอพยพมาจากตอนใต้ของลาว แถบเมืองอัตปือแสนปางและนครจำปาศักดิ์ ล่องเรือมาตามแม่น้ำโขง และแม่น้ำมูล แยกกันไปตั้งถิ่นฐานทั้งที่บริเวณบ้านขม้น บ้านโนนเกต บ้านโพนค้อ อำเภอเมือง บ้านเมืองคง อำเภอราศีไศล และบ้านปราสาทเยอ อำเภอไพรบึง ในปัจจุบัน (จักรพันธ์ โสมเกษตริณ. 2552 : 29) ส่วนชาวลาว เป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาจากนครจำปาศักดิ์และนครเวียงจันทน์ ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 21 โดยเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ในบริเวณพื้นที่อำเภอเมืองศรีสะเกษ กันทรารมย์และบึงบูรพ์ ชาวลาวมีวิถีชีวิตวัฒนธรรมยึดมั่นในพระพุทธศาสนา และวิถีการผลิตที่แตกต่างจากชาวพื้นเมืองเดิม เมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นที่แน่นอน จึงได้แผ่ขยายความเจริญทางพระพุทธศาสนาอย่างรวดเร็วเข้าไปในกลุ่มชนพื้นเมืองเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบวชเรียนของพระสงฆ์นั้น มีอิทธิพลในการเผยแผ่ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา อย่างยิ่ง จนเกิดการผสมกลมกลืน เป็นจุดร่วมวัฒนธรรม แต่ขณะเดียวกันแต่ละกลุ่มชนก็ยังคงรักษารูปแบบเนื้อหาเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนตนเองไว้ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความแตกต่าง และคล้ายคลึงของกลุ่มชนที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่เดียวกันอย่างกลมกลืนของศรีสะเกษ มีอารยธรรมของชาติพันธุ์ต่างๆ มากมาย ที่ยังยืนยงและมีหลักฐานเด่นชัดมีอยู่ 4 ชาติพันธุ์ด้วยกัน ประกอบไปด้วยชาติพันธุ์ ส่วย เขมร ลาว และเยอ ซึ่งกลุ่มชนเหล่านี้มีวิถีชีวิตและความ เป็นอยู่ที่เกี่ยวเนื่องกับดอกลำดวนอันเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นมาอย่างช้านาน

ดอกลำดวนเป็นพันธุ์ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดศรีสะเกษและพืชสมุนไพร โดยมีสรรพคุณคือ ดอกไม้แห้ง เป็นยาบำรุงกำลัง บำรุงหัวใจ บำรุงโลหิต และแก้ลม ต้นลำดวนนั้นเป็นพืชที่คงทน ต่อสภาพอากาศแห้งแล้งได้ดี อายุยืนกว่า 100 ปี ด้วยเหตุนี้ดอกลำดวนจึงใช้เป็นสัญลักษณ์ของผู้สูงอายุแห่งชาติด้วย ดอกลำดวนดอกไม้ประจำจังหวัดศรีสะเกษ มีขึ้นอยู่ตามธรรมชาติ ออกดอกเดี่ยวหรือออกเป็นช่อแบบกระจุกประมาณ 2-3 ดอก โดย

จะออกตามซอกใบหรือปลายกิ่ง ดอกเป็นสีเหลืองนวล มีกลิ่นหอม ลักษณะเป็นรูปไข่ป้อมถึงรูปเกือบกลม ปลายกลีบแหลม โคนกลีบกว้าง ดอกมีกลีบ 6 กลีบ กลีบดอกหนาแข็ง สีเขียวปนเหลือง (เรณูภา . 2551) โดยดอกลำดวนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษแต่เดิมนั้น มีหลักฐานปรากฏให้เห็นถึงการให้คุณค่าและความสำคัญกับดอกลำดวนมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรขอมโบราณ จะพบได้จากปราสาทหินวัดสระกำแพงน้อยและปราสาทหินวัดสระกำแพงใหญ่ ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยศตวรรษ ที่ 15 -16 ดอกลำดวนได้ถูกสลักไว้เป็นภาพสลักนูนต่ำตามเสาหินทรายทางเข้าตัวปราสาทที่เป็นใจกลางของตัวปราสาทหลักจึงอาจกล่าวได้ว่า ดอกลำดวนอาจเป็นดอกไม้ที่มีตามพื้นถิ่นแถบนี้อยู่แต่เดิมแล้วจึงได้มีการนำเอาดอกลำดวนเข้ามาสร้างเป็นความงามเป็นงานศิลปะในงานสถาปัตยกรรมต่าง ๆ เช่น ชุ่มประตู่ทางเข้าลวดลายตามปราสาทหิน ซึ่งสิ่งนี้คือหลักฐานที่ยังคงอยู่และพบเห็นได้ในปัจจุบันจากหลักฐานดังกล่าวจึงทำให้เชื่อว่าดอกลำดวนมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่นี้ และมีมายาวนานแล้วมีการให้คุณค่า และมีการนำมาใช้ในพิธีกรรมในศาสนาสถานที่สำคัญของคนสมัยก่อน ดอกลำดวนจึงมีความสำคัญในพื้นที่อาณาจักรขอม วิถีชีวิตของคนในชุมชนมีความเกี่ยวเนื่องกับดอกลำดวนมาอย่างช้านาน ทั้งยังสามารถส่งเสริมสภาพสังคม เศรษฐกิจ ให้แก่คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงในยุคอุตสาหกรรมได้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ชาวบ้านจึงเริ่มมีการนำเอาดอกลำดวนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวจังหวัดศรีสะเกษ มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ และสร้างรายได้ให้แก่คนชุมชน อาทิเช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานหัตถกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านผลิตภัณฑ์อาหาร และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแพทย์แผนโบราณ แต่ที่ยังคงโดดเด่นคือ งานหัตถกรรมผ้าโบราณของจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งจังหวัดอื่น ๆ ไม่ปรากฏลายดอกลำดวน หากแต่จะปรากฏลายผ้าอื่น ๆ เช่น ลายขอ ลายดอกต่าง ๆ ไม่มีลายชิด ลายลำดวนมีลักษณะเป็นสามเหลี่ยม จึงทำให้ทอได้ยาก ซึ่งคนทอส่วนใหญ่จะใช้ลักษณะสี่เหลี่ยม เพราะทอได้ง่ายกว่า ปัจจุบันการสร้างอัตลักษณ์หรือเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นจังหวัดต่าง ๆ มาเป็นจุดสนใจได้รับความนิยมนั้นจึงมีหลายชุมชนที่นำเอาดอกลำดวนมาทอเป็นผ้าลายดอกลำดวน ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ผ้าของจังหวัดศรีสะเกษ (วรรณิกา นาโสก. 2551: 43) ดอกลำดวนจึงไม่ได้เป็นเพียงสัญลักษณ์หรือตัวแทนที่แสดงถึงเอกลักษณ์ประจำจังหวัดเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่นั้นด้วย

จากการศึกษาเรื่องราวความเป็นมาของดอกลำดวนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยมีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดศรีสะเกษ และปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมด้านศิลปวัฒนธรรม ที่ปัจจุบันยังไม่มีมีการแสดงเกี่ยวกับดอกลำดวน ซึ่งเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดศรีสะเกษ จึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของดอกลำดวนซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะสร้างสรรค์การแสดงชุด “กัจจกัลลาคาน” เพื่อเป็นการอนุรักษ์เผยแพร่ สืบสานภูมิปัญญา และประชาสัมพันธ์ ให้คงอยู่กับเยาวชนรุ่นหลังสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมาของดอกลำดวนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวจังหวัดศรีสะเกษ
- 2.2 เพื่อสร้างสรรค์การแสดงชุด “กัจจกัลลาคาน”

3. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการศึกษารูปแบบการสร้างสรรคการแสดงชุด “กัจจกากล้าดวน” ซึ่งเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของพื้นที่ในการวิจัย ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัยได้แก่ ชุมชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

3.2.1 ศึกษาความเป็นมาของดอกกล้าดวนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวจังหวัดศรีสะเกษ

3.2.2 ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรคการแสดงนาฏยประดิษฐ์

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสร้างสรรคการแสดงชุด “กัจจกากล้าดวน” ซึ่งเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.1.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

4.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) ประชาชนชาวบ้านจำนวน 20 คน 2) ผู้นำชุมชนจำนวน 5 คน

2) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปการแสดงพื้นบ้านจำนวน 5 คน

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัยเรื่อง การสร้างสรรคการแสดงชุด “กัจจกากล้าดวน” ซึ่งเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดศรีสะเกษ มีดังนี้

5.1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของประชากรในพื้นที่อำเภอเมืองศรีสะเกษ

5.2 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของดอกกล้าดวนในพื้นที่อำเภอเมืองศรีสะเกษ

5.3 แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม

5.4 การบันทึกภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว เพื่อเก็บข้อมูลลักษณะของดอกกล้าดวนในพื้นที่อำเภอเมืองศรีสะเกษ

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเรื่องการศึกษาแบบอัตลักษณ์ของดอกกล้าดวนที่เป็นดอกไม้ประจำจังหวัดศรีสะเกษแบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1 ส่วนที่ 1 คือ ข้อมูลของประวัติความเป็นมาของดอกกล้าดวนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวจังหวัดศรีสะเกษ

2 ส่วนที่ 2 คือ ข้อมูลเกี่ยวกับประชาชนชาวบ้าน และผู้นำชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของดอกกล้าดวน

3 ส่วนที่ 3 คือ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรี และศิลปะการแสดงพื้นบ้าน

4 ส่วนที่ 4 คือ ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรคการแสดงนาฏยประดิษฐ์

การดำเนินการสร้างสรรค์การแสดงชุด ชุด “กัจจาลำควน”

ผู้วิจัยนำองค์ความรู้ที่ได้จากประวัติความเป็นมาของดอกลำควน ซึ่งเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดศรีสะเกษ จากการศึกษาข้อมูลของประวัติความเป็นมาของดอกลำควน ซึ่งเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดศรีสะเกษ ดังกล่าว ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1 กำหนดขอบเขต วัตถุประสงค์ของการแสดงและเนื้อหาในการพัฒนาศิลปะการแสดงโดยคัดเลือกจากเนื้อหาเชิงลึกในวัตถุประสงค์ที่ 1 มาพัฒนาเป็นศิลปะการแสดง

2 ออกแบบการแสดงทั้งในด้าน เนื้อเพลง ทำนองดนตรี ทำรำ นักแสดงเครื่องแต่งกาย รูปแบบของการแสดงนำเสนอการแสดงต่อผู้เชี่ยวชาญ

3 นำผลการพัฒนาศิลปะการแสดงไปประเมินเพื่อการปรับปรุงโดยผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง

4 พัฒนาปรับปรุงชุดการแสดงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วเผยแพร่ทั้งการแสดงในโอกาสต่าง ๆ และบันทึกลงแผ่นซีดี

5 เขียนรายงานสรุปผลการวิจัย

6. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดด้านวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2535) ได้ให้ความหมายของ วัฒนธรรม คือ ผลรวมของ ทุกสิ่งซึ่งเป็นความเจริญงอกงามที่สังคมนั้น ๆ ได้ทำไว้หรือได้สั่งสมมา นอกจากนี้วัฒนธรรม ยังหมายถึง ผลงานสร้างสรรค์ทางศิลปะ และพุทธปัญญาทุกแขนง วัฒนธรรมเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบ แผนการ ประพฤติและ การแสดงออก ซึ่งความรู้สึกรู้คิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคม เดียวกันสามารถเข้าใจ และ เข้าซึ่งร่วมกัน มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อประโยชน์แห่ง การดำรงชีวิต และการสืบทอดเผ่าพันธุ์ ในเมื่อการ ดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นเรื่องที่กว้างใหญ่ และมีแง่มุมต่าง ๆ วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของคนในชุมชน และใน สังคมโดยรวม ซึ่งรวมถึงสังคมวัฒนธรรมและศิลปวัฒนธรรม วัฒนธรรมมิใช่เป็นนามธรรม และรูปธรรม ที่หยุด นิ่ง แต่เปลี่ยนแปลงมีพลวัตตลอดเวลาโดยวัฒนธรรมมุ่งความอยู่ดีมีสุข ของคน และสังคม โดยส่วนรวมวัฒนธรรม จึงต้องเชื่อมโยงระหว่างสภาพในอดีตสู่ปัจจุบัน และสู่อนาคตต้องเชื่อมโยงระหว่างคนในสังคม ซึ่งมีวัยต่างกันต้อง เชื่อมโยงระหว่างสภาพตนเองต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และสภาพรอบโลกต้องเชื่อมโยงระหว่างความรู้ด้านต่างๆ ทั้งมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์และต้องเชื่อมโยงระหว่างคนกับธรรมชาติ วัฒนธรรมจะพัฒนา งอก งามได้ต้องอาศัยความเชื่อมโยงและความเข้าใจในความหลากหลายความแตกต่างและจุดร่วม ของวัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมของชาติและวัฒนธรรมของโลก ซึ่งมีวิวัฒนาการและมีความ เปลี่ยนแปลงมีพลวัตที่ไม่หยุดนิ่ง การ ประสาน เชื่อมโยงและถักทอวิถีชีวิตของคน และชุมชน ต่าง ๆ รอบโลกและกับธรรมชาติเท่านั้น ที่จะทำให้การ พัฒนายั่งยืนได้ นอกจากนี้ในเอกสารยังให้ความหมายของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านคือความรู้ ที่เกิด จากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์ จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็น องค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็น ศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ จึงอาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วย ในการเรียนรู้การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่ มีอยู่ทั่วไป ในสังคม ชุมชนและในตัวเองผู้รู้เอง หากมีการสืบค้นเพื่อศึกษาและนำมาใช้ ก็จะเป็นที่รู้จักกัน เกิดการ ยอมรับ ถ่ายทอด และพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ที่ตามยุคตามสมัยได้จากนิยามของผู้รู้ดังกล่าวจะ เห็นได้ว่า ชุมชนเป็น

ศูนย์กลางในการสร้างและใช้ความรู้ของชาวบ้าน จึงเรียกว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หรือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ด้วยเหตุนี้ ภูมิปัญญาจึงมีความสำคัญยิ่งที่จะต้องได้รับการค้นหา เพราะมีอยู่กระจัดกระจายในวัฒนธรรมแทบทุกส่วน ด้วยการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ วิจัย และแบ่ง ออกเป็นหมวดหมู่เพื่อสร้างเป็น “องค์ความรู้” ให้ผู้คนยุคปัจจุบันได้ศึกษาและนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน อีกทั้งเพื่อถ่ายทอดให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้เห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม และ จะได้ร่วมกันอนุรักษ์ สืบสาน นำไปใช้ และถ่ายทอดต่อไปชั่วกาลนาน 9 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ ละภูมิภาค ซึ่งสามารถจำแนกประเภทตามลักษณะได้ 10 ประเภท ดังนี้

1.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา ภูมิปัญญาประเภทนี้จะมีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น เนื่องจากมีพื้นฐานทางความเชื่อในศาสนาที่แตกต่างกันสำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยซึ่งเกี่ยวกับความเชื่อในพระพุทธศาสนาเป็นหลักนั้นได้มีส่วนสร้างสรรค์สังคม โดยการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น

1.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม เนื่องจากประเพณีและพิธีกรรมเป็นสิ่งที่ดึงดูดที่คนในท้องถิ่นสร้างขึ้นโดยเฉพาะ เป็นการเพิ่มขวัญกำลังใจในสังคม ภูมิปัญญาประเภทนี้จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคม เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากประเพณีและพิธีกรรมที่สำคัญๆ ในประเทศไทยล้วนเกี่ยวข้องกับ การดำเนินชีวิตของคนในสังคมแทบทั้งสิ้น

1.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน เป็นการสร้างสรรค์งานศิลปะประเภทต่างๆ โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวัน หลังจากนั้นได้สืบทอดโดยการพัฒนาอย่างไม่ขาดสายกลายเป็นศิลปะที่มีลักษณะ ที่มีคุณค่าเฉพาะถิ่น

1.4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับอาหารและผักพื้นบ้าน นอกจากมนุษย์จะนำอาหารมาบริโภคเพื่อความอยู่รอดแล้ว มนุษย์ยังได้นำเทคนิคการ ถนอมอาหารและการปรุงอาหารมาใช้ เพื่อให้อาหารที่มีที่มีมากเกินไป ความต้องการสามารถเก็บไว้ บริโภคได้เป็นเวลานานซึ่งถือว่าเป็นภูมิปัญญาอีกประเภทหนึ่งที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต นอกจากนี้ ยังนำผักพื้นบ้านชนิดต่างๆ มาบริโภคได้อีกด้วย

1.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้าน การละเล่นถือว่าเป็นการผ่อนคลาย โดยเฉพาะในวัยเด็กซึ่งชอบความสนุกสนาน เพลิดเพลินภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยส่วนใหญ่จะใช้อุปกรณ์ในการละเล่นที่ประดิษฐ์มาจาก ธรรมชาติซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติและรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม อย่างกลมกลืน

1.6 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์ของแต่ละภาค เรา สามารถพบหลักฐานจากร่องรอยของศิลปวัฒนธรรมที่ปรากฏกระจายตัวอยู่ทั่วไปเช่น 10 สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเทคนิคความคิดความเชื่อของ บรรพชนได้เป็นอย่างดี

1.7 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน ภูมิปัญญาประเภทนี้ส่วนมากจะแสดงออกถึงความสนุกสนาน และยังเป็นคติสอนใจ สำหรับคนในสังคม ซึ่งมีสวนแตกต่างกันออกไปตามโลกทัศน์ของคนในภาคต่างๆ

1.8 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาประเภทนี้เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของคนในอดีตและถ่ายทอดให้กับ คนรุ่นหลังถือว่าเป็นภูมิปัญญาที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะถือว่าเป็น

ปัจจัยซึ่งมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ หากได้รับการพัฒนาและส่งเสริมการวิจัยจะเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคตได้

1.9 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับประติมากรรมและหัตถกรรมพื้นบ้าน เทคโนโลยีและสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนไทยในแต่ละภาคนั้น ถือเป็นประติมากรรมและหัตถกรรมชั้นเยี่ยม ซึ่งปัจจุบันยังไม่ได้ได้รับความสนใจในการพัฒนา และส่งเสริมภูมิปัญญาประเภทนี้เท่าที่ควร หากมีการเรียนรู้และสืบทอดความคิดเกี่ยวกับประติมากรรม และหัตถกรรมแก่เยาวชน จะเป็นการรักษาภูมิปัญญาที่สำคัญของบรรพชนได้อีกทางหนึ่ง

1.10 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เนื่องจากคนไทยมีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนาทำไร่ จึงทำให้เกิดภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมในการดำรงชีวิตเพื่อแก้ปัญหาหรืออ่อนน้อมเพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในการเพาะปลูก และเพื่อเพิ่มผลิตผลทางการเกษตร

จากแนวคิดด้านวัฒนธรรมผู้วิจัยได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมเพื่อนำมาเป็นแนวทางและสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาชุดการแสดงจากดอกกล่าวดน

2. แนวคิดการพัฒนาศิลปะการแสดง

ในการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการที่มีอยู่ในปัจจุบันนั้นต้องไม่ทำลายทรัพยากรซึ่งเป็นที่ต้องการในอนาคต โดยทรัพยากรสามารถแบ่งได้เป็นสองกลุ่มใหญ่คือ ทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรม และการคำนึงถึง ชีตจำกัดในการรองรับของพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ทั้งในแง่ของระบบนิเวศวิทยา สิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยการศึกษาชีตจำกัดเป็นเรื่องที่จำเป็นตามบริบทของพื้นที่ จึงจำเป็นต้องศึกษาโดยละเอียดโดยอาศัย การมีส่วนร่วมของผู้ ที่อยู่อาศัยในภายในพื้นที่ในหลากหลายระดับเพื่อให้เกิดการผลักดันให้เกิดการจัดการที่มีประสิทธิภาพและส่งผลกระทบต่อทางลบน้อยที่สุด โดยเมื่อจำแนกประเภทภูมิทัศน์วัฒนธรรมแล้วแนวทางการจัดการภูมิทัศน์ขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นที่ ความต้องการใช้สอยร่วมสมัย และคุณค่าของพื้นที่ โดยอาจจะไม่ได้ใช้เพียงแนวทางเดียวแต่ต้องประยุกต์หลากหลายแนวทางเข้าด้วยกัน ได้แก่ (1) การดูแลรักษา (2) การรักษาให้คงสภาพ (3) การบูรณปฏิสังขรณ์ (4) การสร้างชิ้นใหม่ (5) การปรับประโยชน์ใช้สอยใหม่ (6) การพัฒนาและการสร้างสรรค์ใหม่ โดยการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมพื้นที่เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสนควรให้ความสำคัญคือการดูแลรักษา อนุรักษ์และการสร้างประโยชน์ใช้สอยให้เกิดกับชุมชนตามแนวคิดทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นสำคัญเพื่อเป็นการชะลอการเปลี่ยนแปลงและดูแลทรัพยากรสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมให้เป็นเอกลักษณ์และความแท้ของชุมชนยังคงอยู่ความคิดสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาจะต้องเป็นกรณีที่มีการจินตนาการหรือคาดการณ์ของปัญหาเป็นการล่วงหน้า รวมทั้งการเสนอวิธีการแก้ปัญหาหรือการหาคำตอบที่ไม่เป็นลักษณะธรรมดา อย่างปกติที่เคยกระทำมาแล้ว ผู้แก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์มักจะทำให้เกิดผลงานที่มีคุณค่าเกินความต้องการและประโยชน์ขั้นพื้นฐานของสิ่งกระทำ และคิดเสมอที่มาของของนาฏศิลป์ไทย มาจาก

2.1 การเลียนแบบธรรมชาติ นำปรับประยุกต์นำเอากริยาท่าทางต่าง ๆ มาเรียบเรียงสอดคล้องติดต่อกันเป็นขบวนพ้อนรำให้สวยงาม

2.2 การเช่นสรวงบุชา การพ้อนรำบุชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พัฒนามาให้มีการพ้อนรำถวายกษัตริย์ในฐานะเป็นสมมติเทพ กระทั่งกลายมาเป็นพ้อนรำเพื่อความบันเทิงของคนทั่วไป

2.3 การรับอารยธรรมมาจากอินเดีย ที่สืบทอดมายังชนชาติมอญและขอมซึ่งเป็นชนชาติที่ติดต่อกว้างชิดกับไทย ทำให้ไทยพลอยได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมของอินเดียไปในตัว อาทิ ภาษา ประเพณี และศิลปะการละคร ได้แก่ ระบำ ละคร และโขนส่วนประเภทของนาฏศิลป์ไทย ได้แก่ โขน ละคร การแสดงรำและระบำ การละเล่นพื้นเมือง มหรสพไทย

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547:225) นาฏศิลป์มีความผูกพันกับหมู่ชนมนุษยชาติมานานนับหลายพันปีอย่างน้อยก็คราวที่มนุษย์เริ่มรู้จักการล่า สัตว์ การหุงหาอาหาร และการต่อสู้ ตลอดจนจนปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ไม่สามารถหาข้อพิสูจน์ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้ในสมัยนั้น นาฏศิลป์จึงมีการวิวัฒน์เรื่อยมาพร้อม ๆ กับความเจริญเติบโตทางสังคม การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เป็นต้น ถือเป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นว่านาฏศิลป์อยู่คู่กับมนุษยชาติมาโดยตลอด ในแต่ละ ท้องถิ่นหรือตามภูมิภาคต่าง ๆ ล้วนมีมูลเหตุหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้นาฏศิลป์เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นาฏศิลป์ในที่นี้ ผู้เขียนไม่ได้จำเพาะเจาะจงไปที่นาฏศิลป์สกุลใดสกุลหนึ่ง แต่หากจะกล่าวโดยภาพรวมว่า นาฏศิลป์หมายถึง สิ่ง ที่ทำหน้าที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ของเผ่าพันธุ์มนุษย์มีการถ่ายทอดความคิด อารมณ์ และ ความรู้สึกของผู้ออกแบบงานศิลปะนั้นร่วมกับนาฏศิลป์หรือผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดการแสดงนั้น ๆ อีกทั้งจำเป็นจะต้อง นำเสนอโดยผ่านการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างมีรูปแบบ มีระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติ ซึ่งสามารถถ่ายทอดในลักษณะ ตามขนบจารีตประเพณีแบบนาฏศิลป์(Traditional Dance) หรือเป็นกระบวนการที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ทางนาฏศิลป์ (Creative Dance) ภายใต้เงื่อนไขของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สังคม การเมือง การปกครอง การค้าขาย เป็นต้น เหล่านี้จึง สามารถอนุมานได้ว่า นาฏศิลป์มิใช่เป็นเพียงการเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อตอบสนองตามความปรารถนาในจิตใจ หรือ ตามเสียงร้องและจังหวะดนตรีเพียงเท่านั้น หากแต่ยังรวมไปถึงการผสมผสานแนวคิด อีกทั้งแก่นของการสร้างสรรค์ นาฏศิลป์ในรูปแบบงานศิลปะที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ยังปรากฏอารยธรรมในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มี นาฏศิลป์ประจำอารยธรรมนั้น ๆ นั้น คือนาฏศิลป์ประจำ ชาติเป็นของตนเอง อาทิ นาฏศิลป์อินเดีย นาฏศิลป์พม่า นาฏศิลป์ลาว นาฏศิลป์กัมพูชา นาฏศิลป์อินโดนีเซีย นาฏศิลป์ไทย เป็นต้น ดังได้กล่าวไว้แล้วว่านาฏศิลป์ย่อมมีการวิวัฒน์ไปตามปัจจัยและสิ่งแวดล้อม ต่าง ๆ เมื่อนาฏศิลป์มีการพัฒนาไปจนถึงระดับหนึ่ง ก็มีกลุ่มคนที่เรียกตนเองว่าเป็นผู้ออกแบบนาฏศิลป์ ผู้กำกับลีลาหรือผู้ประดิษฐ์นาฏศิลป์เป็นผู้ที่หน้าที่ปรับปรุงรูปแบบของท่าทางการเคลื่อนไหวร่างกายให้สอดคล้อง ประสานและสัมพันธ์กันแนวคิดหรือแก่นของนาฏศิลป์ซึ่ง “ผู้ออกแบบนาฏศิลป์เรียกกันโดยทั่วไปว่า ผู้อำนวยกา ฝึกซ้อมหรือผู้ประดิษฐ์ท่ารำ แต่ในที่นี้ขอเสนอคำใหม่ว่า นักนาฏยประดิษฐ์ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Choreographer...” และนอกจากนี้ผู้เขียนยังได้ทำการค้นคว้าจากแหล่งต่าง ๆ

สุรภา เวชสุรวิทย์ (2547:1)“กระบวนการสร้างสรรค์ที่นาฏศิลป์ทำให้เกิดความเจริญแก่วงการนาฏศิลป์คือ นาฏยประดิษฐ์ (Choreography) ที่นาฏศิลป์สร้างสรรค์ความแปลกใหม่ให้เกิดขึ้นในนาฏยจารีตของตน จนเมื่อผลงานใหม่ นั้นงดงามเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป และรักษาสืบทอดไว้”

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547 : 225) “นาฏยประดิษฐ์ หมายถึง การคิด การออกแบบ และการสร้างสรรค์แนวคิด รูปแบบกลวิธีของนาฏศิลป์ชุด หนึ่ง ที่แสดงโดยผู้แสดงคนเดียวหรือหลายคน ทั้งนี้รวมถึงการปรับปรุงผลงานในอดีตนาฏยประดิษฐ์จึงเป็น การทำงานที่ครอบคลุมปรัชญา เนื้อหา ความหมาย ท่ารำ ท่าเต้น การแปรแถว การตั้งซุ่ม การแสดงเดี่ยว การแสดงหมู่การกำหนดดนตรีเพลง เครื่องแต่งกาย ฉาก และส่วนประกอบอื่น ๆ ที่สำคัญ ในการทำให้นาฏศิลป์ ชุดหนึ่งสมบูรณ์ตามที่ตั้งใจไว้” แนวคิดในการพัฒนาศิลปะการแสดง เป็นรูปแบบศิลปะการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ส่วนเพลงเป็นดนตรีพื้นบ้านผสมผสานกับดนตรีร่วมสมัย

3. องค์ความรู้เกี่ยวกับนาฏยประดิษฐ์

3.1 ผู้แสดง มีหน้าที่ในการควบคุมร่างกาย จิตใจ น้ำเสียง อารมณ์ความรู้สึกด้วยจิตสำนึกและรู้สึกจริงใจ ในสิ่งที่ตนเองกระทำอย่างจริงใจ นอกจากนั้นผู้แสดงต้องจำบท คำพูด ต้องศึกษาถึงบุคลิกตัวละครนั้น โดยทั้งบุคลิก ความเป็นตนเองตลอดเวลาที่สวมบท เพื่อให้ผสมกลมกลืนกันไปกับการแสดงของตัวละครอื่น การแสดงจึงคล้ายกับ "การเล่นสมมติ" เป็นความเพลิดเพลินที่มนุษย์เราทุกคนเล่นมาตั้งแต่วัยเด็กซึ่งมาจากประสบการณ์ และจากมันสมอง ความเป็นมนุษย์นอกจากผลงานแล้วสิ่งที่ติดตามมาในความเป็นศิลปะก็คือ ความคิด ทักษะคติ ศิลปินนักแสดง สร้างขึ้นมาด้วยอารมณ์ ความรู้สึกจากจินตนาการศิลปะเหล่านี้มีอิทธิพลอำนาจอย่าง นามหัศจรรย์ สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ชม ผู้เสพงานศิลปะเหล่านี้ได้ และบ่อยครั้งอีกเช่นกันที่งานศิลปะได้สร้างจิตสำนึกที่ดี และไม่ได้ดี

3.2 แนวเพลงดนตรี เพลง และการขับร้องเพลงไทยสำหรับประกอบการแสดง สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงนาฏศิลป์ไทย และเพลงสำหรับประกอบการแสดงนาฏศิลป์ไทย ดนตรีประกอบการแสดงรำและระบำมาตรฐาน และดนตรีประกอบการแสดงพื้นเมืองดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงพื้นเมืองภาคต่าง ๆ ของไทยจะเป็นวงดนตรีพื้นบ้าน ซึ่งนับเป็นเอกลักษณ์ที่มีคุณค่าของแต่ละภูมิภาค ได้แก่ ดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ ดนตรีพื้นเมืองภาคกลาง ดนตรีพื้นเมืองภาคใต้ พื้นเมืองภาคอีสานมีเครื่องดนตรีสำคัญ ได้แก่ พิณ อาจเรียกต่างกันไปตามท้องถิ่น เช่น ซุง หมากจับปี่ หมากตับแต่งและหมากติดโต่ง ซอ โปงกลาง แคน โหวด กลองยาวอีสาน กลองกันตรึม ซอกันตรึม ซอด้วง ซอด้วงแขก ปี่อ้อ ปราเตเรียข ปรี่ไล เมื่อนำมาประสมวงแล้ว จะได่วงดนตรีพื้นเมือง คือ วงโปงกลาง วงแคน วงมโหรีอีสานใต้ วงทุ่มโหม่ง และวงเจ็ยเจ็ยเมริน

3.3 การคัดเลือกนักแสดง ก่อนที่จะตัดสินใจว่าจะคัดเลือกผู้ใดออก และรับผู้ใด อาจเรียกผู้สมัครทั้งหมดมาอีกครั้งเพื่อเปรียบเทียบให้แน่ใจ ซึ่งผู้กำกับการแสดงจะต้องจำสิ่งที่ต้องการในตัวละครแต่ละตัวอย่างชัดเจนและจะต้องพิจารณาคุณสมบัติของนักแสดงในข้อต่อไปนี้คือ 1) รูปร่างลักษณะโดยทั่วไปและลักษณะพิเศษ 2) วัย 3) เพศ 4) คุณภาพของเสียงและการพูด diction 5) ลักษณะการเคลื่อนไหว sense of movement และจังหวะ rhythm

3.4 การออกแบบท่ารำ การประดิษฐ์สร้างสรรค์ท่ารำ คือ การปรับปรุงท่ารำหรือคิดท่ารำขึ้นมาใหม่ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของการนำไปใช้ในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งจำแนกออกได้ดังนี้

3.4.1 ปรับปรุงหรือดัดแปลงมาจากพื้นบ้าน หมายถึง คิดประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นมาจาก แนวทาง ความเป็นอยู่ของคนพื้นบ้าน การทำมาหากิน อุตสาหกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นมาแสดง ออกเป็นรูประบำ เพื่อเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่นของตน เช่น เซิ้งบั้งไฟ เต็นท์กำรำเคียว ระบำงอบ ฯลฯ

3.4.2 ปรับปรุงหรือดัดแปลงมาจากท่าทางของสัตว์ หมายถึง ท่ารำที่คิดประดิษฐ์ขึ้นใหม่ตาม ลักษณะลีลาท่าทางของสัตว์ชนิดต่าง ๆ บางครั้งอาจนำมาใช้ประกอบการแสดงโขนละครบางครั้งก็นำมาใช้เป็นการ แสดงเบ็ดเตล็ด ระบำชนิดนี้ เช่น ระบำนกยูง ระบำนกเขาระบำเหมาราช ฯลฯ

3.4.3 ปรับปรุงหรือดัดแปลงมาจากตามเหตุการณ์ หมายถึง ท่ารำที่คิดประดิษฐ์ขึ้น

ในโอกาส ที่เหมาะสม เช่น ระบำพระประทับ ระบำโคม ประดิษฐ์ขึ้นรำในวันนักขัตฤกษ์ ลอยกระทงในเดือนสิบสอง ระบำเกี่ยวกับการอวยพรต่าง ๆ สำหรับเป็นการต้อนรับและแสดงความยินดี

3.4.4 ปรับปรุงหรือดัดแปลงขึ้นใช้เป็นสื่อการเรียนการสอน ท่ารำประเภทนี้เป็นระบำประดิษฐ์ และสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางสื่อไปสู่บทเรียน เหมาะสมหรับเด็ก ๆ เป็นระบำง่าย ๆ เพื่อสร้างความสนใจ ประกอบบทเรียนต่าง ๆ เช่น ระบำสูตรคูณ ระบำวรรณยุกต์ และระบำเลขไทย ฯลฯ เมื่อประดิษฐ์ดัดแปลงท่ารำ แล้วไม่แสดงถึงความงามก็ผิดหลักศิลปะท่ารำของไทยเนื่องจากการประดิษฐ์ท่าทางโดยอาศัยหลักความงามของ

ศิลปะดังกล่าวเป็นการส่งภาษาซึ่งเรียกว่า นาฏยภาษา หรือเรียกว่านาฏยศัพท์ หรือเรียกภาษาทางนาฏศิลป์ที่มีความหมาย แสดงออกมาเช่นเดียวกับคำพูดที่เราฟังด้วยหูเราแต่เป็นคำพูดที่แสดง ด้วย มือ แขน เท้า ขา รำตัว รำคอ ไบหน้า ศีรษะ เป็นต้น (เรณู โกศินานนท์. 2555 : 28)

4. การออกแบบรูปแบบแนว ในการแสดงประเพณีจะเป็นการแปรแถวในลักษณะต่าง ๆ โดยเน้นความสมดุลของเวทีให้มีการเคลื่อนไหว แปรแถวในรูปแบบต่าง ๆ โดยใช้เนื้อที่ต่าง ๆ ของเวทีให้เกิดความสวยงาม สร้างความประทับใจแก่ผู้ชม ซึ่งลักษณะการแปรแถวของนาฏศิลป์ไทยมีหลากหลายรูปแบบ เช่น แปรแถวเป็นรูปปากพญิง แปรเป็นแถวตอน แปรแถวเป็นรูปวงกลม แปรแถวเฉียงแปรแถวหน้ากระดาน แปรแถวเป็นรูปสามเหลี่ยม เป็นต้น ซึ่งการแปรแถวดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของผู้ออกแบบท่ารำ

5. การออกแบบเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย การแสดงนาฏศิลป์ไทยทั้งโขนและละครนั้นได้จำแนกผู้แสดงออกเป็น 4 ประเภทตามลักษณะของบทบาทและการฝึกหัดคือ ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์และตัวลิง ซึ่งในแต่ละตัวละครนั้น นอกจากบุคลิกลักษณะที่ถ่ายทอดออกมาให้ผู้ชมทราบจากการแสดงแล้ว เครื่องแต่งการของผู้แสดงก็ยังเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งบ่งบอกว่า ผู้นั้นรับบทบาทแสดงเป็นตัวใด

7. สรุปผลการวิจัย

ความเป็นมาของดอกลำดวนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า ดอกลำดวนมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวจังหวัดศรีสะเกษเป็นอย่างมาก ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 ด้าน ประกอบด้วย

1) ด้านสังคม ได้แก่ เป็นดอกลำดวนเป็นพันธุ์ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดศรีสะเกษ การจัดเทศกาลดอกลำดวนบานสืบสานประเพณีสี่เผ่าไทย การแกะลายดอกลำดวนในปราสาทสระกำแพงน้อย การจัดใช้เป็นสัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ดอกลำดวน เป็นต้นดอกลำดวน ชื่อวิทยาศาสตร์ Melodorum fruticosum Lour ชื่อวงศ์ Annonaceae ชื่อพื้นเมือง หอมนวล ลำต้นจะมีขนาดเล็ก ไม่ผลัดใบ ยอดเป็นพุ่มกลม เปลือกสีน้ำตาลเข้ม เรียบหรือแตกเป็นร่องตื้นตามยาวลำต้น ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ ขอบขนานแกมรูปวงรี กว้าง 2-3 เซนติเมตร ยาว 5-12 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบแหลมหรือเบี้ยว ขอบใบเรียบใบเกลี้ยง ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน ด้านล่างสีเขียวนวล ดอกสีเหลืองนวล มีกลิ่นหอม ออกดอกเดี่ยวตามซอกใบ ตอนปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงมีขนาดเล็ก 3 กลีบ รูปเกือบกลม มีกลีบดอก 6 กลีบ ชั้นนอก 3 กลีบ ชั้นใน 3 กลีบ ดอกบานเต็มที่กว้าง 2-2.5 เซนติเมตร ผลของลำดวนมีรสหวานรับประทานได้ มีลักษณะเป็นพวงมีผลสุกสีดำปนม่วง ฤดูกาลออกดอก ธันวาคม – มีนาคม การปลูก ปลูกไว้ประดับส่วนการขยายพันธุ์ใช้เมล็ด หรือตอนกิ่ง การใช้ประโยชน์ ใช้เป็นไม้ประดับ ใช้เป็นสมุนไพรโรค ลำต้นใช้ทำฟืน สรรพคุณทางยา ดอกแก้ไข้ แก้กลมวิงเวียน บำรุงหัวใจ บำรุงโลหิต

รูปที่ 1 ดอกลำดวน

ที่มา : (ภัสชญารักษ์ จารุदारากร. 4 ธันวาคม 2563 ถ่ายภาพ)

รูปที่ 2 การแกะสลักดอกลำดวน บนเสาหินในปราสาทสระกำแพงน้อย อ.อุทุมพรพิสัย จ.ศรีสะเกษ

ที่มา : (ภัชชญารักษ์ จารุदारากร. 10 มกราคม 2564 ถ่ายภาพ)

ด้านเศรษฐกิจ ดอกลำดวนได้รับใช้เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และเป็นสัญลักษณ์ของผลิตที่มาจากจังหวัดศรีสะเกษ ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผ้าทอพื้นเมืองศรีสะเกษลายนาคาพนมดงลำดวน เป็นลายประยุกต์เอกลักษณ์ของชนเผ่าพื้นเมืองจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นดินแดนอารยธรรมขอมเดิม ที่เคยเจริญรุ่งเรือง นอกจากนี้ยังผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่ได้รับอิทธิพลจากดอกลำดวน เช่น เข็มกลัดดอกลำดวน น้ำหอมดอกลำดวน สเปรย์กลิ่นดอกลำดวน และขนมดอกลำดวน เป็นต้น

		
ผ้าสไบลายดอกลำดวน	เข็มกลัดดอกลำดวน	ขนมดอกลำดวน

รูปที่ 3 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่ได้รับอิทธิพลจากดอกลำดวน

ที่มา : (ภัชชญารักษ์ จารุदारากร. 10 มกราคม 2564 ถ่ายภาพ)

การสร้างสรรค์การแสดงชุด “กัจจปกาลำดวน” พบว่า การแสดงชุด “กัจจปกาลำดวน” มีองค์ประกอบ การแสดง ดังนี้ 1) รูปแบบการแสดง แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีอิทธิพลต่อสังคม และเศรษฐกิจ ช่วงที่ 2 ความสำคัญและความงามของดอกลำดวน นักแสดงที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้คัดเลือกโดยการพิจารณาความสามารถจากผู้มีประสบการณ์ทางด้านทักษะในการแสดงพื้นบ้านเป็นสำคัญ เพื่อให้การสื่อสารจินตภาพ อารมณ์ ความรู้สึก ในบทบาทการแสดงออกมาอย่างชัดเจน 2) ทำรายการสร้างสรรค์การแสดงชุด “กัจจปกาลำดวน” ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในรูปแบบเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนาม นำมา วิเคราะห์เพื่อให้ได้แนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดง ซึ่งผู้วิจัยต้องการสื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

และความสวยงามของดอกลำดวน รูปแบบการแสดงแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีอิทธิพลต่อสังคมและเศรษฐกิจ ช่วงในที่ 2 ความสำคัญและความงามของดอกลำดวน โดยมีท่ารำหลักในแต่ละช่วงดังต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีอิทธิพลต่อสังคมและเศรษฐกิจ

รูปที่ 4 ท่าหวิมม และท่าตัดลำดวน

ที่มา : (ภัสชญารักษ์ จารุदारากร. 7 มกราคม 2564 ถ่ายภาพ)

ช่วงในที่ 2 ความสำคัญและความงามของดอกลำดวน

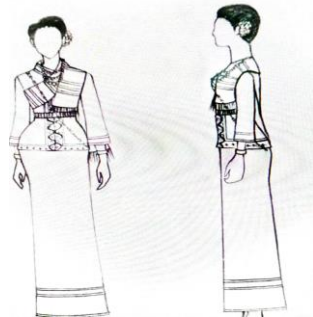
รูปที่ 5 ท่าลมพัดดอกลำดวน

ที่มา : (ภัสชญารักษ์ จารุदारากร. 7 มกราคม 2564 ถ่ายภาพ)

3) การแต่งกายเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์เฉพาะที่สำคัญของการสร้างสรรค์การแสดง การแสดงชุด “กัจจปกาลำดวน” ได้อย่างชัดเจน สำหรับการแต่งกายผู้วิจัยได้นำแนวคิดของลักษณะการแต่งกายพื้นเมืองของชาวจังหวัดศรีสะเกษ มาออกแบบการแต่งกายให้สอดคล้องกับลีลาการแสดง และไม่เป็นอุปสรรคต่อการแสดง โดยยังคงความเป็นชาวศรีสะเกษในสมัยโบราณ ซึ่งเดิมผู้ชายนุ่งผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า หรือโพกหัว ส่วนผู้หญิงนิยมสวมเสื้อสีดำยกดอก พาดบ่าด้วยผ้าสไบ หรือผ้าเปียง นุ่งผ้าถุงยาวติดปะโบร (ติดชาย) เพื่อไปปร่วมงานบุญ ประเพณีในงานเทศกาลต่างๆ ผู้วิจัยจึงออกแบบลักษณะการแต่งกายออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การแต่งกายช่วงที่ 1 ผู้วิจัยออกแบบการแต่งกายโดยนำแนวคิดมาจากชุดประจำจังหวัดศรีสะเกษของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-กวย และการแต่งกายช่วงที่ 2 ผู้วิจัยออกแบบการแต่งกายเพื่อสื่อให้เห็นถึงลักษณะธรรมชาติของดอกลำดวน ดังนี้

ช่วงที่ 1 ผู้วิจัยออกแบบการแต่งกายโดยนำแนวคิดมาจากชุดประจำจังหวัดศรีสะเกษของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-กวย

รูปที่ 6 ชุดประจำจังหวัดศรีสะเกษของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-กวย

ที่มา : (ภัษชญารักษ์ จารุदारากร. 10 มกราคม 2564 ถ่ายภาพ)

- 1) คีรีชะ ทัดดอกลำดวน แทนความหมาย ความงามของดอกลำดวน
  - 2) เสื้อี้อแซวสีดำ แทนความหมาย ความเป็นเอกลักษณ์ของชาวจังหวัดศรีสะเกษ
  - 3) พาดด้วยสไบสีแดง ลายดอกลำดวน แทนความหมาย แสดงถึงอัตลักษณ์ของความงามของหญิงสาวสมัยโบราณ
  - 4) นุ่งผ้าถุงสีน้ำตาลแดง แทนความหมาย แสดงถึงอัตลักษณ์ของคนส่วนใหญ่ที่มักนุ่งผ้าถุงยาว
  - 5) เครื่องประดับเงิน แทนความหมาย ค่านิยมในสภาพแวดล้อมของคนในชุมชน
- การแต่งกายช่วงที่ 2 ผู้วิจัยออกแบบการแต่งกายเพื่อสื่อให้เห็นถึงลักษณะธรรมชาติของดอกลำดวน

รูปที่ 7 ชุดดอกลำดวน

ที่มา : (ภัษชญารักษ์ จารุदारากร. 10 มกราคม 2564 ถ่ายภาพ)

- 1) คีรีชะ ทัดดอกลำดวน แทนความหมาย ความงามของดอกลำดวน
- 2) ห่มสไบสีทอง แทนความหมาย ความสง่างามของกลีบดอกลำดวน

3) ใส่ในนางสีเสียว แทนความหมาย สื่อถึงความพลิ้วไหวอ่อนโยน และความอุดมสมบูรณ์ของก้านดอกลำดวน

4) การนุ่งผ้าถุงยาว แทนความหมาย สื่อถึงความโดดเด่นและความมั่นคงต้นดอกลำดวน

5) เครื่องประดับเงิน แทนความหมาย ค่านิยมในสภาพแวดล้อมของคนในชุมชน

4) คำร้องและทำนองดนตรี ผู้วิจัยใช้เครื่องดนตรีอีสานใต้ ซึ่งเป็นวงกันตรึมผสมผสานกับดนตรีสากลร่วมสมัย โดยมีเครื่องดนตรีประกอบด้วย ปี่อ้อ ซอกันตรึม กลองกันตรึม แคน ปี่อ้อ ฉิ่ง ฉาบใหญ่ คีย์บอร์ด เป็นต้น แต่งขึ้นมาใหม่เพื่อความเหมาะสมของการแสดง ใช้เวลา 7 ทำนองเพลงและดนตรีเป็นสิ่งจำเป็นต่อการแสดง ผู้วิจัยใช้ได้ออกแบบทำนองเพลงแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ดนตรีช่วงที่ 1 จะมีจังหวะทำนองเพลงช้าประกอบกับการขับร้อง และดนตรีช่วงที่ 2 จะมีจังหวะทำนองเพลงเร็วไม่มีการขับร้อง

5) การแปรแถวในการสร้างสรรค์การแสดงชุด “กัจจาลำดวน” มีทั้งหมด 5 รูปแบบ ดังนี้

5.1 การแปรแถว ครั้งที่ 1 แถวเฉียงเรียงเดียว

5.2 การแปรแถว ครั้งที่ 2 แถวรูปตัววี (V) หงาย

5.3 การแปรแถว ครั้งที่ 3 แถวคู่ตอนลึก

5.4 การแปรแถว ครั้งที่ 4 แถวเรียงคู่

5.5 การแปรแถว ครั้งที่ 5 แถวหน้ากระดาน

8. อภิปรายผลการวิจัย

ดอกลำดวนมีอิทธิพลต่อชาวศรีสะเกษ มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีความผูกพันกับวิถีชีวิตในด้านสังคม ได้รับการยกย่องให้เป็นดอกไม้ประจำจังหวัดและเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงความเป็นจังหวัดศรีสะเกษ เช่น การจัดงานกีฬาดอกลำดวนเกมส์ การใช้ดอกลำดวนเป็นสัญลักษณ์ในสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นต้น และด้านเศรษฐกิจดอกลำดวนได้รับใช้เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ และเป็นสัญลักษณ์ของผลิตภัณฑ์มาจากจังหวัดศรีสะเกษ ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผ้าทอพื้นเมืองศรีสะเกษลายนาคาพนมดงลำดวน เข็มกลัดดอกลำดวน น้ำหอมดอกลำดวน สเปรย์กลิ่นดอกลำดวน และขนมดอกลำดวน เป็นต้น จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความผูกพันของมนุษย์กับธรรมชาติสอดคล้องกับ สอดคล้องกับ อัคราพร สุขทอง (2560:5) ที่กล่าวไว้ว่า ศิลปะการแสดง ซึ่งเป็นได้ทั้งแบบดั้งเดิมหรือประยุกต์ ได้แก่ ประกอบด้วย ดนตรี นาฏศิลป์ และการแสดงประเภทต่าง ๆ เป็นการถ่ายทอดความคิดและศิลปะของการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก การแสดงออกถึงจินตนาการ ศิลปะที่เกิดขึ้นจากการนำภาพจากประสบการณ์ และจินตนาการของมนุษย์มาผูกเป็นเรื่อง จัดเสนอในรูปแบบของการแสดง โดยมีผู้แสดงเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายและเรื่องราวต่อผู้ชม นอกจากนี้ มันทินี ยมจินดา (2539:30) ได้กล่าวว่า มนุษย์อาศัยธรรมชาติเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต ธรรมชาติจึงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติเป็นส่วนของกันและกัน มนุษย์กับธรรมชาติไม่อาจแยกตัวออกจากกันและกันได้

การสร้างสรรค์การแสดงจากอิทธิพลของดอกลำดวนที่มีต่อวิถีชีวิตชาวจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยพัฒนาชุดการแสดงโดยได้รับแรงบันดาลใจจากความงามและกลิ่นหอมของดอกลำดวน โดยในแต่ละช่วงการแสดง ผู้วิจัยกำหนดให้มีลักษณะการแปรแถว ที่มีการเคลื่อนไหวที่หลากหลายขึ้น การใช้ผู้แสดงเป็นหมู่คณะ คำถึงถึงความพร้อมเพรียงเป็นหลัก การแปรแถวนี้มีจุดประสงค์เพื่อไม่ให้งานนั้นหยุดนิ่ง ผู้แสดงยืนท่าตายบนเวที การแปรแถวในการ

แสดงพื้นเมือง ไม่มีรูปแบบตายตัวเหมือนรำไทยภาคกลาง การแสดงพื้นเมืองจึงมีอิสระในการแปรแถว โดยคำนึงถึงความสนุกตลกครื้น และแสดงเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ ตามทฤษฎีเกี่ยวกับศาสตร์ทางการเคลื่อนไหวของไทย สอดคล้องกับอชราพร สุขทอง (2560:5) ที่กล่าวไว้ว่า การสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เป็นการแสดงที่เกิดขึ้นตามท้องถิ่นและพื้นที่ต่าง ๆ เป็นการแสดงที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ และการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ที่ปฏิบัติสืบทอดกันต่อมาอย่างช้านาน การแสดงจะออกมาในรูปแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับสภาพทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม อาชีพ และความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ตลอดจนอุปนิสัยของผู้คนในท้องถิ่น จึงทำให้ศิลปะการแสดงพื้นเมือง มีลีลาท่าทางที่แตกต่างกันออกไป แต่มีจุดมุ่งหมายหลักอย่างเดียวกัน คือ เพื่อความสนุกสนานรื่นเริงและพักผ่อนหย่อนใจ และสอดคล้องกับ โมหี ศรีแสนรงค์ (2544:45) ที่กล่าวว่า วัฒนธรรมคือผลงานที่มนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นมาใช้อย่างมีคุณภาพเพื่อประโยชน์สุข การเกิดวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากน้ำมือและความคิดของมนุษย์ วัฒนธรรมสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับวัตถุ และวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ วัฒนธรรมมีองค์ประกอบหลัก 4 อย่างด้วยกัน คือ ต้องมี มิติ พิธีการ องค์การ และองค์วัตถุ ฉะนั้นทุกชาติ ทุกภาษา ทุกสังคม จึงต้องมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง และเครือจิต ศรีบุญนาถ (2550 : 30) กล่าวว่า การรับรู้เกี่ยวกับความเป็นมาลักษณะความงาม องค์ประกอบและหลักการจัดองค์ประกอบของสารทางการเคลื่อนไหว เป็นพื้นฐานที่ผู้ผลิตประดิษฐ์การแสดงและจะต้องรู้ เพื่อเป็นแนวทางการคิดประดิษฐ์ท่ารำได้อย่างถูกต้องและอยู่ในขอบเขตของการแสดงนั้น ๆ ความเป็นมาของศาสตร์ทางการเคลื่อนไหวการกำเนิดศาสตร์ทางการเคลื่อนไหวอาจเกิดธรรมชาติ ความเชื่อ สภาวะแวดล้อม และสังคม และสอดคล้องกับหลักการประดิษฐ์ศิลปะการแสดง การแปรแถวเป็นสิ่งจำเป็นเพราะจะทำให้การแสดงน่าสนใจ การแปรแถวในสมัยโบราณไม่นิยมการแปรแถวหลายๆ ครั้ง เพราะต้องการให้ผลงานมีลักษณะที่นุ่มนวล มักจะนิยมการแปรแถวในลักษณะแถวตรงหรือที่เรียกกันว่าแถวตอนคู่ หรืออาจจะเป็นลักษณะแถวหน้ากระดาน แถววงกลม แถวเฉียง ส่วนท่ารำก็จะเหมือนกันทั้งแถวจึงเป็นเหตุให้กำหนดตัวผู้แสดงคู่หน้าเป็นคู่เอกมีลักษณะเป็นหัวหน้ารำนำลูกแถว คู่หน้าจึงต้องเป็นผู้มีปฏิภาณ ไหวพริบดี เพราะฉะนั้นผลงานที่ผลิต ออกจะมีลักษณะคู่ไหนนำก็จะรำนำเป็นคู่หน้าตลอดจนจบการแสดง

9. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การพัฒนาชุมชนให้เจริญขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องคำนึงถึงระบบความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญต่อความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น ๆ เพื่อให้ดำรงวิถีชีวิต ที่คงเอกลักษณ์ไว้ไม่ให้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเกินไป

1.2 ควรถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้จากการพัฒนาศิลปะการแสดงจากดอกลำดวน ดอกไม้ประจำ จังหวัดศรีสะเกษ ให้แก่เยาวชนในชุมชนเพื่อเป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น สู่สาธารณชน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาศิลปะการแสดงที่แสดงถึงอัตลักษณ์อันดั้งเดิมของท้องถิ่นในลักษณะอื่นเพิ่มเติม

10. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยการสร้างสรรคการแสดงจากดอกลำดวนดอกไม้ประจำจังหวัดศรีสะเกษ สำเร็จได้ด้วยความสามารถของบุคคลและหน่วยงานหลายแห่ง ซึ่งไม่สามารถนำมากล่าวในที่นี้ได้ทั้งหมด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ

ท่านอาจารย์ ผศ.ดร.คณินนิตย์ ไสยโสภณ ประธาน สาขาวิชาการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและภูมิภาค และ อาจารย์ ดร.สุรียฉาย สุนันธรัต ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ซึ่งได้ให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมชี้แนะแนวทางการวิจัยตลอดมา เพื่อให้งานวิจัย เสร็จ สมบูรณ์ ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ ผศ.ดร.ศิริเพ็ญ อັตไพบูลย์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.อัคราพร สุขทอง ที่ได้ให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทางในผลงานการวิจัยนี้ และ คณะกรรมการทุกท่านที่ได้กรุณาเสนอข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ และช่วยตรวจแก้ไขผลงานค้นคว้าริเริ่มโดยละเอียด จนถูกต้องสมบูรณ์

11. เอกสารอ้างอิง

- _____. (2553). *หลักการประดิษฐ์นาฏกรรมพื้นบ้านอีสาน*. พิมพ์ครั้งที่ 1. สุรินทร์ : คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์
- เครือจิต ศรีบุญภาค. (2550). *การพัฒนาศิลปะการแสดงจากพิธีกรรมกินฮืดของชนเผ่าดั้งเดิมสายตระกูล มอญ-เขมร ในเขต*
- เรณู โกศินานนท์. (2535). ไร่ไทย. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภาจัดพิมพ์.
- โมฬี ศรีแสนรงค์. (2544). การศึกษาหัตถกรรมชาวบ้าน จังหวัดมหาสารคามเพื่อสร้างเป็นนาฏยประดิษฐ์ ชุดเชิงหัตถศิลป์ถิ่นมหาสารคาม. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- จักรพันธ์ โสมเกษตริน. (2552). *การศึกษาและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือในจังหวัดศรีสะเกษ*. วิทยานิพนธ์ปริญญา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ปริญญาดุขฎิบัณฑิต, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.มหาวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- มันนีย์ ยมจินดา. (2539). *มนุษย์กับธรรมชาติ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณิกา นาโสภ. (2551). *พัฒนาการฟ้อนกลองตุ้ม อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ*. กรุงเทพฯ : สำนักวิทยบริการ
- วิทย์ เทียงบูรณธรรม. (2542). *หนังสือพจนานุกรมสมุนไพรไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น
- สวภา เวชสุรักษ์. (2547) *หลักนาฏยประดิษฐ์ของท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.(2535) *ความหมายและขอบข่ายงานวัฒนธรรมพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สุทัศน์ สังคะพันธ์ และศิริทรัพย์ สังคะพันธ์. (2557). *อาณาจักรอาเชียน*. กรุงเทพฯ : ไพลินบุ๊คเน็ต
- สุรพล วิรุฬักษ์. (2542). *นาฏศิลป์.วารสารราชบัณฑิตยสถาน ปีที่24 ฉบับที่ 3 มิถุนายน-กันยายน* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
- อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขฎิบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนภูมิภาค (กลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง) บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย ราชภัฏสุรินทร์.
- อัคราพร สุขทอง. (2560). การศึกษาศิลปะการแสดงพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ไทย-ลาว และไทย-กวย ในจังหวัดสุรินทร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของโนราโรงครู กรณีศึกษาชุมชนวัดท่าแค

อำเภอเมืองจังหวัดพัทลุงพ.ศ. 2508 - ปัจจุบัน

Study the alteration of Nora Rongkru Case Study of Wat Thakhae Community,

Muang District, Phattalung Province 1965 - present

ชุลีพร ทวีศรี^{1*} และชลธิชา สุวรรณขันธ์²

Chuleporn Thawesri^{1*} and Chonticha Suwankang²

บทคัดย่อ

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของโนราโรงครู กรณีศึกษาชุมชนวัดท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของโนราโรงครู ชุมชนวัดท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดยสถานที่ที่ใช้ในการวิจัย คือ ชุมชนวัดท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดยศึกษาถึงการเปลี่ยนของโนราโรงครูในปัจจุบันว่ามี การปรับตัว เปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใดในปัจจุบัน ทั้งในเรื่องของแนวความคิด รูปแบบพิธีกรรม องค์ประกอบของ พิธีกรรม ลักษณะของการจัดงาน ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมดั้งเดิมของโนราโรงครูไว้เหมือนอย่างในอดีตหรือไม่ โดย ในอดีตนั้นโนราโรงครูวัดท่าแค เป็นงานที่จัดขึ้นด้วยความเชื่อ ความศรัทธาของโนราแปลก เป็นผู้ริเริ่ม ดำเนินการ ต่าง ๆ ด้วยตนเอง ตามรูปแบบของโนรา และความเชื่อของโรงครูโนรา ดำเนินการต่อมาทุกปีผ่านรุ่นสู่รุ่น จนถึง ปัจจุบันเป็นรุ่นที่ 3 ถือเป็นรุ่นหลาน ผ่านระยะเวลาหลายสิบปี รูปแบบต่าง ๆ ของมโนราโรงครู ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลา ในลักษณะที่ทันสมัยและสะดวกสบายมากขึ้นของทั้งผู้ประกอบการพิธีกรรมและผู้ร่วมงานที่มีมากขึ้น เป็นเทศกาลมากกว่าความเชื่อเฉพาะพื้นที่ไป

คำสำคัญ: โนราโรงครู, วัดท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

Abstract

Study of the transformation of Nora Theater Teacher Case Study of Wat Tha Khae Community, Muang District, Phatthalung Province Objective to study the transformation of Nora Theater Teacher Wat Tha Khae Community, Muang District, Phatthalung Province The research sites were Wat Tha Khae community, Muang district, Phatthalung province. By studying the changing of Nora Rong Teacher at present that there is an adjustment How much has changed today? Both in terms of the concept Ritual form Elements of the ritual Nature of the event Do you still maintain the original traditions of Nora Teacher School as in the past? In the past, Nora Rong Tha Khae Temple teacher It is an event held in faith. Manohra's reputation is strange. Be an

¹ อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

² นักศึกษาลัทธิสุตตรสังคัมศาสตร์เพื่อมัคคุเทศก์และการท่องเที่ยว คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

* Corresponding author, E-mail: Jekky.jekky@gmail.com

innovator Perform various actions manually according to the style of Manohra And the tame of the Manohra Teacher Theater Continue every year through generation to generation. Until now, the 3rd generation is considered a grandchildren. Through the decades, various forms of Manora Teacher Will inevitably change over time In a more modern and comfortable manner Of both the ritual operators and the more active participants It is a festival rather than local beliefs.

Keywords: Nora Rong Kru, Wat Tha Khae, Muang District, Phatthalung Province

1. บทนำ

ประเพณีและพิธีกรรมดำรงอยู่คู่กับวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ตั้งแต่แรกเกิด จนถึงแก่กรรม ก็ล้วนแต่มีประเพณีและพิธีกรรม ร่วมอยู่ในแต่ละช่วงเวลาของชีวิตของทุกคน แต่สังคมในยุคปัจจุบันที่มากไปด้วย ความเจริญและวิวัฒนาการก้าวหน้าทันสมัยทำให้มุมมองด้านความเชื่อและตำนานต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ วัฒนธรรม แตกต่างออกไปจากวิถีดั้งเดิม โดยวิถีชีวิตของคนสมัยใหม่ที่รับเอาความเชื่อแบบวิทยาศาสตร์เชิงประจักษ์ และเป็นไปตามแนวคิดเหตุผลนิยมเท่านั้นทำให้การศึกษาและสืบทอดประเพณีและพิธีกรรมไม่ได้รับความศรัทธา และปฏิบัติสืบทอดอย่างแพร่หลายเช่นในอดีต นับเป็นสิ่งที่น่าเสียดาย หากประเพณีและพิธีกรรมของท้องถิ่นอันเป็น สิ่งแสดงถึงภูมิปัญญาและความมีอารยะของชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ ต้องถูกลดคุณค่า หรือสูญสิ้นไปตามกระแสแห่ง โลกสมัยใหม่

ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของภาคใต้จะมีความโดดเด่นในการสื่อความคิดและความรู้สึก ด้วยภาษาที่ซับซ้อน บทกลอน เน้นที่ลำนำและจังหวะ เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการละเล่นส่วนมากเป็นเครื่องตีไม้เน้นเครื่องตีตีเหมือน ภาคอื่น ๆ ศิลปะการออกท่าร่ายรำก็มีจังหวะเฉียบขาดฉับไว ดังเช่นท่ารำโนรา อาทิ การยกย้ายท่ารำ การชดมือชด แขน ก้าวขา การเคลื่อนไหวลำตัว เหล่านี้ล้วนเป็นไปตามจังหวะทับและกลอง (อุดม หนูทอง, 2542, น. 370) “การละเล่นยุคแรก ๆ ไม่ได้มีขึ้นมาเพื่อความสนุกสนาน บันเทิงเรีงรมย์หรือเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดอย่างเดียว เพราะผู้เล่นและผู้ร่วมการเล่น ต่างมีความมุ่งมั่นหรือมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน (นอกเหนือจากความ สนุกสนาน) เช่น ร่วมกันจัดให้มีการละเล่น เพื่อความอุดมสมบูรณ์หรือเพื่อความ “มั่งคั่ง” และความ “มั่นคง” ทั้งใน แง่ส่วนบุคคลและในแง่ส่วนรวมระดับชุมชน การละเล่นดังกล่าวมักจะเกี่ยวข้องกับ “พิธีกรรม” ตามระบบความเชื่อ อันศักดิ์สิทธิ์ เช่นพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต พิธีกรรมเกี่ยวกับการทำมาหากิน และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชุมชนหรือสังคม เป็นส่วนรวม” (สุจิตต์ วงษ์เทศ , 2532, น. 215) ศิลปะการแสดงประกอบในพิธีกรรม เป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญ เป็นอย่างมากในวิถีชีวิตของคนไทย ที่แสดงเพื่อการบวงสรวงหรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ หนึ่งในการแสดงที่มีความ เก่าแก่ สืบทอดมาอย่างยาวนาน และยังคงเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย คือ โนราหรือโนรา “โนรายังเป็นที่นิยมอยู่ เพราะโนราไม่ใช่เพียงมหรสพแต่เป็นพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์” (นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว, 2547, น. 66) พิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของภาคใต้ก็คือ “โนราโรงครู”

โนราโรงครูหรือโนราโรงครู คือ โนราที่ประกอบพิธีกรรม โดยมีการเชิญครูหมอตาบายโนรามายังโรงพิธี ซึ่ง มีจุดประสงค์เพื่อไหว้ครู เพื่อแก้บนหรือเพื่อครอบเทริดผูกผ้าใหญ่ โนราโรงครูแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ โนราโรง ครูใหญ่ และ โนราโรงครูเล็ก โนราโรงครูยังกระทำกันอยู่ทั่วไปในภาคใต้ที่เป็นโรงครูประจำปี และโนราโรงครูที่จัด ขึ้นเพื่อแก้บน โดยเฉพาะจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดตรัง จังหวัดสงขลา และจังหวัดพัทลุง ยังคงปรากฏอยู่ อย่างเด่นชัด แต่โนราโรงครูที่สำคัญและน่าสนใจอย่างยิ่งคือ โนราโรงครูวัดท่าแค ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัด

พัทลุง ทั้งนี้เพราะโนราโรงครวัดท่าแค เป็นโรงครใหญ่ เป็นสถานที่ที่ขุนศรีศรัทธาครูสำคัญ ของโนราได้เคยฝึกสอน การรำโนราแก่ศิษย์เป็นที่พำนัก ของครูหมอนโนรา โนราโรงครวัดท่าแคจึงเป็น โรงครของขุนศรีศรัทธา

วัดท่าแค ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครหรือโนราที่โรงคร ที่สำคัญของชาวบ้านตำบลท่าแคและชาวบ้านทั่วไปในจังหวัดพัทลุง มีการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปีของจังหวัดพัทลุงที่จะจัดอยู่ในช่วงเดือน 6 หรือในช่วงปลายเดือนเมษายน-พฤษภาคม เพื่อประกอบพิธีกรรม อาทิ พิธีลงโรง การกาศครู การรำคล้องหงส์ รำแทงเข้ เน้นการแสดงความเคารพบูชาและกตัญญูต่อวิญญาณบรรพบุรุษโนรา ตามความเชื่อศรัทธาของชาวน้ใต้ ที่มีขอพรโชคลาภ ขอให้หายจากอาการเจ็บไข้ รวมทั้งทำพิธีครอบครุโนรา พิธีการรักษาโรค ซึ่งเป็น ภูมิปัญญาบรรพบุรุษที่มืบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตและสังคมของชาวน้ใต้มาอย่างช้านาน โนราโรงครมีการสืบทอดอย่างยาวนาน โดยในปัจจุบันการแสดงโนราได้มีการผสมผสานกับความทันสมัยให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ หรืออาจมีการนำเอาเทคโนโลยีควบคู่กับการจัดแสดงซึ่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการแสดงโนราของภาคใต้ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างคนรุ่นหนึ่งกับคนอีกรุ่นหนึ่งได้

ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงโนราโรงครในปัจจุบันว่ามีการปรับตัว เปลี่ยนแปลงไปตามสังคมปัจจุบัน มากน้อยเพียงใด และยังคงรักษาขนบธรรมเนียมดั้งเดิมของโนราโรงครไว้ได้อย่างถูกต้องครบถ้วนหรือไม่ โนราโรงครชุมชนวัดท่าแคจึงเป็นตัวอย่างที่น่าสนใจเพื่อใช้ในการศึกษา ทั้งด้านความเชื่อการสืบทอดพิธีกรรมอันเก่าแก่ และศึกษาการเปลี่ยนแปลงของโนราโรงครในสภาพสังคมปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของโนราโรงคร ชุมชนวัดท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

3. นิยามศัพท์เฉพาะ

ครูหมอนโนรา หมายถึง คือบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว หรืออาจเรียกว่า “ครูหมอตายาย” โดยโนราจะนับถือครูหมอนหรือครูโนราและนับถือบรรพบุรุษของตน

โนราโรงคร หมายถึง การแสดงโนราในการประกอบพิธีกรรม มีจุดมุ่งหมายสำคัญในการแสดง ๓ ประการ คือ เพื่อเป็นการเคารพบูชาและแสดงความกตัญญูต่อวิญญาณบรรพบุรุษ เพื่อแก้บนหรือแก้เหมรย และเพื่อทำพิธีครอบครุโนราและรักษาโรคต่าง ๆ

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับของประชาชนในตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ว่าครูหมอนโนรา มีอยู่จริงและการทำพิธีกรรมโนราโรงครจะช่วยให้เกิดผลบางประการต่อชีวิต ความเป็นอยู่ การเจ็บไข้ โชคลาภ เป็นต้น

พิธีกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่เป็นรูปธรรมของประชาชนในตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เกี่ยวกับครูหมอนโนราและโนราโรงครโดยกระทำตามระบบความเชื่อเพื่อตอบสนองต่อความคิด ความรู้สึก อารมณ์ สะท้อนถึงความหวัง ความปรารถนา ความหวาดกลัว โดยการประกอบพิธีกรรมจะมีของสำหรับการประกอบพิธีที่เรียกว่าเครื่องเซ่นไหว้ตามความเชื่อ

การเปลี่ยนแปลง หมายถึง การทำให้ลักษณะเปลี่ยนไปจากเดิม

ลงโรง หมายถึง เริ่มการแสดงโนรา

การภาคครู หมายถึง การประกาศถึงครู การกล่าวถึงครูบาอาจารย์

โนราโรงครูเล็ก หมายถึง การรำโนราโรงครูแบบย่อ ใช้เวลารำเพียง 1 คืนกับ 1 วัน

โนราโรงครูใหญ่ หมายถึง การรำโนราโรงครูอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งจะต้องกระทำต่อเนื่องกัน 3 วัน 3 คืน
แก้หมอย หมายถึง การแก้บน

แนวคิดที่เกี่ยวกับโนราและโนราโรงครู

ได้มีผู้สนใจศึกษาค้นคว้ารวบรวมเรื่องโนราและโนราโรงครูไว้ในแง่มุมต่างๆ ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าได้ดังนี้

ประพันธ์ เรื่องณรงค์ (2519 : 57-65) ได้เขียนเรื่องโนราไว้ในหนังสือตำนานการละเล่นและภาษาชาวใต้ โดยกล่าวถึงสถานภาพของโนราในอดีตกับปัจจุบัน ความหมายและตำนานโนราจากคำบอกเล่าของขุนอุปถัมภ์นรากร (พุ่ม เทวา) ตำนานโนราจากหนังสือเรื่องโนราของ ภิญโญ จิตต์ธรรม ตำนานขุนศรีศรีธาดาจากพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เรื่องละครชาตรีหรือโนราชาตรี ที่เข้าเผยแพร่สมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น การแสวงโนราภาคใต้ในสมัยก่อน ตั้งแต่การปลูกโรง ตัวละคร ธรรมเนียมพิธีในการแสดง การจัดแสดงโนราของชาวใต้

ชวน เพชรแก้ว (2523 : 31-39) ได้เขียนเรื่องโนรา : ศิลปะการเล่นชั้นสูง ไว้ในหนังสือชีวิตไทยปักษ์ใต้ โดยกล่าวข้อสันนิษฐานของผู้รู้ว่า โนรานั้นจะเป็นวัฒนธรรมของอินเดียที่ผ่านเข้ามาทางชาวและมลายู แล้วจึงเข้าสู่ภาคใต้ของประเทศไทย หรือโนราอาจจะเป็นการละเล่นของชาวปักษ์ใต้มาตั้งแต่เดิม โดยวิวัฒนาการมาจากการทำพิธีบวงสรวงของพวกพรานซึ่งล่าสัตว์เป็นอาชีพ แล้วกล่าวถึงตำนานโนรา ความเชื่อเรื่องครูโนรา การไหว้ครู เวทีแสดง การแต่งกาย เครื่องดนตรี และการแสดง

สารภี มุสิกอุปถัมภ์ (2527) ได้เรียบเรียงหนังสือเรื่องโนราลงครู โดยกล่าวถึงขอบข่ายเนื้อหาและที่มาของโนรา โนรา โนราชาตรี ตำนานโนรา ของขุนอุปถัมภ์ นรากร ตำนานละครชาตรีของกรมศิลปากรตำนานโนราของจังหวัดพัทลุง ตำนานโนราของโนราวัดจันทร์เรื่อง จังหวัดสงขลา ตำนานโนราของจังหวัดตรัง ประมวลความเป็นมาของโนรา องค์ประกอบในการแสดงโนรา การแสดงโนราธรรมดา การแสดงโนราประชันโรง โนราลงครู ความเชื่อและปาฏิหาริย์ในการรำโนราลงครู พิธีและขั้นตอนในการรำโนราลงครูวิสดุภรณ์ในการทำพิธี เครื่องสังเวศ การสร้างโรงพิธี บทเพลงที่ใช้ประกอบการทำพิธีลงครู เช่นบทไหว้ครู บทภาศครู บทเพลงทับ และยังได้นำประวัติของขุนอุปถัมภ์นรากร มาเขียนไว้ด้วย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลและใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของโนราโรงครู ชุมชนวัดท่าแค ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.ขั้นสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยสำรวจและศึกษาเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อเป็นความรู้พื้นฐาน ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการกำหนดกรอบความคิด การเขียนเค้าโครงวิจัย และเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งในการศึกษาค้นคว้า

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร รวบรวมข้อมูลจากหนังสือท้องถิ่น ตำราเรียน ห้องสมุดประชาชน วิทยานิพนธ์ เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับโนราโรงครู ชุมชนวัดท่าแค

2.2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เนื่องจากงานวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้น การบันทึกข้อมูลภาคสนามจำเป็นต้องระบุนรายละเอียดต่าง ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ จำเป็นต้องมีเครื่องมือช่วยในการวิจัยหลายประเภทประกอบด้วย เครื่องบันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพ ภาพถ่ายประกอบ การสังเกต ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะใช้วิธีการบันทึกลงในเครื่องบันทึกเสียง และจดบันทึกตามความเหมาะสม ส่วนการสังเกตจะใช้วิธีการจดบันทึกและถ่ายภาพประกอบ

3. การจัดการกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล จากการจัดเก็บรวบรวมและตรวจสอบความถูกต้องเรียบร้อยแล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดวิเคราะห์ เพื่อให้ตรงตามจุดประสงค์ ของการวิจัยในครั้งนี้ โดยใช้วิธีการศึกษาดังนี้

3.1. นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งได้บันทึกไว้ในเครื่องบันทึกเสียงมาถอดความด้วยวิธีสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตด้านเนื้อหา

3.2 นำข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกมาสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตด้านเนื้อหา

3.3 นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 และ 2 มาตรวจสอบความสมบูรณ์และศึกษาตามขอบเขตด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำเนิดโนราโรงครู ชุมชนวัดท่าแค

วัดท่าแค มีประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับตำนานโนรา การประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีสถานที่ที่เป็นอนุสรณ์และเกี่ยวข้องกับขุนศรีศรัทธาอยู่หลายอย่างคือ “โคกขุนทา” ที่เชื่อว่าเป็นสถานที่ขุนศรีศรัทธาใช้เป็นที่พักพิงให้รำโนราดังกล่าวไว้ “หลักพ่อขุนศรีศรัทธา” หรือ “เขื่อนขุนทา” เชื่อกันว่าเป็นที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธา

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

รูปที่ 1 หลักพ่อขุนศรีศรिताหรือเขื่อนขุนทา
ที่มา : โดยผู้วิจัย (10 ตุลาคม 2563)

รูปที่ 2 ศาลาพ่อขุนศรีศรिता
ที่มา : โดยผู้วิจัย (10 ตุลาคม 2563)

วัดท่าแคจึงมีพิธีกรรมโนราโรงครู โดยการนำของโนราแปลก ชนบาล และคณะมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 ต่อมาในปี พ.ศ. 2514 พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร ทรงสร้างรูปปั้นขุนศรีศรัทธาและพรานบุญ แล้วสร้างศาลาตรงบริเวณเขื่อนขุนตา นำรูปปั้นไปประดิษฐานไว้เป็นอนุสรณ์หรืออนุสาวรีย์ของขุนศรีศรัทธา (ศิริสุร์ ศรีแก้ว, 2556, น. 910) โนราแปลก ชนบาลและคณะได้ร่วมกันประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูสืบต่อมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 โดยมีคณะโนรา ผู้มีเชื้อสายโนรา ลูกหลานตายายโนราและชาวบ้านทั้งในตำบลท่าแคและตำบลอื่นๆ ตลอดจนชาวบ้านในจังหวัดต่างๆของภาคใต้มาร่วมพิธีกันจำนวนมาก กลายเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ โนราแปลก ชนบาล โนราสมพงษ์ ชนบาลและโนราเกรียงเดช ขำณรงค์ ในฐานะโนราใหญ่และผู้นำในการ ประกอบพิธีกรรมมาจนถึงปัจจุบัน

รูปที่ 3 รูปปั้นพ่อขุนศรีศรัทธา
ที่มา : โดยผู้วิจัย (10 ตุลาคม 2563)

ในด้านความเชื่อ พิธีกรรม และการจัดการโนราโรงครูท่าแค ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันพบว่าความเชื่อที่สำคัญ และส่งผลให้เกิดความเชื่ออื่น ๆ และการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูคือความเชื่อเรื่องครุหมอนโนราซึ่งเป็น บูรพาจารย์หรือครูดั้นของโนราและบรรพบุรุษโนราที่ล่วงลับไปแล้ว ครูดั้นที่สำคัญมี 12 องค์แบ่งเป็นฝ่ายชาย 6 องค์ ฝ่ายหญิง 6 องค์ ได้แก่ พระเทพสิงหราชขุนศรีศรัทธา พระม่วงทอง หม่อมรอง พระยาสายฟ้าพาด พรานบุญ แม่ศรี มาลา แม่นวลทองสำลี แม่แขนอ่อนฝ่ายขวา แม่แขนอ่อนฝ่ายซ้าย แม่ศรีดอกไม้ แม่คิ้วเหิน

โนราโรงครูวัดท่าแค มีรูปแบบและขั้นตอนพิธีกรรมที่เป็นของตนเอง แตกต่างไปจากโนราโรงครูที่อื่นๆ เช่น มีการทำพิธีไหว้พระภูมิ และประกอบพิธีทางพุทธศาสนา ก่อนนำคณะโนราเข้าโรงเพื่อประกอบพิธี และไม่ต้องทำพิธี

เชิญครูเข้าทรง ทำพิธีส่งครูหรือมีการตัดเหมรย เมื่อเสร็จพิธีอย่างโนราโรงครูทั่วไป เพราะเชื่อว่าวัดท่าแค เป็นที่อยู่ของครูโนรา หากทำพิธีตัดเหมรย เมื่อเสร็จพิธีเท่ากับทำพิธีตัดขาดจากครู พิธีกรรมโนราโรงครู วัดท่าแคจึงสิ้นสุดหลังจากทำพิธีแหงแซ่ ในวันที่ 3 ซึ่งเป็นวันศุกร์ พิธีกรรมโนราโรงครูจัดขึ้นโดยคณะโนราหรือผู้มีเชื้อสายโนรา ซึ่งในวัดท่าแคจะมีโนราแปลก ชนบาล เป็นครูหมอนโนราหรือโนราใหญ่ คนในชุมชนวัดท่าแค และทางวัดท่าแค โดยแต่ละฝ่ายมีหน้าที่แตกต่างกัน ดังนี้

คณะโนราหรือผู้มีเชื้อสายโนรา จะทำหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรม โดยมีโนราใหญ่ คือ หัวหน้าคณะหรือนายโรงโนรา หรือครูหมอนโนรา ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในการรำโนราโรงครู เป็นผู้รำคล้องหงส์ รำแหงแซ่ ทำพิธีครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ ฯลฯ ให้แก่คณะโนราที่มาประกอบพิธีรำโนราโรงครู มีทั้งคณะโนราใหญ่เองและโนราจากหลาย ๆ คณะ รวมทั้งลูกคู่และอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการประกอบพิธีมาร่วมกัน คนทรงหรือร่างทรง คือ คนที่เป็นร่างทรงของครูหมอนโนราหรือตายายโนราในการเข้าโรงครู มักจะเป็นคนทรงหรือร่างทรงประจำของครูหมอนโนราองค์นั้นๆ หรืออาจจะเป็นเชื้อสายโนราหรือลูกหลานตายายโนรา การทำพิธีกรรมโนราโรงครูกระทำเป็นระยะเวลาและวันทำพิธี โนราโรงครูวัดท่าแคจะจัดในเดือนหกของทุกปี และเริ่มเข้าโรงครูวันแรกในวันพุธที่ 2 ของเดือนหก หากปีใดวันพุธหรือวันศุกร์ตรงกับวันพระ ก็จะเลื่อนไปวันเสาร์ คนในชุมชนวัดท่าแคจะมีส่วนร่วมในการจัดพื้นที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรม เช่นการจัดทำโรงพิธี ต้องปลูกแบบ “เรือนไม้เครื่องผูก” ยึดโครงสร้างให้มั่นคงด้วยสลักและการผูก ห้ามใช้ตะปูแม้แต่ดอกเดียว ซึ่งโรงโนราจะทำด้วยไม้ไผ่ มุงด้วยใบจาก จะสร้างเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกว้าง 9 คอก (5.5 เมตร) ยาว 11 คอก (6.7 เมตร) มีเสา 8 เสา ไม้ยกพื้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน เสาตอนหน้าและตอนหลังมีตอนละ 3 เสา ส่วนตอนกลางมี 2 เสา แต่จะไม่มีเสากลาง สร้างครอบ “ภูมิโรง” หรือพระภูมิเจ้าที่ ศาลพระภูมิซึ่งตั้งประจำที่อยู่แล้ว ต้องมีหมอมมาไหว้ครูหรือภูมิโรงก่อน โนราจะถึงเข้าโรงได้ทั้งสำหรับวางเครื่องบูชาหรือ “พาลี” กำหนดให้อยู่ “ทิศตะวันออก” เท่านั้น โรงโนราจึงหันหน้าไปทางทิศเหนือหรือใต้เรียกว่า “ลอยหวัน” (ลอยตามดวงอาทิตย์) ไม่หันหน้าไปทางทิศตะวันตกหรือตะวันตกเพราะเป็นการ “ขวางหวัน” (ขวางดวงอาทิตย์) ตามความเชื่อของโนราว่าเป็นอัปมงคล เพราะเท่ากับเป็นการขัดขวางความเจริญหรือความมีชื่อเสียง โรงครูวัดท่าแคหันหน้าไปทางทิศใต้ เพื่อหันหน้าเข้าหาศาลาขุนศรีศรัทธา สร้างด้วยไม้ไผ่สีสุก เพื่อเป็นการเอาเคล็ดว่ามีแต่ความสงบสุข หลังคาทำเป็นรูปหน้าจั่วมุงด้วยจาก โนราโรงครูวัดท่าแคได้นำเอาพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆ มารวมกันซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม คือ การตั้งศาลพระภูมิและการไหว้ครูโนรา การจัดให้มีพิธีสังฆ์ก่อนการเบิกโรงแสดง การประดับธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นการสะท้อนให้เห็นตามความเชื่อของชาวพุทธแบบชาวบ้านอย่างเด่นชัด ที่มีการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนา ลัทธิพราหมณ์ และความเชื่อเรื่องผีसाงเทวดา ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของโนราโรงครูวัดท่าแค

วัดท่าแคเป็นสถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู เนื่องจากมีประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับตำนานโนรา มีสถานที่ที่เป็นอนุสรณ์และเกี่ยวข้องกับขุนศรีศรัทธาอยู่หลายอย่างคือ “โคกขุนทา” ที่เชื่อว่าเป็นสถานที่ขุนศรีศรัทธาใช้เป็นที่พักพิงให้รำโนราดังกล่าวไว้ “หลักพ่อขุนศรีศรัทธา” หรือ “เขื่อนขุนทา” เชื่อกันว่าเป็นที่ฝังกระดูกของขุนศรีศรัทธา ด้วยความเชื่อที่ว่า ในปี พ.ศ. 2514 พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพรทรงสร้างรูปปั้นขุนศรีศรัทธา และพระานบุญแล้วสร้างศาลาตรงที่บริเวณเขื่อนขุนทา นำรูปปั้นขุนศรีศรัทธาไปประดิษฐานไว้เป็นอนุสรณ์หรืออนุสาวรีย์ของขุนศรีศรัทธา (ศิริภัสร์ ศรีแก้ว, 2556, น. 910) เพื่อเป็นที่สักการบูชาของคณะโนราและชาวบ้านโดยทั่วไป จึงมีการรำโนราโรงครูที่วัดท่าแคโดยมีโนราแปลก ชนบาล ซึ่งเป็นครูอาวุโสของบ้านท่าแคและของจังหวัดพัทลุง เป็นผู้นำที่สำคัญและได้รำติดต่อมาหลายปีนอกจากหน้าที่ของวัดที่ต้องเป็น

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ศูนย์กลางของการจัดงานโนราโรงครุแล้ว คณะสงฆ์ยังมีความสำคัญกับงานโรงครุ เพราะพิธีโนราโรงครุในวันแรกจะมี พิธีโรงพระ หรือการทำบุญพระเพื่อความเป็นสิริมงคล โดยพระที่ทามนต์พิธีจะเป็นพระในวัดท่าแค

ขั้นตอนของพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค

พิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคยังคงรูปแบบของพิธีกรรมในอดีตไว้อย่างครบถ้วน โดยโนราโรงครุใหญ่วัดท่าแคมีหน้าที่และขั้นตอนประกอบพิธีกรรม ดังนี้

พิธีกรรมในวันแรก ซึ่งเป็นวันพุทธตอนเย็น พิธีกรรมวันแรกจะมี 10 ขั้นตอนคือ พิธีไหว้พระภูมิโรง พิธีพระ การเข้าโรง การเบิกโรง การลงโรง การภาศครู การเชิญครู การกราบครู โนราใหญ่รำถวายโรง การจับบทตั้งเมือง และการรำทั่วไป ความสำคัญของวันแรก คือ การตั้งบ้านตั้ง เป็นการลงหลักปักฐานให้โรงครุที่ตั้งขึ้นมา พร้อมสำหรับพิธีและพร้อมรับครูหมอโนราที่จะลงมา

พิธีกรรมในวันที่สอง การรำโนราโรงครุใหญ่วัดท่าแคในวันที่สองคือวันพฤหัสบดี ถือเป็นพิธีใหญ่ เพราะวันพฤหัสบดีถือกันว่าเป็นวันครู โนราใหญ่จะประกาศชุมนุมครู ถวายข้าวของ แล้วหยุดพักจนถึงประมาณ 9 โมง ก็จะเริ่มภาศครูใหม่ ถวายของมือกลางวัน โดยถือยามพระเป็นหลักไม่ให้พ้นเวลาเพล พิธีกรรมวันนี้มีอยู่ 2 ลักษณะ คือพิธีกรรมเพื่อเช่นไหว้และแก้บนลักษณะหนึ่งและพิธีกรรมครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ พิธีกรรมการตัดजू พิธีกรรมการรำสอดเครื่องสอดกำไล

พิธีกรรมวันที่สาม การรำโนราโรงครุวัดท่าแคในวันที่สามคือวันศุกร์ ซึ่งเป็นวันสุดท้ายอันเป็นวันที่คณะ โนราจะประกอบพิธีกรรมสำคัญ ๆ เพื่อให้ครบองค์ประกอบของการรำโนราโรงครุ คือ การจับบท 12 เพลง 12บท การรำคล้องหงส์ การรำแทงเข้ และยังมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อเพื่อให้การช่วยเหลือแก่ชาวบ้าน คือ การตัดผม ผีซ้อ เหยียบเสน

โนราโรงครุวัดท่าแคจะมีพิธีกรรมเฉพาะ ซึ่งแตกต่างจากที่อื่นคือ “พิธีห่มตันโพธิ์” เพราะเชื่อว่าถ้ากระดูก ของพ่อขุนศรีศรัทธา ถูกฝังอยู่ที่ตันโพธิ์นี้ โนราเจ้าพิธีจะเป็นผู้นำหัวผ้าสีแดง เหลือง ขาว เข้าม่า โดยผู้เกี่ยวข้อง ขนบชายชว ผู้ร่วมพิธีจะจับผ้าเดินตามหลัง วนรอบตันโพธิ์สามรอบ ผ้าที่ห่มจะถูกเปลี่ยนใหม่เมื่อถึงพิธีในปีถัดไป

พิธีกรรมโนราโรงครุในปัจจุบันมีขั้นตอนในการประกอบพิธีตามรูปแบบเดิม แต่มีรายละเอียดเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความน่าสนใจและทันสมัยมากขึ้น ดังนี้ สถานที่ประกอบพิธีกรรม โรงพิธี ในอดีตมีการสร้างขึ้น ชั่วคราว เพื่อใช้ในการประกอบพิธีโดยเฉพาะทำจากไม้ไผ่ลงด้วยจาก แต่ปัจจุบันมีการสร้างแบบถาวร ด้วยโครงสร้าง เหล็ก รองรับผู้มาร่วมพิธีกรรม สถานที่รองรับผู้มาร่วมงาน ในอดีตไม่มีการรองรับที่เหมาะสม ผู้ที่มาร่วมงานต้อง จัดหาสถานที่รับชมเอง แต่ปัจจุบันมีการจัดสถานที่อำนวยความสะดวกไว้ให้ มีการใช้จอถ่ายทอดสดภายในพื้นที่ รองรับ รวมทั้งใช้เครื่องขยายเสียง การรับชมพิธีกรรมในอดีต ผู้ที่สนใจพิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแคต้องเดินทางมา รับชมที่วัดท่าแคเท่านั้น อีกทั้งพิธีกรรมจัดขึ้นปีละครั้ง ผู้ที่พลาดต้องรอในปีถัดไป แต่ปัจจุบันมีการบันทึกไว้ในหลาย ทาง เช่น รายการโทรทัศน์ กล้องวิดีโอและยังสามารถรับชมย้อนหลังได้ทาง social network

การเผยแพร่พิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค ในอดีตทำได้ยากเพราะต้องอาศัยปากต่อปากของผู้ที่เคยเข้าร่วม พิธีกรรมโนราโรงครุวัดท่าแค แต่ปัจจุบันสามารถเผยแพร่ได้ในระบบ social network โดยเฉพาะมีการเปิดเว็บไซต์ ที่เกี่ยวข้องของโนราโรงครุวัดท่าแค ผู้ที่สนใจศึกษาสามารถเข้าถึงพิธีกรรมได้ง่ายขึ้น ทั้ง ภาพถ่าย วิดีโอ เนื้อหาสาระ ต่าง ๆ อุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีกรรม การแทงเข้ จะเข้ที่นำมาประกอบพิธีกรรมทำจากหยวกกล้วยห่อด้วยเสื่อกระจูด เหมือนในอดีตแต่ปัจจุบันได้มีการเพิ่มน้ำแดงไปในตัวจะเข้ ทำให้เวลาแทงเข้ มีน้ำแดงออกมาคล้ายกับเลือดจะเข้ ของจริง เป็นการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัย อีกทั้งผู้ชมได้อรรรถรสในการชมการประกอบพิธีกรรมมากขึ้น ปี พ.ศ. 2563 ทางคณะโนราและวัดท่าแค ได้ละเว้นการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครุ ชุมชนวัดท่าแค เนื่องจากสถานการณ์

โรคระบาด Covid-19 (Covid19) จึงทำให้ภาพประกอบบางภาพผู้วิจัยได้นำมาจากสื่ออินเทอร์เน็ตและเว็บไซต์ของวัดท่าแค

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของโนราโรงครู กรณีศึกษาชุมชนวัดท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง สามารถสรุปดังนี้ตามแนวคิดของการสืบสานวัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องเรียนรู้และถ่ายทอดเพื่อสอนให้คนรุ่นหลังรู้ถึง ระบบสัญลักษณ์ของสังคมและการถ่ายทอดวัฒนธรรมนี้ถือเป็นหนึ่งในกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมซึ่งการสืบสานวัฒนธรรม หมายถึงการสืบสาวเรื่องราวในอดีตที่มีการสืบทอด และปรับปรุงให้สอดคล้องกับยุคสมัย เกิดผลเป็นประโยชน์แก่คนในปัจจุบัน และมีชีวิตชีวา พร้อมทั้งจะเป็นฐานของการรอกงามสืบต่อไปเบื้องหน้าให้เป็นที่น่าชื่นชม และแผ่ความนิยมกว้างออกไป

1.การจัดพิธีกรรมโนราโรงครู ชุมชนวัดท่าแค ไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการประกอบพิธีกรรม ได้มีการสืบทอดการประกอบพิธีกรรมไว้เช่นเดิมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508-ปัจจุบัน

2.มีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาในการประกอบพิธีกรรม เนื่องมาจากระยะเวลาในการทำพิธี จะเริ่มเช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับโนราใหญ่หรือครูหมอนโนรา สภาพภูมิอากาศของแต่ละช่วงในการประกอบพิธีกรรม การทำโรงโนรา

3.มีการพัฒนาการแต่งการตามยุคสมัยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้การประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคได้มีการสืบทอดมาแล้วหลายรุ่น แต่ที่ปรากฏชัดเจนและทำกันทุกปีคือ 3 รุ่นด้วยกัน ได้แก่ โนราแปลก ชนะบาล โนราสมพงษ์ ชนะบาล และโนราเกรียงเดช ขำณรงค์ (ปัจจุบัน) ซึ่งเป็นผู้สืบทอดพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคในปัจจุบัน “เกรียงเดช ขำณรงค์” นายโรงโนราเกรียงเดช น้อย นวระหงส์ (เกรียงเดช ขำณรงค์) เจ้าพิธีโนราใหญ่ในพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค โดยสืบทอดจากรุ่นปู่ คือ โนราแปลกท่าแค (แปลก ชนะบาล) บรมครูโนราใหญ่แห่งท่าแค ต่อมาถึงรุ่นน้า โนราสมพงษ์น้อย ดาวรุ่ง (สมพงษ์ ชนะบาล) เรียกได้ว่าทั้งจิตวิญญาณและเลือดเนื้อเชื้อไขของเกรียงเดชจึงมีเชื้อสายโนราเต็มร้อย

ในช่วงโนราแปลก ชนะบาล เป็นโนราใหญ่ ในสมัยนั้นโนราโรงครูวัดท่าแคยังไม่ได้เป็นที่ยอมรับจากคนในชุมชน เนื่องจากการประชาสัมพันธ์ไม่ได้มีอย่างแพร่หลาย ซึ่งผู้ที่สนใจพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแคต้องเดินทางมารับชมที่วัดท่าแคเท่านั้น ต้องอาศัยการบอกปากต่อปากของผู้ที่เคยเข้าร่วมโนราโรงครูวัดท่าแค และผู้คนที่ไม่มีเชื้อสายโนราส่วนใหญ่จะไม่เชื่อในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู โนราแปลก ชนะบาลเป็นผู้ที่มีนิสัยเด็ดเดี่ยว จึงเป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งคณะโนรา โรงครูและจัดทำพิธีกรรมโนราโรงครู โดยมีสมาชิกเพียงไม่กี่ท่านเท่านั้น การทำโรงโนราก็เป็นเรื่องยากในสมัยนั้น เนื่องจากต้องหาอุปกรณ์ ในการทำโรงโนราเอง โดยโนราแปลก ชนะบาลจะเริ่มทำโรงโนราตั้งแต่เดือนยี่ หรือเดือน 2 โดยการไปขอมไม้ไผ่ ไม่หามาจากชาวบ้านเพื่อนำมาทำโรงโนรา แต่ในสมัยของโนราสมพงษ์ ชนะบาล มีการประชาสัมพันธ์มากขึ้น และเป็นที่ยู่งักกันอย่างแพร่หลายและที่สำคัญคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู การร่วมมือการช่วยสร้างโรงโนราในการพิธี ทั้งยังมีสมาชิกในคณะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันวัดท่าแคได้มีโรงโนรา ที่ทำสร้างโครงเหล็กอย่างแข็งแรง มีการจัดสร้างไว้อย่างถาวรแต่ยังคงแบบแผนผังรายละเอียดของโรงโนราโรงครูไว้อย่างครบถ้วนตามรูปแบบเดิม โดยสร้างตามจุดประสงค์ของโนราสมพงษ์ ชนะบาล แต่เมื่อโนราสมพงษ์ ชนะบาลได้เสียชีวิตลง โนราเกรียงเดช ขำณรงค์ ได้สืบทอดเชื้อสายครูหมอนโนรา จึงไม่ได้ใช้โรงโนราที่กล่าวมาข้างต้น เนื่องจากโนราเกรียงเดช ขำณรงค์ต้องการสืบทอดพิธีกรรมตามแบบเดิมเช่นเดียวกับโนราแปลก ชนะบาล ปัจจุบันการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูจะไม่ใช้โรงโนราเดิม เมื่อประกอบพิธีกรรมเสร็จสิ้นใน

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

A7%E0%B8%9B/%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%209.p

df สืบค้นวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2563

โอภาส อีสโม. (2544). รายงานการวิจัยศึกษาพิธีครอบเทริดโนรา.สงขลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

การเต้นเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุ: ชุมชนหมู่ที่ 5 ตำบลนาหม่อม อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา
Dance for Health in Elderly: Village No.5 Namom District Songkhla Province

รัชยา วีรการณ^{1*} และชนินทร์ สุดรัก^{2*}
Ratchaya Weerakarn^{1*} and Chanin Sudrak^{2*}

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องการเต้นเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุ: ชุมชนหมู่ที่ 5 ตำบลนาหม่อม อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการออกแบบและถ่ายทอดท่าเต้น รวมถึงผลที่เกิดขึ้นแก่ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมการเต้นเพื่อสุขภาพ ผลการศึกษาพบว่าการเต้นของชมรมเต้นเพื่อสุขภาพเป็นการนำท่ารำนาฏศิลป์ไทย โนรา บาสโลบ และการเต้นลีลาศมาใช้ในการออกแบบท่าเต้น โดยกระบวนการออกแบบท่าเต้นมีด้วยกัน 2 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกคือการคัดเลือกเพลงที่จะนำมาใช้ ต่อจากนั้นจึงเข้าสู่ขั้นตอนการออกแบบท่าเต้น หลังจากนั้นจึงนำท่าเต้นไปถ่ายทอดให้สมาชิกกลุ่มที่มีพื้นฐานทางด้านนาฏศิลป์ก่อนแล้วจึงไปถ่ายทอดให้แก่สมาชิกที่เหลือโดยมีการแบ่งเป็นกลุ่มย่อย หากพบปัญหาในการเต้นก็จะมีการปรับเปลี่ยนท่าเต้นให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าท่าเต้นของชมรมมีความสอดคล้องกับท่าออกกำลังกายของผู้สูงอายุอีกด้วย หลังผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมเต้นเพื่อสุขภาพพบว่าผู้สูงอายุมีสุขภาพดีขึ้นทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ทางชมรมยังได้รับว่าจ้างให้ไปออกแสดงในงานต่าง ๆ ทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นอีกด้วย

คำสำคัญ: การเต้นเพื่อสุขภาพ ผู้สูงอายุ การออกกำลังกายของผู้สูงอายุ

Abstract

The study of Dance for Health in Elderly: Village No.5 Namom District Songkhla Province is qualitative research. The study aimed to study the choreography and teaching processes. Moreover, the study focused on the affect after the elderly joined the dance group. The study found that the dance postures were combined with Thai dance, Nora dance, Paslop and Ballroom dancing. The choreography processes were selecting the songs and choreography, respectively. After that the choreographer passed on the postures to the dance members, then divided members into small group and passed on the postures to them. In this process, if they found a hard or uncomfortable posture, they could adjust the postures. These dance postures confronted to the exercise for elderly suggestion by Ministry of Health.

Keywords: Dance for Health, Elderly, Exercise for Elderly

¹ อาจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

² นักศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

* Corresponding author, E-mail: Jekky.jekky@gmail.com

1. บทนำ

จากรายงานสถานะสุขภาพคนไทยประจำปี 2560 พบว่าสถานะสุขภาพของคนไทยมีแนวโน้มที่ดีขึ้น เนื่องจากอายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดและอายุคาดเฉลี่ยที่มีสุขภาพดีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามอัตราการ พบว่าประชากรไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป ร้อยละ 37.5 มีค่า BMI มากกว่า 25 ขึ้นไป และร้อยละ 39.1 มีภาวะอ้วนลงพุง (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กระทรวงสาธารณสุข, 2560) โดยภาวะอ้วนลงพุงนี้เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคไม่ติดต่ออื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย เช่น โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคเบาหวาน โรคเมเร็ง ซึ่งอันที่จริงแล้วโรคเหล่านี้เป็นโรคที่สามารถป้องกันได้ (Kearns, Dee, Fitzgerald, Doherty, & Perry, 2557 และ Wang, Yang Chen, & Gou., 2559) อ้างถึงในณัฐธยาน์ วิสารพันธ์, วราทิพย์ แก่นการ และศิริรัตน์ อนุตระกูลชัย, 2563) นอกจากส่งผลในเรื่องสุขภาพแล้วภาวะอ้วนลงพุงยังส่งผลกระทบต่อเรื่องค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพอีกด้วย โดยภาวะโรคอ้วนนี้สามารถป้องกันและแก้ไขได้โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ได้แก่ การเลือกรับประทานอาหารที่เหมาะสม การออกกำลังกาย และการจัดการความเครียด (ตาราวรรณ รองเมือง, 2561) อย่างไรก็ตามการออกกำลังกายนั้นจะต้องคำนึงถึงอายุของผู้ออกกำลังกายเป็นสิ่งสำคัญเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดอาการบาดเจ็บโดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกกำลังกายของกลุ่มผู้สูงอายุ

คนทั่วไปมักมีแนวคิดที่ผู้สูงอายุไม่จำเป็นต้องออกกำลังกายเพราะอาจทำให้เกิดอันตรายได้ แต่ในความเป็นจริงแล้วการออกกำลังกายในผู้สูงอายุนั้น ถ้าเป็นไปอย่างเหมาะสมกับภาวะสุขภาพก็จะช่วยส่งเสริมให้มีสุขภาพแข็งแรง และช่วยลดอาการของโรคบางอย่างได้ (อาภา ภักฎิญา ยังประดิษฐ์, 2557) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของชฎาพร คงเพชร (2562) ที่ว่าการออกกำลังกายในผู้สูงอายุจะทำให้ร่างกายของผู้สูงอายุมีความแข็งแรง ลดความเสี่ยงในการเกิดการเกิดภาวะแทรกซ้อนของโรคต่าง ๆ และลดอัตราการเกิดความพิการ และยังทำให้มีอายุยืนอีกด้วย โดยผู้สูงอายุควรจะทำกิจกรรมสัปดาห์ละไม่ต่ำกว่า 3 ครั้ง ครั้งละ 15 - 20 นาที โดยการออกกำลังกายในผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือการออกกำลังกายเพื่อพัฒนาระบบการไหลเวียนโลหิต การทำงานของหัวใจ และหลอดเลือด การออกกำลังกายเพื่อพัฒนาการทำงานของกล้ามเนื้อและข้อต่อส่วนต่าง ๆ การออกกำลังกายเพื่อเหยียดข้อต่อส่วนต่าง ๆ และการออกกำลังกายเพื่อฝึกการทรงตัว (คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2561) นอกจากนี้จรรยาศักดิ์ พันธวิศิษฐ์ (2561) พบว่ากิจกรรมเดินเพื่อสุขภาพ ได้แก่การเดินบาสโลป การเดินไลน์แดนซ์ และการเดินลีลาศ เป็นการออกกำลังกายที่เป็นที่ต้องการในกลุ่มผู้สูงอายุชมรมผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหนองคาย และเมื่อผู้สูงอายุได้ออกกำลังกายด้วยการเดินบาสโลป และเดินไลน์แดนซ์อย่างสม่ำเสมอทำให้ประสิทธิภาพการทำงานของหัวใจเพิ่มขึ้น และมีผลทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตดีขึ้นด้วย แต่จากการศึกษาพฤติกรรมออกกำลังกายของผู้สูงอายุในปัจจุบันพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะออกแรงในการทำงานประจำวันมากกว่าการออกกำลังกายอย่างเหมาะสม เนื่องจากปัจจัยภายในคือตัวผู้สูงอายุเองคิดว่าออกกำลังกายไม่มีความจำเป็น และปัจจัยภายนอกคือสิ่งแวดล้อมคือความไม่เหมาะสมของสถาน และด้านสังคมคือการขาดผู้นำในการออกกำลังกาย รวมถึงขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ (บาล ชะไวยรัมย์ และคณะ, ๒๕๖๑) จะเห็นได้ว่าหากต้องการส่งเสริมการออกกำลังกายให้แก่ผู้สูงอายุนั้นหน่วยงานของรัฐหรือชุมชนต้องเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ

ชุมชนหมู่ที่ 5 ตำบลนาหม่อม อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนหนึ่งที่เล็งเห็นถึงผลดีของการออกกำลังกายของผู้สูงอายุโดยเฉพาะการเดินเพื่อสุขภาพ จึงมีการก่อตั้งชมรมเดินเพื่อสุขภาพขึ้นในหมู่ที่ 5 ตำบลนาหม่อม อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลาเมื่อปีพ.ศ. 2561 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวมกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน และผู้

ที่สนใจในชุมชนมาออกกำลังกายโดยการเดินเพื่อสุขภาพร่วมกัน โดยมีนางอักษร สุวรรณพงษ์ เป็นประธานชมรม เริ่มแรกมีสมาชิกประมาณ 25 คน โดยสมาชิกมีอายุระหว่าง 40-79 ปี โดยในระยะเริ่มต้นเป็นการออกกำลังกายโดยการเดินแอโรบิก แต่เมื่อสมาชิกได้ออกกำลังกายโดยการเดินแอโรบิกเป็น ระยะเวลาหนึ่ง ปรากฏว่าสมาชิกบางคน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุเกิดอาการบาดเจ็บ เนื่องจากในบางท่าทางของการเดินแอโรบิกมีการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างรวดเร็ว ประธานชมรมจึงได้สังเกตเห็นว่าการเดินแอโรบิกนั้นไม่เหมาะสมกับผู้เดินที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ จึงได้มีแนวคิดในการพัฒนาการเดินเพื่อสุขภาพที่เหมาะสมต่อสภาพร่างกายของกลุ่มสมาชิกมากขึ้น โดยได้มีการนำการเดินบาสโลบ การเดินลีลา และการแสดงพื้นบ้านโนรามาสร้างสรรค์เป็นท่าเดินเพื่อสุขภาพประกอบเพลง ซึ่งการเดินในรูปแบบนี้เป็นที่สนใจของสมาชิก และคนในหมู่บ้านเป็นอย่างมาก จนทำให้ในปัจจุบันสมาชิกของชมรมเดินเพื่อสุขภาพในเพิ่มขึ้นเป็น 90 คน และขยายฐานอายุของสมาชิกเป็น 9-79 ปี และนอกจากจะเป็นการเดินเพื่อสุขภาพที่สร้างความแข็งแรงให้กับสมาชิกทั้งทางร่างกายและจิตใจแล้ว การเดินของชมรมเดินเพื่อสุขภาพยังสามารถสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกจากการว่าจ้างไปแสดงในงานต่าง ๆ อีกด้วย จะเห็นได้ว่ารูปแบบการเดินเพื่อสุขภาพของชุมชน หมู่ที่ 5 ตำบลนาหม่อม อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา มีความน่าสนใจ และสามารถพัฒนาเพื่อเป็นต้นแบบในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ และสมาชิกชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ ได้อีกด้วย

2. วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ กระบวนการถ่ายทอด และผลที่เกิดขึ้นแก่สมาชิกของชมรมเดินเพื่อสุขภาพชุมชน หมู่ที่ 5 ตำบลนาหม่อม อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยได้ทำการศึกษาระบบการสร้างสรรคและถ่ายทอดท่าเต้นของชมรมเดินเพื่อสุขภาพ ชุมชนหมู่ที่ 5 ตำบลนาหม่อม อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา โดยเลือกศึกษาผลงานที่สร้างสรรค์ในปีพ.ศ.2562 จำนวน 3 เพลงได้แก่ เพลงเสน่ห์นาหม่อม เพลงนางเอกโนรา และเพลง Summer Night โดยเพลงที่คัดเลือกมาเป็นเพลงที่นำการเดินประเภทต่าง ๆ มาสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับการเคลื่อนไหวของผู้สูงอายุ และยังเป็นเพลงที่ได้รับความนิยมในการนำไปจัดแสดงในงานต่าง ๆ อีกด้วย โดยสามารถแบ่งกระบวนการวิจัยได้เป็นลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ รูปแบบของการเดินเพื่อสุขภาพ และการออกแบบสร้างสรรค์นาฏศิลป์และการแสดง
- 2) การสัมภาษณ์นางอักษร สุวรรณพงษ์ ประธานชมรมเดินเพื่อสุขภาพชุมชนหมู่ที่ 5 ตำบลนาหม่อม อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา โดยมุ่งเน้นประเด็นแนวคิดในการก่อตั้งกลุ่ม แนวคิดในการออกแบบท่าเต้น กระบวนการออกแบบและสร้างสรรค์ท่าเต้น และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินกิจกรรม เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาลำดับต่อไป
- 3) การลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในการฝึกซ้อมของชมรมเดินเพื่อสุขภาพเพื่อศึกษารูปแบบการเดิน บันทึกท่าเต้น และนำข้อมูลมาวิเคราะห์
- 4) สัมภาษณ์นางอักษร สุวรรณพงษ์ ประธานชมรม และสมาชิกในชมรมเดินเพื่อสุขภาพชุมชนหมู่ที่ 5 ตำบลนาหม่อม อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลาที่มีอายุระหว่าง 60-79 ปี จำนวน 40 คน ถึงผลที่เกิดขึ้นแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเดินเพื่อสุขภาพ

5) วิเคราะห์รูปแบบท่าเต้น ความสอดคล้องของท่าเต้นกับหลักการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ และผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิด้านการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุเป็นที่ปรึกษาในการตรวจสอบความสอดคล้องของท่าเต้นกับหลักการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1) กระบวนการสร้างสรรค์ท่าเต้นเพื่อสุขภาพของชมรมเต้นเพื่อสุขภาพชุมชนหมู่ที่ 5 ตำบลนาหม่อม อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา มีดังต่อไปนี้

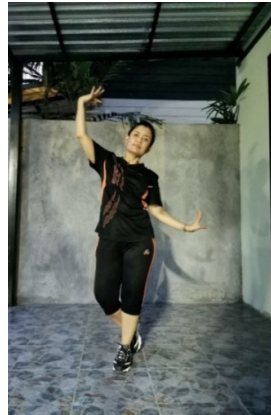
ขั้นตอนที่ 1 การคัดเลือกเพลงที่จะนำมาใช้ ประธานชมรมจะเป็นผู้คัดเลือกเพลง โดยจะคัดเลือกจากเพลงที่เป็นที่นิยมกันในช่วงเวลานั้น ๆ เนื่องจากจะเป็นเพลงที่สมาชิกส่วนใหญ่รู้จักและคุ้นเคย ซึ่งจะช่วยให้ง่ายในการจดจำท่าเต้นและยังสร้างแรงกระตุ้นให้ผู้ออกกำลังกายมีความสุขและเพลิดเพลินไปกับเสียงเพลงอีกด้วย แต่ทั้งนี้เพลงที่จะนำมาใช้จะต้องมีจังหวะปานกลาง ไม่เร็วและช้าเกินไปเช่นเพลงเสน่ห์นาหม่อม เพลงนางเอก โนรา เพลง Summer night เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบท่าเต้น ในขั้นตอนนี้ประธานชมรมและสมาชิกที่มีพื้นฐานด้านนาฏศิลป์และการแสดงจะทำการศึกษาท่าเต้นจากสื่อออนไลน์ เช่น www.youtube.com และนำมาสร้างสรรค์เป็นท่าเต้นโดยประยุกต์กับการแสดงต่าง ๆ ได้แก่ การเต้นลีลาศ การเต้นบาสโลบ นาฏศิลป์ไทย และโนรา โดยท่าเต้นที่ออกแบบจะมีการใช้มือ ศีรษะ และเท้าแบบการแสดงโนรา นาฏศิลป์ไทยหรือการเต้นลีลาศ และใช้รูปแบบการเปลี่ยนทิศทางในการเต้นแบบการเต้นบาสโลบ

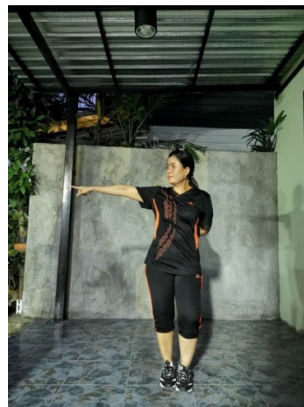

รูปที่ 1 ท่าเต้นที่ประยุกต์จากท่านาฏศิลป์ไทย

ที่มา : ชนินทร์ สุตรรัก

รูปที่ 2 ท่าเต้นที่ประยุกต์จากท่าโนรา
ที่มา : ชนินทร์ สุตริก

รูปที่ 3 ท่าเต้นที่ประยุกต์จากท่าเดินลีลาศ
ที่มา : ชนินทร์ สุตริก

จากการวิเคราะห์ท่าเต้นที่ทางชมรมเต้นเพื่อสุขภาพได้สร้างสรรค์ขึ้น ผู้วิจัยสามารถแบ่งรูปแบบท่าเต้นได้เป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 ท่าเต้นที่สอดคล้องกับเนื้อเพลง คือท่าเต้นที่สร้างสรรค์ขึ้นมาให้สอดคล้องกับความหมายของเนื้อเพลง มีลักษณะคล้ายคลึงกับการรำตีบทของนาฏศิลป์ไทย และโนรา

รูปที่ 4 ทำเต้นที่สอดคล้องกับเนื้อเพลง
ที่มา : ชรินทร์ สุตรัก

จากรูปที่ 4 คือทำเต้นในเพลงนางเอกโนราในตอนที่เนื้อร้องว่า “พี่ไป พี่ไปตั้งนาน จากบ้านพี่ก็ ลืมโนรา” โดยมีการนำท่าขนาดของการรำโนราที่เป็นท่าแสดงการเคลื่อนที่จากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งมาประยุกต์ใช้เป็น ทำเต้นประกอบเพลง

รูปแบบที่ 2 ทำเต้นที่ไม่สอดคล้องกับเนื้อเพลง คือการสร้างสรรค์ทำเต้นโดยไม่ได้คำนึงถึงความ สอดคล้องกับเนื้อเพลง เพียงแค่ให้ท่าทางการเคลื่อนไหวมีความสวยงาม สนุกสนาน และสอดคล้องกับจังหวะของ เพลงเท่านั้น

รูปที่ 5 ทำเต้นที่ไม่สอดคล้องกับเนื้อเพลง
ที่มา : ชรินทร์ สุตรัก

จากภาพประกอบที่ 5 คือทำเต้นในเพลงเสน่ห์นาหม่อมซึ่งเป็นท่าที่นำมาใช้เพื่อให้สอดคล้องกับ จังหวะดนตรีไม่ได้มีความสอดคล้องกับเนื้อร้อง โดยมีการนำท่ายุ่งพ้อนหางมาประยุกต์ใช้เป็น ทำเต้นประกอบเพลง

ขั้นตอนที่ 3 นำท่าเต้นที่ประธานชมรมฯ ทำการออกแบบมาทำการถ่ายทอดทำเต้นให้กับ สมาชิก สำหรับขั้นตอนการถ่ายทอดทำเต้นให้แก่สมาชิกนั้นแบ่งเป็น 2 กระบวนการย่อยได้ดังนี้

กระบวนการที่ 1 ประธานชมรมถ่ายทอดทำเต้ให้กับผู้ที่มีพื้นฐานทางด้านนาฏศิลป์และการแสดงก่อนเป็นลำดับแรก เนื่องจากผู้ที่มีพื้นฐานสามารถรับการถ่ายทอดได้ง่ายกว่า เพื่อให้เกิดความสะดวกและเป็น การประหยัดเวลาในการถ่ายทอดต่อไปยังสมาชิกอื่น ๆ โดยมีลำดับของการถ่ายทอดดังต่อไปนี้

- 1) หากเพลงที่ใช้มีเนื้อเพลงประกอบ ประธานชมรมจะให้สมาชิกท่องจำเนื้อเพลงก่อน เพื่อให้ง่ายต่อการต่อทำเต้
- 2) ประธานชมรมจะสาธิตทำเต้ทั้งเพลง 1 รอบ เพื่อให้สมาชิกได้เห็นภาพรวมทำเต้ ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติจริง
- 3) ประธานชมรมถ่ายทอดทำเต้ในส่วนของมือและแขนให้ก่อน หลังจากนั้นจะเป็น การถ่ายทอดการเคลื่อนไหวของเท้า
- 4) ฝึกซ้อมเพื่อให้เกิดความชำนาญ

กระบวนการที่ 2 ประธานชมรมเปิดเพลงให้สมาชิกในชมรมได้ฟังเพลง และจำเนื้อเพลงก่อนเข้า รับการถ่ายทอดทำเต้ หลังจากนั้นจะแบ่งสมาชิกทั้งหมดออกเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละไม่เกิน 10 คน โดยในแต่ละกลุ่ม จะมีสมาชิกที่มีพื้นฐานและได้รับการถ่ายทอดทำเต้มาแล้วเป็นผู้นำกลุ่ม และจะเป็นผู้ถ่ายทอดทำเต้ให้แก่สมาชิก คนอื่น ๆ โดยมีลำดับการถ่ายทอดดังนี้

- 1) ผู้นำกลุ่มสาธิตทำเต้ทั้งเพลงให้สมาชิกในกลุ่มดู เพื่อให้สมาชิกได้เห็นภาพรวมทำ เต้ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติจริง
- 2) ผู้นำกลุ่มเริ่มการถ่ายทอดทำเต้ในส่วนของมือและแขนก่อน หลังจากนั้นค่อยเพิ่ม ในส่วนของ การเคลื่อนไหวของเท้า
- 3) ให้สมาชิกฝึกซ้อมในกลุ่มย่อยเพื่อให้เกิดความชำนาญ
- 4) การปรับปรุงและแก้ไขทำเต้โดยประธานชมรมจะวิเคราะห์จากการเต้นและความ คิดเห็นของสมาชิกในชมรม ว่ามีท่าไหนที่สมาชิกในกลุ่มทำไม่ได้ หรือเกินความสามารถของสมาชิก ก็จะปรับแก้ท่า เต้ นั้น ๆ เพื่อให้สมาชิกสามารถเต้นได้
- 5) ฝึกซ้อมเพื่อให้เกิดความชำนาญและเพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียงของสมาชิก

โดยชมรมเต้นเพื่อสุขภาพชุมชนหมู่ที่ 5 ตำบลนาหม่อม อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา จะมีการรวมตัว เพื่อออกกำลังกายด้วยการเต้นเพื่อสุขภาพทุกวันในเวลา 18.00 – 19.00 น.

2) ความสอดคล้องของทำเต้กับหลักการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ

จากการวิเคราะห์รูปแบบทำเต้ของชมรมเต้นเพื่อสุขภาพชุมชนหมู่ที่ 5 ตำบลนาหม่อม อำเภอ นาหม่อม จังหวัดสงขลาโดยเปรียบเทียบกับท่าออกกำลังกายของผู้สูงอายุที่เผยแพร่โดยกรมอนามัยอันได้แก่ท่าออก กำลังกายเพื่อเพิ่มการทำงานของกล้ามเนื้อ ข้อต่อส่วนต่าง ๆ โดยเป็นการออกกำลังกายแบบฝึกแรงต้านเพื่อเพิ่ม ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อจำนวน 7 ท่า ท่าออกกำลังกายเพื่อยืดเหยียดข้อต่อส่วนต่าง ๆ ป้องกันอาการข้อยึดติด จำนวน 3 ท่า และท่าออกกำลังกายเพื่อฝึกทรงตัวจำนวน 4 ท่า นั้น หลังจากการวิเคราะห์ความสอดคล้องและ ตรวจสอบผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องโดยนางไพรัช วีระการณ อติตรงผู้อำนวยการฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลสงขลา ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเลขานุการสาขาสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยจังหวัดสงขลา และ วิทยากรด้านการส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุ พบว่าการสร้างสรรค์ทำเต้ของชมรมเต้นเพื่อสุขภาพมีความสอดคล้อง กับท่าออกกำลังกายของผู้สูงอายุที่เป็นการออกกำลังกายแบบฝึกแรงต้านเพื่อเพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อจำนวน

6 ท่า ทำออกกำลังกายเพื่อเหยียดยืดข้อต่อส่วนต่าง ๆ จำนวน 3 ท่า ทำออกกำลังกายเพื่อฝึกการทรงตัวจำนวน 3 ท่า โดย ดังตัวอย่างท่าเด่นในตารางด้านล่าง

ตารางที่ 1 ตารางแสดงความสอดคล้องของท่าออกกำลังกายของผู้สูงอายุแบบฝึกแรงต้านเพื่อเพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อกับท่าเด่นเพื่อสุขภาพ

ท่าออกกำลังกายของผู้สูงอายุแบบฝึกแรงต้านเพื่อเพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ	ตัวอย่างท่าเด่นเพื่อสุขภาพของชมรม ฯ
1. ยืนย่อ เพิ่มความแข็งแรงกล้ามเนื้อต้นขา สะโพก ก้น 	
2. ดันกำแพง เพิ่มความแข็งแรงกล้ามเนื้อหน้าอก -	-
3. นั่งเตะเท้า เพิ่มความแข็งแรงกล้ามเนื้อต้นขาด้านหน้า 	
4. ยืนเขย่งเท้าเพิ่มความแข็งแรงกล้ามเนื้อน่อง 	
5. ยืนเตะขาด้านข้าง เพิ่มความแข็งแรงกล้ามเนื้อสะโพก 	

ทำออกกำลังกายของผู้สูงอายุแบบฝึกแรงต้านเพื่อเพิ่ม ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ	ตัวอย่างท่าเดินเพื่อสุขภาพของ ชมรม ฯ
<p>6. พับแขน เพิ่มความแข็งแรงกล้ามเนื้อต้นแขนด้านหน้า</p> 	
<p>7. ยกแขน เพิ่มความแข็งแรงกล้ามเนื้อหัวไหล่</p> 	

ตารางที่ 2 ตารางแสดงความสอดคล้องของทำออกกำลังกายของผู้สูงอายุเพื่อเหยียดยืดข้อต่อกับท่าเดินเพื่อสุขภาพ

ทำออกกำลังกายของผู้สูงอายุเพื่อเหยียดยืดข้อต่อ	ตัวอย่างท่าเดินเพื่อสุขภาพของ ชมรม ฯ
<p>1. ยืดกล้ามเนื้อต้นขาด้านหลังและน่อง</p> 	
<p>2. ยืดกล้ามเนื้อแขน ไหล่ และ ออก</p> 	

ท่าออกกำลังกายของผู้สูงอายุเพื่อเหยียดยืดข้อต่อ	ตัวอย่างท่าเดินเพื่อสุขภาพของ ชมรม ฯ
3. ยึดกล้ามเนื้อแขน ไหล่ และหลัง 	

ตารางที่ 3 ตารางแสดงความสอดคล้องของท่าออกกำลังกายของผู้สูงอายุเพื่อเพื่อฝึกการทรงตัวกับท่าเดินเพื่อสุขภาพ

ท่าออกกำลังกายของผู้สูงอายุเพื่อฝึกการทรงตัว	ตัวอย่างท่าเดินเพื่อสุขภาพของ ชมรม ฯ
1. เดินต่อเท้า 	
2. เดินด้วยส้นเท้า	-
3. ทำเดินสไลด์ด้านข้าง 	

ท่าออกกำลังกายของผู้สูงอายุเพื่อฝึกการทรงตัว	ตัวอย่างท่าเต้นเพื่อสุขภาพของ ชมรม ฯ
<p>4. ยืนขาเดียว</p> 	

3) ผลที่เกิดขึ้นแก่สมาชิกชมรมเต้นเพื่อสุขภาพ

ในปัจจุบันชมรมเต้นเพื่อสุขภาพมีสมาชิกทั้งหมด 90 คน โดยมีช่วงอายุระหว่าง 9-79 ปี ผู้วิจัยได้ศึกษาผลที่เกิดขึ้นแก่สมาชิกของชมรมโดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุหรือสมาชิกที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป พบว่าผลที่เกิดขึ้นหลังจากการเข้าร่วมการออกกำลังกายด้วยการเต้นเพื่อสุขภาพสามารถแบ่งได้ดังนี้

2.1) ผลที่เกิดขึ้นด้านร่างกาย

จากการสัมภาษณ์สมาชิกที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป พบว่าสมาชิกกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะมีปัญหาสุขภาพทั่วไปในกลุ่มผู้สูงอายุได้แก่อาการความดันโลหิตสูง เหน็บชา มีอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย แต่หลังจากได้ร่วมออกกำลังกายด้วยการเต้นเพื่อสุขภาพแล้วพบว่าร่างกายมีความคล่องตัวมากขึ้น สามารถอยู่ในอิริยาบถต่าง ๆ เช่น การยืน นั่ง เดิน ได้นาน และมีความรู้สึกว่าตนเองมีภูมิคุ้มกันทางโรคที่ดี ไม่เจ็บป่วยง่ายเหมือนก่อนมาเข้าร่วมกิจกรรมกับชมรม นอกจากนี้สมาชิกบางท่านที่มีภาวะความดันโลหิตสูงยังได้ให้ข้อมูลว่าระดับความดันโลหิตของตนลดลงหลังจากการออกกำลังกายด้วยการเต้นเพื่อสุขภาพอย่างต่อเนื่อง

2.2) ผลที่เกิดขึ้นด้านจิตใจ

การเต้นเพื่อสุขภาพของสมาชิกชมรมเต้นเพื่อสุขภาพชุมชนหมู่ที่ 5 ตำบลนาหม่อม อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา นอกจากจะส่งผลทางบวกกับสุขภาพด้านร่างกายของผู้สูงอายุแล้ว ยังส่งผลดีทางด้านจิตใจแก่ผู้สูงอายุอีกด้วย โดยหลังจากที่เข้าร่วมกิจกรรมเต้นเพื่อสุขภาพสมาชิกมีสมาธิ และความจำที่ดีขึ้น ทั้งยังรู้สึกผ่อนคลาย รวมถึงมีความสุขและเห็นคุณค่าในตัวเองมากขึ้นจากการที่ได้ออกแสดงในงานต่าง ๆ

2.3) ผลที่เกิดขึ้นด้านสังคม

ผลกระทบเชิงบวกที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนแก่ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมเต้นเพื่อสุขภาพก็คือเป็นการพัฒนาทักษะทางด้านสังคมของผู้สูงอายุ นั่นคือการที่ได้มารวมกลุ่มพบปะและทำงานร่วมกันกับคนหมู่มากทำให้รู้จักรับฟังปัญหาของผู้อื่น รู้จักปรับตัวในการอยู่ร่วมกันในกลุ่มสมาชิก รู้จักการให้มากกว่าการรับและเกิดความรักและสามัคคีกันในหมู่คณะ

นอกจากผลที่เกิดขึ้นแก่สมาชิกทั้ง 3 ด้านนี้แล้วในปัจจุบันทางชมรมเต้นเพื่อสุขภาพชุมชนหมู่ที่ 5 ตำบลนาหม่อม อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา ยังได้รับการว่าจ้างให้แสดงในงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เป็นการช่วยสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกในอีกทางหนึ่ง แต่เนื่องจากชมรมยังเพิ่งก่อตั้ง สมาชิกจึงมีมติให้เก็บเงินค่าตอบแทนไว้เพื่อจัดซื้อเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดง เพื่อที่จะได้มีเครื่องแต่งกายที่มีความสวยงามและเป็นแบบแผนเดียวกัน

รูปที่ 6 การออกแสดงในงานต่าง ๆ

ที่มา : อักษร สุวรรณพงษ์

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่า การเดินเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชนหมู่ที่ 5 ตำบลนาหม่อม อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา พบว่าการออกแบบท่าเดินนั้นได้คำนึงถึงสมรรถภาพทางด้านร่างกายของกลุ่มผู้สูงอายุเป็นหลัก ทำให้การเดินสามารถส่งเสริมพัฒนาผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบาล ชะไบรัมย์ และคณะ (2018, บทคัดย่อ) ที่ว่าการออกแบบกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุสามารถออกกำลังกายได้ และการได้พบปะรวมกลุ่มกัน จะช่วยให้กิจกรรมนั้นสำเร็จคล่องตามวัตถุประสงค์ได้ นั่นคือได้รับความร่วมมือจากผู้สูงอายุ และสามารถช่วยส่งเสริมพัฒนาผู้สูงอายุได้ตามจุดมุ่งหมาย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าปัจจัยที่ทำให้ชมรมเดินเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชนหมู่ที่ 5 ตำบลนาหม่อม อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา ประสบผลสำเร็จและได้รับความร่วมมือจากสมาชิกสืบเนื่องมาจากการออกแบบกิจกรรมของชมรมฯ นั้นมาจากปัญหาของคนในชุมชนโดยตรง และผู้ที่เข้ามาช่วยออกแบบกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา ก็คือสมาชิกในชุมชนซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งภายในชุมชน โดยจากงานวิจัยของเอกศักดิ์ เสงสุโข (2014, น.136) พบว่าการสร้างความเข้มแข็งในเรื่องการออกกำลังกายของผู้สูงอายุนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งจะเห็นได้ว่ากิจกรรมของชมรมเดินเพื่อสุขภาพนั้นได้ขยายวงจากการเดินเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เป็นการส่งเสริมสุขภาพของคนในชุมชน ทั้งยังพัฒนาไปสู่การสร้างรายได้เสริมให้แก่คนในชุมชนได้อีกด้วย

6. เอกสารอ้างอิง

กลุ่มขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และพัฒนากำลังคนฯ ศูนย์อนามัยที่ 2 พิษณุโลก. (2562). *ท่าออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ*. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2563, จาก <https://multimedia.anamai.moph.go.th/associates/exercise-posture-for-the-elderly-brochures/>.

กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กระทรวงสาธารณสุข. (2560). *รายงานสถานะสุขภาพคนไทย พ.ศ.2560*. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2563, จาก <https://www.thaihealth.or.th/Book/544/รายงานสุขภาพคนไทย+ปี+2560.html>.

คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล. (2561). *ผู้สูงอายุ ออกกำลังกายอย่างไรจึงเหมาะสม*. สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2563, จาก <https://www.rama.mahidol.ac.th/ramachannel/home/article/ผู้สูงอายุ-ออกกำลังกาย/>.

- จรรยาศักดิ์ พันธิษณุ. (2561). “การพัฒนาโปรแกรมการออกกำลังกายด้วยการเดินบาสโลบและการเดินไลน์แดนซ์ ที่มีต่อความดันโลหิต ความอดทนของระบบไหลเวียนเลือดและหายใจและการทรงตัวของผู้สูงอายุใน ชมรมผู้สูงอายุเทศบาลเมืองหนองคาย”. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ปีที่ 41 (1). 101-117.
- ชฎาพร คงเพชร. (2562). “การออกกำลังกายในผู้สูงอายุ”. วารสารพยาบาล. ปีที่ 68 (4). 64-71.
- ดาราวรรณ ร่องเมือง. (2561). “การทบทวนทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพเพื่อ ป้องกันโรคอ้วน”. วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิก โรงพยาบาลพระปกเกล้า. ปีที่ 35 (1). 77-92.
- บาล ชะใบรัมย์ และคณะ. (2561). “รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ โดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชนบ้านสายโท 8 ตำบลจันทเพชร อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์”. วารสารสหวิทยาการ จัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ปีที่ 2 (2). 17-27.
- ณัฐยานี วิสารพันธ์ และคณะ. (2563). “ประสิทธิผลของรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพผู้หญิงวัยกลางคนที่ มีภาวะน้ำหนักเกินเพื่อป้องกันโรคไตเรื้อรัง”. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. ปีที่ 28 (3). 1-15.
- อาภา ภักดิ์บุญญ์ ยังประดิษฐ์. (2557). “การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ”. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้. ปีที่ 2 (2). 140-154.
- อัมภิกา นาไว้อยและคณะ. (2563). “การพัฒนาแบบการออกกำลังกายแบบฟิตเนสเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพ ทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุในชุมชนที่มีอาการปวดข้อเข่า”. วารสารสังคมศาสตร์และ มานุษยวิทยาเชิงพุทธ. ปีที่ 5 (10). 266-285.
- เอกศักดิ์ เฮงสุโข. (2557). “ศักยภาพของชุมชนในการสร้างเสริมสุขภาพด้วยการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ”. วารสารวิจัย มสส. สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ 10(3). 129-142.

การศึกษากระบวนการทำรำและสร้างสรรค์ชุดยี่นเครื่องพญานกสาดยูในโขน ตอน พระรามเดินดง
องค์ทศกัณฐ์ลักนางสีดา ของรองศาสตราจารย์สมชาย พูลพิพัฒน์

A study of dance techniques and creating a Thai Classical Dance Costume of
Phaya Nok Sadayu in the Khon Episode of Rama Dern Dong Ong Tosakan Lak
Sida of Associate Professor Somchai Poonphiphat

โสภณัฐ เจริญรูป^{1*} และจรรย์สมร ผลบุญ²

Sophanat Jarernroob^{1*} amd Jansamorn Pholboon²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา บทบาท กระบวนท่า
รำพญานกสาดยู ในโขนตอนพระรามเดินดง องค์ทศกัณฐ์ลักนางสีดา จากบทโขนของรองศาสตราจารย์สมชาย พูล
พิพัฒน์ และเพื่อออกแบบ สร้างสรรค์ชุดยี่นเครื่องแบบจำลอง และประดิษฐ์หัวโขนของพญานกสาดยู โดยใช้
ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การสร้างสรรค์ และการประเมิน ผลการศึกษาพบว่า
1) พญานกสาดยู เป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงเรื่องต่อไปยังการชิงตัวนางสีดาคืนของพระรามและ
เกิดสงครามจันลั่นพงค์ที่ยกษณที่สุด จากการวิเคราะห์กระบวนท่ารำของพญานกสาดยูในการแสดงโขนตอนดังกล่าว
สามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 กระบวนท่ารำออกเวทีประกอบเพลงหน้าพาทย์เชิดและกระบวนท่าเข้ารบ
กับทศกัณฐ์เพื่อแย่งชิงนางสีดา ช่วงที่ 2 แสดงกระบวนท่ารำตีบทตามบทพากย์เจรจาโต้ตอบกับทศกัณฐ์ ช่วงที่ 3
กระบวนท่ารำบาดเจ็บและเข้าเวที โดยนาฏยศัพท์และภาษาท่ามีพื้นฐานมาจากทักษะโขนลิง 2) การออกแบบและ
สร้างสรรค์ชุดยี่นเครื่องพญานกสาดยูแบบจำลอง ผู้วิจัยเลือกใช้ผ้าไหมอินเดียนปักดิ้นทอง เน้นส่วนแขนให้เห็นสรีระ
ของผู้แสดงอย่างชัดเจน เพื่อให้การออกลีลาท่ารำมีความคล่องตัว เกิดความสง่า เนื่องจากบทบาทและกระบวนท่ารำ
พญานกสาดยู มีความคล่องแคล่ว รวดเร็ว 3) กรรมวิธีการประดิษฐ์หัวโขน ผู้วิจัยเลือกใช้รูปแบบเปเปอร์มาเช่และ
ตกแต่งลวดลายโดยการกระหนะลายและลงสี ปิดทองประดับพลอย ผู้วิจัยใช้วิธีการประดิษฐ์ที่ผสมผสานเทคนิค
สมัยใหม่ คือ ใช้วัสดุสมัยใหม่ทดแทนวัสดุที่หายากในสมัยโบราณ ได้แก่ การใช้ผงไม้สักทองบ่นหน้าและการใช้ผงชัน
กระหนะลายแทนการใช้ยางรักสมุก

คำสำคัญ: กระบวนท่ารำพญานกสาดยู, การสร้างสรรค์ชุดยี่นเครื่องแบบจำลอง, การประดิษฐ์หัวโขน

Abstract

This research ha'2021-04-1' and '2021-09-30's the objective to study and compile knowledge
about the history, role, and process of Phaya Nok Sadayu in Khon Rama Dern Dong Ong Tosakan
lak Sida of Associate Professor Somchai Poonphiphat and to design a Thai Classical Dance

¹ นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์และการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชานาฏศิลป์และการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

* Corresponding author, E-mail: Sopanat8964@gmail.com

Costume Invented Phaya Nok Sadayu's mask. Using qualitative research methods from the study of the interview papers. An assessment the results of the results of the study showed that 1) Phaya Nok Sadayu was a character who played an important role in linking the story to Rama's retrieval of Sida and the end of the war to the end of the giant. From collecting data and analyzing the dance of Phaya Nok Sadayu in the Khon performance can be divided into 3 phases: Phase 1 shows the dance moves in the pose, composed of duet Na Phat song, and the pose of fighting with Tosakan. Phase 2 shows the choreography of the script according to the script negotiates responded with Tosakan lak Sida. Phase 3 Show injuries and enter backstage. In which the pose language dancer is based on the monkey character. 3) The researcher has designed and created a Thai Classical Dance Costume. By choosing to use Indian silk with gold thread embroidery Emphasize the arms to see the body of the performer. To have the dances be flexible and dignified due to the roles and movements of Phaya Nok Sadayu Consisting of dance movements that are fluent and fast. 3) The process of making the mask. Researchers choose to use a paper mache pattern. And decorate the pattern by sculpting the pattern and painting Gilded Gemstone. The researchers used an artificial method that combines modern techniques: modern materials, as well as rare materials in ancient times these include the use of golden teak powder to sculpt the face and the use of dammar powder instead of using rubber Rak Samook.

Keywords: Sadayu's Dance pattern, creating a Thai Classical Dance Costume, Making a Khon mask

1. บทนำ

โขนเป็นนาฏศิลป์และศิลปะชั้นสูงอันเก่าแก่ของไทยที่มีมาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยา มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น โดยมีการรวบรวมศาสตร์และศิลป์หลายแขนงเข้าไว้ด้วยกัน ทั้งด้านนาฏศิลป์ สังคีตศิลป์ วรรณศิลป์ พิธีกรรม และงานฝีมือช่างต่าง ๆ ที่ผ่านการสั่งสมและหล่อหลอมอย่างลงตัว โขนมิใช่เพียงศิลปะการแสดง แต่ยังสะท้อนถึงวิถีแห่งความเป็นไทย โขนยังเป็นมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมร่วมในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ปรากฏอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยรับเอาวัฒนธรรมมาจากอินเดียและดัดแปลงจากวรรณกรรมเรื่องรามายณะ จนเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชาติ ดังที่ กระทรวงวัฒนธรรม (2561) ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า โขนเป็นนาฏศิลป์และศิลปะชั้นสูงที่เก่าแก่ของไทยที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีเอกลักษณ์โดดเด่น รวมศาสตร์และศิลป์หลายแขนงเข้าไว้ด้วยกันทั้งนาฏศิลป์ ดนตรี วรรณกรรม พิธีกรรมและงานช่างฝีมือต่างๆ โขนเป็นมรดกที่บรรพชนไทยสร้างสรรค์ขึ้นและยังคงสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมร่วมกันในอาเซียนที่ปรากฏในหลายประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบันวัฒนธรรมต่างชาติหลั่งไหลเข้ามาสู่สังคมไทยมากขึ้นและมีแนวโน้มว่าวัฒนธรรมของไทยจะถูกกลืนเข้ากับวัฒนธรรมต่างชาติ ทำให้การแสดงโขนค่อย ๆ เลือนหายไปจากสังคมไทย แต่ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่ทรงอนุรักษ์ ส่งเสริม พัฒนาฟื้นฟู สืบสานและพัฒนโขนในทุกๆด้าน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดสร้างเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับโขนชิ้นใหม่ พัฒนาการแต่งหน้าให้งดงามตามแบบจิตรกรรมฝาผนังของไทย เป็นที่ดึงดูดความสนใจ พัฒนารูปแบบของการแสดง เทคนิคฉาก แสง และเสียง จนเกิดเป็นโขนพระราชทานขึ้นในปี พ.ศ.2550 ทรงเสียดสละทรัพย์ส่วนตัวส่วนพระองค์ เพื่อใช้ในการ

จัดแสดงโขนในทุกๆตอน นับเป็นพระมหากษัตริย์คุณอย่างหาที่สุดมิได้ต่อวงการนาฏศิลป์และการศึกษาไทย ดังที่สมหมาย จันทรเรือง (2562) ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงห่วงใยว่า โขนซึ่งเป็นสมบัติทางศิลปวัฒนธรรมอันงดงามของไทยจะเสื่อมสูญไป จึงมีพระราชดำริที่จะฟื้นฟูโขน โดยให้มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ จัดสร้างเครื่องแต่งกายโขนขึ้นใหม่อย่างประณีต ทั้งศิริภรณ์ และพัสดราภรณ์ ให้ศึกษาวิธีการแต่งหน้าโขนที่เปิดหน้าให้สวยงาม มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ ได้ดำเนินการรับสนองพระราชเสาวนีย์ดังกล่าวจนลุล่วง และจัดการแสดงโขนถวายเป็นปฐมทัศน์ เมื่อพุทธศักราช 2550 ในชุด พรหมาศ ณ หอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ซึ่งได้รับความนิยมอย่างสูงจนต้องจัดแสดงซ้ำ ประชาชนจึงเรียกโขนที่มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ จัดแสดงในครั้งต่อ ๆ มาว่า โขนพระราชทาน โขนพระราชทานได้จัดแสดงมาแล้วหลายชุด ได้แก่ ชุดพรหมาศ จัดแสดงสองครั้งเมื่อ พ.ศ.2550 และ พ.ศ.2552 ชุดนางลอย จัดแสดงเมื่อ พ.ศ.2553 ชุดศึกมัยราพณ์ จัดแสดงเมื่อ พ.ศ.2554 ชุดจองถนน จัดแสดงเมื่อ พ.ศ.2555 จากนั้นการแสดงโขนพระราชทานได้เว้นระยะไป จนถึง พ.ศ.2561 ได้จัดเป็นวาระพิเศษฉลองครบรอบหนึ่งทศวรรษของโขนพระราชทาน คือชุดพิเภก สวามีภักดีในวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ.2561 โขนไทยถูกจดทะเบียนในชื่อ Khon masked dance drama in Thailand โขนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ นับเป็นเรื่องน่ายินดีของชาวไทยที่ศิลปะการแสดงนี้จะไม่สูญหายไปตามกาลเวลาที่หมุนเวียนไป ดังที่ เปรม ถาวรประภาสวัสดิ์ (2562 : 4) ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายนพ.ศ 2561 องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโกได้ประกาศขึ้นทะเบียนโขนไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเภทรายการตัวแทนมรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ ในการแสดงโขนพระราชทานในครั้งที่ผ่านมา มีการจัดแสดงหลายตอนไม่ว่าจะเป็นพรหมาศ นางลอย ศึกมัยราพณ์ จองถนน ศึกกุ่มภรรยา ตอน โมกขศักดิ์ ศึกอินทรีชิต ตอน นาคบาท นอกจากนี้โขนในตอน ทศกัณฐ์ลักนางสีดา ก็เป็นตอนหนึ่งที่มีความงดงามของกระบวนท่ารำ ไม่ว่าจะเป็นกระบวนท่ารำของพระราม นางสีดาและทศกัณฐ์ รวมไปถึงกระบวนท่ารำของพญานกสดาฯ ซึ่งนับเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในการแสดงโขนตอนนี้ ด้วยอัจฉริยภาพทางความคิดของบรมครูทางด้านนาฏศิลป์ในสมัยโบราณ ที่มีความต้องการจะผูกเรื่องราวของโขนเข้าด้วยกัน จึงได้หยิบยกเอาตัวละครพญานกสดาฯมาเป็นตัวละครที่สำคัญในการดำเนินเรื่อง ทั้งนี้พญานก สดาฯเป็นนกที่มีท่วงท่าที่คล่องแคล่วว่องไว เป็นพญาราชปักษาที่มีความซื่อสัตย์ จงรักภักดีต่อพระราม กล้าที่จะเข้าต่อสู้กับทศกัณฐ์เพื่อชิงตัวนางสีดา ทั้งที่รู้ว่าตนพลาดท่าเสียทีให้กับทศกัณฐ์แล้ว

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าพญานกสดาฯ เป็นอีกหนึ่งตัวละครที่มีความสำคัญต่อการเชื่อมโยงเรื่องราวของการติดตามหานางสีดา จนเกิดศึกสงคราม และการแย่งชิงตัวนางสีดากลับคืนมา จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพญานกสดาฯ พบว่าข้อมูลที่มีการจดบันทึกเกี่ยวกับท่ารำของพญานกสดาฯในการแสดงโขนยังไม่มี การจดบันทึก ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา ประวัติความเป็นมา บทบาท กระบวนท่ารำ รวมถึงลักษณะการแต่งกายของตัวละครพญานกสดาฯ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้และกระบวนท่ารำของพญานกสดาฯ ในโขน ตอน พระรามเดินดง องค์ทศกัณฐ์ลักนางสีดา จากบทโขนของ รองศาสตราจารย์สมชาย พูลพิพัฒน์ ซึ่งเป็นบทโขนที่มีรูปแบบที่เข้าใจง่าย เหมาะสำหรับประชาชนทั่วไป แต่ยังคงความงดงามของรูปแบบการแสดงโขนเอาไว้ เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถนำองค์ความรู้ กระบวนท่ารำและกรรมวิธีในการสร้างสรรค์ชุดแต่งกายขึ้นเครื่องแบบจำลองไปใช้ประโยชน์ในด้านนาฏศิลป์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและบทบาทของพญานกศตายุ ในโขน ตอนพระรามเดินดง องค์ทศกัณฐ์ลักนางสีดา
2. เพื่อศึกษากระบวนการทำรำของพญานกศตายุ ในโขน ตอนพระรามเดินดง องค์ทศกัณฐ์ลักนางสีดา จากบทโขนของ รองศาสตราจารย์สมชาย พูลพิพัฒน์
3. เพื่อออกแบบ สร้างสรรค์ชุดยีนเครื่องแบบจำลองและประดิษฐ์หัวโขนของพญานกศตายุ ในการแสดงโขน ตอนพระรามเดินดง องค์ทศกัณฐ์ลักนางสีดา

3. ขั้นตอนการศึกษาและสร้างสรรค์ผลงาน

ในการวิจัยครั้งนี้เน้นการศึกษากระบวนการทำรำและการสร้างสรรค์ชุดยีนเครื่องแบบจำลองของพญานกศตายุ ในการแสดงโขน ตอนพระรามเดินดง องค์ทศกัณฐ์ลักนางสีดา จากบทโขน ของ รองศาสตราจารย์สมชาย พูลพิพัฒน์ โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์และการสร้างสรรค์ ผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจง จำนวน 7 คน ในการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ ใช้เกณฑ์เลือกผู้ที่มีองค์ความรู้ด้านการแสดงโขน การจัดการแสดงโขนและการออกแบบเครื่องแต่งกาย

3.1.1 ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ (โขน) ทำรำพญานกศตายุ จำนวน 3 คน

3.1.1.1 อาจารย์ จตุรงค์ หลวงพั่ง นักวิชาการอุดมศึกษา ศูนย์ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

3.1.1.2 อาจารย์ กำพล เลื่อนเกื้อ นักวิชาการศึกษา ศูนย์ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

3.1.1.3 อาจารย์ ชาลี ดั่งเอียด อาจารย์ประจำวิชานาฏศิลป์ไทย (โขนลิง) โรงเรียนเทศบาล 3 (วัดศาลาหัวยาง)

3.1.2 กลุ่มนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์และการออกแบบเครื่องแต่งกาย จำนวน 4 คน

3.1.2.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทศนียา คัญทะชา ประธานหลักสูตรสาขานาฏศิลป์และการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

3.1.2.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรรยาสมร ผลบุญ อาจารย์หลักสูตรนาฏศิลป์และการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

3.1.2.3 อาจารย์ รัวิสรา ศรีชัย รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏสงขลา

3.1.2.4 อาจารย์ ศิริพร สุดตรง ครูชำนาญการ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต

3.2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือในการวิจัยเองโดยใช้วิธีปรับปรุงจากเครื่องมือของผู้วิจัยอื่น

3.2.1 แบบบันทึกการเรียนรู้กระบวนการทำรำ พญานกศตายุในโขนตอนพระรามเดินดง องค์ทศกัณฐ์ลักนางสีดา

3.2.2 แบบสัมภาษณ์ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับกระบวนการทำรำของพญานกสดาญ ในโขน ตอน พระราม เติงดง องก์ทศกัณฐ์ลักนางสีดา

3.2.3 แบบประเมินคุณภาพและความพึงพอใจของการออกแบบและสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย ยืนเครื่องแบบจำลอง ของ พญานกสดาญ ในการแสดง โขน ตอนพระรามเติงดง องก์ทศกัณฐ์ลักนางสีดา

3.3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 แบบบันทึกการเรียนรู้กระบวนการทำรำของพญานกสดาญในโขนตอนพระรามเติงดง องก์ ทศกัณฐ์ลักนางสีดา บันทึกองค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญในด้านการแสดงโขนบทบาทพญานกสดาญ

3.3.2 แบบสัมภาษณ์ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับกระบวนการทำรำของพญานก สดาญ ในโขน ตอน พระรามเติงดง องก์ทศกัณฐ์ลักนางสีดา รวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการทำรำของพญา นกสดาญ ในโขน ตอนพระรามเติงดง องก์ทศกัณฐ์ลักนางสีดา ที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดง โขน

3.3.3 แบบประเมินคุณภาพและความพึงพอใจกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ด้านการออกแบบและ สร้างสรรค์เครื่องแต่งกายของตัวละครพญานกสดาญ ในโขน ตอนพระรามเติงดง องก์ทศกัณฐ์ลักนางสีดา เพื่อนำ ข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาการออกแบบและสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายของตัวละครพญานกสดาญ

4. สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาและบทบาทของพญานกสดาญ ในโขน ตอนพระรามเติงดง องก์ทศกัณฐ์ลัก นางสีดา

พญานกสดาญ เป็นพญานกที่มีขนสีเขียว มีพี่ชายชื่อ สัมพาที เป็นบุตรของพญาครุฑและนาง วิ นายกา อาศัยอยู่ในวิมานมณี บนต้นสิมพลีหรือต้นจิว์ เชิงเขาพระสุเมรุ เมื่อเวลาผ่านไปหลังจากที่พระนารายณ์ อวตารลงไปจุติ พญานกสดาญจึงได้ออกไปหาพระรามและได้พบทศกัณฐ์ขณะอุ้มนางสีดาจะไปลงกา นกสดาญจึงเข้า ต่อสู้กับทศกัณฐ์เพื่อช่วยชิงนางสีดา ทศกัณฐ์สู้ไม่ได้ นกสดาญก็ฮึกเหิมพูดอวดว่าตนไม่มีทางจะแพ้ใคร นอกจากพระ อิศวร พระนารายณ์ และแหวนของพระอิศวรที่นางสีดาสวมอยู่เท่านั้น ทศกัณฐ์จึงถอดแหวนจากนิ้วนางสีดาขว้างไป ที่นกสดาญ ทำให้ปีกหักตกลงบนพื้นดิน นกสดาญคาบแหวนรอฟพบพระราม พระลักษมณ์เพื่อถวายแหวนและทูลเล่า เรื่องให้ฟังแล้วก็ขาดใจตาย พญานกสดาญ เป็นตัวละครที่มีความสำคัญต่อการดำเนินเรื่องของการแสดงโขนเป็น อย่างมาก ด้วยอัจฉริยภาพทางความคิดของบรมครูทางด้านนาฏศิลป์ที่ใช้ตัวละครพญานกสดาญเป็นตัวผูกเรื่องราว นำไปสู่ตอนต่อไปของการแสดงโขน ทั้งการแจ้งข่าวการลักพาตัวนางสีดาแก่พระราม การออกติดตามหาตัวนางสีดา การเกิดศึกสงครามระหว่างพระรามกับทศกัณฐ์รวมไปถึงการชนะศึกสงครามของพระรามและได้ตัวนางสีดากลับคืน มา ตัวละครพญานกสดาญยังเป็นตัวละครตัวหนึ่งที่เป็นตัวแทนของความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีและความกล้าหาญ ที่สอดแทรกอยู่ในการแสดงโขน และตัวละครตัวนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความรักของพญานกสดาญที่มีต่อสหายคือท้าว ทศรถบิดาของพระราม เมื่อเห็นนางสีดาที่มีฐานะเป็นลูกสะใภ้ถูกลักพาตัวจึงเข้าขัดขวางโดยไม่เกรงกลัวภัยที่จะเกิด ขึ้นกับตนเอง

ตอนที่ 2 กระบวนการทำรำของพญานกสดาญ ในโขน ตอนพระรามเติงดง องก์ทศกัณฐ์ลักนางสีดา ของ รอง ศาสตราจารย์ สมชาย พูลพิพัฒน์

กระบวนการทำรำของพญานกสดาในการแสดงโขน จากบทโขน ของรองศาสตราจารย์สมชาย พูลพิพัฒน์ตอนพระรามเดินดง องก์ทศกัณฐ์ลักนางสีดา แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 แสดงกระบวนการทำรำในท่าออกประกอบเพลงหน้าพาทย์เพลงเชิด จำนวน 8 ท่า เป็นการแสดงอากัปกิริยาของนกในการบินและการไชร้ขน กระบวนท่าเข้ารบกับทศกัณฐ์เพื่อแย่งตัวนางสีดาคืน จำนวน 2 ท่า แสดงกระบวนการทำรำเข้าตีกับทศกัณฐ์บนราชรถ ช่วงที่ 2 แสดงกระบวนการทำรำตีบทตามบทพากย์เจรจาโต้ตอบกับทศกัณฐ์ จำนวน 36 ท่า โดยใช้ภาษาท่าในการตีบท และช่วงที่ 3 แสดงกระบวนการทำรำพญานกสดาบาดเจ็บ จำนวน 4 ท่าและกระบวนการทำเข้า จำนวน 1 ท่า ประกอบเพลงหน้าพาทย์เพลงร้ว โดยกระบวนการทำรำพญานกสดา ใช้นาฏศัพท์และภาษาท่าที่มีพื้นฐานของทักษะโขนลิง สามารถแบ่งการแสดงออกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ กระบวนท่ารำประกอบดนตรีบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบการแสดง เป็นกระบวนท่ารำที่อยู่ในช่วงแรกและช่วงที่ 3 ของการแสดง ในการแสดงปรากฏเพลงหน้าพาทย์ 2 เพลง ได้แก่ เพลงเชิดเป็นเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ในการเดินทางในระยะทางไกล ไปมาอย่างรีบร้อน และเพลงร้ว เป็นเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ในการแสดงอิทธิฤทธิ์และการแสดงพฤติกรรมที่น่าตื่นเต้น เฝ้าใจของตัวละคร หรือใช้ประกอบปรากฏการณ์ของสรรพสิ่งทั้งหลายโดยเฉียบพลัน รูปแบบที่ 2 คือ กระบวนท่าเข้ารบกับทศกัณฐ์เพื่อชิงตัวนางสีดา ในการแสดง ปรากฏท่าเข้ารบกับทศกัณฐ์ ในช่วงแรกของการแสดง โดยกระบวนการทำเข้าสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การเข้าตีทางด้านหน้าและการเข้าตีทางด้านหลัง ผู้แสดงใช้มือที่กางปีกตั้งวงทาบบริเวณหน้าอกของทศกัณฐ์ ใช้มืออีกข้างกางปีกออกทำกิริยาตีปีกเข้าที่บริเวณข้างลำตัวของทศกัณฐ์ และกระบวนการตามบทพากย์เจรจาระหว่างพญานกสดาอยู่กับทศกัณฐ์ เป็นรูปแบบกระบวนท่ารำรูปแบบที่ 3 ที่ปรากฏในการแสดงของพญานกสดา ในช่วงที่ 2 พญานกสดาเข้ามาขวางหน้าราชรถของทศกัณฐ์ ในช่วงนี้จึงมีการเจรจาระหว่างพญานกสดาและทศกัณฐ์ กล่าวถึงการตักเตือนให้ทศกัณฐ์คืนตัวนางสีดาให้กับพระราม รวมถึงการแนะนำตัวของพญานกสดา ก่อนที่จะมีการต่อสู้กันอีก 1 ครั้ง แล้วพญานกสดาพลาดท่าถูกแหวนนางสีดาปักหัก กระบวนท่ารำของพญานกสดาสามารถแยกออกเป็น 4 ส่วนของร่างกาย ประกอบด้วย ทิศในการแสดง ทิศหน้า จำนวน 41 ท่า ทิศขวา จำนวน 6 ท่า และทิศหลัง จำนวน 5 ท่า ศีรษะตรง จำนวน 7 ท่า ศีรษะเอียงขวา จำนวน 17 ท่า และเอียงซ้าย จำนวน 28 ท่า ลักษณะของมือ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะมือที่เลียนแบบกรงเล็บของนก และลักษณะมือที่เป็นนาฏศัพท์ เช่น จีบล่อแก้ว การไวก้อม การใช้เท้าของผู้แสดง แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การลงเหลี่ยมตามแม่ท่าตัวลิงและการยื่นถ่ายน้ำหนักไปยังขาหน้า เปิดส้นเท้าหลัง กระบวนท่ารำพญานกสดาปรากฏภาษาท่าพื้นฐานในการแสดงโขนและนาฏศิลป์ไทย เช่น ท่าโกรธ ท่าตาย และท่าโคกเศร้า

ตอนที่ 3 การออกแบบ สร้างสรรค์ชุดยืนเครื่องแบบจำลองและประดิษฐ์หัวโขนของพญานกสดา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการสร้างสรรค์ชุดยืนเครื่องแบบจำลอง และกรรมวิธีในการประดิษฐ์หัวโขนของพญานกสดา สำหรับการแสดงโขน ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้ 1) กระบวนการออกแบบและการตัดเย็บชุดยืนเครื่องพญานกสดาแบบจำลอง 2) กรรมวิธีการประดิษฐ์หัวโขนพญานกสดา

1. กระบวนการออกแบบและการตัดเย็บชุดยืนเครื่องพญานกสดาแบบจำลอง

ในการศึกษาวิธีการตัดเย็บชุดยืนเครื่องพญานกสดาแบบจำลองจากเอกสาร และสื่อการสอน ผู้วิจัยแบ่งประเด็นในการศึกษา ดังนี้ 1) การออกแบบชุดยืนเครื่องพญานกสดาแบบจำลอง 2) กระบวนการตัดเย็บชุดยืนเครื่องพญานกสดาแบบจำลอง

1.1 การออกแบบชุดยีนเครื่องพญานกสตายุแบบลำลอง

ผู้วิจัยได้ศึกษา วิเคราะห์จากภาพจิตรกรรมฝาผนัง ระเบียบวัดพระศรีรัตนศาสดารามและภาพจากการแสดงของสถาบันต่าง ๆ จากการศึกษารูปแบบการแต่งกายพญานกสตายุในการแสดงโขน ตอนพระรามเดินดง องค์ทศกัณฐ์ลักนางสีดา จากสถาบันที่จัดการแสดง 3 สถาบัน ได้แก่ 1) การแสดงโขน ณ สวนเฉลิมพระเกียรติ ฯ ราชพฤกษ์ 2549 2) การแสดงโขนนเรศวรสังคีต และ 3) การแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ มทรสพสมโภช พระเมรุ โดยกรมศิลปากร ผลการศึกษาปรากฏว่า การแต่งกายของพญานกสตายุในการแสดงโขน ตอนพระรามเดินดง องค์ทศกัณฐ์ลักนางสีดาในแต่ละสถาบันที่จัดแสดงมีความแตกต่างของการแต่งกาย ขึ้นอยู่กับความพร้อมและโอกาสในการแสดงของสถาบันนั้น ๆ โดยจะมีพื้นฐานขององค์ประกอบการแต่งกายที่เหมือนกัน คือ สวมหัวโขนสีเขียว ลักษณะเป็นนก สวมเสื้อแขนยาวสีเขียวตัดเย็บในลักษณะเลียนแบบปีกของนก สวมสนับเพลาสีเขียว รัตสะเอว ห้อยหน้า กรองคอ ข้อเท้าผ้า ทับทรวงและมีการนุ่งผ้ายกสีแดงเพิ่มเติมตามความพร้อม จากการวิเคราะห์ความเป็นมา บทบาทและกระบวนการทำรำ ปรากฏว่าพญานกสตายุเป็นพญานกที่มีขนสีเขียว มีกระบวนการทำรำที่กระฉับกระเฉง คล่องแคล่วว่องไว ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ไหมอินเดียบักดินสีทอง รองด้วยผ้าพื้นชั้นใน ตัดเย็บเป็นเสื้อแขนยาวผ้าแขนมีปีก ด้านหลัง ลักษณะเสื้อแบบเข้ารูปเพื่อความกระฉับกระเฉงของผู้แสดงซึ่งทำให้การออกลีลา ท่วงท่ามีความคล่องแคล่ว ว่องไว และสง่างาม

1.2 กระบวนการตัดเย็บชุดยีนเครื่องพญานกสตายุแบบลำลอง

ในการศึกษากระบวนการตัดเย็บชุดยีนเครื่องแบบลำลองของพญานกสตายุ สำหรับใช้ในการแสดงโขน ตอนพระรามเดินดง องค์ทศกัณฐ์ลักนางสีดา สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้ 1) อุปกรณ์ในการตัดเย็บชุด และ 2) วิธีการตัดเย็บชุดยีนเครื่องแบบลำลอง

1.2.1 อุปกรณ์ในการตัดเย็บชุด

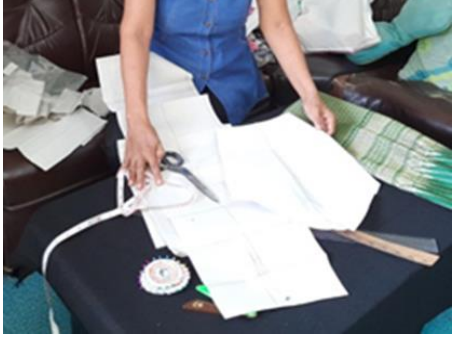

อุปกรณ์ในการตัดเย็บชุด จำนวน 12 ชิ้น ดังนี้ 1) สายวัด 2) กระดาษสร้างแบบ 3) กรรไกรตัดผ้า 4) ซออล์กเขียนผ้า 5) กระดาษกดรอย 6) ลูกกลิ้ง 7) เข็มเย็บผ้า 8) ที่เลาะด้าย 9) หมอนเข็ม 10) ด้าย 11) เข็มหมุด 12) เข็มจักร

1.2.2 วิธีการตัดเย็บชุดยีนเครื่องแบบลำลอง

ลำดับที่	คำอธิบายขั้นตอนการทำ	ภาพประกอบ
3.	<p>การสร้างแบบตัด จะต้องสร้างแบบตัดมาตรฐาน โดยใช้อุปกรณ์ได้แก่ กระดาษสร้างแบบ ดินสอดำ ยางลบ ไม้บรรทัด กรรไกร ดินสอสีน้ำเงินหรือแดง แบบตัดมาตรฐาน ได้แก่ แผ่นหน้า แผ่นหลัง และแขนเสื้อ โดยมีขั้นตอนดังนี้ การสร้างแบบตัดแผ่นหน้า การสร้างแบบตัดแผ่นหลัง และการสร้างแบบแขนเสื้อ</p>	
4.	<p>การตัดผ้าตามแบบ วางแบบกระดาษลงบนผ้าที่วางบนโต๊ะเรียบ สำหรับผ้าลาย ก่อนตัดควรดูให้แน่ใจก่อนเพื่อเวลาที่ต่อลายจะได้เนียนสนิท จากนั้นใช้เข็มหมุดกลัดกระดาษให้ติดกับผ้าแล้วเย็บโดยรอบด้วยการกลูกกลิ้งลงบนกระดาษกรอয়ไว้ทุกด้าน ประมาณด้านละ 2 เซนติเมตร หรือ 1 นิ้ว และตัดผ้าเป็นชิ้น ๆ ตามแบบที่กลัดไว้</p>	
5.	<p>การทำเครื่องหมายบนผ้า มีอุปกรณ์สำคัญคือ ลูกกลิ้ง กระดาษกรอয় และชอล์กเขียนผ้า ทำเครื่องหมายที่ต้องการให้ปรากฏบนผ้าส่วนใหญ่ ได้แก่ กลางหน้าและกลางหลังของเสื้อ ตะเข็บต่าง ๆ เกล็ดกระโปรง กางเกง หรือเสื้อ รอยเย็บ ถ้ามีจักรเย็บผ้าก็ให้เย็บกันลู่ผ้าแต่ละชิ้นก่อน</p>	
6.	<p>การเนาผ้า เป็นการทำแนวเย็บผ้าและยึดผ้าแต่ละชิ้นให้ติดกันเพื่อป้องกันการเลื่อนของตำแหน่งผ้าเวลาเย็บ ซึ่งเมื่อเย็บเสร็จก็จะเลาะด้ายที่เนาไว้แล้วออกไป</p>	

ลำดับที่	คำอธิบายขั้นตอนการทำ	ภาพประกอบ
7.	การเย็บประกอบรูปร่าง โดยใช้จักรเย็บผ้า รวมถึงการติดซิป และสอยเก็บริม	

2. กรรมวิธีการประดิษฐ์หัวโขนพญานกสดาญ

ในการศึกษากรรมวิธีการประดิษฐ์หัวโขนพญานกสดาญจากเอกสาร และสื่อการสอน ผลปรากฏว่า กรรมวิธีในการประดิษฐ์หัวโขนประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ทั้งหมด 14 ขั้นตอน ได้แก่ การปั้นหุ่น การพอกหุ่น การผ่าและเย็บประกอบหุ่น การเกลี่ยหน้า การปั้นและปิดผิว การติดทับจอนและกรรเจี๊ยก การประดับลวดลาย การลงรักปิดทองและการระบายสีหน้า ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้ 1) วัสดุและอุปกรณ์ในการประดิษฐ์หัวโขน 2) กรรมวิธีการประดิษฐ์หัวโขน

2.1 วัสดุและอุปกรณ์ในการประดิษฐ์หัวโขน

ในการศึกษากระบวนการประดิษฐ์หัวโขนพญานกสดาญ สำหรับใช้ในการแสดงโขน ตอนพระรามเดินดง องค์ทศกัณฐ์ลักนางสีดา สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้ อุปกรณ์ ในการประดิษฐ์หัวโขนพญานกสดาญ มีวัสดุ และอุปกรณ์ทั้งหมด 23 ชิ้น ได้แก่ 1) กระดาษสาชนิดหนา 2) กระดาษสาชนิดบาง 3) กระดาษฟางสีน้ำตาล 4) ผงไม้สักละเอียด 5) ดินสอพอง 6) กาวลาเท็กซ์อ่อนเกรดประสังค์ 7) สีน้ำพลาสติก 8) สีน้ำมัน 9) สีเฟล็ก 10) ผงซัน 11) น้ำมันพืช 12) กาวร้อน 13) ลวดเหล็ก 14) แผ่นทองวิทยาศาสตร์ 15) เพชรกันแหลม 16) เม็ดคริสตัลลิลลี่ 17) หุ่นหัวโขน 18) แม่พิมพ์กตลาย 19) เข็ม ด้าย 20) เครื่องมือปั้น 21) พู่กัน แปรง 22) มีดคัตเตอร์ กรรไกร 23) ฟองน้ำ กระดาษทราย

2.2 กรรมวิธีการประดิษฐ์หัวโขน

ในการประดิษฐ์หัวโขนพญานกสดาญ ซึ่งเป็นกรรมวิธีในการประดิษฐ์หัวโขนที่ใช้สำหรับสวมและปิดหน้าผู้แสดงเท่านั้น โดยมีขั้นตอน ดังตารางที่ต่อไปนี้

ลำดับที่	คำอธิบายขั้นตอนการทำ	ภาพประกอบ
1.	<p>การปั้นหุ่นด้วยดินเหนียว ผสมซีเมนต์แล้วกลบนำมาขึ้นหุ่นหน้าตาต่าง ๆ ตามขนาดศีรษะของผู้แสดง ในสมัยโบราณจะนำหุ่นที่ปั้นและผึ้งจนแห้งไปเผาไฟ เพื่อใช้เป็นหุ่นสำหรับพอกได้เป็นเวลานาน หากปัจจุบันเมื่อขึ้นหุ่นด้วยดินแล้ว จะถอดพิมพ์ซึ่งเป็นปูนพลาสติก</p>	
2.	<p>การพอกหุ่น หรือการขึ้นหุ่นด้วยกระดาษ เมื่อได้หุ่นตามที่ต้องการ จะขึ้นหุ่นด้วยกระดาษ โดยใช้กระดาษน้ำตาลตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ แฉ่น้ำ แล้วปิดทับลงบนหุ่นจนทั่ว 1-2 ชั้น</p>	
3.	<p>หลังจากการพอกหุ่น หรือการขึ้นหุ่นด้วยกระดาษน้ำตาล 1-2 ชั้นแล้ว ตากแดดให้แห้ง หลังจากนั้นจะขึ้นหุ่นด้วยกระดาษสาชนิดหนาและชนิดบางทับกันหลายชั้น โดยใช้กาวลาเท็กซ์เนื้อประสงค์หรือแป้งเปียกในการประสานระหว่างชั้น ปิดทับเรื่อย ๆ จนได้ความหนาตามที่ต้องการ</p>	

ลำดับที่	คำอธิบายขั้นตอนการทำ	ภาพประกอบ
4.	การผ่าหุ่น เมื่อขึ้นหุ่นตามขนาดที่ต้องการ และตากจนแห้งสนิทแล้วใช้ปลายมีดแหลม คมกรีดทางด้านหลังหุ่น จากกลางศีรษะหุ่น ตลอดจนท้ายทอย แล้วถ่างออก ดึงหุ่นออก จากกระดาษ	
5.	การเย็บหุ่น เมื่อทำการผ่าหัวหุ่นออกจากหุ่น ต้นแบบแล้ว ตามด้วยลวดก่อสร้าง ใช้ด้าย เบอร์ใหญ่เย็บหุ่นจนทั่ว แล้วใช้กระดาษสา ทาแป้งเปียกหรือกาวลาเท็กซ์อ่อนเนกประสงค์ ปิดประสานรอยให้แนบเนียน ผึ่งแดดจนแห้ง อีกครั้ง	
6.	การร่างหน้า ใช้ดินสอร่างหน้าหัวโขนคร่าวๆ จนครบรายละเอียดตามที่ต้องการ	

ลำดับที่	คำอธิบายขั้นตอนการทำ	ภาพประกอบ
7.	การปั้นหน้า ใช้ซี่เลื่อยผงไม้สักบดละเอียด ผสมกับกาวลาเท็กซ์เนื้อประสงค์ ปั้นขึ้นรูป หน้าตาม ลักษณะของหัวโขนที่ร่างไว้	
8.	การลงดินสอพอง หลังจากปั้นหน้าเสร็จและ ตากแดดจนแห้งสนิท ใช้ดินสอพองละลาย ผสมกับน้ำแล้วทาทับบลงไปจนทั่วหัวโขน ประมาณ 5 ครั้งให้เรียบ เนื่องจากกระดาษที่ ขึ้นไว้อาจจะมีความเรียบไม่มากพอ	
9.	การเกลี่ยหน้า หลังจากที่ทำดินสอพองทับบจน พอตามที่ต้องการ ตากแดดจนแห้งสนิท แล้ว ใช้กระดาษทรายเบอร์ละเอียดและฟองน้ำขัด หน้าจนเรียบสนิท	

ลำดับที่	คำอธิบายขั้นตอนการทำ	ภาพประกอบ
10.	การกระหนะลาย เมื่อเกลี่ยหน้าและขัดแต่งจนเรียบดีแล้ว จึงใช้ผงชันที่ผสมกับสีน้ำมันจนได้ดินกตลาย กดลงบนแผ่นกตลาย เรียกว่า พิมพ์กลับ ให้ได้ลายตามที่ต้องการ แล้วนำลายต่างๆ เหล่านั้นประดับตามที่ต้องการ ทิ้งไว้ให้แห้งจนลายแข็ง	
11.	การลงสีเฟล็ก เปรียบเทียบได้กับการลงรักน้ำเกลี้ยงในสมัยโบราณ นำสีเฟล็กทาให้สม่ำเสมอ จนทั่วลายที่ได้ทำการตีลายไว้	
12.	การปิดทอง หลังจากทาสีเฟล็กจนทั่วแล้วนำไปตากแดดจนหมาด ใช้แผ่นทองวิทยาศาสตร์ปิดทับจนทั่วประมาณ 3 ครั้ง หรือจนกว่าจะทั่วจนไม่เห็นลายที่ทาสีเฟล็กกรองพื้นไว้ โดยระหว่างปิดแผ่นทองใช้แปรงทาสีกดให้ทองลงไปยังลายที่มีความลึกจนทั่วแล้วพักไว้ให้แห้ง	

ลำดับที่	คำอธิบายขั้นตอนการทำ	ภาพประกอบ
13.	การระบายสีและเขียนหน้า เมื่อผ่านการปิดทองแล้ว จะต้องเขียนสีตามหน้าของหัวโขน โดยมีเส้นย่อ อันประกอบด้วยสีสี่ คือ สีขาว สีลันจี่ สีแดงชาดและสีชมพู โดยให้ใช้สีขาวเขียนก่อน ค่ะเนให้มีเส้นหนาตามที่ต้องการ จากนั้นจึงใช้สีแดงชาดตัดทับส่วนล่างแบ่งครึ่งสีขาว แล้วใช้สีชมพูตัดทับแบ่งครึ่งสีแดงชาด เสร็จแล้วใช้สีลันจี่ (แดงปนดำ) ตัดทับแบ่งครึ่งสีแดงชาด	
14.	การประดับแวว หลังจากเขียนสีจนครบแล้ว ใช้กาวลาเท็กซ์อ่อนกประสงค์หยอดไปยังหลุมเพชรที่กตลายไว้ ตั้งทิ้งไว้ให้แห้ง	

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. พญานกสดาเป็นนกขนาดใหญ่ที่มีขนสีเขียว เป็นบุตรของพญาครุฑและนางอนนดิหรือนางวินายกา ซึ่งพญาครุฑเป็นบุตรของพระกัศยปมณีเทพบุตรและนางวินตา พญานกสดาผู้มีพี่ชายชื่อสัมปาดิหรือสัมพาที อาศัยอยู่ที่สุบรรณพิภพบนต้นสิมพลีหรือต้นจิว์ เชิงเขาพระสุเมรุ เมื่อเวลาผ่านไปหลังจากที่พระนารายณ์อวตารลงไปจุติเป็นพระราม นกสดาที่มีความคิดถึงจึงบินไปหาพระรามจากวิมานมณีและได้พบทศกัณฐ์ขณะอุ้มนางสีดาจะไปลงกา นกสดาจึงเข้าต่อสู้กับทศกัณฐ์เพื่อช่วยชิงนางสีดา ทศกัณฐ์สู้ไม่ได้ นกสดาบุกหนีหนีพุดอวดว่าตนไม่มีทางจะแพ้ใคร นอกจากพระอิศวร พระนารายณ์ และแหวนของพระอิศวรที่นางสีดาสวมอยู่เท่านั้น ทศกัณฐ์จึงถอดแหวนจากนิ้วนางสีดาขว้างไปที่นกสดาทำให้ปีกหักตกลงบนพื้นดิน นกสดาคุบแหวนรอปพบพระราม พระลักษมณ์เพื่อถวายแหวนและทูลเล่าเรื่องให้ฟังแล้วก็ขาดใจตาย ดังที่ ปัญญา นิติยสุวรรณ (2514, น.91) ได้กล่าวถึง พญานกสดาเป็นสหายของท้าวทศรถ วันหนึ่งเกิดความคิดถึงพระรามผู้เป็นพระราชโอรสของท้าวทศรถจึงโยยบินมาในท้องฟ้า เพื่อจะไปยังอยุธยา ขณะนั้นทศกัณฐ์ลักนางสีดามาจากพระรามนั่งรถลอยมาในอากาศ สดาแลเห็นก็ตรงเข้าจิกตี ยื้อแย่งเอานางสีดากับคืน ทศกัณฐ์ไม่สามารถเอาชนะได้ แต่ก็ยังไม่ยอมปล่อยนางสีดาให้หลุดมือไป ฝ่ายสดาเกิดพลังปากอวดฤทธิ์เดชของตนว่า ไม่มีผู้ใดฆ่าตนได้นอกจากแหวนของพระอิศวรที่นางสีดาสวมนิ้วอยู่ ทศกัณฐ์ได้ฟังก็ตีใจรีบ

แย่งถอดแหวนจากนิ้วของนางสีดา ขว้างลูกศรดาญ์ปักหักตกลงบนพื้นดิน พระรามติดตามนางสีดามาพบสหายจึงพูดเรื่องให้ทรงทราบ และถวายแหวนของนางสีดาแล้วก็ขาดใจตาย

2. กระบวนท่ารำพญานกสดาญ์ ในบทโขน ของรองศาสตราจารย์สมชาย พูลพิพัฒน์ เมื่อพญานกสดาญ์พลาดท่าถูกแหวนนางสีดาปักหัก ผู้แสดงจะทำท่าบาดเจ็บ ประกอบเพลงหน้าพาทย์เพลงร่ำแล้วเข้าหลังเวที ไม่แสดงการตายกลางโรง ดังที่ จารุวรรณ ส่งเสริม (2559, น.62) ได้กล่าวถึง จาริตที่เป็นข้อต้องห้ามในการแสดงนาฏศิลป์ไทย ห้ามมิให้ตัวแสดงสำคัญตายกลางโรง

3. การสร้างสรรค์ชุดยืนเครื่องพญานกสดาญ์แบบจำลอง ผู้วิจัยได้เลือกใช้ผ้าไหมอินเดีย ปักด้นและเลื่อมทอง ลักษณะเลียนแบบขนนก เป็นผ้าที่มีขนาดของการปักลายที่เป็นดอกดวงเล็ก ๆ ทัว ๆ เต็มผืนของผ้าเลียนแบบการประดิษฐ์เครื่องแต่งกายในการแสดงโขน ละคร ในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ที่มีการประดิษฐ์ชุดยืนเครื่องโดยปักด้วยด้นและเลื่อม หรือวัสดุที่มีขนาดเล็ก ๆ ไม่มีการahunตัวลายให้นูนขึ้น ลักษณะของลวดลายค่อนข้างเล็กและโปร่ง และการปักที่มีขนาดเล็กตาข่ายไปทั่วทั้งผืน ดังที่ ประเมษฐ์ บุญยะชัย และสุรัตน์ จงดา (2552, น.245) กล่าวถึงการแต่งกายโขน ละครในสมัยรัชกาลที่ 4 นิยมปักด้วยลวดลายเล็ก ๆ โดยใช้เลื่อม แล่งนมสาวและไหมทองเป็นหลัก และในรัชกาลที่ 5 มีการปักด้วยด้นและเลื่อมไม่มีการahunตัวลายให้นูนขึ้น ลักษณะของลวดลายเป็นลายค่อนข้างโปร่ง และจะมีการปักดอกลายขนาดเล็กตาข่ายไปทั่ว

4. ชุดยืนเครื่องพญานกสดาญ์แบบจำลอง ในการสร้างสรรค์ชุดยืนเครื่องพญานกสดาญ์แบบจำลอง ผู้วิจัยมีการออกแบบให้ชุดมีความสวยงามเห็นสรีระของผู้แสดงได้อย่างชัดเจน ทั้งยังแสดงถึงความงามของตัวละครพญานกสดาญ์ในการแสดงโขน ตอน ทศกัณฐ์ลักนางสีดา ดังที่ ปัญญา นิตยสุวรรณ (2514, น.91) ได้กล่าวถึงลักษณะการเครื่องแต่งกายของสดาญ์ที่วิจิตรงดงามกว่าสัมพาทิ เนื่องมาจากโขนตอนที่สดาญ์ มีการแสดงอยู่เป็นประจำทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพราะการแสดงโขนตอนที่สดาญ์นั้นจะดำเนินเรื่องต่อจากทศกัณฐ์ลักนางสีดาหรือตอนพระรามตามกวาง ซึ่งก็มักจะแสดงไปจนถึงตอนทศกัณฐ์รบกับสดาญ์ด้วย

5. การประดิษฐ์หัวโขนพญานกสดาญ์สำหรับสวมใส่แสดง ผู้วิจัยเลือกใช้วัสดุสมัยใหม่ทดแทนการใช้วัสดุที่หายากและมีกรรมวิธีในการเตรียมเป็นเวลานานในสมัยโบราณ เพื่อสามารถลดระยะเวลาและต้นทุนในการประดิษฐ์หัวโขน และยังมีลักษณะใกล้เคียงกับวัสดุในสมัยโบราณ โดยผู้วิจัยเลือกใช้ซี่เลื่อยไม้สักทองบดละเอียดผสมกับกาวเอนกประสงค์มาทดแทนการใช้รักสมุกในการปั้นหน้า ซึ่งแตกต่างกับ วรวิทย์ หิรัญมาศ (2558, น.2) กล่าวถึง วิธีการปั้นหน้า ตั้งแต่โบราณจะใช้สมุก คือการเอาใบตองแห้งเผาไฟ ให้เป็นผงสมุกมาผสมกับรัก ในปัจจุบันไม่สามารถหา ยางรักดี ๆ ได้ ที่มีขายทั่วไปจะมีการผสมปลอมปน บางที่ทิ้งไว้ก็ไม่แห้ง ที่บ้านนี้ยังเลือกใช้สมุกแบบโบราณ คือใช้ผง ถ่านสมุกใบตอง ผสมกับกาวเป้งเปียก กาวลาเท็กซ์ ดินสอพอง มาทำตามครุช่างโบราณ และในการประดิษฐ์หัวโขน ผู้วิจัยยังใช้ผงชันผสมสีน้ำมันแทนการใช้ รักติลาย ที่จะต้องใช้ความชำนาญในการผสมรัก แตกต่างกับที่ วรวิทย์ หิรัญมาศ กล่าวถึงวิธีการประดับลวดลาย จะต้องใช้ยางรักผสมกับผงสมุกใบตอง แล้วผสมด้วยน้ำมันยาง ผสมตั้งไฟ กวนให้เข้ากันจนเหนียวไม่จับภาชนะแล้วใส่น้ำปูนแดงที่กินกับหมาก มันจะไม่แข็ง วิธีการทดสอบว่ารักติลายนั้นใช้งานได้หรือไม่ก็จะตักรักที่ร้อนร้อนนั้นมาหยอดใส่น้ำแล้วเอามือปั้นดู ถ้าสามารถปั้นได้ก็เอาไปใช้ได้ แต่ถ้าจับตัวเหลว ก็ต้องเคี่ยวใหม่ ฉะนั้นช่างต้องมีความชำนาญและรู้วิธีแก้

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในด้านประวัติความเป็นมา บทบาทของพญานกสดาญ์ องค์ประกอบ ลักษณะการแต่งกายและกระบวนกรำของพญานกสดาญ์ สำหรับกลุ่มนักศึกษาและกลุ่มผู้สนใจด้านโขน

2. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายยืนเครื่องแบบจำลองและกรรมวิธีการประดิษฐ์หัวโขนพญานกสดาญ เพื่อนำกระบวนการไปใช้ในการสร้างสรรค์ชุดการแสดงอื่นๆ
3. เพื่อเป็นต้นแบบและแนวทางในการสร้างสรรค์ชุดการแต่งกายยืนเครื่องแบบจำลองและการประดิษฐ์หัวโขนพญานกสดาญให้กับผู้ที่สนใจศึกษา
4. เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดกระบวนการทำรำของพญานกสดาญ ในโซน ตอนพระรามเดินดง องค์ทศกัณฐ์ลักนางสีดา ให้คงอยู่สืบไป

7. บรรณานุกรม

- จารุวรรณ ส่งเสริม. (2559). ความงามทางด้านนาฏศิลป์ไทย The Aesthetics in Dance. วารสารวิชาการ นวัตกรรมสื่อสารสังคม. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2, 62.
- ประเมษฐ์ บุญยะชัยและสุรัตน์ จงดา. (2552). วิวัฒนาการเครื่องแต่งกายโขนละครสมัย รัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : บริษัท แพลน โมทีฟ จำกัด.
- ปัญญา นิตยสุวรรณและคณะ. (2514). นิทรรศการหัวโขน (Exhibition of Khon Masks). พระนคร : กรมศิลปากร.
- เปรม ถาวรประภาสวัสดิ์ (2562) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมพ.ศ 2559 : การรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้. กรุงเทพฯ : สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- วรวิทย์ หิรัญมาศ (2558) การทำหัวโขน กรุงเทพฯ : วิทยาลัยช่างศิลป์.
- ศิลปากร, กรม.,กระทรวงวัฒนธรรม. (2561). “ยูเนสโก” ประกาศให้ “โขน” ขึ้นบัญชีมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้, (Online). https://www.mculture.go.th/th/article_view.php?nid=21454.
20 มิถุนายน 2020
- สมหมาย จันทร์เรือง. (2562). โขนพระราชทาน ‘สืบบรรคา’ (Online). <https://www.matichon.co.th/>.
19 มิถุนายน 2020

เรียงำบุปผาราชินีพันปีหลวง

RUANG RABAM BUBPHA RACHINEE PHANPEELAUNG

ดารณี จันท์มิไชย^{1*}, ทศนีย์ ศิวบวรวัฒนา², โสภณ ศิวบวรวัฒนา³, กิตติศักดิ์ สินธุโคตร⁴
และ พิไลวรรณ ยะวรรณ⁵

Daranee Chanthamixay^{1*}, Tussanee Siwabowonwattana², Sophon Siwaborwornwathana³
, Kittisak Sinthukhot⁴ and Pilaiwan Yawan⁵

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะดอกหญ้าแต่ละชนิดที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงทรงพระราชทานนามให้ 2) เพื่อสร้างสรรค์การแสดงชุด เรียงำบุปผาราชินีพันปีหลวง โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ภาพถ่าย การสัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ที่เกี่ยวข้องกับดอกหญ้า และสร้างสรรค์ชุดการแสดงขึ้น ผลการวิจัยพบว่า ดอกดุสิตา ดอกมณีเทวา ดอกสร้อยสุวรรณา ดอกทิพเกษร และ ดอกสร้อยจันทน์ เป็นดอกหญ้าซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงพระราชทานนามให้ใหม่ เกิดอยู่ในพื้นที่พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร ในช่วงปลายฤดูฝนต้นหนาวมีความสวยงามมาก ดอกไม้หรือดอกหญ้าถูกเปรียบเทียบกับคล้ายผู้หญิง เพราะเป็นสิ่งที่มีความสวยงาม คณะผู้วิจัยจึงได้สร้างสรรค์การแสดง ชุด เรียงำบุปผาราชินีพันปีหลวง เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ ในรูปแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัย โดยใช้ดอกหญ้าทั้ง 5 ชนิดในการนำเสนอ แบ่งการแสดงเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 การเจริญเติบโตของดอกหญ้า ช่วงที่ 2 การแสดงลีลาของดอกหญ้าแต่ละชนิด ช่วงที่ 3 ดอกหญ้าที่พลิ้วไหวตามลม เรียงำอย่างมีความสุข ดนตรีที่ใช้เป็นดนตรีร่วมสมัยประกอบด้วยดนตรีสากลกับดนตรีพื้นบ้าน ออกแบบการแต่งกายและประดิษฐ์เครื่องประดับโดยใช้สีตามดอกหญ้าทั้ง 5 ชนิด มีกระบวนท่ารำ 47 ท่า ใช้เวลาในการแสดง 8 นาที

คำสำคัญ: สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง, บุปผาราชินี, ระเบำ

Abstract

The purposes of this research were 1) study the characteristics of each grass flower that Her Majesty Queen Sirikit The Queen Mother bestowed a name for 2) to create of performances Ruang Rabam Bubpha Rachinee Phanpeelaung. By studying information from documents, photos, interviews with experts related to grass flower and created of performances. The results of this research were that grass flower name Dusita, Manee teva, Sroi suwanna, Thip kaesorn, Salad chantron a flower of grass which Her Majesty Sirikit The Queen Mother give it a new name from the grass flowers that were born in the area Phu Phan Ratchaniwet Palace, Sakon Nakhon

¹อาจารย์ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

²⁻⁵อาจารย์ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

* Corresponding author, E-mail: edudrama09@gmail.com

province. When these grass flowers bloom all over the courtyard Dusita in the late winter rainy season that is very beautiful. Flowers were compared to be similar to women. Because it is something that is beautiful and fragrant, seductive mood. The researchers created the performance Ruang Rabam Bubpha Rachinee Phanpeelaung for order to honor and in remembrance of his Using all 5 types of grass flowers presented in 3 stages. The first phase is the growth of the grass flower, the second phase, the display of the grass flower pattern of each type, the third phase, the grass flower swaying in the wind and Dancing happily. Contemporary music consists of international music and folk music. Design the dress and make accessories using the colors according to the 5 types of grass flowers. There are 47 dance moves and takes 8 minutes to perform.

Keywords: Her Majesty Queen Sirikit The Queen Mother, Bubpha Rachinee, Dance

1. บทนำ

ดอกไม้ป่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์หนึ่งที่มีชีวิตและเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเช่นเดียวกับมนุษย์ ความสำคัญของดอกไม้ที่มีต่อมนุษย์ ไม่ใช่เฉพาะในเชิงปัจจัยระดับทางวัตถุหรือเครื่องปรุงอาหารและยาเท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างความรู้สึกซึ่งผูกพันกับมนุษย์ในทางจิตใจ การรับรู้ในขณะที่ชมดอกไม้ สุดดมกลิ่นดอกไม้ สัมผัสกับดอกไม้ ทำให้เกิดการค้นพบอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดจากภายในของตนเอง ดอกไม้จึงมีความสำคัญต่อแรงบันดาลใจของมนุษย์ เพราะมนุษย์กับดอกไม้ต่างเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เป็นเสน่ห์ที่ทำให้สัตว์ปีกและมนุษย์มีความสนใจหลงใหลในความงดงาม ดอกไม้บางชนิดทำให้คนและตะลึงได้ นอกจากนี้ดอกหญ้ายังได้ชื่อว่าเป็นอาหารประดับโลก (พงษ์พรรณ บุญเลิศ, 2561) ดอกหญ้าป่าเป็นดอกไม้ดอกเล็ก ๆ ที่มีเอกลักษณ์และช่วยส่งต่อการเรียนรู้ธรรมชาติ ในช่วงปลายฤดูฝนต้นฤดูหนาว ระหว่างเดือนตุลาคม ถึงเดือนธันวาคม เป็นเวลาที่นานาพรรณพืชที่ขึ้นอยู่ในธรรมชาติกำลังออกดอก มีความสมบูรณ์ให้ความสดชื่น อีกทั้งอากาศที่เย็นสบายยิ่งช่วยทำให้เพลิดเพลินกับธรรมชาติมากขึ้น ช่วงปลายฝนต้นหนาวท้องฟ้าเป็นสีครามตัดกับที่ราบสูงและภูเขาหินทรายยังมีเสน่ห์ชวนหลงใหล เป็นช่วงเวลาที่สามารถชมความงดงาม ความสดชื่นของดอกหญ้านานาพรรณที่พบได้บนลานกว้างโดยเฉพาะที่พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร

พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร เป็นพระตำหนักที่สร้างขึ้นในบริเวณเทือกเขาภูพาน พื้นที่บริเวณพระตำหนักได้จัดทำโครงการฟื้นฟูสภาพป่าคืนชีวิตสู่ธรรมชาติ ลักษณะระบบนิเวศของทุ่งดอกหญ้าภายในพื้นที่พระตำหนักและบริเวณใกล้เคียง เป็นลักษณะเฉพาะที่มีความเปราะบาง ซึ่งประกอบไปด้วยพืชล้มลุกขนาดเล็ก นานาชนิดขึ้นเบียดเสียดกันค่อนข้างแน่น เมื่อออกดอกพร้อม ๆ กันจะมีสีสันทากหลายคล้ายพรมหลากสี พืชชนิดใดที่ขึ้นในพื้นที่นี้จะมีความโดดเด่นจากพืชอื่น ๆ และโดยทั่วไปในฤดูแล้งพื้นที่โล่งในทุ่งซึ่งมีพื้นล่างเป็นหินทรายจะอุ่นความร้อนไว้ได้ดี จึงมีความร้อนกว่าพื้นที่ในป่าที่มีร่มเงา ดังนั้น พันธุ์ไม้เล็ก ๆ เหล่านี้จะแห้งตายไป คงเหลือแต่เมล็ดขนาดเล็กจำนวนมากที่ยังคงหล่นฝังอยู่ในพื้นที่ และหากไม่มีผลกระทบจากไฟป่า เมื่อถึงฤดูฝนเหล่าพืชพันธุ์ใหญ่ในท้องทุ่งแห่งนี้ก็จะฟื้นคืนสะพรั่งเป็นวัฏจักรของธรรมชาติที่กลับสวยงามขึ้นอีกครั้ง

ในอดีตที่ผ่านมาสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ได้เสด็จแปรพระราชฐานไปประทับเพื่อทรงงานในพื้นที่ภาคอีสาน ช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤศจิกายนเป็นประจำทุกปี

พระองค์ทรงสนพระทัยในธรรมชาติเป็นอย่างยิ่ง เมื่อใดที่ทรงว่างจากพระราชกรณียกิจ จะทรงโปรดเสด็จฯ ไปประทับพักผ่อนพระราชอิริยาบถท่ามกลางธรรมชาติและป่าเขาลำเนาไพร ณ บริเวณลานพื้นที่ใกล้พระตำหนักอยู่เสมอ พระองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นพันธุ์ไม้แปลก ๆ ที่สวยงามก็ทรงสนพระทัยและหาแนวทางอนุรักษ์พันธุ์ดอกหญ้าป่าเหล่านี้ให้คงอยู่ตกลอดถึงอนุชนรุ่นหลังให้ได้เห็นกันสืบไป และทรงพระราชทานนามให้ดอกหญ้าป่าเหล่านี้ใหม่ ได้แก่ ดอกดุสิตา ดอกสร้อยสุวรรณมา ดอกทิพเกสร ดอกมณีเทวา และ ดอกสร้อยจันทร์ (วิระชัย ณ นคร, 2536) นอกจากนี้ดอกไม้ยังเป็นสุดยอดปรารถนาของมนุษย์ปวงชนทั่วไป ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ผู้คนต่างก็ปลูกดอกไม้ไว้เพื่อสดุดมกลิ่นหอม และชื่นชมความสวยงามของสีกลิ่นดอกไม้ อาจกล่าวได้ว่า ดอกไม้คือส่วนสำคัญที่ทำให้การดำรงชีวิตของผู้คนทั่วไปมีความสุขสงบ เยือกเย็น ภาพความงดงามของดอกไม้ที่พบเห็นสร้างความประทับใจเป็นอย่างยิ่ง เป็นความงดงามที่เหนือคำบรรยาย เพื่อให้ภาพความงดงามเหล่านั้นอยู่ในความทรงจำและปรากฏต่อสายตาผู้ที่ไม่มีโอกาสได้สัมผัส

จากเหตุผลข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาลักษณะของดอกหญ้าแต่ละชนิดที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงพระราชทานนามให้ใหม่ นำมาสร้างสรรค์เป็นการแสดงชุด เริงระบำบุปผาราชินีพันปีหลวง เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาลักษณะดอกหญ้าแต่ละชนิด ที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงพระราชทานนามให้
- 2.2 เพื่อสร้างสรรค์การแสดง ชุด เริงระบำบุปผาราชินีพันปีหลวง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยคุณภาพเชิงสร้างสรรค์ คณะผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัยสร้างสรรค์ ชุด เริงระบำบุปผาราชินีพันปีหลวง ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยยึดหลักข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีการดำเนินการ 2 ลักษณะ ดังนี้

3.1.1 การศึกษาเอกสาร เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย ที่มีการศึกษาไว้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับดอกไม้และดอกหญ้า บริบทพื้นที่วิจัย ความรู้เกี่ยวกับการสร้างสรรค์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยค้นคว้าเอกสารจากหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา เอกชน ประเภทหนังสือ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา งานวิจัย วารสาร อินเทอร์เน็ต และเว็บไซต์ต่าง ๆ

3.1.2 การศึกษาภาคสนาม ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์และสังเคราะห์ แล้วนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานการแสดง

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ และตรงตามประเด็นในการศึกษาค้นคว้า เพื่อความชัดเจนและความถูกต้องของข้อมูล และนำมาสร้างสรรค์เป็นการแสดงชุด เรียงระบำบุปผาราชนิพนธ์เพลง โดยแบ่งประเด็นออกเป็นหัวข้อ ได้แก่ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับดอกไม้ ลักษณะของดอกไม้ป่าหรือดอกหญ้าที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงทรงพระราชทานนามให้ใหม่ และแนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัย

3.3 การสร้างสรรค์และนำเสนอผลงาน

คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ มาสร้างสรรค์เป็นผลงานการแสดงตามองค์ประกอบของนาฏศิลป์ ได้แก่ การออกแบบเครื่องแต่งกาย ดนตรี กระจับปี่ทำรำ การแปรแถว และรูปแบบการแสดง ซึ่งในขั้นสุดท้ายคณะผู้วิจัยได้มีการนำเสนอผลงานผ่านกระบวนการสร้างสรรค์มาจัดแสดงให้คณะกรรมการมหาวิทยาลัยเพื่อนำคำชี้แนะมาปรับปรุงผลงานให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลเพื่อมาสร้างสรรค์การแสดงชุด เรียงระบำบุปผาราชนิพนธ์เพลง ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

ลักษณะของดอกหญ้าที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงทรงพระราชทานนามให้ใหม่ ได้แก่ 1) ดอกดุสิตา ชื่อเดิมคือ “ดอกหญ้าข้าวก่ำน้อย” เป็นไม้ล้มลุก กิ่งแฉก ทั้งยังถือว่าเป็นยาสมุนไพรบำรุงเลือด มีลำต้นขนาดเล็ก รูปทรงเรียวยาว ดอกเป็นช่อดอกเดี่ยวแทงขึ้นจากโคนกอ ตั้งตรง มีสีม่วง 2) ดอกมณีเทวา ชื่อเดิมคือ “ดอกกระดุมเงิน” เป็นไม้ล้มลุกคล้ายหญ้าใบเดี่ยว เป็นยาระงับประสาท แก้ไข้ แก้ปวด ขับปัสสาวะ มีสีขาว 3) ดอกสร้อยสุวรรณ ชื่อเดิมคือ “ดอกหญ้าสีทอง” เป็นไม้ล้มลุก กิ่งแฉก ใบเดี่ยวออกสลับเปลี่ยนรูปเป็นกระเปาะดักแมลง มีสรรพคุณแก้ไข้ บำรุงเลือด รักษาโรกระบบทางเดินปัสสาวะ มีดอกสีเหลืองทองคล้ายดอกกล้วยไม้ขนาดจิ๋ว 4) ดอกทิพเกสร ชื่อเดิมคือ “ดอกหญ้าฝอยเล็ก” เป็นไม้ล้มลุก มีใบที่เปลี่ยนเป็นถุงสำหรับดักจับแมลงขนาดเล็กเป็นอาหาร ลำต้นเล็กมากอยู่ใต้ดิน มีดอกสีม่วงอ่อนแกมชมพูออกเป็นช่อตั้งสูง กลีบดอกล่างแผ่แยกออกเป็น 2 ปาก และ 5) ดอกสร้อยจันทร์ ชื่อเดิมคือ “ดอกหญ้าหนวดเสือ” เป็นไม้ล้มลุก มีสรรพคุณเป็นยาพื้นบ้านอีสานโดยใช้ทั้งต้นต้มน้ำดื่มบำรุงโลหิตหลังการอยู่ไฟ ผสมน้ำผึ้งปรุงเป็นยาลูกกลอน รับประทานแก้ อัมพฤกษ์ อัมพาต อีกทั้งนำเอาทั้งต้นมาชงยาและวางไว้ที่เล็บมือแก้โรคเล็บออกดอกได้อีกด้วย มีลำต้นเล็กเรียวยาวและบอบบางมาก ออกดอกเป็นช่อที่ปลายยอด ลักษณะดอกเป็นรูปกรวยชูตั้งขึ้น สีม่วงอมชมพู ซึ่งดอกหญ้าทั้ง 5 ชนิดเป็นดอกหญ้าที่พบเป็นจำนวนมากในบริเวณพระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร

จากดอกหญ้าธรรมดาที่เกิดขึ้นในพื้นที่พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร เป็นดอกหญ้าซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงทรงโปรดมาก ยามดอกหญ้าเหล่านี้บานสะพรั่งจะกินพื้นที่เป็นวงกว้างคล้ายเป็นผืนพรมขนาดใหญ่ทั่วทั้งลานดุสิตาในช่วงปลายฤดูฝนต้นหนาวที่มีความสวยงามมาก ดอกหญ้าหรือดอกไม้ป่าถูกเปรียบเทียบกับคล้ายผู้หญิง เพราะเป็นสิ่งที่มีความสวยงามและหอมหวานเย้ายวนอารมณ์ นอกจากนี้ดอกหญ้าหรือดอกไม้ป่าเหล่านี้ยังเป็นสุดยอดปรารถนาของมนุษย์ปวงชนทั่วไป ซึ่งจะเห็นได้จากคนที่ผู้คนต่างก็นิยมปลูกและชื่นชมความสวยงามหลากสีสัน ดอกไม้หรือดอกหญ้าจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การดำรงชีวิตของผู้คนทั่วไปมีความสุขสงบเยือกเย็น อีกทั้งยังสร้างความประทับใจและความทรงจำไม่รู้ลืม

1) ดอกดุสิตา

2) ดอกมณีเทวา

3) ดอกสร้อยสุวรรณา

4) ดอกทิพเกสร

5) ดอกสร้อยจันทน์

รูปที่ 1 ดอกหญ้าทั้ง 5 ชนิดที่ได้รับพระราชทานนามใหม่

ที่มา : <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/893063> สืบค้นเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2563.

กระบวนการสร้างสรรค์

คณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดโดยพิจารณาจากรูปแบบการแสดง คือ การแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ เป็นการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ขึ้นใหม่ไม่ซ้ำแบบเดิม มีลักษณะที่เกิดจากการปรุงแต่งประยุกต์และรวมนาฏศิลป์หลาย ๆ ประเภทเข้าด้วยกัน ใช้เวลาแสดง 8 นาที ใช้ผู้แสดงเป็นหญิงจำนวน 10 คน สื่อถึงดอกหญ้าที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงทรงพระราชทานให้ใหม่ทั้ง 5 ชนิด โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ตามหลักขององค์ประกอบนาฏศิลป์ ได้แก่ กระบวนการท่ารำ การออกแบบเครื่องแต่งกาย และดนตรีประกอบการแสดง ตามรายละเอียดดังนี้

4.1 กระบวนท่ารำ คณะผู้วิจัยได้สมมติผู้แสดงทั้งหมดเป็นดอกหญ้าทั้ง 5 ชนิด ได้แก่ ดอกดุสิตา 2 คน ดอกมณีเทวา 2 คน ดอกสร้อยสุวรรณา 2 คน ดอกทิพเกสร 2 คน และดอกสร้อยจันทน์ 2 คน มีรูปแบบการแปรแถว 16 รูปแบบ โดยแบ่งการแสดงออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 แสดงถึงหมู่ดอกหญ้าทั้ง 5 ดอก เริ่มเจริญเติบโตชูช่อบานใสรับสายลมและแสงแดด

ช่วงที่ 2 แสดงให้เห็นถึงลีลาของดอกหญ้าแต่ละชนิดซึ่งเปรียบเสมือนกับผู้หญิงที่สวยงาม อ่อนหวาน

ช่วงที่ 3 เมื่อดอกหญ้าเริ่มเบ่งบานเต็มที่ ในยามที่ต้องสายลมแสงแดด ก็ทำให้พริ้วไหวไปตามลม เริงรำแจ่มใส เหมือนหญิงสาวที่อยู่ในวัยสดใส ออกมาเริงระบำกันอย่างมีความสุข

ตัวอย่างกระบวนท่ารำในแต่ละช่วง มีดังนี้

ช่วงที่ 1 แสดงถึงหมู่ดอกหญ้าทั้ง 5 ดอก เริ่มเจริญเติบโตชูช่อบานใสรับสายลมและแสงแดด ผู้แสดงจะปฏิบัติท่ารำแสดงให้เห็นถึงการเจริญเติบโตของดอกหญ้าทั้ง 5 ชนิดเหมือนกัน

รูปที่ 2 ตัวอย่างกระบวนท่ารำในช่วงที่ 1

ช่วงที่ 2 แสดงให้เห็นถึงลีลาของดอกหญ้าแต่ละชนิดซึ่งเปรียบเสมือนกับผู้หญิงที่สวยงาม อ่อนหวาน

ดอกดุสิตา

ดอกลมณีเทวา

ดอกสร้อยสุวรรณา

ดอกทิพเกสร

ดอกสร้อยจันทร์

รูปที่ 3 ตัวอย่างกระบวนท่ารำของดอกหญ้าทั้ง 5 ชนิด

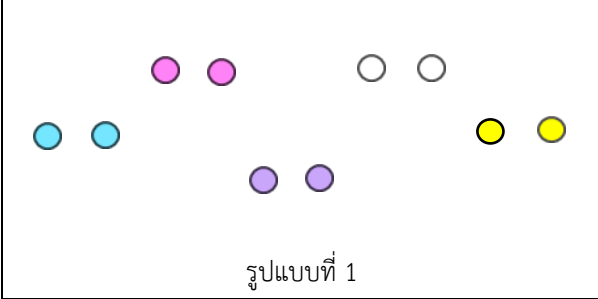
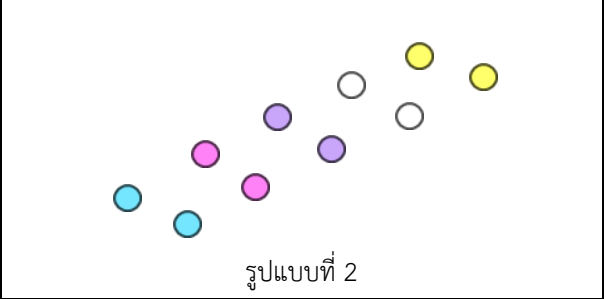
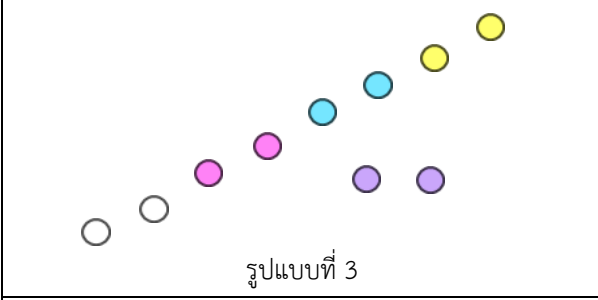
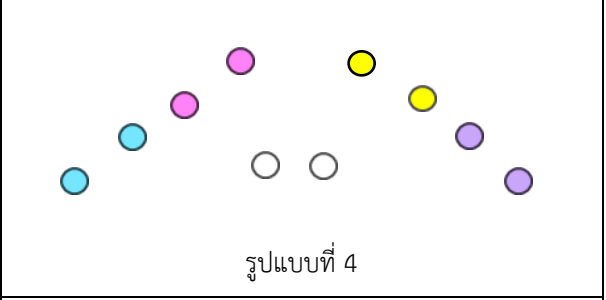
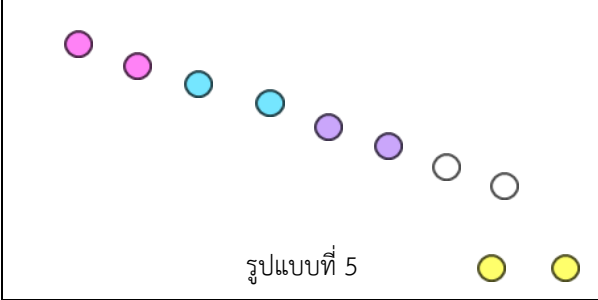
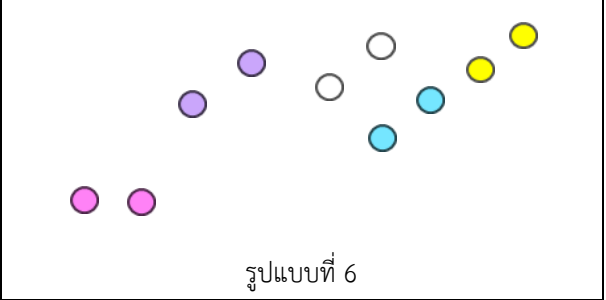
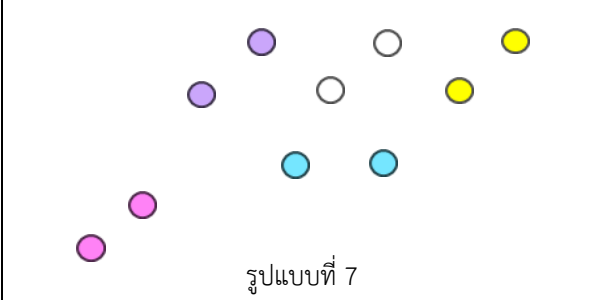
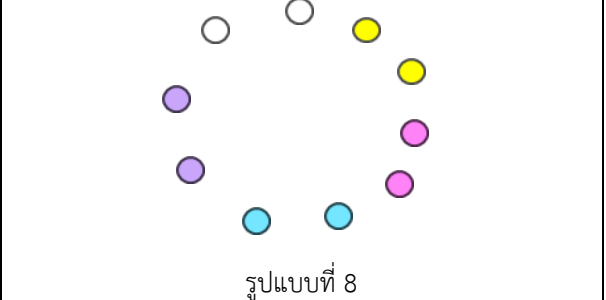
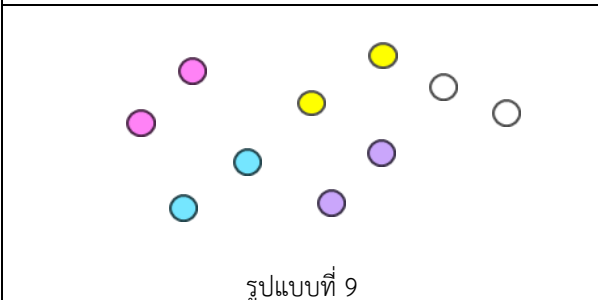
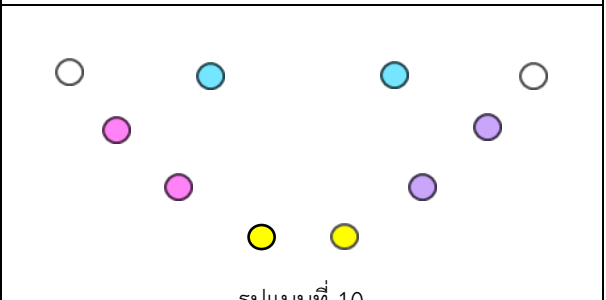
ช่วงที่ 3 เมื่อดอกหญ้าเริ่มเบ่งบานเต็มที่ ในยามที่ต้องสายลมแสดงแดด ก็ทำให้พลิ้วไหวไปตามลม เริงร่าแจ่มใส เหมือนหญิงสาวที่อยู่ในวัยสดใส ออกมาเริงระบำกันอย่างมีความสุข

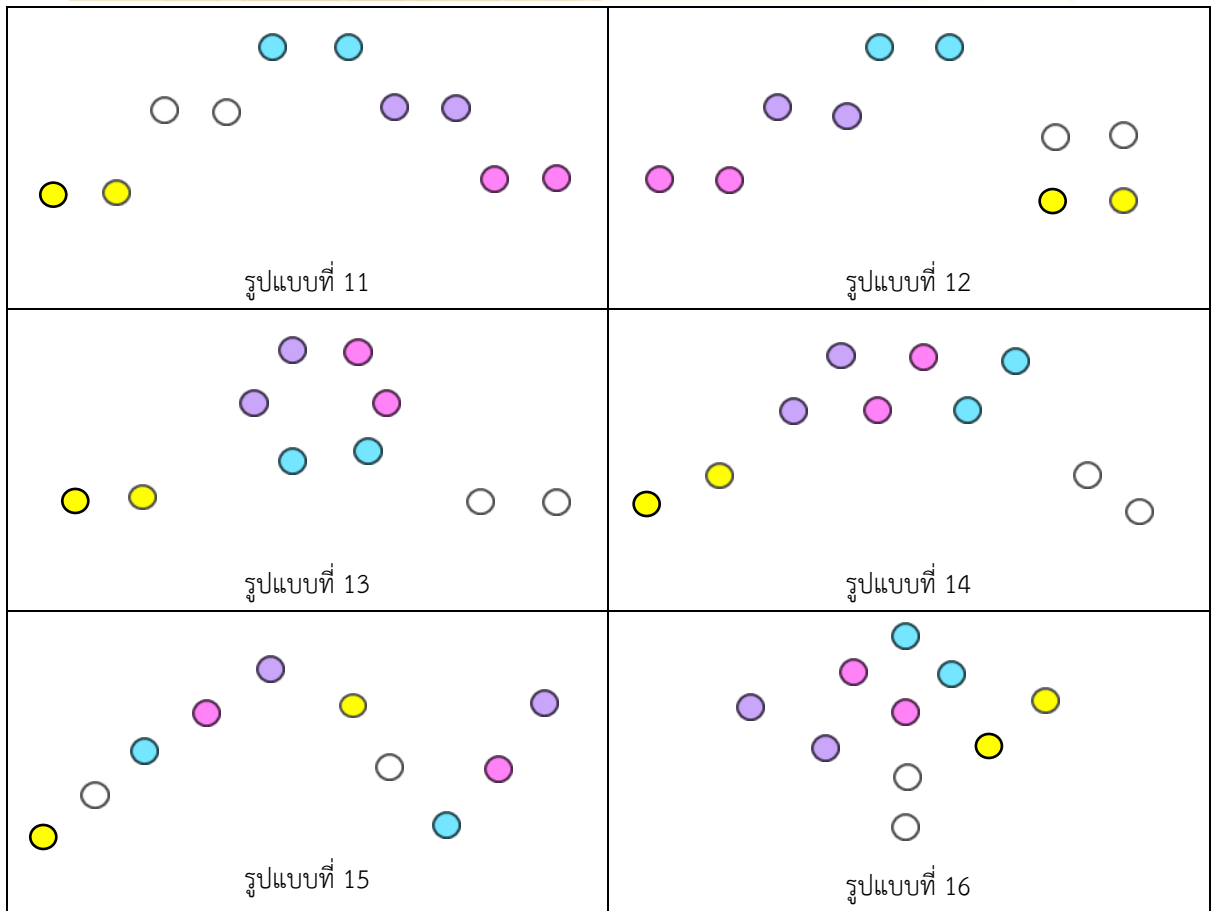
รูปที่ 4 ตัวอย่างกระบวนท่ารำในช่วงที่ 3

รูปแบบการแปรแถว มี 16 รูปแบบ ดังนี้

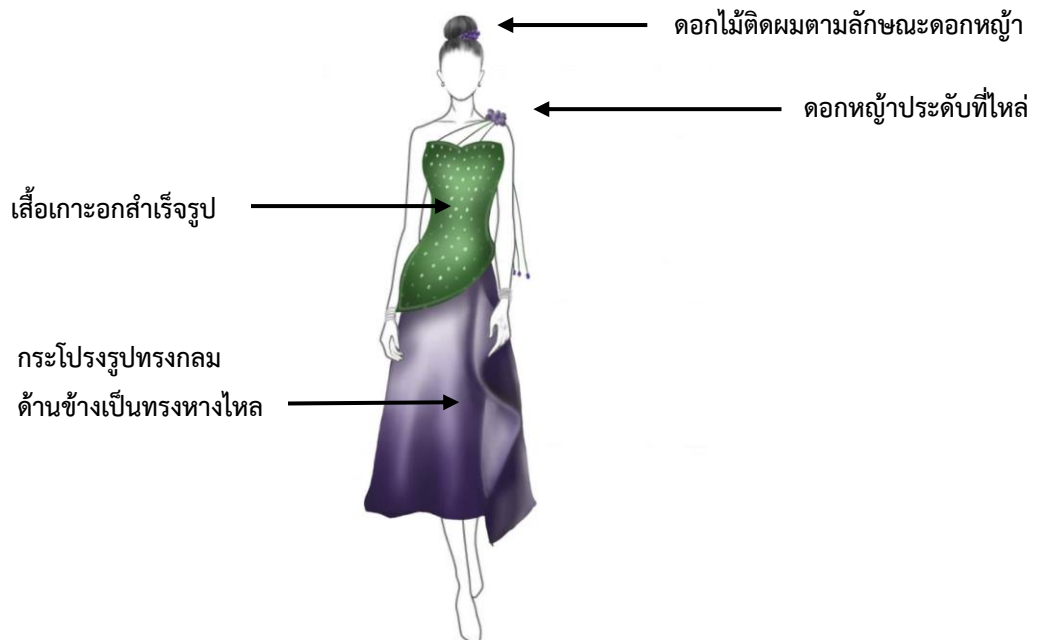
- ดอกดุสิตา
 ○ ดอกมณีเทวา
 ● ดอกทิพเกสร
 ● ดอกสร้อยสุวรรณมา
 ● ดอกสร้อยจันทร์

 <p>รูปแบบที่ 1</p>	 <p>รูปแบบที่ 2</p>
 <p>รูปแบบที่ 3</p>	 <p>รูปแบบที่ 4</p>
 <p>รูปแบบที่ 5</p>	 <p>รูปแบบที่ 6</p>
 <p>รูปแบบที่ 7</p>	 <p>รูปแบบที่ 8</p>
 <p>รูปแบบที่ 9</p>	 <p>รูปแบบที่ 10</p>

4.2 การออกแบบเครื่องแต่งกาย คณะผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องแต่งกายโดยนำเอาสีของดอกหญ้าทั้ง 5 ชนิด คือ ดอกมณีเทวา ดอกดุสิตา ดอกสร้อยสุวรรณมา ดอกทิพเกสร และดอกสร้อยจันทร์ มาเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องแต่งกาย ดังนี้

2.1 **เสื่อ** เป็นเสื่อเกาะอกสำเร็จรูปตัดเย็บด้วยผ้าพื้นเมืองทรงกลีบดอกหญ้า ตกแต่งด้วยเส้นก้านดอกหญ้า และประดับช่อดอกหญ้าบนหัวไหล่

2.2 **กระโปรง** ตัดแบบสำเร็จรูปทรงกลม ด้านข้างเป็นทรงหางไหลตัดเย็บด้วยผ้าสีเขียวไล่สี และซับด้วยผ้าสีตามลักษณะของดอกหญ้า

2.3 **เครื่องประดับ** ประกอบด้วยดอกหญ้าประดิษฐ์ตามลักษณะของดอกกุสิดา ดอกมณีเทวา ดอกสร้อยสุวรรณา ดอกทิพเกสร และดอกสร้อยจันทร์ ติดบนศีรษะและไหล่ซ้าย รวมทั้งใช้ดอกไม้เลื่อมมาประดับตรงก้านดอกเพื่อให้สวยงาม สวมสร้อยคอ ต่างหู สั้งवाल เข็มขัด กำไลข้อมือ

คณะผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องแต่งกาย โดยให้สีของดอกหญ้ายู้งานในตัวกระโปรงซึ่งสมมุติให้เป็นก้านของดอกหญ้าที่มีลำต้นสีเขียว คือ ดอกกุสิดา สีม่วงอ่อน ดอกมณีเทวา สีขาว ดอกสร้อยสุวรรณา สีเหลือง ดอกทิพเกสร สีม่วงอ่อนแกมชมพู และดอกสร้อยจันทร์ สีม่วงเข้ม ดังนี้

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

รูปที่ 5 เครื่องแต่งกาย ดอกดุสิตา

รูปที่ 6 เครื่องแต่งกาย ดอกมณีเทวา สีขาว

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

รูปที่ 7 เครื่องแต่งกาย ดอกสร้อยสุวรรณา

รูปที่ 8 เครื่องแต่งกาย ดอกทิวเกสร

รูปที่ 9 เครื่องแต่งกาย ดอกสร้อยจันทร์

วิธีการประดิษฐ์ดอกหญ้าเพื่อใช้เป็นเครื่องประดับ คณะผู้วิจัยศึกษาลักษณะของดอกหญ้าทั้ง 5 ชนิด แล้วใช้ดินสำเร็จรูปมาปั้นตามรูปแบบที่ต้องการ อุปกรณ์ที่ใช้ในการประดิษฐ์ประกอบด้วย ดินสำเร็จรูป สีอะคริลิก พู่กันตกแต่งสี พิมพ์กลีบดอกไม้ แม่พิมพ์อัดลาย ลวดทำดอกไม้ เหล็กปลายแหลม,กลม คีม กรรไกร เครื่องรีดดิน เกสรดอกไม้สำเร็จรูป กระดาษพินก้าน ถุงแก้ว และครีมพอนด์ โดยมีวิธีการทำ ดังนี้ 1) นำดินมาผสมสีอะคริลิกตามที่ต้องการ 2) นำแผ่นแก้วมาฉีกออกแล้วทาครีมพอนด์ 3) นำดินใส่ในแผ่นแก้วแล้วเอาไปรีด โดยใช้เครื่องรีดดินเบอร์ 4 4) กดพิมพ์กลีบดอกไม้ตามที่ต้องการ แกะดินที่ไม่ใช่ออก ลบขอบด้วยนิ้วมือ 5) ใช้เหล็กเขี่ยขอบนำกลีบดอกไม้ขึ้นมา การออกแบบจะเป็นชื่อเพื่อประดับบนศีรษะ ติดที่ไหล่ และทำเป็นต่างหู

รูปที่ 10 ภาพตัวอย่างการประดิษฐ์ดอกหญ้าทั้ง 5 ชนิดจากดินสำเร็จรูป

4.3 ดนตรีประกอบการแสดง เป็นแนวดนตรีร่วมสมัย ประกอบด้วยดนตรีพื้นบ้านอีสานและดนตรีสากล ได้แก่ แคน เป็ผู้ไท พิณ เบส กลองหาง กลองตุ้ม กลองซุด ฉาบเล็ก ฉาบใหญ่ ฆ้อง คีย์บอร์ด โดยได้ประพันธ์ทำนอง ขึ้นใหม่ ชื่อ เพลงบุปผาราชินีพันปีหลวง ซึ่งออกแบบไว้ 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 แสดงถึงยามเช้าที่สดใส ดอกหญ้ากำลังเริ่มเบ่งบานรับแสงอรุณ

ช่วงที่ 2 แสดงถึงดอกหญ้าทั้ง 5 ชนิด ที่มีความงดงามตามลักษณะของแต่ละดอก

ช่วงที่ 3 แสดงถึงดอกหญ้าที่มีความสวยงามเปรียบได้กับหญิงสาวที่มีความสดใสรุ่งเรืองออกมาเรียง

ระบำกั้นท่ามกลางธรรมชาติ

ดนตรีท่อนเกริ่นและท่อนที่ 1 การวางทำนองของดนตรีท่อนเกริ่นกับท่อนที่ 1 เป็นการบอกถึงบรรยากาศในตอนเช้า ดอกหญ้าที่กำลังจะพบกับแสงสว่างได้ชูช่อพ่นขึ้นจากพื้นดิน ดนตรีจึงถูกออกแบบให้เป็นเสียงเบา ๆ มีเสียงนกร้อง คลอเมื่อตะวันกำลังจะส่องแสง เครื่องดนตรีที่ใช้ในการสร้างบรรยากาศ คือ เสียงของปี่พาทย์ แคน พิณ และใช้เสียงของคีย์บอร์ด ทำซาวด์เสียงให้เหมือนกับบรรยากาศตอนเช้า

ดนตรีท่อนที่ 2 เมื่อดอกหญ้าเริ่มชูช่อรับแสงอรุณในยามเช้าแล้ว ก็เริ่มเคลื่อนไหวรับสายลมและแสงแดดต่างแข่งกันชูช่อบานไสวในบรรยากาศที่สดใส โดยดนตรีจะออกแบบมาให้มีทำนองที่เริ่มเร็วขึ้น หลังจากที่ช่วงแรกจะคลอเบา ๆ เพื่อให้ดอกหญ้าแต่ละดอกออกมาโชว์ความสวยงามของตัวเอง เหมือนหญิงสาวที่ออกมาเรียงระบำด้วยความร่าเริงสดใส โดยเครื่องดนตรีจะใช้พิณ และปี่พาทย์เข้ามาดำเนินทำนอง ท่อนนี้เริ่มใช้เครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ เบส กลองหาง กลองตุ้ม กลองชุด และฉาบ มาบรรเลงร่วมด้วย เพื่อให้มีความกังวาน สดใส สดชื่น แสดงให้เห็นถึงความสนุกสนานร่าเริง

ดนตรีท่อนจบ แสดงให้เห็นถึงความเจียบสงบ เมื่อแต่ละดอกต่างออกมาเรียงรำรับสายลมแสงแดดอย่างสดชื่นแล้ว ก็ชูช่ออยู่แบบสงบท่ามกลางธรรมชาติพลิ้วไหวไปตามสายลม เพื่อรอให้ผู้คนมาชื่นชมความสวยงาม ช่วงสุดท้ายจะนำทำนองดนตรีท่อนเกริ่นเข้ามาบรรเลงอีกครั้ง โดยมีเสียงปี่พาทย์ แคน พิณ คลอเบา ๆ เพื่อให้เห็นถึงความสวยงามของดอกหญ้าที่เมื่ออยู่เป็นกลุ่มก็จะมีสีสันสวยงาม ชูช่อพลิ้วไหวไปตามลมบนผืนดินสีเขียวท่ามกลางธรรมชาติที่สวยงาม บนตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร

5. สรุปผลการวิจัย

ดอกหญ้าในภาคอีสานบริเวณพระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร เป็นดอกหญ้าเล็ก ๆ หลากสี สีสันที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ได้พระราชทานนามขึ้นใหม่ ได้แก่ “หญ้าข้าวก่ำน้อย” ทรงพระราชทานนามให้ใหม่ คือ ดอกดุสิตา มีลักษณะเป็นไม้ล้มลุก และเป็นพืชกินแมลง ดอกสีม่วงเข้ม เป็นยาสมุนไพรใช้บำรุงเลือด “กระดุมเงิน” ทรงพระราชทานนามให้ใหม่ คือ ดอกมณีเทวา มีลักษณะเป็นไม้ล้มลุก ลักษณะคล้ายหญ้า ใบเดี่ยว ดอกสีขาว เป็นยาระงับประสาท แก้ไข้ แก้ปวด ขับปัสสาวะ “หญ้าสีทอง” ทรงพระราชทานนามให้ใหม่ คือ ดอกสร้อยสุวรรณ มีลักษณะเป็นไม้ล้มลุก เป็นพืชกินแมลง ใบเดี่ยว ออกสลับ เปลี่ยนรูปเป็นกระเปาะดักแมลงเล็ก ๆ ดอกสีเหลืองทองคล้ายดอกกล้วยไม้ขนาดจิ๋ว “หญ้าฝอยเล็ก” ทรงพระราชทานนามให้ใหม่ คือ ดอกทิพเกสร มีลักษณะเป็นไม้ล้มลุก เป็นพืชกินแมลง “หญ้าหนวดเสือ” ทรงพระราชทานนามให้ใหม่ คือ ดอกสร้อยจันทร์ มีลักษณะเป็นไม้ล้มลุก ใบเดี่ยว ออกสลับถี่รอบโคนต้น ดอกสีฟ้าหม่น คล้ายดอกทิวลิปขนาดจิ๋ว สรรพคุณ ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้ทั้งต้น ต้มน้ำดื่ม บำรุงโลหิตหลังการอยู่ไฟ ผสมน้ำผึ้งปรุงเป็นยาลูกกลอน รับประทานแก้ลมพิษ อัมพาต นำทั้งต้นมาชงยา และวางไว้ที่เล็บมือ แก้โรคเล็บออกดอก ดอกหญ้าทั้ง 5 ชนิดนี้เป็นดอกหญ้าที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงโปรดและสนพระทัยเป็นอย่างยิ่ง

องค์ประกอบของการแสดง ชุด เริงระบำบุปผาราชนิพนธ์พันปีหลวง เป็นการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ โดยใช้ดนตรีพื้นเมืองอีสานร่วมกับดนตรีสากลบรรเลงประกอบการแสดง โอกาสที่ใช้ในการแสดง ใช้สำหรับงานรื่นเริงต่าง ๆ ใช้ผู้หญิงแสดงล้วนจำนวน 10 คน ลักษณะการแสดงแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่

ช่วงที่ 1 แสดงถึงหมู่ดอกหญ้าทั้ง 5 ดอก เริ่มเจริญเติบโตชูช่อบานไสวรับสายลมและแสงแดด

ช่วงที่ 2 แสดงให้เห็นถึงลีลาของดอกหญ้าแต่ละชนิดซึ่งเปรียบเสมือนกับผู้หญิงที่สวยงาม อ่อนหวาน

ช่วงที่ 3 เมื่อดอกหญ้าเริ่มเบ่งบานเต็มที่ ในยามที่ต้องสายลมแสดงแดด ก็ทำให้ปลิวไหวไปตามลม เริงรำแจ่มใส เหมือนหญิงสาวที่อยู่ในวัยสดใส ออกมาเริงระบำกันอย่างมีความสุข

ลีลาท่าทางที่นำมาใช้แสดงนั้น ได้มีการปรึกษาร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดง เห็นว่าการแสดงชุดนี้เป็นการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัย ท่าทางที่ออกมาจึงมีลักษณะเป็นแบบร่วมสมัย โดยใช้การพอยท์มือเป็นหลัก ผสมผสานกับท่านาฏศิลป์บ้างเล็กน้อย มีกระบวนการทำรำทั้งหมด 47 ท่า รูปแบบการแปรแถวทั้งหมด 16 รูปแบบ

เครื่องแต่งกาย ได้ออกแบบเครื่องแต่งกายให้มีความพลิ้วไหวเหมือนดอกหญ้าที่ปลิวไปตามลม โดยผู้แสดงทั้ง 10 คนจะแต่งกายเหมือนกันแตกต่างกันเฉพาะสีของดอกหญ้า ซึ่งจะแบ่งออกเป็นดอกละ 2 คนใส่สีตามดอกหญ้า

ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง เป็นวงดนตรีร่วมสมัยโดยผสมผสานระหว่างดนตรีพื้นบ้านและดนตรีสากล ประกอบด้วย แคน ปี่ผู้ไท พิณ เบส กลองหาง กลองตุ้ม กลองชุด ฉาบเล็ก ฉาบใหญ่ ฆ้อง คีย์บอร์ด โดยได้ประพันธ์ทำนองขึ้นใหม่ ชื่อ เพลงบุปผาราชินีพันปีหลวง ออกแบบไว้เป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 แสดงถึงยามเช้าที่สดใส ดอกหญ้ากำลังเริ่มเบ่งบานรับแสงอรุณ

ช่วงที่ 2 แสดงถึงดอกหญ้าทั้ง 5 ชนิด ที่มีความงดงามตามลักษณะของแต่ละดอก

ช่วงที่ 3 แสดงถึงดอกหญ้าที่มีความสง่างามเปรียบได้กับหญิงสาวที่มีความสดใสรำเริงออกมาเริงระบำ

กันท่ามกลางธรรมชาติ

6. อภิปรายผล

การสร้างสรรค์ชุดการแสดง เริงระบำบุปผาราชินีพันปีหลวง ได้ดำเนินการออกแบบองค์ประกอบการแสดง โดยการศึกษาข้อมูลประวัติของดอกหญ้า จากตำรา เอกสาร และสถานที่ การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสร้างสรรคการแสดง ซึ่งประกอบด้วย บทการแสดง นักแสดง เพลง เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์การแสดง ลีลาท่าทางการใช้พื้นที่หรือการแปรแถว โดยอภิปรายได้ดังนี้

การคัดเลือกนักแสดง คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกนักแสดงให้ครบตามจำนวนดอกหญ้า 5 ดอก ดอกละ 2 คน ที่มีสัดส่วน รูปร่าง ทักษะพื้นฐานการรำ สามารถร่วมทำงานกับผู้อื่นได้ มีปฏิภาณไหวพริบแก้ปัญหาได้ สอดคล้องกับโดนัลด์ โอลิเวอร์ (Donald Oliver) กล่าวว่า การพารณาคัดเลือกนักแสดงมีบทบาทสำคัญคือพิจารณาความสามารถทางด้านการแสดงความสามารถและความเหมาะสม ดนตรีใช้ดนตรีร่วมสมัย เพื่อให้ผู้ชมได้เข้าถึงและดูง่ายและผสมผสานกันระหว่างดนตรีสากลและดนตรีพื้นบ้าน เพื่อให้บรรยากาศในการชม สำหรับเครื่องแต่งกายเครื่องประดับ ออกแบบตามลักษณะของดอกหญ้า สีของดอกหญ้า และความพลิ้วไหวของดอกหญ้า โดยอาศัยแนวคิดสร้างสรรค์คู่ไปกับบริบททางสังคมและแนวโน้มของแฟชั่น และกระบวนการทำรำ ที่มีแนวคิดเลียนแบบธรรมชาติ ท่ารำที่เรียบง่าย ดูแล้วเข้าใจความหมาย กำลังทำอาภักภักิริยาอะไรท่ารำต้องสามารถสื่อให้คนดูเข้าใจได้ และสมกับเป็นดอกหญ้าพระราชทานนาม

7. ข้อเสนอแนะ

1. การนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับดอกหญ้าที่ปรากฏในสถานที่ต่างๆ มาบรรยายเป็นคำร้อง หรือเพิ่มเติมในองค์ประกอบการแสดง ฉากหรืออุปกรณ์ให้มีความหลากหลายและน่าชมมากขึ้น

2. การนำชุดการแสดงสร้างสรรค์นี้ ใช้บูรณาการกับการเรียนการสอนในเรื่องประวัติ ความเป็นมา และการออกแบบท่ารำ ดนตรี นาฏศิลป์ในการนำไปใช้ประโยชน์ในหลายด้าน

8. เอกสารอ้างอิง

กิตติกรณ์ นพอดมพันธ์. (2558). *การสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยจากสัญลักษณ์ดอกบัวในพุทธศาสนา*.

ปริญญาศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปิ่นเกศ วัชรปาณ. (2559). *การสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์*. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

พงษ์พรรณ บุญเลิศ. *เดลินิวส์ว่าไรดี*. วันพฤหัสบดีที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2561. เลขหน้า 4.

วีระชัย ณ นคร. (2536). *ดอกทศกัณฐ์พระราชนิ*. วารสารจดหมายข่าวห้องสมุดเฉพาะ สำนักราชเลขาธิการ ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 กุมภาพันธ์ ถึง พฤษภาคม. เลขหน้า 35.

มาลินี อาชายุทธการ. (2547). *พื้นฐานนาฏยประดิษฐ์*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2556). *การสร้างงานนาฏศิลป์ไทยเพื่อการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ สำหรับคนรุ่นใหม่*. วิทยานิพนธ์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย, คณะศิลปกรรมศาสตร์.

ระบำรามัญบันเทิง: การสร้างสรรค์นาฏศิลป์เชิงอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
จังหวัดปทุมธานี

Rabam Ramanbanthoeng: Creation of Conservation Performing Arts to Promote
Tourism Pathum Thani Province

ดุสิตธร งามยิ่ง^{1*}

Dusittorn Ngamyng^{1*}

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ระบำรามัญบันเทิง: การสร้างสรรค์นาฏศิลป์เชิงอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาความต้องการของสร้างสรรค์นาฏศิลป์เชิงอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานี 2. สร้างสรรค์ระบำรามัญบันเทิงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานี วิธีการดำเนินการวิจัย ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ในเขตพื้นที่จังหวัดปทุมธานี โดยการศึกษาจากเอกสาร หลักฐาน และข้อมูลภาคสนาม โดยใช้แบบ สังกะสี สัมภาษณ์ สันทนาการ เป็นเครื่องมือในการดำเนินการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งหมด 40 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ 10 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ 10 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป 20 คน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ไม่มีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยมีการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า และนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการของสร้างสรรค์นาฏศิลป์เชิงอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานี พบว่า การแสดงควรที่จะบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ กระทบท่ารำที่อ่อนช้อยงดงาม การแต่งกายควรที่อยู่ในรูปแบบ วิถีของชาวมอญ มีพิธีกรรมจารีตที่งดงาม สำหรับต้อนรับผู้ที่มาเยี่ยมเยือน ท่องเที่ยวในจังหวัดปทุมธานี และสามารถนำไปแสดงได้ทุกโอกาส 2) สร้างสรรค์ระบำรามัญบันเทิงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานี พบว่า ระบำรามัญบันเทิง มีความหมายว่า ความรื่นเริงบันเทิงใจของชาวมอญ โดยใช้วงปี่พาทย์มอญบรรเลงประกอบการแสดง ในทำนองเพลง กระต่ายเต้น ซึ่งเป็นเพลงไทยเดิมล้ำเนียงมอญ แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ทำนองเพลงจิ้งหะ 2 ชั้น และ จิ้งหะชั้นเดียว มีลีลาท่าทางจากกระทบท่ารำมอญมาผสมผสาน เช่น ท่ารำโปดโม้น ท่ารำชะบายชะมจิน เป็นต้น กระทบท่ารำ มีทั้งหมด 10 ท่ารำ มีรูปแบบการแปรแถว 6 รูปแบบ ผู้แสดง ผู้หญิงจำนวน 6 คน รูปแบบการแต่งกายจะ ผมเกล้ามวย ประดับด้วยดอกไม้ สวมเสื้อคอกลมผ่าหน้าแขนกระบอกยาวถึงข้อมือ มีผ้าคล้องคอ ใส่เครื่องประดับ นุ่งผ้าถุงยาวกรอมเท้ามีเชิง ระยะเวลาในการแสดง 7 นาที

คำสำคัญ: รามัญ, การท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานี, นาฏศิลป์สร้างสรรค์เชิงอนุรักษ์

¹ อาจารย์ สาขาศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

* Corresponding author, E-mail: dusittorn.ngam@vru.ac.th

Abstract

The research on Rabam Ramanbanthoeng: Creation of Conservation Performing Arts to Promote Tourism Pathum Thani Province was aimed at 1) Study the needs of creating of conservation performing arts to promote tourism in Pathum Thani Province. 2) To create entertainment Ramanbanthoeng dance to promote tourism in Pathum Thani Province. The research using a qualitative of process in the area of Pathum Thani Province. The study was obtained from documentary evidence and field data using observation form, interview, and group discussion as a research tool. The total of 40 contributors consisted of a group of 10 educators, a group of 10 practitioners, and the 20 general. Informants used a data collection method, including participatory observation. And not participating structured interview unstructured and group chat. The researcher examines the data by using a three-dimensional verification technique and present the research results by descriptive and analytical methods. The results of the research were as follows: 1) Study the needs of creating of conservation performing arts to promote tourism in Pathum Thani Province was found that the performance should have indicating the identity of the Raman people in Pathum Thani province, including the delicate and beautiful dance. The dress code should be in style. The way of the Raman people has a beautiful ritual. The performance was fun and can be performed on any occasion. 2) To create entertainment Ramanbanthoeng dance to promote tourism in Pathum Thani Province, found that Raman dance entertainment signify that joyful fun of Raman people by using the melody of Kra Thai Then, the original Thai-Mon melody. It is divided into 2 stages: a 2-stage melody and a single-layer rhythm by using Pi Phat Mon band played for the performance has a combination of gestures from Mon dance movements, such as Tha Ram Pod Mon, Tha Ram Ha Bay Kha Nom Cin, etc. There are a total of 10 dance styles, 6 patterns of row patterns, 6 female performers, dressing up in a bun decorated with flowers. Wear a round neck shirt with long sleeves up to the wrist, with a cloth around the neck, wear jewelry, fasten a belt, and wearing a long sarong with feet. The duration of performance was 7 minutes.

Keywords: Raman, Pathum Thani Province Tourism, Creation of Conservation Performing Arts.

1. บทนำ

มอญ หรือ รามัญ เป็นชนชาติหนึ่งที่อาศัยอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิ ตั้งอาณาจักรที่เมืองสะเทิม และ เมืองหงสาวดี ต่อมาชาวรามัญถูกพม่ารุกราน แพ้สงครามเมื่อ พ.ศ. 2300 จนในที่สุด ชาวรามัญจึงกลายเป็นชนชาติที่ไม่มีประเทศ บางส่วนไม่ต้องการอยู่ภายใต้อำนาจของพม่า จึงพากันอพยพมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระมหากษัตริย์ไทย ในสมัยอยุธยา ตั้งแต่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และได้ตั้งบ้านเรือนที่สามโคก เมืองปทุมธานี ชาวรามัญที่อพยพมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เรียกว่า “มอญเก่า” ต่อมาในสมัยพระเจ้าตากสิน พ.ศ. 2317 พระยาแจ้ง เจ้าเมืองเมาะลำเลิง อดีตเจ้าเมืองเชียงใหม่ ได้อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ตั้งถิ่นฐานแขวงเมือง นนทบุรี เรียกว่า

“มอญใหม่” จากนั้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พ.ศ. 2358 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชาวมอญที่อพยพมา ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในเมืองปทุมธานี ชาวมอญที่เข้ามาอาศัย ได้นำเอารูปแบบสถาปัตยกรรม โดยเฉพาะรูปแบบการสร้างบ้านเรือนที่สร้างขวางตามลำน้ำ รูปแบบการปั้นภาชนะที่เรียกว่า ตุ่มสามโคก และการนำวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม (สุเอ็ด คชเสนี. 2551:29-41) เช่น การกินข้าวแช่ ในวันสงกรานต์ รูปแบบการแสดง ได้แก่ รำมอญ รำพาข้าวสาร การเล่นทะเลมอญ เป็นต้น ปัจจุบันสิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดปทุมธานี ตามคำขวัญที่กล่าวว่า “ปทุมธานี ถิ่นบัวหลวง เมืองรวงข้าว เชื้อชาวมอญ นครธรรมะ พระตำหนักรวมใจ สดใสเจ้าพระยา ก้าวหน้าอุตสาหกรรม” ประกอบกับทางจังหวัดได้มีกิจกรรม กิจกรรม ส่งเสริมการท่องเที่ยว (แผนพัฒนาจังหวัดปทุมธานี .2557-2560: 94) เช่น กิจกรรมการล่องเรือไหว้พระ กิจกรรมวันลอยกระทง กิจกรรมวันสงกรานต์ ฯลฯ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเหล่านี้มักปรากฏกิจกรรมการแสดงอยู่ด้วยเพื่อสร้างความครื้นเครง ความสนุกสนาน เช่น การแสดงรำมอญ การเล่นทะเลมอญ การแสดงกลองยาว เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะสร้างสรรค์นาฏศิลป์เชิงอนุรักษ์ในรูปแบบของการบูรณาการร่วมกับชุมชนการเพื่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานี ขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความต้องการในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์เชิงอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานี
2. สร้างสรรค์ระบำมอญบันเทิงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานี

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

การศึกษาวิจัยเรื่อง ระบำมอญบันเทิง: การสร้างสรรค์นาฏศิลป์เชิงอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดปทุมธานีผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยตามหัวข้อดังนี้

3.1 แนวคิด ประกอบด้วย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการผสมผสานทางวัฒนธรรม เป็นแนวความคิดของรองศาสตราจารย์ ดร.บุญยงค์ เกศเทศ ซึ่งกำหนดไว้ว่า ธรรมชาติของวัฒนธรรม ย่อมมีการสืบทอดกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะในสังคมที่มีการคมนาคมติดต่อกันอย่างกว้างขวางอย่างรวดเร็ว การแลกเปลี่ยนหรือผสมผสานทางวัฒนธรรมไม่จำกัดเฉพาะในท้องถิ่นหรือภายในประเทศเท่านั้น หากยังขยายขอบเขตในต่างประเทศด้วย (บุญยงค์ เกศเทศ. 2536: 49) แนวคิดนี้ใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์หาคำตอบเกี่ยวกับการผสมผสานของการแสดง

2. แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะการแสดง เป็นการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านการแสดง นับเป็นการพัฒนาการแสดงให้มีลักษณะที่หลากหลาย การสร้างสรรค์ผลงานด้านการแสดงนั้นผู้คิดสร้างสรรค์ควรมีพื้นฐานด้านการแสดงมากพอที่จะเข้าใจถึงแก่นของศิลปะแขนงนี้ การสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ หรือนาฏยรังสรรค์ หรือนาฏยประดิษฐ์ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Choreography ซึ่งสุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2543 : 211-238) ได้ให้ความหมายของ Choreography ไว้ดังนี้ นาฏยประดิษฐ์ หมายถึง การคิด การออกแบบและการสร้างสรรค์ แนวคิด รูปแบบและกลวิธีแนวนาฏยศิลป์ชุดหนึ่งแสดงโดยผู้แสดงคนเดียว หรือหลายคน ทั้งนี้รวมถึงการปรับปรุงผลงานในอดีตด้วย นาฏยประดิษฐ์มีการทำงานเป็นขั้นตอน สรุปได้ดังนี้

- 2.1 แนวความคิด บทบาทของการแสดงซึ่งเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อสังคม เพราะสังคมมนุษย์มีความต้องการที่จะแสดงออก เพื่อเป็นการระบายและก่อให้เกิดความบันเทิงใจในที่สุด การแสดงออกในรูปแบบของ

การแสดงย่อมมีเหตุผลมากมาย เพื่อส่งเสริมงานพิธีกรรมและงานพิธีการ ส่งเสริมกิจกรรม เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ และ พัฒนาอาชีพ

2.2 การกำหนดความคิด การกำหนดความคิดหลักเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อให้ผลงานเป็นไปตามเจตนาของผู้สร้างสรรค์ โดยกำหนดความคิดในระดับเป้าหมาย หมายถึง การกำหนดให้ชัดเจนว่าการแสดงชุดนี้คิดขึ้นเพื่ออะไร เพื่อใครและการกำหนดวัตถุประสงค์เป็นการนำเอาเป้าหมายมา กำหนดเป็นสิ่งที่ประสงค์จะให้เกิดขึ้นในรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชัดเจนเพื่อจะได้นำไปปฏิบัติให้เป็นไปตาม วัตถุประสงค์

2.3 การประมวลข้อมูล การสร้างสรรค์งานการแสดงเมื่อได้กำหนดวัตถุประสงค์แล้วผู้สร้างสรรค์ ต้องทำการรวบรวมข้อมูล เพื่อเป็นปัจจัยในการสร้างสรรค์ เพื่อสร้างกระบวนการที่นำเอาสิ่งที่มีอยู่มาประยุกต์ หรือ ปรับเปลี่ยนให้เป็นนามธรรมและรูปธรรมให้ได้ตามวัตถุประสงค์ ข้อมูลดังกล่าวมีสองลักษณะ คือ ข้อมูลที่เป็น ข้อเท็จจริงและข้อมูลที่เป็นแรงบันดาลใจ

2.4 การกำหนดขอบเขต หมายถึง การกำหนดว่าการแสดงชุดนั้นครอบคลุมเนื้อหา สารระ ะอะไรบ้าง และอย่างไรบ้าง การกำหนดขอบเขตเป็นการช่วยให้ผู้สร้างสรรค์ผลงาน มิให้คิดอะไรเกินกว่าที่จะทำได้ จริง เพราะฉะนั้นการกำหนดขอบเขตการสร้างสรรค์การแสดงควรคำนึงถึงรูปแบบการแสดง จำนวนผู้แสดง เวลาที่ ใช้ในการแสดง ขนาดของพื้นที่ในการแสดง งบประมาณในการจัดการแสดง เมื่อผู้สร้างสรรค์ กำหนดขอบเขตก็ สามารถสร้างสรรค์ผลงานให้เป็นไปตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ ผลงานก็จะประสบความสำเร็จดังที่ต้องการ

2.5 การกำหนดรูปแบบ ผู้สร้างสรรค์อาจเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้ร่วม หรือเพียงผู้รับคำสั่งมาก็ได้ โดยปกติผู้สร้างสรรค์มักมีความชำนาญในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นพิเศษ และมักได้รับมอบหมายให้สร้างสรรค์ ผลงานที่มีรูปแบบอย่างที่เคยทำมาก่อน การกำหนดรูปแบบการแสดงชุดใหม่ ผู้สร้างสรรค์สามารถกำหนดให้อยู่ใน จารีตประเพณี กำหนดให้เป็นการผสมระหว่างจารีต

2.6 การกำหนดองค์ประกอบร่วม ผู้สร้างสรรค์งานต้องกำหนดแนวคิด หรือรูปแบบของ องค์ประกอบร่วมที่จะใช้ในการแสดง การกำหนดองค์ประกอบร่วมเป็นสิ่งจำเป็น เพราะต้องทำงานร่วมกับผู้อื่น ผู้ สร้างสรรค์ต้องเข้าใจแนวคิดและรูปแบบ ต้องรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอต่าง ๆ เพื่อให้งานเป็นเอกภาพ เพราะ เป็นผลงานการสร้างสรรค์ร่วมกันหลายฝ่าย ได้แก่ ผู้แสดง รูปแบบเครื่องแต่งกาย รูปแบบฉาก รูปแบบเพลง รูปแบบ แสง รูปแบบเสียง

3.2 ทฤษฎี ประกอบด้วย

1. ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) ประสิทธิ์ กาศย์กลอน (2518 : 192) ได้กล่าวไว้ว่า สุนทรียศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับความงามซึ่งอาจเป็นความงามในธรรมชาติหรือความงามทางศิลปะก็ได้ เพราะ ในผลงานทางศิลปะ ถือว่าเป็นสิ่งที่มี ความงามอยู่ด้วย นอกจากนี้สุนทรียศาสตร์ยังเกี่ยวข้องกับความรู้สึกของการ รับรู้ความงาม และเกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์ของคุณลักษณะของความงาม คุณค่าของความงาม รสนิยม และการ แสวงหาหลักเกณฑ์ของความงามในลักษณะของรูปธรรม รับรู้ได้และชื่นชมได้ ของบุคคล สร้างพฤติกรรม ความ พอใจโดยไม่หวังผลตอบแทนในการปฏิบัติ เป็นความรู้สึกพอใจเฉพาะตน สามารถเพื่อแม่เสนอแนะผู้อื่นให้มีอารมณ์ ร่วมรู้สึกด้วย เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมตอบสนองของมนุษย์จากสิ่งเร้าภายนอกตามเงื่อนไขของ สถานการณ์ เรื่องราวความเชื่อ และผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 ความงามในธรรมชาติ ที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ในสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา ไม่ว่าจะเป็นความ งามจากแสงของดาวบนท้องฟ้า น้ำตกชัดช้ำกระแทบโขดหิน คลื่นซัดชายฝั่งทะเล และความเขียวสดใสของใบไม้แรก

ผล เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ความงามที่มีมากมายธรรมชาติ สามารถเลือกชื่นชมได้ตามความพอใจของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตาม แม้ความงามในธรรมชาติจะให้ความรู้สึกถึงสุนทรีย์ แต่ก็มีใช้ความงามในศิลปะ ซึ่งมนุษย์นำมาเป็นต้นแบบสำหรับสำหรับสร้างสรรคงานศิลปะเท่านั้น

1.2 ความงามของศิลปะหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น จากการที่มนุษย์มีความสามารถมากกว่าสัตว์ชนิดอื่น ๆ มนุษย์จึงสามารถสังเกตเข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบตัวเราจะสามารถสะสมความรู้สร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อสนองต่อความต้องการของมนุษย์ ซึ่งในยุคแรกเริ่มสร้างสิ่งต่างๆ เพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก ต่อมาเมื่อมีความสามารถมากขึ้นมนุษย์จึงหันมาสนใจในเรื่องของความงามควบคู่กันไปกับประโยชน์ใช้สอย เช่น การทำเครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสาน เครื่องลายครามและผ้าทอ ฯลฯ และพัฒนาไปสู่ยุคการสร้างสรรคศิลปะ ที่มุ่งเน้นเพียงความงาม หรือศิลปะเพื่อศิลปะ (Art for art) เช่น ความงามอันอ่อนช้อยของพระพุทธรูปปางลีลาจากศิลปะสุโขทัย ความงามของภาพดอกไม้หรือความงามของภาพเขียนทิวทัศน์ เป็นต้น และยังรวมถึงศิลปะเพื่อชีวิต (Art for life) ซึ่งความงามสะท้อนความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อกระตุ้นให้จิตใจแสวงหาจริยธรรมความดีงามในสังคม ซึ่งเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นอีกทั้ง ศิลปะในปัจจุบัน ได้พัฒนาไปสู่ศิลปะจินตทัศน์ (Imagin Art) ที่มุ่งเน้นการใช้ปัญญาหรือความคิดมากกว่ารูปแบบ และศิลปะอาจเกิดขึ้นได้หลากหลายรูปแบบในทุกหนทุกแห่งไม่ว่าจะข้างถนนหรือในเครื่องมือสมัยใหม่ เป็นต้น ศิลปะเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อมนุษย์ด้วยกัน เพื่อแสดงออกซึ่งอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความงาม ผ่านผลงานศิลปะ อันประกอบด้วย ความงามทางรูปทรง และความงามทางเนื้อหารูปทรง คือสิ่งที่ศิลปินสร้างขึ้นให้มองเห็น มีการประสานสัมพันธ์อย่างมีเอกภาพของส่วนประกอบทางศิลปะ โดยรูปทรงที่เห็นจะให้ความรู้สึกพึงพอใจ ชื่นชม เป็นความสุขทางตาขณะเดียวกัน รูปทรงก็จะชี้นำแก่อารมณ์ ความรู้สึกและปัญญา ความคิดที่เกิดขึ้นในใจ รูปทรงเปรียบได้กับกายที่เป็นรูปธรรมของความงามในเบื้องต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า สุนทรียศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยความงาม มีคุณค่ามีความสำคัญ ต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ที่มนุษย์แต่ละคนจะรับรู้ เข้าใจ และรู้สึกได้ด้วยประสบการณ์และการรับรู้ของแต่ละคน สามารถสื่อให้ควบคุม พฤติกรรมของมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาและสภาพของสังคม ซึ่งผู้วิจัยได้นำทฤษฎีนี้ไปใช้ในการสนับสนุน ข้อค้นพบ และอภิปรายผล ในการทำวิจัยเรื่องนี้

2. ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. ได้ให้ความหมายในทฤษฎีนี้ว่า สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ นอกจากนี้ Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. ได้กล่าวเพิ่มเติมถึง รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจ นั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อยๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

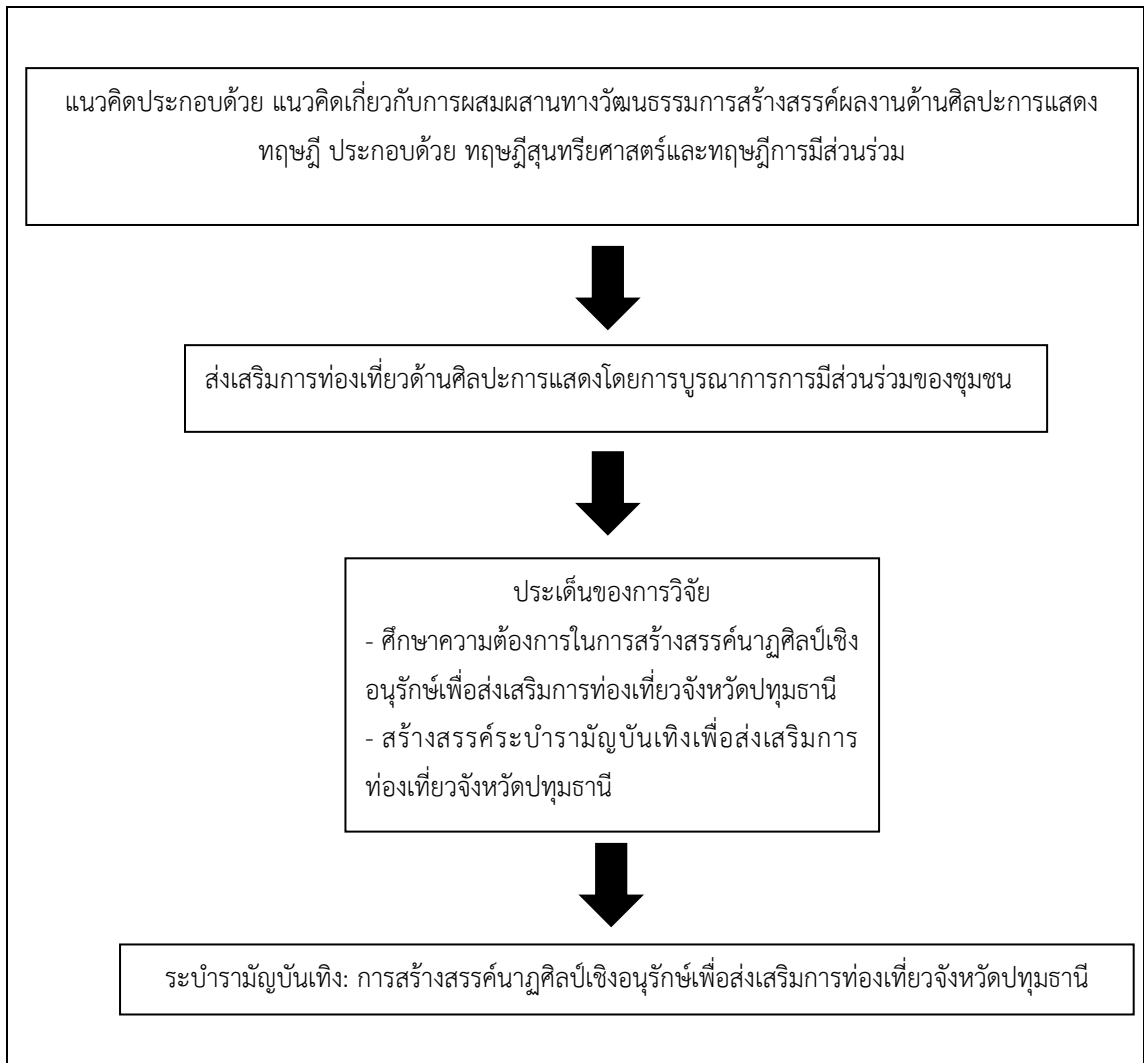
ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็ประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมิน ผลนั้น สิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้ (วชิรวัชร งามละม่อม. 2559 : Online)

สรุปได้ว่าผู้วิจัยได้นำทฤษฎีนี้ไปใช้ในการสนับสนุน ข้อค้นพบ และอภิปรายผล ในการทำวิจัยเรื่องนี้

3.3 กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดในการทำวิจัยเรื่อง ระเบ้ารรมบัญญัติฉบับเทิง: การสร้าสรค์นากุศิลปะเชิงอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานี มีกรอบแนวคิดดังนี้ (รูปที่ 1)

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

ที่มา : ดุสิตธร งามยิ่ง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ลงพื้นที่ภาคสนามและนำข้อมูลที่ได้มาทำการพัฒนา แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง ทำการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเอกสารและการลงภาคสนาม โดยสำรวจสัมภาษณ์ สังเกต และสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสำรวจ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบไม่มีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์เจาะลึกและแบบสนทนากลุ่ม โดยใช้เขตพื้นที่จังหวัดปทุมธานีเป็นพื้นที่ทำการวิจัย เพราะเนื่องจากมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัยเป็นจำนวนมาก การคัดเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จากการสุ่มแบบเจาะจงและไม่เจาะจง จำนวน 40 คน แบ่งออกเป็น กลุ่มผู้รู้จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่ให้ข้อมูลหลัก และ ความสำคัญเกี่ยวกับแนวทางในการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงองค์ประกอบ กระบวนการของการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดง ได้แก่ ศิลปิน อาจารย์ นักออกแบบการสร้างสรรค์ เป็นต้น กลุ่มผู้ปฏิบัติจำนวน 10 คน ได้แก่ นักแสดง ฯลฯ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไปจำนวน 20 คน ได้แก่ ผู้ชมการแสดง เป็นต้น แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์

ขั้นตอนที่สอง หลังจากที่ได้ข้อมูลตามที่ต้องการแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาประมวลและทำการสร้างสรรค์นาฏศิลป์เชิงอนุรักษ์ ซึ่งใช้แนวคิด ทางศิลปวัฒนธรรมการแสดง 5 ด้าน ได้แก่ กระบวนการแสดง ทำนองเพลงดนตรี การแต่งกาย ผู้แสดง ระยะเวลาในการแสดง พร้อมกับการวิเคราะห์ สรุป อภิปรายผลโดยใช้ทฤษฎีการมีส่วนร่วมและสุนทรียศาสตร์ ในเชิงพรรณนา

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาวิจัยระบารามัญบ้านเทิง: การสร้างสรรค์นาฏศิลป์เชิงอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานี ได้ข้อค้นพบตามความมุ่งหมายของการวิจัย 1.ศึกษาความต้องการของสร้างสรรค์นาฏศิลป์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานี โดยได้กำหนดกรอบการศึกษาไว้ 5 ด้าน ดังนี้ 1 กระบวนการรำ 2 ทำนองเพลง ดนตรี 3 การแต่งกาย 4 ผู้แสดง และ 5 ระยะเวลาในการรำ พบว่า ความต้องการของสร้างสรรค์นาฏศิลป์เชิงอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานี ด้านกระบวนการรำ พบว่า กระบวนการรำควรจะเป็นแบบดั้งเดิม ไม่ควรเปลี่ยนแปลง เพื่อแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของท่ารำ ส่วนลีลาท่ารำนั้นขึ้นอยู่กับผู้รำ ที่รำไปตามจังหวะของเพลง ถ้ารำเป็นหมู่คณะ ควรจะดูผู้รำอื่นคนอื่นเพื่อให้เกิดความพร้อมเพียง เกิดความสวยงาม ระดับการย่อตัว หรือยุบตัว ควรที่จะให้น้ำหนักที่เหมาะสม ไม่ย่อตัวมากเกินไปหรือยืนรำ ส่วนการแปรแถวหรือทิศทางในการรำ ควรจะดูให้เหมาะสม การประดิษฐ์ท่ารำควรจะเป็นท่ารำและทำนองควรจะเป็นในลักษณะเชิงอนุรักษ์ ยึดตามแบบแผนจารีตประเพณีดั้งเดิมเอาไว้ ด้านทำนองเพลง ดนตรี ควรใช้เพลงที่มีความหมายหรือทำนองเพลงสำเนียงมอญ เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงควรจะใช้เครื่องเป่าพาทย์มอญประกอบรำ ได้แก่ ข้องวงใหญ่ ข้องวงเล็ก ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ปี่มอญ เปิงมางคอก โหม่ง 3 ใบ ตะโพนมอญฉิ่ง ฉาบใหญ่ ฉาบเล็ก ด้านการแต่งกาย พบว่า ควรจะแต่งสีสดใส รูปแบบการแต่งกายควรแต่งตามจารีตของชาวรามัญ คือ ผมเกล้ามวย ประดับด้วยดอกไม้ สวมเสื้อคอกลมผ่าหน้าแขนกระบอกยาวถึงข้อมือ มีผ้าคล้องคอ หรือพาดบ่า ใส่เครื่องประดับ คาดเข็มขัด นุ่งผ้าถุงยาวกรอมเท้ามีเชิง ด้านผู้แสดง พบว่า ผู้แสดงจะต้องมีความอ่อนช้อย มีทักษะในการรำมีปฏิภาณไหวพริบในการแสดง มีการ

สังเกตและประเมินสถานการณ์จากจากบริบทรอบข้างและสามารถปรับรูปแบบการแสดงให้เหมาะสม ด้านระยะเวลาในการรำ พบว่า ควรจะใช้ระยะเวลาไม่นานเกินไป โดยประมาณ 5-7 นาที ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ (รูปที่ 2)

รูปที่ 2 การประชุมแบบสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาความต้องการในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์เชิงอนุรักษ์ ณ บ้านจิว จังหวัดปทุมธานี

ที่มา : ดุสิตธร งามยิ่ง

2. สร้างสรรค์ระบำรำมัญชุ์บั้นเพิงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานี พบว่า การสร้างสรรค์นาฏศิลป์เชิงอนุรักษ์ ได้ทำการออกแบบ โดยใช้ชื่อว่า “ระบำรำมัญชุ์บั้นเพิง” มีความหมายว่า “ความรื่นเริงบันเทิงใจของชาวรามัญ” โดยผู้วิจัยได้นำเสนอลีลาท่าทางจากกระบวนท่ารำมอญมาผสมผสาน จำนวน 5 กระบวนท่ารำ เช่น ท่ารำโปดโมน ท่ารำชะบายชะนมจิน ท่าฮาฮุยฮะกะ (โปรยข้าวตอก) ท่าชะบายชาน ท่าเปริงเปะฮะระ (ตะโพนสั้น) ส่วนในกระบวนท่ารำที่ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ขึ้นมา มี 5 กระบวนท่ารำ เช่น ท่าฉายมือ ฯลฯ รวมกระบวนท่ารำทั้งหมด 10 กระบวนท่ารำ มีรูปแบบการแปรแถว 6 รูปแบบ ใช้วงปี่พาทย์มอญบรรเลงในทำนองเพลง “กระต่ายเต้น” ซึ่งเป็นเพลงไทยเดิมสำเนียงมอญ โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ทำนองเพลง จังหวะ 2 ชั้น และ จังหวะชั้นเดียว ใช้ผู้หญิงแสดงจำนวน 6 คน การแต่งกายจะเกล้าผมมวย ประดับด้วยดอกไม้ สวมเสื้อคอปิดผ้าหน้า แขนกระบอกยาวถึงข้อมือ มีผ้าคล้องคอ ใส่เครื่องประดับ นุ่งผ้าถุงยาวกรอมเท้ามีเชิง โดยผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ออกแบบเชิงผ้าถุงเป็นลวดลายพรรณพฤกษา เช่น ดอกดาวกระจาย ฯลฯ ระยะเวลาในการแสดง 7 นาที (รูปที่ 2)

รูปที่ 3 ระบำรามัญบันเทิง

ที่มา : ดุสิตธร งามยิ่ง

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ระบำรามัญบันเทิง: การสร้างสรรค์นาฏศิลป์เชิงอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานี ผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ตรงตามวัตถุประสงค์การทำวิจัยและนำไปสู่การอภิปรายผลได้ ดังนี้ ประเด็นด้านความต้องการของการสร้างสรรค์นาฏศิลป์เชิงอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานี พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ การแนะนำข้อมูล และความต้องการนั้นจะทำให้เกิดการอนุรักษ์ พัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับ มตต์ เมตต์การุณจิต (วชิรวีชร งามละม่อม, 2559 : Online) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมที่ดี ควรที่จะมีการเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะ เป็นทางตรงหรือทางอ้อม ใน ลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามผล นอกจากการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อสังคม วัฒนธรรมแล้ว จะต้องมีส่วนประกอบอีกหลายอย่าง แต่ละอย่างมีหน้าที่เฉพาะจะต้องปฏิบัติเพื่อการคงอยู่ และ ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ที่อเล็กซานเดอร์ กอททริบ โบมการ์เด็น (Alexander Gottrib Baumgarten) ได้กล่าวว่า สุนทรียศาสตร์เป็นสิ่งที่สัมผัสถึงความงาม เพราะเกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์ ที่มาจากความรู้สึก่อนละเอียดอ่อนแล้ว ถูกกลั่นกรองออกมาสัมผัสกับสภาพแวดล้อมและสรรพสิ่งบนโลก พร้อมกับการสะสมประสบการณ์ทางการรับรู้ ความงามจากความคิดและการกระทำของมนุษย์ นอกจากนี้สุนทรียศาสตร์ยังเป็นกรอบความคิดพื้นฐานในการเข้าใจ และรับรู้ถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมในเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกทางความงาม และยังมีองค์ประกอบเกี่ยวกับความรู้สึก ทางประสาทสัมผัสที่ได้รับสัมผัสของเสียงและแสงจากทางหูและทางตา อารมณ์ที่มีความสุขหรืออารมณ์เศร้าที่ เกิดขึ้นได้ด้วยวิธีการทางประสาทสัมผัส เช่น เสียงดนตรีที่บรรเลงด้วยจังหวะช้า ๆ ก่อให้เกิดความรู้สึกของการ เคลื่อนไหว ความหมายแห่งสรรพสิ่งเกิดขึ้นได้โดยทางเสียงหรือคำ เช่น บทกวีที่สื่อความหมายแห่งอารมณ์ ความรู้สึกไปยังผู้อ่าน เช่น รูปที่วาดโดยการเลียนแบบจากธรรมชาติ ทำให้เรารู้สึกได้ (มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 2553 : 11-17)

ส่วนในประเด็นด้านการสร้างสรรค์นาฏศิลป์เชิงอนุรักษ์ ที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ โดยยึดรูปแบบดั้งเดิม ที่มีกระบวนการทำ ทำนองเพลง ดนตรี การแต่งกาย ผู้แสดง และระยะเวลาในการแสดง เพื่อเป็นการกำหนดรูปแบบในการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของการบ่งบอกถึงความงาม และภูมิปัญญาสอดคล้องกับแนวคิดของ ประทิน

พงษสำลี (ศุภรัตน์ ทองพานิชย์. 2555 : 64-66 ; อ้างอิงมาจาก ประทีน พงษ์สำลี. 2514 : 29-33) ที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการจัดการแสดง ไว้ว่าองค์ประกอบของการพอรำแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม เป็นศิลปะที่มีคุณค่าในตัวเอง ความสวยงามของการพอรำจึงขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่างบุคคลที่จะจัดการแสดงเกี่ยวกับการพอรำจะต้องทำความเข้าใจในองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความสำคัญคือ ผู้แสดง เครื่องแต่งกายดนตรี ท่าทาง การรำยรำ และสถานที่ที่ใช้แสดง

7. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

7.1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์เชิงอนุรักษ์ ได้แก่ หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวกับวัฒนธรรมจังหวัด องค์กรที่เกี่ยวกับด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งนำการแสดงนี้เพื่อส่งเสริมในการจัดการด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ในการยกระดับการท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานีให้ดีขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาของการแสดงอื่นๆ เช่น การแสดงที่เกี่ยวกับชาติพันธุ์ ถึงรูปแบบกระบวนการในการถ่ายทอดภูมิปัญญา เพื่อให้ได้องค์ความรู้แบบครบถ้วนตามแบบฉบับดั้งเดิม ควรมีการศึกษาวิจัย ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรม รวบรวมเป็นฐานข้อมูลองค์ความรู้ และเป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

8. เอกสารอ้างอิง

- จังหวัดปทุมธานี. (2557). *แผนพัฒนาจังหวัดปทุมธานี (พ.ศ. 2557-2560)* (Online).
<http://www2.pathumthani.go.th/551017.pdf>, 12 พฤศจิกายน 2563.
- ทรงคุณ จันทจร. (2549). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม*. กาลสินธุ์ : ประสานการพิมพ์.
- (2553). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรมขั้นสูง*. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
- นิคม ผัดแสน. (2540). *การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาต่อการพัฒนาการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนอุดรศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2536). *วัฒนธรรมเผ่าพันธุ์มนุษย์*. อุบลราชธานี : ยงสวัสดิ์การพิมพ์.
- ประทีน พงษ์สำลี. (2514). *หลักนาฏศิลป์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ไทยมิตรการพิมพ์.
- ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. (2518). *ภาษาและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- พิทยา สายหู. (2536). “การเกิดและการคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน,” ใน: *เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา ศิลป์ในพื้นที่บ้าน (หมอลำ) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. ขอนแก่น : ศูนย์วัฒนธรรมขอนแก่น.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. (2553). *สุนทรียภาพของชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : เมืองอักษร.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). *การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บุ๊คพอยท์.
- วชิรวัชร งามละม่อม. (2559). *ทฤษฎีการมีส่วนร่วม*. (Online).
http://learningofpublic.blogspot.com/2016/02/blog-post_79. 12 พฤศจิกายน 2563.

ศุภรัตน์ ทองพานิชย์. (2555). *เพลงโคราช : การสร้างมาตรฐานศิลปะการแสดงพื้นบ้าน จังหวัดนครราชสีมา*.

วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2543). *นาฏยศิลป์ปริทรรศน์*. กรุงเทพฯ : ห้องภาพสุวรรณ.

สุเอ็ด คชเสนี. (2551). *อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี*.

กรุงเทพฯ : เท็คโพรโมชั่น แอนด์ แอ็ดเวอร์ไทซิง จำกัด.

Alexander-Minister, Rae. (1982). *Boundary living : Black and White Students and Adults Study*

theirCommunity through and Ethnographic Ethonohistoric Perspective, Dissertation

Abstracts International. 42 : 4262-A, April.

Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measure For*

Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center

for international Studies. New York: Cornell University Press.

Malinowski, B. (1925). *Magic Science and Religion*. New York : Dcubleday.

Zapin Salor of Kg Salor: Reinvention of Zapin Performance in Kampong Salor to the Performance of Main Zapin 2010

Mohd Hazlami bin Harun^{1*}

Abstract

This article discusses about Zapin *Salor* in Kg Salor, Kelantan as a reinvention to the entertainment of *Zapin Salor* from a shed to a stage performance. The process of reinvention is seen as a way or action to introduce the identity of *Zapin Salor* in Kelantan as well as to preserve the continuity of the dance. Historically, the dance of *Zapin Salor* was played in barns or open fields before the 'Asr prayer and after the 'Isya prayer to spread Islam. Normally, *Zapin Salor* dance was called as 'Main Zapin'. It was a local community game that was always dominated by men. 'Main Zapin' was first organized by the Academy of Arts, Culture and Heritage (ASWARA) in 2010, began the process of reinventing *Zapin Salor* from close performances in the ward to stage performances and also performances in front of audiences that combine male and female dancers in pairs. Furthermore, there also exists the creation of creative choreographic changes using elements such as improvisation and composition. Now, *Zapin Salor* performance is not only played in the village but also used as performances for festivals, weddings and festivals in Malaysia. This makes *Zapin Salor* a performance that is an entertainment and economic context.

Keywords: zapin salor, kg salor, reinvention, main zapin

1. Introduction

Zapin is known with various names such as Dana, Jipin, Jepen and Zafin, an Islamic nuanced art that still exist in the villages of the Muslim population in the archipelago. We can see that there are various versions and variations in any village that exist. There are also some areas of the Malay-Muslims in the country that do not have the Zapin tradition because of the influence of the Malay Sultanate of Riau-Lingga was unable to extend its influence there. Until today, the impact in areas such as Aceh and West Sumatra, Central Java and East Java and Maluku Islands in the sea of spice is still visible. Apart from that, due to the influence of Islam

---

¹ Student, University Malaysia of Kelantan

* Corresponding author, E-mail: mohdhazlamiharun@gmail.com

was too strong at that time, Zapin has expanded to the Straits of Melaka, the South China Sea, the Tebrau Strait, Sabah, Sarawak as well as the district of Kalimantan. According to Mohd Anis Md Nor (1993), the art of Zapin entered the archipelago in line with the growth of Islam since 13th century. Traders from the Arab and Gujarat who came with their scholars and artist along the coast of the archipelago. Zapin later developed among the people who embraced Islam. Now, we can find Zapin almost all over the archipelago such as in the East Coast of North Sumatra, Peninsular Malaysia, Sarawak, Riau, Coast of Kalimantan, Jambi, Brunei Darussalam, and others. Till today, Zapin Melayu remains as a cultural treasure that is still favored by many communities. This art is also very popular. The Zapin Dance itself can be found at Malay palaces and in the midst of civil society. In this genre of art, it can be seen that the influence of Arabic culture is very strong from the structure of melody, rhythm, instruments, lyrics, dance, and so on. All of the Zapin that are still exist and survive in Malaysia, have been given a specific color pattern of its arrangement with a local identity community behavior revealing the existence of the community itself in daily activities. Therefore, although of Zapin was originated from Arab, the Malays were adjusting to the tastes of art and cultural needs of the Malays. In Malaysia, there are two kinds of Zapin which are Zapin Arab and Zapin Melayu. One of the states in Malaysia that are famous for the dance of zapin is Johor. They elevate zapin as an Islamic dance and serve as entertainment either at secular ceremonies or celebrations of greatness. At a glance, not only in Johor has Zapin but there are several states that have applied the culture of Zapin Salor dance as the culture of that state.

Before recognizing the process of motion creation (reinvention), one should first understand the meaning of motion creation (invention) first. Hobsbawn E. and Ranger T. (1983) stated that the creation of the movement as one set of new practices that reach an open or implicit agreement that applies repetitive values and norms and has continuity with the past. (pp. 1-2). The above statement can be assessed as the concept of the invention is a continuation of a tradition that continues from generation to generation as happened to Zapin Salor in kg Salor Kelantan.

2. Research objectives

- 1.To find out the history of zapin salor, development of zapin, function of zapin, music and costume to be documented.
- 2.To preserve Zapin Salor in Kg Salor to the stage performance of Main Zapin 2010.
3. Applying more creative choreography by using the elements of improvisational and composition.

3. Research methodologies

Zapin Salor research uses qualitative methods. This method requires the collection of data and materials to analyze the required sources. Among of them are primary sources, secondary sources and participatory studies. The primary source is a direct field study with the heirs of Zapin Salor. Secondary sources involved printed materials such as reference books, articles, newspaper clippings/articles, magazines, the internet, libraries, archives, and museums. In addition, participating studies such as video recording and dancing with figures were also conducted.

3.1 Interview

An interview with the heirs of zapin and some former dancers who once danced this zapin was conducted. Abdul Manaf Bin Awang or known as Pakcik Manaf is the heir of Zapin Salor and several people who have been involved named Mohd Sautiazha and Wan Mohd Arizuddin bin Wan Mohd Nor as well as an interview with Prof. Joseph Gonzales, the former Dean of the Faculty of Dance, Academy of Arts, Culture and National Heritage (ASWARA). This interview discusses about the history, dance moves, music, costumes and others for the researchers to get more in-depth information. Informants who provide information are categorized into stages to see the development of Zapin Salor.

3.2 Scientific references

Information can also be gathered through the scientific references such as reference books, articles, newspaper clippings and magazines which are all can be obtained from the ASWARA's library. Continuous search from past studies were done and the internet helps to find information on the historical connections between zapins found in Malaysia. In addition, other initiatives were also made by visiting to the National Library, National Archives, and museums in Kelantan.

3.3 Participated studies

The study also participated in learning the dance more in the various styles taught by the heir of Zapin Salor, Abdul Manaf Bin Awang at his house located at Lot 1612, Taman Seri Kayangan 17500, Tanah Merah, Kelantan.

4. Zapin Salor in Kg Salor

Kg Salor is a famous colonial business center. The market is located on the side of the main road from Kota Bharu to Pasir Mas. Kg Salor is located in Salor District which is also located in Kota Bharu district and was divided into several sub-districts namely Seberang Pasir Mas, Padang Tengah, Aur Duri, Salor, Padang Sakar, Pasir Mas Timor, and Mukim Padang Tengah Barat. The greatness of Kg Salor can indeed be compared to the fertility of its crops, the market which

is full of traders and buyers and does not miss the culture at that time. The most famous culture in the area is Zapin Salor which was brought by a preacher. Initially, Zapin Arab was introduced to the residents of Kg Salor but change after the change was made to attract the attention of the locals. After not getting a response, it was changed according to the identity of the residents in the area and became Zapin Salor. There are two oral traditions that have been recorded through interviews with a surviving Zapin Salor activist.

Oral tradition is a traditional cultural activity of a community that is inherited from generation to generation with oral media from one generation to another, both the tradition in the form of verbal (verbal) and non-verbal (non-verbal) oral traditions (Sibarani, 2012: 47). According to Manaf Awang (2011, July 23) around 1900, Sheikh Abdullah and his whole family came from Turkey to trade cloth in Kampung Salor, Kelantan. After trading for so long, Sheikh Abdullah finally settled in Kampung Salor. While living in Kg Salor, he at the same time became a preacher in the village to spread Islam. Before coming to Malaya, Sheikh Abdullah was a Zapin activist in Turkey. Due to his desire to zapin, he has discussed with the villagers to expand the Arab culture in which zapin can be taught to the entire community in Kampung Salor as well as preaching to spread Islam. At the beginning of the discussion, only a few residents of Kampung Salor were present to participate in the training session due to the lack of trust of the villagers. However, after a few training sessions, there were more villagers who came to learn the zapin. Usually, the training session of Zapin Salor is held after Isya prayer on Friday and Saturday nights. The training takes place in a square shed with coconut leaves without a roof. The basic movement of this Zapin is made from the Arabic Zapin and its varieties were created by Sheikh Abdullah who was inspired by nature and the environment while trading cloth. Zapin Salor dance has a very subtle order, in which when the dancer performs movements, the feet should be moved politely and gently without showing the soles of the feet. In addition to foot movements, the hands also play an important role in the Zapin Salor dance because the hands are also used to balance the body so that it can show softness on the body. When this dance began to be developed in Kampung Salor, there were several musicians involved in playing music for the Zapin Salor dance, and the group was led by Sheikh Abdullah himself who was a violinist. Among the other musicians involved are Che Mahmood (Gambus), Che Awang, Ibrahim, and Che Muda (Marwas), and Syed Omar (Accordion). After Sheikh Abdullah was able to teach this dance to the residents of Kampung Salor, he finally passed on the knowledge of Zapin Salor dance to Wan Abdul Razak and Che Awang who are the second generation to learn this dance. The third generation that still hold the tradition of Zapin Salor dance this day is Abdul Manaf Bin Awang. When this dance was revealed by Sheikh Abdullah to him, there was still no establishment of any association or club established in the area. That is why this zapin group is called Salor Zapin

Group. In 1960, Sheikh Abdullah resigned from the Zapin Salor Group due to his illness and he moved to Kota Bharu, Kelantan. After the resignation of Sheikh Abdullah, Tengku Mahmud ibni al-Marhum Sultan Muhammad IV (Sultan of Kelantan 1910) took over the Zapin Salor Group. Tengku Mahmud is currently in his 50s, where he has started to master the traditional dances of the people of Kelantan. Because Tengku Mahmud had learned this Zapin Salor dance, the name Zapin Salor became increasingly known and became the name of a local art activist. From generation to generation, zapin salor has become a local traditional dance. Tradition is a habit of society whose history and existence have been hereditary. Community tradition can be in the form of local customs or culture (Koentjaraningrat, 1997: 9)

According to the second interview with Abdul Manaf bin Awang, (2014, March 29) Sheikh Abdullah's family is from Hadramaut, Yemen and they have come to Kelantan to trade not only cloth but also groceries. And there are some Sheikh families in Kelantan who have their own influence. The Sheikhs who are in Kelantan are Sheikh Salim, Sheikh Ali and Sheikh Mansor but only Sheikh Abdullah brought zapin to Kelantan. They are from Iran, Thailand, and Yemen. What Pakcik Manaf identified was only Sheikh Salim and Sheikh Abdullah who came from Yemen. He added that there may be a Sheikh who came from Turkey because at that time one of the zapin musical instrument, which is Gambus was very popular. During Zapin Salor training, the gambus used was from Turkey. After that, Pakcik Manaf talked about the history of the development of Zapin Salor in Kelantan. I got new information during the second interview that Zapin Salor has existed during the reign of Sultan Ibrahim. He was the father of Sultan Yahya and the brother of Sultan Mahmud. Here, Pakcik Manaf himself has said that before Zapin Salor was established there was already a zapin in the state of Kelantan at that time. In the old days, no public performance was done and Zapin Salor activists were no longer attracted to it.

5. Main Zapin 2010

Based on an interview with Joseph Gonzales (2021, January 8), the Main Zapin performance was inspired after taking into account many important factors in art education. One of the main aspects to think about is to rebrand zapin performances in Malaysia. Previously, the program that popularized zapin in the city of Kuala Lumpur, especially Gema Zafana organized by the Johor Heritage Foundation at Istana Budaya. In his view, an art education institution should have programs that elevate traditional arts in a style and manner that can attract the attention of the audience as well as provide space for students to practice what is learned theoretically and practically. Apart from that, as a dancer, he also admitted that there are many other dances that are still in interesting states or districts that have not yet been studied by young artists. An important aspect is also how it is seen as an art that is relevant to every section

of society, and staged on a larger scale to an audience that is willing to pay for tickets, thus looking at its aesthetic and commercial value.

For example, Tari Inai Dance originates from the state of Kelantan which has acrobatic uniqueness in the dance technique. This dance is also the result of student research conducted during industrial training and has become one of the dances raised in the syllabus of the Faculty of Dance Aswara until now. To add more references to zapin which previously only focused on the state of Johor, the initiative of the Dean of the Faculty of Dance Aswara, Joseph Gonzales encourages students to study the dances that exist in their respective states, and are contained in the learning syllabus. Among them, many students choose to study zapin in Malaysia.

From there, various zapins have been lifted back from village performances to stage performances such as zapin salor and zapin hanuman salor from Kelantan, zapin suara siam and zapin tidung ulu from Sabah, zapin pekan and zapin raub from Pahang, zapin sebat and zapin sindang from Sarawak, zapin Terengganu from Terengganu, zapin ghalet from Kedah.

Here, the researcher is the student who is learning the dance as well as studying the different local socio-culture. The uniqueness of a culture and art should be absorbed so that it embraces every angle needed to lead to a stage performance. Not only to understand how Zapin works but to understand the local customs, culture and economy. In the academic context, there is not much writing to be used as a reference other than Prof. Mohd Anis Md Nor's book entitled Zapin: Folk Dance of the Malay World, which tells a lot about the existence of Zapin, especially in Johor.

Zapin Salor was performed for the first time in Kuala Lumpur at the Aswara Experimental Theatre in 2010. The show still retains male dancers who dominate with reinvention in terms of choreography, music and costumes. Usually, the composition of Zapin Salor is played in the barn using the traditional floor pattern which is forward to the front and backward. Where the songs used have been reworked according to the dynamic fit of the performance using a mix of traditional and modern instruments. The beginning of the dance performance started with a short sketch taken from the traditional Makyung theatre that is very popular in Kelantan. Raja called the 'pengasuh tua' and the 'pengasuh muda' to tell them that he wanted to see the Zapin performance from the state of Kelantan. After that, the 'pengasuh' called the zapin dancers to come in to get ready to start the zapin dance while the king opened the tanjak and la makyung. After that, the zapin song is played with ten dancers making the zapin opening movement with soft and slow-motion quality. The composition of the diagonal floor pattern faces the audience. In the middle of the song zapin salor, the choreographer included an element of admiration that put a Chinese lecturer, En. Wong Kit Yaw who wants to learn and dance once with dancers. He observed the dancer in a traditional samfoo shirt while following the movements spontaneously

and participating in the choreography with the dancer. Here can be seen the reinvention of changes Zapin salor formerly controlled by ethnic Malays to attract a Chinese. The preoccupation of zapin salor coupled with the combination of traditional zapin music such as gambus, marwas, as well as modern accordion instruments, violin and bass further boosted the performance. With a tone that starts with a taksim, the song is played in a relatively slow tempo on the melody and ends with a wainab that increases the tempo of the performance. In terms of costumes, the dancers wear national dress, the baju Melayu together with sampung or songket and wearing songkok. Unlike the old days, zapin salor dancers usually wear robes, turbans and tarbuh.

This invention during the time of Sheikh Abdullah has undergone another process of reinvention in 2010. The changes have been assimilated into the cultural nuances and Malay dances. In addition, the restricting of movements, music and costumes embroidered with different compositions make a new identity for the art of Kelantan.

6. Conclusion

Main Zapin 2010 is a production that successfully elevates the tradition of zapin in the village to stage performances. There are many zapin from all over Malaysia presented that have never been featured on a large-scale stage. This production also teaches students to become researchers called anthropology. According to Anya Peterson Royce (1977) Dance Anthropology translated by F.X. Widaryanto, Anthropology is the study of human beings from the past and present to fully understand and the cultural complexity of the whole of human history to obtain information and build on knowledge from science and biology and humanities and physical science. Zapin Salor has become a sign of identity or culture as well as existence as a zapin from Kelantan. Zapin Salor Reinvention produces signs involving dance or movement, language or dialect, traditional costumes and local cultural arts. So, preservation will continue from generation to generation in different spaces. After being staged at Main Zapin 2010, Zapin Salor became a new cultural practice in Kelantan with the Kelantan State Department of Arts and Culture (JKKN) and Universiti Malaysia Kelantan making Zapin Salor a dance platform for the state of Kelantan.

7. Reference

- Mohd Anis Md Nor. (1993). *Zapin: Folk Dance of the Malay World*. Singapore: Oxford University Press.
- Koentjaraningrat, S.1997. *Metode Penelitian Masyarakat*. Jakarta: PT. Gramedia.
- Sibarani, Robert. 2012. *Kearifan Lokal : Hakikat, Peran dan Metode Tradisi Lisan*.

Eric Hobsbawn & Terence Ranger, (1983). *The Invention of Tradition*. Cambridge University Press.

Anya Peterson Royce, Penerjemah: F.X Widaryanto (1980). *Antropologi Tari*. Bandung:

STSI Press Bandung.

Abdul Manaf Awang (2011, March 29) Tokoh Zapin Salor. Personal Interview. Kelantan.

Abdul Manaf Awang (2011, Julai 23) Tokoh Zapin Salor. Personal Interview. Kelantan.

Joseph Gonzales (2021, Januari 8) *Head of Academic Studies/MFA Dance Program Leader*.

Personal interview. Hong Kong

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ภาคโปสเตอร์

การศึกษาแนวคิดการออกแบบภาพแปรชบวนสำหรับวงโยธวาทิตของนายเอกวิทย์ สมจิตต์
A study of the drill design concept for marching band by Mr.Ekawit Somjit

สมพร บุญประดิษฐ์^{1*} และภูษิต สุวรรณณณี²
Somporn Boonpradit^{1*} and Pusit Suwanmanee²

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดการออกแบบภาพแปรชบวนสำหรับวงโยธวาทิต ชุดการแสดง Oneness จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่านายเอกวิทย์ สมจิตต์ มีแนวคิดในการออกแบบภาพแปรชบวนตามลักษณะบทประพันธ์เพลงที่ได้รับโดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสอบถามผู้ประพันธ์ และสร้างสรรค์ภาพประกอบต่าง ๆ ในแต่ละท่อนเพลงให้สอดคล้องกับการเดินทางของเสียงตามลักษณะเครื่องดนตรีที่อยู่ในวงโยธวาทิต โดยใช้หลักการจัดกลุ่มเสียงตามทฤษฎีดนตรีตะวันตก และใช้พื้นฐานการเปลี่ยนภาพต่าง ๆ ตามหลักทฤษฎีการออกแบบภาพแปรชบวน อีกทั้งมีการจินตนาการและสร้างภาพที่เกิดจากการสร้างสรรค์เพิ่มเติมเข้าไปในผลงานซึ่งได้รับแรงบันดาลใจการประกวดวงโยธวาทิตประเภทแปรชบวนที่นิยมใช้กันมากทั้งในระดับชาติ และนานาชาติตามยุคสมัย

คำสำคัญ : การออกแบบภาพแปรชบวน, วงโยธวาทิต

Abstract

This research aims to study the concept of image design. The maneuver for the marching band, the oneness show, showed that Mr. Mr.Ekawit Somjit There is a concept in the design of the maneuver. According to the nature of the compositions obtained by analyzing the data from inquiry of the author And create various illustrations Each part of the song corresponds to the journey of the sound according to the instrument in the marching band using the principle of sound grouping according to Western music theory and use basic image transitions According to the theory of field image design in addition, there is an imagination and an image created by creativity added to the work. Which was inspired by the marching band contest in the field of change which is widely used both at the national level And international according to the era.

Keywords : Drill design, Marching Band

¹ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ แขนงดนตรีคลาสสิก คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ แขนงดนตรีคลาสสิก คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

* Corresponding author, E-mail: pusit.su@skru.ac.th

1. บทนำ

สุกรี เจริญสุข (2536:214) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของวงโยธวาทิตในประเทศไทยนั้น สันนิษฐานว่าเริ่มเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 4 ในราวปี พ.ศ. 2395 แต่ลักษณะของวงไม่เหมือนกับในปัจจุบัน วงโยธวาทิตยุคแรกมีลักษณะเป็นแตรวงเหมือนกับเครื่องดนตรีอื่น ๆ ที่คนไทยนิยมเรียก กัน เช่น ได้ยินเสียงว่า “ฉิ่ง” ก็เรียกชื่อว่า “ฉิ่ง” ได้ยินว่า “กรับ” ก็เรียกชื่อว่า “กรับ” เป็นต้น ส่วน แตรนั้นบางทีก็เรียกว่า “แกร” บางทีก็เรียกว่า “แตร” น่าจะได้ยินเสียงเป่าก่าพวดัง “แพร แพร” ก่อนเพราะอาการที่ลิ้นสับระรัวเสียงออกมามี “แพร แพร” แล้วกลายเป็น “แกร” หรือ “แตร” ในภายหลังสำหรับวงดนตรีในประเทศไทยได้เริ่มมีวงดนตรีประเภทนี้ในปี พ.ศ. 2444 ซึ่งก่อนนั้นได้มีวงดนตรีประเภทนี้ อยู่แล้ว ส่วนมากจะเรียกว่า “แตรวง” หรือ “แกรวง” (Brass Band) ซึ่งเข้ามา ในเมืองไทยในปี ไฉนั้นไม่ประจักษ์แน่ชัดเท่าที่ค้นพบราวปี พ.ศ. 2395 มีแตรของฝรั่งเข้ามาในเมืองไทย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกองทหาร เกณฑ์ฝึกลูกอย่างฝรั่งขึ้น ในสมัยรัชกาลที่ 5 ในปี พ.ศ. 2461 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นอดิศรอุดมเดชก่อตั้งแตรวงทหารขึ้นเป็นครั้งแรกและพัฒนาการมาเป็นกองดุริยางค์ ทหารบกในปัจจุบัน จากอดีตถึงปัจจุบัน วงโยธวาทิต มีบทบาทสำคัญมากในโรงเรียนมัธยมศึกษาเกือบทุกแห่งในประเทศไทย ดนตรีภาคสนาม หมายถึง ดนตรีที่ใช้ภายนอกอาคารอัน ได้แก่ การเดินบรณเฑาะพรม ยืนบรณเฑาะพรม หรือการแปรรูปขบวนประกอบท่าทางต่าง ๆ ที่เป็นระเบียบสวยงาม โดยใช้ บริเวณ สนาม (ฟุตบอล) เป็นเวทีบรณเฑาะพรม ปัจจุบันนี้ดนตรีดนตรีภาคสนามได้พัฒนาไปมากทั่วโลก ซึ่งจะแบ่งการบรณเฑาะพรมออกได้ 2 ประเภท ดังนี้ 1. การบรณเฑาะพรมดนตรีกลางแจ้ง (outdoor Music) 2. การบรณเฑาะพรมในร่ม (indoor Music) การบรณเฑาะพรมกลางแจ้ง เป็นวงดนตรีที่ใช้ในสนามเท่านั้น เช่น วงโยธวาทิต กิจกรรมต่าง ๆ ต้องเคลื่อนที่อยู่ตลอดเวลา แต่มีได้หมายความว่า จะหยุดนิ่งอยู่กับที่ไม่ได้ แต่กิจกรรมส่วนใหญ่ จะเคลื่อนไหวไปมาในสนาม วงโยธวาทิตที่ใช้ในกิจกรรมสนามนี้จะมีบทบาทมาก นักดนตรีทุกคนต้อง ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี โดยปกติแล้วดนตรีสยามกลางแจ้งมักแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ 1. ชนิดเดินขบวนสวนสนาม (marching) 2. ชนิดแปรรูปขบวน (display) ชนิดเดินขบวนสวนสนาม เป็นวงโยธวาทิตที่เน้นเรื่องของระเบียบแถว ระเบียบวินัย การเลี้ยวซ้าย การเลี้ยวขวา การเดินหน้า ถอยหลัง การเคลื่อนขบวน การหยุดขบวน ท่าพัก ท่าตรง ท่าเตรียมพร้อมแม้กระทั่งบทเพลงที่บรณเฑาะพรมถึงการแต่งกายของนักดนตรีด้วยหน้าที่ของวงดนตรี ชนิดเดินขบวนสวนสนามก็คือ การใช้สำหรับนำขบวนพาเหรด นำขบวนกองเกียรติยศ นำแถวลูกเสือ เนตรนารี สวนสนามในพิธีสำคัญต่าง ๆ และนำขบวนนักกีฬาด้วย ชนิดแปรรูปขบวน เป็นวงโยธวาทิตที่ได้ผลต่อเนื่อง หรือผลพลอยได้มาจากวงดนตรี ชนิดเดินขบวนสนามหมายความว่า การฝึกนักดนตรีที่ใช้ในการเดินขบวนสวนสนามนั้น จนคล่องแคล่วแล้วผู้สอนจึงได้นำมาฝึกการแปรรูปขบวนได้ ในที่นี้หมายความว่า วงดนตรีชนิด เดินขบวนสวนสนามเป็นพื้นฐานในการฝึกนักดนตรีชนิดแปรรูปขบวนนั่นเอง วงดนตรีประเภทนี้มี หน้าที่ให้ความสนุกสนานคึกคักเพลิดเพลินกับผู้ชม โดยปกติแล้ววงดนตรีประเภทนี้จะเน้นถึงเรื่องของ การแปรรูปขบวนเป็นรูปภาพให้แตกต่างกัน โดยประกอบบทเพลงที่บรณเฑาะพรม โดยคำนึงถึงความเหมาะสมสวยงาม แต่ทั้งหมดยังคงอยู่บนพื้นฐานของวงดนตรีชนิดเดินขบวนสวนสนามเช่นกัน

จากประสบการณ์ของผู้วิจัยมีความสนใจในการออกแบบภาพแปรขบวนของวงโยธวาทิต และมีความชื่นชอบในผลงานภาพแปรขบวนของนายเอกวิทย์ สมจิตต์ กล่าวคือ เขามีผลงานในการออกแบบภาพแปรขบวนให้กับวงโยธวาทิตมากมายทั้งในจังหวัดสกลนคร และจังหวัดอื่นๆ ทั่วประเทศ และเป็นหนึ่งในผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเป็นอย่างมาก ซึ่งหนึ่งในผลงานดังกล่าว เขาได้ออกแบบภาพแปรขบวนให้กับวงโยธวาทิตโรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี ในชุดการ

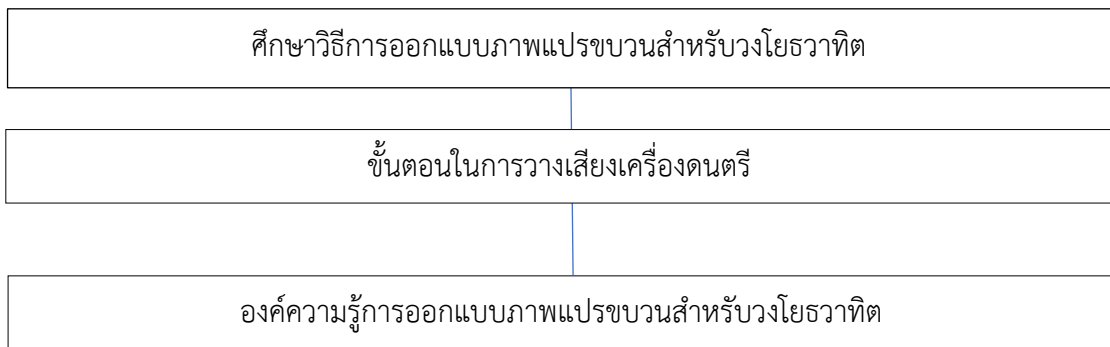

แสดง Oneness ซึ่งได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดวงโยธวาทิตโลกรายการ World Music Contest (WMC) 2013 ณ ประเทศเนเธอร์แลนด์ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลงานดังกล่าว

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาวิธีการออกแบบภาพแปรขบวนสำหรับวงโยธวาทิต

กรอบแนวคิดการวิจัย

3. ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาการออกแบบภาพแปรขบวนของนายเอกวิทย์ สมจิตต์ ผลงานชุด Oneness ตอนที่ 1 ของวงโยธวาทิตสุรศักดิ์มนตรีจากการประกวดรายการ World Music Contest (WMC) 2013

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลประวัติของนายเอกวิทย์ สมจิตต์ โดยลงพื้นที่สัมภาษณ์
2. ข้อมูลจากหนังสือ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

2. ขั้นตอนการศึกษาข้อมูล

1. ศึกษาวิธีการออกแบบภาพแปรขบวนสำหรับวงโยธวาทิต
  - 1.1 การค้นคว้าจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์
  - 1.2 การศึกษาความหมายของภาพ

3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์การออกแบบภาพแปรขบวนผลงานการแสดงชุด Oneness ของนายเอกวิทย์ สมจิตต์

4. ขั้นสรุป

1. สรุปผลการวิจัยศึกษา
2. นำเสนอผลงานวิจัยแบบวิเคราะห์เชิงพรรณนา
3. ข้อเสนอแนะ

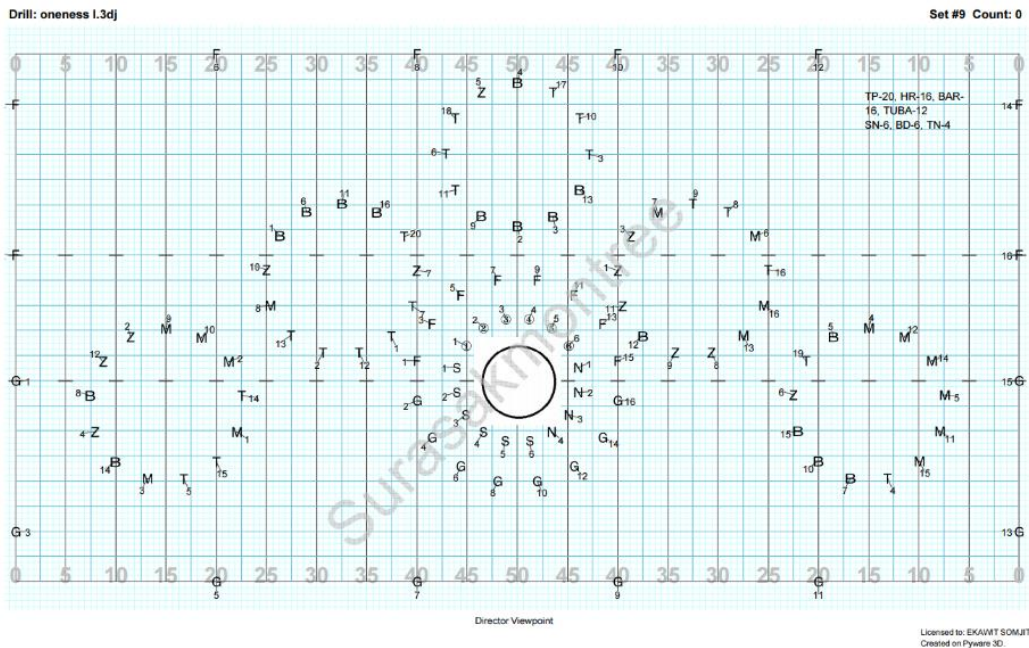

5. ผลการวิจัย

1. ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์แนวคิดของการออกแบบภาพแปรขบวนเพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางในการพัฒนาเป็นงานสร้างสรรค์ โดยสรุปได้ดังนี้

นายเอกวิทย์ สมจิตต์ ได้ให้แนวคิดไว้ว่า ในการสร้างแรงบันดาลใจก่อนการออกแบบภาพแปรขบวน ทุกครั้งจะศึกษาจากวงดนตรีที่ได้รับความนิยมทั้งใน และต่างประเทศ อาทิ วงที่ได้รับรางวัลชนะเลิศในรายการประกวดประเภทต่าง ๆ อีกทั้งคำนึงถึงการเรียบเรียงเสียงประสานเป็นสิ่งสำคัญเพื่อประกอบการวางตำแหน่งของเครื่องดนตรีในสนาม เพื่อให้ทราบถึงแนวทำนองหลัก และแนวทำนองสอดประสาน ทำให้บทประพันธ์เพลงที่วงโยธวาทิตนำมาใช้ประกอบการแสดงสนามได้บรรดาส และสุนทรีย์ภาพทางด้านดนตรี รวมถึงความเข้าใจในการรับชมภาพในการแปรขบวนมากยิ่งขึ้น

2. การวิเคราะห์ภาพแปรขบวนชุดการแสดง Oneness เป็นผลงานของวงโยธวาทิตสุรศักดิ์มนตรี ในการประกวด World Music Contest (WMC) 2013 ซึ่งได้รับการคัดเลือกให้เป็นแหล่งความรู้ด้านศิลปะดนตรี หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

รูปที่ 1 ชื่อภาพ opening

ที่มา: (เอกวิทย์ สมจิตต์, 2556)

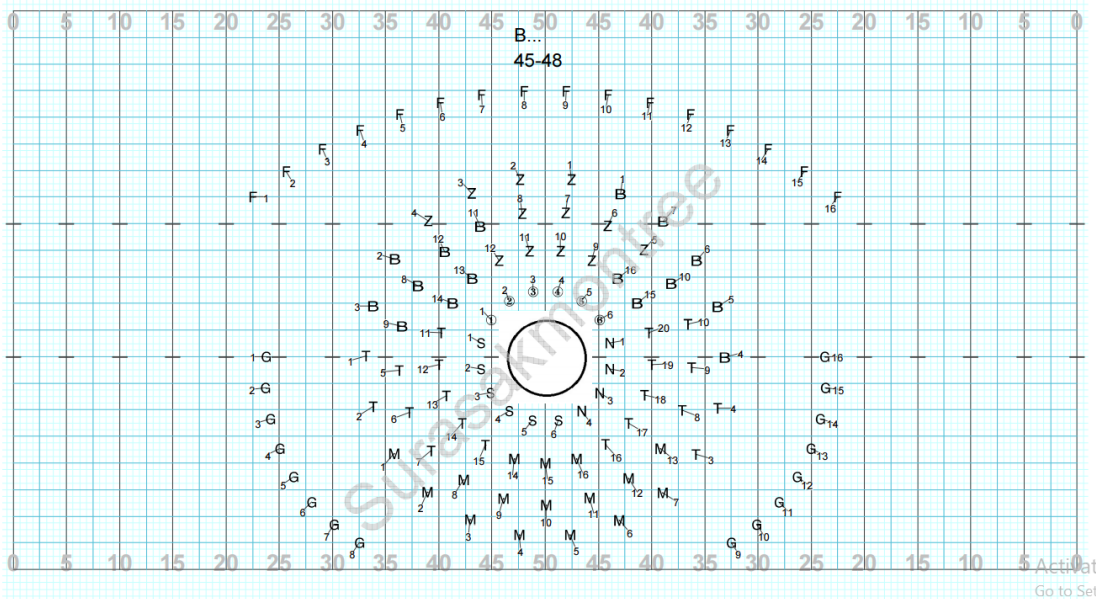
ผู้ออกแบบได้วางตำแหน่งของนักดนตรีทั้งหมดอยู่ในรูปวงกลมจำนวน 6 วง และมีการผสมผสานเครื่องดนตรี โดยทุกวงประกอบด้วย เครื่องดนตรีทรัมเป็ต เมโลโฟน บาริโตน และทูบา เพื่อให้ได้ยินเสียงครบทุกช่วงเสียง กล่าวคือ กลุ่มเครื่องดนตรีที่ให้ลักษณะเสียงสูง เสียงกลาง เสียงต่ำ และออกแบบให้เครื่องประกอบจังหวะจัดวางเป็นจุดศูนย์กลางของภาพ ทำให้นักดนตรีทุกคนมีจินตนาการที่จุดเดียวกัน อีกทั้งมีการหันหลังให้กับผู้ชม เพื่อใช้เทคนิคการสะท้อนของเสียงเข้าสู่อ้อมจันทร์ ทำให้ผู้รับชม มีอรรถรสในการได้ยินเสียงของแนวทำนองหลัก และแนวทำนองสอดประสาน ที่เกิดความตื่นเต้นเร้าใจ ก่อนการแสดง

Drill: oneness I.3dj

Set #18 Count: 140

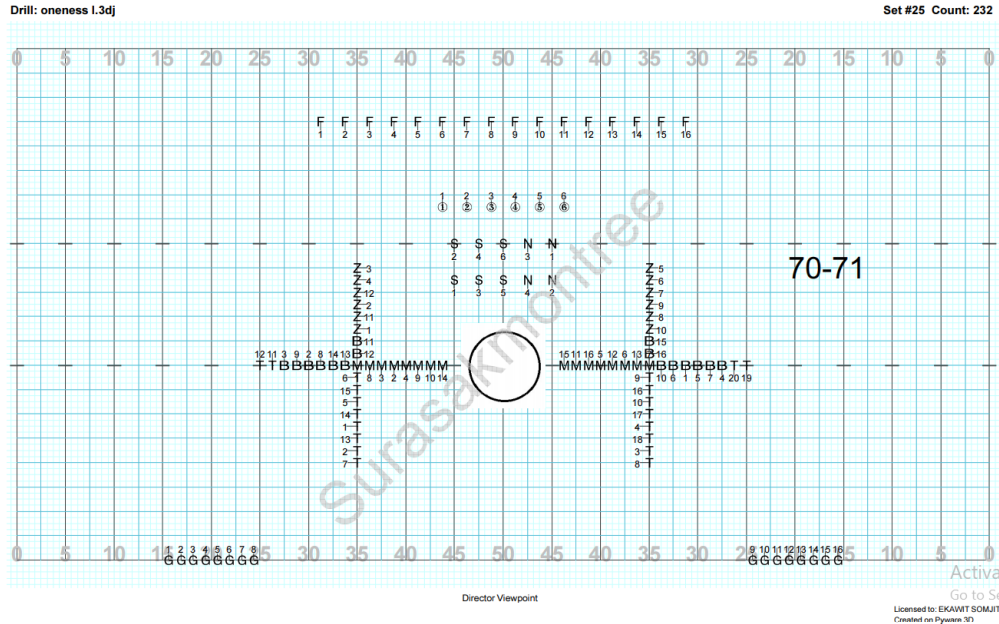

Activated
Go to Set

รูปที่ 2 ชื่อภาพ First impact

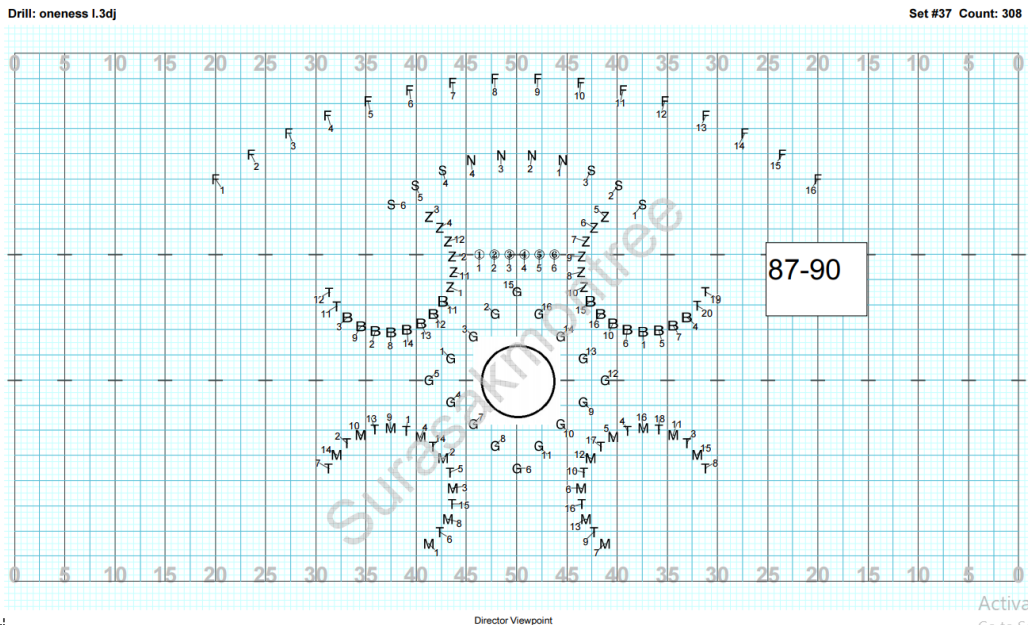
ที่มา: (เอกวิทย์ สมจิตต์, 2556)

ผู้ออกแบบได้วางตำแหน่งนักดนตรีที่เล่นเครื่องดนตรี เมโลโฟน ที่ให้ลักษณะเสียงกลาง ไว้ด้านหน้า และวางตำแหน่งนักดนตรีที่เล่นเครื่องดนตรี ทรัมเป็ต ที่ให้ลักษณะเสียงสูงไว้ตรงกลาง ส่วนตำแหน่งนักดนตรีที่เล่นเครื่องดนตรี บาริโตน และทูบา ที่ให้ลักษณะเสียงต่ำไว้ด้านหลัง ทั้งนี้เพื่อให้ได้เสียงที่อบอุ่น นุ่มนวล ตามที่ผู้ประพันธ์เพลงต้องการ สังเกตได้ว่ารูปนี้ จะเป็นรูปที่วงกลมเต็มวงไม่มีพื้นที่ว่างในวงกลมเพื่อให้สื่อความหมายของชื่อ Oneness ที่แปลว่า รวมเป็นหนึ่ง

รูปที่ 3 ชื่อภาพ ocean
 ที่มา: (เอกวิทย์ สมจิตต์, 2556)

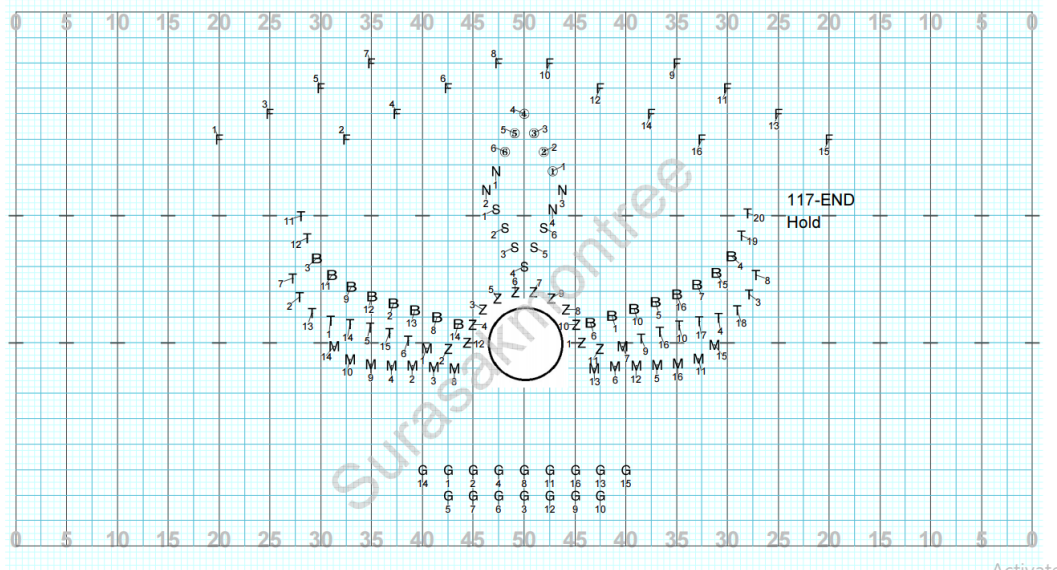
เป็นการวางตำแหน่งนักดนตรีไว้ 2 ข้างเท่า ๆ กัน และเครื่องประกอบจังหวะจะวางไว้ตรงกลางถัดไปด้านหลัง

รูปที่ 4 ชื่อภาพ ocean
 ที่มา: (เอกวิทย์ สมจิตต์, 2556)

เป็นการวางตำแหน่งนักดนตรีให้กลุ่มเครื่องดนตรีที่ให้ลักษณะเสียงกลางและเสียงสูงสลับกันอยู่ในรูปครึ่งวงกลมด้านหน้า และกลุ่มเครื่องดนตรีที่ให้ลักษณะเสียงต่ำ อยู่ในรูปครึ่งวงกลมด้านหลัง

Drill: oneness 1.3dj Set #44 Count: 440

Activate
Licensed to: EKARNIT SOMJITTT
Created on Pyware 3D

รูปที่ 5 ชื่อภาพ ocean
 ที่มา: (เอกวิทย์ สมจิตต์, 2556)

สังเกตได้ว่าผู้ออกแบบจะใช้แนวคิดการสะท้อนของกระจก ภาพทั้ง 2 ด้านจะเหมือนกัน ได้วางวางตำแหน่งของนักดนตรีและทำนองหลังทำนองประสานไว้เหมือนกันทั้ง 2 ฝั่ง เพื่อให้สอดคล้องกับเทคนิคเสียงแบบเซอร์ราวด์ เพื่อที่จะให้เสียงออกจากสนามมีความดังเท่ากันทั้ง 2 ฝั่ง ไม่หนักไป ฝั่งใดฝั่งหนึ่ง เพื่อให้มีบรรยากาศในการฟัง และเสียงที่ออกมาให้ตรงกับความต้องการของผู้ประพันธ์เพลงอีกด้วย

6. การอภิปรายผลและสรุปผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย ในผลงานชุดการแสดง Oneness ได้มีการออกแบบภาพแปรขบวนไว้หลายภาพ โดยทุกภาพมีลักษณะภาพที่คล้ายกัน ผู้ออกแบบได้ใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น การสะท้อนของเสียงมาใช้กับรูปภาพ เพื่อให้เกิดมิติในการฟัง หรือการนำทฤษฎีพื้นฐานในการแปรขบวน เช่นการเดินการเดินเลี้ยวซ้าย เดินเลี้ยวขวา, การเลี้ยวกิ่งซ้ายหัน ขวาหัน, การเดินแบบเฉียงและเดินถอยหลัง หรือการสะท้อนของกระจกทำให้ภาพทั้ง 2 ฝั่ง มีเสียงที่เท่ากัน เพื่อให้ได้เสียงตามที่คุณประพันธ์เพลงต้องการ และสังเกตว่าผู้ออกแบบจะให้ความสำคัญกับพื้นที่สนามโดยการสร้างกรอบพื้นที่ให้สอดคล้องกับภาพ เพื่อให้คนดูเห็นความสำคัญของพื้นที่ว่าง และมีการออกแบบภาพสำหรับนักดนตรีเดินผ่าน เพื่อดึงดูดผู้ชมให้ติดตามจนจบการแสดงอีกด้วย

2. อภิปรายผล การจากศึกษา และวิเคราะห์ได้ข้อสรุปดังนี้ แนวคิดการออกแบบภาพแปรขบวนชุดการแสดง Oneness จากโจทย์ที่ผู้ออกแบบโชว์ และผู้ประพันธ์เพลงได้ให้นายเอกวิทย์ สมจิตต์ ได้ศึกษาตัวบทเพลง และ รูปแบบของโชว์ เพื่อออกแบบภาพแปรขบวนให้สอดคล้องกับตัวบทเพลงและโชว์ จากจินตนาการของเขาจึงได้แนวคิดในการสร้างภาพหลัก

จากนั้นเขาได้สร้างภาพเชื่อมเพื่อให้ภาพที่ออกมาสมบูรณ์มากที่สุด ส่วนตัวผู้วิจัยได้นำแนวคิดที่ได้ศึกษามาพัฒนาด้านการออกแบบภาพแปรขบวนสำหรับวงโยธวาทิตมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้วิจัยและบุคคลที่สนใจในเรื่องนี้

ชุดการแสดง Oneness สามารถเป็นสื่อที่เหมาะสมในการเผยแพร่ในแนวคิดการออกแบบภาพแปรขบวนสนามสำหรับวงโยธวาทิตได้เป็นอย่างดี มีการใช้เทคนิคเกี่ยวกับเรื่องของเสียง การวางระบบเสียงในสนาม การใช้เสียงสะท้อนไปสู่ผู้ฟัง และการสร้างพื้นที่ของสนามให้เป็นส่วนหนึ่งของโชว์ เพื่อให้โชว์น่าติดตาม ทำให้ผู้ชมรู้สึกคล้อยตาม สนุกสนาน ตื่นตาตื่นใจ ผู้ออกแบบและควบคุมการแสดงคือ นายณัฐวัฒน์ สิทธิ มีขั้นตอนการทำงานทั้งหมด 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ประชุมคณะทำงานเพื่อระดมความคิดเห็นร่วมกัน
2. ตั้งโจทย์ปัญหาให้คณะทำงาน
3. สรุปลงและประเมินผลการทำงาน

สรุปได้ว่า แนวคิดของนายเอกวิทย์ สมจิตต์ ต้องการความแตกต่าง แปลกใหม่ ในการสร้างมิติสำหรับการเดินทางของเสียง การวางกลุ่มเครื่องดนตรี และการแปรขบวนสนามสำหรับวงโยธวาทิตจากรูปแบบเดิมในอดีต และนำเสนอออกมาโดยการถ่ายทอดตามเรื่องราวของผู้ออกแบบ และควบคุมการแสดง ที่ได้กำหนดไว้

7. เอกสารอ้างอิง

ชลหมู่ ชลานุเคราะห์ . (2536). พระเจนดุริยางค์ - ผู้วางรากฐานทางดนตรีสากลของไทย. ใน 110 ปีศาสตราจารย์

พระเจนดุริยางค์ ผู้วางรากฐานดนตรีสากลของไทย. กรุงเทพฯ : เอร่าวัฒนธรรมพิมพ์.

ชัยวัฒน์ บุญพันธ์. (2562). ศึกษาแนวคิดแนวคิดและวิธีการในการประพันธ์เพลงของ นรุตม์พล ณ พัทลุง. ดุริยางคศาสตร์

บัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

ธนาคาร แพทย์วงศ์. (2554).วงโยธวาทิต (Military band or Marching band). (Online).

http://kruthanakhan.blogspot.com/2011/08/blog-post_496.html, 15 มีนาคม 2563.

สธน โรจนตระกูล. (2554). ดนตรีภาคสนาม: กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

สยามกลการ. (2535). ประวัตติวงโยธวาทิต: ม.ป.พ.

สุกรี เจริญสุข. (2536). ประวัตติวงโยธวาทิต: ม.ป.พ.

เอกวิทย์ สมจิตต์. ผู้เชี่ยวชาญได้การออกแบบภาพแปรขบวนสำหรับวงโยธวาทิต. สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2563.

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

กลุ่มวรรณกรรมและภาษา

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ภาคบรรยาย

การศึกษาแนวคิดสตรีนิยมจากเนื้อเพลงแห่งยุคศตวรรษที่ 20 และ 21
A Study of Feminism in English Songs of the 20th and 21st Centuries

พนัญฉिता แก้วยอดทอง^{1*} และอภิรดี สุภาพ²
Phannita Kaewyodthong^{1*} and Aphiradi Suphap²

บทคัดย่อ

หลายปีที่ผ่านมาเป็นที่ยอมรับกันว่าสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างเพศชายและเพศหญิงคือรากเหง้าที่สำคัญของทุกปัญหาที่เกิดขึ้น การศึกษานี้มีขึ้นเพื่อวิเคราะห์ประเภทของสตรีนิยมที่ปรากฏในเพลงภาษาอังกฤษในศตวรรษที่ 20 และ 21 โดยในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เลือกเพลงภาษาอังกฤษรวมทั้งสิ้นสามสิบเพลง ผู้วิจัยทำการศึกษาโดยใช้ทฤษฎีสตรีนิยมและมุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์คำและเนื้อร้องของเพลง การเก็บข้อมูลวิจัยของการศึกษานี้เป็นวิธีเชิงคุณภาพแบบพรรณนาเนื่องจากวิจัยนี้ไม่ได้ใช้ตัวเลขทางสถิติ โดยนักวิจัยวิเคราะห์ทุกบรรทัดของเนื้อร้องโดยการวิเคราะห์เนื้อหา โดยมีผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้แก่ ประการแรกอุดมการณ์สตรีนิยมที่พบในบทเพลงได้แก่การเสริมสร้างและให้กำลังใจสตรีการต่อสู้ของสตรีในโลกที่ปกครองโดยบุรุษเพศการเรียกร้องความเคารพการสร้างการเป็นตัวแทนของสตรีขึ้นใหม่เสรีภาพของสตรีในการแสดงออกทางเพศสตรีในฐานะวัตถุนิยมสังคมนิยมสองมาตรฐานที่มีต่อสตรีและสตรีผู้ได้รับความรุนแรงและแก้แค้นบุรุษประการที่สองมีสตรีนิยม 4 ประเภทที่พบในบทเพลงที่ศึกษาได้แก่ สตรีนิยมสายเสรี, สตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน, สตรีนิยมสายมาร์กซิสต์, และสตรีนิยมสายสังคมนิยม

คำสำคัญ: สตรีนิยม, เพลง, เนื้อร้อง

Abstract

For several years, people have accepted that equality of the rights between male and female are the significant root of every problem existing in the world. This study aims to analyze feminist ideologies and types of feminism which are represented in English songs of the 20th and 21st centuries. In this case, Thirty English songs of the 20th and 21st centuries were chosen using feminist theory, emphasizing on words and lines of the song lyrics. Descriptive qualitative method was chosen. The researchers analyze every line by using content analysis. The result of the study are as follows. First, the researchers found feminist ideologies in songs as follows: empowering and encouraging women, women's struggle in male dominated world, demanding for respect, rebuilding women's representation, women's freedom to express their sexual expression, women as materialistic girls, the social's double standard toward women, and women getting violent and

¹ นิสิตปริญญาตรี หลักสูตรภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

² อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

* Corresponding author, E-mail: phannitakaewyodthong@gmail.com

revenge on men. Second, the researchers concluded four types of feminism in songs: liberal feminism, radical feminism, marxist feminism, and socialist feminism.

Keywords: Feminism, Song, Lyric

1. Introduction

Human life is full of ideas, values, and experiences which mostly will influence individual's life mentally and physically. People need to reflect their life experience and express their feelings through various ways such as crying, explanation, or by writing (Martiw et al., 2017). One of the most obvious ways which many people choose to express their feelings is through writing, and this is where literature has its place. It is found to be a kind of knowledge about human life that shows human existence. Through literary works, human life is easy to describe although it is difficult to define (Taum, 1997).

Song is one form of someone's expression about experiences, feelings, ideas, or thought. According to Martiw et al., 2017, song is also a form of mass communication and media messages between the communicators to the communicant in large numbers.

In the 20th and 21st centuries, the movement of women who demanded justice and equal rights with men are called Feminism. According to Hawkesworth, 2006, "Feminism is a movement that includes political movements, ideologies, and social movements that have the same goal: to secure, establish and achieve personal, economic, political, and social rights for women." The meaning of the statement is a movement that advocates for gender equality, and the goal of feminism is for all people to be treated equally. Many artists have the theme song of feminism such as Lesley Gore, Queen Latifah, Princess Nokia, Beyoncé Knowles, and so on.

According to Islamia (2017), "Female empowerment can be expressed through many ways, such as education, art, and much more. In art, feminism is often expressed in a form of a song, like Beyoncé with *Run the World (Girls)*, Lily Allen with *Fuck You*, Katy 3 Perry with *I Kissed A Girl*, Grimes with *Kill V. Main*, Fifth Harmony with *That's My Girl*, Daya with *Sit Still, Look Pretty*, Demi Lovato with *Confidence*, Dolly Parton with *Just Because I am a Women*, Yoko Ono with *Sisters, O Sisters, and many more*".

For several years, people have accepted that equality of the rights between male and female are the significant root of every problem existing in the world. Since there is no equality of the rights and respect for women, disabled people, LGBTQ, and people of color, feminists exist. Such inequality has been continually increasing in many countries. Many artists have come forward to address this issue of gender equality. through their works, several songs in the 20th and 21st centuries have the feminism theme and content. Lesley Gore, Queen Latifah, Princess Nokia,

Beyoncé Knowles, and so on who are the singers that sang those songs. came out as the representatives of oppressed women to show the world the origin of the oppression of women.

This is the main reason why the researchers are interested in analyzing English songs of the 20th and 21st centuries. In this present study, thirty English songs of the 20th and 21st centuries are chosen. Song lyrics are analyzed to find out the feminism ideology as well as the types of feminism reflected in songs of the 20th and 21st centuries by using the theory of feminism. The theory of feminism has a variety of genres such as Liberal feminism, Radical feminism, Marxist feminism, and Socialist feminism.

2. Objective of the Study

2.1 to analyze types of feminism found in English songs of the 20th and 21st centuries.

3. Review of Related Literature

3.1 History of Feminism

The beginning of the history of feminism started from the 18th century. According to Fraisse, 2002 [1995], The term Feminism seems to have been first used in 1871 in a French medical text to describe a cessation in development of the sexual organs and characteristics in male patients who are perceived as suffering from “feminization” of their bodies. The term became widely used in the mid-19th century when the Women’s right movement emerged in the United States of America with the Seneca Falls Convention of 1848 (Pande, 2018). Feminism includes a belief in political, economic, social, and cultural equality of women. It is typically separated in three waves.

The first wave was in the mid-19th and early 20th centuries, dealing with property rights, and equal rights for women, particularly the rights to vote or suffrage. In Britain the Suffragettes campaigned for the women’s vote. In 1918 the Representation of the People Act 1918 was passed granting the vote to women over the age of 30 who owned houses. In 1928 this was extended to all women over eighteen (Phillips, 2004).

The second wave was in the 1960s and 1970s. This period focused on equality and anti-discrimination. Protests were centered around women’s inequality not only in the context of women’s political rights but in the areas of family, sexuality and work. The movement encouraged women to understand aspects of their own personal lives as deeply politicized, and reflective of a sexist structure of power (Pende, 2018).

The third wave of feminism started in the early 1990s to the present. The movement arose as a response to perceived failures of the second-wave. It was also a response to the backlash against initiatives and movements created by the second-wave that over-emphasized

the experiences of upper middle-class white women (Pende, 2018). And feminism has failed to address the concerns of women of color, lesbians, immigrants and religious minorities (Onion et al., 2019).

3.2 Review of Related Theories

This theory is used to find out what are the feminist ideologies and types of feminism represented in English songs of the 20th and 21st centuries. According to the book “Feminist Thought: A More Comprehensive Introduction” written by (Tong, 2009), there are some types of feminism embraced by the feminist including Liberal feminism, Radical feminism, Marxist feminism and Socialist, Psychoanalytic feminism, Care-Focused feminism, Multicultural, Global, and Postcolonial feminism, Eco-Feminists, Postmodern feminist or Third Wave. In this research, the researchers present four types of feminism, they are Liberal feminism, Radical feminism, Socialist feminism and Marxist feminism.

3.2.1 Liberal feminism

According to Rosemarie Tong, 2009 that Liberal feminism is not about women who can do anything that men can do, but it is more about some women who can do anything that they want. It means that women have the same freedom as men, and women can express themselves by doing anything that they want to do, since women are equal to men. Liberal feminism asserts the equality of men and women through political and legal reform (Feminist Movements and Ideologies, 2020). It is an individualistic form of feminism and feminist theory, which focuses on women’s ability to show and maintain their equality through their own actions and choices (A Feminist Approach to Sociological Theory, n.d.).

Liberal feminism is a particular approach to achieving equality between men and women that emphasizes the power of an individual person to alter discriminatory practices against women (Paigesantos 4, 2018). Liberal feminism aims for individuals to use their own abilities and the democratic process to help women and men become more equal in the eyes of the law, in society and in the workplace (Flashcard Machine, n.d.). By organizing women into larger groups that can speak at a higher level, lobbying legislators and raising awareness of issues, liberal feminists use available resources and tools to advocate for change. As such, they stand in contrast to Marxist or socialist feminists who believe the democratic process itself needs to be changed (Caña, 2013).

3.2.2 Radical feminist

This type of feminism has spread out in the United States since the 1960s and 1970s. Radical feminist beliefs are based on the idea that the main cause of women's oppression originates from social roles and institutional structures being constructed from male supremacy and patriarchy (Marxism, 2017).

The main difference between radical feminism and other branches is that they didn't concentrate on equalizing the distribution of power (Juliakailee, 2018). Instead, they focused their efforts on completely eliminating patriarchy by transforming the entire structure of society. More specifically, they wanted to get rid of traditional gender roles (Marxism, 2017).

Radical feminism was a branch that formed during the second wave of feminism in the 1960s. At this point in time, women had won the right to vote and were working more outside of the home (Radical feminism: Definition, Theory & Criticism, n.d.)

In addition, the United States had gone through the sexual revolution which had lowered the pressure for people to be strictly monogamous and had given them more room for sexual expression. In other words, life for women had greatly improved over the previous half century (Younis, n.d.). However, women still experienced oppression on a regular basis (Radical Feminism: Definition, Theory & Criticism, n.d.).

3.2.3 Marxist feminism

Marxist feminism is growing up in the second wave during the late 1960s and 1970s, in Britain especially. Marxist feminism is a species of feminist theory and politics that takes its theoretical bearings from Marxism, notably the criticism of capitalism as a set of structures, practices, institutions, incentives, and sensibilities that promote the exploitation of labor, the alienation of human beings, and the debasement of freedom. For Marxist feminists, empowerment and equality for women cannot be achieved within the framework of capitalism. According to Guerin, 1979 states that “Marxist feminists attack the prevailing capitalistic system of the West, which they view as sexually as well as economically exploitative. Marxist feminist thus combines study of class with that of gender”.

Marxist feminism is reluctant to treat “women” as a stand-alone group with similar interests and aspirations. Marxist feminism thus distinguishes itself from other modes of feminist thought and politics by attending critically and systematically to the economic organization of societies, including stratification along the lines of class; by refusing to accord the category of “women” separate and special status, without regard to class; by its commitment to the overthrow of capitalism; and by its allegiance to working-class and impoverished women (Stefano, 2014)

3.2.4 Socialist feminism

Socialist feminism addresses women's inequality in a two-pronged approach, connecting capitalism and patriarchy and proving that patriarchy isn't the sole source of oppression. The first objective is often referring to women's limited roles in society, staying at home and raising a family, as a major factor in their oppression. The second object aims to show that women can experience it in various other ways, including race, class, sexual orientation, and education,

among others (Amanjotklair, 2018). Socialist feminism gained momentum during the 1960s to 1970s, a timeframe also known as the second wave of feminism (Socialist Feminism: Definition & Overview, n.d.). This wave was focused on social welfare issues. Though it is not considered the most radical form of feminism, socialist feminism still has strong ties to Marxist theory and calls for a major shift in societal structure. More specifically, it calls for an end to the capitalist economic system, which social feminists believe perpetuates sexism, patriarchy, and a division of labor based on gender (Socialist Feminism: Definition & Overview, n.d.). A common mentality during that second wave of feminism was that children needed their mothers at home in order to be properly nurtured. However, with the rise of single mothers and a lack of affordable childcare and liveable working wages for women, socialist feminism began to spread.

3.3 Related Studies

Firstly, Glantz (2013) The title of the thesis “Women in Popular Music Media: Empowered or Exploited?”. This research examines these questions by investigating the validity of two leading radical feminist theoretical perspectives about the acceptability of popular media’s hypersexualized representation of women. This research aims to bridge the gap between feminist theoretical dialogue and the experiences of women’s lives by using a feminist theoretical lens, investigates women’s attitudes towards and beliefs about the representation of women in popular music media. The findings of this study challenge the idea that women’s understanding of and experiences with popular music’s representation of women are universal. The findings also challenge the idea that one radical feminist perspective can be validated to the point of excluding another.

Secondly, Martiwi et al., 2017. In their research with title “Liberal Feminism’s Aspect in Katy Perry’s Songs” In their research, they chose only one singer, Katy Perry to analyze her songs. There are several issues in their research. The first issue is to find out a number of liberal feminism aspects are found in Katy Perry’s song lyrics. The second issue is to find out the powers of women contained in Katy Perry’s song lyrics. They concluded that there are 14 data that contains an ideology of liberal feminism which is based on the aspect of personal autonomy freedom. The liberal feminism that is mostly found is being free of the limits set by patriarchal paternalism. The power or the ability is in the form physical and psychological cause women today are different from the women in the past. Submission of ideology or message about liberation of women or liberal feminism through the lyrics of the song is a creative way, so the ideology which was appointed to be easily understood and accepted by a wide audience.

Lastly, Vos, 2017. The title of the thesis “I’ll Grind ‘till I Own It”: African-American Feminism in Hip-Hop”. The thesis investigates African-American feminism in hip-hop by researching how African American female hip-hop artists deal with stereotyping, sexism, racism and black feminisms in their music, lyrics and music videos. This research mostly focuses on

recent work by artists Nicki Minaj and Beyoncé. The researcher concluded that the impact and influence of female hip-hop artists is immense by judging from the success and perception of their work. Nicki Minaj uses hip-hop to express pride in their heritage and make use of the stereotypes surrounding them to flip the script and counter them. Beyoncé also deliberately uses the stage she has to express feminist ideas. These women have the power to make women of color increasingly more respectfully represented.

4. Research Methodology

4.1 Method of the Research

The research method is basically a scientific way to obtain data for the purpose and usefulness. Qualitative method is used to understand people's beliefs, experiences, attitudes, behavior, and interactions. It generates non-numerical data. Qualitative research focuses on understanding a research query as a humanistic or idealistic approach. In this research, the researchers used a descriptive qualitative method because the researchers would like to find out feminism ideology and types of feminism represented in song lyrics. The data should be sentence explanations without any numerical data, percentage or mathematical technique.

4.2 Data Collections

In collecting the data, the researchers use some steps to collect the data for this research. The first step is reading the selected song lyrics from the beginning to an end in order to analyze the feminist ideologies of song lyrics. The second step is selecting song to examine, the feminist ideologies and types of feminism embedded in the song lyrics. The third step is clarifying song lyrics that describe the feminist ideologies in song lyrics. The other step is analyzing the data, the researchers will analyze the feminist ideologies and types of feminism in song lyrics. The last step is finding and concluding the feminist ideologies and the types of feminism appeared in song lyrics.

There are some kinds of data collection as follows:

4.2.1 Primary Data

Primary data is the data obtained by reading and finding the lyrics that have the feminist theme in the song lyrics.

4.2.2 Secondary Data

Secondary data is the data that has been obtained by the data that already exist for certain purposes: literary study and articles derived from the internet.

4.3 Data Analysis

In analysis the data, the researchers analyzed the data by focusing on the feminist ideologies and the types of feminism in English songs of the 20th and 21st centuries. After the data collection, the researchers analyze feminist ideologies and types of feminism that will be used then do some steps. The first step is listening to thirty English songs of the 20th and 21st centuries. The second step is reading the lyrics to understand and find out the results and the answers of the issues in this study. The last step is making conclusions from the result and discussion.

5. Result and Discussion

5.1 Types of Feminism in Songs

In this research, the researchers only found four types of feminism in thirty English songs of the 20th and 21st centuries; they are liberal feminism, radical feminism, marxist feminism, and socialist feminism. According to Halim (2017): Liberal feminism is a theory which states that men and women have equal rights. Radical feminism is a view of the oppression of women which is resulted from a patriarchal system in which women are the principal object of oppression by male's power. Marxist feminism is a more understanding view of the problem of slavery to women. Socialist feminism is a theory that emphasizes the aspects of gender and economic classes in the oppression of women.

The first type of feminism is Liberal feminism. Liberal feminism is trying to make women and men equal, corporate, independent and free to decide their own future (Nugraha, 2018). Liberal feminism asserts the equality of men and women through political and legal reform (Feminist movements and ideologies, 2020). The researchers found liberal Feminism in the songs following. The lyrics from the song, 'I Am Woman'. The artist expresses strong and confident women who stand up for equal opportunities in society. It includes on liberal feminism because those lyrics show the confidence, strength, and opportunities in society. The liberal feminism is found in song lyrics, Do Right Woman, Do Right Man. The lyrics express that women and men are the same because everybody is human, and women are not object which men can use to play or do anything they need. The liberal feminism is found in song lyrics "Can't Hold Us Down" because the lyrics above express the gender-related double standard women faced and encourages females to call out and stand up for equal opportunity like males in society. The lyrics from the song, 'Four Women' express that black women were seen in negative or sexual ways. They were seen as sexual objectification or prostitutes. Actually, women are human like men are. Therefore, this song describes the difference in human beings of women in men's sight in which men thought women are not human like them but objects that anyone can buy. Liberal

feminism is found in the lyrics from the song, Just Fine. The lyrics express that everyone can do what they want to do, and they have freedom to choose their choice in society. Therefore, liberal feminism appears in these lyrics. The lyrics from the song, 'U.N.I.T.Y' express that women are degraded to a sex object and called "bitches" and "hoes." It shows that men do not respect women because they do not see the value of women. The lyrics from the song, 'What It Feels Like for a Girl'. From the line "When you open up your mouth to speak Could you be a little weak?" These show that women are limited in commenting. Men see that women's expressions are not valuable enough for men to focus on or think. The lyrics from the song, 'Don't Touch My Hair'. From the lyrics, the word "hair" may be considered as life or women's identity. Women do not want their life to be controlled by men. In this case, the words "soul" and "crown" are also considered as life or women's identity. Women want men to respect them because women are humans and also have feelings like men. The lyrics from the song, 'No Man Is Big Enough For My Arms'. From the lyrics, the artist would like to speak out that women should deserve dignity and respect. The lyrics from the song, 'Your Dog'. The artist wants to call out that women and men are equal because we are human. So, women should be treated as humans, not dogs that are controlled by owners or men. The lyrics from the song, 'Juice '. From the lyrics, the word "snack" is a slang word used as a compliment for someone's appearance. And the singer also conveys that women are not only beautiful, but they also have more than beauty. Women may also be good at others which is not only their appearance. Even though men think women cannot be successful, but actually women can be successful like men if they have opportunities.

The second type of feminism is Radical feminism. The radical feminist says that oppression of women occurs because she is a woman or is feminine, and because politics is a structure in which one group is controlled by another, so sexual politics is how men control women or the patriarchy system. The root cause of women's oppression is the patriarchy, and the main institution of this system is the family. The researchers found radical feminism in the songs following. The lyrics from the song, 'Cell Bound Blues'. The artist indicates the self-protection of women from her husband who abused her. This is due to the patriarchal system in which men have power and are violent against women. But women should not be treated violently by men or husbands. The lyrics from the song, 'Quiet'. The lyrics above can express that women receive the pressure of society or violence, and they would rather speak than be quiet. Moreover, it can indicate that the artist would like to encourage people who are hurt or pressured by society to speak out for justice, quality, and respect for each other. Women want to have freedom from oppression by using violence. The lyrics from the song, 'Praying'. The lyrics above express the feeling of being proud. This line 'No more monsters, I can breathe again' conveys that this woman is free from the men who hurt her and are compared as the monster.

And the line “And you said that I was done. Well, you were wrong and now the best is yet to come” shows that this woman does not believe in men anymore and she wants to find her own way. The lyrics from the song, ‘Nameless, Faceless’. From the lyrics, it shows that society does not have safety for women when they walk at night because men might harm them. So, women have to protect themselves from men. The artist wants to make the world realize about the safety of women from men. The lyrics from the song, ‘Girls Need Love’. The lyrics above express the sexual double standard between men and women. Women cannot express when they need their desires. While men are allowed to open their desires or feelings about the sexual. Women should be able to express their sexual desire like me.

The third type of feminism is Marxist feminism. Marxist feminism is a branch of feminism that locates the oppression of women in the context of a Marxist analysis of the oppression of the working class, thus viewing the oppression as systemic and ubiquitous. Marxist feminism concentrates on the economic aspects of women’s oppression and advocates remedies largely consonant with Marxist principles (APA Dictionary of Psychology, n.d.). The researchers found marxist feminism in the songs following. The lyrics from the song, ‘Four Women’ express that white supremacy like in these lines "my father was rich and white. He forced my mother late one night." are indicated the power and oppression of Saffronia's white father to his black wife. Her white father is rich because he works outside the home and obtains money while her mother is only a housewife who cannot get any income. His mother is forced to take care of the children and the house and she cannot work outside.

The last type of feminism is Socialist feminism. Socialist feminism addresses women's inequality in a two-pronged approach, connecting capitalism and patriarchy and proving that patriarchy isn't the sole source of oppression. The first objective is often referring to women's limited roles in society, staying at home and raising a family, as a major factor in their oppression. The second object aims to show that women can experience it in various other ways, including race, class, sexual orientation, and education, among others (Alisbo, n.d.). The researchers found socialist feminism in the songs following. The lyrics from the song, ‘I’m Coming Out’. This song "I’m Coming Out" represents self-worth and self-love. It encourages women to step out on their own and don't afraid to be and do what they want. If women want to be accepted and released, they need to get involved in public production and honorable work at the management level. If they do, they will be at the same level as men. The lyrics from the song, ‘Run the World (Girls)’. From the lyrics, the word “mutha” is used to call bad boys or men. Normally, men are the gender who run the world, but the women in this song are very ambitious. They will not fall under men and will run the world. Women in this song want freedom to work or run the world as men. The lyrics from the song, ‘Flawless’. The socialist feminism is found in song lyrics

because the lyrics above express women can do anything, such as having ambition or success in various fields but not being better than men. If they want to be successful like men, they need to do the work or get involved in the men's work.

5.2 Discussion

The results revealed types of feminism found in English songs of the 20th and 21st centuries. The researchers use the theories in the book "Feminist Thought: A More Comprehensive Introduction" written by Tong to analyze the types of feminism in song lyrics similar to previous studies. The researchers found four types of feminism in songs, which are Liberal feminism, Radical feminism, Marxist feminism, and Socialist feminism. According to Martiwi et al., (2017) included the liberal feminism mostly found to be free of the limits set by patriarchal paternalism. For this study, most of songs express trying to make women and men equal, corporate, independent and free to decide their own future, which show Liberal feminism. Furthermore, Liberal feminism is the most found in many songs. It shows women want to have their own choice in work or society as men.

6. Conclusion

Most importantly, the researchers analyzed the types of feminism which appear in English songs of the 20th and 21st centuries. The researchers also analyzed the reasons for using feminism from several artists in the 20th and 21st centuries. In analyzing those songs, the researcher used the theories of feminism from the book "Feminist Thought: A More Comprehensive Introduction" written by Tong (2009). The songs were analyzed and clarified were thirty songs. Meanwhile, the types of feminism found in songs were approximately four types which are liberal feminism, radical feminism, marxist feminism, and socialist feminism. First of all, liberal feminism was found in eleven songs as following: "I Am Woman", "Do Right Woman, Do Right Man", "Can't Hold Us Down", "Four Women", "Just Fine", "U.N.I.T.Y", "What It Feels Like for a Girl", "Don't Touch My Hair", "No Man Is Big Enough For My Arms", "Your Dog", and "Juice". These songs express the equality of men and women through political and legal reform. Secondly, radical feminism was found in these songs: "Cell Bound Blues", "Quiet", "Praying", "Nameless, Faceless", and "Girls Need Love". These songs are radical feminism because most of them express women's oppression from the patriarchy, and the main institution of this system is the family. Thirdly, the researchers found marxist feminism in the song "Four Women" because this song expresses the inequality of working between men and women. Lastly, socialist feminism was found in songs "I'm Coming Out", "Run the World", and "Flawless". These songs convey the feelings of women who want to get involved in public production like men. Therefore, most

of the types found are liberal feminism, radical feminism, socialist feminism, and marxist feminism respectively.

7. Implications

This study explains that expressing feelings through songs is the common way in which an artist can perform. Feminism is in many media and this research project aims at expanding the knowledge of the readers. To provide the information and knowledge to students or people who are interested in analysis and learning feminism in song of the 20th and 21st centuries. The findings of this study will directly benefit people who want to understand and know how feminism in songs is. This research will display the inequality of the gender's right in songs occurring in songs and warn people to realize the right of women.

Theoretically, this research is hoped to be able to add the vocabulary of literary study which is related to song lyrics. It is also expected that this research will be a reference for the readers to widen their knowledge about song lyrics. And it will be able the readers to understand about feminism in song lyrics. Moreover, this research is hoped to provide the information and knowledge to students or people who are interested in analysis and learning feminism in song.

Practically, this research may make the readers realize that one's right is not based on gender and the inequality of the gender's right in songs occurring in songs and warn people to realize the right of women.

Reference

- A Feminist Approach to Sociological Theory. (n.d.). Retrieved from <https://hulybyfuqasyzy.accademiaprofessionebianca.com/a-feminist-approach-to-sociological-theory-32685tx.html>
- Alisbo, R. R. (n.d.). Masculinity. Retrieved from <https://www.scribd.com/document/430720784/THE-MASCULINITY-THEORY-docx>
- Amanjotklair. (2018). Political Ideology. Retrieved from <https://quizlet.com/ca/266801229/pol-100-chapter-3-flash-cards/>
- APA Dictionary of Psychology. (n.d.). Retrieved from <https://dictionary.apa.org/marxist-feminism>
- Caña, R. J. (2013). Being free of violence and the threat of violence: Violence and the threat of violence. Retrieved from <https://www.scribd.com/document/422634065/Liberal-Feminism>

- Feminist Movement and Ideologies. (2020, November 13). Retrieved November 14, 2020, from Wikipedia, The Free Encyclopedia https://en.wikipedia.org/wiki/Feminist_movements_and_ideologies Flashcard Machine. (n.d.). Retrieved from <https://www.flashcardmachine.com/unit-1283.html>
- Genius (website). (2020, September 28). Retrieved November 14, 2020, from Wikipedia, The Free Encyclopedia: [https://en.wikipedia.org/wiki/Genius_\(website\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Genius_(website))
- Genius. (2020, October 25). Retrieved November 14, 2020, from Wikipedia, The Free Encyclopedia: <https://en.wikipedia.org/wiki/Genius>
- Glantz, J. (2013). Women in Popular Music Media: Empowered or Exploited?. *The Spectrum: A Scholars Day Journal*, 2(5), 1-38. Retrieved from <https://digitalcommons.brockport.edu/spectrum/vol2/iss1/5>
- Islamic, R. P. (2017). Female Empowerment in Selected Beyoncé's Song Lyrics (Doctoral dissertation, Pasundan University, Bandung, Indonesia). Retrieved from <http://repository.unpas.ac.id/31712/>
- Juliakailee. (2018). Liberal Feminism. Retrieved from <https://quizlet.com/292472242/wgs-final-flash-cards/>
- Lesley Gore Biography. (2020, July 15). Retrieved from <https://www.biography.com/musician/lesley-gore>
- Martwi, R., Karlina, E., Suharyadi, D. (2017). Liberal Feminism's Aspect In Katy Perry's Songs. *Progressive*, 12(2), 1-12. Retrieved from https://media.neliti.com/media/publications/227323-liberal-feminisms-aspect-in-katy-perrys-8b84cbf2.pdf?fbclid=IwAR0l6bQtQfdPie9ID-8IRZEXIVnuEv-iFnOqw_R2KxDGvb5hD2EECatKA6c
- Marxism. (2017, May 31). Radical feminism. Retrieved from <https://www.slideshare.net/markfloricar1/radical-feminism>
- Nugraha, A. G. (2018). A Study of Feminism on Keeva Tee's Hierarchy of Needs in The Novel by Sadie Turner and Colette Freedman: Anomalies "The Rise of Underground" (Doctoral dissertation, University of Darma Persada, Jakarta, Indonesia). Retrieved from <http://repository.unsada.ac.id/497/>
- Onion, A., Sullivan, M., & Mullen, M. (2019, November 20). Feminism. Retrieved from <https://www.history.com/topics/womens-history/feminism-womens-history>
- Paigesantos4. (2018). Feminist. Retrieved from <https://quizlet.com/275130819/wgs-101-exam-1-flash-cards/>
- Pande, R. (2018). The History of Feminism and Doing Gender in India. *Revista Estudos Feministas*, 26(3), 1-17. Retrieved from

https://www.scielo.br/pdf/ref/v26n3/1806-9584-ref-26-03-e58567pdf?fbclid=IAR3o8gVuJPU-Lm_K-OvQEIxQUMj24ZthuBf23_9ypraGAcz F4 GRA x58

Radical Feminism: Definition, Theory & Criticism. (n.d.). Retrieved from

<https://study.com/academy/lesson/radical-feminism-definition-theory-criticism.html>

Sihotang & Plorensia, Y. (2019). An Analysis of Feminism in Toba Batak Song Lyrics

(Doctoral dissertation, Universitas HKBP Nommensen, Medan, Indonesia).

Retrieved from [http://repository.uhn.ac.id/bitstream/handle/123456789/3239/Yeni%](http://repository.uhn.ac.id/bitstream/handle/123456789/3239/Yeni%20Plorensia%20Sihotang.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

[20Plorensia%20Sihotang.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://repository.uhn.ac.id/bitstream/handle/123456789/3239/Yeni%20Plorensia%20Sihotang.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Socialist Feminism: Definition & Overview. (n.d.). Retrieved from

<https://study.com/academy/lesson/socialist-feminism-definition-lesson-quiz-htm>

Stefano, C. D. (2014, September 10). Marxist Feminism. Retrieved from

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/9781118474396.wbept0653>

Tong, R. (2009). Feminist Thought: A More Comprehensive Introduction. Retrieved from

https://excoradfeminisms.files.wordpress.com/2010/07/feminist_thought_a_more_comprehensive_intro.pdf

Vos, V. (2017). I'll Grind till I Own It: African American Feminism in Hip-Hop (Doctoral dissertation, Utrecht University, Utrecht Province, Netherlands). Retrieved from

<http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/35366>

Younis, R. (n.d.). Gender Studies- UET Lahore. Retrieved from

<https://www.studocu.com/row/document/university-of-engineering-and-technology-lahore/gender-studies/other/gender-studies/6469736/view>

การวิเคราะห์ภาษาอังกฤษแบบแอฟริกันอเมริกันในบทเพลงของบียอนเซ่

An Analysis of African American English in Beyoncé’s Songs

ฟาติน ฮูลู^{1*} และไพโรจน์ เบ็ญญู²

Fatin Hulu^{1*} and Pairote Bennui²

บทคัดย่อ

ภาษาอังกฤษแบบแอฟริกันอเมริกันถือว่าเป็นภาษาท้องถิ่นของภาษาอังกฤษแบบอเมริกันที่มีการใช้ของคนเฉพาะกลุ่มซึ่งมีความโดดเด่นในการออกเสียง การสร้างคำ และโครงสร้างทางภาษา ที่แตกต่างจากภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบอเมริกัน ดังนั้นภาษาอังกฤษชนิดนี้ถูกมองว่าเป็นภาษาอังกฤษที่ไม่ถูกต้องจากภาษาอังกฤษมาตรฐาน ปัจจุบันภาษาอังกฤษแบบแอฟริกันอเมริกันปรากฏในสื่อต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ และบทเพลง งานวิจัยเรื่องนี้ให้ความสำคัญกับบทเพลงซึ่งเป็นที่มีการใช้ภาษาอังกฤษชนิดนี้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะบทเพลงของนักร้องชื่อดังนาม บียอนเซ่ โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อวิเคราะห์ด้านการออกเสียงของภาษาอังกฤษแอฟริกันอเมริกัน 2) เพื่อบ่งชี้ลักษณะของคำภาษาอังกฤษแบบแอฟริกันอเมริกัน และ 3) เพื่อตรวจสอบลักษณะทางไวยากรณ์ที่โดดเด่นของภาษาอังกฤษแบบแอฟริกันอเมริกัน โดยวิเคราะห์ผ่านอัลบั้ม B’day และ I am... Sasha Fierce

การวิเคราะห์ค้นพบว่าบทเพลงของบียอนเซ่มีลักษณะโดดเด่นในภาษาอังกฤษแบบแอฟริกันอเมริกันในด้านการออกเสียง ด้านคำ และการใช้ไวยากรณ์ ในความเป็นจริงภาษาอังกฤษแบบแอฟริกันอเมริกันนั้นเกิดจากความตั้งใจและการเรียนรู้จากสังคม มิได้มาจากการใช้ภาษาตามอำเภอใจอย่างที่มักถูกเถียงกันในข้างต้น จากการศึกษาเรื่องนี้ ภาษาอังกฤษของชาวแอฟริกันควรได้รับการยกย่องให้เป็นอีกหนึ่งภาษาที่มีความน่าสนใจ เนื่องจากอุตสาหกรรมเพลงภาษาอังกฤษนั้นได้ใช้องค์ประกอบของภาษาอังกฤษที่มาจากสังคมแอฟริกัน เพื่อดึงดูดความสนใจของการใช้ภาษาที่แตกต่างจากภาษาอังกฤษมาตรฐาน

คำสำคัญ: ภาษาอังกฤษแบบแอฟริกันอเมริกัน, การออกเสียง, คำ, ไวยากรณ์, เพลง, บียอนเซ่

Abstract

African American English (AAE) is a local variety of American English used by specific speakers in which pronunciation, word formation, and sentence structures are distinctive from Standard American English (StAmE). This makes AAE seen as a broken language when compared to Standard English. At present, this variety of English appears in various media such as films, television dramas, and songs. This research points out only songs in which African American English is obviously used. It pays attention to the song of Beyoncé, the well-known American

¹ นักศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

² รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

* Corresponding author, Email: fatinhulu@gmail.com

singer, through the following aims: (1) to analyze outstanding phonological features of African American English, (2) to identify lexical features of African American English, and (3) to examine distinctive grammatical features of African American English, especially her two albums: B'Day (2006) and I Am... Sasha Fierce (2008).

The analysis shows that Beyoncé's songs provide outstanding phonological, lexical, and grammatical features of African American English. As discussed earlier, the African American English is not a careless use of a language, but it is derived from African Americans' intention and social learning. This study suggests that African American English should be considered as a local language since it follows the rules of Standard English and becomes a major language in music industry to draw listeners' attention.

Keywords: African American English, Pronunciation, Words, Grammar, Songs, Beyoncé

1. Introduction

English is known as a universal language of the world. There are many English speakers nowadays, but five countries – the United States of America, the United Kingdom, Canada, Australia, and New Zealand – are called English native speaking countries. In this regard, there is one group of people that has influenced over music industry in the U.S. They speak English, but their English is outstandingly different from British/American Standard English. They are called 'African Americans'. They have their historical origin as 'slaves'. In the seventeenth century, the African slaves first arrived in America. They brought their own dialect called African American English (AAE) which is a dialect of English by picking up from the white speakers, and that dialect of English historically derives from the British Isles (Tottie, 2002, Trudgill, 2000). In the eighteenth century, African Americans used music to counter the slavery in America. They have had a significant influence on every genre of American music. African American music reflects the hardship and triumphs of African Americans in the United States. Since white Americans or Anglo American consider African Americans separately and unequally, African Americans have created distinctive music to express their identity in African American songs. This leads African American English to become the language with distinctive phonological, lexical and grammatical features.

African American English is widely spoken by ethnic groups in the United States of America. According to United States Census Bureau (2016), a number of Black or African Americans in the United States is considered to be 36.4 million people, or 12.9 percent of the total population in mainly 10 states where they mostly reside, namely New York, California, Texas, Florida, Georgia, Illinois, North Carolina, Maryland, Michigan, and Louisiana. This means, this variety of English is considered as one of the most important dialects of American English because of a large number of the speakers.

Indeed, AAE has developed from Creole and Pidgin English. When African American slaves arrived in the United States, they undoubtedly brought the Creole languages to the new world, especially the creoles of Jamaica, Guyana, Sierra Leone and Gullah. Since they did not have any similar languages to the people in the area, they created a common pidgin language. The Pidgin language is an adaptation of language used as a means in a specific community. They continued living in the society and developed an English-based creole language until today. This language, thus, becomes AAE in which pronunciation, words and sentence structures are moving closer to Standard English, but it has its linguistic and cultural identities (Glenn, 2019).

The use of AAE is widely found in a variety of media such as movies, television dramas and series, as well as songs. This variation of English is thus disseminated by a number of artists to the world audience. One of the most famous African American singers is Beyoncé Knowles. Most of her songs are composed in R&B and pop songs. Additionally, she is a composer, producer, actress, influencer, and model. All of these roles make her influential to many people in the world (Britannica, 2020). Followers on her Instagram are approximately 154,000,000 (Instagram, 2020). According to the Ringer (2020), Beyoncé seems to be on every rank of the greatest African American singer or the greatest female pop star singer. The use of English in Beyoncé's songs reveals the distinguishing phonological, lexical, and grammatical features.

Due to the distinctiveness of AAE found in Beyoncé's songs, this research aims to analyze the phonological, lexical, and grammatical features of this local variety of English used in her songs. Since she is one of the most famous African American singers, she can represent the user of African American English to reflect their identity. In this study, only her two albums - B'Day and I Am... Sasha Fierce – were selected to analyze for the linguistic features.

2. Objective of the Study

- 2.1 To analyze outstanding phonological features of African American English in Beyoncé's songs
- 2.2 To identify lexical features of African American English in Beyoncé's songs
- 2.3 To examine distinctive grammatical features of African American English in Beyoncé's songs

3. Theoretical Framework

This study adopts a number of theories to analyze linguistic features of AAE in Beyoncé's songs. First of all, Curzan and Adams's (2012) work provides seven types of English phonological rules including assimilation, dissimilation, metathesis, weakening (lenition), strengthening (fortition), insertion, and deletion. In this regard, only four types – weakening, deletion, assimilation, and insertion – are

commonly used in AAE sound features (Green, 2002). Each is described. Firstly, weakening presents a weak sound. It refers to omitting some consonant sound in the word, that is, it is a process which attempts to reduce the clarity of articulation. Secondly, deletion means speech sounds disappearing from words or some segments are deleted (Curzan and Adams, 2012). Thirdly, assimilation is the way one sound changes to be similar to a nearby sound and can occur both forward and backward (ibid.). For instance, the phrase ‘good girl’ is that the final sound of the word ‘good’, namely /d/, is pronounced as /g/ due to the effect of the beginning sound of the word ‘girl’ because of assimilation (BBC Learning English, 2005). Lastly, insertion refers to the way a sound is added to a word (ibid.). These four features reflect AAE phonological features.

Lexically, this study utilizes Schmieđ’s (2012) and Green’s (2002) works on AAE lexicon. There appear to be three major types of AAE words – (i) African American slangs, (ii) words with thematic topics including name terms, forms of manipulation, male and female interaction, and drug vocabulary (Folb, 2014), and (iii) a repository of words as part of an African American community such as “to funeralize” (conducting funeral services) which is changed from a noun ‘funeral’ according to Dillard (1977).

Grammatically, this study uses Rickford’s (1990) and Sidnell’s (2002) works which provide seven types of AAE grammatical features: (i) absence of the third person singular present tense; (ii) the use of the form ‘aint’ which is equal to “am not, isn’t, aren’t, don’t, hasn’t, and haven’t” in Standard English, but in AAE this form is extended to ‘didn’t’; (iii) zero copula (the missing verb-be form in utterances); (iv) double negation (e.g. I don’t know nothing); (v) negative inversion or the way the form ‘ain’t’ or ‘can’t’ is followed by a negative noun or pronoun such as ‘nobody’ or ‘nothing’; (vi) invariant habitual ‘be’ in which the form ‘be’ is often used incorrectly, and (vii) verb generalization which concerns the use of a singular verb for a plural or a second-person pronoun subject (e.g. *they is* and *we was*).

Hence, this study utilizes eclectic approaches to analyze several scholars’ works to analyze phonological, lexical, and grammatical characteristics of African American English in Beyoncé’s songs.

4. Methodology

Based on a qualitative study, this research employs Beyoncé’s song albums, B’Day (2006) and I Am... Sasha Fierce (2008), especially the lyrical texts, as the major data source. Her two albums are derived from the website, namely “www.genious.com” by Genius Media Group (2020). This website was surveyed by the researcher as it provides the accurate song lyrics. Such lyrical texts are considered the written texts used to analyze the lexical and grammatical features of AAE. In light of pronunciation or phonological features, the data source relies on music videos

from the website, namely “www.youtube.com”. This website provides the researcher with an audio-visual channel to access spoken texts of Beyoncé’s songs. It is found that all songs of the albums were selected for the linguistic analysis. In the album, namely B’Day (2006), it consists of 21 songs, as well as the album titled “I Am... Sasha Fierce (2008)” contains 19 songs. In terms of analysis, the researcher followed textual analysis through different stages. After exploring the songs, Beyoncé’s lyrics were analyzed in terms of words and grammatical aspects. This observation was critically discussed. In addition, the researcher categorized all sound, word, and grammatical data into tables in order to demonstrate the significance of the findings. Besides, these linguistic examples from the lyrical and audio-visual texts were taken for the analysis using the eclectic approaches. Finally, the researcher discussed particular phonological, lexical, and grammatical features of AAE in Beyoncé’s songs with previous studies.

5. Results

Particular linguistic features of African American English were found in Beyoncé’s songs – sounds, words, and grammar.

5.1 Phonological Features of African American English

There appears to be four types of sound features of AAE in Beyoncé’s songs with regard to Green (2002) and Curzan & Adams (2012). They are weakening, deletion, assimilation, and insertion due to the majority of these phonological rules occurring in the songs. Each type is presented and discussed.

5.1.1 Weakening (lenition): It is one of the major types of sound features of AAE in Beyoncé’s songs. An outstanding example in the song titled ‘Disappear’ in the album ‘I am Sasha Fierce’ (2008) is shown below.

“If it’s good, it’s got to *last*”

According to Cambridge Dictionary (2020), the word “*last*” in American English is pronounced /læst/, but Beyoncé pronounces /læs/. A final sound of consonant /t/ is voiceless [–voice] and it becomes a weaker sound. This shows that AAE does not have a final consonant cluster because of inheriting of African languages (Green, 2002).

With regard to Smith (1998), the language of AAE originated does not have a group of final clusters such as /–nd/ and /–st/. As a result, AAE does not have a final cluster from their original language and the language is used from generation to generation until finally it becomes an inheriting of AAE. Therefore, the use of a final consonant cluster as in the above example seems to be unfamiliar to them because they get used to the omission of the final cluster sound.

Other examples in utterances are given with the song's title in the bracket. In the album B' Day, some instances are “Let's not start a *fight*” (Beautiful Liar), “*Nothing* at all to you” (Irreplaceable), “But she gon' love that *shit*, I know” (Ring the Alarm), “*Loving* you was easy, once upon a time” (Resentment), and “Now I'm done *believin'* you” (World Wide Woman). In the album 'I Am Sasha Fierce', there are “If it's good, it's got to *last*” (Disappear), “And I'm soaked in your *love*” (Smash into You), “I done got so sick and filthy with Benjis, I can't *spend* it” (Diva), “I got *style*, and I got ass” (Why Don't You Love Me), and “You're the air that I breathe to *survive*” (Hello).

5.1.2 Deletion: It is another major type of AAE sound feature found in Beyoncé's songs. Some examples are discussed. In the song titled “Kitty Kat” in the album B'day (2006), an utterance is displayed below.

“On top of you not *callin'* me back”.

The word “*callin'*” is deleted from the full word “*calling*”. According to Green (2002), the pronouncing of AAE language is -in (*ln*) instead -ing (*ln*) which is non-restricted. This is also a nonstandard English form which is similar to general American English that does not stress syllables. Hence, the final consonant of “*calling*” is unstressed that becomes a “*callin'*” and it is a specific process of pronouncing AAE.

The above pronounceable feature is also supported by Rickford (1999) that the use of – in (*ln*) instead -ing (*ln*) originated from Ebonics (black) means “Black speech”. That is, Ebonics uses this form in a habitual action until it becomes Ebonics sentence structure. Indeed, the use of the word “*calling*” to be “*callin'*” is correct because it is a speech form of AAE language.

Other instances in the album 'B' day' are “'Cause it gets no stronger” (Green Light), “You heat it *screamin'*” (Welcome to Hollywood), “She gon' be *rockin'* chinchilla coasts” (Ring the Alarm), and “*Doin'* what it do fit to be a plus”. In the album “I Am Sasha Pearce”, there are “Burnin' through my darkest night” (Halo), “'Til your hands laid on my soul” (That's Why You're Beautiful), and “I won't ask for *nothin'*” (Honesty).

5.1.3 Assimilation: Compared to the above two types, assimilation is limitedly used in the songs. Regarding Roach (1991), there are two types of assimilation - regressive and progressive assimilations. Regressive assimilation is that the consonant /A/ changes to be the consonant /B/, for example, the phrase “that people” /ðæt 'pi:pəl/ which compares “that” as /A/ and /B/ as “people” and the sound of /t/ is voiceless under the effect of the previous sound /p/. Hence, it is pronounced as /ðæp 'pi:pəl/. Progressive assimilation is that the consonant /B/ changes to be the consonant /A/. For instance, the word “runs” /rʌnz/ shows that the sound /s/ is compared to the consonant /B/ which changes to be /z/compared as /A/ due to the result of the earlier voiced consonant. These two types of assimilation are found in this study.

In terms of regressive assimilation, an example from the song entitled Halo in the album “I am Sasha Fierce” (2008) is provided.

“I'm never gonna *shut you out*”

The first consonant sound “You” /j/ has become /ʃ/ and is pronounced as /ʃu/ by singing. This is similar to the sound of word “Shut” /ʃʌt/.

In light of progressive assimilation, an utterance from the song ‘Upgrade U’ in the album ‘B’day’ is highlighted.

“Sending me a drink ain't appeasing, *believe me*”

The final sound of “Believe” is changed from the original sound /bɪ 'liv/ to be /bɪ 'lim/ in order to meet nearly a backward sound.

These two examples show that the speakers adapt the voicing in order to speak smoothly due to it being easier than keeping the sound of each word (Levis, 2004).

Another example of assimilation in the album ‘B’ Day’ is “Wanna be myself, get me bodied” (Get me Bodied) while some examples are revealed in the Album ‘I Am Sasha Pearce’, that is, “I’m never gonna *shut you out*” (Halo), “Would it give *me* some light?” (Disappear), and “But sometimes I feel you’re not *deserving me*” (Broken-Hearted Girl).

5.1.4 Insertion: A few insertions can be seen throughout the two albums. For example, the song named ‘Broken-Hearted Girl’ in the album I am Sasha Fierce, the utterance is given below.

“I don't wanna be *without you, babe*”

The words “without” and “you” are added by the extra sound /ʃ/ into / between them and it becomes the utterance “I don't wanna be *without ʃ/ you, babe*” That is, the extra fricative sound /ʃ/ is inserted in order to pronounce / wɪ 'ðəʊt ʃu beɪb /. This is related to the perspectives of Panevova and Hana (2010) that insertion concerns the way a new sound is inserted between two other sounds.

Other instances in this album are “You *thought wrong*” (If I Were a Boy), “Suddenly *hit you* and then you realize” (Ave Maria) while only the utterance in the album ‘B’Day’ is found - “You see, I *bet you* think it’s all on track” (Kitty Kat).

Overall, these phonological features are similar to three features used by the characters in a Hollywood movie ‘The Martian’ which are assimilation, deletion, and insertion according to a study by Rosyidin (2016) who also found that ‘deletion’ is the most commonly used. Similarly, the assimilation type found in this study also accords its linguistic features provided by Levis (2004) which are regressive and progressive.

5.2 Lexical Features of African American English

Only two features of AAE lexicon used in Beyoncé’s songs are found, namely slangs and words with thematic topics meanwhile a repository of words as a repository of words apart of the African American community is not found in this study.

5.2.1 Slangs: They become the most common type used in the two albums. The word ‘money’ is referred by African American speakers in several forms of slangs such as benjis (benjamins), franklings, scrilla, cabbage, paper, bucks, dead presidents, cash money, dough, dividends, knot duckets, cheese, and cream. Another category of slang is about actions which are seen in the words “murk, bounce, and push off”. Further, slangs for expressing envy include ‘balla blockin’ and ‘playa hatin/hatin on’. Moreover, slangs for connection cover “we’re here” and ‘feel’. Additionally, slangs for making advances toward opposite sex are “get wit(h), push up on, holler at hat, and sweating”. Lastly, slangs for labelling excitement and good actions are “off the hook/chain, krunk, and banging too stupid”.

5.2.2 Thematic topics: Four thematic topics of AAE words in the two albums are found with regard to what Folb (2014) has mentioned. First of all, name terms in the black community include ‘close relationship’ (e.g. play sister, cuz) and ‘to out to outside’ (e.g. the man). Terms for ‘females’ are “bopper, dime, honey, ma, hot girl, shorty, and wifey.” Meanwhile, the terms used to describe males include “cat, balla, cuz, dawg (also dog), fool, homes, hot boy, kinfolk, money, mark, player (playa), slick, and scrub”. Moreover, forms of manipulation are found in terms of territorial control and power ways of manipulation, as well as in words used in gang territories and other spatial phenomena come. For example, a phrase “throw some blows” which is also referred to ‘a descriptive term of fight’. Further, male and female interaction appears in the concepts of love and sex. Finally, vocabulary of drugs found in the two albums are “tweaker” (a person using methamphetamine-like substance) and “smoking marijuana” which refers to blasting, chiefing or participating in a calm bake.

Overall, AAE lexicons are evidenced more extensively in the B’Day album than the Sasha Fierce album. Both albums consist of similar types of AAE lexical features namely slang, thematic topics, and form of manipulation. Outstandingly, the slangs in this study reflect a study by Major (2014, as cited in Green, 2002, p.14) who examines words and phrases in a dictionary of African American slangs. All the words represent African American English identity because “black slang is an American language with distant roots in the ancient coastal tribes of central west Africa, as well as, indirectly, in Anglo-Irish culture and elsewhere” (pp. xxxiii–xxxiv).

5.3 Grammatical Features of African American English

All seven types of AAE grammatical features are found in Beyoncé’s songs. They are discussed with some examples of utterances.

5.3.1 The absence of third person singular present-tense ‘s’: It is found in both albums. For instance, the utterances in the album “B’ Day’ are “It *take* me just to compliment the deals (That’s a good look)” (Upgrade U), “She *go profit* everything I taught” (Ring the Alarm), and “When she *come* through the club, people take they place” (Back up). For another album, some utterances are “When he *pull up*, wanna pop my hood up” (Diva), “And when you talk, everybody *stop*” (Hello), and “He *talk* like this ‘cause he can back it up” (Ergo).

5.3.2 the use of ‘ain’t’: It is obvious. In the first album, some utterances are “Then ya dynasty *ain’t* complete without a chief, like me” (Upgrade U), “I *ain’t* worried, doin’ me tonight” (Get me Bodied), and All the ladies, you *ain’t* get all dressed” (Freakum Dress)”. Meanwhile, in the second albums some utterances include “If you *ain’t* gettin’ money, then you *ain’t* got notin’ fo’me” (Diva), “But you *ain’t* gonna need it” (Ergo), and “You *ain’t* right take me high” (Poison).

5.3.3 Zero copula: It is found in many utterances in both albums. In the B’ Day album, there are “And you *actin’* like it’s all o’that” (Kitty Kat), “You *watchin’*” (Welcome to Hollywood), and “You *on* the verge of a new merge” (Upgrade U), for instance. In the I Am Sasha Fierce album, there are “Satellites *flashing* by” (Satellites), “You know I got my top back and my *beat low*” (Radio), and “You *a cutie*” (Video Phone), for example.

5.3.4 Double negation: It is seen in only the ‘B’ Day’ album. There are “A little sweat *ain’t never* hurt nobody” (Get me Bodied) and “*Ain’t no* other chick spending ya dough” (Ring the Alarm).

5.3.5 Negative inversion: It is apparent in only the B’ Day album through only three utterances “*Ain’t no* problem, you can go” (Green Light) as well as “*Ain’t no* worries, oh” and “*Ain’t no* worry, no” (Get me Bodied).

5.3.6 Invariant habitual ‘be’: This form is evident in the two albums. In the first album, some examples are “He *don’t* want no mo’” (Kitty Kat), “That’s when *its* cool” (If), and “Now be everywhere, the nerve of rap” (Déjà vu). For the second album, some instances are “*Ain’t gotta* be afraid my broken heart is free” (Broken-Hearted Girl) and “Since 15 in my stilettos, *been struttin’* in this game” (Diva).

5.3.7 Verb generalization: It is seen in only the B’ Day album through the utterances “*You is* just a hot mess” (Kitty Kat), “And you *already is* a star, but unless you’re flawless” (Upgrade U), and “Let me be, *I wants* to be gots to be” (Suga Mama).

As a whole, the grammatical features of AAE in this study are partially related to those found in Beyoncé’s songs titled “Lemonade” in Rajic’s (2018) study, especially only the use of negation. This is because other features are different, namely ‘preverbal markers of tense as well as mood and aspects.

6. Discussion

African American English should be called a variety of English since it is an American English vernacular commonly spoken by a large group of people in American society. This local English is used as language material by song composers in many English songs to catch the listeners’ interests. Consequently, listeners around the world should open their mind when listening to songs sung by African American singers in order to accept this variety of English as another colorful, creative and innovative use of English representing black Americans’ linguistic and cultural identities.

This study is fruitful. It is evident in that phonological, lexical, and grammatical features of African American English have been pointed out as a reflection of the way these American people create their language to the world Englishes users. Their English can be one of distinctive dialects in the U.S., so those who prefer to use or study American English can realize the importance of this dialect and variety. Thus, the results of this study can guide many other researchers to investigate other linguistic levels of African American English in other media in order to identify the distinctiveness of this local variety of English.

7. Recommendation

The recent study investigates only two albums of Beyoncé’s songs namely B’ Day (2006) and I Am Sasha Fierce (2008) albums. This study mainly analyzes three outstanding features of African American English; therefore, the future study might need to analyze more songs and from several singers who use African American English to compare the results of the study.

8. Acknowledgements

The oral and written presentation of this research paper is funded by Department of Western Languages, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla. The support by this organization needs to be acknowledged.

9. References

- BBC Learning English. (2005, July 18). *Talk about English*. Retrieved from <http://bbclearningenglish.com>
- Britannica. (2020). *Beyoncé*. Retrieved from <https://www.britannica.com/biography/Beyonce>
- Cambridge Dictionary. (2020). *Last*. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/last>
- Curzan, A. and Adams, P. M. (2012). *How English Works: A Linguistic Introduction*. (Third edition). London: Pearson Education.
- Dillard, J. L. (1977). *Lexicon of Black English*. New York: Seabury Press.
- Folb, E. A. (2014). *Runnin' Down Some Lines: The Language and Culture of Black Teenagers*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Genius Media Group. (2020). *Beyoncé's Lyrics, Songs, and Albums*. Retrieved from <https://genius.com/artists/Beyonce>
- Green, L. J. (2002). *African American English*. New York: Cambridge University Press.
- Glenn, G. G. (2019). *Pidgin and Creole Languages*. Hawaii: University of Hawaii Press.
- Instagram. (2020). *Beyoncé*. Retrieved from <https://www.instagram.com/beyonce/>
- Levis, M. J. (2004). *Assimilation and Dissimilation*. Ames: Iowa State University.
- Panevova, J. and Hana, J. (2010, October 13). *Intro to Linguistic-Phonology*. Retrieved from <https://www.coursehero.com>
- Rajič, M. (2018). *AAE Features in Beyoncé's Songs*. Retrieved from <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/10730/1/Martina%20Rajic-diplomski%20rad%20Anglistika.pdf>
- Ratnasari, H. (2007). *Songs to Improve the Students' Achievement in Pronouncing English Words*. Unpublished Bachelor of Education in English thesis, Semarang State University, Indonesia. Retrieved from <https://aguswuryanto.files.wordpress.com/2011/10/ptk-smp-teaching-songs.pdf>
- Rickford, J. R. (1990). *Phonological and Grammatical Features of AAE*. Oxford: Blackwell.
- Rickford, J. R. (1999). *African-American Vernacular English: Features, Evolution, Educational Implications*. Massachusetts: Blackwell Publishers.

- Roach, P. (1991). *English Phonetics and Phonology* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Rosyidin, K. (2016). *English Phonology Rules Applied in “The Martian” Film*. Unpublished Bachelor of Arts in English thesis, Maulana Malik Ibrahim State Islamic University, Indonesia. Retrieved from <http://etheses.uin-malang.ac.id/3991/1/12320088.pdf>
- Schmied, J. (2012). *Standards of English in the East Africa*. Cambridge University Press.
- The Ringer. (2020). *The Top 100 Beyoncé Songs, Ranked*. Retrieved from <https://www.theringer.com/music/2020/7/31/21348718/beyonce-top-100-songs-features-solo-ranked-black-is-king>
- Tottie, G. (2002). *An introduction to American English*. Oxford: Blackwell.
- Trudgill, P. (2000). *Sociolinguistics – An Introduction to Language and Society*. London: Penguin.
- United States Census Bureau. (2016). *Majority of African Americans Live in 10 States; New York City and Chicago Are Cities with Largest Black Populations*. Retrieved from https://www.census.gov/newsroom/releases/archives/census_2000/cb01cn176.html

หน้าที่การปนภาษาและการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้
ในเพลงเพื่อชีวิตถิ่นใต้ของวงพัทลุง

The Function of Mixing and Code-switching between Central and Southern Thai
dialect in in Lyrics of Phatthalung Folk-Pop Band

ธนัชชา มะลิแก้ว¹ อรวรรณ สอสม¹ วรวรรณ สุกใส^{2*}

Thanatch Malikaew¹ Orawan Sosom¹ Worawan Suksai^{2*}

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หน้าที่การปนภาษาและการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ในเพลงเพื่อชีวิตของวงพัทลุง โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก www.youtube.com ทางช่อง PARAHUT MUSIC CHANEL จำนวน 14 เพลง ผลการวิจัยพบว่า ในบทเพลงเพื่อชีวิตของวงพัทลุงมีหน้าที่การปนภาษาและการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ จำนวน 7 หน้าที่ ได้แก่ เกริ่นนำก่อนเข้าสู่บทเพลง การถาม การอุทาน การร้องขอ การแสดงความรู้สึก การบรรยายเรื่องราวในตอนสำคัญ และการเพิ่มอรรถรสในบทเพลง

คำสำคัญ: หน้าที่การปนภาษาและการสลับภาษา, ภาษาไทยถิ่นใต้

Abstract

This paper focused on the function of mixing and code-switching dialects in folk-pop song by the case study on 'Phatthalung band', a well-known folk-pop band. The online-site visit was the primary practice method for collecting fourteen songs from PARAHUT MUSIC CHANEL on www.Youtube.com and analysing the dialects' musical structure as classifications.

The result revealed that songwriting principally had shown identity by combining of Southern and Central Thai dialects essence. Indicating seven roles that able to explain the mixing and code-switching dialects including; 1) introduction section 2) question shifting 3) interjection 4) requesting 5) express feeling 6) describe the story and 7) repletion the main theme.

Keywords: Function of Mixing and Code-switching, Southern Thai dialect

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

² อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

* Corresponding author, Email: worawan.su@skru.ac.th

1. บทนำ

ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารระหว่างกัน การที่บุคคลมีความหลากหลายตามปัจจัยต่างๆ ในทางสังคม เช่น แตกต่างกันในด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ชชาติพันธุ์และถิ่นที่อยู่ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีผลให้ลักษณะภาษาที่บุคคลใช้แตกต่างกันไปด้วย นอกจากนี้ในสถานการณ์ที่ต่างกัน เช่น เมื่อคู่สนทนาพูดคุยเรื่องที่แตกต่างกัน หรือเมื่อบทบาทสถานภาพหรือความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างคู่สนทนาต่างกัน บุคคลจะใช้ภาษาที่หลากหลายไปตามสถานการณ์ที่แตกต่างกันนั้นด้วย จะเห็นว่า ภาษากับมนุษย์มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด (ดิยู ศรีนราวัฒน์, 2554:196)

ชุมชนภาษาทางภาคใต้ของประเทศไทยเป็นชุมชนภาษาชุมชนใหญ่แห่งหนึ่ง ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชนติดต่อสื่อสารกันโดยใช้ภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ ในฐานะที่ผู้วิจัยอาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ได้สังเกตเห็นสถานการณ์ที่มีการใช้สองภาษาทำให้มีการสลับภาษาเกิดขึ้น (บงกช ฐานุดตม, 2541)

เพลงจัดเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่ง ที่เป็นผลงานทางศิลปะอันเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ทางความคิดของมนุษย์ เพื่อเป็นสื่อในการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด โดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ ที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ แต่ละชนชาติจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามท้องถิ่น และเนื่องจากเพลงเป็นวรรณกรรมขนาดสั้น ผู้ฟังจึงสามารถเข้าใจเนื้อหาและเกิดความรู้สึกร่วมได้ง่ายกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม ในแต่ละยุคสมัย จึงทำให้เกิดลักษณะเฉพาะของเพลงแต่ละยุคสมัย หรือประเภทของเพลง ดังที่พูนพิศ อมาตยกุล (อ้างถึงในเมตตา พงษ์ฤทธิ์, 2556) กล่าวถึงวิวัฒนาการของเพลงประเภทต่าง ๆ ที่กำเนิดขึ้นในประเทศไทยจำแนกออกเป็น 8 ประเภท ได้แก่ เพลงพื้นบ้าน เพลงไทยเดิม เพลงร่ำวง เพลงชีวิต เพลงเพื่อชีวิต เพลงไทยสากล และเพลงสากล โดยเฉพาะเพลงเพื่อชีวิต ถือว่าเป็นอีกบทเพลงหนึ่ง ที่เข้าถึงผู้ฟังได้เป็นอย่างดี เพราะเนื้อหาสาระมุ่งชี้ให้เห็นถึงปัญหาของสังคม สะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมทุกระดับ จากคุณค่าที่กล่าวมาข้างต้นบทเพลงประเภทนี้ได้มีบทบาทอย่างมากต่อสังคมไทย ซึ่งแนวคิดของผู้ประพันธ์เพลงเพื่อชีวิตในอดีตนั้น ต้องการจะเสนอให้เห็นถึงปัญหาความขัดแย้งทางความคิดของชีวิต เพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคม ทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง ตลอดจนวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ แต่สำหรับผู้ประพันธ์ในยุคปัจจุบันนี้อาจมีแนวคิดหรือต้องการเสนอปัญหาต่าง ๆ ในมุมมองที่กว้างมากขึ้น ซึ่งเนื้อหาในเพลงจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่สำคัญในช่วงเวลานั้น ๆ และอาจเหมารวมไปถึงปัญหาทางด้านความรักด้วย

ปัจจุบันเพลงเพื่อชีวิตได้รับความนิยมมากขึ้น โดยเฉพาะเพลงเพื่อชีวิตถิ่นใต้ ที่ได้รับความนิยมไม่เพียงแต่ในภาคใต้เท่านั้นแต่ยังครอบคลุมไปถึงทุกภาคในประเทศไทย วงพัทลุง เป็นวงหนึ่งในภาคใต้ ที่ได้ทำแนวเพลงเพื่อชีวิตแล้วประสบความสำเร็จและได้รับกระแสตอบรับอย่างมากมาย จากเพลงดัง มหาลัยวิวชน สะท้อนได้จากยอดวิวการรับชมผ่านช่องทาง www.youtube.com ในจำนวน 267 ล้านวิว (ข้อมูล ณ วันที่ 27 กันยายน 2563) ทั้งยังมีเนื้อร้องและทำนองที่คุ้นชิน มีการใช้คำภาษาไทยถิ่นใต้ไว้ในบทเพลงอย่างน่าสนใจ ทำให้กลายเป็นเพลงที่ได้รับความนิยมและทุกคนสามารถร้องได้ มีการนำเพลงมหาลัยวิวชนมาเล่นใหม่ตามแนวทางต้นฉบับออกมามากมาย และได้มีการจัดทำขึ้นในฉบับภาษาอังกฤษอีกด้วย

วงพัทลุง มีต้นสังกัดมาจาก ค่ายพาราฮัท ก่อตั้งขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม ปี พ.ศ.2556 โดยมีสมาชิกในวงประกอบด้วย นายเทอดพงศ์ เกอบาล (พงค์) ตำแหน่ง นักร้องนำ นายวรกร แป้นสดี (พีร์) ตำแหน่ง กีตาร์ นายจิรายุทธ กุลสุวรรณ (เค) ตำแหน่ง กีตาร์ นายณัฐภูมิ ถึงแก้ว (บิว) ตำแหน่ง เบส นายทศพล ยางสูง (กาย) ตำแหน่ง

ศีย์บอร์ด นายอรรถพงศ์ ชุมแก้ว (ต๊ะ) ตำแหน่ง กลอง โดยสาเหตุที่ชื่อ “วงพัทลุง” นั้นเป็นเพราะด้วยความตั้งใจที่จะเชิดชูจังหวัดบ้านเกิด คือจังหวัดพัทลุง ซึ่งถือเป็นจังหวัดที่ให้นกำเนิดศิลปะท้องถิ่น หนึ่งตระกูลกับมโนราห์ประจำภาคใต้ ฉะนั้น วงพัทลุง จึงเป็นวงที่ทำเพลงเพื่อเสนอความเป็นท้องถิ่น ซึ่งภาษาไทยถิ่นใต้ที่ปรากฏในบทเพลงของวงพัทลุง มีความน่าสนใจในด้านของลักษณะการปนและสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ รวมทั้งมีการใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในบทเพลงเพื่อสื่อความหมาย ความคิด ความรู้สึก และการเชื่อมโยงถึงหน้าที่และปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการปนและการสลับภาษาสอดแทรกในบทเพลง ผ่านนักร้องซึ่งเป็นผู้บอกภาษาที่อาศัยอยู่ในชุมชนภาคใต้ ถ่ายทอดภาษาถิ่นใต้ผ่านบทเพลง ทำให้เห็นการปนภาษาและการสลับภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ ตลอดจนหน้าที่และปัจจัยที่ทำให้เกิดการปนภาษาและการสลับภาษาผ่านบทเพลงควบคู่ไปด้วยกัน

จากการสำรวจผู้วิจัยพบว่า งานวิจัยที่ทำการศึกษารื่องการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นภาคใต้ของประเทศไทยมีอยู่น้อยมาก เท่าที่ผู้วิจัยพบมีเพียง บงกช ฐานุตตม (2541) ศึกษาการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ของนักศึกษาชาวใต้ว่าปัจจัยทางสังคมใดบ้างที่มีผลต่อการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ รวมทั้งเพื่อแสดงให้เห็นว่าอนุทินภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลภาษาตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมในประเทศไทยได้

นอกจากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นยังไม่ปรากฏว่ามีงานวิจัยใดที่ทำการศึกษารื่องการสลับภาษาระหว่างภาษาถิ่นในชุมชนภาษาทางภาคใต้ของประเทศไทยอีก อีกทั้ง จักรินทร์ แดงแผล และคณะ (2562:9) ได้เสนอแนะว่าควรมีการศึกษาเพลงใต้ที่เป็นเพลงสมัยใหม่เกี่ยวกับระบบวลี ประโยค และสำนวน และประภัสสร สระโพธิทอง (2554 : 27) ได้เสนอแนะว่าควรมีการศึกษาการสลับภาษาในสาขาอาชีพอื่น ๆ ที่มีกลุ่มผู้ใช้ภาษาหลายกลุ่ม ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจหน้าที่การปนภาษาและการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ในเพลงเพื่อชีวิตถิ่นใต้ของวงพัทลุง

ดังนั้นการศึกษานี้ที่การปนภาษาและการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ในเพลงเพื่อชีวิตถิ่นใต้ของวงพัทลุง จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจเพราะเพลงเป็นสื่อชนิดหนึ่งที่สามารถเข้าถึงบุคคลได้ง่าย ทั้งยังเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมกับผู้คนทุกเพศ ทุกวัย นอกจากนี้นักร้องเพลงใต้ จำเป็นที่จะต้องสื่อสารได้ทั้งสองภาษาคือภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษานี้ที่การปนภาษาและการสลับภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ในเพลงเพื่อชีวิตถิ่นใต้ของวงพัทลุง เพื่อที่จะได้มองเห็นการปนภาษาและการสลับภาษาที่เกิดขึ้นในเพลงเพื่อชีวิตถิ่นใต้ในปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาหน้าที่ของการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ในเพลงเพื่อชีวิตวงพัทลุง

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

3.1 แนวคิดการปนภาษาและการสลับภาษา

เมื่อเกิดการสัมผัสภาษา (Language Contact) (อ้างถึงใน เมตตา ฟองฤทธิ์, 2556) ภาษาทั้งสองภาษาจะมีอิทธิพลต่อกัน และรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นได้จากการสัมผัสภาษา คือการสลับภาษา (Code-switching) อีกทั้งเมื่อผู้พูดมีความรู้และความสามารถในการใช้สองภาษาหรือมากกว่าสองภาษาขึ้นไป จะเกิดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของภาษา ซึ่งเกิดจากการสัมผัสระหว่างภาษา คือ ภาษาหนึ่งจะมีอิทธิพลต่ออีกภาษาหนึ่งก่อให้เกิดลักษณะของการใช้ภาษาแบบการสลับภาษา (Code-switching) และการปนภาษา (Code-mixing)

การสลับภาษาและการปนภาษาอาจเกิดขึ้นตามสถานการณ์ในการใช้ภาษาและเรื่องที่ถูกตั้งที่ Blom and Gumperz (อ้างถึงใน บงกช ฐานุตตม, 2541) ได้ศึกษาการใช้ภาษาของประชากรในเมืองแฮมเนสเบอร์เกต (Hamnesberget) ซึ่งเป็นเมืองเล็ก ๆ ที่ตั้งอยู่ทางเหนือของประเทศนอร์เวย์ ผลการศึกษาพบว่าการสลับภาษาระหว่างภาษามาตรฐานประจำถิ่น คือ บอกมาล (Bokmal) กับภาษาถิ่นคือ ภาษารานามาล (Ranamal)

นอกจากนี้ Blom and Gumperz (อ้างถึงใน นาริรัตน์ สมิงแก้ว, 2545) ยังได้อธิบายถึงลักษณะของการสลับภาษาต่างออกไปเป็น 2 ประเภทดังนี้

1. ความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างภาษาและสถานการณ์ทางสังคม (Situational switching) เป็นการสลับภาษาที่มีสถานการณ์การใช้ภาษาเป็นตัวกำหนด เช่น ในการบรรยายในชั้นเรียน หรือพูดกับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่เป็นทางการนั้นจะใช้ภาษามาตรฐานแต่ถ้าเป็นการสนทนาแบบกันเองในแบบที่ไม่เป็นทางการนั้นก็ใช้ภาษาถิ่น

2. การสลับภาษาตามเรื่องที่ถูกพูดถึงแม้ว่าจะอยู่ในสถานการณ์เดียวกัน (Metaphorical switching) การสลับภาษาที่พบ เช่น ในการสนทนาของพนักงานเสิร์ฟ ถ้าหากพนักงานเสิร์ฟพูดเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจจะใช้ภาษามาตรฐาน แต่ถ้าเป็นการพูดเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวจะใช้ภาษาถิ่น เป็นต้น

นอกจากนี้ กัมเปอร์ซ (Gumperz) (อ้างถึงใน บงกช ฐานุตตม, 2541) อธิบายการสลับภาษาไว้ว่า เกิดจากการที่ผู้พูดใช้ภาษาสองภาษาหรือมากกว่าสลับกันไปมาและเป็นการสลับภาษาในระดับวลีขึ้นไป การสลับภาษามักเกิดขึ้นในสังคมที่มีการใช้ภาษาสองภาษาหรือมากกว่าสองภาษาขึ้นไป ผู้ที่ใช้ภาษาในระดับนี้ต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาได้เท่า ๆ กันและใช้ภาษาได้อย่างเป็นธรรมชาติ

นาริรัตน์ สมิงแก้ว (2545) กล่าวว่า ผู้สลับภาษาต้องเป็นผู้รู้สองภาษาและการสลับภาษาจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีผู้รู้สองภาษาพบปะสื่อสารกันแต่ผู้รู้สองภาษามีหลายประเภทบางคนอาจไม่ได้ใช้ภาษาที่สองอย่างสม่ำเสมอและมีโอกาสใช้ภาษาที่สองเป็นบางครั้งเท่านั้น แต่บางคนอาจมีโอกาสใช้ทั้งสองภาษาเป็นประจำและมีความชำนาญในภาษาที่สองค่อนข้างมาก

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการสลับภาษานั้นจะเกิดขึ้นกับผู้รู้ตั้งแต่สองภาษาหรือมากกว่าใช้ภาษาสองภาษาสลับกันไปมาในระดับประโยคหรือยาวกว่าประโยค และอยู่ในระดับที่คล่องกว่า สูงกว่าระดับคำ ซึ่งในการสลับภาษาทั้งสองภาษาไปมานั้นอาจขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น สถานการณ์ในการใช้ภาษา และเรื่องที่ถูก เป็นต้น

3.2 แนวคิดหน้าที่ของการสลับภาษาไทย

กัมเปอร์ซ (Gumperz, 1982 อ้างถึงใน พิมพ์โพยม พิทักษ์, 2559) ระบุว่า หน้าที่ของการสลับภาษาในการสื่อสารมี 6 หน้าที่ ได้แก่ การยกถ้อยคำ การเจาะจงผู้รับสาร การอุทาน การซ้ำถ้อยคำเพื่อเน้นย้ำ การขยายความ และการทำให้ข้อความเป็นเองส่วนตัว โดยกัมเปอร์ซ อธิบายว่า หน้าที่ของการสลับภาษาทั้ง 6 หน้าที่คล้ายกับตัวบอกความหมายจากปริบท ซึ่งเป็นได้ทั้งสถานการณ์ภาษาและจากตัวภาษาเอง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสลับภาษาและหน้าที่ของการสลับภาษา

4.2 เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.2.1 กำหนดกรอบแนวคิดเพื่อใช้ในการศึกษาเรื่อง การปนภาษาและการสลับภาษารวมทั้งหน้าที่ของการสลับภาษา

4.2.2 เก็บรวบรวมข้อมูลจาก www.youtube.com ช่อง PARAHUT MUSIC CHANEL ซึ่งเป็นช่องของค่ายพาราฮัท ที่เป็นต้นสังกัดของวงพัทลุง และเนื่องจากช่องทางยูทูป (Youtube) เป็นช่องทางที่ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลทางภาษาได้อย่างเป็นธรรมชาติและเห็นข้อมูลทางภาษาอย่างแท้จริง ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเพลงของวงพัทลุงที่มีลักษณะการปนและการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ รวมทั้งหมด 14 บทเพลง

4.3 วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้แนวคิดเรื่อง หน้าที่การสลับภาษาของกัมเป็รซ์

4.4 การนำเสนอข้อมูลผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลโดยวิธีการพรรณนา

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาและวิเคราะห์หน้าที่ของการปนภาษาและการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ในเพลงเพื่อชีวิตถิ่นใต้ของวงพัทลุง จำนวน 14 เพลง พบว่า ในบทเพลงเพื่อชีวิตวงพัทลุง มีหน้าที่ในการสลับภาษาจำนวน 7 หน้าที่ ได้แก่ เกริ่นนำก่อนเข้าสู่บทเพลง การถาม การอุทาน การร้องขอ การแสดงความรู้สึก การบรรยายเรื่องราวในตอนสำคัญ และการเพิ่มอรรถรสในบทเพลง

หน้าที่การสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ในเพลงเพื่อชีวิตถิ่นใต้ของวงพัทลุง โดยอักษรตัวเอียง คือ ภาษาไทยถิ่นใต้ และอักษรตัวปกติ คือ ภาษาไทยกลาง ดังนี้

5.1 หน้าที่เกริ่นนำก่อนเข้าสู่บทเพลง

การปนภาษาและการสลับภาษาที่มีหน้าที่เพื่อเกริ่นนำเข้าสู่บทเพลงคือ ลักษณะการใช้ภาษาเพื่อเกริ่นนำในส่วนต้นของบทเพลงซึ่งจะอยู่ในระดับคำ วลี ประโยค หรือระดับข้อความ ปรากฏขึ้นเมื่อเกิดการปนภาษาและการสลับภาษาทั้งจากภาษาไทยกลางมาเป็นภาษาไทยถิ่นใต้และจากภาษาไทยถิ่นใต้มาเป็นภาษาไทยกลาง

ตัวอย่าง

ไม่รู้เอาแรงจากไหนไปเลี้ยงวัว ก็ไม่ต้องกลัวยังมีนมถั่วเหลือง

ปริมาณคับกลอง กลองเดียวรู้เรื่อง อิมท้องสบายถึงใจ

(เพลงแลคตาซอยหรือยแรง)

จากเนื้อเพลงข้างต้น เป็นการสลับภาษาจากภาษาไทยกลางเป็นภาษาไทยถิ่นใต้ ในท่อนแรกที่ใช้เกริ่นนำเข้าสู่บทเพลง เป็นการสลับภาษาเพื่อบอกถึงปัญหาของตัวละครในบทเพลง และเพื่อดึงดูดความสนใจในตอนเริ่มต้นก่อนเข้าสู่บทเพลง ที่ให้ผู้ฟังได้รับรู้ถึงปัญหาที่ตัวละครในเพลงต้องพบเจอและด้วยบริบทในเพลง เป็นสถานการณ์ในท้องถิ่นทางภาคใต้ การเกริ่นนำด้วยวิถีชีวิตของชาวใต้จึงทำให้ผู้ฟังเห็นภาพและเกิดความรู้สึกร่วมไปกับเพลงและเมื่อจบท่อนที่ใช้เกริ่นนำแล้วจึงสลับมาเป็นภาษาไทยกลางตามเดิม

5.2 หน้าที่การถาม

การปนภาษาและการสลับภาษาที่มีหน้าที่เพื่อการถาม คือ ลักษณะการใช้ภาษาเพื่อการถามซึ่งจะอยู่ในระดับคำ วลี ประโยค หรือระดับข้อความ ปรากฏขึ้นเมื่อเกิดการปนภาษาและการสลับภาษาทั้งจากภาษาไทยกลางมาเป็นภาษาไทยถิ่นใต้และจากภาษาไทยถิ่นใต้มาเป็นภาษาไทยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

ว่าฉันรักฉันคิดถึง มั่นยังซึ่งอยู่ในใจ ยังเป็นความลับ อยู่ข้างในใจดวงนี้ *ทำพรีอดี*

(เพลงฉันจะรักเธอเอง)

จากเนื้อเพลงข้างต้น เป็นการสลับภาษาจากภาษาไทยกลางเป็นภาษาไทยถิ่นใต้ในลักษณะของการถาม จากคำว่า *ทำพรีอดี* เป็นคำถามที่ว่า ทำอย่างไรดี ในภาษาไทยกลาง ในบทเพลงที่ต้องใช้การถามเป็นภาษาถิ่นใต้นั้น เป็นเพราะคำว่า *ทำพรีอดี* เป็นการถามที่คนในชุมชนทางภาคใต้นิยมใช้กันในชีวิตประจำวัน เมื่อนำมาใช้ในบทเพลง จะทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกร่วมและเห็นความเป็นใต้ในบทเพลงได้อย่างชัดเจน เมื่อจบท่อนที่ใช้ในการถามแล้วจึง สลับมาเป็นภาษาไทยกลางตามเดิม

5.3 หน้าทีการอุทาน

การปนภาษาและการสลับภาษาที่มีหน้าที่เพื่ออุทาน คือ ลักษณะการใช้ภาษาเพื่อการอุทานซึ่งจะอยู่ใน ระดับคำ วลี ประโยค หรือระดับข้อความ ปรากฏขึ้นเมื่อเกิดการปนภาษาและการสลับภาษาทั้งจากภาษาไทยกลาง มาเป็นภาษาไทยถิ่นใต้และจากภาษาไทยถิ่นใต้มาเป็นภาษาไทยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

อยากจะร้องบอกว่า *อาโद्य อาโद्य อาโद्य อาโद्य อาโद्य อาโद्य อาโद्य อาโद्य อาโद्य อาโद्य*

(เพลงคบแล้วจะรัก)

จากเนื้อเพลงข้างต้น เป็นการสลับภาษาจากภาษาไทยกลางเป็นภาษาไทยถิ่นใต้ในลักษณะของการอุทาน ซึ่งการอุทานเป็นการที่เปล่งคำออกมาเพื่อแสดงอารมณ์หรือความรู้สึกของผู้พูดไม่มีความหมายแต่เน้นความรู้สึกและ อารมณ์ของผู้พูดเป็นหลัก คำว่า *อาโद्य* เป็นคำอุทานที่คนใต้นิยมใช้กันในชุมชนทางภาคใต้ การที่คำว่า *อาโद्य* ซึ่งเป็นคำอุทานของทางภาคใต้ มาปรากฏในเพลงนั้น เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกร่วมด้วยไปกับตัวละครในเพลง จากนั้น จึงสลับมาเป็นภาษาไทยกลางตามเดิม

5.4 หน้าทีการร้องขอ

การปนภาษาและการสลับภาษาที่มีหน้าที่เพื่อการร้องขอ คือ ลักษณะการใช้ภาษาเพื่อการร้องขอ ซึ่งจะ อยู่ในระดับคำ วลี ประโยค หรือระดับข้อความ ปรากฏขึ้นเมื่อเกิดการปนภาษาและการสลับภาษาทั้งจากภาษาไทย กลางมาเป็นภาษาไทยถิ่นใต้และจากภาษาไทยถิ่นใต้มาเป็นภาษาไทยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

เอาแบบนี้ได้หม้าย เธอไม่ต้องรักฉันก็ได้ ฉันขอรักเธอได้หม้าย
รักให้หายอยากหายเบื่อ แม้ว่าเธอไม่ฝันแล แต่ได้รักห้อยอยู่แค่ ๆ ก็ไม่พริบ บายใจ
(เพลงฉันจะรักเธอเอง)

จากเนื้อเพลงข้างต้น เป็นการสลับภาษาจากภาษาไทยกลางเป็นภาษาไทยถิ่นใต้ในลักษณะของการร้องขอ โดยในบทเพลงตัวละครได้แสดงการร้องขอต่ออีกหนึ่งตัวละคร และเพื่อให้ผู้ฟังได้มีอารมณ์ร่วมไปกับสถานการณ์ใน เพลงจึงมีการใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในท่อนนี้ จากนั้นจึงสลับมาเป็นภาษาไทยกลางตามเดิม

5.5 หน้าที่มีการแสดงความรู้สึก

การปนภาษาและการสลับภาษาที่มีหน้าที่เพื่อการแสดงความรู้สึก คือ ลักษณะการใช้ภาษาเพื่อการแสดง ความรู้สึก ซึ่งจะอยู่ในระดับคำ วลี ประโยค หรือระดับข้อความ ปรากฏขึ้นเมื่อเกิดการปนภาษาและการสลับภาษา ทั้งจากภาษาไทยกลางมาเป็นภาษาไทยถิ่นใต้และจากภาษาไทยถิ่นใต้มาเป็นภาษาไทยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

เพราะแฟนเราได้นักศึกษา หึงมึงสาไม่บายใจ กลัวใครมาแย่งแฟน
(เพลงรักหนัดเหนียน)

จากเนื้อเพลงข้างต้น เป็นการสลับภาษาจากภาษาไทยถิ่นใต้เป็นภาษาไทยกลางในลักษณะของการแสดง ความรู้สึก จากบทเพลงข้างต้นได้แสดงความรู้สึกกังวล ในท่อน กลัวใครมาแย่งแฟน ที่ต้องใช้เป็นภาษาไทยถิ่นกลาง นั้นเป็นเพราะต้องการให้ผู้ฟังสร้างความรับรู้และความเข้าใจในความรู้สึกของตัวละครที่แสดงออกอย่างชัดเจน ที่สุดจากบทเพลงท่อนนี้ จากนั้นจึงสลับไปเป็นภาษาไทยถิ่นใต้ตามเดิม

5.6 หน้าที่บรรยายเรื่องราวในตอนสำคัญ

การปนภาษาและการสลับภาษาที่มีหน้าที่เพื่อบรรยายเรื่องราวในตอนสำคัญ คือ ลักษณะการใช้ภาษาเพื่อ บรรยายเรื่องราวในตอนสำคัญ ซึ่งจะอยู่ในระดับคำ วลี ประโยค หรือระดับข้อความ ปรากฏขึ้นเมื่อเกิดการปน ภาษาและการสลับภาษาทั้งจากภาษาไทยกลางมาเป็นภาษาไทยถิ่นใต้และจากภาษาไทยถิ่นใต้มาเป็นภาษาไทยกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

ดินแดนสะอาด เมืองนี้หนอปักขี้ได้ ผู้คนมากมาย แล้วหลงไหลความงาม
ธรรมชาติล้ำค่า วัฒนธรรมลือนาม เป็นที่กล่าวขาน ถึงปักขี้ได้บ้านเรา
เป็นที่กล่าวขาน ว่าปักขี้ได้บ้านเรา พี่น้องเหอ

(เพลงสะอาด)

จากเนื้อเพลงข้างต้น เป็นการสลับภาษาจากภาษาไทยกลางเป็นภาษาไทยถิ่นใต้ในลักษณะของการบรรยายเรื่องราวในตอนสำคัญ จากท่อนดังกล่าวเป็นการขับร้องกลอนของมโนราห์ ที่แสดงถึงความเป็นได้อย่างชัดเจนในตัวเนื้อหา เป็นท่อนร้องที่ผู้ร้องต้องการนำเสนอออกมาให้เห็นถึงความเป็นได้มากที่สุด จึงทำให้เกิดหน้าที่ของการสลับภาษาเพื่อบรรยายเรื่องราวในตอนสำคัญ จากนั้นจึงสลับกลับมาเป็นภาษาไทยกลางตามเดิม

5.7 หน้าที่เพิ่มอรรถรสในบทเพลง

การปนภาษาและการสลับภาษาที่มีหน้าที่เพื่อเพิ่มอรรถรสในบทเพลง คือ ลักษณะการใช้ภาษาเพื่อบรรยายเรื่องราวในตอนสำคัญ ซึ่งจะอยู่ในระดับคำ วลี ประโยค หรือระดับข้อความ ปรากฏขึ้นเมื่อเกิดการปนภาษาและการสลับภาษาทั้งจากภาษาไทยกลางมาเป็นภาษาไทยถิ่นใต้และจากภาษาไทยถิ่นใต้มาเป็นภาษาไทยกลางดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

เราเด็กบ้านบ้านเรากินนมกัน กินแลคตาชอยทุกวัน กินนมถั่วเหลือง
กินแลคตาชอย ว่าหรอยแรง หรอยแรง

(เพลงแลคตาชอยหรอยแรง)

จากเนื้อเพลงข้างต้น เป็นการสลับภาษาจากภาษาไทยกลางเป็นภาษาไทยถิ่นใต้ในลักษณะของการเพิ่มอรรถรสในบทเพลง จากท่อน ว่าหรอยแรง หรอยแรง เป็นการแสดงถึงความอ้อยอิ่งที่มีความหมายว่า ออ้อยอย่างมาก ที่ผู้ร้องใช้เป็นคำว่า หรอยแรงนั้น ก็เพื่อเพิ่มอรรถรสให้ผู้ฟังรู้สึกร่วมว่าแลคตาชอย ออ้อยจริง ๆ และเพื่อเป็นการโฆษณาสินค้าในเพลงร่วมด้วยส่งผลให้ผู้ฟังรู้สึกคล้อยตามไปกับสิ่งที่ต้องการสื่อในเพลง จากนั้นจึงสลับกลับมาเป็นภาษาไทยกลางตามเดิม

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหน้าที่ของการสลับภาษา...โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากบทเพลงเพื่อชีวิตถิ่นใต้วงพัทลุงที่นำเสนอใน www.youtube.com ทางช่อง PARAHUT MUSIC CHANEL จำนวน 14 เพลง ใช้แนวคิดเรื่อง หน้าที่ของการสลับภาษาของกัมเปิร์ช มาใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งกัมเปิร์ช ระบุว่า หน้าที่ของการสลับภาษาในการสื่อสารมี 6 หน้าที่ ได้แก่ การยกย่องคำ การเจาะจงผู้รับสาร การอุทาน การซ้ำถ้อยคำเพื่อเน้นย้ำ การขยายความ และการทำให้ข้อความตนเองส่วนตัว

ผู้วิจัยพบว่า หน้าที่ของการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ในบทเพลงเพื่อชีวิตถิ่นใต้ของวงพัทลุง มีทั้งหมด 7 หน้าที่ คือ เกริ่นนำก่อนเข้าสู่บทเพลง การถาม การอุทาน การร้องขอ การแสดงความรู้สึก การบรรยายเรื่องราวในตอนสำคัญ และการเพิ่มอรรถรสในบทเพลง

เพลงเพื่อชีวิตถิ่นใต้วงพัทลุง มีการปนภาษาและการสลับภาษาจากภาษาไทยกลางมาเป็นภาษาไทยถิ่นใต้ และมีการปนภาษาและการสลับภาษาจากภาษาไทยถิ่นใต้มาเป็นภาษาไทยกลาง ปรากฏอยู่ในบทเพลง เห็นได้จากมีการนำเอา คำ วลี ประโยค หรือข้อความที่ปรากฏในภาษาไทยกลางหรือปรากฏในภาษาไทยถิ่นใต้มาประยุกต์ใช้กับบทเพลง เป็นการนำคำศัพท์ของภาษาไทยถิ่นใต้มาเผยแพร่ให้ผู้ที่ไม่เข้าใจได้รับรู้ รวมถึงได้เข้าใจคำศัพท์นั้นเพิ่มขึ้น และไม่ได้ฟังเพื่อให้เกิดความบันเทิงเพียงอย่างเดียว ซึ่งจากที่กล่าวมานั้นส่งผลให้ภาษาไทยถิ่นใต้มีบทบาทเพิ่มขึ้นใน

สังคม อย่างไรก็ตามการปนภาษาและการสลับภาษาที่ปรากฏอยู่ในเพลงเพื่อชีวิตถิ่นใต้ในปัจจุบันได้รับความนิยมจำนวนมาก สะท้อนได้จากยอดวิวการรับชมผ่านช่องทาง www.youtube.com

นอกจากนี้การปนภาษาและการสลับภาษาที่ปรากฏในบทเพลงยังสอดคล้องกับแนวคิดการสลับภาษาของ Blom and Gumperz ที่ได้อธิบายลักษณะของการสลับภาษาแบบ Metaphorical ว่าเป็นการสลับภาษาตามเรื่อง ที่พูด ยกตัวอย่างเช่น ในสถานการณ์เดียวกัน หากผู้ใช้ภาษาสนทนาเรื่องที่เป็นทางการจะใช้ภาษามาตรฐาน แต่หากสนทนาในเรื่องส่วนตัว หรือเรื่องที่ไม่เป็นทางการจะใช้ภาษาถิ่น จากการศึกษาการปนภาษาและการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ในเพลงเพื่อชีวิตถิ่นใต้ของวงพัทลุง พบการปนภาษาและการสลับภาษาในหน้าที่และปัจจัยตามเรื่อง ที่พูด คือการที่ผู้ใช้ภาษามีความรู้ตั้งแต่สองภาษาขึ้นไป ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าเมื่อผู้ใช้ภาษามีความรู้หลายภาษา ย่อมเกิดการเลือกใช้ภาษาเกิดขึ้น ทั้งนี้การปนภาษาและการสลับภาษาในเพลงผู้ใช้ภาษา ทั้งผู้ร้องและผู้ฟังจะต้องมีความเข้าใจในภาษาทั้งสองเป็นอย่างดีจึงสามารถเข้าใจเนื้อหาของเพลงได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชิตา คำนนท์ และรัตนา จันทร์เทาว์ (2560) ที่ได้ศึกษาการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นอีสานในเพลงหมอลำ

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงบทบาทของเพลงที่มีการใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในเพลงมากขึ้น และได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย เนื่องจากเพลงเป็นสื่อที่ผู้คนสามารถเข้าถึงได้ง่าย นอกจากจะให้ความบันเทิงแล้วยังเป็นการเผยแพร่ความเป็นเอกลักษณ์ วิถีชีวิตความเป็นใต้ผ่านภาษาถิ่นใต้ที่ปรากฏในบทเพลง ทั้งยังเป็นการฟื้นฟูเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านภาษาประจำถิ่น ให้ลูกหลานได้ใช้สื่อสารต่อไป

7. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การศึกษาเรื่องหน้าที่การปนภาษาและการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ในเพลงเพื่อชีวิตถิ่นใต้ของวงพัทลุง นำไปสู่การศึกษาที่เชื่อมโยงกับการศึกษาในประเด็นอื่นต่อไปนี้

1. ศึกษาการปนภาษาและการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ในเพลงใต้ของวงอื่น ๆ
2. ศึกษาการปนภาษาและการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ที่พบในวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ เช่น ละครทางโทรทัศน์ รายการโทรทัศน์ และข้อความโฆษณาในรายการโทรทัศน์ เป็นต้น
3. ศึกษาการปนภาษาและการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ของกลุ่มอาชีพอื่น เช่น แม่ค้าหรือพ่อค้าที่ขายของในพื้นที่ที่มีลูกค้าทั้งคนในพื้นที่และคนต่างพื้นที่ เป็นต้น

8. เอกสารอ้างอิง

- จักรินทร์ แดงแผล และคณะ. (2562). *ภาษาไทยถิ่นใต้ : กรณีศึกษาลักษณะการใช้คำ ความหมาย และบริบทสังคมวัฒนธรรมที่ปรากฏในบทเพลงของค่ายพาราฮัท*. บทความวิจัย สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา, สงขลา
- ดิยู ศรีนราวัฒน์. (2554). *ภาษาศาสตร์เบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นารีรัตน์ สมิงแก้ว. (2545). *การปนภาษาอังกฤษในชาวบ้านเต็งในหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

- บงกช ฐานุตตม. (2541). การสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ของนักศึกษาชาวใต้. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ประภัสสร สระโพธิทอง. (2554). พฤติกรรมการสลับภาษาในระหว่างปฏิบัติงานของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินคาเธ่ย์แปซิฟิค (CPA). การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- พิมพ์ไพลม พิทักษ์. (2559). ลักษณะและหน้าที่ของการสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นอีสานของหนูหินในการ์ตูนเรื่อง หนูหินอินเดอะซิตี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- เมตตา ฟองฤทธิ์. (2556). การสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นอีสานของนักจัดรายการวิทยุ ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- วิชุดา คำนนท์ และรัตนา จันทร์เทาว์. (2560). การสลับภาษาระหว่างภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นอีสานในเพลงหมอลำ. บทความวิจัย สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.

แรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาสาขาวิชาการผลิตพืช

คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

English Language Learning Motivation of Students from the Agricultural
Technology Program, Faculty of Agricultural Technology,
Songkhla Rajabhat University Students

เสาวณี ทับเพชร^{1,2,3*} อูรารัตน์ ปานรอด⁴ วิสุทธิ์ กระจ่างศิริศิลป์⁵ และอรณพ บุญจันทน์^{1,2,3}

Saowanee Thapphet^{1,2,3*} Urarat Parnrod⁴ Wisoot Krajangsirisin⁵ and Annop Bunjan^{1,2,3}

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาชนิดและระดับของแรงจูงใจ (แรงจูงใจเชิงบูรณาการและแรงจูงใจเชิงเครื่องมือ) ในการเรียนภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการผลิตพืช คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ผู้เข้าร่วมในการตอบแบบสอบถามคือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 52 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสอบถาม 6 ระดับ ซึ่งพัฒนามาจากงานของ Gardner's Attitude/Motivation Test Battery (AMTB) (2004) ผลจากการวิจัยฉบับนี้พบว่านักศึกษามีระดับแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษเชิงบูรณาการและเชิงเครื่องมือในระดับสูง โดยพบว่าแรงจูงใจเชิงเครื่องมืออยู่ในระดับสูงกว่าแรงจูงใจเชิงบูรณาการเล็กน้อย ผู้วิจัยได้อภิปรายและเสนอแนะแนวทางข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยฉบับนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมในการเรียนให้สอดคล้องกับแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาในบริบทที่หลากหลาย

คำสำคัญ: แรงจูงใจ, แรงจูงใจแบบเชิงเครื่องมือ, แรงจูงใจแบบเชิงบูรณาการ

Abstract

This study aims at investigating the types and levels of motivation (integrative orientation, and instrumental orientation) in learning English of undergraduates who are studying in the Faculty of Agricultural Technology, Songkhla Rajabhat University. The participants were 52 first-year students. The instrument used for the study was a Likert's six-level questionnaire developed from Gardner's Attitude / Motivation Test Battery (AMTB) (2004). The result showed that students' integrative and instrumental motivation was at a high level. It was also found that the level of instrumental

¹ อาจารย์ประจำ สาขาการท่องเที่ยว วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

² อาจารย์ประจำ สาขาการภาษาอังกฤษเพื่องานบริการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

³ อาจารย์ประจำ สาขาการภาษาอังกฤษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

⁴ กรรมการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

⁵ กรรมการบริหารหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

* Corresponding author, E-mail: saowanee.th@skru.ac.th

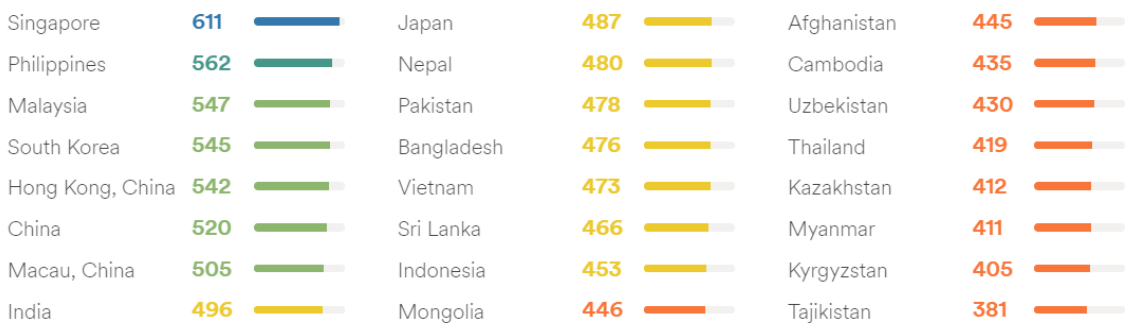
motivation was slightly higher than that of integrative motivation. The findings obtained from the study were used as a guideline to design classroom activities for the students in different contexts.

Keywords: Motivation, Instrumental Motivation, Integrative Motivation

1. บทนำ

ในปัจจุบันมีการปรับปรุงการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของกลุ่มประเทศในแถบเอเชีย โดยเน้นการใช้ภาษาอังกฤษในกลุ่มวัยผู้ใหญ่ และมีการใช้ภาษาอังกฤษในกลุ่มอุตสาหกรรมบริการ ในส่วนของประเทศไทยนั้นพบว่า เป็นประเทศที่มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าประเทศมากกว่า 38 ล้านคนต่อปี นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พักอยู่ในรีสอร์ท ตามภูมิภาคต่าง ๆ ดังนั้นหากความสามารถด้านภาษาอังกฤษของคนไทยอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง อาจส่งผลให้ประเทศไทยไม่สามารถเข้าถึงแรงงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งคิดเป็น 10% ของรายได้ทางเศรษฐกิจ

เมื่อกล่าวถึงความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษของคนไทยเมื่อเทียบกับประชากรในภูมิภาคอื่น ๆ จากข้อมูลที่ผ่านมาพบว่า ประเทศไทยได้รับการจัดลำดับให้อยู่ในกลุ่มประเทศที่มีความสามารถต่ำมาก ทั้งนี้ การจัดอันดับดังกล่าวพิจารณาจากรายงานผลดัชนีความสามารถทางภาษาอังกฤษ ซึ่งจัดทำโดยสถาบันสอนภาษา Education First ซึ่งเป็นบริษัทการศึกษานานาชาติในสวิสเซอร์แลนด์ ดังรูปที่ 2

รูปที่ 1 ลำดับความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษในกลุ่มประเทศแถบเอเชีย

แหล่งที่มา: Education First, 2020

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษของนักศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ตลาดแรงงานหลังจากสำเร็จการศึกษา จึงได้ออกประกาศ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานความสามารถภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2562 โดยกำหนดให้นักศึกษาสาขาอื่น ๆ ที่มีใช้สาขาภาษาอังกฤษต้องผ่านเกณฑ์ภาษาอังกฤษด้วยแบบทดสอบ ที่สามารถเทียบเคียงผลคะแนนกับระดับความสามารถทางภาษาตามกรอบอ้างอิง CEFR ได้ในระดับ B2

CEFR มีชื่อเต็มว่า Common European Framework of Reference for Languages เป็นมาตรฐานสากลที่สหภาพยุโรปจัดทำขึ้น เพื่อวัดระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษทั้ง 4 ทักษะ อันได้แก่ ฟัง พูด อ่าน เขียน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม 6 ระดับ ซึ่งเริ่มตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับสูงสุด ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เกณฑ์ความสามารถทางภาษาตามกรอบอ้างอิง CEFR

ระดับเกณฑ์ CEFR	ความสามารถทางภาษา
Basic User	<p>A1 ระดับเริ่มต้น</p> <ul style="list-style-type: none"> - สามารถเข้าใจและใช้สำนวนที่คุ้นเคยในชีวิตประจำวันได้ รวมถึงใช้ประโยคพื้นฐานเพื่อสื่อความต้องการที่เป็นรูปธรรมได้ - สามารถแนะนำตัวเองและคนอื่น ๆ ได้ พร้อมทั้งสามารถถาม-ตอบคำถามเกี่ยวกับรายละเอียดส่วนบุคคล เช่น ที่อยู่อาศัย, คนรู้จัก, ของที่มี ได้ - สามารถโต้ตอบง่าย ๆ กับผู้อื่นที่พูดช้า ๆ ชัดเจนได้ และพร้อมที่จะช่วยเหลือ
	<p>A2 ระดับต้น</p> <ul style="list-style-type: none"> - สามารถเข้าใจประโยคและสำนวนที่ใช้บ่อยเกี่ยวกับสิ่งรอบตัว เช่น ข้อมูลพื้นฐานส่วนตัว, ข้อมูลครอบครัว, การซื้อของ, ภูมิศาสตร์ท้องถิ่น และการจ้างงาน ได้ - สามารถสื่อสารในเรื่องง่าย ๆ และเป็นกิจวัตรประจำวันได้ และแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่คุ้นเคยหรือทำเป็นประจำได้โดยตรง - สามารถอธิบายประวัติของตัวเองอย่างง่าย ๆ สภาพแวดล้อมและประเด็นที่ต้องการได้ทันที
Independent User	<p>B1 ระดับกลาง</p> <ul style="list-style-type: none"> - สามารถเข้าใจจุดประสงค์หลักในเรื่องที่คุ้นพบเจอบ่อยในที่ทำงาน, โรงเรียน, เวลาว่าง เป็นต้น - สามารถรับมือกับสถานการณ์ส่วนใหญ่ที่อาจเกิดขึ้นในขณะที่เดินทางในสถานที่ต่าง ๆ ได้ - สามารถสื่อสารโดยเชื่อมโยงหัวข้อที่คุ้นเคยหรือเกี่ยวข้องกับความรู้สึกส่วนบุคคลได้ - สามารถอธิบายประสบการณ์และเหตุการณ์ ความฝัน ความหวังและความทะเยอทะยาน และให้เหตุผลสั้น ๆ รวมถึงสามารถอธิบายเกี่ยวกับความคิดเห็นและแผนการได้
	<p>B2 ระดับกลางสูง</p> <ul style="list-style-type: none"> - สามารถเข้าใจแนวคิดหลักของข้อความที่ซับซ้อนทั้งในหัวข้อที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม รวมถึงพูดคุยทางเทคนิคในเรื่องที่มีความเชี่ยวชาญได้ - สามารถโต้ตอบอย่างคล่องแคล่วและเป็นธรรมชาติกับเจ้าของภาษาโดยไม่มีวาทะเคร่งเครียด - สามารถสร้างถ้อยคำที่มีความละเอียดชัดเจนในหัวข้อที่หลากหลาย และอธิบายมุมมองเกี่ยวกับปัญหาเฉพาะที่มีทั้งข้อดีและข้อเสียได้
Proficient User	<p>C1 ระดับสูง</p> <ul style="list-style-type: none"> - สามารถเข้าใจความต้องการที่หลากหลาย, ข้อความที่ยาวขึ้น และตระหนักถึงความหมายโดยนัย - สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างคล่องแคล่วและเป็นธรรมชาติโดยไม่ต้องใช้เวลามากนัก - สามารถใช้ภาษาได้อย่างยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพเพื่อวัตถุประสงค์ทางสังคม วิชาการ และด้านอาชีพ - สามารถสร้างถ้อยคำที่ชัดเจน มีโครงสร้างที่ดี ให้รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องที่ซับซ้อน แสดงการใช้รูปแบบการสื่อสาร คำเชื่อมและการเชื่อมโยงได้
	<p>C2 ระดับชำนาญ</p> <ul style="list-style-type: none"> - สามารถเข้าใจเรื่องที่ฟังหรืออ่านได้อย่างง่ายดาย - สามารถสรุปข้อมูลจากแหล่งที่มาต่าง ๆ สร้างข้อโต้แย้งและใช้ในการนำเสนอที่สอดคล้องกัน - สามารถแสดงออกและสื่อสารได้อย่างเป็นธรรมชาติ คล่องแคล่ว และแม่นยำ สามารถแยกแยะความหมายที่ใกล้เคียงกันของสถานการณ์ที่มีความซับซ้อนได้

ในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ แรงจูงใจถูกระบุว่าเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักที่มีผลต่อการเรียนภาษาอังกฤษ (Gardner, 1985) นอกจากนี้ Gardner & Smythe (1975) ได้กล่าวว่า ปัจจัยด้านทัศนคติของผู้เรียนมีผลต่อความสำเร็จในการเรียนภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศ ซึ่งได้สอดคล้องกับแนวคิดของ Ellis (1994) & Oller (1977) ที่มองว่า ความสำเร็จในการเรียนภาษาเกิดจากทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อภาษาเจ้าของภาษา และค่านิยมทางสังคมต่อภาษานั้น ในขณะที่งานวิจัยของ Reimann (2001) กล่าวว่า แรงจูงใจถือเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างความสำเร็จในการเรียนภาษา เนื่องจากแรงจูงใจมีอิทธิพลต่อการสร้างแรงบันดาลใจในการบรรลุผลสำเร็จ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Sprat et al. (2005) ที่อธิบายว่า แรงจูงใจเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการเรียนภาษา คำกล่าวดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Broussard & Garrison (2004) & Nuchnoi (2006) ซึ่งอภิปรายว่า ผู้เรียนที่มีระดับแรงจูงใจสูงในการเรียนภาษาอังกฤษจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงด้วยเช่นกัน

จากความสำคัญของปัจจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาชนิดและระดับของแรงจูงใจ (แรงจูงใจเชิงบูรณาการและแรงจูงใจเชิงเครื่องมือ) ในการเรียนภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาปริญญาตรี คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นข้อมูลประกอบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ เพื่อช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ และสามารถประยุกต์ใช้ภาษาอังกฤษในสถานการณ์ที่หลากหลายในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจและประเภทของแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษา ชั้นปีที่ 1 คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

ค่านิยมของแรงจูงใจ

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ค่านิยมของแรงจูงใจที่แตกต่างกันโดยเฉพะอย่างยิ่งในการเรียนภาษา Harmer (1991, p.3) อธิบายความหมายของแรงจูงใจว่าเป็น “แรงขับเคลื่อนภายใน” ที่ผลักดันให้ใครบางคนทำบางสิ่ง หากเราคิดว่าเป้าหมายของเรานั้นคุ้มค่าและน่าสนใจสำหรับเราแล้วเราก็พยายามไปถึงเป้าหมายนั้น สิ่งนี้เรียกว่า “การกระทำที่ขับเคลื่อนด้วยแรงจูงใจ”

Gardner (1982) ตั้งข้อสังเกตว่าแรงจูงใจประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 อย่างคือความพยายาม ความปรารถนาและผลกระทบ ความพยายามหมายถึงเวลาที่ใช้ในการเรียนภาษาและแรงผลักดันของผู้เรียน ความปรารถนาบ่งบอกว่าผู้เรียนต้องการมีความเชี่ยวชาญในภาษามากเพียงใดและส่งผลกระทบต่อปฏิริยาทางอารมณ์ของผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนภาษา

Lightbown & Spada (1999) สังเกตว่าแรงจูงใจในการเรียนภาษาที่สองค่อนข้างซับซ้อนในการศึกษาซึ่งสามารถอธิบายได้ในสองปัจจัย ได้แก่ ความต้องการด้านการสื่อสารของผู้เรียนและทัศนคติที่มีต่อชุมชนภาษาที่สอง นอกจากนี้ Parsons, Hinson & Brown (2001, p. 28) ได้กำหนดแรงจูงใจว่าเป็นส่วนประกอบหรือปัจจัยที่สำคัญในกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้และแรงจูงใจมีความสำคัญเหมือนกันเพื่อที่จะบรรลุบางสิ่งบางอย่าง การเรียนรู้ทำให้เราได้รับความรู้และทักษะใหม่ และแรงจูงใจผลักดันเราหรือสนับสนุนให้เราผ่านกระบวนการเรียนรู้

อารี พันธุ์ณี (2534) กล่าวว่า แรงจูงใจเป็นกระบวนการที่กระตุ้นโดยสิ่งเร้าเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ พฤติกรรมหรือเงื่อนไขที่ต้องการ แรงจูงใจเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตามความต้องการของบุคคล

ประเภทของแรงจูงใจ

Harmer (1991) ได้แบ่งประเภทของแรงจูงใจในการเรียนภาษาที่สองออกเป็น 2 ประเภท

1. เป้าหมายระยะสั้น หมายถึง เมื่อนักเรียนต้องการประสบความสำเร็จในการทำบางสิ่งในอนาคตอันใกล้ ตัวอย่างเช่นนักเรียนที่ต้องการสอบผ่านหรือได้เกรดดีหรือคะแนนสูง

2. เป้าหมายระยะยาว หมายถึง ความปรารถนาของนักเรียนหรือผู้เรียนที่ต้องการได้งานที่ดีขึ้นในอนาคต หรือสามารถสื่อสารกับผู้ที่ใช้ภาษาที่เรียนหรือภาษาเป้าหมายได้

Krashen (1988, p.22) ได้กล่าวถึงปัจจัยต่อไปนี้ซึ่งค่อนข้างเกี่ยวข้องกับแรงจูงใจที่จะพยายามเชื่อมโยงความสามารถในการใช้ภาษาที่สองกับฟังก์ชันทั้งสองนี้

1. แรงจูงใจเชิงบูรณาการ หมายถึง ความปรารถนาที่จะเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกที่ได้รับการยอมรับหรือมีความสำคัญของชุมชนหรือสังคมที่พูดภาษาที่สอง ขึ้นอยู่กับความสนใจในการเรียนรู้ภาษาที่สองเนื่องจากความจำเป็นในการเรียนรู้เชื่อมโยงหรือเข้าสังคมกับผู้คนที่ใช้หรือเนื่องจากจุดประสงค์หรือตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมหรือบูรณาการในภาษาที่สองโดยใช้ภาษาเดียวกันในชุมชนนั้น แต่บางครั้งก็เกี่ยวข้องกับอารมณ์หรือปัจจัยทางอารมณ์เป็นอย่างมาก (Saville-Troike, 2006, p. 86)

2. แรงจูงใจเชิงใช้เครื่องมือ เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าที่ใช้งานได้จริงในการเรียนรู้ภาษาที่สอง เพื่อเพิ่มอาชีพหรือโอกาสทางธุรกิจของผู้เรียนทำให้พวกเขาามีเกียรติและอำนาจมากขึ้นการเข้าถึงข้อมูลทางวิทยาศาสตร์และทางเทคนิคหรือเพียงแค่ผ่านหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียน (Saville-Troike, 2006, p. 86)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Choomthong & Chaichompoo (2015) ได้ศึกษาระดับของแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษ (แรงจูงใจเชิงบูรณาการ และแรงจูงใจเชิงเครื่องมือ) ของนักศึกษาปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัด เชียงใหม่ ประเทศไทย ผู้เข้าร่วมในการตอบแบบสอบถาม และสัมภาษณ์คือนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่กำลังศึกษาวิชา ภาษาอังกฤษพื้นฐาน II ช่วงภาคเรียนที่ 2 ภาคการศึกษา 2556 จำนวน 1475 คน เครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสอบถามแบบ 6 ระดับของ Likert ซึ่งดัดแปลงจากงานของ Gardner's Attitude/ Motivation Test Battery (AMTB) (2004) และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผลจากการวิจัยฉบับนี้พบว่านักศึกษามีระดับแรงจูงใจในการ เรียน ภาษาอังกฤษเชิงเครื่องมือและเชิงบูรณาการในระดับสูง โดยพบว่าแรงจูงใจเชิงเครื่องมืออยู่ในระดับสูงกว่า แรงจูงใจเชิงบูรณาการ เล็กน้อย โดยเป็นที่น่าสนใจว่านักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษมีระดับแรงจูงใจเชิงบูรณาการ สูงกว่านักศึกษาสาขาวิชาอื่นๆ อย่าง มีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตามพบว่านักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษมีแรงจูงใจเชิง เครื่องมือสูงกว่าแรงจูงใจเชิงบูรณาการเพียงเล็กน้อย

Poompanom (2016) ได้สำรวจแรงจูงใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับ เตรียมอุดมศึกษาระดับชั้นปีที่ 3 จำนวน 135 คนจากโรงเรียนเตรียมวิศวกรรมศาสตร์ไทย – เยอรมัน มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ การศึกษาดำเนินการโดยใช้วิธีการสำรวจการสร้างแรงจูงใจแบบดัดแปลง จำนวน 20 รายการที่ดัดแปลงมาจาก Gardner's Attitude / Motivation Test Battery (AMTB) รวบรวมข้อมูล ผ่านแบบสอบถามโดยใช้มาตราส่วนแบบ Likert-type scale ซึ่งนำมาวิเคราะห์ทางสถิติ ผลการวิจัยพบว่าแรงจูงใจ จากเครื่องมือเป็นแหล่งที่มาหลักของแรงจูงใจของนักศึกษาระดับเตรียมอุดมที่มีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ

Daif-Allah & Hamad Aljumah (2020) ได้ศึกษาความแตกต่างของแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษามหาวิทยาลัยซาอุดีอาระเบีย ผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถาม 247 คน เป็นนักศึกษาชาย 197 คนและนักศึกษาหญิง 50 คน โดยใช้แบบสอบถาม ที่ได้รับการพัฒนาและดัดแปลงโดยผู้เขียนจาก Zulfikar et al. (2019), Mat & Yunus (2014), Daif-Allah (2005) และ Demir (2003) รวม 19 รายการที่แบ่งตาม 6 ด้าน (ครอบครัว มิตรภาพ การศึกษา การจ้างงาน อินเทอร์เน็ตและความเพลิดเพลิน) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านักศึกษาของมหาวิทยาลัยมีแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษอย่างมากและผลลัพธ์แสดงให้เห็นว่านักเรียนต่างประเทศและสาขาวิชา มีมุมมองที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการเรียนภาษาอังกฤษ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษา ระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการผลิตพืช คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จำนวน 52 คน เนื่องจากผลการสอบวัดผลโดยใช้โปรแกรม English Discoveries ซึ่งจัดการทดสอบระดับความรู้ภาษาอังกฤษก่อนเรียน (Placement) โดยศูนย์ภาษา ประจำปีการศึกษา 2562 แสดงว่า ระดับความสามารถของนักศึกษากลุ่มดังกล่าวถ้าเทียบกับ CEFR อยู่ในระดับ A1 เท่านั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจต่อการเรียนภาษาอังกฤษ โดยดัดแปลงมาจาก The Attitude/Motivation Test Battery (AMTB) ของ Gardner (2004) แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับแรงจูงใจต่อการเรียนภาษาอังกฤษ มีจำนวน 8 ข้อ แบ่งเป็นข้อคำถามที่เกี่ยวกับแรงจูงใจเชิงบูรณาการ จำนวน 4 ข้อ และข้อคำถามเกี่ยวกับ แรงจูงใจเชิงเครื่องมือ จำนวน 4 ข้อ ซึ่งแบบสอบถามเป็นแบบ ลิเคิร์ตสเกล (Likert scale) โดยใช้เกณฑ์วัดระดับ ดังนี้

ตารางที่ 2 เกณฑ์วัดระดับแรงจูงใจ

ต่ำ	1.00 – 3.09	1	ไม่เห็นด้วยอย่างมาก
		2	ไม่เห็นด้วยปานกลาง
		3	ไม่เห็นด้วยน้อย
สูง	3.10 – 6.00	4	เห็นด้วยน้อย
		5	เห็นด้วยปานกลาง
		6	เห็นด้วยอย่างมาก

แหล่งที่มา: Gardner, 2004

รายละเอียดในแบบสอบถามมี ดังนี้

ตารางที่ 3 ข้อคำถามแรงจูงใจ

คำถามข้อที่	ประเภท
1 การเรียนภาษาอังกฤษสำคัญเพราะทำให้ฉันสบายใจมากขึ้นเมื่อต้องคุยกับเจ้าของภาษา	แรงจูงใจเชิงบูรณาการ (Integrative Orientation)
2 การเรียนภาษาอังกฤษสำคัญเพราะทำให้ฉันพบปะและพูดคุยกับผู้คนที่หลากหลายมากขึ้น	
3 การเรียนภาษาอังกฤษสำคัญเพราะมันจะช่วยให้ฉันเข้าใจและตระหนักมากขึ้นเกี่ยวกับวิถีของการใช้ภาษาอังกฤษ	
4 การเรียนภาษาอังกฤษสำคัญเพราะจะทำให้ฉันสื่อสารกับชาวต่างชาติได้ง่ายขึ้น	
5 การเรียนภาษาอังกฤษสำคัญเพราะฉันจำเป็นต้องใช้มันในการประกอบอาชีพ	แรงจูงใจเชิงเครื่องมือ (Instrumental Orientation)
6 การเรียนภาษาอังกฤษสำคัญเพราะทำให้ฉันมีความรู้มากขึ้น	
7 การเรียนภาษาอังกฤษสำคัญเพราะมันทำให้ฉันได้งานที่ดี	
8 การเรียนภาษาอังกฤษสำคัญเพราะมันจะทำให้ฉันเป็นที่ยอมรับจากคนอื่น ๆ ในฐานะของคนที่มีความรู้ด้านภาษาอังกฤษ	

การตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม

ด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถาม ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อให้คำแนะนำ ในการแก้ไขหรือปรับปรุงแบบสอบถามก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูล โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ให้คะแนน +1	เมื่อแน่ใจว่าวัดได้ตรง
ให้คะแนน 0	เมื่อไม่แน่ใจ
ให้คะแนน -1	เมื่อแน่ใจว่าวัดได้ไม่ตรง

หลังจากนั้นนำคะแนนที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item objective congruence: IOC) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (ศิริชัย พงษ์วิชัย, 2544) จากการหาค่าดังกล่าว พบว่า ค่าความเชื่อมั่นโดยการทดสอบสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach's alpha coefficients) ได้ค่าความเชื่อมั่นเกิน 0.50 ในทุกข้อคำถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและชี้แจงรายละเอียดให้กับนักศึกษา ระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 สาขาการผลิตพืช คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

2. ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ผลทางสถิติ โดยใช้ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับเกณฑ์ในการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล มีดังนี้

ตารางที่ 4 เกณฑ์ในการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล

ระดับ	คะแนนเฉลี่ย	มาตราส่วนประมาณค่า	
ต่ำ	1.00 – 3.09	1	ไม่เห็นด้วยอย่างมาก
		2	ไม่เห็นด้วยปานกลาง
		3	ไม่เห็นด้วยน้อย
สูง	3.10 – 6.00	4	เห็นด้วยน้อย
		5	เห็นด้วยปานกลาง
		6	เห็นด้วยอย่างมาก

5. สรุปผลการวิจัย

จากข้อมูลในแบบสอบถามตอนที่ 2 เกี่ยวกับระดับของแรงจูงใจเชิงบูรณาการ และแรงจูงใจเชิงเครื่องมือ สามารถสรุปผลได้ ดังตารางที่ 6 และ 7

ตารางที่ 5 ระดับแรงจูงใจเชิงบูรณาการต่อการเรียนภาษาอังกฤษ

ข้อ	แรงจูงใจ	Mean	SD	ระดับ
1	การเรียนภาษาอังกฤษสำคัญเพราะทำให้ฉันสบายใจมากขึ้นเมื่อต้องคุยกับเจ้าของภาษา	<u>4.42</u>	0.92	สูง
2	การเรียนภาษาอังกฤษสำคัญเพราะทำให้ฉันพบปะและพูดคุยกับผู้คนที่หลากหลายมากขึ้น	4.09	0.99	สูง
3	การเรียนภาษาอังกฤษสำคัญเพราะมันจะช่วยให้ฉันเข้าใจและตระหนักมากขึ้นเกี่ยวกับวิถีของการใช้ภาษาอังกฤษ	4.13	0.90	สูง
4	การเรียนภาษาอังกฤษสำคัญเพราะจะทำให้ฉันสื่อสารกับชาวต่างชาติได้ง่ายขึ้น	4.06	1.13	สูง
ภาพรวม		4.18	0.98	สูง

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ระดับแรงจูงใจเชิงบูรณาการของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 สาขาการผลิตพืช คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ต่อการเรียนภาษาอังกฤษโดยรวมอยู่ในระดับสูง (Mean = 4.18) และข้อมูลที่ได้จากการพิจารณาเป็นรายข้อ แสดงให้เห็นว่า จากแรงจูงใจจำนวน 4 ข้อ ค่าเฉลี่ยแรงจูงใจเชิงบูรณาการอยู่ในระดับสูง โดยแรงจูงใจข้อที่ 1 คือ การเรียนภาษาอังกฤษนั้นสำคัญเพราะทำให้ฉันสบายใจมากขึ้นเมื่อต้องคุยกับเจ้าของภาษา ได้ค่าเฉลี่ยสูงสุด (Mean = 4.42) รองลงมาตามลำดับคือ

แรงจูงใจข้อที่ 3 การเรียนภาษาอังกฤษนั้นสำคัญเพราะมันจะช่วยให้ฉันเข้าใจและตระหนักมากขึ้นเกี่ยวกับวิถีของการใช้ภาษาอังกฤษ (Mean = 4.13) แรงจูงใจข้อที่ 2 การเรียนภาษาอังกฤษนั้นสำคัญเพราะทำให้ฉันพบปะและพูดคุยกับผู้คนที่หลากหลายมากขึ้น (Mean = 4.09) และแรงจูงใจข้อที่ 4 การเรียนภาษาอังกฤษนั้นสำคัญเพราะจะทำให้ฉันสื่อสารกับชาวต่างชาติได้ง่ายขึ้น (Mean = 4.06)

ตารางที่ 6 ระดับแรงจูงใจเชิงเครื่องมือต่อการเรียนภาษาอังกฤษ

ข้อ	แรงจูงใจ	Mean	SD	ระดับ
5	การเรียนภาษาอังกฤษสำคัญเพราะฉันจำเป็นต้องใช้มันในการประกอบอาชีพ	4.28	1.26	สูง
6	การเรียนภาษาอังกฤษสำคัญเพราะทำให้ฉันมีความรู้มากขึ้น	4.15	1.23	สูง
7	การเรียนภาษาอังกฤษสำคัญเพราะมันทำให้ฉันได้งานที่ดี	4.21	1.06	สูง
8	การเรียนภาษาอังกฤษสำคัญเพราะมันจะทำให้ฉันเป็นที่ยอมรับจากคนอื่น ๆ ในฐานะของคนที่มีความรู้ด้านภาษาอังกฤษ	4.21	1.08	สูง
ภาพรวม		4.21	1.16	สูง

จากตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ระดับแรงจูงใจเชิงเครื่องมือของนักศึกษา คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครต่อการเรียนภาษาอังกฤษโดยรวมอยู่ในระดับสูง (Mean = 4.21) และข้อมูลที่ได้จากการพิจารณาเป็นรายข้อ แสดงให้เห็นว่า จากแรงจูงใจจำนวน 4 ข้อ ค่าเฉลี่ยแรงจูงใจเชิงเครื่องมืออยู่ในระดับสูง โดยแรงจูงใจข้อที่ 5 คือ การเรียนภาษาอังกฤษนั้นสำคัญเพราะฉันจำเป็นต้องใช้มันในการประกอบอาชีพ ได้ค่าเฉลี่ยสูงสุด (Mean = 4.28) รองลงมาตามลำดับคือ แรงจูงใจข้อที่ 7 การเรียนภาษาอังกฤษนั้นสำคัญเพราะมันทำให้ฉันได้งานที่ดี (Mean = 4.21) แรงจูงใจข้อที่ 8 การเรียนภาษาอังกฤษนั้นสำคัญเพราะมันจะทำให้ฉันเป็นที่ยอมรับจากคนอื่น ๆ ในฐานะของคนที่มีความรู้ด้านภาษาอังกฤษ (Mean = 4.21) และแรงจูงใจข้อที่ 6 การเรียนภาษาอังกฤษนั้นสำคัญเพราะทำให้ฉันมีความรู้มากขึ้น (Mean = 4.15)

6. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่ได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษเชิงบูรณาการและเชิงเครื่องมือพบว่า ในภาพรวมนักศึกษามีระดับแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษเชิงบูรณาการและเชิงเครื่องมือในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับหลายงานวิจัย (Wimolmas, 2013; Parnrod, 2019) ที่แสดงให้เห็นว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีมีระดับแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษในระดับสูง

นอกจากนี้ ยังพบอีกว่า ระดับแรงจูงใจเชิงเครื่องมือต่อการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาสูงกว่าระดับแรงจูงใจเชิงบูรณาการต่อการเรียนภาษาอังกฤษ ซึ่งผลการวิจัยที่เกิดขึ้นนี้อาจมาจากการที่สังคมในปัจจุบันมีภาวะการแข่งขันในตลาดแรงงานที่สูงขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนถูกกระตุ้นให้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อให้มีโอกาสที่สูงขึ้นในการได้งานที่ดี ได้เงินที่สูงขึ้น หรือเป็นที่ยอมรับของสังคม

- Gardner, R. C. (1985). *Social Psychology and Second Language Learning: The Role of Attitudes and Motivation*. London: Edward Arnold Publishers.
- Gardner, R. C. (2004). *Attitude/motivation Test Battery: International AMTB Research Project*. Retrieved from <http://publish.uwo.ca/~gardner/docs/englishamtb.pdf>
- Harmer, J. (1991). *The Practice of English Language Teaching: New Edition*. New York: Longman.
- Krashen, S. D. (1988). *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. Prentice-Hall International.
- Lightbown, P. M., & Spada, N. (1999). *How Languages are Learned*. Oxford: OUP.
- Nuchnoi, R. (2006). A Survey of the Motivation of the Rangsit University English Major Students towards Learning English. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 5(9), 93-116.
- Oller, J. W., Baca, L. & Vigil, F. (1977). Attitude and Attained Proficiency in ESL: A Sociolinguistic Study of Mexican-American in the Southwest. *TESOL Quarterly*, 11, 173-183.
- Parnrod, U. (2019). *Motivation in Language Learning: How to Succeed in Keeping EFL Learners Motivated? Proceedings in Penang International Conference on Multi-Disciplinary Research (PICM 2019)*, Penang, Malaysia.
- Parsons, R., Hinson, S., & Brown, D. (2001). *Educational Psychology: Practitioner – Researcher Models of Teaching*. University of Virginia: Wadsworth Thomson Learning.
- Poompanom, T. (2016). *A Survey Study of Students' Motivation towards English Language Learning of Pre-engineering School*, Bangkok (Doctoral Dissertation, Thammasat University).
- Sprat, M., Pulverness, A., & William, M. (2005). *The TMT Teaching Knowledge Test Course*. Cambridge: CUP.
- Saville-Troike, M. (2006). *Introducing Second Language Acquisition*. New York: CUP.
- Wimolmas, R. (2013). A Survey Study of Motivation in English Language Learning of First Year Undergraduate Students at Sirindhorn International Institute of Technology (SIIT). Proceedings in the 3rd International Conference on Foreign Language Teaching and Learning, Thammasat University, Thailand.

กลวิธีทางภาษาในการนำเสนออุดมการณ์ “ความเป็นแม่บ้าน” ผ่านคอลัมน์และ
งานโฆษณาในนิตยสารแม่บ้าน ช่วงปีทศวรรษ 2540-2549

Language strategies for presenting ideology "Housewives" through columns and
advertisements of Maeban Magazine in the years 1997-2006

เจรจา บุญวรรณไธ^{1*} และวิมลมาศ ปฤชากุล²

Cheracha Bunwanno^{1*} and Wimonmas Prichakun²

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในการนำเสนออุดมการณ์ “ความเป็นแม่บ้าน” ในนิตยสารแม่บ้าน ช่วงปีทศวรรษ 2540-2549 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ด้วยกรอบแนวคิดทฤษฎีการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิเคราะห์วิพากษ์ของแฟร์คลีฟ ผ่านคอลัมน์และโฆษณาในนิตยสารแม่บ้าน ซึ่งเป็นช่วงยุควิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมไทย มาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยเน้นการวิเคราะห์เอกสารผ่านมุมมองของตนเองและผู้อื่นที่มีต่อ “ความเป็นแม่บ้าน” รวม 120 ฉบับ

ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีทางภาษาที่นำเสนออุดมการณ์ “ความเป็นแม่บ้าน” ในช่วงทศวรรษ 2540-2549 มี 6 กลวิธี ได้แก่ 1) การเลือกใช้คำศัพท์ที่สื่อถึงความเป็นแม่บ้านในบริบทต่าง ๆ 2) การกล่าวอ้างถึงบุคคลหรือเหตุการณ์ 3) การใช้อุปมาอุปไมย 4) การใช้คำแสดงความเชื่อที่มีอยู่ก่อน 5) การใช้คำขวัญ และ 6) การเล่าเรื่องกลวิธีทางภาษาดังกล่าวนำไปสู่อุดมการณ์ “ความเป็นแม่บ้าน” 3 ชุดความคิด คือ 1) แม่บ้านต้องรักษาเสน่ห์ปลายจวักให้คงอยู่โดยใช้ผลิตภัณฑ์และเทคโนโลยีเป็นตัวช่วย เพื่ออำนวยความสะดวก 2) แม่บ้านต้องสุขภาพดีและสวย เพื่อจะได้ทำงานทั้งในบ้านและนอกบ้านได้ดี และ 3) แม่บ้านต้องเก่งและรู้เท่าทันวิกฤติเศรษฐกิจที่กำลังเกิดขึ้น เพื่อความสุขและรายได้ที่มั่นคงของครอบครัว

คำสำคัญ: กลวิธีทางภาษา, อุดมการณ์, ความเป็นแม่บ้าน,

Abstract

This article is part of the research. There are aimed to analyze language strategies for presenting the ideology of "Housewives" in Maeban magazine of the 1997-2006th decade, is qualitative research by analyzing the text according to the conceptual framework of the critical

¹ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

² อาจารย์ สาขาวิชาภาษาไทยและวรรณคดีไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

* Corresponding author, E-mail: jaraja@hu.ac.th

analysis discourse of Fairclough, through advertising and columns of MaeBan Magazine, which was a great economic crisis that affect Thai society and culture, as a research tool, with emphasis on document analysis by focusing on document analysis through their own and others' views of "Housewives" total 120 issues.

The research results were found that Language conversation mechanics offered "Housewives" of the 1997-2006th decade. There are 6 strategies: 1) Lexical selection 2) Referring to a person or event 3) Using of metaphors 4) the use of pre-existing beliefs 5) Using slogans and 6) storytelling. Such language strategies lead to ideologies "Housewives" 3 sets of comments are 1) housewives must keep their charms alive by using products and technology to help to facilitate 2) housewives must be healthy and beautiful in order to work well indoors and outdoors and 3) housewives must be smart and aware of the economic crisis for the happiness and stable income of the family.

Keywords: Language strategies, ideology, Housewives

1. บทนำ

คำว่า “แม่บ้าน” ถูกกล่าวถึงเป็นครั้งแรกในโอกาสที่ก่อตั้งนิตยสารสุภาพนารี เมื่อปี พ.ศ. 2473 โดยหม่อมเจ้าพูนพิสมัย ดิศกุล ซึ่งได้ประทานเป็นบทสัมภาษณ์แสดงทัศนคติและบทบาทของหญิงไทยที่ต้องประพฤติและวางตนให้เหมาะสมคือ การทำหน้าที่ของแม่บ้านและแม่ของมนุษย์ โดยกล่าวว่าแม่บ้านต้องปกครองดูแลบ้านเพื่อแบ่งเบาหรือช่วยเหลือสามีให้เกิดความพึงพอใจ และเมื่อเป็นแม่ก็ต้องคอยอบรมสั่งสอนให้ลูกมีความรู้และพฤติกรรมที่ดีเพื่อศักดิ์ศรีแห่งวงศ์ตระกูล ดังปรากฏในนิตยสารสุภาพนารี (2473, น. 68-69)

“แม่บ้าน” ในบทบาทของการเป็นภรรยาที่ดี มักถูกคาดหวังทางสังคมมาตั้งแต่อดีต ก่อนที่จะมีการใช้คำ “แม่บ้าน” ในปี พ.ศ. 2473 ว่าเมื่อถึงวัยอันสมควรต้องแต่งงานกลายเป็นแม่บ้านและมีสามีคุ้มครอง จากนั้นจะต้องประพฤติตนให้มีความจงรักภักดีและเคารพต่อสามี ต้องมีภริยาที่สุภาพและมีฝีมือด้านการบ้านการเรือน คอยหุงหาอาหาร คอยจัดสำรับ ดูแลปรนนิบัติสามีอย่างใกล้ชิด ต้องกินข้าวหลังสามี ต้องคอยจัดการบ้านเรือนและข้าวของเครื่องใช้ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ต้องมีความสามารถทำงานด้านการงานช่างในบ้านเรือน และต้องใช้จ่ายอย่างประหยัดสำรวม ดังปรากฏเป็นร่องรอยทางความคิดให้เห็นในคำสอนทางศาสนา ข้อคิดความเชื่อที่สั่งสอนผู้หญิงในสังคม และสุภาพจิตสอนหญิง (2518, น. 553-575)

หม่อมเจ้าพูนพิสมัย ดิศกุล (2508, น. 19-31) ได้นิยามคุณสมบัติของคำว่า “แม่ศรีเรือน” สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของ “แม่บ้าน” พร้อมทั้งแสดงทัศนะไว้ว่า หากใครสามารถปฏิบัติตนตามคุณสมบัติข้างต้นได้จริง “เราจะเป็นสุข เมืองก็จะเจริญ ชาติก็จะมีชื่อเสียงไปในโลก แสดงว่าหญิงไทยสามารถทำประโยชน์อันถูกต้องได้ดีเป็นอย่างยิ่ง” และแม่บ้านนอกจากจะมีความสำคัญต่อความสุขของคนในครอบครัวแล้ว ยังเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนสังคมไทยและประเทศชาติ ดังปรากฏให้เห็นหลังเกิดการปฏิวัติทางการเมืองเมื่อ พ.ศ. 2475 โดยคณะราษฎรที่ได้พยายามสร้างการเมืองใหม่ภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญที่ต้องการสร้างชาติจากการปลุกฝังในส่วนหนึ่งของครอบครัวที่มีผู้หญิงเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ก็มีความพยายามที่จะปฏิวัติบทบาทของแม่บ้านให้ทันสมัยด้วยการขยายโอกาสศึกษาแบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ไปสู่ผู้หญิง เพื่อให้มีอาชีพสร้างตัวเองและครอบครัว ซึ่งจะส่งผลให้

เป็นการสร้างชาติให้รุ่งเรืองไปพร้อมกันด้วย (ชาติชาย มุกสง, 2558, น. 99) และผู้หญิงซึ่งเป็นภรรยาต้องมีความสามารถด้านการเป็น “เพื่อนคู่คิดของสามี” เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากการปรนนิบัติสามี ดูแลลูก สมาชิกในครอบครัว และบ้านให้เรียบร้อย ตามสมัยจารีตสังคมคาดหวัง ดังปรากฏจากแนวคิดของ เทียนวรรณ (2453 อ้างถึงใน ภาวิณี บุณนาค, 2554, น. 48)

หากย้อนเวลากลับไปในช่วงเปลี่ยนผ่านสู่สยามใหม่กลางพุทธศตวรรษที่ 25 รัชสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อปี พ.ศ. 2451 เกิดการเผยแพร่งานเขียนตำรับครัวสมัยใหม่อย่าง “แม่ครัวหัวป่าก์” ของ คุณหญิงเปลี่ยน ภาสกรวงศ์ ทำให้สังคมไทยเกิดการสถาปนาครัวให้มีความสำคัญขึ้นในยุคแห่งความทันสมัยสำหรับชนชั้นสูง นั่นคือ การแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมศิวิไลซ์ผ่านคู่มือดังกล่าว (ธนศ วงศ์ยานนาวา, 2549, น. 238-279) โดยการเริ่มรับเอาแนวกรากินแบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่หรือโภชนาการเข้ามา นอกจากนี้คือ การจัดแบ่งพื้นที่ครัวและความสะอาดมาตรฐานการทำครัวด้วยการขังตวงวัด และศีลธรรมจรรยาของแม่บ้านตามกระแสวัฒนธรรมวิคตอเรียนที่แพร่กระจายไปทั่วโลกแบบอาณานิคม รวมถึงชนชั้นสูงของสังคมไทยที่ได้สร้างกิริยามารยาทกรากินผ่านหนังสือ “สมบัติผู้ดี” เพื่อสร้างความแตกต่างทางชนชั้นเอาไว้ (ชาติชาย มุกสง, 2558, น. 95-96) ซึ่งแนวคิดการเปลี่ยนแปลงด้านการกินและการครัวครั้งนี้ ย่อมส่งผลต่ออุดมการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของผู้หญิงที่เป็นแม่บ้าน ผู้ถือครองและเป็นเจ้าของพื้นที่ในครัวเรือนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน

จากข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเมื่อยุคสมัย เทคโนโลยี และสังคมแปรเปลี่ยน ก็ย่อมส่งผลต่อวิถีชีวิตและการดำเนินบทบาทของการเป็น “แม่บ้าน” ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมด้วยเช่นกัน และการที่จะศึกษาให้ได้ทราบถึงบทบาทความเป็นแม่บ้านซึ่งเป็นบุคคลสำคัญของครอบครัวและประเทศชาติในแต่ละยุคอย่างต่อเนื่องเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่านิตยสารแม่บ้านที่ผลิตขึ้นมาเพื่อกลุ่มเป้าหมายคือผู้หญิงที่เป็นแม่บ้านโดยตรง มาตั้งแต่ปี 2520 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) รวมระยะเวลา 43 ปี เป็นแหล่งข้อมูลที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ของ “ความเป็นแม่บ้าน” ได้เป็นอย่างดี ดังข้อความสนับสนุนแนวคิดที่ปรากฏในบทบรรณาธิการฉบับแรกในนิตยสารแม่บ้าน (ตุลาคม, 2520, น. 3) ของ พลศรี คชาชีวะ ที่แสดงให้เห็นความสำคัญของหนังสือแม่บ้านและกล่าวถึงความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องราว ความเป็นแม่บ้านของผู้ผลิตมาอย่างต่อเนื่อง

เมื่อได้ศึกษาเนื้อหาภายในเล่มนิตยสารแม่บ้าน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2540-2549 พบว่า นิตยสารแม่บ้านได้แสดงถึงการใส่ใจต่อความต้องการของผู้อ่าน สังเกตจากบางคอลัมน์ที่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหาและให้คำแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ระหว่างผู้อ่าน แสดงถึงการมีลักษณะเฉพาะตัวสามารถเป็นตัวแทนของ “สังคมเสมือนจริง” ที่สามารถสะท้อนภาพความเป็นจริงของ “แม่บ้าน” ผ่านสังคมและวัฒนธรรมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ณ ขณะนั้น ได้เป็นอย่างดี

ข้อมูลการศึกษาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิถีทางภาษาในการนำเสนออุดมการณ์ความเป็นแม่บ้าน” ผ่านคอลัมน์และงานโฆษณาในนิตยสารแม่บ้าน ช่วงปีทศวรรษ 2540-2549 จากบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนทางเศรษฐกิจครั้งสำคัญ ซึ่งผลกระทบที่ตัวบทมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจและโครงสร้างทางสังคม จะทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับความคิดที่แฝงอยู่ในตัวบทหรืออาจถูกมองข้ามไปด้วยการนำมา “วิพากษ์” และนำชุดความคิดที่สื่ออุดมการณ์ “ความเป็นแม่บ้าน” ดังกล่าว ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับแม่บ้านต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในการนำเสนออุดมการณ์ “ความเป็นแม่บ้าน” ผ่านคอลัมน์และงานโฆษณาในนิตยสารแม่บ้าน ช่วงปีทศวรรษ 2540-2549

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

ผู้วิจัยศึกษางานวิจัยและบทความงานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมในสื่อสารมวลชนประเภทนิตยสาร ที่เป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ “ความเป็นแม่บ้าน” ผ่านคอลัมน์และงานโฆษณาในนิตยสารแม่บ้าน ช่วงปีทศวรรษ 2540-2549 ดังนี้

การศึกษา “การใช้ภาษาสื่ออุดมการณ์จากเรื่องเล่าโฆษณาในนิตยสารผู้หญิง” ของ เทพี จรัสจรวงเกียรติ (2549, น. 215-231) พบว่า ภาษาที่สื่ออุดมการณ์จากเรื่องเล่าของผู้ใช้สินค้าที่เป็นผู้หญิง ล้วนสื่ออุดมการณ์ความเป็น “ผู้ฉลาด สวย รวย และเก่ง” ซึ่งสามารถเป็นแนวทางในการพิจารณาอุดมการณ์ ความเป็นแม่บ้านผ่านเรื่องเล่าในโฆษณาและเนื้อหาคอลัมน์ได้

การศึกษา “อุดมการณ์ความเป็นแม่ในวาทกรรมโฆษณาในนิตยสารสำหรับครอบครัว” ของ สุคนธ์รัตน์ สร้อยทองดี (2552, น. 1-144) พบกลวิธีทางภาษาที่โฆษณาเลือกใช้ 2 กลวิธีคือ 1) กลวิธีทางวจนภาษา ประกอบด้วย การกล่าวอ้าง การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้อุปสรรค การใช้มูลบท และการเล่าเรื่อง 2) กลวิธีทางอวจนภาษา ได้แก่ การใช้ความหมายภาพ ขนาดตัวอักษร และการใช้สี ซึ่งกลวิธีทางภาษาได้สะท้อนความคิดเกี่ยวกับแม่ว่า แม่คือผู้ที่เหมาะสมกับหน้าที่ดูแลและต้องเลี้ยงลูกอย่างดีที่สุด แม่ต้องเฝ้าหาความรู้ แม่ต้องเก่งรอบด้าน และแม่ต้องสวยและอ่อนเยาว์อยู่เสมอ งานวิจัยนี้ทำให้ผู้วิจัยเห็นกลวิธีในการสะท้อนความคิดเกี่ยวกับ “แม่” ซึ่งเป็นบทบาทหนึ่งของผู้หญิงที่เป็น “แม่บ้าน” สามารถนำไปเชื่อมโยงการประกอบสร้างวาทกรรม “ความเป็นแม่บ้าน” ได้

การศึกษา วาทกรรม “ความเป็นผู้หญิง” ในนิตยสารสุขภาพและความงามภาษาไทย โดยใช้มุมมองวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ของ ศิริพร ภักดีมาสุข (2553, น. 1-140) พบกลวิธีเพื่อสื่ออุดมการณ์ 6 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์แบบต่าง ๆ การใช้อุปสรรค การใช้อุปสรรค การกล่าวอ้าง การกล่าวเกินจริง และการสร้างสัทพจนานุกรม นอกจากนี้ยังพบอุดมการณ์หลักเกี่ยวกับ “ผู้หญิงที่พึงประสงค์” ที่สอดคล้องกัน 3 ประการ คือ 1) “ความสวย สุขภาพดี 2) ความชราและความอ่อน เป็น “ปัญหา” และ “ศัตรู” ส่งผลให้ขาดความมั่นใจ และ 3) การปรับเปลี่ยนร่างกายเพื่อให้มีรูปลักษณ์ที่ดี สามารถทำได้ง่ายและมีประสิทธิภาพ ซึ่งอุดมการณ์ที่พบสามารถนำไปเป็นแนวทางในการศึกษาอุดมการณ์ “ความเป็นแม่บ้าน” ต่อไป

การศึกษาทบทวนงานวิจัย เรื่อง “กลวิธีการใช้ภาษาเพื่ออุดมการณ์ความเป็นผู้หญิงในโฆษณาสินค้าแฟชั่นแบรนด์เนม” ของ ภพ สวัสดิ์ และสิริวรรณ นันทจันทูล (2558, น. 149-174) ซึ่งศึกษานิตยสารสตรีไทยจำนวน 8 ชื่อฉบับ ช่วงปี 2556 โดยใช้กรอบวาทกรรมจากทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ พบการใช้ภาษา 6 รูปแบบ ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การกล่าวอ้าง การใช้คำแสดงทัศนคติ การใช้อุปสรรค การกล่าวเกินจริง และการใช้สัทพจนานุกรม ที่ตอกย้ำความเชื่อและค่านิยมว่าผู้หญิงสูงศักดิ์เป็นที่นิยมของคนในสังคม ณ ช่วงปี 2556 ซึ่งกลวิธีการใช้ภาษาดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษา “ความเป็นแม่บ้าน” ในโฆษณาได้

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย ตามแนววาทกรรมและวาทกรรมวิเคราะห์วิพากษ์ของ ฟาน ไดก์ (Van Dijk, 1995, p. 243-289) และแฟร์คลัฟ นอร์แมน (Fairclough Norman, 1995, p. 96-98) สามารถสรุปเป็น

แนวทางในการดำเนินการวิจัย ได้ดังนี้ (1) รวบรวมตัวบท ผ่านวจนภาษาและอวจนภาษา ในงานโฆษณา (พาดหัว และเนื้อหา) และคอลัมน์ (ชื่อและเนื้อหา) (2) วิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม ผ่านกลวิธีการนำเสนออุดมการณ์ “ความเป็นแม่บ้าน” ในงานโฆษณาและคอลัมน์ 6 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การกล่าวอ้างอิง การใช้ อุปลักษณ์ การใช้คำแสดงความเชื่อที่มีอยู่ก่อน การใช้คำขวัญ และการเล่าเรื่อง จากนั้น (3) วิเคราะห์วิถีปฏิบัติทาง สังคม เพื่อให้ได้มาซึ่งชุดแนวความคิดเกี่ยวกับการเป็นแม่บ้านช่วงปี 2540-2549 ได้แก่ (1) แม่บ้านต้องรักษา “เสน่ห์ปลายจวัก” ให้คงอยู่ (2) แม่บ้านต้องสวยและสุขภาพดี และ (3) แม่บ้านต้องเก่งและรู้เท่าทันวิกฤติ เศรษฐกิจ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ขอบเขตและเนื้อหาของพื้นที่ศึกษา

การศึกษานี้เพื่อค้นหาคำตอบสำคัญเกี่ยวกับกลวิธีทางภาษาในการนำเสนออุดมการณ์ “ความเป็นแม่บ้าน” ช่วงทศวรรษ 2540-2549 ซึ่งเป็นช่วงวิกฤติเศรษฐกิจสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมไทย ว่ามีรูปแบบ และกลวิธีดังกล่าวสื่ออุดมการณ์อะไร อย่างไร โดยการวิเคราะห์ใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมเชิง วิเคราะห์วิพากษ์ของ แฟร์คลัฟ ที่จะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับสังคม ผ่านตัวบท (Text) วิถี ปฏิบัติทางวาทกรรม (Discourse Practice) และวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (Socio-Culture Practice) ร่วม ด้วย นอกจากนี้คือการศึกษาตามแนวคิดของ ฟาน ไคก์ ที่กล่าวถึงวาทกรรมในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ (ideology) ที่ ปรากฏผ่านวจนภาษา ได้แก่ กลวิธีการใช้ภาษาผ่านอักษร และอวจนภาษา ได้แก่ น้ำเสียงที่สื่อความคิดของ “ความ เป็นแม่บ้าน” ซึ่งแฝงอยู่ภายใต้กลวิธีการใช้ภาษาในช่วงทศวรรษ 2540-2549 และกลายเป็นข้อสรุปของระบบความ เชื่อที่ทำให้สมาชิกในสังคมคือ แม่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยนี้ นำมายึดถือเป็นแบบแผนในการปฏิบัติ

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรงานวิจัยนี้ คือข้อมูลตัวบทที่สื่อความหมายถึง “ความเป็นแม่บ้าน” จากสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทนิตยสาร ชื่อ “นิตยสารแม่บ้าน” ที่ผลิตมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520-2562 รวมระยะเวลา 43 ปี รวม 617 ฉบับ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ปรากฏในนิตยสารช่วงปี 2540-2549 รวม 120 ฉบับ โดยมีตัวบทที่ปรากฏในงาน โฆษณา 1,339 ข้อความ และที่ปรากฏในคอลัมน์ 4,291 ข้อความ

4.3 วิธีวิจัยและเครื่องมือการวิจัย ใช้แนววาทกรรมเชิงวิเคราะห์วิพากษ์ของ แฟร์คลัฟ โดยดำเนินการตามลำดับ ดังนี้ (1) รวบรวมตัวบทในโฆษณา (ผ่านพาดหัวและข้อความ) และตัวบทจากคอลัมน์ (ผ่านชื่อเรื่องและเนื้อหา) (2) ศึกษาวิถีปฏิบัติการวาทกรรม โดยการจำแนกตัวบทและศึกษากลวิธีการใช้ภาษาที่ทำให้เกิดแนวคิดและ อุดมการณ์ “ความเป็นแม่บ้าน” ตามรูปแบบกลวิธีการใช้ภาษาผ่านวจนภาษาที่สื่ออุดมการณ์ ของ ภพ สวัสดิ์ และ สิทธิวรรณ นันทจันทูล (2558, น. 149-174) สิทธิพร ภัคทีมาสุก (2553, 1-140) และสุนทรรัตน์ สร้อยทองดี (2552, น. 1-144) รวมกลวิธี 8 กลวิธี ได้แก่ 1) การเลือกใช้คำศัพท์ 2) การกล่าวอ้าง 3) การใช้คำแสดงทัศนะภาวะ 4) การ ใช้อุปลักษณ์ 5) การกล่าวเกินจริง 6) การใช้สทบท 7) การใช้ขู่มขู่ และ 8) การเล่าเรื่อง กรณีปรากฏรูปแบบอื่นจะ นำเสนอเพิ่มเติม และ (3) ศึกษาวิถีปฏิบัติการสังคมวัฒนธรรม โดยการวิเคราะห์ชุดความคิดวาทกรรมอุดมการณ์ “ความเป็นแม่บ้าน” ในสังคมขณะนั้น จากมุมมองของบุคคล 2 กลุ่ม ได้แก่ มุมมองจากบุคคลอื่นที่มองแม่บ้าน และ มุมมองของแม่บ้านที่มองตนเอง จากการประกอบสร้างความหมายของ “ความเป็นแม่บ้านอันพึงประสงค์” และ “ความเป็นแม่บ้านอันไม่พึงประสงค์” ผ่านบทบาท หน้าที่ การกิจ และลักษณะพฤติกรรมที่แม่บ้านปฏิบัติ โดย พิจารณาจากบริบทและปัจจัยที่สื่อความหมายในช่วงทศวรรษ 2540-2549

5. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ทฤษฎีในการนำเสนออุดมการณ์ “ความเป็นแม่บ้าน” ผ่านงานโฆษณาและคอลัมน์ใน นิตยสารแม่บ้าน ช่วงปีทศวรรษ 2540-2549 พบทฤษฎีทางภาษา 6 ทฤษฎี ได้แก่ 1) การเลือกใช้คำศัพท์ 2) การ กล่าวอ้างอิง 3) การใช้อุปสรรค 4) การใช้คำแสดงความเชื่อที่มีอยู่ก่อน 5) การใช้คำขวัญ และ 6) การเล่าเรื่อง ดังนี้

5.1 การเลือกใช้คำศัพท์

การเลือกใช้คำศัพท์ หมายถึง การใช้คำหรือกลุ่มคำในการกำหนดโครงสร้างความคิด เพราะคำศัพท์จะทำให้เห็นมุมมองความคิดของผู้ใช้คำศัพท์ และเมื่อมีการใช้ในความหมายเดียวกันในกลุ่มเดียวกันซ้ำเป็นจำนวนมาก ก็สามารถสะท้อนมุมมองของผู้เขียนที่แฝงอยู่ได้เป็นอย่างดี จากการศึกษาพบการเลือกใช้คำที่เจ้าของธุรกิจพยายาม โน้มน้าวใจให้แม่บ้านเห็นคุณค่าของสินค้าเพื่อให้ตัดสินใจเลือกซื้อ ซึ่งปรากฏผ่านงานโฆษณา และแนวคิดของ แม่บ้านจากการบอกเล่าเรื่องราวหรือให้สัมภาษณ์ ที่ปรากฏผ่านคอลัมน์ รวม 4 ลักษณะ

5.1.1 การเลือกใช้คำเรียกแทน “ความเป็นแม่บ้าน” มักสื่อความหมายเชิงบวกเพื่อให้แม่บ้านรู้สึก ภาควิมิใจ โดยคำที่ปรากฏในงานโฆษณา เช่น แม่บ้านคนเก่ง, แม่บ้านผู้รักสุขภาพ, มืออาชีพ, กู้คนเก่ง, คุณเป็น มือหนึ่งในครัว, ผู้เชี่ยวชาญด้านการปรุงอาหารให้อร่อย, แม่บ้านประดิดประดอย แต่อาจมีบ้างบางคำที่สื่อ น้ำเสียงเชิงลบ เช่น ผู้รักดีในการปรุงอาหาร (แสดงให้เห็นว่า หากแม่บ้านคนใดไม่สนใจเกี่ยวกับการปรุงอาหาร จะ กลายเป็นแม่บ้านที่ไม่รักดี) และที่ปรากฏในชื่อและเนื้อหาคอลัมน์ เช่น คนยุคใหม่ แม่บ้านอินเทอร์เน็ต, แม่บ้าน รอบรู้, ครูต้นแบบ, แม่บ้านคนสวย จากการใช้คำเรียกชื่อดังกล่าว ทำให้เห็นอุดมการณ์ที่หลากหลาย ได้แก่ แม่บ้าน ต้องเก่งและรอบรู้รอบด้าน แม่บ้านต้องเชี่ยวชาญด้านการปรุงอาหาร แม่บ้านต้องสวยและสุขภาพดี แม่บ้านต้อง ทำงานฝีมือเป็น แม่บ้านทันสมัยใช้เทคโนโลยีได้ เป็นต้น เหล่านี้เป็นความคาดหวังอันพึงประสงค์ของเจ้าของธุรกิจ โฆษณา บรรณาธิการนิตยสาร ผู้เขียนคอลัมน์ และแม่บ้านผู้บอกเล่าประสบการณ์ ดังนี้

ตัวอย่างที่ (1)

“ชาวดี...สำหรับแม่บ้านผู้รักสุขภาพ ที่นำเสนอสูตรเด็ดที่ใช้ผลิตภัณฑ์ซอสมะเขือเทศ
ตราคิงส์ คิทเชน เป็นส่วนประกอบในการปรุงอาหาร จะได้รับเลือกให้ได้รับรางวัล”

(โฆษณาซอสมะเขือเทศ, เมษายน 2541)

จากตัวอย่างที่ (1) ใช้กลุ่มคำ “แม่บ้านผู้รักสุขภาพ” เรียกแม่บ้านที่มีความใส่ใจในเรื่องสุขภาพผ่าน การทำอาหาร เป็นคำเรียกเพื่อโน้มน้าวใจให้แม่บ้านรู้สึกภาคภูมิใจที่เป็นคนรักสุขภาพและเสมือนเป็นการเชิญชวน ให้แม่บ้านที่ยังไม่ใส่ใจต่อการดูแลสุขภาพ ได้กลับมาใส่ใจ และคิดสูตรอาหารที่จะทำให้ตนเองและสมาชิกในครอบครัว มีสุขภาพที่ดีขึ้น ทั้งยังเกิดผลพลอยได้คือการได้รับรางวัล นั่นคือ การได้รับชาวดี...หากได้รับเลือกให้ได้รับรางวัล”

ตัวอย่างที่ (2)

“แม่บ้านอินเทอร์เน็ต: การรับ-ส่ง อีเมล...สำหรับฉบับที่แล้วเราได้อธิบายถึงว่า อีเมล คืออะไร และวิธีสมัครเพื่อจะมีอีเมลเป็นของตนเองได้อย่างไรกันแล้วนะคะ สำหรับฉบับนี้เรา จะมาพูดถึง การรับส่งอีเมลรวมทั้งการแนบไฟล์ไปพร้อมกับอีเมลจะต้องทำอย่างไร”

(คอลัมน์แม่บ้านอินเทอร์เน็ต, ตุลาคม 2544)

จากตัวอย่างที่ (2) ใช้กลุ่มคำเรียกแม่บ้านกลุ่มสมัยใหม่ที่ต้องใช้คอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยีทำงานว่า

“แม่บ้านอินเทอร์เน็ต” แสดงให้เห็นว่าแม่บ้านในสังคมช่วงปี 2544 ต้องปรับตัวและรู้เท่าทันกับสภาพสังคมที่กำลังจะเปลี่ยนแปลง เพราะการสื่อสารต้องติดต่อผ่านเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงกับแม่บ้านที่ทำงานนอกบ้านควบคู่กับการทำงานในบ้าน

5.1.2 การเลือกใช้คำที่ส่งเสริมและแสดงความคาดหวังต่อ“ความเป็นแม่บ้าน” ว่าต้องมี “เสน่ห์ปลายจวัก” ทั้งจากเจ้าของผลิตภัณฑ์และตัวแม่บ้านเอง ซึ่งคำที่มักปรากฏในงานโฆษณาจะมีหลายวัตถุประสงค์ ดังนี้ (1) เพื่อเน้นรูปแบบการจัดอาหาร เช่น ครั้วมือใหม่, ครั้วมือถือ, มีสไตล์, ทันสมัย, สร้างสรรค์ (2) เพื่อเน้นระยะเวลาในการปรุง เช่น อร่อยในพริบตา (3) เพื่อมุ่งเน้นรสชาติ เช่น ให้/ได้/เพิ่มรสชาติ, ถูกปาก, ถูกใจ, กลมกล่อม, ช่วยปรุงรสชาติที่ขาด, อร่อยล้ำ (4) เพื่อมุ่งเน้นคุณค่า เช่น ให้/ได้คุณค่า, คุณภาพ, คุณประโยชน์, มีระดับ (5) มุ่งเน้นความรู้สึก เช่น ดิใจไม่รู้ลืม, อร่อยเกินยั้งใจ และที่ปรากฏในชื่อและเนื้อหาคอลัมน์ ได้แก่ แม่บ้านจานอร่อย อาหารจานสวย, อาหารเพื่อสุขภาพ, เครื่องดื่มสำหรับคนยุคใหม่

ตัวอย่างที่ (3)

“ซอสพริกตำม้าบิน...ช่วยเพิ่มรสชาติที่ขาดอยู่...ซอสพริกตำม้าบิน...ทุกมือคือคุณภาพ”

(โฆษณาซอสพริกตำม้าบิน, ธันวาคม 2545)

จากตัวอย่างที่ (3) ใช้ข้อความ “ช่วยเพิ่มรสชาติ ที่ขาดอยู่” แสดงให้เห็นว่า ยุคสมัยนี้แม่บ้านแม่จะทำอาหารไม่เก่งก็ไม่ต้องกังวลใจ เพราะแม่บ้านสามารถทำให้อาหารที่มีรสชาติไม่ดีเปลี่ยนเป็นอาหารมีรสชาติอร่อยได้ และตัวช่วยคือ ผลิตภัณฑ์ปรุงอาหารเพียงขวดเดียวซึ่งสามารถเติมเต็มอาหารให้อร่อยอย่างมี “...คุณภาพ” ทุกมือ และหากเป็นสมัยก่อนการจะทำอาหารให้อร่อยได้นั้นเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก เพราะรสชาติแต่ละอย่าง มักมาจากรสชาติวัตถุดิบที่ต่างกันไป และกว่าแม่บ้านจะทำอาหารได้อร่อย ก็ต้องถูกปลูกฝังให้เรียนรู้ถึงสูตร เทคนิค และขั้นตอนวิธีการทำอาหารจากแม่หรือญาติผู้ใหญ่ในบ้าน จนกว่าชำนาญและได้รับการยอมรับว่าทำอาหารได้อร่อยจริง

ตัวอย่างที่ (4)

“อาหารจานสวย: ฝรั่งถ้วยจิ้ม...ฝรั่งเลือกลูกกลมผิวเกลี้ยง ผู้เขียนนำมาทำเป็นผอบ

มีฝาเปิดเรียบร้อยสำหรับใส่อาหาร หรือใส่พริกเกลือ หรือน้ำปลาหวานสำหรับจิ้มผลไม้...”

(คอลัมน์อาหารจานสวย, พฤศจิกายน 2544)

จากตัวอย่าง (4) การใช้ชื่อคอลัมน์ด้วยคำว่า “อาหารจานสวย” แสดงให้เห็นภาพความสวยงามของจานหรือภาชนะที่ใส่อาหารที่ผ่านการตกแต่งให้สวยงาม และเมื่อสำรวจเนื้อหาจึงพบภาพการแกะสลักผลไม้เป็นภาชนะใส่พริกเกลือสำหรับจิ้มแทนการใส่ถ้วยหรือภาชนะอื่น ทำให้สำหรับมีความสวยงามและเพิ่มรสชาติในการรับประทานได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งการแกะสลักนับเป็นความสามารถเฉพาะตัวอย่างหนึ่ง ที่ผู้เป็นแม่บ้านในสมัยสังคมแบบจารีตให้ความสำคัญ ปัจจุบันจึงอาจหาได้ยาก เว้นแต่มีเทศกาลหรือพิธีการสำคัญในบางสถานที่ ที่ต้องการสร้างมูลค่า ความประณีต และมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความเป็นไทยหรืออนุรักษ์ความเป็นไทยอีกลักษณะหนึ่ง

5.1.3 การเลือกใช้คำที่แสดงถึงลักษณะและพฤติกรรมอันพึงประสงค์ เมื่อใช้ผลิตภัณฑ์และเครื่องใช้ที่ทันสมัยของแม่บ้านที่ต้องทำงานนอกบ้านควบคู่กับงานในบ้าน” และคำที่มักปรากฏในงานโฆษณา จะมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย ดังนี้ (1) เพื่อขั้นตอนที่ง่ายขึ้น เช่น งานง่าย/ ง่าย ๆ/ ง่ายมาก/ ใช้ง่าย, สะดวก/ สะดวกสบาย, 5 นาที ผู้ฉี่ 1 จาน, เสร็จทันใจ/ ทันใจ (2) เพื่อความสุขและสนุก เช่น สนุก (3) เพื่อความสวยและสุขภาพดี เช่น สวยจากข้างใน, ดูสดใส, ความสมบูรณ์แบบ, เพื่อสุขภาพและความงาม เพื่อสุขภาพที่ดี, กระจับปุ่น

เพื่อสุขภาพ, กระดูกแข็งแรง ส่วนคำที่ปรากฏในชื่อและเนื้อหาคอลัมน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ขั้นตอนง่ายขึ้น เช่น อาหารข้าวโมงแรงด่วน, ง่าย ๆ, 2) รูปแบบที่ทันสมัย เช่น ดีไซน์ใหม่ ทันสมัย, เทคโนโลยีแม่บ้าน (3) สุขภาพแข็งแรงและสวยดูดี เช่น สุขภาพดี สาวมั่นคือสาวสวย สาวสวยทันสมัย 4) ความสุข เช่น สนุก, ของว่างวันหยุด 4) เสริมสร้างรายได้ เช่น เพิ่มมูลค่าลดปัญหาล้นตลาด, วิทยากรก้าวหน้า, เงิน ๆ ทอง ๆ, อาหารต้านภัยเศรษฐกิจ, เศรษฐศาสตร์ในบ้าน

ตัวอย่างที่ (5)

“เบื้องหลัง...เมนูเด็ดที่บ้าน กู๊กคนเก่งประจำ...เตาแก๊สมิราจ...ช่วยให้งานปรุงอาหาร
ของคุณ เป็นงานง่าย สะดวกสบายทุกมือ...มิราจ...ทนทานปลอดภัย...ไฟแรง”

(โฆษณาเตาแก๊สมิราจ, เมษายน 2541)

จากตัวอย่างที่ (5) ปรากฏการใช้คำที่แสดงพฤติกรรมเป็นคำขวัญที่สื่อความหมายตรงตัวถึงเครื่องครัวประเภท“เตาแก๊ส”ว่าจะช่วยอำนวยความสะดวกให้อาหารปรุงเสร็จได้อย่างรวดเร็วในทุกมือ นั่นคือ “ช่วยให้งานปรุงอาหาร...เป็นงานง่าย...สะดวกสบายทุกมือ” และ “...มิราจ...ทนทาน ปลอดภัย ไฟแรง...” เป็นคำขวัญที่แสดงคุณลักษณะของเตาแก๊สว่า มีความความทนทาน ปลอดภัย และคุณสมบัติของไฟที่แรง คือสิ่งที่จะช่วยให้อาหารสุกและเสร็จเร็วทันใจ แสดงถึงการได้รับการเอื้ออำนวยความสะดวกที่เกิดจากการได้ใช้เครื่องครัวที่ดีและทำให้สามารถทำงานครัวได้ง่ายและเสร็จเร็วยิ่งขึ้นของแม่บ้านในยุคนี้

ตัวอย่างที่ (6)

“ของว่างวันหยุด: Tomato Tart...คุณแม่บ้านคะ เดียวนี้ตามซูเปอร์มาร์เก็ตบางแห่ง
เริ่มมีพัฟเฟสตรี้สำเร็จรูปแช่แข็งมาจำหน่ายกันแล้ว อย่างที่วิลล่าจะมีของบ้านเราแพคขาย
ตามน้ำหนักมานานแล้ว ส่วนที่คาร์ฟูร์จะมีของนำเข้าจากฝรั่งเศสแพคเป็นกล่องยาว ๆ มีให้
เลือกซื้อทั้งแบ่งพัฟเฟสตรี้และซอร์ตครีส์ที่ใช้ทำพายด้วย ซื้อไปแล้วเก็บในตู้แช่แข็งไว้ ก่อน
จะใช้ให้นำออกมาวางพักนอกตู้เย็นให้นิ่มลงก่อนที่จะมาแผ่ตามขนาดที่ต้องการ”

(คอลัมน์ของว่างวันหยุด, ธันวาคม, 2549)

จากตัวอย่างที่ (6) ใช้คำว่า “ของว่างวันหยุด” ซึ่งสื่อถึงพฤติกรรมของแม่บ้านว่า แม้จะเป็นวันหยุดที่ว่างจากการทำงานนอกบ้าน แม่บ้านก็ยังต้องทำอาหารว่างเพื่อสร้างความอึดอ้อยและความสุขให้แก่สมาชิกในครอบครัว และจากเนื้อความ “แสดงให้เห็นว่า “แม่บ้าน” มีตัวช่วยที่สามารถทำของว่างได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้น นั่นคือ แบ่งสำเร็จรูปสำหรับทำขนม ที่สามารถลดขั้นตอนการทำและหาซื้อได้ง่ายจากร้านสรรพสินค้า

5.1.4 การเลือกใช้คำที่บ่งบอก “ปัญหา” หรือ “ความกังวล” ซึ่งเป็นสิ่งไม่พึงประสงค์ร่วมกับลักษณะที่พึงประสงค์จากสินค้าที่ดีมีคุณภาพ ดังคำที่ปรากฏในงานโฆษณา เช่น ระวังโดนหลอก! ผิวไม่สวย ผิวมีปัญหา, มั่นใจอย่างไรว่าผ้าสะอาด, กลิ่นปาก...ไม่ได้อยู่แค่ในปาก และคำที่ปรากฏในชื่อหรือเนื้อหาคอลัมน์ เช่น ขนมไทยไม่ได้ง่ายอย่างที่คิด, กว่าจะได้แต่งงาน

ตัวอย่างที่ (7)

“ระวังโดนหลอก! ขวดแบน มีฝาปิดพร้อมสายติดกับขวดพิมพ์อักษร SINGER ชัดเจน
สวยงาม เท่านั้น...ความสุขทุกสิ่ง เป็นจริงด้วยซิงเกอร์”

(โฆษณาน้ำมันจักรซิงเกอร์, เมษายน 2558)

จากตัวอย่างที่ (7) คำว่า “ระวังโดนหลอก!” แสดงความกังวลของเจ้าของผลิตภัณฑ์น้ำมันจักรชิงเกอร์ ที่มีต่อลูกค้าคือ แม่บ้านกลุ่มที่สนใจงานฝีมือด้าน เย็บ ปัก ถัก ร้อย ที่มักถูกหลอกหลวงจากพวกมิฉฉาชีพให้ซื้อสินค้าของปลอม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพการใช้งาน จึงแนะวิธีการสังเกตผลิตภัณฑ์ของจริง เพราะหากแม่บ้านได้ใช้ของจริงก็จะมีความสุข เพราะสามารถใช้งานได้อย่างมีคุณภาพ ดังข้อความ “ความสุขทุกสิ่งเป็นจริงด้วยชิงเกอร์”

ตัวอย่างที่ (8)

“ขนมไทยไม่ถ่ายอย่างที่คุณคิด: ขนมเบื้องหวาน...วันนี้ขอเสนอขนมโบราณเพื่อให้นักชิมใหม่ได้รู้จักและคงจะไม่ถ่ายอย่างที่คุณคิดจริงๆ เพราะหลายคนคงได้ยินคำพังเพยโบราณที่ว่า “ละเลงขนมเบื้องด้วยปาก” วลีนี้มีความหมายได้ 2 อย่าง คือ คนที่ไม่เคยทำงานอะไรก็จะดีแต่ปากว่า คือมักจะพูดว่าอะไรต่อมิอะไรง่ายไปหมด เช่นเดียวกับการละเลงขนมเบื้อง ถ้าพูดด้วยปากไม่ได้ ลงมือทำก็จะว่าละเลงง่าย แต่ในความเป็นจริงการละเลงขนมเบื้องนั้นค่อนข้างยาก”

(คอลัมน์ขนมไทยไม่ถ่ายอย่างที่คุณคิด, ธันวาคม 2549)

จากตัวอย่างที่ (8) คำว่า “ขนมไทยไม่ถ่ายอย่างที่คุณคิด” แสดงให้เห็นถึงความยากในการทำขนมของไทยในที่นี้คือขนมเบื้อง ซึ่งหลายคนคิดว่าทำง่าย แต่ความจริงไม่ได้ถ่ายอย่างที่คุณคิด ทั้งนี้เพราะทุกคนมองว่าแค่การละเลงแป้งดูเหมือนจะง่าย แต่หากลงมือทำด้วยตนเองจริง ๆ ก็จะมีรู้อย่างยาก ดังข้อความที่ว่า การละเลงขนมเบื้องนั้นค่อนข้างยาก

5.2 การกล่าวอ้างอิง

การกล่าวอ้างอิง เป็นการเลือกใช้คำที่มีความหมายอ้างอิงถึงบุคคลต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งอาจเป็นจริงหรือเป็นสิ่งที่ถูกสังคมสร้างขึ้นก็ได้ (วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554, น. 86) นอกจากนี้ยังอาจกล่าวอ้างอิงถึงเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นมาก่อน เพื่อเชื่อมโยงถึงสถานการณ์ใหม่ที่มีความสอดคล้องกันในปัจจุบัน โดยคำที่มักปรากฏในงานโฆษณา เช่น ทุกคนในครอบครัว, ผู้หญิงทั้งร้อย, ตั้งแต่...จนถึง, และคำที่ปรากฏในชื่อและเนื้อหาคอลัมน์ เช่น สืบสานฝีมือครู, ครูต้นแบบ, เรียนรู้จากมืออาชีพ, ชีพจรลงท้อง (อ้างอิงจากสำนวน ชีพจรลงเท้า)

ตัวอย่างที่ (9)

“เหนียวนุ่ม...ขนาดนี้...มังกรคู่แน่ ๆ...ต้ม ยำ ผัด ลวก ครั้งใด...ได้รสชาติ ถูกปากและถูกใจทุกคนในครอบครัว...อุ่นเส้นมังกรคู่ เหนียวนุ่ม...อร่อยเส้นต่อเส้น”

(โฆษณาอุ่นเส้นตรามังกร, พฤศจิกายน 2542)

จากตัวอย่างที่ (9) ใช้กลุ่มคำ “ทุกคนในครอบครัว” เพื่ออ้างอิงถึงสมาชิกทั้งหมดในครอบครัวแบบเหมารวม ว่าชอบรับประทานอาหารที่ทำจากอุ่นเส้นตรามังกร ซึ่งในความเป็นจริงอาจไม่ทุกคนที่ชอบรับประทานอุ่นเส้นหรือชอบรสชาติเดียวกันหมด แต่ก็อาจเป็นไปได้ที่ชอบเหมือนกัน หากตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาทุกคนต้องรับประทานอาหารร่วมกันจนเกิดเป็นความเคยชิน และกลายเป็นความชอบรสชาตินั้นจนต้องหาซื้อมาใช้โดยปริยาย

ตัวอย่างที่ (10)

“สืบสานฝีมือครู: อ.วันดี ณ สงขลา ครูผู้ให้อย่างแท้จริง...ครูผู้หนึ่ง ซึ่งถือเป็นแบบอย่างของครูผู้ให้และยังคงชีวิตความเป็นครู ถึงแม้จะเกษียณราชการแล้วก็ตาม แต่ความเป็นครูจึงทำ

ให้ท่านคิดจัดตั้งโรงเรียนเพื่อเป็นสถานที่สอนอาชีพในด้านคหกรรมให้แก่ผู้ที่สนใจ แม้กระทั่ง
ปัจจุบันด้วยวัย 69 แล้วก็ตาม ด้วยการทำงานกับสิ่งที่รัก จึงเป็นความสุขที่สุดของชีวิต...

(คอลัมน์สี่สานฝีมือครู, พศจิกายน 2544)

จากตัวอย่างที่ (10) ใช้กลุ่มคำ “สี่สานฝีมือครู” เป็นการแสดงความคาดหวังของผู้เขียนคอลัมน์ ที่จะสืบต่อหรือสืบทอดงานฝีมือของครู ผู้เป็น “แบบอย่าง” และเป็นปูชนียบุคคลด้านคหกรรม ซึ่งการจะมาเป็นแบบอย่างเพื่อให้อ้างอิงได้ ผู้นั้นก็ต้องผ่านการฝึกฝน ปฏิบัติตนเป็นคนดี มีความสามารถ ที่จะทำให้แม่บ้านหรือผู้สนใจได้รับความรู้และสามารถเดินตามรอย ตลอดจนสืบสานความรู้เฉพาะด้านคหกรรม ให้คงอยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

5.3 การใช้อุปลักษณ์

การใช้อุปลักษณ์ หมายถึง การใช้ถ้อยคำแสดงการเปรียบเทียบสิ่งของสองสิ่ง โดยสิ่งหนึ่งเป็นสิ่งถูกเปรียบเทียบ และอีกสิ่งหนึ่งเป็นแบบเปรียบเทียบ (กฤษดาพรรณ หงส์ดารมภ์ และธีรนุช โชคสุวณิช, 2551, น. 43) เพื่อให้ผู้รับสารเห็นภาพและเข้าใจเรื่องที่ต้องการสื่อได้ดียิ่งขึ้น ดังปรากฏในงานโฆษณา เช่น โลกการฝีมือ, วงการเย็บ ปัก ถัก ร้อย และที่ปรากฏในชื่อและเนื้อหาของคอลัมน์ เช่น (อิมท้อง อิมตา อิมใจ, อิมบุญ (ซึ่งมักเปรียบเทียบความสุขใจกับกิจกรรมกินอาหารจนอิม), ขวนชิมริมทาง (เปรียบอาหารง่าย ๆ กับสิ่งของริมทาง), อาหารชั่วโม่งแรงด่วน (เปรียบอาหารง่าย ๆ กับชั่วโม่งแรงด่วน/ ทางด่วน) จากการสังเกตมักพบว่า การใช้อุปลักษณ์ในนิตยสารแม่บ้านส่วนใหญ่มักถูกนำมาเปรียบเทียบกับเรื่องอาหารการกินเสมอ

ตัวอย่างที่ (11)

“โลกการฝีมือ”

(โฆษณานิตยสารประดิษฐ์ประดิษฐ์, กรกฎาคม 2540)

จากตัวอย่างที่ (11) ใช้คำว่า “โลก” ซึ่งหมายถึง มวลมนุษย์หรือสถานที่อยู่ของมนุษย์ เปรียบกับ “กลุ่มแม่บ้านจำนวนมาก” ที่สนใจเรื่องงานฝีมือและงานประดิษฐ์

ตัวอย่างที่ (12)

“อิมท้อง อิมตา อิมใจ: หลากหลายความอร่อย...ร้านอาหารที่ Sakurai แนะนำในฉบับนี้นั้น ไม่ได้มีร้านเดียวเหมือนกับที่เป็นมา เนื่องจากเป็นเดือนเกิดของนิตยสารแม่บ้านทั้งที่ ขอเพิ่มร้านให้ใจกันหน่อยดีกว่า โดยร้านอาหารส่วนใหญ่เป็นร้านอาหารร่วมสมัยที่เน้นรสชาติอาหารรวมไปถึงการตกแต่ง เหมาะสำหรับผู้ที่ยากลิ้มลองของใหม่ ๆ โดยเฉพาะ...

(คอลัมน์อิมท้อง อิมตา อิมใจ, กันยายน 2549)

จากตัวอย่างที่ (12) ใช้คำว่า “อิมตา อิมใจ” เน้นคำว่า “ตา” แทนการมองเห็น และ “ใจ” แทนความรู้สึกนึกคิด ทำหน้าที่ขยายคำกริยา “อิม” ซึ่งในที่นี้หมายถึงถึง “ความสุข” เมื่อรวมคำดังกล่าวจึงเป็นการเปรียบเทียบ “ความอิม” กับ “ความสุข” ที่ได้มองเห็นด้วยตาและพึงพอใจอาหารในงานที่ถูกตกแต่งอย่างสวยงามด้วยตาและความรู้สึกด้วยใจนั่นเอง และจากข้อความแสดงให้เห็นว่า อาหารไม่ได้มีอิทธิพลต่อการทำให้อิมท้องเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อความสุขทางใจได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังสะท้อนวิถีการปฏิบัติตนของแม่บ้านที่ต้องคำนึงถึงการทำอาหารแล้วต้องจัดจานให้สวยงามเพื่อให้เป็นได้ทั้งอาหารตาและอาหารใจแก่สมาชิกผู้รับประทานด้วย

5.4 การใช้คำแสดงความเชื่อที่มีอยู่ก่อน (หรือมูลบท)

คำแสดงความเชื่อที่มีอยู่ก่อน เป็นการใช้คำที่สามารถสื่อความรู้เบื้องหลังที่ผู้ร่วมสนทนามีร่วมกันและเป็นสิ่งที่เอื้อต่อกัน ทำให้เกิดความเข้าใจในการสื่อสารระหว่างกันได้โดยไม่ต้องพูดทุกอย่างออกมา (กฤษดาวรรณ หงศ์ดารมภ์ และธีรนุช โชคสุวณิช, 2551, 43) ดังคำที่ปรากฏในงานโฆษณา เช่น “กว่า 5 ทศวรรษที่เราภูมิใจ” (แสดงถึงการคงอยู่มาอย่างยาวนาน) “เมนูเด็ดของบ้าน” (หมายถึง เมนูที่ทำกินบ่อยและถูกปากถูกใจสมาชิกทุกคนในบ้าน) “สูตรลับ” เคล็ดลับครัวไทย, คนยุคใหม่, กว่าจะได้แต่งงาน และที่ปรากฏในชื่อคอลัมน์และเนื้อหา เช่น ต้นตำรับสำหรับไทย ซึ่งภาพรวมของการใช้คำที่แสดงความเชื่ออยู่ก่อนในช่วงทศวรรษนี้ มักเน้นความเชื่อที่กล่าวถึงเรื่องราวที่เป็นเทคนิค สูตร และวิธีการทำอาหารของบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการทำอาหาร

ตัวอย่างที่ (13)

“โลโบ...สูตรลับสู่ความอร่อย ที่เปิดฉาก เรื่อง หวาน ๆ ที่ไม่ธรรมดา”

(โฆษณาผงปรุงอาหารโลโบ, เมษายน 2541)

จากตัวอย่างที่ (13) คำว่า “สูตรลับ” สื่อถึงความเชื่อว่าสูตรดังกล่าวเป็นสูตรที่มีการคิดค้นมาก่อนที่จะเป็นสูตรลับในปัจจุบัน โดยได้มีการทดลองทำมาแล้วหลายครั้งจนได้ส่วนผสมที่ลงตัว แต่ไม่ยอมเปิดเผยให้ใครได้เรียนรู้จึงเรียกว่า “สูตรลับ” และในที่นี้หมายถึง สูตรผงปรุงอาหารขนมหวานชนิดต่าง ๆ ที่ผ่านการทดสอบคุณภาพจนมีรสชาติดีและอร่อยถูกปากคนไทย ที่ได้นำมาเปิดเผยให้ทุกคนได้ใช้ ดังนั้นแม่บ้านผู้สนใจทำขนมหวานที่ถึงแม้จะไม่เคยทำมาก่อน หรือเคยทำแล้วแต่ไม่อร่อย สามารถมั่นใจได้ว่า หากใช้เครื่องปรุงสูตรนี้จะสามารถทำขนมหวานนั้นให้อร่อยและมีรสชาติดีได้

ตัวอย่างที่ (14)

“ต้นตำรับสำหรับไทย: อร่อยแซบแบบอีสาน...จาก “จิตรกานต์ สิงห์เสนี” ...

(คอลัมน์ต้นตำรับ, มีนาคม 2548)

จากตัวอย่างที่ (14) ใช้คำว่า “ต้นตำรับ” สื่อความหมายถึงคนที่ริเริ่มทำและประดิษฐ์คิดสูตรอาหารอีสานซึ่งมีรสชาติเฉพาะที่ ในที่นี้กล่าวถึง “ผัดหมี่โคราช” และ “ส้มตำปลาป่น” ดังนั้นการใช้คำ “ต้นตำรับ” จึงเป็นการรับรองให้มั่นใจได้ว่า อาหารนั้น ๆ จะมีรสชาติที่อร่อย เพราะเป็นอาหารที่ได้ทำด้วยวิธีการหรือสูตรซึ่งถ่ายทอดกันมานานนับแต่อดีตอันยาวนานจนถึงปัจจุบันนั่นเอง

5.5 การใช้คำขวัญ

การใช้คำขวัญ หมายถึง กลวิธีการใช้ถ้อยคำที่แต่งขึ้นเพื่อเตือนใจหรือให้เป็นสิริมงคล ในที่นี้มักกล่าวถึงนโยบายที่ถูกสร้างขึ้นโดยรัฐบาลและองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย ดังข้อความที่ปรากฏในงานโฆษณา เช่น “ไทยช่วยไทย กินของไทย ใช้ของไทย เทียวเมืองไทย ร่วมกันประหยัด” และข้อความที่ปรากฏในชื่อและเนื้อหาคอลัมน์ เช่น อาหารต้านภัยเศรษฐกิจ เป็นต้น

ตัวอย่างที่ (15)

“ขอเชิญร่วมแข่งขันใน “โครงการประกอบอาหารไทย”...บริษัท ลีอกซ์เป เทรตติ้ง จำกัด และนิตยสารแม่บ้าน มีความประสงค์ที่จะส่งเสริมให้แม่บ้านได้เห็นความสำคัญของการประกอบอาหารเอง เพื่อคุณประโยชน์ที่จะได้รับจากอาหารไทย และเป็นการสนองนโยบาย “ไทยช่วยไทย กินของไทย ใช้ของไทย เทียวเมืองไทย ร่วมกันประหยัด”

(โฆษณาหน้าปลาและกะปิ ตราชูตราช้าง, พฤศจิกายน 2541)

จากตัวอย่างที่ (15) ปรากฏการใช้คำขวัญ “ไทยช่วยไทย กินของไทย ใช้ของไทย เทียวเมืองไทย ร่วมกันประหยัด” เพื่อดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล ที่ส่งเสริมวัฒนธรรมอาหารไทย และการท่องเที่ยวในประเทศไทย ในช่วงปี 2541 ทั้งนี้เพื่อการกระตุ้นเศรษฐกิจไทยที่กำลังวิกฤติให้เฟื่องฟูและฟื้นตัวได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ (16)

“อาหารต้านภัยเศรษฐกิจ: เสริมคุณค่าปลาราคาถูก...จากปลาที่ไม่มีคุณค่า ราคาถูก นำมาเพิ่มคุณค่าและโภชนาการเก็บไว้กินได้นาน สร้างความแปลกใหม่ของรสชาติเดิม ๆ มาเป็นปลาป่นและปลาป่นปรุงรส เสริมสร้างรายได้ และสร้างงานสร้างอาชีพ เพราะปลานั้นถือได้ว่าเป็นแหล่งโปรตีนที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยนั้นเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ มีทั้งปลาน้ำจืดและน้ำเค็มให้เลือกบริโภคกันอย่างเหลือเฟือ จนบางครั้งทานกันไม่ทัน...

(คอลัมน์อาหารต้านภัยเศรษฐกิจ, มิถุนายน 2546)

จากตัวอย่างที่ (16) ปรากฏการใช้คำขวัญ “อาหารต้านภัยเศรษฐกิจ” เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจตามนโยบายที่ดำเนินการเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมด้านอาหารไทยควบคู่กับการต้านภัยเศรษฐกิจ หลังเกิดวิกฤติการเงินในเอเชียหรือที่คนไทย เรียกว่า “วิกฤติต้มยำกุ้ง” ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยมาตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2540 และ จากนโยบายดังกล่าวก็ได้ส่งผลต่อการปรับตัวและขับเคลื่อนแนวปฏิบัติในครัวเรือนโดยแม่บ้านด้วยเช่นกัน

5.6 การเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่อง หมายถึง การใช้ข้อความเพื่อเล่าถึงเหตุการณ์ว่าใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ซึ่งเนื้อหาจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้เล่าที่ต้องการสื่อสาร จากการศึกษาทฤษฎีทางภาษาทั้งในงานโฆษณาและคอลัมน์ พบการเล่าเรื่อง 2 ลักษณะ คือ 1) การเล่าประสบการณ์ความภาคภูมิใจของตนเองต่อคุณลักษณะที่ดีของ “ความเป็นแม่บ้าน” และ 2) การเล่าประสบการณ์ชีวิตและเรื่องทั่วไปเพื่อเป็นประโยชน์หรือข้อคิดกับผู้อื่น

ตัวอย่างที่ (17)

“เติมรสชาติในวันพักผ่อน... พ.ญ.คุณหญิง พรทิพย์ โรจนสุนันท์ รองผู้อำนวยการ

สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม...บางเมนูต้องใช้เครื่องปรุง หรือใช้ส่วนผสมหลายอย่าง หมออาจจะประหยัดเวลาโดยใช้ผลิตภัณฑ์ปรุงรสแบบสำเร็จรูปที่ให้รสชาติไม่ต่างจากที่ปรุงเองนัก เคี้ยวเนื้ออะไร ๆ ก็สะดวก มีขายเยอะแยะไปหมด ต้องเลือกยี่ห้อที่ไม่ผสมผงชูรสนะ”...ซุ๊ปไก่ผง ซอยส์ ไม่ใส่ผงชูรส...สูตรสำเร็จความอร่อย”

(โฆษณาซุ๊ปไก่ผงซ้อยส์, กันยายน 2547)

จากตัวอย่างที่ (17) เริ่มต้นด้วยการใช้คำ “เต็มรสชาติในวันพักผ่อน” เพื่อเล่าเรื่องที่เป็นประสบการณ์ของแม่บ้านที่มีชื่อเสียงซึ่งประกอบอาชีพเป็นแพทย์หญิง ต้องทำอาหารในวันหยุดสำหรับสมาชิกในครอบครัว โดยการเล่าเรื่องที่เป็นความภาคภูมิใจต่อประสบการณ์ดี ๆ ในการทำอาหารด้วยผลิตภัณฑ์ซูบผงซูบไป่เพียงซองเดียว แต่สามารถทำอาหารให้มีรสชาติดีร่อยและเสร็จได้ภายในระยะเวลาอันสั้น ไม่เหมือนกับเวลาต้องทำเองทุกขั้นตอนตามปกติที่ย่างยากใช้เวลาานาน ที่สำคัญซูบไป่ผง ซอยส์ ไม่ใส่ผงชูรสที่จะเป็นอันตรายกับสุขภาพ

ตัวอย่างที่ (18)

“เพื่อลูกรัก: หนูไม่อยากอ้วน...“จำไว้นะลูก คนเราให้กินเพื่ออยู่ ไม่ใช่อยู่เพื่อกิน”

คำพูดนี้เป็นคำพูดที่คุณปู่บอกฉันบ่อย ๆ ในตอนเด็ก ซึ่งพอดิฉันโตขึ้น บางทีก็ล่อด้วยของเล่น บางทีก็มีชุดประหยัดคุ่ม คิดดูอีกทีถ้าไม่ได้ลองกิน ก็กลัวจะตกกระแสน ขนาดผู้ใหญ่อย่างเรายังเอนเอียงไปขนาดนี้ นับประสาอะไรกับเด็ก ๆ ละคะ...ทราบแล้วคุณพ่อคุณแม่อย่าเพิ่งตกใจ เพราะจะทำให้ตั้งความหวังให้ลดฮวบฮาบจะเป็นอันตรายแก่เด็ก ควรจะลดน้ำหนักได้อาทิตย์ละ 0.5 กิโลกรัมก็เก่งแล้ว ที่สำคัญคุณพ่อคุณแม่ต้องให้กำลังใจลูก ๆ ด้วยคะ

(คอลัมน์เพื่อลูกรัก, กรกฎาคม 2546)

จากตัวอย่างที่ (18) พบการใช้ข้อความเล่าเรื่องเพื่อบอกเล่าถึงปัญหาการกินที่ทำให้อ้วน ที่ปู่เคยสอนไว้ว่า คนเราควรอยู่เพื่อกิน ไม่ใช่กินเพื่ออยู่ แต่เนื่องด้วยในปัจจุบันมีช่องทางจากร้านค้าที่คอยอำนวยความสะดวกในการซื้อขายและหลอกล่อให้อยากซื้อมากขึ้น ความอ้วนจึงเกิดขึ้นได้อย่างง่ายดายกับเด็ก ๆ จึงเป็นหน้าที่ของแม่บ้านซึ่งมีสถานภาพแม่ควบคุมต้องคอยระวังควบคุมการกินของลูก แต่หากลูกเป็นโรคอ้วนแล้วก็ควรต้องให้กำลังใจแก่ลูกในการลดน้ำหนักต่อไป

6. อภิปรายผลการวิจัย

เมื่อวิเคราะห์ทหกลวิธีทางภาษาในการนำเสนออุดมการณ์ “ความเป็นแม่บ้าน” ผ่านงานโฆษณาและคอลัมน์ในนิตยสารแม่บ้าน ช่วงปีทศวรรษ 2540-2549 พบว่า ผู้เขียนนิตยสารใช้กลวิธีทางภาษา 6 กลวิธี เพื่อนำเสนออุดมการณ์ “ความเป็นแม่บ้าน” 3 ชุดความคิด ดังนี้

ชุดความคิดที่ 1 “แม่บ้านต้องรักษา “เสน่ห์ปลายจวัก” ให้คงอยู่โดยใช้ผลิตภัณฑ์และเทคโนโลยีเป็นตัวช่วยเพื่ออำนวยความสะดวก เมื่อพิจารณาเนื้อหาผ่านตัวบทในงานโฆษณาและคอลัมน์จากนิตยสารทุกฉบับ พบว่าการนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับอาหารปรากฏในนิตยสารแม่บ้านทุกฉบับ โดยเนื้อหาจะกล่าวถึงทั้งเครื่องปรุงรสวัตถุดิบ สถานที่ขายอาหารเครื่องดื่ม และอาหารสำเร็จรูป นอกจากนี้คือการนำเสนอถึงอุปกรณ์เครื่องใช้ที่ทำให้แม่บ้าน สามารถทำอาหารได้ง่าย รวดเร็ว และยังมีเวลาเหลือทำสิ่งอื่นทั้งก่อนและหลังการไปทำงานนอกบ้านได้ทัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชาติชัย มุกสง (2558, น. 1-2) ที่กล่าวว่า แม่บ้านทันสมัยต้องใส่ใจวิทยาศาสตร์ โดยการนำความรู้และวิธีการทำอาหารแนววิทยาศาสตร์มาบริหารจัดการงานด้านอาหารให้กับสมาชิกในครอบครัว

ชุดความคิดที่ 2 “แม่บ้านต้องสุขภาพดีและสวย เพื่อจะได้ทำงานทั้งในบ้านและนอกบ้านได้ดี” เมื่อได้พิจารณาเนื้อหาตัวบทผ่านงานโฆษณาและคอลัมน์ พบว่าประเด็นนำเสนอเกี่ยวกับสุขภาพและความสวย ปรากฏมากเป็นลำดับที่ 2 ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับการใช้ภาษาสื่ออุดมการณ์จากเรื่องเล่าโฆษณาในนิตยสารผู้หญิง” ของ

เทพี จรัสจรวงเกียรติ (2549, น. 215-231) ที่กล่าวว่า ผู้ที่ใช้สินค้าเป็นผู้ “ฉลาด สวย รวย และเก่ง” ซึ่งในงานวิจัยนี้กล่าวถึงความ “สวย”

ชุดความคิดที่ 3 “แม่บ้านต้องเก่งและรู้เท่าทันวิกฤติเศรษฐกิจที่กำลังเกิดขึ้น เพื่อความสุขและรายได้ที่มั่นคงของครอบครัว” เมื่อพิจารณาผ่านเนื้อหาตัวบทตามลำดับในคอลัมน์ พบการนำเสนอเรื่องของการเรียนรู้และเสริมสร้างประสบการณ์ ด้วยการอ่าน การเรียนทำอาหาร จะทำให้แม่บ้านรอบรู้และเท่าทันวิกฤติเศรษฐกิจได้ และการรู้เท่าทันก็สอดคล้องกับแนวคิดของ เทพี จรัสจรวงเกียรติ (2549, น. 215-231) ที่กล่าวถึง ผู้หญิงที่ใช้สินค้าเป็นผู้ “ฉลาด สวย รวย และเก่ง” โดยเฉพาะด้านความ “เก่ง”

กลวิธีทางภาษาในการนำเสนออุดมการณ์ทั้ง 6 กลวิธี ช่วงปีทศวรรษ 2540-2549 ทำให้เกิดการประกอบสร้างชุดความคิด ซึ่งสะท้อนให้เห็นระบบ “สังคมชายเป็นใหญ่” ว่ายังคงมีอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากแม่บ้านยังต้องน้อมรับสภาพ “ความเป็นแม่บ้าน” ที่ต้องบริหารจัดการงานในบ้านควบคู่ไปกับการทำงานนอกบ้าน ต้องดูแลตนเองให้แข็งแรงดูดี มีความรอบรู้ และเท่าทันวิกฤติเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความสุขและหารายได้ให้กับตนเองและสมาชิกในครอบครัวแบบเต็มกำลัง

7. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ควรมีการเปรียบเทียบกลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ทศวรรษที่กำลังศึกษาคือ ช่วงทศวรรษในปัจจุบันกับช่วงทศวรรษปี 2560 และหากพบว่าอุดมการณ์ “ความเป็นแม่บ้าน” ใด มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี หรือเป็นอุดมการณ์ที่สื่อถึงความเป็นแม่บ้านอันพึงประสงค์ ควรส่งเสริมให้แม่บ้านได้นำไปยึดถือปฏิบัติ เพื่อความสุขของตนเองและสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ การส่งเสริมให้แม่บ้านได้ทำในสิ่งที่สังคมคาดหวัง เช่น การฝึกตนให้เป็นแม่บ้านที่ปรุงอาหารเก่ง อร์อยรวดเร็วทันใจ และดีต่อสุขภาพทุกคนในบ้าน, รู้จักเลือกใช้ผลิตภัณฑ์หรือเครื่องใช้ที่ช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลา เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายและสามารถทำงานทั้งภายในบ้านและนอกบ้านได้ทันเวลา, เพราะหากแม่บ้านและทุกคนในครอบครัวมีความสุข ก็จะส่งผลให้สังคมและประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองได้เช่นกัน แต่หากมีอุดมการณ์ใดที่สื่อถึงความเป็นแม่บ้านที่ไม่พึงประสงค์ก็ควรหาช่องทางเผยแพร่ เพื่อสื่อสารให้แม่บ้านได้หลีกเลี่ยงและไม่นำไปปฏิบัติ

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลมาศ ปฤชากุล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาผู้คอยให้คำชี้แนะแนวทางการทำงานวิจัย ขอขอบคุณ ดร.ศรียศ เวลล์ส มหาวิทยาลัยบูรพา พี่สาวผู้ใจดีที่คอยเอื้อเพื่อให้การสนับสนุนจัดหาข้อมูลเอกสารประกอบการทำงานวิจัย และขอบคุณห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ที่กรุณาให้การอนุเคราะห์นิตยสารย้อนหลัง เพื่อการสืบค้นเพิ่มเติมให้ได้มาซึ่งข้อมูลในส่วนที่ขาดหาย

9. เอกสารอ้างอิง

- กฤษดาพรรณ หงศ์ลดารมภ์ และธีรณัฐ โชคสุวณิข. (2551). *วิจัยปฏิบัติการศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนกพร อังศุวิริยะ. (2551). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษา กับ อุดมการณ์*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

- ชาติชาย มุกสง. (2556). “รัฐ โภชนาการใหม่กับการเปลี่ยนแปลงวิถีการกินในสังคมไทย พ.ศ. 2482-2517”. 2482-2517”. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- เทพี จรัสจรวงเกียรติ. (2549). “ฉลาด สวย รวย เก่ง: การสร้างคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ผ่านเรื่องเล่าในโฆษณาของ นิตยสารผู้หญิงไทย”. จันทิมา เอี่ยมมานนท์ และกฤษฎาวรรณ หงส์ลดาธรรม (บรรณาธิการ). ใน *พลวัตของภาษาไทยปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนศ วงศ์ยานนาวา. (2549). “การ ‘ครอบ’ ‘ครัว’ ‘ไฟ’: จากตะวันตกสู่ตะวันออก.” ใน *จักรวาลวิทยา: บทความเพื่อเป็นเกียรติแก่ นิธิ เอียวศรีวงศ์*. ธนศ วงศ์ยานนาวา (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: มติชน. *นิตยสารสุภาพนารี*. (2473). 1(2). 68-69 .
- ปรีดา เหวระกูล. (2520, ตุลาคม). *นิตยสารแม่บ้าน*. กรุงเทพฯ: แม่บ้าน. 3, 8, 30, 53, 67-70, 98, 119
- พูนพิสมัย ดิศกุล. (2508). แม่ศรีเรือน. ใน *คู่มือแม่บ้านทางวิทยุและโทรทัศน์*. 5(43), 19-23.
- ภพ สวัสดิ์ และสิริวรรณ นันทจันทุล. (2558). กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่ออุดมการณ์ความเป็นผู้หญิงในโฆษณาสินค้าแฟชั่นแบรนด์เนม. ใน *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย*. 35(3), 149-174.
- ภาวิณี บุณนาค. (2554). *ผู้หญิงในกระบวนการยุติธรรมในสังคมไทย รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึง พ.ศ.2478: ศึกษาจากคดีความและฎีกา*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- วิสันต์ สุขวิสิทธิ์. (2554). *ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับภาษาในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตร ประถมศึกษา พ.ศ. 2503 -2544: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- ศิริพร ภักดีผาสุข. (2555). วาทกรรม “ความเป็นผู้หญิง” ใน *นิตยสารสุขภาพและความงามภาษาไทย : รายงานการวิจัย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุนทรรัตน์ สร้อยทองดี. (2552). *การนำเสนออุดมการณ์ความเป็นแม่ในวาทกรรมโฆษณา ในนิตยสารเกี่ยวกับครอบครัว*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- สุภาชิตสอนหญิง. (2518). ใน *ชีวิตและงานของสุนทรภู่*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- Fairclough Norman. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: Langman.
- Van Dijk, Teun A. (1995). Discourse Analysis Semantics and Ideology: *Discourse Society*. 6(2), 243-289.

กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อความเป็นแม่ในอุดมการณ์แม่ศรีเรือนในนิตยสารกุลสตรี¹
Linguistic Strategies to Convey Motherhood in Perfect Housewife Ideology
in Kullastree Magazine

ปิยธิดา คงวิมล^{1*} และวิมลมาศ ปฤชากุล²
Piyathida Kongwimol^{1*} and Wimonmas Paruchakul²

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเสนอกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อความเป็นแม่ในอุดมการณ์แม่ศรีเรือนที่ปรากฏในนิตยสารกุลสตรีช่วง 47 ปีตั้งแต่ พ.ศ. 2514 - 2561 รวมทั้งสิ้น 1,124 ฉบับ ตามแนวทางการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis หรือ CDA) ผลการศึกษาพบการใช้กลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 4 วิธี คือ 1) การเลือกใช้คำศัพท์ต่าง ๆ 2) การใช้อุปลักษณ์ 3) การใช้สหพท และ 4) การกล่าวอ้างข้อคิดเห็น

คำสำคัญ: ความเป็นแม่, แม่ศรีเรือน, วาทกรรม, อุดมการณ์, กลวิธีทางภาษา, นิตยสารกุลสตรี

Abstract

This article aims to study the linguistic strategies of motherhood in perfect housewife ideology in the Kullastree Magazine. In 1,124 issues of Kullastree Magazine, from 1971 to 2018. Based on the Critical Discourse Analysis (CDA). It was found out that there were four linguistic strategies used – choice of words, metaphors, intertextuality, and claiming opinions.

Keywords: motherhood, perfect housewife, discourse, ideology, linguistic strategies, Kullastree Magazine

1. บทนำ

คำว่า “แม่” ในสังคมไทยเราเป็นคำที่มีความสำคัญมาตั้งแต่อดีต เริ่มตั้งแต่สังคมเกษตรกรรมที่มีการจัดแบ่งหน้าที่ไว้ตามศักยภาพของเพศบุรุษและเพศสตรี “งานหน้าที่ต้องใช้กำลังเป็นภาระหน้าที่ของบุรุษ งานที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อนรอบคอบ เป็นภาระหน้าที่ของสตรี ดังนั้น ภาระงานที่เกี่ยวกับเหย้ากับเรือนส่วนมากเป็นหน้าที่ของสตรี ทั้งการเลี้ยงดูดูแลการอบรมสั่งสอนบุตร” (รวิช ตาแก้ว, 2552, น.10) ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อพูดถึง “แม่” คนส่วนหนึ่งในสังคมก็จะนึกถึงภาพผู้หญิงใจดี เลี้ยงดูลูกอย่างทะนุถนอม มีความรักให้ลูกอย่างไม่มีเงื่อนไข พร้อมยอมทำทุกอย่างเพื่อความสุขของลูก นอกจากนี้ยังพบว่า Rich (1972 อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2530: 14-17) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ในหนังสือ *Of Woman Born* ว่ามี 2 นัยยะ คือ ความเป็นแม่จากชีวภาพและความเป็นแม่

¹ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

* Corresponding author, E-mail: piyathida5959@gmail.com

จากสังคมและวัฒนธรรม หรือความเป็นแม่ในฐานะสถาบันที่มีความเกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างแยกไม่ออก เนื่องจากปัจจุบันเรามีชีวิตอยู่ในสังคมปิตาธิปไตย (patriarchy) ซึ่งลักษณะสำคัญของสังคมแบบนี้คือ สถาบันทุกสถาบันไม่ว่าจะเป็นครอบครัว อุดมการณ์ การเมือง การแบ่งงาน ระบบกรรมสิทธิ์ล้วนถูกควบคุมโดยผู้ชาย แต่ในมุมมองของ Rich กลับเห็นว่าการที่ระบบพ่อเป็นใหญ่นี้สามารถคงอยู่และสืบทอดได้อย่างมั่นคง เนื่องจากมีความเป็นแม่ และการกำหนดเพศสัมพันธ์ให้เป็นแต่แบบชายหญิง (heterosexuality) เท่านั้น (1972 อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2530: 14-17)

บทบาทของ “แม่” มีความสำคัญต่อครอบครัวอย่างมาก กล่าวคือ แม่ต้องทำหน้าที่ดูแลเรื่องภายในบ้าน และหารายได้ให้แก่ครอบครัว ยังต้องมีหน้าที่เลี้ยงดูลูกอย่างดีที่สุด เพื่อให้ครอบครัวมีสถานภาพทางการเงินที่มั่นคง โดยมี “ลูก” เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในครอบครัว ขณะที่ “พ่อแม่” ต้องทำหน้าที่ “สามีภรรยา” ที่ดี ในอีกด้านหนึ่งยังพบว่า ความเป็นแม่มีบทบาทในการสร้างและนิยามตัวตนของผู้หญิงเข้ากับสภาพสังคมในแต่ละยุคสมัยที่เปลี่ยนไปด้วย เนื่องจากผู้หญิงเริ่มมีบทบาทในสังคมมากขึ้น ต้องรับผิดชอบทั้งบทบาทของแม่และผู้หญิงทำงาน

นิตยสาร (magazines) นับเป็นสื่อสารมวลชนประเภทหนึ่งที่มีบทบาทในการประกอบสร้างความเป็นแม่ผ่านภาษาและวาทกรรมต่าง ๆ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนิตยสารต้องประสบวิกฤตจากความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี สื่อออนไลน์เข้ามาแทนที่ ส่งผลให้รสนิยมของผู้่านิตยสารในสังคมเปลี่ยนไป ทำให้นิตยสารจำนวนหนึ่งต้องปิดตัวลง และอีกจำนวนหนึ่งต้องปรับตัวเป็น e-magazine เพื่อให้เข้ากับค่านิยมของผู้่านที่ชื่นชอบสื่อสังคมออนไลน์ แต่อย่างไรนิตยสารก็ยังถือว่าเป็นสื่อสารมวลชนที่บันทึกเรื่องราวทางสังคม โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและสังคมไทยอย่างใกล้ชิด ดังจะเห็นได้จากการศึกษาความเป็นผู้หญิงในนิตยสารสตรีสาร (พ.ศ.2491-2539) ของชนกพร อังศุวิริยะ (2551, 24) ได้แสดงให้เห็นว่านิตยสารเป็นสื่อสาธารณะจึงเข้าถึงผู้หญิงจำนวนมาก การถ่ายทอดความคิด คำแนะนำ คำบอกกล่าวที่นิตยสารสื่อสารไปยังผู้อ่านย่อมส่งผลกับกระบวนการคิดและความเชื่อของผู้อ่าน จนนำไปสู่วิถีปฏิบัติที่เปลี่ยนแปลงตนเองตามข้อเสนอแนะ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความเป็นแม่ในอุดมการณ์แม่ศรีเรือน ผ่านกลวิธีทางภาษาจากนิตยสารกุลสตรีมาวิเคราะห์ตัวบทเพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับความคิดเกี่ยวกับความเป็นแม่ในสังคมไทย และเลือกนิตยสารกุลสตรีมาเป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้ โดยศึกษาตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง (มิถุนายน พ.ศ. 2514) จนถึง กันยายน พ.ศ. 2562 (เพราะนิตยสารได้เปลี่ยนรูปแบบเป็นนิตยสารออนไลน์ นำเสนอเนื้อหาเป็นเรื่อง ๆ (content) ในเฟซบุ๊ก และเว็บไซต์ของนิตยสารกุลสตรีเท่านั้น) รวมระยะเวลา 48 ปี แม้นิตยสารกุลสตรีจะเปลี่ยนรูปแบบและพื้นที่ในการนำเสนอในปี พ.ศ. 2562 แต่ก็ยังคงมีจุดยืนเดิม นั่นคือเป็นนิตยสารสำหรับผู้หญิงที่นำเสนอความเป็นผู้หญิงเอาไว้ไม่เปลี่ยนแปลง ความเป็นผู้หญิงในที่นี้คือ การนำเสนอแนวทางให้ผู้หญิงได้ปฏิบัติตนบทบาทที่ผู้หญิงได้รับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นแม่ ที่ต้องเลี้ยงดูบุตร การเป็นเมีย ที่ต้องศึกษาหาความรู้ และดูแลตนเอง ทั้งความสวยความงาม หรือ การปฏิบัติตนในเรื่องเพศ เป็นต้น นับว่านิตยสารฉบับนี้เป็นนิตยสารผู้หญิงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้หญิงและเพื่อผู้หญิงอย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้ว่าคุณภาพของ นิตยสารกุลสตรีได้รับการยืนยันจากรางวัลเกี่ยวกับนิตยสารเป็นจำนวนมาก เช่น รางวัลวารสารดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติประจำปี พ.ศ. 2540-2541 รางวัลวารสารดีเด่นจากสำนักงาน คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติประจำปี พ.ศ. 2544-2545 และรางวัลพระราชทานเทพทองประจำปี พ.ศ. 2546 จากเหตุผลต่าง ๆ ข้างต้น

ผู้วิจัยเห็นว่านิตยสารกุลสตรีมีตัวบทที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับความคิดเกี่ยวกับความเป็นแม่ในสังคมไทยผ่านแนวคิดเกี่ยวกับวาทกรรม (discourse) และการวิเคราะห์ตัวบท

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

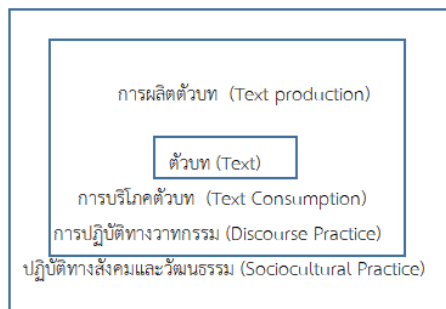
เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาในอุดมการณ์ความเป็นแม่ในนิตยสารกุลสตรี

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

แนวคิดเกี่ยวกับวาทกรรม (Discourse) และการวิเคราะห์ตัวบท

ในบทความชิ้นนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรมแนวทฤษฎีวิพากษ์ CDA (Critical Discourse Analysis) เป็นหลักในการวิเคราะห์ตามแนวคิดการวิเคราะห์วาทกรรมสื่อที่มีแก่นหลักเพื่ออธิบายว่าวาทกรรมเป็นผลผลิตของสังคม เช่นเดียวกับที่สังคมเป็นผลผลิตของวาทกรรม การแบ่งกรอบการวิเคราะห์ออกเป็นระบบเช่นนี้มาจากพื้นฐานแนวคิดที่ว่า “ตัวบท” หรือ “text” ไม่สามารถจะถูกกระทำทำความเข้าใจได้โดยตัวของมันเองโดยลำพัง แต่จำเป็นที่จะต้องเชื่อมสัมพันธ์กับส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการเกิดขึ้นของวาทกรรมด้วย

แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) กล่าวถึง ‘Discourse’ หรือ ‘วาทกรรม’ ว่าหมายถึง ภาษาในฐานะที่เป็นกิจกรรมทางสังคมที่ถูกกำหนดโดยโครงสร้างทางสังคม (language as social practice determined by social structure) เหตุที่กล่าวเช่นนี้เพราะภาษาถือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ปรัชญาการทางภาษาที่เกิดขึ้นจึงจัดว่าเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมด้วย ดังนั้น คำว่า ‘วาทกรรม’ ในความหมายของแฟร์คลัฟ จึงมีความหมายกว้างกว่าแค่ตัวบท (text) เพราะหมายรวมถึงทั้งกระบวนการการปฏิบัติสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น ขณะที่ใช้ภาษาและการวิเคราะห์วาทกรรม (discourse analysis) จึงไม่ใช่แค่การวิเคราะห์ตัวบท (text analysis) เท่านั้น เพราะจะต้องพิจารณาไปถึงการผลิตและการรับตัวบทนั้นๆ ตลอดจนปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ด้วยที่มองว่าวาทกรรมเป็นสถานการณ์การสื่อสารที่มีองค์ประกอบ 3 มิติ คือ ตัวบท (text) วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) และวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (sociocultural practice) ทั้ง 3 มิติมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เนื่องจากการเลือกใช้ภาษาและการแสดงออกของคนในสังคมหนึ่งๆ นั้นจะถูกแวดล้อมด้วยปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม เช่น ความเชื่อ ค่านิยม หรืออุดมการณ์ ย่อมส่งอิทธิพลต่อขั้นตอนการผลิต ทำให้มีการเลือกใช้ภาษาและแสดงออกมาในรูปแบบเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อผลิตตัวบท และยิ่งส่งอิทธิพลต่อขั้นตอนการตีความและการบริโภคตัวบทด้วย ฉะนั้นตัวบทจึงไม่ใช่เป็นเพียงแค่ผลงานหรือผลผลิตที่เกิดจากการกระทำของผู้สร้างตัวบทนั้นๆ แต่เพียงลำพัง แต่ยังมีกระบวนการผลิตและบริโภค ตลอดจนปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมมาเกี่ยวข้องด้วย

รูปที่ 1 กรอบการวิเคราะห์วาทกรรมตามแนวคิดของแฟร์คลัฟ

ที่มา: Fairclough, 1995: 59

สำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษามติบท (Text) ซึ่งแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) และ ฟานไดค์ (Van Dijk, 2008) พบว่าการพิจารณาตัวบทเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสื่อ ความคิดต่างๆ การวิเคราะห์ภาษาจะทำให้พบอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ ในการวิเคราะห์จะพิจารณาโครงสร้างและองค์ประกอบของตัวบท (Fairclough, 1995) อ้างถึงใน ญัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น.57) โดยพิจารณาการเลือกใช้คำศัพท์ สหบท มูลบท (ญัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น.57-61) ส่วนฟานไดค์ (Van Dijk, 2008) จะวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ ซึ่งเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ กลวิธีต่างๆ เช่น การใช้อุปลักษณ์ การใช้คำศัพท์ต่าง ๆ เป็นต้น (ญัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น.62-64)

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวทางของฟาน ไดค์ มองว่าอุดมการณ์เป็นส่วนหนึ่งของระบบ ความคิดของมนุษย์ที่เชื่อมโยงวาทกรรมกับสังคมเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะในแง่อำนาจและการใช้อำนาจในสังคมและมี บทบาทที่สำคัญยิ่งในการตีความวาทกรรม ขณะที่วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวทางของแฟร์คลัฟ มองว่า อุดมการณ์เป็นส่วนหนึ่งของบทบาททางสังคมวัฒนธรรมที่แวดล้อมที่ส่งอิทธิพลต่อขั้นตอนการผลิต ทำให้มีการเลือก ผลิตตัวบท หรือเลือกใช้ภาษาและแสดงออกมาในรูปแบบเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งและส่งอิทธิพลต่อขั้นตอนการ ตีความและการบริโภคตัวบทด้วย

4. ขอบเขตงานวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาอุดมการณ์ความเป็นแม่ในนิตยสารกุลสตรี

5. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎี เตรียมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เก็บรวบรวมข้อมูลเลือกข้อมูลจากนิตยสารกุลสตรี ในการศึกษาอุดมการณ์แม่ โดยเลือกศึกษาจาก นิตยสารกุลสตรีฉบับแรก ที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ.2514-2561 ซึ่งรวมระยะเวลา 47 ปี รวมนิตยสารทั้งสิ้น 1,124 ฉบับ เป็นรายปักษ์ ตั้งแต่ฉบับที่ 1-1098 (มกราคม พ.ศ.2514- ตุลาคม พ.ศ.2559) ต่อมาทางสำนักพิมพ์ได้ปรับเปลี่ยน รูปแบบการจำหน่ายของนิตยสารกุลสตรีจากรายปักษ์มาเป็นรายเดือนแทน โดยเริ่มตั้งแต่ ฉบับที่ 1099-1124 (พฤศจิกายน พ.ศ. 2559- ธันวาคม พ.ศ. 2561) ทั้งนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์การนำเสนอเนื้อหาในเล่มนิตยสาร ซึ่งจะแบ่ง ส่วนเนื้อหาได้ 4 ส่วนดังนี้ 1) บทบรรณาธิการที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับแม่ 2) บทความที่เกี่ยวข้องกับแม่ประกอบด้วย เนื้อหาเรื่องครอบครัว อาชีพ งานบ้านงานเรือนและความงาม 3) คอลัมน์สัมภาษณ์กุลสตรีที่มีบทบาทแม่ และ 4) บท โฆษณาที่เกี่ยวข้องกับ กุลสตรีในบทบาทแม่ เช่น ครอบครัว อาชีพ งานบ้านงานเรือนและความงาม (โดยไม่นับ โฆษณาที่ซ้ำ) ทั้งนี้ข้อมูลด้านเนื้อหาจะนำมาวิเคราะห์อุดมการณ์ที่แฝงมาผ่านกลวิธีทางภาษา

เนื้อหาที่วิเคราะห์	จำนวน
บทบรรณาธิการที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับแม่	750 บท
บทความที่เกี่ยวข้องกับแม่	824 บทความ
คอลัมน์สัมภาษณ์กุลสตรีที่มีบทบาทแม่	1,230 คอลัมน์
โฆษณาที่เกี่ยวข้องกับกุลสตรีในบทบาทแม่	1,120 โฆษณา

3. สำหรับตัวอย่างตัวบทที่ใช้วิเคราะห์ในวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะคงรูปแบบของการพิมพ์ตามต้นฉบับไว้ให้มากที่สุด ดังนั้นลักษณะถ้อยคำจึงอาจต่างไปจากภาษาในปัจจุบัน ซึ่งจะพบมากในตัวอย่างนิตยสารระยะแรก

4. สํารวจ รวบรวม และคัดสรรนิยายสารกฤตสตร์ตั้งแต่เริ่มตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ.2514-2561 ซึ่งมีระยะเวลาในการผลิต 47 ปี รวมนิยายสารทั้งสิ้น 1,124 ฉบับ ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนขึ้นจึงจัดกลุ่มนิยายสารออกเป็น 4 กลุ่มคือ กลุ่ม 1 (พ.ศ.2514-2530), กลุ่ม 2 (พ.ศ.2511-2540), กลุ่ม 3 (พ.ศ.2541-2550), และกลุ่มที่4 (พ.ศ.2551-2561)

5. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมแม่ในนิยายสารกฤตสตร์เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์โดยทฤษฎีที่ใช้คือ แนวคิดวาทกรรม อุดมการณ์ อำนาจ การครอบงำและแนวคิดการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis หรือ CDA) ของแฟร์คลัฟ (Fairclough,1995) และฟานด์จ์ (Van Dijk, 1995)

6. เรียบเรียงและนำเสนอผลการวิจัย

6. สรุปผลการวิจัย

ความเป็นแม่ในอุดมการณ์แม่ศรีเรือน

ผู้วิจัยนำแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรมแนวทฤษฎีวิพากษ์หรือ CDA (Critical Discourse Analysis) เป็นหลักในการวิเคราะห์ พบว่ามีกลวิธีการใช้ภาษา 4 วิธี ที่ปรากฏและผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องในนิยายสารกฤตสตร์ ซึ่งสื่อความเป็นแม่ในอุดมการณ์แม่ศรีเรือนอย่างชัดเจน ดังนี้

1. การเลือกใช้คำศัพท์ คือ การที่ผู้ผลิตนิยายสารกฤตสตร์เลือกสรรคำมาใช้เพื่อสื่อความคิดและความรู้สึกที่จะทำให้ผู้รับสาร หรือผู้บริโภคเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งก่อให้เกิดการตอบสนองต่อพฤติกรรม สิ้นค้าันั้นๆ ตามทฤษฎีของฮัลลiday (Halliday) ได้กล่าวไว้ว่า “Vocabulary or lexis is a major determinant of ideation of ideational structure.” กล่าวคือ “คำศัพท์เป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดโครงสร้างความคิดของผู้ใช้” (ชนกพร อังศุวิริยะ, 2551, 120) ดังนั้น การที่ผู้ผลิตเลือกใช้คำหรือกลุ่มคำในการสื่อถึงความเป็นแม่ซ้ำๆ จึงเป็นการเน้นย้ำให้เกิดการตระหนักและรับรู้ว่ามีความคิดและความเชื่อเหล่านั้นเป็นจริงในสังคมในหลากหลายวิถี อาทิ

1.1 การใช้คำบรรยายความรู้สึกของแม่ มีการเลือกใช้นามวลีเกี่ยวกับความรู้สึกของแม่ในความรู้สึกเชิงบวก เช่น คำว่ารัก ดีใจ ตื่นเต้น ตื่นตัน มีความสุข สนุกสนาน เป็นต้น เพื่อแสดงความรู้สึกของแม่ในช่วงเวลานั้นๆ เช่น

นี่ถึงซ้อส ลี แอนด์เพอร์รินส์ ทุกครั้งที่ ปรงอาหาร ซ้อส ลีแอนด์เพอร์รินส์ (ตรากระต่าย) เท่านั้นที่เป็น ซ้อสเวอร์สเตอร์เชียร์แท้ จากประเทศอังกฤษ ช่วยปรงอาหารให้อร่อยถูกปากเหมือนแม่ทำ จากคำแรกจนคำสุดท้าย (โฆษณาซ้อสปรงอาหาร)

(กฤตสตร์, ปักษ์หลัง, กันยายน, 2517)

... ดิฉันสนใจในงานถักมาก แต่อยากจะให้ทาง “กฤตสตร์” ช่วยลงลายถัก “แท้ต” บ้างจะได้หรือเปล่านั้น เพราะดิฉันชอบถักแท้ตมากพอ ๆ กับถักโครเชท์ ตอนนี้ดิฉันกำลังท้ออยากถักเสื้อ ถุงเท้าให้ลูก มันมีความสุขของคนกำลังจะเป็นแม่คนคะ (บทบรรณาธิการ)

(กฤตสตร์, ปักษ์หลัง, มิถุนายน, 2527)

สวัสดีค่ะ คุณยุพา ดิฉันเป็นแฟน “กุลสตรี” มาเป็นเวลา 10 ปีแล้วค่ะ ลูก ๆ ดิฉันชอบทานซุปรืดและซ็อกโกแลตมาก ดิฉันอยากให้คุณช่วยลงวิธีทำซุปรืดและซ็อกโกแลตแบบมีไอส์ลมอนต์และลูกนัทด้วยค่ะ นำต้นตื้นที่เห็นความสุขของลูกๆ ค่ะ ... (บทบรรณาธิการ)

(กุลสตรี, ปักษ์แรก, สิงหาคม, 2526)

จากตัวอย่างที่ยกมาจะเห็นว่ามีการเลือกใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงความรักของแม่ และบทบาทหน้าที่ของแม่ที่มีต่อลูก โดยนำเสนอภาพแม่ที่เก่ง มีความสุข เลี้ยงดูลูกได้อย่างดี มีความชำนาญในทุกเรื่อง โดยเฉพาะงานบ้านงานเรือน การเย็บปักถักร้อย อันเป็นลักษณะเฉพาะที่ตอกย้ำอุดมการณ์ความเป็นแม่ศรีเรือนให้ชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะหน้าที่ทำอาหารให้ลูกและทุกคนในครอบครัวจะเป็นหน้าที่หลักของแม่ จากตัวอย่างที่ยกมานั้นจะเห็นได้ว่า แม่บางคนทำอาหารไม่เก่งหรือไม่หลากหลาย แต่พยายามหาวิธีต่างๆ เพื่อลดข้อบกพร่องของตน ซึ่งอาหารที่แม่ทำมักเป็นอาหารที่ลูกชอบ โดยต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ถูกหลักโภชนาการ มีรสชาติอร่อย เพื่อให้ลูกเจริญอาหาร สร้างความเจริญเติบโตให้กับร่างกาย

นอกจากการเลือกใช้คำศัพท์ที่แสดงความรู้สึกของแม่ที่มีต่อลูกแล้ว ผู้วิจัยยังพบการใช้คำศัพท์ที่แสดงความรู้สึกกังวลใจของแม่ที่มีต่อลูกด้วย โดยเฉพาะเรื่องสุขภาพและความเจ็บป่วยทางร่างกายของลูก ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ทำให้แม่กังวลใจมากที่สุด เพราะเมื่อลูกเจ็บป่วย แม่อาจปฏิบัติตัวไม่ถูก อาจทำให้อาการเจ็บป่วยของลูกไม่หายหรือหนักขึ้นได้ หรือความรู้สึกกังวลใจในขณะตั้งครรภ์ อารมณ์หรือฮอร์โมนที่เปลี่ยนแปลงของแม่อาจทำให้เกิดความกังวลใจ ซึ่งความรู้สึกในเชิงลบนี้จะพบได้จากคำว่า **กังวล ทุกข์ใจ กลัว ตกใจ เป็นห่วง เป็นปัญหา ว่างุ่นใจ เกรียมใจ เศร้าใจ ร้องไห้ ความเป็นความตาย เป็นอันตรายถึงชีวิต ฯลฯ** และพบมากในบทความสำหรับคนรักลูก ในนิตยสารกุลสตรี ดังตัวอย่าง

กล่าวถึงอาการชักของลูกเป็นอาการที่คุณจะต้องรีบนำส่งแพทย์โดยเร็วที่สุด สาเหตุของการชักมีอยู่หลายประการด้วยกัน ตั้งแต่ไม่ร้ายแรงจนกระทั่งร้ายแรงมากจนอาจเป็นอันตรายถึงชีวิตได้อย่างตกใจจนไม่มีสติ เพราะนั่นคือความเป็นความตายของลูก (บทความสำหรับคนรักลูก)

(กุลสตรี, ปักษ์แรก, พฤศจิกายน, 2520)

แม่ที่อยู่ใกล้ชิดกับลูก ๆ อย่าปล่อยให้ลูกอยู่กับมือถือ ติดเกม เพื่อครอบครัวจะได้เกิดความสุขในบ้านจะเป็นบ้านที่แท้จริง แม่สมัยนี้มีความรู้ก้าวหน้าทันเทคโนโลยีและก้าวหน้าทันลูก (บทความสำหรับคนรักลูก)

(กุลสตรี, ปักษ์แรก, มกราคม, 2557)

จากตัวอย่างที่ยกมาพบว่า มีการเลือกใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงความกังวล ความกลัว ความไม่มั่นใจในการเลี้ยงลูก ความกดดันในการทำหน้าที่แม่ เป็นสิ่งที่ผู้หญิงในบทบาทแม่กังวลมาก ทั้งนี้เพราะผู้หญิงทุกคนย่อมถูกคาดหวังทั้งจากสังคมและคนในครอบครัวกับบทบาทความเป็นแม่ ด้วยเหตุนี้จึงพบว่าอุดมการณ์ความเป็นแม่ศรีเรือนในปัจจุบันไม่ได้ผลิตซ้ำเฉพาะอุดมการณ์เดิมที่มุ่งเน้นให้ผู้หญิงเป็นเพียงแม่ที่ดูแลเรื่องงานบ้านงานเรือนเท่านั้น แต่ต้องเป็นแม่ที่มีความรู้ความสามารถรอบด้านมากขึ้น เช่น ด้านการแพทย์และสุขภาพ เพราะความเจ็บป่วยของลูกจะเป็นสิ่งแม่ทุกคนกังวลใจมาก และเมื่อใดที่ลูกเจ็บป่วยจะสร้างความทุกข์ใจ เครียด ซึ่งหากแม่ไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการปฏิบัติตนแล้วอาจเพิ่มความเจ็บป่วยทำให้รุนแรงขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงพบว่า มีเนื้อหาจำนวนไม่น้อยใน

คอลัมน์ต่างๆ ของนิตยสารกุลสตรีที่มุ่งเสริมสร้างความรู้และทักษะทางการแพทย์และสุขภาพอนามัย โดยเฉพาะการดูแลและปกป้องลูกน้อยให้มีสุขภาพแข็งแรง ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย

1.2 การใช้คำบรรยายพฤติกรรมของแม่

จากการศึกษาพบว่า มีการใช้คำกริยาเพื่อแสดงพฤติกรรมของแม่เกี่ยวกับเลี้ยงลูก เช่น คำว่า ห่วงใย ใส่ใจ ดูแล ทะนุถนอม อุ้ม เป็นต้น ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่สื่อให้เห็นภาพการเลี้ยงดูลูกอย่างตั้งใจ เอาใจใส่ทะนุถนอม ลูกอย่างดีเช่น

ดีนี่ “สูตรน้ำนมและโยเกิร์ต ใหม่ ! อยากให้แม่ได้ลองจิงเย้ย” ดีนี่ เพียว ครีมอาบน้ำ สูตรน้ำนม และโยเกิร์ต D-Nee Pure Extra Moist Milk Bath อุดมด้วยมิลค์โปรตีน พร้อมคุณค่าจากน้ำผึ้ง ช่วยให้ผิวเนียนนุ่ม pH Balance ช่วยรักษาสสมดุลของผิว เพื่อผิวบอบบาง และแพ้ง่าย ทดสอบแล้วว่าอ่อนโยน ไม่ระคายเคือง (Hypo Allergenic Tested) ฟองครีมนุ่ม อาบสะอาด ล้างออกง่าย ดีที่สุดสำหรับลูกน้อยและคุณแม่ (โฆษณาครีมอาบน้ำ)

(กุลสตรี, ปีกษ์หลัง, เมษายน, 2552)

จากตัวอย่างที่ยกมา พบว่ามีการใช้คำกริยาเพื่อแสดงพฤติกรรมของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูก เช่น คำว่า อ่อนโยน ใส่ใจ ทะนุถนอม เอาใจใส่ เลือกสรร คัดสรร ดูแลให้ลูกมีความสุข อบรมสั่งสอน เป็นต้น การเลือกใช้คำเหล่านี้แสดงให้เห็นหน้าที่สำคัญในการเลี้ยงลูกอย่างดีที่สุดนั้น จะต้องทุ่มเทแรงกายแรงใจเลี้ยงอย่างตั้งใจและใส่ใจในทุกขั้นตอน พร้อมทั้งสรรหาสิ่งดี ๆ มาให้ลูก ไม่ว่าจะเป็ผลิตภณต์ต่าง ๆ การเป็นแม่ศรีเรือนยุคใหม่ให้ ความสำคัญกับเรื่องผลิตภณต์จากธรรมชาติ จึงทำให้ความเป็นแม่ในอุดมการณ์แม่ศรีเรือนต้องปรับตัวให้เท่าทันกับ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมในครั้งนีด้วย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ การเลือกผลิตภณต์ที่ดีสำหรับลูกน้อย เช่น สบู่ ที่ใช้สำหรับลูกต้องเลือกสูตรพิเศษที่มีความอ่อนโยน หรือมีสารสกัดที่มาจากธรรมชาติเพื่อให้ผิวลูกน้อยไม่ก่อให้เกิด การระคายเคือง แสดงให้เห็นว่าการเลี้ยงลูกไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษเพื่อให้ลูกปลอดภัยมี คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น ผิวเนียนนุ่ม ถนอมผิวให้ชุ่มชื้น หรืออารมณ์ดี เป็นต้น นอกจากนี้ในสังคมยุคใหม่เปิด โอกาสให้แม่ทำงานทั้งในและนอกบ้านมากขึ้น ประกอบกับกระแสรักสุขภาพที่เริ่มเข้ามาและได้รับความนิยมมากขึ้น ในสังคม จึงส่งผลให้แม่ยุคใหม่เริ่มหันมาใส่ใจความงามและสุขภาพเพิ่มขึ้น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวส่งผลต่อความเป็นแม่ ในอุดมการณ์ความเป็นแม่ศรีเรือนด้วย ดังจะเห็นได้จากการใช้คำบรรยายบุคลิกภาพของแม่ ที่ไม่ได้มีแต่เฉพาะแม่ที่ เก่งงานบ้านงานเรือนเหมือนแต่ก่อนเท่านั้น แต่มีแม่ในลักษณะใหม่ ๆ ด้วย เช่น แม่ที่มีบุคลิกภาพดี เก่ง สวย ใจดี น่ารัก และอ่อนเยาว์ ดังจะเห็นได้จากการใช้นามวลี เช่น คุณแม่คนเก่ง คุณแม่คนสวย คุณแม่ยังสาว คุณแม่ที่ ทันสมัย เป็นต้น กลวิธีทางภาษาในหัวข้อนี้จะพบมากในโฆษณาที่เกี่ยวข้องกับแม่และลูก ดังตัวอย่าง

ผิวสวยแบบคุณแม่ก็มีโอกาสแบบนี้เชิญคุณแม่คนสวยอย่ารอช้ามาประกวดคุณแม่ผิวสวยกับนี้ เวียครีม(โฆษณาครีมบำรุงผิว)

(กุลสตรี, ปีกษ์หลัง, กรกฎาคม, 2544)

เด็กบางคนที่เรียนเก่งแต่เอาตัวเองไม่รอด เพราะความเครียด ไม่ยืดหยุ่น ย้ำคิดย้ำทำ ก้าวร้าว บางคนชอบแยกตัว เข้ากับคนอื่นลำบาก ทำให้เหงา บางคนสร้างโลกของตัวเองจนกลายเป็นโรคจิตเภทไปก็พบได้”
คุณแม่ยุคใหม่ใส่ใจลูกหน่อยนะ (บทความสำหรับคนรักลูก)

(กุลสตรี, ปักษ์หลัง, มิถุนายน, 2554)

นอกจากนี้ยังพบการใช้กลุ่มคำบรรยายความรู้ความสามารถของแม่ยุคใหม่ที่สะท้อนผ่านอาชีพด้วย คือ การใช้นามวลีเกี่ยวกับอาชีพ ที่แสดงให้เห็นความรู้ความสามารถและการได้ยอมรับในสังคม เช่น ผู้พิพากษา แพทย์ นักธุรกิจ จึงทำให้อุดมการณ์ความเป็นแม่ศรีเรือนนี้ไม่ได้หมายถึงแม่ในพื้นที่ภายในบ้านเพียงอย่างเดียวเหมือนเดิมอีกต่อไป แต่ได้ขยายขอบเขตของแม่ออกไปยังพื้นที่ทางสังคมภายนอกบ้านด้วย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า “แม่” กลายเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับทางสังคม กล่าวคือ “สังคมยกย่องผู้มีความรู้ความสามารถในพื้นที่สาธารณะที่เรียกว่าผู้หญิงทำงาน (working woman) หรือคุณแม่ทำงาน (working mom)” (สุนทรรัตน์ สร้อยทองดี, 2552, 62) กลวิธีทางภาษาในลักษณะนี้พบมากในบทสัมภาษณ์ และโฆษณา โดยเฉพาะโฆษณาที่เกี่ยวกับแม่และลูกนั้น มีความจำเป็นต้องใช้บุคคลที่มีชื่อเสียงมีบทบาทเป็นแม่มาโฆษณาสินค้าเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ เพราะการรับรองผลิตภัณฑ์โดยใช้บุคคลที่มีชื่อเสียงเพราะไม่เพียงแต่ส่งผลดีต่อทัศนคติที่มีต่อโฆษณาเท่านั้นแต่ยังส่งผลดีต่อทัศนคติกับสินค้าด้วย เพราะทำให้เกิดความชื่นชอบและจดจำโฆษณาหรือตราสินค้าได้มากยิ่งขึ้นด้วย ยิ่งช่วยกระตุ้นให้เกิดความต้องการซื้อและส่งผลทำให้เกิดการตลาดใจซื้อผลิตภัณฑ์ในที่สุด (อริญชย์ ณ ระนอง, 2558, 145-168) ดังตัวอย่างดังนี้

สำหรับลูกคนเก่งของนุส นุสเลือก ดูแม่ก็พลัส สะดวกไม่ต้องขง (โฆษณานม)

(กุลสตรี, ปักษ์หลัง, พฤศจิกายน, 2550)

คุณมาลีรัตน์ คุณผลิน สตรีนักธุรกิจดีเด่น คุณแม่คนสวยคนเก่งของลูกๆ เกี่ยวกับอุดมการณ์ในการทำงานได้สำเร็จ คุณมาลีรัตน์บอกว่า ดิฉันถือว่าต้องขยัน อดทน ซื่อสัตย์ สุจริตและมีความจริงใจ (สัมภาษณ์เยี่ยมบ้านกุลสตรี)

(กุลสตรี, ปักษ์แรก, กรกฎาคม, 2535)

เปิดใจท่านผู้พิพากษาหนึ่งเดียวของเชียงใหม่ ท่านปิยะรัตน์ ตันตะศรี คุณแม่แสนดีของลูกน้อย ท่านเป็นคนทำงานจริงจัง มีปณิธานสูงยิ่งและเป็นที่น่ายินดีที่ กุลสตรี เป็นนิตยสารฉบับแรกที่ได้จับเข้าคุยกัน (สัมภาษณ์เยี่ยมบ้านกุลสตรี)

(กุลสตรี, ปักษ์แรก, มกราคม, 2538)

สัมภาษณ์คุณสุมลมาลย์ กัลยาศิริ อธิบดีหญิงคนแรกกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ผู้หญิงวันนี้
นอกจากสามารถดูแลครอบครัวได้ดีแล้ว ได้รับแต่งตั้งให้อธิบดีหญิงคนแรกของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ซึ่งถือว่าเป็นตำแหน่งสูงสุดของกรม ดิฉันก็รู้สึกเป็นเกียรติและภาคภูมิใจมากไม่ได้คาดหวังในการทำงานว่าจะต้องเป็นผอ.อะไร แต่คาดหวังกับการเป็นแม่มากกว่าเป็นแม่ที่ทันสมัย เมื่อสมัยลูกเล็กๆ พอเสร็จงานดิฉันก็หิ้วมากหน่อย ใครไม่สบาย รีบไปลา กลับบ้านมาต้องมาดุก่อนสิ่งใด (บทสัมภาษณ์เยี่ยมบ้านกุลสตรี)

(กุลสตรี, ปักษ์หลัง, พฤศจิกายน, 2545)

จากตัวอย่างข้างต้น มีการใช้นามวลี คุณแม่คนเก่ง คุณแม่คนสวย คุณแม่ที่ทันสมัย รวมทั้งนำเสนอตำแหน่งหน้าที่การงานของแม่ หรือบทบาทในวงสังคม เช่น อธิบดีหญิงคนแรกกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ที่แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงออกมาทำงานนอกบ้านและได้รับการยอมรับในความสามารถมากขึ้น มีตำแหน่ง หน้าที่การงานเป็นที่น่ายกย่อง เป็นที่นับหน้าถือตาในสังคม นั่นเป็นเพราะผู้หญิงได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ได้รับการยอมรับจากสังคมให้ทำงานในหน้าที่สำคัญ เช่น อาชีพหมอ ผู้พิพากษา หรือนักธุรกิจ แต่ถึงอย่างไรบทบาทและหน้าที่ความเป็น “แม่” จากอุดมการณ์แม่ศรีเรือนได้ตอกย้ำให้ “แม่” เป็นสิ่งที่ผู้หญิงทุกอาชีพคำนึงถึงตลอดเวลา เป็นการตอกย้ำอุดมคติที่ปลูกฝังกันมาว่าลูกคือสิ่งที่แม่ต้องดูแลไม่ว่าจะทำงานระดับสูงหรือเป็นที่ยอมรับในสังคมมากเพียงใด แต่บทบาทหน้าที่ดูแลลูกยังคงเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่อาจละเลยหรือละทิ้งไปได้

2. การใช้อุปมาอุปไมย (metaphor)

แนวคิดของ เลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) ที่ผู้วิจัยเลือกนำมาวิเคราะห์ความ เป็นแม่ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่า ผู้ผลิต หรือ นิตยสารกุลสตรี ได้ใช้อุปมาอุปไมยเป็นเครื่องมือในการสร้างมุมมองและตอก ย้ำแนวคิดบางประการให้แก่ผู้บริโภค ดังนี้

1) มโนอุปมาอุปไมย (conceptual metaphor) คือสิ่งที่ช่วยกำกับระบบความคิด วิธีการมองโลกของ คนในสังคม (การดูแลลูก เลี้ยงลูก ปกป้องลูก คือการทำสงคราม) จากการศึกษาอุดมการณ์แม่ศรีเรือนในนิตยสาร ฉบับนี้พบว่า มีการใช้ภาษาที่เน้นความสำคัญของหน้าที่แม่ศรีเรือนในแง่ของการดูแลและปกป้องลูก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้มโนอุปมาอุปไมยเกี่ยวกับการทำสงครามหรือการต่อสู้ สังเกตการณ์ใช้ชุดคำต่างๆ เช่น **ปกป้อง ป้องกัน รักษา เสริมสร้าง สกัด แพ้ ปลอดภัย** ได้แสดงการเชื่อมโยงให้เห็นว่าแม่เป็นผู้ทำสงคราม ต่อสู้ หรือปกป้องลูกจาก อันตราย ส่วนสินค้าเป็นอาวุธหรือผู้ช่วยทำสงคราม และเปรียบเชื้อโรคหรือสิ่งที่ไม่พึงประสงค์สำหรับลูกเป็นศัตรู หรือคู่ต่อสู้ที่ต้องกำจัดให้หมดไป และการที่แม่ต้องสรรหาวิธีการต่างๆ เพื่อเลี้ยงดูลูกเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญ เทียบเท่ากับการทำสงคราม แม่ต้องรับหน้าที่เป็นแม่ทัพเพื่อปกป้องลูก เช่น

อาหารทุกจานในบ้านนี้มีแม่เป็นผู้รับผิดชอบ แม่จึงเลือก อสร.เท่านั้น เพราะมั่นใจว่าปลอดภัย เพื่อปกป้องคนในครอบครัว (โฆษณา น้ำส้มสายชู)

(กุลสตรี, ปักษ์หลัง, กันยายน, 2525)

ผ้าอ้อมเด็กจอห์นสันใหม่ ให้ลูกรักแห่งกายสบายตัวยิ่งขึ้น คือผ้าอ้อมแบบกางเกงสำเร็จรูป ซึ่งพัฒนาการก้าวใหม่ล่าสุดปกป้องมั่นใจไม่ระคายเคืองไม่แพ้ เพื่อใช้แทนผ้าอ้อมผ้า เลือกขนาดที่เหมาะสมกับลูกน้อยของคุณ (โฆษณาผ้าอ้อมสำเร็จรูป)

(กุลสตรี, ปักษ์แรก, สิงหาคม, 2526)

2) ถ้อยคำอุปมาอุปไมย (metaphorical expressions) หมายถึง ถ้อยคำที่แสดงการเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่แตกต่างกันสองสิ่ง ในนิตยสารฉบับนี้นิยมใช้ถ้อยคำอุปมาอุปไมยที่ตอกย้ำให้แม่ในอุดมการณ์แม่ศรีเรือนซึ่งสื่อความคิดได้ว่า “ลูก” มีความสำคัญมากสำหรับแม่ ดังนั้นแม่ต้องเตรียมตัวเตรียมใจเลี้ยงลูกให้ดีที่สุด เพราะภาระหน้าที่อันสำคัญอีกด้านหนึ่งของแม่ศรีเรือนคือดูแลและรับผิดชอบลูกๆ ในทุกด้าน เช่น ลูกคือภาระรับผิดชอบ, ลูกคือสิ่งสำคัญที่สุด, ลูกเป็นเจ้าของ, หรือลูกเป็นแก้วตาดวงใจ ซึ่งสื่อความคิดได้ว่า “ลูก” ทุกคนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุด เช่น

สัมภาษณ์ มาซา วัฒนพานิช ผู้หญิงสมัยนี้หรือสมัยใดล้วนเหมือนกันอยู่สิ่งหนึ่งนั่นก็คือรักลูก..ลูกเป็นเจ้าของของมาซา อยากให้มีความสุขที่สุดค่ะ (บทสัมภาษณ์เยี่ยมบ้านกุลสตรี)

(กุลสตรี, ปักษ์หลัง, กันยายน, 2534)

สัมภาษณ์ รศ.อรุณีประภา หอมเศรษฐี “เลี้ยงลูกนี้ยากทุกตอนเลย เพราะตอนเด็กเราจะต้องดูแลความปลอดภัย ปล่อยให้ไม่ได้เลย โตขึ้นก็ต้องสั่งสอน เวลาอารมณ์เสียก็ต้องอดทน แล้วจะต้องไม่เอาเรื่องงานมาปนกับเรื่องของลูก ดิฉันคิดว่าลูกคือคนที่สำคัญที่สุดของเรา เมื่อมีลูกแล้วเราต้องไม่เห็นแก่ตัว ต้องพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเขาได้” (บทสัมภาษณ์เยี่ยมบ้านกุลสตรี)

(กุลสตรี, ปักษ์หลัง, กันยายน, 2537)

การใช้อุปมาอุปไมยเป็นกลวิธีทางภาษาที่สำคัญในการสร้างความคิดของคนในสังคม ให้เห็นรูปที่ชัดเจน โดยเฉพาะการเปรียบลูกคือ คนที่สำคัญที่สุด แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความพิเศษของลูก ฉะนั้นผู้เป็นแม่ต้องตระหนักและเลี้ยงลูกให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ จึงส่งผลให้แม่ต้องตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญในหน้าที่ของตนตามความคาดหวังของสังคมมากขึ้น ด้วยการเลี้ยงลูกให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะลูกคือคนพิเศษที่ต้องได้รับการเลี้ยงดูอย่างพิเศษหรือแตกต่างจากบุคคลอื่น

3. การใช้สหพ

‘สหพ’ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า ‘Intertextuality’ หมายถึง การที่มีตัวบทหนึ่งในการอ้างอิงหรือแทรกตัวบทอื่น ซึ่งส่งผลให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทที่กำลังกล่าวถึงและตัวบทอื่นที่อ้างอิงหรือแทรกเข้ามา สหพจะแทรกคำถามปัญหา และการแทรกข้อมูลทางวิทยาศาสตร์เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ (Fairclough, 1992 อ้างถึงใน ศิริพร ภัคตีผาสุก, 2553, 100) ผู้วิจัยพบว่าในนิตยสารกุลสตรี มีการใช้สหพเพื่อนำเสนออุดมการณ์แม่ศรีเรือนด้วย เช่น

เซนลุกซ์ ให้ความสุขทุกเวลา เซนลุกซ์ ผลิตภัณฑ์อาบน้ำสำหรับเด็กน้อยที่มีค่า BH15 ดีต่อผิวลูกน้อย(โฆษณาสาป)

(กุลสตรี, ปักษ์หลัง, ตุลาคม, 2554)

คูมิลค์ ผลิตจากนมผงคุณภาพ การันตีด้วยนักโภชนาการ จากนิวซีแลนด์ สำหรับลูกรักคนสำคัญของคุณ

(กุลสตรี, ปักษ์หลัง, สิงหาคม, 2539)

การใช้สหบทในตัวอย่างข้างต้นได้นำเสนอความเป็นแม่ในอุดมการณ์ความเป็นแม่ศรีเรือนไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องการดูแลคุณภาพชีวิตที่ดีของลูกๆ ให้มีชีวิตอนามัยที่ดี ทั้งการกินและใช้ชีวิตให้มีคุณภาพปลอดภัย และสร้างความมั่นใจให้แม่ว่าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เลือกให้ลูกนั้นคือสิ่งที่ดีที่สุด เช่น แม่เลือกผลิตภัณฑ์ที่นำเข้าจากต่างประเทศหรือรับรองจากสถาบันที่มีชื่อเสียง จะทำให้แม่เป็นแม่ที่พึงประสงค์ เป็นแม่ที่มีรสนิยมซึ่งเป็นอีกหนึ่งคุณสมบัติของแม่ศรีเรือนที่ปรากฏ

4. การกล่าวอ้างข้อคิดเห็น

การกล่าวอ้างข้อคิดเห็น คือการใช้ถ้อยคำที่แสดงความเชื่อ การตัดสินใจ การใช้ทัศนคติของผู้พูดหรือของผู้เขียน ซึ่งจะสังเกตได้จากคำว่า **ต้อง จำเป็นต้อง ควร ย่อม เชื่อว่า** ปรากฏร่วมด้วย เช่น

แม่ต้องมีฝีมือในการปรุงอาหารเป็นเยี่ยมด้วย กิจกรรมประจำวันคือการปรุงอาหารสำหรับคุณพ่อบ้านและลูกด้วยตนเอง (บทสัมภาษณ์ จันทิมา วิจิตรวาทการ)

(กุลสตรี, ปักษ์หลัง, พฤษภาคม, 2515)

คุณแม่มั่นใจเลือกน้ำยาปรับผ้านุ่ม สมาร์ท ที่ต่อบครบ ทุกความต้องการของครอบครัวฉลาดใช้ Smart ฉลาด หอม นุ่ม (โฆษณาผลิตภัณฑ์ซักผ้า)

(กุลสตรี, ปักษ์แรก, กรกฎาคม, 2548)

จะเห็นได้ว่าการใช้คำกล่าวอ้างข้อคิดเห็นเป็นการสร้างความเชื่อมั่น และโน้มน้าวให้อ่านเห็นด้วยกับความคิดเหล่านี้ ถือเป็นการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมร่วมกันว่า ไม่ใช่แม่คนใดคนหนึ่ง แต่เป็นการเหมารวมว่าแม่ทั้งหมดที่มีความต้องการให้ลูกได้รับแต่สิ่งดี ๆ การกล่าวอ้างข้อคิดเห็นจะปรากฏนัยยะสำคัญที่สื่อถึงความคิดเห็นของคนในสังคมด้วย และอาจนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของแม่ให้ปฏิบัติสิ่งต่างๆ ตามที่สังคมคาดหวังไว้ เช่น แม่ต้องทำอาหารอร่อย หรือแม่ต้องเลือกใช้ของที่ดีมีคุณภาพเท่านั้น

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการนำแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรมแนวทฤษฎีวิพากษ์หรือ CDA (Critical Discourse Analysis) มาเป็นหลักในการวิเคราะห์ศึกษานิตยสารกุลสตรีเป็นระยะเวลา 47 ปี ผู้วิจัยพบว่ามิกลวิธีการศึกษาที่ใช้เพื่อสื่อความเป็นแม่ในอุดมการณ์แม่ศรีเรือน มี 4 กลวิธี คือ 1) การเลือกใช้คำศัพท์ต่าง ๆ 2) การใช้อุปลักษณ์ 3) การใช้สทบท และ 4) การกล่าวอ้างข้อคิดเห็น

จากกลวิธีทางภาษาที่พบนี้จะเห็นได้ว่า ความเป็นแม่ในอุดมการณ์แม่ศรีเรือนนี้เปลี่ยนไปตามยุคสมัย แต่แม่คือผู้ที่มีความเหมาะสมในการเลี้ยงลูกมากที่สุด ในบางครั้งแม่จะเป็นเพียงแม่บ้าน แต่กลับมีอิทธิพลต่อสังคมไทยอย่างมาก และแม้ว่าผู้หญิงจะพยายามนิยามตนขึ้นมาใหม่ท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ดูเหมือนว่าภาพและบทบาทความเป็นแม่ยังคงดำรงอยู่ตราบเท่าที่ผู้หญิงมีโครงสร้างทางชีวรูปที่เอื้อต่อการให้กำเนิดลูก และยังคงกำหนดให้อยู่ภายใต้ระบบสถาบันที่ถูกสร้างโดยเพศชาย และกำหนดภาระหน้าที่ให้กับผู้หญิงในการเลี้ยงลูก รวมไปถึงดูแลคนในครอบครัวอย่างดีที่สุด ทั้งงานบ้านงานเรือนที่ต้องเก่งและมีความสามารถในด้านการเย็บปักถักร้อย เสื้อผ้าของตนเอง สามีและลูก การทำอาหารที่ต้องฝึกทำให้มีรสชาติอร่อย และมีประโยชน์ต่อคนในครอบครัว ขณะเดียวกันยังตอกย้ำบทบาทของแม่ที่ต้องเลี้ยงลูกให้มีสุขภาพดีทั้งกาย จิต และมีปัญญาดี ด้วยการเลือกผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมเพื่อปลอดภัยแก่ลูกน้อย และการศึกษาหาความรู้ด้านการแพทย์เพื่อการดูแลลูกน้อยให้มีสุขภาพที่แข็งแรงหรือยามเจ็บป่วย

อุดมการณ์ความเป็นแม่มีความสำคัญเพราะไม่ว่าเชื้อชาติใดผู้หญิงต่างก็ถูกปลูกฝังความคิดให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือการจะเป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์ได้นั้น ต้องให้กำเนิดและเลี้ยงดูลูก (สุคนธ์รัตน์ สร้อยทองดี, 2552, 23) ดังนั้น การศึกษาความเป็นแม่ในอุดมการณ์แม่ศรีเรือนตามจิตวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CDA) ภาษาจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เข้าใจในกระบวนการประกอบสร้างความหมาย ผลิตซ้ำ และก่อให้เกิดอุดมการณ์ที่สำคัญในสังคมไทย ซึ่งพบว่าความเป็นแม่ในอุดมการณ์แม่ศรีเรือนที่ปรากฏมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยและค่านิยมของคนในสังคมที่เปลี่ยนไป ดังจะเห็นได้ชัดเจนว่า พื้นที่และบทบาทของแม่มีได้อยู่แต่ในบ้านตามกรอบของอุดมการณ์แม่ศรีเรือนที่ยึดถือและสืบทอดมาตั้งแต่อดีตเท่านั้น แต่เงื่อนไขและความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเปิดโอกาสให้แม่ก้าวออกมาจากบ้านมาสู่พื้นที่ทางสังคมเพิ่มมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้มิติของความเป็นแม่ในอุดมการณ์แม่ศรีเรือนขยายขอบเขตบทบาทและหน้าที่มากขึ้น เช่น แม่ที่ได้รับการยอมรับจากสังคมผ่านในบทบาทหน้าที่ และอาชีพต่าง ๆ นอกจากนี้ยังพบว่าเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งจากอิทธิพลของโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าของสื่อดิจิทัล ทำให้ผู้หญิงต้องแสวงหาความรู้เพิ่มมากขึ้นเพื่อให้เท่าทันกับโลกที่เปลี่ยนไป ซึ่งความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ เหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยผู้หญิงในการทำงานเท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างทักษะความเป็นแม่ศรีเรือนของแม่ยุคสมัยใหม่ให้เพิ่มมากขึ้นด้วย ทั้งการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการทำงานบ้าน เช่น เครื่องซักผ้า เครื่องดูดฝุ่น การทำอาหารจะเลือกประกอบอาหารกับเครื่องครัวที่ทันสมัยหรือเริ่มเลือกใช้อาหารสำเร็จรูปที่มีคุณภาพมีคุณค่าตามหลักโภชนาการ เพื่อให้ลูกและคนในครอบครัวได้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์เหมือนแม่ทำเอง ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงเรื่องการบริโภคสินค้าในยุคบริโภคนิยม การเริ่มใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีจากสื่อที่ทันสมัยมาเลี้ยงลูก เช่น การปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอคำแนะนำในการเลี้ยงลูก หรือการเลือกผลิตภัณฑ์อาหารที่มีสารอาหาร วิตามิน ประกอบการเลี้ยงลูกเช่น นมจะต้องเป็นนมที่มีส่วนผสมของวิตามิน สารอาหารต่างๆ ที่เหมาะสมสำหรับลูกตามวัย รวมถึงวิธีการดูแลสุขภาพ หรือแนวคิดเรื่องวิธีการดำเนินชีวิตรูปแบบใหม่ๆ เพื่อแสดงภาพแม่ที่สุขภาพดีและพร้อมจะดูแลทุกคนในครอบครัวให้มีสุขภาพดีด้วย

7. เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2530). ความคิดจากหนังสือ Of Woman Born. *ปจจารย์สาร* 14 . (พฤศจิกายน-ธันวาคม): 79-91.
- ชนกพร อังศุวิริยะ.(2551). “ความเป็นหญิง” ในนิตยสารสตรีสาร (2491-2539): การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต. คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง.(2556). วาทกรรมเชิงวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษา *วาทกรรมภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รวิช ตาแก้ว. (2552). “แม่” มุมมองเรื่องเล่าในบริบทของสังคมไทย. *วารสารการศึกษาไทย*, 6(590): 10-14.
- สุคนธ์รัตน์ สร้อยทองดี. (2552). การนำเสนออุดมการณ์ความเป็นแม่ในวาทกรรมโฆษณาในนิตยสารสำหรับ *ครอบครัว*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร ภักดีผาสุข. (2557). วาทกรรม “ความเป็นผู้หญิง” ในนิตยสารสุขภาพและความงามภาษาไทย: รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อริญชัย ณ ระนอง. (2558). อิทธิพลของทัศนคติที่มีต่อการโฆษณาสินค้าและทัศนคติที่มีต่อการโฆษณาสินค้าและทัศนคติที่มีต่อตราสินค้าในฐานะปัจจัยคั่นกลางที่ถ่ายทอดอิทธิพลของการรับรองผลิตภัณฑ์โดยบุคคลที่มีชื่อเสียงสู่ความตั้งใจซื้อ. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร* 36: 145-168.
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London: Longman.
- Lakoff, G, and M.Johnson. (1980). *Metaphor we live by*. Chicago: University Chicago.
- Van Dijk, T.A. (1995). Discourse semantics and ideology. *Discourse and Society*. 6(2): 243-289.
- . (1995). *Discourse and Context a Socio-cognitive: Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.

ท้องถิ่นนิยม (localism) ที่ปรากฏในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2561 – 2563

Localism that appears in Short Stories of Phan Wean Fah Award

B.E. 2561 – 2563

เกศวารังค์ นิลवास^{1*}

Ketwarang Ninlawas^{1*}

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาท้องถิ่นนิยม(localism) ที่ปรากฏในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2561 – 2563 วิธีดำเนินการวิจัยกำหนดขอบเขตแบบเจาะจง การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2561 – 2563 เรื่องท้องถิ่นนิยมกับการวิพากษ์เรื่องความเป็นอื่น (otherness) มีจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ เราอยู่ที่สี่แยกไฟแดงวิฑูรอุทิศโอริงอัสลิกับผีร้ายแห่งเทือกเขาบรรทัด และเรื่องสิ่งทีรออยู่หลังเส้นชัย ท้องถิ่นนิยมกับการวิพากษ์เรื่องการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ (centralization) มีจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ ดาวส่องเมือง และยินดีต้อนรับเข้าสู่ประการ ท้องถิ่นนิยมกับการวิพากษ์เรื่องกลไกการใช้อำนาจ (Power Corruption) มีจำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ ดาวส่องเมือง คุณหาสน์ของพยาธิตาบอดแผนลดน้ำหนักของครูดาวเรือง โอริงอัสลิกับผีร้ายแห่งเทือกเขาบรรทัด เมล็ดพันธุ์ แว่วข่าวคราวว่าข้าวแข็ง และขบวนการฟักทอง

คำสำคัญ: ท้องถิ่นนิยม, วรรณกรรมการเมือง, เรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า

Abstract

The purpose of this research article is to study localism that appears in Short Stories of Phan Wean Fah Award B.E.2561 - 2563. Research methodology is purposive sampling. Data was analyzed using descriptive analysis. The result of research revealed that 1) localism with otherness appears in 3 stories as follows; Rao Yoo Tee See Yaek Fai Dang Wi toon Utis, O-Rang Asli Kab Phee Rai Hang Teuak Khao Bantad and Sing Tee Ror Yoo Lang Sen Chai 2) localism with centralization appears in 2 stories as follows; Dao Song Meuang and Yin Dee Torn Rab Khao Su Pra Pa Kan 3) localism with Power Corruption appears in 7 stories as follows; Dao Song Meuang, Ka Reu Hart Khong Phyathi Ta Bod, Paen Lod Nam Nak Khong Kru Daoruang, O-Rang Asli Kab Phee Rai Hang Teuak Khao Bantad, Ma Led Pan, Vaew Khaw Kraw Wa Khoa Kheng and Kha Buan Kan Faktong .

Keywords: localism, Political Literature, Short Stories of Phan Wean Fah Award

¹ อาจารย์ประจำวิชาเอกภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

* Corresponding author, E-mail : ketwarang.n@pkr.ac.th

1. บทนำ

รางวัลวรรณกรรมพานแว่นฟ้าถือว่าเป็นรางวัลวรรณกรรมที่สำคัญในแวดวงวรรณกรรมไทย ซึ่งเป็นความร่วมมือกันระหว่างสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทยและรัฐสภาไทยจัดประกวดวรรณกรรมการเมืองประเภทเรื่องสั้นและกวีนิพนธ์ ตั้งแต่ปีพ.ศ.2545 – พ.ศ.2556 และงดจัดประกวดในปีพ.ศ.2557 เนื่องจากมีเหตุการณ์รัฐประหาร ซึ่งพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ทำให้การประกวดวรรณกรรมพานแว่นฟ้าต้องหยุดชะงักชั่วคราว และจัดประกวดอีกในปี พ.ศ.2558 จนถึงปัจจุบัน

วรรณกรรมการเมืองกับบริบททางสังคมย่อมเกี่ยวเนื่องกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ วรรณกรรมทำหน้าที่เป็นวาทกรรมหนึ่งที่น่าเสนอภาพแทน (representation) ของผู้เขียนในการประกอบสร้างความหมายในตัวตน การประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้ามีความน่าสนใจหลายประเด็น โดยเฉพาะเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้าในปี พ.ศ.2561 – 2563 ในช่วงนี้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองประการหนึ่ง คือนับตั้งแต่ปีพ.ศ.2561 พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชาได้เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งเป็นสมัยที่ 2 จากการเลือกตั้ง ครั้งนี้จึงแตกต่างไปจากการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในสมัยแรกซึ่งเป็นการดำรงตำแหน่งหลังจากการรัฐประหาร เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้าในตั้งแต่ปีพ.ศ.2561 เป็นต้นมาจึงมีนัยบางประการที่แตกต่างไป นักเขียนสามารถแสดงออกความคิดเห็นทางการเมืองอย่างอิสระมากขึ้นกว่าช่วงก่อนหน้านี้ การวิพากษ์ประเด็นทางการเมืองแทรกอยู่ในตัวบททั้งทางตรงและทางอ้อม เนื้อหาที่ปรากฏจะพบว่า มีเนื้อหาการเมืองตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลจนถึงการเมืองในระดับมหภาค โดยวรรณกรรมแต่ละเรื่องนั้นนำเสนอถึงการปะทะสังสรรค์ระหว่างวาทกรรมกระแสต่าง ๆ ไว้ภายในตัวบท เช่น ท้องถิ่น รัฐ ความเป็นเมือง ความเป็นชนบท การด้อยพัฒนา การพัฒนา เป็นต้น เรื่องสั้นหลายเรื่องได้มีการนำเสนอที่มีความสอดคล้องกับคตินิยมหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ไว้ที่น่าสนใจ

เสาวณิต จุลวงศ์ (2557) ได้อธิบาย วรรณกรรมไทยในกระแสหลังสมัยใหม่นิยมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งสรุปได้ว่า ความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในสังคม แสดงให้เห็นถึงการปะทะสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมกระแสหลักหรือส่วนกลางกับวัฒนธรรมกระแสรองหรือท้องถิ่น วรรณกรรมไทยหยิบยกประเด็น “ท้องถิ่นนิยม” หรือ localism “การทำให้เป็นท้องถิ่น” (localization) ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) และการดูดกลืนเข้ากับศูนย์กลาง (centralization) ขึ้นมานำเสนอ แสดงให้เห็นการเมืองและความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างท้องถิ่นกับเมือง

เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้าตั้งแต่ปี พ.ศ.2561 – พ.ศ.2563 ได้แสดงให้เห็นถึงท้องถิ่นนิยม” (localism) โดยการวิพากษ์ การโต้แย้ง จากวาทกรรมกระแสรอง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่ การพยายามให้ผู้อ่านตระหนักถึงการมีตัวตน คุณค่าของความเป็นท้องถิ่น มุมมองในการนำเสนอพบว่าการวิพากษ์ 3 ประเด็นที่น่าสนใจคือ ความเป็นอื่น (otherness) การปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ (centralization) และกลไกการใช้อำนาจ (Power Corruption) จากที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า การศึกษาท้องถิ่นนิยม (localism) ในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2561 – 2563 จะทำให้เข้าใจการนำเสนอภาพแทน (representation) ของผู้เขียนในการประกอบสร้างความหมายในประเด็นท้องถิ่นนิยมได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาท้องถิ่นนิยม(localism) ที่ปรากฏในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2561 – 2563

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

3.1 ท้องถิ่นนิยม (localism)

พัฒนา กิตติอาสา (2546) ได้อธิบายท้องถิ่นนิยมไว้ว่า ท้องถิ่นนิยมเป็นประดิษฐกรรมทางสังคมวัฒนธรรม (a sociocultural construct) และปรากฏตัวในรูปแบบที่หลากหลาย สำนึกและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม (ethnocultural identities) ภาวะชายขอบ (marginality) ความเป็นอื่น (otherness) ชุมชนของผลประโยชน์ (communities of common interests) หรือปฏิบัติการทางวาทกรรม (discursive practices) รูปแบบต่างๆ ประดิษฐกรรมเหล่านี้ปรากฏตัวในรูปของปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งนำเสนอเนื้อหาสาระหรือแก่นสำคัญของท้องถิ่นนิยมผ่านเรื่องเล่า (narratives) เสียงสะท้อน (voices) สิทธิและการต่อสู้ต่อรอง (rights and competitions) สัญลักษณ์ (symbols) ภาพลักษณ์และจินตนาการ (images and imaginations) และสินค้า (commodities) ท้องถิ่นนิยมในความหมายนี้จึงครอบคลุมหลากหลายมิติทั้งเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม

รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข (2559) ได้อธิบายท้องถิ่นนิยมไว้ว่า ท้องถิ่นนิยมเป็นแนวคิดด้านทานกระแสโลกาภิวัตน์และตระหนักถึงมนุษย์ ว่ามีความสำคัญ เชื่อว่าทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิต มนุษย์มีความต้องการขั้นพื้นฐานไม่ว่าจะเป็นความต้องการความผูกพันกับภูมิลำเนา ไม่ว่าจะเป็นที่นา ฝืนดิน ต้นไม้ เพราะพื้นที่ที่มนุษย์มีความผูกพันเชื่อมโยงกับธรรมชาติ ความผูกพันกับชุมชนที่มีวัฒนธรรม ค่านิยม ประเพณี ที่จะเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงรากที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ โดยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ฝืนดิน สิ่งแวดล้อม คือการตระหนักถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน และเคารพซึ่งสิทธิซึ่งกันและกันทั้งมนุษย์ ชุมชน และสิ่งแวดล้อม

3.2 ความเป็นอื่น (otherness)

ปฐมพงษ์ สุขเล็ก และพัชรินทร์ อนันตศิริวัฒน์ (2561) กล่าวว่า แนวคิดเรื่องความเป็นอื่น (Otherness) มาจากนักปรัชญาชาวฝรั่งเศส คือ Michel Foucault ความเป็นอื่น หมายถึง คนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งถูกนิยามให้อยู่ในฐานะเบนผู้แตกต่าง หรือมีสถานภาพต่ำกว่าตนใน 2 ด้านหลัก คือ ความเป็นอื่นเชิงอัตวิสัย อาทิเรื่องภูมิศาสตร์และความเปิ่นอื่นเชิงอัตวิสัย อาทิเรื่องวัฒนธรรม ความประพฤติ จึงเห็นได้ว่าความเป็นอื่นที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติแต่ถูกสร้างขึ้นมา โดยระบบสังคมที่เมื่อคนใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากกลุ่มของ ผู้สงสาร คนนั้นหรือกลุ่มนั้นมักได้รับการนิยามให้เป็นคนอื่น กลุ่มอื่น คนนอก ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือ ความเป็นอื่น

มนพร ศรีสุทธยานนท์ (2560) ได้อธิบาย แนวคิดเรื่องความเป็นอื่น (Otherness) ไว้ว่า ความเป็นอื่น หรือ otherness มันมีความหมายเฉพาะเจาะจงที่เป็นแนวคิดนามธรรมขึ้นจากการเป็นแค่ ‘คนอื่น’ หรือ ‘คนแปลกหน้า’ เพราะมันไม่ได้หมายถึงใครคนใดคนหนึ่ง แต่มักหมายถึงกลุ่มคนที่เราไม่ได้มองว่าเป็น ‘พวกเดียวกับเรา’ ถ้าในกระแสปัจจุบันก็มักหมายถึงผู้อพยพหรือคนกลุ่มน้อยของสังคมทั้งหลาย

3.3 การปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ (centralization)

วุฒิสาร ตันไชย (2557) ได้อธิบายการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ (Centralization) ไว้ว่า การปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ (Centralization) ที่ให้ความสำคัญกับราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ในการบริหารราชการแผ่นดินทั้งในเชิงโครงสร้างและการตัดสินใจจากข้าราชการและผู้เชี่ยวชาญ (Technocrat) เป็นผู้กำหนดทิศทางนโยบายและแนวปฏิบัติการบริหารราชการแผ่นดินแบบของอมตยาธิปไตย (Bureaucratic Polity) แต่กลับ

ไม่สามารถดูแลและตอบสนองความต้องการและข้อเรียกร้องของประชาชน ได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ภายใต้การปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจยังขาดความเป็นประชาธิปไตยโดยกีดกันหรือเพิกเฉยต่อการมีส่วนร่วมจากประชาชน ในการแสดงความคิดเห็น เสนอแนะนโยบาย หรือร่วมบริหาร/ปกครองตนเองกับฝ่ายรัฐ อีกทั้งความอ่อนแอของหน่วยการปกครองท้องถิ่นซึ่งมีพัฒนาการที่ไม่ต่อเนื่องและขาดการสนับสนุน/พัฒนาจากภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ก็มีส่วนให้การกระจายอำนาจและการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยยังขาดพลังและความเป็นอิสระในการขับเคลื่อนนโยบายเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและสร้างเสริมประชาธิปไตยภายในท้องถิ่นเอง

3.4 กลไกการใช้อำนาจ (Power Corruption)

สุพรรณิ ไชยอำพร และศิรินทิพย์ อรุณเรือ (2549) อธิบายกลไกการใช้อำนาจ (Power Corruption) สรุปไว้ว่า “อำนาจ” เป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้ความต้องการของมนุษย์บรรลุเป้าหมายใดตั้งนั้น นักการเมืองขาราชการ จึงยอมลงทุนที่จะซื้อเสียงเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจเพื่อใช้เป็นเครื่องมือ (Power Corruption) ในการไปตอยอดหรือไปแสวงหาผลประโยชน์ทั้งที่เป็นเงิน (Monetary Corruption) หรือสินทรัพย์ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งมีรูปแบบคือ การฉ้อราษฎร์บังหลวงของข้าราชการไทย การคอร์รัปชันโดยการรวมมือกันหลายฝ่าย และรูปแบบการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่มีลักษณะสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

4.1.1 รวบรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2561 - 2563 จำนวน 39 เรื่อง และกำหนดขอบเขตแบบเจาะจงโดยดูจากเนื้อหาซึ่งพบว่า เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2561 - 2563 ที่นำเสนอเกี่ยวกับท้องถิ่นนิยม (localism) มีทั้งสิ้น 10 เรื่อง คือ

- เรายู่ที่สี่แยกไฟแดงวิฑูรอุทิศ เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลรองชนะเลิศพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2561 ของจันทร์เดือนแรม
- ดาวส่องเมือง เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลชมเชยพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2561 ของธรมณ กมลนาวิน
- ยินดีต้อนรับเข้าสู่ประชาคาร เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลชมเชยพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2561 ของเจษฎา กลิ่นยอ
- คฤหาสน์ของพยาธิตาบอด เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลชมเชยพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2561 ของกวี ศรีธรรมานุกูล
- โอริงอัสลิกับผีร้ายแห่งเทือกเขาบรรทัด เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลชมเชยพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2562 ของกวี ศรีธรรมานุกูล
- แผนลदन้าหนักของครูดาวเรือง เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลชมเชยพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2562 ของถนอม ขุนเพ็ชร์
- สิ่งที่อยู่หลังเส้นชัย เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลชนะเลิศพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2563 ของวิโรจน์ สุทธิสีมา
- เมล็ดพันธุ์ เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลชมเชยพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2563 ของพิณพิพัฒน์ ศรีทวี
- แว่วข่าวคราวว่าข้าวแข็ง เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลชมเชยพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2563 ของพัชรพร ศุภผล

- ขบวนการพิททอง เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลชมเชยพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2563 ของโต้หู่

4.1.2 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องวรรณกรรมพานแว่นฟ้า และท้องถิ่นนิยม (localism)

4.1.3 ศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับท้องถิ่นนิยม (localism)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามแนวคิดทฤษฎีท้องถิ่นนิยม (localism) ประกอบด้วยความเป็นอื่น (Otherness), การปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ (Centralization) และกลไกการใช้อำนาจ (Power Corruption)

5. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาท้องถิ่นนิยม (localism) ที่ปรากฏในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2561 – 2563 สามารถสรุปได้ดังนี้

5.1 ท้องถิ่นนิยมกับการวิพากษ์เรื่องความเป็นอื่น (otherness)

เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2561 – 2563 ได้นำเสนอเรื่องท้องถิ่นนิยมกับการวิพากษ์เรื่องความเป็นอื่น (otherness) ไว้ทั้งหมด 3 เรื่อง คือ เราอยู่ที่สี่แยกไฟแดงวิฑูรอุทิศ โอริงอัสลิกับผีร้ายแห่งเทือกเขาบรรทัด และเรื่องสิ่งที่รออยู่หลังเส้นชัย

5.1.1 เราอยู่ที่สี่แยกไฟแดงวิฑูรอุทิศ เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลรองชนะเลิศพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2561 ของจันทร์ เดือนแรม เรื่องนี้ได้นำเสนอภาพของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ลักษณะชีวิตประจำวันที่ไม่ได้แตกต่างอะไรจากพื้นที่อื่น หากจะมีความแตกต่างอยู่บ้างก็คงเป็นเรื่องของผู้คนที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ดำเนินชีวิตภายใต้หลักศาสนา มีการแต่งกาย วิถีชีวิต วัฒนธรรม ภาษาที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะในแบบวิถีอิสลาม ผู้คนในท้องถิ่น (the natives/indigenous people) ใช้ชีวิตตามปกติในวิถีทางของตน หากแต่คนจากภายนอกพื้นที่พยายามที่จะครอบงำ และประกอบสร้างความคิด ความจริง และอำนาจด้วยการสร้างชุดความคิดเกี่ยวกับการเมืองของพื้นที่ (the space of politics) ที่มีการจัดการพื้นที่ต่าง ๆ “พื้นที่เป็นเรื่องของการช่วงชิงในการกำหนดกฎเกณฑ์ การระบุ การให้คุณค่า ความหมาย และการกำหนดความสูงต่ำของพื้นที่”(ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2549) วาทกรรมกระแสหลักพยายามจะผลิตสร้างชุดความรู้ว่าสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะที่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่ของประเทศ และทำให้ความแตกต่างนี้กลายเป็นความแปลกแยก และผลิตซ้ำชุดความรู้เพื่อสร้างความเป็นอื่นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีสถานะของพื้นที่ชายขอบหรือคนชายขอบ (marginal people) ที่จำเป็นต้องได้รับการบริหาร จัดการ ควบคุม ดูแลจากพื้นที่ส่วนกลางหรือวาทกรรมกระแสหลัก ความเป็นอื่นที่ว่าทกรรมกระแสหลักประกอบสร้างนั้นมีอำนาจมากจนไปกดทับความเข้าใจของผู้คนที่ไม่ได้อยู่ภายในพื้นที่ทำให้เกิดความหวาดระแวง จนกลายเป็นเส้นแบ่งระหว่างพวกเขากับพวกเรา

เรื่องเราอยู่ที่สี่แยกไฟแดงวิฑูรอุทิศได้วิพากษ์ในเรื่องความเป็นอื่น โดยการทำให้เส้นแบ่งพรา่เลื่อนไป และก็ทำให้เห็นว่าความเป็นพวกเขาพวกเราในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ได้เป็นไปตามที่ว่าทกรรมกระแสหลักพยายามจะทำให้เกิดขึ้น ผู้คนที่ต่างศาสนา ต่างภาษาสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้ พื้นที่นี้อาจจะมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น แต่นั่นคือความปกติธรรมดาภายในพื้นที่ และก็เป็นเรื่องของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ไม่ได้เป็นความแปลกแตกต่างหรือแตกแยกใด ๆ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ดีที่เราจะได้เห็นการปฏิสัมพันธ์ของวาทกรรมที่หลากหลาย แล้วเราก็ควรจะใช้ชุดความรู้ของวัฒนธรรมในพื้นที่นั้นเพื่อเรียนรู้ ซึ่งหากเราใช้ชุด

ความรู้ของวัฒนธรรมจากพื้นที่อื่นเข้าไปครอบงำ กดทับ บริหารจัดการก็จะนำมาซึ่งความไม่เข้าใจ เรื่องเราอยู่ที่สั แยกไฟแดงวิฑูรอุทศได้ถ่ายทอดผ่านมุมมองของตัวละครที่เข้าไปในพื้นที่ด้วยชุดความรู้จากวัฒนธรรมอื่นที่ยังไม่ได้ เรียนรู้ความเป็นพื้นที่นัอย่างแท้จริง ตัวละครแสดงให้เห็นถึงความเป็อื่นเชิงอวัยสัจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม และศาสนา ทำใหัตัวละครหวาดระแวง และกลัว แต่ท้ายที่สุดแล้วเมื่อสัมผัสกับพื้นที่นัจริง ๆ จึงพบว่า ชุดความรู้ที่ ตนได้รับ ความเป็นอื่น ความแปลกแยก เส้นแบ่งต่าง ๆ ได้ถูกทลายไป

5.1.2 โอริงอัสลึกับฝัรรายแห่งเทือกเขาบรรทัด เรื่องสั้นที่รับรางวัลชมเชยพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2562 ของ กวี ศรีธรรมานกุล เป็นเรื่องเกี่ยวกับโอริงอัสลึ ซึ่งมีความหมายว่า คนดั้งเดิม ซึ่งเรามักจะคุ้นชินกับคำเรียกกลุ่มชน กลุ่มนี้ในนามว่า “ซาไก” ซึ่งมีความหมายว่า ทาส ความเป็นอื่น (otherness) เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่คำเรียก คนส่วนใหญ่ที่ ให้ความหมายตนเองว่าคนเมืองได้ตีกรอบคนอื่นที่ต่างจากตน และใช้ความรู้ ไม่เข้าใจกัคนคนที่ต่างออกไปเป็น คนอื่น ดูถูก ล้อเลียน และกดให้อยู่ต่ำกว่าตนเอง และสร้างวาทกรรมอำนาจมากดกลุ่มคนเหล่านั้นไว้ว่าเป็นผู้ด้อย พัฒนา จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา ตัวบทนำเสนอผ่านตัวละครนักการเมืองที่พยายามเข้าไปในพื้นที่เพื่อต้องการ ผลประโยชน์จากการของบประมาณในการตัดถนนผ่านเทือกเขาบรรทัด ผ่านหมู่บ้านของโอริงอัสลึ ถนนไม่ได้เป็น ความต้องการของโอริงอัสลึ โอริงอัสลึเห็นว่าความเจริญในแบบคนเมืองที่พยายามยึดเหยียดใหัเขาเป็นเหมือนฝัรรายที่ กำลังจะเข้ามาคุกคามวิถีชีวิตในแบบเขา ตัวบทตอบโต้และแสดงให้เห็นถึงการมีตัวตนในอัตลัษณะแบบของโอริงอัสลึ ไว้นตอนจบของเรื่อง ตัวละครรอญไต้ นำเสนอภาพของการวิพากษันี้ด้วยทำใหัคนเมืองเห็นว่าคนเมืองต่างหากคือ ความเป็นอื่นของพื้นที่นี้ “ท่านรัฐมนตรี ... จงได้โปรดหยุดการเนรมิตถนนอันเปรียบเสมือนงูยักษ์ที่จะชักนำให้เหล่าฝั รรายเข้ามารุกราน ทำลายวิถีความเป็นอยู่ของโอริงอัสลึ พระเจ้าของท่านสร้างเหล่าท่านให้อยู่ในเมือง พระเจ้าของโอ รังอัสลึก็สร้างโอริงอัสลึให้อยู่กับป่า ท่านจงกลับไปทำหน้าที่ของท่านในชุมชนเมืองเถาะ” (สำนักงานเลขาธิการสภา ผู้แทนราษฎร, 2562)

การได้กลับของวาทกรรมกระแสรองของโอริงอัสลึกับฝัรรายแห่งเทือกเขาบรรทัด ได้นำเสนอไว้อย่าง น่าสนใจ ตัวบทที่สะท้อนให้เห็นว่าในมุมมองของคนเมืองพยายามจะทำพื้นที่ที่ไม่มี ความเจริญ ไร้เทคโนโลยี กลายเป็นอื่น แต่ขณะเดียวกันก็จะเห็นว่าความเจริญ หรือเทคโนโลยีก็กลายเป็นความเป็นอื่นของโอริงอัสลึเช่นกัน โอริงอัสลึไม่ได้ยอมศิโรราบใหักับวาทกรรมการพัฒนาในแบบคนเมืองที่จะเข้ามาทำลายอัตลัษณะเขา

5.1.3 สิ่งที่อยู่หลังเส้นชัย เรื่องสั้นที่รับรางวัลชนะเลิศพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2563 ของวิโรจน์ สุทธิสีมา ตัวบทได้นำเสนอลึถึงความเป็นรัฐที่พยายามสร้างใหัชาวเขาเป็นอื่น และผลิตสร้างภาพเหมารวมว่าชุดความคิดใด วัฒนธรรมใดที่ต่างไปมี ความเป็นอื่น รัฐก็สามารถปฏิบัติกับกลุ่มชนนั้นโดยอาศัยวาทกรรมรัฐในการสร้างอำนาจ ความชอบธรรมในการปกครอง กวาดล้างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีข้อสงสัยว่าจะนำมาซึ่งการตอบโต้หรือเป็น ปฏิปักษ์ต่ออำนาจรัฐได้ โดยในเรื่องตัวบทนำเสนอภาพของตัวละครที่กำลังวิ่งมาราธอน ในช่วงที่ผ่านไปแต่ละ กิโลเมตรก็ได้คิดถึงภาพของตนเองตอนเข้าเส้นชัย และเกิดความลึงเลระหว่างเข้าเส้นชัยแบบนักกีฬาแล้วเอาเงิน รางวัลที่ได้ไปพัฒนาหมู่บ้านของเขากับการแสดงสัญญะและจุดยืนทางการเมืองใหัคนได้รู้ถึงความจริงอันโหดร้ายที่รัฐ ทำกับหมู่บ้านเขา ซึ่งตัวบทสมมุติฉากเป็นหมู่บ้านห่างไกลความเจริญอยู่แถบเทือกเขา โดยครั้งหนึ่งรัฐบาลเชื่อว่ากอง กำลังกบฏติดอาวุธเข้ามาซ่อนตัวในหมู่บ้าน และกัปักใจเชื่อว่าชาวบ้านและพวกกบฏเป็นพวกเดียวกัน “เสียงปืน กราดยิงคำรามลึน ก้องไปมานับสิบนาที และใหัรสขมปร่าในลาคอทุกครั้งที้ผุดขึ้นมาในความทรงจำ หมู่บ้าน ทุรกันดารถูกทำลายแทบย่อยยับในคำคึนนั้น สิ่งปลุกสร้างและข้าวของเครื่องใช้เก๋า ๆ แทบไม่เหลือสภาพใช้งาน แม้

ดูไม่มีราคามากมาย แต่มันก็บรรจุความทรงจำยาวนานตั้งแต่บางคนจำความได้” (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2563)

ความเป็นอื่น (otherness) ที่ปรากฏในตัวบทได้แสดงให้เห็นถึงการเรียกร้อง สะท้อนภาพของการถูกกดไว้ และก็ถูกทำให้เป็นอื่น โดยไม่มีสิทธิ์แม้แต่จะบอกเล่าเรื่องราวของตนเอง ต่อให้มีการตายเกิดขึ้นแต่ก็ไม่ได้รับการเยียวยาใด ๆ จากรัฐ ชาวเขาในเรื่องถูกผลักจากความ เป็นชายขอบ (marginality) จนตกขอบในบริบทของการรับรู้ใด ๆ จากผู้คน

จากการศึกษาในประเด็นท้องถิ่นนิยมกับการวิพากษ์เรื่องความเป็นอื่น (otherness) พบว่ามีทั้งสิ้น 3 เรื่องที่นำเสนอในประเด็นนี้ ซึ่งแต่ละเรื่องมีการนำเสนอในบริบท และมุมมองที่แตกต่างกัน แต่ทั้ง 3 เรื่องก็มีลักษณะร่วมกันบางประการคือการเป็นชนกลุ่มน้อย เนื่องจากมีความแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ อาจจะมาจกด้วยเรื่องของชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรม ความแตกต่างที่เกิดขึ้นนี้ว่าทกรรกระแสหลักกลับเพิกเฉยต่อการยอมรับความแตกต่าง แต่กลับผลักให้กลุ่มคนที่ต่างกลายเป็นอื่น โดยทั้ง 3 เรื่องก็ได้พยายามสะท้อน ตอบโต้ ยืนยันการมีอยู่ในอัตลักษณ์ของตนเองไว้อย่างน่าสนใจ

5.2 ท้องถิ่นนิยมกับการวิพากษ์เรื่องการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ (centralization)

เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2561 – 2563 ได้นำเสนอเรื่องท้องถิ่นนิยมกับการวิพากษ์เรื่องการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ (centralization) ไว้ทั้งหมด 2 เรื่อง ได้แก่ ดาวส่องเมือง และยีนดีต้อนรับเข้าสู่ประชาการ

5.2.1 ดาวส่องเมือง เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลชมเชยพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2561 ของรณณ กมลนาวิณ เรื่องนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอภาพของชนชาวเขาที่ถูกทางการขับไล่ออกจากพื้นที่แล้วจัดสรรที่ดินทำกินให้ใหม่ ซึ่งที่ดินนั้นเป็นที่ดินที่ไม่ได้เหมาะสมกับการเพาะปลูกและวิถีชีวิตของชาวเขา จากวิถีชีวิตของการทำการเกษตรการอยู่กับธรรมชาติ ก็เปลี่ยนไป ครอบครัวยต้องดิ้นรนเพื่อปากท้อง กระจัดกระจายพลัดถิ่นจากการหาเลี้ยงชีพด้วยการพึ่งพาตนเอง กลายเป็นหนึ่งในห่วงโซ่ของระบบทุนนิยม ไปเป็นคนงานก่อสร้าง ใช้แรงงาน จนถึงขายบริการทางเพศ

ในเรื่องดาวส่องเมืองได้วิพากษ์เรื่องการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ (centralization) อย่างเด่นชัด จะเห็นได้จากรัฐพยายามจะเข้ามาบริหารจัดการท้องถิ่น ด้วยมายาคติ (myth) เรื่องการจัดการและบริหารทรัพยากรธรรมชาติ ชาวเขาอยู่บนป่าบนเขา ถ้าปล่อยให้กลุ่มชนอยู่ในพื้นที่นั้นก็ยากต่อการบริหารทรัพยากรธรรมชาติของภาครัฐ รัฐจึงอ้างว่าทกรรการพัฒนาที่รัฐเป็นผู้ผูกขาดอำนาจนี้จากการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ (centralization) ด้วยการกลืนกลายความเป็นท้องถิ่นเข้ากับศูนย์กลาง ใช้อำนาจครอบงำและบังคับให้คนในพื้นที่ต้องปฏิบัติตาม ทั้งที่แท้จริงแล้วอำนาจจากส่วนกลางและคนของรัฐไม่ได้เข้าใจพื้นที่ ผู้คน วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นอย่างแท้จริง ตัวบทวรรณกรรมเรื่องนี้ก็ได้นำเสนอภาพของการล่มสลายของวิถีชีวิตดั้งเดิมในบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้คนกลายเป็นคนพลัดถิ่น และในตอนท้ายของเรื่องผู้เขียนยังได้วิพากษ์ช่องโหว่ของการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ (centralization) โดยท้ายที่สุดแล้วหลังจากขับไล่ชาวเขาออกจากพื้นที่แล้ว การใช้อำนาจอันไม่ชอบธรรมก็เกิดขึ้นอีกครั้งด้วยการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้เข้ามาหาผลประโยชน์จากการใช้อำนาจบริหารจัดการกับพื้นที่ด้วย พื้นที่ที่เคยเป็นที่ดินทำกินของชาวบ้านกลายเป็นบ้านพักส่วนตัวของคนมียศมีตำแหน่งซึ่งเป็นบุคคลากรของรัฐ

5.2.2 ยินดีต้อนรับเข้าสู่ประการการ เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลชมเชยพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ. 2561 ของเจษฎา กลิ่นยอ ตั๋วบทได้สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชน เมื่อความเจริญเข้ามา วิถีประมงลดน้อยลง ประภาคารอายุ 86 ปีซึ่งเคยเป็นเสมือนหมุดแห่งศักดิ์ศรีของคนเดินเรือ เป็นแสงไฟส่องนำทาง แสงสว่างพาชาวประมงได้กลับบ้าน วิถีเหล่านี้กำลังถูกกลืนเข้ากับการพัฒนาการท่องเที่ยวของรัฐ ประภาคารไม่ได้กลายเป็นความภูมิใจได้อีกต่อไป การบอกตำแหน่งพื้นดินจะเปลี่ยนเป็นทุนลอยน้ำ การมีประภาคารอยู่ประจำแต่ละบดบังทัศนียภาพในการชมพระอาทิตย์ตก ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องยากอะไรเมื่ออำนาจรัฐมีอำนาจสิทธิขาดในการปกครองตามแบบการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ (centralization) การจะรื้อถอนประภาคารออกย่อมเป็นสิ่งที่อำนาจรัฐจะกระทำได้ ในเรื่องนี้ประภาคารมี 2 นัยยะ ประการแรก ประภาคารเป็นฉากในการดำเนินเรื่อง อีกประการก็คือ ประภาคารเป็นสัญลักษณ์ของการถูกรวบงำจากรัฐ การสั่งรื้อประภาคารไม่เพียงเป็นการรื้อสิ่งปลูกสร้างหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงการโค่นล้มวิถีดั้งเดิมของท้องถิ่นด้วยอำนาจรัฐ อาคารที่ส่องแสงนำทางชาวประมงกลับบ้านล่มสลายไป วิถีประมงแปรเปลี่ยนกลายเป็นชุมชนท่องเที่ยว วัฒนธรรมดั้งเดิมก็ถูกแปรเปลี่ยนเป็นวัฒนธรรมประดิษฐ์กับการสร้างฉากจำลอง รูปปั้นประภาคารไว้ให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายรูปเท่านั้น

จากการศึกษาในเรื่องท้องถิ่นนิยมกับการวิพากษ์เรื่องการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ (centralization) พบว่ามีทั้งสิ้น 2 เรื่อง ทั้ง 2 เรื่องนำเสนอให้เห็นถึงความพ่ายแพ้ต่อการบริหารจัดการแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดโดยอำนาจรัฐการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ (centralization) ทั้ง 2 เรื่องได้นำเสนอภาพแทนของวาทกรรมกระแสรองที่ไม่สามารถเรียกร้อง หรือต่อรองกับอำนาจจากวาทกรรมกระแสหลักของรัฐได้เลย รัฐยังคงมีอำนาจที่จะปรับเปลี่ยน สั่งการ ครอบงำของวาทกรรมที่อยู่ภายใต้อำนาจรัฐได้อย่างแทบที่จะเรียกได้ว่าไร้ข้อโต้แย้ง

5.3 ท้องถิ่นนิยมกับการวิพากษ์เรื่องกลไกการใช้อำนาจ (Power Corruption)

เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ. 2561 – 2563 ได้นำเสนอเรื่องท้องถิ่นนิยมกับการวิพากษ์เรื่องกลไกการใช้อำนาจ (Power Corruption) ไว้ทั้งหมด 7 เรื่อง ได้แก่ ดาวสองเมือง คุณหาสน์ของพยาธิตาบอด แผนลตน้ำหนังกของครูดาวเรือง โอริงอัสลิกกับผีร้ายแห่งเทือกเขาบรรทัด เมล็ดพันธุ์ แก้วขาวครวว่าข้าวแข็ง และ ขบวนการฟักทอง

5.3.1 ดาวสองเมือง เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลชมเชยพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2561 ของรมณ กมลนาวิน เรื่องดาวสองเมืองนอกจะมีการนำเสนอท้องถิ่นนิยมกับการวิพากษ์เรื่องการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ (centralization) แล้วก็ยังได้วิพากษ์เรื่องกลไกการใช้อำนาจ (Power Corruption) ไว้ด้วย ในท้ายที่สุดแล้วหลังจากที่ขับไล่ชาวเขาให้ย้ายที่อยู่ใหม่ในที่ดินด้านล่างที่รัฐจัดสรรที่ทำกินไว้ให้แล้ว ท้ายสุดที่บนเขาก็กลายเป็นคุณหาสน์ของคหบดี ซึ่งเป็นการใช้กลไกการใช้อำนาจ (Power Corruption) ในลักษณะการฉ้อราษฎร์บังหลวง (selfishness) เป็นการใช้อำนาจหน้าที่มิชอบเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตน ขณะที่คนท้องถิ่นไม่มีสิทธิ์ทำกินในที่ดินที่บรรพบุรุษตั้งรกรากมาหลายชั่วอายุคน เพราะไม่มีสิทธิ์และอำนาจตามกฎหมาย แต่ผู้ที่มีหน้าตาและทุกขุสุขให้คนในท้องถิ่นกินคือผู้ดีนั้นกลับมาแอบอ้างใช้อำนาจในการมิชอบครอบครองที่ดินเสียเอง จะเห็นได้ว่าตั๋วบทก็พยายามจะนำเสนอให้เห็นถึงช่องโหว่ของกลไกการใช้อำนาจ เมื่ออำนาจถูกผูกขาดแต่ไม่มีกระบวนการตรวจสอบให้ตีเท่าที่ควรย่อมเกิดช่องโหว่ที่จะนำมาซึ่งการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้

5.3.2 โอริงอัสลิกกับผีร้ายแห่งเทือกเขาบรรทัด เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลชมเชยพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ. 2562 ของกวี ศรีธรรมานุกูล เรื่องนี้จะมีวิพากษ์ใน 2 ประเด็นทั้งเรื่องของความเป็นอื่นและเรื่องกลไกการใช้อำนาจในเรื่องกลไกการใช้อำนาจนั้นตั๋วบทนำเสนอผ่านตัวละครที่เป็นรัฐมนตรี ตัวละครพยายามเข้ามาแสวงหา

ผลประโยชน์จากการเป็นนักการเมืองด้วยการผันงบประมาณในการก่อสร้างถนนตัดเพื่อเอกเขาบรพัต ในตัวบพได้ วิชาภักกลไกการใช้อำนาจที่ทำให้เห็นการคอร์รัปชันในลักษณะทับซ้อนกัน ทั้งการฉ้อราษฎร์บังหลวง (selfishness) และการคอร์รัปชันเงินนโยบาย (policy corruption) วางนโยบายที่อ้างอิงกับวาทกรรมการพัฒนาแต่แท้ที่จริงแล้ว เป็นการคอร์รัปชันในระบบโครงสร้าง ซึ่งจะมีบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบโครงสร้างได้รับผลประโยชน์จากการทุจริตนี้ นอกจากนี้ผู้ดำเนินการและมีอำนาจในการสั่งการก็มักจะเรียกรับผลประโยชน์เข้าตัวเองจากช่องทางต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานด้วย

5.3.3 คุณหาสน์ของพยาธิตาบอด เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลชมเชยพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2561 ของกวี ศรีธรรมมา นกุล เรื่องนี้นำเสนอมุมมองการแข่งกันของการเมืองในระดับท้องถิ่น เป็นการแก่งแย่งอำนาจการเป็นนักการเมืองท้องถิ่น และก็ชี้ให้เห็นว่าตัวละครต่างอยากมีอำนาจที่ได้มาจากการชนะการเลือกตั้งซึ่งเริ่มตั้งแต่ในระดับท้องถิ่น เพื่อกลายเป็นผู้มีอิทธิพลจะได้ง่ายต่อการแสวงหาประโยชน์ใส่ตนจากการฉ้อราษฎร์บังหลวง (selfishness) และระบบพวกพ้อง (cronyism) กลไกการใช้อำนาจไม่ได้เป็นไปเพื่อการดูแลความสุข และช่วยเหลือประชาชนแต่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว แม้แต่หัวหน้าของหมู่บ้านยังได้รับผลประโยชน์จากการทำทุจริตทางกฎหมาย นำไม่เถื่อนมาสร้างคุณหาสน์อวดร่ำรวยโดยมิเกรงกลัวคำครหา ในตัวบพได้แสดงออกถึงการวิพากษ์กลไกการใช้ อำนาจนี้ไว้โดยผ่านตัวละครดังในตอนหนึ่งว่า “การเป็นนักการเมืองล่าฟงแต่เงินเดือนจะพอยาใส่อะไร? แคภาชี สักคมก็หมดไปแล้วครึ่งเดือน อีกร้อย...กฎหมายไม่ใช่เรื่องของความจริง แต่มันเป็นเรื่องของหลักฐานและการ สืบสวน ในเมื่อไม่มีพยานหลักฐาน ไม่มีกระบวนการสืบสวน จะเรียกว่าผิดกฎหมายได้อย่างไร” (สำนักงานเลขาธิการ สภาผู้แทนราษฎร, 2561)

จากการถ่ายทอดภายในตัวบพจะเห็นได้ว่า ตัวบพได้นำเสนอมุมมองของวาทกรรมอำนาจได้อย่างชัดเจน อำนาจกลายเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือความผิดชอบชั่วดี และผู้มีอำนาจเชื่อว่าตนสามารถจะใช้อำนาจเช่นไรก็ได้ แม้แต่กฎหมายก็ยังไม่อาจตรวจสอบการใช้อำนาจได้

5.3.4 แผนลดน้ำหนักของครูดาวเรือง เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลชมเชยพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2562 ของถนอม ชุนเพ็ชร เป็นการนำเสนอการเมืองในระดับท้องถิ่นอีกเรื่องหนึ่ง โดยตัวบพจะวิพากษ์กลไกการใช้อำนาจ (Power Corruption) ในการใช้ระบบพวกพ้อง (cronyism) ตัวละครหลักในเรื่องเป็นนักการเมืองท้องถิ่นที่ใช้อำนาจหน้าที่ ของตนในทางมิชอบด้วยกฎหมายด้วยการใช้อำนาจเอื้อผลประโยชน์ให้กับพวกพ้อง โดยการการลอบ บี้ (lobbying) ให้พวกพ้องของตนได้เขาไปเป็นผู้ชนะการประมูลจัดหาข้าวกลางวันให้เด็กในโรงเรียนในเขตความ รับผิดชอบของตน และให้พวกพ้องของตนได้รับผลประโยชน์ต่อการจัดตั้งร้านค้าชุมชนขึ้น ทำให้เกิดปัญหาอาหาร กลางวันเด็กที่ไม่มีคุณภาพจากการทุจริตค่าอาหารกลางวัน โดยเป็นความร่วมมือกันของข้าราชการท้องถิ่น ครูใหญ่ และคนรับเหมาทำอาหารกลางวันเด็ก ซึ่งเป็นกลไกการใช้อำนาจ (Power Corruption) ในทางที่ผิด แต่อย่างไร ก็ตามในเรื่องนี้ก็ยังไม่ได้แสดงถึงการตอบโต้ของวาทกรรมกระแสรองอย่างชัดเจนนัก ตัวบพไปถึงได้เพียงในระดับของ การวิพากษ์วาทกรรมกระแสหลักในเรื่องกลไกการใช้อำนาจ (Power Corruption) เท่านั้น

5.3.5 เมล็ดพันธุ์ เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลชมเชยพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2563 ของพิณพิพัฒน์ ศรีทวี นำเสนอ เรื่องกลุ่มผู้มีอิทธิพล 2 ชั่วอำนาจ ระหว่างชั่วอำนาจเก่ากับชั่วอำนาจใหม่ นายกอบจ.คนเก่ากับคนที่กำลังเร่งหาเสียง ในการเลือกตั้งครั้งใหม่ ทั้ง 2 ชั่วอำนาจพยายามจะแย่งพื้นที่ ทั้งพื้นที่ในเชิงอำนาจ และพื้นที่ทางเศรษฐกิจ ที่ดินที่ยัง ไม่มีกรรมสิทธิ์ทางกฎหมายแต่เคยเป็นที่ทำกินของคนในหมู่บ้าน ถูกอำนาจของ 2 ชั่วอำนาจยื้อแย่งแบ่งเขตจนคนใน ท้องถิ่นไม่มีสิทธิ์เข้าไปในพื้นที่นั้น เป็นการใช้กลไกอำนาจที่เอื้อให้ระบบพวกพ้อง (cronyism) นอกจากนี้ก็จะมีกร

นำเสนอในการซื้อเสียง ชาวบ้านที่ไม่มีจะกินรู้สึกถึงบุญคุณท่วมหัวเพียงแค่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหยิบยื่นปลากระป๋อง อันน้อยนิดให้ ทั้งที่ได้ตระหนักรู้ถึงเบื้องหลังของการใช้กลไกอำนาจในทางมิชอบ และเมื่อบุคคลเหล่านั้นได้เข้าไปมีอำนาจแล้วก็ใช้อำนาจนั้นแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตัวเองและพวกพ้อง ชาวบ้านที่ไม่มีอำนาจในการต่อรองก็ต้องยอมศิโรราบให้กับอำนาจจากนักการเมืองท้องถิ่น เสียสิ่งที่แลกกับปลากระป๋องก็แปรเปลี่ยนเป็นสิทธิอันชอบธรรมในการบริหารท้องถิ่น แต่สิทธิในการบริหารนี้ยังถูกแฝงเร้นไปด้วยนักการเมืองท้องถิ่นใช้กลไกอำนาจมิชอบ ปลากระป๋องที่ต่อชีวิตไปไม่กี่วันแลกกับพื้นที่ทำกินผืนสุดท้ายที่นักการเมืองเข้าครอบครอง

5.3.6 แก้วข้าวควรวาว่าข้าวแข็ง เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลชมเชยพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2563 ของพัชรพร ศุภผล ได้นำเสนอเหตุการณ์ในปัจจุบันจากสถานการณ์ช่วงโควิด เรื่องยุ่งยงซีฟที่หน่วยงานของรัฐนำมาแจกให้กับประชาชน ที่รัฐพยายามจะผลิตสร้างวาทกรรมรัฐแห่งการพัฒนา รัฐที่ช่วยเหลือประชาชน แต่ในขณะเดียวกันตัวบทก็เผยให้เห็น ช่องโหว่ของการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรของรัฐที่ใช้กลไกการใช้อำนาจเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง (selfishness) งบประมาณกับคุณภาพดูไม่สอดคล้องกัน ความเหลื่อมล้ำของการปฏิบัติงานของแต่ละองค์กรในท้องถิ่นกลับแตกต่างกัน จึงเป็นเสียงสะท้อนของคนในท้องถิ่นที่วิพากษ์การคอร์รัปชันจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ

นอกจากนี้ตัวบทก็ยังนำเสนอในการแสดงออกความคิดเห็นทางการเมือง สิทธิที่นอกเหนือจากลงคะแนนเลือกตั้งก็คือการตรวจสอบการทำงานของรัฐ ซึ่งในตัวบทก็ได้นำเสนอผ่านการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านโลกออนไลน์ ปัจจุบันการแสดงทางความคิดและการตรวจสอบกลไกการใช้อำนาจของรัฐทำได้ง่ายมากยิ่งขึ้น แก้วข้าวควรวาว่าข้าวแข็งจึงเกิดขึ้นจากเสียงสะท้อนของประชาชนที่แสดงออกถึงการทุจริตของรัฐ จะเห็นได้ว่าการวิพากษ์ในเรื่องนี้จะมีมุมมองที่แตกต่างจากเรื่องอื่นตรงที่เรื่องอื่นมักวิพากษ์ในมุมมองของตัวละครใดตัวละครหนึ่งในเรื่อง ซึ่งส่งผลทำให้เสียงของตัวละครนั้นเบาเกินไปไม่สามารถส่งแรงกระเพื่อมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในสังคมได้ แต่เรื่องนี้เนื่องจากการเป็นการนำเสนอผ่านมุมมองของเสียงจากตัวละครหลากหลายผ่านโลกออนไลน์จึงมีมิติและมุมมองที่หลากหลายเช่นกัน และการแสดงออกทางความคิดเห็นของมุมมองจากหลายตัวละครนี้เองทำให้เห็นถึงแรงกระเพื่อมของสังคม การตระหนักถึงสิทธิ และการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐจึงส่งไปถึงตัวละครตัวอื่นให้ตระหนักถึงการเรียกร้องสิทธิของตนเองต่อไป ดังนั้นเรื่องนี้จึงเป็นเรื่องที่เห็นถึงการขับเคลื่อนของการตอบโต้ของวาทกรรมกระแสรองที่ค่อนข้างจะเด่นชัดและมีนัยยะของการเปลี่ยนแปลง

5.3.7 ขบวนการฟักทอง เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลชมเชยพานแว่นฟ้า ปีพ.ศ.2563 ของโต้หู่ นำเสนอการเมืองใน 2 รูปแบบ คือ การเมืองส่วนท้องถิ่น นายกอบต. ได้ใช้กลไกอำนาจในการทุจริต ด้วยการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย (policy corruption) โดยวางนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนปลูกฟักทอง ด้วยอ้างว่าเป็นพืชเศรษฐกิจ แต่แท้จริงแล้วเป็นการเอื้อต่อกลุ่มนายทุนให้เข้ามาผู้ขาดการค้าและกตราคาสินค้าเกษตร ซึ่งผลประโยชน์ก็ตกแก่กลุ่มนายทุนและนายกอบต.นั่นเอง และการเมืองอีกรูปแบบหนึ่งที่เรื่องนี้นำเสนอก็คือ การเมืองภายในโรงเรียนโดยให้คนที่ได้รับคัดเลือกเป็นสภานักเรียนมีสิทธิในการกำหนดรายการอาหารกลางวันได้ และรายการอาหารกลางวันก็ประกอบไปด้วยฟักทองวนซ้ำอยู่เช่นนั้น ซึ่งก็นำมาซึ่งความไม่พอใจของเสียงส่วนหนึ่งในโรงเรียนแต่ก็จำใจยอมรับในกติกา เพราะเป็นกติกาที่สร้างมาว่าผู้ที่ได้รับเสียงส่วนใหญ่เป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจแทนเสียงทั้งหมด อันเป็นไปตามระบอบประชาธิปไตย ผู้นำมีอำนาจในการตัดสินใจแล้วคนในสังคมต้องยอมรับอำนาจการตัดสินใจนั้น หากแต่การตัดสินใจที่นำเสนอในตัวบทนี้มาจากผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้มีอำนาจ เพราะประธานนักเรียนเป็นลูกชายของนายกอบต. ที่วางนโยบายให้คนในชุมชนปลูกฟักทอง ซึ่งก็จะเห็นถึงการวิพากษ์กลไกการใช้อำนาจที่มีช่องโหว่

มากมายที่เอื้อต่อการใช้อำนาจในทางมิชอบ และในเรื่องนี้ก็ยังนำเสนอมุมมองที่วิพากษ์ระบอบประชาธิปไตยที่ให้ อำนาจกับผู้ที่ได้รับเลือกจากคะแนนเสียงส่วนใหญ่ให้มีอำนาจในการตัดสินใจและอำนาจในการบริหาร การใช้อำนาจ นั้นหากไม่มีการตรวจสอบการใช้อำนาจก็จะนำมาซึ่งผลเสียมากมาย

จากการศึกษาในเรื่องท้องถิ่นนิยมกับการวิพากษ์เรื่องกลไกการใช้อำนาจ (Power Corruption) พบว่ามี ทั้งสิ้น 7 เรื่อง ซึ่งวิพากษ์เรื่องกลไกการใช้อำนาจ (Power Corruption) ในมุมมองที่แตกต่างกัน พบว่า ในการ นำเสนอกลไกการใช้อำนาจนั้นจะเห็นว่ามี การนำเสนอเกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง (selfishness) ในเรื่องดาวส่อง เมือง โอริงอัสลิกกับผีร้ายแห่งเทือกเขาบรรทัด คุณหาสน์ของพยาธิตาบอด และแว่วข่าวคราวว่าข้าวแข็ง , การ คอร์รัปชั่นเชิงนโยบาย (policy corruption) ในเรื่องโอริงอัสลิกกับผีร้ายแห่งเทือกเขาบรรทัด และขบวนการฟักทอง , การการลอบบี้ (lobbying) ในเรื่องแผนลดน้ำหนักของครูดาวเรือง และระบบพวกพ้อง (cronyism) ในเรื่อง คุณหาสน์ของพยาธิตาบอด แผนลดน้ำหนักของครูดาวเรือง และเมล็ดพันธุ์

ตารางที่ 1 ตารางสรุปการศึกษาท้องถิ่นนิยม (localism) ที่ปรากฏในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2561 – 2563 สรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางสรุป

เรื่องสั้น ประเด็น	ท้องถิ่นนิยมกับการวิพากษ์ เรื่องความเป็นอื่น (otherness)	ท้องถิ่นนิยมกับการวิพากษ์ เรื่องการปกครองแบบรวม ศูนย์อำนาจ (centralization)	ท้องถิ่นนิยมกับการวิพากษ์ เรื่องกลไกการใช้อำนาจ (Power Corruption)
เราอยู่ที่สี่แยกไฟแดงวิฑูรอุทิศ	/		
ดาวส่องเมือง		/	/
โอริงอัสลิกกับผีร้ายแห่งเทือกเขา บรรทัด	/		/
เรื่องสิ่งที่รออยู่หลังเส้นชัย	/		
ยินดีต้อนรับเข้าสู่ประชาคาร		/	
คุณหาสน์ของพยาธิตาบอด			/
แผนลดน้ำหนักของครูดาวเรือง			/
เมล็ดพันธุ์			/
แว่วข่าวคราวว่าข้าวแข็ง			/
ขบวนการฟักทอง			/
รวม	3 เรื่อง	2 เรื่อง	7 เรื่อง

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาท้องถิ่นนิยม (localism) ที่ปรากฏในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2561 – 2563 พบว่า เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2561 – 2563 มีการนำเสนอเรื่องท้องถิ่นนิยม (localism) ใน 3 ลักษณะ คือ ท้องถิ่นนิยมกับการวิพากษ์เรื่องความเป็นอื่น (otherness) วรรณกรรมสะท้อนให้เห็นถึงการถูก ทำให้เป็นอื่นโดยวาทกรรมกระแสหลัก ด้วยการสร้างความแปลกแยก สร้างเส้นแบ่งให้กลายเป็นอื่น เมื่อกลายเป็น

อื่นแล้วก็ใช้อำนาจในการเข้าครอบงำ จัดการกับวาทกรรมกระแสรอง การสร้างความเป็นอื่นจึงเปรียบเสมือนเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมของวาทกรรมกระแสหลักที่ใช้เพื่อครอบงำ ต่อรอง บริหารจัดการกับท้องถิ่น ท้องถิ่นนิยมกับการวิพากษ์เรื่องปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ (centralization) เป็นการวิพากษ์ด้วยการนำเสนอ วาทกรรมกระแสหลักพยายามที่จะดูดกลืนอำนาจให้เข้าไปอยู่ในศูนย์กลางเพื่อสร้างประโยชน์ในการเข้ามาบริหารจัดการท้องถิ่น และท้องถิ่นนิยมกับการวิพากษ์เรื่องกลไกการใช้อำนาจ (Power Corruption) ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่มีการนำเสนอมากที่สุด ซึ่งการใช้กลไกอำนาจเป็นไปเพื่อเอื้อต่อการแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง และพวกพ้อง ทั้งการการฉ้อราษฎร์บังหลวง (selfishness) การคอร์รัปชันเชิงนโยบาย (policy corruption) การการล็อบบี้ (lobbying) และระบบพวกพ้อง (cronyism) ซึ่งแม้ว่าในแต่ละเรื่องจะมีการนำเสนอในมุมมองปฏิบัติการของวาทกรรมที่แตกต่างกันทั้งการยอมศิโรราบ การวิพากษ์ การตระหนักรู้ถึง จนไปถึงการโต้กลับ แตกต่างกันไปในบริบทของ แต่ละเรื่อง แต่จะพบว่าทั้ง 7 เรื่องนี้มีสิ่งหนึ่งที่ตรงกันก็คือ ไม่ว่าจะเป็นการใช้อำนาจในระดับใดก็ตามล้วนมีช่องโหว่ให้เกิดการทุจริตจากการใช้อำนาจทั้งสิ้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า วรรณกรรมที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้ามีการนำเสนอการวิพากษ์ในหลายมิติ ทั้งในการวิพากษ์โดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งจากการวิเคราะห์ก็จะพบว่าวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า ถ้ามีการวิพากษ์การเมืองในระดับท้องถิ่นที่ผู้เขียนมักจะนำเสนอการวิพากษ์ทางตรงมากกว่าทางอ้อม เป็นการนำเสนออย่างตรงไปตรงมาและวิพากษ์อย่างชัดเจน แต่ถ้าเป็นการวิพากษ์การเมืองในระดับของภาครัฐมักจะเป็นการนำเสนอการวิพากษ์การเมืองทางอ้อมมากกว่าการวิพากษ์ทางตรง และมักจะใช้สัญลักษณ์เข้ามาเพื่อลดทอนความรุนแรงในการวิพากษ์ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นบางประการของสันติ ทิพนา (2562) ที่ศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมืองและสังคมที่ปรากฏในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2561 โดยบทกวีที่นำมาศึกษาวิเคราะห์นั้นก็มีการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ในการนำเสนอ

7. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

สามารถนำผลวิจัยไปใช้ในการประกอบการสอนในรายวิชาการวรรณกรรมปัจจุบัน วรรณกรรมวิจารณ์ วรรณกรรมการเมือง เพื่อชี้ให้เห็นถึงการวิพากษ์การเมืองจากมุมมองท้องถิ่นนิยมในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า

7.2 ข้อเสนอแนะในการทำกรวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาบทกวีที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้าในประเด็นท้องถิ่นนิยมและประเด็นอื่น ๆ ต่อไป

7.2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบการนำเสนอท้องถิ่นนิยมที่ปรากฏในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า ในแต่ละปีเพื่อให้เห็นพัฒนาการของมุมมองของท้องถิ่นนิยมกับการวิพากษ์ในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนขึ้น

7.2.3 ควรศึกษาท้องถิ่นนิยมกับวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า

8. เอกสารอ้างอิง

- ขวัญชนก นัยเจริญ. (2561). การวิเคราะห์ภาพสะท้อนวิถีชีวิตประชาธิปไตยในเรื่องสั้นพานแว่นฟ้า พ.ศ. 2545-2556. *วารสาร มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร* , 15 (3), 39-53.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2549). *วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น*. กรุงเทพฯ : วิชาษา.
- ธนภัทร ปัจฉิมม์. (2557). *ท้องถิ่นนิยมกับการพัฒนาพรรคการเมืองไทยขนาดเล็ก ช่วงปี พ.ศ. 2540-2556*. ปรัชญาดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2539). *อ่านวัฒนธรรมการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- บุญยแสนอ ตรวิเศษ. (2560). มโนอุปถัมภ์การเมืองในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า. *รมยสาร* , 15 (1), 73-91.
- ปฐมพงษ์ สุขเล็ก และพัชรินทร์ อนันตศิริวัฒน์. (2561). กลวิธีทางภาษาสร้างความเป็นอื่นในวรรณคดีนิราศคำกลอนของสุนทรภู่. *มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์* , 6 (2), 16-34.
- พัฒนา กิตติอาสา. (2546). *ท้องถิ่นนิยม*. กรุงเทพฯ : กองทุนอินทร์ – สมเพื่อการวิจัยทางมานุษยวิทยา.
- มนพร ศรีสุทธยานนท์. (2560). *ทำไมเราถึงกลัวคนที่ไม่เหมือนเรา? Xenophobia เกิดจากอารมณ์หรือเหตุผลกันแน่?*. สืบค้น 5 ธันวาคม 2563, จาก https://thematter.co/social/how-fear-of-other-unreasonable/17437?fbclid=IwAR0uYEm1vEQvk9wu99edPGqxrC7bQh1kBjyb3d6q_QXIP-3ylbgHlwSJbnE
- รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (2559). โลกาภิวัตน์ท้องถิ่นนิยม กับการโยกย้ายอดีต Globalization, Localism and Nostalgia. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา* , 2 (2), 1-15.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2557). *การกระจายอำนาจและประชาธิปไตยในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- สันติ ทิพนา. (2562). ปรากฎการณ์ทางการเมืองและสังคมที่ปรากฏในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2561. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี* , 10 (1), 119-139.
- สุพรรณิ ไชยอำพร และศิรินทิพย์ อรุณเรื่อ. (2549). รูปแบบและกระบวนการคอร์ปชั่นในการก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่ของรัฐ. *วารสารพัฒนาสังคม*, 8 (1), 183 - 228.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรโดยคณะกรรมการรางวัลพานแว่นฟ้า. (2557). รางวัลพานแว่นฟ้า. สืบค้น 5 ธันวาคม 2563, จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_news.php?nid=32802
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2563). *สิ่งที่รออยู่หลังเส้นชัย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2562). *โลกที่เราทิ้งไว้ข้างหลัง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). *เสียดุลของผู้ฝัน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- เสาวณิต จุลวงศ์. (2557). วงวรรณกรรมไทยในกระแสหลังสมัยใหม่ (จบ). *วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 20 (1), 3-21.

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

อุดม สุวรรณพิมพ์ และเอนกเหล่า ธรรมทัศน์. (2561).ชุมชนท้องถิ่นไทยแนวใหม่กับรัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง.

วารสารวิจัยศิลปศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์, 4 (1) , 1 - 16.

Hongbo Qin (โกมล). (2553). แนวคิดด้านการเมืองที่ปรากฏในวรรณกรรมรางวัลพานแว่นฟ้า ปี 2551. วารสาร

ศิลปศาสตร์ปริทัศน์, 5 (10), 29-41.

การศึกษาถ้อยคำสำนวนที่ปรากฏคำว่า “กิน” สะท้อนบริบทสังคมไทย
A study of words and Idioms that word "eat" reflect of Thai society.

พุดิตา พูลสวัสดิ์^{1*} และชานางลักษณ์ ขุนทอง²
Putita Poonsawat^{1*} and Chananglak Khuntong²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถ้อยคำสำนวนที่ปรากฏคำว่า “กิน” ที่สะท้อนบริบทสังคมไทย โดยเก็บรวบรวมถ้อยคำสำนวนจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หนังสือสำนวนไทย ถ้อยคำที่สื่อสารและที่ปรากฏในสื่อสังคมไทยปัจจุบัน รวมจำนวน 195 สำนวน ผลการศึกษาพบว่า ถ้อยคำสำนวนที่ปรากฏคำว่า “กิน” สะท้อนบริบทสังคมไทย 10 ด้าน คือ 1. สะท้อนลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่ไม่ดีของบุคคล 2. สะท้อนพฤติกรรมการกินอาหารของคนไทย 3. สะท้อนชนบประเพณี 4. สะท้อนความเชื่อ 5. สะท้อนการเล่นพนัน 6. สะท้อนการเล่น แข่งขัน 7. สะท้อนความใกล้ชิดของคนกับธรรมชาติ 8. สะท้อนเกี่ยวกับอวัยวะ ร่างกาย 9. สะท้อนความเป็นสามีภรรยาหรือคู่รัก 10. สะท้อนเรื่องวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช้

คำสำคัญ: ถ้อยคำ, สำนวน, การกิน, บริบทสังคม

Abstract

This research paper aims to study the expressions of the word "eat" that reflect the context of Thai society. By collecting words and expressions from the dictionary of the Royal Institute Thai idioms book And Words communicated and appearing on Thai social media today a total of 195 idioms. The study found that The idioms that appear "eat" reflect the context of Thai society in 10 aspects, 1. Reflects a person's bad character or behavior 2. Reflects the eating behavior of Thai people 3. Reflect traditions 4. Reflect on belief 5. Reflect gambling 6. Reflect on competitive play 7. reflects the closeness of people with nature. 8. Reflect on body organs 9. Reflect on husband, wife or lover 10. Reflect on objects Tools

Keywords: Words, Idioms , word "eat", Social Reflection

¹ นักศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

² อาจารย์ประจำหลักสูตร ศศ.บ. สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

* Corresponding author, E-mail: chananglak.kh@skru.ac.th

1. บทนำ

การศึกษาการใช้ถ้อยคำสำนวนในการสื่อสารของคนในสังคมไทย ทั้งการพูดและการเขียนสะท้อนให้เห็นถึงปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมไทยในอดีตและปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้อยคำสำนวนที่มีคำว่า “กิน” ปรากฏใช้เพื่อสื่อความหมายอยู่ในบริบทต่าง ๆ ในสังคมไทยเป็นจำนวนมาก สะท้อนให้เห็นว่าการกิน เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ของชีวิต การใช้ถ้อยคำที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “กิน” จึงมีการนำไปใช้ในความหมายต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง แสดงให้เห็นความเป็นไปของวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยผ่านคำว่า “กิน” ในบริบทสังคมไทยดั้งเดิมมาจนถึงปัจจุบัน

คำว่า “กิน” ในถ้อยคำสำนวน สื่อความหมายในบริบทที่ต่างกัน มีทั้งการใช้เพื่อสื่อความหมายโดยตรงตามรูปคำและการใช้ความหมายโดยนัยหรือความหมายแฝง ดังความหมายในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของคำว่า “กิน” ไว้ดังนี้

หมายถึง เคี้ยว เช่น กินหมาก, เคี้ยวกลืน เช่น กินข้าว, ต้ม เช่น กินน้ำ, ทำให้ลวงล้าคองลงไปสู่กระเพาะ

โดยปริยายหมายความว่า เปลือง เช่น กินเงิน กินเวลา, ทำให้หมดเปลือง เช่น รดกินน้ำมัน หลอดไฟชนิดนี้

กินไฟมาก

หมายถึง รับประทาน เช่น กินสินบน, หารายได้โดยไม่สุจริต เช่น กินจอบกินเสียม

หมายถึง ขณะในการพนันบางอย่าง

จะเห็นได้ว่า การสื่อความหมายของคำว่า “กิน” ในลักษณะความหมายแฝงจะรวมความไปถึงเรื่องของการได้รับผลประโยชน์อื่น ๆ จากการกระทำต่าง ๆ หรือของบางสิ่งบางอย่างถูกกินให้สิ้นเปลือง หรือหมดไปก็ได้เช่นกัน “การกิน” จึงเป็นคำที่ก่อให้เกิดถ้อยคำสำนวนต่าง ๆ ตามมามากมายในบริบทที่สะท้อนสังคมไทยที่มีมาแต่เดิมกับสังคมไทยในบริบทปัจจุบันที่อาจต้องตีความไปตามยุคสมัย เช่น “กินดอง” หมายถึง กินเลี้ยงในการแต่งงาน, เป็นพิธีอย่างหนึ่งของถิ่นอีสาน ทำเมื่อผัวเมียมีบุตรด้วยกันคนหนึ่งหรือไม่มีบุตร แต่ได้ทำพิธีแปลงออก ครบ 3 ปี คือ ออกเรือนครบ 3 ปีแล้ว หรือสำนวน “กินด่าง” คือ พิธีอย่างหนึ่งที่ทำเมื่อผัวเมียมีบุตรด้วยกัน 2 คน

นอกจากนี้ยังมีสำนวนที่มีคำว่า “กิน” ที่สื่อความหมายถึงการครองตำแหน่งปกครองบ้านเมือง เช่น สำนวน “กินตำแหน่ง”, “กินบ้านผ่านเมือง” และ “กิน” ที่สื่อความหมายฉ้อราษฎร์บังหลวง มักใช้แก่เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหรือข้าราชการที่ได้ครองตำแหน่งหน้าที่ เช่น สำนวน “กินสินบน” หรือ “กินบ้านกินเมือง” คือ การรับสินบน เหล่านี้สะท้อนให้เห็นการ “กิน” ที่สื่อถึงพฤติกรรมทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐในสังคมไทยที่ยังคงมีอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เห็นได้จากการใช้ถ้อยคำเหล่านี้ทั้งการพูดและเขียนในสื่อต่าง ๆ

สำนวน “กินน้ำพริกถ้วยเก่า” “กินน้ำพริกถ้วยเดียว” “กินน้ำใต้ศอก” คำว่า “กิน” จึงมีความหมายในเชิงการอยู่ร่วมกันของสามภรรยาหรือภรรยาบ่อย และยังสะท้อนให้เห็นถึงอาหารการกิน คือ น้ำพริกที่คนไทยต้องมีขึ้นโต๊ะอาหารรับประทานเป็นประจำ หรือถ้อยคำที่ใช้เรียกการรับประทานอาหารของคนไทยว่า “กินมือ” “กินช้อน, กินส้อม”, “กินตะเกียบ”, “กินปั้นโต”, “กินข้าวลิง” ทำให้เห็นว่าลักษณะอาการในการรับประทานอาหาร มีเครื่องใช้ในครัวเรือน ภาชนะใส่อาหาร หรือสิ่งให้นำมาประกอบการรับประทานอาหารที่มีพูดและใช้กันในสมัยก่อนมาจนถึงปัจจุบัน

สำนวน “กินตาย” หมายถึง กินตะไปจนหมด (ใช้เฉพาะเล่นหมากแยก), “กินดิบ” หมายถึง ขณะโดยง่าย, “กินกัน” หมายถึง เอาเงินกันในระหว่างคู่ชาพนัน, “กินตัว” หมายถึง รับประทานอาหารขึ้นต่อจากผู้แพ้, “กินรวบ, สลากกินรวบ, สลากกินแบ่ง” เป็นต้น เป็นถ้อยคำที่ใช้พูดกันในวงการเล่นหวย การพนันชนิดต่าง ๆ

สำนวน “กินกัน” หรือ “กินงู” เป็นคำสแลงที่ใช้กันในกลุ่มวัยรุ่นหรือสื่อมวลชนในปัจจุบัน มีความหมายที่สื่อเรื่องการมีเพศสัมพันธ์กัน

สำนวน “กินบวช” และ “ถือศีลกินบวช” หมายถึง กินเครื่องกระยาบวชในลัทธิพืธี, “ถือศีลกินเจ”, “กินบุญ” และ “กินบุญเก่า” หมายถึง ผลแห่งความดีที่ทำไว้แต่ปางก่อน หรือมีนัยหมายถึง คนที่นิ่งกินนอนกินสมบัติเก่าเหล่านี้เป็นสำนวนที่มีคำว่า “กิน” ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและประเพณีการบวช การถือศีลของชาวไทย ประเพณีกินเจของชาวไทยเชื้อสายจีน หรือชาวไทยอิสลามไปกินบุญ คือ กินเลี้ยงในงานทำบุญ

จากตัวอย่าง คำว่า “กิน” ปรากฏอยู่ในถ้อยคำสำนวนที่ใช้พูดหรือเขียนสื่อสารกันอย่างกว้างขวาง กิริยา กิน สื่อถึงความหมายโดยตรง ความหมายโดยนัย และมีความหมายครอบคลุมไปถึงเรื่องอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมหลากหลายด้าน เช่น ลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมการกินในบริบทต่าง ๆ ที่ดีและไม่ดีของคนในแต่ละอาชีพหรือชนชั้นของสังคมไทย สะท้อนอาหารการกิน ข้าวของเครื่องใช้ ความเชื่อ ประเพณี การละเล่นหรือแม้แต่การพนัน เป็นต้น ผู้วิจัยจึงศึกษาคำว่า “กิน” ที่ปรากฏอยู่ในถ้อยคำสำนวนที่ใช้กันในสังคมไทย โดยเน้นสำนวนไทยภาคกลางและสำนวนไทยภาคใต้ เนื่องจากสำนวนไทยภาคกลาง เป็นที่รับรู้รับทราบทั่วประเทศ และเพื่อให้รับรู้สำนวนไทยภาคใต้ที่อยู่รอบตัวผู้วิจัยเอง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาการใช้ถ้อยคำสำนวนที่ปรากฏคำว่า “กิน” เพื่อสะท้อนบริบทสังคมไทย

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

3.1 แนวคิดการสื่อความหมาย

สวนิต ยมาภัยและคณะ (2559: 174) กล่าวถึงการพิจารณาความหมายในภาษา ได้ 2 แนวทาง คือ

1. พิจารณาโดยอาศัยความรู้ทางไวยากรณ์ คำคำหนึ่งอาจมีหลายความหมาย ซึ่งเราจะไม่สามารถทราบความหมายได้เมื่อคำนั้นอยู่ตามลำพัง ต้องสังเกตเมื่อคำนั้นประกอบอยู่ในประโยค
2. พิจารณาโดยอาศัยบริบท เราอาจทราบความหมายของคำโดยพิจารณาจากข้อความที่แวดล้อม โดยเฉพาะคำศัพท์ที่ต้องแปลความหมาย

ความหมายนัยตรงและความหมายนัยประหวัด นอกจากคำคำหนึ่งจะมีหลายความหมายแล้ว การพิจารณาความหมายของคำอาจมิได้พิจารณาความหมายที่ปรากฏโดยตรง แต่อาจจะนึกถึงสิ่งอื่นที่เกี่ยวข้องกับความหมายของคำนั้น โดยมีประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเป็นปัจจัย คำบางคำจึงมีทั้งความหมายนัยตรงและความหมายนัยประหวัด คำบางคำจะมีความหมายนัยประหวัดเฉพาะบุคคล คือ เป็นความรู้สึกละเอียดและประสบการณ์ส่วนตัวก็ได้ ทั้งนี้การใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายจะมีลักษณะการใช้ภาษาของคนในสังคม ดังนี้

1. การใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมาย
2. การใช้ภาษาในสังคม
3. พฤติกรรมทางภาษา
4. การใช้ภาษาที่ใช้ในแต่ละกลุ่มสังคมและสถานการณ์

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับสำนวนไทย

กาญจนาศพนธ์ (2523: 70-89) กล่าวถึงลักษณะของสำนวนไทยไว้ 4 ลักษณะคือ มีลักษณะเป็นความหมายให้ตีความ มีลักษณะเป็นคำหรือคำกล่าว มีลักษณะเป็นคำอุปมาหรือความเปรียบเทียบ และมีลักษณะคล้ายโวหาร มีเสียงสัมผัสคล้องจองดังนี้

1. สำนวนไทยมีลักษณะเป็นความหมายให้ตีความหมายถึง สำนวนที่เราจะใช้ เราจะต้องตีความให้เข้าใจก่อนว่า หมายถึงอะไร และจะใช้กับใครจึงจะเหมาะสมกับสำนวนนั้น เช่น เกลือเป็นหนอน สำนวนนี้ถ้าไม่ตีความ จะมีความหมายที่ชวนสงสัยว่า เกลือจะเป็นหนอนได้อย่างไร เกลือเค็มคงเป็นหนอนไม่ได้แน่ จึงต้องตีความกันก่อน เมื่อตีความจะได้ความหมายของสำนวนว่า เกลือเป็นของมีประจำทุกครัวเรือน ตามธรรมดาไม่มีหนอนหรือหนอนไม่ขึ้น เปรียบเหมือนคนในบ้านซึ่งตามธรรมดาต้องจงรักภักดีซื่อสัตย์ต่อเจ้าของบ้าน เมื่ออยู่ในบ้านแล้วกลับคิดคดต่อเจ้าของบ้าน ทำเรื่องไม่ดีขึ้นอย่างที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ จึงพูดกันเป็นสำนวนว่าเกลือเป็นหนอน เมื่อเราตีความแล้วความหมายของสำนวนนี้ก็คือคนในบ้านเองที่คิดคดทรยศ นี่เป็นลักษณะของสำนวนไทยที่จะต้องให้ตีความก่อน อีกสำนวนหนึ่ง กินปูนร้อนท้อง สำนวนนี้เมื่อตีความ การกินปูนร้อนท้องกล่าวกันว่า มาจากตุ๊กแก เพราะตุ๊กแกเมื่อถูกล่อให้กินปูนเข้าไปแล้วแสดงอาการจ้วงเจียร้องแก๊ก ๆ เราเหมาเอาว่ามันร้อนท้อง จึงนำเอามาเปรียบเทียบกับคนทำพิรุณไว้ ภายหลังรู้ว่าคนนั้นคนนี้รู้ ก็แสดงอาการเดือดร้อนขึ้นเองเราจึงเรียกกันว่ากินปูนร้อนท้อง ไม่ใช่การกินปูนเข้าไปโดยตรงแต่ต้องตีความถึงลักษณะของคนที่ทำผิดไปแล้วมีพิรุณ มักจะแสดงอาการเดือดร้อนขึ้นมา

2. สำนวนไทยมีลักษณะเป็นคำคมหรือคำกล่าวหมายถึง ลักษณะของสำนวนที่ยกขึ้นมา จะมีลักษณะเป็นคำคมบ้าง เป็นคำกล่าวที่มีความหมายเป็นนัย ชวนให้คิดตั้งสำนวน ตีหน้าตาย เป็นคำกล่าวเพื่อหมายถึงคนที่รู้เรื่องแต่ทำหน้าตาเฉย แกล้งทำเป็นไม่รู้ ทำให้เพื่อนต้องพูดขึ้นว่า “อย่ามาตีหน้าตายเลย” เพื่อให้บอกสิ่งที่รู้ออกมา สำนวน หน้าขึ้นอกตรม เป็นคำกล่าวที่มักใช้กับคนที่เก็บความทุกข์ไว้ในใจเมื่อพบเพื่อนหรือพบคนในสังคม เขาจะยิ้มแย้มแจ่มใส แต่ในใจเขาชื่นชม แท้จริงแล้วเขาเป็นคนหน้าขึ้นอกตรม

3. สำนวนไทยมีลักษณะเป็นคำอุปมาเปรียบเทียบหมายถึง สำนวนที่มีลักษณะเป็นคำอุปมาเปรียบเทียบมักเปรียบกับธรรมชาติของสัตว์พืชหรือสิ่งแวดล้อมที่เข้าใจได้ง่ายเช่น ขมเหมือนบอระเพ็ด ใจดำเหมือนอึกา ชนเหมือนลิง เบาทเหมือนปูย่นุ่ แข็งเหมือนเพชร เป็นต้น สำนวนว่าขมเหมือนบอระเพ็ด เป็นการเปรียบเทียบความขมกับบอระเพ็ด ซึ่งมีความขมมาก ใจดำเหมือนอึกา เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงน้ำใจของคน ธรรมดา น้ำใจของคนที่ดี จะเป็นน้ำใจที่ใสสะอาด ไม่ขุ่นมัว แต่คนที่ไม่มีน้ำใจเปรียบเหมือนอึกาสีดำ จึงเปรียบคนที่ไม่มีน้ำใจ เราเรียกว่าคนใจดำ เพราะนำไปเปรียบกับขนของอึกาที่มีสีดำสนิทนั่นเอง ชนเหมือนลิง สำนวนนี้เป็นการเปรียบเทียบพฤติกรรมระหว่างคนกับลิง ลักษณะของลิงจะมีการซุกซนไม่อยู่นิ่ง เขาจึงเปรียบเทียบการซุกซนของเด็กกว่า ชนเหมือนลิงหมายถึงชนมากนั่นเอง เบาทเหมือนปูย่นุ่ เป็นการเปรียบเทียบความเบาของปูย่นุ่ ซึ่งมีความเบาและลอยได้เมื่อนำมาเปรียบการกระทำของคนที่ทำงานเบา หรือยกของที่เบานำมาเปรียบเทียบกับเบาเหมือนปูย่นุ่ แข็งเหมือนเพชร เป็นการเปรียบเทียบความแข็งของเพชรซึ่งมีความแข็งแกร่งมาก เมื่อเปรียบเทียบกับวัตถุต่าง ๆ เพชรมีความแข็งมากที่สุด เมื่อมาเป็นสำนวนจึงเปรียบเทียบความเข้มแข็งของคนว่าเหมือนเพชร

4. สำนวนไทยมีลักษณะมีเสียงสัมผัสคล้องจอง ลักษณะของสำนวนไทย ที่สังเกตได้คือ มีเสียงสัมผัสคล้องจอง มีการเล่นเสียงสัมผัสสระ สัมผัสพยัญชนะ ให้เสียงกระทบกระทั่งกัน เกิดความไพเราะน่าฟังและจำง่ายทั้งสัมผัสภายในวรรคและระหว่างวรรค

วาสนา เกตุภาค (2526: 19-20) จำแนกประเภทของสำนวนตามที่มาได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. สำนวนเก่า ถือเป็นคำรวมที่ใช้เรียกคำประเภทยุคสมัย คำพังเพย คำคม ตลอดจนวลีสำเร็จรูปต่างๆ ที่ใช้แพร่หลายแล้ว เช่น รักดีหามจั่ว รักชั่วหามเสา, เรือล่มเมื่อจอด ตาบอดเมื่อแก่

2. สำนวนใหม่ เป็นสำนวนที่ผู้พูดหรือผู้เขียนแต่ละคนคิดเรียบเรียงขึ้นมาใหม่ ซึ่งบางสำนวน ก็ใช้ผิดหลักไวยากรณ์ บางท่านเรียกสำนวนประเภทนี้ว่า “ภาษาแหวกแนว” และเป็นที่น่าสังเกตว่าสำนวนภาษาเหล่านี้มักจะมีพลังดึงดูดความสนใจจากผู้อ่าน เป็นที่รู้จักแพร่หลายภายในเวลาอันรวดเร็ว เช่น “เงินมาผ้าหลุด เงินหยุดผ้าปิด”

นอกจากนี้ ไชสิริ ปราโมช ณ อยุธยา (2539: 137-197) ยังได้กล่าวถึงความหมายของสำนวนตามบริบททางสังคม ซึ่งเป็นสำนวนที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับบริบททางสังคม หมายถึง สำนวนที่นำเอาบริบททางสังคมมาเป็นกรอบในการสร้างสำนวน หรือเป็นที่มาของสำนวนนั้น ๆ ซึ่งเกี่ยวกับความเป็นไปในสังคม มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำรงชีวิตทั่ว ๆ ไปที่เกิดขึ้นในสังคมหรือเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีที่มีความเชื่อทางศาสนา ไสยศาสตร์ การปกครองคน และอุปนิสัยใจคอ ความประพฤติส่วนตัวของคนในสังคม ซึ่งมักเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล สามารถแบ่งสำนวนที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคม ได้ 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. สำนวนที่เกี่ยวกับความเป็นไปในสังคม หมายถึง สำนวนที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับเรื่องต่าง ๆ ของสังคม อาจเกี่ยวกับหน้าที่การงาน การติดต่อสื่อสาร การคมนาคม การติดสินบน การกลั่นแกล้ง ทฤษฎศดโกง การดำรงชีวิตของคนในสังคมทั่ว ๆ ไป แบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ

1.1 สำนวนเกี่ยวกับหน้าที่การงาน เช่น ขึ้นต้นไม้สุดยอด ติดชั้น เป็นต้น

1.2 สำนวนเกี่ยวกับการกลั่นแกล้ง ทฤษฎศดโกง และติดสินบน ยกตัวอย่างเช่น เอาใจออกห่าง กินสินบน

1.3 สำนวนเกี่ยวกับการดำรงชีวิตทั่ว ๆ ไป ยกตัวอย่างเช่น ผักชีโรยหน้า เป็นต้น

2. สำนวนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณี หมายถึง สำนวนที่มีความหมายเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ เช่น ความเชื่อทางศาสนา ไสยศาสตร์และประเพณีในการปกครองคน แบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ

2.1 สำนวนที่เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาและไสยศาสตร์ ยกตัวอย่างเช่น บนบานศาลกล่าว บนข้าวผีตีข้าวพระ เป็นต้น

2.2 สำนวนเกี่ยวกับประเพณีในการปกครองคน ยกตัวอย่างเช่น ลูกท่านหลานเธอ เด็กเส้น เด็กฝาก เป็นต้น

3. สำนวนที่เกี่ยวกับอุปนิสัยและความประพฤติ หมายถึง สำนวนที่มีความหมายเกี่ยวกับนิสัยใจคอ ความประพฤติของคนทั่วไป ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล แบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ

3.1 สำนวนเกี่ยวกับอุปนิสัย เช่น จิกปิก และ งงเป็นไก่ตาแตก หมายถึง งงจนไม่รู้จะทำอะไรได้มาจากอาการของไก่ที่ถูกตีจนงแล้วเอาปากจิกปิกตัวเอง เป็นต้น

3.2 สำนวนเกี่ยวกับความประพฤติ ยกตัวอย่างเช่น ตาเล็กตาน้อย ตาฟ้องตาสลึง เป็นต้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะหรือประเภทของสำนวน การสร้างสำนวน มูลเหตุแห่งสำนวนดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์การใช้คำ “กิน” ในถ้อยคำสำนวนในสังคมไทยต่อไป

3.3 แนวคิดบริบทสังคมและวัฒนธรรม

เกรียงไกร พัฒนกุลโตเมธ (2549: 60) กล่าวถึงบริบททางสังคม (Context thinking) หมายถึง สิ่งแวดล้อมภายนอก (สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในสังคมในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคนในสังคม) และ

สิ่งแวดล้อมภายใน (การคิด การตัดสินใจทั้งสิ่งที่มีและสิ่งที่มีรอบๆตัว) โดยจะต้องประสานและสอดคล้องซึ่งกันและกัน

นักมานุษยวิทยาแบ่งประเภทของสังคม ออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. สังคมดั้งเดิม 2. สังคมสมัยใหม่ และ นักสังคมวิทยา แบ่งประเภทของสังคม ออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. สังคมเกษตรกรรม 2. สังคมอุตสาหกรรม ทั้งนี้ โดยมีองค์ประกอบของสังคม ได้แก่ ประชากร ชนชั้น ศาสนา ภาษา เศรษฐกิจ วัฒนธรรมประเพณี การศึกษา เครื่องมืออุปกรณ์ อาชีพ การเมืองการปกครอง สุขอนามัย เทคโนโลยี นิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อม นันทนาการ ตลอดจนทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมของแต่ละคนในสังคม เป็นต้น เหล่านี้เป็นปัจจัยที่ประกอบสร้างความเป็นบุคคลหนึ่งในสังคมได้สังคมหนึ่ง อันเป็นภาพรวมของสิ่งประกอบสร้างของสังคม และนอกจากนี้ หน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบของคนในสังคมทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว สังคม และประเทศชาติเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีและมั่นคงก้าวหน้าของคนในสังคมต่อไป

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ถ้อยคำสำนวนไทยและภาพสะท้อนบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย

4.2 เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.2.1 กำหนดกรอบแนวคิดเพื่อใช้ในการศึกษาเรื่อง การศึกษาถ้อยคำสำนวนที่ปรากฏคำว่า “กิน” สะท้อนบริบทสังคมไทย

4.2.2 เก็บรวบรวมข้อมูลจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หนังสือสำนวนไทย และถ้อยคำที่สื่อสารในปัจจุบัน และที่ปรากฏในสื่อสังคมไทยปัจจุบัน รวมจำนวน 195 สำนวน

4.3 วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้แนวคิดการใช้ถ้อยคำสำนวนและแนวคิดบริบทสังคม

4.4 การนำเสนอข้อมูลผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลถ้อยคำและสำนวนไทยที่ปรากฏคำว่า “กิน” มีความหมายหลากหลาย ได้แก่ การกลืนกินเข้าไปในร่างกาย การได้รับผลประโยชน์ในเชิงสุจริตและทุจริต การแสดงถึงวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่มีการเคลื่อนย้ายหรือเคลื่อนไหวไปในทิศทางต่างๆ หรือการแสดงถึงเรื่องเพศในลักษณะต่าง ๆ ของคนในสังคม นอกจากนี้ บริบทของถ้อยคำที่แวดล้อมคำว่า “กิน” ยังเป็นสิ่งที่สามารถวิเคราะห์ให้เห็นภาพสะท้อนบุคคลในสังคมและวัฒนธรรมไทยในลักษณะต่าง ๆ 10 ด้าน ดังนี้

1. สะท้อนลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่ไม่ดีของบุคคล

ภาพสะท้อนของการใช้คำ “กิน” ร่วมกับสิ่งต่าง ๆ อยู่ในถ้อยคำสำนวน เพื่อสื่อความหมายถึงการกล่าวถึงบุคคลที่มีลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่เป็นลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ โดยใช้คำ “กิน” และมักนิยมใช้สื่อความหมายไปเชิงลบหรือทุจริต ดังนี้

1.1 พฤติกรรมทุจริตของข้าราชการหรือผู้มีอำนาจต่อรอง โดยการใช้คำว่า “กิน” ที่สื่อความหมายทุจริต ซึ่งมักจะใช้กับเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ เช่น สำนวน “กินสินบน”, “กินตามน้ำ” ที่มีความหมายในเชิงการรับ

ของสมนาคุณที่เขาเอามาให้โดยไม่ได้เรียกร้อง หรือ “กินเล็กกินน้อย” , “กินบ้านกินเมือง” มีความหมายในเชิงเบียดบังแม้แต่เงินหรือของเล็ก ๆ น้อย ๆ จนถึงขั้นฉ้อราษฎร์บังหลวงของข้าราชการ

1.2 พฤติกรรมเกียจคร้าน โดยการใช้คำว่า “กิน” ที่สื่อความหมายถึงบุคคลที่ใช้เวลากิน ๆ นอน ๆ มากกว่าการทำงาน โดยไม่รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ จนอาจทำให้ตนลำบากเอง เช่น “กินน้ำไม่เผื่อแล้ง” หมายถึง มีอะไรใช้หมดทันทีไม่คิดถึงวันข้างหน้า “กินล้างกินผลาญ” หมายถึง กินครั้งทิ้งครั้ง, กินทิ้งกินขว้าง, กินอย่างสุรุ่ยสุร่าย “นอนกินบ้านกินเมือง” คือ นอนตื่นสาย, “กินเพื่ออยู่ไม่ใช่อยู่เพื่อกิน”, “กินข้าวร้อนนอนกับหมา กินข้าวเย็นเป็นพระยา” หมายถึง ขยันหมั่นเพียรแล้วจะได้ดี หากเกียจคร้านจะลำบากในภายหลัง “กินเหมือนหมู อยู่เหมือนหมา, กินอย่างหมู อยู่อย่างหมา” หมายถึง คนที่ทำละเหาะไม่มีระเบียบ จะเห็นได้ว่าอาการกินเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นลักษณะการกินหรือพฤติกรรมการกินของบุคคลที่มีการกินที่นึกถึงแต่ตัวเอง ไม่นึกถึงผู้อื่น

1.3 พฤติกรรมเบียดเบียนผู้อื่น เช่น “กินแรง”, “กินกำไร”, “กินเศษกินเลย” “กินกริบ” ทั้ง 4 ส่วน มีความหมายโดยรวมคือ การเอาเปรียบผู้อื่นในการทำงานหรือในการเลี้ยงชีพ, เบียดบังเบียดแฉงผู้อื่น หาประโยชน์ใส่ตัวได้อย่างแนบเนียน ยกยอกเอาเพียงบางส่วนที่มีจำนวนเล็กน้อยไว้, ยกยอกเอาส่วนที่เหลือไว้เป็นของตน, เอาเพียงบางส่วนไว้เป็นของตน หรือสำนวน “กินนอกกินใน” หมายถึง เอากำไรในการซื้อขาย ทั้งในราคาและนอกราคาที่กำหนด สำนวน “กินดอก, กินดอกเบีย” หมายถึง ได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากทุนหรือเงินให้กู้ หรือสำนวน “กินบนเรือนขึ้นหลังคา” หมายถึง เนรคุณ “กินที่ลับไขที่แจ้ง” หมายถึง เปิดเผยเรื่องที่ทำกันในที่ลับ นอกจากนี้ มีการใช้คำกินในเรื่องที่อาจไม่ได้เบียดเบียนผู้อื่น แต่ไม่ต้องลงทุน เช่น “กินเปล่า”, “ตะะกินเปล่า” หมายถึง ได้ประโยชน์เปล่า ๆ ฝ่ายเดียวโดยไม่ต้องตอบแทน หรือการเรียกเงิน ทรัพย์สินหรือสิ่งอื่น ๆ ที่เสียไป เพื่อให้ได้สิทธิตามที่ตกลงกันว่า “เงินกินเปล่า”

การใช้คำ กิน กับสิ่งที่มีลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่ไม่ดีของบุคคลในสังคม ได้แก่ การกินที่มีเพียงพฤติกรรมกินอย่างเดียว สื่อถึงความเกียจคร้านการงาน และการกินที่เป็นพฤติกรรมของคนไม่ดีที่ได้รับผลประโยชน์ส่วนตนที่มาจากเบียดเบียนผู้อื่นหรือผู้ที่ด้อยกว่าทางฐานะหรือโอกาสในสังคม สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยังเป็นสังคมที่มีผู้มีอำนาจโกงกินในระบบราชการและนอกระบบอยู่ทุกวันนี้

2. สะท้อนพฤติกรรมการกินอาหารของคนไทย

การกินหรือรับประทานของคนไทยในสถานะต่าง ๆ กับวิธีการกินและอุปกรณ์ในการกิน

2.1 วิธีการกิน เช่น “กินมือ”, “กินซ้อน”, “กินส้อม”, “กินตะเกียบ” เป็นถ้อยคำที่สื่อลักษณะการกินของคนไทยแท้ที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และการได้รับอิทธิพลการกินของชนชาติจีนหรือชนชาติยุโรป หรือสำนวน “กินสั่ง, กินสั่งลา(ตาย)” หมายถึง การกินมากผิดปกติเมื่อถึงคราวจะตาย โดยปริยายหมายความถึงกินจุเกินควร หรือ “กินข้าวเย็นเป็นพระยา กินข้าวร้อนนอนกับหมา” หมายถึง ขยันหมั่นเพียรแล้วจะได้ดี หากเกียจคร้านจะลำบากในภายหลัง โดยการใช้คำกินข้าวเย็น ข้าวร้อน ที่สะท้อนพฤติกรรมของคนขยันทำงานจะไม่รอกินข้าวร้อน เพราะกว่าจะทำงานเสร็จข้าวที่จะกินก็เย็นแล้ว คนขยันแบบนี้จะได้ดีก้าวหน้า หรือสำนวน “กินข้าวต้มกระโจมกลาง” ใช้พูดสอนการกินข้าวต้มที่ร้อน ว่าอย่าป๋มป๋ามกินตรงกลางของถ้วยข้าวต้ม เพราะเป็นส่วนที่ร้อนที่สุด ควรค่อย ๆ ตักจากกริม ๆ ถ้วยก่อนเพราะเป็นส่วนที่เย็นก่อนส่วนอื่น นัยใช้ตำหนิคนคนใจร้อน ไม่รอบคอบ หรือ คำว่า “กินนอน” เป็นคำกริยาที่มีความหมายถึงโรงเรียนที่นักเรียนต้องกินอยู่หลับนอนอยู่ที่โรงเรียนเป็นประจำ ว่าโรงเรียนกินนอน, โรงเรียนประจำ ก็เรียก, เรียกนักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนกินนอน ว่า นักเรียนกินนอน หรือ นักเรียนประจำ สะท้อนให้คำหลัก คำว่ากิน ที่ใช้กับคำว่านอน เพื่อสื่อถึงสถานที่ที่เป็นโรงเรียนที่อยู่อาศัยเป็นประจำโดยตลอดการศึกษา

2.2 อาหารการกิน ถ้อยคำสำนวนการกินที่สะท้อนให้เห็นอาหารการกินหรือกับข้าวกับปลา หรือการกินสิ่งอื่น ๆ ของคนไทยที่มีในสมัยก่อน เช่น “กินนาย” คือ กินอาหารมื้อเช้า “กินเพรา” คือ กินอาหารมื้อเย็น แสดงให้เห็นถึงถ้อยคำเรียกเกี่ยวกับการกินอาหารในแต่ละเวลา

“กินน้ำพริกถ้วยเก่า” หรือ “กินน้ำพริกถ้วยเดียว” , “กินปูนร้อนท้อง” สะท้อนเรื่องการกินอาหารที่เรียกว่าน้ำพริกที่มีประจำโต๊ะของคนไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และอีกนัยหนึ่งคือการนำน้ำพริกถ้วยเดียวหรือถ้วยเก่ามาใช้ในความหมายถึงภรรยาในสายตาของสามีที่มีภรรยาคนเดียวแต่ก็แก่และเก่า อยู่มานานแล้วแต่ก็ต้องกิน เพราะเป็นอาหารคู่บ้านคู่ครัวนั่นเอง และปูน ที่กินคู่กับหมาก ในสมัยก่อนคนไทยทุกเพศทุกวัยต้องกินหมากกินปูนที่ให้รสเผ็ดร้อน หรือสำนวน “กินเกลือกินกะปิ” หมายถึง อดทนต่อความลำบากยากแค้น เช่น เขาเคยกินเกลือกินกะปิมาด้วยกัน “กัดก้อนเกลือกิน” หมายถึง อยู่อย่างยากลำบาก กะปิ กับ เกลือ เป็นวัตถุดิบคู่ครัวไทยในการทำอาหารหลายเมนู เช่น การทำน้ำพริกข่าดกะปิได้เลย

“กินสำหรับ” คือ การกินอาหารอย่างดีที่เขาจัดมาให้เป็นการ “กินปันโต” คือ การว่าจ้างให้ทำอาหารใส่ปันโตส่งให้ การใช้ถ้อยคำว่ากินกับปันโต หมายถึง การกินอาหารในปันโตที่เป็นภาชนะใส่อาหารของคนไทยที่มีมานานและยังได้รับความนิยมใช้บรรจุอาหารอยู่จนถึงทุกวันนี้ “กินเลี้ยง” , “กินโต๊ะ” ที่สะท้อนให้เห็นวิถีการกินของคนสมัยใหม่ ที่มีการจัดเลี้ยงคนจำนวนมากในงานบุญหรืองานมงคลต่าง ๆ หรือถ้อยคำที่ใช้พูดถึงคนที่ได้กินอย่างอิมหน้าสำราญว่า “กินอยู่พวย”

2.3 พฤติกรรมการกินที่ไม่เหมาะสม เป็นการใช้อถ้อยคำสำนวนที่มีการตำหนิการกินที่มีกิริยาอาการที่ไม่น่าดู หรือกล่าวตำหนิเพื่อตักเตือนหรือสั่งสอนในเรื่องกิริยามารยาทในการกินที่ต้องสำรวม เช่น “กินเหมือนหลุดจากตะราง” , ตำหนิคนที่กินมากและอาจมูมมามร่วมด้วย ว่าราวกับคนที่พันเพ็งโทษออกมาแล้วได้กินดีกว่าในคุก “ให้กินขณะร้อน ให้พอนขณะเมา” เป็นการสอนให้กินให้ถูกกาลเทศะ

นอกจากนี้ ยังมีการใช้คำว่ากิน กับสิ่งที่ไม่ควรกิน เพื่อสื่อความหมายโดยนัย เช่น สำนวน “กินกลบกินรำ” หมายถึง โง่ เช่น “ฉันไม่ได้กินกลบกินรำนี้ จะได้ไม่รู้เท่าทันคุณ” สำนวน “กินข้าวลิง” กินสิ่งที่พอจะหาได้ เพราะไปตกอยู่ในที่ที่ไม่มีอาหารจะกิน เช่น “ไปเที่ยวป่าคราวก่อน หลงทางอยู่นาน เกือบจะต้องกินข้าวลิงเสียแล้ว” สำนวน “กินน้ำตา , กินน้ำตาต่างข้าว” หมายถึง ร้องไห้เศร้าโศกจนไม่เป็นอันกิน สำนวน “กินน้ำได้คอก” หมายถึง เมียน้อยที่จำต้องยอมเป็นรองเขา, ไม่เทียบหน้าเทียบตาเท่าเมียหลวง เปรียบกับน้ำที่จะกินต้องรองรอไหลต่อมาจากคอกของคนอื่น

การใช้คำ กิน กับอาหารชนิดต่างๆ ที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิตกับการกินที่เป็นเอกลักษณ์ไทย และอาหารการกินเฉพาะของคนไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หรือวิธีการกินในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับชนชาติอื่นที่เข้ามา มีอิทธิพลกับการกินของคนไทย ซึ่งเป็นไปตามยุคสมัย หรือการกินที่ไม่เหมาะสมหรือกินสิ่งที่ไม่ควรกิน สะท้อนให้เห็นการกินที่มีการเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพ อารมณ์และความรู้สึก อาจกินจริงหรือเป็นไปได้ การกินในที่นี้ แม้จะเป็นคำที่มีความหมายถึงกลืนกินเข้าไปทางปาก แต่กลับมีนัยแฝงของความหมายที่แท้จริงที่ผู้พูดต้องการสื่อไปถึงนั้น โดยการใช้คำที่มีความหมายโดยนัย หรือโดยการเปรียบเทียบ กับเรื่องในเชิงลบ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนไทยเรามักจะเลี่ยงไม่บอกตรงไปตรงมานั่นเอง

3. สะท้อนขนบประเพณี

การใช้ถ้อยคำสำนวนที่เกี่ยวกับการกิน ที่สะท้อนขนบ ประเพณีในสังคมไทยของคนไทยเชื้อสายต่าง ๆ ทำให้เห็นว่า การกินเป็นส่วนหนึ่งของขนบธรรมเนียมประเพณีไทยเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี ได้แก่

ประเพณีแต่งงาน เช่น สำนวน “กินดอง”, “กินเหนียว”, “กินแขก” หมายถึง การกินเลี้ยงในการแต่งงาน ในภาคอีสาน ภาคใต้และภาคเหนือตามลำดับ การใช้คำ ดอง แขก จึงเป็นคำที่สื่อถึงแขกหรือญาติมิตรที่มาร่วมงาน ข้าวเหนียวที่เป็นของกินขาดมิได้ในงานแต่งงานของภาคใต้ นอกจากนี้ยังมีอาหารที่เรียกว่า “กินสี่ถ้วย” ที่เป็นอาหารในงานแต่งงาน คือ ขนม ๔ อย่าง อย่างละถ้วย ได้แก่ ไช้กบ (สาหร่ายหรือเมล็ดแมงลัก), นกปล่อย (ลอดช่อง), มะลิลอย (ข้าวตอก), อ้ายต้อ (ข้าวเหนียว) มีน้ำกะทิใส่ชามอยู่กลาง สะท้อนให้เห็นถึงพิธีมงคลที่ต้องมีการจัดกินเลี้ยงอย่างดี มีความประณีตและมีความหมายเป็นสิริมงคลต่อบ่าวสาว ครอบครัว รวมถึงแขกที่มาร่วมงาน

ประเพณีบวช เช่น “กินบวช” คือ การกินเครื่องกระยาบวชในลัทธิพิธี เช่น พิธีตรุษ คำนี้ใช้เข้าคู่กับคำ ถือ ศิล เป็น “ถือศิลปินบวช” คือ การกินในเวลาตามกำหนดของการถือพรตในลัทธิศาสนา “ถือศิลปินเจ, กินเจหรือกินแจ” คือ การถือศีลอย่างญวนหรือจีน หรือคำว่า “กินบุญ” ที่คนถิ่นอีสานหรือชาวไทยอิสลามใช้พูดเมื่อไปกินเลี้ยงในงานทำบุญต่าง ๆ

4. สะท้อนความเชื่อ

การใช้คำ “กิน” ที่ปรากฏในถ้อยคำสำนวนที่สะท้อนเรื่องความเชื่อของคนไทยที่มีความเชื่อในเรื่องที่พิสูจน์ไม่ได้ ซึ่งฝังรากลึกในกลุ่มคนที่เชื่อมาช้านาน และความเชื่อบางอย่างถูกถ่ายทอดให้สืบต่อผ่านพิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ ของท้องถิ่น

เช่น คำว่า “กินดอง” พิธีอย่างหนึ่งของถิ่นอีสาน ทำเมื่อผัวเมียมีบุตรด้วยกันคนหนึ่ง หรือไม่มีบุตร แต่ทำพิธีแปลงออกคือ ออกเรือนครบ 3 ปีแล้ว เช่นเดียวกับสำนวน “กินต่าง” ที่เป็นพิธีที่ทำเมื่อผัวเมียมีบุตรด้วยกัน 2 คน นอกจากนี้มีสำนวน “กินบุญเก่า” ที่หมายถึง ได้รับผลแห่งความดีที่ทำไว้แต่ปางก่อน (มักใช้เป็นสำนวนอุปมาแก่คนที่นอนกินนั่งกินสมบัติเก่า) หรือคำพูดสอนที่ว่า “เจอะมวยตี เจอะผีเผา เจอะข้าวกิน” เป็นการสอนคนที่เจอสิ่งใดให้กระทำต่อสิ่งนั้นเพื่อให้ตนอยู่รอดปลอดภัย หรือ “สุราบุญหรือเป็นผีกินคน” หมายถึง คนที่กินหรือเสพสิ่งที่เป็นอบายมุข สิ่งนั้นกัดกินจนเป็นผี คำว่า “กินทิพย์” เป็นความเชื่ออย่างหนึ่งเกี่ยวกับการกินของเทวดานางฟ้า ที่ไม่ต้องกินอาหารอะไรก็อิ่มได้ ซึ่งบางคนนำมาพูดเปรียบคนที่อดข้าวอดน้ำเพื่อลดน้ำหนัก “อิมทิพย์” ก็ว่า “กินเครื่องเช่น” คือ กินอาหารที่จัดเช่นเจ้าหรือผีกิน

นอกจากนี้ ยังมีสำนวนถิ่นใต้ที่มีการพูดเปรียบเทียบกับพฤติกรรมการกินของคน โดยใช้คำว่า กิน ในการเปรียบกับความเชื่อที่เป็นสิ่งที่เหนือธรรมชาติ เช่น สำนวน “กินเหมือนผีอยู่ใน”, “กินเหมือนเปรต” หมายถึง กินมากกว่ามีผีที่อดอยากสิงอยู่ในตัว

การใช้คำ กิน กับสิ่งที่คนไทยมีความเชื่อและยึดถือเป็นประเพณีมาช้านานและสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน เช่น การกินในประเพณีแต่งงาน ประเพณีบวช ประเพณีงานบุญ หรือพิธีกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มคนนั้น ๆ สะท้อนให้เห็นว่าการกิน คือการดำรงอยู่ของสิ่งที่เชื่อ ผ่านทางอาหารที่เป็นมงคลที่อยู่ในพิธีประเพณีนั้นเข้าไปในตัวตนของคนคนนั้นจนเป็นกลุ่มคนที่เชื่อ ยึดถือและศรัทธาร่วมกัน การกินจึงเป็นสิ่งสะท้อน ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมและประเพณีมาจนถึงทุกวันนี้

5. สะท้อนการเล่นพนัน

การใช้คำว่า “กิน” กับการเล่นการพนันหรือการแข่งขันกีฬา หรือการถือข้างเพื่อการพนันขั้นต่อ เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่มีมานานในสังคมไทย และยังเป็นที่ยินยอมมาจนถึงปัจจุบัน อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย เหตุแห่งคนไทยนิยมกิจกรรมเหล่านี้ อาจเพื่อความสนุกสนาน เพื่อเงิน เพื่อแสดงความสามารถ หรือเพื่อท้าทายลุ้นในโชคความของตน เช่น “กินบ่อนนอนบ่อน” คือ คนติดพนันจนไม่กลับบ้าน กินนอนอยู่ที่บ่อนพนันไม่ไปไหน

“กินรวบ, สลากกินรวบ” คือ การพนันเสี่ยงโชคอย่างหนึ่งที่ผิดกฎหมาย เจ้ามือรับแทงตัวเลขซึ่งใช้ตัวเลขท้ายของรางวัลที่หนึ่งหรือรางวัลเลขท้ายสองตัว สามตัว ของสลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นตัวเลขถูกรางวัล ถ้าผู้เล่นแทงถูก เจ้ามือจ่ายเงินให้ตามอัตราที่กำหนดไว้ เช่น “เขาถูกสลากกินรวบกินจนหมดตัว” ภาษาปากว่า “กินรวบห่วยได้ดินหรือห่วยเถื่อน” นั่นเอง

“กินแบ่ง” ใช้เรียกสลากที่จำหน่ายแก่ผู้ถือเพื่อรับรางวัลในการเสี่ยงโชค โดยผู้จำหน่ายหักส่วนลดเป็นกำไรว่า “สลากกินแบ่ง”

“กินหู้” เป็นคำภาษาปาก หมายถึง ผิดคาด มีที่มาจากเรื่องแทงห่วย ถูกตัวเข้า กินตัวค่า คำว่า “กินกัน” คือ การเอาเงินกันในระหว่างคู่ขาการพนัน, มักใช้ในความปฏิเสธว่า “ไม่กินกัน” หรือคำว่า “กินตัว” หมายถึง การรับสิ่งที่น่าสนใจมาพนันขันต่อกันจากผู้แพ้

6. สะท้อนการละเล่น แข่งขัน

การละเล่นในที่นี้ มักเป็นการเล่นแข่งขันกันในเชิงฝีมือที่ต้องมีสมาธิและสติไหวพริบของบุคคล โดยมีการใช้คำ “กิน” อยู่หลายคำของคนในวงการเล่นหมากกรุกหรือหมากแยก ซึ่งเป็นการละเล่นของไทยที่มีมานานจนถึงปัจจุบัน

การเล่นหมากกรุก เช่น คำว่า “กินรุก” คือ การเดินหมากเข้าไปกินหมากของอีกฝ่ายหนึ่งแล้วอยู่ในตำแหน่งที่จะกินขุนของอีกฝ่ายหนึ่งทันที การเล่นหมากแยก เช่น คำว่า “กินตาย” หมายถึง กินตะไปจนหมด “กินแถว” คือ การเอาตัวหมากออกจากกระดานตลอดทั้งแถว ทั้งสองคำใช้เฉพาะกับการเล่นหมากแยก (หมากแยก คือ การละเล่นชนิดหนึ่ง ใช้ตัวหมากเดินบนกระดานสี่เหลี่ยมจัตุรัสแบ่งเป็น 64 ตาเท่า ๆ กันอย่างกระดานหมากกรุก)

การเล่นว่าว เช่น คำว่า “กินหน้า”, “กินหลัง”, “กินหาง” คือ ลักษณะการของว่าวที่สายขึงบนสัน เรียกว่า กินหน้า, ที่สายขึงบนยาว เรียกว่า กินหลัง, ที่เสียหางตัวเอง เรียกว่า กินหาง หรือ “งูกินหาง” เป็นการเล่นของเด็กอย่างหนึ่ง ใช้พูดถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกันจากหัวถึงหางโดยขัดกันไปเป็นทอด

นอกจากนี้ คำว่า กิน ยังมีความหมายถึงการแพ้ หรือชนะจากการพนัน หรือการแข่งขันในการละเล่นนั้น เช่น “กินดิบ”, “กินขาด” หมายถึง ชนะโดยง่ายตาย, ชนะเด็ดขาด “กินไม่ลง” หมายถึง เอาชนะไม่ได้

การใช้คำ กิน ในการเล่นพนัน สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของคนในสังคมที่นิยมการเสี่ยงดวงหรือเสี่ยงโชคในการเล่นพนัน การกินจึงเป็นคำที่สื่อถึงการได้รับผลประโยชน์หรือเงินรางวัลจากการดวงเสียหรืออับโชคของผู้อื่น หรือการละเล่นแข่งขันที่มีการต่อสู้ทั้งทางร่างกายหรือสติปัญญาเพื่อต้องการชัยชนะ อันจะนำมาซึ่งผลรางวัลเฉกเช่นเดียวกัน บางครั้งในการเล่นหลายรูปแบบก็มีการพนันอยู่ด้วยเช่นกัน จากตัวอย่างการใช้คำ กิน ในถ้อยคำสำนวนเกี่ยวกับการพนันและการละเล่น สะท้อนให้เห็นว่า คนไทยยังนิยมการเล่นการพนันและการละเล่นเพื่อหวังโชคลาภมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

7. สะท้อนความใกล้ชิดของคนกับธรรมชาติ

การใช้คำ “กิน” กับสิ่งที่เป็นธรรมชาติ เช่น สัตว์ หรือดินฟ้าอากาศ โดยการเปรียบเทียบกับธรรมชาติ นั้น เพื่อสื่อความหมายที่แสดงถึงอารมณ์และความรู้สึกต่าง ๆ หรือเพื่อสื่อถึงพฤติกรรมของคนกับสัตว์ในทำนองเดียวกัน สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษาช่างสังเกตธรรมชาติสิ่งรอบตัว จึงสามารถนำมาเปรียบได้เห็นภาพและอารมณ์ได้แก่

7.1 ใกล้ชิดกับสัตว์ การใช้คำกินกับสัตว์ต่าง ๆ เช่น “กินรังแตน” คือ คนที่มีอารมณ์เสียหงุดหงิดบ่นว่าเกินกว่าเหตุ เหมือนคนทีไปกินรังแตนมาไม่สามารถนิ่งสงบได้ “กินเหมือนหมู อยู่เหมือนหมา, กินอย่างหมา อยู่อย่างหมา” “กินข้าวร้อนนอนกับหมา” ใช้พูดตำหนิคนที่เกียจคร้าน ไม่มีระเบียบวินัย เหมือนกับหมูหรือหมาที่เป็นสัตว์สกปรก “กินเหมือนแพะข้อง” เป็นสำนวนถื่นได้ที่ใช้เปรียบกับคนที่กินตะไม่เลือกเหมือนแพะที่ถูกผูกไว้กับเสา

“ไกกินข้าวเปลือก” ใช้พูดเปรียบกับคนที่กินอยู่สบาย เหมือนไก่ที่ได้อินข้าวเปลือก ไม่ต้องคู้ยเย่หากินตามพื้นดิน “ปลาใหญ่กินปลาเล็ก” เป็นสำนวนที่หมายถึง ประเทศหรือคนที่มีอำนาจหรือผู้ใหญ่ที่กดขี่ข่มเหงผู้น้อยหรือผู้น้อย “กินน้ำเห็นปลิง” เป็นความรู้สึกตะขิดตะขวงใจเหมือนจะกินน้ำเห็นปลิงอยู่ในน้ำก็กินไม่ลง

7.2 ไกล่ชิดกับดินฟ้าอากาศ สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษามีความช่างสังเกตดินฟ้าอากาศรอบตัวที่มีผลกับสิ่งต่าง ๆ จึงนำคำว่า กิน มาใช้กับลักษณะการของสิ่งที่พบเห็นว่ามีลักษณะร่วมกันกับธรรมชาติเหล่านั้น เช่น คำว่า “กินลม” นำมาใช้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ด้านลม, รัลม, เช่น “ว่าวหรือใบเรือกินลม” “กินลมกินแล้ง” หมายถึง ไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย “นอนกลางดินกินกลางทราย” “หาเช้ากินค่ำ” หมายถึง มีความเป็นอยู่อย่างลำบากเพราะไม่มีที่อยู่ทีนกินอย่างปรกติ “หากินตามชายฝอย” ฝอย คือ ริมน้ำที่มีหญ้ากรก ๆ หรือมีไม้่น้ำปกคลุม สำนวนนี้หมายถึง คนที่หาเลี้ยงชีพอย่างไม่เป็นล่ำเป็นสันได้ไหนเอานั้นไปเรื่อย ๆ

การใช้คำ กิน กับคำที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ได้แก่ สัตว์และดินฟ้าอากาศ สะท้อนให้เห็นว่าคนไทยผู้ใช้ภาษาช่างสังเกตสิ่งรอบตัวมีความใกล้เคียงกับธรรมชาติ จึงนำคำกินไปใช้เรียกลักษณะการกินของสัตว์เหมือนกับกินที่ไม่น่าดูของคน หรือการกินของคนที่อยู่กับธรรมชาติ หรือการนำ กิน ไปใช้กับวัตถุต่าง ๆ ที่อยู่ท่ามกลางธรรมชาติและมีการเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบต่าง ๆ

8. สะท้อนเกี่ยวกับอวัยวะ ร่างกาย

การใช้คำ กิน กับอวัยวะของร่างกาย แสดงให้เห็นว่าของผู้ใช้ถ้อยคำภาษาต้องการสะท้อนให้เห็นสิ่งที่ใกล้เคียงการกินที่สุด คือ อวัยวะของร่างกายนี้เอง หรือเพื่อสื่อถึงอารมณ์และความรู้สึกที่ร่างกายและจิตใจรับรู้ได้ผ่านการกินในรูปแบบรูปธรรมและนามธรรม เช่น “กินรูป” (ชอบรูป) “กินตา” หมายถึง ลวงตาให้เห็นขนาดผิดไป สำนวน “กินอยู่กับปาก อยากรอยู่กับท้อง” หมายถึง รู้ดีอยู่แล้วสร้างทำเป็นไม่รู้ “กินจนพุงแตก” เป็นการกล่าวเกินจริงกับคนที่กินจุมาก มาจากเรื่องซุกที่กินมากจนพุงแตกตาย “กินเกลียว” หมายถึง เข้ากันได้สนิท, มักใช้ในความปฏิเสธว่า “ไม่กินเกลียวกัน” หรือสำนวน “หากินตัวเป็นเกลียว”, “หากินด้วยลำแข้ง” คำว่า “กินเส้น, ไม่กินเส้น” หมายถึง ชอบกัน, เข้ากันได้ หรือสำนวน “กินใจ” หมายถึง ซาบซึ้งใจ สะดุดหรือกระทบใจ แหงนใจ

จากตัวอย่าง ทำให้เห็นว่าการใช้คำ “กิน” กับอวัยวะของร่างกายเป็นสิ่งที่ใกล้เคียงและมีความสัมพันธ์กัน จึงทำให้มีการกล่าวถึงกินกับอวัยวะต่าง ๆ และมีความหมายแตกต่างกันออกไปตามอวัยวะนั้น ๆ ได้อย่างเห็นภาพอารมณ์ และความรู้สึก

9. สะท้อนความเป็นสามีภรรยาหรือคู่รัก

เป็นการใช้คำว่า กิน ที่มีความหมายถึงความสัมพันธ์กันในเชิงเพศ เช่น ความเป็นสามีภรรยา หรือคู่รัก เช่น สำนวน “กินน้ำพริกถ้วยเก่า”, “กินน้ำพริกถ้วยเดียว” ซึ่งการใช้คำว่า กิน สื่อถึงการ “อยู่กิน” เป็นสามีภรรยา กัน “รักกันปานจะกลืนกิน” สื่อให้ว่ารักกันแทบกินกันได้ เพื่อให้เห็นความเป็นเจ้าของหรือเป็นคนคนเดียวกัน หรือคำว่า “กินผิว, กินเมีย” หมายถึง มีผิวหรือเมื่ยก็คน ๆ ก็ตายจากไปก่อนหมด หรือคำว่า “กินกัน” หมายถึง การมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกันของคู่รัก “กินงู” หมายถึง การมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกันของชายรักชาย

จากตัวอย่าง ทำให้เห็นว่าการใช้คำ “กิน” ในที่นี้จึงเป็นคำภาษาปาก หรือสแลงที่สะท้อนเรื่องของเพศ และความสัมพันธ์กันทางเพศในเชิงสามีภรรยาและคู่รัก เพราะคำว่ากิน สื่อถึงการกินอยู่หลับนอนร่วมกัน แสดงความเป็นคนคนเดียวกัน

10. สะท้อนเรื่องวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช้

การใช้คำ กิน กับคน ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัตถุหรือเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อสื่อถึงการได้รับ หรือถูกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในเชิงบวกหรือลบ เช่น “กินลูกตะกั่ว”, “กินลูกปืน” หมายถึง คนถูกยิง เช่น ไปซัด

ผลประโยชน์ของผู้มีอิทธิพลเข้าระวางจะได้กินลูกตะกั่ว ใครละอยากจะกินลูกปืน หรือสำนวน “กินเหมือนไถหลู๊ด” เป็นเปรียบคนกินเร็วมากกับเครื่องไถนาที่ไถดินอย่างรวดเร็ว สำนวน “ศรศิลป์ไม่กินกัน” นำมาใช้ในความหมายว่า ไม่ถูกกัน, ไม่ลงรอยกัน, ไม่ชอบหน้ากัน, เช่น พี่น้องคู่นี้ศรศิลป์ไม่กินกัน เจอหน้ากันเมื่อใดต้องทะเลาะกันเมื่อนั้น สำนวน “กินเหล็กกินไหล หมายถึง ทนต่อความเหน็ดเหนื่อยหรือความเจ็บปวดได้อย่างผิดปรกติ สำนวน “กินโต๊ะ” โดยปริยายหมายถึงถูกรุมทำร้าย “กินแถว” หมายถึง กระทบกระเทือนทุกคนในพวกนั้น, ถูกลงโทษทุกคนในพวกนั้น นอกจากนี้ การใช้คำ กิน เพื่อสื่อความหมายถึงวัตถุต่าง ๆ นั้น มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปจากปกติ เช่น “กินตัว” การใช้กินกับลักษณะของวัตถุที่มันฟูหรือขาดกร่อนไปเอง เช่น “ผ้าขนสัตว์กินตัวเอง” “กินซ่าย” “กินขวา” “กินทาง” กับการขับรถหรือการขับเรือที่เคลื่อนลำไปทางขวาหรือซ้ายมากเกินควร หรือการขับเรือ เช่น “เรือกินน้ำตื้น” “เรือกินน้ำลึก”

กิน เป็นคำที่นำไปใช้กับวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อสื่อให้เห็นถึงคนที่กระทำกับวัตถุในเชิงลวงล้ำ หรือไม่เป็นปกติที่ควรเป็น หรือการใช้กินกับวัตถุเพื่อแสดงถึงการถูกกระทำของคนผ่านวัตถุ

6. อภิปรายผลการวิจัย

บทความวิจัยฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถ้อยคำสำนวนที่ปรากฏคำว่า “กิน” ผลการศึกษาพบภาพสะท้อนบริบทสังคมไทย 10 ด้าน คือ 1. สะท้อนลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่ไม่ดีของบุคคล ได้แก่ พฤติกรรมทุจริตของข้าราชการหรือผู้มีอำนาจต่อรอง พฤติกรรมเกียจคร้าน และพฤติกรรมเบียดเบียนผู้อื่นหรือผู้ที่ด้อยกว่าทางฐานะหรือโอกาสในสังคม 2. สะท้อนพฤติกรรมการกินอาหารของคนไทย ได้แก่ การใช้คำ กิน กับอาหารชนิดต่างๆ ที่บ่งบอกบอกลักษณะวิถีชีวิตกับการกินที่เป็นเอกลักษณ์ไทย หรือวิธีการกินในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับชนชาติอื่นที่เข้ามามีอิทธิพลกับการกินของคนไทย หรือการกินที่ไม่เหมาะสมหรือกินสิ่งที่ไม่ควรกิน การกินในที่นี้ มีการใช้คำที่มีความหมายโดยนัย หรือโดยการเปรียบเทียบกับเรื่องในเชิงลบ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนไทยเรามักจะเลี่ยงไม่บอกตรงไปตรงมา 3. สะท้อนความเชื่อ 4. สะท้อนประเพณี ที่ว่าการกิน คือการดำรงอยู่ของสิ่งที่เชื่อ ผ่านทางอาหารที่เป็นมงคลที่อยู่ในพิธีประเพณีนั้นเข้าไปในตัวตนของคนคนนั้นจนเป็นกลุ่มคนที่เชื่อ ยึดถือและศรัทธาร่วมกัน เช่น การกินในประเพณีแต่งงาน ประเพณีบวช ประเพณีงานบุญ หรือพิธีกรรมต่าง ๆ หรือความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ 5. สะท้อนการเล่นพนัน 6. สะท้อนการละเล่น แข่งขัน สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของคนในสังคมที่นิยมการเสี่ยงดวงหรือเสี่ยงโชคในการเล่นพนัน การกินจึงเป็นคำที่สื่อถึงการได้รับผลประโยชน์หรือเงินรางวัลจากการดวงเสียหรืออัปโชคของผู้อื่น สะท้อนให้เห็นว่าคนไทยยังนิยมการเล่นการพนันและการละเล่นเพื่อหวังโชคลาภมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน 7. สะท้อนความใกล้ชิดของคนกับธรรมชาติ 8. สะท้อนเกี่ยวกับอวัยวะของร่างกาย มีการกล่าวถึงการกินกับอวัยวะต่าง ๆ และให้ความหมายแตกต่างกันออกไปได้อย่างเห็นภาพ อารมณ์ และความรู้สึก 9. สะท้อนความเป็นสามภรรยาหรือคู่รัก การใช้คำ “กิน” ในที่นี้จึงเป็นคำภาษาปาก หรือสแลงที่สะท้อนเรื่องของประเทศ และความสัมพันธ์กันทางเพศในเชิงสามภรรยาและคู่รัก 10. กิน เป็นคำที่นำไปใช้กับเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อสื่อให้เห็นถึงคนที่กระทำกับวัตถุในเชิงลวงล้ำหรือไม่เป็นปกติที่ควรเป็น

จากการศึกษาการใช้ถ้อยคำสำนวนไทยที่ปรากฏคำว่า “กิน” ดังกล่าวข้างต้น สะท้อนวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยที่มีมาในอดีตจนถึงปัจจุบัน หลายสำนวนกำลังจะเลือนหายไปจากคนรุ่นใหม่ที่ไม่รู้จักสำนวนไทยเก่า ๆ เหล่านั้น ทำให้ไม่นิยมใช้ในปัจจุบัน การศึกษาและเผยแพร่การใช้สำนวนเก่าและใหม่ จึงทำให้เห็นลักษณะร่วมกันของการสื่อความหมายในภาษาที่สะท้อนสังคมยุคนี้ได้เป็นอย่างดี

7. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 7.1 การศึกษาการใช้คำว่า “กิน” ในบริบททางสังคมไทยทั้งสี่ภาคในเชิงเปรียบเทียบหรือสะท้อนลักษณะร่วมกัน
- 7.2 การศึกษาการกลวิธีการสร้างและหรือการใช้ถ้อยคำสำนวนไทยใหม่ในสื่อออนไลน์ปัจจุบันเพื่อสะท้อนบริบทสังคมไทยยุคดิจิทัล
- 7.3 การนำความหมายของคำว่า กิน ในท้องถิ่นได้มาใช้ในชีวิตประจำวัน หรือผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อเผยแพร่อัตลักษณ์ด้านสำนวนภาษาของคนท้องถิ่น
- 7.4 การนำสำนวนไปใช้เพื่อลดการปะทะด้านวาจากรรม เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดหรือข้อบาดหมางในสังคม

8. เอกสารอ้างอิง

- กาญจนาคนันท์. (2523). **สำนวนไทย**. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี(ไทย-ญี่ปุ่น)
- เกรียงไกร พัฒนกุลโกเมธ. (2549). **แนวคิด บริบททางสังคมและบริบททางวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่ปรากฏในภาพยนตร์การ์ตูนของสตูดิโอจิบลิ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไซสิริ ปราโมช ณ อยุธยา. (2539). **การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำและความหมายของสำนวนไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฐิติวัฒน์ จตุรวิธวงศ์. (2546). **การวิเคราะห์ลักษณะและภาพสะท้อนจากสำนวนไทย**. สารนิพนธ์กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทิพย์สุภา นัยทรัพย์. (2535). **ภาษากวีวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภาษาและเอกสารวิชาการ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2517). **พื้นฐานการใช้ภาษา**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- พรทิพย์ ภัทธนาวิก. (2542). **ศิลปะการใช้ภาษา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา.
- รสริน ดิษฐบรรจง. (2550). **การใช้ภาษาและภาพสะท้อนสังคมวัฒนธรรมจากไดอารี่ออนไลน์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554**. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

มโนทัศน์เกี่ยวกับเสรีภาพด้านความรักในวรรณกรรมของมาลัย ชูพินิจ Concepts of Freedom of Love in Malai Chupinij's Literary Works

ณัชรดา สมสิทธิ์^{1*} และวิมลมาศ ปฤชากุล²
Natrada Somsith^{1*} and Wimonmas Paruchakul²

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง มโนทัศน์เกี่ยวกับเสรีภาพด้านความรักในวรรณกรรมของมาลัย ชูพินิจ นี้ มุ่งพิจารณาถึงการนำเสนอ มโนทัศน์เกี่ยวกับเสรีภาพด้านความรักที่ปรากฏในบันเทิงคดีประเภทเรื่องสั้นและนวนิยายของมาลัย ชูพินิจ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การตระหนักถึงเสรีภาพของมนุษย์ถือเป็นมโนทัศน์ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคมไทยหลังจากการปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทย มโนทัศน์ดังกล่าวส่งอิทธิพลให้นักประพันธ์ในพ.ศ. 2470 - 2479 หลายคนเริ่มนำเสนอประเด็นเรื่องเสรีภาพของมนุษย์ในงานวรรณกรรมของตน โดยเชื่อมโยงมโนทัศน์เรื่องเสรีภาพเข้ากับบริบทสังคมไทยในขณะนั้น มาลัย ชูพินิจเป็นนักประพันธ์ท่านหนึ่งที่ตอบรับมโนทัศน์เรื่องเสรีภาพจากตะวันตก และแสดงมโนทัศน์ดังกล่าวไว้ในงานประพันธ์ของตนเช่นกัน โดยได้เสนอว่ามนุษย์ควรมีเสรีภาพในการตัดสินใจเลือกดำเนินชีวิต หรือแสดงความรักตามความต้องการของตนเอง และสิ่งที่ขัดขวางไม่ให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอย่างมีเสรีภาพก็คือ ประเพณีและค่านิยมแบบจารีต ซึ่งเป็นเสมือนกฎเกณฑ์ที่ควบคุมสังคม อย่างไรก็ตาม มาลัย ชูพินิจได้ชี้ให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตอย่างมีเสรีในฐานะปัจเจกบุคคล และการใช้อารมณ์รักเป็นเครื่องนำทางชีวิตเพียงอย่างเดียวอาจไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุด เนื่องจากมนุษย์ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้น การดำเนินชีวิตอย่างมีเสรีภาพควบคู่กับคำนึงถึงกฎเกณฑ์ทางสังคม โดยเฉพาะระบบศีลธรรมที่สังคมไทยยึดถือจึงเป็นสิ่งที่ควรตระหนัก ซึ่งมีมโนทัศน์ของมาลัย ชูพินิจดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานมโนทัศน์ใหม่จากตะวันตกและมโนทัศน์แบบจารีตของไทยเข้าด้วยกัน

คำสำคัญ: มโนทัศน์, เสรีภาพด้านความรัก, วรรณกรรมของมาลัย ชูพินิจ

Abstract

“Concepts of Freedom of love in Malai Chupinij's Literary Works” aim to study the concepts of freedom in living and love which reflect in Malai Chupinij literary works. The study found that the concept of freedom is a concept from the West that influenced the people of Thai society after the reform of education in Thailand. The authors in the period 1927 onwards began to mention the concept of freedom in their literatures and connected the concept of freedom with the Thai society context at that time. Malai Chupinij is a novelist who embraced a new idea from the West and also demonstrated this idea in his literary works. Proposes that

¹ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

* Corresponding author, E-mail : mynatrada@hotmail.com

human beings should have the freedom to make decisions, choose to live or show love according to their own needs and what prevents humans from living with freedom is tradition values which is like the rules governing society. However, Malai Chupinij pointed out that living free as an individual Use only emotions to guide life, not the most accurate thing. Because humans are still a part of society Therefore, living with freedom coupled with consideration of the moral system that Thai society adheres to is a good practice. These characteristics reflect the merging of Western concepts and Thai traditional concepts.

Keywords: Concept, Freedom of love, Malai Chupinij's Literary Works

1. บทนำ

ปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและตลอดรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถือเป็นช่วงเวลาในประเทศไทยมีการปรับตัวครั้งสำคัญ ทั้งในด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้มีสาเหตุมาจากอิทธิพลของลัทธิจักรวรรดินิยม และการล่าอาณานิคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ผลจากอิทธิพลดังกล่าวทำให้ชนชั้นนำของไทยเริ่มตระหนักถึงอำนาจของชนชาติตะวันตก และเริ่มเรียนรู้วิทยาการ วัฒนธรรม และมโนทัศน์จากตะวันตกมากขึ้น (ชาลววิทย์ เกษตรศิริ, 2559, น.14-17) เพื่อนำมาปรับใช้กับสภาพสังคมไทย และเพื่อแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีอารยธรรม มีความเจริญเช่นกัน (นพพร ประชากุล, 2552 : น.207) ซึ่งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวได้ส่งผลต่อชาวไทยทั้งทางด้านวิถีคิด วิธีการดำเนินชีวิต และระบบโครงสร้างทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงประเทศเพื่อให้ทัดเทียมกับตะวันตกทำให้ชาวไทยต้องเรียนรู้แนวคิดหรือมโนทัศน์สมัยใหม่จากชาวตะวันตกหลายประการ มโนทัศน์หนึ่งที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในสังคมไทยก็คือ มโนทัศน์เรื่องเสรีภาพของมนุษย์ มโนทัศน์ดังกล่าวเป็นมโนทัศน์ที่สำคัญอย่างมากโดยเฉพาะในช่วงพ.ศ. 2470 – 2480 ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้คนในสังคมไทยส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนแบบตะวันตก ได้เรียนรู้แนวคิดจากตะวันตก บริบทสังคมตะวันตก และวิถีการดำเนินชีวิตของชาวตะวันตกมากขึ้น ทำให้ชาวไทยโดยเฉพาะกลุ่มปัญญาชนและนักประพันธ์เริ่มเปรียบเทียบสภาพสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ในปัจจุบันกับสภาพสังคมตะวันตก และเริ่มตั้งคำถามว่าเหตุใดมนุษย์จึงไม่สามารถดำเนินชีวิตตามความต้องการของตนเองได้ และเริ่มต้นทบทวนว่าสิ่งใดหรือปัจจัยใดบ้างที่เป็นข้อจำกัดหรือขัดขวางมนุษย์ทำให้มนุษย์ไม่มีอิสระในการดำเนินชีวิต

การหาสาเหตุและการตอบคำถามว่าเหตุใดหรือปัจจัยใดบ้างที่จำกัดอิสรภาพและเสรีภาพของมนุษย์ได้กลายมาเป็นประเด็นสำคัญที่ปัญญาชนและนักประพันธ์ในยุค 2470 นำมากล่าวถึงในผลงานของตน โดยต่างก็มีมุมมองต่ออุปสรรคที่ลดทอนเสรีภาพของมนุษย์แตกต่างกันไป เช่น *ศรีบูรพา* เชื่อว่าระบบชนชั้นได้สร้างความไม่เท่าเทียมและจำกัดเสรีภาพในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ดังที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง “ลูกผู้ชาย” *หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง รัตพัฒน* เชื่อว่าค่านิยมแบบจารีต เช่น การมีภรรยาหลายคน รวมทั้งมโนทัศน์ต่อ “เจ้า” ในสังคมไทยเป็นอุปสรรคทำให้ผู้ที่มิสถานะเจ้าไม่สามารถใช้ชีวิตอย่างเสรีดังที่ตนเองต้องการ ดังที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง “ละครแห่งชีวิต” และ *ดอกไม้สด* เชื่อว่าจารีตประเพณีคลุมถุงชนเป็นสิ่งที่จำกัดเสรีภาพในการเลือกคู่ครองของผู้หญิงในสังคมไทย ดังที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง “ศัตรูของเจ้าหล่อน” เป็นต้น

มาลัย ชูพินิจเป็นนักประพันธ์อีกท่านหนึ่งที่เริ่มตั้งคำถามว่าแท้จริงแล้วมนุษย์สามารถดำรงชีวิตตามที่ต้องการได้หรือไม่ และพยายามตอบคำถามว่าเหตุหรือปัจจัยใดบ้างที่จำกัดของเขตในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ไม่ให้มีเสรีภาพในการดำเนินชีวิตได้อย่างที่ตนเองต้องการ ซึ่งปัจจัยที่มาลัย ชูพินิจเห็นว่าเป็นสิ่งที่ขัดขวางไม่ให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตตามที่ตนเองต้องการก็คือกฎเกณฑ์ทางสังคม เช่น ค่านิยม ประเพณีที่เกิดขึ้นจากมโนทัศน์แบบจารีต สิ่งเหล่านี้ได้จำกัดให้มนุษย์ไม่สามารถมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิตตามที่ตนเองต้องการได้ มาลัย ชูพินิจได้ใช้ “ความรัก” มาเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงเสรีภาพ และเสนอว่า มนุษย์ควรมีเสรีภาพในการแสดงความรัก ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย เด็กหรือผู้ใหญ่ เชื่อพระวงศ์หรือประชาชนทั่วไป ก็ควรมีเสรีภาพตามที่มนุษย์พึงมีอย่างเท่าเทียมกัน เนื่องจากกฎเกณฑ์ ค่านิยม หรือบทบาททางสังคมนั้นเป็นเพียงสิ่งที่ผู้คนในสังคมกำหนดขึ้นภายหลังเท่านั้น

การนำเสนอมโนทัศน์เกี่ยวกับเสรีภาพด้านความรักของมาลัย ชูพินิจนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของมโนทัศน์จากตะวันตกที่มีต่อผู้ประพันธ์ และเป็นที่มาของการวิพากษ์วิจารณ์จารีตประเพณีที่ลิดรอนเสรีภาพของมนุษย์หลายประการ โดยเฉพาะเสรีภาพของผู้หญิง ในนวนิยายเรื่อง *เกิดเป็นหญิง* เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มาลัย ชูพินิจได้แสดงให้เห็นถึงภาพของผู้ที่เลือกดำเนินชีวิตอย่างมีเสรีภาพ หรือดำเนินชีวิตตามความต้องการของตนเอง และกระทำตามจิตใจของตนเองอย่างเสรี หากแต่ก็ต้องประสบกับชีวิตที่ล้มเหลวไว้เช่นกัน ดังเช่นที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง *แผ่นดินของเรา* และ *ชั่วฟ้าดินสลาย* ซึ่งการนำเสนอภาพด้านบวกและภาพด้านลบดังที่ปรากฏในนวนิยายที่ยกตัวอย่างข้างต้นนี้อาจสะท้อนให้เห็นว่ามาลัย ชูพินิจอาจไม่ได้ตอบรับหรือชื่นชมมโนทัศน์เกี่ยวกับเสรีภาพทั้งหมด

การศึกษาถึงมโนทัศน์เกี่ยวกับเสรีภาพด้านความรักในวรรณกรรมของมาลัย ชูพินิจจึงอาจทำให้เข้าใจถึงทรรศนะของนักประพันธ์ท่านนี้ที่มีต่อแนวคิดเรื่องเสรีภาพซึ่งเป็นแนวคิดจากตะวันตก และเห็นถึงการถ่ายทอดมโนทัศน์เกี่ยวกับเสรีภาพ ด้านการแสดงความรักของมนุษย์ในบริบทสังคมไทย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงมโนทัศน์เกี่ยวกับเสรีภาพด้านความรักในวรรณกรรมของมาลัย ชูพินิจ

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

การแสดงออกทางความคิดและการมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิตของตนเองเป็นมโนทัศน์ใหม่ที่เกิดจากแนวคิดเรื่องเสรีภาพ ซึ่งถือเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลและก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในดินแดนตะวันตก ทั้งในด้านความนึกคิดและปรากฏการณ์ทางสังคม โดยภัทรพร สิริกาญจน (2556: น.155) ได้อธิบายถึงแนวคิดเรื่องเสรีภาพตามความหมายของชาวตะวันตกว่า หมายถึง สภาพที่บุคคลมีสิทธิที่จะกระทำการใดๆ ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพทางการพูดและการเขียน เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการค้าขาย เสรีภาพในการเลือกอาชีพการงาน เสรีภาพทางการเมือง ทั้งนี้ ยุคติ มุกดาวิจิตร (2555: น.122) ได้สำรวจความหมายของคำว่าเสรีภาพพบว่า คำว่าเสรีภาพในภาษาอังกฤษนั้นหมายถึง ความเป็นอิสระ (Freedom) ในขณะที่ภาษาไทยมีการกำหนดคำว่าเสรีภาพในหลายความหมาย โดยความหมายที่หนึ่งหมายถึงการ “ทำได้ตามใจตัว” และความหมายที่สอง หมายถึง “ความเป็นใหญ่ ความเป็นไทแก่ตัว การปกครองตนเอง” ซึ่งความหมายที่สองนั้นต่างจากความหมายของคำว่า Free แต่คล้ายคลึงกับคำว่า liberty หรือการมีเสรีหรือเป็นอิสระชนมากกว่า ซึ่งความหมายข้างต้นชี้ให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องเสรีภาพเป็นมโนทัศน์จากตะวันตก และไม่มี ความหมายที่ชัดเจนตรงตัว ดังนั้น การนิยามความหมายของเสรีภาพในสังคมไทยนั้นเป็นการประมวลนัยความหมายของคำว่า Freedom และ Liberty

เข้าด้วยกัน โดยใช้เพื่อหมายถึง สภาพที่บุคคลมีอิสระ มีอำนาจเหนือตนเอง และสามารถเลือกกระทำตามความต้องการของตนเองได้

ที่มาของแนวคิดเรื่องเสรีภาพมีต้นกำเนิดมาจากความรู้สึกต่อต้านมโนทัศน์และวิถีชีวิตแบบจารีตในสังคมตะวันตก โดยเฉพาะการต่อต้านอำนาจของคริสตจักร ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 และหันมาสนใจความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ซึ่งเชื่อในสิ่งที่พิสูจน์ได้ เกิดเป็นยุคแห่งการรู้แจ้งหรือยุคมุขิธรรม (ฮนต วงศ์ยานนาวา, 2556) การต่อต้านอำนาจของคริสตจักรทำให้ชาวตะวันตกเริ่มสร้างสังคมและกฎเกณฑ์รูปแบบใหม่ขึ้น อย่างไรก็ตาม ระบบและกฎเกณฑ์ที่ถูกสร้างขึ้นในยุคแห่งการรู้แจ้งได้กลายเป็นกรอบที่จำกัดความนึกคิดและวิถีชีวิตของผู้คนเช่นเดียวกับที่ระบบกฎเกณฑ์ที่คริสตจักรเคยสร้างขึ้น ผู้คนจึงเริ่มมีผู้ต่อต้านการสร้างระบบต่อต้านกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมกำหนด เนื่องจากเชื่อว่าแท้จริงแล้วมนุษย์มีสถานะเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้น มนุษย์จึงควรมีเสรีภาพในการคิดและการดำเนินชีวิตของตนเอง ความต้องการเป็นอิสระจากกฎเกณฑ์ทางสังคมนี้ทำให้มนุษย์หันหลังให้กับกฎเกณฑ์ทางสังคมและกลับไปให้ความสำคัญต่อสภาวะธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์มากขึ้น

การยืนยันว่ามนุษย์มีสถานะเป็นปัจเจกบุคคลทำให้ฌ็อง ฌาร์ค รูโซ เสนอทัศนะเกี่ยวกับเสรีภาพโดยระบุไว้ในข้อเขียนเรื่องสัญญาประชาคมว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับเสรีภาพในการดำเนินชีวิต เสรีภาพเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ หากแต่เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคม เกิดการลิดรอนหรือเบียดเบียนเสรีภาพของแต่ละบุคคลขึ้น ดังนั้น มนุษย์จึงตกลงร่วมกันที่จะมอบหรือยอมสูญเสียเสรีภาพบางส่วนของตนเองไปให้แก่บุคคลหรืออำนาจที่ชอบธรรม เพื่อใช้ปกครองกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน (Jean-Jacques Rousseau, ออนไลน์: น.6) ข้อเขียนของนักปรัชญาชาวตะวันตกผู้นี้ถือเป็นมโนทัศน์ใหม่ที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อปัญญาชนทั้งในวงกว้าง ทำให้ผู้คนในสังคมตะวันตกตระหนักว่าตนเองมีเสรีภาพ หากแต่มนุษย์เลือกที่จะหยิบบิ้นเสรีภาพของตนเองให้กับผู้อื่นเพื่อความสงบสุขของสังคมด้วยตนเอง มโนทัศน์เรื่องเสรีภาพของรูโซ มุ่งชี้ให้เห็นความสำคัญและความสามารถของมนุษย์ตามแนวคิดมนุษยนิยม

การระบุว่ามนุษย์มีสถานะเป็นปัจเจกบุคคลทำให้มนุษย์ให้ความสำคัญต่อความรู้สึกและความต้องการของตนเองมากขึ้น ดังที่ รูโซเสนอว่า เงื่อนไขที่กำหนดให้มนุษย์มีชีวิตรอดหรือไม่ นั่นไม่ใช่การรู้จักใช้เหตุผล แต่เป็นอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์เอง เช่น ความกลัว ความหิวโหย ความรักชีวิต เป็นต้น การให้ความสำคัญต่ออารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์นี้ได้ยกสถานะให้มนุษย์มี “ตัวตน” เกิดเป็นการกำหนดลักษณะของมนุษย์แบบชัดตรงข้ามระหว่างปัจเจกและสังคม โดยรูโซกำหนดให้มนุษย์ใน 2 ลักษณะคือ มนุษย์ที่มีลักษณะเป็นปัจเจกคือมนุษย์แห่งธรรมชาติ และมนุษย์ที่ให้ความสำคัญต่อสังคมคือมนุษย์แห่งมนุษย์ (วารสารหนังสือใต้ดิน 2554: น.17-20) มโนทัศน์ของรูโซมีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคมสมัยใหม่ และกลายเป็นต้นธารของแนวคิดแบบโรแมนติคนิยม ซึ่งให้ความสำคัญกับความสำคัญกับตัวตนของมนุษย์ มากกว่าการให้ความสำคัญกับกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดขึ้น ซึ่งการให้ความสำคัญกับตัวตนของมนุษย์นี้หมายรวมถึงการให้ความสำคัญต่ออารมณ์ ความรู้สึก ความฝัน จินตนาการ และความต้องการของมนุษย์ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวข้างต้นถูกนำมาถ่ายทอดผ่านทัศนะของตัวละครที่มีอุดมคติในการดำเนินชีวิตของตนเอง ดำเนินชีวิตอย่างเสรี คิดและกระทำตามอารมณ์ความรู้สึกของตนเองมากกว่ากฎเกณฑ์ที่สังคมหรือบุคคลอื่นเป็นผู้สร้างขึ้น

ทั้งนี้ การแสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีเสรีภาพในการคิด การดำเนินชีวิต และการมีความรักอย่างอิสระในฐานะปัจเจกชน การให้ความสำคัญกับอารมณ์ความรู้สึกตามธรรมชาติของมนุษย์ และการต่อต้านกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ขัดขวางการดำเนินชีวิตอย่างอิสระของมนุษย์ได้กลายเป็นมโนทัศน์สำคัญที่ส่งอิทธิพลต่อการนำเสนอผลงานของนักประพันธ์ อย่างไรก็ตาม นักประพันธ์แต่ละท่านได้นำเสนอมโนทัศน์เกี่ยวกับเสรีภาพในประเด็นที่แตกต่างกันไปตาม

ความสนใจของตนเอง ซึ่งมาลัย ชูพินิจได้ให้ความสำคัญต่อเสรีภาพในการดำเนินชีวิตของมนุษย์และการแสดงความรักในบริบทของสังคมไทย

4. ขอบเขตงานวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งพิจารณาถึงมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับเสรีภาพด้านความรักวรรณกรรมบันเทิงคดีประเภทเรื่องสั้น และนวนิยายของมาลัย ชูพินิจ ทั้งนี้ จากการพิจารณาพบว่าวรรณกรรมที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการดำเนินชีวิตของมนุษย์และการแสดงความรักเป็นสาระสำคัญของเรื่อง และปรากฏการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับเสรีภาพของมนุษย์ที่ขัดแย้งกับกฎเกณฑ์ทางสังคม มีดังต่อไปนี้

4.1 เกิดเป็นหญิง	ตีพิมพ์ครั้งแรก ปีพ.ศ. 2472
4.2 ธาตุรัก	ตีพิมพ์ครั้งแรก ปีพ.ศ. 2475
4.3 สุวีณาตกลงใจ	ตีพิมพ์ครั้งแรก ปีพ.ศ. 2480
4.4 แผ่นดินของเรา	ตีพิมพ์ครั้งแรก ปีพ.ศ. 2486
4.5 ทาสประเพณี	ตีพิมพ์ครั้งแรก ปีพ.ศ. 2505

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 **มโนทัศน์** หมายถึง ความนึกคิดรวบยอดที่เกิดจากการการเรียนรู้ การรวบรวมข้อมูล และการตีความของบุคคลนั้นๆ เป็นความเข้าใจที่ผู้ประพันธ์มีต่อลักษณะทางรูปธรรมและนามธรรมบางประการ ทั้งนี้ แม้ว่าตัวหมายจะเป็นสิ่งเดียวกัน หากแต่มโนทัศน์ของแต่ละบุคคลต่อตัวหมายนั้นอาจแตกต่างกันไปได้

5.2 **เสรีภาพ** หมายถึง สภาพที่บุคคลจะกระทำการใด ๆ ตามความปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เป็นบุคคลที่มีอิสระทางด้านความคิดและการประพฤติตนในฐานะปัจเจกชน มีอำนาจเหนือตนเอง และสามารถเลือกกระทำตามความต้องการของตนเองได้ ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของบุคคลใดหรือสิ่งอื่นใด ไม่ว่าจะเป็นกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดขึ้น เช่น กฎหมาย ค่านิยม หรือ ประเพณี

6. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ได้กำหนดในการศึกษาครั้งนี้ จากนั้นนำมาประมวลเป็นกรอบความคิดเพื่อใช้ในการดำเนินการวิจัย แหล่งข้อมูลได้แก่ งานวรรณกรรมของมาลัย ชูพินิจ ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๐ – พ.ศ. ๒๕๑๔ รวม ๕๔ เรื่อง คัดเลือกเนื้อหาที่มีแก่นเรื่องเกี่ยวข้องกับการแสดงเสรีภาพด้านการแสดงความรัก รวบรวมผลที่ได้จากการศึกษามานำเสนอในลักษณะการพรรณนาวิเคราะห์ เพื่อสรุปและอภิปรายผลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมด พร้อมทั้งเสนอแนวทางอันเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจได้นำไปเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในหัวข้อเรื่องอื่นต่อไป

7. ผลการวิจัย

มาลัย ชูพินิจเป็นนักประพันธ์ที่มักตั้งคำถาม และแสดงทรรศนะเกี่ยวกับเสรีภาพของบุคคลในด้านการดำเนินชีวิต ตามความต้องการของตนเองอยู่เสมอ โดยนักประพันธ์ท่านนี้มักเสนอว่า มนุษย์ควรจะมีเสรีภาพที่จะดำเนินชีวิต หรือแสดงความรักได้ตามความต้องการของตนเอง เนื่องจากอารมณ์รักนั้นเป็นธรรมชาติพื้นฐานของ

มนุษย์ หากแต่ในสังคมไทยนั้น มนุษย์ไม่สามารถแสดงออกความรักอย่างที่ตนเองต้องการได้ทั้งหมด เนื่องจากมีสิ่งที่ขัดขวางไม่ให้นักศึกษามีเสรีภาพด้านความรัก นั่นก็คือ กฎเกณฑ์แบบจารีตต่างๆ ที่ชาวไทยปฏิบัติสืบต่อกันมาไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย จารีตประเพณี หลักศีลธรรม หรือกฎเกณฑ์สังคมกำหนดขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้แม้ว่าจะเกิดขึ้นจากการกำหนดของมนุษย์เอง หากแต่ก็กลายเป็นกรอบที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ให้ไม่สามารถดำเนินชีวิตตามความปรารถนาของตนเองได้ โดยปรากฏการณ์นำเสนอโน้ตทัศน์เกี่ยวกับเสรีภาพด้านความรักในประเด็นดังต่อไปนี้

7.1 เสรีภาพในการแสดงความรัก

มาลัย ชูพินิจได้หยิบยกประเด็นเกี่ยวกับเสรีภาพมานำเสนอตั้งแต่ปีพ.ศ. 2472 ซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้นอาชีพนักประพันธ์ โดยมาลัย ชูพินิจมักสะท้อนให้เห็นว่าเสรีภาพในสังคมไทยมักถูกจำกัดด้วยกรอบจารีตประเพณีทำให้ผู้คนในสังคมไม่สามารถดำเนินชีวิตตามที่จิตใจของตนเองต้องการได้ และได้หยิบยกประเด็นเกี่ยวกับความรักของผู้หญิงไทยที่ติดอยู่กับค่านิยมและกฎเกณฑ์ทางสังคมมากล่าวถึง โดยมาลัย ชูพินิจได้แสดงทัศนะว่า ผู้หญิงไทยถูกจำกัดเสรีภาพในด้านความรักอย่างมาก หากผู้หญิงไทยไม่กระทำตามกรอบจารีตประเพณีก็มักจะถูกตัดสินโดยสังคมว่าเป็นคนไม่ดี ไม่ว่าจะเป็นหญิงสาวจะมีสถานะทางสังคมอยู่ในระดับใดก็ตาม โดยมาลัย ชูพินิจสะท้อนทัศนะดังกล่าวผ่านตัวละคร “หม่อมเจ้าหญิงมารศรี” และ “ระย้า” ในนวนิยายเรื่อง “เกิดเป็นหญิง”

นวนิยายเรื่อง *เกิดเป็นหญิง* เป็นนวนิยายที่มาลัย ชูพินิจประพันธ์ไว้ในปีพ.ศ.2472 เนื้อหากล่าวถึงหม่อมเจ้าหญิงมารศรี เทพโกสินทร์ ซึ่งถูกกำหนดให้แต่งงานกับหม่อมเจ้าชายที่ “อวูโสคร่ำครี และนัยน์ตาปรีศคล้ายคนสูบฝิ่น หน้าหัก ปากเบี้ยว” (เกิดเป็นหญิง, 2516: น.29) เนื่องจากฐานันดรของทั้งสองเหมาะสมกัน ซึ่งขณะนั้นหม่อมเจ้าหญิงไม่สามารถที่จะแต่งงานกับชายที่ฐานันดรต่ำกว่าได้เพราะผิดกฎหมาย หม่อมเจ้าหญิงมารศรีไม่ยอมแต่งงานกับชายที่ตนเองไม่ได้รับรัก หากแต่ไม่สามารถขัดจารีตประเพณี และค่านิยมของสังคมได้ จึงดำเนินชีวิตด้วยความทุกข์ใจ ทั้งนี้ มาลัย ชูพินิจได้แสดงทัศนะที่ไม่เห็นด้วยต่อการปิดกั้นเสรีภาพในด้านความรักว่า แม้ว่าหญิงสาวที่มีสถานะสูงศักดิ์และเป็นที่ยกย่องเพียงใด หากพิจารณาในฐานมนุษย์ หญิงสาวที่มีสถานะสูงศักดิ์เหล่านั้นก็เป็นเพียงหญิงสาวที่น่าสงสารคนหนึ่งเท่านั้น ดังคำบรรยายของหม่อมเจ้าหญิงมารศรีดังนี้

“แทนที่จะอิจฉา จงสมเพชเวทนาเถิดค่ะ...ดิฉันอยู่ใกล้ชีวิตเจ้านายมานาน คนภายนอกอาจจะแลเห็นกันว่า เจ้าเป็นเทพสมมุติ แต่ภายในไม่ต่างอะไรเลยกับขอทานที่ควรจะปราณี คนธรรมดาอย่างเราย่อมมีสิทธิอิสระเสรีต่างกว่าเจ้า โลกนี้ทั้งโลกเป็นของเราเมื่อเวลาต้องการ แต่สำหรับเจ้า ไม่เป็นไทแก่ตัวพอที่จะเลือกได้เช่นนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกล้วนแต่เป็นความฝัน ล้วนแต่ประเพณีรื้อทองที่ความคิดวิถึการของข้าราชการบริพารจะประดิษฐ์ขึ้นสดุดี หรือประเคนให้ แม้หัวใจจะเรียกร้องถึงความอ่อนหวานของบทเพลงที่ไพเราะ ถึงความผาสุกสดชื่น สวยงาม ความหวัง และความปรารถนาที่คนเราเกิดมาพร้อมด้วยสิทธิของมนุษย์ที่เป็นเสรีเต็มที่พึงจะได้รับสักเพียงใดก็หาได้รับไม่ เหตุผลง่าย ๆ มีอยู่นิดเดียวเพราะเกิดมาผิดเป็นเจ้านั่น”

(เกิดเป็นหญิง, 2516: น.28-29)

ข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ยศศักดิ์ที่ผู้คนในสังคมกำหนดขึ้นทำให้มนุษย์ไม่มีเสรีภาพด้านความรัก โดยเฉพาะหญิงสาวชนชั้นสูง ซึ่งถูกกำหนดโดยกรอบจารีตประเพณี ทำให้หญิงสาวมีเสรีภาพน้อยกว่าสามัญชน เพียงเพราะสถานะทางสังคมที่สูงกว่า ซึ่งในมุมมองของหม่อมเจ้าหญิงมารศรีที่ได้รับการศึกษาจากคอนแวนต์และมีทัศนะ

แบบตะวันตกนั้นมองว่า สถานะทางสังคม และกรอบจารีตประเพณีนั้นทำให้ชนชั้นสูงไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเสรี

การแสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดของชนชั้นสูงดังที่ปรากฏข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงมโนทัศน์ของมาลัย ชูพินิจที่เชื่อว่า มนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในชนชั้นหรือสถานะใดก็ควรจะมีสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิต หรือมีความรักได้ตามที่ตนเองต้องการ เพราะทุกคนต่างก็เป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน การกำหนดกรอบจารีตประเพณี หรือค่านิยมแบบเดิมไม่ควรจะเป็นเงื่อนไขที่ทำให้มนุษย์มีเสรีภาพที่ไม่เท่ากัน โดยมโนทัศน์ดังกล่าวผ่านหม่อมเจ้าหญิงที่ไม่สามารถดำเนินชีวิตหรือมีความรักได้ตามความต้องการของตนเองเพราะมีชาติกำเนิดเป็นเจ้า หากแต่ความเป็นจริงแล้วหม่อมเจ้าหญิงมารศรีก็มีสถานะเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับบุคคลอื่นๆ มีความคิดความฝัน และมีความปรารถนาที่จะแต่งงานกับคนที่ตนเองพึงพอใจเช่นเดียวกัน

นอกจากการแสดงทัศนะดังกล่าวผ่านตัวละครหม่อมเจ้าหญิงมารศรีซึ่งต้องแต่งงานกับหม่อมเจ้าเนื่องจากมีศักดิ์เสมอกันแล้ว มาลัย ชูพินิจยังชี้ให้เห็นว่าหญิงสาวสามัญชนก็ถูกกำหนดโดยกรอบจารีตประเพณี จนทำให้ไม่มีเสรีภาพด้านความรักเช่นเดียวกัน โดยกรอบที่กำหนดให้หญิงสาวสามัญชนไม่สามารถมีความรักได้อย่างที่ตนเองต้องการ ก็คือค่านิยมเรื่องความกตัญญูที่บุตรสาวจะต้องมีต่อครอบครัว ทำให้หญิงสาวสามัญชนยอมจำนนต่อประเพณีคลุมถุงชน ซึ่งประเพณีดังกล่าวเป็นการจำกัดอำนาจในการตัดสินใจของผู้หญิง และเป็นการยกอำนาจในการตัดสินใจด้านความรักให้แก่ผู้อื่น โดยมาลัย ชูพินิจเสนอแนวคิดดังกล่าวผ่านหญิงสาวชื่อ ระยับ ซึ่งเป็นสหายร่วมโรงเรียนของหม่อมเจ้าหญิงมารศรี ระยับเป็นสามัญชนจากครอบครัวที่ประกอบอาชีพค้าขาย และต้องเข้าพิธีแต่งงานเพื่อ “ความเป็นปีกแผ่นมั่นคงของตระกูล” (เกิดเป็นหญิง, 2516: น.67) ระยับไม่ต้องการแต่งงานกับชายหนุ่มที่บิดาเลือกให้ แต่เธอไม่สามารถปฏิเสธความต้องการของบิดามารดาได้ เนื่องจากการปฏิเสธความต้องการหรือความหวังดีของบุพการีหมายถึงการ “อกตัญญู” ซึ่งค่านิยมเรื่องความกตัญญูและการตอบแทนพระคุณบิดามารดาเป็นค่านิยมที่ชาวไทยให้ความสำคัญอย่างมาก โดยมาลัย ชูพินิจได้บรรยายเกี่ยวกับการยอมจำนนต่อค่านิยมแบบจารีตของหญิงสาวไว้ว่า

“พิจารณากันอย่างเที่ยงธรรมแล้ว ฐานะระหว่างเราเกือบไม่ต่างอะไรกันเลย...เพียงแต่ท่านหญิงเป็นเจ้าและหม่อมฉันเป็นลูกสาวของคนสามัญ ถึงกระนั้นเราก็ต้องตกเป็นทาสพลีแก่ประเพณี และกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่พวกผู้ชายสร้างขึ้นตลอดไป สำหรับท่านเขาให้ราชประเพณี ในขณะที่หม่อมฉัน เขาประเคนหน้าที่ความกตัญญูและความเชื่อฟังให้เสียจนรับไม่ไหว และเราจำต้องยอมรับ

หม่อมฉันรู้สึกว่ามีอันออกจะเป็นการเสียสละที่มากมายพอใช้อยู่ เพราะมันหมายถึงการสูญเสียวัยสาว วัยรัก และวัยฝันของหม่อมฉัน ตลอดจนทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้ชีวิตของผู้หญิงเรามีค่าแก่การอยู่ หม่อมฉันไม่อยากจะทุ่มออกชกหัวด้วยความน้อยเนื้อต่ำใจว่าตกเป็นทาสของประเพณีชายลูกสาว

...

ตกลงเวลานี้ ชีวิตสาวซึ่งเป็นเสรีของหม่อมฉันได้ปิดฉากลงแล้วเหลืออยู่ก็แต่ชีวิตของเมียที่ปราศจากความรักและแม่ผู้อาจจะมีลูกที่ไม่พึงปรารถนาต่อไป”

(เกิดเป็นหญิง, 2516: น.66-69)

ข้อความปรับทุกข์ของระยับแสดงให้เห็นมโนทัศน์ของมาลัย ชูพินิจที่เชื่อว่ากฎเกณฑ์และค่านิยมแบบจารีตได้กลายเป็นสิ่งที่กีดขวางเสรีภาพด้านความรักของผู้หญิง ไม่ว่าจะเป็นสถานะทางสังคม หรือค่านิยมเกี่ยวกับความกตัญญูทำให้ผู้หญิงไม่สามารถมีความรักได้อย่างเสรี แม้ว่าเสรีภาพในด้านความรักควรจะเป็นสิทธิที่มนุษย์ทุกคนพึงมีอย่างเท่าเทียมกัน

การให้ความสำคัญต่อเสรีภาพในด้านความรัก โดยชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในเพศสภาพใด มาจากชนชั้นใดของสังคม และเติบโตมาในค่านิยมประเพณีแบบใดก็ควรที่จะมีสิทธิในการเลือกดำเนินชีวิตตามที่ตนเองต้องการ ดังที่ปรากฏในวรรณกรรมของมาลัย ชูพินิจนี้ ถือเป็นมโนทัศน์สมัยใหม่เกิดจากการพิจารณามนุษย์โดยมีพื้นฐานว่า มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันตามธรรมชาติ และจารีตประเพณีหรือค่านิยมต่างๆ เป็นสิ่งที่สังคมกำหนดเท่านั้น ซึ่งมโนทัศน์เกี่ยวกับเสรีภาพในด้านความรักที่ปรากฏในงานของมาลัย ชูพินิจนี้คล้ายคลึงกับแนวคิดเรื่องเสรีภาพของมนุษย์ของฌ็อง ฌาร์ค รูโซเชื่อว่าเสรีภาพเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด หากแต่การปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในสังคมทำให้มนุษย์สูญเสียเสรีภาพของตนเองไป เนื่องจากเงื่อนไขที่สังคมกำหนดขึ้น ซึ่งการสูญเสียเสรีภาพในด้านความรักถือเป็นการลดทอนความเป็นมนุษย์ที่มีเสรีให้ไปเป็นทาสของประเพณี ดังนั้น ชะตาชีวิตของท่านหญิงและระยับจึงเป็นสิ่งมาลัย ชูพินิจเห็นว่า “น่าเศร้า” และชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของเสรีภาพในสังคมไทยอันเกิดจากมโนทัศน์แบบจารีตดังปรากฏข้างต้น

7.2 หัวใจ คือ สัญลักษณ์แสดงถึงเสรีภาพด้านความรัก

มาลัย ชูพินิจเน้นย้ำว่า ความรักหรืออารมณ์รักถือเป็นความรู้สึกอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่มีใครสามารถกำหนดหรือบังคับได้ หากแต่ด้วยประเพณีและค่านิยมในสังคมไทย เช่น ค่านิยมเรื่องความกตัญญู หรือประเพณีการคลุมถุงชน ได้กลายเป็นสิ่งที่ขัดขวางไม่ให้นักเขียนสามารถแสดงความรักอย่างอิสระได้ มนุษย์จึงต้องแยกจิตใจและร่างกายออกจากกัน เพื่อให้จิตใจมีเสรีภาพในการรัก และให้ร่างกายสนองตอบต่อค่านิยม หรือประเพณีที่สังคมกำหนดขึ้น

การแบ่งแยกความรู้สึกในจิตใจและร่างกายออกจากกัน โดยกำหนดให้จิตใจมีเสรีภาพในการรัก และร่างกายเป็นเครื่องตอบสนองค่านิยมและประเพณีในสังคมนี้ปรากฏอยู่ในนวนิยายเรื่อง “ธาตุรัก” ซึ่งกล่าวถึงสิวลีหญิงสาววัยรุ่นที่มีความรักต่อไพจิตร หากแต่ต้องแต่งงานกับชวลิต เนื่องจากผู้ใหญ่เห็นว่าเหมาะสมกัน สิวลีจึงปรารถนาตนเองว่า ตนเองนั้นกำลังจะขาดอิสรภาพเนื่องจากต้องแต่งงานกับคนที่ไม่ได้รัก อย่างไรก็ตาม การแต่งงานนั้นจะเป็นพันธะทางร่างกายเท่านั้น หากแต่หัวใจของเธอนั้นเป็นเสรีภาพที่ไม่มีใครสามารถกำหนดหรือบังคับได้ ดังข้อความที่ว่า

“อนิจจา! นี้อฉันเป็นหญิงที่ทำการวิวาห์แล้วหรือ หมดสิทธิ์หมดอิสระที่จะต้องได้ตามชอบใจและหรือนอกจากชวลิต จริงอยู่ หน้าที่ที่ได้บังคับเสียแล้วว่าฉันต้องล้มไพจิตร จะต้องรักต้องนับถือต้องฟังแต่ชวลิต เธอเป็นผู้มีสิทธิ์ในอฉันแล้วนับตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ทราบกาลอวสาน ร่างกายของอฉันเป็นสิทธิ์ของเธอจริง...พระผู้เป็นเจ้าของฉันเป็นพยานเกิด! แต่ส่วนหัวใจ ทำอย่างไรฉันก็มีสิทธิ์ไม่ได้”

(ธาตุรัก, 2523: น.145)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่ามาลัย ชูพินิจแบ่งแยกเรื่องความรักและการแต่งงานออกจากกัน และสร้างจินตภาพต่อร่างกายเป็นเสมือนสิ่งของผู้หญิงไม่มีอำนาจรักษาไว้ได้ สามารถตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้อื่นได้โดยผ่านการแต่งงาน หรือการคลุมถุงชน ในขณะที่หัวใจซึ่งในที่นี้หมายถึงความรักหรืออารมณ์รักยังคงเป็นเอกลักษณ์ของบุคคลแต่ละคนอยู่เช่นเดิม หัวใจจึงเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ที่แสดงถึงเสรีภาพด้านความรักของมนุษย์

ทั้งนี้ การแบ่งแยกร่างกายกับจิตใจออกจากกันนี้ เป็นการแสดงถึงมโนทัศน์ความรักแบบสมัยใหม่ โดยใช้ให้เห็นว่าความรักเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เป็นอารมณ์ที่เกิดจากจิตใจของมนุษย์เอง ไม่เกี่ยวข้องกับค่านิยมหรือประเพณีที่สังคมกำหนด การอธิบายถึงความรักดังที่ปรากฏข้างต้นเป็นเสมือนการกำหนดให้ความรักเป็นการแสดงออกถึงเสรีภาพของมนุษย์ที่สังคมหรือบุคคลอื่นไม่สามารถเข้ามาควบคุมได้ และเป็นการแสดงให้เห็นถึงมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลอีกด้วย

7.3. ความตายดีกว่าการอยู่อย่างไม่มีเสรีภาพ

นอกจากการแสดงให้เห็นว่าเสรีภาพของมนุษย์คือสิ่งสำคัญ มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใดก็ควรจะต้องมีเสรีภาพที่เท่าเทียมกันแล้ว มาลัย ชูพินิจ ยังได้แสดงให้เห็นอีกด้วยว่า หากมนุษย์ไม่สามารถดำเนินชีวิตอย่างที่ตนเองต้องการได้ ความตายอาจดีกว่าอยู่อย่างไม่มีเสรีภาพ เนื่องจากความตาย หมายถึง การหลุดพ้นจากกฎเกณฑ์ทางสังคมทั้งปวง โดยมาลัย ชูพินิจกล่าวถึงประเด็นนี้ในเรื่องสั้น “สุวัฒน์ตกลงใจ” ซึ่งมีเนื้อหากล่าวถึง “สุวัฒน์” เด็กสาวที่ศึกษาอยู่ในระดับมัธยม เธอรับจดหมายติดต่อกับนิสิตหนุ่มในรั้วมหาวิทยาลัย ระบุว่าพึงพอใจในตัวสุวัฒน์ และคาดหวังที่จะมีอนาคตร่วมกัน หากแต่บิดามารดา รวมทั้งครูของสุวัฒน์ ซึ่งอยู่ในสถานะผู้ปกครองทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนกลับมองว่า “ลูกสาวรื้ออ่านคบผู้ชายพ่ายเรือ” (สุวัฒน์ตกลงใจ, 2538: น.172) และเห็นว่าการติดต่อกันระหว่างชายหนุ่มและเด็กสาวเป็นสิ่งที่ไม่ดีไปจากค่านิยมในสังคมไทย ซึ่งมองว่าผู้หญิงไม่ควรแสดงออกเรื่องความรัก และควรปล่อยให้ผู้ปกครองเป็นผู้ดูแลเรื่องคู่ครองให้ เมื่อสุวัฒน์มีท่าทีที่ผิดไปจากค่านิยมของสังคม ว่าเด็กผู้หญิงที่ดีจะต้องเก็บกิริยา และไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องความรัก บิดา มารดา และคุณครูจึงมีท่าทีเฉยชา กับสุวัฒน์ สุวัฒน์จึงตัดสินใจฆ่าตัวตายโดยการกินยานอนหลับเกินขนาด และเสียชีวิตในที่สุด

มาลัย ชูพินิจได้ระบุสาเหตุที่ทำให้สุวัฒน์ตัดสินใจฆ่าตัวตายว่า เกิดจากมโนทัศน์แบบจารีตของมารดาของหญิงสาวเองที่ “ยึดคติเก่ามาแต่ดั้งเดิมว่าหญิงสาวไม่ควรจะติดต่อกับผู้ชายคนใด เว้นแต่คนที่คุณพ่อคุณแม่เลือกให้” (สุวัฒน์ตกลงใจ, 2538: น.173) ทรรศนะของมารดาสุวัฒน์แสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์แบบจารีต ซึ่งเป็นมโนทัศน์หลักของผู้คนในสังคมไทยที่เชื่อว่าการคบหากันระหว่างหนุ่มสาวเป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวัง เนื่องจากหญิงสาวอาจเสียชื่อเสียงหรือมีปัญหาชู้สาวจากการคบเพื่อนต่างเพศ ซึ่งมาลัย ชูพินิจ ได้แสดงทรรศนะที่ขัดแย้งกับมโนทัศน์หลักของสังคมไทยว่า แม้ว่าสุวัฒน์จะเป็นเด็กหญิง แต่ก็มีสถานะเป็นมนุษย์คนหนึ่งเช่นเดียวกับมนุษย์คนอื่นๆ ดังนั้น สุวัฒน์จึงควรมีเสรีภาพในการทำความรู้จักบุคคลที่ตนเองต้องการ ดังคำบรรยายดังต่อไปนี้

“เด็กสาวควรจะมีสิทธิ์เสรีภาพในการคบเพื่อนต่างเพศเท่าๆ กับเด็กผู้ชาย หน้าที่ของบิดา มารดา อยู่ที่คอยดูแลอุปนิสัยใจคอ ความประพฤติ ท่วงทีกิริยาของผู้ที่เป็นบุตรของตนคบเท่านั้น มิใช่ไปเลือกสรรจำกัดให้ว่าจะต้องคบคนนั้น คนนี้”

(สุวัฒน์ตกลงใจ, 2538: น.173)

ข้อความที่ปรากฏข้างต้นเป็นเสมือนการสะท้อนถึงทัศนะของมาลัย ชูพินิจที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่ากัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่ เด็กผู้ชายหรือเด็กผู้หญิงก็ตาม มนุษย์ควรมีเสรีภาพของตนเอง และสามารถเลือกความต้องการของตนเองได้อย่างอิสระ การกีดกันและกำหนดให้หญิงสาวอยู่ในกรอบจารีตเชื่อว่าการคบหา

ผู้ชายเป็นสิ่งที่ผิด ทำให้เด็กหญิงอย่างสุวิณณาไม่มีเสรีภาพในการตัดสินใจเลือกทางเดินชีวิตที่ตนเองพอใจได้ในขณะที่มีชีวิตอยู่ ดังนั้น การตัดสินใจฆ่าตัวตายของตัวละครจึงเป็นเสมือนการแสดงความพยายามที่จะมีเสรีภาพ หรือมีอำนาจเหนือชีวิตของตนเองของตัวละคร

จากเรื่อง *สุวิณณาตกใจ* นี้ ได้แสดงให้เห็นอีกครั้งว่ามาลัย ชูพินิจเชื่อว่าชนบประเพณีที่สังคมยึดถือต่อกันมามีส่วนในการขัดขวางเสรีภาพของมนุษย์ และการมีชีวิตอยู่โดยไม่มีเสรีภาพในการคิด การแสดงความรัก หรือตัดสินใจตามความต้องการของตนเอง ซึ่งมาลัย ชูพินิจเห็นว่าเป็นสิ่งเลวร้าย การตัดสินใจฆ่าตัวตายในวรรณกรรมของมาลัย ชูพินิจจึงเป็นเสมือนการพยายามขัดขืนต่อมโนทัศน์แบบจารีต และการชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของมโนทัศน์สมัยใหม่เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพที่กำลังเข้ามามีบทบาทต่อกลุ่มคนรุ่นใหม่

การแสดงให้เห็นว่าการตายดีกว่าการอยู่อย่างไม่มีเสรีภาพยังปรากฏอยู่ในเรื่อง *ทาสประเพณี* อีกด้วย โดยเรื่องสั้นเรื่องนี้ กล่าวถึง “คุณหญิงมัลลิกา” แม่หม้ายที่พบรักครั้งใหม่กับชายที่แต่งงานแล้ว คุณหญิงมัลลิกาและชายคนดังกล่าวรักกันอย่างบริสุทธิ์ใจ หากแต่ด้วยพันธะของชายหนุ่มทำให้คุณหญิงมัลลิกาไม่สามารถแสดงออกถึงความรักของตนเองอย่างเสรีได้ เนื่องจากสังคมได้ระบุสถานะ และกำหนดเรียกเธอว่า “ซู้” หากแต่ในความคิดของคุณหญิงมัลลิกา เธอเชื่อว่าตนเองมีความรักให้แก่ชายหนุ่มอย่างบริสุทธิ์ใจ เป็นความรักที่ตัวเองก็บังคับจิตใจของตนเองไม่ได้ ภายหลังเมื่อคุณหญิงมัลลิกาตั้งครรภ์ เธอจึงเลือกที่จะฆ่าตัวตายเนื่องจาก “เธออยู่ต่อไปโดยปราศจากคนรักของเธอไม่ได้ จะอยู่ในฐานะเป็นเมียลับของเขาไม่ได้” (ทาสประเพณี, 2505: น.11) ซึ่งหมายถึงคุณหญิงมัลลิกาต้องการที่จะเป็นคู่รักกับชายหนุ่มอย่างเสรี หากแต่เธอไม่สามารถทำได้ เนื่องจากความต้องการของเธอสวนทางกับกฎเกณฑ์เรื่องการแต่งงาน และระบบศีลธรรมในสังคมไทย คุณหญิงมัลลิกาจึงเลือกความตายแทนการอยู่อย่างไม่มีเสรีภาพด้านความรัก ซึ่งวิถีชีวิตของคุณหญิงมัลลิกาเป็นเสมือนผู้ที่ติดอยู่ระหว่างมโนทัศน์แบบใหม่และมโนทัศน์แบบจารีตของไทย

การแสดงออกของคุณหญิงมัลลิกาจากเรื่อง “*ทาสประเพณี*” นี้สะท้อนให้เห็นถึงการปะทะต่อรองระหว่างมโนทัศน์สมัยใหม่ และมโนทัศน์แบบจารีตของสังคมไทย โดยมโนทัศน์สมัยใหม่ที่เชื่อว่า อารมณ์รักของมนุษย์เป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้ และอารมณ์ความรู้สึกก็เกิดมาพร้อมกับมนุษย์ก่อนที่มนุษย์จะเรียนรู้กฎเกณฑ์ทางสังคมใดๆ ในขณะที่มโนทัศน์แบบจารีตมีกฎเกณฑ์ทางด้านศีลธรรมที่เชื่อว่า หญิงสาวที่มีความสัมพันธ์กับชายหนุ่มที่มีครอบครัวแล้ว จะถูกผู้คนในสังคมเรียกว่า “ซู้” จะถือว่าเป็นผู้ที่ทำผิดศีลธรรม และจะถูกประณามจากสังคม ซึ่งมาลัย ชูพินิจได้กำหนดให้คุณหญิงมัลลิกาอยู่ตรงกลางระหว่างการปะทะต่อรองดังกล่าว โดยคุณหญิงมัลลิกาไม่สามารถมีความรักและดำเนินชีวิตกับคนรักตามความต้องการในจิตใจของตนเองได้ ขณะเดียวกันการตั้งท้องก็ยิ่งทำให้คุณหญิง “บกพร่อง” ตามความคาดหวังของสังคม เนื่องจากเป็นคุณหญิงหม้ายที่ประพฤติดังนั้นไม่เหมาะสมกับการเป็นคุณหญิง ดังนั้น การเลือกความตายจึงเป็นหนทางที่ทำให้คุณหญิงหลุดพ้นจากกรอบจารีตประเพณี และเป็นทางเลือกที่คุณหญิงสามารถเลือกให้ตนเองได้อย่างอิสระ โดยมาลัย ชูพินิจ ได้บรรยายถึงร่างของคุณหญิงมัลลิกาว่า “ราวกับว่าอยู่ในอาการหลับซึ่งเต็มไปด้วยความฝันอันเป็นสุขมากกว่าจะตายไปด้วยความทุกข์ทรมานเพราะยาพิษ” (ทาสประเพณี, 2505: น. 1) การบรรยายในลักษณะนี้ แสดงให้เห็นว่าการหลุดพ้นจากกรอบกฎเกณฑ์ทางสังคมเป็นสิ่งที่สร้างความสุขให้คุณหญิงมัลลิกา ความตายเป็นสิ่งที่คุณหญิงมัลลิกาต้องการมากกว่ามีชีวิตอยู่ ความตายในที่นี้จึงสื่อถึงถึงเสรีภาพของตัวละคร แสดงให้เห็นว่าตัวละครเป็นผู้มีสิทธิและมีอำนาจเหนือตนเอง และตัดสินใจเลือกความตายด้วยตนเองอย่างสงบ

7.4 เสรีภาพกับศีลธรรม

แม้ว่ามาลัย ชูพินิจ จะแสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์สมัยใหม่ที่เชื่อว่ามนุษย์ควรมีเสรีภาพในด้านความรัก และพยายามชี้ให้เห็นว่าระบบจารีตประเพณี และกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดเป็นสิ่งที่กีดขวางการมีเสรีภาพของมนุษย์ หากแต่ประเด็นหนึ่งที่มีการนำเสนอบ่อยครั้ง และแสดงถึงมุมมองที่แตกต่างกันไปในวรรณกรรมแต่ละเรื่องก็คือ ประเด็นเกี่ยวกับเสรีภาพและระบบศีลธรรมในสังคมไทย โดยมาลัย ชูพินิจได้แสดงให้เห็นถึงการทบทวน และการพยายามตอบคำถามว่าระหว่างการมีเสรีภาพด้านความรัก และระบบศีลธรรมนั้นมนุษย์ควรยึดถือสิ่งใดเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ การทบทวนในประเด็นดังกล่าวปรากฏในนวนิยายเรื่อง “แผ่นดินของเรา”

นวนิยายเรื่อง *แผ่นดินของเรา* กล่าวถึง “ภักคินี” หญิงสาวที่ตัดสินใจแต่งงานกับธำรงด้วยความประทับใจที่ธำรงเคยช่วยชีวิตตนเองไว้ หากแต่ภายหลังจากแต่งงานไปแล้วภักคินีได้พบกับ “นเรนทร์” ชายหนุ่มนักเรียนนอก คู่หมั้นของพี่สาว ภักคินีและนเรนทร์ มีทัศนคติตรงกันว่า ความรักเป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และไม่มีใครสามารถขัดขวางอารมณ์รักได้ ดังนั้นเมื่อทั้งคู่รักกัน ทั้งคู่จึงตัดสินใจทั้งสามและคู่หมั้นสาว และหนีไปเริ่มต้นชีวิตใหม่ด้วยกัน

นวนิยายเรื่อง *แผ่นดินของเรา* เป็นเสมือนการตั้งคำถามของมาลัย ชูพินิจว่า แท้จริงแล้วเสรีภาพของมนุษย์ควรมีขอบเขตหรือไม่ และมนุษย์สามารถดำเนินชีวิตโดยไม่สนใจกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมได้หรือไม่ โดยผู้ประพันธ์ได้กำหนดตัวละคร ภักคินี นเรนทร์ ให้เป็นหนุ่มสาวตัวแทนของผู้ที่เชื่อว่า มนุษย์ควรมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิต และการแสดงความรัก และเชื่อว่ากฎเกณฑ์ของสังคมไม่ควรจะมีความสำคัญกว่าเสรีภาพของมนุษย์ โดยทัศนคติดังกล่าวปรากฏบทสนทนาระหว่างนเรนทร์และภักคินีดังนี้

“คุณคิดอย่างนั้นหรือ ภักคินี? คุณมีศรัทธาหรือว่าความรักครองโลก และประเพณีปราศจากความหมายสลักสำคัญอันใด”

หญิงสาวพยักหน้ารับคำซ้ำๆ “ค่ะ ดิฉันคิดและมีศรัทธาอย่างนั้น ถ้าคนเรารักกันจริง” หล่อนวางกรรไกรตัดกุหลาบลงบนม้ายกมือขึ้นเสยผม “ประเพณีจะมีความหมายอะไร นอกไปจากกฎเกณฑ์ที่สังคมมนุษย์สร้างขึ้นประจำยุคสมัยหนึ่ง เมื่อมันไม่เหมาะสมก็เปลี่ยนแปลงไป หรือถูกทำลายด้วยกฎของธรรมชาติ ซึ่งเป็นของจริงยิ่งกว่าระเบียบแบบแผนของประเพณีที่สร้างโดยกลุ่มชนผู้มีอำนาจ มันไม่จำเป็นจะต้องเหมาะสมกับมนุษย์ทุกชั้นและทุกชนิดไป”

ชายหนุ่มก้าวเท้าเข้าไปหาหล่อนก้าวหนึ่ง แล้วก็หยุดยืนนิ่งอยู่ตรงหน้านัยน์ตาของเข้าเต็มไปด้วยความอัศจรรย์ใจ

ช่างตรงกับความคิดและทัศนคติของผอมอะไรเช่นนั้น ช่างตรงกันเหลือเกินกับศรัทธาของผอม”

(แผ่นดินของเรา, 2539: น.207)

บทสนทนาข้างต้นทำให้เห็นถึงทัศนคติของภักคินีที่ให้ความสำคัญกับอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์มากกว่ากฎเกณฑ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น และกิริยาอาการเห็นด้วยของนเรนทร์ก็เน้นย้ำความคิดดังกล่าว บทสนทนาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าทั้งสองเชื่อว่ามนุษย์มีเสรีภาพในตนเอง มนุษย์สามารถแสดงความรู้สึกและพฤติกรรมได้อย่างอิสระ และแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ไม่ควรจะให้ความสำคัญกับกฎเกณฑ์ทางสังคมที่กำหนดการกระทำของมนุษย์มากไปกว่า

ความรู้สึกของตนเอง ซึ่งแนวคิดข้างต้นเป็นไปตามมโนทัศน์เกี่ยวกับเสรีภาพ ที่เชื่อว่ามนุษย์ควรที่จะมีอิสระในการคิด ดำเนินชีวิต และมีความรัก โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงกฎเกณฑ์ที่สังคมสร้างขึ้น เนื่องจากตามแนวคิดของตะวันตก เสรีภาพเป็นธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์ และเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ ในขณะที่กฎเกณฑ์ที่สังคมมนุษย์สร้างขึ้น นั้นเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ดังนั้น มนุษย์จึงควรจะทำความเข้าใจและให้ความสำคัญต่ออารมณ์ตามธรรมชาติ มากกว่าชนประเพณี

อย่างไรก็ตาม ในนวนิยายเรื่อง *แผ่นดินของเรา* นี้ มาลัย ชูพินิจ ก็ได้ชี้ให้เห็นว่าการมีเสรีภาพในการแสดง ความรักไม่ได้ทำให้ตัวละครมีความสุขเสมอไป โดยมาลัย ชูพินิจได้กำหนดให้เรนทร์และภคินีเชื่อว่าความรักคือ เสรีภาพ และแสดงออกถึงความรู้สึกรักต่อกันโดยไม่สนใจต่อความรู้สึกของคนอื่น ให้ต้องประสบกับความลำบาก ต้องตัดขาดจากระบบเครือญาติ กลายเป็นบุคคลที่แปลกแยก และมีความรู้สึกละอายใจกับการกระทำของตนเองใน ท้ายที่สุด ซึ่งการกำหนดชะตากรรมของตัวละครในลักษณะดังกล่าว เป็นการสะท้อนมุมมองของมาลัย ชูพินิจ ที่ เสนอว่า การดำเนินชีวิตโดยยึดหลักเสรีภาพเพียงอย่างเดียว อาจไม่ใช่หนทางในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขที่ แท้จริง เนื่องจากมนุษย์ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และไม่อาจตัดขาด หรือหลบหนีจากสังคมไปได้ ขณะเดียวกัน การดำเนินชีวิตโดยคำนึงถึงกฎเกณฑ์ทางสังคมตลอดเวลา ก็อาจทำให้มนุษย์ไม่มีอิสระในการคิดและการดำเนินชีวิตที่ แท้จริง ดังนั้น เสรีภาพที่ไม่ขัดกับหลักศีลธรรมจึงอาจเป็นหนทางที่เหมาะสมสำหรับเสรีภาพในสังคมไทยตามทัศนะ ของนักประพันธ์ท่านนี้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวอาจถือเป็นการประนีประนอมมโนทัศน์ใหม่จากตะวันตกและมโนทัศน์ แบบจารีตที่ยังคงมีอิทธิพลในสังคมไทยเข้าด้วยกันได้อย่างดี

8. อภิปรายผลการวิจัย

มโนทัศน์จากตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคมไทยหลังจากการปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทย ทำให้ปัญญาชนและนักประพันธ์ซึ่งได้รับการศึกษาในโรงเรียนรับทราบข่าวสารและแนวคิดจากตะวันตก ซึ่ง แนวคิดหนึ่งที่ปัญญาชนและนักประพันธ์ในช่วงเวลาดังกล่าวให้ความสนใจก็คือ เสรีภาพของมนุษย์ โดยเฉพาะนัก ประพันธ์ในช่วง พ.ศ. 2470 เป็นต้นมาได้เริ่มนำเสนอมนทัศน์เรื่องเสรีภาพของมนุษย์ในงานวรรณกรรมของตนเอง และเชื่อมโยงมโนทัศน์เรื่องเสรีภาพเข้ากับบริบทสังคมไทยในขณะนั้น

มาลัย ชูพินิจ เป็นนักประพันธ์ที่ได้แสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์เรื่องเสรีภาพไว้ในงานประพันธ์ของตน โดย ชี้ให้เห็นว่าเสรีภาพในด้านความรักเป็นสิ่งที่มนุษย์พึงมี เนื่องจากความรักหรืออารมณ์รักเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตาม ธรรมชาติ หากแต่กฎเกณฑ์ทางสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็นค่านิยม ประเพณี และมโนทัศน์แบบจารีตของ ไทย ได้กลายเป็นสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ และขัดขวางเสรีภาพของมนุษย์ ทำให้มนุษย์ไม่มีสิทธิและอำนาจใน ร่างกายและความคิดของตัวเอง ซึ่งมาลัย ชูพินิจ มองว่า บุคคลที่ไม่มีเสรีภาพ ไม่สามารถแสดงความรักได้อย่างอิสระ และต้องตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมสร้างขึ้นนั้นเป็นบุคคลที่น่าเวทนา ทั้งนี้ การให้ความสำคัญต่อเสรีภาพ ด้านความรักดังที่มาลัย ชูพินิจนำเสนอนี้ สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของมโนทัศน์จากตะวันตกที่เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมี เสรีภาพติดตัวมาแต่กำเนิด และการแสดงความรักอย่างอิสระก็คือเสรีภาพอย่างหนึ่งที่มนุษย์พึงกระทำได้

อย่างไรก็ตาม มาลัย ชูพินิจ ไม่ได้เห็นด้วยและตอบรับต่อมโนทัศน์เรื่องเสรีภาพจากตะวันตกทั้งหมด เนื่องจากยังปรากฏการตั้งคำถามถึงขอบเขตของเสรีภาพด้านความรัก และการปฏิบัติตนในสังคมไทยด้วยเช่นกัน โดยมาลัย ชูพินิจได้ชี้ให้เห็นว่า การแสดงความรักอย่างเสรีในฐานะปัจเจกบุคคล หรือการใช้ความปรารถนาเป็น เครื่องนำทางชีวิตเพียงอย่างเดียวอาจไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องที่สุด เนื่องจากมนุษย์ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และไม่อาจ

ตัดขาดออกจากสังคมได้ โดยเฉพาะระบบเครือญาติ และระบบศีลธรรมซึ่งเป็นระบบที่คนไทยให้ความสำคัญ ดังนั้น การดำเนินชีวิตอย่างมีเสรีภาพควบคู่กับค่านึงถึงระบบศีลธรรมที่สังคมไทยยึดถือจึงอาจเป็นคำตอบที่มัลล ชูพินิจ พยายามเสนอแก่สังคม ซึ่งลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานมโนทัศน์ใหม่จากตะวันตกและมโนทัศน์แบบจารีตที่มัลล ชูพินิจ ให้ความสำคัญเข้าด้วยกัน

9. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการศึกษาเรื่อง *มโนทัศน์เกี่ยวกับเสรีภาพด้านความรักในวรรณกรรมของมัลล ชูพินิจ* ผู้วิจัยพบว่า มัลล ชูพินิจได้นำเสนอมโนทัศน์เกี่ยวกับเสรีภาพ โดยชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ควรมีเสรีภาพ กฎเกณฑ์และค่านิยมแบบจารีตคือสิ่งที่จำกัดเสรีภาพของมนุษย์ ทำให้มนุษย์ไม่สามารถแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตนเองได้อย่างเสรี หากแต่ก็ระบุว่าเสรีภาพของมนุษย์ไม่ควรเกิดขึ้นจากการเบียดเบียนผู้อื่น หรือขัดกับหลักศีลธรรมที่สังคมยึดถือด้วยเช่นกัน ซึ่งการนำเสนอมโนทัศน์เกี่ยวกับเสรีภาพของมัลล ชูพินิจนี้ เป็นเสรีภาพที่มีลักษณะเฉพาะที่เชื่อมโยงกับบริบทสังคมไทย จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นมโนทัศน์เกี่ยวกับเสรีภาพแบบไทยๆ ซึ่งการผสมผสานมโนทัศน์แบบตะวันตกและมโนทัศน์ของชาวไทยเข้าด้วยกันนี้ อาจปรากฏในประเด็นอื่นๆ อีกเช่นกัน เช่น ประเด็นเรื่องการปกครอง ประเด็นเรื่องการดำเนินชีวิต ประเด็นเรื่องสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตของผู้หญิง ดังนั้น การพิจารณาถึงมโนทัศน์จากตะวันตกอื่น ๆ ในงานประพันธ์ของมัลล ชูพินิจ หรือนักประพันธ์ท่านอื่นๆ จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจกว่าต่อไป

10. เอกสารอ้างอิง

- ฉัสนรา ชมะวรรณ. (2542). *Modernity, Modernism, Postmodernity, Postmodernism* บทสำรวจการนิยาม. *วารสารสังคมศาสตร์* 30(2). 92-115.
- ชาลววิทย์ เกษตรศิริ. (2559). *ประวัติศาสตร์การเมืองไทยประเทศไทย พ.ศ. 2475- 2500*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2556). *ม(ว)มนุษย์โรแมนติค*. กรุงเทพฯ : ศยาม
- ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. (2559). *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สกว. พัฒนาการและเปลี่ยนแปลงทางความคิดว่าด้วยความ (ไม่) เป็นสมัยใหม่ในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- นพพร ประชากุล. (2552). *ยกอักษรร ย้อนความคิด เล่ม 2 ว่าด้วยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. กรุงเทพฯ : อานและวิภาษา.
- ภัทรพร สิริกาญจน. “ประโยชน์นิยมในความเรียงว่าด้วยเสรีภาพ ของจอห์น สจวร์ต มิลล์.” *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*. ปีที่38. ฉบับที่2 (2556) : 155.
- แม่อนงค์. (2512). *เกิดเป็นหญิง*. กรุงเทพฯ: องค์การค้าคุรุสภา.
- _____. (2515). “ชาติรัก”. *รวมนิยายรัก*. กรุงเทพฯ: บรรณาการ.
- _____. (2559). *แผ่นดินของเรา*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: กระทั่ง ป.ล..
- ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2555). “สิทธิ เสรีภาพ บนความสับสนปนเป ก่อน-เป็น-หลัง สมัยใหม่”. *วารสารหนังสือใต้ดิน* (16), หน้า 122.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2540). *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ - ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน
- เรียมเอง. (2505). “ทาสประเพณี”. *รวมเรื่องสั้นของ “เรียมเอง” 2*. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.
- _____. (2538). “สุวิณณาตกลางใจ” *รวมเรื่องสั้นของ “เรียมเอง” อันดับที่ ๒*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.
- “โรแมนติกนิยาม: การโจมตีคณะแสงสว่างระลอกแรก”(2554). *วารสารหนังสือใต้ดิน* (14), หน้า 17-20.
- สมิทธิ์ ถนอมศาสนะ. (2558). *การเปลี่ยนแปลงทางความคิดของชนชั้นกลางไทยกับ “เรื่องอ่านเล่น” ไทยสมัยใหม่ ทศวรรษ 2460 – ทศวรรษ 2480*. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Rousseau, J. (2017). *The Social Contract*. Retrieved July, 25 2019. From <https://www.earlymoderntexts.com/assets/pdfs/rousseau1762.pdf>.

การจำแนกท่ามือกริยาในภาษามือไทย

The classification of Verb in Thai Sign Language

พงพกา จันยาววงศ์¹, สิรินทรา ฤทธิเดช^{2*} และมุกดา กุดคู่เดิม³

Peoungpaka Janyawong¹, Sirintra Rittidech^{2*} and Mookda Koodduderm³

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาการจำแนกประเภทของท่ามือกริยาในภาษามือไทยผ่านคำกริยาภาษาไทย ด้วยวิธีการศึกษาท่ามือจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษามือที่เป็นผู้ที่บกพร่องทางการได้ยิน ช่วงอายุ 40-60 ปี จำนวน 10 คน ด้วยวิธีการให้ผู้บอกภาษามือดูรูปที่ถูกจัดไว้เป็นหมวดหมู่ซึ่งเป็นภาพประกอบของคำกริยาภาษาไทย ทั้งหมดจำนวน 5 ชุด และให้ผู้บอกภาษามือทำท่ามือภาษามือไทยที่เกี่ยวข้องกับรูปที่กำหนดให้ จากนั้นผู้ศึกษาได้จัดทำกรบันทึกเป็นวิดีโอเพื่อนำไปใช้วิเคราะห์และจำแนกผลข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ท่ามือกริยาในภาษามือไทย สามารถจำแนกได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ท่ามือกริยารวมความบางส่วน 2) ท่ามือกริยารวมความทุกส่วน และ 3) ท่ามือกริยาไม่รวมความ
คำสำคัญ: ภาษามือไทย, การจำแนกคำกริยา, ท่ามือกริยาในภาษามือไทย

Abstract

This article aims to classify the sign verb in Thai Sign Language via Thai Language. There were 10 deaf participants were interviewed. They are 40-60 years old. The methodology is, they have to see the 5 sets of the Thai verb in pictures. They have to sign the related of pictures. Our team researchers recorded the video then analyzed from the video data to show the results. There are 3 differences result to classify are 1) Partly blended sign verb 2) Totally blended sign verb and 3) Non-blended sign verb.

Keywords: Thai Sign Language, The classification of verb, The verb of Thai Sign language

¹ นักวิชาการภาษามือ หน่วยครูสอนภาษามือไทย ภาควิชาหูหนวกศึกษา วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล

² ผู้ช่วยอาจารย์ประจำภาควิชาหูหนวกศึกษา วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล

³ ล่ามภาษามือไทย ภาควิชาหูหนวกศึกษา วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล

* Corresponding author, E-mail: sirintra.rit@mahidol.ac.th

1. บทนำ

การสื่อสารของผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินที่ใช้ภาษามือในการสื่อสารนั้น เป็นการจำลองภาพเหตุการณ์ของสิ่งที่มีอยู่ในมโนทัศน์ (concept) ออกมาถ่ายทอดในรูปแบบของภาษามือไทย อาจกล่าวได้ว่ามโนทัศน์ดังกล่าวเป็นการนำเอาสิ่งที่โดดเด่นทางความหมายมาใช้เป็นท่ามือเพื่อการสื่อความหมาย ตัวอย่างเช่น การอธิบายรูปที่เกิดในมโนทัศน์ของคำว่า “กิน” ผ่านภาษามือไทยจะใช้การนำท่ามือหยิบอาหารแล้วนำมาแตะที่ริมฝีปาก แต่จะกินด้วยท่ามือใดนั้น จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบของความหมายของสิ่งที่กิน ใครเป็นผู้กินและกินสิ่งใด เป็นต้น

ในการแสดงท่ามือกริยา “กิน” สามารถใช้ภาษามือไทยสื่อความหมายผ่านตัวผู้กินว่ากินอาหารอะไร และสามารถจำลองภาพหรือวิธีการกินผ่านคุณลักษณะในการถ่ายทอดเป็นภาษามือไทยได้ ตัวอย่างการกินอาหารที่ผ่านการเลือกวิธีการสื่อสารเช่น กิน + ก้วยเตี้ยว ท่าภาษามือไทยจะถ่ายทอดด้วยการเลือกตะเกียบเป็นตัวแทนการสื่อความ หรือ การกินแฮมเบอร์เกอร์ ท่าภาษามือไทยจะใช้ลักษณะรูปทรงของแฮมเบอร์เกอร์เป็นตัวสื่อความ การบอกเล่าด้วยภาษามือจากตัวอย่างกริยา “กิน” ในภาษามือไทยมีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับการถ่ายทอดผ่านวิธีการแบบใด โดยนำเสนอผ่านอุปกรณ์ หรือ รูปทรง หรือวิธีการกิน ล้วนมาจากประสบการณ์จากการรับรู้ผ่านสายตาของผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

ท่ามือคำกริยาในภาษามือไทยเป็นส่วนสำคัญในการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจให้ตรงกันระหว่างผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินด้วยกันและการสื่อสารระหว่างผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและผู้ที่มีการได้ยิน หลายครั้งที่การสื่อสารผ่านภาษามือไทยมีผลทำให้ความเข้าใจภาษาไทยของผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเกิดความสับสนได้ ด้วยองค์ประกอบของโครงสร้างคำในภาษาไทยและภาษามือไทยที่มีจำนวนไม่เท่ากัน กล่าวคือ ท่ามือ 1 ท่า ไม่อาจเทียบเท่ากับคำ 1 คำในภาษาไทยได้ ในขณะที่เดียวกันคนที่มีการได้ยินอาจเกิดความเข้าใจผิดว่าภาษาไทย 1 คำ เทียบเท่ากับท่ามือ 1 ท่ามือแบบ 1 ต่อ 1 ซึ่งความเข้าใจลักษณะนี้เป็นการเปรียบให้เข้ากับเกณฑ์ของภาษาไทยในคนที่มีการได้ยิน นอกจากนี้ ผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมักจะใช้การอธิบายรูปภาพ คำศัพท์ภาษามือในการเลียนแบบภาพเพื่อเล่าเป็นเรื่องราวที่ผ่านประสบการณ์มาก่อน สอดคล้องกับการเรียนรู้ของคนหูหนวกที่ใช้การรับรู้ผ่านทางสายตา เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสารนั้นให้มีความชัดเจนทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารที่มีทั้งผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและผู้ที่มีการได้ยิน

ในการสื่อความโดยการใชภาษามือไทยนั้นมีการผนวกรวมความหมายของคำนามเข้ากับคำกริยาและกลายเป็นคำเดียวกัน ตัวอย่างการทำท่ามือกริยา “กิน” ที่ใช้ท่ามือหยิบอาหารใส่ในปาก เมื่อนำไปรวมกับสิ่งที่กินเข้าไป เช่น กิน + ก้วยเตี้ยว ท่ามือจะเปลี่ยนตามลักษณะท่าทางการกินก้วยเตี้ยวที่เลือกวิธีการถ่ายทอดผ่านอุปกรณ์ “ตะเกียบ” แทนการใช้ท่ามือหยิบอาหารใส่ปาก

รูปที่ 1 ท่ามือ “กิน”

รูปที่ 2 ท่ามือ “กินก้วยเตี้ยว”

จากรูปที่ 1 กล่าวถึงท่ามือกริยา “กิน” โดยยังไม่ได้ระบุว่ากินอะไรจะมีท่ามือ “กิน” ตามรูปที่ 1 แต่เมื่อระบุว่ากินสิ่งใด เช่น กินก้วยเตี้ยว (รูปที่ 2) พบว่าเกิดการแปลงท่ามือเป็นท่ามือใหม่ จากตัวอย่างภาพทำให้ทราบว่า

ระบบของภาษาไทยไม่อาจเทียบเท่ากับท่ามือได้แบบ 1 คำต่อ 1 ท่ามือ กล่าวคือ กินก้วยเดี่ยว ถูกนับเป็นหนึ่งหน่วยท่ามือ โดยขัดแย้งกับพื้นฐานความเข้าใจภาษามือของคนทั่วไปว่า จะยึดติดการแปลภาษาแบบ คำ-ต่อ-คำ โดยแยก “กิน” และ “ก้วยเดี่ยว” ออกจากกันเป็นสองหน่วยท่ามือ ในกรณีนี้จะเหมือนการแปลโดยการเทียบ 1 คำของภาษาไทยกับ 1 ท่ามือในภาษามือไทย

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาคำกริยาที่ใช้คู่คำนามที่ใช้กับคำกริยาส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงในท่ามือ กล่าวคือ หากใช้คำว่า “กิน” คู่กับคำนามแบบใด ท่ามือก็จะแปลงไปตามคำนามแบบนั้น ดังนั้นท่ามือ คำว่า กิน+ แสมเบอร์เกอร์ กับ ท่ามือกิน+ก้วยเดี่ยว จะไม่เหมือนกันแม้จะมีคำว่า “กิน” รวมอยู่ด้วย และนับเป็นท่ามือเป็น 1 ท่ามือไม่ได้แยกคำเช่นในภาษาไทย

ตารางที่ 1 แสดงท่ามือ กริยา + คำนาม “กิน+ก้วยเดี่ยว”

กริยา + นาม	ท่ามือ	จำนวนคำ (ภาษาไทย)	จำนวนท่ามือ (หน่วยท่ามือ)
กินก้วยเดี่ยว		2 (กิน + ก้วยเดี่ยว)	1

ตารางที่ 2 แสดงท่ามือ กริยา + คำนาม “กิน+แสมเบอร์เกอร์”

กริยา + นาม	ท่ามือ	จำนวนคำ (ภาษาไทย)	จำนวนท่ามือ (หน่วยท่ามือ)
กินแสมเบอร์เกอร์		2 กิน + แสมเบอร์เกอร์	1

จากตารางที่ 1 และ 2 แสดงท่ามือกริยา “กิน” ถูกผนวกรวมเข้ากับคำนาม “ก้วยเดี่ยว” และ “แสมเบอร์เกอร์” ตามลำดับ คำนามที่ใช้คู่กริยา “กิน” คือคำนาม “ก้วยเดี่ยว” โดยนับเป็น 1 หน่วยท่ามือ และเทียบเท่ากับ 1 คำ เช่นเดียวกับ ท่ามือกริยา “กิน” ที่ใช้คู่กับคำนาม “แสมเบอร์เกอร์” จะถูกนับรวมเป็น 1 หน่วยท่ามือ โดยที่ทั้งกินก้วยเดี่ยว และ กินแสมเบอร์เกอร์ จัดว่าเป็นคนละท่ามือกัน พบว่าท่ามือที่หลอมรวมกริยาและคู่คำนามเข้าด้วยกันเป็นไปตามคำนามที่ผูกติดและปรากฏร่วมกับท่ามือกริยาภาษามือไทย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาการจำแนกประเภทของท่ามือกริยาในภาษามือไทยผ่านคำกริยาภาษาไทย

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

3.1 ความรู้เกี่ยวกับภาษามือ

ภาษามือ เป็นภาษาของคนหูหนวกที่ใช้การมองเห็นในการรับรู้ภาษา ไวยากรณ์ภาษามือมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

3.1.1. Handshape (ท่ามือ รูปแบบมือ) หมายถึง รูปร่างหรือรูปทรงลักษณะต่าง ๆ ของนิ้วมือ ฝ่ามือ และแขนของผู้ทำภาษามือ และยังสามารถแยกย่อยเป็น “classifier handshape” หรือ ท่ามือลักษณะนามที่ (Schembri, 2001) กล่าวถึงการท่ามือออสเตรเลียที่ใช้แทนคน หรือ ยานพาหนะ ด้วยลักษณะนาม โดยลักษณะนามที่ใช้แทนคน คือการทำท่ามือตัวอักษรสะกดนิ้วมือ “Y” ในแนวตั้ง และท่าลักษณะนามแทนยานพาหนะด้วยท่าสะกดนิ้วมือตัวอักษร “B” ในแนวตั้งและแนวนอน ซึ่งมีวิธีการใช้ลักษณะนามแบบเดียวกับภาษามือไทย

ตารางที่ 3 แสดงท่ามือลักษณะนาม “คน”

ภาษามือไทย ท่ามือ (Handshape)	ภาษาไทย	หมายเหตุ
	คน (ลักษณะนาม)	มีการใช้ท่ามือแทนการแสดงถึงคนที่เป็นลักษณะนาม ซึ่งเป็นท่าสะกดนิ้วมือ “ย” ในแนวตั้ง

3.1.2. Location (ตำแหน่งมือ) หมายถึง ตำแหน่งต่าง ๆ โดยกำหนดจากส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ได้แก่ ใบหน้า ลำตัว

ตารางที่ 4 แสดงตำแหน่งมือ “ชอบ”

ภาษามือไทย ตำแหน่งมือ (Location)	ภาษาไทย	หมายเหตุ
	ชอบ	ทำท่ามือจีบที่บริเวณตำแหน่งหัวใจ (หน้าอก)

3.1.3. Movement (ทิศทางการเคลื่อนไหวฝ่ามือ) หมายถึง การเคลื่อนไหวมือ ซึ่งมีท่ามือและทิศทางมือต่าง ๆ สัมพันธ์กับลำตัวของผู้ทำภาษามือ

ตารางที่ 5 แสดงทิศทางการเคลื่อนไหวฝ่ามือ “เครื่องบิน”

ภาษามือไทย การเคลื่อนไหวฝ่ามือ (Movement)	ภาษาไทย	หมายเหตุ
	เครื่องบิน ขึ้น	ทำท่ามือเครื่องบินและบอกทิศทางที่กำลังบินขึ้นไปทางเหนือศีรษะ

3.1.4. Orientation (การพลิกหันฝ่ามือ) หมายถึง การหันส่วนใดส่วนหนึ่งของมือ โดยกำหนดจากฝ่ามือ สันมือ ปลายนิ้ว ให้สัมพันธ์กับลำตัวของผู้ทำสัญญาณในลักษณะต่าง ตัวอย่าง การหงายฝ่ามือ (palm up) และการคว่ำฝ่ามือ (palm down) นอกจากนี้ในภาษามือไทยยังมีการพลิกหันฝ่ามือแบบหันเข้าหาตัวและหันออกจากตัว

ตารางที่ 6 แสดงการพลิกหันฝ่ามือ “มอง” และ “ถูกมอง”

ภาษามือไทย การพลิกหันฝ่ามือ (Orientation)	ภาษาไทย	หมายเหตุ
	มอง	หันมือออกจากตัว
	ถูกมอง	หันมือเข้าหาตัว

3.1.5. Face Expression (การแสดงสีหน้า) หมายถึง การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของใบหน้า เช่น คิ้ว ตา จมูก ปาก ศีรษะ ไหล่

ตารางที่ 7 แสดง การแสดงสีหน้า คำว่า “ดี”

ภาษามือไทย การแสดงสีหน้า (Facial Expression)	ภาษาไทย	หมายเหตุ
	ดี (มีความสุข)	ใช้สีหน้าขยายความในคำว่าดี

นอกจากนี้มีการศึกษาภาษามืออเมริกัน (American Sign Language: ASL) (Stokoe, 2005) และ (Liddell and Johnson, 1989 (2005 อ้างถึงใน วรินธร จารุโชติธนาวัฒน์, 2542) พบว่าท่ามือที่ทำให้เกิดความหมายประกอบด้วย หน่วยมือ (Chremes) และในความเห็นของมีการศึกษาภาษามือว่าพบหน่วยมือ “คีริมส์” ที่เทียบได้กับหน่วยเสียง (phoneme) ในภาษาพูด เมื่อหน่วยเสียงมารวมกันจะเกิดความหมายในภาษาพูด

3.2 ความรู้และความเข้าใจผิดเกี่ยวกับภาษามือ

(ศศิวิมล คงสุวรรณ, 2560) กล่าวถึงความเข้าใจผิดในภาษามือเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

3.2.1. มีความเข้าใจว่าภาษามือเหมือนกันทั่วโลก หรือเข้าใจว่าภาษามือคือภาษาสากล (Universal language) โดยแท้จริงแล้วภาษามือก็มีภาษามือประจำชาติที่แตกต่างกันเหมือนภาษาพูด เช่น ภาษาไทย ภาษาเวียดนาม ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ในภาษามือก็จะมี ภาษามือไทย ภาษามือเวียดนาม ภาษามือจีน ภาษามือญี่ปุ่น เป็นต้น นอกจากนี้ภาษามือยังมีภาษาถิ่นเหมือนกับภาษาพูดอีกด้วย

3.2.2. ความเข้าใจผิดว่า ภาษามือมาจากภาษาพูด โดยเข้าใจว่าภาษามือไทยมาจากภาษาไทย แต่แท้จริงแล้วภาษามือมีระบบโครงสร้างและการสร้างศัพท์เป็นของภาษามือเองไม่ได้แปลจากภาษาไทยไปเป็นภาษามืออย่างที่คนทั่วไปเข้าใจ

3.3 ประเภทของท่ามือกริยาในภาษามือในภาษามืออเมริกัน (ASL: American sign language)

สืบเนื่องจากภาษามือไทยมีการใช้ภาษามือใกล้เคียงกับภาษามืออเมริกันร้อยละ 50 (สืบค้นออนไลน์ <https://www.thai-translating.com/th/ล่ามภาษามือ-นักแปลของโลก/>) จึงเกิดความสนใจในการศึกษาถึงการจำแนกประเภทของคำกริยาในภาษามืออเมริกัน โดย ASL: American Sign Language (Padden, 1988) ได้แบ่งประเภทของคำกริยาในภาษามืออเมริกันไว้ 3 ประเภท ได้แก่

3.3.1 คำกริยาที่ไม่บ่งชี้ (plain verb) หมายถึง คำกริยาที่แสดงโดยไม่จำเป็นต้องปรากฏร่วมกับคำนาม จำนวน และข้อจำกัดทางพื้นที่ (locative affix) เช่น รัก เฉลิมฉลอง คิด สงสัย

3.3.2 คำกริยาบ่งชี้ (inflecting verb) หมายถึงกริยาที่บ่งชี้หรือต้องสัมพันธ์กับผู้กระทำกริยา เช่น ให้ แสดง บอก ถาม ส่ง

3.3.3 กริยาบอกขอบเขต (spatial verb) หมายถึง กริยาที่ต้องอาศัยการปรากฏร่วมกับทิศทาง จึงจะสามารถแสดงกริยาได้ เช่น กริยา “เคลื่อนย้าย” ต้องอาศัยท่ามือบ่งบอกทิศทางในการแสดงท่ามือ

ในการศึกษาการจำแนกประเภทของท่ามือกริยาในภาษามือไทยได้ศึกษาถึงประเภทของกริยาตามแนวทางของไวยากรณ์ภาษาไทยเป็นการศึกษาท่ามือกริยาที่ต้องการกรรม (สกรรมกริยา) และท่ามือกริยาที่ไม่ต้องการกรรม

(อกรรมกริยา) ในการศึกษาวิเคราะห์ได้พบท่ามือกริยาภาษามือไทยที่ให้ความสำคัญกับการแสดงท่าทางผ่านสิ่งที่เป็นกรรมของประโยค โดยหากกรรมของประโยคมีรายละเอียดมากเท่าใดจะพบเป็นท่าทางแสดงแทนภาพในภาษามือเพื่อกล่าวถึงกรรมของประโยคนั้น เช่น ท่ามือ “ใส่” หากนำมารวมกับใส่เสื้อ ท่ามือจะอธิบายรายละเอียดของเสื้อที่ทำหน้าที่เป็นกรรมของประโยค โดยอาจให้รายละเอียดว่าเป็นเสื้อแบบใดบอกสีและลักษณะของเสื้อดังกล่าว หรือบอกว่ามีวิธีการใส่อย่างไร โดยสวมจากศีรษะหรือติดกระดุม เป็นต้น ส่วนกริยาที่ไม่ต้องการกรรม (อกรรมกริยา) ในท่ามือกริยาภาษามือไทยจะใช้วิธีการสื่อสารผ่าน classified (ลักษณะนามของสิ่งที่ถูกกล่าวถึง) ใช้ลักษณะนามการแทนประกอบท่ามือ เช่น ท่ามือกริยา “เดิน” ที่ต้องอาศัยนิ้วมือทำท่าเดินแทนการเดินจริงของมนุษย์ โดยนิ้วมือที่นำมาแสดงเปรียบได้กับอวัยวะในการออกเสียง (articulator) ในการออกเสียงของภาษาพูด และใช้เป็น classified (ลักษณะนามของสิ่งที่ถูกกล่าวถึง) เพื่อเป็นตัวแทนอวัยวะ “ขา” ที่ใช้ในการก้าวเดิน

3.4 การใช้ภาษามือไทยในประเทศไทย

จิรภา นิวาดพันธุ์ (2549) ได้กล่าวถึงการใช้ภาษามือไทยในประเทศไทย โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

3.4.1 ภาษามือตามไวยากรณ์ของตนเอง เป็นภาษามือที่ใช้ในชุมชนคนหูหนวกและแตกต่างจากไวยากรณ์ภาษาไทย

3.4.2 ภาษามือตามไวยากรณ์ภาษาไทย เป็นภาษาที่ใช้กับคนหูหนวกในโรงเรียนสอนคนหูหนวก มีการใช้วิธีการสะกดนิ้วมือร่วมกับภาษามือธรรมชาติและเป็นศัพท์ที่มีภาษาทางวิชาการมาก เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร

3.4.3 ภาษามือผสม เป็นภาษาที่คนได้ยินปกติมีความรู้ภาษามือน้อยติดต่อกับสื่อสารกับคนหูหนวก ซึ่งต่างฝ่ายต่างมีความพยายามที่จะสื่อสาร โดยเอาภาษาของอีกฝ่ายหนึ่งมาผสมกับภาษาของตน เพื่อให้ผู้รับสารมีความเข้าใจกัน

ในการศึกษาการจำแนกประเภทของท่ามือกริยาในภาษามือไทยที่ปรากฏในคำกริยาภาษาไทยปรากฏการใช้ภาษามือตามไวยากรณ์ของตนเองที่เป็นภาษามือชุมชน เนื่องจากได้เลือกผู้บอกภาษาที่อยู่ในชุมชนคนหูหนวกมาศึกษาวิเคราะห์ โดยพบความแตกต่างทางไวยากรณ์ระหว่างภาษาไทยและภาษามือไทย กล่าวคือ เกิดการสลับตำแหน่งระหว่างภาษามือไทยและภาษาไทย ตัวอย่างเช่น

ภาษาไทย: ฉันทินก้วยเตี้ยว

ภาษามือไทย: ก้วยเตี้ยว + (ฉัน)+ กิน โดยก้วยเตี้ยวและกินจะรวมเป็นท่ามือเดียวกันไม่แยกกินและก้วยเตี้ยวออกจากกัน

กรณีภาษามือไทยในท่ามือ “ฉันทินก้วยเตี้ยว” จะมีการสลับตำแหน่งตามโครงสร้างทางไวยากรณ์ภาษามือ โดยนำเอาส่วนที่ถูกกิน (ก้วยเตี้ยว) นำมาแสดงท่ามือเป็นลำดับแรกด้วยการเลือกอุปกรณ์ในการกิน (instrument) มาสื่อสารผ่านอุปกรณ์ “ตะเกียบ” และทำท่าทางธรรมชาติด้วยการคืบเส้นก้วยเตี้ยวเข้าปาก ในการทำท่ามือกรณีนี้ จะมีการละประธานของประโยคคือ “ฉัน” จะไม่ปรากฏในโครงสร้างภาษามือไทยแต่จะใช้วิธีแสดงบทบาทท่าทางการกินก้วยเตี้ยวเพื่อสื่อความหมายให้รู้ว่าใครเป็นผู้กินแม้ว่าจะมีการละประธานตามโครงสร้างภาษามือไทยก็ตาม

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 การจัดทำรายการศัพท์ (คำกริยา)

รายการศัพท์จากคำกริยา ประเภทรายการศัพท์ กริยาในภาษาไทย โดยการเลือกภาพที่สามารถบ่งบอกถึงการแสดงอาการที่ต้องกระทำกับรูปภาพ เช่น ภาพ “กระเป่า” ที่ต้องทำคู่กับคำกริยา “ถือ” ภาพ “น้ำผลไม้” ใช้คู่กับกริยา “ดื่ม” ภาพ “กล้วยเดี่ยว” ใช้คู่กับกริยา “กิน”

4.2 วิธีการเก็บข้อมูล

4.2.1 ให้ผู้บอกภาษามือที่เป็นผู้บกพร่องทางการได้ยินดูรูปภาพ โดยจัดภาพเป็นหมวดหมู่ที่ประกอบด้วยคำกริยา ทั้งหมด 5 ชุด ชุดละ 2 ภาพ เช่น หมวด “กิน” จะใช้ภาพ กล้วยเดี่ยว และ ภาพ กับข้าว โดยจะใช้ภาพ 2 ภาพต่อคำกริยา 1 คำ

4.2.2 ให้ผู้บอกภาษามือดูภาพแล้วทำภาษามือไทยด้วยการเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาที่เป็นผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินอายุ 40-60 ปี จำนวน 10 คน โดยให้ผู้บอกภาษาทำภาษามือไทยที่เกี่ยวข้องกับภาพที่กำหนดให้ จากนั้นผู้วิจัยได้จัดทำการบันทึกเป็นวิดีโอ เพื่อนำไปใช้วิเคราะห์และแสดงผลข้อมูลต่อไป

5. สรุปผลการวิจัย

การจำแนกประเภทของท่ามือกริยาในภาษามือไทยที่ปรากฏในคำกริยาภาษาไทย

จากการศึกษาประเภทคำกริยาในภาษามือไทยโดยการเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยินพบว่ามีการทำท่ามือคำกริยาในภาษามือไทย โดยสามารถจำแนกได้ ดังนี้

5.1. กริยารวมความบางส่วน (Partly blended sign verb)

กริยารวมความบางส่วน หมายถึง การผนวกรวมท่ามือกริยากับคำนามเข้าด้วยกัน แต่ก่อนที่จะผนวกรวมได้นั้นจะต้องพิจารณาประกอบกับคู่คำนามที่ใช้คู่กับกริยาเสมอ เช่น การพิจารณาท่ามือก่อนที่จะรู้ว่าต้องทำกริยา “กิน” คู่กับคำนามตัวใด จะมีท่ามือกริยา “กิน” คงไว้ก่อน จากนั้นเมื่อทราบว่าต้องใช้ท่ามือกริยา “กิน” คู่กับคำนาม เช่น กิน + กล้วยเดี่ยว ท่ามือคำกริยาที่คงไว้ในครั้งแรกจะหายไปและเปลี่ยนเป็นท่ามือคำกริยาที่ผนวกรวมคำกริยาและนามเข้าด้วยกันดังตาราง

ตารางที่ 8 แสดงกริยารวมความบางส่วนคำว่า “กินกล้วยเดี่ยว”

กริยา + นาม (ภาษาไทย)	ท่ามือกริยา:กิน (ภาษามือไทย)	ท่ามือกริยาที่ใช้ร่วมกับคำนาม กินกล้วยเดี่ยว (ภาษามือไทย)	หมายเหตุ
กินกล้วยเดี่ยว			รวมท่ามือกินและกล้วยเดี่ยวไว้ด้วยกัน

จากตารางที่ 8 มีการแสดงท่ามือ “กิน” คงไว้ก่อนที่คำกริยา (สกรรมกริยา กริยาที่ต้องการกรรมรองรับ) จะเปลี่ยนตามคำนามที่ทำหน้าที่เป็นกรรมของประโยคคือ “กล้วยเดี่ยว” ตามลำดับ จากการศึกษพบว่าเป็นการ

แปรเปลี่ยนท่ามือบางส่วน (Partly blended sign verb) เนื่องจากมีคำที่เป็นท่ามือคงไว้ก่อนแล้ว และท่ามือจะไม่คงไว้ตลอดไปจนกว่าจะพบคู่คำนามที่เข้ามาทำหน้าที่เปลี่ยนกริยาท่ามือเป็นท่ามือใหม่

5.2. กริยารวมความทุกส่วน (Totally blended sign verb)

กริยารวมความทุกส่วน หมายถึง กริยาภาษามือไทยที่ต้องมีการชี้แจงคำคู่กริยาก่อน จึงจะทำภาษามือได้ โดยจะไม่มีท่ามือของคำกริยาจนกว่าจะบอกว่าใช้กริยากับคู่คำนามอะไร ตัวอย่างคำกริยา “ใส่” เช่น ใส่ + รองเท้า ดังตาราง

ตารางที่ 9 แสดงกริยารวมความทุกส่วน คำว่า “ใส่รองเท้า”

กริยา + นาม (ภาษาไทย)	ท่ามือกริยา:ใส่ (ภาษามือไทย)	ท่ามือกริยาที่ใช้ร่วมกับคำนาม รองเท้า+ใส่ (ภาษามือไทย)	หมายเหตุ
ใส่รองเท้า	-	 (รองเท้า) (ใส่)	ท่ามือ “รองเท้า” และ “ใส่” โดยมีการทำลักษณะนามคำว่า “รองเท้า” และ “ใส่” รวมกัน

จากตารางที่ 9 ไม่มีการแสดงท่ามือ “ใส่” คงไว้ก่อน แต่ต้องระบุว่าใช้คำกริยาใส่คู่กับคำนามใดก่อน จากนั้นผู้ทำภาษามือจะสร้างท่ามือเป็นคำลักษณะนาม (classified) และทำกริยา “ใส่” คู่กับคำนามนั้น และผนวกท่ามือเข้าด้วยกัน โดยจากตัวอย่าง “ใส่รองเท้า” ต้องทำท่ามือระบุคำนามคำว่า “รองเท้า” ก่อนและทำคำกริยา “ใส่” รวมกัน

นอกจากนี้ในการศึกษาพบกรณีตัวอย่างการ “ใส่แว่น” สามารถทำท่ามือในส่วนบนของร่างกายได้จึงเป็นการทำท่าการใส่แว่นตามท่าทางธรรมชาติ เช่นเดียวกับ “ใส่หมวก” “ใส่ต่างหู” ที่คนทั่วไปแสดงท่าทางประกอบกริยาใส่ได้ แต่เมื่อมีการทำท่ามือในส่วนที่ไม่ใช่ส่วนบนของร่างกายจะใช้การสร้างลักษณะนามแทนการทำท่ามือกริยา “ใส่” คู่กับคำนาม เช่น การ “ใส่รองเท้า” ที่ไม่สามารถแสดงท่าในส่วนบนของร่างกาย จึงต้องมีการทำลักษณะนาม (classified) จากฝ่ามือ (handshape) เพิ่มเติม

5.3. กริยาไม่รวมความ (Non-blended sign verb)

กริยาไม่รวมความ หมายถึง กริยาภาษามือไทยที่ไม่มีการแปรท่ามือตามคู่คำนามที่ปรากฏ กล่าวคือเป็นการทำท่ามือคำกริยาเหมือนเดิมโดยไม่ผูกติดกับคำนามที่มาปรากฏร่วม ตัวอย่างคำกริยา “อ่าน” และ “เขียน” เนื่องจากไม่ว่าจะทำท่ามือประกอบกับคำนามใด ท่ามือคำของกริยา “อ่าน” และ “เขียน” จะไม่แปรไปตามคำนาม ตัวอย่างเช่น “อ่าน + หนังสือ”

ตารางที่ 10 แสดง กริยาไม่รวมความ ของคำว่า “อ่านหนังสือ”

กริยา + นาม (ภาษาไทย)	ท่ามือกริยา:อ่าน (ภาษามือไทย)	ท่ามือกริยาที่ใช้ร่วมกับคำนาม หนังสือ + อ่าน (ภาษามือไทย)	หมายเหตุ
อ่านหนังสือ			

จากตารางที่ 10 พบการใช้ท่ามือกริยา “อ่าน” และ “เขียน” คงสภาพท่ามือเหมือนเดิม ไม่มีการแปรท่ามือตามคำนาม นอกจากนี้ยังพบการใช้ท่ามือกริยาที่มีการลำดับด้วยคำนามและตามด้วยคำกริยาปิดท้ายเสมอ จากตัวอย่าง “อ่าน+หนังสือ” ท่ามือจะเป็น “หนังสือ+อ่าน” โดยไม่ว่าจะทำอาการ “อ่าน” สิ่งใดก็ตาม ท่ามือจะกลับมาเป็นท่ามือกริยา “อ่าน” เสมอ เช่นเดียวกับท่ามือกริยา “เขียน” เพราะไม่ว่าจะนำกริยา “เขียน” ไปใช้กับคำนามใด จะกลับมาเป็นท่ามือกริยา “เขียน” เสมอ

จากผลการวิเคราะห์ ผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินนิยมใช้การอธิบายรูปภาพ ร่วมกับการใช้คำศัพท์ภาษามือ โดยพิจารณารายละเอียดท่ามือบอกลักษณะนาม (classified) ของสิ่งของนั้น ๆ นอกจากนี้ยังใช้วิธีการเลียนแบบภาพมาเล่าเป็นเรื่องราวที่ผ่านประสบการณ์มาก่อน สอดคล้องกับความสามารถในการเรียนรู้ของผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินที่เรียนรู้และรับรู้ผ่านทางสายตา เพื่อต้องการให้การสื่อสารนั้นมีความชัดเจนทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารที่มีทั้งคนหูหนวกและคนที่มีการได้ยิน ไวยากรณ์ภาษามือที่ผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินใช้นั้นเมื่อต้องการจะบอกท่ามือกริยาในภาษามือไทย จะอยู่ในโครงสร้าง การลำดับท่ามือไวยากรณ์ภาษามือไทย “คำนาม + คำกริยา” โดยพบท่ามือกริยาจะปรากฏหลังคู่คำนาม แต่หากเป็นการผนวกรวม “คำนาม” และ “กริยา” เข้าด้วยกัน จะพบว่าไม่สามารถแยกท่ามือกริยาดังกล่าวได้

6. อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์พบการใช้ท่ามือเพื่อบรรยายลักษณะของภาพ ผู้บอกภาษาจะพยายามอธิบายโดยอาศัยการเชื่อมโยงจากประสบการณ์ของตนเองในการบอกเล่าเรื่องราวผ่านภาพประกอบ ซึ่งเป็นการใช้ท่ามือแสดงกริยาตามภาษามือไทย ไม่ได้เป็นการแสดงท่ามือตามไวยากรณ์ภาษาไทยแบบคำต่อคำ โดยใช้ประโยชน์จากการแก้ไขความเข้าใจผิดด้วยการแยกการสื่อสารให้คนที่มีการได้ยินทั่วไปเข้าใจได้ว่าภาษามือไทยมีความแตกต่างจากภาษามือธรรมชาติหรือภาษามือที่ใช้ท่าทางประกอบ (Gesture) เช่นการทำท่าโบกมือเพื่อใช้สื่อสารแทนการอำลาเป็นการใช้ภาษาท่าทางตามธรรมชาติไม่นับว่าเป็นภาษามือไทย หากเพียงเป็นส่วนประกอบในการสื่อสารที่ทำให้เข้าใจตามข้อตกลงที่ใช้ร่วมกันในสังคม (Conventional)

จากบทความนี้ทำให้เห็นถึงประโยชน์ของการจำแนกท่ามือกริยาที่ทำให้เกิดความเข้าใจว่าภาษามือไทยและภาษาท่าทางมีความแตกต่างกัน ผู้ใช้ภาษามือจะอาศัยองค์ประกอบท่ามือเพื่อสื่อสารแทนการออกเสียงพูด โดยจากบทความนี้สามารถนำไปต่อเพื่อศึกษาภาษามือไทยในแง่มุมต่าง ๆ เพิ่มเติมได้

7. เอกสารอ้างอิง

- จิรภา นีวาดพันธุ์. (2549). การวิเคราะห์เปรียบเทียบคำกริยาในภาษามือไทยและภาษาไทย. (วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต). สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. จาก <https://www.lib-ku-ac-th.portal.lib.ku.ac.th/KUthesis/2549/ChirapaNiw/index.html>.
- วรินทร์ จารุโชติธนาวัฒน์. (2542). การศึกษาคู่นามกับกริยาในภาษามือไทย. (วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต). สาขาวิชาภาษาศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ศศิวิมล คงสุวรรณ. (2560). โครงสร้างบทสนทนาภาษามือไทย: กรณีศึกษาบทสนทนาในชั้นเรียน. (วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต). สาขาวิชาภาษาศาสตร์. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย. มหาวิทยาลัยมหิดล, วิทยาเขตศาลายานครปฐม.
- Liddell, S., and Johnson, R. (1989). “American Sign Language: The Phonological Base”. **Sign Language Studies**, (64), 195-278.
- Padden, Carol A. (1990). “The Relation Between Space and Grammar in ASL Verb Morphology. In Lucas, Ciel. (Ed.)” . **Sign Language Research Theoretical Issues. United States of America: Gallaudet University Press**, 118-132.
- Stokoe, William C. (2005). “Sign Language Structure: An Outline of the Visual Communication Systems of the American Deaf. in Burtonsville”: **Linstok Press**. 3-37.
- Travor Johnstone and Adam Schmbri. (2010) “Variation, lexicalization and grammaticalization in signed languages”. in **Dans Langage et société**, (131), 19-35.
- Napat. (2562). **ล่ามภาษามือ-นักแปลของโลกแห่งความเงียบ** (online). <https://www.thai-translating.com/th/ล่ามภาษามือ-นักแปลของโลก/> , 25 พฤศจิกายน 2563.

เพลงร้องเรือเด็กภาคใต้เพลงแห่งสายใยใจจากแม่สู่ลูก

The southern Thai Lullaby, the song of mother-to-child bond.

สีบพงศ์ ธรรมชาติ^{1*}

Suebpong Thammachat^{1*}

บทคัดย่อ

เพลงร้องเรือเด็กหรือเพลงชาน้อง (Lullaby) เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ (Oral Literature) อย่างหนึ่ง ภาษาไทยกลางเรียกว่า เพลงกล่อมเด็ก จุดประสงค์ในการเกิดเพลงร้องเรือเด็กของคนไทยภาคใต้คือทำให้เด็กหลับได้ง่าย เพราะการส่งเสียงร้องด้วยถ้อยคำภาษาอย่างอ่อนโยนนุ่มนวลไปสู่โสตประสาทของเด็กทำให้เด็กมีความรู้สึกอบอุ่นใจ สุขใจ รู้สึกได้ว่า แม่หรือผู้ที่รักษาอยู่ใกล้ได้รับความปลอดภัย เพลงร้องเรือเด็กภาคใต้เกิดขึ้นมายาวนาน ครั้งบรรพชนและสืบทอดกันมาสู่รุ่นปัจจุบันด้วยการจดจำ กลุ่มที่จดจำได้มากคือ แม่ของเด็ก และผู้ที่ทำหน้าที่เลี้ยงเด็กซึ่งมีอยู่สองกลุ่มคือญาติพี่น้องและพี่เลี้ยงเด็ก เพลงร้องเรือเด็กภาคใต้ได้มีการศึกษารวบรวมเอาไว้ส่วนหนึ่งพบว่า มีจำนวนมากถึงประมาณ 9,000 เพลง จัดได้ว่าเป็นปริมาณวรรณกรรมมุขปาฐะที่ยิ่งใหญ่พอสมควร นอกจากนี้ยังเกิดวรรณกรรมเพลงร้องเรือเด็กรุ่นหลังขึ้นมาอีกจำนวนหนึ่งที่เกิดจากการแต่งด้วยการไม่ต้องเขียนคือเกิดจากปฏิภาณไหวพริบอย่างเพลงร้องเรือเด็กครั้งก่อนๆ อีกทั้งเกิดเพลงร้องเรือเด็กหรือเพลงกล่อมเด็กจากการเขียน เพราะคนรุ่นหลังไม่คุ้นเคยกับการแต่งแบบออกมาในทันทีทันใดหรือปฏิภาณ(คนไทยใต้ใช้ว่า มุตโต) ดังนั้นจึงทำให้มีวรรณกรรมเพลงร้องเรือเด็กมากขึ้นไปอีก เพลงร้องเรือเด็กมีหน้าที่และบทบาทลดลงมากเพราะแม่รุ่นใหม่ไม่ค่อยได้เลี้ยงลูกด้วยตัวเองมักจะจ้างพี่เลี้ยงซึ่งไม่ค่อยมีพี่เลี้ยงในปัจจุบันคนใดร้องเพลงร้องเรือเด็กได้ แม่บางคนเลี้ยงลูกด้วยตนเองแต่ก็ร้องเพลงร้องเรือเด็กไม่ค่อยได้ด้วยมิได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นก่อน ๆ หรือแม้ว่าคนรุ่นก่อน ๆ จะถ่ายทอดให้ แต่คนรุ่นหลังไม่ค่อยรับ ด้วยมีความรู้สึกว่าเป็นสิ่งไม่ทันสมัย จึงนำเอาเพลงรุ่นใหม่และเพลง

ด้วยความเป็นห่วงต่อการสูญหายของเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้ ผู้ที่รักและห่วงแทน โรงเรียน และสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาจึงได้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยรวบรวมเอาไว้ส่วนหนึ่งทำให้เพลงร้องเรือเด็กสำเนียงทำนองต่างประเทศเข้ามาหรือเปิดให้ลูกฟังแทนภาคใต้ได้มีการรับรู้และคนใต้เห็นความสำคัญมากขึ้น ตลอดจนมีการจัดการประกวดเพื่อเป็นหนทางหนึ่งที่จะรักษามรดกภูมิปัญญาด้านศิลปะและวัฒนธรรมประเภทเพลงร้องเรือเด็กหรือเพลงกล่อมเด็กภาคใต้เอาไว้ให้เป็นลมหายใจของคนไทยภาคใต้ให้นานที่สุด อาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้จัดประกวดร้องเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้มาหลายครั้งทั้งที่ประกวดรับรางวัลธรรมดาโดยทั่วไป และรางวัลถ้วยพระราชทานของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในกรณีของการประกวดรับรางวัลถ้วยพระราชทานฯ ของพระองค์ท่านนั้นได้จัดมาเป็นครั้งที่ 3 แล้ว ทั้งนี้เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติพระแม่แห่งชาติ และอนุรักษ์เพลงร้องเรือเด็กภาคใต้พร้อมกันไป

คำสำคัญ : เพลงร้องเรือเด็ก ภาคใต้ สายใยใจแม่สู่ลูก

¹ ร.ศ.ดร. ผู้อำนวยการ สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

* Corresponding author, E-mail: phaybuun@hotmail.com

Abstract

Lullaby is an oral literature. The southern Thai is called “Pleng Rongreudek” The middle Thai is called “Pleng Glomdek”. The purpose of the southern Thai children’s boat song is to make it easy for the child to fall asleep. Because the gentle language vocals to the child’s auditory system make the child feel warm and happy, it is felt that the mother or the person who is keeping nearby is safe. Southern children’s boat singing has long been ancestor and has been passed down to the current generation by recognition. The most recognizable groups are the child’s mother, and the two childcare groups are relatives and babysitters. The southern children’s song has been compiled in part by a study of about 9,000 songs, which is considered to be a fairly large volume of literature. It also emerged that a number of later generations of children’s song singers were born without writing, which was caused by witty vocals like previous children’s boat singers. Because future generations are not accustomed to instant writing or "southern Thais using Mutto), there is a way to make the children’s boat singer more and more. Children’s boat singing has a much reduced role and role because young mothers rarely raise their children on their own, often employing nannies who rarely have any current nanny singing children’s boat singing. Some mothers raise their children on their own, but they don’t sing children’s songs, not from previous generations, or even if the previous generations passed them, but the next generation didn’t accept it, and there was a feeling that it was not modern, so they adopted a new generation of songs and foreign accents to sing or open to them instead. With concern for the loss of southern children’s boat singers, loved and cherished, schools and higher education institutions have contributed to this, contributing to a growing awareness of southern children’s singing and southern people. As well as being organized as a way to preserve the artistic and cultural wisdom of the song, sing a baby boat or lullaby to be the breath of southern Thais for as long as possible. The Walailak Cultural Hermitage, Walailak University is one of several southern children’s singing contests, both at the General Awards and the Queen’s Royal Trophy. In the case of the contest, the Queen’s Cup was held for the third time, in honor of the National Mother and the conservation of southern children’s singing songs at the same time.

Keywords: Pleng Rongriaudek (Lullaby), Southern Thai, The song of mother-to-child bond.

1. บทนำ

คน (มนุษย์) เกิดมาในโลกนี้ตั้งแต่เมื่อไรนั้น ผู้ที่สนใจในเรื่องนี้จำนวนไม่น้อยพยายามที่จะหาคำตอบด้วยวิธีการต่าง ๆ บ้างก็ขุดค้นหาสิ่งโบราณวัตถุที่ฝังอยู่ใต้ดินเพื่อหาค่าอายุ บ้างก็ศึกษาจากภาพวาดฝาผนังถ้ำ บ้างก็ศึกษาโบราณสถานที่มีอยู่ ศิลปิน อักษรโบราณ บ้างก็ศึกษาจากโครงร่างคน(มนุษย์) ที่เก่าแก่มาๆที่ฝังอยู่ใต้ดินอีกหลาย ๆ เมตร และบ้างก็ศึกษาจากมัมมี่คือร่างของคนตายที่มีวิธีการรักษาด้วยภูมิปัญญาทำให้สภาพของร่างนั้นไม่เน่าเปื่อยอยู่ได้นับพัน การศึกษาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนต้องการคำตอบว่าคนเกิดมาตั้งแต่เมื่อไร จนถึงปัจจุบันนี้มีการกำหนดเวลาการเกิดคนในโลกนี้ก็ยิ่งสรุปเป็นจำนวนปีที่ชัดเจนไปไม่ได้ แต่อนุมานกันว่าคนเกิดมาในโลกใบนี้นับหมื่นปีมาแล้ว นักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์ นักมานุษยวิทยา และนักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมก็พยายามศึกษาด้วยวิธีการต่าง ๆ ข้างต้นกันอย่างมุ่งมั่นและยังคงศึกษากันไปในคัมภีร์ทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พุทธ คริสต์ อิสลาม ศาสนาที่คนนับถือมากทั้งสี่ศาสนานี้ก็มักกล่าวถึงการเกิดของคน พราหมณ์-ฮินดู กล่าวถึงเทพเจ้าชื่อพระพรหมสร้างโลกและสร้างสิ่งมีชีวิตและคน พระอิศวรและพระอุมาเทวีก็ให้กำเนิดเทพองค์ต่าง ๆ และเทพบางองค์ก็จุติลงมาเกิดเป็นคนบนโลก ศาสนาพุทธจากคัมภีร์หลายคัมภีร์ที่กล่าวถึงการเกิดคนว่าเกิดแต่ธรรมชาติ ในส่วนที่มีการแต่งเป็นภาษาไทยคือไตรภูมิพระร่วง ศาสนาคริสต์จากคัมภีร์ไบเบิลกล่าวถึงการเกิดคนคู่หนึ่งที พระยะโฮวาร์สร้างขึ้น คือ อัดัม กับอีฟ และศาสนาอิสลามจากคัมภีร์อัลกุรอาน ก็กล่าวถึงพระอัลเลาะห์เทพเจ้า สร้างอาดัม กับ อีวา หรืออาวาร์ แต่ทั้งหมดที่กล่าวไว้นั้นมิได้บอกว่าคนเกิดเมื่อไร เพียงแต่เมื่อศึกษาแล้วได้รู้ว่าคนเกิดมาอย่างไร หากจะยึดเอาการเกิดขึ้นของศาสนาเก่าสุดก็คงประมาณ 3,000 ปี คือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ส่วนศาสนาพุทธเกิดมาแล้ว ถึงปีนี้ 2564ปี แต่คนเกิดก่อนมีศาสนาเพราะการที่หลักการศาสนาต่างเผยแผ่ออกไปได้เพราะคน ดังนั้นที่กล่าวกันว่าสิ่งมีชีวิตเกิดมาเป็นล้านปี หมื่นปีจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คนเกิดเมื่อไรเมื่อล้านปีที่ผ่านมาหรือไม่สำคัญ แต่ที่แน่นอนและกล่าวได้อย่างมั่นใจว่าคนเกิดจากคน ยกเว้นระยะเริ่มต้นที่บางศาสนาบอกว่าเทพเจ้าสร้างคน ส่วนศาสนาพุทธกล่าวว่าคนเกิดจากธรรมชาติ เพราะธรรมชาติเป็นสรรพสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ซึ่งมีปัจจัยองค์สี่ คือ ดิน น้ำ ลม และไฟ ทำให้เกิดด้วยการหลอมรวมตัวขึ้นมา เมื่อมีต้นฉบับคนเพศชาย และหญิง ก็เกิดการผลิตให้เป็นตัวแทนขึ้นมาเหมือนกับการถ่ายสำเนาต้นฉบับของภาพและตัวหนังสือ ต้นฉบับของหนังสือมิได้มีความรู้สึกนึกคิดต่อสำเนาที่มีถ่ายทำไว้ต่างจากคนที่ทำสำเนาเอาไว้แล้วมีความรัก ห่วง ห่วงใย เลี้ยงดูให้เจริญเติบโตมีความรู้ ความสามารถ มีสติปัญญา เป็นคนดีของสังคม และประเทศชาติ ในการเลี้ยงดูนั้นผู้เป็นแม่สื่อสารความไพเราะ ความงดงาม โดยใช้เสียงภาษา ทำนองจังหวะ ลีลา และวรรณกรรมให้แก่ลูก ตั้งแต่เล็ก ๆ อายุเพียงไม่กี่วัน สิ่งแม่กลั่นกรองออกมานี้เป็นบทร้อยกรองในภาษาไทยภาคใต้เรียกว่าเพลงร้องเรือเด็กหรือเพลงขานน่อง ภาคกลางเรียกว่าเพลงกล่อมเด็ก ภาคเหนือเรียกว่าเพลงอ้อ ภาคอีสานเรียกว่าเพลงนอนชะหล่าหรือนอนสะเด้อ และฝรั่งเรียกว่า ลัลละบาย(Lullaby) ทุกชาติทุกภาษามีเพลงเพื่อลูกดังกล่าวนี้ นี้คือ เพลงแห่งสายใยใจแม่-ลูก

สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์(2524,7-10) กล่าวถึง เพลงกล่อมเด็กไว้ว่า เพลงกล่อมเด็ก(Lullaby) เป็นคติชนวิทยาหรือคติชาวบ้าน(Folklore)แขนงหนึ่งใช้ภาษาเป็นสื่อ(Verbal) ถ่ายทอดต่อกันปากต่อปากไม่ต้องเขียน จัดเป็นมุขปาฐะ(Oral Tradition) จัดเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีบทบาทหน้าที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชุมชน เพลงกล่อมเด็กมีอยู่ทุกภาค ภาคเหนือเรียกเพลง “อ้อลูก” ภาคอีสานเรียก “เพลงนอนสาหล่า” หรือ “นอนสาเยอ” และนอนสาเดอ” ในภาคใต้เรียกเพลงที่ร้องให้ลูกหลับ 4 ชื่อ ด้วยกัน คือ 1.เพลงร้องเรือ ที่เรียกเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะเปลผ้าที่ลูกนอนรูปร่างคล้ายเรือเมื่อแกว่งไปมา เพลงร้องเรือเด็กต่างจากเพลงเรือที่เล่นกันที่ จังหวัดชุมพร และสุราษฎร์ธานี 2.เพลงขานน่อง หรือเพลงขานน่อง ซา หมายถึงการบูชาหรือสวดดีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพ แม่ชื่อ 3.เพลงเสภา พบ

หลักฐานในเพลงกล่อมเด็กที่ร้องกันในจังหวัดนครศรีธรรมราช และพัทลุง “ว่าไทรหมิงว่ามา ลุงแก่ “เสภา” อื้อหน้าไย” นางวุ่น มาเอียด ตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ให้ข้อมูล 4.เพลงน่องนอน การเรียกอย่างนี้เรียกตรง ๆ คือการร้องเพลงให้น้องหรือเด็กเล็กนอน

การเรียกอย่างนั้นขึ้นอยู่ที่เจตนาในการร้อง ถ้าใช้ว่า เพลงร้องเรือ หรือ เพลงน่องนอน เพราะตั้งใจร้องทั่ว ๆ ไป ถ้าใช้ เพลงชาน้อง ตั้งใจกล่อมให้เด็กนอน และถ้าใช้ว่า เสภา เป็นการร้องโต้ตอบกันแบบเพลงปฏิพากย์ในภาคกลาง

สีปพงศ์ ธรรมชาติ (2540, หน้า35-36) กล่าวถึงเพลงกล่อมเด็กว่า วรรณกรรมมุขปาฐะ(Oral Literature) เกิดขึ้นด้วยการออกเสียงและสืบทอดกันมาด้วยการจดจำต่อ ๆ กันมา จึงทำให้มีการปรับเปลี่ยนคำบ้างเมื่อแพร่กระจายไปสู่ที่อื่น เพลงกล่อมเด็กหรือเพลงร้องเรือ เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะอย่างหนึ่ง

เพลงกล่อมเด็ก ชาวไทยภาคใต้เรียกว่า “เพลงร้องเรือ” หรือ “เพลงชาน้อง” คนภูเก็ต พังงาเรียกว่า “เพลงเปล” ถ้าเป็นกริยา หรือการขับร้องใช้คำว่า “ร้องเรือ” หรือ “ชาน้อง” เพลงประเภทนี้เกิดขึ้นเพื่อขับกล่อมให้นอนหลับให้สุขสบาย ส่วนการสั่งสอนและการประชดประเทียดเสียดสีนั้นเป็นจุดประสงค์รองลงมา ผู้แต่งเพลงกล่อมเด็กคือผู้เลี้ยงดูเด็ก เช่น พ่อ แม่ พ่อเฒ่า แม่เฒ่า ปู่ ย่า และผู้เลี้ยงน่องหรือพี่เลี้ยงน่อง

“เพลงแห่งสายใยใจไทยแม่-ลูกภาคใต้” ในภาคใต้ของประเทศไทยมีอยู่จำนวนมากเรียกกันว่า เพลงร้องเรือเด็ก หรือ เพลงชาน้อง การที่เรียกกันมาว่าเพลงร้องเรือเด็กก็เพราะเปลผ้าที่ผูกหัวท้ายมีเชือกโยงกับคานเรือนนั้นคล้ายเรือ และที่เรียกว่า เพลงชาน้อง หรือชาน้อง เพราะ ชา และซ้ำ มีความหมายว่า การส่งเสียงให้ไพเราะชวนฟังนั่นเอง คนที่ร้องเพลงร้องเรือเด็กนั้น เช่น แม่ พ่อ ย่า ปู่ แม่เฒ่า พ่อเฒ่า และพี่เลี้ยงน่อง ซึ่งอาจจะเป็นพี่แท้ ๆ หรือเด็กโตที่จ้างให้เลี้ยงเด็กเล็ก เป็นต้น นอกจากนี้อาจจะมีผู้อื่นที่ช่วยเลี้ยงดูเด็กเล็กก็อาจจะร้องเพลงร้องเรือเด็กด้วยในบางโอกาส ต้นกำเนิดของเพลงร้องเรือเด็กหรือเพลงกล่อมเด็กนั้นเกิดขึ้นมาด้วยความรักความผูกพันของผู้เป็นแม่กับลูก เป็นสำคัญ เมื่อแม่ให้นมลูกแม่ต้องการให้ลูกรู้สึกสบายและมีความสุข จึงเริ่มส่งเสียงไพเราะที่สุดออกมาให้ลูกได้ยิน ซึ่งมักเริ่มต้นด้วยเสียงอ้อ อ้ออยู่ในลำคอ ต่อมาก็พัฒนาออกมาเป็นคำ จากหลายคำก็เรียงเป็นกลุ่มคำ และที่สุดจัดกลุ่มคำให้เป็นวรรคที่มีสัมผัสภายในวรรค และระหว่างวรรคด้วยการร้องออกมาสดๆ ทันทีทันใดแบบปฏิภาณ ดังที่เรียกกันว่า ปฏิภาณกวี ร้อยกรองที่ออกมาสดๆ ทันทีทันใดโดยไม่ต้องเขียนต้องพิมพ์นี้เรียกว่า วรรณกรรมมุขปาฐะ (Oral Literature) วรรณกรรมเพลงร้องเรือเด็กหรือเพลงกล่อมเด็กในภาคใต้เกิดขึ้นมานานแล้ว เริ่มจากมีคนไทยสยามในภาคใต้และมีภาษาในการสื่อสารทำให้เกิดเพลงร้องเรือเด็กตามมา เพื่อใช้ในการร้องขับกล่อมให้ลูกนอนหลับง่ายและสบาย พร้อมกันนั้นก็เป็นการให้สิ่งดีๆ ที่ไพเราะงดงามให้แก่เด็กผ่านทางเสียงและท่วงทำนองที่ร้องออกไป หากตั้งฟังเข้าใจความหมายของคำด้วยก็จะเห็นว่า มีการสอนคุณธรรม จริยธรรมไปในตัว อีกทั้งผู้ที่ได้ยินได้ฟังก็พลอยได้รับสุนทรียะ ความรู้ และคติธรรมจากเพลงร้องเรือเด็กที่ได้ยินด้วย เพลงร้องเรือเด็กหรือเพลงกล่อมเด็กไทยภาคใต้จึงเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าอย่างหนึ่ง และมีสืบทอดมาถึงจนปัจจุบัน จากการวิจัยทางวรรณกรรมมุขปาฐะ ประเภทเพลงร้องเรือเด็กไทยภาคใต้พบว่า มีเพลงร้องเรือเด็กไทยภาคใต้ ประมาณ 9,000 เพลง การทำงานวิจัยในเรื่องนี้มีทั้งที่เป็นงานวิจัยทำวิทยานิพนธ์เพื่อสำเร็จการศึกษาในระดับมหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต อีกทั้งการทำวิจัยโดยทั่วไปของนักวิจัยทางด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ คติชนวิทยา และมานุษยวิทยาวัฒนธรรม ผลงานวิจัยเหล่านี้มีการเผยแพร่ออกไปทำให้คนไทยได้เห็นความสำคัญของเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้หรือเพลงชาน้อง หรือเพลงกล่อมเด็กมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้คนไทยมีความรัก ห่วงเห่น และรักชาววรรณกรรมเพลงร้องเรือเด็กมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลดีต่อการรักษาศิลปะและวัฒนธรรม ด้านภาษา วรรณกรรม และวรรณคดี จึงมีความมั่นใจว่าเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้จะดำรงคงอยู่คู่ดินแดนไทยภาคใต้อีกนานแสนนาน งานรวบรวม ศึกษา และวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ที่เรารู้จัก

กันในช่วงวรรณกรรมไทยภาคใต้ และวรรณกรรมไทย เช่น หนังสือ และงานวิจัยเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ของ สุธิวังค์ พงศ์ไพบูลย์ หนังสือเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ของ วิมล คำศรี และงานวิจัย เพลงร้องเรือเด็กภาคใต้ อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง และวิเคราะห์คุณค่าวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้ลุ่มน้ำปากพนัง ของ สืบพงศ์ ธรรมชาติ เป็นต้น

เพลงร้องเรือเด็กภาคใต้ ได้มีการนำออกเผยแพร่ทางสื่อสารมวลชน ทางหนังสือพิมพ์มีบ้าง ทางวิทยุ และวิทยุโทรทัศน์ ค่อนข้างมากขึ้นเพราะมีผู้ที่เห็นคุณค่าและความสำคัญของวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทนี้มากขึ้น จึงทำให้เยาวชนและผู้ใหญ่ที่ไม่ค่อยได้สัมผัสกับวรรณกรรมร้อยกรองร้องให้ลูกหลานหลับได้รับฟังและมีความรักในภูมิปัญญาด้านศิลปะและวัฒนธรรมประเภทวรรณกรรมและภาษามรดกมากยิ่งขึ้น ด้วยเห็นคุณค่าและความสำคัญของเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้หรือเพลงชาน้องนี้เอง ในปี พ.ศ.2554 อาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ได้จัดประกวดเพลงร้องเรือเด็กครั้งแรกในงานประเพณีบุญสารทเดือนสิบประเภทประชาชนและนิสิต นักศึกษา ขึ้นที่บริเวณหน้าศาลา ๑๐๐ ปี วัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช หรือวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร นครศรีธรรมราช โดยให้รางวัลเป็นเงินแก่ผู้ชนะเลิศ และรองๆ ลงไปอีก 4 รางวัล ในการประกวดได้รับความสนใจจากผู้ไปเที่ยงงานประเพณีบุญสารทเดือนสิบนครศรีธรรมราช ที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารจำนวนมาก ผู้ว่าราชการจังหวัด นครศรีธรรมราช และผู้ประกวดนางสาวนครศรีธรรมราชในปีนั้นได้ให้เกียรติไปเยี่ยมชมและฟังการประกวดร้องเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้ครั้งแรกด้วย ในการประกวดมีประชาชนและนิสิต นักศึกษาสมัครเข้าประกวดประมาณ 30 คน ส่วนมากเป็นชาวนครศรีธรรมราชเพราะเป็นการประกวดครั้งแรก ก่อนจบการประกวดผู้เข้าประกวด คณะกรรมการตัดสิน และประชาชนที่ไปชมให้กำลังใจจะร่วมกันร้องเพลง “ไปคอน” (ไปนครฯ) เพื่อเป็นการบูชาพระมหาธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชพร้อม ๆ กัน เสียงเพลงร้องเรือเด็ก ไปคอน ดังก้องกระหึ่ม ไปทั่วบริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร และบริเวณใกล้เคียง ปีต่อๆมาสถานที่จัดประกวดเปลี่ยนไปตามคำเชิญของผู้จัดงานในพื้นที่ ส่วนนี้ บางปีจัดที่หน้าวัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช บางเดือนไปจัดร่วมกับเวทีประกวดรวมของจังหวัด และสถานศึกษาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม มีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชเป็นหลักในการดำเนินงาน ที่สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ฯ ๘๔ การจัดประกวดเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้ตั้งแต่ครั้งแรกและผ่านมาหลายครั้งเป็นการประกวดแบบรางวัลธรรมดาคือเงินรางวัลและเกียรติบัตร ครั้นต่อมาอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ซึ่งมีรศ.ดร.สืบพงศ์ ธรรมชาติ เป็นผู้อำนวยการ ได้ปรึกษาหารือกับพนักงานในหน่วยงานและผู้บริหารกรบาทหลวงรางวัลถ้วยพระราชทานให้แก่ผู้ชนะเลิศการประกวดเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้ จาก สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง และได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานลงม่านาความปลื้มปีติมาสู่พสกนิกรชาวไทยภาคใต้เป็นอย่างยิ่ง นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณ อันหาที่สุดมิได้ การจัดประกวดเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้เพื่อรับรางวัลถ้วย พระราชทานจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ครั้งแรกจึงเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2559 และขออนุญาตเทศบาลนครศรีธรรมราชจัดที่สนามหน้าเมืองนครศรีธรรมราช สถานที่เดียวกับการจัดแข่งขันหนังตะลุงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในงานประเพณีบุญสารทเดือนสิบจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อให้สมพระเกียรติกับการประกวดและแข่งขันรางวัลถ้วยพระราชทาน ทั้งสองรายการ กว่าจะได้สถานที่สง่างามและศักดิ์ศรีแห่งนี้มาเพื่อการตั้งถาวรนี้ต้องใช้ความพยายามในการติดต่อประสานงานอย่างใกล้ชิดและแข่งขันเพราะผู้ที่ดูแลรับผิดชอบสนามหน้าเมืองนครศรีธรรมราชเกรงว่าจะทำให้ผลกระทบต่อความสวยงามของพื้นที่สนามหน้าเมือง แต่บางปีก็ต้องเลื่อนไปจัดที่สวนสาธารณะสมเด็จพระศรีนครินทร์ฯ ๘๔ ตามนโยบายของจังหวัดฯ และจัดครั้งต่อมาก็ได้ใช้สนามหน้าเมืองนครศรีธรรมราชเป็นที่จัดประกวด ในการประกวดร้องเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้นั้นได้แบ่งผู้ประกวดเป็นสอง

ประเภท คือประเภท เยาวชน กับประเภทประชาชน และนิสิต นักศึกษา ผู้สมัครเข้าประกวดประเภทประชาชนมาจากทั่วภาคใต้ เช่น ระนอง ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช กระบี่ ภูเก็ต พัทลุง สงขลา และปัตตานี นับว่าเป็นความสำเร็จอย่างยิ่งในการจัดการประกวดเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้ ส่วนประเภทเยาวชนนั้นส่วนมากจะเป็นเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช บางปีมาจากจังหวัดไกลๆ เช่น ภูเก็ต กระบี่ และสงขลา เป็นต้น ในการจัดประกวดนั้นได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช ในด้านรางวัล และค่าตอบแทนคณะกรรมการบางส่วน การจัดประกวดร้องเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้ที่จังหวัดนครศรีธรรมราชรับรางวัลถ้วยพระราชทานของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ซึ่งอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เป็นเจ้าภาพหลักจัดติดต่อกันมาเป็นเวลา 3 ปี ครั้นต่อมาก็ยุติลงเพราะขาดผู้ดำเนินการหลักทำให้ไม่ได้จัดต่อ ซึ่งก็เป็นที่น่าเสียดายเพราะการจัดประกวดมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อเทิดพระเกียรติพระแม่แห่งชาติ คือสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ด้วยเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อเวทของพสกนิกรชาวไทยที่ถวายแด่พระแม่แห่งชาติ และที่สำคัญยิ่งคือ การจัดประกวดร้องเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้รางวัลถ้วยพระราชทานของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่อาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เป็นเจ้าภาพในการจัดประกวดรับรางวัลอันเป็นศิริมงคลยิ่งนี้ นับเป็นการจัดครั้งแรกของประเทศไทย หากเป็นไปได้ไม่นานนักนี้อาจจะมีการประกวดร้องเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้รางวัลถ้วยพระราชทาน สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ โดยมีสถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณเป็นผู้ดำเนินการหลัก ทั้งนี้เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติสมเด็จพระบรมราชชนนีแห่งพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์ไทยองค์ที่ 10 แห่งบรมราชจักรีวงศ์ ของประเทศไทย และการรักษาไว้ซึ่งวรรณกรรมอันล้ำค่าของชาวไทยภาคใต้และชาวไทยให้คงอยู่ตลอดไป สิ่งที่ต้องการในลักษณะการประกวดที่เป็นมานั้นประหนึ่งเป็น สายใยแม่สู่ลูก หรือเป็นสายเปลงสายใจที่โยงใยกันระหว่างแม่กับลูกนั่นเอง

เพลงร้องเรือเด็กภาคใต้ หรือเพลงกล่อมเด็กมีการสืบทอดกันมาจากรุ่นต่อรุ่น และมีการสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่บ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะเวลาที่มีการจัดการประกวดเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้ที่ อาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์จัด และ องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราชให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณบางส่วนผ่านมา 4 ครั้งนั้น ผู้เข้าประกวดและผู้ขอความไพเราะและเห็นคุณค่าเพลงร้องเรือเด็กได้แต่งเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้ทั้งแบบทันทีทันใดออกมาหรือปฏิภาณไหวพริบและทั้งที่ด้วยการเขียนก่อนแล้วร้องเป็นทำนองออกมา การแต่งออกมาจากปาก(मुख) นั้นเป็นลักษณะของวรรณกรรมมุขปาฐะ(Oral Literature) ตามที่ได้นิยามความหมายกันมา ส่วนการแต่งด้วยการเขียนก่อนนั้นหากถือตามนิยามทางวิชาการวรรณกรรมและวรรณคดีจะเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ (Written Literature) อย่างไรก็ตามเพลงร้องเรือเด็กที่แต่งด้วยการเขียนก่อนนั้นก็นำมาร้องในทำนองเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้ในการประกวดมีอยู่บ้าง เพราะอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ได้กำหนดในการนำเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้ที่นำไปขึ้นเวทีร้องประกวดว่า เป็นเพลงเก่าที่บรรพชนสร้างสรรค์ไว้หรือที่แต่งขึ้นมาใหม่ก็ได้ ดังนั้นที่แต่งขึ้นมาใหม่จึงเป็นเพลงร้องเรือเด็กที่เขียนขึ้นก่อน เพราะถ้าแต่งขึ้นมาใหม่ด้วยปากทันทีทันใด อาจจะพลาดพลั้งได้ ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จในการประกวด การแต่งขึ้นมาใหม่นั้นเป็นสิ่งที่ถือถือว่าเป็นการสร้างสรรคส์สืบทอดเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้ให้มีลมหายใจเป็นสายใยแม่สู่ลูกต่อไปอย่างต่อเนื่อง อันจะก่อผลดีต่อเยาวชน ผู้ใหญ่ และประเทศชาติสืบไป ดังนั้นความคิดในการจัดการประกวดเพลงร้องเรือเด็กรางวัลถ้วยพระราชทานฯ จึงเป็นสิ่งที่ดีที่ควรให้การสนับสนุนอย่างยิ่ง เพลงร้องเรือเด็กที่แต่งขึ้นมาใหม่นั้นยังคงรักษาฉันทลักษณ์

เดิมเอาไว้ได้อย่างเคร่งครัด ส่วนเนื้อหานี้มีหลากหลายเช่นเดียวกับเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้สมัยเก่าหรือรุ่นก่อน คือ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และธรรมชาติ เพลงร้องเรือเด็กภาคใต้ที่สืบทอดมาและแต่งขึ้นมาใหม่ที่มีมาถึงปัจจุบัน(เพลงเก่าเป็นเพลงที่กระจายอยู่หลายจังหวัด)พอจะยกเป็นตัวอย่างนำมาวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ ตามเนื้อหาบางด้านเพื่อให้เห็นคุณค่าในบางประเด็นดังนี้

1.เพลงร้องเรือเด็กที่เกี่ยวกับคตินิยมหรือการสอน เพลงร้องเรือเด็กภาคใต้ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคตินิยมหรือการสอนมีอยู่จำนวนมาก เพราะการสั่งสอนในสังคมไทยภาคใต้เป็นเรื่องสำคัญมาก โดยเฉพาะลูกผู้หญิง โดยผู้แต่งมีจุดประสงค์ที่แฝงไว้คือ ต้องการให้ผู้ได้ยินได้ฟังนำไปคิด และนำไปสู่การปฏิบัติตนเพื่อเป็นคนดี และมีความรู้ความสามารถ ส่วนเด็กน้อยที่อยู่ในเปลก็จะได้รับสุนทรียรสด้านเสียงจากปากของผู้เป็นแม่ และผู้เลี้ยงที่ไกวเปลอยู่ในขณะนั้น เพลงที่มีเนื้อหาดังกล่าวนี้ ตัวอย่าง เช่น เพลงไก่อเถื่อน(เถื่อน คือเถื่อน ในภาษาไทยกลาง) เพลงลูกสาวชาวเรือนดิน (เรือน คือเรือนในภาษาไทยกลาง) และเพลงลูกสาวชาวห้วนอน เป็นต้น

เพลงไก่อเถื่อน

ฮา เอ่อ เหว ไกอเถื่อน เหว	ชั้นเทือนทั้งบ้าน
ลูกสาวขี้คร้าน	นอนให้แม่ปลุก
ฉวยได้ด้ามขวาน	แยงวานดั่งพลุก
นอนให้แม่ปลุก	ลูกสาวขี้คร้านการ เหว

จำจากการร้องของ นางฟอง ธรรมชาติ

เพลงไก่อเถื่อนนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสอนลูกสาวของคนไทยภาคใต้ที่ต้องการให้ลูกสาวเป็นคนขยันขันแข็งมีคุณลักษณะเป็นผู้ ทำอาหาร งานบ้าน งานเรือนได้ดี มีมารยาทงดงาม ในการแต่งผู้แต่งใช้วัตถุดิบในสังคมของตน คือ ธรรมชาติ เสียงไก่อชั้น คน และวัฒนธรรมคือ ขวานซึ่งเป็นสิ่งของเครื่องใช้ ความหมายตามตัวอักษรมีว่าไก่อเถื่อนชั้นตอนหัวรุ่งหรือใกล้รุ่งดังสนั่นไปถึงในบ้าน แม่เสียงไก่อชั้นดังเจ็ยแจ้วเป็นนาฬิกาปลุกของคนในชนบทสมัยก่อน แต่ลูกสาวก็ไม่ยอมตื่นนอน แม่ต้องการปลุกให้ลูกสาวตื่นเพื่อได้ทำกิจประจำวันไม่ว่าหุงข้าว ทำอาหารใส่บาตร และอื่น ๆ เป็นการฝึกให้ลูกสาวมีความรู้ ความสามารถ และความเข้าใจในการทำอาหาร การบ้านงานเรือน เมื่อลูกสาวยังไม่ตื่นก็เอาด้ามขวานที่มีลักษณะยาวยื่นแหลมๆ (แยง ภาษาไทยภาคใต้)เข้าไปที่ก้นของลูกสาวเพื่อให้ลูกสาวตื่นขึ้นมาตามแม่ประสงค์ การที่แม่ต้องปลุกเพราะมีความรู้สึกกลัวลูกสาวขี้คร้านหรือเกียจคร้านจึงต้องตัดสินใจปลุกแบบนี้ หากปลุกด้วยการใช้เสียงเรียก หรือเขย่าตัวให้ตื่นก็อาจจะไม่ได้ผล จึงต้องใช้วิธีนี้ เพลงร้องเรือบทนี้มีความทะลึ่งอยู่ในที่ แต่ก็มีความหมาย และให้ความสนุกสนาน รู้สึกขำในการปลุกของแม่ อีกทั้งอาจมีจินตนาการของผู้ได้ยินได้ฟังอีกด้วย ก็ทำให้มีรสชาติในการฟังเพลงร้องเรือเด็กบทนี้

สิ่งสะท้อนสำคัญของเพลงร้องเรือเด็ก ไกอเถื่อน คือคนไทยภาคใต้จะสอนและฝึกลูกสาวให้เป็นคนขยัน แลมีความสามารถในเรื่องการบ้าน การเรือน เพราะการมีความชำนาญในเรื่องเหล่านี้จะทำให้ลูกสาวมีความสุขในการดำเนินชีวิตคู่ที่ต้องมีการปฏิบัติหลายอย่างต่อสามีและลูก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “เสนอทปลายจวักผัวรักจนวันตาย” เป็นสิ่งที่ผู้หญิงชาวใต้จดจำและปฏิบัติก็คือการทำอาหารให้มีรสชาติดูอร่อยนั่นเอง ซึ่งเป็นหนึ่งในสำนึกของความเป็นผู้หญิงที่สั่งสอนสืบทอดกันมา น้ำทั้งสี่หรือคุณสมบัติของผู้หญิงดีสตรีงาม ได้แก่ น้ำคำ น้ำมือ น้ำใจ และน้ำตมน้ำใจ

เรื่องเรือนสามน้ำสี่ของสตรีไทยที่ถือปฏิบัติกันมาจึงเป็นเรื่องที่สังคมไทยให้ความสำคัญและถือปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง และยังมีการสื่อสารออกมาผ่านวรรณกรรมเพลงร้องเรือเด็ก นอกจากนี้ยังพบว่าคีตกรรมสอนลูกสาวยังมีการสอดแทรกอยู่ในศิลปะการแสดงต่าง ๆ เช่น เพลงบอก มโนห์รา หนังตะลุง และต้นหยง เป็นต้น

เพลงลูกสาวชาวเรือนดิน

ฮาเอ่อ ลูกสาว เทอ	ลูกสาวชาวเรือนดิน
เทียมได้ผัวจีน	นอนสาดเจ็ดชั้น
ได้กับผัวไทย	ผืนไหนผืนนั้น
นอนสาดเจ็ดชั้น	ลูกสาวชาวเรือนดิน เอ่อ เทอ

สืบพงศ์ ธรรมชาติ

จำจาก นางกอง กาญจนพยัคฆ์

เพลงร้องเรือเด็ก ลูกสาวชาวเรือนดิน เป็นเพลงร้องเรือเด็กหรือเพลงกล่อมเด็กที่สอนให้ลูกหลานได้คิดในเรื่องหาคู่ครองและความขยันทำงานเพื่อสร้างฐานะทางเศรษฐกิจและฐานะทางสังคม การที่จะมีความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่มีความสุขนั้น ต้องมีความมานะพยายาม ขยัน และประหยัดด้วย ดังในเพลงที่เปรียบเทียบให้เห็นว่าผู้ชายไทยไม่ค่อยขยันทำงานจึงมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดีที่อยู่อาศัยก็เล็กและไม่สง่างาม แต่ผู้ชายเชื้อสายจีนจะมีฐานะทางเศรษฐกิจดีมีที่อยู่อาศัยที่ใหญ่โตและสง่างาม ในที่สุดก็เห็นว่าการมีสามีเป็นผู้ชายจีนซึ่งทำงานขยันขันแข็งจะทำให้มีฐานะเศรษฐกิจ และมีความสุขมากกว่า เพลงนี้แต่งเป็นทำนองประชดประเทียดเสียดสีหนุ่มไทยหรือผู้ชายไทย คงมีจุดประสงค์สำคัญที่จะให้ผู้ชายไทยมีความขยันขันแข็งทำงานให้มากขึ้น เพื่อความสุขในการมีชีวิต หากดูความหมายตามตัวอักษรก็ทำให้เกิดความรู้สึกว่า ผู้หญิงในเพลงบทร้องเรือเด็กบทนี้บทร้องทางคีตกรรมคือการหาผัวใหม่หรือสามีใหม่ที่เป็นผู้ชายเชื้อสายจีน แต่ถ้าหากว่าผู้หญิงในเนื้อเพลงนี้เลิกราหย่าขาดจากสามีที่เป็นผู้ชายไทยก็เป็นเรื่องที่มีได้บทร้องในเรื่องคีตกรรมแต่ประการใด เพราะดำเนินชีวิตไปตามครรลองคลองธรรม การที่อยู่กินกับสามีคนไทยได้นอนสาดหรือเสื่อในภาษาไทยกลางนั้น เพราะผู้ชายไทยที่เป็นสามีไม่ขยันนั่นเอง ครั้นมาอยู่กับสามีเชื้อสายจีนได้นอนสาดเจ็ดชั้นซึ่งหมายถึงสาดเจ็ดผืนมาวางเรียงซ้อนกัน สาดผืนเดียวและสาดเจ็ดผืนเป็นสัญลักษณ์(Symbol) ที่หมายถึงฐานะทางเศรษฐกิจนั่นเอง เพลงร้องเรือเด็กบทนี้แม้จะเป็นลักษณะเปรียบเทียบที่ทำให้ผู้ชายไทยบางส่วนน้อยใจอยู่บ้าง แต่ก็ต้องยอมรับความเป็นจริงในเรื่องนี้ เนื้อหาของเพลงจึงเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้บรรดาผู้ชายไทยที่ไม่ค่อยขยันและขี้เกียจได้คิดและพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้นกว่าเดิม นี่คือคุณค่าของเพลงร้องเรือเด็ก เพลงนี้ นอกจากนี้เพลงร้องเรือเด็กบทนี้ยังสะท้อนภาพความสัมพันธ์ของพี่น้องไทย-จีน ได้อย่างดีว่าอยู่อาศัยอยู่ในสังคมเดียวกันมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันจนถึงขั้นเข้าสู่ประตูลูกสาวหรือพิธีมงคลสมรส และมีลูกหลานสืบต่อกันมาสายเลือดผสมไทย-จีน ร่วมกับคนไทยที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในการสร้างสรรคประเทศไทยให้เจริญรุ่งเรืองจนปัจจุบัน

เพลงลูกสาวชาวหัวนอน

ฮาเอ้อ ลูกสาวเหอ	ลูกสาวชาวหัวนอน
ไซให้แกงบอน	ตั้งแต่เข้ายันเที่ยง
ไซให้แกงดุก	(...) จุกลงทั้งเจียง
ตั้งแต่เข้ายันเที่ยง	น้ำหน้าอ้อเลี้ยงผัว เอ้อเหอ

สืบพงศ์ ธรรมชาติ

จำจากนางพริ้ง มุสิเกิด

เพลงร้องเรือเด็กบทนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสอนลูกสาวให้เป็นคนที่มีความรู้ความสามารถในการปรุงอาหาร ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งของผู้หญิงชาวไทยภาคใต้ หากผู้หญิงชาวไทยภาคใต้ไม่เก่งในเรื่องการทำอาหารคือทำอาหารให้มีรสชาติอร่อยไม่ได้ก็มักจะไม่ค่อยได้รับความสนใจจากชายหนุ่มชาวไทยภาคใต้มากเท่ากับผู้หญิงชาวไทยภาคใต้ที่มีความเก่งทางด้านนี้ และมักจะแต่งงานช้าหรืออาจจะไม่ได้แต่งงานตลอดไป หรือแม้เมื่อแต่งงานไปแล้วก็จะมีเสน่ห์ผูกใจมัดใจให้สามีอยู่ร่วมกันตลอดไป เพราะผู้ชายไทยภาคใต้นิยมรับประทานอาหารเอร็ดอร่อยรสชาติไทยภาคใต้ซึ่งมีรสจัดจ้าน ถึงพริกถึงขิง เรื่องดังกล่าวนี้เป็นค่านิยมทางสังคมเป็นที่ทราบกันดีของชาวไทยภาคใต้ ในกรณีของลูกสาวในเพลงร้องเรือเด็กบทนี้จะเห็นได้ว่าไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการทำอาหารเลย เพราะยังไม่สามารถจัดการกับสิ่งที่นำมาประกอบในการทำแกงได้ดังปรากฏในเนื้อหาเพลงร้องเรือเด็กบทนี้คือไม่สับเจียงปลาตุกออกเมื่อนำมาใส่ในหม้อแกง การที่ลูกสาวคนนั้นทำไม่ถูกต้องนั้นเป็นการบอกว่าไม่ใส่ใจในการทำข้าวปลาอาหาร หรือไม่ก็ไม่ได้รับการสั่งสอนฝึกฝนจากแม่และญาติพี่น้อง ดังนั้นการร้องเพลงนี้ออกมาก็จะเป็นการบอกลูกสาวชาวเรือนดินคือบ้านเรือนที่อยู่ทางทิศเหนือว่า ลูกสาวบ้านนี้ไม่มีความเป็นสตรีสาวที่น่าชื่นชมใดๆ จึงต้องฝึกฝนเพิ่มในเรื่องการทำอาหาร สิ่งที่เห็นอย่างชัดเจนว่าไม่ได้เรื่องคือ แกงปลาตุกใส่ลงไปทั้งเจียงปลาดังกล่าวแล้ว การสอนในลักษณะการเปรียบเทียบเช่นนี้มีความรู้สึกรุนแรง ทำให้จินตนาการต่อว่าถ้ารับประทานอาหารด้วยแกงปลาตุกหม้อนี้เจียงของปลาตุกอาจจะแทงปากแทงเหงือกได้ นอกจากนี้คำที่ใช้ในเพลงบทนี้ การใช้คำสัมผัสคำสุดท้ายของวรรคที่ ห้า กับคำที่ที่สอง ของวงเล็บจุด ๆ นั้น บางที่บางแห่งมีคำอวยวะเพศผู้หญิงที่เป็นคำกริยาด้วย แต่ภายหลังมีการตัดออกไปให้เหลือ จุกลงทั้งเจียง ดังกล่าว แต่บางคนก็กล่าวว่าน่าจะเสริมเข้าไปภายหลัง เพราะเพลงร้องเรือเด็กสมัยก่อนนั้นมีวรรคละ 4 คำ อันนี้แสดงให้เห็นเหตุเจตนาที่จะบอกว่าเพราะมีแต่คบผู้ชายไม่มีเวลาได้ฝึกฝนในเรื่องการทำข้าวปลาอาหาร หากผู้แต่งมีความตั้งใจแฝงความหมายไว้เช่นนี้ก็แสดงว่าต้องการจะว่ากล่าวสั่งสอนอย่างจริงจังมากทีเดียว หากเราอ่านไม่ตีความเอาความหมายตามตัวอักษรก็จะมีความรู้สึกตลกสนุกสนานได้สุนทริยรสตามมา เพราะความที่ผู้หญิงสาวไม่ประสีประสาที่แกงปลาตุกใส่ลงไปทั้งเจียง และจนเที่ยงวันก็แกงไม่เสร็จ เพลงนี้จึงให้คุณค่ามากสำหรับผู้หญิงไทยภาคใต้ และผู้หญิงโดยทั่วไป นี่คือการเสียดสีของผู้หญิงที่บรรพชนไทยโบราณเรียกว่า “เสน่ห์ปลายจวัก” นั้นเอง

งูสายพาน

ฮาเอ้อ งูสายพานเหอ	ยานขึ้นแม่คอก
อ้ายเฒ่าหัวหงอก	อวดตัวอี่เลี้ยงเมียสาว
แลเหอแลดู	อ้ายเฒ่าหัวงูหมันทำบาว
อวดตัวอี่เลี้ยงเมียสาว	เฒ่าแล้วไม่คิดเหอ หงอก

(สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ รายงานการวิจัย วิเคราะห์สารัตถเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ 1/ระโนด สงขลา)

เพลงร้องเรือเด็ก งูสายพานพาน ความหมายตามตัวอักษรเพื่อสื่อเป็นสัญลักษณ์(Symbol)ในตอนเริ่มต้น คือ งูสายพานเลื้อยขึ้นคอกที่ยกสูงล้อมกันไว้อย่างแข็งแรง เช่นคอกวัว คอกหมู เป็นต้น การสื่อนี้เพียงเพื่อให้เกิดภาพชัด เรียกการใช้วิธีการภาพพจน์(Figure of speech) ครั้นในบาทที่ ๓ ก็สื่อความหมายตรงว่า คนชราผมหงอกแล้ว แต่งตัวมากแบบชายหนุ่มทำท่าทำมัดทะแมงแข็งขันให้เป็นที่ชอบใจของผู้หญิงสาวและอยากได้เมียสาว สื่อให้ผู้หญิงสาวรู้ว่าสามารถเลี้ยงดูได้ ไม่ดูตัวเองแก่มากแล้วหงอกขาวเต็มหัวไม่คิดว่าชีวิตจะสั้นลงอีกไม่นาน เพลงร้องเรือเด็ก บทนี้มีเนื้อหาสื่อเพื่อให้สติกับคนแก่ที่ต้องการมีเมียสาว หากพูดสั้นๆ กันทั่วไปคือ “คนแก่อยากมีเมียสาว ไม่เจียมสังขาร” นั่นเอง

2. เพลงที่เกี่ยวกับศาสนาและสถานที่สำคัญ ประเทศไทยภาคใต้เป็นด่านสำคัญในการรับศาสนาที่สำคัญเข้ามาไม่ว่าศาสนาพุทธ พราหมณ์ คริสต์ และอิสลาม ดังหลักฐานต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ ศาสนาพุทธนั้นจากหลักฐานเอกสารและเรื่องราวทางโบราณคดีนั้นว่ามีว่าเมื่อ พ.ศ.235 พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งพระธรรมทูตสายที่ 8 มายังสุวรรณภูมิมีพระโสณะ และพระอุตร พระสองพี่น้องเป็นหัวหน้า ดินแดนสุวรรณภูมิเท่าที่มีการศึกษากันนั้นน่าจะ เป็นดินแดนไทยภาคใต้ในปัจจุบันนั่นเอง และสถานที่แรกน่าจะเป็นเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชและสุราษฎร์ธานีในปัจจุบัน ทั้งนี้มีหลักฐานทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ และเอกสารเก่าที่ยืนยันได้อยู่จำนวนมาก ทั้งของไทยและต่างชาติ ในส่วนที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทเพลงร้องเรือเด็กนั้นมีอยู่พอสมควร เช่น ไปคอน(นครฯ) พระเจ้าศรีธรรมมาโคตรราช เพลงวัดสพ และไปพะโคะ เป็นต้น

เพลงไปคอน(นครฯ)

ฮาเอ้อ เหอ ไปคอนเหอ	ไปแลพระนอนพระนั่ง
พระพิงเสาดั่ง	หลังคามุงเบื่อง
เข้าไปในห้อง	ไปแลพระทองทรงเครื่อง
หลังคามุงเบื่อง	ทรงเครื่องดอกไม้ไหว เอ้อเหอ

สี่บพงศ์ ธรรมชาติ

จำจาก นางฟอง ธรรมชาติ และคนอื่น ๆ

เพลงร้องเรือเด็ก ไปคอน บอกให้รู้ถึงการนับถือพระพุทธศาสนาของชาวไทยภาคใต้ หรือโบราณคือดินแดนอาณาจักรตามพรลิงค์ ศรีวิชัย และศรีธรรมราชมหานคร(เมืองสิบสองนักษัตร) สิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ให้เห็นคือ พระพุทธรูปต่าง ๆ ทั้งพระนอน และพระนั่ง พระนอนคือพระพุทธรูปปางไสยาสน์ที่มักจะรับรู้ร่วมกันว่าหมายถึง พระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพาน มีพระพุทธรูปทอง และมีเครื่องประดับ อีกทั้งได้เห็นถึงสถาปัตยกรรมของโบราณสถานว่าใช้ไม้ในการสร้างปะปนไปกับปูน และมุงหลังคาด้วยกระเบื้อง โบราณสถานแห่งนี้ที่ออกมาในลักษณะเพลงร้องเรือเด็กคือ วัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ประกาศชื่อทางราชการว่า วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช วัดพระมหาธาตุนครศรีธรรมราช เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาในภาคใต้สมัยก่อนและสมัยปัจจุบัน มีองค์พระบรมสารีริกธาตุ เป็นศูนย์รวมใจชาวไทยภาคใต้ตั้งแต่สมัยอาณาจักรโบราณทั้ง 3 อาณาจักร รวมทั้งลังกาสุกะอาณาจักรโบราณไทยสยามด้วย การที่มีการแต่งเพลงร้องเรือเด็กเอาไว้บอกได้ว่า มีความซาบซึ้งตรึงใจในสัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่นับถือสืบทอดกันมาเป็นเวลานานนับพันปี หากเอาความตามตัวอักษรก็ได้ว่า ไปนครศรีธรรมราชได้แลพระนอน พระนั่ง เห็นเสาดั่งที่พระพิงอยู่ หลังคารอบองค์พระบรมธาตุเจดีย์มุงด้วยเบื้อง(กระเบื้อง) เมื่อเข้าไปในห้องได้เห็นพระพุทธรูปทองประดับด้วยเครื่องทรงสวยงามมีดอกไม้ไหวประดับ คือพระทรงเครื่องซึ่งมีอยู่หลายองค์ เพลงร้องเรือเด็กบทนี้มีคุณค่ายิ่ง เป็นเพลงร้องเรือยอดนิยมของชาวไทยภาคใต้ และผู้เข้าประกวดร้องเพลงร้องเรือเด็กรางวัลถ้วยพระราชทานสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

เมืองคอน

ฮาเอ่อ เมืองคอนเหอ	แต่ก่อนเขาลือว่า
พระศรีธรรมโศกราชมีवासนา	ก่อพระมหาธาตุยอดทอง
มีมหาชนมาบูชา	ผู้คนมานับถืออุปถัมภ์
พระมหาธาตุยอดทองคำ	เข้าค้ำมาไหว
ฮาเอ่อ เมืองคอนเหอ	ใครท่อนเที้ยวจบ
ปากตูวัดสพ	มีช้างล่อหัว
แก้มตูหาขาด	หลังคาลาดแก้ว
มีช้างล่อหัว	ชะบุญสมภารสร้าง
ฮาเอ่อ เมืองคอนเหอ	มีพระนอนแจ่มหน้า
มีโพธิ์ลังกา	มีพระอุ้มท้อง
มียักษ์เขี้ยวยาว	ถือไม้ตระบอง
มีพระอุ้มท้อง	ห้องกลองอยู่เคียงกัน.....

ฮาเอ่อ	ไปคอนเทอ	ไปแลพระนอนทรงเครื่อง
ศาลาหน้าเมือง		เสาธงไม้ไผ่
(ลึบสี่ตุนอก		ลึบห้าตูใน)
เสาธงไม้ไผ่		ใครไปยกมือไหว้.....

(รศ.วิมล คำศรี หนังสือวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร นครศรีธรรมราช มรดกธรรม
นำสู่มรดกโลก ภาพลักษณ์จากวรรณกรรม)

บทร้องเรือเด็กชุด เมืองคอน(นครฯ) ไปคอน ที่ยกมานี้บอกถึงโบราณสถานที่สำคัญคือวัดพระบรมธาตุ นครศรีธรรมราช อันเป็นที่ประดิษฐานขององค์พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนา ในดินแดนไทยสยามภาคใต้ทั้งหมดจากเพชรบุรีตอนล่างจนถึงสิงห์บุรีหรือชื่อสิงคโปร์ในปัจจุบัน การที่มีองค์พระบรมธาตุเจดีย์องค์ใหญ่ก็ด้วยพระบารมีของพระราชาที่ทรงพระนามว่าศรีธรรมมาโคกราชตั้งแต่องค์ก่อน ๆ จนถึงพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช ที่ทรงบูรณะองค์พระบรมธาตุเจดีย์ให้มีความสวยงามและมีขนาดใหญ่กว่าเดิมมักจะกล่าวกันว่า เป็นทรงระฆังคว่ำหรือโอคว่ำ มีบางส่วนที่บอกว่าเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีอิทธิพลจากพระธาตุโปลอนนารูวะ ประเทศศรีลังกา บ้างก็ว่าได้แบบมาจากองค์พระธาตุเจดีย์ที่ศาลงจิ ประเทศอินเดีย และบ้างก็ว่าเป็นการสร้างสรรคทางสถาปัตยกรรมของบรรพชนไทยสยามกับช่างต่างชาติที่เข้ามาสร้างองค์พระบรมธาตุเจดีย์เพื่อเป็นพุทธบูชา การที่จะสร้างองค์พระบรมธาตุเจดีย์ได้ขนาดใหญ่และสวยงามอย่างนี้จะต้องเป็นผู้มีบารมี ดังเพลงร้องเรือเด็กได้บันทึกเอาไว้ว่า “พระศรีธรรมโคกราชมีวาสนา ก่อพระมหาธาตุยอดทอง” มีการทาสีประดู่วัดพระบรมธาตุด้วยสีแดง (ขาด) หลังศาลาดด้วยตะกั่ว บริเวณวัดปลูกต้นโพธิ์ลังกา ซึ่งนำมาจากประเทศศรีลังกา ปัจจุบันยังมีอยู่ข้างวิหารโพธิ์ลังกา มีรูปปั้นยักษ์รักษาจุดสำคัญในวัด มีพระห้องใหญ่ คือพระสังกัจจายนะ ชาวใต้เรียกว่า “พระแอด” มีพระนอนพระนั่ง มีเครื่องดนตรีฆ้อง กลอง มีศาลาหน้าเมือง มีเสาธงทำด้วยไม้ไผ่ มีประตุนอกลึบสี่ประตู และประตูข้างในลึบห้าประตู ประตูที่กล่าวถึงนี้น่าจะเป็นประตูภายในกำแพงเมือง องค์พระบรมธาตุเจดีย์ก็อยู่ในกำแพงเมือง จากวรรณกรรมเพลงร้องเรือเด็กที่กล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงอาณาจักรศรีธรรมราชมหานครที่มีพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่ง และเจริญรุ่งเรืองมาถึงปัจจุบัน ด้วยความเป็นอารยะแห่งไทยสยามภาคใต้นี้เอง ส่งผลให้ลูกหลานบรรพชนไทยภาคใต้มีลักษณะเฉพาะในทางสร้างสรรค์ที่มีความเข้มแข็งและเข้มข้นซึ่งทำให้มีส่วนช่วยในการดำรงอยู่ของประเทศชาติโดยรวมได้อย่างมาก สมกับที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราช แห่งกรุงสุโขทัย ทรงให้จารึกข้อความลงในศิลาของพระองค์หรือศิลาจารึกหลักที่ ๑ ว่า “สังฆราช ปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลวกกว่าปุครูในเมืองนี้ ทุกคนลุกแต่เมืองศรีธรรมราชมา”(หลวกเป็นภาษาไทยโบราณหมายถึงฉลาด) นี่คือนเพลงร้องเรือเด็กที่เป็นหลักฐานยืนยันความเป็นอาณาจักรพระพุทธศาสนาของดินแดนไทยสยามภาคใต้ที่ชื่อว่า ตามพรลิงค์ ศรีวิชัย และศรีธรรมราชมหานคร

ในเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนานั้นมีปรากฏในเพลงร้องเรือเด็กบทหนึ่งชื่อ ไปพะโคะชื่อวัดที่หลวงพ่อดุท เคยจำพรรษา และหลวงพ่อดุทก็เรียกกันทั่วไปว่า สมเด็จเจ้าพะโคะ รวมทั้งที่เกาะยอซึ่งกล่าวว่าเกาะยอศักดิ์สิทธิ์ เพราะเมื่อก่อน พระสามสมเด็จเคยจำพรรษาอยู่ที่เกาะนี้ คือ สมเด็จเจ้าพะโคะ สมเด็จเจ้าเกาะยอ และสมเด็จเจ้าเกาะใหญ่ เพลงไปพะโคะ จึงเป็นเพลงร้องเรือเด็กที่บันทึกเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาอีกเพลงหนึ่ง ดังนี้

ไปพะโคะ

ฮาเอ่อ เหว ไปพะโคะ เหว	ไปแลนกโต้โฮหมันสอนบิน
คาบเหยื่อเอามากิน	ได้ร่มโพตาน
ตัวไผ่บินเสียว	ยังแต่ตัวเหมียน่าสงสาร
ไต้ตันโพตาน	นานนานไต้พบโคะ เอ่อ เหว

นางแมว หนูแก้ว อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

(สืบพงศ์ ธรรมชาติ รายงานการวิจัย วิถีชีวิตชาวไทยภาคใต้จากเพลงกล่อมเด็ก อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง หน้า 22 พ.ศ.2539)

เมื่ออ่านตามตัวอักษรอาจยากที่จะบอกว่าเป็นเพลงร้องของเด็กที่แฝงไว้ด้วยเรื่องพระพุทธศาสนา แต่คำว่า พะโคะ นั้นมาจากนามสมณศักดิ์ของหลวงพ่อดาวที่ว่า สมเด็จพระโคตมีสามิราม ซึ่งเป็นสมณศักดิ์ชั้นสูงระดับ พระสังฆราช ส่วนนกโตโฮ ผัวเหมียน่าเป็นสัญลักษณ์ของการเข้าถึงธรรมะ หรือนิพพาน ผู้ที่มีความพร้อมทางด้านจิตใจ ย่อมจะถึงธรรมะ ไปสู่ความสว่างไสวหรือบรรลุมรรคก่อน

๓. เพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก เพลงร้องเรื่องนี้มีทั้งความรักของแม่ที่มีต่อลูกบอกกับลูกที่อยู่ใน เปลโดยตรง และเพลงที่เกี่ยวกับความรักของชายหนุ่มหญิงสาว ดังตัวอย่าง

รักกันคนทำน้ำ

ฮาเอ่อ รักกันเหอ	รักกันคนทำน้ำ
ไม่เรือ้อข้าม	นางงามนั่งโก้อยู่สุดเสียง
โก้แล้วโก้เล่า	โก้ตั้งแต่เช้าจนวันเที่ยง
นางงามนั่งโก้อยู่สุดเสียง	เสียงแห่งเหมือนนกเหวก เหว

(สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ รายงานการวิจัย วิเคราะห์สารัตถเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ 32/ระโนด สงขลา)

เพลงนี้ความหมายตามตัวอักษรคือผู้หญิงต้องการข้ามเรือจากฝั่งหนึ่งไปหาชายที่รักอีกฝั่งหนึ่งแต่ไม่มีเรือ ข้าม จึงกู่ตะโกนหลายครั้งจนสุดเสียงเพื่อให้ผู้ชายที่รักนำเรือไปรับจะได้พบกัน ความหมายโดยนัยยะคือต้องการสื่อ ว่าหญิงสาวกับชายหนุ่มมีความรักต่อกัน แต่มีอุปสรรคมาขวางกั้นทำให้ต้องใช้ความพยายามเพื่อให้ความรักประสบความสำเร็จ อุปสรรคครั้นนั้นเกิดจากฝ่ายผู้ชาย ในการแต่งใช้สัญลักษณ์ เรือ และคลอง การไม่มีเรือข้ามจากท่าที่อยู่ ไปท่าตรงข้ามทำให้ไปพบผู้ชายที่รักไม่ได้

แม่เชื้อ

ซาเอ๋อ เหน่ นื่องนอนเหอ	นอนให้หลับดี
แม่เชื้อทั้งสี่	มาช่วยพิทักษ์รักษา
อาบน้ำป้อนข้าว	รักษาเจ้าทุกเวลา
มาช่วยพิทักษ์รักษา	เด็กอ่อนนอนในเปลเอ๋อ เหน่

นางเฟื่อง คุระศรี อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช

เพลงนี้มีเนื้อหาตรงตามตัวอักษรคือ แม่หรือผู้เฒ่าเปลเลี้ยงเด็กบอกให้เด็กในเปลนอนให้หลับสบาย ขอให้แม่เชื้อ(บางแห่งใช้แม่เชื้อ) ทั้งสี่ท่านช่วยดูแลรักษาให้น้อง(เด็ก)ที่นอนในเปลให้มีความสุขความสบายตลอดเวลาทั้งยามกินและยามนอนด้วย เพลงร้องเรือเด็กบทนี้มีร้องกันทั่วภาคใต้ไปจังหวัดไหนก็จะได้ยินเพลงร้องเรือเด็กบทนี้เป็นเพลงยอดนิยมเหมือนกับเพลง ไปคอน และลูกสาวชาวปากนัง ทั้งนี้คงเป็นเพราะมีเนื้อหาดีและน่าสนใจนั่นเอง โดยเฉพาะการแสดงออกอย่างเด่นชัดว่าแม่มีความรักห่วงลูกอย่างไรมากแค่ไหน อีกทั้งกล่าวถึงแม่เชื้อที่ดีความก้นว่าเทพที่รักษาทิศทั้งสี่ บ้างก็ว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์สี่ประการ การที่แม่วิงวอนของพลังแห่งเทพทั้งสี่หรือสิ่งศักดิ์ดีดังกล่าวนั้นบอกถึงความรักความผูกพันที่มีต่อลูกอย่างยิ่ง จึงเป็นการกล่าวได้ว่าเพลงร้องเรือเด็กภาคใต้เป็นเพลงแห่งสายใยใจแม่สู่ลูกอย่างแท้จริง

เพลงร้องเรือเด็กอีกเพลงหนึ่งที่สะท้อนถึงความรักของแม่ที่มีต่อลูกผ่านพี่เลี้ยงน่อง และน่าจะเป็นพี่เลี้ยงน่องที่มีความสามารถในการแต่งเพลงร้องเรือด้วยปาก(मुख) หรือวรรณกรรมมุขปาฐะ เพลงร้องเรือบทนี้มีว่าดังนี้

ผูกเปล

ซาเอ๋อ ผูกเปลเหอ	ท่านสั่งให้เวอยู่ข้าข้า
ตัวพี่จะผูกเปลผ้า	อีโยนโยนข้าให้นื่องนอน
เวลาน้องอยากนม	พาไปสงนมพระมารดร
เวลานื่องนอน	ป้อนข้าวอาบน้ำ เอ๋อ เหน่

(สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ รายงานการวิจัย วิเคราะห์สารัตถเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ 206/เขาชัยสน พัทลุง)

เพลงร้องเรือเด็กบทนี้เป็นการสื่อความหมายตรงตัวไม่มีความหมายโดยนัย คือ แม่ของเด็กหรือผู้ใหญ่ได้สั่งพี่เลี้ยงน่องให้เว(เฒ่า)เปลนื่องข้า ๆ ถ้าเรื่ออาจจะทำให้เด็กกลัวหรือตกใจได้ พี่เลี้ยงน่องก็ผูกเปลผ้าและเวหรือเฒ่าเปลร้องเพลงร้องเรือเด็กไปด้วย เมื่อเด็กหรือนื่องหิวนมก็พาไปหาแม่ตีมนมของแม่ หรือป้อนข้าวอาบน้ำให้อย่างครบถ้วน เพลงนี้เป็นเพลงที่บันทึกการปฏิบัติหน้าที่ของพี่เลี้ยงน่องได้อย่างดี ตั้งแต่แม่ของเด็กหรือญาติผู้ใหญ่ของเด็กได้สั่งความเอาไวให้เฒ่าเปลข้า ๆ และการทำหน้าที่ต่าง ๆ เมื่อเลี้ยงเด็กหรือเลี้ยงน่องดังได้กล่าวแล้ว

เพลงร้องเรือเด็กหรือเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีอีกมากมายที่ให้คุณค่าในด้านต่าง ๆ นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ยังมีเพลงร้องเรือเด็กที่บันทึกสังคมและวัฒนธรรมอื่น ๆ เช่น ธรรมชาติ สิ่งของเครื่องใช้ อาหารการกิน ศิลปกรรม ศิลปะการแสดง ดนตรี และเศรษฐกิจ เป็นต้น หากมีการศึกษาเพลงร้องเรือเด็กอย่างมากพอและละเอียด จะทำให้

ได้รับคำตอบเกี่ยวกับความรุ่งเรืองของดินแดนไทยสยามภาคใต้เพิ่มขึ้นอีกมากมาย และได้รับรู้กันว่าเป็นสื่อหลักฐานสำคัญที่เป็น “สายใยใจแม่สู่ลูก” ได้อย่างดี

เอกสารอ้างอิง

กตัญญู ชูชื่น.(2550).วรรณกรรมท้องถิ่นไทย.โอเอส พรินติ้ง เฮาส์.กรุงเทพมหานคร.

วิมล คำศรี.(2558).วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร นครศรีธรรมราช.ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัย
นครศรีธรรมราช.นครศรีธรรมราช.นครศรีธรรมราช.

สุริวงศ์ พงศ์ไพบูลย์.(2524). รายงานการวิจัย วิเคราะห์สาเหตุและ เพลงกล่อมเด็กภาคใต้. สถาบันทักษิณคดีศึกษา
มศว สงขลา.สงขลา.

สีบพงศ์ ธรรมชาติ(2540).วรรณกรรมเฉพาะท้องถิ่นภาคใต้.คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.สงขลา.สงขลา.

อมรา กล้าเจริญ.(2553).เพลง และการละเล่นพื้นบ้าน.โอ เอส พรินติ้ง เฮาส์.กรุงเทพฯ.

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ภาคโปสเตอร์

การแปรศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล : เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม
ของภาษาถิ่น

Lexical variation in La-ngu subdistrict, La-ngu district, Satun province : Cultural
Identity of Dialect

ณัฐสนีน สตูล^{1*}, วารุณี หมื่นรณ² และจரியานู นูตีด³

Natsaneen Satul^{1*}, Warunee meenron² and Jariya Nooteed³

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแปรรูปศัพท์ของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล โดยใช้หน่วยย่อยในการเก็บข้อมูล จำนวน 80 หน่วยย่อย ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาที่คัดเลือกจากผู้ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด จำนวน 60 คน ผลจากการวิจัยพบว่า การแปรคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ คือ การใช้คำศัพท์แบบดั้งเดิม จำนวน 10 คำ การใช้คำศัพท์คนละศัพท์ จำนวน 26 คำ และการใช้คำศัพท์เดียวกันแต่มีการแปรเสียง จำนวน 44 คำ สะท้อนให้เห็นว่าภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การที่เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมทางภาษาเปลี่ยนไปตามที่กล่าวมาอาจมีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในคือการเปลี่ยนแปลงสภาพของชุมชน และปัจจัยภายนอกคือการรับอิทธิพลในด้านต่าง ๆ จากภายนอกเข้ามาในชุมชน

คำสำคัญ: ภาษาถิ่นละงู, การแปรคำศัพท์, เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมภาษา

Abstract

The objective of this research is to study the cultural lexemes variations of La-ngu dialect. The research uses 80 semantic units and the data was collected from 60 informants. The results shows that the cultural lexemes variations of La-ngu dialect have 3 patterns; original lexemes; 10 words, new lexemes; 26 words, and lexical variation; 44 words. The cultural lexemes variations of La-ngu dialect was change for social factors; the tourism, community closeness and attitude.

Keywords: La-ngu dialect, Lexical variation, Cultural Identity

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

² นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

* Corresponding author, E-mail: jariya.no@skru.ac.th

1. บทนำ

จังหวัดสกลนครตั้งอยู่สุดเขตแดนใต้ของประเทศไทย ด้านฝั่งทะเลอันดามันมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดพัทลุง ตรัง และสงขลา มีเขตแดนประเทศติดต่อกับรัฐเปอร์ลิสและเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

จังหวัดสกลนครมีจำนวนประชากรในจังหวัดจำนวน 297,163 คน ในอำเภอละงูมีจำนวน 67,637 คน และในตำบลละงูมีจำนวน 21,031 คน (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2553⁴) ประชากรที่อาศัยมีทั้งคนไทยที่นับถือศาสนา พุทธ อิสลาม และคนไทยเชื้อสายจีน ลักษณะดังกล่าว ส่งผลให้ความเป็นอยู่ของคนในสังคมเป็นแบบ “สังคมพหุ วัฒนธรรม” ก่อให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมหรือที่เรียกว่า “พหุวัฒนธรรม”

ในด้านภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารกันในกลุ่มชนท้องถิ่น เนื่องจากประชากรในจังหวัดสกลนคร มีวิถีชีวิตและ วัฒนธรรมแตกต่างกัน จึงส่งผลให้ภาษาที่นำมาใช้สื่อสารมีลักษณะทั้งที่เหมือน แตกต่าง และผสมผสานกัน ที่ โดดเด่นก็คือ การผสมผสานกันระหว่างภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดสกลนครกับภาษามลายู

ถึงแม้ว่าคนไทยส่วนใหญ่ในจังหวัดสกลนครไม่สามารถพูดภาษามลายูแต่ปรากฏว่า มีการนำคำยืมภาษามลายู บางคำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาเกี่ยวกับคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ที่ใช้กันในตำบลละงู เพื่อ เปรียบเทียบกับภาษาไทยมาตรฐานว่า มีการแปรศัพท์บ้างหรือไม่ อย่างไร โดยคาดหวังว่า ความรู้ที่ได้จากการ ศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของภาษาถิ่นในตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสกลนคร อย่างถ่องแท้ และเป็นหลักฐานในการจัดบันทึกข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไว้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ใน ด้านใดด้านหนึ่งในวันข้างหน้า

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคำศัพท์และการแปรศัพท์ที่สะท้อนเอกลักษณ์ วัฒนธรรมท้องถิ่นของภาษาไทยถิ่น ใต้ ตำบล ละงู อำเภอละงู จังหวัดสกลนคร

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวคิด ดังต่อไปนี้

- 3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการแปรศัพท์
- 3.2 คำยืมภาษามลายูในภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดสกลนคร
- 3.3 เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดสกลนคร
- 3.4 ปัจจัยทางสังคมที่ผลต่อการแปรศัพท์ในภาษา

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดตามที่กล่าวไว้ข้างต้นมาเป็นแนวในการกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย ดังนี้

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการแปรศัพท์

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2544) ได้กล่าวถึงนิยามของการแปรของภาษา (variation) ไว้ว่า การแปรของ ภาษา (linguistic variation) หมายถึง ในภาษาตั้งแต่ 2 รูป ขึ้นไป อาจใช้แทนกันได้โดยไม่ทำให้ความหมายแก่น เปลี่ยน รูปในภาษาจะเป็นหน่วยด้านใดก็ได้ เช่น ในการสะกดคำในภาษาอังกฤษ รูป colour กับ color แปรกัน ทั้ง 2 คำ แปลว่า “สี” เหมือนกันทั้ง 2 คำ เป็นรูปแปร 2 รูป ในด้านการออกเสียงในภาษาไทยคำว่า “รีบ” บางคนออก

⁴ ที่มา: สำนักบริหารทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

เสียงว่า “ ลีบ ” เสียง ร และ ล เช่นใน 2 คำนี้ต่างก็เป็นรูปแปรของเสียงเดียวกัน ในด้านคำศัพท์คำว่า มารดา และ แม่ ใช้แทนกันได้ ในด้านรูปประโยค แม่ตีเขากับ เขาถูกแม่ตี ต่างก็มีความหมายแก่นเหมือนกันถือเป็นรูปแปรได้ รูปแปรที่ใช้แทนที่กันได้ในตัวอย่างแต่ละคู่ที่กล่าวไปแล้วนี้เป็นที่สนใจของนักภาษาศาสตร์สังคมมาก เพราะนักภาษาศาสตร์สังคมเล็งเห็นว่าการแปรดังกล่าวไม่ใช่การแปรอิสระ (free variation) ซึ่งหมายความว่ากรณีที่รูปภาษาตั้งแต่ 2 รูป ขึ้นไปสามารถใช้แทนที่กันได้โดยไม่มีเงื่อนไขใดทั้งสิ้น แต่ข้อเท็จจริงก็คือการแปรของรูปภาษาเหล่านี้มีเงื่อนไขทางสังคม เช่นการแปรของ ร กับ ล ในภาษาไทยนั้นเป็นที่สังเกตได้ว่าผู้พูดมักออกเสียงคำว่า “รีบ” ในการพูดที่ระมัดระวังหรือเป็นทางการ แต่ถ้าพูดโดยไม่ระมัดระวังหรือในโอกาสที่ไม่เป็นทางการอาจออกเสียงเป็น “ ลีบ ” เป็นต้น การอธิบายเงื่อนไขทางสังคมของการแปรของภาษานับว่าเป็นหัวใจของการศึกษาทางภาษาศาสตร์สังคม

ในการวิเคราะห์การแปรของภาษา นักภาษาศาสตร์สังคมจะพิจารณาความสัมพันธ์ของตัวแปร 2 ประเภท คือ ตัวแปรภาษา (linguistic variable) และตัวแปรสังคม (Social variable) โดยคำว่า ตัวแปรภาษา หมายถึง รูปภาษาที่ถูกจัดให้เป็นตัวแปรในการวิเคราะห์ ในภาษาศาสตร์สังคมตัวแปรภาษามักเป็นตัวแปรตาม (dependent variable) ซึ่งแปรตามปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคม ตัวแปรภาษา 1 ตัวมีรูปแปรมากกว่า 1 รูปแปรขึ้นไป เช่น -ing ใน walking ออกเสียงได้อย่างคือ (ɪŋ) และ (ɪn) ทั้ง 2 รูปนี้คือรูปแปรของตัวแปร (ing) ในภาษาศาสตร์สังคมผู้วิเคราะห์ส่วนใหญ่มักเขียนตัวแปรภาษาไว้ในเครื่องหมาย ( ) ซึ่งลาบอฟ (Labov 1972b) เป็นผู้นำมาใช้เป็นครั้งแรก เมื่อตัวแปรภาษาเป็นตัวแปรตามแล้ว นักภาษาศาสตร์สังคมมักกำหนดตัวแปรอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งคาดว่ามีความสัมพันธ์กับตัวแปรภาษา ได้แก่ ปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งก็คือคุณสมบัติทางสังคมของผู้พูด เช่น อายุ เพศ ชชาติพันธุ์ และบริบทของการใช้ภาษา เป็นต้น ปัจจัยทางสังคมเหล่านี้เป็นตัวแปรอิสระ (independent variable) เป็นตัวแปรที่อาจจะส่งผลต่อการกำหนดรูปภาษาของผู้ใช้

3.2 คำยืมภาษามลายูในภาษาไทยถิ่นใต้

อลิสซา คุ่มเคี่ยม (2546) ได้ศึกษาคำยืมภาษามลายูที่ชาวไทยมุสลิมจังหวัดสตูล ในกลุ่มผู้บอกภาษาสามระดับอายุ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะของคำยืมภาษามลายูที่ชาวไทยมุสลิมใช้ในภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดสตูล เพื่อเปรียบเทียบสภาพการใช้และการเปลี่ยนแปลงของคำยืมภาษามลายู

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของคำยืมภาษามลายูที่ชาวไทยมุสลิมใช้ในภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดสตูลมี 3 ลักษณะ คือ ลักษณะของคำยืมแบบทับศัพท์ ลักษณะของคำยืมแบบทับศัพท์แต่เสียงเปลี่ยนไปบางส่วน และลักษณะของคำยืมแบบคำไทยปนคำมลายู ส่วนการใช้คำยืมภาษามลายูที่ชาวไทยมุสลิมจังหวัดสตูลในสามระดับอายุ พบว่ามี 3 ลักษณะ คือ ศัพท์ที่ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุใช้เหมือนกันมี 97 คำ คิดเป็นร้อยละ 25.87 ศัพท์ที่ผู้บอกภาษาสองระดับอายุใช้เหมือนกันมี 200 คำ คิดเป็นร้อยละ 53.33 และศัพท์ที่ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุใช้ต่างกันมี 78 คำ คิดเป็นร้อยละ 20.80 ส่วนการเปลี่ยนแปลงของคำยืมภาษามลายูที่ชาวไทยมุสลิมจังหวัดสตูลในสามระดับอายุใช้ในชีวิตประจำวัน พบว่า มีการเปลี่ยนแปลง 2 ลักษณะ คือ การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงและการเปลี่ยนแปลงด้านศัพท์

3.3 เอกลักษณะทางวัฒนธรรมภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดสตูล

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูลกล่าวถึงความเป็นมาของจังหวัดสตูลไว้ว่า ก่อนปี พ.ศ. 2356 สตูลเคยเป็นตำบลหนึ่งของเมืองไทรบุรี เรียกว่า “มูเก็มสโตย” หมายถึง ตำบลกระท้อน แต่ในปี พ.ศ. 2452 รัฐบาลไทยยกเมืองไทรบุรี กลับคืน ตรังกานู และปะลิส ให้กับประเทศอังกฤษเพื่อแลกกับสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ทำให้เมืองสตูลได้แยกออกจากมณฑลไทรบุรีไปรวมกับมณฑลภูเก็ต และในปี พ.ศ. 2468 ได้ขึ้นกับมณฑลนครศรีธรรมราช

ต่อมาในปี พ.ศ. 2475 รัฐบาลไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบบประชาธิปไตย จึงได้ยกฐานะเมืองสตูลขึ้นเป็นจังหวัดเรียกว่า “จังหวัดสตูล”

รัตติยา สาและ (2534) ได้กล่าวถึงภาษามลายูถิ่นสตูลไว้ว่า ภาษามลายูที่พูดกันในท้องถิ่นจังหวัดสตูล มีผู้นิยมใช้ไม่มากเพราะชาวสตูลส่วนใหญ่นิยมใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน ซึ่งภาษามลายูถิ่นสตูลนี้ออกเสียงแตกต่างจากภาษามลายูถิ่นปัตตานีแต่ใกล้เคียงกับสำเนียงภาษามลายูปะลิสอันเป็นรัฐทางตอนเหนือแถบฝั่งทะเลด้านตะวันตกของประเทศมาเลเซีย

ภาพรวมของวัฒนธรรมภาษาไทยถิ่นใต้ ฉันทส ทองช่วย (2536: 211) ได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมการใช้ภาษาของกลุ่มชนแต่ละกลุ่มมีปัจจัยแวดล้อมหลายอย่างเป็นตัวหล่อหลอม เช่น เผ่าพันธุ์ของกลุ่มชน (ไทย จีน มลายู ชาวเล ชาโก มอญ) ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ความคิด ความเชื่อ การละเล่น การประกอบอาชีพ หรือ ภูมิศาสตร์ ปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวมีส่วนทำให้การใช้ภาษาของชาวไทยถิ่นใต้แต่ละถิ่นแตกต่างกัน เช่น ภาษาไทยถิ่นชุมพรมีการใช้ถ้อยคำร่วมกับภาษาไทยถิ่นกลางอย่างชัดเจนเนื่องจากมีอาณาเขตติดต่อกับภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นภูเก็ตมีคำจากภาษาจีนฮกเกี้ยนใช้มากเนื่องจากเกี่ยวข้องกับกลุ่มชนจีนดังกล่าวมาเป็นเวลานาน ภาษาไทยถิ่นพัทลุงมีคำลักษณะเฉพาะของภาษาไทยถิ่นใต้ค่อนข้างบริสุทธิ์กว่าจังหวัดอื่น ๆ เนื่องจากเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในใจกลางของภูมิภาค มีภาษาของต่างถิ่นมาเจือปนน้อย หรือจังหวัดยะลามีลักษณะของภาษาเป็นแบบประสมประสานของภาษาไทยถิ่นใต้หลายถิ่นเนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีกลุ่มชนอพยพเข้าไปอาศัยปะปนอยู่กันมาก จากองค์ความรู้ดังกล่าวทำให้เห็นว่า ภาษาไทยถิ่นใต้แต่ละถิ่นจะมีลักษณะเฉพาะทางภาษาและวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งลักษณะเฉพาะดังกล่าวก็สะท้อนผ่านการใช้ภาษาอย่างชัดเจน

3.4 ปัจจัยทางสังคมที่ผลต่อการแปรศัพทในภาษา

ปราณี กุลละวณิช และคณะ (2544: 20-35) ได้กล่าวว่า ผู้พูดภาษาแต่ละคนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม แต่ละคนจะมีสถานภาพแตกต่างจากสมาชิกคนอื่นด้วยปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคม คือ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ชาติพันธุ์ ชั้นทางสังคม และถิ่นที่อยู่ การที่ผู้พูดภาษาคนหนึ่ง ๆ มีสถานภาพหรือลักษณะทางสังคมแตกต่างกัน เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการแปรของภาษา การที่กลุ่มในสังคมแตกต่างจากอีกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางร่างกาย เช่น สีผิว เชื้อชาติ ประวัติความเป็นมา หรือลักษณะทางวัฒนธรรม เช่น ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ย่อมส่งผลให้มีการใช้ภาษาแตกต่างกัน แต่หากว่ากลุ่มสังคมที่แตกต่างกันนั้นได้มีโอกาสในการติดต่อสื่อสารกันทำให้เกิดการกระบวนกรแลกเปลี่ยนทางภาษา ที่เรียกว่า “การปนหรือการสลับภาษา” อันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษากัน กระบวนกรดังกล่าวจะทำให้เกิดการแปรหรือการเปลี่ยนของภาษาได้

นอกจากนี้ภาษาทุกภาษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เนื่องจากบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป การใช้ภาษาต้องปรับเปลี่ยนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วย เช่นในสมัยหนึ่งเราเคยใช้พาหนะ “เกวียน” ในการเดินทาง แต่ในปัจจุบันเราเดินทางด้วย “รถจักรยาน” “รถยนต์” “เครื่องบิน” หรือ “ยานอวกาศ” ความสำคัญของคำว่า “เกวียน” ก็ลดหายไป จนในที่สุดก็อาจจะเลิกใช้คำดังกล่าว ปรากฏการณ์นั้นนับว่าเป็นปกติของการเปลี่ยนแปลงภาษาทุกภาษา โดยคำศัพท์ในวัฒนธรรมเก่าจะลดลงและถูกแทนที่ด้วยคำศัพท์ทางวัฒนธรรมใหม่

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำมาประมวลเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการวิจัย โดยดำเนินการ ดังนี้

4.1 การคัดเลือกสถานที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้คัดเลือกตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล เป็นสถานที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพราะเป็นพื้นที่ที่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเลและภูเขา โอกาสที่จะติดต่อกับชุมชนอื่นมีน้อย คนที่อยู่อาศัยจึงเป็นคนดั้งเดิมในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ และมีลักษณะการรวมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย

4.2 การคัดเลือกผู้บอกภาษา

ผู้วิจัยกำหนดไว้จำนวน 60 คน กระจายในทุกหมู่บ้านของตำบลละงู โดยกำหนดเกณฑ์ของผู้บอกภาษาไว้ดังนี้ มีอายุระหว่าง 30 – 45 ปี เกิดและเติบโตในพื้นที่ หากมีการย้ายถิ่นมาจากที่อื่นต้องอาศัยในพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 10 ปี ใช้ภาษาไทยถิ่นได้ละงูสื่อสารในชีวิตประจำวันและสามารถพูดออกเสียงได้ชัดเจน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล โดยการคัดเลือกหน่วยอรรถจำนวน 80 หน่วยอรรถ จากหนังสือเรื่องเมืองสตูล จากนั้นได้นำจำนวนคำศัพท์ทั้งหมดไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิช่วยตรวจสอบเพื่อยืนยันความถูกต้องและเหมาะสมในการนำไปใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แล้วนำไปสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา โดยการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและบันทึกเสียงไว้ด้วยเครื่องบันทึกเสียง

4.4 การจัดกระทำกับข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์และอภิปรายผลตามประเด็นที่กำหนดไว้ในกรอบแนวคิด นำคำศัพท์แต่ละหน่วยอรรถมาถอดถอดเสียงเป็นสัทอักษร ระบุค่าร้อยละในการใช้โดยใช้สูตรคำนวณสถิติด้วยค่าร้อยละ นำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบของตารางและเสนอแนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจจะนำไปใช้

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 รูปแปรของศัพท์ทั้งหมด

จากการเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาจำนวน 60 คน มีจำนวนหน่วยอรรถทั้งหมด 75 หน่วยอรรถ พบว่า มีลักษณะการใช้คำศัพท์ 3 ลักษณะ คือ ศัพท์ที่ไม่มีการแปรศัพท์ จำนวน 10 หน่วยอรรถ คิดเป็นร้อยละ 13.3 คำศัพท์คนละศัพท์ จำนวน 25 หน่วยอรรถ คิดเป็นร้อยละ 33.3 และศัพท์เดียวกันที่มีการแปรศัพท์ จำนวน 40 หน่วยอรรถ คิดเป็นร้อยละ 53.3 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1.1 ศัพท์ที่ไม่มีรูปแปร

ศัพท์ที่ไม่มีการแปรศัพท์ คือ คำศัพท์ที่ผู้บอกภาษาใช้ในแบบดั้งเดิม โดยไม่มีการแปรเสียงหรือใช้หน่วยศัพท์อื่นประกอบ มีจำนวน 10 หน่วยอรรถ คิดเป็นร้อยละ 13.3 โดยมีรายการศัพท์ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงรายการคำศัพท์ที่ไม่มีการแปรศัพท์

หน่วยอรรถ	สัทอักษร	การออกเสียง
ตะลิงปิง	li: ²³² - miŋ ⁴⁵⁴	สีหมิง
ส้มแขก	sɔm ⁴⁴ - pho:j ²²¹	ส้มโพอ
มะพร้าวคั่ว	khi: ⁴⁴ - seʔ ²¹	ชีเสะ
ยู่ซั่ว	pɔʔ ³⁴	เปาะ
คูหมั่น	tu: ³⁴³ - naŋ ⁴⁵⁴	ตูหนั่ง
ย่ายาย	toʔ ³⁴	โต๊ะ
ปู่/ตา	chaj ²³²	ชาย

หน่วยอรรถ	สัทอักษร	การออกเสียง
ผู้เผยแพร่ศาสนา	da: ³⁴³ - wa ²⁴⁵	ดาหะ
ผิณฑลาด, หลงลิ้ม	ɔ: ²⁴⁴	ล่อง
ยั้งทำยั้งหนักหน้า	ta: ³⁴³ - ro ²⁴⁵	ตาโระ

อภิปรายผลจากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นถึงการใช้นำศัพท์ในท้องถิ่นแบบดั้งเดิม ผู้บอกภาษาส่วนใหญ่จะยังคงรักษาการใช้นำศัพท์เฉพาะถิ่นในกลุ่มคำศัพท์ญาติพี่น้องมากกว่ากลุ่มคำศัพท์อื่น ๆ แสดงให้เห็นว่า คำศัพท์ทางด้านเครือญาติในภาษาไทยถิ่นใต้ที่ใช้บริเวณตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล ยังรักษานำศัพท์รูปแบบเดิม และสะท้อนให้เห็นถึงความเหนียวแน่นของสังคมชาวไทยเชื้อสายมลายูในถิ่นนั้น

5.1.2 การใช้นำศัพท์คนละศัพท์

การใช้นำศัพท์คนละศัพท์ คือ คำศัพท์สองศัพท์ที่มีพยัญชนะต้น พยัญชนะท้าย และสระ แตกต่างกัน โดยไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเกณฑ์ทางการแปรเสียง

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการแปรคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล พบว่า ผู้บอกภาษาใช้นำศัพท์คนละศัพท์ จำนวน 25 หน่วยอรรถ คิดเป็นร้อยละ 33.3 การใช้นำศัพท์คนละศัพท์มีลักษณะการใช้ใน 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

5.1.2.1 คำศัพท์ที่แปรเสียงต่างกันทุกส่วน

คำศัพท์ที่แปรเสียงแตกต่างกันทุกส่วน คือ คำศัพท์สองศัพท์ที่ใช้หน่วยอรรถเดียวกัน มีจำนวนพยางค์แตกต่างกันและพยางค์ที่ต่างกันนั้นเป็นคนละหน่วยคำ และความแตกต่างกันในส่วนของพยัญชนะต้น พยัญชนะท้าย และสระ จากการวิจัยวิเคราะห์ พบว่า เป็นศัพท์คนละศัพท์ จำนวน 15 หน่วยอรรถ คิดเป็นร้อยละ 20 โดยรายการคำศัพท์ทั้ง 16 ศัพท์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 2 คำศัพท์ที่แปรเสียงแตกต่างกันทุกส่วน

หน่วยอรรถ	สัทอักษร	การออกเสียง
ฝรั่ง	fa: ²³² - raŋ ⁴⁵⁴	ฟาหรั่ง
	ja: ²³² - mu: ⁴⁵⁴	ยาหุมู
มะม่วงหิมพานต์	hua ⁴⁵⁴ - khrɔk ²¹	หัวครอก
	ja: ²³² - ruaŋ ²³	ยาร่วง
	nɛt ²¹ - ɔ: ²³	แน็ดล่อ
ฟักทอง	fak ²¹ - thɔ: ²³²	ฟักทอง
	na:m ²²¹ - ta:w ³³	น้ำเต้า
	ta:w ³³ - the:t ²³	เต้าเทศ
	tin ³³	ติน
ปลาหมึกสาย	ʔaj ³³ - pɔ: ²³²	อายปอล
	nɔ: ²³² - ja: ⁴⁵⁴	นอย้า
	li: ²³² - ta: ³⁴³	ลี้ต้า
	mɯk ⁴⁵⁴ - sa: ⁴⁵⁴	หมึกสาย
ปลิงทะเล	dɔ: ³⁴³ - the:t ²³	ดอเทศ
	pli: ³⁴³ - le: ²³²	ปลิงเล

หน่วยอรรถ	ศัพท์อักษร	การออกเสียง
ละมุด	lo:k ²³ - sa: ²³¹ - wa: ⁴⁵⁴	โลกสวา
	si: ²³² -ku: ³⁴³	สีกู
ผักหวานป่า	phak ⁴⁵ - wa:n ⁴⁵⁴ - le: ²³²	ผักหวานเล
	tu: ³⁴³ - de: ³⁴	ตุเตะ
มันสำปะหลัง	hua ⁴⁵⁴ - man ²³²	หัวมัน
	man ²³² - tɔ:m ³⁴³	มันท่อน
ถาด	ta: ³⁴³ - lam ⁴⁵⁴	ตาหลัม
	tha:t ⁴⁴³	ถาด
ขึ้น	buaj ³⁴³	บวย
	khan ⁴⁵⁴	ขึ้น
	kɔ: ³⁴³ - lɛ: ³⁴⁵⁴	กอลและ
สกปรก, ไม่สวย	bro: ³⁴	โบรีะ
	cɛ: ³⁴³ - mɛ: ³⁴⁵	แจะเหมะ
	maj ²³ - suaj ⁴⁵⁴	ไม่สวย
	mɔ: ²³² - rɔ: ³⁴	มอริ่อง
อะไร ทำไม	dɔ: ³⁴³	ด้อย
	phan ²³² - phu: ²³²	พันฟือ
เพียน	phian ²²¹	เพียน
	pɛ: ³⁴³ - rɛ: ³⁴	แปะแร็ด
	ɛ: ³⁴ - plɛ: ³⁴³	แล่ง แปล็ก
เป็นหว่ง	khɔ: ³⁴	ข้อง
	bi: ³⁴³ - ma: ³⁴	ปีหมัง
ถึงสำหรับตักน้ำจากบ่อ	tha: ³⁴	ถึง
	thu: ³⁴	ถู่
	ti: ³⁴³ - ma: ³⁴	ตีหมา

อภิปรายผลจากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลลุงอำเภอลงู จังหวัดสตูล โดยเฉพาะคำศัพท์ในกลุ่มของผัก ผลไม้ สัตว์ที่นำมาใช้ทำอาหาร อุปกรณ์เครื่องใช้ และคำกริยาต่าง ๆ คำศัพท์ที่แรงงาด้วยสีที่ติดตามตารางข้างต้น แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงภาษาถิ่นไปตามอิทธิพลของภาษาไทยถิ่นใต้และภาษาไทยมาตรฐาน เช่น ผู้บอกภาษาบางคนได้เรียกคำศัพท์ “ถาด” ด้วยศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานว่า “ถาด” แทนที่ศัพท์ท้องถิ่นเดิมว่า “ตาหลัม” ปรากฏการณ์ทางภาษาในลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงภาษาและวัฒนธรรมไปตามอิทธิพลของภาษาที่แวดล้อม

5.1.2.2 คำศัพท์ที่มีหน่วยหลักเดียวกันแต่หน่วยขยายแตกต่างกัน

คำศัพท์ที่หน่วยหลักและหน่วยขยายแตกต่างกัน คือ คำศัพท์สองศัพท์ที่ใช้แทนหน่วยอรรถเดียวกันมีจำนวนพยางค์เท่ากัน หากเป็นคำศัพท์ที่มีหน่วยหลักเหมือนกันแต่หน่วยขยายแตกต่างกัน หรือคำศัพท์ที่มีหน่วยหลักแตกต่างกันแต่หน่วยขยายเหมือนกัน ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเป็นคนละศัพท์กันเนื่องจากเป็นคำศัพท์ที่หน่วย

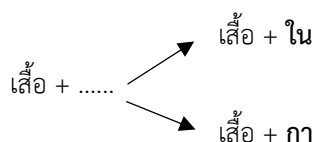
หลักหรือหน่วยขยายแตกต่างกัน ในการวิจัยพบว่า มีจำนวน 9 หน่วยอรรถ คิดเป็นร้อยละ 12 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ศัพท์ที่หน่วยหลักและหน่วยขยายแตกต่างกัน

หน่วยอรรถ	ศัพท์อักษร	การออกเสียง
กึ่งกา	kiŋ ³³ - ka: ³⁴ ₃	กึ่งกา
	phɯŋ ⁴⁴ - ka: ³⁴ ₃	ฝึงกา
จิบน้ำ	kin ³⁴ ₃ - na:m ²²¹	กินน้ำ
	mɯk ²¹ - na:m ²²¹	มิกน้ำ
	huan ⁴⁵⁴ - na:m ²²¹	หวนน้ำ
เสียงดัง	nak ⁴⁵ - hu: ⁴⁵⁴	หนักหู
	be: ³³ - hu: ⁴⁵⁴	เบ้หู
ไม่เท่าที่ควร	maj ²³ - ji: ²³² - ni ⁴⁵	ไม่ยี่หนึ
	maj ²³ - thaw ²³ - daj ³⁴ ₃	ไม่เท่าใด
มะเขือพวง	khɯa ⁴⁵⁴ - chɔ: ²³	เขือช่อ
	khɯa ⁴⁵⁴ - phuaŋ ²³²	เขือพวง
ละมุด	la: ²³² - mut ²¹	ละมุด
	lu:k ²³ - mut ²¹	ลูกมุด
ลึงโหม	laŋ ²³²	ลึง
	laŋ ²³² - fo:m ²³²	ลึงโหม
	laŋ ²³² - kha:w ⁴⁵⁴	ลึงแก้ว
ผ้าห่ม	pha: ⁴⁴ - hom ⁴⁵⁴	ผ้าห่ม
	pha: ⁴⁴ - pho:j ²²¹	ผ้าผย
เสื่อชั้นใน	sɯa ⁴⁴ - ka: ³⁴ ₃	เสื่อกา
	sɯa ⁴⁴ - naj ²³²	เสื่อใน

อภิปรายผลจากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นถึงการใช้คำศัพท์ของผู้บอกภาษาที่มีหน่วยหลักและหน่วยขยายของศัพท์แตกต่างกัน หากพิจารณาจะเห็นได้ว่า คำศัพท์ในกลุ่มนี้จะเป็นการสร้างคำแบบคำประสม โดยนำคำเดิมที่มีอยู่แล้วมาประกอบเป็นคำใหม่ในภาษา ซึ่งเป็นธรรมชาติของภาษาที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

ในภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลละงูมีรูปแบบการสร้างคำเป็นคำประสมจำนวนมาก เช่น ฝึงกา ลึงแก้ว เขือช่อ ผ้าผย เสื่อกา เป็นต้น โดยการสร้างคำในลักษณะดังกล่าวเป็นรูปแบบการสร้างคำใหม่ที่เกิดขึ้นในภาษาไทยถิ่นใต้ทั่วไปด้วย สังเกตเห็นได้จากภาษาไทยถิ่นใต้ที่อยู่ใกล้เคียงกับภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดสตูล แต่อย่างไรก็ตาม ในภาษาไทยถิ่นแต่ละถิ่นจะมีการใช้หน่วยศัพท์ในการขยายหน่วยหลักแตกต่างกัน เช่น หน่วยอรรถ “เสื่อชั้นใน” ภาษาไทยถิ่นใต้สงขลาใช้คำศัพท์ “เสื่อใน” ส่วนภาษาไทยถิ่นใต้สตูลใช้คำศัพท์ “เสื่อกา” โดยมีโครงสร้างทางภาษาดังนี้

จากโครงสร้างของคำศัพท์ แสดงให้เห็นว่า ภาษาไทยถิ่นใต้สงขลาใช้ส่วนขยาย “ใน” กับ หน่วยหลัก “เสื่อ” ในขณะที่ภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลละงูใช้ส่วนขยาย “กา” กับหน่วยหลัก “เสื่อ” โดยการสร้างศัพท์ในแต่ละภาษาจะสะท้อนให้เห็นถึงมโนทัศน์การมองโลกของผู้พูดแต่ละภาษา การประกอบศัพท์หรือสร้างศัพท์ที่แตกต่างกัน จึงแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะถิ่นของภาษานั้น ๆ โดยเฉพาะภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลละงูที่มีการใช้คำศัพท์แตกต่างจากภาษาไทยถิ่นใต้ถิ่นอื่น

5.1.2.3 ศัพท์ที่มีจำนวนพยางค์ต่างกันแต่ออกเสียงคล้ายคลึงกัน

ศัพท์ที่มีจำนวนพยางค์ต่างกันแต่ออกเสียงคล้ายคลึงกัน คือ ศัพท์ 2 ศัพท์ที่ใช้แทนหน่วยอรรถเดียวกัน มีจำนวนพยางค์ต่างกัน ออกเสียงคล้ายคลึงกัน แต่มีพยางค์ที่แตกต่างกัน 2 ตำแหน่ง ขึ้นไป มีจำนวน 1 หน่วยอรรถ คิดเป็นร้อยละ 1.3 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 4 คำศัพท์ที่มีจำนวนพยางค์ต่างกันแต่ออกเสียงคล้ายคลึงกัน

หน่วยอรรถ	สัทอักษร	การออกเสียง
มะละกอ	lɔː ²³² - kɔː ³⁴³	ลอกกอ
	ma ²¹ - la ²¹ - kɔː ³⁴³	มะละกอ
	tɛː ³⁴³ - laː ⁴⁵⁴	แตหลา
	tɛːŋ ³⁴³ - tɔŋ ³³	แตงทอน

อภิปรายผลจากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นถึงการใช้คำศัพท์ที่แตกต่างกันในทุกรูปแปร กล่าวคือ ผู้บอกภาษาใช้คำศัพท์คำว่า “มะละกอ” แตกต่างกันถึง 4 รูปศัพท์ ได้แก่ “ลอกกอ” “มะละกอ” “แตหลา” และ “แตงทอน” โดยศัพท์ว่า “ลอกกอ” และ “มะละกอ” น่าจะได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยถิ่นใต้ถิ่นอื่นและภาษาไทยมาตรฐาน ส่วนศัพท์ว่า “แตหลา” และ “แตงทอน” เป็นศัพท์เฉพาะถิ่นของภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลละงู

5.1.3 การใช้ศัพท์เดียวกัน

การใช้ศัพท์เดียวกัน คือ ศัพท์ 2 ศัพท์ ที่มีตั้งแต่ 2 พยางค์ขึ้นไป ที่ไม่มีรูปแปรหรือรูปแปรดังกล่าวสามารถอธิบายได้ด้วยเกณฑ์การเปลี่ยนแปลงทางเสียง เช่น การเพิ่มพยางค์ การลดพยางค์ การแปรพยัญชนะต้นหรือพยัญชนะท้าย โดยผู้วิจัยจัดคำเหล่านั้นให้เป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน พบว่ามีการใช้ศัพท์เดียวกัน จำนวน 40 หน่วยอรรถ คิดเป็นร้อยละ 53.3 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1.3.1 การเพิ่มหรือลดพยางค์

การเพิ่มพยางค์หรือลดพยางค์ของคำศัพท์ แต่หน่วยหลักยังมีรูปคำคงเดิม พบว่ามีจำนวน 23 หน่วยอรรถ คิดเป็นร้อยละ 30.6 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ศัพท์ที่มีการเพิ่มพยางค์หรือลดพยางค์

หน่วยอรรถ	สัทอักษร	การออกเสียง
ชมพู่	jaː ²³² - muː ⁴⁵⁴	ยาหมู
	jaː ²³² - muː ⁴⁵⁴ - naːm ²²¹	ยาหมูน้ำ
มะยม	jaː ²³² - maj ⁴⁵⁴	ยาไหม
	loːk ²³ - jaː ²³² - maj ⁴⁵⁴	โลกยาไหม

หน่วยอรรถ	สัทอักษร	การออกเสียง
มะเขือพวง	la: ²³² - na: ⁴⁵⁴	ลาหนา
	khʷa: ⁴⁵⁴ - la: ²³² - na: ⁴⁵⁴	เขือลาหนา
สาหร่าย	sa: ⁴⁵⁴	สาย
	ra: ²³² - sa: ⁴⁵⁴	ราสาย
เม็ดแมงลัก	ka: ⁴³ - se: ²³²	กาเสะ
	mɛt: ²¹ - ka: ⁴³ - se: ²³²	เม็ดกาเสะ
มันสำปะหลัง	la: ²³² - na: ⁴⁵⁴	ลาหนา
	man: ²³² - la: ²³² - na: ⁴⁵⁴	มันลาหนา
ปลากระเบน	ɲe: ²³² - rɛ: ²³²	แจะแระ
	pla: ³⁴³ - ɲe: ²³² - rɛ: ²³²	ปลาแจะแระ
ปลาตีน	la: ²³² - cha: ²³²	ลาชะ
	pla: ³⁴³ - la: ²³² - cha: ²³²	ปลาลาชะ
ปลากระบอก	la: ²³² - na: ⁴⁵⁴	ลาหนะ
	pla: ³⁴³ - la: ²³² - na: ⁴⁵⁴	ปลาลาหนะ
	lɔ: ²³² - ban: ⁴³	ลอบัน
	pla: ³⁴³ - lɔ: ²³² - ban: ⁴³	ปลาลอบัน
ขนมไข่	bu: ⁴³ - lu: ⁴⁵⁴	บุหลู
	num: ⁴⁵⁴ - bu: ⁴³ - lu: ⁴⁵⁴	หนุมบุหลู
ขนมถั่วงอก	ba: ⁴³ - le: ²³²	บาละ
	nom: ⁴⁵⁴ - ba: ⁴³ - le: ²³²	หนมบาละ
	pɔ: ^{t33} - khwa: ²³²	ปอดควาย
	nom: ⁴⁵⁴ - pɔ: ^{t33} - khwa: ²³²	หนมปอดควาย
ขนมเจาะหู	cɔ: ⁴³ - hu: ⁴⁵⁴	เจาะหู
	num: ⁴⁵⁴ - cɔ: ⁴³ - hu: ⁴⁵⁴	หนุมเจาะหู
	nɛ: ²³² - ram: ⁴⁵⁴	นะหรั
	nom: ⁴⁵⁴ - nɛ: ²³² - ram: ⁴⁵⁴	หนมนะหรั
ขนมปะการัง	khi: ⁴⁵⁴ - nu: ⁴⁵⁴	ชีหนู
	nom: ⁴⁵⁴ - khi: ⁴⁵⁴ - nu: ⁴⁵⁴	หนมชีหนู
	khɛt: ⁴⁵ - mu: ⁴⁵⁴	เข็ดหมูน
	nom: ⁴⁵⁴ - khɛt: ⁴⁵ - mu: ⁴⁵⁴	หนมเข็ดหมูน
ขนมกล้วย	ko: ⁴³ - suj: ²²¹	โกสุย
	num: ⁴⁵⁴ - ko: ⁴³ - suj: ²²¹	หนุมโกสุย
ขนมกล้วยหย้า	kluaj: ³³ - jam: ⁴⁵⁴	กล้วยหย้า
	num: ⁴⁵⁴ - kluaj: ³³ - jam: ⁴⁵⁴	หนุมกล้วยหย้า
	ko: ⁴³ - dɔ: ³⁴	กอดะ
	num: ⁴⁵⁴ - ko: ⁴³ - dɔ: ³⁴	หนุมกอดะ
ขนมสอดไส้	kan: ³³ - hɔ: ⁴⁴	กันห้อง
	num: ⁴⁵⁴ - kan: ³³ - hɔ: ⁴⁴	หนุมกันห้อง
	khɔ: ^{m23}	ค่อม

หน่วยอรรถ	สัทอักษร	การออกเสียง
	num ⁴⁵⁴ - khɔ:m ²³	หนุมค่อม
ทวด	nɛʔ ⁴⁵	แหนะ
	toʔ ³⁴ - nɛʔ ⁴⁵	โต๊ะแหนะ
ลูกทวดตา	ta:ʔ ⁴³ - waʔ ⁴⁵	ตาวะ
	lu:k ²³ - ta:ʔ ⁴³ - waʔ ⁴⁵	ลูกตาวะ
ไม่ไหว/ไม่รอด	pa:ʔ ⁴³ - ja. ⁴⁵⁴	ปาหยา
	maj ²³ - pa:ʔ ⁴³ - ja. ⁴⁵⁴	ไม่ปาหยา
คว่าหน้า	khwam ²³	คว้ำ
	khwam ²³ - na. ⁴⁴	คว่าหน้า
ไม่ได้เรื่อง, ไร้สาระ	ra:ʔ ²³² - maŋ ⁴⁵⁴	ราหมัง
	sa. ⁴⁵⁴ - ra:ʔ ²³² - maŋ ⁴⁵⁴	สาราหมัง
อะไรสักอย่าง	raj ⁴⁵⁴	ไทร
	raj ⁴⁵⁴ - chʔ ²³	ไทรเชื้อ
	ʔa:ʔ ⁴³ - raj ⁴⁵⁴	อาไทร
	ʔa:ʔ ⁴³ - raj ⁴⁵⁴ - chʔ ²³	อะไรเชื้อ
อะไร, ทำไม	raj ⁴⁵⁴	ไทร
	ʔa:ʔ ⁴³ - raj ⁴⁵⁴	อาไทร

อภิปรายผลจากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นถึงการใช้นำคำศัพท์เฉพาะถิ่นของภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลละงู ผู้บอกภาษามีการลดพยางค์หรือหน่วยคำเพื่อออกเสียงคำศัพท์ดังกล่าวให้สั้นลง ซึ่งสะท้อนถึงการออกเสียงของชาวใต้ ที่มักพูดเสียงดัง ค่อนข้างห้วน สั้นตัดพยางค์ (สุวัฒน์ เลี่ยมประวัติ, 2551: 23) และการวิจัยครั้งนี้ก็พบคำศัพท์ที่มีการเพิ่มหรือลดพยางค์เป็นจำนวนมากถึง 23 หน่วยอรรถ หรือคิดเป็นร้อยละ 30.6

5.1.3.1 การแปรสระ

การแปรสระ หมายถึง ความแตกต่างในการออกเสียงของผู้บอกภาษา ที่เกี่ยวกับความแตกต่างในการออกเสียงสั้น - ยาว ของสระ ระดับของลิ้น และลักษณะของริมฝีปาก ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า มีการแปรเสียงสระในส่วนของสระเดี่ยวเท่านั้น โดยพบในคำศัพท์ จำนวน 17 หน่วยอรรถ คิดเป็นร้อยละ 22.6 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 6 คำศัพท์ที่มีการแปรเสียงสระ

หน่วยอรรถ	สัทอักษร	การออกเสียง
ฝรั่ง	chom ²³² - pho: ²³²	ชมโพ
	chom ²³² - phu: ²³²	ชมพู
ชมพู	chom ²³² - pho: ²³²	ชมโพ
	chom ²³² - phu: ²³²	ชมพู
มะยม	lo:k ²³ - jum ²³²	โลกยม
	lu:k ²³ - jum ²³²	ลูกยม
กล้วยน้ำว้า	kluaj ³³ - lo:k ²³ - mun ⁴⁵⁴	กล้วยโลกหมุน
	kluaj ³³ - lu:k ²³ - mun ⁴⁵⁴	กล้วยลูกหมุน

หน่วยอรรถ	สัทอักษร	การออกเสียง
ลูกจาก	lo:k ²³ - ca:k ³³	โลกจาก
	lu:k ²³ - ca:k ³³	ลูกจาก
	lo:k ²³ - naw ⁴⁵⁴	โลกเนา
	lu:k ²³ - naw ⁴⁵⁴	ลูกเนา
ลิงโหม	chiŋ ²²¹	ชิง
	chuwŋ ²²¹	ชิง
ผ้าขนหนู	pha: ⁴⁴ - tɔ: ³⁴³ - la: ⁴⁵⁴	ผ้าต่อหลา
	pha: ⁴⁴ - tɔ: ³⁴³ - la ^{๔5}	ผ้าต่อหละ
เสียงผา	kho: ²³² - ram ²³²	โครัม
	khu: ²³ - ram ²³²	คูรัม
ขนมไข่	nom ⁴⁵⁴ - khaj ⁴⁵⁴	หนมไข่
	num ⁴⁵⁴ - khaj ⁴⁵⁴	หนมไข่
ขนมถั่วงอก	nom ⁴⁵⁴ - ba: ³⁴³ - le ^{๒32}	หนมบาละ
	num ⁴⁵⁴ - ba: ³⁴³ - le ^{๒32}	หนมบาละ
	nom ⁴⁵⁴ - pɔ: ^{t33} - khwa:j ²³²	หนมปอดควาย
	num ⁴⁵⁴ - pɔ: ^{t33} - khwa:j ²³²	หนมปอดควาย
ขนมทองพับ	nom ⁴⁵⁴ - koj: ³⁴³ - pe:t ³³	หนมโกยเบ็ด
	num ⁴⁵⁴ - koj: ³⁴³ - pe:t ³³	หนมโกยเบ็ด
ขนมบุหงาบุดะ	bu: ³⁴³ - ŋa: ⁴⁵⁴ - bu: ³⁴³ - da ^{๒34}	บุหงาบุดะ
	bu: ³⁴³ - ŋa: ⁴⁵⁴ - bu: ³⁴ - da ^{๒34}	บุหงาบุดะ
	koj: ³⁴³ - bu: ³⁴³ - da ^{๒34}	โกยบุดะ
	koj: ³⁴³ - bu: ³⁴ - da ^{๒34}	โกยบุดะ
	num ⁴⁵⁴ - koj: ³⁴³ - bu: ³⁴³ - da ^{๒34}	หนมโกยบุดะ
	num ⁴⁵⁴ - koj: ³⁴³ - bu: ³⁴³ - da ^{๒34}	หนมโกยบุดะ
ขนมเงาะหุ	nom ⁴⁵⁴ - nɛ: ^{๒32} - ram ⁴⁵⁴	หนมเนาะหรัม
	num ⁴⁵⁴ - nɛ: ^{๒32} - ram ⁴⁵⁴	หนมเนาะหรัม
ขนมปะการัง	nom ⁴⁵⁴ - khet ⁴⁵ - mu:n ⁴⁵⁴	หนมเข็ดหมูน
	num ⁴⁵⁴ - khet ⁴⁵ - mu:n ⁴⁵⁴	หนมเข็ดหมูน
ขนมป้า	num ⁴⁵⁴ - pom ³⁴³	หนมปม
	num ⁴⁵⁴ - pum ³⁴³	หนมปุม
สลัดแขก	phat ⁴⁵ - sa ⁴⁵ - mɔ: ^{t23}	ผัดสมอด
	phat ⁴⁵ - sa: ²³² - mɔ: ^{t23}	ผัดสามอด
ลูกเตวตา	lu:k ²³ - ta: ³⁴³ - wa ^{๔5}	ลูกตาหะ
	lo:k ²³ - ta: ³⁴³ - wa ^{๔5}	โลกตาหะ

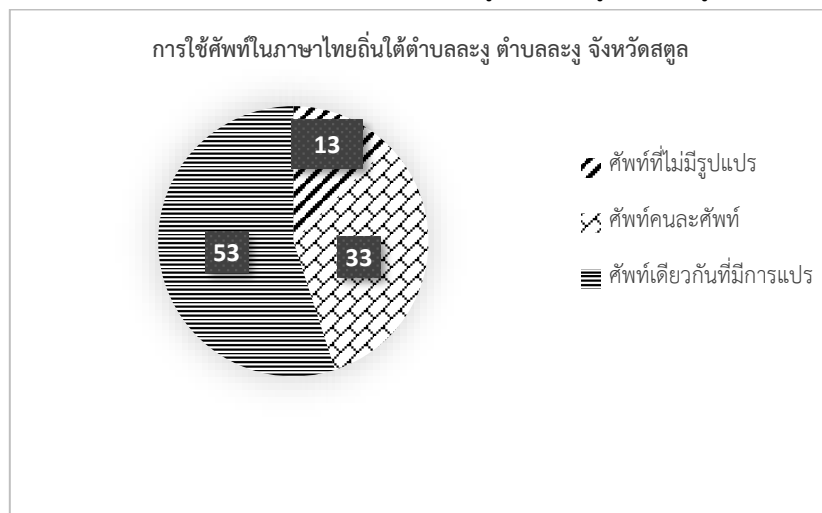
อภิปรายผลจากตารางที่ 6 แสดงเห็นถึงการแปรเสียงสระในคำศัพท์เฉพาะถิ่นของภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล พบว่าการแปรของเสียงสระจะปรากฏในลักษณะของการแปรเสียงสระในภาษาไทยถิ่นใต้ไปเป็นแบบภาษาไทยมาตรฐาน ตัวอย่างเช่น คำว่า “กล้วยน้ำว้า” ภาษาไทยถิ่นใต้จะออกเสียงว่า “กล้วยโลก

หมუნ” แต่มีการแปรเสียงสระไปเป็นแบบภาษาไทยมาตรฐานว่า “กล้วยลูกหมุน” ลักษณะการแปรเสียงในลักษณะดังกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของภาษาไทยมาตรฐานต่อภาษาไทยถิ่นใต้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าการแปรเสียงสระตามแบบภาษาไทยมาตรฐาน พบเป็นว่ามีจำนวนค่อนข้างมากคือจำนวน 17 หน่วยอรรถ หรือร้อยละ 21.25 และปรากฏการณ์นี้อาจจะเป็นหลักฐานในการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงภาษาในอนาคตต่อไปได้

5.2 สรุปการใช้คำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล

จากการวิเคราะห์การแปรของศัพท์ในภาษาไทยถิ่นตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล โดยศึกษาจากหน่วยอรรถทั้งหมด 80 หน่วยอรรถ ผู้วิจัยได้แสดงผลการวิเคราะห์การแปรศัพท์ในแต่ละหน่วยอรรถเป็นคำร้อยละ เพื่อให้เห็นในลักษณะภาพรวมของการใช้ศัพท์ในภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 การผสมผสานทางวัฒนธรรม

ภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล เป็นภาษาถิ่นที่เกิดจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งกลุ่มชาวไทย – พุทธ ชาวไทย – มุสลิม ชาวไทยเชื้อสายจีน รวมไปถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ดังนั้น การใช้คำศัพท์จึงแสดงให้เห็นถึงที่มาอันหลากหลาย แต่อย่างไรก็ตาม คำศัพท์ส่วนใหญ่ในภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลละงูยังแสดงถึงอิทธิพลของภาษามลายูอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการใช้คำศัพท์ที่มาจากกริยาแบบทับศัพท์ เช่น คำว่า “เครา” ในภาษามลายูออกเสียงว่า ja:²³² - kho:t²³ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของภาษาไทยถิ่นใต้ละงูอย่างแท้จริง

6.2 อิทธิพลของภาษาแวดล้อมที่มีผลต่อภาษาถิ่น

ประชากรที่อาศัยอยู่ในตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาวไทย – มุสลิม ซึ่งพูดภาษาไทยถิ่นใต้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้น คำศัพท์ที่พบในการศึกษาคำครั้งนี้ จึงเป็นการใช้คำศัพท์ในภาษามลายูแต่มีระดับเสียงวรรณยุกต์จากอิทธิพลของภาษาไทยถิ่นใต้ เช่น คำว่า “มะพร้าวคั่ว” ในภาษามลายูออกเสียงว่า Kerisik (กริเซิร์ก) โดยในภาษาไทยถิ่นละงูออกเสียงว่า khi:⁴⁴ – se:ʔ²¹ (ชีเซะ)

นอกจากนี้ จากงานวิจัยของแอนโทนี แวน ดิลเลอร์ (อ้างถึงในจรรยา หนูดีด, 2553) ได้จัดกลุ่มภาษาไทยถิ่นโดยใช้ข้อมูลในเรื่องระบบเสียง คำศัพท์ และไวยากรณ์ พบว่าภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดสตูล อยู่ในกลุ่ม E (ประกอบด้วย ภาษาถิ่นพัทลุง สงขลา ตรังบางส่วน และสตูลบางส่วน) กับกลุ่ม F (ประกอบด้วย ภาษาถิ่นสตูล

บางส่วน ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส) เมื่อวิเคราะห์ร่วมกับผลการศึกษาครั้งนี้ แสดงให้เห็น ภาษาไทยถิ่นสตูลมีลักษณะที่หลากหลายและแตกต่างจากภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดอื่นซึ่งความหลากหลายและแตกต่างดังกล่าวสืบเนื่องมาจากปมหลังทางประวัติศาสตร์และภาษาไทยถิ่นอื่นที่อยู่รอบข้าง

7 ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาคำศัพท์คู่กับประวัติศาสตร์หรือปมหลังของชุมชนตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล
2. ควรศึกษาคำศัพท์ร่วมกับการศึกษาการแปรภาษาตามปัจจัยทางสังคม

8. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การศึกษาในครั้งนี้พบว่า ผลการศึกษาจะช่วยสะท้อนอัตลักษณ์ของภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล ภาษาถิ่นเป็นเอกลักษณ์ที่สามารถไปต่อยอดเพื่อสร้างอัตลักษณ์ชุมชนผ่านการท่องเที่ยวหรือผลิตภัณฑ์ชุมชน ยิ่งไปกว่านั้นการเปลี่ยนแปลงการใช้คำศัพท์จะช่วยในการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงภาษาที่จะเกิดในอนาคต ผู้ใช้ภาษาในท้องถิ่นจะได้ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงภาษาที่อาจจะเกิดขึ้น มุ่งมั่นที่จะใช้ภาษาหรือดำรงภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลละงูในแบบดั้งเดิมไว้เพื่อสืบทอดคุณค่าและวัฒนธรรมภาษาแบบภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลละงูไปสู่รุ่นลูกหลานต่อไป

ผลการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นเสมือนจารึกที่ช่วยบันทึกคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล ไว้สำหรับผู้ที่สนใจภาษาไทยถิ่นใต้สตูล และสามารถนำข้อมูลไปใช้ทำวิจัยในด้านต่าง ๆ ต่อไป

9. เอกสารอ้างอิง

- ฉันทัส ทองช่วย. (2536). *ภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- จรรยา หนูดีด. (2553). *แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นใต้ด้วยเกณฑ์สระสูง พยัญชนะต้น และพยัญชนะท้าย*. ปรินญา ศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมแห่งเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ. (2544). *ภาษาทัศนาว*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตติยา สาและ. (2534). *ภาษามลายูถิ่นภาคใต้ของประเทศไทย*. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สถาบันทักษิณคดี. (2525). *พจนานุกรมภาษาไทยถิ่นใต้ พ.ศ.2525*. กรุงเทพฯ: สยามการพิมพ์.
- สุภาพ ขวัญฤทธิ์. (2530). *ภาษาไทยถิ่นที่ใช้ปัจจุบัน จังหวัดสงขลา*. ปรินญาศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ. (2551). *การศึกษาภาษาถิ่น: ภาษาตระกูลไท*. นครปฐม: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล. *รวมเรื่องเมืองสตูลที่ระลึกครบรอบ 150 ปี*. หน้า 47
- อดิสร คักดีสูง. (2549). *ประวัติศาสตร์ภาคใต้ในรอบทศวรรษ พ.ศ. 2537-2547*. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2532). *คำจำกัดความศัพท์ในภาษาศาสตร์สังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

- ..... (2544). *ภาษาศาสตร์สังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อลิสซา คุ่มเคี่ยม. (2546). *ศึกษาคำยืมภาษามลายูที่ชาวไทยมุสลิมจังหวัดสตูล สามารถอายุใช้ในชีวิตประจำวัน*. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

กลุ่มวัฒนธรรมในลักษณะอื่น ๆ

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ภาคบรรยาย

การศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง

A study of the current situation of products from the Lao Khrang ethnic group wisdom

มาริษา สุจิตตวนิช^{1*}, วัลลภา วิชยะวงศ์², ผ่องใส ลินธุสกุล³ และพันธิการ์ วัฒนกุล⁴

Marisa Sujittavanich^{1*}, Wallapa Wichayawong², Pongsai Sinthusakun³

and Phantiga Wattanakul⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการศึกษาในจังหวัดนครปฐม จำนวน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครปฐม อำเภอกำแพงแสน อำเภอนครชัยศรี อำเภอบางเลน และอำเภอดอนตูม การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เลือกจากกลุ่มผู้มีความรู้ในเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งอาศัยอยู่ในชุมชนไม่ต่ำกว่า 10 ปี ได้แก่ ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบธุรกิจในชุมชน วิชาทักชีชุมชน และผู้มีส่วนร่วม จำนวน 15 คน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม ได้แก่ หอการค้าจังหวัดนครปฐม พาณิชยจังหวัดนครปฐม องค์การบริหารส่วนตำบล และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน เครื่องมือในการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

ผลการวิจัย พบว่า สถานการณ์ปัจจุบันของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง มีดังนี้ 1. ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นส่วนใหญ่เป็นผ้าทอเพื่อใช้สวมใส่เองในงานประเพณีของชาวลาวครั้ง และจำหน่ายภายในชุมชน ไม่ได้รับความนิยม 2. จำนวนผู้ผลิตมีปริมาณลดลง ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่จะออกไปสู่ตลาดมีจำนวนน้อยทำให้หาซื้อได้ยาก 3. การยกระดับและส่งเสริมผลิตภัณฑ์น้อย การขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งขายอยู่ในพื้นที่เดิม ๆ และเป็นพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ ผู้ซื้อส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชน ผู้ผลิตต้องเผชิญกับต้นทุนเพราะขาดความรู้ในการจัดการเกี่ยวกับการตั้งราคา 4. กลุ่มขาดองค์ความรู้ในหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ ความรู้ด้านการตลาด การสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ ที่สวยงามดึงดูด และมีเอกลักษณ์ชัดเจน ขาดทักษะและความรู้ด้านบริหารจัดการ การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ การรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง ช่องทางการจัดจำหน่ายที่เข้าถึงลูกค้าที่หลากหลาย การใช้เครื่องมือการตลาดออนไลน์ และขาดศักยภาพด้านการดำเนินธุรกิจ ดังนั้นกลุ่มควรให้ความสำคัญในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ด้านการตลาด ด้านเทคโนโลยี ด้านการบริหารจัดการ และด้านการดำเนินธุรกิจ

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญา, กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรนิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

² อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจ (ธุรกิจระหว่างประเทศ) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจ (ธุรกิจระหว่างประเทศ) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

⁴ อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจ (คอมพิวเตอร์ธุรกิจ) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

* Corresponding author, E-mail: Voon58@hotmail.com

Abstract

This research aimed to study the current situation of products from Lao Khrang ethnic group wisdom. This research was qualitative research. The study was conducted in 5 districts of Nakhon Pathom Province; namely Muang Nakhon Pathom District, Kamphaeng Saen District, Nakhon Chai Si District, Bang Len District, and Don Tum District. The specific sampling was selected from the Lao Khrang ethnic group who lived in the community for at least 10 years; including the Lao Khrang ethnic community product manufacturer, community leader, entrepreneur in the community, community enterprises and participant total 15 people, and people involved with the Lao Khrang ethnic group in Nakhon Pathom Province were: Nakhon Pathom Chamber of Commerce, Nakhon Pathom Provincial office of commerce, Subdistrict Administrative Organization, and 5 relevant officials. The research tool was a semi-structured interview.

The research results found that the current situation of products from Lao Khrang ethnic group wisdom are as follows; 1) Products that are most manufacturers make woven fabric products mainly for personal wear in Lao Khrang traditions and for sale within the community are not popular with the new generation, 2) The number of manufacturers has decreased, resulting in fewer products going to the market and difficult to buy, 3) The level of product enhancement and promotion is at a low level. Products of the Lao Khrang ethnic group are sold in the same area where they live, most of the buyers are people in the community, manufacturers are faced with cost issues because lack of pricing management knowledge, 4) The group lacks knowledge in many areas; including marketing knowledge, creating value for the product, product form suitable for target group, decent packaging with beautiful, attractive and unique package, lack of management skills and knowledge, the introduction of technology, strong association, distribution channel reaches various customers, using of online marketing tools and lack of business potential. Therefore, the group should focus on the following areas; marketing, technology, management and business operations.

Keywords: products from the Lao Khrang, ethnic group wisdom

1. บทนำ

ชุมชนลาวครั้ง จังหวัดนครปฐม คือ กลุ่มชนชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนมาจากเมืองเวียงจันทน์และหลวงพระบาง อพยพเคลื่อนย้ายตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี กลุ่มชนชาวลาวได้นำพาประเพณี วัฒนธรรม สิ่งของเครื่องใช้มาด้วย เช่น การทอผ้า ยา อาหารแห้ง ซึ่งกลุ่มนี้มีการทอผ้าที่โดดเด่นและแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ และยังเป็นหัตถกรรมในการค้าขายเพื่อการเลี้ยงชีพ (บุษบา หินเธาว์, 2557, หน้า 135) ชุมชนลาวครั้งในเขตเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ ยังคงอนุรักษ์ภูมิปัญญาและมีแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ตลอดจนมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ผ้าทอมืออันเป็นเอกลักษณ์ และสะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ชัดเจน เป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการรวมกลุ่มช่วยกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ขึ้นมา และมีเจตจำนงที่จะให้ผลิตภัณฑ์นี้ ได้เป็นที่รู้จักไปสู่กลุ่มลูกค้าทั้งในประเทศ

และในต่างประเทศ นอกจากนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งยังมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรต่าง ๆ ในทางอาหารและการบำบัด ซึ่งวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดนครปฐม ได้กล่าวว่า ชุมชนลาวครั้งในบ้านดอนแฉลบ ตำบลห้วยม่วง ยังคงผลิตผลิตภัณฑ์โอท็อป (OTOP) ตัวอย่างเช่น ปลาแดดเดียว น้ำสมุนไพร สบู่ฟักข้าว สบู่ขมิ้น สบู่นมแพะ กระเป่า เสื้อ หมวกจากต้นกก และชุดไทย เป็นต้น ภายใต้โครงการไทยนิยมยั่งยืน (สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดนครปฐม, ม.ป.ป.) ซึ่งในแต่ละพื้นที่มีทรัพยากรแตกต่างกันออกไป ทรัพยากรบางชนิดสามารถนำมาใช้ประโยชน์กับชุมชนมาอย่างช้านานจนกลายเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยนำความรู้ความสามารถมาพัฒนาต่อยอดจนกลายเป็นผลิตภัณฑ์ (จิตพนธ์ ชุมเกต, 2560, หน้า 1) สินค้าจากภูมิปัญญาของไทยเริ่มเป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะสินค้าประเภทสิ่งทอ สมุนไพร และเครื่องสำอาง ซึ่งมีศักยภาพสูงในการส่งออกได้รับความนิยมน้อยกว่าจากชาวต่างชาติ เพราะเป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวมีคุณค่าสูงในสายตาของชาวต่างชาติ ซึ่งช่วยกระตุ้นความต้องการซื้อได้เป็นอย่างดี รวมทั้งภาครัฐยังมีมาตรการส่งเสริม และสนับสนุนอย่างจริงจังทั้งด้านการผลิต และการส่งออกอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ยังมีปัจจัยบางประการที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการจัดจำหน่ายสินค้าจากภูมิปัญญาของไทย อาทิเช่น รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่มีความหลากหลาย ผลิตไม่ตรงกับความต้องการของผู้ซื้อชาวต่างชาติ ขาดทักษะการพัฒนา การออกแบบทั้งผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ สินค้าอาหารยังไม่ได้มาตรฐานตามที่ประเทศคู่ค้ากำหนด อีกทั้งผู้ผลิตยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ซื้อหรือผู้บริโภคในต่างประเทศ ขาดทักษะและความชำนาญในการทำตลาดต่างประเทศ ปัจจัยส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของกลุ่มผู้ผลิตในการประกอบธุรกิจนั้นยังอยู่ในวงจำกัดมาก นอกจากนั้นธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้า ได้กล่าวไว้ว่า ภาพรวมปัญหาของผลิตภัณฑ์ชุมชนยังคงพบเจอปัญหาคล้าย ๆ กัน คือ ขาดการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อการส่งออก ปัญหาด้านการผลิตที่ไม่ได้มาตรฐาน ปัญหาด้านบรรจุภัณฑ์ขาดเอกลักษณ์ ช่องทางการจัดจำหน่ายมีจำกัด ไม่มีแหล่งจำหน่ายเป็นของตนเอง ไม่มีช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านทาง e-commerce ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ไม่มีตลาดที่แน่นอนทั้งในประเทศและต่างประเทศ (ธันยัมย์ เจียรกุล, 2557, หน้า 180) นอกจากนั้นยังมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ที่พบมาก คือ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านผลิตภัณฑ์ (ศรินทร์ ชันดีวิณะกุล, 2558, หน้า 69) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลในชุมชน พบว่าปัญหาหลักของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ได้แก่ ไม่มีช่องทางการตลาดในการขาย การกระจายสินค้า เข้าถึงลูกค้าได้ยาก ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศ (บุญเรือง สมบุญ, 2563)

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน โดยเฉพาะผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ซึ่งแตกต่างจากในอดีตเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นสังคมโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมสารสนเทศ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งระบบการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็น การซื้อขายสินค้า บริการทางอินเทอร์เน็ต การทำงานผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ก่อให้เกิดสังคมออนไลน์ส่งผลต่อผู้ประกอบการธุรกิจ ทำให้มีการแข่งขันกันระหว่างธุรกิจมากขึ้น เทคโนโลยีมีบทบาทในการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันทางการส่งออกช่วยให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนสามารถเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สังคมโลกได้โดยง่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวีรยุทธ์ เดชอำนวนัยพร, 2556 พบว่า จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตที่เพิ่มขึ้นช่วยพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางการส่งออกของประเทศไทยให้อยู่ในระดับที่ดีกว่าประเทศอื่น ๆ ในอาเซียนได้ และจากการศึกษาถึงผลจากการใช้อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงที่มีต่อความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจขนาด กลา และขนาดย่อมได้ผลดังนี้

ความสามารถในการแข่งขันกับคู่แข่งเมื่อมีการใช้อินเตอร์เน็ตความเร็วสูงในการสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าต่างประเทศมากยิ่งขึ้นจะสามารถทำให้กิจการมีความสามารถในการแข่งขันกับกิจการคู่แข่งในตลาดเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และด้านความสามารถในการแข่งขันกับคู่แข่งรายใหม่ที่กำลังเข้าสู่ตลาด พบว่า จากการที่กิจการมีสัดส่วนการส่งออกและมีค่าใช้จ่ายด้านอินเตอร์เน็ตเพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการพยากรณ์แนวโน้มตลาดต่างประเทศ และนำมาใช้ในการพัฒนาความสามารถในด้านการผลิต สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2563) ได้กล่าวถึงในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาว่า e-commerce ได้เติบโตอย่างรวดเร็วทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศ โดยยอดซื้อสินค้าออนไลน์ได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการขยายตัวเพิ่มมากถึง 80% ส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคและบริโภคในครัวเรือนที่มีอัตราการสั่งซื้อเพิ่มสูงขึ้นมาก การค้าปลีกบนระบบออนไลน์ก็มีแนวโน้มเติบโตสูงขึ้นเช่นกัน อันสืบเนื่องมาจากพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนเข้าสู่ตลาดออนไลน์มากขึ้น ถือเป็นโอกาสดีที่ผู้ประกอบการควรเร่งขยายช่องทางธุรกิจ และสร้างรายได้บนระบบออนไลน์อย่างเป็นทางการ ซึ่งเทคโนโลยีมีส่วนในการพัฒนาให้สามารถเข้าถึงการทำตลาดกับผู้บริโภค มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง e-commerce มีแนวโน้มเติบโตเร็ว และทำให้การซื้อขายเป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว อีกทั้งยังทำให้การเปรียบเทียบสินค้าระหว่างยี่ห้อต่าง ๆ ง่ายขึ้น ส่งผลให้ธุรกิจต่าง ๆ ต้องหันมาพัฒนารูปแบบการตลาดและการขายแบบออนไลน์ รวมถึงการใช้โซเชียลมีเดียในการพัฒนาช่องทางตลาดที่จะทำให้พฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง (ธนาคารไทยพาณิชย์, 2017) การเข้าสู่กลุ่มลูกค้าต่างประเทศเป็นการขยายโอกาสทางการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดการรับรู้ การยอมรับ การใช้ประโยชน์ การเผยแพร่ของวัฒนธรรมที่ฝังอยู่ในตัวผลิตภัณฑ์ออกสู่โลกภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลไทยและแผนแม่บทกระทรวงพาณิชย์ในปี 2555-2564 ที่ต้องการให้เกิดการพัฒนาชุมชนฐานรากอย่างยั่งยืน และเชื่อมโยงเศรษฐกิจฐานรากภายในประเทศกับเศรษฐกิจโลก (กระทรวงพาณิชย์, 2561) การขายสินค้าออนไลน์โดยเจาะกลุ่มลูกค้าต่างประเทศนั้นถือเป็นโอกาสที่ดีในการเพิ่มยอดขาย ซึ่งชาวต่างชาติบางส่วนยังไม่มีโอกาสเดินทางมาเที่ยวประเทศไทย แต่สามารถเลือกซื้อสินค้าต่าง ๆ ได้จากช่องทางออนไลน์ใน Marketplace อย่าง Amazon หรือ Alibaba ที่มีลูกค้าเป็นกลุ่มชาวต่างชาติ ซึ่งผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรนำไปขายในตลาดออนไลน์เพราะสามารถขายสินค้าได้ 24 ชั่วโมง ลงทุนน้อย ผลิตภัณฑ์และสินค้าสามารถกระจายขายได้ทั่วโลก เจาะกลุ่มเป้าหมายลูกค้าได้หลากหลาย สามารถพูดคุยกับลูกค้าโดยตรง มีวิธีชำระเงินที่หลากหลาย มีช่องทางการขายที่มากขึ้น และ Marketingoop.com ได้เปิดเผยผลสำรวจเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคที่ท้องถิ่นของผู้บริโภคพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเชื่อว่าสินค้าจากร้านค้าท้องถิ่นราคาแพงกว่า Online Shopping และ 66% ใช้สมาร์ทโฟนเพื่อค้นหาร้านค้า แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมของผู้บริโภคได้เปลี่ยนไปจากการเลือกซื้อที่ร้านค้ามาเป็นการเลือกออนไลน์แทน และความคิดที่ว่าราคาซื้อออนไลน์ราคาสินค้าถูกกว่าอาจเป็นเพราะต้นทุนถูกลงจากการไม่ต้องมีหน้าร้าน

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การขยายโอกาสตลาดออนไลน์ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งสำหรับลูกค้าต่างประเทศ โดยการนำเสนอในครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอวัตถุประสงค์เพียงหนึ่งข้อ คือ สถานการณ์ปัจจุบันของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง หากสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการพัฒนาการบริหารจัดการให้มีมาตรฐาน และเป็นระบบ มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน และเพิ่มช่องทางการตลาด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในการยกระดับให้กับผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นที่ยอมรับในสายตาของชาวต่างชาติ และเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

การวิจัยในเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. **ภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง** กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สามารถแบ่งแยกได้ทันทีที่พบคือ ภาษาพูด ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่มีเสียงวรรณยุกต์เป็นเสียงสูง ชาวลาวครั้งมักเรียกตัวเองตามสำเนียงภาษาท้องถิ่นว่า “ลาวซี้คั้ง” หรือ “ลาวคั้ง” ลักษณะทั่วไปของลาวครั้ง คือมีรูปร่างค่อนข้างไปทางสูงหรือสั้นท้วม ทั้งหญิงและชายผิวค่อนข้างเหลือง ตาสองชั้น ใบหน้าไม่เหลี่ยมมากจมูกมีสันคมเหยียดตรง ชอบนุ่งผ้าซิ่นคลุมเข้า นุ่งซิ่น มีดอก ลาวครั้งมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการทอผ้าเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันและใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะเทศกาลต่าง ๆ และสามารถรักษาวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ลักษณะสังคมของกลุ่มไท-ครั้ง (ลาวครั้ง, ลาวเวียง, ลาวกา, ลาวซี) นั้นดั้งเดิมเป็น “สังคมเกษตรกรรม” ที่ต้องพึ่งพาตัวเองในการจัดหาปัจจัยสี่ ในการดำรงชีวิตของครอบครัว โดยมีการจัดแบ่งหน้าที่ในวิถีชีวิตระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง เป็นวัฒนธรรมแบบ “หญิงทอผ้า ชายจักสาน” ช่วยกันทำมาหากิน

2. **แนวคิดเกี่ยวกับตลาดออนไลน์** ช่องทาง (Nipa Technology Co., Ltd, 2020: ออนไลน์) ได้แก่ การตลาดบน Search Engine Email Marketing และ Social Marketing โดยกลยุทธ์การตลาดออนไลน์ ได้แก่ การรับรู้ (Awareness) การพิจารณา (Consideration) การตัดสินใจซื้อ (Purchase) การรักษาลูกค้า (Retention) และ การสนับสนุน (Advocacy) ซึ่งช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับธุรกิจ ได้แก่ Social Media, Search Engine Marketing, Search Engine Optimization, Blogging, Email Marketing และ Video Marketing และการวัดผลการตลาดออนไลน์ ประกอบด้วย Engagement Traffic และ Conversion

3. **ส่วนประสมทางการตลาด** หมายถึง เครื่องมือทางการตลาดที่สามารถควบคุมได้ ซึ่งกิจการผสมผสานเครื่องมือเหล่านี้ให้สามารถตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้แก่กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย อันได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) การจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการตลาด (Promotion) (Passakorn Tipcha, 2560, ออนไลน์)

4. **แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค (5W 1H)** พฤติกรรมผู้บริโภค คือ การศึกษาปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์การ และกระบวนการที่ใช้เลือกสรร รักษา และกำจัด สิ่งที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ บริการ ประสบการณ์ หรือแนวคิด เพื่อสนองความต้องการ และผลกระทบที่กระบวนการเหล่านี้มีต่อผู้บริโภคและสังคม (Kuester Sabine, 2012) การกระทำที่แตกต่างกันจากการได้รับการกระตุ้นจากสิ่งต่าง ๆ ทางการตลาด ทำให้เกิดกระบวนการตัดสินใจที่แตกต่างกัน ซึ่งพฤติกรรมที่ซื้อสามารถวิเคราะห์ได้จาก 5W1H ได้แก่ ใคร (Who) อะไร (What) ทำไม (Why) เมื่อไหร่ (When) ที่ไหน (Where) อย่างไร (How)

5. **แนวคิดการส่งออกและการขนส่งระหว่างประเทศ** การขยายตัวของเศรษฐกิจโลกแนวโน้มยังไปได้ดี โดยมีปัจจัยสนับสนุนจากการบริโภคภายในประเทศและการส่งออกที่ขยายตัวสูง รวมถึงความต้องการและความนิยมในผลิตภัณฑ์ของประเทศไทยยังเป็นที่ยอมรับในเรื่องคุณภาพ ซึ่งเป็นการขยายโอกาสผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญามากขึ้น ซึ่งทำให้มีตลาดที่แน่นอน ช่วยสร้างรายได้ที่มั่นคงให้กับผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง สำหรับลูกค้าต่างประเทศ ชุมชน เกษตรกร และวิสาหกิจชุมชนในระยะยาว

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ขอบเขตและเนื้อหาของพื้นที่ศึกษา

4.1.1 **ขอบเขตการศึกษา** การศึกษาครอบคลุมพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในประเทศไทยโดยเน้นในจังหวัดนครปฐมในปี พ.ศ. 2563 ได้แก่ 1) อำเภอเมืองนครปฐม ตำบลโพรงมะเดื่อ และตำบลทุ่งน้อย 2) อำเภอกำแพงแสน ตำบลทุ่งกระพังโหม ตำบลทุ่งขวาง ตำบลทุ่งลูกนก ตำบลกระต๊อบ ตำบลสระสีมุ่ม ตำบลดอนข่อย ตำบลสระพัฒนา และตำบลทุ่งบัว 3) อำเภอนครชัยศรี ตำบลศรีมหาโพธิ์ 4) อำเภอบางเลน ตำบลไผ่หูช้าง 5) อำเภอดอนตูม ตำบลดอนรวก ตำบลห้วยด้วน ตำบลบ้านหลวง ตำบลดอนพุทรา ตำบลห้วยพระ ตำบลลำเหย และตำบลสามง่าม (วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดนครปฐม, 2552)

4.1.2 **ขอบเขตเชิงเนื้อหา** การศึกษานี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยทำการศึกษาในจังหวัดนครปฐม จำนวน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครปฐม อำเภอกำแพงแสน อำเภอนครชัยศรี อำเภอบางเลน และอำเภอดอนตูม

4.1.3 **ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง** ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

4.1.4 **ขอบเขตด้านเวลา** การศึกษาวิจัยนี้ ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 ปี ระหว่าง มกราคม ถึง ธันวาคม พ.ศ. 2563

4.1.5 **แนวทางในการศึกษางานวิจัย** การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาในจังหวัดนครปฐม จำนวน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครปฐม อำเภอกำแพงแสน อำเภอนครชัยศรี อำเภอบางเลน และอำเภอดอนตูม ประชากร ได้แก่ ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่าง ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม เป็นผู้นำชุมชน เป็นผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ได้แก่ ผู้ประกอบธุรกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน และผู้มีส่วนร่วมในชุมชน มีความรู้ มีประสบการณ์ในเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง เป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในเขตการสำรวจไม่น้อยกว่า 10 ปี เป็นบุคคลที่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้เข้าใจชัดเจน จำนวน 15 คน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม ประธานหอการค้าจังหวัดนครปฐม และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจ การแก้ไขปัญหา/อุปสรรคในการประกอบธุรกิจ หัวหน้าสำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครปฐม และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริมและพัฒนาการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน การค้าชายแดน และโลจิสติกส์การค้า นายกองค้การบริหารส่วนตำบล และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริม การประกอบอาชีพ ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว จำนวน 5 คน และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือในการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

5.1 สถานการณ์ปัจจุบันของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง

จากผลของการศึกษาและจากความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ (ดวงรัตน์ พวงศรีทอง สมพงษ์ ทองเงิน และอื่น ๆ, 2563) ดังนี้

5.3.1 ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นส่วนใหญ่เป็นผ้าทอจากภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งผลิตขึ้นเพื่อจำหน่ายและสวมใส่เองในงานประเพณีของชาวลาวครั้ง ไม่ได้ได้รับความนิยมจากคนรุ่นใหม่ แม้แต่คนรุ่นเก่าก็เริ่มห่างหายไปจากการใช้ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของกลุ่มฯ

5.3.2 จำนวนผู้ผลิตมีปริมาณลดลง เนื่องจากผู้ผลิตมีจำนวนน้อยลงทำให้ผลิตภัณฑ์ที่จะออกไปสู่ตลาดมีจำนวนน้อยทำให้หาซื้อได้ยาก และเมื่อมีผู้ผลิตน้อยรายทำให้ผลิตภัณฑ์ที่จะนำไปจัดจำหน่ายมีจำนวนน้อยลงทำให้ขาดความต่อเนื่องในการจัดจำหน่าย ส่งผลให้จำหน่ายได้เป็นช่วง ๆ เท่านั้น จึงส่งผลให้ยอดขายซบเซา ลดลงเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง

5.3.3 การยกระดับและส่งเสริมผลิตภัณฑ์ การขายผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งมักขายอยู่ในพื้นที่เดิม ๆ และเป็นพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ ผู้ซื้อส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชน ผู้ผลิตต้องเผชิญกับต้นทุนเพราะขาดความรู้ในการจัดการเกี่ยวกับการตั้งราคา เมื่อกลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์ได้แล้วไม่ทราบถึงแหล่งที่จะนำไปจำหน่าย จึงทำให้ไม่สามารถยกระดับให้ผลิตภัณฑ์มีมูลค่าและมาตรฐานได้

5.3.4 กลุ่มขาดองค์ความรู้ กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งที่ผลิตผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ปัจจุบันพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งขาดองค์ความรู้ด้านการตลาด เช่น การสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ ที่สวยงาม ดึงดูด และมีเอกลักษณ์ชัดเจน ขาดทักษะและความรู้ด้านบริหารจัดการ ขาดการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ ขาดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง ช่องทางการจัดจำหน่ายที่เข้าถึงลูกค้าที่หลากหลาย การใช้เครื่องมือการตลาดออนไลน์ และขาดศักยภาพด้านการดำเนินธุรกิจ

กลุ่มควรให้ความสำคัญในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ด้านการตลาด เช่น การผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย การพัฒนาให้ผลิตภัณฑ์มีความทันสมัย มีคุณค่า บรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม สร้างอัตลักษณ์และความแตกต่างของผลิตภัณฑ์

ด้านเทคโนโลยี เช่น การใช้เครื่องมือการตลาดออนไลน์ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการผลิตและขยายช่องทางการจัดจำหน่าย

ด้านการบริหารจัดการ เช่น การจัดการด้านราคา วัตถุดิบ การรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง เครือข่ายต่าง ๆ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับคำสั่งซื้อ การรับรองมาตรฐาน

ด้านการดำเนินธุรกิจ เช่น พฤติกรรมผู้บริโภค การทำธุรกรรมทางธุรกิจ ภาษีและกฎระเบียบ สถานการณ์การแข่งขัน เป็นต้น

ดังนั้น ในการที่จะนำผลิตภัณฑ์มาพัฒนาในด้านต่าง ๆ นั้น ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งมีความเป็นเอกลักษณ์สามารถจำหน่ายให้กับกลุ่มลูกค้าที่มีความต้องการผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเฉพาะ มีจุดเด่นที่น่าสนใจผู้บริโภคส่วนใหญ่ต้องการผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่า มีความปลอดภัย เป็นธรรมชาติ มีความพิเศษ สะท้อนการทำจากด้วยฝีมือและภูมิปัญญาที่สวยงาม มีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีความน่าเชื่อถือ และมีแบบให้เลือกมาก ผู้บริโภคจะซื้อผลิตภัณฑ์ต่อเมื่อต้องการซื้อไปใช้เอง เป็นของฝากของขวัญในเทศกาลต่าง ๆ และใช้เองภายในครอบครัว เป็นการซื้อเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีผู้บริโภคในต่างจังหวัด และกรุงเทพฯ ผู้บริโภคอยู่ในช่วงวัยทำงานอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป ส่วนมากซื้อผ่านหน้าร้าน และมีออนไลน์บ้างบางส่วนโดยมีการจัดส่งทาง EMS ของไปรษณีย์ และบริษัทขนส่งเอกชน

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยอภิปรายผล ได้ดังต่อไปนี้

สถานการณ์ปัจจุบันของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ได้แก่

1. ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นส่วนใหญ่เป็นผ้าทอจากภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งผลิตขึ้นเพื่อจำหน่ายและสวมใส่เองในงานประเพณีของชาวลาวครั้ง ไม่ได้รับความนิยมจากคนรุ่นใหม่
2. จำนวนผู้ผลิตมีปริมาณลดลง ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่จะออกไปสู่ตลาดมีจำนวนน้อยทำให้หาซื้อได้ยาก
3. การยกระดับและส่งเสริมผลิตภัณฑ์มีน้อย การขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งขายอยู่ในพื้นที่เดิม ๆ และเป็นพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ ผู้ซื้อส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชน ผู้ผลิตต้องเผชิญกับต้นทุนเพราะขาดความรู้ในการจัดการเกี่ยวกับการตั้งราคา
4. กลุ่มขาดองค์ความรู้ในหลายด้าน กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งขาดองค์ความรู้ด้านการตลาด การสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ ที่สวยงามดึงดูด และมีเอกลักษณ์ชัดเจน ขาดทักษะและความรู้ด้านบริหารจัดการ ขาดการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ ขาดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง ช่องทางการจัดจำหน่ายที่เข้าถึงลูกค้าที่หลากหลาย การใช้เครื่องมือการตลาดออนไลน์ และขาดศักยภาพด้านการดำเนินธุรกิจ ดังนั้นกลุ่มควรให้ความสำคัญในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ด้านการตลาด ด้านเทคโนโลยี ด้านการบริหารจัดการ และด้านการดำเนินธุรกิจ

7. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การขยายโอกาสตลาดออนไลน์ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง สำหรับลูกค้าต่างประเทศ ได้ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ 1. ข้อเสนอแนะจากการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันส่วนประสมทางการตลาดของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งสำหรับลูกค้าต่างประเทศ ตัวผลิตภัณฑ์ของสินค้าท้องถิ่น ต้องมีการพัฒนาตลาด และคงความเป็นเอกลักษณ์ และมีความโดดเด่นมากขึ้น ต้องมีการกำหนดราคาที่เป็นมาตรฐาน มีการคำนวณต้นทุนกำไรที่ชัดเจน มีการนำสินค้ามาขายผ่านทางออนไลน์มากขึ้นมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยประชาสัมพันธ์ และพัฒนาภูมิปัญญาลาวครั้ง โดยการนำเสนอวิถีชีวิต การท่องเที่ยว ภูมิปัญญา และของดีที่เป็นเอกลักษณ์ 2. ข้อเสนอแนะจากการวิเคราะห์ปัญหาทางการตลาดของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง สำหรับลูกค้าต่างประเทศ หน่วยงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องช่วยกันพัฒนาสินค้าที่มีเอกลักษณ์ มีความโดดเด่นสะท้อนถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิต รวมถึงความเป็นอยู่ของสังคมไทย เพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้สินค้ามีความแตกต่างจากสินค้าทั่วไปที่มีขายตามท้องตลาด ต้องใส่ใจในกระบวนการ และกำหนดมาตรฐานของสินค้าให้เป็นที่ยอมรับ การสร้างเรื่องเล่าให้กับผลิตภัณฑ์เป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างผู้ขายกับผู้บริโภคผ่านสินค้าหรือบริการ 3. แนวทางการขยายโอกาสตลาดออนไลน์ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง สำหรับลูกค้าต่างประเทศ มีการพัฒนาเว็บไซต์ มีการเคลื่อนไหว มีกิจกรรมของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ และมีการอบรมการใช้งานให้แก่ผู้ดูแลให้มีความเชี่ยวชาญ มีหน่วยงานเข้ามาช่วยประชาสัมพันธ์ ทางด้านภาพลักษณ์ เอกลักษณ์ และนำเสนอถึงภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ให้ต่างประเทศได้เข้าถึง และรับรู้ รวมทั้งมีการให้ความช่วยเหลือ ดูแล และควบคุมมาตรฐานการผลิตสินค้าของกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวครั้งให้มีความเป็นมาตรฐานสากล เพื่อรองรับความต้องการของลูกค้าต่างประเทศ ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งควรดำเนินการขยายช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งรูปแบบออนไลน์ และออฟไลน์เพื่อ

สนับสนุนซึ่งกันและกัน ระบบออนไลน์สามารถขยายช่องทางให้กลุ่มลูกค้าที่อยู่ไกลออกไป ส่วนระบบออฟไลน์เป็นช่องทางในการจัดจำหน่ายให้กับกลุ่มลูกค้าในชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียง ๆ สามารถกระจายสินค้าได้ง่าย และรวดเร็ว

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ 1. ด้านนโยบาย สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยการขยายโอกาสตลาดออนไลน์ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งสำหรับลูกค้าต่างประเทศ ได้สร้างคู่มือการขยายโอกาสตลาดออนไลน์ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งสำหรับลูกค้าต่างประเทศ ซึ่งสำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครปฐม สามารถนำคู่มือดังกล่าวไปใช้ในการเผยแพร่องค์ความรู้ให้กับกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาได้หลากหลายกลุ่ม และสามารถนำไปใช้วางแผนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาสู่การปฏิบัติจริง และจัดทำโครงการพัฒนาผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาสู่การเป็นสินค้าระดับไฮเอนด์ พร้อมขยายสู่ตลาดสากล 2. ด้านสาธารณชน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จัดทำเป็นคู่มือการขยายโอกาสตลาดออนไลน์ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งสำหรับลูกค้าต่างประเทศที่ทุกคนสามารถดาวน์โหลดได้ โดยการเผยแพร่บนหน้าเว็บไซต์ของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม เพื่อให้นักศึกษา และผู้ที่มีความสนใจสามารถนำไปศึกษาให้เกิดประโยชน์ 3. ด้านชุมชน และพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งตำบลโพรงมะเดื่อ, ตำบลห้วยด้วน, ตำบลลำเหย, ตำบลดอนรวก และกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง จังหวัดนครปฐม นำคู่มือการขยายโอกาสตลาดออนไลน์ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งสำหรับลูกค้าต่างประเทศ ไปประยุกต์ใช้ภายในกลุ่มของตนเพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย และการพัฒนาศักยภาพในการทำตลาด การพัฒนารูปลักษณ์ให้สวยงามทันสมัย คงความงดงามอันเป็นเอกลักษณ์ ดึงดูดความสนใจของลูกค้าทั้งในและต่างประเทศ ยังเป็นการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง จังหวัดนครปฐมสู่การเป็นผู้ประกอบการออนไลน์ 4. ด้านวิชาการเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ, องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยด้วน จัดทำโครงการบริการวิชาการเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ การขยายโอกาสตลาดออนไลน์ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งแก่ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญา และกลุ่มประชาชนทั่วไปให้สามารถเข้าใช้เว็บไซต์เพื่อทำการค้าออนไลน์ ส่งผลต่อการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ให้เป็นผู้ประกอบการออนไลน์ ด้วยการสร้างเพจอย่างง่ายทำให้เกิดการเรียนรู้วิธีการสร้าง การพัฒนา และสามารถนำไปใช้ได้จริง เกิดประโยชน์แก่กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง จังหวัดนครปฐมต่อไป

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ คณะผู้วิจัยทุกท่านที่ร่วมด้วยช่วยกันจนงานสำเร็จ ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบธุรกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน และผู้มีส่วนร่วม และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม หอการค้าจังหวัดนครปฐม พาณิชย์จังหวัดนครปฐม องค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ที่ให้ข้อมูลต่าง ๆ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมที่สนับสนุน และอำนวยความสะดวกในการพัฒนานักวิจัย และทุนสนับสนุนงบประมาณด้านวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรมผ่านกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 (วช)

9. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงพาณิชย์. (2560). นโยบายรัฐ. ค้นเมื่อ กันยายน 2, 2561 จาก

<https://www.moc.go.th/images/strategic/str003.pdf>

- จิตพนธ์ ชุมเกต. (2560). การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดวงรัตน์ พวงศรีทอง. สัมภาษณ์ผู้ผลิต ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ข้อมูลเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2563
- ธนาคารไทยพาณิชย์. (2560). ปรับตัวอย่างไรให้ทัน ดิจิตอล มาร์เก็ตติ้ง 2017 ค้นเมื่อ ตุลาคม 16, 2561 จาก <https://scbsme.scb.co.th/sme-inspiration-detail/Digital-Marketing-Trend-17>
- ฉันทย์มัย เจียรกุล. (2557). ปัญหาและแนวทางการปรับตัวของ OTOP เพื่อพร้อมรับการเปิด AEC. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ 34(1), 180.
- บุญเรือง [นามสมมติ]. (2563). ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีผลงานที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม. สัมภาษณ์, 2 มิถุนายน.
- บุษบา หินเฑาะว์. (2557). การฟื้นฟูอนุรักษ์อัตลักษณ์จากภูมิปัญญาผ้าทอลาวครั้งบ้านสระยายชี ณ ตำบลเนินปอ อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อรองรับกระบวนทัศน์ประชาคมและเศรษฐกิจอาเซียน. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- วีรุทัย เดชอำนวยการ. (2556). บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันทางการส่งออกของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรินทร์ ชันติวัฒน์กุล. (2558). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการตลาดของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพในเขตจตุจักร เพื่อการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน. วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ, 6(1), 69-81.
- สมพงษ์ ทองเงิน. สัมภาษณ์ผู้ผลิต ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ข้อมูลเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2563
- สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดนครปฐม. (ม.ป.ป.) แผ่นพับชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อ.กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2563). บทบาท e-commerce ต่อการสนับสนุนการบริโภคของไทยในช่วงวิกฤตและโอกาสทางธุรกิจที่รออยู่. ค้นเมื่อ มิถุนายน 16, 2563 จาก <https://www.marketingoops.com/news/ecommerce/tmb-analytics-e-commerce-growth/>
- Kuester Sabine. (2012). Marketing Strategies. ค้นเมื่อ ตุลาคม 16, 2561 จาก [{ 268 }](https://scholar.google.co.th/scholar?q=Kuester+Sabine.+<div data-bbox=)
- Nipa Technology Co., Ltd. (2563). การตลาดออนไลน์ (Online Marketing)คืออะไร. ค้นเมื่อ มิถุนายน 16, 2563 จาก <https://nipa.co.th/en/articles/digital-marketing/>
- Passakorn Tipcha. (2560). ส่วนผสมทางการตลาด (Marketing Mix). ค้นเมื่อ มกราคม 20, 2563, จาก <http://passakorn2326.blogspot.com/2017/02/>.

สื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

Animation using Stop Motion Technique: Bolt said in a graveyard Daksrgai

วัยวัฒน์ สายทும்^{1*}, ธมกร พุ่มพันธ์² และปณิธาน จันทิมาโพธิ์พงษ์³

Waiyawat Saitum^{1*}, Thamakorn Pumphant² and Panitan ChantimapongProject³

บทคัดย่อ

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1. เพื่อพัฒนาสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า 2. เพื่อประเมินคุณภาพสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า กับผู้เชี่ยวชาญ 3. เพื่อประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มตัวอย่าง ที่เรียนจากสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า เป็นการถ่ายทอดบทกลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้าจำนวน 10 บท คือ บทที่ 1-4, 6, 8-10, 13, 22 ออกมาเป็นสื่อแอนิเมชันความยาว 6 นาที 30 วินาที ประกอบการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ประกอบด้วย 3 ฉากใหญ่ 17 ตัวละคร ใช้การสร้างชิ้นงานด้วยมือทั้งฉากและตัวละคร ประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พบว่ามีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดีมาก มีคะแนนเฉลี่ยรวม เท่ากับ 4.45 และในการประเมินกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งคัดมาจากระชากรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม ปีการศึกษา 2559 ด้วยวิธี ทาโร ยามาเน่ คัดเลือก 82 คน ความเชื่อมั่น 90% พบว่าสื่อแอนิเมชันสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับกลุ่มตัวอย่างอยู่ในเกณฑ์ดีมาก มีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.36 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างเกิดความสนใจ และสามารถเข้าใจความหมายของบทกลอนได้ดียิ่งขึ้นเมื่อได้รับชมสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า เป็นการสร้างทางเลือกในการเรียนรู้ให้เกิดความน่าสนใจและเปิดโอกาสให้เกิดการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมซึ่งเป็นการสืบสานให้กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้าคงอยู่ต่อไป

คำสำคัญ: กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า, เทคนิคสตอปโมชัน, สื่อแอนิเมชัน

Abstract

The project work aims to 1. to create the Animation using Stop Motion Technique: Bolt said in a graveyard Daksrgai, 2. to evaluate the quality of the Animation using Stop Motion Technique: Bolt said in a graveyard Daksrgai by experts, 3. to evaluate the satisfaction of the Animation using Stop Motion Technique: Bolt said in a graveyard Daksrgai by sampling group. The media has 10 verses (verse 1-4, 6, 8-10, 13, 22) of Bolt said in a graveyard Daksrgai. The animation is 6 minutes 30 seconds. Used as a learning media for Thai language course of Mathayom 2's students. Contains 3 big scenes, 17 characters. Create both scenes and characters by hand

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

² นางสาวธมกร พุ่มพันธ์

³ นางสาว และ ปณิธาน จันทิมาโพธิ์พงษ์

* Corresponding author, E-mail: waiyawat.sai@kmutt.ac.th

(handmade). The result of the evaluation process by 3 experts was very good outcome with an average score of 4.45, the result evaluated by sample group (This is from the population of Mathayom 2's students in Bangpakok Witthayakhom school, Academic year 2016 by Taro Yamane method. Selection was 82 people at the confidence level of 90%) was very good outcome with an average of 4.36. Showing that the sample group had interest and able to understand the meaning of the poem in Bolt said in a graveyard Daksgai better when watching the animation media by using the stop motion technique. This creates more interesting learning options and opens up opportunities for further study which is a inherit Bolt said in a graveyard Daksgai to continue to exist.

Keywords: Bolt said in a graveyard Daksgai, Stop Motion Technique, Animation media

1. บทนำ

ความงดงามของภาษาไทยที่ร้อยเรียงเป็นกลอนชนิดต่างๆ นับเป็นความภาคภูมิใจมาก และควรค่าแก่การศึกษา นอกจากได้รับบรรณารส บางครั้งบทกลอนยังแฝงเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ สะท้อนวิถีชีวิตคนในยุคหนึ่งๆ และได้แง่คิดกับชีวิตผู้เรียนรู้ [1] กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า เป็นกลอนที่มีคุณสมบัติครบถ้วน ทั้งด้านคุณค่าของคำในบทประพันธ์ ที่ใช้ภาษาสื่อความหมายชัด ใช้รูปแบบที่จดจำได้ง่าย และมีการเลือกใช้คำที่ไพเราะ รวมถึงคุณค่าด้านเนื้อหา ที่แสดงให้เห็นความเป็นอนิจจังของชีวิต ซึ่งสอดคล้องตรงกันกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เรื่องกฎแห่งไตรลักษณ์ สืบเนื่องมาจาก พระพรหมคุณาภรณ์ ระบุว่า ชั้น 5 หรือ ซีวิต เป็นไปตามกฎแห่งไตรลักษณ์ กระบวนการแห่งชั้น 5 หรือ ซีวิต ซึ่งดำเนินไปพร้อมด้วยการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาโดยไม่มีส่วนที่เป็นตัวเป็นตนคงที่อยู่ นี้ ย่อมเป็นไปตามกระแสแห่งเหตุปัจจัยที่สัมพันธ์กันล้วนๆ ตามวิถีทางแห่งธรรมชาติของมัน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2557) จากความเหมาะสมของเนื้อหาต่อการเรียนรู้ในหลากหลายด้านของกลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า ส่งผลให้บทกลอนนี้ได้บรรจุไว้ในเนื้อหารายวิชาภาษาไทย ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องวรรณคดีสำหรับจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551) ซึ่งกำหนดให้กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า เป็นวรรณกรรมที่เสนอให้เลือกเรียน สำหรับช่วงชั้นที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3

สื่อการเรียนรู้ เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการเรียนการสอนให้เป็นไปได้ง่ายขึ้น และยังดึงดูดความสนใจของนักเรียน ต่อเนื้อหาที่กำลังศึกษาได้เป็นอย่างดี ในปัจจุบันมีการผลิตสื่อเพื่อใช้ประกอบการเรียนรู้ขึ้นหลายรูปแบบ ยกตัวอย่างเช่น บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิดีทัศน์ต่างๆ และแอนิเมชัน โดยเฉพาะแอนิเมชัน ซึ่งเป็นสื่อที่เด็กนักเรียนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก เพราะทำให้เข้าใจในเนื้อหาได้ง่ายขึ้น เห็นภาพชัดเจน ส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ทำให้ได้ทั้งสาระความรู้ และความบันเทิงในเวลาเดียวกัน สอดคล้องกับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิพนธ์ คุณารักษ์ ที่ได้ระบุในบทความวิชาการว่า เมื่อพิจารณาทางด้านคุณประโยชน์ของภาพยนตร์แอนิเมชันโดยทั่วไปแล้ว นับว่ามีคุณประโยชน์อย่างมากต่อเด็กในสังคมไทย ด้วยภาพยนตร์แอนิเมชันเป็นสื่อ หรือรายการที่เด็กไทยชื่นชอบมากกว่าสื่อสำหรับเด็กประเภทอื่นๆ ทั้งหมดที่ผลิตขึ้นในประเทศไทย (นิพนธ์ คุณารักษ์, 2551) จะเห็นว่า สื่อการเรียนรู้ประเภทแอนิเมชัน เป็นสิ่งที่เด็กนักเรียนไทยต้องการ ปัจจุบันแม้ว่าแนวโน้มของการ

ผลิตสื่อประเภทแอนิเมชันทั้ง 2 มิติและ 3 มิติ ในประเทศจะมีปริมาณเพิ่มขึ้น แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมกับจำนวนเนื้อหาในแต่ละรายวิชาที่ต้องศึกษา

แอนิเมชัน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แอนิเมชัน 2 มิติ ซึ่งประกอบด้วยความกว้าง และความยาว แต่ไม่มีมิติความลึก และ แอนิเมชัน 3 มิติ ซึ่งนับว่ามีข้อดี คือ สามารถมองเห็นได้ทั้งความกว้าง ความยาว และความลึก ทำให้มีความสมจริงมากกว่า การสร้างแอนิเมชัน 3 มิติ สามารถทำได้ทั้งการสร้างด้วยคอมพิวเตอร์ และการปั้นด้วยมือโดยเลือกใช้วัสดุตามที่ต้องการ ส่วนใหญ่จะนิยมปั้นแบบจำลองด้วยดินน้ำมัน หรือ ดินเหนียว จึงมีการตั้งชื่อเรียกตรงตัวว่า แอนิเมชันแบบดินปั้น (clay animation) โดยข้อมูลจากสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 36 (2555) ระบุไว้เกี่ยวกับคำอธิบายลักษณะของแอนิเมชันแบบดินปั้นว่า การปั้นดินน้ำมันหรือดินเหนียว เป็นแบบจำลองสามมิติ แล้วระบายสีก่อนบันทึกภาพบนแผ่นฟิล์ม และบันทึกการเคลื่อนไหว เป็นการสร้างแอนิเมชันแบบดินปั้นโดยนักปั้นจะปั้นแบบจำลอง และฉาก ในอิริยาบถหนึ่ง พร้อมทั้งระบายสีตามต้องการ แล้วจึงบันทึกภาพลงบนแผ่นฟิล์มหรือระบบฟิล์มดิจิทัล หลังจากนั้น ตัวแบบจำลองจะถูกปรับเปลี่ยนท่าทาง ซึ่งแสดงถึงการเคลื่อนไหวเพียงเล็กน้อย พร้อมทั้งทำการบันทึกการเคลื่อนไหวเพียงเล็กน้อยอย่างต่อเนื่อง เมื่อนำแผ่นฟิล์มนั้นมาฉายด้วยอัตราเร็วที่เหมาะสม ก็จะได้ภาพเคลื่อนไหวตามต้องการ (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ / เล่มที่ 36, 2555) เทคนิคในการถ่ายทำแอนิเมชันแบบดินปั้นเรียกว่าสตอปโมชัน (stop motion) จะใช้เวลาและความละเอียดในการสร้างงานเป็นอย่างมาก

กล่าวโดยสรุป คณะผู้ดำเนินโครงการ เลือกทำสื่อ โดยการสร้างงานด้วยเทคนิคสตอปโมชัน เพราะสามารถใส่รายละเอียดของชิ้นงานได้มาก ใช้การปั้นด้วยมือสร้างหุ่นเพื่อใช้ในการถ่ายทำ ช่วยทำให้มองเห็นรูปร่างได้ชัดเจนปรับเปลี่ยนได้ตลอด สาเหตุที่เลือกกลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า เพราะนอกจากจะมีคุณค่าทางด้านความไพเราะ ความงามและความสละสลวยของภาษาที่เรียงร้อยเข้าด้วยกันแล้ว ยังให้ข้อคิด เรื่องความไม่แน่นอนของชีวิต จากความสนใจของนักเรียนต่อสื่อแอนิเมชัน ความประณีตของการสร้างงานด้วยเทคนิคสตอปโมชัน รวมเข้ากับความงดงามทางภาษาและสาระดี ๆ ที่จะได้รับจากกลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า คณะผู้ดำเนินโครงการจึงมีความคิดเห็นตรงกันว่าโครงการนี้จะทำให้เกิดชิ้นงานที่มีคุณค่าต่อนักเรียนไทยเพิ่มขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อสร้างสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า
- 2.2 เพื่อทำให้กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้ามีความน่าสนใจมากขึ้น
- 2.3 เพื่อทำให้เห็นความไพเราะ งดงาม และความสละสลวยของกลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้าเพื่อให้ดำรงอยู่ต่อไป

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

3.1 กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า และความหมายของบทประพันธ์

ฉัตรแก้ว เกียรติไพบูลย์ ได้ให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า และความหมายของบทประพันธ์ (ฉัตรแก้ว เกียรติไพบูลย์, 2558). ไว้ดังนี้:-

3.1.1 ประวัติความเป็นมาของกลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้ามาจากบทกวีนิพนธ์เรื่อง Elegy Written in a Country Churchyard ของทอมมัส เกรย์ กวีอังกฤษผู้มีชีวิตอยู่ในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 Elegy หมายถึงโคลงที่กล่าวไว้อาลัยหรือคร่ำครวญถึงผู้ที่จากไป โดยพระยาอุปกิตศิลปสาร หรือ นิม กัญจนาคีระ ได้ประพันธ์จากต้นฉบับแปลของเสฐียรโกเศศ เป็นกลอนดอกสร้อยจำนวน 33 บท โดยคุณค่าของคำประพันธ์มีเอกลักษณ์ 3 ส่วน อันแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้ :- ก. รูปแบบฉันทลักษณ์ เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหา เพราะกลอนดอกสร้อยจดจำได้ง่าย มีคติสอนใจ ข. การใช้ภาษา ใช้คำสั้น กะทัดรัด เข้าใจง่าย สื่อความหมายชัดเจน และ ค. มีสัมผัสสงดงามไพเราะ ใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ หรือสัทพจน์ และเล่นคำ เล่นเสียงสัมผัสสระสัมผัสอักษร

3.1.2 จุดประสงค์ของการแต่ง

ก. ชี้ให้เห็นความอนิจจังของชีวิต สอดคล้องกับหลักธรรมที่ว่าด้วยความไม่เที่ยงของชีวิต ข. การมุ่งแสดงความจริงเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ว่า ไม่มีผู้ใดหลีกเลี่ยงความตายได้ และ ค. แสดงความรู้สึกยกย่องชีวิตอันสงบเรียบง่ายและความสุขอันเกิดจากความสันโดษ เป็นการให้คติธรรมอันทรงคุณค่าแก่การดำเนินชีวิต

3.1.3 กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า และความหมาย

กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้ามีทั้งหมดจำนวน 33 บท ซึ่งจะยกมาเป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นภาพ 1 บท ดังต่อไปนี้

กลอนบท 1

วังเอยวังเวง	ห่างห่าง! ย่ำค้ำระฆังขาน
ฝูงวัวควายผ่ายลาทิวากาล	ค่อยค่อยผ่านท้องทุ่งมุ่งถิ่นตน
ขาวนาเหนื่อยอ่อนต่างจรกลับ	ตะวันลับอัสดงทุกแห่งหน
ทิ้งทุ่งให้มีดมัวท่วมฉล	และทิ้งตนตูเปลี่ยวอยู่เดียว เอย.

ถอดความหมายกลอนบทที่ 1

เสียงระฆังตีย่ำดังห่างห่าง มาทำให้เกิดความวังเวงใจยิ่งนัก ในขณะที่ฝูงควายก็เคลื่อนจากท้องทุ่งลาเวลากลางวัน เพื่อมุ่งกลับยังถิ่นที่อยู่ของมัน ฝ่ายขาวนาทั้งหลายรู้สึกเหนื่อยอ่อนจากการทำงาน ต่างก็พากันกลับถิ่นพำนักของตน เมื่อตะวันลับขอบฟ้าก็ไม่มีแสงสว่าง ทำให้ท้องทุ่งมืดไปทั่วบริเวณและทิ้งให้ข้าพเจ้าเปล่าเปลี่ยวอยู่แต่เพียงผู้เดียว

3.2 การสร้างงานแอนิเมชัน โดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน

ปัทวิทย์ ฉาโรสง ได้ให้ความรู้เบื้องต้น เกี่ยวกับงานแอนิเมชัน โดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน (ปัทวิทย์ ฉาโรสง, 2552) ไว้ดังนี้ แอนิเมชันแบบสตอปโมชัน เป็นแอนิเมชันที่แอนิเมเตอร์ต้องสร้างส่วนประกอบต่าง ๆ ของภาพขึ้นมาด้วยวิธีอื่นนอกเหนือจากวิธีการวาดลงบนแผ่นกระดาษ หรือแผ่นเซล และยังคงยอมเมื่อยขยับรูปร่างท่าทางของส่วนประกอบเหล่านั้นทีละนิด ๆ แล้วใช้กล้องถ่ายไว้ทีละเฟรม ๆ สตอปโมชันมีเทคนิคทำได้หลากหลาย โดยนำมาแสดงให้เห็นเฉพาะเทคนิคที่ใช้ในโครงงานครั้งนี้เพียง 2 ประเภท ได้แก่

3.2.1 เคลย์แอนิเมชัน

คือแอนิเมชันที่ใช้หุ่นซึ่งทำจากดินเหนียว ขี้ผึ้ง หรือวัสดุใกล้เคียง โดยใส่โครงลวดไว้ข้างในเพื่อให้ตัดท่าทางได้

รูปที่ 1 Wallace and Gromit เคลย์แอนิเมชัน ของค่ายอาร์ตแมน

ที่มา : https://dbtwgukw5oo4.cloudfront.net/default_images/generic.jpg, 18 พฤศจิกายน 2563.

3.2.2 แอนิเมชันที่เล่นกับวัตถุอื่นๆ

คือ แอนิเมชันที่อาจเป็นของเล่น หุ่น ตุ๊กตา ตัวต่อเลโก้ ฯลฯ อะไรก็ตามที่ไม่ใช่วัสดุซึ่งดัดแปลงรูปร่างหน้าตาได้แบบดินเหนียว

รูปที่ 2 The Nightmare Before Christmas (1993) ของ ทิม เบอร์ตัน ใช้หุ่น Puppet

ที่มา : <http://4.bp.blogspot.com/-soNZ39GRA6s/VJ8JFGOPzCI/AAAAAAAAAD0w>

/ByVCCnOPDXw/s1600/jack-sally-jack-skellington-2167487-1107-1644.jpg, 18 พฤศจิกายน 2563.

3.3 กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า และการสร้างงานแอนิเมชัน โดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน

กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้ามีความน่าสนใจในเชิงวรรณกรรม การบอกเล่าถึงการมีชีวิตผ่านตัวละครที่มีความธรรมดาสามัญ บนตัวอักษรในตำรา การการสร้างงานแอนิเมชัน โดยใช้เทคนิคสตอปโมชันจะมีส่วนสำคัญในการช่วยเสริมสร้างความโดดเด่นให้เกิดความน่าสนใจให้เกิดความตระหนัก เพิ่มศักยภาพในการรับรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษางานวิจัย มีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้:-

4.1.1 ประชากร

ประชากร คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม ปีการศึกษา 2559 มีจำนวนรวม 455 คน

4.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกมาจากประชากร โดยใช้สูตรคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ (มารยาท โยทองยศ และผศ.ปราณี สวัสดิธรรม, 2557) ที่ระดับความเชื่อมั่น 90% ความคลาดเคลื่อน $\pm 10\%$ ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 82 คน

4.2 วิธีการสร้าง สื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

ในการสร้างสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า สามารถแบ่งขั้นตอนการสร้างสื่อแอนิเมชันออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้:-

4.2.1 ขั้นเตรียมการผลิต (Pre-Production)

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ คณะผู้ดำเนินโครงการจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ขึ้น เพื่อให้สามารถกำหนดได้ว่าจะต้องสร้างสรรค์เรื่องราวอย่างไร ซึ่งวัตถุประสงค์ของโครงการมี 3 ข้อ คือเพื่อพัฒนาสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า เพื่อประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ และความพึงพอใจจากกลุ่มตัวอย่าง ต่อสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า และ เพื่อสืบสานกลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้าให้คงอยู่ และมีความน่าสนใจ

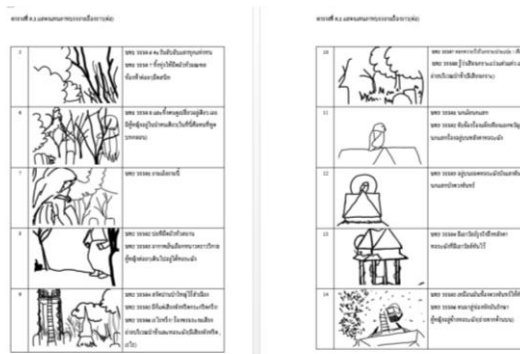
2. ศึกษาและค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากโครงการที่คณะผู้ดำเนินโครงการเลือกทำเป็นการนำเสนอบทกลอน จึงต้องศึกษาความหมายของบทกลอน เพื่อให้สามารถสร้างสื่อแอนิเมชันได้ถูกต้อง ทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจบทกลอนได้อย่างรวดเร็ว และใช้เทคนิคการนำเสนอที่น่าสนใจ ได้แก่ การจัดแสง เทคนิคการถ่ายภาพ การใช้มุมกล้อง โดยศึกษาหาข้อมูลจากหนังสือและเว็บไซต์ คณะผู้ดำเนินโครงการได้ศึกษาการถ่ายทำโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน ตัวอย่างการเคลื่อนไหวของตัวละคร เพื่อให้สามารถเคลื่อนไหวได้เหมือนจริง ศึกษาการสร้างตัวละคร และเลือกวัสดุที่เหมาะสมกับการสร้างสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน นอกจากนี้ยังได้ศึกษาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน คือ โปรแกรม EOS Utility สำหรับการถ่ายภาพ และควบคุมกล้องผ่านคอมพิวเตอร์ โปรแกรม Adobe Photoshop สำหรับการแก้ไขภาพบางส่วน และโปรแกรม Sony Vegas Pro สำหรับการตัดต่อสื่อแอนิเมชัน และการใส่เสียงประกอบ

3. กำหนดเนื้อหาที่จะทำ และขอบเขตของสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า เนื่องจากกลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้ามีความหมายใกล้เคียงกันในบางบทกลอน ทางคณะ

ผู้ดำเนินโครงการจึงเลือกมาเฉพาะบางบท เพื่อให้มีความกระชับในการนำเสนอ โดยกลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้ามีทั้งหมด 33 บท ในที่นี้เลือกมาทำสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน 10 บท ได้แก่ บทที่ 1, 2, 3, 4, 6, 8, 9, 10, 13 และ 22 โดยทางคณะผู้ดำเนินโครงการได้เลือกมาเฉพาะบางบท เพื่อให้มีความกระชับในการนำเสนอ ไม่ยาวนานจนเกินไป ซึ่งได้กำหนดเหตุผลในการเลือกบทที่มุ่งเน้นไปกับการดำเนินเรื่องอันเกี่ยวข้องกับชีวิตและความตาย มีการเริ่มพรรณนาฉากอันเป็นการเกริ่นนำเนื้อหาซึ่งเป็นการบอกเล่าถึงความเปล่าเปลี่ยววังเวง เป็นเรื่องราวของชีวิตที่ไม่่ว่าจะดีเลวสูงต่ำอย่างไร สุดท้ายก็ต้องจบลงด้วยการความตายที่หลุมศพกันทุกคนซึ่งเป็นการดำเนินหลักของเรื่อง ในส่วนของบทนอกเหนือจากที่คัดเลือกมา จะเป็นส่วนที่บรรยายเพิ่มเติมเกี่ยวกับความไม่แน่นอนของชื่อเสียง ยศถาบรรดาศักดิ์ ซึ่งทางคณะผู้จัดทำมีความคิดว่าหากทำในช่วงแรกให้เข้าใจได้ง่ายและน่าติดตาม หลังจากที่ได้ผู้ดูได้รับชมก็จะมี ความประสงค์ที่จะหาอ่านศึกษาเพิ่มเติมให้ครบถ้วนตามเนื้อหาได้ไม่ยากนัก

4. วาดแผนภาพบรรยายเรื่องราว (Storyboard) เพื่อกำหนดฉาก เนื้อเรื่อง ตัวละคร

รูปที่ 3 ภาพตัวอย่าง Storyboard

ที่มา : โครงการงานสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

5. การออกแบบสร้างฉากกลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า บทกลอนที่ได้เลือกมาประกอบด้วย ฉากป่าช้า บ้านชานา และทุ่งนา คณะผู้ดำเนินโครงการจึงสร้างฉาก 3 ฉาก ให้ใกล้เคียงกับเหตุการณ์ในบทกลอนมากที่สุด และใช้วัสดุในการสร้างฉากที่หลากหลายเพื่อให้มีความสมจริง อุปกรณ์ และวัสดุที่ใช้ ได้แก่ ปืนกาว กาวลาเท็กซ์ ฟูกัน ดินน้ำมัน กิ่งไม้ หญ้า แผ่นไม้อัด หญ้าเทียม กระดาษ กระดาษลัง สีอะคริลิก ฟิวเจอร์บอร์ด ไม้ไผ่ใบหญ้า พลาสติก และดินเหนียว

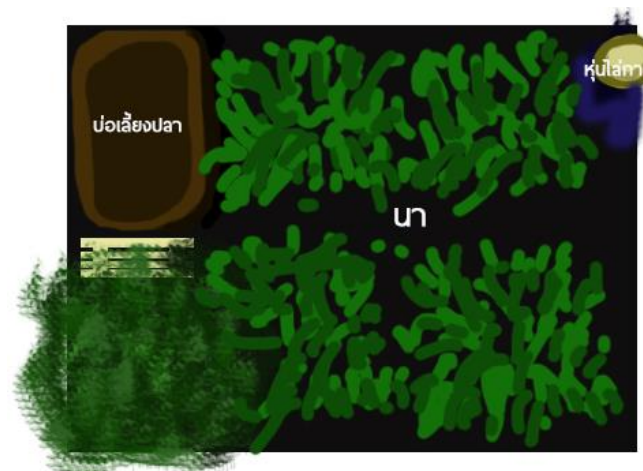
รูปที่ 4 ภาพป่าช้าด้านบน

ที่มา : โครงการงานสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

รูปที่ 5 ภาพบ้านชาวนาด้านบน

ที่มา : โครงการงานสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

รูปที่ 6 ภาพทุ่งนาด้านบน

ที่มา : โครงการงานสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

รูปที่ 7 ภาพรวมฉาก 3 ฉากใหญ่ที่จัดทำสำเร็จ

ที่มา : โครงการงานสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

6. การออกแบบ ตัวละครมีทั้งหมด 17 ตัวละคร ได้แก่ ผู้หญิง (แทนการกล่าวถึงตนเองของผู้แต่งบทกลอน) ขาวนา 1 ขาวนา 2 ภรรยาขาวนา 1 ภรรยาขาวนา 2 วิญญาณขาวนา ลูกขาวนา เด็กเรียน คนรวย ทหาร ซากศพ 1 ซากศพ 2 นกแสก วัว 1 วัว 2 ควาย และกระรอก คณะผู้ดำเนินโครงการได้ออกแบบเสื้อผ้าให้เข้ากับบทกลอน และบทบาทของตัวละครซึ่งมีทั้งตัวละครที่เป็นคน และตัวละครที่เป็นสัตว์ โดยตัวละครที่เป็นคนจะสร้างเองทั้งหมด

รูปที่ 8 ภาพออกแบบตัวละคร

ที่มา : โครงการงานสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

7. การสร้างตัวละครจากเดิมคาดว่าจะใช้วัสดุ ได้แก่ foam latex หรือsilicone, NSP plasteline, plaster ยี่ห้อ Barnes และโครงสำเร็จรูป แต่เนื่องจากมีราคาแพง จึงได้ลองหาวัสดุอื่นๆ มาเพื่อใช้แทน ในตอนแรกลองใช้ acrylic sista F134 แต่เนื่องจากแห้งช้า จึงได้เปลี่ยนมาใช้ยางพาราหล่อด้วยปูนปลาสเตอร์ ในการการสร้างตัวละคร มีขั้นตอนดังนี้:-

7.1 สร้างโครงตัวละครจากลวด โดยการตัดให้ขึ้นรูปเป็นโครง แล้วนำฟองน้ำทากาวลาเท็กซ์มาพันรอบโครงเพื่อให้ลำตัวหนาขึ้น

รูปที่ 9 ภาพโครงตัวละคร

ที่มา : โครงงานสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

7.2 ปั้นขึ้นรูปหัว แขน ขาด้วยดินน้ำมัน

รูปที่ 10 ภาพปั้นขึ้นรูปหัว แขน ขาด้วยดินน้ำมัน

ที่มา : โครงงานสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

7.3 นำดินน้ำมันไปหล่อด้วยปูนปลาสเตอร์ รอจนกระทั่งปูนปลาสเตอร์แห้ง เมื่อปูนปลาสเตอร์แห้งแล้ว ให้นำโครงไปวางในแม่พิมพ์ ใส่ยางพาราลงไป หล่อที่ละน้อย ค่อยๆ ใส่เพิ่มจนพอดีแม่พิมพ์ เพราะถ้าใส่ไปครั้งเดียวหมด ยางพาราจะหดตัวเข้าหากัน จนไม่ได้รูปตามแม่พิมพ์

รูปที่ 11 หล่อขาตัวละครด้วยยางพารา

ที่มา : โครงงานสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

7.4 เมื่อหล่อตัวละครเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้นำมาทาสีด้วยสีอะคริลิก ส่วนของใบหน้าทารองพื้นทับอีกครั้งหนึ่ง

รูปที่ 12 ตัวละครที่หล่อใบหน้าเสร็จแล้ว และรองพื้นสำหรับทาบนใบหน้าของตัวละคร

ที่มา : โครงงานสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

7.5 ตัดเย็บเสื้อผ้าตามทีออกแบบไว้

รูปที่ 13 เสื้อผ้าของตัวละคร

ที่มา : โครงการงานสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

7.6 ย้อมผมปลอมด้วยสีอะคริลิก แล้วใช้กาาร้อนติดผมเข้ากับหัวของตัวละคร

รูปที่ 14 ตัวละครที่ติดผมเรียบร้อยแล้ว

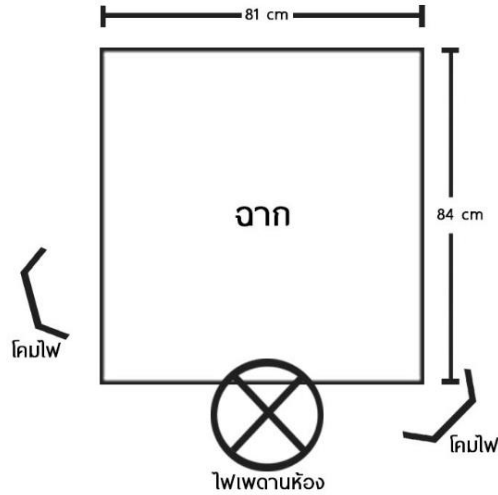
ที่มา : โครงการงานสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

4.2.2 ขั้นตอนการผลิต (Production)

1. จัดวางพื้นหลัง โดยนำกระดาษสีดำ แทนเวลากลางคืน สีน้ำเงิน แทนเวลาพลบค่ำ สีขาวแทนเวลากลางวัน ติดลงบนแผ่นไม้แล้ววางเป็นพื้นหลังในแต่ละฉาก

2. การจัดไฟ ต้องคำนึงถึงความสว่างที่เพียงพอ เหมาะกับบรรยากาศของเนื้อเรื่อง และมีไฟเสริมอีกหนึ่งดวง เพื่อให้ความสว่างเฉพาะจุด

รูปที่ 15 แผนการจัดไฟเพื่อใช้ในการถ่ายทำ

ที่มา : โครงการงานสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

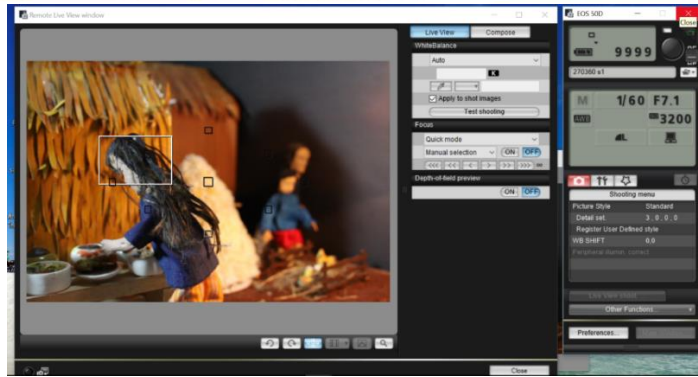
3. การตั้งกล้อง ในแต่ละฉากจะตั้งกล้องไว้ที่เดิม และใช้โปรแกรม EOS Utility ช่วยในการถ่ายภาพ แบบ live view ควบคุมกล้องผ่านคอมพิวเตอร์ เพื่อไม่ให้กล้องขยับในขณะที่กดชัตเตอร์

รูปที่ 16 การจัดไฟ ฉาก และพื้นหลัง

ที่มา : โครงการงานสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

4. ถ่ายภาพผ่านโปรแกรม ปรับระดับความชัด จุดโฟกัส แสง จนได้ภาพตามที่ต้องการ และขยับตัวละครตาม Storyboard ทีละภาพ

รูปที่ 17 ภาพการควบคุมกล้องแบบ live view ในโปรแกรม EOS Utility

ที่มา : โครงการงานสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

4.2.3 ขั้นตอนหลังการผลิต (Post-Production)

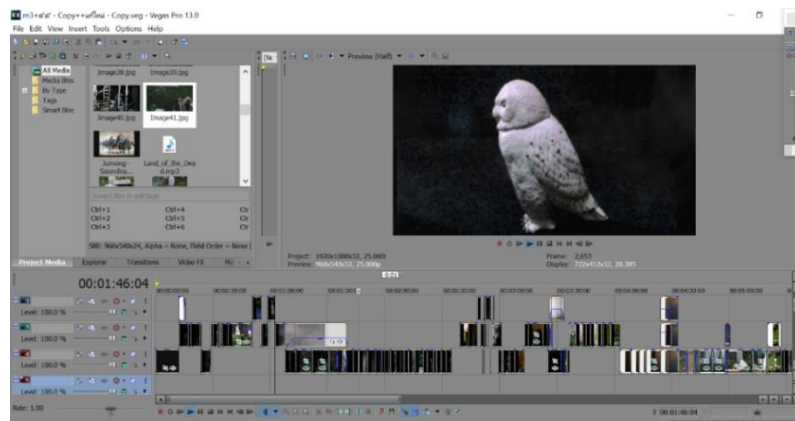
1. นำภาพที่ถ่ายแล้วมาตกแต่ง และแก้ไขในโปรแกรม Adobe Photoshop CS6

รูปที่ 18 ภาพการตกแต่งรูปภาพในโปรแกรม Adobe Photoshop CS6

ที่มา : โครงการงานสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

2. นำภาพมาเรียงให้ได้ 24 เฟรมต่อวินาที และเอ็กพอร์ตออกมาเป็นไฟล์วิดีโอ
3. นำไฟล์วิดีโอที่ได้มาตัดต่อ ใส่เสียง และเอฟเฟกต์ในโปรแกรม Sony Vegas Pro เรนเดอร์ออกมาเป็นไฟล์ .mp4

รูปที่ 19 ภาพการตัดต่อในโปรแกรม Sony Vegas Pro

ที่มา : โครงการงานสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

4.3 การดำเนินการเก็บข้อมูล

ผู้ดำเนินโครงการได้กำหนดวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้:-

4.3.1 การประเมินคุณภาพสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า โดยผู้เชี่ยวชาญ

4.3.1.1 เตรียมสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้าอุปกรณ์การนำเสนอ และแบบประเมินคุณภาพเพื่อทำการทดสอบ

4.3.1.2 เชิญผู้เชี่ยวชาญ เพื่อมาประเมินผลหาคคุณภาพ จำนวน 3 ท่าน

4.3.1.3 อธิบายโครงการสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้าให้กับผู้เชี่ยวชาญได้รับทราบถึงลักษณะและขั้นตอนการทำงาน พร้อมทั้งวิธีการประเมิน

4.3.1.4 ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านได้รับชมสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

4.3.1.5 ผู้เชี่ยวชาญทำการประเมินโครงการ หลังจากที่ได้ชมสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

4.3.1.6 เก็บรวบรวมแบบประเมินที่ได้ เพื่อนำไปวิเคราะห์ผลในขั้นตอนต่อไป

4.3.2 การประเมินความพึงพอใจ สื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า โดยกลุ่มตัวอย่าง

4.3.2.1 เตรียมสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า และแบบประเมินความพึงพอใจเพื่อทำการทดสอบ

4.3.2.2 ติดต่อกลุ่มตัวอย่าง เพื่อมาประเมินผลหาคความพึงพอใจ จำนวน 82 คน

4.3.2.3 อธิบายโครงการสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้าให้กับกลุ่มตัวอย่างได้รับทราบถึงลักษณะและขั้นตอนการทำงาน พร้อมทั้งวิธีการประเมิน

4.3.2.4 กลุ่มตัวอย่างรับชมสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

4.3.2.5 กลุ่มตัวอย่างประเมินโครงการ หลังจากได้ชมสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

4.3.2.6 เก็บรวบรวมแบบประเมินที่ได้ เพื่อนำไปวิเคราะห์ผลในขั้นตอนต่อไป

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ดำเนินโครงการ ได้กำหนดการวิเคราะห์ข้อมูล ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้:-

4.4.1 การประเมินคุณภาพสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า โดยผู้เชี่ยวชาญ

ผู้ดำเนินโครงการ มีวิธีการวิเคราะห์หาคคุณภาพของสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า สำหรับผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้:-

4.4.1 นำค่าคะแนนที่ได้จากแบบประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน มาทำการหาค่าเฉลี่ยในแต่ละหัวข้อ หลังจากนั้นหาค่าเฉลี่ยรวม ในแต่ละด้าน

4.4.2 นำค่าเฉลี่ยแต่ละหัวข้อมาเทียบกับเกณฑ์วัดผลที่ได้ตั้งขึ้น เพื่อแปลผล หาประสิทธิภาพของสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า โดยเกณฑ์ที่กำหนดมีดังนี้:-

4.21-5.00	หมายถึง	คุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด
3.41-4.20	หมายถึง	คุณภาพอยู่ในระดับมาก
2.61-3.40	หมายถึง	คุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง
1.81-2.60	หมายถึง	คุณภาพอยู่ในระดับน้อย
1.00-1.80	หมายถึง	คุณภาพอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.4.3 หาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของแต่ละหัวข้อ เพื่อวิเคราะห์หาความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยค่าที่หาได้ หากมีค่าเข้าใกล้ 0 แสดงว่า มีการกระจายของข้อมูลน้อย นั่นคือ ข้อมูลเชื่อถือได้ แต่ถ้าหาก มีค่า เข้าใกล้ 1 แสดงว่า มีการกระจายของข้อมูลมาก นั่นคือ ข้อมูลไม่เป็นไปในทางเดียวกันไม่ควรใช้ในการวิเคราะห์

4.4.4 นำค่าเฉลี่ยของแต่ละข้อมารวมกัน จากนั้นนำมาหาค่าเฉลี่ยอีกครั้ง เพื่อวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้าโดยรวมทั้งหมด โดยเทียบกับเกณฑ์ระดับคะแนน ที่ตั้งขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

4.4.5 เสนอข้อมูลในรูปแบบของตารางประกอบคำบรรยาย

4.4.2 การวิเคราะห์ความพึงพอใจของสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า โดยกลุ่มตัวอย่าง

1. นำค่าคะแนนที่ได้จากแบบประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านมาหาค่าเฉลี่ยในแต่ละหัวข้อ หลังจากนั้นหาค่าเฉลี่ยรวม ในแต่ละด้าน

2. นำค่าเฉลี่ยแต่ละหัวข้อมา เทียบกับเกณฑ์วัดผล เพื่อหาความพึงพอใจของสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า โดยเกณฑ์ที่กำหนดมีดังนี้:-

4.21-5.00	หมายถึง	คุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด
3.41-4.20	หมายถึง	คุณภาพอยู่ในระดับมาก
2.61-3.40	หมายถึง	คุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง
1.81-2.60	หมายถึง	คุณภาพอยู่ในระดับน้อย
1.00-1.80	หมายถึง	คุณภาพอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. หาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของแต่ละหัวข้อ เพื่อวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดย หากมีค่าเข้าใกล้ 0 แสดงว่า มีการกระจายของข้อมูลน้อย นั่นคือ ข้อมูลเชื่อถือได้ แต่ถ้าหาก มีค่า เข้าใกล้ 1 แสดงว่า มีการกระจายของข้อมูลมาก นั่นคือ ข้อมูลไม่เป็นไปในทางเดียวกันไม่ควรใช้วิเคราะห์

4. นำค่าเฉลี่ยแต่ละข้อมารวมกัน จากนั้นนำมาหาค่าเฉลี่ยอีกครั้ง เพื่อวิเคราะห์หาความพึงพอใจของสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้าโดยรวม โดยเทียบกับเกณฑ์ระดับคะแนน ที่ตั้งขึ้นอีกครั้ง

5. เสนอข้อมูลในรูปแบบของตารางประกอบคำบรรยาย

4.5 สถิติที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่นำมาใช้ในการประเมินคุณภาพและความพึงพอใจของสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า คือ การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ก่อนจะนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์คะแนนที่ตั้งขึ้นมา และการหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น (กัญญาวิริ์ ชายเรียน, 2553)

5. ผลการศึกษา

5.1 ผลการสร้างสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า

การดำเนินการศึกษาโครงการในครั้งนี้ เริ่มศึกษาตั้งแต่การเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ไปจนถึงการศึกษาเทคนิคที่ช่วยสร้างสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า ได้แก่ การจัดแสง การถ่ายภาพ วิธีการแสดงภาพแบบสตอปโมชัน วิธีการตัดต่อ โดยหลังการรวบรวมข้อมูล และผ่านกระบวนการผลิตตามขั้นตอนที่วางแผนไว้เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงได้สื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า ที่มีความยาวของสื่อ 6 นาที 30 วินาที ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ โดยมีตัวอย่างการประมวลผลภาพที่ได้จากสื่อ ดังนี้:-

รูปที่ 20 ฉากบ้าน โรงนา ครอบคร้วชานา ล้อมวงกินข้าว

ที่มา : โครงการสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

5.2 ผลการประเมินเพื่อหาคุณภาพของสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง เรื่อง กลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า โดยผู้เชี่ยวชาญ

การประเมินคุณภาพของสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า โดยผู้เชี่ยวชาญ สามารถแบ่งด้านของการประเมินออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อเรื่อง ด้านตัวละคร ด้านฉาก ด้านตัวอักษร ด้านเสียง และด้านเทคนิคการถ่ายทำและการตัดต่อ

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพในด้านเนื้อเรื่อง ตัวละคร ฉาก อักษร เสียง เทคนิคถ่ายทำและตัดต่อ

เรื่องที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับคุณภาพ
ด้านเนื้อเรื่อง			
เนื้อเรื่องน่าสนใจ	4.67	0.58	ดีมาก
เนื้อเรื่องเหมาะกับกลุ่มตัวอย่าง	4.67	0.58	ดีมาก
ความเหมาะสมของระยะเวลาที่นำเสนอ	4.33	1.15	ดีมาก
เนื้อเรื่องสามารถเข้าใจได้ง่าย	4.33	0.58	ดีมาก
คะแนนรวมเฉลี่ย	4.50	0.72	ดีมาก
ด้านตัวละคร			
ความประณีตสวยงามของตัวละคร	4.00	0.00	ดี
ตัวละครเหมาะสมกับเนื้อหา	4.67	0.58	ดีมาก
การเคลื่อนไหวต่อเนื่อง สมจริง	3.67	1.53	ดี
คะแนนรวมเฉลี่ย	4.22	0.51	ดีมาก
ด้านฉาก			
ความประณีตสวยงามของฉาก	4.00	0.58	ดี
ความสมจริงของฉาก	4.33	1.15	ดีมาก
ขนาดของฉากสมดุลกับตัวละคร	4.67	0.58	ดีมาก
ความสอดคล้องของฉากกับเรื่อง	5.00	0.00	ดีมาก
คะแนนรวมเฉลี่ย	4.50	0.68	ดีมาก
ด้านอักษร			
ตัวอักษรบรรยายชัดเจน คมชัด	4.30	0.58	ดีมาก
ตัวอักษรบรรยายสอดคล้องกับภาพและเสียง	4.00	1.00	ดี
คะแนนรวมเฉลี่ย	4.17	0.79	ดี
ด้านเสียง			
ระดับเสียงฟังชัดเจน	4.67	0.58	ดีมาก
ความเหมาะสมของเสียงบรรยาย	5.00	0.00	ดีมาก
ความเหมาะสมของเสียงประกอบและเสียงดนตรี	5.00	0.00	ดีมาก
คะแนนรวมเฉลี่ย	4.89	0.19	ดีมาก
ด้านเทคนิคถ่ายทำและตัดต่อ			
ภาพมีความละเอียดชัดเจน	4.00	1.73	ดี
จัดวางองค์ประกอบได้เหมาะสม	4.33	1.15	ดีมาก
ความเหมาะสมของการลำดับภาพ	4.67	0.58	ดีมาก

เรื่องที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับคุณภาพ
ความสัมพันธ์ระหว่างภาพและเสียง	4.67	0.50	ดีมาก
คะแนนรวมเฉลี่ย	4.42	1.01	ดีมาก

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยรวม ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพของสื่อแอนิเมชัน โดยใช้เทคนิค เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

เรื่องที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับคุณภาพ
ด้านเนื้อเรื่อง	4.50	0.72	ดีมาก
ด้านตัวละคร	4.22	0.51	ดีมาก
ด้านฉาก	4.50	0.68	ดีมาก
ด้านอักษร	4.17	0.79	ดี
ด้านเสียง	4.89	0.19	ดีมาก
ด้านเทคนิคการทำและตัดต่อ	4.42	1.01	ดีมาก
คะแนนรวมเฉลี่ย	4.45	0.65	ดีมาก

5.3 ผลการประเมินหาความพึงพอใจของผู้ชมที่มีต่อสื่อแอนิเมชันโดยใช้ เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า โดยกลุ่มตัวอย่าง

การประเมินความพึงพอใจของสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า โดยกลุ่มตัวอย่าง สามารถแบ่งด้านของการประเมินออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อเรื่อง ด้านตัวละคร ด้านฉาก ด้านตัวอักษร ด้านเสียง และด้านเทคนิคการทำและการตัดต่อ

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพในด้านเนื้อเรื่อง ตัวละคร ฉาก อักษร เสียง เทคนิคการทำและตัดต่อ

เรื่องที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับคุณภาพ
ด้านเนื้อเรื่อง			
เนื้อเรื่องน่าสนใจ	4.38	0.62	ดีมาก
สามารถเข้าใจได้ง่าย	4.35	0.64	ดีมาก
ระยะเวลาที่น่าเสนอมีความเหมาะสม	4.29	0.69	ดีมาก
คะแนนรวมเฉลี่ย	4.34	0.65	ดีมาก
ด้านตัวละคร			
ตัวละครเข้ากับเนื้อหา	4.40	0.66	ดีมาก
การเคลื่อนไหวของตัวละครมีความต่อเนื่อง	4.21	0.71	ดีมาก

เรื่องที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับคุณภาพ
คะแนนรวมเฉลี่ย	4.31	0.69	ดีมาก
ด้านฉาก			
ฉากมีความสวยงามสมจริง	4.35	0.71	ดีมาก
คะแนนรวมเฉลี่ย	4.35	0.71	ดีมาก
ด้านอักษร			
ตัวอักษรบรรยายชัดเจน คมชัด	4.38	0.71	ดีมาก
คะแนนรวมเฉลี่ย	4.38	0.71	ดีมาก
ด้านเสียง			
ระดับเสียงฟังชัดเจน	4.45	0.74	ดีมาก
เสียงบรรยาย เสียงประกอบ เสียงดนตรีเข้ากับเนื้อเรื่อง	4.26	0.75	ดีมาก
คะแนนรวมเฉลี่ย	4.36	0.75	ดีมาก
ด้านเทคนิคถ่ายทำและตัดต่อ			
ความชัดเจนของภาพ	4.35	0.69	ดีมาก
ความสัมพันธ์ระหว่างภาพและเสียง	4.55	0.65	ดีมาก
การดำเนินเรื่องไหลลื่น ไม่ติดขัด	4.38	0.66	ดีมาก
คะแนนรวมเฉลี่ย	4.43	0.67	ดีมาก

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ยรวม ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของสื่อแอนิเมชัน โดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

เรื่องที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับคุณภาพ
ด้านเนื้อเรื่อง	4.34	0.65	ดีมาก
ด้านตัวละคร	4.30	0.69	ดีมาก
ด้านฉาก	4.35	0.71	ดีมาก
ด้านอักษร	4.38	0.71	ดีมาก
ด้านเสียง	4.36	0.75	ดีมาก
ด้านเทคนิคถ่ายทำและตัดต่อ	4.43	0.67	ดีมาก
คะแนนรวมเฉลี่ย	4.36	0.69	ดีมาก

6. สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผล

6.1.1 สรุปผลการพัฒนาสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

สื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า ประกอบด้วย 3 ฉากใหญ่ คือ ฉากป่าช้า ฉากทุ่งนา และฉากหมู่บ้าน และมีตัวละครทั้งหมด 17 ตัว ได้แก่ ผู้หญิงที่แทนการกล่าวถึงตนเองของผู้

แต่งบทกลอน ขาวนา 1 ขาวนา 2 ภรรยาขาวนา 1 ภรรยาขาวนา 2 วิญญาณขาวนา ลูกขาวนา เด็กเรียน คนรวย ทหาร ซากศพ 1 ซากศพ 2 นกแสก วัว 1 วัว 2 ควาย และกระรอก ความยาวของสื่อ 6 นาที 30 วินาที

6.1.2 สรุปผลการประเมินหาคุณภาพของสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า โดยผู้เชี่ยวชาญ

แบ่งด้านการประเมิน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อเรื่อง ด้านตัวละคร ด้านฉาก ด้านอักษร ด้านเสียง และด้านเทคนิคถ่ายทำและตัดต่อ ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญพบว่าผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านให้คะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.45 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ยเท่ากับ 0.65 โดยมีผลการประเมินด้านอักษรอยู่ในเกณฑ์ดี มีผลการประเมินด้านเนื้อเรื่อง ด้านตัวละคร ด้านฉาก ด้านเสียง ด้านเทคนิคถ่ายทำและตัดต่ออยู่ในเกณฑ์ดีมาก สามารถสรุปได้ว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า มีคุณภาพดีมาก

6.1.3 สรุปผลการประเมินหาค่าระดับความพึงพอใจของผู้ชมสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า โดยกลุ่มตัวอย่าง

แบ่งด้านการประเมินเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อเรื่อง ด้านตัวละคร ด้านฉาก ด้านอักษร ด้านเสียง และด้านเทคนิคถ่ายทำและตัดต่อ ผลการประเมินของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 82 คน พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ยเท่ากับ 0.69 อยู่ในระดับดีมาก จึงสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับดีมากต่อสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

6.1.4 สรุปผลตามวัตถุประสงค์ด้านเพื่อสืบสานกลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้าให้คงอยู่ และมีความน่าสนใจ

จากผลการประเมินคะแนนรวมเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 82 คน พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ยเท่ากับ 0.69 อยู่ในระดับดีมาก แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างเกิดความสนใจ และสามารถเข้าใจความหมายของบทกลอนได้ดียิ่งขึ้นเมื่อได้รับชมสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า เป็นการสร้างทางเลือกในการเรียนรู้ให้เกิดความน่าสนใจและเปิดโอกาสให้เกิดการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในบทที่เหลือ นอกจากนี้ คณะผู้จัดทำยังได้อัปโหลดสื่อไปยังโซเชียลมีเดีย ดังลิงค์ต่อไปนี้ <https://www.youtube.com/watch?v=qNraSBI8eW0>

6.2 อภิปรายผล

6.2.1 อภิปรายผลจากการพัฒนาสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า

สื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า มีการสร้างฉาก และตัวละครขึ้น ในการถ่ายทำจะค่อยๆ ขยับตัวละครและถ่ายภาพทีละภาพ มีการจัดแสงไฟให้เหมาะสมกับแต่ละฉาก จากนั้นนำภาพที่ได้มาจัดเรียง ตัดต่อ และใส่เสียงประกอบที่เหมาะสมกับเนื้อเรื่องร่วมกับการอ่านบทกลอนในรูปแบบร้อยแก้ว โดยบทกลอนที่นำมาใช้นั้นทางคณะผู้ดำเนินโครงการได้คัดเลือกจากบทที่มีเนื้อหาน่าสนใจ มีความหลากหลาย เลือกบทที่มีภาษาชัดเจนมานำเสนอ เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ดังนั้นเนื้อหาของสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า จึงประกอบไปด้วยกลอน 10 บท จากทั้งหมด 33 บท และมีฉากจำนวน 3 ฉากใหญ่ คือ ฉากป่าช้า ฉากทุ่งนา และฉากหมู่บ้าน โดยสื่อมีความยาวทั้งหมด 6 นาที 30 วินาที

6.2.2 อภิปรายผลการประเมินหาคุณภาพของสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า โดยผู้เชี่ยวชาญ

จากการศึกษาสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า โดยผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 3 ท่าน ผลที่ได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ยเท่ากับ 0.65 และอยู่ในเกณฑ์ดีมาก

ในการสร้างสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า คณะผู้ดำเนินโครงการได้ศึกษาถึงขั้นตอนกระบวนการผลิตแอนิเมชันแบบสตอปโมชัน ทั้งจากหนังสือ เว็บไซต์ สื่อแอนิเมชันในแบบต่างๆ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการสร้าง โดยได้ทำการออกแบบฉากออกมาให้สมจริง มีความสวยงาม เหมาะกับเนื้อเรื่อง และกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทำให้คณะผู้ดำเนินโครงการสามารถผลิตสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า ออกมาได้ อย่างมีคุณภาพ มีความเหมาะสมทั้งในด้านเนื้อเรื่อง ด้านตัวละคร ด้านฉาก ด้านอักษร ด้านเสียง และด้านเทคนิค ถ่ายทำและตัดต่อ

6.2.3 อภิปรายผลการประเมินความพึงพอใจของสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า โดยกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า โดยกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 82 คน ผลที่ได้พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.69 และอยู่ในเกณฑ์ดีมาก

สื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า เป็นสื่อที่สร้างจากภาพเคลื่อนไหว ที่มีต้นกำเนิดมาจากการนำภาพนิ่งมาเรียงต่อกัน การใส่เสียงประกอบที่สอดคล้อง ทำให้มีความน่าสนใจของรูปแบบการนำเสนอ โดยเลือกใช้ตัวละคร และฉากที่มีความสมจริง และการตัดต่อใส่เอฟเฟกต์ที่กลมกลืน ซึ่งทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความสนใจ และสามารถเข้าใจความหมายของบทกลอนได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า จึงมีการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง อยู่ในเกณฑ์ดีมาก ในด้านเนื้อเรื่องน่าสนใจ สามารถเข้าใจได้ง่าย ระยะเวลาที่นำเสนอมีความเหมาะสม ตัวละครเข้ากับเนื้อหา การเคลื่อนไหวของตัวละครมีความต่อเนื่อง ฉากมีความสวยงามสมจริง มีตัวอักษรบรรยายชัดเจน คมชัด มีระดับเสียงฟังชัดเจน เสียงบรรยาย เสียงประกอบ เสียงดนตรีเข้ากับเนื้อเรื่อง มีความชัดเจนของภาพ การดำเนินเรื่องไหลลื่น ไม่ติดขัด และมีความสัมพันธ์ระหว่างภาพกับเสียงที่ดีมาก

6.2.4 เพื่อสืบสานกลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้าให้คงอยู่ และมีความน่าสนใจ

การศึกษาโครงการสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า ผลการประเมินมีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดีมาก แสดงว่ามีความน่าสนใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของมธุรา ชุกกลิ่นหอม, สรติถญา เนตรสีบสาย และจิราพัชร ฉัตรมาลีรัตน์ (มธุรา ชุกกลิ่นหอม, สรติถญา เนตรสีบสาย และจิราพัชร ฉัตรมาลีรัตน์, 2554) และงานวิจัยของสุธิดา ศรีสวัสดิ์ และอริสา หิริกุล (สุธิดา ศรีสวัสดิ์ และอริสา หิริกุล, 2558). อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าสื่อเทคนิคสตอปโมชัน และสื่อแอนิเมชัน เมื่อนำมาใช้นำเสนอเรื่องราวต่างๆ จะทำให้ผู้รับชมเกิดความสนใจในสื่อมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ผลสรุปของการประเมินโครงการครั้งนี้ มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ที่มีความเบี่ยงเบนของข้อมูล เนื่องจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีหลายสาขา ได้แก่ คุณครูสอนวิชาภาษาไทย ซีเนียร์อิดิเตอร์ และกราฟฟิคดีไซน์เนอร์ ทำให้มีความคลาดเคลื่อนต่อการชมผลงาน จึงทำให้ผู้เชี่ยวชาญมีดุลยพินิจที่แตกต่างกัน

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะจากผลวิจัย

1. สามารถนำสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้าไปประยุกต์ใช้ในการสร้างผลงานที่เป็นแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชันในเรื่องอื่นๆ ได้

2. สามารถนำสื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชัน เรื่อง กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้ามาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เสริมความเข้าใจในบทกลอน

6.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีข้อพิจารณาดังต่อไปนี้:-

1. การสร้างฉากและตัวละครใช้เวลานานในการสร้าง จึงควรเผื่อเวลาในการทำส่วนนี้ให้มาก
2. ต้องถ่ายในที่มืดเพื่อให้แสงไม่เปลี่ยน ทำให้แสงสว่างไม่เพียงพอ จึงต้องซื้อหลอดไฟ และนำโคมไฟมาวางเพิ่ม

3. การขยับตัวละคร ที่อาจทำให้ฉากเคลื่อนที่จากเดิม จึงพยายามยึดติดฉาก อุปกรณ์ประกอบฉาก และตัวละครให้อยู่นิ่งที่สุด หรือถ่ายใหม่ และเปลี่ยนมุมในการตั้งกล้องถ่ายภาพ กรณีที่ฉากเคลื่อนที่มาก

4. การออกเสียงบรรยายบางคำไม่ชัดเจน จึงมีการบันทึกเสียงบรรยายจากหลายๆ คน และเลือกเสียงบรรยายที่ออกเสียงได้ชัดเจนมากที่สุดมาใช้

5. การนำเสนอบทกลอนในรายวิชาภาษาไทยนอกจากการอ่านแบบร้อยแก้ว ถ้าสามารถใช้เสียงบรรยายเป็นร้อยกรองได้ จะทำให้งานมีความน่าสนใจเพิ่มมากยิ่งขึ้น

6. สามารถทำใบหน้าตัวละครให้ขยับได้โดยใส่โครงที่หน้า และทำหน้าตัวละครโดยใช้ยางพาราให้บางลง ลักษณะคล้ายหน้ากาก เพื่อนำมาคลุมโครงที่ทำไว้ จะได้สื่อที่มีตัวละครเคลื่อนไหวได้สมจริง และมีการแสดงความรู้สึกผ่านทางสีหน้า

7. เอกสารอ้างอิง

ฉัตรแก้ว เกียรติไพฑูริย์. (2558). *กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า* (Online).

<https://sites.google.com/site/chutgaewyui/klxn-dxk-srxy-raphung-ni-pacha>,
28 สิงหาคม 2562.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2557). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย* (Online).

<https://books.google.co.th/booksid=cKZJCgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=th#v=onepage&q&f=false>, 27 ตุลาคม 2562.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (8 ธันวาคม 2551). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง วรรณคดีสำหรับจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*, หน้า 6.

นิพนธ์ คุณารักษ์. (2551). *หลักการวิจารณ์ภาพยนตร์แอนิเมชัน* (Online).

<http://web.kku.ac.th/faa/New/Animation.htm>, 27 ตุลาคม 2562.

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ / เล่มที่ 36, (2555). เรื่องที่ 7 แอนิเมชัน (Online).

<http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=36&chap=7&page=chap7.htm>,
27 ตุลาคม 2562.

มารยาท โยทองยศ และผศ.ปราณี สวัสดิ์สรพร. (2557). *การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัย* (Online).

<http://www.fsh.mi.th/km/wp-content/uploads/2014/04/resch.pdf>, วันที่ 27 ตุลาคม 2562.

ปัทวิทย์ ฉาโธสง. (2552). *วิธีสร้างสรรค้งาน Animation* (Online). แหล่งที่มา:

<https://sites.google.com/site/parti3322/withi-srangsrkh-ngananimation>,
25 พฤศจิกายน 2562.

دنۇڤىنى ڤيىنگس. (2556). *มูมกล็อง และขนาดภาพ* (Online). แหล่งที่มา:

<https://nikefitzone.wordpress.com/about/มูมมูมกล็องและขนาดภาพ>, 25 พฤศจิกายน 2562.

ศูนย์เสริมสร้างการเรียนรู้และการสอน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. (2559). *แสงและการจัดแสง*

เบื้องต้น (Online). แหล่งที่มา: <http://celt.li.kmutt.ac.th/wp/index.php/2016/06/30/basic-light/>, 25 พฤศจิกายน 2562.

มหาวิทยาลัยพายัพ ราชวิชา CA205 การถ่ายภาพเบื้องต้น. -. *การถ่ายภาพวัตถุหนึ่ง* (Online),

<http://courseware.payap.ac.th/docu/ca205/tecnic.html/>, 25 พฤศจิกายน 2562.

Tatsuya Tanaka. (2556). *การจัดองค์ประกอบภาพ* (Online). [https://snapshot.canon-](https://snapshot.canon-asia.com/article/th/part-1-basic-knowledge-and-useful-techniques-for-composing-shots/)

[asia.com/article/th/part-1-basic-knowledge-and-useful-techniques-for-composing-shots/](https://snapshot.canon-asia.com/article/th/part-1-basic-knowledge-and-useful-techniques-for-composing-shots/),
25 พฤศจิกายน 2562.

จตุรภัทร ประทุม. (2554). *หลักการตัดต่องานวิดีโอ* (Online),

<https://jaturapad.wordpress.com/class/y2554/m5/01-content/unit01/>, 25 พฤศจิกายน 2562.

มธุรา ชุกกลิ่นหอม, สรตัญญา เนตรสืบสาย และจิราพัชร ฉัตรมาลีรัตน์. (2554). *วีดิทัศน์เรื่อง “พอ ออ พอ” จาก*

สภานิตสอนหญิงโดยภาพเคลื่อนไหวแบบสตอปโมชัน. โครงการวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชา วิทยาการคอมพิวเตอร์ประยุกต์-มัลติมีเดีย คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. 101-108

สุธิดา ศรีสวัสดิ์ และอริสรา หิริกุล. (2558). *สื่อแอนิเมชันโดยใช้เทคนิคสตอปโมชันแสดงมุมมองของสัตว์ เรื่อง EYES*.

โครงการวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ประยุกต์-มัลติมีเดีย คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. หน้า 72-77

Likert, Rensis A. (1961). *เกณฑ์การแปลความหมาย* (Online). <http://www.thaiall.com/blog/tag/likert/>, 6

เมษายน 2562.

กัญญาวีร์ ชายเรียน. (2553). *ครั้งที่ 13, สถิติที่ใช้กันมากในงานวิจัย* (Online).

<http://www.thaiall.com/blog/burin/4967/>, 6 เมษายน 2562.

การเพิ่มกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวส่งผลต่อการเพิ่มจำนวนวันในการท่องเที่ยววิถี
กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งจังหวัดนครปฐม

Increasing activities in attraction affecting to an increase in the number of days in
Nawatwithi tourism, Lao Khrang Ethnic, Nakhon Pathom Province

ถิรนนท์ ประทุม^{1*}

Tiranan Pratum^{1*}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการเลือกการท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม 2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม 3. เพื่อวิเคราะห์การเพิ่มกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวส่งผลต่อการเพิ่มจำนวนวันในการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งจังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research methods) กลุ่มตัวอย่างสำหรับงานวิจัยนี้เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มโดยบังเอิญ ผลวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมทางการท่องเที่ยวได้แก่ จำนวนผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับลักษณะการเดินทางท่องเที่ยว อย่างมีนัยยะทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่สูงอยู่ตั้งแต่ .518 และยังมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในกิจกรรมท่องเที่ยวทำให้สังเกตได้ว่ากิจกรรมทางการท่องเที่ยวจะส่งผลต่อจำนวนผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยว และลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม เมื่อนำมาวิเคราะห์พบว่าส่งผลต่อการเพิ่มเวลาในการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม

คำสำคัญ: การท่องเที่ยว, กิจกรรมท่องเที่ยว, แหล่งท่องเที่ยว, ชาติพันธุ์

Abstract

This research had the objectives were 1. To analysis of personal factors of the personal of Thai tourist. 2. To analysis of the level of satisfaction of Thai tourist behavior. 3. To analysis the increasing activities in attraction affecting to an increase in the number of days in Nawatwithi tourism, Lao Khrang Ethnic, Nakhon Pathom Province. This research was quantitative research method. Research as well the analysis of personal factors of the personal of Thai tourist. The samples for this research were 400 persons. The result showed that personal factors and tourist behavior such as number of traveler relationship with travel characteristics. The correlation coefficient is .518 with a statistical significance level of 0.05. Therefore, tourism activities were affect the number of traveler and travel characteristics.

Keywords: Tourism, Activity, Attraction, Ethnic

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

* Corresponding author, E-mail: pratuma@hotmail.com

1. บทนำ

การท่องเที่ยวที่ตื้นเขินจะต้องเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมเพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนผ่านการทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของของชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน และการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อเป็นความภูมิใจของคนในท้องถิ่น(กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ) ตรงกับการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างยั่งยืน พ.ศ. 2559 – 2563 (CBT Thailand) ที่จะช่วยยกระดับให้การท่องเที่ยวเกิดประโยชน์ต่อชุมชน คือ การพัฒนาคน และบุคลากรในชุมชนและท้องถิ่นให้สามารถบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของตนเอง การเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่นโดย มุ่งเน้นให้ชุมชนเข้าใจตัวเองว่ามีดีอะไรและต่อยอดนำเสนอจากทรัพยากรที่มี ไม่จำเป็นต้องหาสิ่งใหม่ๆที่อาจไม่ใช่ อัตลักษณ์ ของท้องถิ่น เป็นต้น (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน) จังหวัดนครปฐมยังคงมีการพัฒนา อย่างต่อเนื่อง แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างไม่เหมาะสมอาจจะนำไปสู่ผลกระทบต่อชุมชน เช่น ค่าครองชีพที่สูงขึ้นของคน ในชุมชน อัตราการเกิดอาชญากรรมที่สูงขึ้น การเพิ่มของมลพิษ และการเสื่อมถอยของวัฒนธรรมพื้นเมือง และวิถีชีวิตที่เคยมี อยู่ (กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ, 2555) และอีกหลายแหล่งยังประสบปัญหาด้านการพัฒนาศักยภาพ การจัดรูปแบบกิจกรรม เส้นทาง และบริการและการท่องเที่ยวที่ยังขาดการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ตามศักยภาพที่แท้จริงของแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งถูกนำไปใช้ประกอบกิจกรรมที่เป็นไปเพื่อตอบสนองนักท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจ และการนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของชุมชน หรือบางแหล่งยังมีการจัดภูมิทัศน์ที่ขัดกับความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ตลอดจนการขาดระบบการ จัดการที่เหมาะสมกับรูปแบบแหล่งท่องเที่ยว อันส่งผลถึงการขาดมุมมองในศักยภาพที่แท้จริงของแหล่งท่องเที่ยวที่ควรจะถูก นำไปใช้ให้เกิด อย่างเต็มประสิทธิภาพ (นิพล เชื้อเมืองพาน, 2556) และจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานการท่องเที่ยว และกีฬาจังหวัดนครปฐม แหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดนครปฐมมีความน่าสนใจและมีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่มี เอกลักษณ์ท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันโดยเฉพาะความเป็นอยู่ในด้านวิถีชีวิตของชุมชน ประกอบกับจังหวัดนครปฐมมีความ โดดเด่นในด้านเชื้อชาติ โดยเฉพาะหมู่บ้านชาวไทยเชื้อสายโซ่งที่อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ได้ส่งเสริมให้เป็นแหล่ง ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในจังหวัดนครปฐม แต่อีกหลายสถานที่ยังขาดการศึกษาข้อมูล พัฒนาและประชาสัมพันธ์ เช่น คนไทยเชื้อ สายลาวครั้ง ที่มีวัฒนธรรม วิถีชีวิตและชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถจัดการและพัฒนาตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนา จังหวัดนครปฐม 4 ปี (พ.ศ. 2561 – พ.ศ. 2564) ซึ่งมองเห็นปัญหาด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐมที่ต้องพัฒนาเร่งด่วน ในเรื่องการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและจุดเด่นในแต่ละอำเภอ ขาดการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างบูรณาการ ขาดความต่อเนื่องในการส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น และขาดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและครบ วงจร

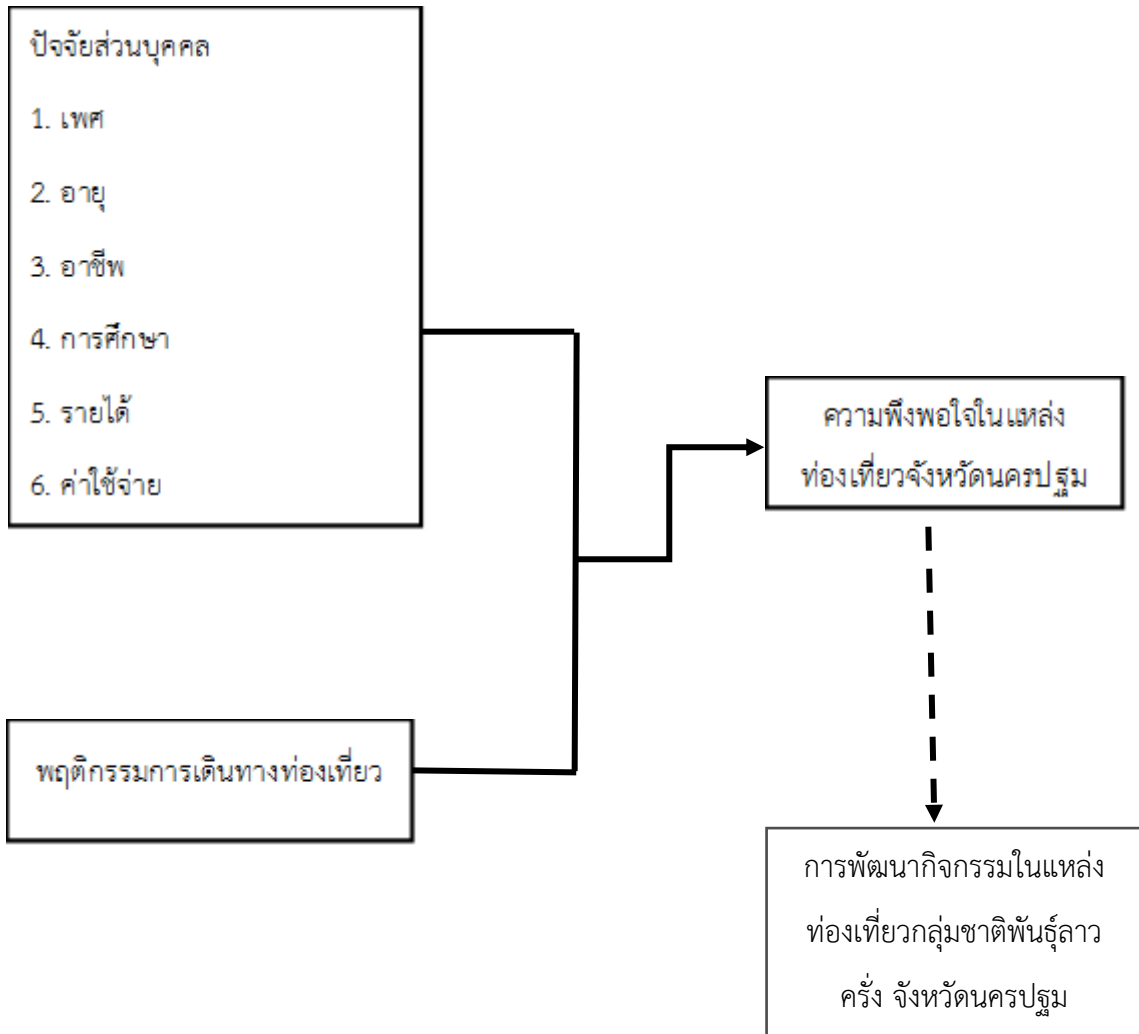
ดังนั้นผู้วิจัยจึงมองประเด็นที่จะพัฒนาเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่เกิดจากความร่วมมือของชุมชนและชุมชนได้ผล ประโยชน์อย่างแท้จริง โดยไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางใน การเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชน ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง จึงศึกษาแนวทางการเพิ่มจำนวนวันในการท่องเที่ยววันวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งจังหวัดนครปฐม กิจกรรมทางการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว วันวิถีของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ให้แก่จังหวัดนครปฐมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการเลือกการท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม
3. เพื่อวิเคราะห์การเพิ่มกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวส่งผลต่อการเพิ่มจำนวนวันในการท่องเที่ยววันวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวครั้งจังหวัดนครปฐม

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Methods) และได้ผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป เนื่องจากเป็นกลุ่มที่สามารถตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเอง โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธี การสุ่มโดยบังเอิญจำนวน 400 ตัวอย่าง เพื่อตอบแบบสอบถาม

2. เครื่องมือวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวัดตัวแปร ปัจจัยส่วนบุคคล พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูล โดยการแจกแบบสัมภาษณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น องค์พระปฐมเจดีย์ วัดไร่ขิง ตลาดน้ำวัดดอนหวาย วัดโพรงมะเดื่อ ชุมชนห้วยม่วง วัดไร่แตงทอง วัดรางหมัน เป็นต้น ในการแจกแบบสอบถามนี้ใช้เวลา 3 เดือน คือ เดือน สิงหาคม – ตุลาคม 2563 และได้เก็บเป็นจำนวน 400 ชุด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มจำนวนวันในการท่องเที่ยววันวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง จังหวัดนครปฐม ใช้สถิติเชิงพรรณนา เพื่อแสดงค่าร้อยละ (Percentage) การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อสรุปข้อมูลขั้นต้นจากแบบสอบถาม และใช้สถิติเชิงอนุมาน เพื่อการทดสอบความสัมพันธ์ (Chi - square) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการเดินทางท่องเที่ยว กับเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบ

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 คน ได้รายละเอียดดังนี้

1.1 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศหญิง จำนวน 223 คน คิดเป็นร้อยละ 55.8 เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 44.2 อายุเฉลี่ย อยู่ที่ 21 - 50 จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 54.2 ที่เหลืออายุ 51 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 45.8

1.2 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 56.3 สถานภาพโสด จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 42

1.3 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ พนักงานบริษัทเอกชน/ลูกจ้าง จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 46.05 อาชีพธุรกิจส่วนตัวจำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 26 รองลงมา ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 13.75 นักเรียน/นักศึกษา 57 คิดเป็นร้อยละ 14.2 มีรายได้ 15,001 – 25,000 บาท จำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 41.3

2. ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจโดยภาพรวมกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม

ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจกิจกรรมท่องเที่ยว	ระดับความพึงพอใจ						χ^2	df	Sig.
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	รวม			
1. ลักษณะการเดินทางท่องเที่ยว							55.574	16	0.00*
ท่องเที่ยวคนเดียว	18	26	20	1	0	65			
ท่องเที่ยวกับคนรัก	43	44	17	0	1	105			
ท่องเที่ยวกับครอบครัว	86	25	34	0	0	145			
ท่องเที่ยวกับเพื่อน	15	25	26	1	0	67			
ท่องเที่ยวกับองค์กร	4	10	4	0	0	18			

2. จำนวนผู้ร่วมเดินทางในแต่ละครั้ง							14.065	16	.594
คนเดียว	21	19	18	1	0	59			
จำนวน 2 - 4 คน	94	68	58	1	0	221			
จำนวน 5 - 8 คน	38	26	17	0	1	82			
จำนวน 9 - 12 คน	6	5	5	0	0	16			
จำนวน 13 คนขึ้นไป	7	12	3	0	0	22			
3. ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยว							22..737	20	.302
ครึ่งวัน	66	33	46	1	0	146			
หนึ่งวัน	85	70	43	1	1	200			
2-3 วัน	10	18	6	0	0	34			
3-4 วัน	2	7	4	0	0	13			
4-6 วัน	3	1	1	0	0	5			
7 วันขึ้นไป	0	0	1	1	0	2			
4. ช่วงเวลาในการเดินทาง							57.904	12	0.00*
วันธรรมดา	18	26	20	1	0	99			
วันเสาร์ - อาทิตย์	43	44	17	0	1	239			
วันหยุดนักขัตฤกษ์	86	25	34	0	0	35			
วันปิดภาคการศึกษา	15	25	26	1	0	27			

จากตารางที่ 1 แสดงว่า ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยภาพรวมกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ลักษณะการเดินทางท่องเที่ยว และระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยว อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติต่ำกว่า 0.05

3. ปัจจัยที่มีผลต่อลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม

ตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐมกับลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอย (β)	T	sig	95.0% Confidence Interval For B	
				Lower Bound	Upper Bound
จำนวนผู้ร่วมเดินทางในแต่ละครั้ง	.518	10.404	.000	.420	.616

$R^2 = 0.214$

$F = 108.250$

$DF = 1, 398$

ค่าคงที่ 1.476

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณเชิงเส้น (Multiple Regression Analysis) วิธีคัดเลือกขั้นตอนแบบลำดับขั้น (Stepwise) มาใช้เพื่อค้นหาตัวแปรที่เป็นตัวแปรที่ดีในการทำนายเวลาที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยว พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ที่มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยที่ดีที่สุด ได้แก่ จำนวนผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยว $\beta = .518$ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.214 หรือร้อยละ 21 และค่าคงที่เท่ากับ 1.476 ส่งผลต่อลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม

6. อภิปรายผลการวิจัย

ประเด็นที่นำมาอภิปราย ตามวัตถุประสงค์งานวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างมีผลต่อเวลาที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยวที่ต่างกัน

ผู้วิจัยทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ และการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ พบว่า ปัจจัยทางลักษณะประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยว เป็นเพศหญิง มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี สถานภาพโสด ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน/ลูกจ้าง มีรายได้ตั้งแต่ 15,001 – 25,000 บาท เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีรายได้แน่นอน และมีเวลาที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยว สามารถเดินทางท่องเที่ยวในเส้นทางระยะใกล้ นิยมการเดินทางท่องเที่ยวแบบ 1 วัน และเดินทางท่องเที่ยวในวันหยุดเสาร์ – อาทิตย์ โดยใช้รถยนต์ส่วนตัวในการเดินทาง ลักษณะการท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวกับคนในครอบครัว (ญาติ พี่-น้อง) และในส่วนของจำนวนผู้ร่วมเดินทางในแต่ละครั้ง สามารถพยากรณ์ลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติไว้ที่ 0.05 ท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ ปุณยวิทย์ ศรีรัตน์ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่องความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อกิจกรรมท่องเที่ยวทั่วไทยไปกับรถไฟแห่งประเทศไทย (รฟท.) กรณีศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวแบบเช้าไป-เย็น กลับ ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางท่องเที่ยวทั่วไทย จะมีพฤติกรรมการเดินทางไปกับครอบครัว โดยพิจารณาถึงสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นหลัก มีความคาดหวังในเรื่องการบริการไม่สูงมาก โดยสามารถอธิบายได้ว่า หากมีการกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมากับครอบครัว นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐมจะมีจำนวนวันที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น

2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวลักษณะการเดินทางท่องเที่ยว ช่วงเวลาในการเดินทาง ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ ณ์ฐพล ศรีตระกูลกิจการ (2012) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการวางแผนการใช้พื้นที่ ศูนย์ส่งเสริมกิจกรรมชุมชนและการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำห้วยตะขี ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ในด้าน อายุ อาชีพ จะช่วยให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยวและจะสามารถวางแผนในจัดกิจกรรมให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งในการวางแผนจัดกิจกรรมนั้น จะเริ่มตั้งแต่การสำรวจสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ตามสัดส่วนความต้องการ เพื่อนำมาจัดส่วนการใช้พื้นที่ ตำแหน่งพื้นที่กิจกรรม เวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยว เช่นเดียวกับ อัครพงศ์ อ้นทองและคณะ (2016) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่กำหนดจำนวนวันพักของนักท่องเที่ยวอาเซียนในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวแต่ละชาติที่มีความแตกต่างกันในด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยว จะมีความต้องการในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต่างกัน ดังนั้น จึงควรมีการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวแบบกรุ๊ปทัวร์หรือรายการส่งเสริมการขายที่ให้ข้อเสนอพิเศษกับผู้เดินทางเป็นคู่หรือเป็นแบบครอบครัว เพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวได้นานมากขึ้น สอดคล้องกับ นิพล เชื้อเมืองพานและคณะ (2018) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเพื่อสร้างมูลค่าและเกิดการท่องเที่ยวแบบเที่ยวซ้ำ ในจังหวัดนครปฐม

และพื้นที่เชื่อมโยง พบว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนมาก มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน และมีความคาดหวังในสถานที่ท่องเที่ยว คำนึงถึงราคาค่าใช้จ่ายและนิยมเลือกซื้อสินค้าประเภทอาหารและเครื่องดื่ม เป็นของฝากและของที่ระลึก แต่การเดินทางท่องเที่ยววันนี้จะเดินทางเที่ยวเช้า ณ สถานที่เดิมก็ต่อเมื่อมีความชื่นชอบในแหล่งท่องเที่ยว และมีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่สนใจ ดังนั้น ในการวางแผนเพื่อเพิ่มมูลค่าและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการเที่ยวเช้า ในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีความหลากหลายของกิจกรรมและมีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่ดี จนทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการเที่ยวเช้าในแหล่งท่องเที่ยว เช่นเดียวกับ นพวรรณ น้ำทับทิม (2019) ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวผ่านวัฒนธรรมด้านอาหาร ในเขตบางกอกน้อย เขตบางกอกใหญ่ และเขตคลองสาน พบว่า ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวจะต้องศึกษาองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว (6As) ดังนี้ 1. สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวจะต้องสอดคล้องกับเส้นทางที่ต้องการพัฒนา มีจุดเด่นและมีความเป็นเอกลักษณ์หาได้ยากจากแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ 2. เส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีป้ายบอกทาง ถนนลาดยางและเข้าถึงพื้นที่ในแหล่งชุมชน มีที่จอดรถสาธารณะ และมีระบบการขนส่งสาธารณะ 3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ควรพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการในการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพพร้อมต่อการให้บริการ 4. ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ควรมีการส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน และควรสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน 5. ด้านที่พักในแหล่งท่องเที่ยว ควรเพิ่มมาตรการในการรักษาความปลอดภัย การเป็นเจ้าของที่ดี เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ 6. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ควรมีการพัฒนากิจกรรมให้มากขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทราบ จัดกิจกรรมเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ดังนั้น การพัฒนาองค์ประกอบทั้ง 6 ด้านให้สอดคล้องกับความสนใจของนักท่องเที่ยวจะช่วยกระตุ้นให้เกิดการเดินทางและดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

3. การเพิ่มกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวส่งผลต่อการเพิ่มจำนวนวันในการท่องเที่ยววันวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งจังหวัดนครปฐม

การเพิ่มกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว มีผลสืบเนื่องมาจาก ตัวแปรพยากรณ์จำนวนผู้ร่วมเดินทางในแต่ละครั้ง จะส่งผลต่อลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม โดยสามารถอธิบายได้ว่า หากมีการพัฒนากิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว ที่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวประเภทเดินทางท่องเที่ยวกับคนในครอบครัว คู่รัก และองค์กร จะช่วยให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น และเกิดการท่องเที่ยวเช้าเพราะสนใจกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมประกอบอาหารท้องถิ่น กิจกรรมชมสวนผลไม้ เรียนรู้วิถีเกษตร เป็นต้น และควรเปลี่ยนไปตามช่วงเวลาในการเดินทาง การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งจังหวัดนครปฐม ทั้ง 5 พื้นที่ มีการพัฒนากิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมท่องเที่ยวในชุมชน ส่วนมากเป็นกิจกรรมที่มีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เป็นงานประเพณีที่ทำกันมาหลายชั่วอายุคน เพื่อรักษาประเพณีอันดีมานี้ไว้ และมีการเพิ่มกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิตของชุมชนในปัจจุบันให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเสริมสร้างประสบการณ์ใหม่ให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งในกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชนเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ เพราะนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม ชื่นชอบกิจกรรมที่มีความหลากหลายในแหล่งท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ และเหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ เช่น กิจกรรมทอผ้า ศูนย์การเรียนรู้วัดโพรงมะเดื่อ กิจกรรมจับกุ้งหน้าบ่อ ชุมชนห้วยม่วง กิจกรรมทำอาหารท้องถิ่นชุมชนลาวครั้ง กิจกรรมเรียนรู้ประเพณีลาวครั้ง เป็นต้น เนื่องจากมีความพร้อมในการพัฒนาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยว แต่ยังมีขาดกระบวนการในการพัฒนารูปแบบกิจกรรม สอดคล้องกับ Rahmiati (2019) ศึกษา เรื่อง รูปแบบการเพิ่มมูลค่ากิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน พบว่า กิจกรรมทางการท่องเที่ยวจะสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน เนื่องจากกิจกรรมทางการท่องเที่ยวจะมอบประสบการณ์พิเศษให้กับนักท่องเที่ยวและทำให้เกิดความพึงพอใจสูงสุด โดยการเพิ่มประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวสามารถทำได้ 3 ขั้นตอน คือ เริ่มจาก การบอกเล่าเรื่องราวก่อนเดินทาง เพื่อส่งมอบประสบการณ์เบื้องต้นให้กับนักท่องเที่ยว ต่อมา สร้างประสบการณ์ผ่าน

กิจกรรมต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวจะได้เข้าร่วม ขั้นตอนสุดท้าย วัดผลจากความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว การอยากเดินทางท่องเที่ยวซ้ำ หรือการใช้เวลาในแหล่งท่องเที่ยวที่มากขึ้น

7. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว กลุ่มท่องเที่ยวกับคนรัก และกลุ่มท่องเที่ยวกับองค์กร หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายท่องเที่ยว สามารถนำผลการวิจัยพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวกับคนรัก และกลุ่มท่องเที่ยวกับองค์กร ไปใช้ในการจัดทำกลยุทธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยว จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับกลุ่มคู่รักและกลุ่มท่องเที่ยวกับองค์กร เพราะเป็นกลุ่มที่มีความแตกต่างกันอย่างน่าสนใจ เนื่องจากกลุ่มคู่รักนิยมเดินทางท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม แตกต่างกับกลุ่มท่องเที่ยวกับองค์กร ที่เดินทางมาจังหวัดนครปฐมเป็นจำนวนน้อยที่สุด ทำให้เป็นที่น่าสังเกตว่าเหตุใดนักท่องเที่ยวกลุ่มดังกล่าวจึงไม่ได้รับความนิยมนักที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม

8. เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ. (2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน = Sustainable cultural heritage tourism. วารสารนักบริหาร 32(4). หน้า 139-146.
- กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ. (2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ณัฐพล ศรีตระกูลกิจการ. (2012). การศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการวางแผนการใช้พื้นที่ ศูนย์ส่งเสริมกิจกรรมชุมชน และการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำหัวตะเข้. วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล. 15(2). หน้า 149 -161
- นพวรรณ น้าทับทิม. (2019). แนวทางการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวผ่านวัฒนธรรมด้านอาหาร ในเขตบางกอกน้อย เขตบางกอกใหญ่ และเขตคลองสาน. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร. 10(2). หน้า 226 – 273
- นิพล เชื้อเมืองพานและคณะ (2561). การพัฒนาจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเพื่อสร้างมูลค่าและเกิดการท่องเที่ยวแบบเที่ยวซ้ำ ในจังหวัดนครปฐมและพื้นที่เชื่อมโยง. วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. 13(46) . 78 – 89
- นิพล เชื้อเมืองพานและคณะ (2556). การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน แหล่งน้ำพุร้อนหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี. การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิชาการระดับชาติ UTCC Academic Day ครั้งที่ 2. 1250-1264
- อักรพงศ์ อ้นทอง. (2012). ปัจจัยที่กำหนดจำนวนวันพักของ นักท่องเที่ยวอาเซียนในประเทศไทย. วารสาร JOURNAL OF ECONOMICS. 20(1). 1 - 27
- Filda Rahmiati. (2019). Tourism Value Chain Activities Model for Competitive Advantage Measurement. Advances in Economic, Business and Management Research. 98(3). 43-47

การอนุรักษ์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือสีธรรมชาติเพิ่มมูลค่าสำหรับ

การท่องเที่ยวกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

The conservation and development of natural colored add value handwoven products for tourism Lao Khrang ethnic groups in Nakhon Pathom Province.

เก่งกาจ ต้นทองคำ^{1*}, นุชรี บุญศรีงาม², นิพา ผลสงเคราะห์³ และศิริัญญา อารายะจารุ⁴

Kangkrad Tonthongkam^{1*}, Nucharee Boonsringam², Nipa Phonsongkroh³

and Sirinya Arayajaru⁴

บทคัดย่อ

การศึกษางานวิจัยในมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา สืบสานลวดลายผ้าทอมือสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง วิเคราะห์ลักษณะของลวดลายโบราณ ความต่างของลวดลาย การค้นหมี กระบวนการหมีดหมี ย้อมสีธรรมชาติ การสีย้อม การค้นหมี การกรอผ้า การทอ การขัด การจก ที่สีย้อม ในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในจังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่างเป็นผ้ามัดหมีในจังหวัดนครปฐม จำนวน 20 ผืน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม นำเสนอวิจัยเชิงบรรยาย ประกอบกับการแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตารางแสดงสถิติร้อยละ ค้นข้อมูลสู่ชุมชนและผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย

ผ้ามัดหมี บ้านนา จ.นครปฐม พบว่าประเภทผ้ามัดหมีของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านนา มีการทอผ้าประเภทขึ้นหมีรวดมากที่สุด ลักษณะลวดลายผ้ามัดหมีประเภทขึ้นหมีรวดและประเภทขึ้นหมีคั่นที่พบจำนวนมากที่สุดเป็นลักษณะลวดลายประยุกต์ ประเภทขึ้นหมีรวด มีจำนวน 8 ลาย ได้แก่ ลายตะเกียง, ลายผีเสื้อ, ลายนก, ลายกวาง, ลายพญานาค, ลายเชิงเทียน, ลายปีกบ่าง, ลายประยุกต์, ลายดอก, ลายข้าวหลามตัด, และประเภทผ้าขึ้นหมีคั่น จำนวน 4 ลาย ได้แก่ ลายประยุกต์, ลายดอกไม้, ลายฝึกแปก, ลายดอกประยุกต์ ซึ่งทั้ง 2 ประเภทได้แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบมาจากรูปแบบประยุกต์ผสมรูปแบบเรขาคณิต ลวดลายประกอบที่ปรากฏบนผืนผ้าที่พบจำนวนมากที่สุดในประเภทผ้าขึ้นหมีรวดและประเภทขึ้นหมีคั่น ได้แก่ รูปแบบเรขาคณิต และการใช้สีของลวดลายที่พบจำนวนมากที่สุดในประเภทขึ้นหมีรวดพบว่าโครงสร้างสีส่วนรวมเป็นการใช้สีกลมกลืนของสีกลาง และประเภทขึ้นหมีคั่นพบว่าโครงสร้างสีส่วนรวมเป็นการใช้สีวรรณะเย็น

คำสำคัญ: ผ้าทอมือ, การท่องเที่ยว, กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง

¹ กรรมการบริหารหลักสูตรศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

² กรรมการบริหารหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

³ กรรมการบริหารหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

⁴ กรรมการบริหารหลักสูตรออกแบบนิเทศศิลป์ สาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

* Corresponding author, E-mail: tonthongkam@yahoo.com

Abstract

The objective of this study was to study the history, inheriting the natural colored handwoven patterns of the Lao Khrang ethnic group, to analyze the characteristics of ancient patterns, pattern differences, the search of mudmee, the mudmee process, natural dyeing, thread tracing, chain searching, thread winding, weaving, continuous supplementary weft, discontinuous supplementary weft inherited in the Lao Khrang ethnic community in Nakhon Pathom province. The sample consisted of 20 mudmee cloths in Nakhon Pathom Province, which were obtained by random sampling in field data collection. The research was presented descriptive with the results of the analysis of the data by the percentage statistical table. The data was returned to the community and users of the research.

Mudmee cloth, Ban Na, Nakhon Pathom Province was found that the mudmee cloth of the Lao Khrang, Ban Na ethnic group was the most widespread in the weaving of the rua phasin. The most common types of mudmee patterns, rua phasin and kan phasin, are the most widely used patterns, which are the eight patterns of application patterns, including lantern pattern, butterfly pattern, bird pattern, deer pattern, serpent pattern, candle holder pattern, marmot wing pattern, applied pattern, brocade pattern, diamond pattern, and four types of kan phasin separated pattern, including applied pattern, brocade pattern, pak pod pattern, applied brocade pattern. Both types were given the concept of patterns from applied forms mixed with geometric forms. The most common patterns appearing on the fabric in the rua phasin and kan phasin are geometric patterns. The use of the colors of patterns most commonly found in the rua phasin category found that the overall color structure was a harmonious use of neutral colors. In the genus of kan phasin, it was found that the overall color structure was the use of cool color.

Keywords: Handwoven, Travel, The Lao Khrang ethnic group

1. บทนำ

ปัจจุบันการสืบทอดการทอผ้าแบบดั้งเดิมของชาวลาวครั้งมีเพียงไม่กี่กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นเป็นของตนเอง เช่น ภาษา การแต่งกาย ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อต่าง ๆ โดยได้ปฏิบัติและสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน ภาษาที่ใช้ประจำท้องถิ่น คือ ภาษาลาวครั้ง ซึ่งปัจจุบันก็ยังพูดภาษาท้องถิ่นนี้อยู่ การแต่งกาย ของลาวครั้ง จะมีแบบฉบับเป็นของตนเอง ประเพณี ก็เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นเช่นกัน แต่ในปัจจุบันเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งเริ่มสูญหายมีเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่ยังคงอนุรักษ์ไว้

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ สืบสานและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีต้นทุนจากภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ที่มีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม และพัฒนาต่อยอดจนเกิดผลิตภัณฑ์ชุมชน จากการรวบรวมองค์ความรู้และนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์การอนุรักษ์สืบสานและพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งของจังหวัดนครปฐม ในมิติทางด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิม

ที่มีศักยภาพ และองค์ความรู้ที่กำลังเลือนหายไปตามกาลเวลาต่อชุมชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากการฟื้นฟูภูมิปัญญา และพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและอนุรักษ์สืบสานลวดลายผ้าทอมือสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ลวครัง
- 2.2 เพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ลวครัง
- 2.3 เพื่อผลิตผ้าต้นแบบทอมือสีธรรมชาติ ในกลุ่มชาติพันธุ์ลวครัง

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูผ้าทอมือสีธรรมชาติ พัฒนาผลิตภัณฑ์ มาเป็นแนวคิดหลักในการศึกษา เพื่อรู้ถึงประวัติความเป็นมา และสืบสานลวดลายผ้าทอมือสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ลวครัง ได้ผลิตภัณฑ์ต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ลวครังและเสนอแนะแนวทางการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ต้นแบบผ้าทอมือสีธรรมชาติ ในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลวครัง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

จากการค้นคว้างานวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือสีธรรมชาติเพิ่มมูลค่า สำหรับการท่องเที่ยวกลุ่มชาติพันธุ์ลวครัง ในจังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและอนุรักษ์สืบสานลวดลายผ้าทอมือสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ลวครัง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ แนวคิดทฤษฎี และผู้วิจัยนำองค์ความรู้ดังกล่าวมากำหนดเป็นกรอบแนวคิด (conceptual framework) ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยและดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research), ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย, การเก็บรวบรวมข้อมูล, การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลข้อมูล และเสนอแนะแนวทางพัฒนาต้นแบบผ้าทอมือสีธรรมชาติในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลวครัง

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างคือกลุ่มประชากรทั้งหมดเป็นผ้ามัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลวครัง โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จากกลุ่มชาติพันธุ์ลวครัง ในจังหวัดนครปฐม คือ

ผ้ามัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลวครังบ้านนา ตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้จาก 2 ส่วนคือ

1. การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Method) ผู้วิจัยได้รวบรวมค้นคว้าด้านเอกสาร ได้แก่
  - 1.1 เอกสารเกี่ยวกับชุมชน
  - 1.2 เอกสารเกี่ยวกับการทอผ้ามัดหมี่

1.3 ผลงานวิจัย

1.4 การค้นคว้า ปรัชญาจากผู้ทรงคุณวุฒิ

1.5 วารสาร บทความ

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field work)

การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาในเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์ (Interview)

ผู้วิจัยจะใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) โดยสอบถามผู้นำชุมชน ประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 สัมภาษณ์ช่างทอและผู้เป็นเจ้าของผลงานผ้าทอมัดหมี่

2.1.2 สัมภาษณ์ผู้อาวุโสในชุมชน

2.2 การบันทึกข้อมูล

ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลในขณะที่สังเกตการณ์พูดคุยหรือสัมภาษณ์ การบันทึกข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

2.2.1 การจดบันทึก

2.2.2 บันทึกเสียง

2.2.3 บันทึกด้วยภาพ โดยใช้กล้องถ่ายรูป เพื่อบันทึกผลงานผ้ามัดหมี่

การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยเลือกให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) เพื่อประกอบข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์

ผู้ให้ข้อมูลในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านนา ตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งที่ยังคงมีการสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มชน ช่างทอผ้าที่มีความชำนาญในการมัดลวดลายและการย้อมสี โดยส่วนใหญ่เป็นการทอผ้ามัดหมี่ ปัจจุบันคนรุ่นหลังในชุมชนมีการทอผ้าชิ้นมัดหมี่อยู่บ้าง กลุ่มช่างทอผ้า เช่น ศูนย์การเรียนรู้ลาวครั้ง กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านนา ตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม การศึกษาค้นคว้าเพื่อประโยชน์ในส่วนของข้อมูลทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นแนวทางในการศึกษาความเป็นมา การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative data) โดยแบ่งออกเป็นส่วนดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร และการสัมภาษณ์ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์

2. วิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง มีหัวข้อการวิเคราะห์ ดังนี้

2.1 วิเคราะห์ลักษณะลวดลายผ้าชิ้นมัดหมี่ โดยแบ่งตามลักษณะลวดลายดังนี้

2.1.1 ลวดลายสัตว์

2.1.2 ลวดลายพันธุ์ไม้

2.1.3 ลวดลายเรขาคณิต

- 2.1.4 ลวดลายเบ็ดเตล็ด
- 2.1.5 ลวดลายที่เกิดจากลายประยุกต์ขึ้นใหม่
- 2.2 เปรียบเทียบการใช้สีที่ใช้ประกอบลวดลาย ด้าน
  - 2.2.1 การใช้สีธรรมชาติ
  - 2.2.2 การใช้สีตามวรรณะ
  - 2.2.3 การใช้สีกลมกลืน
  - 2.2.4 การใช้สีตัดกัน
3. เปรียบเทียบลวดลายและการใช้สีของผ้ามัดหมี่ ในจังหวัดนครปฐม และแยกวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่าง ด้าน
  - 3.1 ลักษณะลวดลายที่ไม่เหมือนกันเรียกชื่อที่เหมือนกัน

5. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบลวดลาย และการใช้สี ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ครั้ง ในจังหวัดนครปฐม รวมทั้งสิ้น 20 ผืน ผลวิจัยสรุปได้ดังนี้

ผ้ามัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านนา ต.โพรงมะเดื่อ อ.เมือง จ.นครปฐม จำนวน 20 ผืน

พบว่าประเภทมัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านนา ประเภทผ้าที่พบว่ามีมากที่สุดได้แก่ประเภทผ้าชิ้นหมี่รวด รองลงมาตามลำดับ ได้แก่ ผ้าชิ้นหมี่คั่น โดยลักษณะลวดลายผ้ามัดหมี่ เป็นองค์ประกอบของลวดลายที่มีชื่อเรียกตามลักษณะลวดลายที่ปรากฏ ลักษณะลวดลายผ้ามัดหมี่ แบ่งตามลักษณะลวดลาย 5 ประเภทคือ

1. ลักษณะลวดลายสัตว์
2. ลักษณะลวดลายเรขาคณิต
3. ลักษณะลวดลายพันธุ์ไม้
4. ลักษณะลวดลายเบ็ดเตล็ด
5. ลักษณะลวดลายที่เกิดจากการประยุกต์ขึ้นใหม่

1. ลักษณะลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านนา

1.1 ลักษณะลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านนา ที่พบลวดลายในประเภทผ้าชิ้นหมี่รวด จำนวน 15 ผืน ได้แก่

1.1.1 ลักษณะลวดลายประยุกต์ จำนวน 8 ลาย ได้แก่ ลายตะเกียง, ลายผีเสื้อ, ลายนก, ลายกวาง, ตายพญานาค, ลายเชิงเทียน, ลายกบ่าง, ลายประยุกต์, ลายดอก, ลายข้าวหลามตัด

1.1.2 ลักษณะลวดลายพันธุ์ไม้ จำนวน 4 ลาย ได้แก่ ลายดอกไม้, ลายกระจับ, ลายสน, ลายดอกแก้ว

1.1.3 ลักษณะลวดลายสัตว์ จำนวน 1 ลาย ได้แก่ ลายนาค

1.1.4 ลักษณะลวดลายเรขาคณิต จำนวน 1 ลาย ได้แก่ ลายข้าวหลามตัด

1.1.5 ลักษณะลวดลายเบ็ดเตล็ด จำนวน 1 ลาย ได้แก่ ลายหน้าจั่ว

1.2 ลักษณะลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านนา ที่พบลวดลายในประเภทผ้าชิ้นหมี่คั่น จำนวน 5 ผืน ได้แก่

1.2.1 ลักษณะลวดลายประยุกต์ จำนวน 4 ลาย ได้แก่ ลายประยุกต์, ลายดอกไม้, ลายฝักแพก, ลายดอก
ประยุกต์

1.2.2 ลักษณะลวดลายสัตว์ จำนวน 1 ลาย ได้แก่ ลายนาค

2. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านนา

2.1 ลักษณะลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้าขึ้นมัดหมี่แต่ละประเภท ได้แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบมาจาก
ลวดลายสิ่งต่าง ๆ ที่พบในประเภทผ้าขึ้นหมี่รวด บ้านนา จำนวน 15 ผืน ได้แก่

2.1.1 รูปแบบประยุกต์ผสมรูปแบบเรขาคณิต จำนวน ลาย ได้แก่ ลายตะเกียง, ลายผีเสื้อ, ลายนก, ลาย
กวาง, ลายพญานาค, ลายเชิงเทียน, ลายปีกบ่าง, ลายประยุกต์, ลายดอก, ลายข้าวหลามตัด

2.1.2 รูปแบบพันธุ์ไม้ผสมรูปแบบเรขาคณิต จำนวน 4 ลาย ได้แก่ ลายดอกไม้, ลายกระจับ, ลายสน, ลาย
ดอกแก้ว

2.1.3 รูปแบบสัตว์ผสมรูปแบบเรขาคณิต จำนวน 1 ลาย ได้แก่ ลายนาค

2.1.4 รูปแบบเรขาคณิต จำนวน 1 ลาย ได้แก่ ลายข้าวหลามตัด

2.1.5 รูปแบบเบ็ดเตล็ด จำนวน 1 ลาย ได้แก่ ลายหน้าจั่ว

2.2 ลักษณะลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้าขึ้นมัดหมี่แต่ละประเภท ได้แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบมาจาก
ลวดลายสิ่งต่าง ๆ ที่พบในประเภทผ้าขึ้นหมี่คั่น บ้านนา จำนวน 5 ผืน ได้แก่

2.2.1 รูปแบบประยุกต์ผสมรูปแบบเรขาคณิต จำนวน 4 ลาย ได้แก่ ลายประยุกต์, ลายดอกไม้, ลายฝัก
แพก, ลายดอกประยุกต์

2.2.2 รูปแบบสัตว์ผสมรูปแบบเรขาคณิต จำนวน 1 ลาย ได้แก่ ลายนาค

3. ลักษณะของลวดลายประกอบของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านนา

3.1 ลวดลายประกอบที่พบในลวดลายมัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านนา ได้รับแนวความคิดเกี่ยวกับ
รูปแบบสิ่งต่าง ๆ ที่พบในประเภทผ้าขึ้นหมี่รวด จำนวน 15 ผืน ได้แก่

3.1.1 รูปแบบเรขาคณิต จำนวน 6 ผืน ได้แก่ ลายดอกไม้, ลายกระจับ, ลายพญานาค, ลายปีกบ่าง, ลาย
นาค, ลายข้าวหลามตัด

3.1.2 รูปแบบพันธุ์ไม้ผสมรูปแบบเรขาคณิต จำนวน 7 ผืน ได้แก่ ลายข้าวหลามตัด, ลายสน, ลายดอกแก้ว
, ลายตะเกียง, ลายผีเสื้อ, ลายนก, ลายกวาง, ลายประยุกต์, ลายดอก

3.1.3 รูปแบบเบ็ดเตล็ดผสมรูปแบบเรขาคณิต จำนวน 1 ผืน ได้แก่ ลายหน้าจั่ว

3.1.4 รูปแบบพันธุ์ไม้และรูปแบบเบ็ดเตล็ดผสมรูปแบบเรขาคณิต จำนวน 1 ผืนได้แก่ ลายเชิงเทียน

3.2 ลวดลายประกอบที่พบในลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านนา ได้รับแนวความคิดเกี่ยวกับ
รูปแบบสิ่งต่าง ๆ ที่พบในประเภทผ้าขึ้นหมี่คั่น จำนวน 5 ผืน ได้แก่

3.2.1 รูปแบบเรขาคณิต จำนวน 5 ผืนได้แก่ ลายนาค, ลายประยุกต์, ลายดอกไม้, ลายฝักแพก, ลายดอก
ประยุกต์

การใช้สีของลวดลาย

การใช้สีของลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านนา จ.นครปฐม จำนวน 20 ผืน

1. การใช้สีในลวดลายมัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านนา จากประเภท ขึ้นหมี่รวดจำนวน 15 ผืน พบว่า การใช้สีในผ้ามัดหมี่ ได้แก่

1.1 การใช้สีกลมกลืนของสีใกล้เคียง จำนวน 4 ผืน ได้แก่ ลายนาค, ลายดอกไม้, ลายดอกแก้ว, ลายหน้าจั่ว

1.2 การใช้สีวรรณะร้อน จำนวน 3 ผืน ได้แก่ ลายข้าวหลามตัด 2 ผืน, ลายปีกบ่าง

1.3 การใช้สีวรรณะเย็น จำนวน 3 ผืน ได้แก่ ลายสน ลายประยุกต์, ลายดอก

1.4 การใช้สีกลาง จำนวน 3 ผืน ได้แก่ ลายตะเกียง, ลายผีเสื้อ, ลายนก, ลายกวาง, ลายพญา

1.5 การใช้สีกลมกลืนจากสภาพคล้ายกัน จำนวน 1 ผืน ได้แก่ ลายเชิงเทียน

1.6 การใช้สีในวงจรสีธรรมชาติ จำนวน 1 ผืน ได้แก่ ลายดอกประยุกต์

2. การใช้สีในลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านนา ประเภทขึ้นหมี่คั้น จำนวน 5 ผืน พบว่าการใช้สีในผ้ามัดหมี่ ได้แก่

2.1 การใช้สีวรรณะเย็น จำนวน 2 ผืน ได้แก่ ลายประยุกต์

2.2 การใช้สีกลมกลืนของสีใกล้เคียง จำนวน 1 ผืน ได้แก่ ลายดอกไม้

2.3 การใช้สีกลมกลืนสภาพคล้ายกัน จำนวน 1 ผืน ได้แก่ ลายนาค

2.4 การใช้สีในวงจรสีธรรมชาติ จำนวน 1 ผืน ได้แก่ ลายดอกประยุกต์

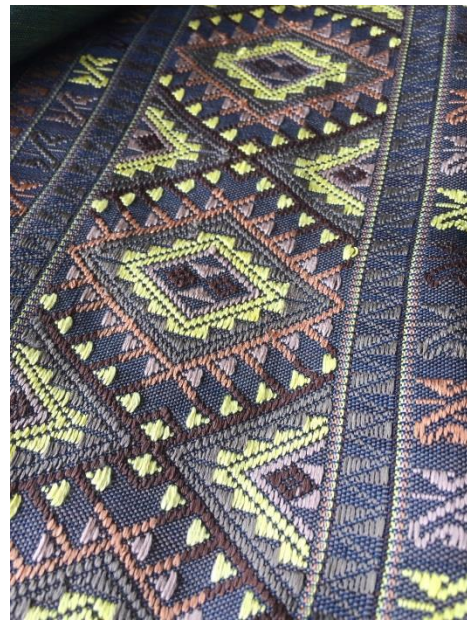
การเปรียบเทียบลวดลาย

เปรียบเทียบลวดลายมัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านนา จ.นครปฐม จำนวน 20 ผืน

พบว่าลักษณะลวดลายที่เหมือนกันเรียกชื่อที่ไม่เหมือนกัน ประเภทขึ้นหมี่รวดของลวดลายผ้ามัดหมี่ ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านนา มีทั้งสิ้น 1 ลาย จำนวน 2 ผืน คือลายตาตุ่มกับลายข้าวหลามตัด

ผลงานจากการวิจัย

รูปที่ 1 ผ้ามัดหมี่ลวดลายดอกไม้ ไหมย้อมสีธรรมชาติ รูปที่ 2 ผ้าจกตีนชิ้น ไหมย้อมสีธรรมชาติ

รูปที่ 3,4 ผ้ามัดหมี่ชิ้นซิด ผ้าจกตีนชิ้น ไหมย้อมสีธรรมชาติ

รูปที่ 5 ผ้ามัดหมี่ชั้นซิด ผ้าจกตีนซิ่น

รูปที่ 6 ผ้ามัดหมี่รวด ผ้าจกตีนซิ่น ไหมย้อมสีธรรมชาติ

รูปที่ 7,8 ผ้ามัดหมี่ชั้นซิด ผ้าจกตีนซิ่น ไหมย้อมสีธรรมชาติ

รูปที่ 9 ผ้ามัดหมี่รวด ผ้าจกตีนจีน

รูปที่ 10 ผ้ามัดหมี่ขึ้นขีด ผ้าจกตีนจีน ไหมย้อมสีธรรมชาติ

6. อภิปรายผลการวิจัย

ลักษณะลวดลาย

ผ้าจีนของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวครั้งนิยมใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มในชีวิตประจำวัน มีโครงสร้างของผืนผ้าประกอบด้วย ส่วนหัวจีน ส่วนตัวจีนและส่วนตีนจีน ซึ่งเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งคือชายผ้าจีนจะเป็นการต่อด้วยตีนจกสีแดงเป็นหลัก ผ้าจีนมีการแบ่งชนิดของผ้ามัดหมี่ ออกเป็น 3 ชนิด 1. ผ้าจีนหมี่รวด 2. ผ้าจีนหมี่คั้น 3. ผ้าจีนหมี่ตา ผ้าที่พบมากที่สุดได้แก่ ผ้าจีนหมี่รวด รองลงไปตามลำดับ ได้แก่ ผ้าจีนหมี่คั้น และผ้าจีนหมี่ตา การทอผ้าในปัจจุบันใช้กี่ทอผ้า 2 แบบ คือ กี่มือแบบพื้นเมือง และกี่ยี่มือแบบกระตุก ตัวจีนที่พบนิยมใช้วัสดุจากเส้นใยฝ้าย โดยการย้อมสีสังเคราะห์ เทคนิคในการมัดย้อมผ้ามัดหมี่จะใช้วิธีที่เรียกว่า "จะ" กล่าวคือจะย้อมสีหลักเพียงสีเดียวส่วนอื่นๆ จะใช้ไม้จุ่มสีมาแต้มตามตำแหน่งของลวดลาย โดยลักษณะลวดลายมัดหมี่เป็นองค์ประกอบของลวดลายที่มีชื่อเรียกตามลักษณะลวดลายที่ปรากฏ ลักษณะลวดลายในการทอผ้ามัดหมี่จำแนกออกเป็น 5 แบบ คือลักษณะลวดลายสัตว์ ลักษณะลวดลายเรขาคณิต ลักษณะลวดลายพันธุ์ไม้ ลักษณะลวดลายเบ็ดเตล็ด และลักษณะลวดลายที่ประยุกต์ขึ้นใหม่

จากการศึกษาพบว่าลักษณะลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในจังหวัดนครปฐม ประเภทหมี่รวดพบมากที่สุดได้แก่ ลักษณะลวดลายสัตว์รองลงมาตามลำดับ ได้แก่ ลักษณะลวดลายเบ็ดเตล็ด ลักษณะลวดลายประยุกต์ ลักษณะลวดลายพันธุ์ไม้และลักษณะลวดลายเรขาคณิต

ประเภทหมี่รวด กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านนา ต.โพรงมะเดื่อ จ.นครปฐม

พบว่าลักษณะลวดลายจำนวนมากคือ ลักษณะลวดลายประยุกต์ ได้แก่ ลายตะเกียง, ลายผีเสื้อ, ลายนก, ลายกวาง, ลายพญานาค, ลายเชิงเทียน, ลายปีกบ่าง, ลายประยุกต์, ลายดอก, ลายข้าวหลามตัด ซึ่งได้แนวความคิด

เกี่ยวกับรูปแบบมาจากรูปแบบประยุกต์ผสมรูปแบบเรขาคณิต ลายประกอบที่พบจำนวนมากที่สุดคือ รูปแบบเรขาคณิต ได้แก่ เส้นตรง เส้นเฉียง เส้นพินปลา ลักษณะรูปต่างๆ ได้แก่รูปสามเหลี่ยม รูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน รูปวงกลม ประกอบด้วยลวดลายเบ็ดเตล็ดมีลักษณะคล้ายตัวอักษรภาษาอังกฤษ เช่น ตัววี V ตัววาย Y ตัวที T ตัวยู U และตัวดับเบิลยู W โครงสร้างการจัดวางลายแบบซ้ำกันที่พบมากที่สุดจะเป็นการนำลายหลักมาเรียงต่อกันในแนวตรง โดยการต่อลายในลักษณะแนวนอน

ประเภทชิ้นหมี่คั้น กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านนา ต.โพรงมะเดื่อ จ.นครปฐม

พบว่าลักษณะลวดลายจำนวนมากคือ ลักษณะลวดลายประยุกต์ ได้แก่ ลายประยุกต์, ลายดอกไม้, ลายผักแพก, ลายดอกประยุกต์ ซึ่งได้แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบมาจาก รูปแบบประยุกต์ผสมรูปแบบเรขาคณิต ลายประกอบที่พบจำนวนมากที่สุดคือ รูปแบบเรขาคณิต จำนวน 5 ผืน ได้แก่ ลายนาค, ลายประยุกต์, ลายดอกไม้, ลายผักแพก, ลายดอกประยุกต์ ได้แก่ แนวเส้นตรง หรือเส้นคั่นเป็นแถบสีตลอดความกว้างผืนผ้าชิ้นหมี่คั้น โครงสร้างการจัดวางลายประกอบด้วยลายหลัก และลายประกอบสลับกันตลอดความกว้างของผืนผ้าชิ้นหมี่คั้น โดยการต่อลายในลักษณะแนวนอน

การใช้สีของลวดลาย กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านนา ต.โพรงมะเดื่อ จ.นครปฐม

ประเภทผ้าชิ้นหมี่คั้นพบว่ามี การใช้สีกลมกลืนของสีใกล้เคียง สีที่นิยมใช้เช่น สีน้ำตาลเข้ม สีน้ำตาลอ่อน สีเหลือง สีม่วงแดง สีแดง สีแดงส้ม สีเหลือง สีเขียวเหลือง สีเขียว ประกอบกับการใช้ สีดำ สีขาว และมีสีอื่น ๆ มาประกอบ

ประเภทผ้าชิ้นหมี่คั้น พบว่ามีการใช้สีวรรณะเย็นจำนวนมาก สีที่นิยมใช้ได้แก่ สีน้ำเงิน สีเขียว สีเหลือง สีเหลืองเขียว สีม่วงน้ำเงิน ประกอบด้วยแม่สีในวงจรสีธรรมชาติ การใช้ สีดำ สีขาว และมีสีอื่น ๆ มาประกอบ

7. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. องค์ความรู้ของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งมีความหลากหลายที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และเป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติอีกมากมายที่ควรศึกษา
2. ค่านิยมความเชื่อศรัทธาในผืนผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งควรค่าแก่การอนุรักษ์
3. การอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งเป็นการเรียนรู้รากเหง้าของคนในชาติผ่านช่องทางงานผ้าทอสู่รุ่นต่อไปในอนาคต

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม หน่วยสนับสนุนทุนวิจัย และกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง จังหวัดนครปฐม

9. เอกสารอ้างอิง

โกสุม สายใจ. **สีและการใช้สี**. กรุงเทพฯ: กุล พรินติ้ง, 2536.

พระครูจันทโชติวัฒน์. **หลักฐานการตั้งถิ่นฐานของชาติพันธุ์ลาวครั้ง ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม**.

กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2514.

พิทยา ว่องกุล. **วิถีไทย : ภูมิปัญญาสู่ชุมชนบูรณาการ**. กรุงเทพฯ : วิถีไท, 2544.

พัชรานี วัฒนชัย. **การวิเคราะห์ลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวครั้งในภาคกลางของ**

ประเทศไทย.วิทยานิพนธ์ มศว, 2546.

ภัทรานิชฐ์ สิทธิพนธ์, เก่งกาจ ต้นทองคำ. **การย้อมสีธรรมชาติ ชุมชนบ้านทัพคล้าย**. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม :

มิตรเจริญการพิมพ์, 2557.

ภัทรานิชฐ์ สิทธิพนธ์, เก่งกาจ ต้นทองคำ. **การจัดชุดโครงสร้าง “สีธรรมชาติผ้าทอ”**

เพื่อพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม : มิตรเจริญการพิมพ์, 2558.

สุชาติ เถาว์ทอง. **หลักการทัศนศิลป์**. กรุงเทพฯ : นำอักษรการพิมพ์. 2539.

สิทธิชัย สมานชาติ. **ผ้าขึ้นหมี่รวด กลุ่มไทครั้ง**. สกุลไทย, 2542.

สิทธิศักดิ์ อัญศรีสวัสดิ์กุล. **ออกแบบลวดลาย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2529.

สีบ โคสาธิ. **"ผ้าทอบ้านเนินขาม"** วัฒนธรรมไทย 36 (3) : 32 - 33. 2541.

เมืองสงขลา : พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู รัตนโกสินทร์ศก ๑๐๘,๑๐๙,๑๑๗,๑๒๐
Songkhla Town: Records of King Chulalongkorn's Journeys to
the Malayu Peninsula Ratanakosin era 108,109,117,120

ลธิธิพร ศรีผ่อง^{1*} , ชุลิพร ทวีศรี² และวรรณดี หนูหลง³

Sittiporn Sripong^{1*} , Chuleporn Thaweeri² and Wandee Nulong³

บทคัดย่อ

พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู รัตนโกสินทร์ศก ๑๐๘,๑๐๙,๑๑๗,๑๒๐ ได้สะท้อนเรื่องราวและสภาพต่าง ๆ ของแหลมมลายูและเมืองที่เสด็จพระราชดำเนินผ่าน เสด็จประทับแรมได้เป็นอย่างดี ซึ่งหนึ่งในเมืองเหล่านั้นคือ เมืองสงขลา การเสด็จพระราชดำเนินเมืองสงขลาจะเกิดขึ้นทุกครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินต่างประเทศ หรือพื้นที่อื่น ๆ โดยทางทะเลและผ่านเมืองสงขลา ระยะเวลาการเสด็จขึ้นอยู่กับสภาพต่าง ๆ บางครั้งแค่ทรงแวะพัก บางครั้งทรงประทับแรมและเสด็จที่ต่าง ๆ ภายในเมืองสงขลา แต่ทุกครั้งล้วนได้รับการจดบันทึกเป็นไว้เป็นจดหมายเหตุ ภาพถ่าย จากทั้งพระองค์เอง พระบรมวงศานุวงศ์ที่ตามเสด็จ บันทึกของเมือง แต่การศึกษาครั้งนี้จะนำมาเฉพาะส่วนของพระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อยู่ในช่วง ร.ศ.๑๐๘,๑๐๙,๑๑๗,๑๒๐ ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นเมืองสงขลา จากพระวิสัยทัศน์ ได้เห็นถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่และเมือง โดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา ในปัจจุบันบางส่วนยังคงมีความสำคัญบางส่วนถูกละเลย นอกจากนั้นยังสะท้อนถึงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเมืองสงขลา ทั้งสภาพของเมืองสงขลาเอง และสภาพของหัวเมืองมลายูภายใต้การดำเนินการปกครองโดยเมืองสงขลา

คำสำคัญ : สงขลา ,พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

Abstract

Records of King Chulalongkorn's Journeys to the Malaya Peninsula Rattanakosin era 108,109,117,120 Has reflected the stories and conditions of the Malaya Peninsula and the cities he traveled through Stay as well One of those cities is Songkhla. The royal trip to Songkhla takes place every time he travels abroad. Or other areas by sea and through Songkhla The duration of his highness depends on various conditions, sometimes with just a break. Sometimes he stayed and went to various places in Songkhla. But every time they have been recorded in the archives for photos from both himself. The royal family who followed him city record but this study will

¹ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

² อาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมศาสตร์เพื่อมัคคุเทศก์และการท่องเที่ยว คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

³ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

* Corresponding author, E-mail: Sripong15@hotmail.com

bring only the part of His Majesty's handwriting in King Chulalongkorn in the period of R.E. 108,109,117,120. Which reflected the city of Songkhla from his vision can see the geography of the area and the city especially in the Songkhla lake basin present, some are still important, some are ignored. It also reflects the economic and social condition of Songkhla. both the state of Songkhla itself and the condition of the Malay districts under the administration of Songkhla

Keywords: Songkhla, Records of King Chulalongkorn's Journeys to the Malay Peninsula

บทนำ

พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู ที่นำมาใช้ศึกษาเพื่อให้เห็นถึงสภาพต่าง ๆ ของเมืองสงขลา ในเอกสารฉบับนี้ ต้นฉบับเป็นหนังสือที่พิมพ์ในงานพระศพสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้ามาลินีนิพัตรา ศิรินิภาพรธวัช กรมขุนศรีสัชนาลัยสุรกัญญา ณ พระเมรุท้องสนามหลวง พ.ศ. ๒๔๖๘ สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จัดพิมพ์เป็นหนังสือที่ระลึก ปิยมหาราชานุสรณ์ พุทธศักราช ๒๕๕๐ แต่การเสด็จพระราชดำเนินประพาสแหลมมลายูของพระองค์นั้น มีมากกว่า ๔ ครั้งที่พิมพ์ในหนังสือเล่มนี้ การเสด็จพระราชดำเนินของพระองค์ตามเอกสารต่าง ๆ มีดังนี้

๑. พ.ศ. ๒๔๑๓ (ร.ศ. ๘๙) เสด็จประพาสเมืองแหลมมลายูครั้งแรกเมื่อคราว เสด็จประพาสสิงคโปร์ และชวา เมื่อครั้งเสด็จไปเมืองสิงคโปร์แวะประพาสเมืองสงขลา

๒. พ.ศ. ๒๔๑๔ (ร.ศ. ๙๐) เสด็จไปอินเดีย เทียบกลับได้เสด็จประพาสหัวเมืองทะเลฝ่ายตะวันตก เมืองภูเก็ต เมืองพังงา เมืองไทรบุรี แล้วเสด็จทางสถลมารคจากเมืองไทรบุรี ข้ามแหลมมลายูมาลงเรือ พระที่นั่งที่เมืองสงขลา กลับกรุงเทพฯ

๓. พ.ศ. ๒๔๓๑ (ร.ศ. ๑๐๗) เสด็จโดยเรือพระที่นั่งอุบลบุรพทิศเป็นเรือพระที่นั่ง เรือเวสตราเป็นเรือพระที่นั่งรองโดยเสด็จจาก กรุงเทพฯ - เกาะสีชัง - ปราณบุรี - ชุมพร - หลังสวน - เกาะพะงัน - ปากน้ำเมืองสงขลา - กลับตัน - ตรังกานู - เทียบกลับจาก ตานี - นครศรีธรรมราช - หลังสวน - สามร้อยยอด - พระสมุทรเจดีย์ - กรุงเทพฯ

๔. พ.ศ. ๒๔๓๒ (ร.ศ. ๑๐๘) เสด็จโดยเรือพระที่นั่งอุบลบุรพทิศเป็นเรือพระที่นั่ง เรือเวสตราเป็นเรือพระที่นั่งรองโดยเสด็จจาก ทหาราชรดิฐ - สมุทรปราการ - เกาะหลัก - เกาะง่าม - อ่าวหาดรี - เกาะกุลา - เกาะงัว - เกาะพะงัน - เกาะสมุย - แหลมตะลุมพุก - สงขลา - พัทลุง - เทียบกลับจาก สงขลา - ตานี - เมืองเทพา - ไชยา - หลังสวน - กาญจนดิฐ - ชุมพร - ท่ายาง - สามร้อยยอด - ปราณบุรี - ปากน้ำเจ้าพระยา - ป้อมผีเสื้อสมุทร - กรุงเทพฯ

๕. พ.ศ. ๒๔๓๓ (ร.ศ. ๑๐๙) เสด็จโดยเรือพระที่นั่งอุบลบุรพทิศเป็นเรือพระที่นั่ง โดยเสด็จจาก สมุทรปราการ - ชุมพร - กระบุรี - มลิวัน - ระนอง - ภูเก็ต - พังงา - เกาะตะรุเตา(แขวงเมืองไทรบุรี) - ลังกาวิ - เกาะปินัง - มะละกา - สิงคโปร์ - ปาหัง - ตรังกานู - กลันตัน - สงขลา - หมู่เกาะช่องอ่าวทอง - เกาะสมุย - เกาะพะงัน - ชุมพร - สามร้อยยอด - ปากน้ำ

๖. พ.ศ. ๒๔๔๑ (ร.ศ. ๑๑๗) เสด็จโดยเรือพระที่นั่งมหาจักรีเป็นเรือพระที่นั่ง โดยเสด็จจากทหาราชรดิฐ - สมุทรปราการ - เกาะพะงัน - กาญจนดิฐ - สงขลา - กลันตัน - ตรังกานู เทียบกลับ สายบุรี - นครศรีธรรมราช -

เกาะพะงัน - เกาะลังกาจิว - ชุมพร - หลังสวน - ชุมพร - บางสะพาน - เกาะหลัก ประจวบคีรีขันธ์ - เกาะสีชัง - พระสมุทรเจดีย์ - กรุงเทพฯ

๗. พ.ศ. ๒๔๔๒ (ร.ศ. ๑๑๘) เสด็จโดยเรือพระที่นั่งมหาจักรีเป็นเรือพระที่นั่ง โดยเสด็จจากวัดราชาธิวาส - สมุทรปราการ - ป้อมผีเสื้อสมุทร - เกาะสีชัง - ศรีมหาธาตุ - เกาะสีชัง - เกาะคราม เมืองกำเนิดนพคุณ - ปากน้ำ เมืองชุมพร - เกาะพะงัน - เกาะเต่า - เกาะลังกาจิว - เทียวกลับจาก สามร้อยยอด - เกาะสีชัง - ปากน้ำ - กรุงเทพฯ

๘. พ.ศ. ๒๔๔๓ (ร.ศ. ๑๑๙) เสด็จโดยเรือพระที่นั่งมหาจักรีเป็นเรือพระที่นั่ง โดยเสด็จจากนครเขื่อนขันธ์ - เกาะสีชัง - ศรีมหาธาตุ - สามร้อยยอด - เกาะเต่า - เกาะพะงัน - นครศรีธรรมราช - กลันตัน - เทียวกลับจาก สายบุรี - ตานี - จะนะ - สงขลา - เกาะยอ - เกาะพะงัน - เกาะสมุย - ศรีมหาธาตุ - เกาะสีชัง

๙. พ.ศ. ๒๔๔๔ (ร.ศ. ๑๒๐) เสด็จขึ้นรถไฟปากน้ำมาลงสมุทรปราการแล้วเสด็จโดย เรือพระที่นั่งสุริยมนตรี เป็นเรือพระที่นั่งแล้วต่อเรือพระที่นั่งมหาจักรีโดยเสด็จจากสมุทรปราการ - ไปสิงคโปร์ กลับมาประจวบคีรีขันธ์

๑๐. พ.ศ. ๒๔๔๘ (ร.ศ. ๑๒๔) เสด็จประพาสเมืองประจวบคีรีขันธ์ - ชุมพร - สงขลา - บางนรา - กลันตัน - ชากลับแวะเมืองตานี - เมืองสงขลา - นครศรีธรรมราช - ชุมพร - กำเนิดนพคุณ - กรุงเทพฯ

๑๑. พ.ศ. ๒๔๕๒ (ร.ศ. ๑๒๘) เสด็จประพาสเมืองชุมพร - เกาะพะงัน - เกาะสมุย - หลังสวน - อำเภอบางสะพาน - บ้านฉะอำ แล้วเสด็จพระราชดำเนินข้ามไปทางตะวันออกกลับกรุงเทพฯ

การเสด็จพระราชดำเนินประพาสหัวเมืองมลายู และการเสด็จผ่านเพื่อประพาสต่างประเทศของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้ง ๑๒ ครั้งนั้น มีทั้งที่ทรงพระราชหัตถเลขาด้วยพระองค์เอง ปรากฏในจดหมายเหตุ พงศาวดารเมือง ทั้งที่กล่าวถึง และที่อธิบายโดยละเอียด การเสด็จพระราชดำเนินในบางครั้งก็ยังไม่มีการตีพิมพ์เป็นเอกสารหนังสือ ที่สามารถศึกษาหรือรับรู้ได้ทั่วกันด้วยเหตุปัจจัยหลายประการ แต่ส่วนใหญ่ในการเสด็จพระราชดำเนินนั้น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรินทร์ ในฐานะราชเลขาธิการ ทรงบันทึกไว้ ทำให้เอกสารจดหมายเหตุเกี่ยวกับการเสด็จประพาสหัวเมืองมลายูของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนใหญ่ที่ตีพิมพ์เป็นพระนิพนธ์ของกรมพระสมมตอมรินทร์ ในบทความชิ้นนี้ผู้เขียนเองก็จะใช้พระนิพนธ์ของกรมพระสมมตอมรินทร์ ช่วยตรวจทานและอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องราวของเมืองสงขลาที่ปรากฏในพระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู รัตนโกสินทร์ศก ๑๐๘ , ๑๐๙, ๑๑๗, ๑๒๐ โดยที่เนื้อหาทางภาษา ตัวสะกดที่ใช้ ยึดตามเอกสารเดิม ซึ่งจะพิจารณาในประเด็นของสภาพทางภูมิศาสตร์ การเมืองการปกครอง สภาพเศรษฐกิจและสังคมในช่วงเวลาดังกล่าว

สภาพทางภูมิศาสตร์และสถานที่ของเมืองสงขลา

สภาพทางภูมิศาสตร์และสถานที่ของเมืองสงขลา ซึ่งปรากฏในพระราชหัตถเลขา ที่สำคัญและแสดงให้เห็นเอกลักษณ์สำคัญของเมืองสงขลา

๑. สภาพอากาศ ในพื้นที่ทางภาคใต้ที่ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ เรื่องฝนตกชนิดกะปริบกะปรอย จึงเป็นเรื่องปกติของพื้นที่แถวนี้ แต่อาจจะไม่ตื่นักสำหรับการวางแผนดำเนินการใด ๆ ในเรื่องของฝนตามพระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงขัดเคืองอยู่พอสมควรตามที่ปรากฏในเอกสารว่า

“วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ได้รับหนังสือกรุงเทพฯ เขียนหนังสืออยู่ในเรือ จนบ่าย ๓ โมงจึงได้ขึ้นบก ผนตมาแต่เที่ยงเป็นคราว ๆ เมื่อเวลาขึ้นบกผนสงบ แต่ครั้นเมื่อตีกระเชียงไปถึงกลางทางผนกลับตกอีก พร้าเพรื่อไปไม่หยุด ขึ้นพักอยู่บนพลับพลา รับพวกกรมการและภรรยาที่ราษฎรชาวบ้านร้านมาหา จนพลบกลับลงเรือ ตำบลที่หมายว่า จะไปเที่ยวแห่งใดไม่ได้ไป ป่วยการทั้งวัน” (จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๕๐, ๑๔)

และอีกสำนวนหนึ่งซึ่งเป็นพระนิพนธ์ กรมพระสมมตอมรพันธ์ ในเหตุการณ์เดียวกัน แต่ลักษณะในการเขียนและกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ต่างกัน กล่าวถึงเพียงเหตุการณ์ไม่มีการแสดงอารมณ์ความรู้สึก

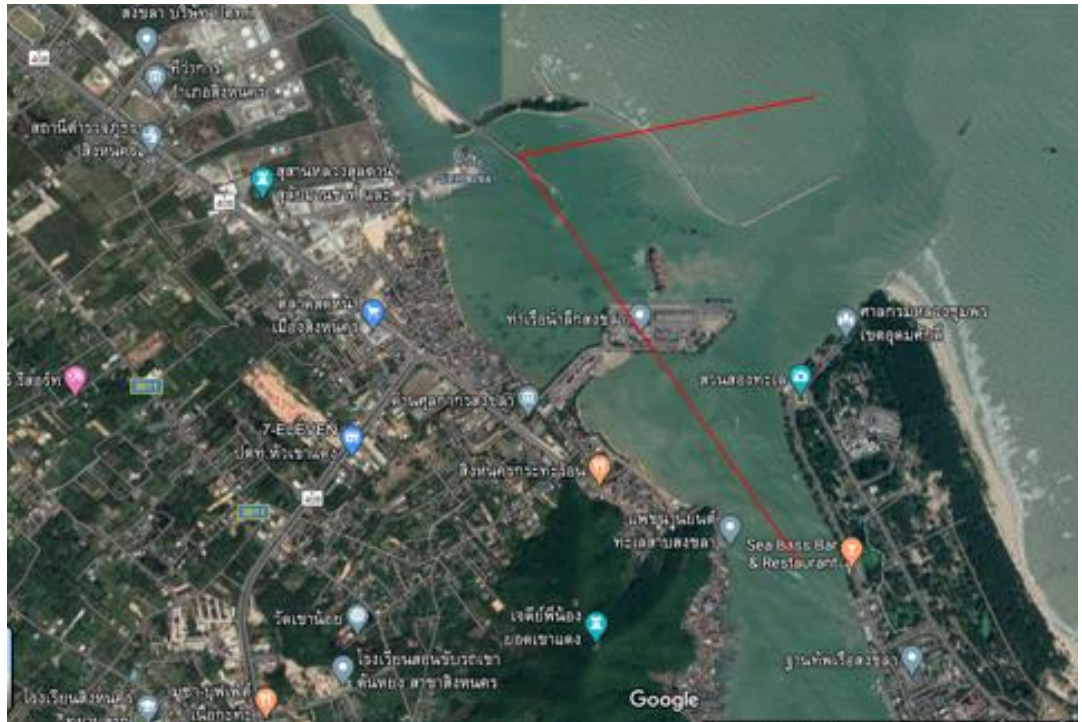
“วันที่ ๒๑ กรกฎาคม เวลา บ่าย ๓ โมง เสด็จพระราชดำเนินขึ้นบก ผนตมาแต่เที่ยงเป็นคราว ๆ เมื่อเวลาเสด็จขึ้นผนสงบ แต่ครั้นเสด็จโดยเรือพระที่นั่งตีกระเชียงไปประพาสตามลำน้ำผนตกอีกพร้าไปไม่ได้หยุด เสด็จขึ้นประทับอยู่บนพลับพลา กรมการและภรรยาทั้งราษฎรชาวบ้านมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทจนเวลาพบค่ำจึงเสด็จกลับมาประทับที่เรือพระที่นั่ง” (สมมตอมรพันธ์, ๒๕๕๐, หน้า ๒๕)

๒. เส้นทางเดินเรือเข้าสู่พื้นที่ทะเลสาบ

ต้องเดินไปตามร่องน้ำลึก ตามเอกสารพระราชหัตถเลขา ในรูปที่ ๑ เส้นสีแดงคือแนวในการเดินเรือ จากภาพถ่ายดาวเทียมในปัจจุบัน เราจะเห็นได้ว่า เส้นทางเดินเรือและร่องน้ำเปลี่ยนแปลงไปมาก จากการก่อสร้างท่าเทียบเรือ กำแพงกันคลื่น และสถานีขนส่งสินค้า และอาจจะเป็นเหตุสำคัญให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำและความอุดมสมบูรณ์ของทะเลสาบในปัจจุบัน นอกจากนี้ ทรงบรรยายถึงสภาพของท้องน้ำลุ่มทะเลสาบสงขลาในบริเวณอื่นอีกโดยเฉพาะตอนที่ทรงพระราชดำเนินไปหมู่เกาะสี่เกาะห้า ผ่านบ้านป่าจาก น้ำน้อย เป็นบริเวณน้ำตื้นไปลึกอีกครั้งบริเวณคลองปากกรอ แสดงให้เห็นถึงระบบนิเวศของน้ำที่หมุนเวียนในพื้นที่ทะเลสาบ ซึ่งจะส่งผลต่อระบบนิเวศภาพรวมของพื้นที่ลุ่มทะเลสาบทั้งระบบ ปัญหาปัจจุบันเร่งด่วนปัญหาหนึ่งของระดับน้ำในทะเลสาบสงขลาคือ ภาวะตื้นเขิน และการลดลงของสัตว์น้ำ เป็นเรื่องที่ต้องเร่งพิจารณาแก้ไขกันต่อไป นอกจากนี้จุดพักบริเวณบ้านแหลมจากกับบ้านปากบางนั้น ในปัจจุบันน่าจะเป็นบริเวณโรงเรียนบ้านแหลมจาก เป็นจุดพักชมวิวทะเลสาบสงขลาจุดหนึ่งที่สวยงาม แต่ในปัจจุบันยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร

“ต้องเดินตามร่องน้ำลึกไปจนถึงน้ำมะระห่ม จึงเลี้ยวกลับเข้าปากช่องแหลมทรายเสียเวลาชั่วโมงหนึ่ง ได้เห็นป้อมเขาแดงและป้อมค่ายม่วงที่เขาแหลมสน....ตั้งแต่บ้านป่าจากไปน้ำน้อย จักรเรือคู้ดินขึ้นมาสีแดง ๆ จนเกือบจะถึงคลองปากกรอ ซึ่งเป็นที่กิวแห่งหนึ่งในทะเลสาบน้ำจืดได้ลึก แต่คลองปากกรอนั้นมิใช่เล็ก ถ้าจะเรียกว่าแม่น้ำก็ได้ กว้างกว่าคลองเกร็จมาก พักร้อนที่หว่างบ้านปากบางกับบ้านแหลมจากต่อกัน” (จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๕๐, ๑๕ - ๑๖)

รูปที่ ๑ : แสดงปากน้ำทะเลสาบสงขลา

ที่มา : <https://www.google.com/maps/dir> สืบค้น ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

๓. เรื่องของหมู่เกาะรังนก

เกาะรังนกที่ว่าคือ หมู่เกาะสี่เกาะห้า ในพื้นที่ทะเลสาบตอนกลาง เป็นเรื่องที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอธิบายไว้อย่างละเอียด รวมถึงพระนิพนธ์ของกรมพระสมมตอมรพันธ์ก็กล่าวไว้ละเอียดเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของลักษณะทางกายภาพของเกาะ การจัดการต้อนรับของเจ้าเมือง เจ้าภาชีนายอากร ตลอดจนถึงการเก็บรังนกบนเกาะ ตามความในพระราชหัตถเลขา ดังนี้ “วันที่ ๒๐ พอรุ่งสว่างเลื่อนเรือไปทอดที่ พระยาสุนทรานุรักษ์นำแผนที่ทะเลสาบลงมาคิด กะการที่จะไปเมืองพัทลุง ..... ซึ่งกำหนดว่าจะไปเมืองพัทลุงแต่สองคืน แต่ก่อนนั้น เป็นอันไม่พอทีเดียว ด้วยระยะทางตั้งแต่เมืองสงขลาไปเกาะห้าเต็มวัน ไม่มีเวลาพอที่จะเที่ยวหมู่เกาะเหล่านั้นได้เลย ระยะตั้งแต่เกาะห้าไปจนถึงเมืองพัทลุงก็ไกลเต็มวัน จะกลับไปกลับมาไม่ได้ จึงต้องคิดไปค้างที่เมืองพัทลุง เห็นว่าบางทีจะต้องค้างที่เกาะห้าสองคืน เมืองพัทลุงสองคืน ถ้ากระไรจะต้องค้างเกาะห้าอีกคืนหนึ่ง เมื่อขากลับคงจะต้องเป็นสี่คืนห้าคืนจึงจะพอ แต่จะกำหนดเอาเป็นแน่ก็ยังไม่ได้ ต้องผ่อนผันตามเวลาที่จะพอควร กำหนดจะได้ออกจากเมืองสงขลาไปโดยทางทะเลสาบเวลาพฤษภาคมนี้” (จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๕๐, ๑๑ - ๑๓)

“วันที่ ๒๒ เกือบโมงเช้าจึงได้ออกเรือ เพราะต้องกาหลกันในการที่จะพ่วงเรือไป เรือกลไฟน้ำตื้นที่จะไปในทะเลสาบได้มีสามลำ คือ เรือทอนิครอฟต์ลากเรือที่นั่งทรงที่นั่งรองผ้านุ่มห่มรวม ๔ ลำเรือเซนต์ยอซาคเรือเจ้านายและเรือผ้านุ่มห่ม เรือคร้วรวม ๕ ลำ เรือยาโร จูงเรือเครื่องเป็นเรือหัวเมืองลำใหญ่ ๆ ๓ ลำ .... ถึงกลางเกาะปราบพายหัวเรือขึ้นเหนือจะไปตามหน้าเกาะรังนกลมพัดหน้าจัดน้ำก็ตื้นเรือไปได้เพียงหน้าเกาะยี่โสซึ่งเป็นเกาะที่สอง ในหมู่เกาะสี่เกาะห้า ต้องปล่อยเรือกลไฟที่กระเชียงไปจนถึงพลับพลา ซึ่งปลุกไว้ที่เกาะมวยเข้าทางช่องว่างเกาะมวยกับ

เกาะพระต่อกันเวลาคำจึงได้ถึง หลวงอุดมภักดี (พวง ณ สงขลา เดียวนี้เป็นพระยาหนองจิก) เจ้าภาชีรั้งนมากอยรับตั้งเลี้ยงอยู่ในที่นี้ที่ซึ่งปลูกพลับพลา นี้เรียกว่านาเทวดา คือเป็นที่สานสำหรับพวกรงนกไห้เจ้าก่อนที่จะลงมือทำรงนกพระมหาอัครนิกรเป็นผู้มาปลูก มีห้องพระโรงหลังหนึ่งที่อยู่หลังหนึ่งที่บ้านนายข้าราชการอยุธยาอาศัย โรงของเจ้าภาชีรั้งน สองหลังพื้นที่ทำพลับพลาเป็นที่เล่นขึ้นดัดธัญญ์ถายโรย เมื่อมาตามทางไม่ถูกฝนแต่ที่พลับพลาฝนตกอยู่ข้างจะเประอะเปื้อนมีกลิ่นเหม็นตมเหม็นหญ้า เคยอยู่ในทะเลกว้างๆ ขึ้นมาอยู่บนบกออกร้อนและฝนก็ยังคงตกอยู่ข้างเป็นคราวๆ มาเกือบ สิบสองชั่วโมงออกเหนือแต่ก่อนๆ ที่มาก่อนเขาพักปากพะยูนเป็นเวลาพอที่อยู่ในสี่โมงเย็น แต่คำสั่งให้มาปลูกพลับพลาที่เกาะเขาก็ทำตามคำสั่งก็น่าดีอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องได้สะดวกไม่ต้องไปทางไกล” (จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๕๐, ๑๕ - ๑๖)

“วันที่ ๒๓ ฝนตกแต่เช้ามีดพร้าเพื่อไปจนถึงเกือบ ๕ โมงจึงหายสนิทไปเที่ยวตรงหน้าพลับพลาซึ่งเป็นศาลเจ้านั้น เป็นเพิงเข้าไปตามเชิงเขาเพดานราบก่อนแทนไว้เป็นที่ตั้งเครื่องสังเวทกวางขวาง ในนั้นเป็นที่ตำรวจและกรรมวังอาศัยต่อไปข้างซ้ายเขาก่อนสอบศิลาทำก่อนสูงขึ้นไปเป็นที่ก่อพระเจดีย์ทรายเมื่อเวลาเลิกทำรงนกแล้วมีชาติรีประชันกันเป็นการฉลองทุกปีในซอกเขากับที่ก่อพระทรายต่อกันปลูกร้านมุงกระแซงฝากระแซงเป็นที่ฟังรงนกตอนนั้นไปเป็นโรงครัวหลวงอุดมซึ่งมาตั้งเลี้ยงข้างขวามือเป็นเพลิงเขาคลายกันกับที่ศาลเทวดาแต่กว้างกว่าเป็นที่อาศัยของพวกทำรงนกเดิมกันมาแต่เดิวนี่เปิดไว้ให้เป็นที่ข้าราชการอาศัย เพดานเพลิงนั้นเป็นควันดัลลอยหูขั่วตลอดไปที่ตรงหน้าเพลิงมาข้างมุม พลับพลา หรือจะเรียกว่าค้ายหลวงอย่างย่อๆ เพราะกันด้วยหญ้าและผ้าฉนวนทั้งนั้นมียอน้ำร้อนแห่งหนึ่งก่อขอบไว้แล้วมีเป็นธารสั้นๆ ออกไปหน่อยหนึ่ง น้ำนั้นถ้าจะร้อนก็คงเป็นร้อนด้วยหินปูนอย่างที่ต้องข้างแต่เมื่อไปลองดูก็ไม่เห็นร้อนเป็นแต่ไม่เย็นตามที่ควรจะเย็นเท่านั้น เติรเสียบไปตามข้างเขาหนทางกว้างแต่อยู่จะเปื้อนเประอะด้วยน้ำฝนมีศิลาที่ท่วงทีงามๆ เป็นช่องเหมือนปากถ้ำบ้าง เป็นหรือเป็นโพรงทูนไปทั้งนั้นมีต้นไม้ใหญ่เล็กและกล้วยไม้ประดับงามถ้าข้างก่อเขาเห็นก็จะไม่รู้สึกว่าไม่เป็นนัก ไปทางประมาณห้าเส้นสูงที่จะขึ้นถ้าเรียกว่าถ้ำใหญ่ต้องขึ้นเขาอยู่ข้างจะต้องมีบันไดสองตอนถึงปากถ้ำแล้วลงไปตามศิลาชัน ๆ ตั้งผูกเชือกเป็นราวไต่ลงไปถึงพื้นถ้ำในถ้ำกว้าง ๑๕ วาสูงมากมีพื้นเป็นมอสสูง ๆ ต่ำ ๆ มีลิบซอกไปได้” (จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๕๐, ๑๖ - ๑๗)

เรื่องของรงนกในหมู่เกาะสี่เกาะห้านั้น เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในเมืองสงขลาและพัทลุง เพราะตัวเกาะสี่เกาะห้านั้นอยู่ในเขตเมืองพัทลุง ส่วนผู้ที่เจ้าภาชีนายอากกร จัดการผลประโยชน์รงนกนั้น อยู่ภายใต้การดำเนินการของกลุ่มตระกูล ณ สงขลาตั้งแต่สมัยธนบุรี จนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ ๕ ช่วง พ.ศ. ๒๔๑๖ มีการประมูลภาชีรงนกใหม่ ซึ่งก็ยังเป็นคนในตระกูล ณ สงขลา การประมูลที่เกิดขึ้นนำไปสู่รายได้ที่เพิ่มขึ้นของเมืองหลวง และการแข่งขันกันประมูลภาชีรงนกของกลุ่มตระกูล ณ สงขลา จนกลายเป็นความขัดแย้งในเวลาต่อมา นอกจากนั้นยังมีเรื่องราวของรงนกในทะเลสาบสงขลาซึ่งปรากฏในบัญชีสิ่งของซึ่งบังเกิดขึ้น ที่ชาวเมืองทำขึ้นและมีซื้อขายกันในเมืองสงขลา ที่เจ้าพระยาวิเชียรคีรี (เม่น ณ สงขลา) จัดส่งไปยังกรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๔ เพื่อจัดแสดงในงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบร้อยปี ซึ่งปรากฏตามหมายเลขของหอจดหมายเหตุแห่งชาติเลขที่ ทจข.ร.๕ม.๒.๑๒ ก/๑ ถูกนำมาตีพิมพ์อีกครั้งในหนังสืออนุสรณ์ย์ สุชาติ รัตนปราการ ทายาทตระกูลรัตนปราการ ร่วมกับ สถาบันทักษิณคดีศึกษา จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสุชาติ รัตนปราการ ๒๘ มีนาคม ๒๕๒๘ ในหนังสือเล่มนี้กล่าวถึงรงนกไว้พอสมควรทั้งเรื่องของชนิดและราคา เรื่องของราคา รงนกเป็นของที่มีราคาแพงอย่างหนึ่งในสมัยนั้น

“ รังนกซึ่งบังเกิดขึ้นที่เกาะในทะเลสาบแขวงเมืองสงขลา คัดออกเป็นสามอย่าง ไปจำหน่าย อย่างที่หนึ่ง ราคาซังละ ๑๕ เหรียญ อย่างที่สองราคาซังละ ๗ เหรียญครึ่ง อย่างที่สามราคาซังละ ๓ เหรียญครึ่ง รังนกจำหน่าย ราคาหาบละ ๓๐ เหรียญ”(สุชาติ,๒๕๒๘)

และด้วยการเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในช่วงเวลาดังกล่าวกล้องถ่ายรูปเริ่มมีการนำมาใช้ทั้งในกรุงเทพฯ และหัวเมือง อย่างพระยาวิเชียรคีรี เจ้าเมืองสงขลาเองท่านก็มีห้องถ่ายภาพ เป็นของตนเอง ภาพการเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีปรากฏให้เห็นจนถึงปัจจุบัน และภาพการเสด็จพระราชดำเนินหมู่เกาะรังนกเป็นภาพชุดหนึ่งที่มีจำนวนหลายภาพด้วยกัน ซึ่งล่าสุดเดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ กรมศิลปากร ได้จัดพิมพ์เป็นหนังสือชื่อ ประมวลภาพประวัติศาสตร์ไทย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้และแหลมมลายู

ประเด็นสำคัญของหมู่เกาะรังนก เกาะสี่เกาะห้าในปัจจุบันคือการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตามรอยการเสด็จพระราชดำเนินของรัชกาลที่ ๕ แต่เป็นการเปิดเฉพาะบางส่วนเท่านั้น เพราะยังมีการเก็บรังนกจากผู้รับสัมปทานอยู่

๔.ทะเลสาบสงขลา

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอธิบายเกี่ยวกับทะเลสาบไว้อย่างละเอียดถึงสภาพทางภูมิศาสตร์และสภาพอากาศของพื้นที่ แม้ว่าจะเป็นข้อมูลเก่า ๑๐๐ ปีมาแล้วแต่ข้อมูลดังกล่าว ยังสะท้อนสภาพทางภูมิศาสตร์ของทะเลสาบสงขลาได้เป็นอย่างดี นอกจากสภาพทางภูมิศาสตร์ของทะเลสาบแล้ว พระองค์ยังทรงตรัสถึงสภาพทางการเมืองการปกครองของพื้นที่บริเวณนี้ด้วย ในลักษณะของการทับซ้อนพื้นที่และผลประโยชน์ของเมืองทั้งเมืองสงขลา เมืองพัทลุง เมืองนครศรีธรรมราช นำไปสู่ปัญหาในการจัดการโจรสลัด ทำให้พื้นที่ดังกล่าวเต็มไปด้วยโจรสลัด ซึ่งในเวลาต่อมาเกิดการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในรูปแบบของสุนทรารายณ์ในการจัดการกับโจรสลัดในเวลาต่อมา ทรงอธิบายสภาพทะเลสาบและการบริการจัดการไว้ดังนี้

“๒๗ เวลาเช้าสอง โมง ๔๕ ออกจากเมืองพัทลุง มาที่ล้นปลาเกาะมวยเร็วกว่าเมื่อเข้าไป ๑๕ นาที พอมาถึงก็มีพายุลูก ภายหลังเป็นฝนตกพริ้วไปจนค่ำไม่ได้ไปไหนและไม่ได้ทำอะไรจึงจะพุดถึงทะเลสาบหน่อยหนึ่ง ทะเลสาบนี้มีที่กว้าง เป็น สาม ลอน ลอนต้นอยู่ในกลางเมืองสงขลามีคลองหลายคลองแต่คลองอู่สำเภาเป็นคลองใหญ่มีเกาะ สองเกาะช่องที่จะออกไปลอนที่ สอง เรียกว่าคลองปากกรอเป็นแขวงสงขลาทั้ง สอง ข้างข้างทิศใต้คลองบางไม้ เป็นพรมแดนกับเมืองพัทลุงแต่ที่ของสงขลาเข้าไปแทรกอยู่ในระหว่างเมืองพัทลุงล้อมรอบตำบลหนึ่งเรียกว่าที่พระเกิดนอคนั้น เป็นแขวงพัทลุงทั้งสิ้น ฝั่งข้างเหนือเป็นแขวงสงขลา เกาะในทะเลลอนที่สองนี้บ้านตาเกาะใหญ่ๆ ตั้งแต่ปากช่องคลองปากกรอออกไป เจ็ดเกาะๆ เล็ก สามเกาะไม่มีประโยชน์อันใดตกเป็นของเมืองพัทลุงแต่เกาะเล็กๆ ที่มีรังนกเรียกว่าเกาะสี่เกาะห้ารายอยู่ตามหน้าเกาะใหญ่ ของพัทลุงเกาะมีรังนกอยู่ หกเกาะกับเกาะหว่างช่องที่จะออกไปตะลอนที่สาม ซึ่งน่าจะเป็นของเมืองพัทลุงด้วยนั้นกลับเป็นของเมืองสงขลา ยังเกาะเล็กๆข้างเหนืออีก ห้าเกาะ จะเป็นของสงขลาที่ดูจะควรอยู่แต่เหตุที่เป็นเช่นนี้ ก็เห็นจะเป็นด้วยเรื่องเมืองสงขลาผูกอากรรังนกจึงได้ยกมาให้ขึ้นสงขลาเท่านั้น ดูก็ไม่สู้กับกระไรนัก แต่ที่เพิกถอนนั้นเกือบจะแปลไม่ออกเห็นจะเป็นด้วย เรื่องไม้เคี่ยมในที่นั้นจะมีมากแต่เดิมอย่างไร เมืองสงขลาเสียอยู่ก็ขอตัดเอาแต่เฉพาะต้องการ แต่ในเวลานี้ก็ว่าไม่มีอันใด ดูน่ากลัวที่จะเป็นช่องโจรสลัดหลบหลีกข้ามแขวงข้ามแดนได้ง่าย ในทะเลลอนที่สาม ตั้งแต่ทิศใต้ออกไปจนทิศตะวันตกซึ่ง

ทะเลเป็นแขวงเมืองพัทลุงตั้งแต่ทิศตะวันตก ซึ่งทะเลออกไปจนถึงทิศเหนือเป็นแขวงเมืองนครศรีธรรมราช ทิศตะวันออกเป็นแขวงเมืองสงขลาในที่ทะเลว่าผู้ร้ายชุมอย่างยิ่ง ฟังเสียงทั้งพัทลุงทั้งสงขลากล่าวโทษว่าแถบทะเลน้อยในแขวงเมืองนครมีคนตั้งบ้านเรือนมากแต่เกือบจะไม่มีคนดีเลยในหมู่ นั้นเป็นผู้ร้ายทั้งสิ้นด้วยเป็นปลายแดนห่างจากเมืองนครศรีธรรมราชมากการติดตามผู้ร้ายยากลำบากอย่างยิ่งการอันนี้ก็จะเห็นจะเป็นจริงด้วยหัวเมืองที่มีเขตแขวงติดต่อกันถี่ๆ หรือที่ขนานคาบเกี่ยวกันและก็ติดตามผู้ร้ายยากอยู่ด้วยกันทุกเมือง” (จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๕๐, ๒๗ - ๒๘)

๕. สถานที่และเส้นทางในเมืองสงขลา

สถานที่และเส้นทางในเมืองสงขลา มีหลายสถานที่ ที่เสด็จพระราชดำเนินผ่าน และเสด็จพระราชดำเนินไปยังสถานที่นั้น ๆ ซึ่งหลายสถานที่ยังคงอยู่และมีความสำคัญอยู่ในปัจจุบัน หากกล่าวถึงสถานที่เหล่านี้คงจะเป็นเรื่องที่มีรายละเอียดมากพอสมควร จึงขออนุญาตกล่าวถึงเฉพาะสถานที่ ที่ไม่ปรากฏแล้วในปัจจุบัน หรือถูกละเลยหลงลืม อย่างเช่น เขาวงกต สวนตุน และอยากจะเชิญชวนให้ค้นหาสถานที่ ที่ปรากฏในบันทึกการเสด็จพระราชดำเนิน ในเขตสงขลาหรือพื้นที่อื่น ๆ ให้ครบถ้วนเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และประวัติศาสตร์ชาติต่อไป

“ วันที่ ๒๙ เวลาบ่ายขึ้นไปดูที่ปั้นหม้อตำบลบ่อพลับเหนือเมืองสงขลาเป็นที่ปั้นหม้ออย่างบาง แล้วกลับออกไปดูที่เมรุพระยาสงขลา (สังข์ ณ สงขลา คำอธิบายกรมพระยาดำรงฯ แต่น่าจะเป็นศพ พระยาวิเชียรคีรี ชุ่ม ณ สงขลา) ซึ่งปลูกไว้ที่สนามหลังเมือง แล้วเข้าไปดูบ้านพระอนันต์สมบัติ (เอม ณ สงขลา) บ้านพระยาสุนทรานุรักษ์ เวลาบ่ายเป็นพยุฝน ต้องรอรอยจันทน์ ๕ โมงเศษจึงได้กลับมალเรือ”(จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๕๐, ๒๙ - ๓๐)

ตำบลบ่อพลับเหนือ คือบริเวณรอบ ๆ ถนนพัทลุง ด้านลงมาทะเลสาบ โรงเรียนเทศบาล ๑ ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพปั้นหม้อ บริเวณดังกล่าวเป็นที่ทำริมทะเลสาบ เหมาะแก่การขนส่ง และที่สำคัญอีกอย่างคือ อยู่ตรงกันข้ามกับเกาะยอ แหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาสำคัญแหล่งหนึ่งของเมืองสงขลา ที่ล้วนอยู่บริเวณรอบทะเลสาบ ไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน สะติงหม้อ บ้านปะโอ เกาะยอ และบ่อพลับ อีกสถานที่หนึ่งจากข้อความข้างต้น คือ สนามหลังเมือง คงจะเป็นพื้นที่โล่งกว้าง นอกเขตกำแพงเมือง บริเวณหลังวัดมัสยิดมิมาวาส และคงเป็นที่ราชการในเวลาต่อมา ปัจจุบันจึงน่าจะเป็นบริเวณวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี

“วันที่ ๑๕ เวลาเช้าโมงเศษ ตรงปากน้ำเมืองสงขลาทอดเรือพระที่นั่งเวลาเช้า ๕ โมงครึ่ง เสด็จพระราชดำเนินลงเรือพระที่นั่งกระเชียงไปประทับเสด็จขึ้นที่แหลมสมิหรา ทอดพระเนตรเขาวงกต ซึ่งพระยาสุนทรานุรักษ์ พระอนันต์สมบัติจัดทำขึ้นไว้เป็นที่ประพาสแห่งหนึ่ง แล้วเสด็จลงเรือพระที่นั่งไปประทับพลับพลาที่หน้าเมือง พระยาอภัยบริรักษ์ผู้สำเร็จราชการเมืองพัทลุงแลกรมการมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทกับพระรัตนมนตรี พระสุนทรวิงษา ผู้ช่วยราชการเมืองสาบึกมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทด้วยประทับอยู่ที่พลับพลาจนเวลาบ่าย เสด็จพระราชดำเนินประพาสตามทางตลาด แล้วเสด็จประทับวัดมัสยิดมิมาวาส แล้วเสด็จกลับมาประทับพลับพลาครุหนึ่ง เข้าถึงเมืองสงขลาขึ้นดูเขาวงกตที่แหลมสมิหราแล้วเข้ามาที่เมืองกำหนดจะออกเรือในเวลาเย็น”(จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๕๐, ๑๔๑)

“วันที่ ๒๗ ได้ลงเรือกระเชียงไปขึ้นที่เมืองคู่ออฟิศที่ว่าการเมืองแลศาลาามณฑล ศาลอำเภอซึ่งได้ตั้งในที่จวนเก่าได้ฟังอ่านคำพิพากษาแล้วจึงไปพักที่ที่อยู่ข้าหลวงเทศาภิบาล เวลาบ่ายไปดูถนนตลาดและวัดมัสยิดมิมาวาส ซึ่งพระรัตนมุนีเจ้าคณะมณฑลเพิ่งมาถึงจะจำพรรษาอยู่วัดตอนแยม้าคอยรับอยู่ในที่นั้นด้วยแล้วขึ้นรถไปดูถนนรอบกำแพงเมืองซึ่งได้ทำขึ้นภายหลังฉนกลับจากยวาวา ปลุกต้นไม้ริมทางแล้วเสร็จพอใช้ได้ยังไม่สู้แข็งแรง เวลาเย็นมีพายุฝนต้องพักอยู่ที่บ้านพระยาวิเชียรคีรีจนสงบแล้วจึงได้กลับลงเรือ การทิ้งปวงในเมืองสงขลาแลเห็นปรากฏได้ว่าจำเรียดขึ้นทุกสิ่ง” (จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๕๐, ๒๐๖-๒๐๗)

“วันที่ ๒๘ ได้ขึ้นม้าไปสวนพระยาวิเชียรคีรีที่หน้าเขาเทวดา ระยะทาง ๒๐๐ เส้นทางนี้เป็นต้นทางที่จะไปเมืองไทร เป็นทางที่ยังเรียบริ่อยดี ไปแยกถัดคลองสำโรงไปหน่อยหนึ่ง ทางข้างขวาไปเมืองไทร แต่ว่าทางนี้มีพรุหล่มซึ่งตัดถนนข้ามไปแต่เดิมทางจึงได้เสียอยู่ตอนหนึ่ง แยกข้างซ้ายเป็นทางที่ไปสวนพระยาวิเชียรคีรีปลายถนนนี้หมดอยู่เพียงนำสวนต่อไปก็เป็นทางเค็ดไปเมืองแขกมลายูฝั่งตะวันออกในส่วนนี้ปลุกมะพร้าว แลเป็นที่ห้องซุ้มฝั่งศพแลอิฐพักอยู่จนเวลาบ่ายจึงได้กลับเวลาค่ำออกเรือ” (จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๕๐, ๒๐๖-๒๐๗)

เขาวงกต ในปัจจุบันไม่ปรากฏให้เห็นอยู่แล้ว แต่จากบันทึกพระราชดำเนินนั้น ประมาณได้ว่าอยู่บริเวณสวนเสรี เชียงเขาน้อยในปัจจุบัน เพราะยังพบสระน้ำ และชิ้นส่วนของหินแกรนิต หินชนิดต่าง ๆ ที่คาดว่าน่าจะเป็นส่วนประกอบของเขาวงกต ซึ่งบริเวณดังกล่าว อยู่ในตำแหน่งที่ตรงกับแหลมสมิหลา เป็นจุดชมวิวที่สวยที่สุดหนึ่งของเมืองสงขลาทั้งในอดีตและปัจจุบัน นอกจากนี้เขาวงกตที่ไม่ปรากฏแล้วในปัจจุบันนั้น ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นในสมัยที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เสด็จเมืองสงขลาคือ ต้นไม้ทรงปลูก บนแนวถนนที่สร้างขึ้นรอบกำแพงเมือง ซึ่งคงจะเป็นแนวกำแพงบริเวณถนนรามวิถี แต่ต้นไม้ ทรงปลูกไม่มีร่องรอยหลงเหลืออยู่เพราะกินเวลากว่า ๑๓๐ ปี แต่คาดว่าคงเป็นต้นไม้กลุ่มมะฮอกกานี และอาจเป็นต้นแม่ของไม้ในวัดโรงวาสาปัจจุบัน ในวันถัดมาเสด็จสวนพระยาวิเชียรคีรี ที่เขาเทวดา หรือที่ในปัจจุบันเรารู้จักกันในนาม หอวิเชียรเทวดารัง บริเวณสวนตุน เขาเทียมดา เชียงเขารูปช้าง ซึ่งปัจจุบันอยู่ในสภาพทรุดโทรม ทั้ง ๆ ที่ในอดีตคงเป็นสถานที่สำคัญของตระกูล ณ สงขลา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและเชื้อพระวงศ์หลายพระองค์เคยเสด็จพระราชดำเนินมาประทับในพื้นที่ดังกล่าว ทั้งรูปแบบศิลปกรรมของอาคารอยู่ในลักษณะเดียวกับศาลาแดง บนเขาดังกวาง

สภาพเศรษฐกิจและสังคม

“วันที่ ๒๐ พอรุ่งสว่างเลื่อนเรือไปทอดที่ พระยาสุนทรานุรักษ์นำแผนที่จะเลสาบลมภาคเค็ดการที่จะไปเมืองพัทลุง เวลาบ่ายขึ้นบกเขาทำพลับพลารับที่หน้าจวน กรมการแลกริยากรมการมาหาแล้วไปเที่ยวตามตลาดตลอดจนถึงวัดมัสยิดมิมาวาส การที่เมืองสงขลาจัดตกแต่งบ้านเมืองเรียบริ่อยดีขึ้นกว่าแต่ก่อน เชื่อนนำเมืองที่ชำรุดก็ซ่อมใหม่ตลอด ถนนคาคบูนใหม่กว้างขวางหมดจด ที่วัดมัสยิดมิมาวาสตั้งแต่พระภัทรธรรมธาดาออกไปอยู่(เดิมอยู่วัดโสมนัสวิหาร ได้เป็นพระครูอยู่วัดสัมเกลียงในกรุงเทพฯ แล้วจึงเป็น พระราชาคณะออกไปอยู่เมืองสงขลา) ก็ตกแต่งปิดกวาดสอาดสอ่านขึ้นพอสมควรแก่เวลาที่ได้ออกมาอยู่น้อยวัน มีสัปรุชถวายของประมาณห้าสิบกหสิบคน มีนักเรียนร้องเพลงสรรเสริญบารมีกว่ายี่สิบคน ได้ถวายเงินเลี้ยงพระสงฆ์สามชั่ง แลเงินข้างในเรียรายกันทำถนนในวัดสี่ซ่งหย่อน แลแจกเงินสัปรุชนักเรียน แล้วจึงได้กลับมาลงเรือ ฝ่าพื้นเมืองสงขลาปีนี้มากอย่างยิ่ง ด้วยรู้้อยู่แต่ก่อนว่าจะมา ลงมือทอกันเสียตั้งแต่เดือนอ้ายเดือนยี่ก็มี ชื่อไม่พ่องเหมือนอย่างแต่ก่อน เมื่อผ่านไปแล้วกลับมาเต็มบริบูรณ์อย่างเก่า แต่ผลไม้สู้ครั้งก่อนไม่ได้ ส้มก็ยังมีน้อยไม่หวาน มีแต่มม่วง จำปาตะกั๋หายาก ซึ่งกำหนดว่าจะไปเมืองพัทลุง

แต่สองคืนแต่ก่อนนั้น เป็นอันไม่พอทีเดียว ด้วยระยะทางตั้งแต่เมืองสงขลาไปเกาะห้าเต็มวัน ไม่มีเวลาพอที่จะเที่ยว หมู่เกาะเหล่านั้นได้เลย ระยะตั้งแต่เกาะห้าไปจนถึงเมืองพัทลุงก็ไกลเต็มวัน จะกลับไปกลับมาไม่ได้ จึงต้องคิดไปค้ำ ที่เมืองพัทลุง เห็นว่าบางที่จะต้องค้ำที่เกาะห้าสองคืน เมืองพัทลุงสองคืน ถ้ากระไรจะต้องค้ำเกาะห้าอีกคืนหนึ่ง เมื่อขากลับคงจะต้องเป็นสี่คืนห้าคืนจึงจะพอ แต่จะกำหนดเอาเป็นแน่ก็ยังไม่ได้ ต้องผ่อนผันตามเวลาที่พอควร กำหนดจะได้ออกจากเมืองสงขลาไปโดยทางทะเลสาบเวลาพุงนี้..... สยามมินทร์” (จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๕๐, ๑๑ -๑๓)

“วันที่ ๒๒ ป้อมเขาแดงเป็นป้อมสี่เหลี่ยมเล็กๆแต่ป้อมค่ายม่วงเป็นป้อมยาวตามริมฝั่งน้ำ เรือมาออกช่อง เขาเขียวกับเกาะยอแลเห็นแนวเขาและทิวไม้รอบ ไปก่อนข้างฝั่งเหนือแลเห็นต้นไม้สนดมีต้นตาลมาก ตาลเหล่านี้ทำ “ฝั่งฮบ” ลงมาชายที่ตลาดมีต้นไม้อื่นๆบ้างไม่หนาแลเห็นทุ่งหลังหมู่ไม้เป็นที่แผ่นดินตลอดไป บ้านเรือนมีรายเป็น หมู่ๆไม่สู้เปลี่ยวนัก ตั้งแต่น้ำบ้านปากจากไปน้ำน้อย จักรเรือคู่ยุดินขึ้นมาสีแดงๆ จนเกือบจะถึงคลองปากกรอ ซึ่งเป็นที่ กว้างหนึ่งทะเลสาบน้ำจึงได้ลึก แต่คลองปากกรอนั้นมีไช้เล็ก ถ้าจะเรียกว่าแม่น้ำก็ได้ กว้างกว่าคลองเกร็จมาก พัก ร้อนที่หว่างบ้านปากบางกับบ้านแหลมจากต่อกัน ปักเต็นต์ใหญ่ของพระยาสุนทร พระยาจางวาง (เมืองพัทลุง) ยกรบัตร และหม่อมราชวงศ์หรั่ง เมืองพัทลุงมารับออกจากที่พักร้อนมาตามทางเห็นบ้านปากจามีบ้านเรือนมากเป็น สามหมู่ไปในระหว่างฝั่งกับเกาะญวนเรียกว่าคลองหลวง น้ำตื้นบ้างลึกบ้างจนถึงบ้านปากพะยูนซึ่งเป็นช่องจะออกที่ กว้าง มีบ้านเรือนหลายสิบหลังต้นไม้และภูมิที่งามนัก ฝั่งขวาเป็นเกาะหมากฝั่งซ้ายเป็นแหลมเขาปากพูน ตั้งแต่ เมืองสงขลาขึ้นมาจนถึงปากพูน มีเสารั้วโพงพางและยกยอดตลอดระยะทาง ไปไม่ได้ขาดเลย” (จุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว, ๒๕๕๐, ๑๕-๑๖)

จากหนังสือเกี่ยวกับต่างๆภาคที่ ๕ ระยะทางเสด็จประพาสแหลมมลายูในรัชกาลที่ ๕ รวม ๓ คราว พระ นิพนธ์ของกรมพระสมมตอมรพันธ์ ระยะทางเสด็จประพาสแหลมมลายู ๑๐๗ “ลำน้ำนี้ทำให้เมืองพัทลุงมีไร่นา บริบูรณ์มาก เข้าเมืองพัทลุงบรรทุกไปขายที่เมืองสงขลาซึ่งอยู่ปากน้ำ เมืองสงขลาจึงเป็นเมืองใหญ่ เพราะเอาไครย สิ้นค้าเมืองพัทลุง”(สมมตอมรพันธ์, ๒๕๕๐, ๓๔)

“แควราชูร์มีประมาณ ๓,๐๐๐ หลังคาเรือน คนไทยประมาณ ๒๐๐ คน เก็บเงินต้นไม้ทองเงินแต่พวก แวก พระยาหนองจิกคนนี้ได้ว่าการบ้านเมืองลดลงเก็บแต่คนละ ๒ เหรียญว่าได้อยู่ในปีละ ๔,๐๐๐ เหรียญเห็นผิด กันกับจำนวนเรือนมากนักที่เป็นอย่างนี้ด้วยถามถึงคนมากคนน้อยกำลังบอกการบ้านเมืองเจริญอยู่จำนวนเรือนจึงได้ มากจำนวนเงินน้อยไปนั้นก็เพราะเป็นเงินคนไทยที่ว่า ๒๐๐ คนเก็บเงินสงขลาคนหนึ่งปีละ ๒ เหรียญได้เงินปีละ ๔๐๐ เหรียญแบ่งไว้เป็นค่าเก็บ ๕๐ เหรียญส่งปีละ ๑๕๐ เหรียญแต่เมื่อฉันพบพระครูวิบูลย์สมณวัตรแจ้งว่าพระสงฆ์ มีถึง ๑๖๐ ถู ๑๘๐ คน ๒๐๐ เท่านั้นเลี้ยงพระสงฆ์ถึงเท่านี้ทุกวันแล้วแต่จะโปรดเห็นจะเป็นครั้นคร้ามพวกสงขลา มาก ด้วยตัวพระยาหนองจิกที่สงขลาอยู่เองได้ความเช่นนี้จึงมีรูที่จะบอกนออย่างไรได้ในเรื่องคน”(จุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว, ๒๕๕๐, ๓๒)

“พระยาสาयคนนี้ไม่แต่พูดภาษาไทยได้รู้หนังสือไทย ดีทีเดียวได้ทดลองให้อ่านแล้วเมื่อครั้งก่อนชวนให้พูด กิ่งเงินไป ครั้นมาครั้งนี้แต่แรกก็ไม่มีใครจะพูด ต่อภายหลังคุ้นเคยและปลื้มมากเข้าลงกราบพูดเป็นภาษาไทยหนอง แหน่งเป็นเสียงขานนอก เพราะได้ไปเรียนหนังสือที่เมืองสงขลาอยู่ข้างจะเป็นคนแข็งแรงถึงพวกสงขลาที่สรรเสริญว่า ในทางราชการอยู่ข้างเข้าใจดีมากแต่เป็นไทยอย่างเก่าแท้”(จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๕๐, ๔๐)

พระราชหัตถเลขาเรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายูคราว ๑๑๗ พระราชหัตถเลขาฉบับที่ ๑ “วันที่ ๒๗ ได้ลงเรือกระเชี่ยงไปขึ้นที่เมืองคูองพิศที่ว่าการเมืองแลศาลาณพล ศาลอำเภอดีตั้งในที่จวนเก่าได้ฟังอ่านคำพิพากษาแล้วจึงไปพักที่ที่อยู่ข้าหลวงเทศาภิบาลเวลาบ่ายไปดูถนนตลาดและวัดมัชฌิมาวาสซึ่งพระรัตนมนีเจ้าคณะมณฑลพม่าถึงจะจำพระราชอยู่วัดคอนแยมมาคอยรับอยู่ในที่นั้นด้วยแล้วขึ้นรถไปดูถนนรอบกำแพงเมืองซึ่งได้ทำขึ้นภายหลังฉันทกลับจากยวาวปลูก ต้นไม้ริมทางแล้วเสร็จพอใช้ได้ยังไม่สู้แข็งแรงเวลาเย็นมีพายุฝนต้องพักอยู่ที่บ้านพระยาวิเชียรคีรีจนสงบแล้วจึงได้กลับลงเรือ การทั้งปวงในเมืองสงขลาแลเห็นปรากฏได้ว่าจำเจริญดีขึ้นทุกสิ่ง” (จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๕๐, ๒๐๖)

ข้อความตามพระราชหัตถเลขา ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู ร.ศ.๑๐๘ ,๑๐๙,๑๑๗,๑๒๐ โดยผู้เขียนคัดลอกมาเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเมืองสงขลา เรียงตามลำดับก่อนหลัง ทำให้ได้เข้าใจถึงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเมืองสงขลาในช่วงเวลานั้นได้ดังนี้

เป็นเมืองที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติเอื้อต่อการทำมาหากิน โดยเฉพาะความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลาที่มีทั้งน้ำจืดน้ำเค็มและต้นตาลโตนด ซึ่งในบันทึกไม่ว่าจะเป็นในรัชกาลที่ ๕ เองหรือบันทึกของกรมสมมติอมรพันธ์ได้กล่าวถึงน้ำผึ้งจากตาลโตนดเอาไว้พอสมควรที่เรียกว่า น้ำผึ้งฮอบ และด้วยเป็นทำเลปากน้ำ เป็นชุมทางของการค้าขายเมืองสงขลาจึงเป็นจุดศูนย์รวมของสินค้าจากเมืองต่าง ๆ โดยรอบ โดยเฉพาะสินค้าจากเมืองพัทลุงที่อาศัย เมืองสงขลาเป็นตลาดในการจำหน่ายสินค้า ด้วยผู้คนที่เข้ามาติดต่อกับค้าขายอย่างหลากหลายทำให้คนในเมืองสงขลาเป็นกลุ่มคนที่ปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอกได้ดีส่วนหนึ่งแสดงให้เห็นจากการเฝ้ารับเสด็จในการเสด็จพระราชดำเนินทุกครั้งของพระมหากษัตริย์และเจ้านายในราชวงศ์จักรีซึ่งสืบเนื่องมาตั้งแต่ยุคพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนหนึ่งด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีของคนสงขลาทำให้คนจากรอบพื้นที่เข้ามาอาศัยประกอบธุรกิจต่าง ๆ ในเมืองสงขลาไม่เว้น แม้กระทั่งในวงการคณะสงฆ์ ที่มีพระสงฆ์จากที่อื่นมาดำรงสมณศักดิ์ในเมืองสงขลา แต่ด้วยเป็นเมืองที่มีผลประโยชน์สูงต้องอาศัยการจัดการที่ดีทำให้หลาย ๆ ครั้งเมืองสงขลา โดยเฉพาะเจ้าเมืองในตระกูล ณ สงขลาได้ไปสร้างอิทธิพลในกลุ่มเมืองที่ขึ้นตรงต่อเมืองสงขลา อย่างที่เห็นชัดชัด คือ เมืองหนองจิก เป็นผลให้ผู้คนในเมืองหนองจิก นั้นรู้สึกเกรงต่อเจ้าเมืองสงขลาพอสมควร ซึ่งอาจจะส่งผลสืบเนื่องต่อมายังปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่โดยรวมแล้วเราจะเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดฯเมืองสงขลาและให้ความสำคัญกับเมืองนี้เป็นอย่างมากดังปรากฏในบันทึก การเสด็จพระราชดำเนินประพาสเมืองสงขลาในปี.ศ.๑๑๗ ซึ่งเป็นปีสุดท้ายที่เสด็จพระราชดำเนินเมืองสงขลา พระองค์ตรัสไว้ว่า “การทั้งปวงในเมืองสงขลาแลเห็นปรากฏได้ว่าจำเจริญดีขึ้นทุกสิ่ง” ซึ่งในเวลาต่อมาเมืองสงขลาได้รับการพัฒนาขึ้นทุกด้าน จนมีสภาพอย่างที่เห็นในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (๒๕๕๐). พระราชหัตถเลขาเรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

สมมติอมรพันธ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. (๒๕๕๐). เรื่องเที่ยวที่ต่าง ๆ ภาค ๑ - ๕ .กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

สถาบันทักษิณคดีศึกษา. (๒๕๒๘). อนุสรณีย์ สุชาติ รัตนปราการ. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.

<https://www.google.com/maps/dir/สี่พัน ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓>

บทบาทและความสำคัญ “พระพุทธรูปสตรี” ในจังหวัดจังหวัดนครศรีธรรมราช
Role and importance “Female Buddha” in Nakhon Si Thammarat

ชาญณรงค์ คงฉิม^{1*} และยัตติพงษ์ คงหนู²
Channarong Kongchim^{1*} and Yattipong Kongnoo²

บทคัดย่อ

พระพุทธรูปสตรี เป็นพระพุทธรูปที่มีตำนานเกี่ยวกับสตรี มีชื่อเรียกน่านามว่า “พระแม่” มีการแต่งกายและประดับด้วยชุดไทยของสตรี ในบทความนี้จึงเก็บข้อมูลด้านตำนานพระพุทธรูปสตรีเรื่องสำคัญในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 15 องค์ โดยศึกษาบทบาทและความสำคัญของตำนานและองค์พระพุทธรูปที่มีต่อชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ตำนานพระพุทธรูปสตรีสามารถจัดกลุ่มตำนานได้ 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มตำนานพระพุทธรูปลอยน้ำจากถิ่นอื่น (2) กลุ่มตำนานพระพุทธรูปแทนสตรีในท้องถิ่น และ (3) กลุ่มตำนานพุทธรูปที่ตั้งชื่อตรงกับผู้สร้างถวาย

ในประเด็นด้านบทบาทและความสำคัญพบว่า (1) พระพุทธรูปมีบทบาทเกี่ยวกับระบบความเชื่อของประชาชนในพื้นที่ เช่นการบนบานและการแก้บน การถือสังฆะ และบทบาทในการประพัตินอยู่ในศิลปะ (2) บทบาทพระพุทธรูปสตรีพิธีต่าง ๆ พบว่านำมาเป็นพระประธานในงานประเพณีลากพระ มีบทบาทในการรวมกลุ่มคนให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ และความหวงแหนองค์พระพุทธรูป นอกจากนี้พระพุทธรูปยังมีบทบาทในการเป็นที่พึ่งแก่ผู้ศรัทธา เช่น การบนบานให้มีบุตร เป็นต้น และ (3) พระพุทธรูปสตรีบริบทอื่น ๆ พบว่า ชื่อพระพุทธรูปได้นำมาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างอัตลักษณ์ให้กับชุมชน เช่นเดียวกับการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม เช่น พิธียกขันหมากปฐุม หรือการจัดสร้างวัตถุมงคล เป็นการการต่อยอดความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อตำนานและต่อองค์พระพุทธรูป

คำสำคัญ: พระพุทธรูปสตรี, บทบาทและความสำคัญ

Abstract

Female buddha is a Buddha image Is relevant to women legend. It is called "Phra Mae" and they were dressed and adorned with Thai women costumes. In this article, 15 legendary and important female Buddha images in Nakhon Si Thammarat were collected by studying the roles and significance of the legends and Buddha images on the community.

The study found that Female Buddha can be grouped into 3 legends: (1) floating Buddha legends from other regions, (2) Buddha legends representing local women, and (3) Legendary

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

² นักศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

* Channarong_jf@hotmail.com, 6181113008@nstru.ac.th

Buddha image whose creator's name was matched the name of Buddha image. The role and importance aspect found that (1) Buddha images played a role in the belief system of the people in the area such as honoring and vindication, faithfulness, and their role in behaving in precepts. (2) the role of female Buddha image in various ceremonies were found to be used as the Buddha image in the Lak Phra festival. It played a role in uniting people to create love and unity among the group and Cherishes of the Buddha image. In addition, the Buddha image also plays a role in providing dependence on the believers, such as the joy of having children. And (3) other female Buddha images, it was found that the Buddha image's name was used as a part of building identity in the community. As well as cultural reproduction such as the first tray ceremony or the creation of sacred objects it is an expression of faith and belief in the legend and the Buddha image.

Keywords: Female Buddha, role and importance

1. บทนำ

พระพุทธรูป เป็นรูปที่สร้างขึ้นเพื่อแทนศาสดาในพระพุทธศาสนา ตำนานการสร้างพระพุทธรูปมีปรากฏในชาดก กล่าวถึงครั้งพระเจ้าปเสนทิ กษัตริย์แคว้นโกศลทรงสดพระทัยจึงตรัสว่า “โลกนี้เว้นจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ไม่มีที่พำนัก ไม่มีที่พึ่งพิง” พระเจ้าปเสนทิจึงทูลต่อพระพุทธองค์ว่าหากพระพุทธองค์เสด็จไปที่อื่น พระเจ้าปเสนทิยอมเป็นทุกขไม่มีที่พึ่ง จึงขอพระอนุญาตจัดสร้างสิ่งแทนพระพุทธองค์ เมื่อพระพุทธองค์ทรงมีพระอนุญาตแล้วพระเจ้าปเสนทิจึงโปรดให้นายช่างแกะรูปพระพุทธองค์ด้วยไม้จันทน์ แล้วประดิษฐานในมณฑป (ภุริทัต ศรือร่าม และคณะ, 2560: 17-18)

ทิพวรรณ ทังมั่งมี (2560: 5) กล่าวว่า ยุคเริ่มแรกของการจัดสร้างพระพุทธรูป มีมาหลังจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าดับขันธปรินิพพานแล้ว ประมาณ 700 ปี โดยในยุคแรกพระพุทธรูปจัดเป็นศิลปะคันธารราฐ ที่ได้รับอิทธิพลทางด้านรูปแบบมาจากช่างชาวกรีก สร้างรูปเทพเจ้าตามลัทธิความเชื่อของตน ต่อมาชาวพุทธได้นำแบบอย่างมาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมของชาวอินเดียพื้นเมือง

สำหรับในประเทศไทยการจัดสร้างพระพุทธรูปมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยมีการจัดแบ่งพระพุทธรูปเป็นศิลปะสมัยต่าง ๆ ตามพื้นที่ที่มีการจัดสร้างตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน เช่น ศิลปะแบบล้านนา ศิลปะแบบล้านช้าง ศิลปะทวารวดี ศิลปะศรีวิชัย ศิลปะสุโขทัย ศิลปะอยุธยา และศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นต้น โดยช่างจะจัดสร้างตามอิริยาบถ หรือที่เรียกว่า “ปาง” กว่า 40 ปาง ที่จัดสร้างตามลักษณะในพุทธประวัติ เช่น ปางถวายพระเนตร เป็นพระพุทธรูปในอิริยาบถยืน ลืมพระเนตร พระหัตถ์ทั้งสองประสานกันหน้าพระเพล่า เป็นเหตุการณ์ตอนที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าประทับเสวยวิมุตติสุข 7 วัน หรือพระพุทธรูปปางปาลีโลย ที่มีข้างและลิงมาปรนบัติ เป็นเหตุการณ์ตอนที่ภิกษุทะเลาะกันพระพุทธองค์ทรงห้ามแต่ไม่ฟัง พระพุทธรูปจึงเสด็จไปประทับที่ปาลีโลย เป็นต้น และหากจะจัดจำแนกตามประเภทตามศิลปะประเภทปฏิมากรรมแล้วสามารถจำแนกได้ 5 ประเภท

หลัก ๆ คือ การหล่อด้วยโลหะ การแกะจากไม้ การแกะสลักหิน การปั้นจากดิน และจากวัตถุอื่น เช่น เรซิน พลาสติก เป็นต้น

จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ชื่อว่าเป็น “เมืองพระ” มีตำนานการเข้าของพระพุทธศาสนา คือ พระพันตธาตุ ที่ปรากฏในนิพนพานโสทร (จุฬาทิพย์ บุญฤทธิ์, 2535: 36-47) ทำให้พระพุทธศาสนามีความรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะมีการจัดสร้างวัดวาอารามต่าง ๆ และมีศาสนวัตถุสำคัญที่คู่กับศาสนสถาน นั่นคือ “พระพุทธรูป” มีทั้ง การหล่อจากโลหะ แกะจากหิน และการแกะสลักจากไม้ โดยพระพุทธรูปศิลปะสกุลช่างนครศรีธรรมราชเป็นศิลปะที่มีลักษณะเฉพาะตัวและได้ผสมผสานระหว่างความนิยมของงานช่างหลวงกับงานช่างท้องถิ่น อาจมีผลจากการที่เมืองนครศรีธรรมราชติดต่อกับราชธานีมาโดยตลอดในฐานะของเมืองหน้าด่าน และเมืองท่าที่สำคัญในบริเวณคาบสมุทรมลายู (ดิตรรัตน์ ทิพย์รัตน์, 2558: 60)

พระพุทธรูปทรงเครื่องสกุลช่างนครศรีธรรมราชนั้น แบ่งออกเป็น 2 ช่วงคือ ราวพุทธศตวรรษที่ 22-23 เป็นกลุ่มพระพุทธรูปที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะอยุธยา เช่น พระพุทธรูปปูนปั้นในซุ้มเรือนแก้วรอบฐาน (ภายในวิหาร ทับเกษตร) พระบรมธาตุเจดีย์ และราวพุทธศตวรรษที่ 24 เป็นต้นมา ที่เป็นพระพุทธรูปสกุลช่างนครศรีธรรมราช อย่างแท้จริง (ดิตรรัตน์ ทิพย์รัตน์, 2558: 62-65)

ในด้านที่มา ผู้วิจัยเห็นว่าพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีตำนานเล่าขานที่หลากหลาย และที่สำคัญพระพุทธรูปในจังหวัดนครศรีธรรมราชยังมีชื่อเรียกต่างกันไป โดยเฉพาะ “ชื่อเรียกเยี่ยมสตรี” ฟังสังเกตได้จากคำว่า “พระแม่” นำหน้าชื่อ เช่น พระแม่เศรษฐี วัดร่อนนา อำเภอร่อนพิบูลย์ หรือพระยายพริ้ม วัดทุ่งไต้ อำเภอยะพราง เป็นต้น ในบทความวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาบทบาทและความสำคัญ “พระพุทธรูปสตรี” องค์สำคัญ โดยศึกษาตำนาน และวิเคราะห์ในประเด็นบทบาทและความสำคัญด้านต่าง ๆ ที่มีต่อชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า และวิธีการศึกษาค้นคว้าดังนี้

1.1 วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า

- (1) ศึกษาตำนานพระพุทธรูปที่มีชื่อและการอาภรณ์แบบสตรีเพศในจังหวัดนครศรีธรรมราช
- (2) ศึกษาบทบาทและความสำคัญ “พระพุทธรูปสตรี” ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.2 วิธีการศึกษาค้นคว้า

- (1) รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านพระพุทธรูป
- (2) เก็บข้อมูลเกี่ยวกับตำนานพระพุทธรูปสตรีจากเอกสารและการสัมภาษณ์ ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
- (3) วิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นที่มาของตำนาน ที่มาของชื่อเรียกพระพุทธรูปสตรี และประเด็นบทบาทและความสำคัญของพระพุทธรูปสตรีที่มีต่อชุมชนโดยรอบ
- (4) สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์

2. ตำนานพระพุทธรูปสตรีองค์สำคัญในจังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธรูปสตรีองค์สำคัญในจังหวัดนครศรีธรรมราช 15 ส่วนวน ประกอบด้วย สมเด็จพระเจ้าลาวทอง พระแม่ทองพริ้ม พระอิศระชัย พระหมัด พระลากวัดจันทร์ พระนางเหมชาลา พระแม่แก้ว พระแม่เศรษฐี พระแก้ว พระลากวัดโดนธาราม พระลาก พระแม่ขุม พระแม่หอแจ พระยายพริ้ม และพระแม่ศรีนวล ซึ่งแต่ละองค์มีตำนานที่มา (myth) ชื่อเรียก และพุทธลักษณะที่ต่างกัน ในประเด็นนี้จึงมุ่งเสนอตำนานพระพุทธรูปสตรี และศึกษาลักษณะร่วมของตำนานพระพุทธรูปสตรีดังต่อไปนี้

2.1 การรับรู้และความทรงจำเกี่ยวกับตำนานพระพุทธรูปสตรี

พระพุทธรูป สร้างขึ้นแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อกราบไหว้บูชา อาจใช้การแกะสลักจากวัสดุต่าง ๆ เช่น ศิลา งาม ไม้ หรือวัสดุอื่น ๆ นอกจากนี้ยังอาจใช้การปั้นหรือหล่อด้วยโลหะก็มี โดยทั่วไป คำว่าพระพุทธรูป มักจะหมายถึง รูปขนาดใหญ่พอที่จะวางบูชาได้ ซึ่งในภาคใต้ก็มีพระพุทธรูปยืนประจำวัดทุกวัดที่เรียกกันว่า “พระลาก” และยังมีชื่อเรียกพระลากของในแต่ละวัดด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีพระพุทธรูปที่มีชื่อเรียกเป็นผู้หญิง โดยมีการใช้คำนำหน้าว่า “พระแม่” และประดับด้วยเครื่องแต่งกายชุดไทย โดยผู้วิจัยเรียกลักษณะของพระพุทธรูปกลุ่มนี้ว่า “พระพุทธรูปสตรี” ที่ปรากฏตามตำนานต่อไปนี้

2.1.1. กลุ่มตำนานพระพุทธรูปลอยน้ำ ตำนานเล่าว่าเมื่อครั้งเกิดอุทกภัยใหญ่ในเมืองนครศรีธรรมราช ได้มีพระพุทธรูปลอยน้ำทวนกระแสน้ำมาครั้งนั้น จำนวน 5 องค์ ดังนี้

(1) **พระพุทธรูป 1 องค์ ลอยมาติดวัดจันทร์** (ไม่ปรากฏชื่อ) อำเภอลานสกา

(2) **สมเด็จพระเจ้าลาวทอง** ลอยมาติดทำนน้ำในคลองวัดสวนหลวง อำเภอเมือง เป็นพระพุทธรูปปางอุ้มบาตร ความสูงจากฐานถึงยอด 1.90 เมตร ตามพุทธลักษณะสันนิษฐานว่าสร้างในสมัยอยุธยา

(3) **พระอิศระชัย** ลอยไปติด ณ วัดพัทเสม อำเภอลานสกา

(4) **พระแม่ทองพริ้ม**พระพุทธรูป 1 องค์ ลอยไปติดที่วัดทุ่งแย้ อำเภอพระพรหม

(5) **พระหมัด** ลอยไปติดที่วัดพัทเสม อำเภอหัวไทร

ตำนานกลุ่มนี้เล่าต่อว่า เจ้าของพระพุทธรูปทั้ง 5 องค์ โดยชาวลาวได้ออกตามหาพระที่ลอยน้ำครั้งอุทกภัยใหญ่ และพบพระพุทธรูปของตนจึงได้มาประดิษฐาน ณ วัดสวนหลวง แล้ว เจ้าของจึงขอธาตุกายสิทธิ์คืนคือ ปรอทที่บรรจุอยู่ในองค์พระพุทธรูป (ปรอท ความเชื่อคนโบราณ เมื่อปลุกเสกและนำไปบรรจุในสิ่งใดแล้วสามารถเคลื่อนไหวได้) ครั้นเมื่อเจ้าของพระพุทธรูปได้ทำพิธีเรียกปรอทแล้ว ก่อนกลับชาวบ้านได้สอบถามชื่อพระพุทธรูปองค์นี้ เจ้าของบอกว่า ชื่อ “เจ้าลาวทอง” ส่วนคำนำหน้าว่า “สมเด็จพระ” นั้น มีตำนานเล่าต่อกันมาว่า วัดสวนหลวงเคยเป็นสถานที่ที่กษัตริย์ใช้ทำพิธีปลุกเสกวัตถุมงคล เพื่อแจกจ่ายทหารในราชการสงคราม (เล็ก ชาวเผือก, สัมภาษณ์ 14 ธันวาคม 2563) จึงประทานนามใหม่ว่า “สมเด็จพระเจ้าลาวทอง” (สันนิษฐานว่าคำว่าสมเด็จพระอาจเรียกตามกพระนามของกษัตริย์ตามตำนาน) มาจวบจนปัจจุบัน ส่วนคำว่า “พระหมัด” น่าจะเรียกตามชนิดของโลหะ คือ สัมฤทธิ์ ตามภาษาไทยเรียกของคนไทยถิ่นใต้

กลุ่มตำนาน “พระพุทธรูปลอยน้ำ” ปรากฏแพร่หลายในประเทศไทย เช่น ในภาคกลางพบว่ามี หลวงพ่อวัดบ้านแหลม หลวงพ่อโต วัดบางพลีใหญ่ หรือหลวงพ่อโสธร ที่มีตำนานเกี่ยวกับการลอยน้ำ ทั่ว บุนนาค

(2558) กล่าวว่า หากพิจารณาใคร่ครวญพระพุทธรูปลอยน้ำนี้แล้ว ก็น่าเชื่อว่าท่านลอยน้ำมาจริง ๆ เพราะสมัยกรุงศรีอยุธยาแตกใน พ.ศ. 2310 คนไทยที่ต้องหนีเอาชีวิตรอด ยังห้วงพระพุทธรูปที่เคารพนับถือกลัวว่าจะถูกพม่าเผาทำลาย ครั้นจะแบกท่านหนีหรือฝังดินไว้แบบฝังสมบัติก็คงไม่ไหว จึงต่อแพเอาท่านซ่อนไว้ข้างใต้ แล้วปล่อยให้ลอยน้ำไหลลงไปตามใต้ (ทับ บุนนาค, ออนไลน์ สืบค้นจาก <https://mgronline.com/onlinesection/detail/958000078086>) ในขณะที่ตำนานพระพุทธรูปลอยน้ำของภาคใต้มักจะปรากฏร่วมกับตำนานบุคคลในท้องถิ่น โดยการสร้างเป็นตัวแทน หรือการเสี่ยงทาย เป็นต้น

2.1.2 กลุ่มตำนานพระพุทธรูปแทนสตรีในท้องถิ่น การสร้างพระพุทธรูปในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการสร้างเพื่อระลึกถึงบุคคลสำคัญของชุมชน ขณะเดียวกันตำนานกลุ่มนี้ยังมีความเกี่ยวข้องกับ “น้ำ” ประกอบด้วย

(1) **พระนางเหมชาลา** พระพุทธรูปที่สร้างจากบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับตำนานพระทันตธาตุ สร้างเป็นตัวแทนของพระนางเหมชาลา ผู้ที่เป็นคนนำพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาพร้อมกันพระทนต์มารทางเรือสำเภา แล้วเกิดสำเภาแตกถูกคลื่นซัดมาขึ้นฝั่งที่หาดทรายแก้วแล้วเอาพระบรมสารีริกธาตุ ฝังไว้ใต้หาดทรายพร้อมกับก่อเจดีย์เอาไว้เป็นสัญลักษณ์ แล้วในกาลต่อมาจึงได้สร้างเป็นพระบรมธาตุเจดีย์

(2) **พระแม่แก่** เชื่อกันว่าเป็นชาวจีนที่มีใจศรัทธาต่อพุทธศาสนา ต่อมาในปี พ.ศ. 1800 เมื่อทราบข่าว เมืองนครศรีธรรมราช มีการบูรณะซ่อมแซมพระบรมธาตุเจดีย์ มีการบอกบุญและรวบรวมทรัพย์สมบัติจากผู้ที่มีกำลังศรัทธาพร้อมทั้งเสวยอาหาร ลงสำเภาทางทะเลโดยใช้เส้นทางผ่านเข้ามาทางแม่น้ำตรังจนถึงคลองเกาหลาย ต่อมาเกิดเรือแตกทำให้แม่แก่ไปติดที่เกาะก้างปลาและเสียชีวิตลง ต่อมาพระภิกษุเชื้อสายจีนได้ทราบข่าว จึงได้สร้างพระพุทธรูปเอาไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์ความศรัทธาของแม่แก่ และเรียกชื่อพระว่า “พระแม่แก่” ชาวบ้านเองก็ให้ความเคารพเสมือนเป็นแม่แก่ (ยาย) ของชาวบ้านทุก ๆ คน

(3) **พระแม่เศรษฐี** วัดร่อนนา อำเภอร่อนพิบูลย์ กับ (4) **พระแก้ว** วัดหนองเป็ด อำเภอร่อนพิบูลย์ ตำนานเล่าว่ากันว่าเป็นบุตรสาวเศรษฐีกับพี่เลี้ยงที่จมน้ำหายไปใต้น้ำตกแม่เศรษฐี เศรษฐีจึงได้บริจาคทรัพย์ในการหล่อพระขึ้นมา 2 องค์ เพื่อให้เป็นตัวแทนของบุตรสาวกับพี่เลี้ยง แล้วจึงนำพระทั้งสองโยนเสี่ยงทายลงในน้ำตกพร้อมอธิษฐานว่าหากร่างของลูกสาวกับพี่เลี้ยงไปอยู่ที่ไหน ขอให้พระพุทธรูปไปอยู่ตรงนั้น จนกาลเวลาต่อมาได้มีพระพุทธรูปปรากฏขึ้นที่วัดร่อนนา ชื่อพระแม่เศรษฐี และพระแก้ว ที่วัดหนองเป็ด อำเภอร่อนพิบูลย์ โดยที่ไม่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการสร้าง (สิทธิพงศ์ วุฒินวงศ์, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2563)

ขณะที่ (5) **พระลากวัดโดนธาราม** และ (6) **พระลากวัดลาว** อำเภopakพนัง เป็นพระพุทธรูปที่สร้างเพื่อระลึกถึงหรือเพื่อเป็นตัวแทนของบุคคลในชุมชน ตำนานเล่าว่าเป็นบุตรสาวของเศรษฐีชาวลาวที่ถูกอพยพมาอาศัยอยู่ที่บริเวณบ้านวัดลาว ซึ่งมีบุตรสาวสองคน กระทั่งวันหนึ่งขณะที่บุตรของเศรษฐีทั้งสองคนกำลังลงเล่นน้ำในคลอง เกิดมีจระเข้ขึ้นมาคาบบุตรสาวเศรษฐีไป เศรษฐีจึงให้คนติดตามไล่ล่าจระเข้ตัวนั้นแต่ก็หาไม่พบ เศรษฐีเกิดความเสียใจและได้บริจาคทรัพย์สมบัติในการสร้าง

พระพุทธรูปให้เป็นตัวแทนของลูกสาวทั้งสองคน แล้วปล่อยให้พระพุทธรูปทั้งสององค์ลอยน้ำไป องค์หนึ่งไปติดที่หน้าวัดโดนธาราม อีกองค์ไปติดที่วัดลาว ปัจจุบันพระลากวัดลาวถูกโจรกรรมไป เหลือแต่พระลากวัดโดนธาราม (ญาติพิงษ์ คงหนู, สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม)

(7) **พระแม่ขุม** วัดท่าช้าง อำเภอพระพรหม (คู่กับพระพุทธรูปพ่อสุวรรณ วัดท้ายสำเภา) เป็นตำนานเกี่ยวกับ “ความรัก” แล้วจึงสร้างพระพุทธรูปขึ้น ตำนานเล่าว่ามีเศรษฐีชื่อนานาพเจ้าของที่นาหลายร้อยไร่ มีลูกสาวที่มีใบหน้างดงามชื่อว่า “แม่ขุม” ต่อมาแม่ขุมรักกับ “พ่อสุวรรณ” เศรษฐีบ้านท้ายสำเภา และตกลงปลงใจแต่งงานกันในเวลาต่อมา เมื่ออยู่กินกันไม่นานบ้านท่าช้างเกิดโรคไข้ร้ายระบาดทำให้แม่ขุมติดโรคระบาดนั้นด้วยและเสียชีวิตลง เมื่อแม่ขุมเสียชีวิตลงแล้วพ่อสุวรรณเกิดอาการตรอมใจตายตามแม่ขุมไป เหตุการณ์ครั้งนั้นสร้างความเศร้าโศกกับเศรษฐีนาพเจ้าและเศรษฐีท้ายสำเภาเป็นอย่างมาก ทั้ง 2 จึงหาช่างฝีมือดีมาปั้นหุ่นและหล่อขึ้นมาเป็นองค์พระพุทธรูปปางอุ้มบาตรและตั้งชื่อว่า “แม่ขุม” เพื่อเป็นอนุสรณ์ของบ้านนาพเจ้าและบ้านท้ายสำเภา (ตำนานพระแม่ขุม-พ่อศรีสุวรรณ ตำนานโศกนาฏกรรมแห่งความรัก เมืองพระพรหม . (ออนไลน์). สืบค้น 20 มกราคม 2564. จาก <https://www.mokkalana.com/9444/>)

2.1.3 กลุ่มตำนานพุทธรูปที่ตั้งชื่อตรงกับผู้สร้างถวาย พระพุทธรูปตามกลุ่มตำนานนี้ สร้างขึ้นมาจากความศรัทธาของพุทธบริษัท และยังสามารถสืบอายุของพระและผู้สร้าง มี 3 องค์ ประกอบด้วย

(1) **พระแม่ทอแจ** ตามตำนานเล่าไว้ว่า มีเศรษฐีชื่อ “นางทอแจ” อาศัยอยู่ที่บ้านควนตูด (บ้านควนสมบูรณ์ อำเภอชะอวด ในปัจจุบัน) เป็นผู้มั่งคั่งเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จึงได้บริจาคที่ดินเพื่อสร้างวัดขึ้นมาชื่อว่า วัดควนตูด แล้วได้นิมนต์ตาขรัวคง พระธุดงค์ที่เดินทางมาจาก อำเภอรัตนพิบูลย์ เป็นเจ้าอาวาสรูปแรก ต่อมา นางทอแจได้ย้ายไปอาศัยอยู่ที่บริเวณบ้านพัทธเสมา อำเภอหัวไทร แต่ยังคงมีความเลื่อมใสในพุทธศาสนา จึงได้รวบรวมทรัพย์สมบัติมาหล่อพระพุทธรูปแล้วให้ชื่อว่า “พระแม่ทอแจ” พร้อมกับสิ่งคู่บารมี คือ ระฆัง 1 ใบ ฆ้อง 1 ใบ สิงโต 1 ตัว แล้วนำพระพุทธรูปพร้อมสิ่งของคู่บารมีใส่แพแล้วอธิษฐานให้แพลอยน้ำ จนกระทั่งแพลอยมาถึงบริเวณ “วังขัง” ใกล้กับวัดเลียบชลธารามเจริญธรรม (ตำบลท่าประจักษ์ อำเภอชะอวด ในปัจจุบัน) ระฆังที่ลอยแพมา เกิดมีเสียงระฆังลั่นดังขึ้น ชาวบ้านมาพบเข้าจึงได้พยายามอัญเชิญท่านไปประดิษฐานที่วัดควนตูดนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ที่ได้ฐานพระแม่ทอแจได้ปรากฏการจารึกปี พ.ศ. 2225

(2) **พระแม่พริ้ม** วัดบูรณาราม อำเภอเมือง เป็นพระพุทธรูปเงินปางอุ้มบาตร ศิลปะรัตนโกสินทร์ สกุลช่างนครศรีธรรมราช สร้างปี พ.ศ. 2492 เดิมเป็นสมบัติของแม่พริ้ม เศรษฐีนี้ชาวท่าวัง แต่ต่อมานำมาถวายวัด โดยมีจารึกที่ฐานดังนี้ “พระพุทธรูปเงินองค์นี้ เป็นทรัพย์สินของนายสุพจน์ ทิพยมงคล” ปัจจุบันได้มีการอัญเชิญพระพุทธรูปองค์นี้ขึ้นประดิษฐานบนเรือพระ ในพิธีลากพระช่วงเทศกาลออกพรรษาของทุกปี

(3) **พระแม่ศรีนวล** วัดหน้าพระบรมธาตุ อ.เมือง เป็นพระเนื้อสำริดขนาดใหญ่ที่แม่ศรีนวลได้สร้างถวายให้เป็นองค์พระลากคู่วัดหน้าพระบรมธาตุเมื่อปี พ.ศ. 2464 มีข้อความจารึกบริเวณหน้า

ฐานพระว่า “พระพุทธรูปองค์นี้ นายโต แม่ศรีนวล บุญญะภักดี บ้านห้วยนอก สร้างถวายเมื่อวันศุกร์เดือน 10 ขึ้น 11 ค่ำ พ.ศ. 2465”

จากการศึกษาดำเนินงานสามารถจัดกลุ่มประเด็นมูลเหตุการเกิดตำนานได้ 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มตำนานพระพุทธรูปลอยน้ำ ที่มาจากที่อื่นและเชื่อว่าเป็นพระพุทธรูปสตรี คือ สมเด็จเจ้าลาวทอง พระแม่ทองพริ้ม พระหมิต พระอิศระชัย และพระลากวัดจันทร์ ที่เชื่อว่าเป็นพระพุทธรูปจากลาวลอยน้ำมาติดบนหาดทรายแก้ว (2) กลุ่มตำนานพระพุทธรูปแทนสตรีในท้องถิ่น คือ พระแม่แก่ พระแม่เศรษฐิ พระแม่หอแจ พระแม่ขุม และพระนางเหมชาลา ซึ่งเชื่อว่าเป็นบุคคลที่อาจมีชีวิตอยู่จริงในอดีตเมื่อสิ้นบุญไปมีการสร้างพระพุทธรูปแทนตัวขึ้น และ (3) กลุ่มตำนานพุทธรูปที่ตั้งชื่อตรงกับผู้สร้างถวาย คือ พระแม่ศรีนวล และพระแม่พริ้ม เป็นพระพุทธรูปที่เกิดจากผู้ศรัทธาสร้างถวายวัดจึงเรียกตามผู้สร้างนั้น

2.2 ลักษณะร่วมของตำนานพระพุทธรูปสตรี

พระพุทธรูปสตรีในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นศาสนวัตถุที่คนในชุมชนรอบวัดและผู้ศรัทธาให้การเคารพนับถือ ขณะเดียวกันคนในชุมชนเองก็รู้จักหวงแหนมากกว่าพระพุทธรูปทั่วไป จากการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตำนานพระพุทธรูปสตรี ทั้ง 7 องค์นั้น พบว่าตำนานและองค์พระพุทธรูป มีลักษณะร่วม 3 ประการดังนี้

2.2.1 พระพุทธรูปสตรีเป็นพระตัวแทนของคนที่อาจมีชีวิตอยู่จริงในอดีต ตำนานกลุ่มนี้เกิดจากคนที่อาจมีชีวิตจริงในอดีตเมื่อเสียชีวิตไปมีคนหล่อพระพุทธรูปขึ้นแล้วตั้งชื่อพระพุทธรูปตามบุคคลนั้น โดยเฉพาะ **พระแม่เศรษฐิ** และ **แม่หอแจ** ขณะที่ **พระนางเหมชาลา** พระพุทธรูปทรงเครื่อง ศิลปะนูนสูงหน้าวิหารธรรมศาลา ในวัดพระมหาธาตุฯ เป็นพระพุทธรูปที่ช่างปั้นแทนพระนางเหมชาลา โดยเกี่ยวโยงกับตำนานพระบรมธาตุเจดีย์ และ **พระแม่แก่** วัดก้างปลา เชื่อว่าเป็นหนึ่งในคณะบุญที่ร่วมสร้างพระบรมธาตุเจดีย์เมืองนครศรีธรรมราช แต่เสียชีวิตลงปีก่อนด้วยความศรัทธาอย่างแรงกล้าทำให้คณะบุญคนอื่นร่วมกันสร้างพระพุทธรูปขึ้นมา แต่ขณะที่ **พระแม่ศรีนวล** วัดหน้าพระลาน และ **พระแม่ทองพริ้ม** วัดบูรณาราม เป็นพระพุทธรูปที่เกิดจากการผู้มีจิตศรัทธาสร้างถวาย

2.2.2 พระพุทธรูปสตรีมีชื่อเรียกเยี่ยงสตรีเพศ จากการพิจารณาเนื้อหาตำนานพระพุทธรูปทั้ง 15 องค์ พบว่าพระพุทธรูปนั้นถูกสร้างขึ้นเป็นตัวแทนของเพศหญิงแม้จะมีพุทธลักษณะแบบพระพุทธรูปทั่วไปก็มีการเรียกชื่อพระพุทธรูปเป็นคำเรียกที่มีมาพร้อมกับการสร้างพระพุทธรูปในอดีต และเพ็ญมาบัญญัติตั้งขึ้นภายหลังจากการลงพื้นที่พบว่าพระพุทธรูปส่วนใหญ่จะมีคำเรียกว่า “พระแม่” นำหน้าชื่อเสมอ ดังนี้

ตารางที่ 1 นามพระพุทธรูปและที่มาของชื่อเรียก

กลุ่มตำนาน	นามพระพุทธรูปและที่มาของชื่อเรียก
1. กลุ่มตำนานพระพุทธรูปลอยน้ำ	1. สมเด็จเจ้าลาวทอง วัดสวนหลวง อำเภอเมือง เรียกตามชาวลาวที่ตามหาพระพุทธรูป ส่วนคำว่า สมเด็จ เรียกตามตำนานที่กษัตริย์ประทานนาม 2. พระแม่ทองพริ้ม วัดทุ่งแย้ อำเภอพระพรหม ไม่ปรากฏชื่อ 3. พระอิศระชัย วัดพัทธเสมา อำเภอลานสกา 4. พระหมิต วัดพัทธสีมา อำเภอหัวไทร

	5. พระลากวัดจันทร์ อำเภอปากพนัง ไม่ปรากฏชื่อ
2. กลุ่มตำนาน พระพุทธรูปแทนบุคคล ตามตำนานท้องถิ่น	<ol style="list-style-type: none"> 1. พระนางเหมชาลา วัดพระมหาธาตุฯ อำเภอเมือง เรียกตามพระนางเหมชาลาในนิพนพานโสทร 2. พระแม่แก่ วัดก้างปลา อำเภอทุ่งสง เรียกตามอายุของพระพุทธรูปที่มีอายุเก่าแก่ 3. พระแม่เศรษฐี วัดร่อนนา อำเภอร่อนพิบูลย์ เรียกตามชื่อเศรษฐี ไม่ปรากฏชื่อบุตรสาว 4. พระแก่ วัดหนองเป็ด อำเภอร่อนพิบูลย์ เรียกตามชื่อพี่เลี้ยงของบุตรสาวเศรษฐี 5. พระลาก วัดโดนธาราม อำเภอปากพนัง ไม่ปรากฏชื่อ (สร้างแทนลูกสาวที่ถูกรั้วเข้าคาบไป) 6. พระลาก วัดลาว ไม่ปรากฏชื่อ อำเภอปากพนัง (สร้างแทนลูกสาวที่ถูกรั้วเข้าคาบไป) (ถูกโจรกรรม) 7. พระแม่ซุม วัดท่าช้าง อำเภอพระพรหม เรียกตามบุคคลที่มีชีวิตจริง (ตำนานรักระหว่างแม่ซุม-พ่อสุวรรณ)
3. กลุ่มตำนานพุทธรูป ที่ตั้งชื่อตรงกับผู้สร้าง ถวาย	<ol style="list-style-type: none"> 1. พระแม่หอแจ วัดควนสมบูรณ อำเภอชะอวด เรียกตามชื่อเศรษฐีนี้นามว่า “หอแจ” 2. พระยายพริ้ม วัดบูรณาราม อำเภอเมือง เรียกตามผู้สร้าง (นางพริ้ม เศรษฐีนี้ชาว ต. ท่าวัง) 3. พระแม่ศรีนวล วัดหน้าพระลาน อำเภอเมือง เรียกตามผู้สร้าง (นางศรีนวล บุญญะภักดิ์)

2.2.3 พระพุทธรูปที่มีการประดับด้วยอาวุธของสตรี เป็นลักษณะร่วมที่เด่นชัดมากที่สุด โดยผู้มีจิตศรัทธาไม่นิยมแต่มสี้แดงที่พระโอษฐ์ ไม่ได้ห่มด้วยผ้าไตรจีวรแต่ใช้ชุดผ้าไทย ห่มสไบ คาดเข็มขัดสีทอง และผ้านุ่งสีล้วนสวยงาม นอกจากนั้นสวมเครื่องประดับจำพวกสร้อยมุก แหวน สร้อยข้อมือ ข้อเท้า เป็นต้น

รูปที่ 1 สมเด็จพระเจ้าลาว
ทอง
ที่มา: ผู้วิจัย

รูปที่ 2 พระแม่ทองพริ้ม
ที่มา: ผู้วิจัย

รูปที่ 3 พระอัครระชัย
ที่มา: เพจพระศักดิ์สิทธิ์
เมืองนครศรีธรรมราช

รูปที่ 4 พระลากวัดจันทร์
ที่มา: เพจพระศักดิ์สิทธิ์
เมืองนครศรีธรรมราช

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

รูปที่ 5 พระหมิต
ที่มา: เพจวัดพัทธสีมา
ท่าเสาไทร อ.หัวไทร

รูปที่ 6 พระนางเหมชาลา
ที่มา: https://www.silpa-mag.com/history/article_25493

รูปที่ 7 พระแม่แก้ว
ที่มา: เพจแม่แก้ววัด
ก้างปลา

รูปที่ 8 พระเศรษฐี
ที่มา: ผู้วิจัย

รูปที่ 9 พระลากวัดควน
โดน
ที่มา: ป๊อปปี้ ดาวตัน

รูปที่ 10 พระแม่ซুম
ที่มา: ผู้วิจัย

รูปที่ 11 พระห่อแจ
ที่มา: Kamol Suksawat

รูปที่ 12 พระแม่พริ้ม
ที่มา: ผู้วิจัย

รูปที่ 13 พระศรีนวล

ที่มา: เพจศรีธรรมมาโคกราช

3. บทบาทและความสำคัญของพระพุทธรูปสตรีที่มีต่อชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช

3.1 ระบบความเชื่อของประชาชนในพื้นที่ที่มีต่อพระพุทธรูปสตรี

ความเชื่อ เป็นภาวะทางจิตใจของมนุษย์ที่มีการยอมรับว่าอำนาจเร้นลับเหนือธรรมชาติมีอยู่จริง (พรศักดิ์ พรหมแก้ว, 2544: 22) มีผลต่อระบบความคิด ทักษะสติ และการดำเนินชีวิต โดยในแต่ละคนหรือแต่ละสังคมมีความเชื่อต่างกัน เช่นเดียวกับชุมชนรอบวัดที่มีการประดิษฐานพระพุทธรูปสตรีในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ความเชื่อที่ประชาชนในพื้นที่มีต่อองค์พระพุทธรูปปรากฏเหมือนกันทุกตำนาน คือ “การบนบานศาลกล่าว และการแก้บน” เช่น สมเด็จพระเจ้าลาวทอง วัดสวนหลวง เป็นที่รับรู้กันทั่วชุมชนว่าหากจะบนบานให้ให้มีโชคลูกหอยจะไม่ได้ผล เพราะสมเด็จพระเจ้าไม่ชอบแต่หากจะบนบานขอเรื่องอื่น ๆ นั้นมักจะสมปรารถนา (เล็ก ขาวเผือก, สัมภาษณ์ 14 ธันวาคม 2563) ขณะที่การแก้บนกับสมเด็จพระเจ้าลาวทอง พบว่านิยมแก้บนด้วยอาหารอีสาน เหตุว่าสมเด็จพระเจ้าลาวทองเป็นพระพุทธรูปลาว

นอกจากนี้ “การปิดทอง” เช่น การปิดทองที่องค์พระพุทธรูป การปิดทองที่รูปถ่าย และการปิดทองที่ประตูกระจกหน้าต่างที่เก็บรักษาองค์พระไว้ และการแก้บนด้วย “การจุดประทัด” หรือการแก้บนด้วย “ชุดไทย” และ “เครื่องประดับต่าง ๆ” รวมทั้งการทำบุญด้วยเงินที่เป็นวิธีการแก้บนที่พบเห็นได้โดยทั่วไป

รูปที่ 14 ทงที่ประชาชนมาปิดที่ประตุมณฑปสมเด็จพระเจ้าลาวทอง

ที่มา: ผู้วิจัย

ข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติ ในอดีตชาวบ้านเชื่อว่า “พระแม่แก่” วัดก้างปลา อำเภอทุ่งสง เป็นพระพุทธรูปที่ห้ามเคลื่อนย้ายโดยเด็ดขาด และหากมีคณะหนังตะลุงมโนราห์ผ่านมาแล้วไม่หยุดบรรเลงถวายจะไม่สามารถเดินทางไปทำการแสดงได้ เช่นเดียวกับ “พระแม่ทองพริ้ม” วัดทุ่งแย้ อำเภอพระพรหม เชื่อกันว่า เวลาผลัดเปลี่ยนเครื่องทรง ห้ามผู้ชายเข้าไปดูโดยเด็ดขาด เนื่องจากเชื่อว่าท่านเป็นผู้หญิง เครื่องทรงจะเป็นแค่เสื้อลูกไม้และผ้าถุงลายธรรมดา และห้ามผิดสังกะสีให้ไว้กับพระแม่ทองพริ้มโดยเด็ดขาด หากใครผิดสัญญาพระแม่จะแสดงนิมิตในลักษณะการตามไปทวงสัญญาทันที (พีระวิทย์ ภาลุกะ, สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2563) นอกจากนี้ข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติอื่น ๆ

เช่น การสำรวมกิริยา ถอดรองเท้าหรือหมวกก่อนเข้าภายในมณฑป หรือการสำรวมวาจาขณะสักการะองค์พระพุทธรูป เป็นข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติที่ชาวบ้านทราบดีอยู่แล้ว

3.2 บทบาทพระพุทธรูปสตรีในพิธีต่าง ๆ

พระพุทธรูปสตรี เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในพื้นที่ บทบาทของพระพุทธรูปสตรีที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมของชาวบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช จะมีพิธีกรรมและโอกาสที่สำคัญที่จะนำพระพุทธรูปสตรีออกมาให้ประชาชนได้เห็นคือ ช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ หรือเรียกว่า “วันว่าง” ทุกวัดจะนำพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์รวมถึงพระลากประจำวัด ออกมาสรงน้ำประพรมเครื่องหอมและประดับเครื่องประดับองค์

ขณะเดียวกันพระพุทธรูปถูกนำมาใช้ในงานประเพณีลากพระ หรือที่เรียกว่า “พระลาก” ทุกองค์ (เว้นแต่พระนางเหมชาลา) มีขนาดความสูงประมาณ 1-1.50 เมตร เป็นพระพุทธรูปปางอุ้มบาตรและปางห้ามสมุทรเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งประเพณีชักพระดังกล่าวได้จำลองเหตุการณ์ในสมัยพุทธกาลตอน ขณะพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์มาที่นครสังกัสสะ โดยเสด็จบันไดนาค (พยางค์ พรหมชาติ, 2549: 149)

ประเพณีลากพระในเมืองนครศรีธรรมราช ไม่เพียงแสดงให้เห็นซึ่งความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทในการรวมกลุ่มคนที่ก่อให้เกิดความสามัคคี การ “ลาก” เรือพระไปยังจุดหมาย เหตุว่าเรือพระนั้นทำมาจากไม้ท่อนใหญ่ไม่มีล้อ ที่เป็นการสมมติและการสมโภชเฉลิมฉลองตาม เหตุการณ์ในพุทธประวัติ โดยวิธีอัญเชิญพระพุทธรูปขึ้น “พระลาก” ขึ้นประดิษฐานบนบุษบก ซึ่ง ถ้าเป็นทางบกบุษบกจะตั้งอยู่บนพาหนะทำเป็นรูปเรือหรือพญานาคที่ไม่มีล้อ (อ่อนตา ยวนเกิด, 2557: 84)

นอกจากนี้องค์พระพุทธรูปยังมีบทบาททำให้คนในชุมชนเกิดความรักความสามัคคีกัน โดยเฉพาะในการร่วมงานประเพณีลากพระ และถูกปลุกฝังให้เกิดความหวงแหนต่อองค์พระพุทธรูป เช่น สมเด็จเจ้าลาวทอง วัดสวนหลวง พระแม่ทองพริ้ม วันทุ่งแะ มีการเก็บรักษาไว้ในมณฑปและจะนำออกมาให้ประชาชนสักการะบูชาเฉพาะงานประเพณีลากพระ ในช่วงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 หรืองานสมโภชเพียงอย่างเดียว

รูปที่ 15 ประชาชนร่วมกันลากพระวัดร่อนนา
ที่มา: <https://www.mokkalana.com/6181/>

รูปที่ 16 ภาพเด็กที่ขอได้จากสมเด็จ
ลาวทอง
ที่มา: ผู้วิจัย

นอกจากนี้ พระพุทธรูปสตรียังบทบาทในการเป็นที่พึ่งของผู้ศรัทธา โดยเฉพาะการบนบานศาลกล่าว เช่น การขอบุตรต่อสมเด็จเจ้าลาวทอง พบว่ามีประชาชนจำนวนหนึ่งนิยมมาขอพรให้ตนและคู่รักมีบุตร และเมื่อคลอดแล้วก็นำบุตรมาสักการะพระพุทธรูปและนำรูปถ่ายติดไว้ที่ผนังมณฑป นอกจากนี้ประชาชนมีสิทธิอันชอบธรรมใน

การดูแลพระพุทธรูป เสมือนที่เลี้ยงของบุคคลที่มีตัวตนจริง โดยจะเป็นผู้นำในการเปลี่ยนชุด และการถวายเครื่องบวงสรวงในการแก้บน เป็นต้น

3.3 พระพุทธรูปสตรีปริบทอื่น ๆ

พระพุทธรูปสตรีถูกนำมาสร้างอัตลักษณ์ให้แก่ชุมชน เช่น “พระห่อแฉ่” เทศบาลตำบลป่าประจ๊ะ อำเภอชะอวด นำมาเป็นส่วนหนึ่งของคำขวัญว่า “**พระแม่ห่อแฉ่ศักดิ์สิทธิ์** อัญมณีเครื่องชื้อ ข้าวหอมมือสังข์หยด เลิศรสเครื่องแกง แหล่งกำเนิดกุ้งก้ามกราม ลือนามผลไม้” ที่เป็นการสร้างอัตลักษณ์ในการนำเสนอเทศบาลป่าประจ๊ะให้บุคคลภายนอกรู้จัก

ขณะที่ “งานยกขันหมากปฐม” วัดท่าช้าง อำเภอพระพรหม วันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 เป็นงานทำบุญอุทิศถวาย “พระแม่ซุม” (คู่กับพระพ่อสุวรรณ) โดยในงานมีการเชิญชวนองค์กรและบุคคลเป็นคู่บ่าวสาวในงาน และงานดังกล่าวจัดขึ้นในวันวาเลนไทน์ เป็นการตอกย้ำตำนานความรักจากบุคคลที่มีตัวตนจริง และเป็นพระพุทธรูปในเวลาต่อมา

รูปที่ 17 ป้ายประชาสัมพันธ์งานยกขันหมากปฐม

รูปที่ 18 ผ้ายันต์พระแม่เศรษฐี
ที่มา: <http://uauction2.uamulet.com/AuctionDetail.aspx?bid=299&>

รูปที่ 19 เหรียญพระห่อแฉ่
ที่มา: <http://210.1.60.163/auctionc/view.php?aid=21692589>

ที่มา: เพจท่องเที่ยวนครศรีธรรมราช .com/AuctionDetail.aspx?bid=299& qid=132155

นอกจากนี้ “วัดลุงคล” ที่วัดได้จัดสร้างขึ้นให้ประชาชนในพื้นที่เก็บไว้สักการบูชา เช่น ผ้ายันต์พระแม่เศรษฐี วัดร่อนนา เหรียญพระห่อแฉ่ เหรียญสมเด็จพระเจ้าลาวทอง รุ่นแรกปี พ.ศ. 2518 เหรียญพระแม่ซุม วัดท่าช้าง ปี พ.ศ. 2539 เหรียญพระลากวัดพัทเสมอ อำเภอลานสกา เหรียญพระลากวัดจันทร์ พระผงรูปเหมือนพระแม่แก้ว วัดก้างปลา เหรียญพระแม่เศรษฐี วัดร่อนนา และรวมถึงยังมีการนำเอารูปภาพของพระพุทธรูปสตรีมาทำเป็นรูปในปฏิทินอีกด้วย และยังกลายเป็นรูปเคารพบูชาของชาวบ้านที่ได้รับปฏิทินนั้น โดยชาวบ้านจะตัดเอาเฉพาะรูปองค์พระเอาไว้บูชาเมื่อปฏิทินเล่มนั้นมันหมดปีไปแล้ว ลักษณะเช่นนี้เป็นการผลิตซ้ำ (Reproduction) ความเชื่อที่มีต่อองค์พระพุทธรูปทำให้เกิดการแผ่ขยายออกไป ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าระบบความเชื่อในชุมชนยังคงหนักแน่นและเต็มไปด้วยความเชื่อที่มีต่อบทตำนาน และต่อองค์พระพุทธรูปอย่างมีขนาดสาย

4. บทสรุป

ตำนานพระพุทธรูปสตรีที่ปรากฏในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นตำนานประเภทปรัมปรา (myth) ที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลในอดีต โดยเฉพาะการสร้างพระพุทธรูปตัวแทนสื่อสะท้อนให้เห็นเรื่อง “อำนาจ” และบารมีของบุคคล เช่น เศรษฐี หรืออานาภาพแห่งความรัก ซึ่งแสดงออกผ่านความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา ตัวบทตำนานกลุ่มพระพุทธรูปลอยน้ำ โดยเฉพาะ “สมเด็จพระเจ้าลาวทอง” ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นพระพุทธรูปมาจากที่อื่น คือชนชาติลาว ตัวบทตำนานได้แสดงให้เห็นเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องปรอทที่เป็นแร่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และเชื่อว่าเป็นธาตุกายสิทธิ์ที่สามารถเคลื่อนที่เองได้ ขณะที่การแสดงออกถึงความศรัทธา เรื่องการแก้บน ชาวบ้านเองก็แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของชนชาติลาว ด้วยการแก้บนด้วยอาหารอีสาน เป็นต้น

พระพุทธรูปมีบทบาทในการรวมกลุ่มคน โดยเฉพาะเรื่องความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะและการปลูกฝังให้คนในชุมชนเกิดความหวงแหนต่อองค์พระพุทธรูป มิให้โดนโจรกรรมเหมือนบางวัดที่ผู้วิจัยลงไปเก็บข้อมูล นอกจากนี้ได้นำเสนอพระพุทธรูปเพื่อสร้างอัตลักษณ์ให้แก่ชุมชน เช่น การนำชื่อพระพุทธรูปมาเป็นส่วนหนึ่งของคำขวัญชุมชน การจัดงานยกขันหมากปฐมฤกษ์ถวายแด่พระพุทธรูปตามตำนานรักขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ และการจัดสร้างวัดอุดมคตที่เป็นการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมเพื่อต่อยอดความเชื่อต่อตำนาน และความศรัทธาต่ออยู่พระพุทธรูปอย่างไม่ขาดสาย

5. เอกสารอ้างอิง

- จุฬาทิพย์ บุญฤทธิ. (2535). การศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ เรื่องพระนิพนพานโสทร. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้. ภูเก็ตพิงษ์ คงหนู, สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2563.
- ดิดถรณ์ ทิพย์รัตน์. (2558). “พระพุทธรูปทรงเครื่องสกุลช่างนครศรีธรรมราช”. *ดำรงวิชาการ*. 14 (1). 57-78.
- ตำนานพระแม่ขุม-พ่อศรีสุวรรณ ตำนานโศกนาฏกรรมแห่งความรักเมืองพระพรหม. (ออนไลน์), สืบค้น 20 มกราคม 2564. จาก <https://www.mokkalana.com/9444/>
- ทับ บุณนาค. (2558). “รูปหล่อลอยน้ำ” เรื่องจริงที่เล่าไม่หมด. (ออนไลน์) สืบค้น 20 มกราคม 2564. จาก <https://mgronline.com/onlinesection/detail/9580000078086>.
- พยงค์ พรหมชาติ. (2549). *ศึกษาทัศนศิลป์และความเชื่อที่ปรากฏในเรื่องพระเมืองนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ทิพวรรณ ทังมั่งมี. (2560). “การศึกษาคติการสร้างพระพุทธรูป เกสรดอกไม้ศิลปะพม่าในล้านนา เพื่อการสร้างสรรค์พระพุทธปฏิมาพร้อมสมัย”. *วารสารวิจิตรศิลป์*. 8 (2). 1-48.
- พีระวิทย์ ภาลุกะ, สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2563.
- พรศักดิ์ พรหมแก้ว. (2544). *ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือผี กับบทบาททางสังคมของชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธในภาคใต้*. รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ภุริทัต ศรีอร่าม และคณะ. (2560). พระพุทธรูปสำคัญ แนวคิด คุณค่า และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย. เอกสารวิจัย

เสนอต่อมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร.

เล็ก ขาวเผือก, สัมภาษณ์ 14 ธันวาคม 2563.

สิทธิพงศ์ วุฒิวังศ์, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2563.

อ่อนตา ยวนเกิด. (2557). พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงการทำเรือพระบกในอำเภอกาญจนดิษฐ์

จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

การเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาบ่อย่าง

A narration of the historical story by using information technology

in Bo Yang, the old town of Songkhla.

ปิยกุล บุญญาศรีรัตน์^{1*}

Piyakun Bunyasrirat^{1*}

บทคัดย่อ

พื้นที่เมืองเก่าสงขลาบ่อย่าง จังหวัดสงขลาเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ซึ่งนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพราะความโดดเด่นทางศิลปกรรม วัฒนธรรม และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ ซึ่งหากนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ มาบอกเล่าในรูปแบบเทคโนโลยีสารสนเทศเสมือนจริง จะทำให้นักท่องเที่ยวเห็นภาพเสมือนจริง และเปิดประสบการณ์การเยี่ยมชมเมืองเก่าสงขลาให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น โดยอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงด้านสารสนเทศ ที่ยังคงต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และหลักฐานความจริง เพียงแต่นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยเติมเต็มการเล่าเรื่องราวให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: เทคโนโลยีสารสนเทศ, นวัตกรรม, เทคโนโลยีเสมือนจริง

Abstract

Bo Yang, Songkhla's Old Town, Songkhla Province is an important historical that attracts many tourists because of its outstanding art, culture and historical stories. If we are able to illustrate the historical story by using virtual information technology, it will allow tourists to see a virtual image and open the experience of sightseeing the old town city of Songkhla. This will also make it more interesting for the tourists. To achieve the goal, experts, academic personels and evidence have to be integrated with information technology to fulfill more interesting of the story.

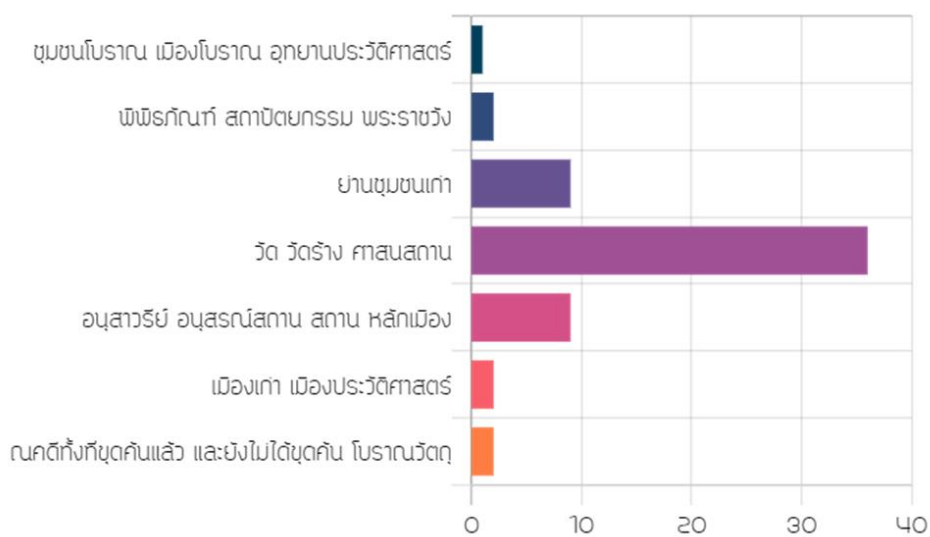
Keywords: Information technology, Innovation, Augmented Reality, Virtual Reality

¹ อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

* Corresponding author, E-mail: piyakun.bu@skru.ac.th

1. บทนำ

จังหวัดสงขลาเป็นอีกหนึ่งจังหวัดของประเทศไทยที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน ตั้งแต่สมัยอยุธยา สืบทอดมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวล้นหลามเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลาเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพราะความโดดเด่นทางศิลปกรรม วัฒนธรรม และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ เมืองสงขลากระแจะแรกตั้งอยู่ที่บริเวณหัวเขาแดง อำเภอสิงหนคร ลักษณะภูมิประเทศเป็นชุมชนโบราณตั้งอยู่บนที่ราบสันทรายเก่า ปราภภูเขื่อนมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาในฐานะเมืองประเทศราชมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น จนกระทั่งถึงปี พ.ศ.2375 รัชกาลที่ 3 ทรงโปรดฯ ให้ย้ายเมืองสงขลาจากฝั่งหัวเขาแดงมายังฝั่งบ่อয়ง ก่อกำแพงเมืองและสร้างศาลหลักเมืองขึ้นในปี พ.ศ. 2385 และได้สืบเนื่องมาจนกลายเป็นเมืองสงขลาในปัจจุบัน เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อয়ง มีลักษณะของสถาปัตยกรรมที่ตั้งอยู่ตามแนวถนนในเมืองเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะสถาปัตยกรรมของตัวอาคารบริเวณนครนอก-นครใน มีความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติและแสดงถึงพัฒนาการทางสังคมอย่างเห็นได้ชัด (กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2561) จากประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน ทำให้เมืองสงขลามีแหล่งศิลปกรรมภายในจังหวัดหลากหลายประเภท ดังข้อมูลสถิติจากรูปที่ 1 ได้แก่ แหล่งศิลปกรรมประเภท วัด วัดร้าง ศาสนสถาน พบว่ามีจำนวนมากที่สุด คือ 36 แห่ง รองลงมาคือ ย่านชุมชนเก่า จำนวน 9 แห่ง และ อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน สถาน หลักเมือง จำนวน 9 แห่ง นอกจากนี้ยังมีแหล่งศิลปกรรมประเภท พิพิธภัณฑสถาน ปตยกรรม พระราชวัง จำนวน 2 แห่ง เมืองเก่า เมืองประวัติศาสตร์ จำนวน 2 แห่ง ทัศนียภาพที่ขุดค้นแล้ว และยังไม่ขุดค้น โบราณวัตถุ จำนวน 2 แห่ง และแหล่งศิลปกรรมที่น้อยที่สุดได้แก่ ชุมชนโบราณ เมืองโบราณ อุทยานประวัติศาสตร์ จำนวน 1 แห่ง

รูปที่ 1 แหล่งศิลปกรรมภายในจังหวัดสงขลา แยกตามประเภท

ที่มา : กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2561

จากข้อมูลสถิติแหล่งศิลปกรรมในจังหวัดสงขลา ไม่ว่าจะเป็นพิพิธภัณฑสถาน ศาสนสถาน ย่านเมืองเก่า วัด หรือน้ำตกย่อมมีประวัติศาสตร์และถูกบันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานไว้ ควรค่าแก่การสืบทอดเรื่องราวอันทรงคุณค่าให้ลูกหลาน หรือนักท่องเที่ยวได้รับทราบ ซึ่งในปัจจุบันมีรูปแบบการนำเสนอเรื่องราวทางประวัติที่หลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการบอกเล่าจากบุคคลในพื้นที่ที่อยู่มานาน การบอกเล่าจากมัคคุเทศน์นำเที่ยว หรือการบอกเล่าเรื่องราวผ่านตัวอักษร ซึ่งการบอกเล่าในรูปแบบนี้แน่นอนว่า ผู้ฟังเรื่องราวย่อมได้อรรถรสในการรับฟัง ได้เห็นถึงอากัปกิริยา แววตา

เสียง และท่าทาง ที่สะท้อนความเป็นเจ้าของบ้านที่ดี แต่หากต่อไปบุคคลเหล่านี้ ไม่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติของเมืองสงขลาได้ แน่แน่นอนว่า สถาปัตยกรรม เรื่องราวความเป็นมาหลายอย่างคงเป็นได้เพียงภาพเล่า ที่บอกเล่าเรื่องราวติดตามฝาผนัง หรือ ภาพเขียน หนังสือ โดยให้นักท่องเที่ยว ลูกหลาน จินตนาการถึงบรรยากาศ และคำพูดทางประวัติศาสตร์เอง ซึ่งอาจทำให้บิดเบือนความเป็นจริงได้

ฉะนั้นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเสมือนจริง เข้ามาช่วยบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ จะเป็นตัวช่วยอย่างหนึ่ง ที่ทำให้นักท่องเที่ยว หรือลูกหลานสามารถรับรู้เรื่องราวได้ด้วยตนเอง และคงไว้ซึ่งเรื่องราวคงเดิม ไม่บิดเบือนไป หรือ แม้กระทั่งบุคคลที่ไม่สามารถเดินทางมาท่องเที่ยว เพราะด้วยสถานการณ์ไวรัสโควิด-19 ก็สามารถเข้ามาท่องเที่ยวสงขลาเมืองเก่าผ่านการท่องเที่ยวเสมือนจริง ที่นำวิวัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศเสมือนจริงเข้ามาผสมผสานบอกเล่าเรื่องราวของเมืองสงขลาได้ ยกตัวอย่าง เช่น กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ได้มีการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเสมือนจริง เพื่อให้บริการข้อมูลความรู้ด้านมรดกศิลปวัฒนธรรมสู่ประชาชนอย่างต่อเนื่องตามแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยการนำเทคโนโลยี AR (Augmented Reality) และ VR (Virtual Reality) มาใช้ในการนำเสนอข้อมูลมรดกวัฒนธรรม เพื่อสร้างความน่าสนใจ โดยการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเสมือนจริง ได้แก่ AR Smart Heritage โดยกรมศิลปากร ซึ่งการท่องเที่ยวโดยใช้ AR Smart Heritage จะเป็นการเปิดประสบการณ์ใหม่สำหรับผู้เที่ยวชมโบราณสถานให้สามารถเห็นรูปแบบสันนิษฐานที่ปรากฏซ้อนทับลงบนโบราณสถานจริง โดยผ่านเทคโนโลยี AR หรือ Augmented Reality ซึ่งผ่านกระบวนการศึกษาค้นคว้าโดย ศ.เกียรติคุณ สันติ เล็กสุขุม เพื่อให้ผู้เข้าชมได้จินตนาการเห็นถึงความรุ่งเรืองและยิ่งใหญ่ของเมืองมรดกโลก ณ โบราณสถานภายในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรีอยุธยา จำนวน 11 แห่ง รวมถึงวัดราชบูรณะ และอุทยานประวัติศาสตร์ที่ได้รับการประกาศเป็นมรดกโลก ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จำนวน 10 แห่ง อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย จำนวน 9 แห่ง และอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร จำนวน 6 แห่ง (กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2561) ซึ่งจุดประสงค์หลักของแอปพลิเคชัน AR Smart Heritage สร้างมาเพื่อให้ผู้ใช้งาน สามารถเข้าใจอดีตของสภาพโบราณสถานและจินตนาการความเป็นมาของสถานที่ต่างๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อที่จะได้คิดวิเคราะห์ต่อไป และเพื่อเข้าใจในคุณค่าของโบราณสถานนั้น ๆ

2. เทคโนโลยีสารสนเทศเสมือนจริง

เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาท และมีความสำคัญกับการดำเนินงานขององค์กรทุกองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน การนำความสามารถของเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาปรับใช้ และเลือกใช้ให้ถูกต้อง จะส่งผลให้การทำงานหรือการดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุประสิทธิผล ไม่เว้นแม้แต่การท่องเที่ยวหรือการบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ด้วยเช่นกัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยจะทำให้ การศึกษาประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องที่น่าสนใจสำหรับคนทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะเยาวชนที่ควรปลูกฝังให้รู้จักรักษา หวงแหน ศิลปะและวัฒนธรรม รู้จักรักหวงแหนความเป็นมาของถิ่นที่อยู่อาศัย องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาและเข้าถึงเหล่านี้จะทำให้เยาวชนสำนึกรักบ้านเกิด รู้จักหวงแหน และร่วมกันพัฒนาบ้านเกิดให้เป็นเมืองที่น่าอยู่ต่อไป

เทคโนโลยี AR (Augmented Reality) และ VR (Virtual Reality) คือ เทคโนโลยีสารสนเทศเสมือนจริงที่องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการนำเสนอสารสนเทศ ไม่ว่าจะเป็นสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การท่องเที่ยว การตลาด ธุรกิจเชิงพาณิชย์ เกมการศึกษา เกมเพื่อความบันเทิง ประวัติศาสตร์ความเป็นมา มรดกวัฒนธรรม เพื่อสร้างความน่าสนใจในการรับข้อมูลข่าวสาร ยกตัวอย่าง เช่น วงการการศึกษา ที่นำเทคโนโลยี AR มาใช้ควบคู่กับการเรียน เพื่อดึงดูดความสนใจ โดยการใช้งานควบคู่กับโทรศัพท์เคลื่อนที่ เมื่อส่องโทรศัพท์เคลื่อนที่ไปยังหน้าของหนังสือที่กำลังศึกษา

ก็จะมีภาพป๊อปอัพเป็นมัลติมีเดียขึ้นมาให้เห็นภาพของสิ่งที่กำลังศึกษาอยู่จริง หรือวงการค้าขาย เช่น การขายเฟอร์นิเจอร์ โดยการนำแคตตาล็อกของเฟอร์นิเจอร์ที่สนใจไปวางไว้ที่มุมที่ต้องการตั้งเฟอร์นิเจอร์นั้นของบ้านแล้วส่องด้วยโทรศัพท์เคลื่อนที่ ก็จะเป็นภาพป๊อปอัพมัลติมีเดียของเฟอร์นิเจอร์นั้นขึ้นมา นอกจากนี้เทคโนโลยี AR ที่นำมาประยุกต์ใช้เพื่อการสื่อสารในหลาย ๆ ด้านแล้ว เทคโนโลยี VR ก็เป็นอีกเทคโนโลยีสารสนเทศเสมือนจริงที่ได้รับความนิยม ผู้ใช้สามารถเข้าไปอยู่ในโลกเสมือนจริง โดยใช้ควบคุมกับจอภาพสวมศีรษะ หรือที่รู้จักกันในชื่อหนึ่งว่า ชุดแว่นตา VR ยกตัวอย่าง เช่น การจำลองสำหรับการฝึกนักบิน หรือเกมส์เพื่อความบันเทิง เป็นต้น ซึ่ง ปวรุตม์ พงศ์พฤตมานนท์, (2563) ได้นิยามความหมายและประเภทของเทคโนโลยีเสมือนจริง ไว้ดังนี้

2.1 เทคโนโลยี AR (Augmented Reality)

2.1.1 ความหมายของเทคโนโลยีเสมือนจริง

AR ย่อมาจาก Augmented Reality คือ การนำเทคโนโลยีมาผสานระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงและความเสมือนจริงเข้าด้วยกัน ด้วยการใช้ระบบซอฟต์แวร์และอุปกรณ์เชื่อมต่อต่างๆ เช่น เว็บแคมคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์อื่นที่เกี่ยวข้อง โดยวัตถุเสมือนที่วางนั้น อาจจะเป็นภาพ วิดีโอ เสียง ข้อมูลต่างๆที่ประมวลผลมาจากคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือหรืออุปกรณ์สวมใส่ขนาดเล็กต่าง ๆ และทำให้เราสามารถตอบสนองกับสิ่งที่จำลองนั้นได้

2.1.2 ประเภทของเทคโนโลยีเสมือนจริง

สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทหลัก ๆ ดังนี้

2.2.1 Marker-Based จะใช้วิธีติดตั้งในใบปลิวหรือวัตถุต่างๆ โดยผู้ใช้งานสามารถดูภาพ 3 มิติได้จากการนำกล้องของ smartphone ไปส่องที่วัตถุนั้น เช่น กระดาษเปล่าที่เมื่อส่องด้วยกล้อง smartphone จะเจอข้อมูลแสดงขึ้นมา

2.2.2 Markerless ผู้ใช้งานสามารถหยิบจับวัตถุมาวางในโลกจริงได้ ผ่าน Application เช่น นำเฟอร์นิเจอร์เสมือนมาวางไว้ที่ห้องก่อนจะไปซื้อมาใช้จริง

2.2.3 Location-Based หากนำกล้อง smartphone ส่องไปยัง Location-Based AR จะแสดงผลข้อมูลของสถานที่นั้นๆอ้างอิงจาก GPS เช่น แสดงป้ายบอกทาง และชื่อถนน

ประหยัด จิระวรพงศ์ (2553, หน้า 190-193) กล่าวว่า AR (Augmented Reality) เป็นเทคโนโลยีใหม่ที่ผสานโลกแห่งความจริง (Real World) กับโลกเสมือน (Virtual World) AR เป็นที่สนใจเป็นลักษณะที่ดูได้โดยตรงและโดยอ้อมในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงซึ่งมีองค์ประกอบของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และระบบเสมือนจริงที่มีความสัมพันธ์กับโลกแห่งความจริงมาก อาจเรียกได้ว่า เป็นสื่อความจริง เพราะทำให้มองเห็นความเป็นจริงที่มีการปรับแต่งอย่างน่าพิศวงด้วยคอมพิวเตอร์ AR ใช้การแสดงผลแบบ real time ปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยี AR มาใช้ ตัวอย่างเช่น

- มีการใช้ AR ในการโฆษณาเพื่อส่งเสริมการตลาด อาทิ Nissan: The 2008 LA Auto Show และการใช้ webcam ให้ผู้ใช้เข้าถึงผลิตภัณฑ์

- ใช้ AR ในการแพทย์ เช่นการผ่าตัดที่ซับซ้อนทำให้เห็นส่วนที่ต้องการได้ง่ายและมีความชัดเจนเพื่อสะดวกในการปฏิบัติโดยเฉพาะได้แก่ภาพเสมือนจาก x-ray หรืออัลตราซาวด์ให้เห็นในเวลา (real time) ที่กำลังปฏิบัติการตามต้องการ

- ใช้เป็นเครื่องช่วยกำหนดทิศทางทำงาน (navigation devices) ในด้านต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งงานอุตสาหกรรม การทหาร การเดินเรือ และการจราจร เป็นต้น AR จะช่วยให้มีปฏิสัมพันธ์และการมองเห็นสิ่งต่างๆอย่างสมบูรณ์

- ใช้ในงานบันเทิงและการศึกษา AR สามารถทำให้เห็นวัตถุเสมือนในพิพิธภัณฑ์งานนิทรรศการอุทยานเสมือนและเกมส์ (AR Quake) เป็นต้น

2.2 การจำลองภาพเสมือนจริง VR (Virtual Reality)

2.2.1 ความหมายของภาพจำลองเสมือนจริง

VR ย่อมาจาก Virtual Reality คือ การจำลองภาพให้เสมือนจริงแบบ 360 องศา ซึ่งเทคโนโลยีนี้จะต้องใช้ควบคู่ไปกับอุปกรณ์สำคัญ นั่นก็คือ แว่นตา VR โดยผ่านการรับรู้ของเรา ไม่ว่าจะเป็นการมองเห็น เสียง การสัมผัส หรือแม้กระทั่งกลิ่น และทำให้เราสามารถตอบสนองกับสิ่งที่จำลองนั้นได้

ตัวอย่างการนำเทคโนโลยี VR ใช้ในปัจจุบันมี ดังนี้ (ปวรุตม์ พงศ์พัฒนานนท์, 2563)

- ใช้ในการเล่นเกมส์ เช่น เกมส์แนว FPS (จำพวกยิงปืน) จะป็นจำลองให้ถือปืนในระหว่างเล่น และตัวจำลองการเดินและวิ่งที่ผูกติดตัวเราไว้ คล้ายๆกับ Treadmill
- ใช้ในการจำลองการฝึกขับเครื่องบินของกัปตัน
- ใช้ในการจำลองการฝึกหัดทางทหาร เช่น การกระโดดร่ม โดยจะต้องใช้อุปกรณ์เสริมเป็นชุดกระโดดร่มจริง และ อุปกรณ์ที่รั้งตัวให้สูงจากพื้น
- ใช้ในการสวมเพื่อจำลองห้องที่มีการตกแต่งแล้ว (บริษัทอสังหาริมทรัพย์บางรายมีการใช้เทคโนโลยีนี้ในการโครงการใหม่เพื่อช่วยให้อ้างอิงจากสถานที่จริงได้ง่ายขึ้น)

3. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี AR และ VR ในการเล่าเรื่องทางประวัติศาสตร์

จากความหมายและตัวอย่างการนำเทคโนโลยี AR และ เทคโนโลยี VR มาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารประเภทต่าง ๆ ทำให้สื่อสารข้อมูลสารสนเทศขององค์กรนั้น ๆ มีความน่าสนใจและสามารถเข้าถึงผู้ที่สนใจได้มากยิ่งขึ้น สำหรับการเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบันได้มีพิพิธภัณฑ์ นำเทคโนโลยี AR และ เทคโนโลยี VR มาประยุกต์ใช้ เช่น

พิพิธภัณฑ์แห่งชาติสิงคโปร์มีการปรับใช้เทคโนโลยีสารสนเทศประเภท AR (Augmented Reality) มาช่วยแสดงข้อมูลและภาพต่างๆในแต่ละจุด ตัวอย่างเช่น เมื่อยกมือถือส่องโครงกระดูกปลาฉลาม ผู้เข้าชมจะเห็นคลิปปลาฉลามตัวเต็ม ๆ ซ่อนอยู่แล้วว่ายน้ำกับส่งเสียงร้องในจอ พร้อมรายละเอียดอื่น ๆ ให้เลือกกดอ่าน ดังรูปที่ 2 และ รูปที่ 3 ตามลำดับ

รูปที่ 2 รูปแสดงโครงกระดูกปลาฉลาม จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ “National Museum of Singapore”

ที่มา : Digital Age Magazine, 2560

รูปที่ 3 รูปแสดงปลาวาฬเสมือนจริง จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ “National Museum of Singapore”

ที่มา : Digital Age Magazine, 2560

นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑ์อีกหลายแห่งที่นำ AR เข้ามาปรับใช้สำหรับบอกเล่าเรื่องราว โดยให้ผู้เข้าชมสแกนผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือสวมแว่นสามมิติ ซึ่งผู้เข้าชมจะเห็นเรื่องราวซ้อนขึ้นมา หรือนำมาช่วยเล่าขยายความเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ การละเล่น ศิลปะและวัฒนธรรม หรือการดำรงชีวิตของคนเมื่อสมัยก่อน ซ้อนลงไปบนวัตถุโบราณจริง เป็นต้น

การเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของไทย เช่น หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ได้ผลิตหนังสือพิมพ์ฉบับพิเศษ “เฉลิมราชสมบัติรัชกาลที่ ๑๐” ฉบับประจำวันที 4 พฤษภาคม 2562 โดยรวบรวมพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ พระบรมฉายาลักษณ์ และการสืบราชสมบัติแห่งราชวงศ์จักรี และนำเทคโนโลยี AR มาใช้ร่วมกับการอ่านหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ทำให้ผู้อ่านสัมผัสถึงอรรถรสทั้งภาพ แสง สี เสียงที่มีทั้งคลิปวิดีโอภาพ กราฟิก 3 มิติ และ Immersive Graphic มาช่วยขยายความเนื้อหาให้เห็นภาพและทรงคุณค่ามากยิ่งขึ้น หรือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับพิเศษ ฉบับวันนี้ “20 มกราคม 2560 ฉบับพิเศษ 100 วัน น้อมอาลัยในหลวงภูมิพล” ฉบับนี้ได้บรรยายถึงพระราชกรณียกิจของพ่อหลวงรัชกาลที่ 9 มีไอคอน AR ที่ภาพบางภาพด้วย โดยสามารถใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ส่อง แล้วจะมองเห็นวิดีโอหรือแกลเลอรีภาพกราฟิก 3 มิติ ปรากฏขึ้น

จังหวัดสงขลา เป็นเมืองประวัติศาสตร์ มีเรื่องราวสืบต่อกันตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ มีการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดี โบราณสถาน โบราณวัตถุ มีชุมชนและเมืองเก่าแก่ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปะพื้นบ้านเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ซึ่งถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญแหล่งหนึ่งในประเทศไทยที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา พิพิธภัณฑ์สถานธรรมชาติวิทยา 50 พรรษา สยามบรมราชกุมารี หรือ ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อียง เป็นต้น หากแหล่งเรียนรู้เหล่านี้ สามารถนำเทคโนโลยี AR และเทคโนโลยี VR มาประยุกต์ใช้ในการเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เช่น ถนนนครนอก ถนนนครใน และถนนนางงาม ที่มีเรื่องราวความเป็นมาและสถาปัตยกรรมทรงคุณค่า หากประยุกต์นำ AR และ VR มาใช้ เช่น ภาพการค้าขายสมัยก่อน เมื่อส่องโทรศัพท์ไปก็เห็นป้อปอัพ มัลติมีเดียขึ้นมา หรือการใช้ VR จำลองโลกเสมือนจริง ให้ผู้ที่สนใจได้จำลองตนเองว่ากำลังเดินอยู่ที่ ถนนนครนอก ถนนนครใน หรือถนนนางงาม ซึ่งจะทำให้มีความน่าสนใจและสามารถจูงใจให้คนมาเที่ยวจังหวัดสงขลาและศึกษาประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้น

3. สรุป

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาประยุกต์ใช้ในการบอกเล่าเรื่องในปัจจุบันถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ทำให้ผู้คนเห็นภาพเสมือนจริงมากยิ่งขึ้น ฉะนั้น การเล่าเรื่องราวทางประวัติในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาบ่อยาง ควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาปรับใช้ เช่น ภาพวาดบนฝาผนังย่านเมืองเก่า เมื่อนำโทรศัพท์ส่องก็จะเห็นเรื่องราว การดำรงชีวิตของผู้คนสมัยนั้น อย่างไรก็ตามเบื้องหลังการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศนั้น ต้องใช้ทั้งการสร้างสรรค์กราฟิก และการถ่ายภาพวัตถุจริงในหลากหลายมุม เพื่อนำมาผสานกันด้วย แต่ถึงอย่างไรการปรับรูปแบบการเล่าเรื่องราวทางประวัติ ยังคงต้องให้ความสำคัญกับ "หลักฐานของจริง" เหมือนเดิม เพียงแต่นำ เทคโนโลยี AR และ เทคโนโลยี VR มาช่วยเติมและสร้างประสบการณ์การเยี่ยมชมย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยางให้น่าสนใจมากขึ้น

4. เอกสารอ้างอิง

- กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม. (2018). *ข้อมูลสถิติแหล่งศิลปกรรมภายในจังหวัดสงขลา แยกตามประเภท*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2563, จาก <http://culturalenvi.onep.go.th/site/detail/4831>.
- “กรมศิลป์ใช้เทคโนโลยี AR และ VR สร้างประสบการณ์พิเศษให้ผู้ชมมรดกโลก ‘อยุธยา-สุโขทัย’”. (2563). สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2563, จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/87325>.
- ปวรุตม์ พงศ์พุดผานนท์. (2563). *AR และ VR คืออะไรและมีประโยชน์อย่างไร*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2563, จาก <https://km.cc.swu.ac.th/archives/1930>.
- ประหยัด จิระวรพงศ์. (2553). “เทคโนโลยีผสมผสานความจริงเสมือน AR:AUGMENTED REALITY”. *ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 12(3). 189-194.
- วิวิศนา อับดุลราฮิม. (2021). “เที่ยวไทยในเมืองโบราณ 3 มิติ กับเทคโนโลยี AR และ VR ผ่าน AR Smart Heritage”. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2563, จาก https://www.sarakadeelite.com/arts_and_culture.
- Azuma, R. A survey of Augmented Reality Presence: Teleoperators and Virtual Environments, pp.355-385, August 1997.
- Digital Age Magazine. (2560). “พิพิธภัณฑ์แห่งชาติสิงคโปร์ นำ AR มาใช้เพิ่มภาพและข้อมูลประกอบ”. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2563, จาก <http://www.digitalagemag.com/>.

การออกแบบและพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา ด้วยกระบวนการคิดเชิง

ออกแบบ กรณีศึกษากลุ่มแม่บ้านป่าตึงเหนือสามัคคี อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

Design and Development of training package Lanna Lantern Wisdom By Design Thinking

Process: A Case Study of Pha Tueng Neua Samakhkhi's House Wife Group,

Mae Tha, Lamphun

พบบสันต์ ดีไชย^{1*}, นีรมล ประเสริฐพงศ์กุล² และภฤศพงษ์ เพชรบุล¹

Phobson Tichai^{1*}, Niramol Prasertphongkun² and Prudsaphong Petchbul¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อออกแบบและพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ 2) เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้สามารถเพิ่มมูลค่าและรายได้มากขึ้น และ 3) เพื่อส่งเสริมและสืบสานภูมิปัญญาล้านนา เป็นการวิจัยแบบพัฒนาตามหลักการและกระบวนการคิดเชิงออกแบบ และการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน โดยทำการประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพของชุดฝึกปฏิบัติ จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน และกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวงานเทศกาลโคมแสนดวง จังหวัดลำพูน จำนวน 80 ราย ซึ่งจากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ซื้อชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนาไปนั้น ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง อายุ ตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป ที่เดินทางมาจากกรุงเทพฯ มีเหตุผลในการซื้อเพื่อนำไปเป็นของขวัญให้บุตรหลาน และผลการประเมินความเหมาะสม จากผู้ทรงคุณวุฒิ อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย 4.52 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.23 ผลการประเมินคุณภาพด้านเนื้อหา ด้านการออกแบบ จากกลุ่มตัวอย่าง อยู่ในระดับ มีค่าเฉลี่ย 4.36 และ 4.39 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.13 และ 0.22 ตามลำดับ อีกทั้งจากผลการคำนวณพบว่าผลิตภัณฑ์สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับกลุ่มฯ 52%

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่น, โคมล้านนา, จังหวัดลำพูน, กระบวนการคิดเชิงออกแบบ

Abstract

The main objectives of the paper are to design and develop a set of Lanna Lantern Practical kits under design thinking process, to upgrade the local products in more value added and income, and to promote and support the Lanna Wisdom. This research was applied in design thinking process and local anticipatory action research. The quality and effectiveness factors were used for the assessing by 5 experts and 80 tourists who visited Lamphun Lanna Lantern Festival. As the results showed that most of respondent was female at over 45 years old. They mostly came from Bangkok. The buying reason was for souvenir or present to their family.

¹ อาจารย์ หลักสูตรเทคโนโลยีการพิมพ์และบรรจุภัณฑ์ คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

² นักวิจัย ศูนย์ความเป็นเลิศด้านไมซ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

* Corresponding author, E-mail: Phobson.tichai@gmail.com

The appropriate evaluation results from expertise showed excellent in average at 4.52, SD at 0.23. Lastly, the content evaluation results respectively at 4.36 and 4.39 in average and SD 0.13 and 0.22. Also, from the results it was found that the product could generate 52% more points for the group.

Keywords : Local wisdom, Lanna Lantern, Lamphun, Design thinking

1. บทนำ

โคมแขวนล้านนาเป็น โคมบูชาพระที่มีมาแต่โบราณและทำด้วยมือทุกชิ้น ถือว่าเป็นงานศิลปะชนิดหนึ่ง เพราะต้องทำด้วยความบรรจง ประดับลวดลายต่าง ๆ แบบทางภาคเหนือลงไป มีหลายรูปแบบ รูปทรง เช่น โคม บาทรพระ โคมดาว โคมตะกร้า โคมพระอาทิตย์ ในอดีตประเพณีการจุดโคมไฟมักมีเฉพาะในพระราชสำนัก และ บ้านของเจ้านายชั้นผู้ใหญ่เท่านั้น ชาวล้านนาจึงใช้โคมไฟในฐานะของใช้ในครัวเรือนและสำหรับใช้ในพิธีกรรมเท่านั้น ปัจจุบันถูกนำมาใช้ ประดับ ตกแต่งอาคารบ้านเรือนเพื่อความสวยงาม และสร้างความเป็นสิริมงคลให้แก่เจ้าของ บ้าน ซึ่งสำหรับชาวล้านนาเชื่อกันว่า การจุดโคมไฟ นำความเจริญและความสุขมาให้กับคนในครอบครัว อีกทั้งยังมีความเชื่อว่า เกิดมาชาติหน้าจะเป็นบุคคลที่มีความฉลาดเฉลียว เปรียบดั่งแสงของเปลวไฟที่ลุกโชติช่วงท่ามกลาง ความมืดมิด โดยเฉพาะหลังเทศกาลวันออกพรรษา ช่วงปลายฝนต้นหนาว เป็นสัญญาณว่าได้ถึงเวลาของเทศกาลยี่เป็งแล้ว ชาวล้านนาต่างพากันเตรียมเครื่องไทยทานแล้วพากันไปทำบุญที่วัด บรรดาเหล่าผู้เฒ่าถือโอกาส ไปอน ค้างที่วัดเพื่อฟังธรรมโคมไฟกับประเพณียี่เป็ง

ปัจจุบันโคมล้านนาได้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นอีกชนิดหนึ่งของจังหวัดลำพูน ที่สามารถสร้างรายได้เข้าสู่ ชุมชน ทำให้มีอาชีพทำกิน อีกทั้งยังเป็นการสืบสานงานศิลปวัฒนธรรมแบบโบราณ เพื่อให้คงอยู่ ซึ่งกลุ่มแม่บ้านป่า ตึงเหนือ สามัคคี ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ก็เป็นหนึ่งในผู้ผลิตโคม เพื่อใช้ในงานวัดประจำปี และมีชาวบ้านในชุมชนร่วมกันทำบุญถวายวัดเป็นจำนวนมาก ผลจากการจำหน่ายในครั้งนั้น ประกอบกับจังหวัดลำพูน ได้จัดเทศกาลโคมแสนดวง ซึ่งเป็นหนึ่งในกิจกรรมของงานประเพณีลอยกระทงจังหวัดลำพูน เพื่อเป็นการสักการบูชา พระนางจามเทวี และเพื่อเป็นการสักการบูชาพระพุทธเจ้าในวันเพ็ญเดือนสิบสอง ส่งผลให้ทางกลุ่มได้มียอดสั่งซื้อ เพิ่มขึ้น จึงได้ผลิตเพิ่มจำนวนมากขึ้นตามที่ตลาดต้องการเพื่อจำหน่ายให้ลูกค้าทั้งในพื้นที่ และลูกค้าที่เป็น นักท่องเที่ยว

จากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูล ทางผู้วิจัยพบว่า ทางกลุ่มฯ มีความต้องการที่จะพัฒนาสินค้าให้มีจุดเด่นที่ แตกต่างจากผู้ผลิตรายอื่น ๆ และพบว่าปัญหาจากการจำหน่ายคือเรื่องบรรจุภัณฑ์สำหรับลูกค้า/นักท่องเที่ยวที่ต้อง เดินทางโดยเครื่องบิน มีความต้องการซื้อโคมล้านนาไปเป็นของขวัญให้กับเพื่อน หรือญาติ ซึ่งเดิมทางกลุ่มใช้ ถุงพลาสติกสีใสแบบมีหูหิ้ว ทำให้ลูกค้าไม่สะดวกต่อการใช้งาน โคมอาจฉีกขาดหรือบุบระหว่างเดินทางได้ เพราะทำ จากโครงไม้ไผ่เหลาแบบบางห่อหุ้มด้วยกระดาษสาหรือผ้า ประกอบกับลูกค้ามีความชื่นชอบกิจกรรมทำโคม ที่มักจะ จัดควบคู่ไปกับการจำหน่ายโคม ทางกลุ่มชุมชนและผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นตรงกันว่าควรพัฒนาหรือยกระดับภูมิ ปัญญาท้องถิ่นของล้านนาให้ผู้คนเข้าถึงง่าย นอกจากจะช่วยสืบสานภูมิปัญญาแล้ว ยังเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับ ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาในรูปแบบใหม่ที่ยังคงอัตลักษณ์ล้านนาเอาไว้ด้วย

รูปที่ 1 : การลงพื้นที่ศึกษาและรวบรวมข้อมูล ณ กลุ่มแม่บ้านป่าตึงเหนือสามัคคี อ.แม่ทา จ.ลำพูน
ที่มา : ถ่ายภาพโดย นายพอสันต์ ติไชย เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2563

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อออกแบบและพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ
- 2.2 เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้สามารถเพิ่มมูลค่าและรายได้มากขึ้น
- 2.3 เพื่อส่งเสริมและสืบสานภูมิปัญญาล้านนา

3. แนวคิดอละทฤษฎี

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา

“ภูมิปัญญาท้องถิ่น” เป็นคำที่ใช้ในความหมายที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Local wisdom” หรือบางครั้งเราเรียกว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” (Indigenous knowledge) หมายถึง สิ่งที่เป็นองค์ความรู้ของชาวบ้านที่เกิดจากการสั่งสม สะสม สามารถคิดเอง ทำเอง เป็นความรู้แบบองค์รวม สามารถถ่ายทอดได้ มีความเชื่อมโยงบูรณาการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุขหรือป้องกันและแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นได้ ภูมิปัญญาเป็นสินทรัพย์ของประชาชนและชุมชนที่มีการสั่งสมทุนทางปัญญา ความรู้ วัฒนธรรม ทักษะฝีมือธรรมชาติของชุมชน ความสงบ วิถีชีวิต วัสดุตามธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานหรือทุนทางสังคมของชุมชน เพราะเป็นสิ่งที่ได้รับการสร้างและสืบทอดต่อ ๆ มาเป็นสมบัติของคนในชุมชนซึ่งมีอยู่มาก สิ่งที่จะต้องเร่งทำในวันนี้ คือ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น รักษาภูมิปัญญาเดิมของไทยแล้วต่อยอดภูมิปัญญาด้วยวิทยาการและความรู้สมัยใหม่ เพื่อให้พื้นฐานของไทยแข็งแกร่งและอยู่รอดได้อย่างมั่นคง (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2547)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular wisdom) เป็นองค์ความรู้ความสามารถที่ชาวบ้านที่สั่งสมสืบทอดกันมาเป็นศักยภาพหรือเกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราที่ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์ จนเกิดปัญหาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะ หลาย ๆ เรื่องโดยไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่างๆ จึงจัดเป็นพื้นฐาน ขององค์ความรู้สมัยใหม่ ที่จะช่วยในการเรียนรู้การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิต (กรมวิชาการ, 2538)

แนวคิดเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้เกิดขึ้นจากข้อจำกัดของการพัฒนาในอดีตที่ไม่ให้ความสำคัญกับองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น และการละเลยระบบวัฒนธรรม และเศรษฐกิจฐานราก ภูมิปัญญาจึงมี

ลักษณะคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมคือ เป็นสิ่งที่ไม่คงที่ (Dynamics) มีความหลากหลาย (Differentiation) และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญสองประการคือ

1. ส่วนที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ผลผลิตทางภูมิปัญญา เช่น ผ้าทอ งานจักสาน
2. ส่วนที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ระบบคิด ความเชื่อ ทศนคติและค่านิยม

ฉะนั้น ภูมิปัญญาจึงอาจกล่าวได้ว่า เป็นการผสมผสานอย่างมีบูรณาการระหว่างระบบคิดและศักยภาพของมนุษย์ในแต่ละสังคม (พีชรินทร์ สิริสุนทร, 2547)

วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแบ่งได้เป็น 2 วิธี คือการถ่ายทอดโดยตรง ซึ่งมักถ่ายทอดโดยการบอกเล่าจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ทั้งที่ถ่ายทอดเป็นภาษาพูดและเป็นลายลักษณ์อักษร และการถ่ายทอดโดยอ้อม ซึ่งทำได้ในรูปของความบันเทิงต่าง ๆ เช่น ภาพวาด สถาปัตยกรรม คำร้องลิเก ลำตัด และคติชาวบ้านต่าง ๆ เป็นต้น (วัชรวัชร งามละม่อม, 2558)

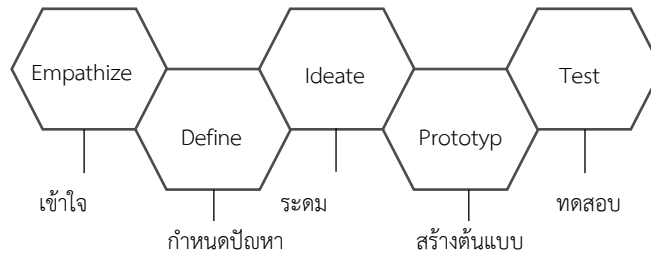
3.2 แนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking)

กระบวนการคิดเชิงออกแบบ เป็นอีกหนึ่งกรอบแนวคิดที่สามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาหรือสร้างมูลค่าให้กับผลงาน โดย Design Thinking Process ที่ถูกพัฒนาขึ้นโดย Hasso Plattner Institute of Design (Stanford d.school) แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด โดยเริ่มจากการทำความเข้าใจกับปัญหา และความต้องการ ของผู้ใช้อย่างลึกซึ้ง จากนั้นจึงระดมสมองสร้างสรรค์ความคิดหรือแนวทางจากกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทาง ความคิด ลงมือการสร้างคุณค่าหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อนำไปทดสอบ หรือทดลองนำเสนอให้กับผู้ใช้หรือกลุ่ม (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2563)

หลักการของ Design Thinking ของ D.School, Stanford university มี 5 ขั้นตอน ที่สำคัญคือ

1. เข้าใจ (Empathize) เป็นการทำความเข้าใจต่อผู้ใช้งานหรือกลุ่มเป้าหมาย โดยเอาใจเขามาใส่ใจเรา สิ่งสำคัญนั้นจะต้องเข้าใจกลุ่มเป้าหมายก่อน ในการค้นหาปัญหาของผู้ใช้งาน อาจเริ่มจากการสังเกต สัมภาษณ์ เป็นต้น
2. นิยาม (Define) การสังเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนนี้จะเป็นการอธิบายปัญหาของผู้ใช้งาน มีปัญหาอย่างไร ปัญหาที่แท้จริงคืออะไร เพื่อที่จะนำไปแก้ไขปัญหา
3. สร้างสรรค์ (Ideate) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสำคัญ ในการระดมสมองหรือหาไอเดียเพื่อแก้ไข ปัญหา โดยเน้นการหาแนวคิดในการแก้ปัญหาให้มากที่สุด เมื่อได้วิธีแก้ไขปัญหาให้วิเคราะห์ต่อว่าวิธีไหนเป็นวิธีที่ดีที่สุด หรือนำลองใช้มากที่สุด
4. สร้างต้นแบบ (Prototype) การสร้างแบบจำลองของสินค้าหรือบริการ หรือการสร้างต้นแบบ เพื่อให้ผู้ใช้งานหรือกลุ่มเป้าหมายทดสอบ ซึ่งแบบจำลองที่ดีจะต้องช่วยแก้ปัญหาของผู้ใช้งานหรือตอบโจทย์ผู้ใช้งาน
5. ทดสอบ (Test) เป็นการทดสอบ โดยเอาแบบจำลองที่สร้างขึ้นมาทดสอบกับกลุ่มเป้าหมาย และการทดสอบกับผู้ใช้งาน จะต้องมีการเก็บข้อมูล ข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากนั้นนำมาวิเคราะห์และ แก้ไข ปรับปรุง สินค้า/บริการต่อไป

รูปที่ 2 : หลักการของกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking)

ที่มา : ปรับปรุงจาก D.School, Stanford university

3.3 ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างชุดฝึกปฏิบัติ

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของชุดฝึกไว้ว่า หมายถึงแบบฝึกหัดหรือ ชุดการสอนที่เป็นแบบ ฝึกที่ใช้เป็นตัวอย่างปัญหาหรือคำสั่งที่ตั้งขึ้นให้นักศึกษาฝึกตอบ ในขณะที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาประถมแห่งชาติ ก็ได้ให้ความหมายของชุดฝึกไว้ว่าเป็นสื่อการสอนประเภทหนึ่ง สำหรับนักศึกษาปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและมีทักษะเพิ่มขึ้นส่วนใหญ่ชุดฝึกทักษะจะอยู่ที่ท้ายบทเรียนของหนังสือเรียน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

ชุดฝึกที่ดี มีองค์ประกอบหลายประการ ดังนี้

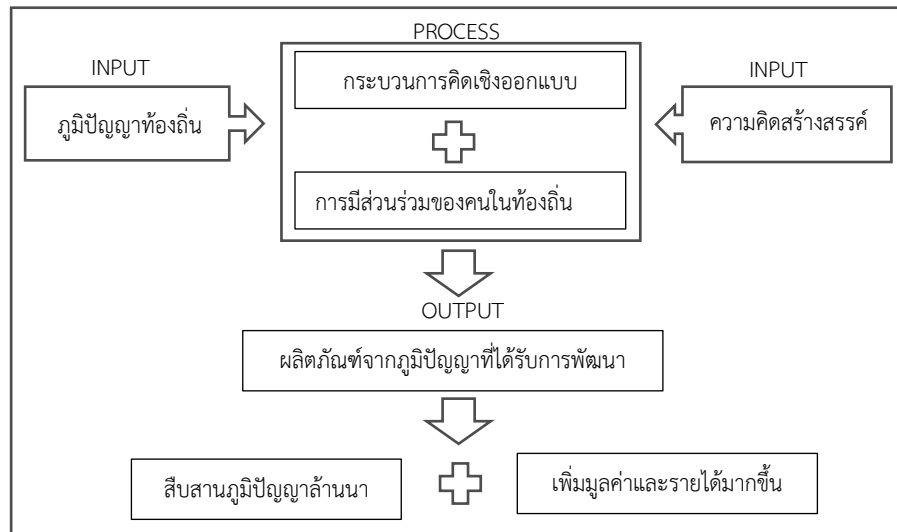
- 1.เกี่ยวข้องกับบทเรียนที่เรียนมาแล้ว
- 2.เหมาะสมกับระดับวัยละความสามารถของเด็ก
- 3.มีคำชี้แจงสั้นๆที่จำทำให้เด็กเข้าใจวิธีทำได้ง่าย คำชี้แจงหรือคำสั่งสั้น กระชับรัด
- 4.ใช้เวลาที่เหมาะสม คือ ไม่ใช่เวลานานหรือเร็วจนเกินไป
- 5.เป็นที่น่าสนใจและท้าทายให้แสดงความสามารถ (วลี สุมิพันธ์, 2530)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) มุ่งเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาชาวบ้านของล้านนา โดยให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมวิจัย เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการวิจัย ผ่านเครื่องมือกระบวนการคิดเชิงออกแบบ ตั้งแต่การกำหนดปัญหา การดำเนินการ การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนหาแนวทางในการแก้ปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรม และนำไปทดลองใช้ ทดสอบ ทำใหม่จนกว่าจะได้ผลการพัฒนาที่เกิดประสิทธิภาพ

4.1 กรอบแนวคิด

รูปที่ 3 : แผนผังการแสดงกรอบแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย

ที่มา : พบสันต์ ติไชย, นิรมล ประเสริฐวงศ์กุล และภฤศพงค์ เพชรบุล

4.2 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.2.1 ประชากร

- ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการออกแบบและภูมิปัญญาท้องถิ่น, ผู้ประกอบการ, ผู้เชี่ยวชาญผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจังหวัดลำพูน

- กลุ่มนักท่องเที่ยวงานเทศกาลโคมแสนดวงที่เมืองลำพูน ประจำปี 2563

4.2.2 กลุ่มตัวอย่าง

- ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการออกแบบ จำนวน 3 ท่าน, ผู้ประกอบการ จำนวน 1 ท่าน, ผู้เชี่ยวชาญผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจังหวัดลำพูน จำนวน 1 ท่าน

- กลุ่มนักท่องเที่ยวงานเทศกาลโคมแสนดวง จังหวัดลำพูน ที่สนใจและซื้อชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา จำนวน 80 ราย

4.3 การสร้างชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา

การสร้างชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา มีขั้นตอนการออกแบบดังนี้

4.3.1 กำหนดแนวคิดการออกแบบ

ชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา มีแนวคิดที่จะออกแบบให้โคมล้านนา สามารถนำกลับไปทำเองที่บ้านได้อย่างง่าย และมีขนาดกะทัดรัดสะดวกต่อการเดินทาง หรือการขนส่ง และเพื่อเป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาล้านนาให้คนทุกเพศ

ทุกวัยเข้าถึงผลิตภัณฑ์พื้นบ้านในรูปแบบใหม่แต่ยังคงอัตลักษณ์เดิมไว้ โดยเลือกถ่ายทอดการทำโคมล้านนาผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อใช้งานประกอบกับวัสดุอุปกรณ์ใน set ชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา จำนวน 2 ชิ้น ได้แก่

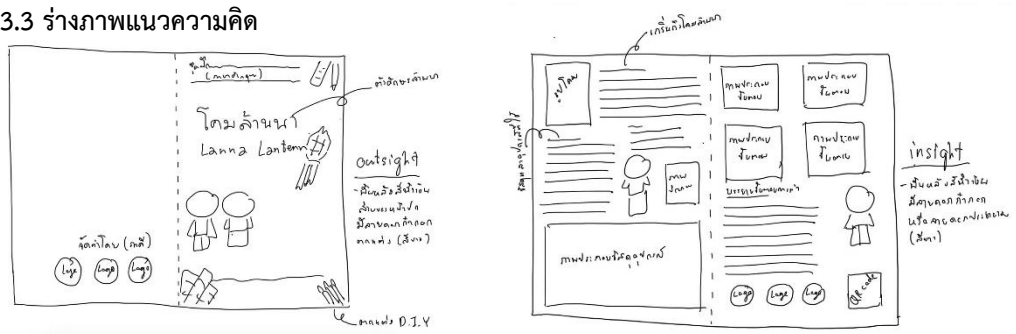
1. คู่มือประกอบการฝึกทำโคมล้านนา
2. ภาพคลี่ต้นฉบับโคมล้านนา

4.3.2 กำหนดประเภทสื่อสิ่งพิมพ์

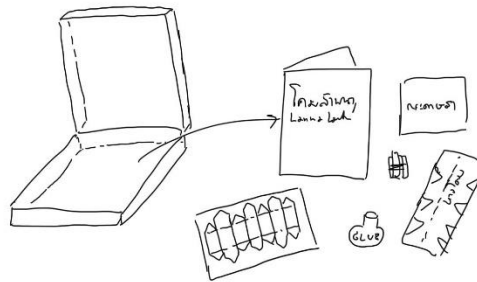
การสร้างชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา ทางทีมผู้วิจัยได้เลือกสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทแผ่นพับแบบพับมุงหลังคา ขนาด A5 ใช้ระบบพิมพ์ดิจิทัล 4 สี สำหรับคู่มือประกอบการฝึกทำโคมล้านนา เนื่องจากมีขนาดเหมาะสมกับเนื้อหาที่ไม่มากเกินไป สามารถบรรจุลงในบรรจุภัณฑ์ได้ ตรงความต้องการของกลุ่มฯที่จะให้ลูกค้าสะดวกต่อการซื้อกลับบ้าน หรือเป็นของฝาก

4.3.3 ร่างภาพแนวความคิด

รูปที่ 4 : ภาพร่างคู่มือประกอบการฝึกทำโคมล้านนา

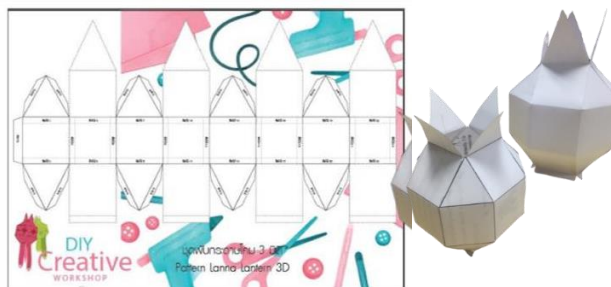
ที่มา : ร่างแบบโดย นิรมล ประเสริฐพงศ์กุล

รูปที่ 5 : ภาพร่างชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา

ที่มา : ร่างแบบโดย นิรมล ประเสริฐพงศ์กุล

4.3.4 จัดทำอาร์ตเวิร์ค

รูปที่ 6 : อาร์ตเวิร์คภาพคลี่ต้นฉบับโคมล้านนา

ที่มา : จัดทำด้วยโปรแกรม Illustrator CC โดย พบสันต์ ดีไชย

รูปที่ 7 : การออกแบบชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา ด้านนอก (ซ้าย) - ด้านใน (ขวา)

ที่มา : จัดทำด้วยโปรแกรม Illustrator CC โดย พบสันต์ ติไชย

4.4 การสร้างแบบประเมิน

การวิจัยเรื่องการออกแบบและพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ ผู้วิจัยได้จำแนกเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ไว้ดังนี้

- 1) แบบประเมินความเหมาะสมด้านเนื้อหาและด้านการออกแบบของชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา จากผู้เชี่ยวชาญ
- 2) แบบประเมินคุณภาพของชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา จากกลุ่มตัวอย่าง

แบบประเมินเป็นแบบสอบถาม 5 ระดับ มีระดับคะแนน

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบวิเคราะห์เอกสาร โดยศึกษา รวบรวม วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสรุปข้อมูล

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประเมินความเหมาะสมของเนื้อหาและการออกแบบของชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน

- อาจารย์พัชราภา ศักดิ์โสภิน อาจารย์ประจำหลักสูตรเทคโนโลยีการพิมพ์และบรรจุภัณฑ์ มทร.ล้านนา
- อาจารย์ปลุกเกษม ชูตระกูล อาจารย์ประจำหลักสูตรเทคโนโลยีการพิมพ์และบรรจุภัณฑ์ มทร.ล้านนา
- อาจารย์อเนก อิศระมงคลพันธุ์ อาจารย์ประจำหลักสูตรเทคโนโลยีการพิมพ์และบรรจุภัณฑ์ มทร.ล้านนา
- นางบำเพ็ญ เมืองมูล ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน จังหวัดลำพูน
- นางวรรณพร ตาพงศ์ ผู้ประกอบการพรสวรรค์ โคมล้านนา จังหวัดลำพูน

และการประเมินคุณภาพฯ จากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นกลุ่มลูกค้าที่ซื้อจริง จำนวน 80 ราย พร้อมข้อเสนอแนะ

4.4 วิธีการศึกษาและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมด้านเนื้อหาและด้านการออกแบบของชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา จากผู้เชี่ยวชาญ

ตอนที่ 2 ผลการประเมินคุณภาพของชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา จากกลุ่มตัวอย่าง

5. ผลการวิจัย

การศึกษางานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อออกแบบและพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติภูมิปัญญาโคมล้านนา จังหวัดลำพูน 2) เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้สามารถเพิ่มมูลค่าและ ช่องทางการตลาดมากขึ้น 3) เพื่อส่งเสริมและสืบสานภูมิปัญญาล้านนา ซึ่งข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นข้อมูลปฐมภูมิจากการเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มตัวอย่าง โดยผลการศึกษสามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 : ผลการประเมินความเหมาะสมด้านเนื้อหาและด้านการออกแบบของชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ราย

ตอนที่ 2 : ผลการประเมินคุณภาพของชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 80 ราย

5.1 ผลการประเมินความเหมาะสมด้านเนื้อหาและด้านการออกแบบของชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ราย

ตารางที่ 1 : ผลการประเมินความเหมาะสมด้านเนื้อหาของชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา จากผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ (N = 5)

รายการประเมิน	ท่านที่ 1(x ₁)	ท่านที่ 2(x ₂)	ท่านที่ 3(x ₃)	ท่านที่ 4(x ₄)	ท่านที่ 5(x ₅)	$\bar{x}$	S.D
ด้านเนื้อหา	4.88	4.38	4.25	4.50	4.88	4.58	0.31
ด้านการออกแบบ	4.60	4.20	4.60	4.00	4.80	4.44	0.12
รวมผลการประเมิน	4.77	4.31	4.38	4.31	4.85	4.52	0.23

ที่มา : จากการสำรวจและวิเคราะห์ผล

จากตาราง 1 พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ผลการประเมินภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย 4.52 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.23 ประกอบด้วยผลการประเมินด้านเนื้อหา อยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย 4.58 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.31 การประเมินด้านการออกแบบอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ย 4.44 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.12

5.2 ผลการประเมินคุณภาพของชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา จากกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 2 ข้อมูลจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (N=80)	อัตราส่วนร้อยละ
ชาย	22	27.50
หญิง	58	72.50

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ 2 ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 58 ราย คิดเป็น ร้อยละ 72.50 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และเพศชาย มีจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 27.50

ตารางที่ 3 ข้อมูลจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน (N=80)	อัตราส่วนร้อยละ
ต่ำกว่า 15 ปี	12	15.00
15 - 25 ปี	0	0
26 - 35 ปี	2	2.50
36 - 45 ปี	15	18.75
45 ปี ขึ้นไป	51	63.75

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ 3 ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ พบว่า อายุของกลุ่มตัวอย่างสามารถแบ่งอายุ ออกเป็น 5 ช่วง คือ 45 ปี ขึ้นไป มีจำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 63.75 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ช่วงอายุระหว่าง 36 - 45 ปี มีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 18.75 ช่วงอายุระหว่าง ต่ำกว่า 15 ปี มีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 15 และอายุ 15 - 25 ปี ไม่มีกลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุนี้

ตารางที่ 4 ข้อมูลจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจังหวัดที่เดินทางมา

จังหวัดที่เดินทางมา	จำนวน (N=80)	อัตราส่วนร้อยละ
เชียงใหม่	9	11.25
ลำพูน	3	3.75
ลำปาง	5	6.25
กรุงเทพฯ	67	83.75
อื่นๆ (ระบุง)	6	7.50

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ 4 ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจังหวัดที่อาศัยอยู่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เดินทางมาจากกรุงเทพฯ จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 83.75 เดินทางมาจากจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ

ละ 11.25 เดินทางมาจากจังหวัดอื่น ๆ (พิษณุโลก ชลบุรี เชียงราย แพร่) จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 7.50 เดินทางมาจากจังหวัดลำปาง จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 และเป็นคนในท้องถิ่นที่จังหวัดลำพูน จำนวน 933 คน คิดเป็นร้อยละ 3.75

ตารางที่ 5 ผลการประเมินคุณภาพด้านเนื้อหาของชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา จากกลุ่มตัวอย่าง (N = 80)

ด้านเนื้อหา	จำนวน (ร้อยละ)					ค่าเฉลี่ย	S.D.
	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่เห็น ด้วย	เป็น กลาง	เห็น ด้วย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง		
1. เนื้อหา/ข้อมูลมีความสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์	0 (0.00)	0 (0.00)	7 (8.75)	31 (38.75)	42 (52.50)	4.44	0.65
2. เนื้อหา/ข้อมูล มีความเหมาะสม	0 (0.00)	0 (0.00)	9 (11.25)	21 (26.25)	50 (62.50)	4.51	0.69
3. จัดเรียงเนื้อหา/ข้อมูลเป็นไปอย่าง เหมาะสม	0 (0.00)	0 (0.00)	12 (15.00)	24 (30.00)	44 (55.00)	4.40	0.74
4. เนื้อหา/ข้อมูลมีความถูกต้อง ชัดเจน	0 (0.00)	0 (0.00)	19 (23.75)	26 (32.50)	35 (43.75)	4.20	0.80
5. ความเหมาะสมของปริมาณ เนื้อหา/ข้อมูล	0 (0.00)	0 (0.00)	12 (15.00)	21 (26.25)	47 (58.75)	4.44	0.74
6. ภาพประกอบมีความสอดคล้องกับ เนื้อหา/ข้อมูล	0 (0.00)	0 (0.00)	10 (12.50)	35 (43.75)	35 (43.75)	4.31	0.69
7. ภาษาที่ใช้สื่อสารมีความเหมาะสม และใช้คำศัพท์ได้ถูกต้อง	0 (0.00)	0 (0.00)	22 (27.50)	25 (31.25)	33 (41.25)	4.14	0.82
8. เนื้อหาและกิจกรรมส่งเสริมให้ สามารถปฏิบัติเองได้จริง	0 (0.00)	0 (0.00)	13 (16.25)	20 (25.00)	47 (58.75)	4.43	0.76
รวม						4.36	0.13

ที่มา : จากการสำรวจและวิเคราะห์ผล

จากตาราง 3 พบว่าผลการประเมินคุณภาพด้านเนื้อหาภาพรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 4.36 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.13 ในส่วนของรายละเอียดประกอบมีดังนี้ เนื้อหา/ข้อมูล มีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.51 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.69 เนื้อหา/ข้อมูลมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และความเหมาะสมของปริมาณเนื้อหา/ข้อมูล ค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 4.44 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.65 และ 0.74 เนื้อหาและกิจกรรมส่งเสริมให้สามารถปฏิบัติเองได้จริง ค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.43 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.76 ภาพประกอบมีความสอดคล้องกับเนื้อหา/ข้อมูล ค่าเฉลี่ย 4.31 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.69 เนื้อหา/ข้อมูลมีความถูกต้อง ค่าเฉลี่ย 4.20 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.80 ภาษาที่ใช้สื่อสารมีความเหมาะสม และใช้คำศัพท์ได้ถูกต้องชัดเจนตาม ค่าเฉลี่ย 4.14 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.82 ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ผลการประเมินคุณภาพด้านการออกแบบของชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา จากกลุ่มตัวอย่าง (N = 80)

ด้านการออกแบบ	จำนวน (ร้อยละ)					ค่าเฉลี่ย	S.D.
	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่เห็น ด้วย	เป็น กลาง	เห็นด้วย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง		
1.ขนาดภาพประกอบมีความชัดเจนและ เข้าใจง่าย	0 (0.00)	0 (0.00)	6 (7.50)	15 (18.75)	59 (73.75)	4.66	0.62
2. ขนาดตัวอักษรชัดเจนและอ่านง่าย	0 (0.00)	0 (0.00)	17 (21.25)	36 (45.00)	27 (33.75)	4.13	0.74
3. สีของกราฟิกมีความเหมาะสม สีชัดเจน และอ่านง่าย	0 (0.00)	0 (0.00)	14 (17.50)	6 (7.50)	60 (75.00)	4.58	0.78
4. การจัดวางองค์ประกอบและเลย์เอาต์มี ความเหมาะสมและเข้าใจง่าย	0 (0.00)	0 (0.00)	14 (17.50)	31 (38.75)	35 (43.75)	4.26	0.74
5. มีรูปแบบการใช้งานที่สะดวกเหมาะสม กับกลุ่มเป้าหมาย	0 (0.00)	0 (0.00)	9 (11.25)	37 (46.25)	34 (42.50)	4.31	0.67
รวม						4.39	0.22

ที่มา : จากการสำรวจและวิเคราะห์ผล

จากตาราง 5 พบว่าผลการประเมินคุณภาพด้านเการออกแบบภาพรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 4.39 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.22 ในส่วนของรายละเอียดประกอบมีดังนี้ ขนาดภาพประกอบมีความชัดเจนและเข้าใจง่าย มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.66 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.62 รองมา สีของกราฟิกมีความเหมาะสม สีชัดเจนและอ่านง่าย มีค่าเฉลี่ย 4.58 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.28 มีรูปแบบการใช้งานที่สะดวกเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ค่าเฉลี่ย 4.31 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.67 การจัดวางองค์ประกอบและเลย์เอาต์มีความเหมาะสมและเข้าใจง่าย ค่าเฉลี่ย 4.26 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.74 และขนาดตัวอักษรชัดเจนและอ่านง่าย มีค่าเฉลี่ย 4.13 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.74 ตามลำดับ

6. สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการออกแบบและพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ กรณีศึกษากลุ่มแม่บ้านป่าตึงเหนือ สวมัคคี ตำบลทาบปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อออกแบบและพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติภูมิปัญญาโคมล้านนา จังหวัดลำพูน 2) เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้สามารถเพิ่มมูลค่าและ ช่องทางการตลาดมากขึ้น 3) เพื่อส่งเสริมและสืบสานภูมิปัญญาล้านนา โดยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษา สังเคราะห์ และจากการเก็บข้อมูลแบบประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการออกแบบ จำนวน 3 ท่าน, ผู้ประกอบการ จำนวน 1 ท่าน, ประชาชนล้านนา (โคมล้านนา) จำนวน 1 ท่าน และกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวงานเทศกาลโคมแสนดวง จังหวัดลำพูน ประจำปี 2563 ที่สนใจและ

ข้อคิดเห็นปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคกล้านนา จำนวน 80 ราย หลังจากที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้นำไปวิเคราะห์ผลการพัฒนาและออกแบบของชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคกล้านนา ซึ่งจากผลการศึกษาศาสามารถสรุปได้ดังนี้

6.1 การออกแบบและพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคกล้านนา ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ

6.1.1 การประเมินความเหมาะสมของชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคกล้านนา จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ราย

จากการศึกษาพบว่าผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประเมินให้ภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย 4.52 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.23 ประกอบด้วยผลการประเมินด้านเนื้อหา อยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย 4.58 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.31 เนื้อหา/ข้อมูล ที่อยู่ในชุดฝึกปฏิบัติฯ มีความถูกต้องเหมาะสม ผู้อ่านสามารถเรียนรู้ขั้นตอนการฝึกปฏิบัติได้ตามได้อย่างถูกต้องและง่าย ซึ่งมีผลมาจากการจัดเรียงข้อมูลอย่างเหมาะสม ส่วนการประเมินด้านการออกแบบภาพรวมอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ย 4.44 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.12 สีของกราฟิกที่ใช้เป็นการเลือกคู่สีที่เหมาะสม ประกอบกับการเลือกภาพ และสีตัวอักษร ที่มีสีตัดกับพื้นหลังทำให้มองง่าย อ่านง่าย การจัดวางเลย์เอาท์ที่มีความเหมาะสม จึงสะดวกต่อการใช้งาน

6.1.2 การประเมินคุณภาพของชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคกล้านนา จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 80 ราย

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 72.50 และชายจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 27.50 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป มีเหตุผลในการซื้อเพื่อนำไปเป็นของฝากลูกหลาน และกลุ่มตัวอย่างเดินทางมาจากกรุงเทพฯ มากถึง 67 คน คิดเป็นร้อยละ 83.75 แต่กลุ่มตัวอย่างในท้องที่จังหวัดลำพูนมีน้อยที่สุดเพียง 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.75

ผลการประเมินคุณภาพด้านเนื้อหาของชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคกล้านนา ภาพรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 4.36 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.13 ในส่วนของรายละเอียดประกอบมีดังนี้ เนื้อหา/ข้อมูล ของชุดฝึกปฏิบัติฯ อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.51 เหมาะสมกับกิจกรรมส่งเสริมให้สามารถปฏิบัติเองได้จริง อีกทั้งยังมีเนื้อหา/ข้อมูลมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการสืบสานภูมิปัญญาโคกล้านนา ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย ทำได้จริง ปริมาณเนื้อหา/ข้อมูล จึงมีไม่มากและไม่น้อยเกินไป ภาพประกอบที่เลือกใช้ก็มีความสอดคล้องกับเนื้อหา/ข้อมูล เพื่อเพิ่มความน่าสนใจในการเรียนรู้ การใช้ภาษาที่สามารถสื่อสารได้อย่างเหมาะสมเหมาะสม และใช้คำศัพท์ที่ได้ถูกต้องชัดเจนตาม อยู่ในระดับดีเหมาะต่อการนำไปฝึกปฏิบัติจริง ส่วนผลการประเมินคุณภาพด้านการออกแบบของชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคกล้านนา ภาพรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 4.39 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.22 ในส่วนของรายละเอียดประกอบมีดังนี้ ขนาดภาพประกอบมีความชัดเจนและเข้าใจง่าย อยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.66 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.62 รองมา สีของกราฟิกมีเลือกใช้คู่สีที่มีความเหมาะสม สีอ่อนตัดสีเข้มชัดเจน ทำให้อ่านง่าย ประกอบกับขนาดตัวอักษรที่เลือกใช้สีที่มีความเหมาะสม อ่านง่าย การจัดวางองค์ประกอบและเลย์เอาท์ที่มีความเหมาะสม อยู่ในระดับดี

6.2 การยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้สามารถเพิ่มมูลค่าและ ช่องทางการตลาดมากขึ้น

การพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคกล้านนา ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์โคกล้านนา ซึ่งจากเดิมทางกลุ่มจำหน่ายโคกล้านนา ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 8 นิ้ว ในราคา 59 บาท (ต้นทุน 35 บาท) เมื่อมีการพัฒนาชุดฝึกฯ สามารถจำหน่ายได้ในราคาชุดละ 100 บาท (ต้นทุน 48 บาท) ส่งผลให้กลุ่มฯ มีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม แม้จะมีต้นทุนที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากค่าบรรจุภัณฑ์ แต่สัดส่วนกำไรที่มีถึง 52% เพิ่มขึ้นจากเดิม 12%

การจัดจำหน่ายเริ่มจากการนำไปจำหน่ายร่วมกับสินค้าเดิม ในงานโคมแสนดวงของจังหวัดลำพูน ที่มีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ปรากฏว่าได้รับผลตอบรับที่ดีจากนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างจังหวัด และปัจจุบันได้มีการเพิ่มช่องทางจำหน่ายทางไลน์แอด ที่ได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางเฟสบุ๊กและในตัวผลิตภัณฑ์ที่มีการติด QR code เพิ่มข้อมูลช่องทางการจัดจำหน่ายให้กับลูกค้าอีกด้วย

6.3 การส่งเสริมและสืบสานภูมิปัญญาล้านนา

ชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา ได้รับการตอบรับที่ดีจากลูกค้า ที่สนใจในภูมิปัญญาล้านนา โคมล้านนานี้ และยังได้รับความสนใจจากหน่วยงานภาครัฐนำไปขยายผล เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนา ให้คนรุ่นใหม่ ชาวต่างชาติ และบุคคลทั่วไปที่สนใจ ได้ทดลองทำ อีกทั้งยังมีการวางแผนเพื่อขยายผลไปยังชุมชนต่างๆ อีกด้วย

จากการสอบถามกลุ่มลูกค้าและผู้ที่ได้ฝึกทำชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา พบว่าเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาในท้องถิ่นมากขึ้น และยินดีที่จะช่วยถ่ายทอด สืบสานภูมิปัญญาต่อไป

รูปที่ 8 : การทดสอบชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนากับกลุ่มผู้สนใจ

ที่มา : ถ่ายภาพโดย นายพสนันต์ ดีไชย เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2563

ภาพที่ 9 : นำเสนอผลงานต่อท่านรองผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูน

ที่มา : ถ่ายภาพโดย นายพสนันต์ ดีไชย เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2563

7. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การใช้งานของชุดฝึกปฏิบัติสืบสานภูมิปัญญาโคมล้านนา ควรมีการจัดทำ QR code ที่มีข้อมูลคลิปวิดีโอสั้นๆ แนะนำวิธีการทำแบบเคลื่อนไหวร่วมด้วย

1.2 สร้างแบบต้นฉบับภาพศิลปะ รูปทรงลักษณะของโคมล้านนาให้มีความหลากหลายมากขึ้น

1.3 ควรมีการขยายผลการออกแบบไปสู่กลุ่มเป้าหมายนักเรียนโดยเฉพาะ เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถนำไปสอดแทรกในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง อย่างเช่น วิชาศิลปะ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไปควรแสดงผลการศึกษาและผลการวิเคราะห์ เกี่ยวกับการออกแบบคาแรกเตอร์มาสคอต, แนวคิดการออกแบบของชิ้นงาน และประเมินผลความพึงพอใจของผู้บริโภค หากมีการขยายผลการออกแบบไปสู่กลุ่มเป้าหมายนักเรียนโดยเฉพาะ ควรมีการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลก่อนเรียน และหลังเรียนด้วย

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา และ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำพูน ที่สนับสนุนและส่งเสริมการทำวิจัยในครั้งนี้ ในการวิจัยนี้ ขอขอบคุณปราชญ์ชุมชนทุกท่านที่เอื้อเฟื้อและให้คำปรึกษา ข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนด้วยดีเสมอมา

9. เอกสารอ้างอิง

เจษฎา พัฒรานนท์, “การพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นโดยใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษา กลุ่มจักสานใบกะพ้อ ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอจุฬารามณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช” (วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ, 2553), 7-20.

ญาติาวีมินทร์ พิษทองกลาง และประทีป พิษทองกลาง. (2560). “โคมล้านนา :รูปแบบการผลิตแบบดั้งเดิมและประยุกต์สมัยใหม่เชิงพาณิชย์” ว. สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 43(2): 187-216 (2560)

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2539). สองหน้าสังคมไทย : บทวิพากษ์โครงสร้างอารยธรรมไทย. ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ:ผู้จัดการพัชรินทร์ สิริสุนทร. (2547). แนวคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาสังคม. เอกสารประกอบการสอนสาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2550). ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ : แนวคิด เทคนิค และกระบวนการ. กรุงเทพฯ: บริษัท วี. พรินท์ (1991) จำกัด.

พิชัยสุข แถวเที่ยง, “โครงการวิจัยออกแบบโคมไฟจากกากกาแฟ” (วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555), 28-50

พูนลาภ ทิพชาติโยธิน. (2553). Value-Added Activities เพิ่มมูลค่าด้วยกิจกรรม เพิ่มมูลค่า. สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2561, http://202.183.190.2/FTPiWebAdmin/KNW_pworld/image_content/85/87-89.pdf.

วชิรวัชร งามละม่อม. (2558). ทฤษฎีการมีส่วนร่วม. สถาบันการไทยวิจัยพัฒนาการจัดการ TRDM: ปทุมธานี

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

วิชาการ, กรม. (2538) สรุปผลการประชุมสัมมนา เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรที่พึงประสงค์. วันที่ 28-29 กันยายน 2538 โรงแรมสยามเบเวอจี ห้วยขวาง.กรุงเทพฯ : วิชาการ,กรม.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. การสร้างมูลค่าให้ผลงานด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Online). <http://designtechnology.ipst.ac.th/>, 8 มกราคม 2564.

วัฒนธรรมอาหารอินโดนีเซีย
Indonesian food culture.

ทิวาพร จันทร์แก้ว^{1*} และตาทิก เอกาวาตี²
Tiwaporn Jankaew^{1*} and Tatik Ekawati²

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมอาหารอินโดนีเซีย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมอาหารอินโดนีเซีย ศึกษาถึงลักษณะของอาหารในแต่ละเกาะ ส่วนประกอบของอาหารและเครื่องปรุงรสอาหาร และวัฒนธรรมการกิน ดื่ม เพื่อเข้าใจถึงอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมอาหารอินโดนีเซีย โดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และจากการลงศึกษาข้อมูลเมื่อครั้งที่เคยไปอาศัยอยู่ในประเทศอินโดนีเซีย ผลการศึกษาพบว่า อาหารอินโดนีเซียมีลักษณะเฉพาะตามแต่ละเกาะ อันเป็นผลจากลักษณะของอาหารในแต่ละเกาะที่จะมีรสชาติแตกต่างกัน บางแห่งเน้นรสหวาน บางแห่งเน้นรสเผ็ดร้อน ทั้งนี้มาจากเครื่องปรุงรสที่จะแตกต่างกันออกไป และสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่เป็นส่วนประกอบหลักในอาหารอินโดนีเซีย คือ เครื่องเทศ ที่ถูกนำไปใส่เกือบทุกอาหารอินโดนีเซีย เพราะอินโดนีเซียเป็นแหล่งผลิตเครื่องเทศที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้วัฒนธรรมการกินดื่มที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น การรับประทานอาหารด้วยมือ และการนิยมดื่มเครื่องดื่มร้อนมากกว่าเครื่องดื่มเย็น เพราะมีความเชื่อในเรื่องสุขภาพ เป็นต้น

คำสำคัญ: ประเทศอินโดนีเซีย, อาหารอินโดนีเซีย

Abstract

A study of Indonesian food culture. It aims to study Indonesian food culture. Study the characteristics of the food on each island. Food ingredients and food seasonings And eating and drinking culture to understand the identity of Indonesian food culture By using the method to study information from related documents And from the study of information when having lived in Indonesia The study found that Indonesian food is unique on each island. As a result of the characteristics of the food on each island that will taste different. Some places focus on sweet taste. Some places focus on spicy taste. This comes from a different seasoning. And one more important ingredient in Indonesian cuisine is spices that are used in almost every Indonesian food. Because Indonesia is a major spice producer in Southeast Asia. And a unique culture of eating such as eating by hand And the popularity of drinking hot beverages rather than cold drinks because they believe in health etc.

Keywords: Indonesia, Indonesian food.

¹ อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

² อาจารย์สังกัดศูนย์ภาษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

*Corresponding author, E-mail : tiwaporn.kaew@gmail.com

1. บทนำ

อาหารเป็นวัฒนธรรมหนึ่งของมนุษย์ที่มีความเป็นรูปธรรมและสำคัญไม่น้อยไปกว่าวัฒนธรรมด้านอื่น กล่าวได้ว่าวัฒนธรรมอาหารนั้นได้มีการพัฒนาและสืบทอดจากคนอีกรุ่นสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง จนกลายเป็นแบบแผนที่สามารถเรียนรู้และก่อให้เกิดนวัตกรรมและผลผลิตที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม สามารถที่จะปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขต่าง ๆ โดยที่อาหารนั้นได้รับการยอมรับว่าเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นมาของชาติพันธุ์ และสะท้อนถึงความเป็นมาของวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมไปถึงกลุ่มคนในแต่ละพื้นที่ได้อย่างชัดเจน³ อย่งที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาในประเด็นด้านวัฒนธรรมอาหารอินโดนีเซีย เนื่องจากเล็งเห็นว่าประเทศอินโดนีเซียมีความหลากหลายของกลุ่มคน มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีมากกว่า 1,000 กลุ่ม⁴ ฉะนั้นลักษณะของวัฒนธรรมอาหารอินโดนีเซียย่อมมีอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ที่แตกต่างไปตามแต่ละพื้นที่

อินโดนีเซียมีลักษณะทางภูมิประเทศที่หลากหลายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่ว่าจะเป็นภูเขา ที่ราบ ที่ราบชายฝั่ง โดยเฉพาะลักษณะของประเทศที่เป็นประเทศหมู่เกาะ ซึ่งอินโดนีเซียมีจำนวนเกาะมากถึง 17,508 เกาะ ราวๆ 6,000 เกาะไม่มีผู้คนอาศัยอยู่ มีเกาะขนาดใหญ่อยู่ 5 เกาะ คือ เกาะสุมาตรา เกาะชวา เกาะกาลิมันตัน เกาะสุลาเวสี และเกาะอิเรียนจาจา จากลักษณะของภูมิประเทศที่ถูกจำแนกออกเป็นเกาะน้อยใหญ่มากมาย จึงทำให้มีทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ และความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา และศาสนา ถึงแม้ว่าอาหารส่วนใหญ่ของประเทศจะเป็นอาหารฮาลาล อันเนื่องมาจากว่าประชากรส่วนใหญ่ในประเทศนับถือศาสนาอิสลาม คนอินโดนีเซียส่วนใหญ่จะกินเนื้อวัว เนื้อไก่ อาหารทะเล และผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากถั่วเหลือง เช่น เต้าหู้ (tahu), เทมเป้ (tempe) นอกจากนี้อาหารอินโดนีเซียยังได้รับอิทธิพลจากจีน เช่น บะหมี่ ปอเปี๊ยะ ก๋วยเตี๋ยว เต้าหู้ และซิว ส่วนอาหารประเภทแกงอย่าง แกงกะหรี่ กูไล เป็นอาหารของเกาะสุมาตราที่ได้รับอิทธิพลมาจากอินเดียและอาหรับ ส่วนการดื่มชา กาแฟ รับประทานจากเจ้าอาณานิคมตะวันตก คือ เนเธอร์แลนด์ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18⁵

หากกล่าวถึงภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ อินโดนีเซียมีความเกี่ยวข้องกับเส้นทางการค้ามาตั้งแต่อดีต ทั้งยังมีการผสมผสานจากการที่ได้รับอิทธิพลจากทั้งอินเดีย ตะวันออกกลาง จีน ซึ่งชาติที่มีบทบาทสำคัญคือยุโรป โดยพ่อค้าชาวสเปนและโปรตุเกส ดินแดนอย่างหมู่เกาะโมลุกกะหรือมาลุกกูของอินโดนีเซียได้รับสมญาว่าเป็นหมู่เกาะเครื่องเทศ ซึ่งเป็นแหล่งของเครื่องเทศ เช่น กานพลู จันทน์เทศ พริกไทย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ในการปลูกพืชพรรณที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เช่น กาแฟ ข้าว อ้อย มะพร้าว ถั่วลิสง ถั่วเหลือง และใบยาสูบ เป็นต้น สำหรับกาแฟถือเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญที่มีการปลูกมาตั้งแต่สมัยอาณานิคม โดยพื้นที่ที่ปลูกกันมากไล่มาจากฝั่งขวาตะวันตกไปจนถึงขวาตะวันออก เพราะถือเป็นพืชหลักที่ทำรายได้มากที่สุดมาตั้งแต่สมัยอาณานิคม ในส่วนการปลูกอ้อยมีบทบาทมาเมื่อครั้งที่บริษัท VOC⁶ ยังมีอำนาจอยู่ ราว ๆ ศตวรรษที่ 18 การทำอุตสาหกรรมน้ำตาลรุ่งเรืองมาก ๆ รอบบริเวณบาตาเวีย (ชื่อเดิมของจาการ์ตา) และในส่วนของยาสูบปลูกมากในภาคเหนือของชวากลาง ขณะที่พริกไทยปลูกมากในภาคใต้ของชวากลาง ส่วนอบเชยมีศูนย์กลางในการปลูกในชวา

³ ชื่นกมล ปัญญาญง, (2559), *การศึกษาวัฒนธรรมอาหารอาเซียนเพื่อประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน*, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, หน้า 44.

⁴ ดวงกมล การไทย, (2559). *อินโดนีเซีย-ชาติพันธุ์*. สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2564, จาก https://www.sac.or.th/databases/southeastasia/subject.php?c_id=3&sj_id=14

⁵ นันทนา ปริมาณศิษฏ์, (2556), *ไอชาอาเซียน*, กรุงเทพมหานคร: มติชน. หน้า 69.

⁶ VOC ย่อมาจาก Vereenigde Oostindische Compagnie (บริษัทอินเดียตะวันออกของเนเธอร์แลนด์)

ตะวันตก⁷ และเพื่อเน้นย้ำถึงความอุดมสมบูรณ์ทรัพยากรธรรมชาติในอินโดนีเซีย ซึ่งหมายรวมถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังอุดมไปด้วยเครื่องเทศและสมุนไพรมากมาย อันอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เป็นเป้าหมายของชาติตะวันตกในยุคการค้าอาณานิคม⁸ เครื่องเทศบางชนิดช่วยชูรสให้อาหารมีกลิ่นหอมและรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ทั้งยังมีสรรพคุณทางยาที่มีคุณประโยชน์มากมาย เช่น อบเชย กานพลู ลูกจันทน์เทศผง เครื่องเทศเหล่านี้เป็นที่นิยมในประเทศหมู่เกาะทางใต้และคาบสมุทรมลายู รวมถึงอินโดนีเซียด้วย จะเห็นได้ว่าสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นลักษณะของวัฒนธรรมอาหาร ที่สามารถบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ได้อย่างชัดเจน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมอาหารอินโดนีเซีย ลักษณะของอาหารในแต่ละเกาะ
2. เพื่อศึกษาเครื่องปรุงรสอาหาร
3. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการกิน ต้มของคนอินโดนีเซีย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประเทศอินโดนีเซีย ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อเชื่อมโยงความสำคัญของวัฒนธรรมอาหารอินโดนีเซีย
2. เรียบเรียงสังเคราะห์ จากข้อมูลที่ได้รับมา เพื่อให้ได้องค์ความรู้และข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์

4. ผลการวิจัย

4.1 วัฒนธรรมอาหารอินโดนีเซีย

วัฒนธรรมการบริโภคอาหารมีปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนด คือด้านธรรมชาติ ได้แก่ ลักษณะทางภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เป็นตัวที่กำหนดพืชพรรณ วัตถุดิบจากธรรมชาติ จึงทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ค่อนข้างจะมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์และหลากหลาย⁹ โดยที่อินโดนีเซียแม้ลักษณะของประเทศจะเป็นประเทศหมู่เกาะ และที่ราบชายฝั่งทะเล แต่พื้นที่ภายในของเกาะต่างๆ ที่เป็นลักษณะเชิงเขา สามารถพบเห็นได้ในทั้งเกาะชวา เกาะบาหลี ก็สามารถทำนาแบบนาขั้นบันไดได้ ซึ่งถือว่าเป็นผลที่เกิดมาจากวัฒนธรรมทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ นอกจากนี้ลักษณะของสภาพอากาศที่ได้รับอิทธิพลจากลมทะเลและลมมรสุมตลอดทั้งปี จึงทำให้มีในเกาะมีฝนตกชุกและมีพืชพรรณ สมุนไพร และเครื่องเทศ

ข้าวถือเป็นอาหารหลักในทุกกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศอินโดนีเซีย และรวมถึงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยเช่นกัน แทบทุกประเทศในภูมิภาคมีแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญ เพราะมีสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศที่เหมาะสม จึงทำให้มีน้ำเพียงพอในการทำนาข้าว ในส่วนของประเทศอินโดนีเซียยังมีความเชื่อว่า มีเทพเจ้าแห่งข้าวในชวาและบาหลีแต่โบราณ โดย

⁷ ทวีศักดิ์ เมื่อกสม,(2555), *ประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย: ราชารัตนบดินทร์หมู่เกาะ ความเป็นสมัยใหม่แบบอาณานิคม และสาธารณรัฐแห่งความหลากหลาย*, กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, หน้า 99-101.

⁸ ชื่นกมล ปัญญา, (2559), *การศึกษาวัฒนธรรมอาหารอาเซียนเพื่อประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน*, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, หน้า 44.

⁹ ชื่นกมล ปัญญา, (2559), *การศึกษาวัฒนธรรมอาหารอาเซียนเพื่อประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน*, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, หน้า 45.

จะมีการเฉลิมฉลองตามเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับข้าวในชนบท อาหารที่ทำจากข้าวในอินโดนีเซียจึงมีหลายรูปแบบ เช่น ข้าวหุงกับกะทิ (nasi uduk), ข้าวหุงกับกะทิและขมิ้น (nasi kuning), ข้าวหุงห่อด้วยใบมะพร้าว (ketupat) และข้าวหุงห่อด้วยใบตอง(lontong)

รูปที่ 1 เกอตูปัต

ที่มา: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352618117301890>

ในส่วนของพืชผักก็มีอยู่หลายชนิดที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหารอินโดนีเซีย เช่น ผักบุ้ง ผักโขม ใบมะละกอ ใบมันสำปะหลัง โดยจะนิยมนำมาต้มใส่กระเทียม ส่วนผักโขมและข้าวโพดจะนิยมใส่ในซุปลี เรียกว่า ซายูร์ บายัม (sayur bayam) ส่วนผักชนิดอื่น ๆ เช่น ฟักแม้ว ถั่วฝักยาว มะเขือ จะนิยมหั่นและผัดใส่ในแกงและซูป เช่น ซายูร์ อาซิม (sayur asam), ซายูร์ โลดะฮ์ (sayur lodah) ส่วนถั่วพู มะเขือเทศ แตงกวาและมะระขี้นก จะนิยมรับประทานแบบสด โดยจะอยู่ในเมนูอาหารที่เรียกว่า ลาลาบ (lalab) นอกจากนั้นยังมีอาหารที่มีส่วนประกอบเป็นผักที่ใส่ผักหลายชนิด เช่น กาโด-กาโด (gado-gado) และเปอเจล (pecel) เป็นสลัดผักต้มปรุงด้วยซอสรสเผ็ดใส่ถั่วลิสง

อาหารอินโดนีเซียมีส่วนประกอบที่ทำมาจากพืชผักเป็นหลัก ทั้งนี้ก็เพราะว่าราคาของเนื้อสัตว์จะมีราคาที่สูงกว่า โดยอาหารที่ทำจากถั่วเหลืองที่ได้รับความนิยมคือ เต้าหู้ (tahu) และเทมเป้ (tempe) สำหรับเทมเป้ มีจุดกำเนิดในชาวเป็นอาหารที่ทำมาจากถั่วเหลือง ซึ่งเต็มไปด้วยสารอาหารที่มีประโยชน์มากและราคาประหยัด คนอินโดนีเซียจึงนิยมรับประทานแทนเนื้อสัตว์ มีสารอาหารที่เท่ากับเนื้อสัตว์หรืออาจมากกว่า โดยเทมเป้สามารถที่จะนำไปปรุงเป็นอาหารหลายชนิด เช่น นำไปทอด หรือนำไปผัด ซึ่งจะใส่เทมเป้แทนเนื้อสัตว์ คนอินโดนีเซียรับประทานกันทั่วไปจนถึงเป็นอาหารประจำชาติ

รูปที่ 2 เทมเป้

ที่มา: <https://tempebung.wordpress.com/2020/01/29/know-7-type-tempe-in-indonesia>

รูปที่ 3 กาดอ-กาดอ

ที่มา: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gado_gado.jpg

รูปที่ 5 เปอเจด

ที่มา: <https://en.wikipedia.org/wiki/Pecel>

วัฒนธรรมการบริโภคอาหารจะมีลักษณะ วิธีการทำที่สืบทอดกันมา จนเป็นธรรมเนียมปฏิบัติกันมา โดยการปรุงอาหารของคนอินโดนีเซีย มีลักษณะการทำที่คล้ายคลึงกับประเทศต่างๆ ซึ่งจะประกอบไปด้วยวิธีการทอด (Goreng), ย่าง (Bakar) ต้ม (Rebus) เป็นหลัก ส่วนการผัด (Tumis), อบ (Panggang) และนึ่ง (Kukus) ได้รับอิทธิพลจากจีน การปรุงรสชาติจะนิยมใช้น้ำปลา ซีอิ๊ว น้ำตาล เกลือ กะปิ ซึ่งจะมีลักษณะคล้ายกับการปรุงอาหารเหมือนกับพื้นที่อื่นๆ ในส่วนเครื่องปรุงรสในภาษาอินโดนีเซียจะเรียกว่า “rempah” หมายถึงเครื่องเทศ จากที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่า อินโดนีเซียเป็นแหล่งผลิตเครื่องเทศที่สำคัญแต่โบราณ กล่าวคือ ราชอาณาจักรซุนดาซึ่งต่อมากลายเป็นสุลต่านแห่งบันเตนมีชื่อเสียงในการส่งออกพริกไทยดำ การค้าทางทะเลของศรีวิชัยและมณฑลปัตตานีได้กำไรมากจากเครื่องเทศระหว่างจีนและอินเดียมาก ต่อมาบริษัทดัตช์อีสต์อินดีส์ (VOC) เข้ามาควบคุมการค้าเครื่องเทศของอินโดนีเซีย¹⁰ ในส่วนของซีอิ๊ว (Kecap) ถือเป็นเครื่องปรุงรสที่สำคัญในการประกอบอาหารอินโดนีเซีย ซีอิ๊วเค็ม (kecap asin) เป็นซีอิ๊วแบบหนึ่งที่เกิดจากการหมักซีอิ๊วแบบจีน และได้พัฒนามาเป็นซีอิ๊วหวาน (kecap manis) ซึ่งเติมน้ำตาลมะพร้าวลงในซีอิ๊ว สำหรับซีอิ๊วหวานนี้เป็นส่วนผสมสำคัญในอาหารประเภทย่าง เช่น ไก่ย่าง (ayam bakar), ปลาย่าง (ikan bakar) และสะเต๊ะ เป็นต้น ส่วนน้ำปลาที่ทำมาจากการหมักปลากับเกลือ ที่อินโดนีเซียจะเรียกน้ำปลานี้ว่า เกอจับ อีกัน (kecap ikan) ส่วนกะปิ คนอินโดนีเซียเรียกว่า เตอราซิ (Terasi) นอกจากนี้ยังมีขอสถัลิสงที่จะพบอยู่ในอาหารอินโดนีเซียหลายชนิดที่จะใช้ถัลิสงเป็นส่วนผสม เช่น สะเต๊ะ, กาโด-กาโด และเปอเจล เป็นต้น พ่อค้าสเปนและโปรตุเกสเป็นผู้นำถัลิสงเข้ามาในอินโดนีเซีย โดยนำมาจากเม็กซิโกในราวพุทธศตวรรษที่ 21 ทำให้ถัลิสงกลายเป็นเครื่องปรุงรสที่สำคัญในการปรุงอาหาร โดยขอสถัลิสงมีชื่อเรียกว่า บุมบู กาจัง (bumbu kacang) หรือขอสถัลิสงเป็นขอสถัที่ทำจากถัลิสงอบ น้ำตาลมะพร้าว กระเทียม หัวหอม ขิง มะขาม น้ำมะนาว ตะไคร้ เกลือ พริก พริกไทย ซีอิ๊วหวาน บดเข้าด้วยกัน เติมน้ำแล้วคนให้เข้ากัน ต้องไม่ข้นหรือเหลวเกินไป จะมีรสชาติที่หวาน เปรี้ยว เผ็ด และกรอบ ซึ่งจะมีรสหวานน้อยกว่าขอสถัลิสงแบบไทย

กล่าวได้ว่า เครื่องปรุงรสของประเทศอินโดนีเซีย จะเหมือนกับเครื่องปรุงในประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เครื่องปรุงรสไม่ว่าจะเป็น น้ำปลา ซีอิ๊ว เหมเป้ และเครื่องเทศ ที่ทำให้อาหารมีรสชาติอันเป็นเอกลักษณ์ มักเกิดขึ้นจากการผสมผสานกันของภูมิปัญญาและวัตถุดิบที่มีในพื้นที่และบางส่วนที่ได้รับมาจากภายนอก

4.2 ลักษณะอาหารในแต่ละเกาะ

กล่าวได้ว่า อาหารที่ได้รับความนิยมอยู่ทั่วโลกอยู่ในขณะนี้มีอยู่หลายชนิด ซึ่งหนึ่งในนั้นมีจุดกำเนิดอยู่ในประเทศอินโดนีเซีย จนได้กลายเป็นอาหารที่แพร่หลายไปทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งอาหารอินโดนีเซียที่มีชื่อเสียง เช่น สะเต๊ะ, เรนดัง (rendang), ข้าวผัด (Nasi goreng) กาโด-กาโด และโซโต (Soto) เป็นต้น

4.2.1 เกาะชวา

เมื่อยกยกยาศักดิ์ในชวากลาง จะเน้นรสหวานเป็นหลัก โดยมีอาหารที่ถือเป็นอาหารประจำถิ่น เช่น กูเดอะ (gudeg) ทำจากขนุน เป็นอาหารที่เอกรสหวาน อาหารพิเศษของโซโล ได้แก่ นาซี ลิเวต (nasi liwet) เป็นข้าวหุงกับกะทิ กินกับ มะละกอดิบ กระเทียม หัวหอม กินกับไก่หรือไข่ ส่วนเซอราบี (serabi) เป็นขนมใส่กะทิ โรยหน้าด้วยช็อกโกแลต กล้วยหรือขนุน อาหารที่เป็นลักษณะเฉพาะอีกอย่างของชวากลางคือ เปอเจลเป็นขอสถัลิสงกับผักโขมและถั่วงอก และโอปอร์อายัม (opor ayam) เป็นแกงไก่ต้มกะทิ ส่วนอาหารชวาตะวันออกคล้ายกับอาหารชวากลางโดยมีรสหวานน้อยกว่าและมีรสเผ็ดกว่า มีส่วนผสมของกุ้งแห้ง และกะปิ อาหารที่มีชื่อเสียงได้แก่ ลอนตองกูปัน (lontong kupan) ลอนตอง บาลับ (lontong balap) ใส่เต้าหู้และถั่วงอก เปอเจอ เลเล (pecel lele) เป็นปลาตุ๋นทอดกินกับข้าวและซั่มบาว¹¹ (sambal) ราวอน (rawon)

¹⁰ อาหารอินโดนีเซีย, สืบค้นเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/อาหารอินโดนีเซีย>

¹¹ ซั่มบาว (sambal) เป็นน้ำพริกของอินโดนีเซีย

รูปที่ 6 กูเดอะ

ที่มา: <https://phinemo.com/sejarah-gudeg-kuliner-jogja>

4.2.2 เกาะสุมาตรา

เกาะสุมาตราในเมืองอาแจห์ที่อยู่ทางตอนเหนือสุดของเกาะสุมาตรา ในดินแดนแห่งนี้ได้รับอิทธิพลจากการติดต่อกับพ่อค้าอาหารับ เปอร์เซีย และอินเดีย ส่งผลต่ออาหารที่ส่วนใหญ่เป็นแกง เช่น กูไล (gulai) ใส่กะทิปรุงรสกับเนื้อวัว เนื้อแพะ ปลา หรือสัตว์ปีก ในปัจจุบันมีที่ใส่เต้าหู้ ผัก หรือขนุน อาหารอาแจห์ที่มีชื่อเสียง เช่น หมี่ อาแจห์ (mie aceh)

เกาะสุมาตราเมืองสำคัญอีกหนึ่งเมือง คือ เมืองบัตัก ซึ่งชาวเมืองส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาคริสต์ โดยชาวบัตักจะใช้เนื้อหมูในการปรุง อาหารที่ทำจากหมูอีกชนิดหนึ่งคือ บาบิ ปังกัง (babi panggang) ซึ่งนำเนื้อหมูไปต้มในน้ำส้มสายชูและเลือดหมูแล้วค่อยเอาไปอบ อาหารบัตักอีกชนิดหนึ่งคือ อายัม นามาร์โกตา (ayam namargota) (เป็นไก่ปรุงกับเครื่องเทศและเลือด) อาหารบัตักอีกชนิดหนึ่งคือ อาร์ซิก ซึ่งเป็นปลาปรุงกับเครื่องเทศและสมุนไพร ทางด้านสุมาตราตะวันตก จะเป็นอาหารที่คล้ายคลึงกับอาหารไทยมากนั่นคือ อาหารปาตัง (makanan padang) และเป็นอาหารท้องถิ่นที่ได้รับความนิยมสูงสุดในอินโดนีเซีย เพราะจะพบร้านอาหารปาตังอยู่ทั่วทุกเกาะ อาหารจากบริเวณนี้รวมทั้ง นาซิ กาปา (nasi kapau) ซึ่งเป็นอาหารที่ใช้ผักมาก ส่วนเมืองปาเล็มบังเป็นศูนย์กลางของสุมาตราใต้และอาหารที่มีชื่อเสียงคือ เปมเปค (pemppek) ซึ่งเป็นปลาทอดกินกับสาหร่าย เต้ควัน (tekwan) ซุปที่ทำจากเห็ด ผัก และกุ้ง อาหารสุมาตราใต้อีกชนิดหนึ่งคือ ปินดัง (pindang) เป็นซूपปลารสเผ็ด ใส่ถั่วเหลืองและมะขาม

รูปที่ 7 กูไล

ที่มา: <https://cookpad.com/id/resep/13020276-gulai-kapau-tambunsu-gulai-usus-isi-sumatera-barat>

4.2.3 เกาะสุลาเวสี

อาหารที่มาจากสุลาเวสีเหนือส่วนมากใช้เนื้อสัตว์หลายชนิด เช่น เนื้อหมู และอาหารทะเล และจะนิยมใส่เครื่องเทศหลายชนิด เมืองมากัสซาร์ในเกาะสุลาเวสี เป็นแหล่งอาหารชื่อดังในอินโดนีเซีย อาหารที่มีแหล่งกำเนิดในบูกิสและมากัสซาร์ถือว่าเป็นแหล่งของอาหารทะเลที่มีชื่อเสียง ในหมู่เกาะมาลุกู (Maluku) ที่จะมีอาหารทะเลมากมาย ส่วนทางตอนเหนือของเกาะสุลาเวสี คืออาหารมีนาฮาซันได้รับอิทธิพลจากต่างชาติและนิยมใส่เครื่องเทศอย่างจันทน์เทศและกานพลู นอกจากนี้ยังมีการรับประทานเนื้อสัตว์ ได้แก่ ค้างคาว และหนู ที่นำมาปรุงอาหาร ตัวอย่างอาหารที่ทำจากค้างคาว เช่น ปานีก็ ส่วนโวกูเป็นอาหารทะเลที่ใส่เครื่องเทศหลายชนิด ส่วนผสมที่ใส่ได้ เช่น ตะไคร้ ใบมะกรูด พริกไทย หอมใหญ่ หัวหอม ห่อด้วยใบตองแล้วย่าง ส่วนผสมอื่น ๆ เช่น ขมิ้น ขิง ใช้เป็นส่วนประกอบด้วยเช่นกัน¹²

รูปที่ 8 ปานีก็

ที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/อาหารอินโดนีเซีย>

4.2.4 เกาะกาลิมันตัน

อาหารของเกาะกาลิมันตัน ส่วนใหญ่เกิดขึ้นมาจากฝีมือของกลุ่มชาติพันธุ์บันจา (Banjar) และ ดายัก (Dayak) ซึ่งได้ใช้วัตถุดิบที่เป็นเอกลักษณ์และหาได้ตามธรรมชาติ เพื่อทำมาปรุง โดยมีอาหารที่เป็นที่นิยมรับประทานกัน เช่น เกอริปิก เกอลากาย (Keripik Kelakai) เป็นพืชที่มักนิยมมาทำเป็นอาหาร พืชชนิดนี้มีความเชื่อกันว่า สามารถรักษาอาการท้องเสีย รักษาผิวพรรณให้ดูอ่อนเยาว์ และให้ร่างกายสดชื่นเลือด ซึ่งพืชเกอลากาย มักถูกแปรรูปเป็นของว่าง ซึ่งจะใช้ส่วนของใบอ่อนสำหรับเป็นส่วนผสม โรยด้วยแป้งปรุงรสและทอดในน้ำมันร้อน ทำให้ได้รสชาติที่อร่อยและกรอบ ส่วนอาหารอีกชนิดหนึ่งคือ จูฮู อัมบุด โรตัน (Juhu Umbut Rotan) ทำมาจากหวายอ่อน กระบวนการทำอาหารชนิดนี้ คือนำหวายมาหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ และผสมกับเครื่องเทศ ปรุงด้วยกะทิ รับประทานพร้อมปลานิลหรือปลาตุ๋นอย่าง

¹² อาหารอินโดนีเซีย, สืบค้นเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/อินโดนีเซีย>

รูปที่ 9 เกอริปิก เกอลากาย

ที่มา: <https://www.elearningindonesian.com/2019/02/kalimantan.html>

4.2.5 เกาะอิเรียนจายา (ปาปัว)

อาหารปาปัวนิยมใช้พืชหัว เช่น มันเทศ อาหารหลักมีชื่อว่าปาเปดา ซึ่งกินกับซุปลีเหลืองทำจากปลาทูน่า หรือปลาชนิดอื่น และจะปรุงรสด้วยขมิ้น มะนาว

รูปที่ 10 ปาเปดา

ที่มา: <https://id.wikipedia.org/wiki/Papeda>

อาจกล่าวได้ว่า การได้รู้และเข้าใจวัฒนธรรมอาหารของแต่ละเกาะ ทำให้ได้รับทราบถึงความเป็นมา อัตลักษณ์ เฉพาะของอาหารแต่ละถิ่นที่มีความแปลกแตกต่างไปตามสภาพพื้นที่ อาหารบางชนิดเป็นอาหารเฉพาะถิ่น หรืออาหาร บางอย่างมีรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ จึงเห็นเข้าใจได้ว่า ลักษณะสังคม สภาพแวดล้อม เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเป็นตัวกำหนดความเป็นวัฒนธรรม ความเป็นอัตลักษณ์ของสังคมนั้น ๆ

4.3 วัฒนธรรมการกิน ต้ม ของคนอินโดนีเซีย

คนอินโดนีเซียจะนิยมรับประทานอาหารนอกบ้าน ที่ประเทศอินโดนีเซียจะมีร้านอาหารหลายประเภท มีทั้งร้านริม ถนน และร้านอาหารที่หรูหรา แต่ไม่ว่าจะนั่งตามร้านริมถนน หรือ ร้านอาหารอย่างภัตตาคารก็จะมีวัฒนธรรมการกินที่เป็น เอกลักษณ์เฉพาะ กล่าวคือ การรับประทานอาหารของคนอินโดนีเซียจะนิยมรับประทานอาหารด้วยมือ หรือที่เรียกว่า “เปิบ”

ไม่ว่าจะนั่งรับประทานอาหารที่บ้านหรือที่ร้านอาหารคนอินโดนีเซียจะนิยมใช้มือเป็นหลัก และถ้าหากนั่งรับประทานอาหารที่ร้านก็จะมีถ้วยน้ำเล็ก ๆ ใส่เปลือกมะกรูด หรือเปลือกมะนาวลงไปเอาไว้สำหรับล้างมือ ส่วนช้อนกลางจะเอาไว้ตักกับข้าว ความเป็นเอกลักษณ์อีกอย่างหนึ่ง ที่มีอยู่ให้เห็นในวัฒนธรรมการรับประทานอาหารของคนอินโดนีเซีย จะมีการรับประทานอาหารข้าวเกรียบกับข้าวเป็นหลัก ในเกือบทุกมื้ออาหาร ซึ่งข้าวเกรียบที่คนอินโดนีเซียเรียกกันว่า กรูปุก (Krupuk) มีทั้งข้าวเกรียบกุ้ง ปลา หรือข้าวเกรียบแป้ง มักรับประทานไปพร้อมกับข้าว โดยจะมีประจําบ้านโต๊ะอาหารประจำบ้านและตามร้านอาหาร

วัฒนธรรมการกินที่ร้านอาหารที่อินโดนีเซีย หลังจากสั่งกับข้าวเรียบร้อยแล้วก็จะสั่งเครื่องดื่มกันตามมาทีหลัง คนอินโดนีเซียไม่นิยมดื่มน้ำที่ใส่น้ำแข็งมากนัก ส่วนใหญ่ก็จะสั่งน้ำชาร้อนที่ใส่น้ำตาล และชาร้อนแบบธรรมดา เครื่องดื่มของคนอินโดนีเซียมีอยู่มากมาย หากสั่งน้ำจากร้านอาหารก็จะมีเครื่องดื่มหลัก เช่น ชาร้อน ชาเย็น น้ำส้ม และน้ำเปล่า แต่โดยส่วนใหญ่คนอินโดนีเซีย จะนิยมดื่มเครื่องดื่มประเภทของร้อน หรือถ้าสั่งเครื่องดื่มเย็น ก็จะใส่น้ำแข็งไม่เยอะ ชาร้อน เรียกว่า เตย์ฮังจัต (teh hangat) โดยจะใส่น้ำตาลลงไปเป็นจำนวนมาก จึงสังเกตได้ว่าคนอินโดนีเซียจะรับประทานที่มีรสชาติค่อนข้างหวาน ส่วนเอส เตย์ (es the) มีลักษณะคล้ายชาดำเย็น คนอินโดนีเซียจะไม่ค่อยนิยมรับประทานน้ำแข็ง เวลาสั่งเครื่องดื่มเย็นก็จะใส่น้ำแข็งไม่เยอะ ส่วน เอส เจอรุก (es jeruk) คือ น้ำส้ม ก็จะใส่น้ำแข็งไม่เยอะเช่นกัน ส่วนแอร์ ปูตี (air putih) คือน้ำเปล่า ยี่ห้อน้ำเปล่าที่นิยมกันมากคือ ยี่ห้อ aqua โดยคนทั่วไปเวลาจะสั่งน้ำเปล่า ก็จะเรียกชื่อยี่ห้อน้ำชนิดนี้เลย เครื่องดื่มทั้งสามชนิดนี้ จะเป็นเครื่องดื่มที่ผู้บริโภคนิยมสั่งมารับประทาน ชาวอินโดนีเซียจะไม่นิยมกินเครื่องดื่มเย็น เนื่องจากจะกังวลเรื่องสุขภาพ

นอกจากนี้การรับประทานตามร้านข้างถนนหรือที่บ้าน คนอินโดนีเซียจะนิยมใช้น้ำมันปาล์มในการทำกับข้าวเป็นหลัก ทำให้อาหารประเภทผัด หรือทอด จะมีความมัน ส่วนเครื่องปรุงรสของชาวอินโดนีเซียจะไม่ใช้น้ำปลา แต่จะใช้เกลือแทน เครื่องปรุงรสชนิดอื่น ก็จะเป็นเกลือหรือซอสหวานคล้ายซีอิ๊วดำ ซอสเค็มคล้ายซีอิ๊วขาว ซอสพริก ซอสมะเขือเทศ น้ำตาลทราย น้ำตาลปึก ส่วนรสเปรี้ยวจะไม่ใช้มะนาว แต่จะใช้มะกรูด มะขาม หรือมะเฟืองป่า

5. สรุปผลการวิจัย

อาหารถือเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์ ความเป็นมา การเข้าใจรากฐานวัฒนธรรมของดินแดนเหล่านั้น จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมอาหารอินโดนีเซียมีความหลากหลาย อันมีส่วนสำคัญคือการเป็นประเทศที่มีจำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายกลุ่ม แต่ละพื้นที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง ซึ่งได้สะท้อนผ่านอาหารของแต่ละเกาะ ทั้งยังรับเอาอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอกเข้ามาผสมผสานเข้าไว้ด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น จีน อินเดีย อาหรับ และชาติตะวันตก เป็นต้น วัฒนธรรมอาหารอินโดนีเซียจึงมีความน่าสนใจอยู่มาก เนื่องจากอาหารแต่ละชนิดมีลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น ความหลากหลายทางอาหารจึงมีค่อนข้างมาก แต่ถ้าหากจะเจาะจงลงไปว่าอาหารชนิดใดเป็นอาหารแบบอินโดนีเซียอย่างแท้จริงนั้น จะพิจารณาจากความโดดเด่นและความนิยม ซึ่งอาหารอินโดนีเซียที่ถือเป็นอาหารที่ได้รับความนิยมมากจะอยู่ที่เกาะชวาและเกาะสุมาตรา อย่างเช่น นาซิโกเร็ง (nasi gorang), กาโต-กาโต, โซโต ในส่วนเกาะสุมาตรา อย่างเช่น เรนดิง อาหารเหล่านี้ได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติ

6. เอกสารอ้างอิง

ทวีศักดิ์ เผือกสม. (2555). *ประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย: รัฐจารีตบนหมู่เกาะ ความเป็นสมัยใหม่แบบอาณานิคม และสาธารณรัฐแห่งความหลากหลาย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

นันทนา ปริมาณศิษฐ์. (2556). *โอชาอาเซียน*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

ชื่นกมล ปัญญา. (2559). *การศึกษาวัฒนธรรมอาหารอาเซียนเพื่อประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

ดวงกมล การไทย. (2559). *อินโดนีเซีย-ชาติพันธุ์*. สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2564, จาก

https://www.sac.or.th/databases/southeastasia/subject.php?c_id=3&sj_id=14

อาหารอินโดนีเซีย, สืบค้นเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/อินโดนีเซีย>

แนวทางการพัฒนาการจัดการตลาด โดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถี

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

Development of the Marketing Management Through Community Participation

to Promote INNO-Life Tourism-Based of Lao Khrang Ethnic Group in

Nakhon Pathom

ณัฐวรรณ พุ่มดีying^{1*}, ณรงค์วรรษ บุญมา² และธีรเดช ทิวถนอม³

Nuttawan pumdeeying^{1*}, Narongwas Boonma² and Teeradej Thewtanom³

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) แนวทางการพัฒนาการจัดการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การวิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม และ 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม พื้นที่ของชุมชนกลุ่มเป้าหมาย มี 5 ตำบล ของ 3 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอเมืองนครปฐม คือ เทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ 2) อำเภอกำแพงแสน คือ ตำบลวังน้ำเขียว ตำบลห้วยม่วง และ 3) อำเภอดอนตูม คือ ตำบลห้วยด้วน ตำบลลำเหย

ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาการจัดการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม ใช้กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดบริการโดยแนวคิด 7Ps ซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการไปทัศนศึกษาดูงาน และมาร่วมกันคิดออกแบบรูปแบบการกิจกรรมได้ดังนี้

1. การนำเสนอสินค้าของชุมชนลาวครั้งทั้ง 5 ตำบล ได้แก่ตำบลห้วยด้วน ตำบลลำเหย ตำบลวังน้ำเขียว ตำบลห้วยม่วง และตำบลโพรงมะเดื่อ มาจัดแสดงสินค้าโดยมีการสัญจรเดือนละ 1 ตำบล
2. การแสดงศิลปวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม
3. การเสวนาให้ความรู้ประวัติความเป็นมาของชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมโดยปราชญ์ท้องถิ่นและนักวิชาการที่มีความรู้เรื่องชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม
4. การจัดนิทรรศการข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆของชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

¹ กรรมการบริหารหลักสูตรบริหารการศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

² อาจารย์ประจำสาขาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

³ อาจารย์ประจำสาขาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

* Corresponding author, E-mail: nuttawan.p17@gmail.com

ซึ่งรูปแบบการจัดกิจกรรมนี้จะเป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการตลาดโดยชุมชนมีส่วนร่วม สามารถสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับชุมชนได้ นอกจากนี้การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, การจัดการตลาด, ส่งเสริมการท่องเที่ยววิถี ,กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง, จังหวัดนครปฐม

Abstract

The objectives of this research were to study; 1) the development guideline of marketing management to promote INNO-Life Tourism-Based of Lao Khrang Ethnic Group in Nakhon Pathom, and 2) the participation of the INNO-Life Tourism-Based of Lao Khrang Ethnic Group in Nakhon Pathom. The research methodology used in this study was Qualitative Research and data collection were Documentary Analysis, Indepth Interview, Focus Group, and Participant Observation. This research was divided into 2 steps; 1) Studying the marketing management to promote INNO-Life Tourism-Based of Lao Khrang Ethnic Group in Nakhon Pathom, and 2) Studying the participation of the INNO-Life Tourism-Based of Lao Khrang Ethnic Group in Nakhon Pathom covering 5 sub-districts and 3 districts as 1) Meung, Phrong Maduea, 2) Kamphaeng Saen, Wang Nam Khiao and Huai Muang, 3) Don Tum, Huai Duan and Lam Hoei

The result showed that using marketing mix 7Ps analysis with data collection; Documentary Analysis, In-depth Interview, Focus Group, and Participant Observation could design and create the guideline of marketing management pattern to promote to promote INNO-Life Tourism-Based of Lao Khrang Ethnic Group in Nakhon Pathom as follow;

1. There were trade shows in 5 districts; 1) Phrong Maduea, 2) Wang Nam Khiao and Huai Muang, 3) Huai Duan and Lam Hoei by market roaming event per 1 month
2. It was a cultural show in Nakhon Pathom Province
3. There was a seminar by local philosophers or experts in order to share knowledge and information about historical background of Lao Khrang ethnic
4. There were Lao Khrang ethnic exhibition show in Nakhon Pathom

These activities create a model of community involvement for marketing management pattern. Moreover, it is strengthening local people way of life in which local people enhance their involvement and participation in tourism planning and development in their areas. However, the collaboration could promote INNO-Life Tourism-Based of Lao Khrang Ethnic Group in Nakhon Pathom effectively

Keywords: Development Guideline, Marketing Management, INNO-Life Tourism-Based promotion, Lao Khrang Ethnic Group in Nakhon Pathom

1. บทนำ

การท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่สำคัญ การเติบโตของการท่องเที่ยววันนี้เป็นครั้งหนึ่งของอัตราการเติบโตของเศรษฐกิจไทย (พิพัฒน์ เหลืองนฤมิตชัย, 2561) ปัจจุบันการท่องเที่ยวไทยทำรายได้มากกว่า 3 ล้านล้านบาท เป็นรายได้จากการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศประมาณ 1 ล้านล้านบาท ประเทศจึงมุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และการยกระดับดัชนีศักยภาพการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ซึ่งการท่องเที่ยวอยู่ในยุทธศาสตร์ที่ 3 เศรษฐกิจเข้มแข็งและแข่งขันได้ วางเป้าหมายการขับเคลื่อนรายได้การท่องเที่ยวในปี 2564 ไว้ที่ประมาณ 4 ล้านล้านบาท (ยุทธศักดิ์ สุภสร, 2561) สอดคล้องกับการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพให้เติบโต และเพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ และศักยภาพของพื้นที่ให้ครอบคลุมภูมิทัศน์และครบวงจร ทั้งการผลิตและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) นอกจากนี้ การส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยววิถีไทย ที่ดำเนินการในปี 2560 ประสบความสำเร็จในการสร้างกระแสท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้ง ลงลึกถึงเสน่ห์และคุณค่าวิถีไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ในแต่ละท้องถิ่นในการสื่อสารการตลาดถึงร้อยละ 80 ในปี 2561 (ททท , 2561) ข้อมูลจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2554, น.1) จากข้อมูลของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาที่กล่าวมาข้างต้น แสดงว่าประเทศไทยได้รับการยอมรับเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการความรู้และประสบการณ์อันทรงคุณค่าเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ที่เกี่ยวข้องกับมรดกประเพณีที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา และวัฒนธรรมที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวนั้นมีหลายอย่างประกอบด้วย วิถีชีวิตพิพิธภัณฑ์การแสดง แหล่งโบราณคดีศิลปะละคร การแสดงดนตรีสากล และการแสดงดนตรีพื้นบ้าน ประเพณีพิธีกรรมทางศาสนา หัตถกรรมงาน ฝีมือ และการกระทำอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม (จุฑามาศ คงสวัสดิ์, 2550) เพื่อรองรับนโยบายรัฐบาลในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก ตามนโยบายส่งเสริมการค้าและการช้อปปิ้ง OTOP นวัตกรรม วิถีชีวิต ซึ่งมุ่งเน้นให้ชุมชนขายสินค้าอยู่ภายในชุมชน เสน่ห์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชนมาใช้เป็นสิ่งที่ดึงดูดพื้นฐานเสน่ห์ภูมิปัญญา วัฒนธรรมความคิดสร้างสรรค์ที่ดัดแปลงให้เกิดมูลค่าเพิ่ม นำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชน เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืนและเข้มแข็ง สร้างความน่าสนใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมและท่องเที่ยวในหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อสร้างรายได้ให้กระจายอยู่กับประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2561)

จากการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนลาวครั้ง ทำให้เห็นว่าภูมิปัญญาที่สำคัญของชุมชนลาวครั้งได้แก่ ภาษาถิ่นลาวครั้ง การแต่งกายแบบลาวครั้ง อาหารพื้นบ้าน สมุนไพรพื้นบ้าน ประเพณีและความเชื่อ ศิลปะและวัฒนธรรม การต้อนรับภูมิปัญญาแขกผู้มาเยือนด้วยการแสดงดนตรีพื้นบ้าน รำกลอนฟ้อนแคน พิธีบายศรีสู่ขวัญ และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญต่าง ๆ ที่แสดงถึงศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนลาวครั้ง โดยพื้นที่ในการจัดการเปิดตลาดเริ่มแรกจะจัดในเขตเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ เพราะเป็นพื้นที่ชุมชนเชื้อสายลาวครั้งที่มีความพร้อมด้านเศรษฐกิจ ทรัพยากรพื้นที่ จากการพัฒนาและให้การสนับสนุนจากหลายหน่วยงาน ปัจจุบันพบว่ามีการรวมกลุ่มอย่างเข้มแข็งทั้งการจัดตั้งกลุ่มสร้างอาชีพทอผ้าแก่ชุมชนและการจัดตั้งชมรมกลุ่มลาวครั้งมีสมาชิกมากกว่า 50 คน เทศบาลโพรงมะเดื่อให้การสนับสนุนการร่วมกลุ่มคนในเทศบาล และได้รับการรับความร่วมมือจากชุมชนในการสืบทอดวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นกันเป็นอย่างดี ซึ่งควรได้รับการเผยแพร่ส่งเสริมการตลาดและการ

จัดการตลาดท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในการสร้างรายได้แก่เศรษฐกิจฐานรากตามนโยบายของรัฐบาลในการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งอย่างเป็นรูปธรรม แต่อย่างไรก็ดีปัจจุบันพบว่า ยังขาดการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวที่ทั่วถึงและจริงจัง

นอกจากนี้ การศึกษาวิถีชีวิตชุมชนวัฒนธรรมของลาวครั้ง พบว่า ชุมชนยังคงมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนและสามารถต่อยอด การส่งเสริมการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม ให้สามารถพัฒนาสู่ การส่งเสริมการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมได้ และสามารถเป็นการช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นต่อไป (อิราวัฒน์ ชมระกา, 2552) จึงมีความจำเป็นในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการตลาด โดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถี กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

แนวทางการพัฒนาการจัดการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม โดยใช้กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดบริการโดยแนวคิด 7 Ps ตามแนวคิดของ Philip Kotler อ้างถึงใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2546) โดยสรุปความหมายแนวคิดดังนี้ 1.ผลิตภัณฑ์และบริการ (Product and Service) 2. ราคา (Price) 3. การจัดจำหน่าย (Place) 4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) 5. บุคลากร (People) หรือพนักงาน 6. กระบวนการให้บริการ (Process) และ 7. ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) ทำให้เกิดการส่งเสริมการจัดการตลาดได้เป็นอย่างดีและมีคุณภาพสามารถสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมได้

รวมทั้งใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนแล้วพบว่า คนในชุมชน หรือสังคมใดสังคมหนึ่งโดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาหรือกระทำกิจกรรมร่วมกันและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมในสังคมนั้น โดยจะมี 1. การคิด 2. การตัดสินใจ 3. การวางแผน 4. การลงมือปฏิบัติโดยมีการแบ่งหน้าที่ต่างๆ ตามความถนัดและเหมาะสมของแต่ละคนและมีการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้เกิดการยอมรับของสังคมนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมได้เป็นอย่างดี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

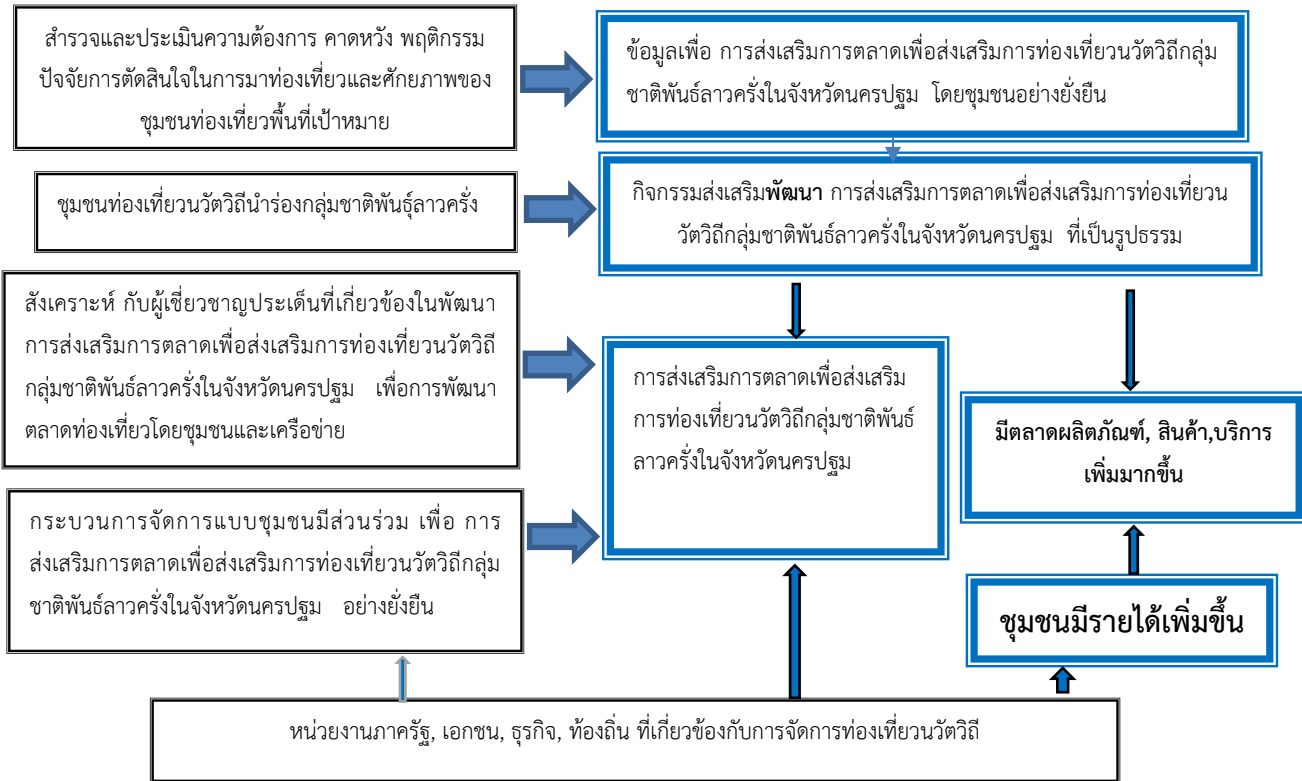
2.1 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

2.2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

3.1 กรอบแนวคิดทฤษฎีที่นำมาประยุกต์ในวิจัยครั้งนี้ คือ ทฤษฎีสวนประสมทางการตลาด โดยแนวคิด 7 P (Kotler, 1997) โดยมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมการตลาด และโดยใช้หลักการสื่อสารการตลาดแบบประสมประสาน (IMC)

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของลาวครั้งในประเทศไทย

ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งจากเอกสารต่าง ๆ อาจจะสรุปที่มาของประวัติความเป็นมาของชุมชนลาวครั้งได้ดังนี้

ประเด็นแรก มาจากชื่อของภูเขาภูคั้ง ในอาณาเขตของอาณาจักรหลวงพระบาง จนเรียกกันจนเพี้ยนกลายเป็นลาวครั้ง อีกแนวทางหนึ่งว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นจึงเรียกลาวกลุ่มนี้ว่า “ลาวครั้ง “ หรือ คั้ง ตามการออกเสียงของชาวลาวที่ไม่มีเสียง “ร” และชื่อคั้งอาจเกี่ยวข้องกับชื่อเมืองภูคั้ง

ประเด็นที่สอง สันนิษฐานว่าสาเหตุที่เรียกชื่อกลุ่มของตนเองมาตั้งแต่โบราณว่า ลาวครั้งเป็นการเรียกตามชื่อของครั้งที่นิยมนำมาใช้ย้อมสีผ้าให้เป็นสีแดง เพื่อใช้ในการทอเป็นเครื่องนุ่งห่ม

ประวัติชุมชนของกลุ่มลาวครั้ง เล่าสืบต่อกันมาว่าบรรพบุรุษตนเป็นลาวครั้งซึ่งมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่หลวงพระบาง ประเทศลาว และได้อพยพมาอยู่บริเวณภาคกลางของประเทศไทยตั้งแต่ต้นสมัยรัตนโกสินทร์ ท่ามกลางกระแสสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง แต่จะเห็นว่าอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของกลุ่มชาวลาวครั้ง อย่างของชาวบ้านกุดจอก อำเภอนองมะโมง จังหวัดชัยนาท วิถีชีวิตหลาย ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองไว้อย่างดี ทั้งทางด้านการทำผ้า การแต่งกาย อาหารและรวมไปถึงภาษาและสำเนียง ซึ่งด้านการแต่งกายและการทอผ้าถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความเป็นเอกลักษณ์อย่างมาก ทั้งลายผ้าที่ไม่เหมือนใคร เช่น ลายขอดอกกรัก ลายกาบ ลายขอซ้อนขอ เป็นต้น สะท้อนถึง

ประเพณีและวัฒนธรรม และยังคงรักษาความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองเอาไว้เป็นอย่างดีให้กับคนรุ่นหลังไม่ให้เกิดเสื่อมสลายไป เป็นความภูมิใจในอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ เอกลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านการอนุรักษ์ วัฒนธรรมประเพณีของตนเองไว้อย่างเหนียวแน่น เช่น ผ้าทอของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง

ปัจจุบันก็ยังมีให้เห็นของกลุ่มลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง เป็นชนกลุ่มหนึ่งที่มีความสามารถในการทอผ้า โดยมีวิถีชีวิตเกี่ยวกับการทอผ้าใช้กันในหมู่บ้านและในเมืองมาตั้งแต่โบราณกาล ผ้าทอลาวครั้ง จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวลาวครั้ง องค์ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีจนกลายเป็นวิถีชีวิตของชาวลาวครั้งในท้องถิ่นนั้นๆ ถึงแม้ว่าวัฒนธรรมการทอผ้าจะมีอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทยก็ตาม แต่ลวดลายผ้าทอในแต่ละท้องถิ่นจะมีเอกลักษณ์เฉพาะมากมาย โดยสามารถสร้างชื่อเสียงและแสดงถึงความมีเอกลักษณ์ให้กับประเทศไทย ผ้าทอลาวครั้ง เกิดจากฝีมือของช่างทออันเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมมาเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน จึงมีความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เนื่องจากมีการประยุกต์ใช้วัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของแต่ละท้องถิ่น มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นมาหลายร้อยปี ชาวลาวครั้งมีความสามารถในการทอผ้า การสอดกระสวย ความแรงในการตีกระทบหรือการฟัดทำให้ได้สีเข้มอ่อนต่างกัน การเรียงเส้นไหมให้ตรงลายจะแสดงถึงความคมชัดและความชำนาญของผู้ทอแต่ละคน อารมณ์ความรู้สึกของผู้ทอ สภาพอากาศ และอุณหภูมิ มีผลกับความสวยงามของผ้าทอผืนนั้น ๆ ผ้าทอลาวครั้ง จึงเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมท้องถิ่นไทยที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทยและความคิดสร้างสรรค์ของคนในชาติ

ชาวลาวครั้งเมื่อมีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน ก็นำเอาประเพณีวัฒนธรรมสิ่งของเครื่องใช้มาด้วย โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านการทอผ้าและยังคงรักษาวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อไว้ได้อย่างต่อเนื่อง เพราะผ้าทอเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวลาวครั้ง ในอดีตนั้นชาวลาวครั้งจะทอผ้ากันทุกครัวเรือนเพื่อเป็นเครื่องนุ่งห่มของทุกคนในครอบครัว และใช้ในพิธีกรรมตามคติความเชื่อดั้งเดิมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อดวงวิญญาณพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด การตาย และพิธีกรรมต่าง ๆ ของลาวครั้งจะมีเรื่องราวของผ้าทอเข้าไปเกี่ยวข้องเสมอ เช่น ผ้าปกหัวนาค หรือผ้าห่มที่ทอด้วยลวดลายมงคลและเป็นลวดลายที่สวยงามที่สุดเก็บไว้ 1 ผืนเพื่อเก็บไว้ห่มก่อนเสียชีวิต ซึ่งเชื่อกันว่าจะมีชีวิตสุขสบายในภพหน้า ผ้าทอลาวครั้งจึงมีความสำคัญผูกพันกลมกลืนต่อวิถีชีวิตชาวลาวครั้งมาตั้งแต่อดีตและยังถ่ายทอดให้ลูกหลานได้สืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน (ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน), 2563)

จากการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนวัฒนธรรมของลาวครั้ง ยังคงมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญา เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ภูมิปัญญาดังกล่าว ได้แก่ ภาษาถิ่นลาวครั้ง การแต่งกายแบบลาวครั้ง การต้อนรับแขกผู้มาเยือนด้วยการแสดงดนตรีพื้นบ้าน รำกลอนฟ้อนแคน พิธีบายศรีสู่ขวัญ และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญต่าง ๆ ที่แสดงถึงวัฒนธรรมของชุมชนลาวครั้ง ซึ่งสามารถสังเคราะห์แหล่งภูมิปัญญาลาวครั้งได้ดังนี้ 1. ภาษาถิ่น 2. การแต่งกาย 3. อาหารพื้นบ้าน 4. สมุนไพรพื้นบ้าน 5. ประเพณีและความเชื่อ 6. ศิลปะและวัฒนธรรม โดยพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ เป็นพื้นที่ชุมชนเชื้อสายลาวครั้งที่มีความพร้อมด้านเศรษฐกิจ ทรัพยากรพื้นที่ จากการพัฒนาและให้การสนับสนุนจากหลายหน่วยงาน ปัจจุบันพบว่ามีกรรวมกลุ่มอย่างเข้มแข็งทั้งการจัดตั้งกลุ่มสร้างอาชีพทอผ้าแก่ชุมชนและการจัดตั้งชมรมกลุ่มลาวครั้งมีสมาชิกมากกว่า 50 คน โดยเฉพาะเทศบาลโพรงมะเดื่อให้การสนับสนุนการร่วมกลุ่มคนในเทศบาลและได้รับการรับความร่วมมือจากชุมชนในการสืบทอดวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นกันเป็นอย่างดี ซึ่งควรได้รับการเผยแพร่ส่งเสริมการตลาดและการจัดการตลาดท่องเที่ยวตามวิถีชุมชนในการ

สร้างรายได้แก่เศรษฐกิจฐานรากตามนโยบายรัฐบาลในการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งอย่างเป็นรูปธรรม แต่อย่างไรก็ดีปัจจุบันพบว่า ยังขาดการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวที่ทั่วถึง และไม่จริงจัง

นอกจากนี้ ในจากการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนศิลปะและวัฒนธรรมของลาวครั้ง พบว่า ชุมชนยังคงมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญา เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งสามารถส่งเสริมแหล่งภูมิปัญญาลาวครั้งได้ทั้งเรื่องภาษาถิ่น การแต่งกาย อาหารพื้นบ้าน สมุนไพรพื้นบ้าน ประเพณีและความเชื่อ ศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนและสามารถต่อยอด การส่งเสริมการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม ให้สามารถพัฒนาสู่การส่งเสริมการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมได้ อีกทั้งยังเป็นการช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นต่อไป ประกอบกับสถานการณ์ปัจจุบันในด้านการท่องเที่ยวที่พบว่า ภาคธุรกิจการท่องเที่ยวและการบริการที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องเร่งปรับตัว เพื่อรักษาเงินหมุนเวียนที่มีอยู่ให้นานที่สุด โดยเฉพาะการปรับแผนการตลาดที่หันมาเน้นคนไทยและกลุ่มคนต่างชาติที่ทำงานในไทยมากขึ้น และสร้างโอกาสในการขยายตลาดโดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นตลาดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มมากขึ้น แต่การท่องเที่ยวก็ส่งผลเสียได้เช่นกันหากการท่องเที่ยวนั้นไม่ใช่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือเชิงวัฒนธรรม ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงอุตสาหกรรมผลประโยชน์มากกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ ตกอยู่กับนายทุนผู้ประกอบการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังส่งผลเสียต่อมลภาวะสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศวิทยาและทำให้สังคมเสื่อมลง(อิราวัฒน์ ชมระกา, 2552) จึงมีความจำเป็นในการศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน ผู้วิจัยได้ค้นหางานวิจัยเพิ่มเติมที่ “สถานภาพการทำตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน” โดยการค้นหาเอกสาร และข่าวประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ยังไม่พบงานตรงกับประเด็นดังกล่าว และไม่พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับที่มุ่งศึกษาไปยังอำเภอต่าง ๆ โดยตรง

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการตลาด

การจัดการตลาด (Kotler,1997) หมายถึง กระบวนการทางการตลาดประกอบด้วยการวิเคราะห์โอกาสทางการตลาด การพัฒนากลยุทธ์การตลาด การวางแผนโปรแกรมการตลาด และการบริหารความพยายามทางการตลาด กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดบริการโดยแนวคิด 7 Ps ตามแนวคิดของ Philip Kotler อ้างถึงใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2546) สรุปแนวคิดส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการซึ่งประกอบไปด้วย 7Ps เพื่อใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด โดยสรุปความหมายแนวคิดดังนี้ 1.ผลิตภัณฑ์และบริการ (Product and Service) หมายถึง สิ่งที่เสนอขายผลิตภัณฑ์โดยธุรกิจ เพื่อตอบสนองความจำเป็น หรือความต้องการของลูกค้าให้เกิดความพึงพอใจ ประกอบด้วยสิ่งที่สัมผัสได้และสัมผัสไม่ได้ 2. ราคา (Price) หมายถึง จำนวนเงินที่จ่ายเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์หรือหมายถึงคุณค่าผลิตภัณฑ์ในรูป ราคาเป็นต้นทุน (Cost) ของลูกค้า ผู้บริโภคจะเปรียบเทียบระหว่างคุณค่า (Value) ของผลิตภัณฑ์กับราคา (Price) ถ้าคุณค่าสูงกว่าราคาจึงจะตัดสินใจซื้อ 3. การจัดจำหน่าย (Place) หมายถึงช่องทางซึ่งประกอบด้วยสถาบันและกิจกรรม ใช้เพื่อเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์และบริการขององค์กรไปยังตลาด 4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นเครื่องมือการสื่อสารการตลาดเพื่อสร้างความพึงพอใจต่อบริการต่อบุคคล โดยใช้เพื่อจูงใจให้เกิดความต้องการ การติดต่อสื่อสารข้อมูลระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย โดยสามารถติดต่อโดยตรงคือ ใช้บุคคลหรือการขายโดยใช้พนักงาน (Personal Selling) เป็นการติดต่อสื่อสารทางตรงแบบเผชิญหน้า และไม่ใช้พนักงานขาย (Nonpersonal Selling) โดยใช้เครื่องมือสื่อสารการตลาด ได้แก่ การโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการขาย ทั้งนี้เครื่องมือแต่ละแบบใช้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่แตกต่างกันในการใช้

วางแผน โดยสามารถเลือกใช้หลายเครื่องมือในการประสานกัน เป็นไปตามหลักการสื่อสารการตลาดแบบประสมประสาน (IMC) ทั้งนี้พิจารณาถึงความเหมาะสมกับ ลูกค้า ผลิตภัณฑ์ คู่แข่ง เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน 5. บุคลากร (People) หรือพนักงาน เป็นบริการโดยใช้บุคคล ซึ่งโรงแรมต้องบริหารบุคลากรโดยอาศัยการฝึกอบรม การจูงใจ เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าได้แตกต่างเหนือคู่แข่ง พนักงานต้องมีความสามารถ มีทัศนคติที่ดีสามารถตอบสนองต่อลูกค้า และการแก้ปัญหาให้กับลูกค้า สามารถสร้างค่านิยมให้องค์กรด้านบริการที่ดี ลูกค้าสามารถมองพนักงานในทุก ๆ ด้าน เช่น การพูดจา มารยาท การแต่งกาย สีหน้า ท่าทางที่อ่อนน้อม การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เป็นต้น 6. กระบวนการการให้บริการ (Process) หมายถึง กระบวนการผลิตของธุรกิจบริการ ซึ่งคือกระบวนการ ขั้นตอน และประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ลูกค้า โดยคำนึงถึงความพึงพอใจสูงสุดของลูกค้า กระบวนการเป็นการส่งมอบคุณภาพในการให้บริการกับลูกค้าได้รวดเร็วและสร้างความพึงพอใจให้ลูกค้า (Customer Satisfaction) 7. ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับส่วนที่สัมผัสจับต้องได้ของการให้บริการและสิ่งแวดล้อมต่างๆของพื้นที่ให้บริการซึ่งมีผลต่อความประทับใจของลูกค้า

ภักพอล มั่นเหมาะ, (2551) งานวิจัยเรื่องการออกแบบตลาดชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและศักยภาพของท้องถิ่น กรณีศึกษาชุมชนรังสิตผลการศึกษาพบว่า ชุมชนย่านรังสิตมีลักษณะความเป็นชุมชน 3 รูปแบบ คือ ชุมชนการเกษตรชุมชนบ้านจัดสรรและชุมชนพาณิชย์จากการสำรวจประเภทของกิจกรรมของชุมชนพบว่ามีการจัดกิจกรรม 18 โครงการ เช่น กิจกรรมงาน ประเพณีกิจกรรมนันทนาการกิจกรรมงานประกวด กิจกรรมพัฒนาอาชีพ และการแสดงผลงาน โดยพื้นที่จัดกิจกรรมกระจายไม่เพียงพอดังจำนวนผู้เข้าร่วม ประกอบกับไม่มีพื้นที่จัดกิจกรรมโดยมีการประชาสัมพันธ์ใช้เสียงตามสาย แจกใบปลิว และรถกระจายเสียง รูปแบบของตลาดชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ และศักยภาพของท้องถิ่นควรมีพื้นที่สามารถรองรับสินค้าจากชุมชน การจัดกิจกรรมสามารถรองรับผู้ใช้บริการ การจัดการควรมีการคัดเลือกผู้ขายจากคนในชุมชน มีการควบคุมคุณภาพสินค้า ส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้ขายสินค้า และอำนวยความสะดวกต่อผู้ขายในทุก ๆ ด้าน

มนรัตน์ ใจเอื้อและคณะ(2559) ได้ศึกษารูปแบบการตลาดเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมชุมชนบางหลวง ตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ว่า ลักษณะสำคัญของการดำเนินงานด้านการตลาดท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจะต้องตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายและคำนึงถึงคุณค่าและความสำคัญทางมรดกวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่กันไปกับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม โดยปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานด้านการตลาดท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมประกอบด้วย 1. นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2. ส่วนประสมทางการตลาด 7 Ps ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการตลาด การส่งเสริมการตลาด ลักษณะทางกายภาพ กระบวนการให้บริการและบุคลากร ปัจจัยเหล่านี้เป็นตัวแปรสำคัญที่นำไปสู่รูปแบบการตลาดเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนบางหลวง

3.4 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน

โคเฮนและอัลลอฟ (Cohen and Uphoff .1981 , p.6) การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติได้แก่

1. การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร
2. การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนารวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการโดยสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการ พัฒนารวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ

อดิน รพีพัฒน์ (2547, น.49) ขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดปัญหาสาเหตุของปัญหาตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
4. การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

กล่าวถึงขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนสามารถสรุปและนำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมใน 2 ลักษณะได้แก่ ลักษณะที่ 1 มีขั้นตอน ดังนี้

1. การคิด	2. การวางแผน
3. การตัดสินใจ	4. การลงมือปฏิบัติ

ลักษณะที่ 2 มีขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดปัญหา	2. การวางแผน
3. การดำเนินงาน	4. การประเมินผล
5. การบำรุงรักษาและพัฒนาให้คงไว้	

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้วิจัยหลายๆท่านสามารถสรุปข้อมูลของการมีส่วนร่วมได้ว่า ก่อนที่จะเกิดการมีส่วนร่วมได้นั้นจะต้องเกิดความต้องการหรือปัญหาร่วมกันของกลุ่ม คนในชุมชน หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาหรือกระทำกิจกรรมร่วมกันและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมในสังคมนั้น โดยจะมีการ 1.การคิด 2. การตัดสินใจ 3.การวางแผน 4. การลงมือปฏิบัติโดยมีการแบ่งหน้าที่ต่าง ๆ ตามความถนัดและเหมาะสมของแต่ละ ๆ ละคนและมีการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้เกิดการยอมรับของสังคมนำไปสู่การพัฒนาาร่วมกันอย่างยิ่งยืน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) กำหนดการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการตลาด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม 2) การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

ขอบเขตของพื้นที่ทำการศึกษา กลุ่มเป้าหมายนั้น มี 5 ตำบล ของ 3 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอเมืองนครปฐม คือ เทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ 2) อำเภอกำแพงแสน คือ ตำบลวังน้ำเขียว ตำบลห้วยม่วง และ 3) อำเภอดอนตูม คือ ตำบลห้วยด้วน ตำบลลำเหย

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยไว้ 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการตลาด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ผู้นำอย่างเป็นทางการ ผู้นำอย่างไม่เป็นทางการและตัวแทนชาวบ้าน เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน การสัมภาษณ์ ทั้งแบบมีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง เป็นการสนทนากับชาวบ้านเพื่อให้ได้ ข้อมูลทั่วไปของชุมชน และข้อมูลอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ การสังเกตการณ์ (Observation) (ทั้งแบบมีส่วนร่วมคือ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน และไม่มีส่วนร่วมคือ การสังเกตพฤติกรรมของบุคคลภายในชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ผู้นำอย่างเป็นทางการ ผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ และตัวแทนชาวบ้าน เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล การสนทนากลุ่มFocus (Group) ซึ่งแนวคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นผ่านการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมจุดมุ่งหมายของการศึกษา

5. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการจัดการตลาด โดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม” มีผลการวิจัยว่าแนวทางการพัฒนาการจัดการตลาด โดยใช้ โดยแนวคิด 7 Ps ใช้กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดบริการ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมีส่วนช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมได้ดังนี้

กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดบริการ โดยแนวคิด 7 Ps ซึ่งได้แก่ 1. ผลิตภัณฑ์และบริการ (Product and Service) 2. ราคา (Price) 3. การจัดจำหน่าย (Place) 4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) 5. บุคลากร (People) หรือพนักงาน 6. กระบวนการให้บริการ (Process) และ 7. ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) ซึ่งทั้ง 7 ข้อนี้จะมีส่วนทำให้เกิดการส่งเสริมการจัดการตลาดได้เป็นอย่างดีและมีคุณภาพสามารถสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมได้

การมีส่วนร่วมของชุมชน กลุ่มชุมชนลาวครั้ง ใน 5 ตำบล ของ 3 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอเมืองนครปฐม คือ เทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ 2) อำเภอกำแพงแสน คือ ตำบลวังน้ำเขียว ตำบลห้วยม่วง และ 3) อำเภอดอนตูม คือ ตำบลห้วยด้วน ตำบลลำเหย ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่าย ให้เกิดการเติมพลังในท้องถิ่น ผ่านกิจกรรมต่างๆในชุมชนที่ทำให้เกิดตลาดลาวครั้งแบบนวัตกรรมนำไปสู่ความเป็นเจ้าของของคนในท้องถิ่น และมีแนวทาง 3 แนวทางหลัก ๆ ที่สำคัญที่เป็นแนวทางสามารถพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรมดังนี้

1. ด้านการพัฒนาศักยภาพและการส่งเสริมการจัดการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง โดยชุมชนแก้ไขจุดอ่อนของชุมชน โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ให้ความรู้ ร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมวางแผน โดยต้องยึดหลักว่าทุกกระบวนการของการพัฒนาต้องมีชุมชนเป็นผู้ร่วมลงมือปฏิบัติเองทุกขั้นตอน เพื่อสร้างและปลูกฝังความภาคภูมิใจและความเป็นเจ้าของร่วมกันของชุมชนให้มีความรักและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและมรดกในท้องถิ่นของ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ไม่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชน

2. ด้านตลาดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวยังคงมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ควรสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติให้แก่นักท่องเที่ยว ชาวบ้านและเยาวชนในพื้นที่ โดยให้ความรู้ความเข้าใจและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการถ่ายทอดความรู้ผ่านทางเว็บไซต์ ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

3. สร้างองค์ความรู้ให้กับชุมชน ในด้านทักษะการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยววันวิถีของกลุ่มชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีความรู้สึกรับรู้การเป็นเจ้าของกิจกรรมที่รองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนมีรายรับเพียงพอต่อความเป็นอยู่ พร้อมทั้งปลูกฝังความเข้าใจถึง ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความรักความหวงแหนสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในพื้นที่ สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลป์ยกร แสงผล เรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำไทรน้อยโดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งจากการศึกษาการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ด้านการมีส่วนร่วมในการรับทราบปัญหา ด้านการวางแผนบริหารงาน ด้านการดำเนินงานและด้านการมีส่วนร่วมการติดตามและประเมินผลมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำไทรน้อยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากการสรุปผลงานวิจัย จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มในชุมชนนั้น สามารถทำให้สามารถทราบจุดอ่อนของชุมชนได้ดังนี้

1. ชุมชนมีสถานที่พร้อมที่จะทำการจัดการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววันวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งของแต่ละตำบลได้ แต่ขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

2. ขาดความร่วมมือของคนในชุมชน เพราะคนในชุมชนยังมองไม่เห็นเป้าหมายและรายได้ที่จะเกิดขึ้น

3. ชุมชนขาดองค์ความรู้ที่ถูกต้องในการส่งเสริมการท่องเที่ยววันวิถี

แนวทางการแก้ไขจากการทำวิจัยได้แก่ ได้มีการอบรมจากวิทยากรที่มีความรู้เรื่องการส่งเสริมการจัดการตลาดที่ถูกต้องให้กับคนในชุมชน มีการประชุม สนทนา หาข้อบกพร่องและแนวทางการแก้ไขในเรื่องต่างๆ พร้อมทั้งมีการนำคนในชุมชนไปศึกษาดูงานการส่งเสริมการจัดการตลาด เช่นตลาดไธสง ตลาดไทย-ยวน ตลาดคูบัว เพื่อนำองค์ความรู้รูปแบบการจัดการตลาด วิธีการบริหารจัดการตลาด การนำเสนอสินค้าในตลาดเพื่อนำมารูปแบบการส่งเสริมการจัดการตลาดชุมชนลาวครั้งของตนเอง

แนวทางการพัฒนาการจัดการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววันวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม จากการใช้กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดบริการโดยแนวคิด 7 Ps และการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการไปทัศนศึกษาดูงาน และมาร่วมกันคิดออกแบบรูปแบบการกิจกรรมการเปิดตลาดแบบสัญจรได้ดังนี้

1. การนำเสนอสินค้าของชุมชนลาวครั้งทั้ง 5 ตำบล ได้แก่ตำบลห้วยด้วน ตำบลลำเหย ตำบลวังน้ำเขียว ตำบลห้วยม่วง และตำบลโพรงมะเดื่อ โดยจัดแสดงสินค้าสัญจรเดือนละ 1 ตำบล หมุนเวียนกันไป

2. การแสดงศิลปวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนลาวครั้งทั้ง 5 ตำบลในจังหวัดนครปฐม

3 การเสวนาให้ความรู้ประวัติความเป็นมาของชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมโดยปราชญ์ ท้องถิ่นและนักวิชาการที่มีความรู้เรื่องชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

4. การจัดนิทรรศการข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆของชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

ซึ่งรูปแบบการจัดกิจกรรมนี้จะเป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการตลาดโดยชุมชนมีส่วนร่วม สามารถสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับชุมชนได้ นอกจากนี้การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่

ส่วนรวม ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววันวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมได้เป็นอย่างดี

6. อภิปรายผลการวิจัย

การทำวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการตลาด โดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววันวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

แนวทางการพัฒนาการจัดการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววันวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม โดยใช้กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดบริการโดยแนวคิด 7 Ps ตามแนวคิดของ Philip Kotler อ้างถึงใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2546) โดยสรุปความหมายแนวคิดดังนี้ 1.ผลิตภัณฑ์และบริการ (Product and Service) 2. ราคา (Price) 3. การจัดจำหน่าย (Place) 4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) 5. บุคลากร (People) หรือ พนักงาน 6. กระบวนการให้บริการ (Process) และ 7. ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) ทำให้เกิดการส่งเสริมการจัดการตลาดได้เป็นอย่างดีและมีคุณภาพสามารถสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมได้เป็นอย่างดี

รวมทั้งใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนแล้วพบว่า คนในชุมชน หรือสังคมใดสังคมหนึ่งโดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนา หรือกระทำกิจกรรมร่วมกันและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมในสังคมนั้น ดังนี้ 1.การคิด 2. การตัดสินใจ 3. การวางแผน 4. การลงมือปฏิบัติโดยมีการแบ่งหน้าที่ต่าง ๆ ตามความถนัดและเหมาะสมของแต่ละคนและมีการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้เกิด การยอมรับของสังคมนำไปสู่การพัฒนาาร่วมกันอย่างยั่งยืน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยววันวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมได้ จนเกิดรูปแบบการกิจกรรมการเปิดตลาดแบบสัญจรได้ดังนี้

1. การนำเสนอสินค้าของชุมชนลาวครั้งทั้ง 5 ตำบล ได้แก่ตำบลห้วยด้วน ตำบลลำเหย ตำบลวังน้ำเขียว ตำบลห้วยม่วง และตำบลโพรงมะเดื่อ โดยจัดแสดงสินค้าสัญจรเดือนละ 1 ตำบล หมุนเวียนกันไป
2. การแสดงศิลปวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนลาวครั้งทั้ง 5 ตำบลในจังหวัดนครปฐม
- 3 การเสวนาให้ความรู้ประวัติความเป็นมาของชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมโดยปราชญ์ ท้องถิ่นและนักวิชาการที่มีความรู้เรื่องชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม
4. การจัดนิทรรศการข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆของชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

7. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การทำวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการตลาด โดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววันวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม นั้นจะเป็นแนวทางในการช่วยทำให้ชุมชนมีรายได้มากขึ้น ช่วยพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถพัฒนาชุมชนได้ด้วยความร่วมมือของชุมชน และทำให้คนในชุมชนรู้จักหวงแหนศิลปวัฒนธรรมของชุมชนลาวครั้ง พร้อมทั้งสามารถมีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ แต่ทั้งนี้ควรจะมีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการตลาดของชุมชนลาวครั้งให้มีระบบมากยิ่งขึ้น

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ กลุ่มผู้นำกลุ่มชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น หรือปราชญ์ชาวบ้าน ชาวบ้าน พระสงฆ์ และส่วนราชการ ทั้ง 5 ตำบล ของ 3 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอเมืองนครปฐม คือ เทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ 2) อำเภอกำแพงแสน คือ ตำบลวังน้ำเขียว ตำบลห้วยม่วง และ 3) อำเภอดอนตูม คือ ตำบลห้วยด้วน ตำบลลำเหย และสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ทั้งหมด

9. เอกสารอ้างอิง

- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ.(2546). การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพฯ:ธรรมสาร
- กิตติชัย เจริญชัย.(2548). การศึกษาแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดและศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อ
**สัมพัทธ์วัฒนธรรมชนบท (โฮมสเตย์) บ้านชะชอม ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัด
 อุบลราชธานี สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ.**
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2558). **คู่มือการท่องเที่ยวโดยชุมชน**
 กรุงเทพฯ.
- คณิงนุช ปิยะบุตร.(2538). การปรับตัวต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงของลาวครั้งที่บ้าน
**โคกอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชา
 สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.**
- นราวดี บัวขวัญ.(2556). รูปแบบการจัดการตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษา ตลาดน้ำ
**คลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต,
 สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.**
- พิพัฒน์ เหลืองนฤมิตชัย.(2561). **เมื่อนโยบายการคลังกำลังจุดรั้งเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ.**
- สมจิต ขอนวงศ์.(2560). **วิสาหกิจผ้าทอเมืองแพร่: องค์ความรู้ และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนา
 ที่ยั่งยืน. รายงานการวิจัย, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**
- สุมาลี ปิ่นทอง. (2552). **การอนุรักษ์ฟื้นฟูและสืบสานภูมิปัญญาด้านโหราศาสตร์ของลาวครั้ง เพื่อ
 พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของจังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหา
 บัณฑิต, สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.**
- สุรัตน์ เพชรนิล และศักดิ์ดา ทวีศรี. (2557). **การพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดย
 ใช้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง จังหวัดนครปฐมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
 เชิงสร้างสรรค์. นครปฐม.**
- อภิัญญา กิ่งสนารักษ์.(2544). **รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิภาพระดับคณะของ
 สถาบันอุดมศึกษา.กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**
- อคิน รพีพัฒน์.(2547). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. กรุงเทพฯ:ศูนย์การศึกษานโยบาย
 สาธารณสุข.**
- Cohen,E,(1972). **Towards a Sociology of International Tourism,Social Research,39,p.64-p.82**
- Kotler, P.(1997). **Marketing Management: Analysis, Planning, Implementation, and
 Control. 9th Edition, Prentice Hall, Upper Saddle River.**

ศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งด้านผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์
เพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตในจังหวัดนครปฐม

Study and Analyze the Wisdom of Lao Khrang Ethnic Group on Creative
Products to Establish a Learning Center and Nawatvitee Tourism Development
in Nakhon Pathom Province

ณรงค์วรช บุษมา^{1,3*} และรุ่งนภา เพ็ชรรุ่งเรืองวงษ์^{2,4}

Narongwas Boonma^{1,3*} and Rungnapa Pengrungruangwong^{2,4}

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม และ 2) ศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งด้านผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) กำหนดการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาภูมิปัญญาของกลุ่มเป้าหมาย และ 2) การศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาด้านผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งพื้นที่ของชุมชนกลุ่มเป้าหมายนั้น มี 5 ตำบล ของ 3 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอเมืองนครปฐม คือ เทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ 2) อำเภอกำแพงแสน คือ ตำบลวังน้ำเขียว ตำบลห้วยม่วง และ 3) อำเภอดอนตูม คือ ตำบลห้วยด้วน ตำบลลำเหย ผลการวิจัย พบว่า ภูมิปัญญาทั่วไปของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งนั้นสามารถจำแนกออกไปได้ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านที่อยู่อาศัย มักอาศัยอยู่บนพื้นที่สูงและปลูกบ้านใกล้ชิดติดกัน 2) ด้านอาชีพและการเลี้ยงชีพ เป็นเกษตรกร ยามว่างขายจะจักสานหญิงจะทอผ้า 3) ด้านอาหาร วัตถุดิบที่หาได้ใกล้ตัวนำมาปรุงเป็นอาหาร อาทิเช่น แกงป่าปลา แกงผ้า และแกงขี้เหล็ก 4) ด้านการแต่งกาย ชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งแต่งกายด้วยผ้าทอสีแดงอันเป็นสีที่ย้อมจากขี้ครั้ง 5) ด้านภาษา ภาษาลาวครั้งเป็นภาษาที่จัดอยู่ในตระกูลไท กะได (Thai-Kadai Language Family) หน่วยเสียงพยัญชนะมี 20 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระ มี 18 เสียง สระประสม มี 6 หน่วย หน่วยเสียงวรรณยุกต์ มี 5 หน่วยเสียง และ 6) ด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม เดิมทีลาวครั้งนับถือผีและนับถือพราหมณ์ แม้ภายหลังจะหันมานับถือพระพุทธศาสนาแล้ว แต่ก็ยังไม่ละทิ้งความเชื่อในเรื่องของผี และให้ความสำคัญกับศาสนาพราหมณ์อยู่ ส่วนการศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งด้านผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ พบว่า เครื่องนุ่งห่มหรือเครื่องแต่งกายของลาวครั้ง ได้แก่ ผ้าทอตีนจกซึ่งเป็นผ้าทอมือมีทั้งผ้าฝ้ายและผ้าไหม มีเอกลักษณ์ที่

¹ หัวหน้าโครงการวิจัยศูนย์การเรียนรู้ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

² ผู้ร่วมวิจัยโครงการวิจัยศูนย์การเรียนรู้ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

³ อาจารย์ประจำสาขาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

⁴ อาจารย์ประจำสาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

* Corresponding author, E-mail: narangwas2515@gmail.com

โดดเด่นโดยเฉพาะผ้าชิ้นมัดหมี่ต่อตีนจก จัดอยู่ในงานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน นับว่าเป็นผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ที่สามารถต่อยอดได้ ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาติพันธุ์ลาวครั่ง มีการเพิ่มเฉดสีให้มากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววิถี

คำสำคัญ: ภูมิปัญญา, ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์, ชาติพันธุ์ลาวครั่ง

Abstract

This research aimed to 1) study the local wisdom of the Lao Khrang ethnic group in Nakhon Pathom Province and 2) analyze the local wisdom of the Lao Khrang ethnic group on creative products. Using qualitative research, data was collected including documentary analysis, in-depth interview, focus group, and participant observation. The research was determined into 2 steps: 1) the study of general local wisdom of the target group and 2) the study of local wisdom of the target group on the creative product. The target community areas consist of 5 sub-districts of 3 districts which are 1) Muang Nakhon Pathom: Phrong Madua Municipality, 2) Kamphaeng Saen: Wang Nam Khiao and Huai Muang, and 3) Don Tum: Huai Duan and Lam Hai. The research found that the local wisdom of the Lao Khrang ethnic group can be classified into 6 areas, namely 1) residential: they often live in highlands and close to each other, 2) occupation and livelihoods: farmers, while men weave, and women weave fabrics, 3) food: raw materials that can be found close to being used for cooking, such as Pa Pla, Pam and cassia curries, 4) clothing: Lao Khrang ethnic people dress in red woven cloth which is dyed from krang, 5) language: a language belonging to the Thai-Kadai Language Family and 6) religion, tradition and culture: Lao Khrang originally worshiped spirits and Brahmin, even after turning to Buddhism but still did not abandon the belief in ghosts and focus on Brahmanism. Studying and analyzing the wisdom of Lao Khrang ethnic group on creative products found that Lao Khrang's clothing or apparel includes Tai Jok weaving, which is hand-woven with both cotton and silk, has an outstanding identity, especially the mudmee sarong cloth arranged in handicrafts and folk arts It is a creative product that can be extended endlessly. Currently, the Lao Khrang national textile products more shades were added to comply with the government policy of promoting cultural tourism and for the development of Nawatwithi Tourism.

Keywords : Local Wisdom, Creative Products, Lao Khrang Ethnic Group

1. บทนำ

ประเทศไทย แม้ว่าจะกำลังตกอยู่ในความยากลำบากของการส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่นโยบายพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว รัฐบาลไทย ได้ส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยววิถีซึ่งเป็นแนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์โอท็อปรูปแบบใหม่ที่ส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนท่องเที่ยว “OTOP นวัตกรรม” โดยให้ความสำคัญกับการขายผลิตภัณฑ์โอท็อปอยู่ภายในชุมชน และดึงคนหรือนักท่องเที่ยวจากนอกชุมชนเข้ามายังชุมชนของตัวเองเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้

ชุมชน โดยมุ่งเน้นพัฒนาผลิตภัณฑ์โอท็อปด้วยนวัตกรรมใหม่ ๆ นำเสนออัตลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ มาเพิ่มคุณค่า และเป็นตัวดึงดูด จากนั้นนำมาเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถตอบสนองความต้องการในเรียนรู้และมีรายได้

ประเทศไทยเป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีศักยภาพและโอกาสทางการท่องเที่ยวมากมาย เช่น ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ และอรรถศาสตร์ไมตรีของคนไทยชวนให้อยากพูดคุยและใกล้ชิด ข้อมูลที่น่าสนใจของสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum: WEF) ซึ่งได้จัดทำรายงาน Travel & Tourism Competitiveness Report 2019 ถือว่าเป็นดัชนีที่แสดงให้เห็นขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยวของประเทศต่างๆ โดยพิจารณาจากดัชนี 14 รายการ และแต่ละรายการมีคะแนนเต็ม 7 คะแนน โดยประเทศไทยนั้นได้ถูกจัดอันดับขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวอยู่ในอันดับที่ 35 ในปี พ.ศ. 2558 อันดับที่ 34 ในปี พ.ศ. 2560 และ อันดับที่ 31 ในปี พ.ศ. 2562 จาก 140 ประเทศทั่วโลก (World Economic Forum, 2019) ในที่นี้จะนำเสนอเฉพาะภูมิภาคอาเซียน มีจำนวน 10 ประเทศ มาแสดงให้เห็น ดังตารางที่ 1 แสดงขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของอาเซียน ปี 2562 ดังนี้

ตารางที่ 1 : แสดงขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของอาเซียน ปี 2562

ลำดับที่	ประเทศ	ปี 2558	ปี 2558	ปี 2558	เปลี่ยนแปลง
1	สิงคโปร์	11	13	17	-4
2	มาเลเซีย	25	26	29	-3
3	ไทย	35	34	31	3
4	อินโดนีเซีย	50	42	40	2
5	เวียดนาม	75	67	60	4
6	บรูไน	-	-	72	-
7	ฟิลิปปินส์	74	79	75	4
8	ลาว	96	94	97	-3
9	กัมพูชา	105	101	98	3
10	เมียนมา	134	-	-	-

ที่มา: World Economic Forum. Online. (2019AD).

นอกจากนั้น ก็ยังมีติดอันดับขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยด้านความเด่นชัดของวัฒนธรรมและนันทนาการ ยิ่งทำให้นักท่องเที่ยวสนใจเดินทางไปยังพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากตน เพื่อเรียนรู้ เข้าใจ และเห็นคุณค่าสถาปัตยกรรม ศิลปะ ประเพณี เทศกาล วิถีชีวิตของคนในพื้นที่อื่น จึงเกิดแนวนโยบายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “นวัตวิถี”

หัวใจหลักของการขับเคลื่อนแนวคิดของ “นวัตวิถี” มุ่งเน้น 4 ส่วนหลัก ๆ ได้แก่ 1) พัฒนาโอท็อปด้วยนวัตกรรม 2) เพิ่มมูลค่าผืนผ้าวิถีชีวิตชุมชน 3) สร้างสรรค์สร้างเสนออัตลักษณ์วิถีชีวิตชุมชนให้มีค่า และ 4) ตลาดใหม่ในชุมชนเชื่อมโยงการท่องเที่ยวคุณภาพ รัฐต้องการยกระดับมาตรฐาน OTOP ให้พร้อมขายและสร้างรายได้ รวมถึงพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้มีการกระจายรายได้ (local economy) ให้มีการ

หมุนเวียนเพิ่มขึ้น เป็นการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งก็คือเศรษฐกิจชุมชน โดยนำเอาการท่องเที่ยว มาเป็นตัวเชื่อมโยงที่สำคัญ นอกจากชุมชนจะมีรายได้แล้ว คนในชุมชนก็ต้องมีความสุขร่วมกันด้วย หากชุมชนได้รับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญสามารถลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยมีการกระจายรายได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของกลุ่มเป้าหมาย เกิดความเข้มแข็ง ยั่งยืน มีการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาแบบบูรณาการทุกพื้นที่ เป้าหมาย และทำให้คนในชุมชนประกอบอาชีพมีรายได้และอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข เพราะเชื่อว่าการท่องเที่ยว รูปแบบใหม่ที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นี้ นอกจากจะทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ และประทับใจแล้ว ยังจะเป็นการท่องเที่ยวที่น่าภูมิใจเป็นความสุขที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง และท้ายที่สุดจะเป็นการพัฒนาที่ทำให้ชุมชนยั่งยืน (กรมการพัฒนาชุมชน – ออนไลน์, 2561)

แผนภูมิภาพที่ 1 : แสดงองค์ประกอบหลักของ OTOP นวัตกรรม

ที่มา : สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน, ออนไลน์. (พ.ศ.2561).

ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม เป็นกลุ่มที่มีศิลปะและวัฒนธรรมอันงดงามและล้ำค่าอย่างยิ่ง แต่ไม่สามารถตอบสนองต่อนโยบายของรัฐในเรื่องการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยววิถีชีวิตได้ เนื่องจากขาดแคลนศูนย์เรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน แม้จะมีความพยายามเป็นอย่างมากของชุมชนเพื่อให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนโดยการใช้ศูนย์กลางของชุมชนหรือวัดเป็นที่ตั้งของศูนย์การเรียนรู้ แต่ก็ไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสุดท้ายก็กลับมาสู่ที่เดิม ไม่สามารถไปต่อได้ ซึ่งต่างไปจากชุมชนลาวครั้งในจังหวัดใกล้เคียง อาทิเช่น ชุมชนหมู่ที่ 4 ตำบลหนองโพธิ์ และหมู่ที่ 5 ตำบลหนองหญ้าไซ ชุมชนลาวครั้งบ้านลำพันบอง อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี มีศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมลาวครั้งที่โดดเด่น ซึ่งชุมชนลาวครั้งบ้านลำพันบองนั้นสามารถที่จะเปิดตลาดโอท็อปนวัตกรรมเพื่อการท่องเที่ยว ทำให้สร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยที่ไม่จำเป็นต้องไปทำงานที่อื่น (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหนองหญ้าไซ – ออนไลน์, 2562) นอกจากนี้ยังมีศูนย์การเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งจังหวัดชัยนาท และอุทัยธานี ด้วยการชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม ขาดแคลนหรือไม่มีศูนย์เรียนรู้เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านสิ่งทอ ซึ่งทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการสูญหายของมรดกภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมอย่างน่าใจหาย และสิ่งที่น่าสนใจยิ่งในภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ลาวครั้งก็คือผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ อันจะเป็นมรดกของชาติพันธุ์ลาวครั้งที่ร่วมสมัยทำให้เป็นที่สนใจของผู้พบเห็นทั่วไปอันจะสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมอย่างยั่งยืนได้อีกด้วย

ดังนั้น เพื่อเร่งแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ ก่อนที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมจะเลือนหายไปแบบไร้ร่องรอย พร้อมกันนั้นก็เพื่อตอบสนองต่อบริบายของรัฐด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยววิถีชีวิต และเพื่อเป็นข้อมูลของการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และมีความสะดวกพร้อมที่จะถ่ายทอดเรียนรู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ทันที นอกจากนี้ยังเป็นส่วนสนับสนุนส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษาของชุมชนตลอดจนผู้สนใจทั่วไป ให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์เผยแพร่และสืบสานศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไปอีกด้วย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งด้านผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์เพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตในจังหวัดนครปฐม อันจะเป็นแหล่งข้อมูลพร้อมกับการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นและช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดช่องทางอาชีพอันจะนำไปสู่การก่อให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 ศึกษาภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม
- 2.2 ศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งด้านผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

3.1 ชาติพันธุ์ลาวครั้ง

ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ลาวครั้งระบุว่า ระหว่างปี พ.ศ. 2255 – 2265 ในสมัยของพระเจ้ากิงกิสสะ ผู้ครองเมืองหลวงพระบาง มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “ศรีสัตนคนหุต” เป็นอาณาจักรที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงเป็นภูเขา และเต็มไปด้วยป่าไม้ ประชากรส่วนใหญ่ของอาณาจักรนี้ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ริมลำธารที่มีความอุดมสมบูรณ์ และได้มีชนกลุ่มหนึ่งที่เรียกตัวเองว่า “ภูคัง” ที่ต่อมาถูกเรียกว่า “ลาวครั้ง” ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตเทือกเขาซึ่งได้ดำรงชีพอยู่ด้วยการล่าสัตว์ หาของป่า และทำไร่เลื่อนลอย (ชนัญ วงษ์วิภาค, 2529) ประเด็นชื่อเรียกชนกลุ่มดังกล่าวนี้ว่า “ลาวภูคัง หรือ ลาวครั้ง” อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเด็น คือ 1) มาจากชื่อภูเขาในอาณาจักรหลวงพระบางที่มีรูปร่างเหมือนระฆัง จึงทำให้เรียกชื่อตามนั้นว่า “ลาวภูคัง” ตรงนี้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าคงจะหมายถึง “ลาวภูขัง” แต่ต่อมากการเขียนน่าจะเพี้ยนจาก “ข (คอ – ระ- คัง)” เป็น “ค (คอ-ควาย)” จึงเขียนเป็น “ลาวภูคัง” และชนกลุ่มนี้อาศัยอยู่ที่เขตเทือกเขา ซึ่งภูเขานั้นก็มักเรียกกันสั้น ๆ ว่า “ภู” ชนกลุ่มนี้จึงถูกเรียกว่า “ลาวภูขัง หรือ ลาวภูคัง” และต่อมากการออกเสียงเรียกก็เพี้ยนไป จนกลายมาเป็น “ลาวครั้ง” และ 2) มีการสันนิษฐานว่าสาเหตุที่เรียกชื่อชนกลุ่มนี้ว่า “ลาวครั้ง” เป็นเพราะชนกลุ่มนี้นิยมนำครั้งที่อาศัยอยู่ในต้นกำปูหรือต้นจากรูมาใช้ย้อมสีผ้าให้เป็นสีแดงเพื่อใช้ในการทอเป็นเครื่องนุ่งห่ม ด้วยเหตุนี้บางครั้งบางคราก็จึงถูกเรียกว่า “ลาวขี้ครั้ง” เราจะเห็นว่าโทนสีแดงซึ่งเป็นสีของขี้ครั้งจะอยู่ในขุมนุ่งห่มเครื่องแต่งกายของลาวครั้ง สีแดงจึงเป็นสีประจำชนกลุ่มลาวครั้ง และสีแดงขี้ครั้งนี้เองก็ได้กลายมาเป็นอัตลักษณ์ของลาวครั้งในเรื่องของการแต่งกายในที่สุด (สุพิศ ศรีพันธุ์, 2551).

เมื่อปีพุทธศักราช 2321 สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้เกิดสงครามระหว่างไทย-ลาวขึ้น ชนกลุ่มภูคังหรือลาวครั้งได้ถูกดันให้เข้ามาในประเทศไทยพร้อมกับกลุ่มชนลาวอื่น ๆ และตั้งแต่นั้นเรื่อย ๆ จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยการอพยพมาประเทศไทยนั้นได้แบ่งออกเป็น 2 สาย คือ สายที่ 1) อยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย เมืองเชียงราย เชียงแสน เชียงใหม่ เป็นต้น เรียกกลุ่มลาวนี้ว่า “ลาวล้านนา” และสายที่ 2) อยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย เรียกว่า “ลาวล้านช้าง” (วัลล

ยา วัชรารณณ์, 2534: 49) สำหรับกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งถูกสันนิษฐานว่า ถูกกวาดต้อนมาจากฝั่งซ้ายของกลุ่มแม่น้ำโขงสู่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาอีกทีหนึ่ง และได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณภาคกลางของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัด อุทัยธานี ชัยนาท สุพรรณบุรี พิจิตร พิษณุโลก กำแพงเพชร สุโขทัย กาญจนบุรี นครปฐม และ ประจวบคีรีขันธ์ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 เรื่อยมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 3 โดยเหตุว่าลาวครั้งกลุ่มนี้เป็นพวกปัญญาชนเกรงว่าจะแข็งข้อกับผู้ปกครอง จึงจำเป็นต้องกวาดต้อนมาให้อยู่ในภาคกลางหรือเขตปริมณฑลใกล้ๆ กรุงเทพมหานคร จะได้อยู่ใกล้พระเนตรพระกรรณของพระมหากษัตริย์ไทย (จินดา ชาตวิงษ์, 2529: 36)

ไม่ว่ากลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งจะอพยพไป ณ แห่งหนตำบลใด ความเชื่อ การแต่งกาย อาหาร ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การดำรงชีพอันเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาติพันธุ์ก็ย่อมจะตามมาด้วย สิ่งเหล่านั้นได้เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ลาวครั้งและได้สืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาเกิดจากการสั่งสมและเรียนรู้มาเป็นเวลานาน เชื่อมโยงประสานกันทุกด้าน กล่าวคือ อาชีพ วิถีความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและประเพณี จะสัมพันธ์ถึงกันในทุก ๆ ด้าน ไม่สามารถแยกขาดออกจากกันได้มีลักษณะเป็นองค์รวม (ประเวศ วสี, 2530)

3.2 ภูมิปัญญาและการยกระดับภูมิปัญญา

ภูมิปัญญาเป็นศักยภาพของความรู้ที่ถูกผสมผสานจากรากฐานความรู้ของชุมชนท้องถิ่นซึ่งสืบทอดกันมาเกิดจากการเรียนรู้จากบรรพบุรุษหรือการเรียนรู้ค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ด้วยตนเอง นำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีพ หรือเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีวัฒนธรรมเป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนนั้น ศักยภาพในการผสมผสานความรู้ใหม่ ๆ นำมาใช้ประโยชน์ด้วย จะทำให้ได้มาซึ่งลักษณะใหม่ ๆ เฉพาะชุมชน (เสนห์ จามริก, 2531; เสรี พงศ์พิศ, 2536) ภูมิปัญญาท้องถิ่นนับว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าของแต่ละชุมชน รัฐจึงได้ให้ความสำคัญและต้องการยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ พร้อมกันนั้นเพื่อก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนท้องถิ่นรัฐได้ส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ภูมิปัญญาเกิดจากการสั่งสมและเรียนรู้มาเป็นเวลานาน เชื่อมโยงประสานกันทุกด้าน กล่าวคือ อาชีพ วิถีความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและประเพณี จะสัมพันธ์ถึงกันในทุกๆ ด้าน ไม่สามารถแยกขาดออกจากกันได้มีลักษณะเป็นองค์รวม (ประเวศ วสี, 2530) ภูมิปัญญา จึงเป็นสิ่งที่มีความต่อมนุษยชาติ ควรแก่การอนุรักษ์และสืบทอดให้ถึงอนุชนรุ่นหลังต่อไป

การยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ มีหลักเทคนิคอยู่ 4 ข้อ ได้แก่ 1) การอนุรักษ์ คือ การรักษาสิ่งที่เหลืออยู่เพียงเล็กน้อยให้คงอยู่สืบไป เช่น การอนุรักษ์ประเพณีสงกรานต์ 2) การฟื้นฟู คือ การนำสิ่งที่สูญหายไปแล้วให้กลับมาอีก เช่น การฟื้นฟูประเพณีที่สูญหาย 3) การประยุกต์ คือ การนำสิ่งเดิมมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับยุคสมัย 4) การสร้างใหม่ คือ การคิดค้นสิ่งใหม่จากฐานความรู้เดิม เช่น การสร้างลวดลายผ้าทอแบบใหม่ (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2554) ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์อันเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

3.3 ผลกระทบเชิงสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ทำให้มนุษย์คิดค้นหรือออกแบบสิ่งใหม่ ๆ ไม่เหมือนใคร หรือที่แตกต่างไม่จากเดิม ๆ ที่มีอยู่ ทำให้เกิดผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ พร้อมกับสามารถพัฒนาโดยการนำไปใช้หรือปฏิบัติได้ การที่มนุษย์จะสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ได้นั้น ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ซึ่งเป็นความคิดที่แปลกใหม่ก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์หรือสิ่งประดิษฐ์นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่มีคุณค่าและเพิ่มมูลค่าขึ้นมา นอกจากนี้หากคนเรามีความคิดสร้างสรรค์หรือ

ความคิดริเริ่มย่อมสามารถพัฒนาปรับปรุงหรือต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ให้ดีขึ้นได้ ความคิดแปลกใหม่กับการสร้างสรรค์ผลงาน ความคิดแปลกใหม่ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความคิดสร้างสรรค์ ในการที่จะผลิตสิ่งต่างๆ ออกจากความคิด ซึ่งผลผลิตที่ออกจากการคิดสร้างสรรค์จะเป็นผลผลิตที่มีคุณรูปที่สุด มีความแปลกใหม่ และสามารถนำไปใช้ได้ เราเรียกผลผลิตที่ออกมาจากความคิดว่า “นวัตกรรม” ซึ่งนวัตกรรมนี้เองจะเป็นผลผลิตที่มนุษย์สามารถนำเอาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง (Thanawit Ruengnarab, 2558)

นวัตกรรม (Innovation) เป็นการทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความคิด วิธีการ และกระบวนการผลิตใหม่ ๆ หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาต่อยอดจากผลิตภัณฑ์หรือแนวคิดเดิม ในปัจจุบันมีการนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในสาขาต่าง ๆ ทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์มากมาย โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ที่นำวัตถุดิบที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มาปรับเปลี่ยนเป็นผลิตภัณฑ์แปลกใหม่ไม่ซ้ำใคร ผลผลิตที่สร้างสรรค์หรืออาจเรียกว่า ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ (Creative product) เป็นผลมาจากความคิดสร้างสรรค์และเกิดมูลค่า เนื่องจากผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เหล่านี้ต่างมีคุณสมบัติเป็นทรัพย์สินทางปัญญา แต่ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นสิ่งที่เป็นามธรรม ดังนั้น จึงต้องมีกฎหมายบอกให้รู้ว่ามีอยู่จริง โดยการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ผลผลิตที่สร้างสรรค์ที่ไม่เคยมีใครผลิตมาก่อนนั้นสามารถนำไปสู่กระบวนการทางกฎหมาย เพื่อแสดงความเป็นเจ้าของผลงานผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์ได้ นวัตกรรมหรือผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ จึงเป็นสิ่งที่มีความค่าควรหวงแหน จะต้องรักษาสิทธิของตนเองตามกฎหมาย ห้ามไม่ให้ใครลอกเลียนแบบหรือนำไปทำขึ้นใหม่ จึงควรป้องกันโดยนำเอาผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไปจดสิทธิบัตร (Patent) เพื่อคุ้มครองสิ่งประดิษฐ์คิดค้นของคุณค่า ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิตามกฎหมายที่รัฐบาลออกสิทธิบัตรถือว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญา เป็นสิทธิที่กฎหมายคุ้มครอง (อรพินท์ บุญสิน, 2557)

ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ หรือผลผลิตที่สร้างสรรค์ จึงเป็นลักษณะในการสร้างสิ่งแปลกใหม่ โดยเป็นต้นแบบที่ไม่เคยมีหรือปรากฏมาก่อนหรือเป็นการพัฒนาต่อยอดจากผลิตภัณฑ์หรือแนวคิดเดิม มนุษย์ทุกคนต่างก็เป็นผู้ที่สร้างสรรค์ได้ สามารถทำความเข้าใจ ความคิดค้น หรือจินตนาการมาประดิษฐ์คิดค้นจนออกมาเป็นนวัตกรรม หรือผลผลิตที่สร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้

3.4 ศูนย์เรียนรู้ชุมชน

แนวคิดการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้นับเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเนื่องจากการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสมที่เน้นชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ มีความภาคภูมิใจ เกิดการปรับตัวในลักษณะเป็นชุมชนเรียนรู้ (Learning Organization) สามารถตรวจสอบผลการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ โดยเปิดโอกาสให้ใช้ประสบการณ์ช่วยให้เกิดความสำเร็จ สามารถเชื่อมโยงเรื่องราวในท้องถิ่นสู่ความรู้สากล (Boonngam, 2007) โดยพัฒนาคุณลักษณะและความคิด ความเข้าใจในคุณค่าของชุมชน ทักษะคติ ค่านิยม ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการเรียนรู้ มีทักษะการแสวงหาความรู้ และสามารถจัดการความรู้ (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2554) ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากสำหรับชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ Sirinan Manui (2557) ได้กล่าวถึงความสำคัญของศูนย์เรียนรู้ทำให้ชุมชนได้รับการปลูกฝังให้รู้และรักท้องถิ่นของตน มองเห็นคุณค่าและตระหนักถึงปัญหาในท้องถิ่นพร้อมที่จะเป็นสมาชิกที่ดีของท้องถิ่นทั้งปัจจุบันและอนาคต เพราะชุมชนจะได้รับประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ให้มีความสำคัญกับการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง (สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน, 2550)

3.5 การท่องเที่ยววิถี

รัฐบาลมีนโยบายลดความเหลื่อมล้ำของสังคมที่มุ่งเน้นสร้างรายได้และความเจริญความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกับภาครัฐเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ในทุกภูมิภาคทั่วประเทศ โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการระดับประเทศ คือ คณะกรรมการอำนวยการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (กอ.นตผ.) เป็นผู้ขับเคลื่อน และมอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชน เป็นผู้รับผิดชอบหลักส่งเสริมการดำเนินงาน OTOP ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในการสนับสนุน ส่งเสริม ยกกระดับผลิตภัณฑ์ และพัฒนาช่องทางการตลาดที่หลากหลายเพื่อให้สามารถจำหน่ายได้ และมุ่งปรับตัวสู่การค้าแบบสากล (สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2561)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) มีกรอบแนวคิด ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้ เกิดความยั่งยืน ประชาชนมีคุณภาพชีวิต และมีรายได้ที่ดีขึ้น รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน มีแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการ และพันธกิจกระทรวงมหาดไทย ข้อ 4 ที่ว่าด้วยเรื่อง เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนภารกิจอำนาจหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชน ในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ รวมทั้งเสริมสร้างความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์แห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

ดังนั้น จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนผ่านยุคการผลิตต้นขายสินค้า OTOP ออกจากชุมชนเพียงด้านเดียว สู่การเพิ่มช่องทางสร้างรายได้ตามความต้องการ (Demand Driven Local Economy) โดยการขายสินค้าอยู่ในชุมชน ใช้เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ แปลงเป็นรายได้ ทั้งนี้ ครอบครัวและลูกหลานยังอยู่ร่วมกัน ไม่ต้องแข่งขันนำผลิตภัณฑ์ออกไปขายนอกชุมชน เป็นชุมชนท่องเที่ยวที่เป็นเจ้าบ้านที่ดี ชวนกันคิด ชวนกันทำ ผลิตภัณฑ์และบริการ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระดับชุมชน ที่มีเสน่ห์ดึงดูด และมีคุณค่าเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมและใช้จ่ายเงินในทุกกิจกรรมของชุมชน ซึ่งรายได้จะกระจายอยู่กับคนในชุมชน ทุกคนมีความสุข เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (Strength with in) และพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) กำหนดการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาภูมิปัญญาของกลุ่มเป้าหมาย และ 2) การศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาด้านผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งพื้นที่ของชุมชนกลุ่มเป้าหมายนั้น มี 5 ตำบล ของ 3 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอเมืองนครปฐม คือ เทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ 2) อำเภอกำแพงแสน คือ ตำบลวังน้ำเขียว ตำบลห้วยม่วง และ 3) อำเภอดอนตูม คือ ตำบลห้วยด้วน ตำบลลำเหย

การวิจัยแต่ละส่วนดำเนินการ ดังนี้ 1) ด้านเอกสาร (Documentary) ศึกษาค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูลอันเป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาติพันธุ์ลาวครั้งในทศวรรษจากเอกสารต่าง ๆ อาทิเช่น หนังสือ ตำรา งานวิจัย สื่อต่างๆ และ Internet 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะจง ผู้นำชุมชน ประชาชนท้องถิ่น ประธานกลุ่ม ชาวบ้าน และพระสงฆ์ ตำบลละ 10 คน 3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มผู้นำกลุ่มชุมชน ประชาชนท้องถิ่น หรือประชาชนชาวบ้าน ชาวบ้าน พระสงฆ์ และส่วนราชการ ตำบลละ 20 คน 4) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ทำกิจกรรมเชิงประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นกับชาวบ้าน วัด และส่วนราชการ (บวร) ทุกตำบล มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างน้อย 80 คน หลังจากนั้นหลังจากได้ข้อมูลทั้ง 2 ส่วนแล้ว ได้นำข้อมูลทั้ง 2 ส่วนนั้นนำมาวิเคราะห์และสรุปเขียนบรรยายเป็นเชิงพรรณนา

5. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาทั่วไปของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งนั้นสามารถจำแนกออกไปได้ 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านที่อยู่อาศัย 2) ด้านอาชีพและการเลี้ยงชีพ 3) ด้านอาหาร 4) ด้านการแต่งกาย 5) ด้านภาษา และ 6) ด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งแต่ละด้านนั้น มีรายละเอียด ดังนี้

5.1 ด้านที่อยู่อาศัย – สภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัยลาวครั้งนั้น นิยมสร้างบ้านชั้นเดียวแต่ยกพื้นสูง ใต้ถุนหรือด้านล่างปล่อยโล่ง มีแคร่ตั้งอยู่เอาไว้นั่งเล่น หรือทำกิจกรรมอื่นใดก็ได้ บางบ้านใช้ใต้ถุนบ้านเป็นที่อยู่ของสัตว์เลี้ยง เช่น ไก่ เป็ด แมกกระทกวาง ตรงที่สร้างบ้านมักจะเป็นพื้นที่สูงที่เป็นเนินหรือโคกและการสร้างบ้านมักจะไม่ห่างกันมากนัก โดยเฉพาะบ้านผู้เป็นญาติพี่น้องกันหรือที่แยกเรือนกันออกมา ลาวครั้งนิยมสร้างบ้านติดๆ กัน ทั้งที่มีพื้นที่กว้างขวางก็ตาม ดังนั้น จึงจะพบว่า สมาชิกของหมู่บ้านส่วนใหญ่มักจะเป็นเครือญาติกัน และบริเวณรอบ ๆ หมู่บ้าน จะเป็นพื้นที่ทำกิน เช่น เป็นทุ่งนาหรือท้องนา เป็นไร่ หรือ เป็นสวน ซึ่งมีเขตแดนไกลออกไปมากกว่าจะบรรจบอีกหมู่บ้านหนึ่ง

5.2 ด้านอาชีพและการเลี้ยงชีพ - ลาวครั้งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน เวลาที่เหลือจากการทำนา ทำไร่ และทำสวน ก็มักจะเลี้ยงวัว จักสาน ปลูกหมอนเลี้ยงไหม ปลูกฝ้าย ทอผ้า จักสานก็ดี ทอผ้าก็ดี สิ่งเหล่านี้เดิมทีทำขึ้นเพื่อใช้เองในการดำรงชีพโดยที่ไม่ต้องไปซื้อหาที่อื่น โดยเฉพาะผ้าทอ นอกจากจะใช้เองแล้ว เวลาว่างงานบุญเกิดขึ้นในชุมชนหมู่บ้านก็มักจะนำไปเป็นทั้งเครื่องบรรณาการ หรือของที่ระลึกได้อีกด้วย ดังนั้น การดำรงชีพในช่วงเวลาที่เว้นว่างจากการทำนา ทำไร่ ทำสวน ก็จะมีลักษณะเป็น “หญิงทอผ้า ชายจักสาน”

5.3 ด้านอาหาร – ลาวครั้งทานข้าวเจ้าหรือข้าวสวยเป็นอาหารหลัก ข้าวเหนียวมักจะปลูกไว้บ้างเพื่อเอาไว้ทำขนมหรือทานบ้าง ส่วนกับข้าวหรืออาหารก็มักจะเป็นอาหารที่ทำได้ใกล้ตัว นิยมทานปลาน้ำจืดที่อยู่ในนา หนอง คลอง บึงในพื้นที่อยู่อาศัย อาหารจึงจะเป็น ปลาบั้ง (ปลาย่าง) ต้มปลา แกงปลา ถึงอย่างไรก็ตาม ก็มีอาหารอื่นอีกมากมายที่เป็นมีความโดดเด่น เช่น แกงผ่า แกงป่าผ่ายนาง แกงซี่เหล็ก แกงหัวตาล แกงคั่วลูกตำลึงดิบ แกงยอดบอกกอก (แกงยอดมะกอกป่า) แกงยอดบอกลม (แกงยอดมะยม) แกงคั่วหอยขม แกงป่าหอยจู้ หอยขมผัดน้ำมัน น้ำยากะทิ น้ำยาป่า ตมลาว (ตมปลา) ตมยาปลาขอน (ตมยาปลาขอน) แกงนางหวาน (แกงบอน) แกงบุก แกงสมบอ กอ ผักบุ้งนา แกงฮวม (แกงเสียง) แกงเปราะหอม หน่อไม้ทรงเครื่อง น้ำพริกมะขามอ่อน กะปหลน ส่วนของหวานก็เช่น ขนมชั้น ขนมขี้หนูโสน ขนมขี้หนูลูกตาล

ขนมแป (ข้าวเหนียวแดง) ขนมแดงกา ขนมแดงกล้วย ขนมแดงหนอไม ขนมดาตกระทะ ชาวตมมัต ชาวตมหัวหงอก
ขนมตาวิ้ว ตาควาย (ตมขาว) ขนมตาวิ้ว ตาควาย (ขนมตมแดง) ชาวตมเทวดา ชาวสารท (กระยาสารท)

5.4 ด้านการแต่งกาย – ลาวครั้งในประเทศไทยกระจายอยู่ในหลายพื้นที่ แต่มีวัฒนธรรมการแต่งกายที่คล้ายคลึงกัน สิ่งที่บ่งบอกเอกลักษณ์ของกลุ่มวัฒนธรรมชาวลาครั้งเด่นชัดคือ การแต่งกายด้วยผ้าทอ ที่เห็นได้ชัดเจนเลยก็คือการใช้สีที่ให้ความรู้สึกร้อนแรง เช่น สีแดงครั้ง สีส้มหมากสุก สีเหลือง และลวดลายผ้าทอที่ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว ลาวครั้งนิยมใช้สีแดงจากการย้อมด้วยครั้งเป็นสีหลักในการทอผ้า ทั้งด้ายเส้นยืนและด้ายเส้นพุ่ง ส่วนด้ายเส้นพุ่งพิเศษ ซึ่งในการทอลวดลายจากนั้นนิยมใช้สีเหลืองเป็นหลัก สีอื่นที่เป็นองค์ประกอบคือสีส้มหมากสุก สีขาว สีดำ และสีเขียว การใช้สีผ้าหนึ่งผืนจะใช้เพียง 5 สีเท่านั้น และจะมีลายจกด้วย ซึ่งลายจกส่วนใหญ่จะเป็นลายเรขาคณิตขนาดใหญ่อาทิเช่น ลายข้าวหลามตัด ลายสี่เหลี่ยมผืนผ้า ลายสามเหลี่ยม และมีลักษณะเป็นลายผสมเป็นลายเล็กๆ เช่น ลาวขีดหน่วย ขิดดอก และขิดขอ การทอตีนซิ่นจกจะเว้นส่วนปลายของซิ่นไว้เป็นสีแดงหรือดำแล้วแต่ชนิดของซิ่น

5.5 ด้านภาษา - ภาษาลาวครั้งเป็นภาษาที่จัดอยู่ในตระกูลไท กะได (Thai-Kadai Language Family) คล้ายคลึงกับภาษาลาวในแถบภาคเหนือและภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เช่น แขวงหลวงพระบาง แขวงไชยบุรี ระบบเสียงภาษาลาวครั้งหน่วยเสียงพยัญชนะหน่วยเสียงในภาษาลาวครั้งมี 20 หน่วยเสียง ได้แก่ (ก) (ข) (ค ฆ) (ง) (จ) (ช ส) (ด) (ต) (ท ฐ ฒ) (น) (บ) (ป) (พ ฝ) (ม) (ฬ) (ญ ย) (ว) (ล) (ห ฮ) (อ) หน่วยเสียงสระ ในภาษาลาวครั้งมี 18 เสียงหน่วยเสียงสระใน ได้แก่ (อิ) (อี) (เอะ) (เอ) (แอะ) (แอ) (อี้) (อึ) (เออะ) (เออ) (อะ) (อา) (อุ) (อู) (โอะ) (โอ) (เอาะ) (ออ) สระประสม มี 6 หน่วยเสียง ได้แก่ (เอียะ) (เอ็ย) (เอือะ) (เอ็ว) (อัวะ) (อ็ว) และ วรรณยุกต์ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาลาวครั้งวรรณยุกต์ มี 5 หน่วยเสียง แต่อาจมีความแตกต่างกันไปบ้างในแต่ละท้องถิ่น

5.6 ด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม - ลาวครั้งนับถือผี และนับถือพราหมณ์มาก่อนที่จะมานับถือศาสนาพุทธ แม้จะหันมานับถือพระพุทธศาสนา แต่ก็ยังไม่ละทิ้งความเชื่อในเรื่องของผี และให้ความสำคัญกับศาสนาพราหมณ์อยู่ โดยเฉพาะภูตผีที่เกี่ยวข้องกับบรรพบุรุษ และสิ่งลี้ลับในธรรมชาติ และยังเชื่ออีกว่าภูตผีนั้นมีอิทธิพลต่อการเกิด แก่ เจ็บ ตาย และการทำมาหากินของกลุ่มตนด้วย โดยจะมีพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับภูตผีมากมาย ลาวครั้งมีความเชื่อในอำนาจที่เหนือธรรมชาติ เช่น มีความเชื่อในเรื่องผีเจ้านาย ผีเทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อว่า คนมี ขวัญ อยู่ในตัว เช่น เวลาตกใจก็ร้องว่า “ก๊วก ขวนมาเด้อ” (ขวัญมาเถอะ) และเชื่อในเรื่องดวงชะตา หลังจากที่หันมานับถือพุทธก็จะมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ เช่น การทอดกฐิน ทอดผ้าป่า และมีประเพณีปฏิบัติเฉกเช่นพุทธศาสนิกชนทั่วไป คือ ทำบุญตักบาตร ไปถือศีล ฟังธรรมที่วัดในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา ทำบุญถวายสลากภัตต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา เมื่อถึงวันพระคนลาวครั้งจะให้ความสำคัญกับการไปทำบุญที่วัดมาก คนที่ไม่ไปทำบุญจะถูกมองในแง่ไม่ดี

ส่วนการศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งด้านผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ พบว่า เครื่องนุ่งห่มหรือเครื่องแต่งกายของลาวครั้งเป็นงานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้านเป็นงานที่โดดเด่นและสามารถต่อยอดได้ไม่รู้จบสิ้น ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับค่านิยม บริบททางสังคม และเทรนด์โลก เป็นต้น งานดังกล่าวนี้ ได้แก่ ผ้าทอตีนจก ผ้าซิ่นมัดหมี่ต่อตีนจก ถือกันว่าเป็นผ้าที่แสดงถึงฝีมือชั้นเลิศของช่างทอลาวครั้ง มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นด้วยการใช้เทคนิคการทอทั้งการขิด จก และมัดหมี่ โดยใช้ทั้งฝ้ายและไหมเป็นองค์ประกอบ ตัวซิ่นนิยมทอด้วยเส้นไหม ใช้กรรมวิธีมัดหมี่เส้นพุ่งเป็นลวดลายด้วยการย้อมสีเดียว และใช้วิธีการแต้มสีอื่นๆ เพิ่มเติม หรือภาษาท้องถิ่นเรียกว่าแฉะ เป็นการใช้ไม้จุ่มสีมาแต้มบนเส้นหมี่ เป็นการให้ลวดลายหมี่ที่มีสีสันเพิ่มขึ้น ถือเป็นเสน่ห์แบบดั้งเดิมอีกแบบหนึ่งของ

มัดหมี่ลาวครั้งแล้วทอสลักกับลายขิด จะเป็นลายเส้นตั้ง นำมาต่อด้วยตีนจกผ้าชิ้นลาวครั้งมักต่อดิ้นขึ้นด้วยฝ้ายหรือไหม ผ้าทอเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวลาวครั้ง ในอดีตนั้นชาวลาวครั้งจะทอผ้ากันทุกครัวเรือนเพื่อเป็นเครื่องนุ่งห่มของทุกคนในครอบครัว และใช้ในพิธีกรรมตามคติความเชื่อดั้งเดิมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อดวงวิญญาณ พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด การตาย และประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ของลาวครั้งจะมีเรื่องราวของผ้าทอเข้าไปเกี่ยวข้องเสมอ เช่น ผ้าปกหัวนาค หรือผ้าห่มที่ทอด้วยลวดลายมงคลและเป็นลวดลายที่สวยงามที่สุดเก็บไว้ 1 ผืนเพื่อเก็บไว้ห่มก่อนเสียชีวิตซึ่งเชื่อกันว่าจะมีชีวิตสุขสบายในภพหน้า ผ้าทอลาวครั้งจึงมีความสำคัญผูกพันกลมกลืนต่อวิถีชีวิตชาวลาวครั้งมาตั้งแต่อดีตและยังถ่ายทอดให้ลูกหลานได้สืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

นอกเหนือจากนั้น ก็จะเป็นงานสร้างสรรค์ผ่านผลิตภัณฑ์ผ้าทอ เพื่อสะท้อนความเป็นตัวตนของชุมชนที่แตกต่างไปจากที่อื่นอย่างสิ้นเชิง เพื่อเป็นการอธิบายภูมิศาสตร์หรือบอกให้รู้ว่าชุมชนนั้นๆ ตั้งอยู่ ณ ที่ใด เช่น ชุมชนชาติโพรงมะเดื่อ ลาย "ช่อมะเดื่อ" ซึ่งลายช่อมะเดื่อนั้นประกอบไปด้วย กลุ่มดอกสีขา และลูกมะเดื่อ ทั้งนี้ ยังยึดการตกสีในแบบของลาวครั้ง 5 สี ได้แก่ ขาว ดำ เหลือง เขียว และสีหมากสุกหรือสีแดง

รูปที่ 1 : ลายเป็นต้นแบบของลาย "ช่อมะเดื่อ"
ที่มา : ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรม วัดโพรงมะเดื่อ

รูปที่ 2 : เสื้อชายลาย "ดอกมะเดื่อ" ศูนย์ทอผ้าเทศบาลโพรงมะเดื่อถ่ายเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2563

รูปที่ 3 : ศูนย์ทอผ้าเทศบาลโพรงมะเดื่อ
ถ่ายเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2563

จุดเด่นผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์

ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ที่เป็นผ้าทอมือนั้น มีเสน่ห์ ละเมียดละไม ทอด้วยด้ายที่ผ่านการย้อมสี มีลวดลายที่สวยงาม สีสันทันสมัย เก็บรักษาง่าย เหมาะกับผู้สวมใส่ ทุกโอกาส ทุกเพศ ทุกวัย โดยใช้ระยะเวลาในการทอประมาณ ผืนละ 2-3 วัน ทั้งนี้ ก็ขึ้นอยู่กับความยากง่ายหรือความซับซ้อนของลายที่ต้องการด้วยเช่นกัน ซึ่งมีขั้นตอนการผลิต ดังนี้

1. นำด้ายสีขามาทำการย้อมสี ตามสีที่ต้องการ
2. เขียนลายตามที่ต้องการ
3. ขึ้นลาย
4. ปั่นด้าย
5. นำไปขึ้นกี่
6. ทำการทอตามลวดลายที่ต้องการ

การทำแต่ละขั้นตอนนี้ มีความพิถีพิถัน ประณีตเป็นที่สุด จะพบว่างานทอผ้านั้นเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่ต่อยอดได้ไม่สิ้นสุด ทั้งนี้ก็ต้องไม่ทิ้งอัตลักษณ์เดิมแท้ไป

รูปที่ 4 และ 5 : โรงทอผ้าและเรียนถามขั้นตอนการทอผ้า

ถ่ายเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2563

6. อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม พบว่า ภูมิปัญญานั้นมีเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงได้นำมาจัดหมวดหมู่เพื่อความเข้าใจได้ง่ายของผู้อ่าน ซึ่งสามารถจำแนกออกตามหมวดหมู่ที่จัดแล้วนั้นได้ 6 ด้านด้วยกัน ได้แก่ 1) ด้านที่อยู่อาศัย ซึ่งมีลักษณะคล้ายกันในทุกกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนครปฐม 2) ด้านอาชีพและการเลี้ยงชีพ ซึ่งไม่แตกต่างไปจากชาติพันธุ์อื่น ๆ เนื่องจากการประกอบอาชีพย่อมเกี่ยวข้องกับภูมิประเทศของที่อยู่อาศัย ซึ่งสามารถที่จะทำได้ก็คือการทำนา ทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ ส่วนยามว่างชายก็จะจักสานเพื่อนำไปเป็นเครื่องมือในการจับสัตว์เพื่อนำมาเป็นอาหาร เช่น ไช้ ลอบ ตลอดจนเครื่องจักสานอื่นๆ วัสดุในการจักสานก็มักจะเป็นไม้ไผ่และหวายเป็นหลัก ส่วนหญิงก็จะปลูกมอน เลี้ยงไหม และทอผ้า ทำเครื่องนุ่งห่ม 3) ด้านอาหาร สิ่งที่นำมาปรุงเป็นอาหารก็จะเป็นสิ่งที่หาได้ใกล้ตัว เช่น ปลาน้ำจืด ไนนา ห้วย หนอง คลอง บึง ที่เป็นเนื้อสัตว์ก็มีอยู่บ้าง แต่จะไม่บ่อย มักจะมีการปรุงอาหารที่เป็นเนื้อในช่วงที่มีงานบุญ และพืช ผัก ที่นำมาปรุงเป็นอาหารก็จะเป็นพืชผักใกล้ตัวเกิดขึ้นเองจากทางธรรมชาติ และปลูกได้เอง ส่วนขนมหวานก็เป็นวัสดุที่

หาได้จากท้องถิ่นเช่นกัน 4) ด้านการแต่งกาย เครื่องนุ่งห่มของชาติพันธุ์ลาวครั้งจะเป็นเครื่องนุ่งห่มที่ทำขึ้นเองและใช้สีจากธรรมชาติคือสีคราม สีขี้ผึ้งจะเป็นสีแดง ดังนั้น เครื่องนุ่งห่มของชาติพันธุ์ลาวครั้งจึงโดดเด่นด้วยสีแดง และสุดท้ายก็เป็นอัตลักษณ์ในเรื่องของการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งไป 5) ด้านภาษา ลาวครั้งในประเทศไทยไม่พบว่ามีการเขียน มีแต่ภาษาพูด ที่เป็นเช่นนั้นเพราะหลังจากที่ได้อพยพมาอยู่ที่ประเทศไทย ก็ได้สัญชาติเป็นคนไทย เรียนภาษาไทย ลูกหลานก็เติบโตในเมืองไทย สุดท้ายก็เป็นคนไทยเหมือนกับคนไทยทั่ว ๆ ไป บางทีชนกลุ่มนี้ก็ถูกเรียกว่า “คนไทยเชื้อสายชาติพันธุ์ลาวครั้ง” ก็มี ถึงอย่างไรก็ตาม เมื่อย้อนกลับไปดูความเป็นชาติพันธุ์ลาวครั้งแต่ดั้งเดิม ก็จะพบว่าลาวครั้งมีภาษาเป็นของตัวเองอยู่ โดยภาษาของลาวครั้งนั้นจัดอยู่ในตระกูลไท กะได (Thai-Kadai Language Family) คล้ายคลึงกับภาษาลาวในแถบภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และ 6 ด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม ดั้งเดิมลาวครั้งนับถือผี และนับถือพราหมณ์มาก่อนเหมือนกับชนกลุ่มอื่นๆ ที่อยู่ในพื้นที่ติดกัน แม้ว่าหลังจากหันมานับถือพุทธแล้ว ความเชื่อในผีและพราหมณ์ก็ไม่จางหายไป ความเชื่อและศาสนาได้เข้ามามีอิทธิพลในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งตั้งแต่เกิดจนตาย ความเชื่อที่ตนนับถือไม่ว่าในผี ศาสนาพราหมณ์ และในศาสนาพุทธนั้นก็ได้แปรเปลี่ยนจากนามธรรมเป็นรูปธรรมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในวิถีชีวิต กลายเป็นประเพณี และวัฒนธรรมมาจนถึงถึงวันนี้ เช่น ประเพณีเลี้ยงผีเจ้านาย ประเพณีแห่ธงสงกรานต์ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ นรินทร์ สังข์รักษา (2560) ที่ได้กล่าวไว้ในบทความชุดความรู้ที่เป็นประโยชน์และเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่า ลาวครั้งนับถือพุทธศาสนา และมีประเพณีปฏิบัติเฉพาะเช่นพุทธศาสนิกชนทั่วไป คือ ทำบุญตักบาตร ไปถือศีล ฟังธรรมที่วัดตามวันสำคัญต่างๆ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา ทำบุญถวายสลากภัตต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา เมื่อถึงวันพระคนลาวครั้งจะให้ความสำคัญกับการไปทำบุญที่วัดมาก คนที่ไม่ไปทำบุญจะถูกมองในแง่ไม่ดี นอกจากจะนับถือพุทธศาสนาแล้ว ลาวครั้งยังนับถือผีและมีความเชื่อในอำนาจที่เหนือธรรมชาติ เช่น มีความเชื่อในเรื่องผีเจ้านาย ผีเทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่า คนมี ขวัญ อยู่ในตัว เช่น เวลาตกใจก็ร้องว่า “ก๊วก ขวนมาเค้อ” (ขวัญมาเถอะ) และเชื่อในเรื่องดวงชะตา

เมื่อใช้กระบวนการวิจัยผ่านการวิเคราะห์เพื่อค้นหาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ ทำให้พบว่า ผ้าทอลาวครั้งที่เป็นเครื่องนุ่งห่มเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นมรดกอันล้ำค่าของชาติพันธุ์ลาวครั้ง โดยเฉพาะผ้าทอตีนจก มีความงดงามยิ่ง มีทั้งผ้าฝ้ายและผ้าไหม กลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งนั้นมีความสามารถในด้านทอผ้า สามารถสร้างสรรค์ต่อยอดจากเดิมได้ไม่จบสิ้น สอดคล้องกับธีรพันธ์ จันทรเจริญ (2561) ได้กล่าวว่า กลุ่มชาวลาวครั้ง เป็นชนกลุ่มหนึ่งที่มีความสามารถในการทอผ้าจก ผ้าทอลาวครั้ง จึงมีความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ผ้าที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของชาวลาวครั้ง ก็คือ ผ้าชิ้นมัดหมี่ต่อตีนจก ถือกันว่าเป็นผ้าที่แสดงถึงฝีมือชั้นเลิศของช่างทอลาวครั้ง มีเอกลักษณ์โดดเด่นด้วยการใช้เทคนิคการทอทั้งการขีด จก และมัดหมี่ โดยใช้ทั้งฝ้ายและไหมเป็นองค์ประกอบ ตัวชิ้นนิยมทอด้วยเส้นไหม ใช้กรรมวิธีมัดหมี่เส้นพุ่งเป็นลวดลายด้วยการย้อมสีเดียว และใช้วิธีการแต้มสีอื่น ๆ เพิ่มเติม หรือภาษาท้องถิ่นเรียกว่าแจะ เป็นการใช้ไม้จุ่มสีมาแต่งแต้มบนเส้นหมี่ เป็นการให้ลวดลายหมี่ที่มีสีสันเพิ่มขึ้น ถือเป็นเสน่ห์แบบดั้งเดิมอีกแบบหนึ่งของมัดหมี่ลาวครั้งแล้วทอสลักกับลายขีด จะเป็นลายเส้นตั้ง นำมาต่อด้วยตีนจก ดังนั้น จึงพบว่าผ้าทอตีนจกของชาติพันธุ์ลาวครั้งนั้นนั้นเกิดจากฝีมือของช่างทออันเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมมาเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน จัดอยู่ในงานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน เป็นผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ที่สามารถต่อยอดและสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

7. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ศิลปะและวัฒนธรรมสะท้อนอารยธรรมของชาติและความเป็นชาตินั้นๆ ศิลปะและวัฒนธรรมไทยก็สะท้อนความเป็นชาติไทย ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย อันเกิดจากภูมิปัญญาของคนไทยที่ต่างชาติพันธุ์กัน ไม่ว่าจะเป็นศิลปะแขนงใดและของชนกลุ่มใด ก็ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนนั้น ๆ เกิดความรักและตระหนักในศิลปะและวัฒนธรรมของตนเอง พร้อมกับให้มีการดูแลรักษา ฟื้นฟู สืบทอด และสร้างสรรค์ชิ้นใหม่ ด้วยการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในชุมชนนั้น ๆ ผู้นำชุมชนจะต้องเป็นผู้ก่อการ จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งเพื่อดำเนินการในเรื่องดังกล่าว พร้อมกับให้มีที่ตั้งของศูนย์อันเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่จะสามารถอำนวยความสะดวกแก่การเรียนรู้ได้ง่าย โดยศูนย์ดังกล่าวนี้จะต้องจัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ และเอื้อต่อการที่ให้บริการทางวิชาการด้านศิลปะและวัฒนธรรมสำหรับนักเรียน นักศึกษา นักท่องเที่ยว และผู้สนใจทั่วไป

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ กลุ่มผู้นำกลุ่มชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น หรือปราชญ์ชาวบ้าน ชาวบ้าน พระสงฆ์ และส่วนราชการ ทั้ง 5 ตำบล ของ 3 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอเมืองนครปฐม คือ เทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ 2) อำเภอกำแพงแสน คือ ตำบลวังน้ำเขียว ตำบลห้วยม่วง และ 3) อำเภอดอนตูม คือ ตำบลห้วยด้วน ตำบลลำเหย และสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ทั้งหมด

9. เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2556). *นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย*. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. เลขหน้า 38-40.
- จินดา ชาตวิงษ์. (2529). *การศึกษาลักษณะของภาษาลาวครั้งที่ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร. เลขหน้า 50-55.
- ชนัญ วงษ์วิภาค. (2529). *การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมลาวครั้งจังหวัดสุพรรณบุรี*. กรุงเทพฯ: ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร. เลขหน้า 60-61.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2554). *ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ธีรพันธุ์ จันทร์เจริญ. (2561). *การศึกษาบทบาทและความสำคัญของฝ่ายกนกระวีธรรมราชและฝ่ายกพุมเรียง ระหว่าง พ.ศ. 2325-2453*. วิทยานิพนธ์ ศส.บ. (โบราณคดี) มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นรินทร์ สังข์รักษา และคณะ. (2560). *ชุดความรู้ที่เป็นประโยชน์และเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์*. วารสารสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม 2560.
- นิคม ชมภูหลง. (2548). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ฐานการเรียนรู้*. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์.
- ประเวศ วะสี และศิริ ทิวะพันธ์. (2540). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งที่ 2. ชมรมศึกษาเพื่อการพัฒนา.
- วัลลียา วัชรารณณ์. (2534). *การศึกษาคำลงท้ายในภาษาลาวครั้ง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล. เลขหน้า 70-72.
- สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน. (2550). *แนวทางการพัฒนาคุณภาพแผนชุมชน*. กรุงเทพฯ : ชมรมศึกษาเพื่อการพัฒนา.

- สุพัตต์ หีบโอสถ. (2550). *ศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้านในการพัฒนาชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านจัดสรร ตำบลสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. เลขหน้า 120-122.
- สุพิศ ศรีพันธุ์. (2551). *ภูมิปัญญาการทอผ้าของคนไทยเชื้อสายลาวครั้งในเขตอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี*. ขอนแก่น: การศึกษาอิสระ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- แสงจันทร์ อินทนนท์. (2532). *แหล่งการเรียนรู้สู่การพัฒนา*. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษานอกโรงเรียน. เลขหน้า 108-110.
- Creative Industries Task Force. (2001). *The creative industries mapping*. London: UK Department of Culture, Media and Sport.
- Greg Richard. (2008). *Creative tourism and local development*. In *Creative Tourism, a global conversation : How to provide unique creative experience for travelers worldwide.*, edited by R. Wurzbarger, T. Ageson, A. Pattakos and S. Pratt. Santa Fe, New Mexico: Sunstone Press.
- Greg Richard and Julie A. W. (2008). “*Change experiences : the development of creative tourism*” In *From cultural tourism to creative tourism –Part 4 : Changing experience*. The development of creative tourism, edited by G. Richard and J. Wilson Arnhem : ATLAS.
- Word Economic Forum. (2019). *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2563. จาก <https://www.weforum.org/reports/the-travel-tourism-competitiveness-report-2019>

หน้าสตน : วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ก่อนยุคนากุ้ง

Na Saton: lifestyles before the shrimp farming era

กัลยวดี เรืองเดช^{1*} และนันทยา ศรีวารินทร์²

Kanwadee Ruengdej^{1*} and Nuntaya Sriwarin²

บทคัดย่อ

ทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรแห่งหนึ่งที่สำคัญของประเทศไทย ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด คือ พัทลุง สงขลา ยกเว้นอำเภอเทพา อำเภอชะบ้าย้อย อำเภोजันนะ อำเภอนาทวี และ นครศรีธรรมราช เฉพาะพื้นที่อำเภอหัวไทรและอำเภอชะอวด เป็นบริเวณที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนาน ลักษณะภูมิประเทศมีความเหมาะสมกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและประมง พื้นที่ตำบลหน้าสตน อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่หนึ่งที่อยู่ในบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยมีอาชีพที่สำคัญ คือ ทำนาข้าว ประมงพื้นบ้าน ที่มีวิถีการผลิตแบบดั้งเดิมในลักษณะของการผลิตเพื่อบริโภคและเน้นการแลกเปลี่ยนในชุมชนตามวิถีชีวิตสังคมน้ำใจภายใต้ระบบของการเกื้อกูลกัน ผลการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตดั้งเดิมเหล่านี้เป็นสิ่งที่ร้อยรัดชุมชนในการดำรงชีวิต การทำมาหากิน การบริโภคและแลกเปลี่ยนผลผลิตภายใต้แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนที่ดีงาม

คำสำคัญ: หน้าสตน, ยุคก่อนนากุ้ง

Abstract

Songkhla Lake Basin is one of Thailand's important fertile water resources covering three provinces that Phatthalung, Songkhla except Thepha district, Saba Yoi district, Chana district and Na Thawi district and Nakhon Si Thammarat, only Hua Sai district and Cha-Uat district which has a long historical development. The geography of Songkhla Lake Basin is suitable for agriculture and fisheries. The area of Na Saton subdistrict, Hua Sai District, Nakhon Si Thammarat Province is one of the areas in Songkhla Lake Basin, where the main occupation is rice farming and local fishing with a traditional production way of life in the form of production for consumption and an emphasis on community exchange under the way of life and the spirit of society. The findings of the study were these traditional lifestyles are the things that connect the community in living, consuming and exchanging products under the concepts of community good culture.

Keywords: Na Saton, before the shrimp farming era

^{1,2} อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

* Corresponding author, E-mail: kanwadee4839@gmail.com

1. บทนำ

พื้นที่ของทะเลสาบสงขลานั้นเป็นแหล่งน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติมากมาย ความอุดมสมบูรณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพส่งผลให้การล่าหาอาหารของคนในพื้นที่มีการผลิต 3 ลักษณะ คือ การทำนา การทำสวน และการประมงมาตั้งแต่อดีต (ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและพรพิไล เลิศวิชา, 2541: 125.) ชุมชนที่ทำนามีมากที่สุดในจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลาและพัทลุง บริเวณรอบๆ ทะเลสาบสงขลาและเป็นเขตปลูกข้าวที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้ (กิตติ ตันไทย, 2552: 25) อย่างไรก็ตาม ชุมชนทำนาจะหาปลาและหาของป่าควบคู่กันไปด้วย บางครั้งหากอยู่ไม่ไกลทะเลก็จะจับสัตว์ทะเลมาเป็นอาหารและหากได้มากเกินความจำเป็นที่จะบริโภคในครัวเรือนก็จะแบ่งปันกันภายในชุมชน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา พูนศักดิ์ ชานิกรประดิษฐ์, 2540: 34)

ชุมชนหน้าสตน อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราชตั้งอยู่บริเวณคาบสมุทรติดกับทะเลอ่าวไทยและอยู่ในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีอาณาเขตทิศเหนือจดบ้านขนานาก อำเภอปากพนัง ทิศใต้จดอำเภอเขาพังไกร อำเภอหัวไทร ทิศตะวันออกจดอ่าวไทย ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลหัวไทร ตำบลบางนบและตำบลท่าขอม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ชาวบ้านในพื้นที่หน้าสตนแต่เดิมประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นอาชีพหลัก ทำนาข้าวเป็นอาชีพเสริม การทำประมงในอดีตจะเป็นประมงขนาดเล็ก เรือที่ใช้ออกทะเลไม่มีเครื่องยนต์ และใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับลักษณะของประมงชายฝั่ง บ้านเรือนของราษฎรส่วนใหญ่ตั้งอยู่ริมทะเล เมื่อว่างเว้นจากการทำนาก็จะออกหาปลา (กัลยวดี เรื่องเดช, 2560: 344) ชาวบ้านหน้าสตนเล่าให้ฟังว่า “หน้าสตนมีอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นหลัก นาทำได้ปีละ 1 ครั้งเพราะเป็นที่ดอนน้ำไม่มากพอ ข้าวที่ได้จะเก็บไว้บริโภคในครัวเรือนหากเหลือจึงแบ่งขาย” (จรรยา เนียมรินทร์, หวันต้นหลิษา เจ๊ะดุหมัน, ไสว นิมิตร, ประดับ แก้วพลับ สัมภาษณ์ วันที่ 29 กรกฎาคม 2556)

การทำประมงพื้นบ้านของชาวบ้านหน้าสตน ชุมชนจะช่วยเหลือกันบนพื้นฐานของสังคมน้ำใจ มีการถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ใช้ความร่วมมือกันของหลายครอบครัวในการออกทะเลซึ่งเต็มไปด้วยอันตรายจึงไม่สามารถทำคนเดียวได้ ก่อให้เกิดความร่วมมือกันในการเป็นแรงงานในการผลิตและเมื่อได้ผลผลิตมาแล้วก็จะแบ่งปันกันตามความเหมาะสม ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน มีรากฐานมาจากความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติและพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์ด้วยการผูกเกลอผูกดวง ออกปาก ซอมือ หมายถึง การขอให้เพื่อนบ้านมาลงแรงช่วยเหลือกันเพื่อให้งานหนักหรืองานเร่งด่วนสำเร็จลุล่วงทันการ โดยที่ผู้ร่วมลงแรงไม่คิดค่าแรงและผู้ออกปากขอความช่วยเหลือจะเลี้ยงอาหารผู้มาลงแรง จนเกิดเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่เป็นรากฐานสำคัญในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ชาวบ้านได้อาศัยความสัมพันธ์ที่ก่อตัวกันขึ้น ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและไว้นือเชื่อใจกันในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (ชลิตา บัณชุงศ์และอนุสรณ์ อุณโณ, 2546: 58) และความอุดมสมบูรณ์ของท้องทะเลทำให้ชาวบ้านหน้าสตนไม่พบกับความขาดแคลน มีรายได้เพียงพอกับการจุนเจือครอบครัว สามารถส่งลูกหลานให้ได้เรียนหนังสือได้ตามค่านิยมของคนในท้องถิ่นที่นิยมให้ลูกหลานเรียนหนังสือเพื่อให้ความรู้ติดตัวมากที่สุด

อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2504 ภาครัฐมีนโยบายพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) และตามมาด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับอื่นต่อ ๆ มา โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เข้าสู่ยุคความทันสมัย จึงมีนโยบายในการพัฒนาประเทศออกมาหลายประการ มีการส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนเครื่องมือการผลิต ทั้งใช้เครื่องจักร

ในการผลิตข้าวและส่งเสริมการเปลี่ยนรูปแบบจากประมงพื้นบ้านมาเป็นประมงพาณิชย์ที่ใช้เครื่องมือจับสัตว์ทะเลแบบใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดและมุ่งสู่การพัฒนาประเทศให้ก้าวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ กระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมที่ถาโถมเข้ามาในพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านหน้าสตนมวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนจากการทำประมงพื้นบ้านไปเป็นประมงพาณิชย์ตามนโยบายการส่งเสริมจากภาครัฐ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงการผลิตนี้ ทำให้ต้องเพิ่มต้นทุนให้กับชาวบ้าน แต่เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของท้องทะเลทำให้ในระยะแรกปริมาณผลผลิตของสัตว์ทะเลสามารถจับได้ในปริมาณที่มาก แต่แต่ละครัวเรือนมีรายได้ในการใช้สอยมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การใช้เครื่องมือการทำประมงแบบสมัยใหม่สามารถจับสัตว์ทะเลได้ในปริมาณที่มากเกินไปซึ่งส่งผลให้ทรัพยากรทางทะเลลดจำนวนลงไปในเวลาต่อมาและส่งผลให้เกิดปัญหาต่อเนื่องตามมาดังปัจจุบันนี้

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาพัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจของชุมชนหน้าสตนม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราชก่อนยุคนากุ้ง

3. แนวคิดทฤษฎี กรอบคิด

บทความเรื่อง หน้าสตนม: วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ก่อนยุคนากุ้ง ได้ดำเนินการศึกษาตามกรอบคิดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนหน้าสตนมทางสังคมและเศรษฐกิจในการผลิตแบบดั้งเดิมตามหลักวัฒนธรรมของชุมชน การปรับตัวและการดำรงอยู่ของชุมชนจากปัจจัยภายนอกทั้งระบบทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจและทางสังคม

4. วิธีการดำเนินวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในครั้งนี้ ใช้การศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) วิธีการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการสัมภาษณ์ตามวิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) ในรูปแบบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ตลอดจนมีการสังเกต(Observe) เพิ่มเติมทั้งสภาพแวดล้อมตัวบุคคลและความสัมพันธ์ทางสังคม โดยนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ประกอบกับข้อมูลเอกสารเพื่อให้เห็นพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ทางสังคมและเศรษฐกิจชุมชนหน้าสตนม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

5. สรุปผล

จากผลการวิจัยพบว่าวิถีชีวิตความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพในวิถีดั้งเดิมของชุมชนหน้าสตนม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ชาวบ้านประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นอาชีพหลักและทำนาเป็นอาชีพเสริม เน้นใช้แรงงานในครัวเรือนและชุมชนเป็นหลักโดยผ่านระบบวัฒนธรรมน้ำใจ ในการช่วยเหลือแลกเปลี่ยนทั้งแรงงานและผลผลิตเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย เน้นการผลิตเพื่อบริโภค เมื่อเหลือจึงจำหน่ายหรือแจกจ่ายกันโดยไม่คำนึงถึงมูลค่าทางการเงินมากนัก แต่คำนึงความพึงพอใจ และการช่วยเหลือแลกเปลี่ยนกันในสังคมการผลิต จนเจือครอบครัวยุค

สังคม ชาวบ้านสามารถหารายได้ส่งบุตรหลานให้ได้เล่าเรียนจากทรัพยากรในท้องถิ่น ครอบครัวยังเป็นหน่วยการผลิตที่สำคัญที่สุด ความผูกพันในครอบครัวและชุมชนยังมีมากเพราะมีความใกล้ชิดกันในการทำมาหากินและการดำรงชีวิต

ต่อมาในยุคพัฒนาประเทศให้ทันสมัยภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนให้เปลี่ยนปัจจัยการผลิตส่งเสริมให้มีการทำประมงเชิงพาณิชย์ส่งผลให้รูปแบบการผลิตของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป ต้นทุนในการประกอบอาชีพเพิ่มสูงขึ้นเพราะชาวบ้านต้องเปลี่ยนขนาดเรือและเครื่องมือที่ใช้จับสัตว์ทะเลเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ระบบทุนนิยมเริ่มแทรกซึมเข้ามาในชุมชน ความสัมพันธ์ทางสังคมเริ่มคลายตัวจากระบบที่ร้อยรัดชุมชนไว้ด้วยสังคมน้ำใจ กลายเป็นระบบเงินตราที่เริ่มเข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิต เมื่อทุกสิ่งในการดำเนินชีวิตต้องแลกมาด้วยเงิน ส่งผลให้ความสัมพันธ์ในชุมชนเริ่มห่างเหินเพราะทุกคนต้องทำมาหากิน ชาวบ้านจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้เข้าสู่สังคมในรูปแบบสมัยใหม่นี้ ทำให้ความสัมพันธ์ในครัวเรือนเริ่มห่างเหินเพราะทุกคนต้องทำหน้าที่ในการผลิตเชิงปัจเจก การจ้างงานมาแทนที่การออกปากช่วยเหลือ เงินเป็นสิ่งจำเป็นเพราะทุกอย่างในการดำรงชีวิตล้วนเป็นค่าใช้จ่าย (นันทยา ศรีวารินทร์และคณะ, 2559: 135)

ตั้งแต่ทศวรรษที่ 2500 เป็นต้นมา สังคมชนบทจึงเริ่มเกิดการขยับและการเปลี่ยนแปลงในชุมชนขึ้นจนนำไปสู่การเปลี่ยนของสังคมชนบทในประเทศไทย ที่เริ่มมีการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของระบบทุนนิยมมากขึ้นรวมทั้งการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านก็เริ่มเปลี่ยนแปลงตามรูปแบบเศรษฐกิจตามนโยบายของภาครัฐที่มุ่งส่งเสริมภาคชนบทให้มีการพัฒนา โดยมีความหวังที่จะลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคม มุ่งกระจายความเจริญให้คนในพื้นที่ห่างไกลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นโดยวัดจากอัตราการเติบโตของรายได้ต่อหัวที่เพิ่มสูงขึ้น เพื่อเป็นตัวชี้วัดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย (โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์, 2526: 27)

6. อภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนหน้าสตง ตั้งแต่ยุคที่มีการผลิตแบบดั้งเดิมที่มีเป้าหมายการผลิตเพื่อบริโภค ชาวบ้านประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและทำนาโดยเน้นการใช้แรงงานในครอบครัวและชุมชน ต่อมาเมื่อรัฐมีนโยบายส่งเสริมการผลิตแบบสมัยใหม่เน้นการใช้เครื่องจักรและเครื่องมือการผลิตแบบใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดและตอบสนองกับนโยบายการผลิตของภาครัฐ

7. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยชุมชนควรมีอย่างต่อเนื่อง และเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนาและดูแลตัวเองได้

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณชุมชนหน้าสตง อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราชที่ร่วมแบ่งปันและบอกเล่าความเป็นมาทางประวัติศาสตร์วิถีชีวิตของชุมชน

9. เอกสารอ้างอิง

กิตติ ต้นไทย. (2552). **หนึ่งศตวรรษ เศรษฐกิจของคนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- กัลย์วดี เรืองเดช. (2560). นางุ้ง: ผลกระทบต่อวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน ตำบลหน้าสตน อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช หลังเกิดวิกฤตนากุ้ง. **วัฒนธรรมและเศรษฐกิจชุมชนภาคใต้**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
- คณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึกงานฉลอง 109 ปี อำเภอหัวไทร. (2549). **109 ปี อำเภอหัวไทร**. ม.ป.พ. โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. (2526). **ชนบทไทย ความก้าวหน้าและล้าหลัง**. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา. (2541). **วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพูนศักดิ์ ชานิกโรประดิษฐ์ (2540). **เศรษฐกิจหมู่บ้านภาคใต้ฝั่งตะวันออกในอดีต**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และวันวรร จະนู, บรรณาธิการ. (2555) **แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
- ชลิตา บัณฑุงค์ และอนุสรณ์ อุณโณ (2543). **พลวัตเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคใต้ตอนบนฝั่งตะวันออก**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- นันทยา ศรีวารินทร์ และคณะ. (2555). **ประวัติศาสตร์ชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พ.ศ.2504-2549**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา: เลคพรีน.
- จรูญ เนียมรินทร์ อายุ 65 ปี. สัมภาษณ์โดย กัลย์วดี เรืองเดช. บ้านเลขที่ 468 หมู่ 8 ตำบลหน้าสตน อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์วันที่ 29 กรกฎาคม 2559.
- ประดับ แก้วพลับ อายุ 68 ปี. สัมภาษณ์โดย กัลย์วดี เรืองเดช. บ้านเลขที่ 260/2 หมู่ 9 ตำบลหน้าสตน อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์วันที่ 29 กรกฎาคม 2559.
- หวันต้นห๊ะ เจ๊ะตุหมัน อายุ 57 ปี. สัมภาษณ์โดย กัลย์วดี เรืองเดช. บ้านเลขที่ 260/6 หมู่ 8 ตำบลหน้าสตน อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์วันที่ 29 กรกฎาคม 2559.
- ไสว นิมิตร อายุ 60 ปี. สัมภาษณ์โดย กัลย์วดี เรืองเดช. บ้านเลขที่ 4/6 หมู่ 8 ตำบลหน้าสตน อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์วันที่ 29 กรกฎาคม 2559.

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ภาคโปสเตอร์

การประเมินคุณค่าขององค์ประกอบมรดกทางวัฒนธรรมย่านชุมชนเก่าสู่มรดกจังหวัดสงขลา
Assessment of the value of cultural heritage elements of the Old Community to
Songkhla Heritage

กมลนาวัน อินทนุจิตร^{1,2,3*} มานพ อ่อนแก้ว^{2,3} และ โอภาส อิสโม^{2,3}

Kamonnawin Inthanuchit^{1,2,4*} Manop Onkeaw^{2,3} and Opas Isamo^{2,3}

บทคัดย่อ

ย่านชุมชนเก่าจังหวัดสงขลา ตามทะเบียนย่านชุมชนเก่าในพื้นที่ภาคใต้ มีจำนวน 6 ชุมชนประกอบด้วย ย่านเมืองเก่าสงขลา เกาะยอ วิถีพุทธคลองแดน ย่านการค้าเก่าชุมทางรถไฟหาดใหญ่ ท่านางหอม และ คูซุดในปัจจุบันยังคงมีองค์ประกอบด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่หลงเหลือ เป็นพื้นที่ที่แสดงออกถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานในเงื่อนไขของภูมิโนเวศที่แตกต่างกัน ทั้งในพื้นที่เมืองและชนบท มีพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานในมิติที่หลากหลายสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันประจักษ์ได้จากอัตลักษณ์ที่ชัดเจนทางกายภาพและสภาพทางสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ประเพณีกิจกรรมและการประกอบอาชีพของชุมชน ประกอบควบคู่กันอย่างเหมาะสม ภายใต้บริบทสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เนื่องจากองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมทางด้านสังคมและวัฒนธรรมยังตั้งอยู่ในชุมชนที่มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมทั้งไทย จีน มุสลิม อย่างต่อเนื่องสู่รุ่นต่อรุ่น จากการวิเคราะห์ผลประเมินแสดงการประเมินคุณค่าองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของย่านชุมชนเก่าจังหวัดสงขลา พบว่าคุณค่าความสำคัญของย่านชุมชนเก่าที่มีความสำคัญในระดับสูง ตามเกณฑ์แหล่งศิลปกรรม คือ ย่านเมืองเก่าสงขลา รองลงมาคือ เกาะยอ วิถีพุทธคลองแดน ย่านการค้าเก่าชุมทางรถไฟหาดใหญ่ และ ท่านางหอม สำหรับคุณค่าความสำคัญของย่านชุมชนเก่าที่มีความสำคัญในระดับสูงตามเกณฑ์แหล่งธรรมชาติ คือ คูซุด และ เกาะยอ จากการสำรวจทางกายภาพ แหล่งสิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรมหลายแห่ง ถึงแม้ว่าจะมีการบูรณปฏิสังขรณ์แต่ขาดคุณค่าอย่างเด่นชัด จำเป็นต้องมีการพัฒนาและสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มคุณค่าองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้นสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแห่งชาติเป็นแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมย่านชุมชนเก่าเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการขึ้นทะเบียนมรดกชาติ/มรดกจังหวัดต่อไป

คำสำคัญ: มรดกทางวัฒนธรรม, ย่านชุมชนเก่า, มรดกจังหวัดสงขลา

¹ กรรมการบริหารหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

² สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

³ หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

* Corresponding author, E-mail: Kamonnawin.in@skru.ac.th

1. บทนำ

องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) หรือ United Nations Education, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) (2011) และ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2549) นิยามมรดกทางวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นได้ทางกายภาพ โดยครอบคลุมทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุเคลื่อนที่และวัตถุเคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบราณวัตถุ โบราณสถาน (2) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) หมายถึง ความรู้ ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือแนวปฏิบัติทุกรูปแบบ ทั้งที่เป็นสากลและของท้องถิ่น ที่ถูกสร้างขึ้นและถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ไม่ว่าจะด้วยวาจาหรือวิธีการอื่นใด ผ่านช่วงระยะเวลาหนึ่ง มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงได้โดยกระบวนการส่งสมความรู้และการประยุกต์ใช้ โดยมรดกทางวัฒนธรรมแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์และการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ผ่านกาลเวลามาจนถึงปัจจุบัน ภายใต้อิทธิพลของข้อจำกัดทางกายภาพ โดยที่สิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนดรูปแบบตลอดจนเป็นการสืบต่อทางสังคม เศรษฐกิจ และแรงกดดันทางวัฒนธรรมทั้งปัจจัยภายนอกและภายใน จนมีความโดดเด่นเป็นสากลและแสดงถึงความเป็นหัวใจสำคัญของวัฒนธรรมแห่งภูมิภาค โดย การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมคือ ศาสตร์และศิลป์แห่งการดำเนินการต่อทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ได้กระทำกับสภาพแวดล้อมภูมิประเทศซึ่งได้สร้างความเจริญรุ่งเรืองต่อสังคมมนุษย์หรือการดำเนินธุรกิจกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมมนุษย์

ย่านชุมชนเก่าจังหวัดสงขลา ตามทะเบียนย่านชุมชนเก่าในพื้นที่ภาคใต้ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561) มีจำนวน 6 ชุมชนประกอบด้วย ย่านเมืองเก่าสงขลา เกาะยอ วิถีพุทธคลองแดน ย่านการค้าเก่าชุมทางรถไฟหาดใหญ่ ท่านางหอม และ คูซุดในปัจจุบันยังคงมีองค์ประกอบด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่หลงเหลือ เป็นพื้นที่ที่แสดงออกถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานในเงื่อนไขของภูมิภาคที่แตกต่างกัน ทั้งในพื้นที่เมืองและชนบท มีพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานในมิติที่หลากหลายสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันประจักษ์ได้จากอัตลักษณ์ที่ชัดเจนทางกายภาพและสภาพทางสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ประเพณี กิจกรรมและการประกอบอาชีพของชุมชน ประกอบควบคู่กันอย่างเหมาะสม ภายใต้บริบทสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดสงขลา ดำเนินโครงการขับเคลื่อนการดำเนินงานอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าระดับจังหวัดขึ้น เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ สร้างกระบวนการเพื่อผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าในระดับจังหวัด ตามนโยบายและยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งชาติขึ้น โดยในข้อ 1 ของยุทธศาสตร์ กำหนดให้มีการประกาศย่านชุมชนเก่าเพื่อสร้างการรับรู้สาธารณะและเสริมสร้างความตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของย่านชุมชนเก่าแก่ในพื้นที่ โดยใช้กลไกคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและท้องถิ่นประจำจังหวัด เป็นผู้พิจารณาขับเคลื่อน ด้วยการประกาศย่านชุมชนเก่าเป็นมรดกจังหวัด โดยนาร่องในพื้นที่ 2 จังหวัดคือ ตรังและจันทบุรี โดยหน่วยงานส่วนภูมิภาคมีบทบาทเป็นแกนกลางในการประสานขับเคลื่อนนโยบายจากส่วนกลาง และให้หน่วยงานส่วนท้องถิ่นเป็นแกนหลักในการดำเนินการ

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยและหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดสงขลาเล็งเห็นว่ามรดกทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนเก่า จังหวัดสงขลา มีคุณค่าและมีสถานะเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงมรดกทางวัฒนธรรมจากการพัฒนาและขยายตัวของเมือง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อย่านชุมชนเก่า จังหวัดสงขลาซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และมีรูปแบบสถาปัตยกรรมเฉพาะถิ่นที่แสดงถึงการตั้งถิ่นฐานในอดีต มีคุณค่า

ทางวิถีชุมชนและวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญที่จะช่วยรักษามรดกของบรรพชน ยังคงเอกลักษณ์และเป็นแนวทางการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ย่านชุมชนเก่าเป็นมรดกจังหวัดสงขลาและเป็นตัวอย่างการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมแก่พื้นที่อื่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 การประเมินคุณค่าองค์ประกอบมรดกทางวัฒนธรรมย่านชุมชนเก่าสู่การประกาศเป็นมรดกจังหวัดสงขลา

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

3.1 ย่านชุมชนเก่า

พื้นที่ทางกายภาพที่แสดงออกถึงลักษณะของการตั้งถิ่นฐาน/ก่อกำเนิดที่แตกต่างกันตามบริบทแวดล้อม ทั้งที่เป็นเมืองหรือในพื้นที่ชนบท มีพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐาน/ก่อกำเนิดดังกล่าวที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งปัจจัยได้จากทั้งทางสภาพทางกายภาพที่โดดเด่น เช่น โครงสร้างของชุมชน ลักษณะ รูปแบบทางสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์แวดล้อม และสภาพทางสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม ภูมิปัญญา รวมถึงกิจกรรมของชุมชน ประกอบควบคู่กันอย่างเหมาะสม ภายใต้บริบทสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้าง (Built Environment) และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ (Natural Environment) โดยมี 7 คุณลักษณะได้แก่ ชุมชนริมน้ำ ชุมชนรถไฟ ชุมชนโดยรอบโบราณสถาน ชุมชนตลาด ชุมชนหมู่บ้าน ชุมชนตามกลุ่มอาชีพ และชุมชนชาติพันธุ์

3.2 หลักเกณฑ์การพิจารณามรดกชาติ/มรดกจังหวัด อันควรรอนุรักษ์

ในเอกสาร “อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage)” ได้กำหนดคุณลักษณะและนิยามของสิ่งต่างๆที่ถือว่าเป็นมรดกโลกไว้ 2 ลักษณะคือ มรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติ (UNESCO, 1972) ซึ่งมีหลักเกณฑ์ดังนี้

3.2.1 หลักเกณฑ์ด้านแหล่งศิลปกรรม

1) เป็นผลงานชิ้นเอกจากอัจฉริยภาพการสร้างสรรค์ของมนุษย์ 2) เป็นการแสดงถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงคุณค่าของมนุษย์ตามกาลเวลาหรือในวัฒนธรรมด้านใดด้านหนึ่งของโลก ในการพัฒนาด้านสถาปัตยกรรมหรือทางเทคโนโลยี ศิลปะสถาปัตยกรรมโบราณ การออกแบบผังเมือง หรือการออกแบบภูมิทัศน์ 3) เป็นสิ่งยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันหรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว 4) เป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของประเภทอาคาร สิ่งก่อสร้าง งานสถาปัตยกรรมหรือผลงานทางเทคโนโลยี หรือภูมิทัศน์ซึ่งแสดงให้เห็นถึงช่วงเวลาที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ 5) เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของวัฒนธรรมมนุษย์ขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งสถาปัตยกรรมวิธีการก่อสร้าง หรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเสื่อมสลายได้ง่ายจากผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตามกาลเวลา 6) เป็นผลงานที่มีความสัมพันธ์โดยตรงหรืออย่างเป็นรูปธรรมกับเหตุการณ์หรือประเพณีที่ยังดำรงอยู่ แนวคิด ความเชื่อ งานศิลปะหรือวรรณกรรม ที่มีความสำคัญมาก (การใช้เกณฑ์ข้อ 6 ควรใช้เกณฑ์ข้ออื่นอีกอย่างน้อย 1 ข้อ)

3.2.2 หลักเกณฑ์ด้านแหล่งธรรมชาติ

1) เป็นพื้นที่ที่มีปรากฏการณ์สุดยอดทางธรรมชาติ หรือเป็นพื้นที่ที่มีความงามตามธรรมชาติที่โดดเด่นและมีความสำคัญด้านสุนทรียภาพ 2) เป็นตัวอย่างที่โดดเด่น แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนสำคัญในประวัติศาสตร์ของโลก (Earth history) รวมถึงบันทึกของชีวิต (record of life) กระบวนการสำคัญทางธรณีวิทยาที่ยังดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่องในการพัฒนาของภูมิลักษณะ (landforms) หรือลักษณะสำคัญทางธรณีสัณฐานหรือภูมิลักษณะบรรณนา (geomorphic or physiographic features) 3) เป็นตัวอย่างที่โดดเด่น แสดงให้เห็นถึงกระบวนการทางนิเวศวิทยาและชีววิทยาที่สำคัญในวิวัฒนาการและการพัฒนาการของพื้นแผ่นดิน น้ำจืด ระบบนิเวศชายฝั่ง ระบบนิเวศทางทะเล และชุมชนของพืชและสัตว์ 4) เป็นถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติที่สำคัญ และมีคุณค่าที่สุดสำหรับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในแหล่งที่ตั้ง (In situ conservation) รวมถึงถิ่นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตที่ถูกคุกคาม ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในแง่ของวิทยาศาสตร์หรือการอนุรักษ์ 5) เป็นผลงานที่มีความสัมพันธ์โดยตรง หรืออย่างเป็นรูปธรรมกับเหตุการณ์หรือประเพณีที่ยังดำรงอยู่ แนวคิด ความเชื่อ งานศิลปะ หรือวรรณกรรมที่มีความสำคัญมาก (การใช้เกณฑ์ข้อ 5 ควรใช้เกณฑ์ข้ออื่นอีกอย่างน้อย 1 ข้อ)

3.2.3 ขั้นตอนการประกาศเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น

ประกอบด้วย 1.สำรวจและจัดทำข้อมูลตามแบบเสนอมรดกจังหวัดและมรดกชาติ -แบบเสนอขึ้นทะเบียนมรดกแห่งชาติและมรดกจังหวัด 2. ศึกษาแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมที่มีคุณค่าโดดเด่นตามเกณฑ์ที่กำหนด -จัดทำรายงานการศึกษาแหล่งศิลปกรรมเพื่อเตรียมการประกาศเขตอนุรักษ์ตามแบบที่ สผ. กำหนด -จัดอบรมสัมมนาเผยแพร่ความรู้การอนุรักษ์แหล่งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมในท้องถิ่นสู่การประกาศเขตมรดกจังหวัด 3.พิจารณาเอกสารและคำขอเป็นมรดกจังหวัด โดย คณะกรรมการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด 4.ประกาศเป็นมรดกจังหวัด โดย ผู้ว่าราชการจังหวัด

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ขอบเขตและเนื้อหาของพื้นที่ศึกษา

ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของย่านชุมชนเก่า จังหวัดสงขลาประเภทเพื่อการวิจัยและการจัดการ (สรรงค์ เวสสุนทรเทพ และชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล, 2557) โดยมีการเก็บข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ การใช้ข้อมูลประวัติศาสตร์จากเอกสารประเภทต่าง ๆ วิเคราะห์ห้องค์ประกอบและประเมินคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม

ขอบเขตของพื้นที่ทำการศึกษา ย่านชุมชนเก่า จังหวัดสงขลาตามทะเบียนย่านชุมชนเก่าในพื้นที่ภาคใต้ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561) มีจำนวน 6 ชุมชนประกอบด้วย ย่านเมืองเก่าสงขลา เกาะยอ วิถีพุทธคลองแดน ย่านการค้าเก่าชุมทางรถไฟหาดใหญ่ ท่านางหอม และ คูซุด

4.2 การวิเคราะห์ห้องค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรม

4.2.1 ข้อมูลหัตถ์ภูมิ แสดงข้อมูลในรูปแบบและคำบรรยายในลักษณะวิจัยเชิงพรรณนา

4.2.2 ข้อมูลปฐมภูมิ การสังเกตการณ์ สัมภาษณ์ชาวบ้านและผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่และระดับชาติ และการใช้แบบสอบถาม ซึ่งในพื้นที่ 6 ย่านชุมชนเก่ามีประชากรตามทะเบียนราษฎร์ ย่านเมืองเก่าสงขลา 2,532 คน เกาะยอ 4,547 คน วิถีพุทธคลองแดน 3,238 คน ย่านการค้าเก่าชุมทางรถไฟหาดใหญ่ 4,121 คน ท่านางหอม 1,565 คน และ คูซุด 4,763 คน กำหนดขนาดกลุ่มจากสูตร Taro Yamane (1973) โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่

ยอมรับได้ ให้มีค่าเท่ากับ ร้อยละ 5 ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้เท่ากับ ย่านเมืองเก่าสงขลา 345 คน เกาะยอ 368 คน วิถีพุทธคลองแดน 356 คน ย่านการค้าเก่าชุมทางรถไฟหาดใหญ่ 365 คน ท่าทางหอม 319 คน และ คุณชุต 369 คน โดยเป็นประชากรในพื้นที่และเครือข่ายผู้นำชุมชน เยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมจังหวัดสงขลา โดยแบบสอบถามเป็นความคิดเห็นต่อความเข้าใจในคุณค่าขององค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม แบ่งเป็น 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านเศรษฐกิจ และ 3) ด้านสังคม วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์

4.3 การประเมินคุณค่าองค์ประกอบมรดกทางวัฒนธรรมย่านชุมชนเก่าเพื่อขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัด

ผู้วิจัยประเมินคุณค่าตามระดับแนวคิดของ UNESCO (2011) หลักเกณฑ์คุณค่าของ Sandra Neale (2011) และหลักเกณฑ์แบบเสนอขึ้นทะเบียนมรดกแห่งชาติและมรดกจังหวัด (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2563) มีหลักการประเมิน ได้แก่ 1.คุณค่าตามหลักเกณฑ์มรดกชาติ 2.ความสมบูรณ์ครบถ้วน ประกอบด้วย ความเป็นองค์รวม ความสมบูรณ์ การปราศจากสิ่งคุกคาม 3.ความแท้ ประกอบด้วย รูปร่างและการออกแบบ วัสดุและเนื้อหา การใช้ประโยชน์และหน้าที่ใช้สอย ประเพณี เทคนิค และระบบการบริหารจัดการ ตำแหน่งที่ตั้งและบริบทโดยรอบ ภาษาและรูปแบบของมรดกเชิงนามธรรมอื่น ๆ จิตวิญญาณและความรู้สึก และ 4.สภาพปัญหาในปัจจุบัน ได้แก่ ขาดการดูแลรักษา/ถูกทิ้งร้าง เสี่ยงจากภัยจากธรรมชาติ ถูกบุกรุกหรือทำลาย โดยประชาชนหรือนักลงทุน ผลกระทบจากโครงการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐ ผลกระทบจากโครงการพัฒนาของภาคเอกชน การใช้ประโยชน์ไม่เหมาะสม ขาดการจัดระเบียบในพื้นที่แหล่งมรดกและขาดการจัดระเบียบพื้นที่รอบนอกแหล่งมรดก การประเมินคุณค่าองค์ประกอบมรดกทางวัฒนธรรมสามารถแบ่งระดับคุณค่าเป็น 5 ระดับ คือ A) มรดกทางวัฒนธรรมที่ยังมีลักษณะทางกายภาพและภาพรวมทั้งหมดค่อนข้างสมบูรณ์ B) มรดกทางวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงบางส่วนหรือองค์ประกอบที่ขาดหายไปบ้าง แต่ไม่ส่งผลกระทบต่อภาพรวมทั้งหมดมากนัก C) มรดกทางวัฒนธรรมที่องค์ประกอบจะหายไป แต่ภาพรวมทั้งหมดและความรู้สึกของพื้นที่ยังคงเหมือนเดิม D) มรดกทางวัฒนธรรมที่องค์ประกอบหายไปค่อนข้างมาก ลักษณะของภูมิทัศน์ค่อนข้างเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่สามารถรับรู้ได้ E) มรดกทางวัฒนธรรมที่องค์ประกอบหายไปมาก และลักษณะของภูมิทัศน์ไม่เหลือเค้าโครงเดิมมากนัก แต่ก่อให้เกิดความเข้าใจในสถานที่ได้

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 สํารวจข้อมูลพื้นฐานของย่านชุมชนเก่า จังหวัดสงขลา

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของย่านชุมชนเก่า จังหวัดสงขลา (ดัดแปลงจาก สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561)

ย่านชุมชนเก่า	คุณลักษณะ/ลักษณะสำคัญ
ขอบเขตย่านชุมชนเก่าสงขลาบ่อयाง/ตำบลบ่อयाง อำเภอเมือง	ชุมชนตลาด/ย่านการค้า/ ประวัติศาสตร์ชุมชน : พ.ศ. 2385 เมืองสงขลา ฝั่งแหลมสนเริ่มมีข้อจำกัดด้านพื้นที่ จึงขยายมาทางฝั่งทะเลสาบสงขลา ทิศ ตะวันออกบริเวณตำบลบ่อयाง เรียกกันว่า "เมืองสงขลาฝั่งบ่อयाง" /ภูมิประเทศ: ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ฝั่งตะวันออกของทะเลสาบสงขลา ครอบคลุมพื้นที่ถนนนครนอก ถนนนครใน ถนนนางงาม มีลักษณะเป็น แหลมทางทิศตะวันออกติดกับอ่าวไทย /กายภาพสำคัญ: สิ่งก่อสร้างที่

ย่านชุมชนเก่า	คุณลักษณะ/ลักษณะสำคัญ
 <p>(ดัดแปลงจาก google earth)</p>	<p>หลงเหลืออยู่ ประกอบด้วย 1. ตึกแถวแบบจีนดั้งเดิม สร้างในช่วงปี พ.ศ. 2379 ซึ่งเป็นช่วงแรกในการตั้งเมืองสงขลา 2. ตึกแถวแบบจีนพาณิชย์ ลักษณะเป็นอาคารถัดมาจากรูปแบบจีนดั้งเดิม 3. ตึกแถวแบบจีนสมัยใหม่ ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก อาคารอยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ 30 ปี ขึ้นไป 4. ตึกแถวแบบสงขลาดั้งเดิม (ซิโน-ยูโรเปียน) มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ประดับตกแต่งด้วยลวดลายแบบจีน และยุโรปผสมกันคล้ายกับรูปแบบที่เรียกว่าซิโนโปรตุกีส / สังคม-เศรษฐกิจ: มีอาหารการกินที่หลากหลาย ทั้งอาหารคาวหวาน อาหารไทย อาหารจีน ที่มีชื่อเสียง มีถนนสายสำคัญนำเดินเที่ยว 3 สาย คือ ถนนนครนอก ถนนนครใน และ ถนนนางงาม ประกอบด้วยอาคารและสถาปัตยกรรมที่งดงาม เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องราวความเป็นมาของชาวสงขลา ผ่านมุมมองทางสถาปัตยกรรม คงเอกลักษณ์ดั้งเดิมเอาไว้ / ชาติพันธุ์ : ชาวไทยพุทธ ชาวจีน และชาวมุสลิม</p>
<p>ขอบเขตย่านชุมชนเก่าเกาะยอ/ตำบลเกาะยอ อำเภอมือเมือง</p> <p>(ดัดแปลงจาก google earth)</p>	<p>ชุมชนริมน้ำ/แหล่งน้ำ/ชุมชนกลุ่มอาชีพ ประวัติศาสตร์ชุมชน : เกาะยอ ปรากฏหลักฐานการมีอยู่จากแผนภาพการกัลปนาวัดพะโคะ ที่เขียนขึ้นช่วงปี พ.ศ. 2223 ถึง พ.ศ. 2242 ระบุชื่อว่า "เข้าก่อณูอ" ปรากฏอยู่ปลายสุดของแผนที่ เป็นภาพเขาเกาะยอที่มีพรรณไม้บนภูเขาแต่ไม่ปรากฏรูปสัตว์ป่า และปรากฏอีกครั้งในแผนที่เมืองสงขลาที่เขียนขึ้นในปี พ.ศ. 2230 โดยมองเดียร์ เดอลามาร์ วิศวกรชาวฝรั่งเศส ภูมิประเทศ : เกาะยอตั้งอยู่กลางทะเลสาบสงขลาตอนล่าง มีเนื้อที่รวมทั้งพื้นน้ำ 17.95 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 11,220 ไร่ และมีเนื้อที่เฉพาะพื้นดินเพียง 15 ตารางกิโลเมตร หรือ 9,375 ไร่ / กายภาพที่สำคัญ : บ้านเรือนตั้งเรียงรายอยู่สองฝั่งถนน ความหนาแน่นไม่มาก อาคารเรือนไม้เก่าจะยกได้สูง มีรูปแบบเรือนมุงคอสสูตรและเรือนไทยจีน มีสภาพดีและมีการดูแลรักษาเป็นอย่างดี / สังคม-เศรษฐกิจ : ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง และเกษตรกรรม มีอาชีพเสริมคือการค้าขายและอุตสาหกรรมในครัวเรือน อาชีพประมงมีทั้งออกเรือไปจับปลาและการเลี้ยงปลาในกระชัง ส่วนผลไม้บนเกาะยอที่มีชื่อเสียงเช่น จำปาตะและสวา โดยเฉพาะจำปาตะที่สามารถนำมาแปรรูปเป็นของทอดเช่นเดียวกับกล้วยแขก ส่วนงานหัตถกรรมที่มีชื่อเสียงคือ ผ้าทอเกาะยอ ลาย "ราชวัลด์" ที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานชื่อลายผ้านี้ดังกล่าว / ชาติพันธุ์ : ชาวไทยพุทธ และไทยมุสลิม</p>
<p>ขอบเขตย่านชุมชนเก่าวิถีพุทธคลองแดน/ ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด</p>	<p>ชุมชนริมน้ำ/แหล่งน้ำ/ชุมชนตลาด/ย่านการค้า ประวัติศาสตร์ชุมชน : "ตลาดริมน้ำคลองแดน" เริ่มจากชาวบ้านที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานเพื่อใช้บริเวณคั้งน้ำในการทำการค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้า ซึ่งที่นี่เป็นเส้นทางการคมนาคมทางน้ำที่สำคัญ เพราะตั้งอยู่ระหว่างพื้นที่ทะเลสาบกับอ่าวไทย โดยเมื่อพ.ศ. 2406 พบว่า บริเวณสามแยกแนวบรรจบของ คลองระโนด , คลองชะอวด และคลองปากพื้งมีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอย่างหนาแน่น ซึ่งส่งผลให้ความเจริญรุ่งเรืองทางการค้ามีมากขึ้น จนกระทั่งเมื่อ พ.ศ. 2516 มีการสร้างทางหลวงสาย 408 และเริ่มใช้งานทำ</p>

ย่านชุมชนเก่า	คุณลักษณะ/ลักษณะสำคัญ
 <p>(ดัดแปลงจาก google earth)</p>	<p>ให้ความนิยมในการขนส่งทางน้ำลดน้อยลง /ภูมิประเทศ : ตั้งอยู่บริเวณทางฝั่งตะวันออกของทะเลสาบสงขลา มีคลองระโนดที่เชื่อมต่อทะเลสาบสงขลา กับทะเลอ่าวไทย โดยผ่านตลาดน้ำระโนด /กายภาพสำคัญ : เดิมมีการปล่อยให้ทิ้งร้าง ต่อมา มีการปรับปรุงตลาดโดยได้รับความร่วมมือจากการเคหะ ทำให้ตลาดมีสภาพที่ใกล้เคียงของเดิม คือ มีสภาพเป็นบ้านไม้ริมน้ำ ไม่มีรั้ว มีทางเดินริมน้ำตลอดคลอง /สังคม-เศรษฐกิจ : ตลาดน้ำคลองแดน ได้ชื่อว่าเป็น “ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน” เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นจุดแบ่งเขตแดนระหว่างจังหวัดสงขลา กับจังหวัดนครศรีธรรมราช ตลาดน้ำคลองแดนเลยมีโลแกนที่ว่า “สามคลอง สองเมือง” /ชาติพันธุ์ : ชาวไทยพุทธ และชาวจีน</p>
<p>ย่านชุมชนเก่าย่านการค้าเก่าชุมชนทางรถไฟหาดใหญ่/ ตำบลหาดใหญ่/อำเภอหาดใหญ่</p> <p>(ดัดแปลงจาก google earth)</p>	<p>ชุมชนรอบทางรถไฟ /ชุมชนตลาด/ย่านการค้า ประวัติศาสตร์ชุมชน : เป็นย่านการค้าที่บุกเบิกขึ้นพร้อมกับการสร้างสถานีรถไฟหาดใหญ่ ในอดีต การรถไฟแห่งประเทศไทยจึงได้ทำซื้อที่ดินของขุนนิพัทธ์จินนคร (เจียกซี) และย้ายสถานีรถไฟชุมทางหาดใหญ่/ภูมิประเทศ : ตั้งอยู่บริเวณใจกลางเมืองหาดใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่ ตั้งอยู่ประชิดทางรถไฟ บริเวณถนนนิพัทธ์อุทิศ 1 และ 2 และถนนประชาธิปไตย /กายภาพสำคัญ : แต่เดิมเป็นอาคารเรือนแถวไม้และเรือนแถวปูน สร้างเรียงรายอยู่สองฝากฝั่งถนน มีลักษณะเป็นตึกแถวพาณิชย์ชั้นล่างและอยู่อาศัยชั้นบนรูปแบบชิโนโปรตุกีส มีทางเท้าที่มีหลังคา กันแดดกันฝน ต่อมาการพัฒนาของเมืองหาดใหญ่เป็นไปอย่างรวดเร็วทำให้เกิดการรื้ออาคารเก่าลง และสร้างเป็นอาคารสมัยใหม่ขึ้นทดแทนอาคารเดิม /สังคม-เศรษฐกิจ : การคมนาคมในภาคใต้ในอดีตนั้น ต้องพึ่งการเดินทางด้วยรถไฟเป็นหลัก และด้วยการเป็นชุมทางสำคัญส่งผลให้อำเภอหาดใหญ่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงนับจากอดีตจนปัจจุบัน /ชาติพันธุ์ : ชาวไทยพุทธ และชาวจีน</p>
<p>ย่านชุมชนเก่าทำนงหอม/ตำบลน้ำน้อย/ อำเภอหาดใหญ่</p> <p>(ดัดแปลงจาก google earth)</p>	<p>ชุมชนเกษตรกรรม/ชนบท ประวัติศาสตร์ชุมชน : สันนิษฐานว่ามีการตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้มีมากกว่า 100 ปี /ภูมิประเทศ : ตั้งอยู่บริเวณริมลำคลอง ข้างวัดทำนงหอม ซึ่งเป็นลำคลองที่สามารถเชื่อมต่อไปยังทะเลสาบสงขลาได้ /กายภาพสำคัญ : ลักษณะอาคารในชุมชนมีลักษณะเป็นบ้านเรือนเดี่ยว ยกใต้ถุน ตามลักษณะของเรือนภาคใต้หลังคามุงกระเบื้องดินเผา /สังคม-เศรษฐกิจ : สันนิษฐานว่า แต่เดิมคงเป็นปลายทางด้านหนึ่งของเส้นทางลัดเลาะข้ามแหลมเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าโดยไม่ต้องผ่านปากน้ำที่หัวเขาแดง เป็นเครือข่ายการค้าการผลิตที่โยงใยถึงกัน ด้วยชุมชนชาวจีน/ไทย ที่มีทักษะเรื่องทำอิฐและกระเบื้องหลังคา และการเป็นชุมชนริมน้ำที่สามารถขนส่งสินค้าไปได้ รวมถึงการมีฐานทรัพยากรประจำถิ่นที่เพียงพอต่อการตั้งชุมชน ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตอนล่าง /ชาติพันธุ์ : ชาวไทยพุทธ</p>
<p>ย่านชุมชนเก่าคูซุด/ตำบลคูซุด/อำเภอสทิงพระ</p>	<p>ชุมชนริมน้ำ/แหล่งน้ำ/ชุมชนเกษตรกรรม/ชนบท</p>

ย่านชุมชนเก่า	คุณลักษณะ/ลักษณะสำคัญ
 <p>Google Earth © 2020 Map Technology</p> <p>(ดัดแปลงจาก google earth)</p>	<p>ประวัติศาสตร์ชุมชน : สันนิษฐานว่ามีการตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้มากกว่า 100 ปี /ภูมิประเทศ : สมัยก่อน บ้านคูขุดเดิมอยู่ที่หนองหลุก มีชาวบ้านตั้งครอบครัว ประมาณ 100 ครอบครัว มีทางน้ำไหลจากหนองหลุก ไปทางทิศใต้ของวัด ไหลลงสู่ทะเลสาบ ชาวบ้านเรียกว่า คูขุด ต่อมาเพี้ยนเป็นคูขุดจนถึงปัจจุบัน /กายภาพสำคัญ : บ้านไม้ยกได้สูงไม่สูง หลังคากระเบื้องดินเผา ฝาผนังสังกะสี ลักษณะเรือนพื้นถิ่นในภาคใต้</p> <p>/สังคม-เศรษฐกิจ: แต่เดิมเคยเป็นเมืองท่า เดินทางจากชุมชนรอบทะเลสาบสงขลาตอนกลาง สามารถเดินทางมาด้วยเรือ เอกลักษณะเด่นของชุมชนบ้านคูขุด คือ การแสดงพื้นบ้านหลายอย่าง เช่น หนังตะลุง โนราห์ ลิเกป่า ดนตรีไทย และรำ</p> <p>/ชาติพันธุ์: ชาวไทยพุทธ</p>

5.2 การประเมินคุณค่าองค์ประกอบมรดกทางวัฒนธรรมย่านชุมชนเก่าเพื่อขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัด

ตารางที่ 2 แสดงการประเมินคุณค่าองค์ประกอบมรดกทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนเก่า จังหวัดสงขลา โดยสรุปคะแนนการประเมินการคุณค่า ประเมินโดยผู้วิจัยร่วมกับเครือข่ายผู้นำชุมชน เยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมจังหวัดสงขลา สรุปผลเป็นระดับคุณค่าของแต่ละองค์ประกอบ เพื่อขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัด โดยสรุปผลเป็นระดับคุณค่าของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

ตารางที่ 2 การประเมินคุณค่าองค์ประกอบมรดกทางวัฒนธรรมย่านชุมชนเก่าเพื่อขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัดสงขลา

ชื่อแหล่งมรดกจังหวัด	ชนิด	ประเภท	ระดับคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม			สภาพปัญหา/แผนการบริหารจัดการ
			ความแท้	ความสมบูรณ์	ความต่อเนื่อง	
ย่านเมืองเก่าสงขลา	มรดกทางวัฒนธรรม	เมือง/ชุมชน/ย่าน/สถาปัตยกรรม/แหล่งโบราณคดี	A	A	A	เกณฑ์การก้าวสู่มรดกโลก/แผนพัฒนาและอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลา
เกาะยอ	มรดกทางวัฒนธรรม	เมือง/ชุมชน/ย่าน/เกาะ/แก่ง/ทะเลสาบ/สถาปัตยกรรม	A	A	B	สิ่งปลูกสร้างรुकูล้ำทะเลสาบสงขลา/อยู่ระหว่างจัดทำแผนบริหารจัดการ
วิถีพุทธคลองแดน	มรดกทางวัฒนธรรม	เมือง/ชุมชน/ย่าน/อื่นๆ	A	A	B	ปัญหาคุณภาพน้ำคลองแดน/แผนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ

ชื่อแหล่ง มรดกจังหวัด	ชนิด	ประเภท	ระดับคุณค่าของมรดกทาง วัฒนธรรม			สภาพปัญหา/ แผนการบริหาร
						คลองแดน
ย่านการค้าเก่า ชุมทางรถไฟ หาดใหญ่	มรดกทาง วัฒนธรรม	เมือง/ชุมชน/ ย่าน/อื่นๆ	B	C	C	ปัญหาการบุกรุกที่ดิน ของการรถไฟ/แผน ก่อสร้างรถไฟทาง คู่ขนานสงขลา
ท่านางหอม	มรดกทาง วัฒนธรรม	เมือง/ชุมชน/ ย่าน/อื่นๆ	B	C	C	ปัญหาการขยายตัว ของชุมชน/อยู่ระหว่าง จัดทำแผนบริหาร จัดการ
คูซุด	มรดกทาง วัฒนธรรม	เมือง/ชุมชน/ ย่าน/อุทยาน แห่งชาติ/วน อุทยาน/เขต รักษาพันธุ์สัตว์ ป่า/อื่นๆ	A	B	B	ปัญหาการขยายตัว ของชุมชน/การ เจริญเติบโตของพืช ต่างถิ่น/แผนเขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่า

6. อภิปรายผลการวิจัย

ผลประเมินแสดงการประเมินคุณค่าองค์ประกอบมรดกทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนเก่า จังหวัดสงขลา เบื้องต้นพบว่าคุณค่าความสำคัญของย่านชุมชนเก่าที่มีความสำคัญในระดับสูงตามเกณฑ์แหล่งศิลปกรรม คือ ย่านเมืองเก่าสงขลา รองลงมาคือ เกาะยอ วิถีพุทธคลองแดน ย่านการค้าเก่าชุมทางรถไฟหาดใหญ่ และ ท่านางหอม สำหรับคุณค่าความสำคัญของย่านชุมชนเก่าที่มีความสำคัญในระดับสูงตามเกณฑ์แหล่งธรรมชาติ คือ คูซุด และ เกาะยอ เนื่องจากองค์ประกอบมรดกทางวัฒนธรรมทางด้านสังคมและวัฒนธรรมยังตั้งอยู่ในชุมชนมีผสมผสานทางวัฒนธรรมทั้งไทย จีน มุสลิม อย่างต่อเนื่องสู่รุ่นต่อรุ่น ย่านชุมชนเก่าในจังหวัดสงขลาหลายแห่งยังคงคุณค่าองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรม มีการใช้งานต่อเนื่องด้านประเพณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่จากการสำรวจทางกายภาพแหล่งสิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรมหลายแห่งแม้ว่าจะมีบูรณปฏิสังขรณ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแต่ยังขาดคุณค่าด้านความต่อเนื่องของการใช้ประโยชน์ของชุมชนอย่างเด่นชัด ซึ่งย่านชุมชนเก่าในจังหวัดสงขลาจำเป็นต้องมีแผนการพัฒนาและสร้างสรรค์ทั้งมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติ เพื่อเพิ่มคุณค่าองค์ประกอบมรดกทางวัฒนธรรมให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้นเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการขึ้นทะเบียนมรดกชาติ/มรดกจังหวัดต่อไปโดยเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

7. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

คณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นประจำจังหวัดควรส่งเสริมการวิจัยเพิ่มเติมในส่วนของการเพิ่มคุณค่าองค์ประกอบมรดกทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนเก่า จังหวัดสงขลา โดยเสริมสร้าง

การมีส่วนร่วมของชุมชนเช่น การกำหนดนโยบายการบริหารจัดการชุมชนรอบมรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยเห็นความสำคัญของย่านชุมชนเก่าจังหวัดสงขลาในแต่ละยุคอย่างเท่าเทียมกันทั้งด้านการประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่ายผู้นำชุมชน เยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมจังหวัดสงขลา รวมถึงวางแผนแม่บทกำหนดแนวทางพัฒนาย่านชุมชนเก่าให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแห่งชาติเขตอนุรักษ์ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 -2580) โดยมีพื้นที่เหมาะสมพร้อมผลักดันนำร่องได้แก่ ย่านเมืองเก่าสงขลา รองลงมาคือ เกาะยอ วิทยาลัยคลองแดน เพื่อประกาศเป็นมรดกจังหวัดสงขลาและเป็นตัวอย่างการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมแก่พื้นที่อื่นต่อไป

8. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของพันธกิจของหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดสงขลา ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ประจำปีงบประมาณ 2563

9. เอกสารอ้างอิง

“พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ”. (2504). *ราชกิจจานุเบกษา* (พ.ศ. 2504, ลงวันที่ 29 สิงหาคม). เล่มที่ 78 (ตอนที่ 66). เลขหน้า 980.

ไกรฤทธิ ปิ่นแก้ว. (2554). “เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทุนวัฒนธรรมและโอกาสทางธุรกิจ”. *วารสารนักบริหาร*. ปีที่ 31 (เล่มที่ 1). เลขหน้า 32-37.

จันทนา เอี่ยมวิสัย. (2556). *ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเมืองเก่าลพบุรี*. (ระดับปริญญาโท). สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศุภชัย ชูศรี. (2560). กำเนิดและพัฒนาการของการการตั้งถิ่นฐานบริเวณเขตชุมชนชาวจีนในเมืองเก่าสงขลา.

สังคมศาสตร์ : วารสารวิชาการ. คณะสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ปีที่ 29 (เล่มที่ 2-60). เลขหน้า 13-36.

สรุค เวสสุนทรเทพ และชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล. (2557). แนวโน้มการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมในประเทศไทย.

วารสารวิจัย มสท สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์. ปีที่ 10 (ฉบับที่ 3). เลขหน้า 143-163.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2549). *แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม*. ในความร่วมมือของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. กระทรวงวัฒนธรรม. และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์.

มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2561). ทะเบียนย่านชุมชนเก่าในพื้นที่ภาคใต้. กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม. สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). *โครงการจัดทำ Roadmap การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแห่งชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580)*. กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม. สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สุวรรณฤทธิ์ วงศ์ชะอุ่ม. (2553). “ทุนวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าคา อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสงคราม.” *วารสารวิจัยและพัฒนา. ปีที่ 2 (ฉบับที่ 2)*. เลขหน้า 47-59.

Corson Ealter H. (1990). *The Global Ecology Handbook*. Boston: Beacon Press.

Hackett Brain. (1980). *Landscape Conservation*. Chichesfer : Packard Publishing Ltd. Lucas.

Lucas. P.H.C. (1992). *Protected Landscape : A Guide for Policy-Makers and Planners*. London : Chapman&Hall.

Phasuk, S and Stott, P. (2004). ROYAL SIAMESE MAPS. War and Trade in Nineteenth Century Thailand. With a Foreword by HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn of Thailand. River Books Co., Ltd.; First Edition edition.

Saundra Neale. (2011). *Guidelines for Identifying, Researching, and Evaluating Cultural Heritage Landscapes in Thorolod, Ontario*: Heritage Thorold.

UNESCO. (1972). *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*. Paris: UNESCO, p.2.

UNESCO. (2011). *Operational Guidelines for The Implementation of the World Heritage Convention*. France: World Heritage Center.

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

กลุ่มศิลปะ งานช่าง และงานออกแบบ

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ภาคบรรยาย

การประชุมวิชาการระดับชาติ
“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”
วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

การประยุกต์ใช้เทคนิควิศวกรรมคั่นเซในการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องถม
ประเภทของฝากเชิงแนวคิด กลุ่มผู้ผลิตเครื่องถม กรณีตัวอย่าง จังหวัดนครศรีธรรมราช
An Application of Kansei Engineering Technique for Product Design of Souvenir
Nielloware Product in Conceptual Design: A Case Study of Nielloware Sample
Manufacturer, Nakhon Si Thammarat Province

สุรสิทธิ์ ระวังวงศ์^{1*}, จุฬาลักษณ์ โรจนานุกูล¹, อภิขล ทองมั่ง กำเนิดวิภา¹, ทิพย์สุนันธ์ บุญญโส²
สุทธิพงษ์ สุดเอี่ยม² และนชาธิป แก้วสมทอง²

Surasit Rawangwong^{1*} Julaluk Rodjananugoon¹ Apichon Thongmung Kamnerdwam¹
Thipsukon Boonyaso² Suthipong Sudauem² and Nachathip Kaewsomthong²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอารมณ์ ความรู้สึกของลูกค้าที่มีต่อผลิตภัณฑ์เครื่องถม และเพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องถมประเภทของฝากเชิงแนวคิด สำหรับเป็นของฝากนักท่องเที่ยวและลูกค้าในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยประยุกต์ใช้เทคนิควิศวกรรมคั่นเซในการสำรวจข้อมูล แบบสอบถามที่ใช้เป็นแบบลิเคิร์ต ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงปัจจัย โดยผลการวิเคราะห์คือ ภาพเทรนด์การ์ดที่อยู่ในกลุ่มความรู้สึก “แปลกใหม่” ซึ่งใช้เป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบผลิตภัณฑ์ จากนั้นนำมากำหนดคุณลักษณะและออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องถมรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าและผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย ผลที่ได้จากงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์เครื่องถมประเภทของฝากเชิงแนวคิดที่ออกแบบใหม่สามารถตอบสนองความต้องการและสอดคล้องกับผู้บริโภคที่มุ่งเน้นความแปลกใหม่

คำสำคัญ: วิศวกรรมคั่นเซ, การออกแบบผลิตภัณฑ์, ผลิตภัณฑ์เครื่องถม, การวิเคราะห์เชิงปัจจัย

Abstract

The objectives of this research were to study emotions the feeling of the customer towards nielloware products and to design the concept of souvenirs nielloware product as a souvenir for tourists and customers in the Songkhla Lake Basin area. By applying the Kansei engineering techniques to survey data. The questionnaires used in the survey are in Likert scale format. The survey data was analyzed using a factor analysis method. The result of this factor analysis was the trend card images that belong to the "Avant-garde" feeling group used as a

¹ สาขาวิศวกรรมอุตสาหกรรม คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

² นักศึกษา สาขาวิศวกรรมอุตสาหกรรม คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

* Corresponding author, E-mail: Surasit.r@rmutsv.ac.th

product design inspiration. Besides, it could define the characteristics and design new products that meet the needs of customers and target consumers. The results of this research showed that the newly designed souvenir nielloware products can meet the needs and consistent with consumers that focus on novelty.

Keywords: Kansei Engineering, Product Design, Nielloware Product, Factor Analysis

1. บทนำ

จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นจังหวัดขนาดใหญ่มาเป็นอันดับที่ 2 ของภาคใต้รองจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีพื้นที่ทั้งหมด 9,942 ตารางกิโลเมตร และมีพื้นที่ติดทะเลอ่าวไทย อีกทั้งเป็นดินแดนที่มีอารยธรรมอันยาวนาน มีภูเขาสูง เป็นแหล่งที่มีป่าเขียวอุดมไปด้วยพืชพรรณไม้หลากหลายชนิดที่อุดมสมบูรณ์และข้อมูลจากสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราชมีอัตราเพิ่มสูงขึ้นในทุก ๆ ปี โดยในปี 2559 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 3,565,814 คน เพิ่มขึ้นจากปี 2558 ร้อยละ 3.82 โดยเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยร้อยละ 97.71 และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศร้อยละ 2.29 และส่งผลให้เกิดการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวในปี 2559 จำนวน 14,465 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2558 ร้อยละ 6.07 (สำนักงานสถิติ จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2559) โดยของดีของเด่นเมืองนครศรีธรรมราช เช่น แกงไตปลา การแกะหนังตะลุง หางอวน หัตถกรรม จักสานย่านลิเภา เครื่องถมเมืองนคร และกำไลถมเงินถมทอง เป็นต้น

เครื่องถม (Nielloware) เป็นที่รู้จักในฐานะศิลปหัตถกรรมชั้นสูงที่เก่าแก่ โดยสืบสานของน้ำยาถมที่ซึมแทรกอยู่บนร่องริ้วอันอ่อนช้อยงดงามของลวดลายได้ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ดูโดดเด่นมีมูลค่าขึ้น ช่างถมที่ถือกันว่าฝีมือดีที่สุด คือ ช่างถมเมืองนครศรีธรรมราช จึงมักได้ยินชื่อเสียงของเครื่องถมในนามเครื่องถมนคร โดยกลุ่มผู้ผลิตเครื่องถม ภาควิชาศิลปะ จักรวรรพาศาสตร์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่สร้างสรรค์ผลงานให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แต่เนื่องด้วยกระบวนการผลิตและรูปแบบที่มีอยู่ยังคงแบบดั้งเดิม ทำให้ราคาของเครื่องถมค่อนข้างสูง และมีกลุ่มลูกค้าเฉพาะไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายใหม่ได้ อีกทั้งการออกแบบที่ยังไม่ค่อยหลากหลาย และไม่ตอบโจทย์ของลูกค้ากลุ่มนักท่องเที่ยว (เจษฎา, 2560)

จากการลงพื้นที่กลุ่มผู้ผลิตเครื่องถม ภาควิชาศิลปะ จักรวรรพาศาสตร์ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่ากลุ่มผู้ผลิตเครื่องถมมีความต้องการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องถมประเภทของฝาก เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่มนักท่องเที่ยว และลูกค้าทั่วไป ดังนั้นจึงมีความสนใจที่จะประยุกต์ใช้เทคนิควิศวกรรมคันเซ (Kansei Engineering; KE) ในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องถมเชิงแนวคิด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความต้องการ อารมณ์ และความรู้สึกของลูกค้าที่มีต่อผลิตภัณฑ์เครื่องถม และการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องถมประเภทของฝากเชิงแนวคิดสำหรับเป็นของฝากในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยประยุกต์ใช้เทคนิควิศวกรรมคันเซ ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จะช่วยนักออกแบบได้มีข้อมูลจริงจากฐานลูกค้าที่สามารถลดเวลาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องถม และได้ผลิตภัณฑ์มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี อีกทั้งเพื่อให้เครื่องถมกลับมาชื่อเสียงอีกครั้งในรูปแบบผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ และกลุ่มผู้ผลิตสามารถขยายต่อยอดสู่เศรษฐกิจเพิ่มขึ้นด้วยการนำเครื่องถมมาทำในรูปแบบของฝากที่แสดงถึงอัตลักษณ์ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

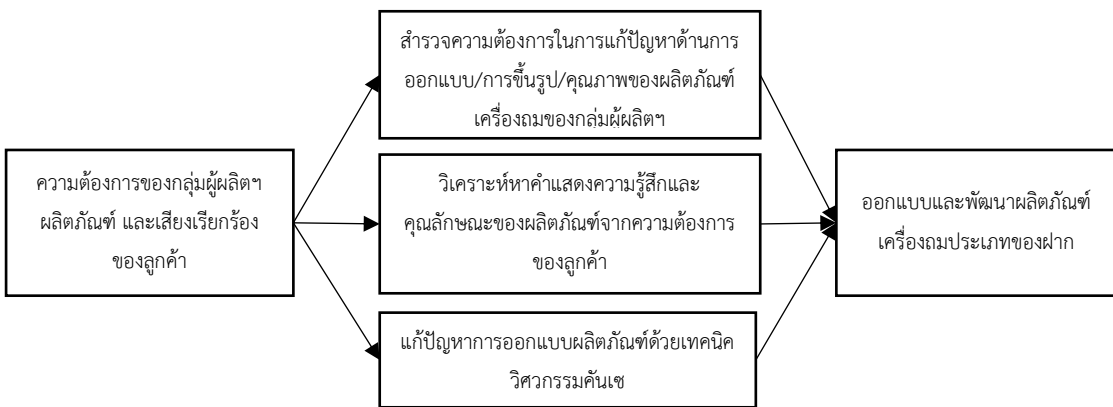
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาอารมณ์ ความรู้สึกของลูกค้าที่มีต่อผลิตภัณฑ์เครื่องถม กรณีศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2.2 เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องถมประเภทของฝากเชิงแนวคิด สำหรับเป็นของฝากในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยประยุกต์ใช้เทคนิควิศวกรรมคั่นเซ

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

3.1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องถมประเภทของฝากเชิงแนวคิด โดยใช้เทคนิควิศวกรรมคั่นเซ (Kansei Engineering) หรือการออกแบบสนองอารมณ์ความรู้สึก (Emotional Design) ซึ่งได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย แสดงดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

3.2 วิศวกรรมคั่นเซ (Kansei Engineering; KE)

วิศวกรรมคั่นเซหรือการออกแบบเกี่ยวกับอารมณ์ (Emotional Design, Affective Engineering) เป็นเทคนิคเชิงวิศวกรรมในการรวบรวมความต้องการเชิงอารมณ์ของผู้บริโภค และกำหนดเป็นตัวแบบการพยากรณ์เชิงคณิตศาสตร์ของความต้องการเชิงอารมณ์ที่มีผลต่อคุณลักษณะผลิตภัณฑ์ (กุศล, 2554)

ดังนั้นวิศวกรรมคั่นเซ คือ เทคนิคที่ช่วยแปลงความต้องการของผู้บริโภคที่เป็นเชิงคุณภาพให้อยู่ในรูปเชิงปริมาณ และเป็นเทคนิคที่ช่วยนักออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า ซึ่งวิศวกรรมคั่นเซไม่เพียงแต่ช่วยในการหาความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการของผู้บริโภคกับคุณลักษณะผลิตภัณฑ์ แต่ยังสามารถหารายละเอียดคุณลักษณะผลิตภัณฑ์ได้อีกด้วย (ศิริชัย, 2557)

3.3 กระบวนการของวิศวกรรมคั่นเซ

ปัจจุบันเทคนิควิศวกรรมคั่นเซได้นำไปประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลาย โดยนักวิจัยหลายท่านได้พัฒนาและบูรณาการวิธีการต่าง ๆ เข้ากับแนวความคิดวิศวกรรมคั่นเซ เพื่อครอบคลุมและแก้ไขปัญหาในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการประยุกต์ใช้วิศวกรรมคั่นเซในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ (Achmad and Taufiq, 2015) หรือด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์เซรามิกประเภทของที่ระลึก (Ishardita et al., 2015) อีกทั้งด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อผู้สูงอายุ (Kuo et al., 2017)

งานวิจัยนี้กล่าวถึงตัวแบบโดยทั่วไปของวิศวกรรมคันทเซ (Schütte, 2002) ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานดังต่อไปนี้ (วินัส และกุลศล, 2556)

- 1) การเลือกกลุ่มตลาดหรือผลิตภัณฑ์ เลือกกลุ่มตลาด/กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย และรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ต้องการพัฒนา
- 2) การกำหนดขอบเขตค่าแสดงความรู้สึก โดยรวบรวมและคัดเลือกคำคุณศัพท์แสดงความรู้สึกที่สอดคล้องกับรูปแบบหรือสไตล์ของผลิตภัณฑ์ที่ต้องการพัฒนา
- 3) การกำหนดขอบเขตคุณลักษณะผลิตภัณฑ์ โดยรวบรวมและคัดเลือกคุณลักษณะผลิตภัณฑ์หรือคุณสมบัติเชิงกายภาพของผลิตภัณฑ์ที่ต้องการพัฒนาในมิติต่าง ๆ
- 4) การสังเคราะห์ เป็นการแปลผลเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างค่าแสดงความรู้สึกกับคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ด้วยเครื่องมือทางคณิตศาสตร์และวิธีการเชิงสถิติ
- 5) การตรวจสอบความถูกต้องของผลการสังเคราะห์ นำผลที่ได้จากการสังเคราะห์มาทำการตรวจสอบความถูกต้อง ถ้าผลการสังเคราะห์มีความถูกต้องก็จะดำเนินการสร้างตัวแบบพยากรณ์ในขั้นตอนถัดไป
- 6) การสร้างตัวแบบพยากรณ์ เป็นการสร้างขึ้นมาเพื่อนำไปสอบถามกลุ่มเป้าหมายและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แปลงเป็นข้อกำหนดการออกแบบ โดยงานวิจัยนี้มุ่งให้ความสนใจกับการสำรวจข้อมูลด้วยแบบสอบถามและการสรุปผลขึ้นต้นจากแบบสอบถาม ซึ่งเป็นขั้นตอนย่อยของการสังเคราะห์ผล และการทดสอบความถูกต้อง การสำรวจข้อมูลนี้ประกอบด้วยข้อมูล 3 ส่วน คือ คำคันทเซที่แสดงขอบเขตความรู้สึก คุณลักษณะผลิตภัณฑ์ที่แสดงขอบเขตคุณลักษณะ และตัวแทนผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ผ่านมาจากการคัดเลือกจากขั้นตอนก่อนหน้า ทั้งนี้คุณลักษณะผลิตภัณฑ์ที่กล่าวถึงประกอบด้วย คุณลักษณะผลิตภัณฑ์หลัก และคุณลักษณะผลิตภัณฑ์หลัก ซึ่งจำเป็นต้องถูกระบุในการตอบแบบสอบถามด้วย เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามระบุได้ว่าคุณลักษณะย่อยใดที่ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกใดและมากน้อยเท่าไร โดยระดับคะแนนที่ใช้ในแบบสอบถามเป็นแบบ Rating Scale 5 ระดับ จากนั้นจึงสรุปผลการสำรวจในรูปแบบแผนภูมิและตารางข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์เชิงสถิติต่อไป

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการสำรวจอารมณ์ ความรู้สึกและความต้องการของผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ เครื่องมืองานประเภทของฝาก โดยการประยุกต์วิศวกรรมคันทเซในการศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างความรู้สึกของลูกค้ากับผลิตภัณฑ์ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยตามกระบวนการวิศวกรรมคันทเซ (ณัฐพงษ์ และขจีพร, 2559) ดังต่อไปนี้

4.1 การกำหนดขอบเขตการศึกษา

ผลิตภัณฑ์ที่ทำการศึกษา คือ ผลิตภัณฑ์เครื่องมืองานประเภทของฝาก ได้แก่ พวงกุญแจ เข็มกลัด และสมุดโน้ตของกลุ่มผู้ผลิตเครื่องมืองาน กรณีตัวอย่าง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีขอบเขตการสำรวจอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการ เป็นผู้บริโภคที่มาเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วยพื้นที่จังหวัดสงขลานครศรีธรรมราช และพัทลุง และตัวแทนจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องมืองานประเภทของฝาก จำนวน 58 คน ทั้งนี้เพื่อให้ผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่แสดงถึงอัตลักษณ์ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

4.2 การกำหนดขอบเขตค่าแสดงความรู้สึก

ขั้นตอนนี้เป็นการคัดเลือกค่าแสดงความรู้สึกหรือคำคันทเซที่จะใช้เชื่อมโยงกับคุณลักษณะผลิตภัณฑ์ ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อยดังนี้

4.2.1 การรวบรวมค่าแสดงความรู้สึกหรือค่าคั่นเซ ขึ้นตอนนี้ได้รวบรวมค่าแสดงความรู้สึกหรือค่าคั่นเซ ระดับต่ำที่สื่อถึงผลิตภัณฑ์เครื่องถักประเภทของฝากมาจากหลายแหล่งข้อมูล เช่น สื่ออินเทอร์เน็ต นิตยสาร วารสาร สิ่งตีพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง ผู้เชี่ยวชาญ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.2.2 การคัดเลือกค่าแสดงความรู้สึก เป็นการนำค่าแสดงความรู้สึกที่ได้จากการรวบรวมในขั้นตอนก่อนหน้าไปจัดทำแบบสอบถามที่ 1 เพื่อนำไปคัดกรองค่าแสดงความรู้สึกที่สื่อถึงผลิตภัณฑ์เครื่องถักประเภทของฝาก ซึ่งถูกคัดกรองจากนักออกแบบและผู้เชี่ยวชาญจำนวนทั้งหมด 25 ท่าน จากนั้นวิเคราะห์ผลด้วย Index of Item Objective Congruence (IOC) เพื่อคัดเลือกค่าแสดงความรู้สึก โดยคัดเลือกค่าแสดงความรู้สึกที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 เพราะค่า IOC ของแต่ละค่าแสดงความรู้สึกไม่ควรน้อยกว่า 0.5 เพื่อแสดงว่าข้อมูลวัดได้ตรงกับนิยามของตัวแปร

4.2.3 การแปลความหมาย ขึ้นตอนนี้เป็น การนำผลการคัดเลือกค่าแสดงความรู้สึกที่ผ่านการคัดเลือกที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 ไป ระดมสมองกับผู้เชี่ยวชาญอีกครั้ง เพื่อคัดเลือกค่าแสดงความรู้สึกที่สื่อถึงผลิตภัณฑ์ได้มากที่สุด

4.3 การกำหนดและการสร้างภาพเทรนด์การ์ด

ในส่วนนี้จะเกี่ยวข้องกับการหารูปภาพสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมและเป็นที่ยอมรับมาใช้เป็นภาพเทรนด์การ์ด (Trend Card) เช่น รูปภาพกำแพงเมืองเก่า จังหวัดนครศรีธรรมราช รูปภาพดอกบัวทะเลน้อยจังหวัดพัทลุง รูปภาพประตูเมืองเก่าจังหวัดสงขลา รูปภาพพระยืนบนสวนสาธารณะหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา รูปภาพห้วยยานาค พนน้ำ จังหวัดสงขลา รูปภาพมัสยิดกลาง จังหวัดสงขลา รูปภาพรูปปั้นแมวกับหนู จังหวัดสงขลา รูปภาพวัดขุนเขาพนม (พระเจ้าตากสินมหาราช) จังหวัดนครศรีธรรมราช รูปภาพวัดถ้ำคูหาสวรรค์ จังหวัดพัทลุง รูปภาพลัทธิพลาที่ประทับเขาตังกวน จังหวัดสงขลา รูปภาพสวนศิลป์ถิ่นมโนราห์ จังหวัดพัทลุง โดยภาพเทรนด์การ์ด (Trend Card) จะถูกนำมาใช้เป็นสื่อกลางเพื่อหาความรู้สึกการรับรู้ที่ตรงกันและไม่ตรงกันระหว่างนักออกแบบกับผู้บริโภค ซึ่งภาพเทรนด์การ์ด (Trend Card) จะถูกวิเคราะห์และสร้างมาจากองค์ประกอบหลัก ได้แก่ รูปทรง (Form) สี (Color) และผิวสัมผัส (Texture) โดยถูกนำมาใช้เพื่อเป็นสื่อกลางแทนความรู้สึกนึกคิดของนักออกแบบที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ในแต่ละพื้นที่

4.4 การสร้างแบบสอบถามเพื่อทำการประเมินผลิตภัณฑ์

ในขั้นตอนนี้เป็นการนำผลข้อมูลที่ผ่านการคัดเลือกในขั้นตอนก่อนหน้ามาสร้างแบบสอบถามที่ 2 ซึ่งประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วน คือค่าคั่นเซที่แสดงขอบเขตความรู้สึก และภาพเทรนด์การ์ด (Trend Card) โดยแบบสอบถามฉบับนี้เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในผลิตภัณฑ์เครื่องถัก และช่วยนักออกแบบแปลงความรู้สึกการรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อเทรนด์การ์ดให้อยู่ในรูปแบบของตัวเลขที่สามารถประเมินค่าได้ โดยแบบสอบถามที่ใช้เป็นการประเมินด้วย Likert Scale 5 ระดับ คือ 5, 4, 3, 2, 1

4.5 การสำรวจความคิดเห็นเพื่อทำการประเมินผลิตภัณฑ์

งานวิจัยนี้ได้ใช้วิธีการสำรวจด้วยการสัมภาษณ์ ประชุมกลุ่มย่อย และเก็บแบบสอบถามที่ 2 โดยการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการสำรวจความต้องการของลูกค้า ซึ่งได้เลือกใช้ระดับความเชื่อมั่น 90% และกำหนด $P = 0.30$, $Z = 1.65$, $d = 0.1$ อีกทั้งได้เลือกใช้สมการกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรของ W.G.Cochran ดังสมการที่ 1

$$n = \frac{P(1-P)Z^2}{d^2} \quad (1)$$

โดยที่ n คือ จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ P คือ สัดส่วนของประชากรที่ต้องการ Z คือ ระดับความมั่นใจที่กำหนดหรือระดับนัยสำคัญทางสถิติ และ d คือ สัดส่วนความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้น

ดังนั้นในขั้นตอนของการสำรวจความคิดเห็นเพื่อทำการประเมินผลิตภัณฑ์ได้เก็บข้อมูลกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายจำนวน 58 คน โดยใช้แบบสอบถามสำรวจผู้บริโภคว่าภาพเทรนดการ์ดใดที่กลุ่มผู้บริโภครู้สึกมีความสนใจมากที่สุด

4.6 การประเมินผลการสอบถามด้วยหลักการทางสถิติและสรุปผล

นำผลที่ได้จากแบบสอบถามที่ 2 มาสังเคราะห์ผลเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างค่าแสดงความรู้สึกกับภาพเทรนดการ์ด โดยจะมีขั้นตอนย่อย 2 ขั้นตอนด้วยกันดังนี้

4.6.1 หาค่าเฉลี่ยค่าแสดงความรู้สึกของแต่ละเทรนดการ์ด นำข้อมูลส่วนของระดับคะแนนในแต่ละค่าแสดงความรู้สึกของเทรนดการ์ดแต่ละภาพมาหาค่าเฉลี่ย

4.6.2 วิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Factor Analysis; FA) นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ผลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก เพื่อวิเคราะห์ผลในการจับกลุ่ม รวมกลุ่ม หรือรวมตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันไว้ในกลุ่มเดียวกัน เพื่อแบ่งกลุ่มค่าแสดงความรู้สึกที่มีต่อเทรนดการ์ด และแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS โดยผลการวิเคราะห์จะอยู่ในรูปแบบตาราง Factor Loading

5. ผลการวิจัย

จากการประยุกต์ใช้เทคนิควิศวกรรมคั่นเซ สำหรับออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องมประเภทของฝากตามวิธีการดังกล่าวข้างต้น มีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

5.1 ผลการกำหนดขอบเขตค่าแสดงความรู้สึก

จากการรวบรวมค่าคั่นเซที่แสดงความรู้สึกที่มีต่อผลิตภัณฑ์เครื่องมประเภทของฝากจำนวนทั้งสิ้น 61 คำ พบว่ามีค่าคั่นเซที่สื่อถึงผลิตภัณฑ์ (IOC มากกว่า 0.5) มีจำนวน 29 คำ เนื่องจากค่าคั่นเซจำนวนมากเกินไปจึงได้นำค่าคั่นเซที่ได้ไปคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านอีกครั้ง โดยคำนึงถึงค่าที่เหมาะสมที่สุด ดังนั้นค่าคั่นเซที่ถูกคัดเลือกขั้นสุดท้ายมีจำนวน 12 คำ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลค่าแสดงความรู้สึกที่ผ่านการคัดเลือกทั้ง 12 คำ

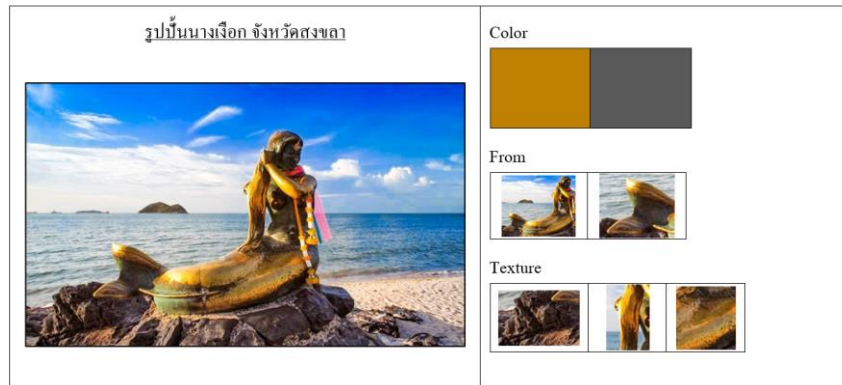
ค่าแสดงความรู้สึก
แปลกใหม่ สวย มีเสน่ห์ ประณีต มีสไตล์ คุณภาพ โดดเด่น สะดุดตา ดึงดูดใจ มีคุณค่า สง่างาม มีเอกลักษณ์

5.2 ผลการกำหนดและการสร้างภาพเทรนดการ์ด

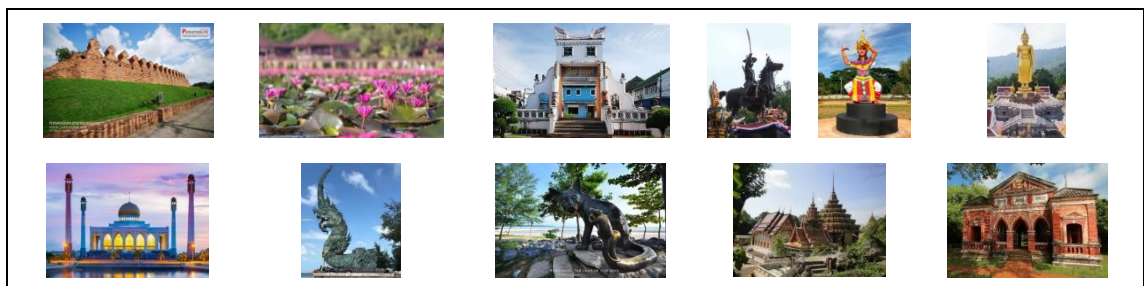
ผลจากการรวบรวมภาพสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมและเป็นรู้จักของ 3 จังหวัดลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่าภาพที่จะนำไปเป็นตัวแทนภาพเทรนดการ์ดของการออกแบบผลิตภัณฑ์มีจำนวนทั้งสิ้น 11 สถานที่ จากนั้นนำภาพสถานที่ทั้ง 11 ภาพ มาสร้างภาพเทรนดการ์ดโดยวิเคราะห์องค์ประกอบหลักภายในภาพ ได้แก่ รูปทรง สี และ

ผิวสัมผัส ของภาพสถานที่ที่ท่องเที่ยวแต่ละภาพที่ต่างกันอย่างออกไป ดังนั้นสามารถแสดงตัวอย่างเทรนด์การ์ด แสดงดังรูปที่ 2 และภาพเทรนด์การ์ดที่ถูกสร้างขึ้นมาทั้งหมด 11 แบบ แสดงดังรูปที่ 3

รูปที่ 2 ตัวอย่างภาพเทรนด์การ์ด (Trend Card)

รูปที่ 3 ภาพเทรนด์การ์ดทั้ง 11 แบบ

5.3 ผลการสำรวจความคิดเห็นเพื่อทำการประเมินผลิตภัณฑ์

จากการสำรวจด้วยการสัมภาษณ์และเก็บแบบสอบถามที่ 2 โดยกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายจำนวน 58 คน พบว่าภาพเทรนด์การ์ดที่กลุ่มลูกค้า นักท่องเที่ยว และผู้บริโภคเป้าหมายมีความสนใจมากที่สุดสำหรับนำไปเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบผลิตภัณฑ์ คือ ภาพสวนศิลป์ ถิ่นมโนราห์ จังหวัดพัทลุง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเป็นอันดับแรก ซึ่งคิดเป็น 13.68% เนื่องจากในงานวิจัยนี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์การเลือกภาพเทรนด์การ์ดที่มีค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามที่ 2 สูงที่สุดเป็นอันดับแรก ดังนั้นจึงสรุปได้ว่างานวิจัยนี้ควรนำภาพสวนศิลป์ ถิ่นมโนราห์ จังหวัดพัทลุง มาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องมประเพณีของฝาก

5.4 ผลการหาค่าเฉลี่ยค่าแสดงความรู้สึกของแต่ละเทรนด์การ์ด

จากการนำผลที่ได้ในแบบสอบถามที่ 2 มาสังเคราะห์ผลเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างค่าแสดงความรู้สึกกับภาพเทรนด์การ์ด (Trend Card) พบว่าค่าเฉลี่ยในแต่ละค่าแสดงความรู้สึกที่มีต่อเทรนด์การ์ดในแต่ละภาพมีค่าเฉลี่ยที่ต่างกันไป แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการคำนวณค่าเฉลี่ยค่าแสดงความรู้สึกที่ทำการคัดเลือกจากภาพเทรนต์การ์ด

ภาพที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
คำค้นเซ											
แปลกใหม่	2.28	2.50	2.31	3.02	3.21	3.54	2.36	3.98	3.32	2.60	3.80
สวย	3.55	4.83	3.36	4.79	4.79	4.80	3.78	3.60	3.87	3.59	4.63
มีสไตล์	3.83	2.90	2.62	3.98	4.53	4.76	3.98	3.79	3.11	4.50	4.72
โดดเด่น	4.14	3.50	3.34	3.95	3.99	3.82	4.26	3.82	4.90	3.54	4.62
ดึงดูดใจ	4.47	4.66	4.24	4.98	4.78	4.97	3.92	4.67	4.86	3.53	3.83
มีคุณค่า	3.91	3.86	3.71	4.73	4.72	4.80	3.72	2.74	4.97	3.79	4.65
สะดุดตา	4.80	3.74	3.55	4.95	3.85	4.93	3.53	4.66	3.83	3.74	4.64
สง่างาม	3.78	4.81	4.47	4.72	4.90	4.95	3.36	4.87	4.86	3.66	4.08
มีเสน่ห์	4.66	3.40	3.20	3.97	3.79	4.98	3.34	3.67	3.51	3.55	4.63
ประณีต	3.56	3.01	3.20	4.93	4.98	4.76	3.56	3.99	4.86	3.50	4.68
มีเอกลักษณ์	3.73	3.91	3.71	4.79	4.28	4.75	3.74	3.96	4.69	3.67	4.69
คุณภาพ	4.34	3.47	4.73	4.90	4.21	4.93	3.41	4.04	4.91	3.50	4.63

5.5 ผลวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Factor Analysis; FA)

เป็นผลจากการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Factor Analysis; FA) ด้วยโปรแกรม SPSS ซึ่งมีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ของผลิตภัณฑ์เครื่องถมประเภทของฝากในแต่ละขั้นตอนย่อยดังต่อไปนี้

5.5.1 ผลการทดสอบความเหมาะสมของข้อมูลในการใช้เทคนิค Factor analysis KMO and Bartlett's test พบว่าค่า KMO ในการวิเคราะห์ปัจจัยของเครื่องถมประเภทของฝาก มีค่า KMO คือ 0.552 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.5 และมีค่า Bartlett's Test of Sphericity มีค่า 0.019 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 จึงสรุปได้ว่าข้อมูลระดับทัศนคติหรือระดับความรู้สึกที่มีผลต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องถมประเภทของฝากมีความเหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์ปัจจัยในขั้นตอนถัดไปได้

5.5.2 ผลการหาค่าระหว่างภาพเทรนต์การ์ดกับคำค้นเซ เป็นค่าสัดส่วนของค่าแปรปรวนของตัวแปรงานวิจัยนี้ตัวแปรจะหมายถึงภาพเทรนต์การ์ด โดยค่าระหว่างภาพเทรนต์การ์ดกับคำค้นเซจะมีค่าระหว่าง 0 -1 ถ้าค่าเข้าใกล้ 0 แสดงว่าปัจจัยรวมไม่สามารถอธิบายความผันแปรได้ ซึ่งค่าระหว่างภาพเทรนต์การ์ดกับคำค้นเซของเครื่องถมประเภทของฝาก 11 ภาพ พบว่ามีค่าค่อนข้างสูง แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าระหว่างภาพเทรนต์การ์ดและคำค้นเซ

เครื่องถมประเภทของฝาก											
ภาพที่	ค่าที่ได้	ภาพที่	ค่าที่ได้	ภาพที่	ค่าที่ได้	ภาพที่	ค่าที่ได้	ภาพที่	ค่าที่ได้	ภาพที่	ค่าที่ได้
1	0.744	3	0.827	5	0.709	7	0.692	9	0.819	11	0.781
2	0.666	4	0.853	6	0.780	8	0.771	10	0.819		

5.5.3 ผลการหาค่า Eigenvalues หรือเปอร์เซ็นต์ความแปรปรวน เป็นการแสดงค่าสถิติสำหรับแต่ละปัจจัย (Factors) ทั้งก่อนและหลังการสกัดปัจจัยของภาพเทรนต์การ์ดและค่าเฉลี่ยคำค้นเซ โดยวิธีการแบ่งกลุ่ม

(Factor Analysis; FA) สามารถพิจารณาได้จากค่า Initial Eigenvalues แสดงดังตารางที่ 4 ซึ่งผลการหาค่า พบว่าค่าทั้งหมดของผลิตภัณฑ์เครื่องถมประเภทของฝาอกมีที่มีค่ามากกว่า 1 มีจำนวนทั้งสิ้น 3 กลุ่ม โดยค่ามากกว่า 1 ขึ้นไปเหมาะสำหรับการแบ่งกลุ่มและจะสอดคล้องกับการแบ่งกลุ่มหลังหมุนแกน แสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 4 ค่า Eigenvalues ของค่าคั่นเซ

ภาพที่	Initial eigenvalues ของผลิตภัณฑ์เครื่องถมประเภทของฝาอก		
	ค่าทั้งหมด	ความแปรปรวน %	ค่าสะสม %
1	5.012	45.559	45.559
2	2.273	20.666	66.225
3	1.173	10.666	76.892
4	0.858	7.797	84.689
5	0.683	6.207	90.896
6	0.458	4.166	95.062
7	0.265	2.406	97.468
8	0.169	1.535	99.003
9	0.060	0.545	99.549
10	0.033	0.297	99.846
11	0.017	0.154	100.00

ตารางที่ 5 ค่า Factor Loading หลังหมุนแกนของค่าคั่นเซ

ภาพที่	เครื่องถมประเภทของฝาอก		
	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3
ภาพที่ 9	0.895		
ภาพที่ 3	0.794		
ภาพที่ 4	0.765		
ภาพที่ 5	0.751		
ภาพที่ 2	0.724		
ภาพที่ 10		0.877	
ภาพที่ 1		0.783	
ภาพที่ 6		0.728	
ภาพที่ 11		0.677	-0.565
ภาพที่ 7		0.652	
ภาพที่ 8			0.871

5.5.4 ผลจากการวิเคราะห์ทางสถิติ และการวิเคราะห์ปัจจัย จากผลการวิเคราะห์ทางสถิติและการวิเคราะห์ปัจจัยในหัวข้อที่กล่าวข้างต้น และนำมาดำเนินการสรุปผลอีกครั้งเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ดังนั้นสามารถสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 จะประกอบไปด้วยภาพเทรนด์การ์ด 2, 3, 4, 5 และ 9 จากนั้นได้นำภาพเทรนด์การ์ดทั้ง 5 ภาพไปดูค่าเฉลี่ยจากตารางที่ 2 พบว่ามีค่าแสดงความรู้สึกหรือค่าคะแนนซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละภาพดังนี้ ภาพเทรนด์การ์ดที่ 2 มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่คำว่า “สวย” ภาพเทรนด์การ์ดที่ 3 มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่คำว่า “คุณภาพ” ภาพเทรนด์การ์ดที่ 4 มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่คำว่า “ดึงดูดใจ” ภาพเทรนด์การ์ดที่ 5 มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่คำว่า “ประณีต” ภาพเทรนด์การ์ดที่ 9 มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่คำว่า “มีคุณค่า”

ดังนั้นภาพเทรนด์การ์ดที่จัดอยู่ในกลุ่มที่ 1 ต้องมีการออกแบบที่สื่อถึงคำว่า สวย คุณภาพ ดึงดูดใจ ประณีต มีคุณค่า และผู้เชี่ยวชาญได้เพิ่มคำว่า เรียบง่าย เพื่อให้กลุ่มที่ 1 สื่อถึง ความเรียบง่าย (Minimal)

กลุ่มที่ 2 จะประกอบไปด้วยภาพเทรนด์การ์ด 1, 6, 7, 10 และ 11 จากนั้นได้นำภาพเทรนด์การ์ดทั้ง 5 ภาพไปดูค่าเฉลี่ยจากตารางที่ 2 พบว่ามีค่าแสดงความรู้สึกหรือค่าคะแนนซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละภาพดังนี้ ภาพเทรนด์การ์ดที่ 1 มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่คำว่า “สะอาดตา” ภาพเทรนด์การ์ดที่ 6 มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่คำว่า “มีเสน่ห์” ภาพเทรนด์การ์ดที่ 7 มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่คำว่า “โดดเด่น” ภาพเทรนด์การ์ดที่ 10 มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่คำว่า “มีสไตล์” ภาพเทรนด์การ์ดที่ 11 มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่คำว่า “มีเอกลักษณ์”

ดังนั้นภาพเทรนด์การ์ดที่จัดอยู่ในกลุ่มที่ 2 ต้องมีการออกแบบที่สื่อถึงคำว่า สะอาดตา มีเสน่ห์ โดดเด่น มีสไตล์ มีเอกลักษณ์ เพื่อให้กลุ่มที่ 2 สื่อถึง แปลกใหม่ (Avant Garde)

กลุ่มที่ 3 จะประกอบไปด้วยภาพเทรนด์การ์ด 8 จากนั้นได้นำภาพเทรนด์การ์ด 1 ภาพไปดูค่าเฉลี่ยจากตารางที่ 2 พบว่ามีค่าแสดงความรู้สึกหรือค่าคะแนนซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละภาพดังนี้ ภาพเทรนด์การ์ดที่ 1 มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่คำว่า “สง่างาม”

ดังนั้นภาพเทรนด์การ์ดที่จัดอยู่ในกลุ่มที่ 3 ต้องมีการออกแบบที่สื่อถึงคำว่า สง่างาม และผู้เชี่ยวชาญได้เพิ่มคำว่า ร่วมสมัย และหรูหรา เพื่อให้กลุ่มที่ 3 สื่อถึง หลูหรา (Luxury)

5.6 ผลการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงแนวคิด

จากการแบ่งกลุ่มค่าแสดงความรู้สึกและการกำหนดภาพเทรนด์การ์ดตัวแทนผลิตภัณฑ์เครื่องถมประเภทของฝาก พบว่า ภาพที่ 11 สวนศิลป์ ถิ่นมโนราห์ จังหวัดพัทลุง เป็นภาพที่นักท่องเที่ยวชอบมากที่สุด อีกทั้งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มองว่าภาพมโนราห์เป็นภาพที่เหมาะสมในการนำคุณลักษณะด้านต่าง ๆ ภายในภาพมาใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องถมประเภทของฝาก และเนื่องจากผลการวิเคราะห์การแบ่งกลุ่มค่าแสดงความรู้สึกนั้น ภาพที่ 11 สวนศิลป์ ถิ่นมโนราห์ จังหวัดพัทลุง จัดอยู่ในกลุ่มค่า Avant Garde หรือกลุ่มค่าที่แสดงถึงความแปลกใหม่

ดังนั้นสรุปได้ว่านักท่องเที่ยวมีความต้องการผลิตภัณฑ์เครื่องถมประเภทของฝากที่มีแรงบันดาลใจจากภาพที่ 11 สวนศิลป์ ถิ่นมโนราห์ จังหวัดพัทลุง โดยหยิบยกเอาแบบลวดลายของเครื่องแต่งกายมโนราห์ ซึ่งถือเป็นตัวแทนอัตลักษณ์สำคัญของท้องถิ่นภาคใต้มาออกแบบเป็นชุดของขวัญของที่ระลึกได้แก่ เข็มกลัดติดเสื้อ พวงกุญแจ สมุดโน้ต โดยใช้ส่วนประกอบจากเครื่องถมเงินซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สั่งสมมาอย่างยาวนานของท้องถิ่น การออกแบบต้องการสร้างความแตกต่าง โดยนำเอามโนราห์มาตีความใหม่ตัดทอนรูปทรง และลวดลาย จัดวางองค์ประกอบใหม่ ออกแบบโดยเน้นความสะอาดตา ดูทันสมัยมีความเป็นสากล โดดเด่น มีสไตล์ เหมาะสำหรับใช้เป็นของขวัญของที่ระลึกในโอกาสต่าง ๆ ที่มีเอกลักษณ์ไม่ซ้ำใคร อีกทั้งมีการออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ของฝากที่พัทลุง ที่สื่อถึงกลุ่มค่า Avant Garde หรือ ความแปลกใหม่ ดังนั้นสามารถดำเนินการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องถมประเภทของฝากเชิงแนวคิด แสดงดังรูปที่ 4

IDEA SKETCH

Concept : Pattern of the South

การออกแบบได้รับแรงบันดาลใจจาก “สวนศิลป์ ถิ่นมโนราห์ จังหวัดพัทลุง” โดยเลือกหยิบยกเอาแบบแผนลวดลาย (Pattern) ของเครื่องแต่งกายมโนราห์ ซึ่งถือเป็นตัวแทนอัตลักษณ์สำคัญของท้องถิ่นภาคใต้ มาออกแบบเป็นชุดของขวัญของที่ระลึกได้แก่ เข็มกลัดติดเสื้อ พวงกุญแจ สมุดโน้ต โดยใช้ส่วนประกอบจากเครื่องเงิน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สั่งสมมาอย่างยาวนานของท้องถิ่น การออกแบบต้องการสร้างความแตกต่าง โดยนำมโนราห์มาตีความใหม่ ตัดทอนรูปทรง และลวดลาย จัดวางองค์ประกอบใหม่ ออกแบบโดยเน้นความสะดุดตา ดูทันสมัยมีความเป็นสากล โดดเด่น มีสไตล์ เหมาะสำหรับการใช้เป็นที่ระลึกในโอกาสต่าง ๆ ที่มีเอกลักษณ์ไม่ซ้ำใคร แต่ยังคงมีกลิ่นไอความเป็นท้องถิ่นได้อย่างดี

พวงกุญแจ

เข็มกลัดติดเสื้อ

สมุดโน้ต

Mood & Tone : โดดเด่น (Outstanding) สะดุดตา (Noticeable) มีสไตล์ (Stylish)

รูปที่ 4 แบบผลิตภัณฑ์เครื่องถมประเภทของฝากเชิงแนวคิด

6. อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้นำการประยุกต์ใช้วิศวกรรมคั่นเซ มาประยุกต์ใช้เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องถม ประเภทของฝาก โดยจากการสำรวจอารมณ์ ความรู้สึกของนักท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง ทำให้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้บริโภคและภาพเทรนด์การ์ดที่ต้องการนำมาเป็นแรงบันดาลใจ หลังจากนั้นนำความต้องการเหล่านั้นมาทำการวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Factor Analysis, FA) ผลจากการวิเคราะห์ทำให้ผู้ออกแบบทราบถึงกลุ่มค่าแสดงความรู้สึกของผลิตภัณฑ์ที่ต้องนำไปใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องถมประเภทของฝากในรูปแบบเชิงแนวคิด

ผลจากการวิจัยพบว่า ผลิตภัณฑ์เครื่องถมเชิงแนวคิดประเภทของฝาก ได้รับอารมณ์ ความรู้สึกของลูกค้าที่มีผลต่อผลิตภัณฑ์โดยผลิตภัณฑ์เครื่องถมประเภทของฝากประกอบไปด้วย พวงกุญแจ เข็มกลัด สมุดโน้ต ที่มีแรงบันดาลใจจากภาพที่ 11 สวนศิลป์ ถิ่นมโนราห์ จังหวัดพัทลุง ที่สื่อถึงกลุ่มค่าแปลกใหม่ (Avant Garde)

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 การออกแบบผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ในงานวิจัยนี้ เป็นผลมาจากการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม เพื่อวิเคราะห์ถึงคุณลักษณะความต้องการของลูกค้าในปัจจุบันเท่านั้น จึงควรมีการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง เพื่อออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

7.2 ควรมีการศึกษาและประยุกต์ใช้เทคนิคอื่น ๆ มาร่วมในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ในอนาคต เช่น การแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพ (Quality Function Deployment; QFD) และแบบจำลองคานโน (Kano Model) เป็นต้น

7.3 นอกจากการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ขึ้นมาทดลองตลาดแล้ว กลุ่มผู้ผลิตฯ ควรให้ความสำคัญและตระหนักในด้านอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น กลยุทธ์ทางการตลาด การส่งเสริมขาย และการลดต้นทุนในกระบวนการผลิต เป็นต้น

8. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกลุ่มผู้ผลิตเครื่องถม กรณีศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญที่มั่นออกแบบทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือจนดำเนินงานสำเร็จลุล่วง และขอบคุณกลุ่มลูกค้าที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม อำนวยความสะดวกในการทำวิจัยครั้งนี้

9. เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานสถิติ จังหวัดนครศรีธรรมราช. (2559). *ข้อมูลกลางการท่องเที่ยว*. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2562, จาก http://nksitham.nso.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=396:mindmaptour&catid=100%20%202012-01-09-07-04-24.
- เจษฎา สุขสิทิกัญจน์. (2560). เครื่องประดับถมเงินนคร: การพัฒนาเชิงพาณิชย์. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ "นเรศวรวิจัย" ครั้งที่ 13. (2021-2048) พิษณุโลก.
- กุศล พิมาพันธุ์ศรี. (2554). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ด้วยวิศวกรรมคั้นเซ. ใน การประชุมวิชาการด้านการพัฒนาการดำเนินงานทางอุตสาหกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 2. (331-337) กรุงเทพฯ.
- ศิริชัย ยศวังใจ. (2557). “การออกแบบและพัฒนาเก้าอี้รับประทานอาหารด้วยหลักการวิศวกรรมคั้นเซ.” *วารสารการวิจัยทางวิศวกรรมและวิทยาศาสตร์ประยุกต์*. 41(2). 191-200.
- วินัส ชุ่มช่อ และกุศล พิมาพันธุ์ศรี. (2556). ระบบแบบสอบถามบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อสนับสนุนการประยุกต์ใช้วิศวกรรมคั้นเซในการออกแบบผลิตภัณฑ์. ใน การประชุมวิชาการด้านการพัฒนาการดำเนินงานทางอุตสาหกรรมแห่งชาติครั้งที่ 4. (186-191) กรุงเทพฯ.
- ณัฐพงษ์ คงประเสริฐ และชจีพร วงศ์ปรีดี. (2559). “การศึกษาการรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวจีนเพื่อการออกแบบเครื่องประดับ.” *วารสารวิศวกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 11(2). 49-57.
- Schütte, S. (2002). *Designing Feelings into Products: Integrating Kansei Engineering Methodology in Product Development*. Ph.D. Dissertation, Department of Mechanical Engineering, Linköping University, Sweden.
- Achmad, S., & Taufiq, I. (2015). “Design of Innovative Alarm Clock Made from Bamboo with Kansei Engineering Approach.” *Agriculture and Agricultural Science Procedia*. 3. 184-188.
- Ishardita, P. T., Wifqi, A., & Dewi, H. (2015). “Development of Customer Oriented Product Design Using Kansei Engineering and Kano model: Case study of Ceramic Souvenir.” *Procedia Manufacturing*. 4, 328-335.

Kuo, H. C., Ching, C. L., Ya, L., Po, P., &Jia, X. H. (2017). “Kansei Approach for the Design of Functional Products for the Elderly.” *European Journal of Multidisciplinary Studies*. 2(6). 23-30.

รูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดุกรรม :

การวิเคราะห์เอกสารวิชาการ

Srivijaya Identity for Pattern Design on Textiles: Academic Document Analysis

ดวงรัก รัตนพันธุ์^{1*}, บุปผาชาติ อุปถัมภ์นารากร² และธรรมสันต์ สุวรรณโรจน์³

Tuangrak Rattanapan^{1*}, Bubpachart Aupatumnarakorn² and Thamasan Suwanroj³

บทคัดย่อ

การออกแบบลวดลายบนพัสดุกรรมจากรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยได้แรงบันดาลใจจากวัฒนธรรมการแต่งกายของประชาชนชาวไทยในอดีต งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดุกรรมด้วยการวิเคราะห์เอกสารวิชาการจากแหล่งข้อมูลประกอบด้วย หนังสือ ตำรา บทความวิจัย หรือบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดุกรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ จำนวน 19 ผลงาน ซึ่งได้มาจากการกำหนดแหล่งข้อมูลโดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจงจาก 2 แหล่งข้อมูล คือ แหล่งปฐมภูมิและแหล่งทุติยภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเคราะห์เอกสารวิชาการ ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดุกรรมประกอบด้วย 4 อัตลักษณ์ รวม 12 องค์ประกอบ จากรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัย 24 คุณลักษณะ ผลจากงานวิจัยในครั้งนี้เป็นประโยชน์อย่างมาก และถูกนำไปใช้เป็นโครงร่างเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยโดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญในลำดับถัดไป

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ศรีวิชัย, การออกแบบลวดลายพัสดุกรรม, การวิเคราะห์เอกสารวิชาการ

Abstract

Pattern Design on Textiles get inspired from the culture of dress of Thai people in the past. This research aims to study Srivijaya identity for pattern design on textiles based on academic document analysis from 19 document and researches related to Srivijaya identity for pattern design on textiles from national and international sources. The data were collected based on specific data collection namely primary and secondary data. The research instrument used in this study was qualitative data form documentary research. The result shows that Srivijaya identity for pattern design on textiles consists of 4 identities, based on 12 elements from

¹ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ โครงการจัดตั้งวิทยาลัยศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

² รองศาสตราจารย์พิเศษ ดร. สาขาวิชาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ โครงการจัดตั้งวิทยาลัยศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอุตสาหกรรมดิจิทัล คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

* Corresponding author (ผู้ประสานงานหลัก), E-mail: tuangrak.r@gmail.com

24 model of Srivijaya identity. The result will be used as a model for confirmatory factor analysis of Srivijaya identity which will further be conducted in qualitative data collection from experts.

Keywords : Srivijaya Identity, Pattern Design on Textiles, Academic Document Analysis

1. บทนำ

มนุษย์ทุกคนล้วนต้องสวมใส่เครื่องแต่งกายทุกชนชาติ เอกลักษณ์การแต่งกายแตกต่างกันไปตามบริบทของท้องถิ่น มนุษย์ให้ความสำคัญกับความสวยงามของเครื่องแต่งกายจนเกิดเป็นการออกแบบพัสดราภรณ์ รวมถึงประเทศไทยที่เริ่มมีวัฒนธรรมการสวมใส่เครื่องแต่งกายตั้งแต่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระองค์โปรดเกล้าฯ ให้ก่อตั้งโรงเรียนช่างไหม เพื่อเป็นการฝึกอาชีพให้คนในประเทศสามารถทอผ้าและตัดเย็บเครื่องนุ่งห่มได้เอง (ยุทธนา ต้นประดู่, 2559) ความแตกต่างของพัสดราภรณ์ระหว่างราชวงศ์กับประชาชนทั่วไป คือการออกแบบลวดลายผ้าทอที่ประดับด้วยเลื่อมเงิน เลื่อมทอง การออกแบบพัสดราภรณ์ในสมัยนั้นจึงสามารถบ่งบอกถึงสถานภาพและฐานันดรศักดิ์ของผู้สวมใส่นั้นเอง งานวิจัยนี้จึงให้ความสำคัญและมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดราภรณ์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เอกสารวิชาการ

การออกแบบลวดลายบนพัสดราภรณ์นั้นมีประโยชน์อย่างมาก ถือเป็น การเสริมศักยภาพและขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่อาศัยทุนทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ส่งผลให้กันออกแบบพัสดราภรณ์ของไทยเริ่มให้ความสนใจและนำแนวคิดจากทุนทางวัฒนธรรมผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าในหลากหลายชุมชนสำหรับภาคใต้ของประเทศไทย ดินแดนแห่งอาณาจักรศรีวิชัย สิ่งที่น่าสนใจบ่งบอกถึงความเป็นอัตลักษณ์ศรีวิชัยที่เป็นรูปธรรมชัดเจนที่สุด คือ “ลวดลาย” สามารถนำมาเป็นแนวคิดในการประยุกต์ลวดลายที่ร่วมสมัยและคงอัตลักษณ์ความเป็นศิลปวัฒนธรรมศรีวิชัย

การออกแบบลวดลายบนพัสดราภรณ์จากรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เอกสารวิชาการ ถือเป็นจุดเริ่มต้นในการศึกษาหาแรงบันดาลใจในการออกแบบลวดลายบนพัสดราภรณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้ โดยสร้างสรรค์และออกแบบลวดลายจากแนวคิดทุนทางวัฒนธรรมผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งนำมาใช้ในการออกแบบได้หลายมิติ จากการศึกษาเอกสารทางวิชาการ พบว่า ลวดลายศรีวิชัยที่ทำกันในปัจจุบันนิยมใช้ลวดลายดั้งเดิมผสมกับลวดลายไทยโบราณ โดยส่วนใหญ่ลวดลายที่ได้จะนำไปใช้บนเครื่องประดับเห็นได้จากลวดลายบนเครื่องถมเงิน เครื่องถมทอง แต่ยังไม่พบการเปลี่ยนแปลง หรือ พัฒนาลวดลายใหม่มากนัก อีกทั้งยังขาดนักออกแบบลวดลายรุ่นใหม่ที่สามารถสร้างสรรค์ลวดลายร่วมสมัยและคงความเป็นอัตลักษณ์ศรีวิชัย

งานวิจัยนี้มีแตกต่างจากงานวิจัยของชุตินา ช่างพุ่ม (2558: 142) ทำการศึกษาภูมิปัญญางานดอกไม้สดและใบตองประดิษฐ์ศิลป์เพื่อใช้ในการออกแบบลวดลายและเครื่องประกอบการแต่งกายสตรี พบว่า ลวดลายที่ได้จากการศึกษาภูมิปัญญางานดอกไม้สดและใบตองประดิษฐ์ศิลป์มี 6 ลวดลาย สามารถนำไปใช้ในการออกแบบลวดลายและเครื่องประกอบการแต่งกายสตรีประเภท หมวก ผ้าพันคอ กระเป๋า จากการออกแบบลวดลายที่มีความสอดคล้องตามต้องการเรื่องการใช้สีมากเกินไปอาจทำให้ไม่เข้ากับยุคสมัยนิยม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสกุณี โชะมณี (2557: 77) ทำการออกแบบลวดลายเครื่องแต่งกายสตรีมุสลิมสำหรับงานวาสิมะโดยการประยุกต์รูปแบบลวดลายอิสลามกับลวดลายไทย พบว่า จากข้อจำกัดเรื่องการแต่งกายของสตรีมุสลิมจำเป็นต้องถูกตามหลักศาสนาอิสลามแล้ว ทำให้การออกแบบลวดลายบนเครื่องแต่งกายสตรีมุสลิมจำเป็นต้องนำสิ่งที่พบเห็นในธรรมชาติมาดัดแปลงเป็นลวดลายไม่มีอัตลักษณ์ชัดเจน ใกล้เคียงกับงานวิจัยของสุกรี เจ๊ะบุตะ (2561: 173) ได้ทำการออกแบบลวดลายซ้ำทางเรขศิลป์

เพื่อสื่อสารอัตลักษณ์วัฒนธรรมไทยมลายูสำหรับเจนเนอเรชันวัย พบว่า สิ่งสื่อสารถึงอัตลักษณ์วัฒนธรรมไทยมลายูมากที่สุด คือ วิถีชีวิต รูปทรงที่เหมาะสม คือ รูปทรงธรรมชาติ บุคลิกภาพของโทนสี คือ โทนสีโบราณ ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งพัฒนาและออกแบบลวดลายพัสดราภรณ์ตามอัตลักษณ์ศรีวิชัยเพื่อให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์ให้เป็นรูปธรรม โดยการสร้างสรรค์ลวดลายด้วยเทคนิคบาติกขั้นสูง ดังนั้น การศึกษารูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดราภรณ์โดยการวิเคราะห์เอกสารวิชาการจึงเป็นก้าวแรกที่สำคัญ ผลจากการวิจัยในครั้งนี้จะนำไปใช้เป็นโครงร่างเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยีนย่นของรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยซึ่งเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญในลำดับถัดไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดราภรณ์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เอกสารวิชาการ

3. ขอบเขตการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัย เรื่อง รูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดราภรณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย สรุปดังนี้

3.1 ขอบเขตของแหล่งข้อมูลและการดำเนินการเลือกศึกษาข้อมูล

ในการดำเนินการวิจัย เรื่อง รูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดราภรณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย โดยดำเนินการเลือกศึกษาข้อมูลจากเอกสารและวรรณกรรมเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัย 4 อัตลักษณ์ ประกอบด้วย อัตลักษณ์การแต่งกายสมัยศรีวิชัย (กรมศิลปากร, 2559);(ประพันธ์ โยธาประเสริฐ, 2511) (ภูมิ จิระเดชาวงศ์, 2562); (อัจฉรา สโรบล, 2552) อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมและโบราณสถานศรีวิชัย (จันทร์จิรายุวัฒน์ รัชนี้,ม.จ., 2539); (ฉัตรชัย สุกระกาญจน์, 2563); (ณัฐภัทร จันทวิชและคณะ, 2559); (ลักษมณี บุญเมือง, 2561); (Ibrahim Syukri, 1988); (Pierre Yves Manguin, 2016) อัตลักษณ์ประติมากรรมสมัยศรีวิชัย (Chutiwongs, Nandana, 2010); (นงคราญ ศรีชายและวรวิทย์ ทัศนาศ, 2543); (ลักษมณี บุญเมือง, 2561);(อมรา ศรีสุชาติ, 2557);(Sirisens W.M., 2020) อัตลักษณ์เครื่องราชบรรณาการสมัยศรีวิชัย (สีบพงษ์ ธรรมชาติ, 2556);(ฉัตรชัย สุกระกาญจน์, 2563);(อมรา ศรีสุชาติ, 2557) ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เอกสารวิชาการ โดยเอกสารและวรรณกรรมเฉพาะที่เกี่ยวข้องนั้นอยู่ในขอบข่าย หรือ เป็นไปตามนิยามความหมายของอัตลักษณ์ศรีวิชัย ดังรายละเอียดในนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยและมีคุณลักษณะสำคัญ 2 ใน 3 ส่วนขึ้นไป มีเอกสารทางวิชาการนำมาใช้ในการศึกษารวมทั้งสิ้น 19 เรื่อง โดยเป็นข้อมูลประเภทต่าง ๆ แบ่งเป็นแหล่งข้อมูลสรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประเภทแหล่งข้อมูล ประเภทข้อมูล และจำนวนเอกสารที่ใช้ในการวิจัย

แหล่งข้อมูล	ประเภทข้อมูล	จำนวน (เรื่อง)	ร้อยละ
ในประเทศ	1. หนังสือ	6	31.57
	2. ตำรา	3	15.78
	3. บทความวิจัยหรือบทความวิชาการ	4	21.07

		รวมแหล่งข้อมูลในประเทศ	13	68.42
ต่างประเทศ	1. หนังสือ		1	5.255
	2. ตำรา		1	5.255
	3. บทความวิจัยหรือบทความวิชาการ		4	21.07
		รวมแหล่งข้อมูลต่างประเทศ	6	31.58
		รวมแหล่งข้อมูลทั้งหมด	19	100.00

จากตารางที่ 1 แหล่งข้อมูลผู้วิจัยเก็บข้อมูลวิจัยจากเอกสารวิชาการ ประกอบด้วย หนังสือ ตำรา บทความวิจัยและบทความวิชาการที่พิมพ์เผยแพร่ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เป็นต้น

3.2 ขอบเขตอัตลักษณ์ศรีวิชัยที่ศึกษา

คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดราภรณ์ซึ่งครอบคลุมใน 4 อัตลักษณ์ คือ

- 3.2.1 อัตลักษณ์การแต่งกายสมัยศรีวิชัย
- 3.2.2 อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมและโบราณสถานสมัยศรีวิชัย
- 3.2.3 อัตลักษณ์ประติมากรรมสมัยศรีวิชัย
- 3.2.4 อัตลักษณ์จากเครื่องราชบรรณาการสมัยศรีวิชัย

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

4.1 แหล่งข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารวิชาการซึ่งผู้วิจัยศึกษาจากหนังสือ ตำรา บทความวิจัยและบทความวิชาการที่พิมพ์เผยแพร่ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย (ระหว่าง พ.ศ. 2511 -2563) โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

4.1.1 ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัย โดยคัดเลือกเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ใช้สำหรับการวิเคราะห์เอกสารวิชาการ เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบและคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดราภรณ์จาก 4 อัตลักษณ์ รวม 12 องค์ประกอบ โดยรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบย่อย ผู้วิจัยใช้แนวทางการเลือกตัวอย่างแบบใช้หลักความน่าจะเป็น และใช้วิธีการเลือกประเภทข้อมูลแบบเจาะจง ซึ่งสืบค้นจากเอกสารภายใต้คำสำคัญหลักในการสืบค้น คือ “ศรีวิชัย” “Srivijaya” ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

4.1.2 ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาเอกสารวิชาการ 3 ระดับ คือ 1) หนังสือ 2) ตำรา 3) บทความวิจัย หรือ บทความวิชาการ ซึ่งผู้วิจัยทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแหล่งข้อมูล โดยพิจารณาจากสถาบันที่เป็นผู้ดำเนินการและวิธีการศึกษาที่มีความชัดเจนถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพจากการวิเคราะห์เอกสารวิชาการ โดยมีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

4.2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพจากการศึกษาเอกสารวิชาการ มีลักษณะเป็นรายงานการบันทึกความถี่ของรายการรูปแบบในแต่ละอัตลักษณ์

4.2.2 กำหนดขอบเขตและประเด็นการวิเคราะห์เอกสารวิชาการ

4.2.3 สร้างแบบบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพ

4.2.4 ผู้วิจัยเสนอแบบบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณา ปรับปรุงแก้ไขและให้ความเห็นชอบ

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษารูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดรามณ์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 19 เรื่อง ทั้งนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งโครงร่างเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัย ซึ่งสรุปรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัย 4 อัตลักษณ์ 1) อัตลักษณ์การแต่งกายสมัยศรีวิชัย 2) อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมและโบราณสถานศรีวิชัย 3) อัตลักษณ์ประติมากรรมสมัยศรีวิชัย 4) อัตลักษณ์จากเครื่องราชบรรณาการสมัยศรีวิชัย โดยทั้ง 4 อัตลักษณ์ประกอบด้วย 12 องค์ประกอบ จาก 24 คุณลักษณะ

จากนั้น ผู้วิจัยทำการสรุปรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดรามณ์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้วยแบบบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพ แล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้แก่ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านการออกแบบ ด้านพัสดรามณ์ ด้านศิลปกรรม และด้านสถาปัตยกรรม ด้านละ 1 ท่าน รวม 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรง ระยะเวลาดำเนินการ ตั้งแต่วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2563 จนถึงวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพการวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) จากนั้นจัดตารางตรวจสอบความถี่ของคุณลักษณะตามรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดรามณ์ จากคุณลักษณะที่ได้ไปศึกษาทั้งหมดจากงานวิจัยนี้ ดำเนินการตรวจสอบความเที่ยงของข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยประมวลผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยใช้เกณฑ์ในการเลือกความถี่ร้อยละ 50 ตามแนวคิดของธรรมสันต์ สุวรรณโรจน์ และคณะ (ธรรมสันต์ สุวรรณโรจน์และคณะ, 2563: 93) ในการพิจารณากำหนดเป็นรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดรามณ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งโครงร่างเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัย

5 ผลการวิจัย

ผลการศึกษารูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดรามณ์ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ ผลการศึกษารูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดรามณ์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า รูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัย 4 อัตลักษณ์ 1) อัตลักษณ์การแต่งกายสมัยศรีวิชัย 2) อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมและโบราณสถานศรีวิชัย 3) อัตลักษณ์ประติมากรรมสมัยศรีวิชัย 4) อัตลักษณ์จากเครื่องราชบรรณาการสมัยศรีวิชัย โดยทั้ง 4 อัตลักษณ์ประกอบด้วย 12 องค์ประกอบ รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปการสังเคราะห์คุณลักษณะตามรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดุรากรม

นักวิชาการ	องค์ตามรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัย												แปล	
	อัตลักษณ์ การแต่งกายสมัย ศรีวิชัย			อัตลักษณ์ สถาปัตยกรรม และ โบราณสถาน ศรีวิชัย			อัตลักษณ์ ประติมากรรม สมัยศรีวิชัย			อัตลักษณ์ เครื่องราช บรรณาการสมัย ศรีวิชัย			ความหมาย โดยใช้เกณฑ์ การคัดเลือก ร้อยละ 50	
	การแต่งกายของราชวงศ์	การแต่งกายของชาวบ้าน	การแต่งกายของพันธมิตร	สถาปัตยกรรม	อิทธิพลศิลปะฮินดูและชวา	ศิลปะกรีก	พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร	พระพุทธรูปนาคปรก	พระวิษณุศิวะอินเดียน	ศิลปะของเมืองนันทราช	ลูกปัด	เครื่องเคลือบเครื่องเงิน	ความถี่	ร้อยละ
นักวิชาการต่างประเทศ														
Chutiwongs, Nandana. (2010)	-	-	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	7	58.33
Ibrahim Syukri. (1988).	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	-	7	58.33
K. A. NilakantaSastri. (1940)	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-	6	50.00
Pierre Yves Manguin. (2016)	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-	7	58.33
Rosita Dellios, R. James Ferguson. (2015).	✓	✓	-	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	-	7	58.33
Sirisens, W.M. (2020).	-	-	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	7	58.00
นักวิชาการในประเทศ														
กรมศิลปากร. (2559)	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	7	58.33
จันทร์จิรายุวัฒน์ รัชนี้,ม.จ., (2539)	-	✓	-	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	-	-	6	50.00
ณัฐภัทร จันทวิชและคณะ. (2559)	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	9	75.00
นงคราญ ศรีชายและวรวินัย หัตถภาค. (2543)	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	9	75.00
ปรีชา นุ่นสุข. (2525)	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	8	66.67
ประพันธ์ โยธาประเสริฐ. (2511)	✓	✓	✓	-	✓	-	-	✓	-	-	✓	✓	7	58.33
ภูมิ จิระเดชะวงศ์. (2562)	✓	✓	✓	-	-	-	✓	✓	✓	✓	-	-	7	58.33
รุ่งนภา สุวรรณศรี. (2562)	-	✓	✓	-	-	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	7	58.33
ลักษมณ บุญเมือง. (2561)	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	9	75.00
ศราวุธ ศรีทิพย์และคณะ. (2562)	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	-	7	58.33
สีบพงศ์ ธรรมชาติ. (2556)	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	10	83.33
อมรา ศรีสุชาติ. (2557)	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	9	75.00
อัจฉรา สโรบล. (2552)	✓	✓	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	✓	-	6	50.00

จากตารางที่ 2 สรุปการสังเคราะห์คุณลักษณะตามรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดุราภรณ์ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่บ่งชี้ถึงอัตลักษณ์ศรีวิชัย รวม 12 องค์ประกอบ เมื่อสังเคราะห์รูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยโดยจำแนกคุณลักษณะตามหลักฐาน ที่นักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวิเคราะห์อัตลักษณ์ศรีวิชัย ประกอบการอภิปรายตามหลักฐานที่ค้นพบ และเทียบเคียงความเหมาะสม ความน่าจะเป็นตามสภาพภูมิศาสตร์กับการก่อตั้งอาณาจักรรวมถึงอิทธิพลของอารยธรรมต่าง ๆ ดังนี้ 1) อัตลักษณ์การแต่งกายสมัยศรีวิชัยประกอบด้วย การแต่งกายของราชวงศ์ การแต่งกายของชาวบ้าน และการแต่งกายของพันธมิตร 2) อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมและโบราณสถานศรีวิชัย ประกอบด้วย สถูปเจดีย์ อิทธิพลศิลปะฮินดูชวา และศิลปะจาวี 3) อัตลักษณ์ประติมากรรมสมัยศรีวิชัย ประกอบด้วย พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร พระพุทธรูปนาคปรก และพระวิฆณุศิลปะอินเดีย 4) อัตลักษณ์เครื่องราชบรรณาการสมัยศรีวิชัย ประกอบด้วย สิบสองเมื่อนักษัตริย์ ลูกปัด และเครื่องเคลือบเครื่องเงิน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปการสังเคราะห์คุณลักษณะรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดุราภรณ์

นักวิชาการ	คุณลักษณะรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัย				แปล ความหมาย โดยใช้เกณฑ์ การคัดเลือก ร้อยละ 50
	อัตลักษณ์ การแต่งกาย สมัยศรีวิชัย	อัตลักษณ์ สถาปัตยกรรม และ โบราณสถาน ศรีวิชัย	อัตลักษณ์ ประติมากรรม สมัยศรีวิชัย	อัตลักษณ์ เครื่องราช บรรณาการ สมัยศรีวิชัย	
นักวิชาการต่างประเทศ					
Chutiwongs, Nandana. (2010)	-	✓	✓	✓	75.00
Ibrahim Syukri. (1988).	✓	✓	✓	✓	100.00
K. A. NilakantaSastri. (1940)	✓	✓	✓	-	75.00
Pierre Yves Manguin. (2016)	✓	✓	✓	-	75.00
Rosita Dellios, R. James Ferguson. (2015).	✓	✓	✓	✓	100.00
Sirisens, W.M. (2020).		✓	✓	✓	75.00
นักวิชาการในประเทศ					
กรมศิลปากร. (2559)	✓	✓	-	✓	75.00
จันทร์จิรายุวัฒน์ รัชนี้,ม.จ., (2539)	✓	✓	✓	-	75.00
ณัฐภัทร จันทวิชและคณะ. (2559)	✓	✓	✓	✓	100.00
นงคราญ ศรีชายและวรวิทย์หัตถภาค. (2543)	✓	✓	✓	✓	100.00
ปรีชา นุ่นสุข. (2525)	✓	✓	✓	✓	100.00
ประพันธ์ โยธาประเสริฐ. (2511)	✓	✓	✓	✓	100.00
ภูมิ จิระเดชาวงศ์. (2562)	✓	-	✓	✓	75.00
รุ่งนภา สุวรรณศรี. (2562)	✓	-	✓	✓	75.00
ลักขมณ บัญเมือง. (2561)	✓	✓	✓	✓	100.00
ศราวุธ ศรีทิพย์และคณะ. (2562)	✓	✓	✓	✓	100.00

สืบพงศ์ ธรรมชาติ. (2556)	✓	✓	✓	✓	100.00
อมรา ศรีสุชาติ. (2557)	✓	✓	✓	✓	100.00
อัจฉรา สโรบล. (2552)	✓	-	✓	✓	75.00

จากตารางที่ 3 สรุปการสังเคราะห์คุณลักษณะตามรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดราภรณ์จากอัตลักษณ์ศรีวิชัย 4 อัตลักษณ์ รวม 12 องค์ประกอบ การประมวลผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ แปลความหมายโดยใช้เกณฑ์ในการเลือกความถี่ร้อยละ 50 ผู้วิจัยทำโครงสร้างต้นแบบของรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดราภรณ์ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 โครงสร้างต้นแบบคุณลักษณะของรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดราภรณ์

รูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัย	คุณลักษณะ
1. อัตลักษณ์การแต่งกายสมัยศรีวิชัย	<ol style="list-style-type: none"> ทั้งบุรุษและสตรีชนชั้นสูง ประดับตกแต่งร่างกายด้วยผ้าถุงโสร่งและเครื่องประดับศีรษะ (ศิราภรณ์) สร้อยคอ ต่างหู เข็มขัดใต้ออก สายธูราหรือสายมงคล เข็มขัด (ปั้นเหน่ง) กำไล และแหวน ลวดลายบนเครื่องแต่งกายจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับศิลปะอินเดียแบบคุปตะ หลังคุปตะ และปาละ ซึ่งรับอิทธิพลจากจีนและอินเดีย ประชาชนธรรมดาทั้งชายและหญิงนิยมไว้ผมยาวเกล้าเป็นมวยสูงเหนือกระหม่อม มีการสวมใส่เครื่องประดับศีรษะตามฐานันดรศักดิ์หรือฐานะ นิยมเจาะหูใส่เป็นห่วงโลหะทรงกลม สวมแหวนและกำไลทั้งมือและเท้า ได้รับอิทธิพลมาจากอารยธรรมในสมัยขอมพุกหวิป ซึ่งผสมผสานกันระหว่าง อินเดีย ขวา และจีน พระราชอาและขุนนางจากต่างเมืองในอาณาจักรศรีวิชัยมีผ้าสีแดงรุ่งอรุณคลุมหลังอีกชั้นหนึ่ง โดยผ้าจะคลุมที่บ่าทั้งสองข้าง ทั้งพระราชอาและขุนนางต่างคาดเข็มขัดที่ทอดด้วยเชือกทองและสวมต่างหูเป็นวงกลม
2. อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมและโบราณสถานศรีวิชัย	<ol style="list-style-type: none"> เจดีย์พระบรมธาตุไชยา เป็นพุทธเจดีย์แบบศรีวิชัย สร้างตามลัทธินิยามหายาน ก่อสร้างขึ้นเมื่อพุทธศตวรรษที่ 13 เจดีย์เป็นทรงปราสาท เรือนธาตุมีฐานเป็นรูปกากบาท ฐานพระบรมธาตุตั้งอยู่ในสระลึก มีมุขทั้งสี่ด้าน ตั้งอยู่บนฐานบัวลูกแก้วรูปสี่เหลี่ยม รูปแบบเจดีย์ศรีวิชัยหน้าประตูเหมวังสีอาจเป็นแบบเดียวกับพระบรมมหาธาตุดั้งเดิมสมัยศรีวิชัย ซึ่งสร้างไว้ก่อนการบูรณปฏิสังขรณ์ สมัยรัชกาลที่ 5 ที่ก่อสร้างใหม่ตามรูปแบบของลังกา ปรับเปลี่ยนจากรูปแบบปราสาทที่ย่อมุมมาเป็นทรงปัจจุบันครอบไว้ มีการเผยแพร่วัฒนธรรมโดยชาวอินเดียและชาวจีนที่เดินทางเข้ามาทำการค้าขายและเผยแพร่ศาสนา อาณาจักรศรีวิชัยจึงรับเอาศาสนาพราหมณ์และประเพณีพราหมณ์จากชาวอินเดียมาถือปฏิบัติ จนกลายเป็นประเพณีในชุมชนในการสร้างเทวรูป สร้างเทวาลัย ยุคอาณาจักรนครศรีธรรมราช ศาสนาพุทธได้เข้ามาเผยแพร่ศาสนาอาณาจักรศรีวิชัยก็เปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธและรับเอาวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธมาเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิต มีการสร้างพระพุทธรูปสร้างสถูปเจดีย์ขึ้นมากมายอย่างแพร่หลาย

	<ol style="list-style-type: none"> 5. ค้นพบศิลาจารึกในจังหวัดนครศรีธรรมราช ลักษณะเป็นรูปใบเสมาปักอยู่บริเวณหน้าวัดเสมาเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ปรากฏลายสลักเป็นอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต ชื่อ “ศรีวิชัย” หรือศรีวิชัย 6. ศิลาจารึกที่จารึกหลังจากการค้นพบ 4 หลักแรก ณ เกาะสุมาตรา จากจารึกหลักนี้ทำให้ทราบว่า พื้นที่ทางภาคใต้ของประเทศไทยเกี่ยวข้องกับอาณาจักรศรีวิชัย
<p>3.อัตลักษณ์ประติมากรรมสมัยศรีวิชัย</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ลักษณะประติมากรรมแบบศรีวิชัยเป็นศิลปะที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเถรวาทมหายาน ได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดียจึงมักพบรูปพระโพธิสัตว์ 2. ศิลปะอินเดียแบบคุปตะเป็นประติมากรรมที่ถ่ายทอดสุนทรียภาพทางความงามโดยการสร้างมนุษย์ให้มีสมบูรณ์แบบประติมากรรมที่สร้างขึ้นจะเนียนเรียบอารมณ์ที่สวมใส่ก็แนบเนื้อ 3. พระพุทธรูปสมัยศรีวิชัยมีลักษณะสำคัญ คือ พระวรกายอวบอ้วนพระโอษฐ์เล็ก พระพักตร์คล้ายพระพุทธรูปเชียงแสน พระพุทธรูปในสมัยศรีวิชัยถือได้ว่าเป็นการสะท้อนฝีมือช่างของอาณาจักรศรีวิชัย 4. พระพุทธรูปนาคปรกที่ค้นพบในประเทศไทยครั้งแรกมีอิทธิพลของศิลปะคุปตะจากอินเดียอาจจะสร้างขึ้นในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 18 จึงได้มีอิทธิพลของศิลปะเขมรเข้ามาปรากฏ 5. ศิลปกรรมสมัยของอาณาจักรศรีวิชัยได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดียแบบคุปตะหลังคุปตะ และปาละ-เสนะตามลำดับ 6. งานศิลปะอินเดียเจริญขึ้นทางภาคเหนือของอินเดียมาทางคาบสมุทรมลายูมายังทางตอนใต้ของประเทศไทย

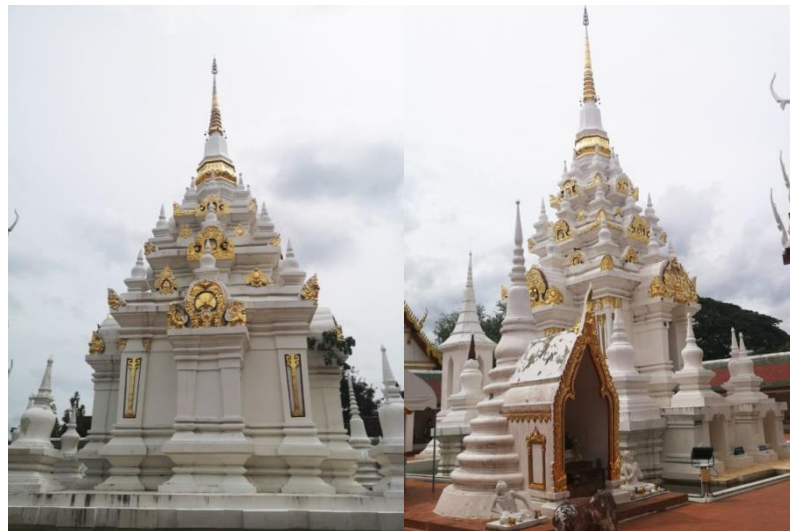
ตารางที่ 4 (ต่อ)

รูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัย	คุณลักษณะ
4. อัตลักษณ์เครื่องราชบรรณาการสมัยศรีวิชัย	<ol style="list-style-type: none"> ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 16 อาณาจักรศรีวิชัยเริ่มอ่อนอำนาจและกำลังลงจากการยึดครองของอาณาจักรสุโขทัย หัวเมืองต่าง ๆ แข็งแรงมากขึ้น อาณาจักรตามพรลิงค์จึงกลับมามีอำนาจขึ้นอีกครั้งและยึดอำนาจการปกครองเมืองต่าง ๆ บนคาบสมุทรมลายูไว้ได้ 12 เมือง ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 อาณาจักรตามพรลิงค์ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นอาณาจักรนครศรีธรรมราชได้กลายมาเป็นศูนย์กลางที่สำคัญแห่งหนึ่งของพุทธศาสนานิกายเถรวาท มีการส่งพระภิกษุหรือนักบวชเป็นเครื่องราชบรรณาการเพื่อเผยแพร่ศาสนา การขุดพบลูกปัดโบราณในบริเวณอำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ ถือเป็น การขุดพบลูกปัดที่มีความสมบูรณ์ และมีรูปแบบหลากหลายมากที่สุดเท่าที่เคยพบในประเทศไทยบริเวณดังกล่าวในอดีตเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 อาจเป็นท่าแวะเทียบเรือสำคัญของพ่อค้าจากต่างแดนทั้งจีน อินเดีย อาหรับและเปอร์เซีย ชุมชนคลองท่อมโบราณยังได้ชื่อว่าเป็นแหล่งผลิตลูกปัดแหล่งใหญ่ เพราะนอกเหนือจากการขุดค้นพบลูกปัดเป็นจำนวนมากในพื้นที่แล้ว ยังมีการขุดค้นพบวัสดุที่ใช้ทำลูกปัดอีกหลากหลายโดยเฉพาะการขุดค้นพบหลักฐานสำคัญจำพวกเศษแก้ว หินแร่ ที่เป็นชนิดเดียวกันกับที่ใช้ทำลูกปัด สิบสองเมืองชั้นของอาณาจักรนครศรีธรรมราชแต่ก็มีอำนาจปกครองตนเองด้วยกัน สิบสองเมืองดังกล่าวจะต้องจัดส่งเครื่องราชบรรณาการ 3 ปีต่อครั้ง ส่วนหัวเมืองในราชอาณาจักรต้องจัดส่งเครื่องราชบรรณาการปีละ 1 อันได้แก่ พืชพรรณ อาหารสัตว์ เครื่องโลหะ ถ้วยชาม เครื่องเคลือบ เครื่องประดับ เครื่องเงิน ลูกปัด การค้นพบเวดินเผาที่ใช้สำหรับการปั่นฝ้ายกอต้าย ได้พบร่องรอยของเครื่องประดับทำด้วยโลหะ และพบกลองมโหระทึกหล่อด้วยสำริดอันเป็นโลหะผสมระหว่างทองแดง ดีบุก และตะกั่ว ในหลายพื้นที่ของภาคใต้ นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า น่าจะมีความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรตามพรลิงค์และจักรวรรดิเวียดนาม ยุควัฒนธรรมดงเซิน
สรุปรวมโครงสร้างต้นแบบ	24 คุณลักษณะ

จากตารางที่ 4 สรุปโครงสร้างต้นแบบคุณลักษณะของรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดุรากรณจากอัตลักษณ์ศรีวิชัย 4 อัตลักษณ์ ดังนี้ 1) อัตลักษณ์การแต่งกายสมัยศรีวิชัย 2) อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมและโบราณสถานศรีวิชัย 3) อัตลักษณ์ประติมากรรมสมัยศรีวิชัย 4) อัตลักษณ์เครื่องราชบรรณาการสมัยศรีวิชัย ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่บ่งชี้ถึงรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัย รวม 24 คุณลักษณะ

รูปที่ 1.1 ภาพแสดงอัตลักษณ์การแต่งกายสมัยศรีวิชัย
ที่มา : ประพันธ์ โยธาประเสริฐ, 2511

รูปที่ 1.2 ภาพแสดงอัตลักษณ์สถาปัตยกรรมและโบราณสถานสมัยศรีวิชัย
ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

รูปที่ 1.3 ภาพแสดงอัตลักษณ์ประติมากรรมสมัยศรีวิชัย

ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

รูปที่ 1.4 ภาพแสดงอัตลักษณ์เครื่องราชบรรณาการสมัยศรีวิชัย

ที่มา : สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ, 2563

6. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดุภัณฑ์ ประกอบด้วย 4 อัตลักษณ์ รวม 12 องค์ประกอบ จากรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัย จำนวน 24 คุณลักษณะ ผลที่ได้จะนำไปใช้เป็นโครงร่างเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัย โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญในลำดับถัดไป

7. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่นำเสนอมาข้างต้นผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยในประเด็นการศึกษารูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัศตราภรณ์

ผลวิจัยพบว่า รูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัศตราภรณ์ ประกอบด้วย 4 อัตลักษณ์ จากรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัย จำนวน 24 องค์ประกอบ แสดงถึงรูปแบบอัตลักษณ์ที่สามารถนำไปใช้เป็นโครงร่างเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัย โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านการออกแบบ ด้านพัศตราภรณ์ ด้านศิลปกรรม และด้านสถาปัตยกรรม จำนวน 5 ท่าน ทั้งนี้ รูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยเหล่านี้มีเอกสารและงานวิจัยรองรับ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งนภา สุวรรณศรี (2562: 185) ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาศิลปะแบบศรีวิชัยเพื่อออกแบบอัตลักษณ์ลวดลายบนผลิตภัณฑ์เครื่องถม พบว่า ผลการศึกษาลวดลายศิลปะแบบศรีวิชัย ได้แก่ อัตลักษณ์ลวดลายจากสถาปัตยกรรมของพระบรมธาตุไชยารวิหาร อัตลักษณ์ลวดลายจากประติมากรรมเครื่องประดับองค์พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรอัตลักษณ์ลวดลายประติมากรรมของฐานพระพุทธรูปนาคปรก และอัตลักษณ์ลวดลายจากผลิตภัณฑ์เครื่องเคลือบกุนที ใกล้เคียงกับงานวิจัยของอดิگانต์ สุทธิวงษ์ และศุภรัก สุวรรณวัจน์ (2559: 146) ทำการออกแบบลายพิมพ์ผ้าตีนจกสำหรับสร้างสรรค์แฟชั่นร่วมสมัยจากภูมิปัญญาไทยพวน จังหวัดสุโขทัย พบว่า งานออกแบบลายพิมพ์ผ้าตีนจก 9 รูปแบบ คือ ลายเครือ่น้อยและลายเครือ่น้อยประยุกต์ ลายเครือกลางและลายเครือกลางประยุกต์ ลายเครือใหญ่และลายเครือใหญ่ประยุกต์ ลายสี่ขอและ ลายสี่ขอประยุกต์ ลายแปดขอและลายแปดขอประยุกต์ ลายน้ำอ่างและลายน้ำอ่างประยุกต์ ลายมนสิบกและลายมนสิบกประยุกต์ ลายสิบกสองหน่วยตัดและลายสิบกสองหน่วยตัดประยุกต์ ลายสองท้องและลายสองท้องประยุกต์ นำไปผลิตเป็นลายพิมพ์ผ้าตีนจกต้นแบบเพื่อนำลายพิมพ์ผ้าตีนจกต้นแบบทั้ง 9 รูปแบบ มาสร้างสรรค์แฟชั่นเครื่องแต่งกายสตรี จำนวน 5 รูปแบบ คือ เครื่องแต่งกายสำหรับทำงานชุดกระโปรง เครื่องแต่งกายสำหรับทำงานชุดเสื้อสูทกางเกง เครื่องแต่งกายสำหรับงานเลี้ยงสังสรรค์ เครื่องแต่งกายลำลองชุดเสื้อสูทกางเกง และเครื่องแต่งกายลำลองเสื้อคลุม ผลจากการศึกษางานวิจัยทั้ง 2 เรื่องนำมาออกแบบลวดลายบนผลิตภัณฑ์โดยใช้กระบวนการคิดสร้างสรรค์เป็นขั้นตอนแปลข้อมูลมาเป็นรูปธรรมนำไปสู่กระบวนการออกแบบและประเมินผลการออกแบบเช่นเดียวกัน

ผู้วิจัยนำผลการศึกษารูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัศตราภรณ์ เป็นโครงร่างเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) ของรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัย โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญในลำดับถัดไป

8. ข้อเสนอแนะในงานวิจัย

8.1 ศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคที่ชื่นชอบและนิยมงานผ้าพื้นถิ่นที่มีลวดลายศรีวิชัย เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

8.2 รูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ต่อยอดในรูปแบบอื่น ๆ ได้หลากหลาย เช่น นำไปสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนผลิตภัณฑ์ เครื่องประดับ ของใช้ ของตกแต่งบ้าน หรือ เสริมสร้างองค์ความรู้ในการนำศิลปวัฒนธรรมมาประยุกต์ออกแบบลวดลายโดยสร้างหลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อนำไปพัฒนานักศึกษาต่อไป

8.3 ศึกษาเรื่องชนิดของผ้าแบบต่างๆ มาใช้ทดลองการสร้างลวดลาย ทั้งการพิมพ์และการพิมพ์บนวัสดุผ้าที่มีความแตกต่าง สามารถนำไปใช้ได้ตรงกับวัตถุประสงค์

9. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลการศึกษารูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัยสำหรับใช้ออกแบบลวดลายบนพัสดราภรณ์ จะนำไปใช้เป็นโครงร่างเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของรูปแบบอัตลักษณ์ศรีวิชัย ตามตัวอย่างภาพร่างการออกแบบลวดลายที่นำไปประยุกต์ใช้บนพัสดราภรณ์แบบร่วมสมัย โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญในลำดับถัดไป ดังรูปที่ 1.5

รูปที่ 1.5 แสดงภาพร่างการออกแบบลวดลายที่นำไปประยุกต์ใช้บนพัสดราภรณ์แบบร่วมสมัย
ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

10. เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2559). *ถนิมพิมมาภรณ์*. กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ. กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์

จันทร์จิรายุวัฒน์ รัชนิม.ม.จ., (2539). *อาณาจักรศรีวิชัยที่ไชยา*. (2) กรุงเทพมหานคร : อรุณวิทยา

ฉัตรชัย ศุภระกาญจน์. (2563, ตุลาคม 31). ประชาน, สภาวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช. *สัมภาษณ์*

ชุตินา ช้างพุ่ม. (2558). *การศึกษาภูมิปัญญางานดอกไม้สดและใบตองประณีตศิลป์เพื่อใช้ในการออกแบบลวดลายและเครื่องประกอบการแต่งกายสตรี*. หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ณัฐภัทร จันทวิชและคณะ. (2559). *ศรีวิชัย Srivijaya*. กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์

เดโช สวานานัน. (2525). *รายงานการสัมมนาเรื่องประวัติศาสตร์ โบราณคดีศรีวิชัย สุราษฎร์ธานี ครั้งที่ 1 วันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2525* (หน้า ข) กรุงเทพมหานคร : กองโบราณคดี กรมศิลปากร

ธรรมสันต์ สุวรรณโรจน์และคณะ. (2563). “สมรรถนะดิจิทัลที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทย: เทคนิคการวิเคราะห์เอกสารวิชาการ” *วารสารนาบุตรปริทรรศน์*. 2(12), 88-106, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช[Online].

Available:<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nakboot/article/view/240033/166636>
[2563, ธันวาคม 28]

- นงคราญ ศรีชายและวรวิทย์ หัตถภาค. (2543). *โบราณคดีศรีวิชัย : มุมมองใหม่การศึกษาวิเคราะห์แหล่งโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน*. นครศรีธรรมราช : โรงพิมพ์เม็ดยทราย
- ปรีชา นุ่นสุข. (2525). รายงานหลักฐานทางโบราณคดีในภาคใต้ของประเทศไทยที่เกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัย. ครั้งที่ 2 วันที่ 25-27 มกราคม 2525 (หน้า 47-49) นครศรีธรรมราช : กรุงเทพมหานครพิมพ์
- ประพันธ์ โยธาประเสริฐ. (2511). *เครื่องแต่งกายสมัยศรีวิชัย พุทธศตวรรษที่ 13-18*. กรมศิลปากร.
กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง
- ภูมิ จิระเดชวงศ์. (2562). *การแต่งกายสมัยศรีวิชัย*. [Online]
Available:<https://www.facebook.com/jiradejwong/posts/962134634267268>,
[2563, กันยายน 20]
- ยุทธนา ต้นประดู่. (2559). *การพัฒนารูปแบบพัสดราภรณ์ในพิธีวิวาห์บาป่าสู่งานสร้างสรรค์คาบาเรต์*. ปรัชญาคุณวีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- รุ่งนภา สุวรรณศรี. (2562). “ศึกษาศิลปะแบบศรีวิชัยเพื่อออกแบบอัตลักษณ์ลวดลายบนผลิตภัณฑ์เครื่องถมทอง” *วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์*. 6(1), 185-217, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
- ลักขมณ บุญเมือง. (2561). “หลักฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรมศรีวิชัยในคาบสมุทรภาคใต้” *วารสารช่อพญา*. (13), สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- ศราวุธ ศรีทิพย์และคณะ. (2562). “จันดี : สถานีข้ามคาบสมุทรสมัยศรีวิชัยและการค้นพบพระโพธิสัตว์ไตรโลกีวิชัย” *วารสารเมืองโบราณ*, 45(3), 40-48
- สืบพงศ์ ธรรมชาติ. (2556). “อารยธรรมแดนใต้ ตามพรลิงค์ ลังกาสูกะ ศรีวิชัย และศรีธรรมราชมหานคร” *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 5(3), 132-141 มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
- สกุณี โชษะมณี. (2557). *การออกแบบลวดลายเครื่องแต่งกายสตรีมุสลิมสำหรับงานวาสิมะโดยการประยุกต์รูปแบบลวดลายอิสลามกับลวดลายไทย*. หลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
- สุกรี เจปะตะ. (2561). *การออกแบบลวดลายซ้ำทางเรขาคณิตเพื่อสื่อสารอัตลักษณ์วัฒนธรรมไทยมลายูสำหรับงานเรือนวาย*. หลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาภูมิทัศน์ศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อมรา ศรีสุชาติ. (2557). *ศรีวิชัยในสุวรรณทวีป*. รุ่งศิลป์การพิมพ์ : นครปฐม
- อดิگانต์ สุทธิวงษ์ และศุภรัก สุวรรณวัจน์. (2559). “ออกแบบลายพิมพ์ผ้าตีนจกสำหรับสร้างสรรค์แฟชั่นร่วมสมัยจากภูมิปัญญาไทยพวน จังหวัดสุโขทัย” *วารสารวิชาการศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์*, 7(2), 146-158 มหาวิทยาลัยนเรศวร
- อัจฉรา สโรบล. (2552) *การแต่งกายไทยตามสมัยประวัติศาสตร์และโบราณคดี*. เอกสารคำสอน. สาขาวิชาศิลปะสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- Chutiwongs, Nandana. (2010). *The Closing Chapter on Avalokitesvara - Sivijaya and Maritime Southeast Asia*. Bangkok :SPAFA Regional Center of Archaeology and Fine Art.

- Ibrahim Syukri. (1988). “History of the Malay kingdom of Pattani. Translated by Conner Bailey and John N. Miksic” *Journals of Bulletin of the School of Oriental and African Studies*. [Online serial], 51(1), (p198) Available : <https://www.cambridge.org/core/journals/bulletin-of-the-school-of-oriental-and-african-studies/article/ibrahim-syukri-history-of-the-malay-kingdom-of-patani-translated-by-conner-bailey-and-john-n-miksic-monographs-in-international-studies-ohio-southeast-asia-series-no-68-xix-90-pp-athens-ohio-ohio-university-1988-1050/4536F4CEB68B6B31A85AFF46C51C8F16#fndtn-information>. [2020, October 20]
- K. A. Nilakanta Sastri. (1940). *SRI Vijaya*. *Bulletin de l'École française d'Extrême-Orient*, 40 (2). [Online]. Available : https://www.persee.fr/doc/befeo_0336-1519_1940_num_40_2_4796, [2020, September 14]
- Pierre Yves Manguin. (2016). *Srivijaya, Kingdom*. [Online]. Available : <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/9781118455074.wbeoe155..> [2020, September 14]
- Rosita Dellios, R. James Ferguson. (2015). *Thinking Through Srivijaya: Polycentric Networks in Traditional Southeast Asia*. [Online]. Available : <http://web.isanet.org/Web/Conferences/GSCIS%20Singapore%202015/Archive/99b291ba-ce9f-4589-aea9-031db11dcb19.pdf>, [2020, September 14]
- Sirisens, W.M. (2020). *Sri Lanka and Southeast Asia : On political, religious and cultural relations*. (Lạngkākumar Trans.) Nakhonprathom Thailand : Sala printing

แนวทางการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านการทอผ้าตีนจกของชุมชนลาวครั้ง
จังหวัดนครปฐม

Guidelines for the inheritance of Intangible Cultural Heritage in Teen jok
weaving of Lao Khrang community, Nakhon Pathom Province.

แพรภัทร ยอดแก้ว^{1,2,3*}

Praepat Yodkaew^{1,2,3*}

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. ความเป็นมาและบริบทของชุมชนลาวครั้งด้านภูมิปัญญาการทอผ้า 2. ลวดลายของผ้าตีนจกของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง จังหวัดนครปฐม 3. แนวทางการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านการทอผ้าตีนจกของชุมชนลาวครั้งจังหวัดนครปฐม โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง คือ กลุ่มทอผ้าในเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ผลการวิจัยพบว่า

1. ชุมชนลาวครั้งมีประวัติการทอผ้าใช้กันในหมู่บ้านมาตั้งแต่โบราณ การทอผ้าจึงเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาด้านการทอผ้าของชาวลาวครั้ง โดยมีวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อและค่านิยมเกี่ยวกับภูมิปัญญาการทอผ้าของชุมชนลาวครั้งจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ 1) ประเพณีการบวช 2) ประเพณีการแต่งงาน 3) ประเพณีแห่ธงสงกรานต์หรือยกธงสงกรานต์ 4) ประเพณีจุลกฐิน

2. ลวดลายของผ้าทอตีนจกของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง จังหวัดนครปฐม คือ 1) ลวดลายธรรมชาติ ได้แก่ ลายดอกมะเดื่อ ลายดอกบานชื่น ลายดอกกล้วยไม้ ลายดอกแก้ว ลายดอกจันทร์ ลายดอกสน ลายดอกกรักรเ่ ลายมะเขือ ลายเครือวัลย์ เป็นต้น 2) ลวดลายเรขาคณิต ได้แก่ ลายสามเหลี่ยม สีเหลี่ยมขนมเปียกปูน ลายเส้นตรง เส้นโค้ง วงรี ลายตะขอ เป็นต้น ลวดลายของผ้าทอสำคัญที่แสดงถึงอัตลักษณ์สำคัญในพื้นที่ คือ ลายดอกมะเดื่อ และลายทวารวดี

3. แนวทางการสืบสานมรดกภูมิปัญญาการทอผ้าตีนจกของชุมชนลาวครั้งจังหวัดนครปฐม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) การเห็นปัญหาและความต้องการในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาของชุมชนลาวครั้ง 2) การศึกษาบริบทชุมชนลาวครั้ง 3) การวิเคราะห์ทุนทางสังคมของชุมชนลาวครั้ง 4) การจัดทำแผนการสืบสานมรดกภูมิปัญญาการทอผ้าตีนจกของชุมชนลาวครั้ง 5) กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการดำเนินงานตามแผนงานของชุมชน 6) การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน 7) การปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 8) การจัดการความรู้ชุมชนเพื่อสร้างองค์ความรู้และสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ 9) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาการทอผ้าของชุมชนลาวครั้ง

คำสำคัญ: แนวทาง, การสืบสาน, มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ผ้าตีนจก, ชุมชนลาวครั้ง, จังหวัดนครปฐม

¹ อาจารย์ประจำ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

² ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

³ กรรมการหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดนครปฐม

* Corresponding author, E-mail: praepattra@gmail.com

Abstract

This research aimed to study 1. Background and context of the Lao Khrang community on weaving wisdom. 2. The patterns of the Lao Khrang ethnic cloth in Nakhon Pathom Province 3. Guidelines for the inheritance of cultural heritage in Teen jok weaving of Lao Khrang community, Nakhon Pathom Province. The sample was selected by purposive sampling from Teen jok weaving group in Phrong Madua Subdistrict, Muang District, Nakhon Pathom Province.

The study revealed that

1. Lao Khrang community has a history of weaving used in villages since ancient times. Weaving is an intangible cultural heritage that shows the knowledge of weaving of Lao Khrang people. Culture and tradition beliefs and values about weaving wisdom of Lao Khrang community from the past to the present are: 1) Ordination traditions 2) Marriage traditions 3) Songkran flag parade traditions or raising Songkran flags 4) Chulakathin traditions.

2. The patterns of the Lao Khrang ethnic cloth weaving Nakhon Pathom is 1) Natural patterns, such as fig flowers, zinnia pattern, orchid flower pattern, glass flower pattern, moon flower pattern, pine pattern, dahlia pattern, eggplant pattern, Kruawan pattern etc. 2) Geometric patterns include triangular patterns. Rhombuses, straight lines, curves, circles and ellipses, hook patterns, etc. An important pattern of woven fabrics that represents an important identity in the area is fig flower pattern and Dvaravati pattern.

3. Guidelines for the inheritance of intangible cultural heritage in Teen jok weaving of Lao Khrang community, Nakhon Pathom Province. The participation process was used, namely 1) seeing the problems and needs of conservation of the Lao Khrang community's wisdom heritage, 2) the study of the Lao Khrang community context, 3) the social capital analysis of the Lao Khrang community, 4) Establishing a plan to inherit the Teen jok weaving heritage of Lao Khrang community 5) Participation process for the implementation of the community plan, 6) Monitoring and evaluation of the performance, 7) Improving and developing operations to be more efficient, 8) Knowledge management of communities to create knowledge and create a learning community, 9) Development of learning resources for weaving wisdom of Lao Khrang community.

Keywords: Guidelines, Inheritance, Intangible Cultural Heritage, Teen jok weaving, Lao Khrang community, Nakhon Pathom Province

1. บทนำ

โลกในปัจจุบันมีการพัฒนาทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคม กระแสอินเทอร์เน็ตและโซเชียลเน็ตเวิร์ค ก่อให้เกิดสังคมไร้พรมแดนอันนำไปสู่การหลั่งไหลทางวัฒนธรรมอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สังคมไทยก็ตกอยู่ในภาวะเดียวกัน วัฒนธรรมไทยดั้งเดิมบางส่วนกำลังลบลบเลือนและอาจสูญหายไป โดยเฉพาะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอันเป็นรากฐานของ

วัฒนธรรมไทย และเป็นองค์ประกอบอันสำคัญยิ่งในเอกลักษณ์ของชนชาติไทย ซึ่งเป็นทุนที่สำคัญของชุมชน ท้องถิ่น และสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่นไทย เป็นมรดกที่บรรพบุรุษไทยได้สร้างสรรค์ และอนุรักษ์ สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีมาเนิ่นนาน เป็นที่ยอมรับนับถือในสังคมและเป็นเครื่องแสดงความเป็นอารยะของชาติ รวมถึงความเจริญรุ่งเรืองทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ศิลปวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในสังคม ประเทศที่เจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าย่อมมีวัฒนธรรมเป็นรากฐานของสังคมไทย กระทรวงวัฒนธรรมได้มีนโยบายขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมภายใต้วิสัยทัศน์ประเทศไทย พ.ศ. 2559 – 2563 “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ภายใต้แผนงานหลัก 3 เรื่อง คือ วิถีถิ่น วิถีไทย วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมอาเซียน และมรดกไทย มรดกโลก เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม มีความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและเป็นส่วนหนึ่งในประชาคมโลก โดยการสร้างสังคมให้ร่มเย็นเป็นสุข ด้วยการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม บนพื้นฐานค่านิยมหลัก 12 ประการ รวมทั้งสร้างรายได้และความมั่นคงจากทุนทางวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยว สินค้าและบริการทางวัฒนธรรม ตลอดจนเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนานาชาติ เกียรติภูมิ และภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศ รวมทั้งขับเคลื่อนการดำเนินงานตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ประเทศไทย 4.0 และตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืน และ ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาที่สมดุลสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน

ภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งในการในการดำรงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ อัตลักษณ์และความภาคภูมิใจของสังคม และภูมิปัญญามักเป็นที่กล่าวขานกันมากขึ้นเมื่อสังคมเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ นโยบายการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มีการเชื่อมโยงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน หวนหาสิ่งที่ละเลยมานาน เพราะผลกระทบจากการพัฒนาที่ผ่านมามีทำให้ได้รับบทเรียน เมื่อสังคมมีปัญหาแล้วเราไม่สามารถปรับตัวเองได้ แก้ปัญหาเองไม่ได้เนื่องจากเราเน้นความรู้สากลเพียงอย่างเดียว จึงมีหลายหน่วยงานที่ให้ความสำคัญภูมิปัญญาในฐานะเป็นรากเหง้าของความรู้ดั้งเดิมของท้องถิ่นและสังคมไทย (พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร), 2560: 11-12) ดังเช่น ภูมิปัญญาการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง เป็นหนึ่งในบรรดาภูมิปัญญาหลากหลายและกลุ่มชนมากมายในสังคมไทย ซึ่งแสดงออกถึงความเจริญรุ่งเรืองเรื่องด้านศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มคน เมื่อกระแสสังคมให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาดั้งเดิม กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งจึงหวนระลึกถึงสิ่งที่ขาดหายหรือสูญหายไปเช่นกัน

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง เป็นชนกลุ่มหนึ่งที่มีความสามารถในการทอผ้า โดยมีวิถีชีวิตเกี่ยวกับการทอผ้าใช้กันในหมู่บ้านและในเมืองมาตั้งแต่โบราณกาล ชาวลาวครั้งเมื่อมีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน ก็นำเอาประเพณีวัฒนธรรมสิ่งของเครื่องใช้มาด้วย โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านการทอผ้าและยังคงรักษาวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อไว้ได้อย่างต่อเนื่อง เพราะผ้าทอเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวลาวครั้ง ในอดีตนั้นชาวลาวครั้งจะทอผ้ากันทุกครัวเรือนเพื่อเป็นเครื่องนุ่งห่มของทุกคนในครอบครัว และใช้ในพิธีกรรมตามคติความเชื่อดั้งเดิมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อดวงวิญญาณพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด การตาย และพิธีกรรมต่าง ๆ ของลาวครั้งจะมีเรื่องราวของผ้าทอเข้าไปเกี่ยวข้องเสมอ เช่น ผ้าปักหัวนาศ หรือผ้าห่มที่ทอด้วยลวดลายมงคลและเป็นลวดลายที่สวยงามที่สุดเก็บไว้ 1 ผืนเพื่อเก็บไว้ห่มก่อนเสียชีวิต ซึ่งเชื่อกันว่าจะมีชีวิตสุขสบายในภพหน้า ผ้าทอลาวครั้งจึงมีความสำคัญผูกพันกลมกลืนต่อวิถีชีวิตชาวลาวครั้งมาตั้งแต่อดีตและยังถ่ายทอดให้ลูกหลานได้สืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน (ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน), 2563)

ทั้งนี้ ผ้าทอนั้นจะมีความแตกต่างกันตามกรรมวิธีการทอที่แตกต่างกันออกไป เช่น การทอเรียบๆ ไม่มีลายเรียกว่า “ผ้าพื้น” การทอเป็นลวดลาย เรียกว่า “ผ้ายก” การทอเป็นลวดลายด้วยวิธีการ “จก” เรียกว่า “ผ้าจก” การทอเป็นลวดลายด้วยวิธีการ “ขิด” เรียก “ผ้าขิด” การทอเป็นลวดลายด้วยวิธีการ “มัดย้อม” เรียก “ผ้ามัดหมี่”

(สยามภาษา, 2555) กรรมวิธีในการผลิตที่มีทุกกรรมวิธีการทอในผ้าชิ้นหนึ่งผืนกล่าวคือจะมีทั้งผ้าจก ผ้ามัดหมี่ ผ้าขิด กระบวนการทอผ้ามีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ที่น่าสังเกตคือกลุ่มชนที่มีความสามารถพิเศษในการทอผ้ามักเป็นกลุ่มชนที่มีเชื้อสายลาว ที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย ในปัจจุบันได้กลมกลืนเป็นคนไทยแล้ว แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ส่งผลให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงไป ดังเช่น จาก การสำรวจข้อมูลพื้นฐานของชุมชนลาวครั้งบ้านหนองหัวช้าง ตำบลวังน้ำเขียว อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางอย่างได้มีการสูญหายไปแล้ว โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านการทอผ้า ได้สูญหายไปจาก ชุมชนลาวครั้งบ้านหนองหัวช้างเกือบ 100 ปี ในสภาพการณ์ปัจจุบันคนในชุมชนบ้านหนองหัวช้าง 3 ช่วงวัย คือ วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ วัยสูงอายุขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาการทอผ้า กระบวนการทอผ้าและที่มาของการ ออกแบบลวดลายผ้าซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนลาวครั้ง จึงเป็นความเสี่ยงที่สำคัญต่อการรักษามรดกภูมิ ปัญญาด้านการทอผ้า กล่าวคือ หากไม่ได้มีการสืบสาน รักษา ต่อยอดไว้ จะทำให้คนรุ่นใหม่ห่างเหิน ละเลย และละ ทิ้งวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมไปมาก จนไม่อาจฟื้นคืนได้ ชุมชนลาวครั้งบ้านหนองหัวช้างจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญของ ภูมิปัญญาการทอผ้า โดยเฉพาะผ้าตีนจก และต้องการให้มีการส่งเสริมอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าใน ชุมชนลาวครั้ง เพื่อให้ภูมิปัญญาการทอผ้าตีนจกฟื้นคืนกลับมาสู่อีกครั้ง

จากการทบทวนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับผ้าทอตีนจก ผ้าลาวครั้งและกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในประเทศไทย ที่ผ่านมา พบว่า มีงานวิจัยของผู้วิจัยหลายท่านที่น่าสนใจ เช่น แพรภภัทร ยอดแก้ว (2563) (2561) (2559) รัชฎาพร บุญเรือง (2561) อรณิชา ทศตา และคณะ (2560) สุจินดา เจียมศรีพงษ์ และ ปิยวัน เพชรหมี่ (2560) รัชฎาพร เก ตานนท์ แนวแห่งธรรม (2560) วณิภา ศิริวรสกุล และคณะ (2559) กชพรรณ คมขำ (2557) เสาวนีย์ อาริฉงเจริณู (2556) ทรงพล ส่วนเทศ (2555) รุจี ศรีสมบัติ (2553) สุพิศ ศรีพันธุ์ (2551) นุจิรา รัตมีไพบุลย์ (2549) และอัญญา พร ทองบริสุทธิ์ (2547) งานวิจัยเหล่านี้ ได้ศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้า และลวดลายผ้าทอ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

ด้วยปัญหาและความต้องการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง แนวทางการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทาง วัฒนธรรมด้านการทอผ้าตีนจกของชุมชนลาวครั้ง จังหวัดนครปฐม เพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ สืบสาน ภูมิ ปัญญาด้านการทอผ้าของชาวลาวครั้ง ช่วยต่อยอดในการศึกษาเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นฐานข้อมูลทางด้านศิลปวัฒนธรรมให้แก่หน่วยงานต่างๆ เพื่อส่งเสริมความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมอัน ทรงคุณค่า สะท้อนให้เห็นการนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น สร้าง ความมั่นคงจากทุนทางวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยว สินค้าและบริการทางวัฒนธรรม ขับเคลื่อนการดำเนินงานตาม กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ประเทศไทย 4.0 และตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 12 เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” เพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทยสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 ศึกษาความเป็นมาและบริบทของชุมชนลาวครั้งด้านภูมิปัญญาด้านการทอผ้า
- 2.2 ศึกษาลวดลายของผ้าตีนจกของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง จังหวัดนครปฐม
- 2.3 ศึกษาแนวทางการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านการทอผ้าตีนจกของชุมชนลาวครั้ง จังหวัดนครปฐม

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

จากการศึกษาเบื้องต้น พบว่า ปัญหาของการวิจัยคือ การสูญหายไปของมรดกภูมิปัญญาการทอผ้าของชุมชนลาวครั้ง และความต้องการที่จะสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าของชุมชน แต่ยังไม่มีความชัดเจนในการจะดำเนินการให้บรรลุความต้องการ ประเด็นปัญหาดังกล่าว สามารถนำทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา โดยสรุปไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีนิเวศวัฒนธรรม (Cultural Ecology Theory) เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาที่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม โดยเน้นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมว่าเป็นตัวกำหนดกระบวนการวิวัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรม แนวคิดนี้มองสังคมในลักษณะเป็นพลวัตหรือเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม โดยมีเงื่อนไขหลักเป็นองค์ประกอบกำหนดกระบวนการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวไว้ 3 ประการ คือ เทคโนโลยีการผลิต โครงสร้างสังคมและลักษณะของสภาพแวดล้อม ทำให้สามารถศึกษาการสืบทอดความรู้ ภูมิปัญญา ความเชื่อและวิถีปฏิบัติในการใช้ทรัพยากรร่วมกันของผู้คนที่ได้รับผลกระทบกับระบบความสัมพันธ์ทั้งหมดในทุกมิติ (อนุกูล ต้นสุพล, 2559: 196-218) จากแนวคิดนี้ จะเห็นได้ว่า ภูมิปัญญาการทอผ้าตีนจก เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชาวลาวครั้ง เพราะเมื่อภูมิปัญญานี้สูญหายไป ย่อมมีผลกระทบต่อระบบความสัมพันธ์ในมิติต่าง ๆ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ มีความแตกต่างกันในเชิงความรู้สึกนึกคิดที่มีความซาบซึ้งในภูมิปัญญาหรือเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน เพราะคนรุ่นใหม่ถูกหล่อหลอมด้วยบริบททางสังคมใหม่ๆ ทำให้ความรู้สึกห่างหายไปจากความเชื่อ ค่านิยม วิถีปฏิบัติที่คนรุ่นเก่าหรือผู้เฒ่าผู้แก่เคยสืบสานกันมา

2. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ การสูญหายไปของภูมิปัญญาการทอผ้าตีนจกของชาวลาวครั้ง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติในบางประเด็นพลอยสูญหายหรือห่างเหินกันไปด้วย เช่น วิธีการทอผ้าลายผ้าต่าง ๆ จะสะท้อนถึงธรรมชาติ ทั้งดิน น้ำ ป่า ภูเขา แม้กระทั่งสัตว์ที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ดังกรณีชุมชนลาวครั้งบ้านหนองหัวช้างก็มีความสัมพันธ์กับช้าง ม้า ในอดีตเคยมีผ้าทอที่มีลวดลายเกี่ยวกับช้าง ม้า แต่ปัจจุบันเมื่อไม่มีการทอผ้า การระลึกรู้ถึงสิ่งเหล่านี้ก็ขาดหายไป

3. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ ในประเด็นนี้ก็มีมีความชัดเจนอย่างมากในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ซึ่งมีความเชื่อในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ และการทอผ้าได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงออกซึ่งความเชื่อ เช่น การมีพิธีการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งในวิถีชีวิตและกิจกรรมทางวัฒนธรรม จะมีการนำผ้าทอมาเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธี หรือในการบวชพระของชาวลาวครั้ง การแสดงออกของสตรีซึ่งไม่สามารถบวชได้แต่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและมุ่งหวังบุญกุศลจึงมีการทอผ้าปกหัวนาค เพื่อใช้ในพิธีบวชด้วย เป็นต้น เมื่อภูมิปัญญานี้สูญหายไป การบวชในปัจจุบันจึงขาดความลึกซึ้งและเอกลักษณ์ที่เป็นการแสดงถึงตัวตนของชาวลาวครั้งไป

2. ทฤษฎีทุนทางสังคม (Social Capital) เป็นแนวคิดที่มีความหมายและองค์ประกอบที่เชื่อมโยงกันอย่างมีมิติสัมพันธ์ ทุนทางสังคม เกิดจากการรวมตัวร่วมคิด ร่วมทำบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ในความสัมพันธ์ไว้วางใจ ความผูกพัน และวัฒนธรรมที่ฝังงมของสังคมไทย ผ่านการโยนโยนของระบบความสัมพันธ์ในองค์ประกอบและบทบาทหลัก 4 ด้านที่ก่อเกิดการขับเคลื่อนเป็นทุนทางสังคม ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ โดยการสั่งสมปรับเปลี่ยน ต่อยอด พัฒนาและสร้างขึ้นมาอยู่ตลอดเวลา ขณะเดียวกันทุนทางสังคมสามารถลดน้อยลงหรือเสื่อมสลายไปได้หากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ สลายลงไป (ไมตรี อินทรีย์, 2561: 14 – 25) จากแนวคิดนี้ จะเห็นได้ว่า ภูมิปัญญาการทอผ้าตีนจก เป็นทั้งทุนสาธารณะ เป็นทั้งวิถีคิดและระบบความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน และหากมีการสืบ

สถาน รักษาสิ่งนี้ไว้ กระบวนการที่เกิดขึ้นก็จะเป็นทุนทางสังคมอีกประการหนึ่งที่จะส่งเสริมหรือต่อยอดให้เกิดคุณค่า และมูลค่าต่อไปได้ ทั้งนี้ การสืบสานภูมิปัญญา จะต้องอาศัยบทบาทหลักของทั้ง 4 ด้าน ได้แก่

1.คน การส่งเสริมและพัฒนาคนในชุมชนให้เกิดความตระหนักรู้ร่วมกัน และร่วมคิดร่วมทำในการสืบสาน ภูมิปัญญา ร่วมมือกันอย่างสามัคคีเพื่อเป้าหมายของส่วนรวม จะเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้การสืบสานภูมิปัญญา เกิดขึ้นและยั่งยืน

2.สถาบัน การแสวงหาสถาบันที่เกี่ยวข้อง เช่น การใช้พลัง “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน ในการขับเคลื่อนการ สืบสานภูมิปัญญา จะเป็นพลังที่สำคัญในการไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

3.วัฒนธรรม การอาศัยทุนทางวัฒนธรรม ได้แก่ ความเชื่อ ประเพณี คติธรรม และวิถีดั้งเดิมต่าง ๆ สามารถมาเป็นพลังในการขับเคลื่อนการสืบสานภูมิปัญญาได้เป็นอย่างดี

4.องค์ความรู้ หากไม่มีองค์ความรู้ การขับเคลื่อนการสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าตีนจกย่อมทำไม่ได้ เพราะการทอผ้าเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในตัว จึงจำเป็นต้องแสวงหาและถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนเพื่อให้เกิดการ เรียนรู้และความรู้ในการสืบสานภูมิปัญญาต่อไป

3. แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (sustainable development) แนวความคิดนี้ให้ความสำคัญต่อการ พัฒนาคน ให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และดุลยภาพเป็น เงื่อนไขของความยั่งยืน ดังนั้น จุดหมายปลายทาง ของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ “การพัฒนาที่ทำให้เกิดดุลยภาพของ เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ดีมีสุขของประชาชนตลอดไป” (กรอบแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2550: 3-4 อ้างใน ทศนีย์ อารมณฺ์เกลี้ยง, 2556: 44) การพัฒนาทั้ง 4 ด้านมีรายละเอียดดังนี้

1.เศรษฐกิจ ที่ทำให้เกิดดุลยภาพของการพัฒนา คือ เศรษฐกิจที่มีรากฐานมั่นคง มีขีดความสามารถในการ แข่งขันและสามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นแนวคิดหลัก

2.สังคม ให้รวมหมายถึง วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นระเบียบวิถีชีวิต ของสังคมที่ทำให้มนุษย์ ปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่กับสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นได้โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและให้รวมถึง ศาสนธรรม ซึ่งเป็น ระเบียบจิตใจของคนในสังคม ที่ทำให้สังคมอยู่ได้โดยสงบสุข

3.ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรของประเทศ ทั้งที่สามารถหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ได้ เช่น น้ำ และฝูงปลาในทะเล และที่ไม่สามารถหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ได้ เช่น ก๊าซธรรมชาติและถ่านหิน

4.สิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เกี่ยวโยงสัมพันธ์กันเป็น ระบบนิเวศน์ ที่สามารถให้คุณและให้โทษต่อมนุษย์ได้ ขึ้นกับความสมดุล หรือไม่สมดุลของระบบนิเวศน์ความสมดุล และเชื่อมโยงระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับจุดหมายการพัฒนา ที่ทำให้ประชาชน อยู่ดีมีสุขตลอดไป

4. แนวคิดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage) “มรดกภูมิปัญญาทาง วัฒนธรรม” หมายถึง การปฏิบัติ การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทาง วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน กลุ่มชน หรือในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับว่า เป็นส่วนหนึ่งของ มรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรมซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งนี้ เป็นสิ่ง ซึ่งชุมชนและกลุ่มชนสร้างขึ้นใหม่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขา ที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตน และทำให้คนเหล่านั้นเกิดความรู้สึกมีอัตลักษณ์และความต่อเนื่อง

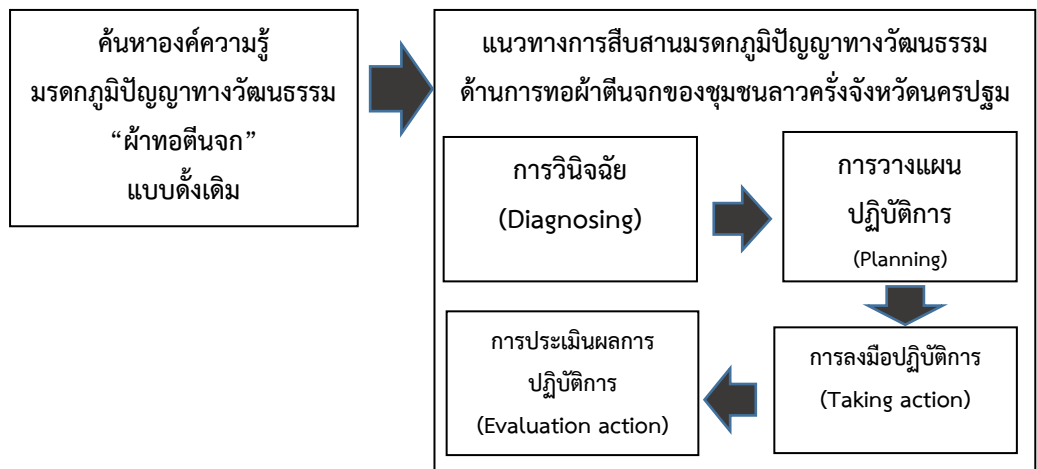

ดังนั้น จึงก่อให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลายและการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2558: 2)

มรดกทางวัฒนธรรม เป็นรูปแบบของวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์และมีคุณค่าซึ่งเกิดขึ้นในอดีตและได้รับการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง มรดกทางวัฒนธรรมบางอย่างกลายเป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญและเป็นความภาคภูมิใจของคนในสังคมสืบเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติและกฎหมายประเทศต่าง ๆ ทั้งในแถบทวีปยุโรปและเอเชีย ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็นสองประเภท คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) เช่น โบราณวัตถุ โบราณสถาน แหล่งโบราณคดีงานจิตรกรรม เป็นต้น และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) หรือตามกฎหมายไทยที่เรียกว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ได้แก่ ภาษา ศิลปะการแสดง งานช่างฝีมือดั้งเดิม เป็นต้น (ชาคริต, 2559: 141)

งานช่างฝีมือดั้งเดิม หมายความว่า งานที่สร้างสรรค์ขึ้นจากภูมิปัญญา ทักษะฝีมือช่าง การเลือกใช้วัสดุ เครื่องมือ อุปกรณ์ และกลวิธีการสร้างสรรค์ที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะ สะท้อนพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ผ้าทอตีนจก งานช่างฝีมือดั้งเดิม ประเภทผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า หมายความว่า งานที่สร้างสรรค์ขึ้นจากเส้นใย ด้วยกรรมวิธีในการผลิต เช่น ทอ ถัก ปัก ตีเกลียว มัดหมี่ ชิด ยก จก เกาะล้วง พิมพ์ลาย ย้อม หรือกรรมวิธีอื่นที่เกี่ยวข้องกับการผลิตผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2558: 45)

กรอบแนวคิดการวิจัย ดังรูป

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนการวิจัย คือ

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Searching) โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่ เอกสารทางด้านวิชาการ รายงานการวิจัย บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องและแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

2. การศึกษาในพื้นที่ (Research Area Surveying) ใช้วิธีการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) เกี่ยวกับสภาพพื้นที่ กระบวนการ ความสัมพันธ์ วิถีชีวิต หรือพฤติกรรมของชาวบ้าน การเก็บข้อมูลจากเรื่องเล่า (Story Telling) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key

Informant) จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ประชาชนท้องถิ่น และสมาชิกกลุ่มทอผ้า ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ “กลุ่มทอผ้าตีนจก” วัดโพรงมะเต๊อและเทศบาลตำบลโพรงมะเต๊อ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เนื่องจากพื้นที่นี้พบการสืบสานภูมิปัญญาด้านการทอผ้าตีนจกและมีการรวมกลุ่มอาชีพทอผ้าตีนจกในจังหวัดนครปฐม หลังจากนั้น จึงนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์สังเคราะห์ สรุปผล

เครื่องมือในการวิจัย ใช้แบบสังเกตการณ์ และแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยได้สร้าง และพัฒนาเครื่องมือขึ้นเอง โดยศึกษาทฤษฎี แนวคิด จากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านการทอผ้า เพื่อพัฒนาเครื่องมือในการวิจัยให้มีความเหมาะสมที่สุด นอกจากนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำและน่าเชื่อถือจึงได้ใช้เทคนิคต่างๆ ได้แก่

1. การวิเคราะห์เอกสารและหลักฐานต่างๆ (documentary analysis)
2. การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนจากคำบอกเล่า (oral history)
3. การเดินสำรวจสภาพแวดล้อมในชุมชน (transect walk and guide field walk)
4. การสังเกตและการจดบันทึก (observation and field-note)
5. การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi structured interviewing)
6. การจัดกลุ่มสนทนา (focus group discussion)

โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อความลึกซึ้งและการอิ่มตัวของข้อมูล (data satiation) เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้ว ไม่มีความชัดเจน ผู้วิจัยลงพื้นที่เพิ่มเติมจนกว่าจะได้ข้อมูลที่มีความอิ่มตัว

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) (ผ่องพรรณ ตรียมงคล และ สุภาพ ฉัตรภรณ์, 2555 และ บุญชม ศรีสะอาด, 2554: 184) รายละเอียด มีดังต่อไปนี้

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล ได้แก่ 1) แหล่งเวลา หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกัน หรือไม่ 2) แหล่งสถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ และ 3) แหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่
2. การตรวจสอบสามเส้าด้านรวบรวมข้อมูล (Methods Triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตการณ์คู่กับการซักถามสัมภาษณ์พร้อมกัน
3. การสร้างบทสรุปและยืนยันบทสรุป คือ การนำหลักการ แนวคิด และทฤษฎีมาสร้างเป็นบทสรุปร่วมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อตรวจสอบและยืนยันความถูกต้อง โดยเน้นความเชื่อมโยงเพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริง

จากข้อมูลที่ได้ นำมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การจัดหมวดหมู่ตามประเด็นปัญหาและการตีความจากข้อมูลที่ได้ ตามกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูล (Content Analysis) เพื่อสรุปประเด็นตามกลุ่มข้อมูลและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มข้อมูล นำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 ความเป็นมาและบริบทของชุมชนลาวครั้งด้านภูมิปัญญาการทอผ้า

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนลาวครั้ง จังหวัดนครปฐม พบว่า ในอดีตชุมชนลาวครั้งมีประวัติการทอผ้าใช้กันในหมู่บ้านมาตั้งแต่โบราณ การทอผ้าจึงเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่อยู่ในชีวิตประจำวันสำหรับตนเองและครอบครัวลาวครั้ง การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าและวิธีการทอผ้าเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ภูมิปัญญาในการผลิตผ้าทอตีนจกของชุมชนลาวครั้ง ประกอบไปด้วย ภูมิปัญญาในการผลิตเส้นด้าย เส้นไหม ภูมิปัญญาในการทำลวดลาย ซึ่งได้รับอิทธิพลจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และภูมิปัญญาในการทอผ้า กระบวนการทอผ้าใช้หลักการง่ายๆ คือ จัดเส้นฝ้ายสองแนวขัดประสานเพื่อให้เกิดเป็นผืนผ้า อดีตชาวบ้านจะทอผ้าโดยใช้กี่มือ แต่ปัจจุบันใช้กี่กระตุกซึ่งทำให้ทอได้รวดเร็วกว่า โดยวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อและค่านิยมเกี่ยวกับภูมิปัญญาการทอผ้าของชุมชนลาวครั้งจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีดังนี้

1) **ประเพณีการบวช** ผู้เป็นมารดาจะทอผ้าฝ้ายที่ย้อมด้วยสีจากธรรมชาติ เช่น แก่นขนุน ให้กับลูกชายซึ่งจะบวชเป็นนาคได้นุ่งห่ม ทอผ้าจากคลุมหัวนาคตอนทำพิธีบวช เนื่องจากมีความเชื่อว่า มารดาจะได้รับอานิสงส์ไม่น้อยไปกว่าลูกชายที่ได้อุปสมบท จึงนิยมทอผ้าจกที่ใช้ลวดลายซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น ลายช้าง ลายนาค เป็นต้น มาทอเป็นผ้าปรกนาค นอกจากนั้น มีการทอผ้าสบง จีวร ย่ามให้ลูก หลาน เมื่อบวชเป็นพระสงฆ์แล้ว ปัจจุบัน ไม่มีการทอผ้าปรกนาค ผ้าไตรจีวร เพื่อใช้ในประเพณีการบวช แต่มีการทอผ้าตีนจกมาใส่ร่วมงานในประเพณีการบวช

2) **ประเพณีการแต่งงาน** เจ้าสาวต้องทอผ้าเพื่อใช้ในการแต่งงาน มารดาจึงมีการสอนบุตรสาวให้รู้จักวิธีการทอผ้าตั้งแต่เด็ก เพื่อให้บุตรสาวทอผ้าเป็นและทอผ้าใช้เองในพิธีการแต่งงาน ปัจจุบัน ไม่มีการทอผ้าเพื่อเป็นชุดเจ้าสาว แต่มีการทอผ้าตีนจกมาใส่ร่วมงานในประเพณีการแต่งงาน

3) **ประเพณีแห่ธงสงกรานต์หรือธงสงกรานต์** หรือประเพณีทำบุญทอดผ้าป่าของชาวลาวครั้งในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งชาวลาวครั้งโพรงมะเดื่อ ได้สืบสานประเพณีแห่ธงสงกรานต์มากกว่า 140 ปีแล้ว นิยมจัดงานในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี หลังจากวันสงกรานต์ไปแล้ว ชาวลาวครั้ง มีความเชื่อว่า การทอผ้าเป็นผืนธง ประดับตกแต่ง แล้วนำมาแห่และยกธงสงกรานต์เพื่อใช้ถวายวัดเป็นพุทธบูชาในเทศกาลปีใหม่ไทย จะทำให้เกิดความสิริมงคลแก่ครอบครัวและชุมชน รวมทั้ง เป็นการขอพรจากเทวดาและการขอฟ้าขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล เพื่อจะได้ประกอบอาชีพการเกษตร ทำไร่นาได้อย่างอุดมสมบูรณ์ และเพื่อเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว มีความสุขความเจริญในชีวิต ส่งผลให้การค้าขายเจริญรุ่งเรือง ปัจจุบัน ยังมีการทอผ้าเพื่อใช้ในประเพณีแห่ธงสงกรานต์ โดยใช้เป็นผ้าธง และผ้าชิ้นตีนจก เพื่อสวมใส่ในงานประเพณี

4) **ประเพณีจุลกฐิน** ชาวลาวครั้งส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ช่วงเวลา 1 เดือนหลังออกพรรษานั้น จะทำบุญถวายผ้าพระกฐิน ด้วยการจัดประเพณีจุลกฐิน โดยเริ่มตั้งแต่การนำฝ้ายที่ปลูกไว้ และผลิตด้าย นำมาปั่นเป็นเส้นด้าย ทอเป็นผืน ตัดเย็บย้อม และรีดเป็นผ้าไตรจีวร นำไปจัดตั้งเป็นองคกฐิน ถวายพระสงฆ์ เพื่อฟื้นฟู และสืบทอดประเพณีอันดีงามให้คงอยู่สืบไป ปัจจุบัน พบว่า มีการทอผ้าเพื่อใช้ในประเพณีจุลกฐิน โดยวัดโพรงมะเดื่อ ได้ริเริ่มสืบสานประเพณีจุลกฐินเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 24-25 ตุลาคม พ.ศ.2563

สรุปผลการศึกษา พบว่า ภูมิปัญญาการทอผ้า เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีจนกลายเป็นวิถีชีวิตของชุมชนลาวครั้ง ซึ่งมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นมาเป็นร้อยกว่าปี โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของตนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษคือการทอผ้า

จก ซึ่งเป็นอัตลักษณ์เฉพาะทางของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง มีการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ปลูกฝ้าย ปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้าย แล้วนำเส้นไหมและฝ้ายมาทอเป็นผืนผ้า ได้แก่ ผ้าไตรจีวร ผ้าปรกหัวนาค ผ้าธง ผ้าซิ่น ผ้าขาวม้า ย่อม เป็นต้น ใช้เทคนิควิธีการทอผ้าในการจัก การขีดและการมัดหมี่ ซึ่งใช้ทั้งฝ้ายและไหมที่เป็นองค์ประกอบการทอ ทำให้ได้ผ้าทอ ตีนจกของชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์และมีความสวยงาม การทอผ้านั้นต้องอาศัยฝีมือและความรู้ความชำนาญของผู้ทอเป็นอย่างมาก เพราะแต่ละคนที่ทำแต่ละขั้นตอน จะมีความแตกต่างกัน เส้นไหมที่สาวได้แต่ละช่วงเวลาหรือแต่ละระยะของฝักไหม ทำให้ความหนาของเส้นด้ายไม่เท่ากัน การย้อมสีแต่ละครั้งทำให้เกิดสีไม่เหมือนกัน นอกจากนั้นแล้วความสามารถในการทอ การสอดกระสวย ความแรงในการตีกระทบหรือการฟัดทำให้ได้สีเข้มอ่อนต่างกัน วิธีการเรียงเส้นไหมให้ตรงลายจะแสดงถึงความคมชัดและความชำนาญของผู้ทอแต่ละคน รวมทั้งอารมณ์ความรู้สึกของผู้ทอ สภาพอากาศ และอุณหภูมิ มีผลกับความสวยงามของผ้าทอผืนนั้นๆ จึงทำให้ผ้าทอตีนจก มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเองและมีเพียงผืนเดียวในโลกเท่านั้น ก่อให้เกิดความภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ช่วยสร้างความต้องการอนุรักษ์ สืบสาน รักษา พัฒนา ฟื้นฟูให้ภูมิปัญญาการทอผ้าของชุมชนลาวครั้งให้ดำรงอยู่สืบไป

5.2 ลวดลายของผ้าตีนจกของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง จังหวัดนครปฐม

ผ้าทอตีนจกของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง จังหวัดนครปฐม พบได้ในพื้นที่เทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ และวัดโพรงมะเดื่ออำเภอเมือง สำหรับวัดโพรงมะเดื่อ พบการรวมกลุ่มอาชีพการทอผ้าทอตีนจกและผ้ามัดหมี่ โดยใช้เครื่องมือที่มีเทคนิควิธีการทอและลวดลายแบบโบราณ ส่วนกลุ่มสตรีทอผ้าของเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ ใช้ที่ทอผ้าแบบที่กระตุก ซึ่งลวดลายผ้าตีนจก แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. **ลวดลายธรรมชาติ** ได้แก่ ลายดอกมะเดื่อ ลายดอกบานชื่น ลายดอกกล้วยไม้ ลายดอกแก้ว ลายดอกจันทร์ ลายดอกสน ลายดอกกรักเร่ ลายมะเขือ ลายเครือวัลย์ เป็นต้น เป็นต้น

2. **ลวดลายเรขาคณิต** ได้แก่ 1) ลายเรขาคณิตพื้นฐานทั่วไป เช่น ลายสามเหลี่ยม สีเหลี่ยมขนมเปียกปูน ลายเส้นตรง เส้นโค้ง วงรี และลายตะขอ เป็นต้น 2) ลายสิ่งของเครื่องใช้ เช่น ลายสร้อย ลายโคม ลายตะขอ เป็นต้น

ลวดลายของผ้าทอสำคัญที่แสดงถึงอัตลักษณ์สำคัญในพื้นที่ คือ ลายดอกมะเดื่อ และลายทวารวดี ทั้งนี้ ผ้าทอลาวครั้ง นิยมใช้สีแดงจากการย้อมด้วยครั่งเป็นสีหลักในการทอผ้า ทั้งด้ายเส้นยืนและด้ายเส้นพุ่ง ส่วนด้ายเส้นพุ่งพิเศษ ผ้าทอตีนจกของชาวลาวครั้งมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น สวยงาม สร้างสรรค์ แตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น นอกจากจะใช้ทอผ้าในครัวเรือนแล้ว ชาวลาวครั้งนิยมทอผ้าเพื่อศาสนาด้วย ทุกปีจะมีการนำผ้าที่ทอเสร็จแล้วมาถวายวัดในงานบุญและงานประเพณีแห่งสงกรานต์ ในปัจจุบัน ชาวลาวครั้งในชุมชนได้มีการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า เพื่อเป็นอาชีพหัตถกรรมในการค้าสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนด้วย ในจังหวัดนครปฐม พบว่า มีกลุ่มทอผ้าตีนจกในชุมชนลาวครั้ง จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทอผ้า วัดโพรงมะเดื่อและ กลุ่มทอผ้า เทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ลวดลายของผ้าทอสำคัญที่แสดงถึงอัตลักษณ์สำคัญในพื้นที่ คือ ลายดอกมะเดื่อ อันเกิดจากการประชุมอย่างมีส่วนร่วมในชุมชนเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ นำโดยคุณพิทักษ์พล ต้นกิตติวัฒน์ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ และคุณอนงค์ลักษณ์ ต้นกิตติวัฒน์ รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ ผู้มีเชื้อสายลาวครั้ง ให้การสนับสนุนการอนุรักษ์ สืบสานและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ภูมิปัญญาการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง รวมทั้งการสนับสนุนของ คุณนัฐวรรณ ศฤหบดี ปราชญ์ท้องถิ่นด้านผ้าทอพื้นเมือง ผู้คิดค้น ผ้าทอลาวครั้งลายดอกมะเดื่อ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน เพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูการทอผ้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอตีนจกที่มีลวดลายแสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชนลาวครั้งโพรงมะเดื่อ

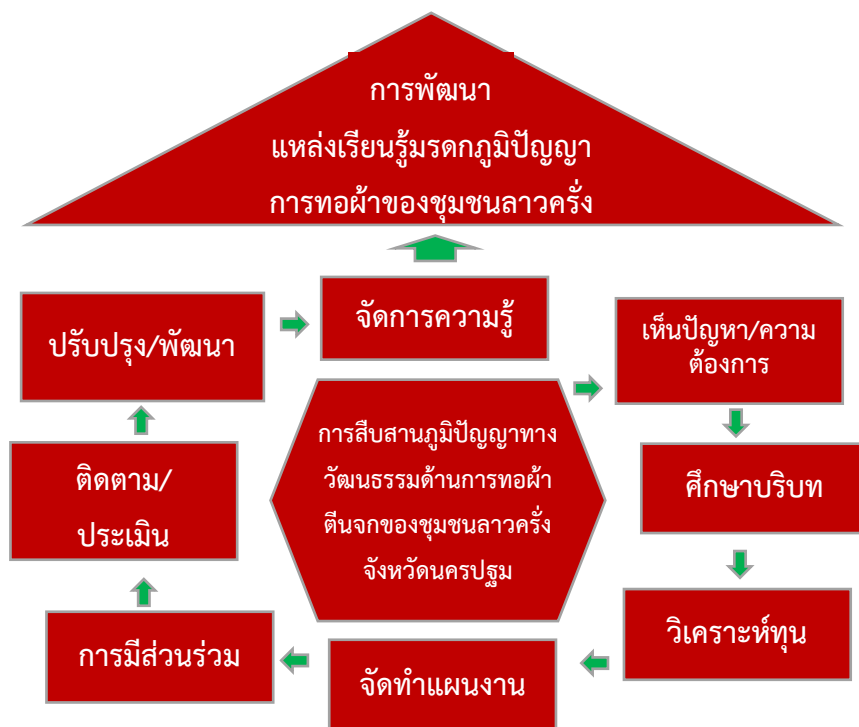

5.3 แนวทางการสืบสานภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านการทอผ้าตีนจกของชุมชนลาวครั้งจังหวัดนครปฐม

การสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านการทอผ้าตีนจกของชุมชนลาวครั้ง สามารถเกิดขึ้นได้และสามารถต่อยอดสู่การสร้างมูลค่าให้แก่ชุมชนลาวครั้ง จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการสืบสานมรดกภูมิปัญญาด้านการทอผ้าตีนจก โดยใช้แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน ดังต่อไปนี้

1. การเห็นปัญหาและความต้องการในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาของชุมชนลาวครั้ง
2. การศึกษาบริบทชุมชนลาวครั้ง
3. การวิเคราะห์ทุนทางสังคมของชุมชนลาวครั้ง
4. การจัดทำแผนการสืบสานมรดกภูมิปัญญาการทอผ้าตีนจกของชุมชนลาวครั้ง
5. กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการดำเนินงานตามแผนงานของชุมชน
6. การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน
7. การปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
8. การจัดการความรู้ชุมชนเพื่อสร้างองค์ความรู้และสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้
9. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาการทอผ้าของชุมชนลาวครั้ง

จากแนวทางข้างต้นนี้ สามารถสรุปเป็นรูปแบบ (Model) ดังนี้

รูปที่ 1 แสดงรูปแบบการการสืบสานภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านการทอผ้าตีนจกของชุมชนลาวครั้ง จังหวัดนครปฐม

ภูมิปัญญามีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมไทยทั้งรูปธรรมและนามธรรม ในส่วนของรูปธรรม เช่น การเกิดผลิตภัณฑ์ รายได้ ส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาได้ ส่วนนามธรรมเป็นเรื่องของจิตวิญญาณ ความมีคุณค่าในท้องถิ่นที่มีความผูกพันอย่างลึกซึ้ง ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถสะท้อนออกมาในรูปของศาสนา ประเพณี ความเชื่อและแนวทางการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตต่าง ๆ และการที่จะดำรงรักษาภูมิปัญญาที่เป็นทุนสำคัญของสังคมไว้ได้ จะต้องส่งเสริมการจัดให้มีการศึกษาค้นคว้า รวบรวมภูมิปัญญาการทอผ้า แล้วนำออกเผยแพร่ และถ่ายทอดเพื่อสร้างความเข้าใจในคุณค่า สาระและความสำคัญของภูมิปัญญาการทอผ้า ซึ่งก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ การเห็นคุณค่าความสำคัญประโยชน์ จนเกิดการประพฤติปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต โดยอาศัยการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในการได้มีโอกาสเข้าร่วมและสร้างความสามัคคีในชุมชน อันจะเป็นสิ่งที่จะช่วยในการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนด้วย ที่สำคัญการดำรงอยู่ของกลุ่มทอผ้าในชุมชนลาวครั้ง จังหวัดนครปฐม เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านกับกลุ่มในการเข้าร่วมกัน เป็นสมาชิก รักในศิลปะของบรรพบุรุษชาวลาวครั้ง รักในการทอผ้าตีนจกและต้องการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษให้คงอยู่ รวมทั้งมีความรัก ความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเข้มแข็งและยั่งยืนตามเป้าหมายการพัฒนาประเทศและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ เพื่อตอบโจทย์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ความเป็นมาและบริบทของชุมชนลาวครั้งด้านภูมิปัญญาการทอผ้า

การทอผ้าเป็นมรดกวัฒนธรรมทางภูมิปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้ที่พัฒนาจนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมด้วยการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์ผ้าตีนจกอย่างสร้างสรรค์ อันเป็นทุนทางสังคมของชุมชนลาวครั้งในการพึ่งพาตนเองได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ แพรภทธร ยอดแก้ว (2563) พบว่า ภูมิปัญญาด้านการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ ได้รับการอนุรักษ์ สืบสานและส่งเสริมโดยเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ ซึ่งมีการจัดตั้งกลุ่มทอผ้าลาวครั้งขึ้น โดยเน้นอนุรักษ์วิธีการทอผ้าและลวดลายผ้าแบบโบราณที่มีการสะท้อนถึงวิถีชีวิตที่ผูกพันกับสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ผสมผสานกับอัตลักษณ์ท้องถิ่นและจินตนาการของช่างทอผ้า เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายดอกมะเดื่อที่สวยงาม นำไปตัดเย็บเป็นเครื่องนุ่งห่มและเครื่องใช้สอยต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ แพรภทธร ยอดแก้ว (2561) พบว่า ผ้าทอลาวครั้ง เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวลาวครั้ง เป็นผ้าทอมือที่มีความสวยงาม มีเอกลักษณ์โดดเด่น เพราะแสดงถึงวิถีการดำเนินชีวิต ความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนมีลวดลายผ้าทอ ได้แก่ 1. ลวดลายธรรมชาติ 2. ลวดลายเรขาคณิต และผลิตภัณฑ์ที่ได้จากผ้าทอตีนจกในชุมชนลาวครั้งโพรงมะเดื่อ ลวดลายที่นิยมที่สุดคือ ลวดลายดอกมะเดื่อ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ โกศล น่วมบาง และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2559) พบว่า การดำรงอยู่ของทอผ้าตีนจกของชาวไทยเชื้อสายลาวครั้ง บ้านสระบัวท่า มีความสามารถในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ แต่มีปัญหาขาดคนที่มีความรู้และมีฝีมือในการทอผ้าตีนจกลายโบราณ การเก็บข้อมูลของลวดลายทอผ้าตีนจก และพบว่ามีการรักษาลวดลายผ้าทอลายโบราณมี 3 รูปแบบ การเก็บลายผ้าเก่า การขึ้นที่ทอผ้า และใช้ไม้ขัดลายเก็บไว้ และการบันทึกลงในกระดาษลายเส้นกราฟ

6.2 ลวดลายของผ้าตีนจกของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง จังหวัดนครปฐม

วัตถุประสงค์ของการทอผ้าตีนจกในปัจจุบัน เพื่อการจำหน่ายและใช้นุ่งห่มในงานประเพณี ซึ่งการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าของชุมชนลาวครั้ง จะมีผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเป็นผู้ฝึกสอนให้ ผู้ทอจะต้องเรียนรู้และฝึกหัดด้วยตนเอง ต้องมีความคิดสร้างสรรค์และต้องมีความอดทนมาก ผู้สืบทอดภูมิปัญญาเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์การทอผ้าไม่ให้สูญหายไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรงพล ต่วนเทศ (2555) พบว่า ชาวบ้านทอผ้าไว้เพื่อจำหน่ายและสวมใส่ในเทศกาลสำคัญ ที่มีการทอผ้าแบบดั้งเดิมคือ การทอซัด การทอผ้ามัดหมี่ การทอผ้าจกและการทอผ้าซิด ลวดลายบนผืนผ้าแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มคือ ลวดลายเรขาคณิต ลวดลายจากธรรมชาติ การใช้สีใช้สีย้อม เช่น สีแดง สีน้ำเงิน สีเหลือง สีฟ้า สีส้ม เป็นต้น กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการทอโดยวิธีเรียนรู้จากการเรียนแบบการสาธิตให้ดูและลงมือปฏิบัติจริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวนีย์ อารีจางเจริญ (2556) พบว่า ผ้าชิ้นลาวครั้งบ้านหม้อมีเอกลักษณ์อยู่ 3 ประการคือ 1. ลักษณะผ้าชิ้น 2. นิยมนุ่งชิ้นสีแดงที่ได้จากครั้ง 3. ลายตีนจก ได้แก่ ลายทองเหลือง ลายหงส์ ลายหลัก ลายเครื่องป่อง ลายตวย ลายขอ ลายดอกแก้ว ลายคันร่ม ลายจกตุ้ม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพิศ ศรีพันธุ์ (2551) พบว่าลายผ้ามัดหมี่มีทั้งสิ้น 16 รายและผ้าตีนจกมีลายที่ละเอียดเข้ากัน แต่ละลวดลายสะท้อนวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนตลอดจนคติความเชื่อในทางศาสนา รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทริน กุสุพลนันท (2548) พบว่า ในอดีตมักทอผ้าไว้ใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ในปัจจุบันเป็นการทอผ้าเพื่อการจำหน่าย ลวดลายผ้าทอที่เป็นเอกลักษณ์คือ ลายมะเขือและ ลายน้ำไหล นอกจากนี้ก็ยังมีลวดลายใหม่ๆ ขึ้นมาโดยเรียกชื่อตามลักษณะที่ปรากฏ เช่น ลายก้างปลา ลายภูเขาขาว ลายภูเขาสั้น เป็นต้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุจินดา เจียมศรีพงษ์ และ ปิยวัน เพชรหมี่ (2560) พบว่า เอกลักษณ์ของลวดลายผ้าไทยโบราณของกลุ่มบ้านภูฝักไ้ช้ นั้น เป็นผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่าน มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีลายจำนวน 12 ลายบนผืนเดียวกัน ได้แก่ ลายนาค ลายหงษ์ ลายหมากจับ (เตี้ยว/คู่) ลายตุ้ม ลายขอ ลายหอยประสาธ ลายเอี้ยว ลายขาเป็ย ลายเพียง (คว่า/หงาย) ลายคัน ลายดอกแก้ว ลายดอกผักแว่น เรียกว่า ลายหมี่คร้ว

6.3 แนวทางการสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าตีนจกของชุมชนลาวครั้งจังหวัดนครปฐม

การจัดการความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายชุมชนลาวครั้งหรือเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ทั้งภายในและภายนอกจังหวัดนครปฐม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม คือ การประชุม สัมมนา ศึกษาดูงาน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน ได้แก่การประดิษฐ์ลายผ้า การออกแบบผลิตภัณฑ์และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เมื่อได้ข้อสรุปซึ่งเป็นความรู้ใหม่แล้ว จึงนำความรู้นั้นมาถ่ายทอดให้แก่สมาชิกภายในกลุ่มทอผ้า เพื่ออนุรักษ์ สืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าและพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าทอตีนจก อันแสดงถึงมรดกทางภูมิปัญญาและความเป็นเอกลักษณ์ของผ้าทอลาวครั้ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรณิษา ทศดา และคณะ (2560) พบว่า แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าใหม่ให้เป็นมรดกของชุมชน พบว่า 1) ควรมีการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐเพื่อส่งเสริมกลุ่มทอผ้าใหม่ให้มีความยั่งยืนและควรมีการสนับสนุนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 2) การจัดหลักสูตรการทอผ้าให้กับสถาบันการศึกษาเพื่อให้สถาบันที่เกี่ยวข้อง ช่วยสืบสานและสืบทอดเพื่อบรรจุเป็นหนึ่งในหลักสูตรการเรียนการสอน 3) ควรส่งเสริมการบันทึกลวดลายผ้าใหม่ เพื่อเป็นหลักฐานและถ่ายทอดภูมิปัญญาอันล้ำค่าของบรรพบุรุษ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุจินดา เจียมศรีพงษ์ และ ปิยวัน เพชรหมี่ (2560) พบว่า แนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มสู่เชิงพาณิชย์เน้นการสร้างคุณค่าทางด้านผลิตภัณฑ์ จาก 5 แนวทาง คือ การปรับลดจำนวนลวดลายบนผืนผ้าลง การพัฒนาลายเดี่ยวให้เป็นลายใหม่ จนได้พัฒนาเป็น ลายดอกผักแว่น และลายหอยประสาธเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ คือ ลายภูผาไชย และลายดอกผักไ้ช้ และได้ทดลองนำผลิตภัณฑ์ใหม่ คือ ลายผ้าที่ได้พัฒนาจากลาย

โบราณคดี พัฒนาเป็นหมอนอิง โขฟา ที่ใส่ไอแพท เป็นต้น และการสร้างโลกให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอเพื่อสร้างการจดจำ สอดคล้องกับงานวิจัยของแพรวภัทร ยอดแก้ว (2559) พบว่า แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ลาวครั้ง ได้แก่นโยบายส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนนำวิถีชีวิตและวัฒนธรรมลาวครั้งมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พัฒนาและสนับสนุนให้ชุมชนลาวครั้งเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ลาวครั้ง สนับสนุนทุนวิจัยแก่สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาวิจัยแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ลาวครั้ง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุจี ศรีสมบัติ (2553) พบว่าแนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอลาวครั้ง ทำได้โดยการปลูกฝังค่านิยมและสร้างความตระหนักความภาคภูมิใจในคุณค่าทางวัฒนธรรม การพัฒนาบุคลากรการทอผาดวยการให้ความรู้ในรูปแบบต่างๆ ทั้งในสวนของตัวบุคคล หรือระบบกลุ่มแปนครือขาย มีการจัดหลักสูตรท้องถิ่น การพัฒนาเครื่องมือ เครื่องใช้ ครัวเรือนเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อการผลิตที่รวดเร็วขึ้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สวยงาม ทันสมัย สร้างสรรผลงานหลากหลายและการพัฒนาตลาด สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉรา สโรบล (2561) พบว่า ควรมีการปรับปรุงเรื่องสีเป็นสีย้อมธรรมชาติและรูปแบบของผลิตภัณฑ์ควรมีความหลากหลาย สอดแทรกสัญลักษณ์เหมาะสมเป็นที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว

7. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. จังหวัดนครปฐม ควรมีนโยบายส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนลาวครั้งนำสถานที่ที่ผ้ามาพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้การทอผ้าตีนจก เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดนครปฐม
2. ส่งเสริมการพัฒนาและสนับสนุนให้เทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อและวัดโพรงมะเดื่อ เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม เช่น แหล่งเรียนรู้ผ้าทอตีนจก แหล่งเรียนการทอผ้าแบบโบราณ เป็นต้น
3. สนับสนุนให้เทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อและวัดโพรงมะเดื่อ จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์ลาวครั้ง เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม เก็บรักษาและดูแลสิ่งของที่สำคัญทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนลาวครั้ง
4. สนับสนุนทุนวิจัยแก่สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาวิจัยอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนสืบทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้า ในจังหวัดนครปฐมต่อไป
5. สนับสนุนการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในจังหวัดนครปฐม เป็นระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่รวบรวมบริบททางวัฒนธรรม รวมทั้งสภาพปัจจุบัน เพื่อการเรียนรู้และเผยแพร่วัฒนธรรม โดยมีการเผยแพร่ทั้งในลักษณะฐานข้อมูลออนไลน์ หนังสือและเอกสารควบคู่กันไป โดยควรให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม เป็นแหล่งจัดเก็บฐานข้อมูลและดูแลระบบสารสนเทศที่สร้างขึ้นต่อไป

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ดร.วิรัตน์ ปินแก้ว อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม และอาจารย์ญาณภัทร ยอดแก้ว ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม หัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดนครปฐม ที่เอื้อเฟื้อและให้คำปรึกษาข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ขอขอบคุณ คุณอนงค์ลักษณ์ ตันกิตติวัฒน์ รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ และคุณนัฐวรรณ คฤหบดี

ปราชญ์ท้องถิ่นด้านผ้าทอพื้นเมือง สำหรับคำแนะนำและการให้รายละเอียดเกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมาและภูมิปัญญาด้านผ้าทอต้นจกของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของทุนอุดหนุนการวิจัย จากงบประมาณด้านวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม ผ่านกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม งบประมาณ พ.ศ.2563

9. เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2558). *มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ประจำปีพุทธศักราช 2558*. กรุงเทพฯ :
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- โกศล น่วมบาง และ พิทักษ์ ศิริวงศ์. (2559). *การดำรงอยู่ของการทอผ้าตีนจกของชาวไทยเชื้อสายลาวครั้ง บ้านสระบัวท่า อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี*. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ปีที่ 35 (เล่มที่ 6), เลขหน้า 50-59.
- จิราพร ไชยเชนทร์. (2563). *การพัฒนารูปแบบการประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวคลองร้อยสายเชิงสร้างสรรค์*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชาคริต สิทธิฤทธิ์. (2559). *จับต้องได้ - จับต้องไม่ได้ : ความไม่หลากหลายในความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรม*. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม 2559. สืบค้นจาก https://e-journal.sru.ac.th/index.php/jhsc/article/view/467/pdf_190
- ทรงพล ต่วนเทศ. (2555). *การศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นเมืองของคนไทยเชื้อสายลาวครั้งในจังหวัดสุพรรณบุรี ชัยนาท และอุทัยธานี*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ.
- ทัศนีย์ อารมย์เกลี้ยง. (2556). *เส้นทางการสืบสานภูมิปัญญาอาหารล้านนาสู่ความยั่งยืน*. ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวศึกษา, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และ สุภาพ ฉัตรภรณ์. (2555). *การออกแบบการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร). (2560). *การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- แพรภัทร ยอดแก้ว. (2559). *การศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่ออำเภอมือง จังหวัดนครปฐม*. ในการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ครั้งที่ 6 วันที่ 15-16 สิงหาคม 2559. สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- แพรภัทร ยอดแก้ว. (2561). *ผ้าทอลาวครั้งลายดอกมะเดื่อ: ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอมือง จังหวัดนครปฐม*. ในการประชุมวิชาการระดับนานาชาติและระดับชาติราชภัฏวิจัย ครั้งที่ 5 วันที่ 2-5 ธันวาคม 2561. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

- แพรรักษ์ ยอดแก้ว. (2563). การอนุรักษ์ผ้าทอลาวครั้งกับการสืบสานวัฒนธรรมวิถีพุทธของชาติพันธุ์ลาวครั้งในเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม. ในการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ครั้งที่ 12 วันที่ 10 กรกฎาคม 2563. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ไมตรี อินทรีย์ยะ. (2561). *ทุนทางสังคม*. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช Vol. 10 No. 2 (2018) : ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม ถึง ธันวาคม (2561), เลขหน้า 14 – 25.
- รุจี ศรีสมบัติ. (2553). *ผ้าทอลาวครั้ง: การอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอในวิถีชีวิต*. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- ล่อ ไชโยธา. (2551). *ศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมชุมชนตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ศรีสะเกษ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2561 - 2580*.
- สิทธิชัย สมานชาติ, ดร. (2562). *ผ้าทอกุ่มไท-ครั้ง อัตลักษณ์ลวดลายและสีสันทัน*. วารสารวัฒนธรรม ปีที่ 58 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน 2562. สืบค้นจาก <http://magazine.culture.go.th/2019/3/index.html>
- สุจินดา เจียมศรีพงษ์ และ ปิยวัน เพชรหมี่. (2560). *การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย: กรณีศึกษา ผ้าทอลายโบราณ*. วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ปีที่ 10 ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม 2560. เลขหน้า 62-85.
- สุพิศ ศรีพันธุ์. (2551). *ภูมิปัญญาการทอผ้าของคนไทยเชื้อสายลาวครั้งในเขตอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- เสาวนีย์ อารีจเจริญ. (2556). *รายงานวิจัยเรื่อง การศึกษาลวดลายผ้าทอโบราณของชนชาติลาวครั้ง บ้านโคกหม้อ จังหวัดอุทัยธานี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- อนุกุล ตันสุพล. (2559). *นิเวศวิทยาวัฒนธรรม: ภูมิปัญญาการพัฒนาที่ยั่งยืน*. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์. 12 (1): เลขหน้า 193-221.
- อรณิชา ทศตา และคณะ (2560). *การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในการทอผ้าไหม อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ*. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2560. เลขหน้า 117-128.

กระจุต : แนวคิดลวดลายจากจตุรธรรมธาตุสู่การพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์

Krajood : Concept of Patterns Inspired by Chatudharmatatu for
Product Pattern Development

วชิรวิทย์ บัวขาว^{1*}, ดวงรัตน์ วงศ์สว่างศิริ¹, ดวงรัก รัตนพันธุ์¹

บุปผาชาติ อุปถัมภ์นารากร², ธรรมสันต์ สุวรรณโรจน์² และสุดาวรรณ มีบัว²

Washirawit Buakaw^{1*}, Duangrat Wongsawangsi¹, Tuangrak Rattanapan¹

Bubpachart Aupatumnarakorn², Thamasan Suwanroj² and Sudawan Meebua²

บทคัดย่อ

การออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์กระจุต ได้แนวคิดมาจากลวดลายไทยบริเวณหน้าบันจากจตุรธรรมธาตุ 4 จังหวัดภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาลวดลายหน้าบันของจตุรธรรมธาตุ 4 จังหวัดภาคใต้ มาเป็นแนวทางสำหรับการออกแบบลวดลายบนผลิตภัณฑ์กระจุต วิธีดำเนินการวิจัยโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต ผลการวิจัย พบว่า จตุรธรรมธาตุทั้ง 4 จังหวัดมีลวดลายประจำยามประดับอยู่ตรงเสาหน้าบันซุ้มทางเข้าจึงนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบลวดลายและพัฒนาผลิตภัณฑ์กระจุต ผลจากการวิจัยในครั้งนี้จะนำไปใช้เป็นโครงร่างแบบจำลองสำหรับการประเมินคุณลักษณะการออกแบบผลิตภัณฑ์จากผู้เชี่ยวชาญในลำดับถัดไป

คำสำคัญ: จตุรธรรมธาตุ, ลวดลาย, ผลิตภัณฑ์กระจุต, หน้าบัน

Abstract

The pattern design for krajood (grey sedge) products was inspired by “Prajam Yam”, a Thai decorative pattern, at the entrance façade of the temples which enshrine the Buddha’s relics in 4 southern provinces namely, Chumphon, Surat Thani, Nakhon Si Thammarat and Phatthalung. This study has been inspired from such pattern. The research aims to study basic information of the temples enshrining the Buddha’s relics in 4 southern provinces and to serve as primary data for pattern design on krajood (grey sedge) products. The research methodology was conducted by collecting research documentary data. The instrument of this research was questionnaire, interview and observation. The result shows that the “Prajam Yam” patterns on gable poles of the façade at the temples which enshrine the Buddha’s relics in the 4 provinces.

¹ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรมสร้างสรรค์

โครงการจัดตั้งวิทยาลัยศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

² อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรมสร้างสรรค์

โครงการจัดตั้งวิทยาลัยศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

* Corresponding author, E-mail: Washirawit_bua@nstru.ac.th

The researcher was inspired by the pattern and brought it into the design and krajoed product development. The result will later be used as a model for product design evaluation from experts.

Keywords : Chatudharmatatu, Pattern, Krajoed (Grey Sedge) Products, Gable

1. บทนำ

หัตถกรรมจักสานกระจูดถือเป็นผลผลิตทางภูมิปัญญาและการสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่มีคุณค่า เป็นงานที่ใช้ฝีมือในการดัดแปลงวัสดุธรรมชาติมาเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน หรือ ในโอกาสพิเศษ แม้บางครั้งจะมีการใช้อุปกรณ์เครื่องมือเข้ามาช่วยบ้าง แต่กระบวนการผลิตจะใช้ฝีมือเป็นสำคัญ หัตถกรรมจักสานกระจูดจึงเป็นงานที่สะท้อนถึงเทคโนโลยีและภูมิปัญญาของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี (ประทักษ์ คุณทอง, 2562) ภายประจายามเป็นแม่ลายสำคัญอีกแม่ลายหนึ่งของการเขียนภาพลายไทย โดยรูปทรงทั่วไปจะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสตรงกลางเป็นรูปวงกลมมีสี่กลีบคล้ายกับดอกไม้อ้อยและกลีบทั้งสี่มาจากรูปทรงของแม่ลายกระจูดจันทอ้อย ซึ่งลายประจายามสามารถตกแต่งนูนออกไปได้อีกมากมาย ลายประจายามมักจะใช้ประดับอยู่ตามเสาขอบประตู หน้าต่างของโบสถ์ วิหาร พลับพลา ปราสาท พระเจดีย์และพระธาตุ อานุภาพของพระบรมธาตุสามารถป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ช่วยให้เกิดสัมมาทิฐิเป็นยอดสิริมงคลแก่บุคคลและสถานที่ต่าง ๆ กัน (เนาวรัตน์ สุขมนโนและคณะ, 2560) ในอดีตเชื่อกันว่าลายประจายาม เปรียบเสมือนยามรักษาการณ์เพื่อป้องกันผู้ที่คิดมีดีมีร้ายโจรกรรมของมีค่าโดยอาจจะมีการลงคาถาอาคมประกอบไว้ด้วย (นุชจรรย์ เมืองแดง, 2559) ดังนั้น การศึกษาข้อมูลพื้นฐานจตุธรรมธาตุ 4 จังหวัดภาคใต้สามารถเป็นแนวทางสำหรับการออกแบบลวดลายบนผลิตภัณฑ์กระจูด

การออกแบบผลิตภัณฑ์ถือได้ว่าเป็นงานสร้างสรรค์ทางศิลปะอย่างหนึ่งของมนุษยชาติ การออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์จักสานกระจูดคือความเพียรพยายามของมนุษย์ในอันที่จะนำเอาทรัพยากรในธรรมชาติมาดัดแปลงเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกสบายและเกิดประโยชน์ใช้สอย (ประทักษ์ คุณทอง, 2562) ปัจจุบันชาวไทยและชาวต่างชาติจำนวนมากหันมาใช้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติ มีการรณรงค์ส่งเสริมให้เลือกใช้ผลิตภัณฑ์รักษ์โลกอย่างต่อเนื่อง ทำให้การออกแบบผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการในยุคปัจจุบันต้องคำนึงถึงการเลือกใช้วัสดุจากธรรมชาติที่ใช้แล้วสามารถปลูกทดแทนขึ้นมาใหม่ เพื่อรักษาปริมาณทรัพยากรธรรมชาติอีกทางหนึ่ง (Post today, 2563)

การออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์กระจูด ได้แรงบันดาลใจมาจากลวดลายประจายามซุ้มทางเข้าจตุธรรมธาตุ ทั้ง 4 จังหวัด จากการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า งานหัตถกรรมถือเป็นวัฒนธรรมที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ทางภาคใต้ของประเทศไทยงานหัตถกรรมจักสานกระจูดนั้นมีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของชุมชน เพราะช่วยให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น เกิดการสร้างอาชีพ สร้างความสะดวกสบายและเกิดประโยชน์ใช้สอยในการดำรงชีวิต ในขณะที่เดียวกันมนุษย์ก็ให้ความสำคัญในการพัฒนาความงามของงานหัตถกรรมควบคู่ไปกับประโยชน์ใช้สอย เพราะมนุษย์มีความต้องการอยากมีงานหัตถกรรมที่สวยงาม น่าใช้ และมีคุณค่าทางสุนทรียภาพ (ผู้วิจัย, 2562)

งานวิจัยครั้งนี้มีแตกต่างจากงานวิจัยของตมิสา ทิพยะ (2560) ทำการศึกษาและพัฒนาบรรจุภัณฑ์จากกระจูดสำหรับผลิตภัณฑ์กันยุงจากเสม็ดขาว ตำบลเคอิ่ง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ต้นแบบบรรจุภัณฑ์จากกระจูดสำหรับผลิตภัณฑ์กันยุงจากเสม็ดขาว สามารถผลิตต้นแบบกระจูดแบบยาคูกันยุง 3 รูปแบบ

แบบนี้ 1 รูปแบบ และขนาดพกพา 1 รูปแบบ แต่ควรปรับปรุงต้นแบบบรรจุภัณฑ์จากกระจุตสำหรับผลิตภัณฑ์กันยุงจากเสม็ดขาวให้มีความสมบูรณ์ พร้อมทั้งจะนำไปทดลองประสิทธิภาพในการป้องกันตัวผลิตภัณฑ์กันยุงจากเสม็ดขาวได้จริง จะได้เป็นการยกระดับผลิตภัณฑ์กันยุงจากเสม็ดขาว ซึ่งใกล้เคียงกับงานวิจัยของ ประทักษ์ คุณทอง (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง หัตถกรรมจักสานชนเผ่ากะตู่ : รูปแบบ ลวดลายเพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม พบว่า การสร้างสรรค์และออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมเครื่องเรือนจากศิลปวัฒนธรรมชุมชนเป็นการนำสิ่งใกล้ตัวมาเป็นแนวทางในการออกแบบ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด แต่อาจจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการผลิตและการใช้งาน อาจมีการนำวัสดุสมัยใหม่ หรือ สร้างนวัตกรรมในการผลิตที่มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการพัฒนาให้ตามสมัยนิยมแต่ยังคงคุณค่าทางวัฒนธรรมไว้เช่นเดิม ผลจากการวิจัยในครั้งนี้จะนำไปใช้เป็นโครงร่างแบบจำลองสำหรับการประเมินคุณลักษณะการออกแบบผลิตภัณฑ์จากผู้เชี่ยวชาญในลำดับถัดไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาลวดลายหน้าบ้านของจตุธรรมธาตุ 4 จังหวัดภาคใต้ มาเป็นแนวทางสำหรับการออกแบบลวดลายบนผลิตภัณฑ์กระจุต

3. ขอบเขตการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัย เรื่อง กระจุต : แนวคิดจตุธรรมธาตุสู่การพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากแหล่งข้อมูลจตุธรรมธาตุ 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง และ แหล่งข้อมูลผลิตภัณฑ์กระจุต 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดนราธิวาส สรุปดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

แหล่งข้อมูล	จังหวัด				
	ชุมพร	สุราษฎร์ธานี	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	นราธิวาส
จตุธรรมธาตุ	✓	✓	✓	✓	
ผลิตภัณฑ์กระจุต		✓	✓	✓	✓

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) และทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field study) ข้อมูลที่ได้จะนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับจตุธรรมธาตุในพื้นที่จังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง และกลุ่มผลิตภัณฑ์กระจุตในพื้นที่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดนราธิวาส โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มประชากร ดังนี้ 1) กลุ่มผู้รู้ (Key

Informants) ทั้ง 4 จังหวัด จังหวัดละ 2 คน รวมจำนวน 8 คน วิธีคัดเลือกแบบเจาะจงเป็นกลุ่มบุคคลที่ให้ข้อมูลหลักและความสำคัญเกี่ยวกับการจตุรธรรมธาตุ 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ทั้ง 4 จังหวัด จังหวัดละ 2 คน รวมจำนวน 8 คน วิธีคัดเลือกแบบเจาะจงเพื่อศึกษาข้อมูลด้านการผลิตลวดลายบนผลิตภัณฑ์กระจูด 3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) ทั้ง 4 จังหวัด จังหวัดละ 2 รวมจำนวน 8 คน ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบไม่เจาะจง เพื่อศึกษาข้อมูลด้านความพึงพอใจในการการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์กระจูด

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่อง กระจูด: แนวคิดจตุรธรรมธาตุสู่การพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยดังนี้

4.2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพจากการศึกษาเอกสารวิชาการ เกี่ยวกับจตุรธรรมธาตุ และผลิตภัณฑ์กระจูด

4.2.2 กำหนดขอบเขตและประเด็นการวิเคราะห์เอกสารวิชาการ

4.2.3 แบบสำรวจเบื้องต้น (Basic Survey) เพื่อการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับจตุรธรรมธาตุ และผลิตภัณฑ์กระจูด

4.2.4 แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจตุรธรรมธาตุ และผลิตภัณฑ์กระจูด

4.2.5 ผู้วิจัยเสนอแบบบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณา ปรับปรุงแก้ไขและให้ความเห็นชอบ

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยยึดหลักข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย สามารถตอบคำถามของการวิจัยได้ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

4.3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารงานวิจัย หรือ ที่มีการศึกษาไว้ในประเด็นที่เกี่ยวกับจตุรธรรมธาตุ และผลิตภัณฑ์กระจูด ซึ่งได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับลวดลายในงานสถาปัตยกรรมของไทย ศิลปวัฒนธรรม การออกแบบลวดลายหัตถกรรมจักสาน อีกทั้งเนื้อหาเกี่ยวกับพื้นที่ที่ทำการศึกษาโดยค้นคว้าเอกสารทั้งที่เป็นเอกสารปฐมภูมิ หรือทุติยภูมิ จากหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา เอกชน วิทยานิพนธ์-ตำรา รายงานการประชุม งานวิจัย ปรินทิพนิพนธ์ ภาคนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ต และวีดิทัศน์ โดยรวบรวมแยกประเด็นไว้ตามเนื้อหา

4.3.2 การเก็บข้อมูลจากภาคสนาม เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยโดยวิธีการสำรวจเบื้องต้น (Basic Survey) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

4.4 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยผู้วิจัยเริ่มจากการเตรียมเนื้อหาให้ครบตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย วางเค้าโครงการเขียนรายงานแล้วจึงลงมือเขียนโดยเน้นที่ความถูกต้อง ชัดเจน มีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกัน ผู้วิจัยประมวลผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์โดยใช้เกณฑ์ในการเลือกความถี่ร้อยละ 50 ตามแนวคิดของธรรมสันต์ สุวรรณโรจน์และคณะ (ธรรมสันต์ สุวรรณโรจน์และคณะ, 2563: 93) ในการพิจารณา

กำหนดเป็นลวดลายที่พบจากจตุรพิธพรชัยทั้ง 4 จังหวัด เพื่อให้ได้มาซึ่งโครงร่างรูปแบบความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์กระจูดดังตารางที่ 3 และภาพประกอบที่ 1.1

5. ผลการวิจัย

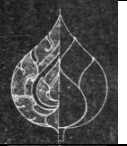

จากการศึกษาลวดลายในงานสถาปัตยกรรมของภิญโญ สุวรรณคีรี ศิลปินแห่งชาติด้านทัศนศิลป์ สาขา สถาปัตยกรรม พบว่า ลวดลายองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมไทยที่พบเห็นจากจตุรพิธพรชัยทั้ง 4 จังหวัด มีทั้งหมด 9 ลวดลาย ประกอบด้วย ลายกนกสามตัว ลายกนกใบเทศ ลายกระจังใบเทศ ลายประจายาม ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ลายกนกน่องสิงห์ ลายบัวกนก ลายกรวยเชิง และลายใบระกา (ภิญโญ สุวรรณคีรี, 2546) ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 2 แบบสังเคราะห์ลวดลายที่พบจากจตุรพิธพรชัยทั้ง 4 จังหวัด

ลวดลาย		ลวดลายที่พบจากจตุรพิธพรชัยทั้ง 4 จังหวัด				แปลความหมายโดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกร้อยละ 50	
		พระบรมธาตุสวี จ.ชุมพร	พระบรมธาตุไชยา จ.สุราษฎร์ธานี	พระมหาธาตุวรมหาวิหาร จ.นครศรีธรรมราช	พระบรมธาตุเข็ญบันบางแก้ว จ.พัทลุง	ความถี่	ร้อยละ
	ลายกนกสามตัว	✓	-	-	✓	2	50.00
	ลายกนกใบเทศ	✓	✓	✓	✓	4	100.00
	ลายกระจังตาอ้อย	✓	✓	✓	✓	4	100.00
	ลายประจายาม	✓	✓	✓	✓	4	100.00
	ลายพุ่มข้าวบิณฑ์	-	✓	-	-	1	25.00

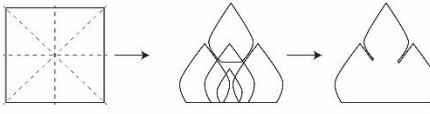
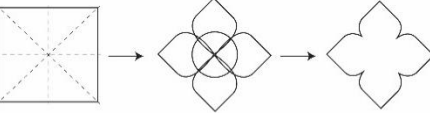

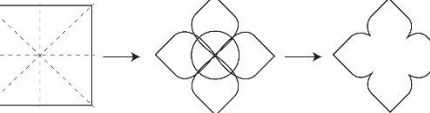

ลวดลาย	ลวดลายที่พบจากจตุรรมธาตุ ทั้ง 4 จังหวัด				แปลความหมายโดย ใช้เกณฑ์การคัดเลือก ร้อยละ 50		
	พระบรมธาตุสวี จ.ชุมพร	พระบรมธาตุไชยา จ.สุราษฎร์ธานี	พระมหาธาตุวรมหาวิหาร จ.นครศรีธรรมราช	พระบรมธาตุเข็ยนางแก้ว จ.พัทลุง	ความถี่	ร้อยละ	
	ลายกนกน่องสิงห์	✓	-	✓	-	2	50.00
	ลายบัวกนก	-	-	✓	-	1	25.00
	ลายกรวยเชิง	-	-	-	✓	1	25.00
	ลายใบระกา	✓	✓	✓	✓	4	100.00

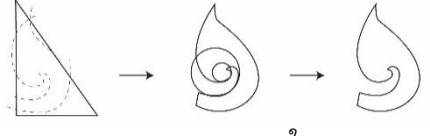

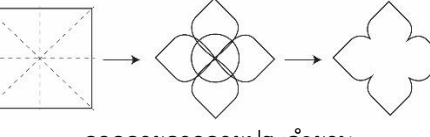

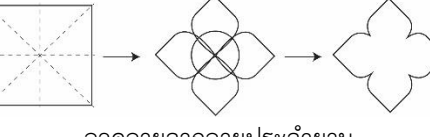

จากตารางที่ 2 สรุปแบบสังเคราะห์ลวดลายที่พบจากจตุรรมธาตุทั้ง 4 จังหวัด ได้แก่ 1) พระบรมธาตุสวี จ.ชุมพร 2) พระบรมธาตุไชยา จ.สุราษฎร์ธานี 3) พระมหาธาตุวรมหาวิหาร จ.นครศรีธรรมราช 4) พระบรมธาตุเข็ยนางแก้ว จ.พัทลุง พบลวดลายทั้งหมด 9 ลาย ประกอบด้วย ลายกนกสามตัว ลายกนกใบเทศ ลายกระจังใบเทศ ลายประจายามลายพุ่มข้าวบิณฑ์ ลายกนกน่องสิงห์ ลายบัวกนก ลายกรวยเชิง และลายใบระกา มีเพียง 4 ลาย ที่พบเหมือนกันทั้ง 4 จตุรรมธาตุ ได้แก่ ลายกนกใบเทศ ลายกระจังตาอ้อย ลายประจายาม และลายใบระกา โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 มีค่าร้อยละเท่ากับ 100 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปแบบสังเคราะห์ลวดลายที่พบจากจตุรธรรมธาตุทั้ง 4 จังหวัดและความเป็นไปได้ในการนำไปเป็นแนวทางในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์กระจูด

กลุ่มผลิตภัณฑ์กระจูด	ความเป็นไปได้ในการนำไปเป็นแนวทางในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์กระจูด	สรุป	
		ได้	ไม่ได้
วิสาหกิจชุมชนจักสานกระจูดบ้านห้วยลึก จังหวัดสุราษฎร์ธานี	 <p>ลวดลายจากลายกนกใบเทศ</p>		✓
	 <p>ลวดลายจากลายกระจังตาอ้อย</p>		✓
	 <p>ลวดลายจากลายประจํายาม</p>	✓	
	 <p>ลวดลายจากลายใบระกา</p>		✓
วิสาหกิจชุมชนจักสานกระจูดศุภนิมิต จังหวัดนครศรีธรรมราช	 <p>ลวดลายจากลายกนกใบเทศ</p>		✓
	 <p>ลวดลายจากลายกระจังตาอ้อย</p>		✓
	 <p>ลวดลายจากลายประจํายาม</p>	✓	

กลุ่มผลิตภัณฑ์กระจูด	ความเป็นไปได้ในการนำไปเป็นแนวทาง ในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์กระจูด	สรุป	
		ได้	ไม่ได้
	 <p>ลวดลายจากลายใบระกา</p>		✓
กลุ่มกระจูดบายใจ จังหวัดพัทลุง	 <p>ลวดลายจากลายกนกใบเทศ</p>		✓
	 <p>ลวดลายจากลายกระจังตาอ้อย</p>		✓
	 <p>ลวดลายจากลายประจํายาม</p>	✓	
	 <p>ลวดลายจากลายใบระกา</p>		✓
กลุ่มกระจูดโคกพะยอม จังหวัดนราธิวาส	 <p>ลวดลายจากลายกนกใบเทศ</p>		✓
	 <p>ลวดลายจากลายกระจังตาอ้อย</p>		✓
	 <p>ลวดลายจากลายประจํายาม</p>	✓	
	 <p>ลวดลายจากลายใบระกา</p>		✓

กลุ่มผลิตภัณฑ์กระจูด	ความเป็นไปได้ในการนำไปเป็นแนวทาง ในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์กระจูด	สรุป	
		ได้	ไม่ได้
	ลวดลายจากลายใบระกา		

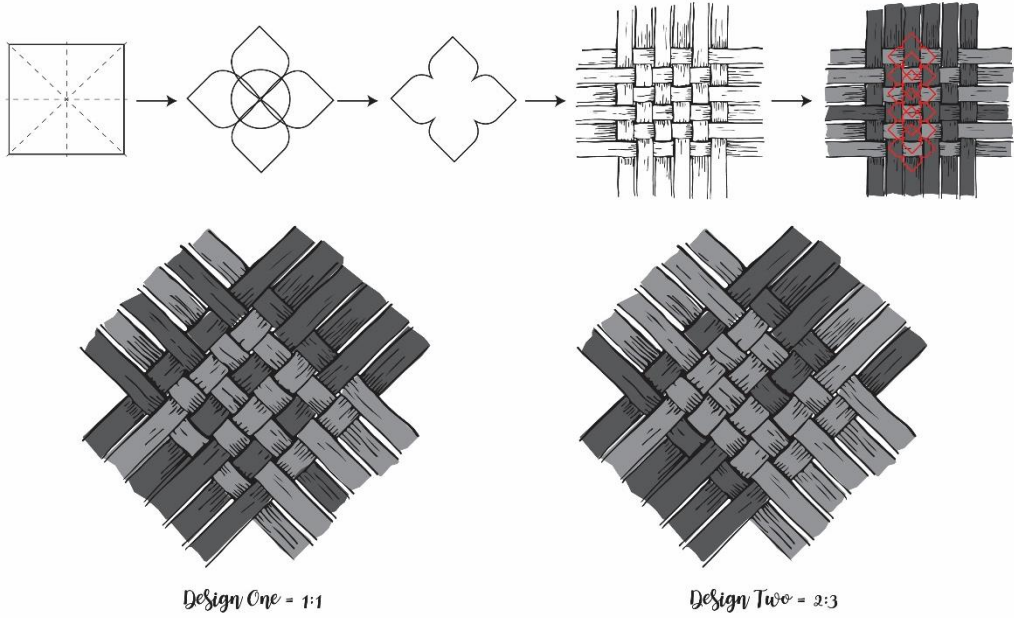
จากตารางที่ 3 สรุปแบบสังเคราะห์ลวดลายที่พบจากจตุรธรรมธาตุทั้ง 4 จังหวัดและความเป็นไปได้ในการนำไปเป็นแนวทางในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์กระจูด ทั้ง 4 กลุ่ม จาก 4 จังหวัด คือ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดนราธิวาส กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์กระจูดเลือกลวดลายประจำยาม ให้มีความเป็นไปได้ในการสานกระจูด เหตุผล เพราะรูปทรงทั่วไปจะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสคล้ายกับดอกไม้ เมื่อเทียบเคียงกับวิธีการสานกระจูดในลายขัดสอง หรือ ลายขอ จึงมีความเป็นไปได้มากที่สุดที่จะนำมาออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์กระจูด

6. การออกแบบและพัฒนา

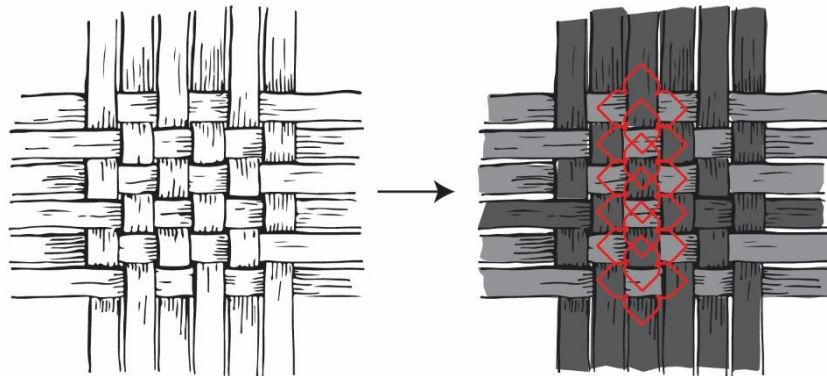
จากผลสรุปแบบสังเคราะห์ลวดลายที่พบจากจตุรธรรมธาตุทั้ง 4 จังหวัดและความเป็นไปได้ในการนำไปเป็นแนวทางในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์กระจูด ผู้วิจัยทำการกำหนดกระบวนการออกแบบลวดลายประจำยามขึ้นโครงสร้างลายจากสี่เหลี่ยมจัตุรัส ตั้งสมดุลใช้หลักการออกแบบเชิงรัศมี และปรับรูปแบบตามรูปทรงต้นฉบับของลายประจำยาม โดยตัดทอนแต่ยังคงความสมดุลของรูปทรง จากนั้นเทียบเคียงลายประจำยามกับวิธีการสานเส้นกระจูด โดยขึ้นโครงร่างการสานจากลายขัดสองขนาดลายสาน 1 ต่อ 1 และขึ้นโครงร่างลายขอขนาดลายสาน 2 ต่อ 3 ดังรูปประกอบที่ 1.1 และ 1.2 จากนั้นทำการออกแบบภาพร่างรูปแบบผลิตภัณฑ์กระจูป่ากระจูด (Sketch Design) ดังรูปประกอบที่ 1.3

Design Process

รูปที่ 1.1 กระบวนการออกแบบลวดลายประจำยามบนผลิตภัณฑ์กระจูด
ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

รูปที่ 1.2 การเทียบเคียงลายประจำยามกับวิธีการสานเส้นกระจูด
ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

Sketch Design

รูปที่ 1.3 การออกแบบภาพร่างต้นแบบลวดลายผลิตภัณฑ์กระจูด

ที่มา : ผู้วิจัย, 2563

7. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า ลวดลายองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมไทยที่สามารถพบเห็นจากจตุรรมชาติทั้ง 4 จังหวัด มี 9 ลวดลาย มีเพียง 4 ลาย ที่พบเหมือนกันทั้ง 4 จตุรรมชาติ ได้แก่ ลายกนกใบเทศ ลายกระจ่างจางอ้อย ลายประจำยาม และลายใบระกา และเมื่อเทียบเคียงกับวิธีการสานกระจูดในลายขัดสอง หรือ ลายขอ ลวดลายประจำยามจึงมีความเป็นไปได้มากที่สุดที่จะนำมาออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์กระจูด ผลที่ได้จะนำไปใช้เป็นโครงร่างแบบจำลองสำหรับการประเมินคุณลักษณะการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญในลำดับถัดไป

8. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่นำเสนอมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยในประเด็นการศึกษาลวดลายองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมไทยที่พบเห็นจากจตุรรมชาติทั้ง 4 จังหวัด

ผลวิจัย พบว่า ลวดลายองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมไทยที่พบเห็นจากจตุรรมชาติทั้ง 4 จังหวัด มี 9 ลวดลาย มีเพียง 4 ลาย ที่พบเหมือนกันทั้ง 4 จตุรรมชาติ และมีเพียง 1 ลายที่มีความเป็นไปได้ในการนำมาเป็นแนวคิดในการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์กระจูด ผลที่ได้จะนำไปใช้เป็นโครงร่างแบบจำลองสำหรับการประเมินคุณลักษณะการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านออกแบบผลิตภัณฑ์ ด้านหัตถอุตสาหกรรม ด้านศิลปะและวัฒนธรรม ทั้งนี้การออกแบบลวดลายบนผลิตภัณฑ์ได้มีเอกสารและงานวิจัยรองรับ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยผู้วิจัย (2562) ทำ

การวิจัยเรื่อง การบริการวิชาการโดยใช้กระบวนการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าจักสานร่วมสมัยจากหัตถกรรมกระจูดผ้าทอ พบว่า ผลงานการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าจักสานร่วมสมัยจากหัตถกรรมกระจูดผ้าทอ เกิดการค้นพบกระบวนการทอแบบใหม่ โดยใช้แรงคน 2 คน คนที่หนึ่งทำหน้าที่ทอผ้าที่ใช้กักระตูก และการขึ้นเส้นยืนด้วยเส้นด้ายและใช้เส้นกระจูดที่ทำกรรริตเส้นจนแบนมาแทนเส้นพุ่ง คนที่สองจะทำหน้าที่สอดเส้นกระจูดแทนกระสวย เป็นการดำเนินงานภายใต้บริบทชุมชนของภูมิปัญญาการทำหัตถกรรมในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ใกล้เคียงกับงานวิจัยของสุภาพร อามิตรและ ธนพรรณ บุญยรัตกลิน (2560) ทำการวิจัยเรื่อง การออกแบบลายพิมพ์ผ้าจากแรงบันดาลใจศิลปะไทยจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยา กรณีศึกษาวัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในลวดลายและสีเป็นอันดับแรก กลุ่มตัวอย่างอายุ 25-30 ปี จะตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอจากลวดลาย ราคาที่กลุ่มตัวอย่างสามารถซื้อได้อยู่ 300 – 500 บาท กระบวนการออกแบบลวดลายที่ได้มาจากกระบวนการคิดและสร้างสรรค์อย่างเป็นขั้นเป็นตอนเช่นเดียวกัน

การนำผลการศึกษาลวดลายองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมไทยที่พบเห็นจากจตุรธรรมธาตุทั้ง 4 จังหวัดไปประยุกต์ใช้สามารถนำไปใช้ต่อยอดในรูปแบบอื่น เช่น นำไปใช้สำหรับออกแบบลวดลายบนผ้าบาติก ผ้ามัดย้อม หรือ สร้างสรรค์ลวดลายกับผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้าน ผู้วิจัยจะนำผลที่ได้ไปใช้เป็นโครงร่างแบบจำลองสำหรับการประเมินคุณลักษณะการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญ (Confirmatory Factor Analysis : CFA) ในลำดับถัดไป

9. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลที่ได้จะนำไปใช้เป็นโครงร่างแบบจำลองสำหรับการประเมินคุณลักษณะการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญ (Confirmatory Factor Analysis : CFA) ในลำดับถัดไป

10. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ควรมีการทดลองขึ้นโครงสร้างลวดลายที่เกิดขึ้นจากผลการวิจัยในครั้งนี้ โดยใช้ขนาดของเส้นกระจูด หรือขนาดของลายในการสานเส้นกระจูดหลายๆ ขนาด เพื่อเลือกโครงสร้างต้นแบบที่ทำให้อัตลักษณ์ของลายประจำยามเด่นชัดมากที่สุด

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ควรเพิ่มกลุ่มตัวอย่าง ด้านผลิตภัณฑ์และลวดลาย เพื่อให้การศึกษาข้อมูลด้านการผลิตลวดลายบนผลิตภัณฑ์กระจูดได้ผลที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

11. เอกสารอ้างอิง

ดวงรัก รัตนพันธุ์. (2562). การบริการวิชาการโดยใช้กระบวนการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าจักสานร่วมสมัยจากหัตถกรรมกระจูดผ้าทอ. *การประชุมวิชาการระดับชาติศิลปกรรมวิจัย (5)*, 330-340 คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

- ตมิสา ทิพยะ. (2560). การศึกษาและพัฒนาบรรจุภัณฑ์จากกระจูดสำหรับผลิตภัณฑ์กันยุงจากเส้นด้าย ตำบลเคอรั้ง อำเภอลาดยาว จังหวัดนครศรีธรรมราช. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช
- ธรรมสันต์ สุวรรณโรจน์และคณะ. (2563). “สมรรถนะดิจิทัลที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีใน สถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทย: เทคนิคการวิเคราะห์เอกสารวิชาการ” *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์*. 2(12), 88-106, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- นุชจรรย์ เมืองแดง. (2559). *ศิลปะลายไทย*. [Online]. Available: <https://www.lib.ru.ac.th/journal2/?p=12009>, มกราคม 4, 2564
- เนาวรัตน์ สุขมะโนและคณะ. (2560). การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของวัฒนธรรมในการบูชาพระธาตุของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*. (13), 210-221, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ประทักษ์ คุณทอง. (2562). หัตถกรรมจักสานชนเผ่ากะตู่ : รูปแบบ ลวดลาย เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม. *การประชุมวิชาการระดับชาติศิลปกรรมวิจัย (5)*, 567-577 คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ภิญโญ สุวรรณคีรี. (2546). *ลวดลายในงานสถาปัตยกรรมไทย*. [Online]. Available: http://www.elca.ssru.ac.th/suriyun_ch/pluginfile.php/132/block_html/content/201.pdf, มกราคม 3, 2564
- สุภาพร อามิตรและธนพรรณ บุญยรัตกลิน. (2560). การออกแบบลายพิมพ์ผ้าจากแรงบันดาลใจศิลปะไทยจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยา กรณีศึกษาวัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี. *สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์* มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 18 (1). 127-148. (ฉบับพิเศษสถาปัตยกรรมและการออกแบบ)
- Post Today. (2020). Creating added value from natural materials. [Online]. Available: <https://www.posttoday.com/life/work-life-balance/629885>, มกราคม 4, 2564

การวิจัยและพัฒนาารูปแบบกระเป๋าหนังสาน ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย
สำหรับธุรกิจเครื่องหนังในประเทศไทย

RESEARCH AND DEVELOPMENT OF WEAVE LEATHER BAG THAT REFLECTS
THAI IDENTITY FOR LEATHER BUSINESS IN THAILAND

สุทธิดา เอกวนิชชา^{1*} และ นพดล อินทร์จันทร์²

Suttida Ekwanischa^{1*} and Noppadol Inchan²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์รูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าหนังสานของแบรนด์ธุรกิจเครื่องหนัง และเพื่อออกแบบและพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าหนังสาน ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย สำหรับธุรกิจเครื่องหนังในประเทศไทย โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการออกแบบกระเป๋าหนัง, ด้านงานจักสานไทย และด้านการบริโภคกระเป๋าหนัง พบว่า ลายจักสานไทยที่ได้รับความนิยมที่สุดคือ ลายดอกพิกุล และผู้บริโภคเลือกใช้กระเป๋าสำหรับทำงานและท่องเที่ยว เน้นการออกแบบที่เป็นเอกลักษณ์ มีประโยชน์ต่อการใช้งาน จากผลการวิเคราะห์เบื้องต้น ผู้วิจัยได้ออกแบบกระเป๋าหนังสานต้นแบบ เป็นกระเป๋าสะพายข้างใบใหญ่และกระเป๋าสะพายข้างใบเล็ก โดยใช้ลายดอกพิกุล 5 แบบ และตรวจสอบการสวมตัวอย่างแบบเจาะจง กับกลุ่มตัวอย่าง Generation Y ที่มีช่วงอายุ 20–35 ปี ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 50 คน ผลการวิจัยพบว่า เลือกซื้อกระเป๋าจากรูปแบบการออกแบบ, ประโยชน์ใช้สอย, วัสดุ, การดูแลรักษา, ราคา, และกระแสแฟชั่นตามลำดับ ราคาอยู่ที่ 2,000–3,000 บาท โดยซื้อจากห้างสรรพสินค้าทั่วไป พบว่ารูปแบบกระเป๋าที่พัฒนามาจากดีไซน์ต้นแบบที่ 5 ซึ่งเป็นกระเป๋าสะพายข้างใบเล็ก ทำจากวัสดุหนังสีน้ำตาล ร่วมกับอะไหล่สีทอง เป็นที่นิยมสูงที่สุด

คำสำคัญ: ธุรกิจเครื่องหนัง, กระเป๋าหนังสาน, อัตลักษณ์ความเป็นไทย

Abstract

The purposes of this research were to analyze the pattern of weave leather bag from brands of the leather business and to design and to develop the weave leather bag which reflects Thai identity for the leather business in Thailand. The instruments of this research and development were in-depth interviews with 3 experts were leather bag design, basketworks and consuming leather bags, it was found that the most popular Thai weave pattern is Pikul pattern, and consumers choose bags for work and travel with a unique style and useful. As the preliminary results The researcher has designed 5 prototype weave leather bags which were tote

¹ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการออกแบบเพื่อธุรกิจ คณะวิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะบดีวิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

* Corresponding author, E-mail: june.suttida@gmail.com

bag and cross body. Afterwards, creating the questionnaires was randomly collected by purposing sampling. The respondents include 50 Generation Y citizens, who aged between 20 – 35 years old and lived in Bangkok. The research results were found that consumers choose bags for design, functionality, material, care, prices and trends. The price is 2,000–3,000 baht, purchased from department stores. The most popular type of bag developed from the 5th prototype design which were cross body. And made of brown leather material Combined with golden parts.

Keywords: Leather Business, Weave Leather Bag, Thai Identity

1. บทนำ

ปัจจุบันอุตสาหกรรมหนังและเครื่องหนังในประเทศไทย ถือเป็นอุตสาหกรรมการเกษตร Agro Industry ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับหนังสัตว์ จากการนำหนังดิบที่เป็นผลพลอยได้จากการปศุสัตว์ มาผลิตเป็นหนังฟอก ชนิดต่าง ๆ ถือว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากประเภทหนึ่งต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย อีกทั้งยังก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้อีกมากมายจากอุตสาหกรรมเครื่องหนังหลากหลายประเภท เช่น รองเท้าหนัง เสื้อหนัง ถุงมือหนัง สายนาฬิกาหนัง เพอร์นิเจอร์หนัง กระเป๋าหนัง และอื่น ๆ ซึ่งมีทั้งจัดจำหน่ายภายในประเทศและส่งออกต่างประเทศ เกิดเป็นแหล่งรายได้ให้กับประเทศไทย และยังสามารถนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาปีละประมาณ 20,000 ล้านบาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจกระเป๋าหนัง ที่ถือว่าเป็นธุรกิจที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากสำหรับผู้บริโภค เพราะเป็นของใช้จำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ อีกทั้งกระเป๋ายังมีหลากหลายลักษณะ หลากหลายประเภท แตกต่างกันไปตามการใช้งาน ทำให้ธุรกิจกระเป๋าสามารถทำได้หลากหลาย เพราะเป็นที่ต้องการทางตลาดและไม่มีทำว่าความต้องการนี้จะลดน้อยลง มีแต่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม แฟชั่น การใช้ชีวิตต่าง ๆ ที่เปลี่ยนไปตามเวลา ทำให้ธุรกิจกระเป๋าต้องคอยปรับปรุงและพัฒนาอยู่เสมอ ให้เกิดเป็นสินค้าที่มีความทันสมัยและมีการใช้งานที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภค (นาฏยา มณีรัตน์, 2560)

ธุรกิจการนำเข้าและส่งออกเครื่องหนังประเภทกระเป๋าของประเทศไทย มีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ก็จะเห็นได้ชัดว่า แต่ละแบรนด์สินค้าทั้งในไทยและต่างประเทศจะมีลักษณะของสินค้าที่คล้ายคลึงกัน ไม่ค่อยแสดงถึงเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ที่แสดงถึงความป็นแบรนด์ของตัวเองที่มากนัก จะมีความแตกต่างกันแค่เพียง สี ลวดลาย หรือเทคนิคการผลิตเท่านั้น ซึ่งถ้ามองโดยรวมแล้วยังถือว่าแบรนด์สินค้ากระเป๋าหนังส่วนใหญ่ยังแสดงความเป็นตัวเองออกมาได้ไม่ชัดเจนมากพอ แต่ก็ยังมีบางแบรนด์ที่แสดงอัตลักษณ์ของสินค้าได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีเทคนิคการผลิตที่พิเศษเฉพาะของแบรนด์เอง อย่างเช่น แบรนด์ Bottega Neveta ที่เป็นแบรนด์เครื่องหนังงานฝีมือคุณภาพเยี่ยม ใช้เทคนิคการสานแผ่นหนังแบบ Intrecciato ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแบรนด์ ดูโดดเด่น เรียบหรู ไม่ซ้ำใคร และสำหรับแบรนด์สินค้าในประเทศไทยเอง ก็ผลิตสินค้าที่เป็นกระเป๋าหนังสานเช่นเดียวกัน อาทิเช่น แบรนด์ Crossy เป็น แบรนด์กระเป๋าหนังแท้แบบสานจากหนังวัวและหนังแกะ และแบรนด์สินค้ากระเป๋าหนังสานอื่นๆ ทั่วไปตามท้องตลาด ซึ่งสินค้าของแบรนด์ไทยทั้งหลายมีความคล้ายคลึงกับ แบรนด์ Bottega Neveta เป็นอย่างมาก แสดงถึงความไม่มีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงสังเกตเห็นว่าการออกแบบกระเป๋าสำหรับแบรนด์ไทยนั้น ควรสร้างอัตลักษณ์ของตัวเองที่ชัดเจน มีเรื่องราวที่สามารถเล่าเรื่องออกมาได้จากตัวสินค้า ผ่านการมองเห็น การสัมผัส และการใช้งาน ด้วยการออกแบบกระเป๋าที่มีดีไซน์ ฟังก์ชันการใช้งาน สี วัสดุ รูปแบบ รูปทรง และ

ลวดลาย ที่สื่อถึงความเป็นไทยได้อย่างชัดเจน โดยใช้เทคนิคการสานแบบไทย ด้วยลวดลายการสานแบบศิลปะหัตถกรรมการจักสานไทย สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน กล่าวว่า “การจักสานเป็นงานหัตถกรรมที่มีคุณค่ายิ่ง อย่างหนึ่งของประเทศไทย ที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจ เพราะงานหัตถกรรมสร้างขึ้นอย่างตรงไปตรงมา จากสมองสู่มือ อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาชาวบ้านหลายอย่าง เช่น ความฉลาดในการเลือกใช้วัสดุแต่ละชนิดและนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสม ความสามารถในการประดิษฐ์ที่ตอบสนองต่อประโยชน์ ใช้สอยได้อย่างสมบูรณ์ลงตัว และประณีตสวยงาม แสดงถึงคุณค่าทางศิลปะและความงาม จึงเห็นได้ว่า การจักสานมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชีวิตคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย และยังคงผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านาน และมีคุณค่าในตัวเองไม่เสื่อมคลาย” ซึ่งลวดลายการจักสานที่ควรค่าแก่การนำมาต่อยอด ดีไซน์ลายสานลงสู่กระเป๋าหนัง คงหนีไม่พ้นลายช่างหลวงอันประณีตงดงาม ซึ่งเป็นลวดลายการจักสานที่พิเศษ มีความพิถีพิถัน ซับซ้อน และสวยงามมากกว่าลวดลายจักสานทั่วไป ทำให้การทำธุรกิจกระเป๋าหนังสานจึงมีอัตลักษณ์ความเป็นไทยได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ร่วมกับการใช้วัสดุที่เป็นหนังซึ่งเป็นวัสดุที่มีตั้งแต่อดีต อยู่ร่วมกันมาทุกยุคทุกสมัย จนปัจจุบันก็ไม่มีท่าทีว่าการใช้วัสดุหนังจะเป็นสิ่งล้าสมัยแต่อย่างใด ทำให้เป็นวัสดุที่ทันสมัยอยู่เสมอไม่มีตกเทรนด์ ทำให้เกิดเป็นแบรนด์สินค้ากระเป๋าหนังสานแบบไทยที่มีความทันสมัย ก้าวสู่ตลาดสากลโลก

เนื่องจากศิลปะหัตถกรรมการจักสานอยู่กับคนไทยมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และไม่มีวิวัฒนาการที่จะเลือนหายไป โดยผู้วิจัยเลือกงานหัตถกรรมจักสานจาก อ.บางปลาม้า จ.สุพรรณบุรี โดย ครูปั้น เป็นใจช่วยครูผู้สืบสานงานตะกร้าหวายไม้ไผ่ลายช่างหลวง อันประณีตงดงาม 5 ลาย ได้แก่ ลายดอกจิก ลายดอกกลิ่นทม ลายหนามทุเรียน ลายดอกพิกุล และลายแฉวมยุรา เกิดเป็นช่องทางการพัฒนางานศิลปะหัตถกรรมจักสานที่สามารถต่อยอดออกไปให้ทันสมัย และเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น เหมาะกับผู้คนในยุคสมัยปัจจุบัน ที่จะได้เรียนรู้ถึงความประณีต สวยงาม ของงานศิลปะแบบไทยในสมัยก่อนที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน โดยเจาะกลุ่มเป้าหมายไปที่กลุ่มคน Generation Y ที่มีช่วงอายุ 20-35 ปี ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นกลุ่มลูกค้าที่นิยมบริโภคกระเป๋าแฟชั่นมากที่สุด และเป็นกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถในด้านโซเชียล เหมาะสำหรับการทำการตลาดการค้ากับกลุ่มประเภนี้ อีกทั้งยังมีกำลังซื้อที่มากพอสำหรับตัวสินค้า ด้วยการออกแบบกระเป๋าโดยใช้วัสดุหนัง ซึ่งเป็นวัสดุที่มีความทันสมัยอยู่เสมอ มีคุณสมบัติพิเศษกว่าวัสดุอื่นๆ อย่างชัดเจน ทั้งสัมผัสที่นุ่มมือเป็นธรรมชาติ และความคุ้มค่า มีความคงทนของระยะเวลาในการใช้งาน แม้ราคาจะสูง แต่หากได้ครอบครองก็เสมือนเครื่องประดับที่บ่งบอกความเป็นตัวตน บุคลิก และรสนิยมของเจ้าของได้เป็นอย่างดี นำมาร่วมกับการประยุกต์และพัฒนาลวดลายของงานศิลปะหัตถกรรมจักสานของไทย ให้ดูทันสมัยและสื่อถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทยได้อย่างชัดเจน เพิ่มคุณค่าและมูลค่าให้กับกระเป๋าหนังสานที่เหมาะสมกับผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อวิเคราะห์รูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าหนังสานของแบรนด์ธุรกิจเครื่องหนัง
- 2.2 เพื่อออกแบบและพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าหนังสาน ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย สำหรับธุรกิจเครื่องหนังในประเทศไทย

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาด้านรูปแบบ เทคนิค ลวดลาย และวัสดุในการผลิต

3.2 ขอบเขตด้านประชากร

ธุรกิจกระเป๋าหนังसान

ประชากร ได้แก่ ธุรกิจกระเป๋าทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ แแบรนด์ BOTTEGA VENETA, LOEWE, CROSSY

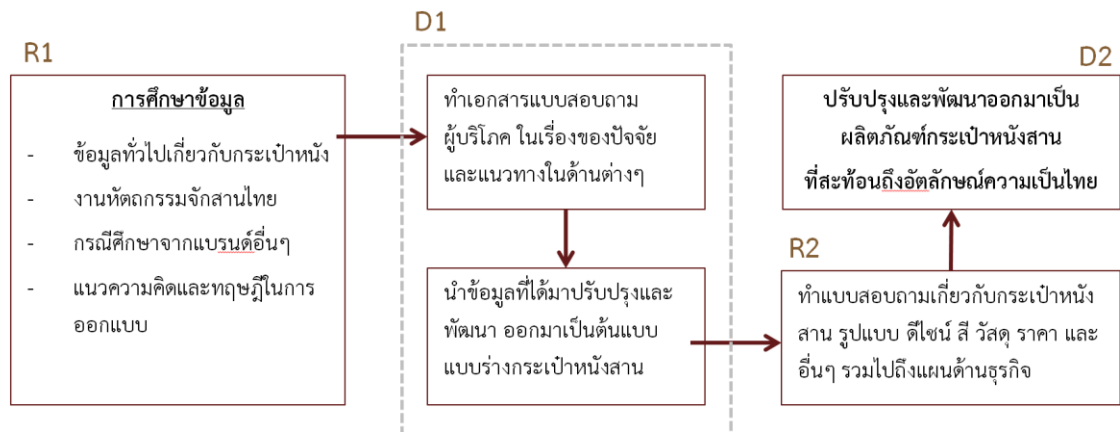
ธุรกิจผู้บริโภค

ประชากร ได้แก่ กลุ่มคน Generation Y ที่มีช่วงอายุ 20–35 ปี ในกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มคน Generation Y ที่มีช่วงอายุ 20–35 ปี ในกรุงเทพมหานคร

จำนวน 50 คน โดยสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง

3.3 กรอบแนวคิดของการวิจัย

รูปที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดของการวิจัย

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย สุทธิดา เอกวนิชชา

3.4 วิธีการดำเนินการวิจัย

3.4.1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าหนังसान

3.4.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.4.3 ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพ

3.4.4 นำเครื่องมือแบบสอบถามไปใช้กับตัวอย่าง

3.4.5 สรุปผลและวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.6 แผนธุรกิจ

4. ผลดำเนินการวิจัย

4.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis) ผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านความถนัดที่แตกต่างกัน 3 ประเภท โดยแบ่งข้อมูลการสัมภาษณ์แยกตามประเภท และความถนัดของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านดังนี้

4.1.1 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกระเป๋าหนัง

สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกระเป๋าหนัง จำนวน 3 คน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในด้านการออกแบบ การผลิต และด้านธุรกิจ ได้แก่ คุณ รินรดา รุ่งเจริญ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 มีนาคม 2562) เจ้าของธุรกิจและนักออกแบบกระเป๋าแบรนด์ Just Closet , คุณ กรกมล กาศสกุล (การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 มีนาคม 2562) เจ้าของธุรกิจและนักออกแบบกระเป๋าแบรนด์ Mika และคุณ ธิพัชรา แก้วจินดา (การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 พฤษภาคม 2562) เจ้าของธุรกิจและนักออกแบบกระเป๋าแบรนด์ Pipatchara โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลความเป็นมาของแบรนด์ การออกแบบ รูปแบบการผลิต วัสดุอุปกรณ์ กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย สถานที่จัดจำหน่าย โอกาสและอุปสรรคของธุรกิจ กลยุทธ์ทางการตลาด เทรนด์ ความนิยม และกระแสแฟชั่น โดยสรุปผลจากการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางสรุปข้อมูล จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกระเป๋าหนัง

	Just Closet	Mika	PIPATCHARA
การออกแบบ	เน้นฟังก์ชันที่สามารถใช้งานได้จริง มีความเรียบง่าย แต่ออกแบบแฟชั่นทันสมัย	เน้นความเรียบง่าย ใช้งานง่าย ใช้ได้ในทุกวัน เน้นฟังก์ชันและขนาดที่พกพาสะดวก แต่ใส่ของได้มาก	ใช้เทคนิค การผูกปมด้วยเชือกเป็นลวดลาย เน้นความเรียบง่ายแต่ร่วมสมัย เอกลักษณ์การทอมือ
วัสดุอุปกรณ์	หนังเทียม pu และ tpu	ผ้า และหนังเทียม pu	หนังแท้ หนังลูกวัวอิตาลี และหนังกลับ
ราคา	1,000 บาทขึ้นไป	300 – 1,500 บาท	3,000 – 20,000 บาท
กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย	เน้นไปทางวัยรุ่น วัยเรียน และวัยเริ่มต้นทำงาน	นักศึกษาและวัยทำงาน ช่วงอายุประมาณ 18 - 40 ปี	เน้นไปทางกลุ่มเฉพาะ ผู้ที่ชื่นชอบงานฝีมือ งานทำมือ เน้นวัยทำงานขึ้นไป
สถานที่จัดจำหน่าย	ออนไลน์-มีหน้าร้าน	ออนไลน์-ไม่มีหน้าร้าน	ออนไลน์-มีหน้าร้าน
โอกาสทางธุรกิจ	การพิสูจน์ตัวเองว่าสินค้าของเรานั้นมีคุณภาพหรือไม่ โดยผู้บริโภคจะเป็นคนตอบคำถามเหล่านี้ และบอกต่อกัน	การได้รับการติดต่อจากช่องทางสื่อออนไลน์ต่างๆ ในการวางขายและช่วยกระจายสินค้าให้เป็นที่รู้จักกับกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น	การได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชุมชน ผลิตภัณฑ์ของแบรนด์ถูกผลิตโดยคนไทย จนเกิดการสร้างงานสร้างรายได้แก่ชุมชน
อุปสรรคทางธุรกิจ	การแข่งขันทางธุรกิจที่มีมาก	กำลังการผลิตน้อย	ทัศนคติในเรื่องของราคาที่สูง

กลยุทธ์ทางการตลาด	สินค้าที่จะขายได้ต้องเป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์ ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย คิดแตกต่างเน้นความเป็นตัวเอง ศึกษาลูกค้าและพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ
-------------------	---

4.1.2 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริโภคกระเป๋าหนัง

สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริโภคกระเป๋าหนัง จำนวน 9 คน ซึ่งมีความชื่นชอบและนิยมใช้ผลิตภัณฑ์เครื่องหนังมากกว่าวัสดุอื่นๆ และอยู่ในช่วงวัยทำงานตอนต้น มีอายุเฉลี่ย 20 – 35 ปีโดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้บริโภค พฤติกรรมการเลือกซื้อกระเป๋าหนัง ทศนคติที่มีต่อเครื่องหนังและกระเป๋าที่มีเอกลักษณ์ และปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อกระเป๋าหนัง โดยสรุปผลจากการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ตารางสรุปข้อมูล จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริโภคกระเป๋าหนัง

ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริโภคกระเป๋าหนัง จำนวน 9 คน		
เหตุผลที่ชื่นชอบหรือนิยมบริโภคกระเป๋าหนังแฟชั่น	ทั้ง 9 คน ชื่นชอบและนิยมบริโภคกระเป๋าหนังแฟชั่น เพราะวัสดุมีความทนทาน ดูแลรักษาง่าย ไม่เลอะ ใช้งานสะดวก อายุการใช้งานนาน คุ่มค่าคุ้มค่า เรียบหรู ดูแพง ให้ความรู้สึกทันสมัย ไม่ตกเทรนด์เร็ว และใช้ได้ในทุกๆ ช่วงโอกาส	
กระเป๋าหนังแฟชั่นนิยมใช้ในโอกาสใดบ่อยที่สุด	ใช้ไปทำงานบ่อยที่สุด	จำนวน 3 คน
	ใช้ไปทำงานและใช้สำหรับไปท่องเที่ยว	จำนวน 3 คน
	ใช้สำหรับไปท่องเที่ยว	จำนวน 3 คน
รูปทรงของกระเป๋าหนังแฟชั่นที่ใช้บ่อยที่สุด	กระเป๋าสะพายข้างใบใหญ่(Tote Bag)	จำนวน 5 คน
	กระเป๋าใบเล็กสะพายข้าง(Cross Body)	จำนวน 3 คน
	กระเป๋าใบเล็กสะพายข้าง(Cross Body) และกระเป๋าสะพายข้างใบใหญ่(Tote Bag)	จำนวน 1 คน
โทนสีของกระเป๋าหนังแฟชั่นที่ใช้บ่อยที่สุด	ดำ สีน้ำตาล	จำนวน 6 คน
	สีขาว สีดำ สีครีม สีน้ำตาล	จำนวน 2 คน
	สีน้ำตาล สีเบจ	จำนวน 1 คน
วัสดุของกระเป๋าหนังแฟชั่นที่นิยมใช้	หนังเทียม PU	จำนวน 6 คน
	หนังแท้และหนังเทียม PU	จำนวน 1 คน
	หนังแท้(หนังแกะหรือหนังวัว)	จำนวน 2 คน
ประโยชน์จากการใช้งานของกระเป๋าหนังแฟชั่น	ทั้ง 9 คน คิดว่ากระเป๋าหนังแฟชั่นมีประโยชน์ใช้สอยที่ตรงตามลักษณะการใช้งาน สร้างความสะดวกสบาย ใส่ของได้เยอะและเป็นสัดส่วน สามารถแมทช์กับเสื้อผ้าได้เยอะ แสดงถึงรสนิยม ภาพลักษณ์ตัวตน และไลฟ์สไตล์ของผู้ใช้งาน	
ความสนใจในกระเป๋าหนังแฟชั่น ที่มีเอกลักษณ์ เน้นดีไซน์งานฝีมือ สื่อถึงความ เป็นไทย	ทั้ง 9 คน สนใจและมีความคิดเห็น ว่าสามารถสร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับสินค้า มีเอกลักษณ์โดดเด่นไม่เหมือนใคร ถือเป็น การส่งเสริมและรักษาความเป็นไทยให้คงอยู่ สร้างชื่อเสียงให้กับประเทศ เกิดความน่าสนใจกับคนไทยและชาวต่างชาติ เข้าถึงกลุ่มคนได้หลากหลายวัยมากขึ้น	

4.1.3 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหัตถกรรมจักสานไทย

สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหัตถกรรมจักสานไทย จำนวน 1 คน ซึ่งเป็นกลุ่มชาวบ้านที่สืบสานงานตะกร้าหวายไม้ไผ่ลายช่างหลวง เป็นหนึ่งในภูมิปัญญาชาวบ้านของตำบลบางปลาม้า จ.สุพรรณบุรี ได้แก่ คุณ ดารณี วงศ์จันทร์ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 กุมภาพันธ์ 2562) ประธานกลุ่มจักสานหวาย-ไม้ไผ่บ้านโพธิ์ศรี โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของงานหัตถกรรมจักสานไทยในชุมชน ลายจักสานไทยอันมีคุณค่า ลวดลายที่เป็นที่นิยม เทคนิคกรรมวิธีในการจักสาน วัสดุที่ใช้ในการจักสาน การปรับเปลี่ยนหรือแทนที่วัสดุที่ใช้ในการผลิต โดยสรุปผลจากการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

ตารางที่ 3 ตารางสรุปข้อมูล จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหัตถกรรมจักสานไทย

ผู้เชี่ยวชาญด้านหัตถกรรมจักสานไทย	
ประวัติความเป็นมาของงานหัตถกรรมจักสานไทยในชุมชน	กลุ่มหัตถกรรมจักสานของชุมชน สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ เริ่มจากการทำเครื่องจักสานภายในครัวเรือน จนต่อมาทำผลิตภัณฑ์ออกขาย
ลายจักสานไทยอันมีคุณค่า ลวดลายที่นิยม	ลายช่างหลวงที่สืบทอดกันมา มีจำนวน 5 ลาย ได้แก่ ลายดอกจิก ลายดอกลั่นทม ลายหนามทุเรียน ลายดอกพิกุล และลายแวมมยุรา ซึ่งลายที่ได้รับความนิยมที่สุด คือ ลายดอกพิกุล
เทคนิคกรรมวิธีในการจักสาน	เทคนิคและวิธีในการทำคล้ายกับงานจักสานทั่วไป แตกต่างกันตามลวดลายที่ต่างกัน
วัสดุที่ใช้ในการจักสาน การปรับเปลี่ยน แทนที่วัสดุที่ใช้ในการผลิต	เดิมทีวัสดุที่ใช้ในการจักสาน คือ หวายและไม้ไผ่ การนำวัสดุอื่นๆ มาทดแทนวัสดุเดิมสามารถทำได้ แต่วิธีการทำจะเปลี่ยนไป และลวดลายจะถูกลดทอนลงไปด้วย

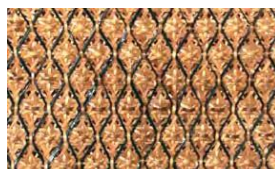
ลายดอกจิก

ลายดอกลั่นทม

ลายหนามทุเรียน

ลายแวมมยุรา

ลายดอกพิกุล

รูปที่ 2 ลายจักสาน ลายช่างหลวง อ.บางปลาม้า จ.สุพรรณบุรี

ที่มา : องค์การมหาชน, ศ. (2557). ครูศิลป์ของแผ่นดิน เล่มที่ ๕ เครื่องจักสานไทย.

กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ธนาพรินต์ติ้ง.

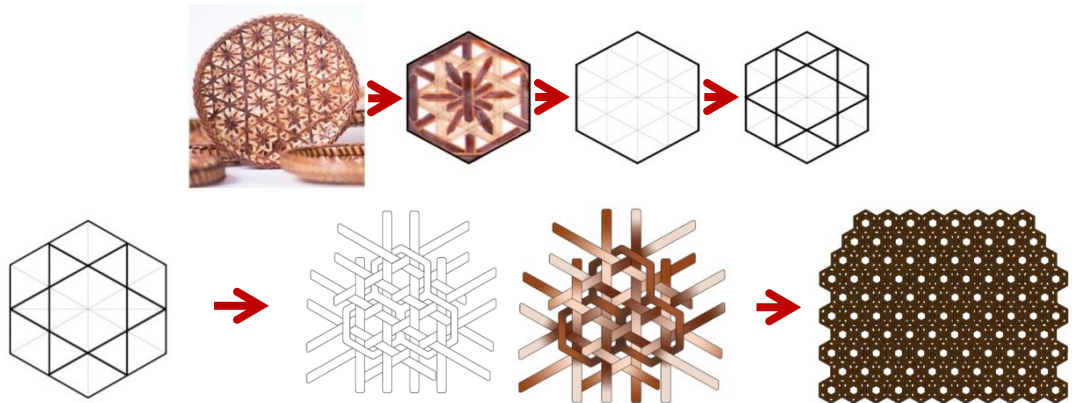
สรุปข้อมูลเชิงคุณภาพ จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านความถนัดที่ต่างต่างกัน 3 ประเภท ผู้วิจัยสรุปออกมาเป็นข้อมูลที่ใช้ในงานออกแบบได้ดังนี้

ตารางที่ 4 ตารางสรุปข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 3 ด้าน

กระเป๋าหนังสาน ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย	
PATTERN	ลายดอกพิกุล
FUNCTION	ใช้สำหรับทำงานและท่องเที่ยว ใช้งานสะดวก
DESIGN	สร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับสินค้า เอกลักษณ์โดดเด่นไม่เหมือนใคร ส่งเสริมและรักษาความเป็นไทยให้คงอยู่เข้าถึงกลุ่มคนได้หลากหลายมากขึ้น
SHAPE&FORM	กระเป๋าสะพายข้างใบใหญ่ (Tote Bag) กระเป๋าสะพายข้างใบเล็ก (Cross Body)
MATERIAL	หนังเทียม PU สีดำ สีน้ำตาล

โดยงานวิจัยนี้ จะออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าหนังสาน ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย สำหรับธุรกิจเครื่องหนังในประเทศไทย เป็นกระเป๋าสะพายข้างใบใหญ่ (Tote Bag) และกระเป๋าสะพายข้างใบเล็ก (Cross Body) ซึ่งเป็นกระเป๋าที่ใช้สำหรับทำงานและใช้ท่องเที่ยวได้ จะต้องมีฟังก์ชันการใช้งานที่สะดวกสบาย ใส่ของได้เยอะ และมีการแบ่งสัดส่วนอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย พร้อมทั้งต้องมีดีไซน์ที่แปลกใหม่ มีการนำเอาลวดลายการจักสานของไทยมาใช้ นั่นก็คือ ลายดอกพิกุล มาปรับใช้พัฒนาแบบลายให้ดูทันสมัย สามารถสร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับสินค้า มีเอกลักษณ์โดดเด่น ส่งเสริมและรักษาความเป็นไทยให้คงอยู่ และเข้าถึงกลุ่มคนได้หลากหลายมากขึ้น ซึ่งกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยนี้คือ กลุ่มคน Gen Y ที่มีอายุ 20 - 35 ปี ที่ชื่นชอบการใช้กระเป๋าหนัง และชอบงานมีงานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว กระเป๋าที่ออกแบบจึงต้องเป็นกระเป๋าที่มีความเรียบหรู ดูแพง ให้ความรู้สึกทันสมัย โดดเด่น มีคุณค่า และไม่ตกเทรนด์เร็ว วัสดุที่เลือกใช้ในการออกแบบจึงต้องเป็น หนังแท้ หรือหนังเทียม PU โทนสีดำหรือน้ำตาล

รูปที่ 3 การพัฒนารูปแบบของลายดอกพิกุล

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย สุทธิดา เอกวนิชชา

รูปที่ 4 การออกแบบกระเป๋าหนังสานครั้งที่ 1

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย สุทธิดา เอกวนิชชา

4.2 การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) หลังจากออกแบบผลิตภัณฑ์ครั้งที่ 1 ผู้วิจัยได้ทำแบบสอบถามเพื่อศึกษาข้อมูลของผู้บริโภค จำนวน 50 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ กลุ่มคนวัยทำงานตอนต้น ที่มีอายุ 20-35 ปี ที่ชื่นชอบการใช้กระเป๋าหนังและชอบงานฝีมือ งานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยผู้วิจัยได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

รูปที่ 5 ขนาดและรูปแบบกระเป๋าหนังสาน ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย สุทธิดา เอกวนิชชา

5. สรุปผลการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ศึกษาเบื้องต้น มาทำแบบคำถามสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านความถนัดที่แตกต่างกัน 3 ประเภท สรุปผลออกมาดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกระเป๋าหนัง จำนวน 3 คน ได้แก่ แบรินต์ Just Closet, แบรินต์ Mika และแบรินต์ Pipatchara พบว่า ทั้ง 3 แบรินต์มีการออกแบบกระเป๋าที่เน้นเรื่องฟังก์ชัน ที่สามารถใช้งานได้จริงเป็นหลัก และมีความเรียบง่ายแต่ทันสมัย ซึ่งวัสดุที่ใช้ในการผลิตกระเป๋า สำหรับแบรินต์ Just Closet และแบรินต์ Mika เลือกใช้หนังเทียม PU ในการผลิต และมีราคาอยู่ที่ หลักร้อย-หลักพันต้นๆ โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็น วัยเรียน วัยทำงาน ทั่วไป ส่วนแบรินต์ Pipatchara เลือกใช้หนังแท้ในการผลิต และมีราคาอยู่ที่ หลักพัน-หลักหมื่น โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นคณวิทำงาน และคนที่ชื่นชอบงานฝีมือ งานทำมือ ซึ่งแบรินต์ Just Closet และแบรินต์ Pipatchara มีการจัดจำหน่ายผ่านทางออนไลน์ และมีหน้าร้าน ส่วนแบรินต์ Mika มีการจัดจำหน่ายผ่านทางออนไลน์อย่างเดียวเท่านั้น โดยทั้ง 3 แบรินต์ สร้างโอกาสให้กับธุรกิจ ด้วยการสร้างจุดเด่นเอกลักษณ์ ไม่ซ้ำใคร เพื่อให้เป็นจุดขาย และเป็นที่ยอมรับมากยิ่งขึ้น จนเกิดมีโอกาสมากมาย แต่ก็ยังมีอุปสรรคทางธุรกิจที่แตกต่างกันไป เช่น แบรินต์ Just Closet ที่มีการแข่งขันทางธุรกิจมาก หรือ แบรินต์ Mika ที่มีกำลังการผลิตน้อย และแบรินต์ Pipatchara ที่ลูกค้ามีทัศนคติในเรื่องของราคาที่สูง แต่ทั้ง 3 แบรินต์ ก็มียุทธศาสตร์ทางการตลาดที่

คล้ายคลึงกัน คือ สินค้าที่จะขายได้ต้องเป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์ ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย มีความแตกต่าง เน้นความเป็นตัวเอง ศึกษากลุ่มลูกค้าและพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริโภคกระเป๋าหนัง จำนวน 9 คน พบว่า ผู้บริโภคทั้ง 9 คน ชื่นชอบและนิยมบริโภคกระเป๋าหนังแฟชั่น เพราะวัสดุมีความทนทาน ดูแลกรักษาง่าย ไม่เลอะ ใช้งานสะดวก อายุการใช้งานนาน คุ่มค่าคุ้มค่า ระบายอากาศดี ดูแพง ให้ความรู้สึกทันสมัย ไม่ตกเทรนด์เร็ว และใช้ได้ในทุกๆ ช่วงโอกาส โดยส่วนใหญ่นิยมใช้กระเป๋าไปทำงานและไปท่องเที่ยว ซึ่งรูปทรงกระเป๋าที่ใช้บ่อยคือ กระเป๋าใบเล็กสะพายข้าง (Cross Body) และกระเป๋าสะพายข้างใบใหญ่ (Tote Bag) โดยโทนสีของกระเป๋าที่ผู้บริโภคเลือกใช้ส่วนใหญ่คือ สีดำ และสีน้ำตาล วัสดุกระเป๋าที่นิยมใช้คือ หนังเทียม PU และมีความถี่ในการซื้อกระเป๋าตั้งแต่ 2 เดือน ไปจนถึง 1 ปี ครั้ง ขึ้นอยู่กับราคาและอายุการใช้งานของกระเป๋า โดยซื้อผ่านทางหน้าร้านและช่องทางออนไลน์ ในราคา 500–3,000 บาท ปัจจัยในการเลือกซื้อกระเป๋าจะคำนึงถึง ดีไซน์, วัสดุ, ประโยชน์ใช้สอย, การดูแลรักษา, ราคา, กระแสแฟชั่น และยี่ห้อ โดยอายุการใช้งานกระเป๋าของผู้บริโภคจะอยู่ที่ ประมาณ 1-2 ปี และผู้บริโภคทั้ง 9 คน คิดว่าประโยชน์จากการใช้งานกระเป๋าหนังแฟชั่น คือ มีประโยชน์ใช้สอยที่ตรงตามลักษณะการใช้งาน สร้างความสะดวกสบาย ใส่ของได้เยอะและเป็นสัดส่วน สามารถพกกับเสื้อผ้าได้เยอะ แสดงถึงรสนิยม ภาพลักษณ์ตัวตน และไลฟ์สไตล์ของผู้ใช้งาน ซึ่งผู้บริโภคทั้ง 9 คน มีความสนใจในกระเป๋าหนังแฟชั่น ที่มีเอกลักษณ์ เน้นดีไซน์งานฝีมือ สื่อถึงความเป็นไทย และมีความคิดเห็น ว่าสามารถสร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับสินค้า มีเอกลักษณ์โดดเด่นไม่เหมือนใคร ถือเป็นกำลังเสริมและรักษาความเป็นไทยให้คงอยู่ สร้างชื่อเสียงให้กับประเทศ เกิดความน่าสนใจกับคนไทยและชาวต่างชาติ เข้าถึงกลุ่มคนได้หลากหลายวัยมากขึ้น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหัตถกรรมจักสานไทย พบว่า กลุ่มหัตถกรรมจักสานของชุมชนบ้านโพธิ์ศรี สืบทอดต่อกันมาจากรบรรพบุรุษ เริ่มจากการทำเครื่องจักสานภายในครัวเรือน จนต่อมาทำผลิตภัณฑ์ออกขาย โดยลายช่างหลวงที่สืบทอดกันมา มีจำนวน 5 ลาย ได้แก่ ลายดอกจิก ลายดอกลั่นทม ลายหนามทุเรียน ลายดอกพิกุล และลายแวงมยุรา ซึ่งลายที่ได้รับความนิยมที่สุด คือ ลายดอกพิกุล และมีเทคนิคและวิธีในการทำคล้ายกับงานจักสานทั่วไป แตกต่างกันตามลวดลายที่ต่างกัน เดิมทีวัสดุที่ใช้ในการจักสาน คือ หวายและไม้ไผ่ แต่การนำวัสดุอื่น ๆ มาทดแทนวัสดุเดิม สามารถทำได้ แต่วิธีการทำจะเปลี่ยนไป และลวดลายจะถูกดัดแปลงไปด้วย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ด้านข้างต้น สามารถสรุปและนำผลการวิเคราะห์มาทำเป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าหนังสาน ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย สำหรับธุรกิจเครื่องหนังในประเทศไทย ได้จำนวน 5 แบบร่าง เพื่อนำไปใช้ในการทำแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 หลังจากได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาทำเป็นผลงานออกแบบครั้งที่ 1 จำนวน 5 แบบร่าง เพื่อนำไปทำแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริโภคเกี่ยวกับการใช้ผลิตภัณฑ์กระเป๋าหนังสาน ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มคน Generation Y ที่มีช่วงอายุ 20–35 ปี ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 50 คน โดยสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง และได้สรุปผลออกมาดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 82 ส่วนเพศชายมีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 18 โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 26-30 ปี เป็นกลุ่มที่มีการตอบแบบสอบถามมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48 และอยู่ในสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 74 โดยส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามจะมี

การศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 92 และมีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 68 โดยมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 20,001-30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 40

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านพฤติกรรมการเลือกซื้อกระเป๋าแฟชั่นของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ซื้อกระเป๋าเพื่อไว้ใช้ในโอกาสสำคัญที่แตกต่างกัน คิดเป็นร้อยละ 32.1 และใช้กระเป๋าในโอกาส ล่าลอง ใช้งานทั่วไป มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50 ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเลือกซื้อกระเป๋าตามความพึงพอใจจากมากไปน้อย โดยคำนึงถึง ดีไซน์, ประโยชน์ใช้สอย, วัสดุ, การดูแลรักษา, ราคา, ยี่ห้อ และกระเป๋าสตางค์ ตามลำดับรูปทรงของกระเป๋าที่เลือกใช้ คือกระเป๋าแบบ Satchel กระเป๋านักเรียน มีฐานสี่เหลี่ยม มีฝาปิดและตัวล็อค คิดเป็นร้อยละ 20.9 และวัสดุที่ใช้ในการผลิตกระเป๋า ส่วนใหญ่เลือกใช้กระเป๋ที่ทำจากวัสดุ หนังเทียม PVC / PU มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46 เป็นกระเป๋าโทสน้ำตาล คิดเป็นร้อยละ 60 โดยความถี่ในการซื้อกระเป๋าของกลุ่มตัวอย่างคือ 6 เดือน-1 ปี ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 54 และซื้อจากห้างสรรพสินค้าทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 46 ซื้อกระเป๋าที่มีราคา 2,001-3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 30 และใช้กระเป๋าที่มีอายุการใช้งาน 6 เดือน-1 ปี คิดเป็นร้อยละ 46 ซึ่งสาเหตุที่เลือกซื้อกระเป๋า เพราะกระเป๋าเก็บของใช้ได้เป็นระเบียบ คิดเป็นร้อยละ 34.7

ผลการวิเคราะห์ทัศนคติต่อกระเป๋าแฟชั่นที่มีเอกลักษณ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกดีไซน์กระเป๋าแบบที่ 5 คิดเป็นร้อยละ 50 และมีความสนใจต่อกระเป๋าที่มีเอกลักษณ์สื่อถึงความเป็นไทย แต่ใช้วัสดุที่ทันสมัย คิดเป็นร้อยละ 100

ขั้นตอนที่ 3 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและการตอบแบบสอบถามของผู้บริโภค จึงนำมาสู่ผลงานออกแบบครั้งที่ 2 ของผลิตภัณฑ์กระเป๋าหนังสาน ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทยสำหรับธุรกิจเครื่องหนังในประเทศไทย ที่มีดีไซน์ที่เป็นเอกลักษณ์ ด้วยลายสานของหนังที่มีความแปลกใหม่ไม่เหมือนใคร จากการพัฒนาลวดลายมาจากงานจักสานไทย อย่างลายดอกพิกุล ซึ่งเป็นลายข่างหลวง ทำให้ผลิตภัณฑ์กระเป๋าหนังสานมีคุณค่าและมีมูลค่า อีกทั้งยังสามารถเลือกใช้ได้ในหลายๆ โอกาส เพราะ รูปแบบและลวดลาย มีความร่วมสมัยผสมผสานกันอย่างลงตัว และมีสายสะพายให้เลือก 2 แบบ ทั้งแบบสายหนังที่ปรับระดับความยาวได้ ตามการใช้งาน เหมาะสำหรับล่าลอง ใช้งานทั่วไป และแบบสายโซ่ทอง สำหรับโอกาสสำคัญเป็นทางการ ภายในกระเป๋ามีการแบ่งสัดส่วนการใช้งานที่ชัดเจน ทำให้เก็บของได้เป็นระเบียบ มีช่องใส่ของที่กว้าง และมีช่องเล็กสำหรับใส่บัตรต่างๆ มีช่องซิปสำหรับกันของหล่น เช่น กุญแจ หรือเหรียญ และมีช่องเสียบปากกา ดินสอ เพื่อสะดวกต่อการหยิบใช้ ด้วยดีไซน์กระเป๋าที่เป็นฝาเปิดจากด้านบนกระเป๋าจึงง่ายต่อการเปิดใช้หยิบของ แม้จะสะพายกระเป๋าอยู่ และวัสดุที่ใช้ในการทำกระเป๋าทำจากหนังเทียม PU สีน้ำตาลร่วมกับอะไหล่สีทอง จึงมีราคาไม่สูงมากเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่าย และดูแลทำความสะอาดง่าย

6. อภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาค้นคว้าการวิจัยและพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าหนังสาน ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย สำหรับธุรกิจเครื่องหนังในประเทศไทยในครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลการศึกษาค้นคว้าโดยมีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

ประเด็นที่ 1 ธุรกิจเครื่องหนังในประเทศไทย ในปัจจุบันมีการเติบโตอย่างมาก และรวดเร็ว มีการแข่งขันกันทางการตลาดสูง หากแบรนด์ใดที่มีจุดเด่น มีเอกลักษณ์ ที่ชัดเจน ก็จะอยู่ได้นาน และลดคู่แข่งลงไปด้วย อีกทั้งยังต้องปรับตัวกับยุคสมัย อัปเดตเทรนด์ใหม่ๆ อยู่เสมอ และต้องคอยศึกษาพฤติกรรม ความคิด ความชอบ ของกลุ่ม

ลูกค้า เพื่อมาปรับใช้ในผลิตภัณฑ์ของเรา ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ พิมลพรรณ ธรเศรษฐ (2558) ที่ศึกษาเรื่องโครงการธุรกิจออกแบบ ผลิตภัณฑ์ และจำหน่ายกระเป๋าแฟชั่น กล่าวว่า ธุรกิจสินค้าแฟชั่นมีการแข่งขันสูง และมีความใกล้เคียงกันอย่างมาก แต่ละธุรกิจต้องวางแนวความคิดการออกแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของสินค้าและบริการ เพื่อนำมาเป็นจุดขาย

ประเด็นที่ 2 ผู้บริโภคในยุคสมัยปัจจุบัน ยังคงชื่นชอบในงานดีไซน์ที่เป็นแบบไทย มีเอกลักษณ์โดดเด่นไม่เพียงแต่คนสูงวัย หรือคนสมัยก่อนเท่านั้นที่จะอนุรักษ์ความเป็นไทย แต่เป็นวัยรุ่น วัยทำงาน ช่วงอายุ 20 – 35 ปี ก็สนใจในเรื่องนี้ เพียงแต่ต้องปรับแต่ง ประยุกต์ รูปร่าง รูปทรง วัสดุ ต่างให้ทันสมัยขึ้น แต่ยังคงสื่อถึงความเป็นไทยได้อยู่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ พิมลพรรณ ธรเศรษฐ (2558) ที่ศึกษาเรื่องโครงการธุรกิจออกแบบ ผลิตภัณฑ์ และจำหน่ายกระเป๋าแฟชั่น กล่าวว่า กระเป๋าแฟชั่นที่มีการออกแบบที่ทันสมัย ประยุกต์เอกลักษณ์ความเป็นไทย มีคอลเลกชันทั้งชายและหญิง มีวัสดุให้เลือกหลายแบบ ตัดเย็บประณีต สร้างภาพลักษณ์ที่ดี ใช้กลยุทธ์นำวัสดุที่มาจากท้องถิ่นของไทย มีคุณภาพ และทันสมัยอยู่ตลอดเวลา สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับลูกค้า การออกแบบกระเป๋าต้องคำนึงถึงความสะดวกสบายและความสวยงามเป็นหลัก

ประเด็นที่ 3 สิ่งที่สำคัญสำหรับการทำธุรกิจนอกเหนือจากผลิตภัณฑ์ที่ดี คือต้องมีการตลาดที่ดีด้วย มีการโฆษณาสินค้า จัดโปรโมชั่น หรือแม้กระทั่งช่องทางการจัดจำหน่าย ที่ยุคสมัยนี้การมีหน้าร้านไม่สำคัญอีกต่อไป เพราะผู้บริโภคส่วนใหญ่เลือกซื้อสินค้าผ่านทางช่องทางออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ วุฒิ สุขเจริญ (2559) ที่ศึกษาเรื่องพฤติกรรมของผู้บริโภค กล่าวว่า ผู้บริโภคมีพฤติกรรมที่จะสนใจและใช้ข้อมูลจากเว็บไซต์มากขึ้น ใช้ประโยชน์จากเว็บไซต์ในการค้นหาสินค้า สั่งซื้อสินค้า ค้นหาความคิดเห็นจากผู้ที่มีประสบการณ์จากการใช้สินค้า และสามารถเลือกซื้อสินค้าได้ทุกเวลา จึงมักเลือกซื้อสินค้าผ่านทางเว็บไซต์หรือโทรศัพท์มือถือ

7. ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาค้นคว้าการวิจัยและพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าหนังสาน ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย สำหรับธุรกิจเครื่องหนังในประเทศไทย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าหนังสาน ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย สำหรับธุรกิจเครื่องหนังในประเทศไทย ควรศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป เพื่อให้ได้ความต้องการของผู้บริโภคที่แท้จริงและนำไปพัฒนาต่อไป
2. ควรส่งเสริมการออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าหนังสาน ให้มีความหลากหลายมากขึ้น พัฒนาารูปแบบใหม่ เพื่อการใช้งานที่ง่าย และรองรับพฤติกรรมใหม่ๆ ของผู้บริโภค

8. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าหนังสาน ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย สำหรับธุรกิจเครื่องหนังในประเทศไทย สามารถนำไปต่อยอดและพัฒนา เป็นผลิตภัณฑ์กระเป๋าหนังที่มีความหลากหลาย ในด้านของเอกลักษณ์ความเป็นไทยในจังหวัดอื่น ๆ เพื่อสร้างเรื่องราวใหม่ ๆ ให้กับตัวสินค้า และสร้างชื่อให้กับจังหวัดนั้น ๆ

9. เอกสารอ้างอิง

- Contentshifu. (2561, 10 มกราคม 2561). "Marketing 4.0". จาก <https://contentshifu.com/what-is-marketing-4-0/Star>, Campus. (2561, 21 มิถุนายน 2561). "ชื่อเรียกของกระเป๋าแต่ละแบบ". จาก <https://lifestyle.campus-star.com/trendy/58012.html>
- นาฏยา, มณีรัตน์. (2560). "ความสำคัญของอุตสาหกรรมเครื่องหนังไทย". จาก <https://www.gotoknow.org/posts/111666>
- ปิยวรรณ, แสงฤทธิ์. (2555). การศึกษาและพัฒนารูปแบบกระเป๋าถือจากผักตบชวาสำหรับ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ กรณีศึกษา กระเป๋าจักสานศูนย์ศิลปาชีพอ่างไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิมลพรรณ, ธนเศรษฐ. (2558). โครงการธุรกิจออกแบบ ผลิตภัณฑ์ และจำหน่ายกระเป๋าแฟชั่น. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, คณะบริหารธุรกิจ, สาขาการจัดการสาระและสร้างคุณค่า.
- ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ. (2560). "เจาะเทรนด์โลก 2018 โดย TCDC". จาก <https://web.tcdc.or.th/th/Publication/Detail/trend2018>
- ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ, องค์การมหาชน. (2557). ครูศิลป์ของแผ่นดิน เล่มที่ ๕ เครื่องจักสานไทย. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ธนาพรินต์ติ้ง.
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2558). "เครื่องจักสานภาคกลาง". จาก <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=22&chap=3&page=t22-3-infodetail05.html>

ผลการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

The Effects of Using an E-book Series for Additional Reading in Arts “Beautiful Pattani: Home of Creative Arts for Grad 5”

กอรี่เยาะ เตะยอ^{1*}

Koreeyoh Tehyor^{1*}

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อสร้างและพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ให้มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน 3) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 60 และ 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/2 โรงเรียนชุมชนบ้านกะมียอ จำนวน 19 คน โดยวิธีการเลือกแบบสุ่มกลุ่ม (Cluster Sampling) เครื่องที่ใช้ในการในการวิจัย ได้แก่ หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book คู่มือการใช้งานหนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบปรนัย แบบประเมินทักษะการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานคือ ค่าประสิทธิภาพ และค่า t-test ผลการวิจัย พบว่า

1. หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 87.94/86.69
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. ความพึงพอใจที่มีต่อการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานี ถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.63 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.49

คำสำคัญ : หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book, ศิลปะสร้างสรรค์, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, การคิดสร้างสรรค์, ความพึงพอใจ

¹ ครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนชุมชนบ้านกะมียอสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1

* Corresponding author, E-mail: Kteayor4@gmail.com

Abstract

criterion (E1/E2), 2) compare the learning achievement before and after the intervention with the E-book series, 3) compare the students' abilities in creative thinking on Beautiful Pattani : Home of Creative Arts after implementing the intervention with the criteria of 60 % and 4) examine the students' satisfaction toward the E-book series. The samples of this research were 19 students in Room 5/2 at Ban Kamiyor Community School selected by cluster sampling. The research instruments were the E-book series developed by the researcher, a manual for the e-book users, a lesson plan, a multiple-choice achievement test, Art creation skills assessment form and a student satisfaction questionnaire. The statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation. Efficiency criterion and t-test were used in hypothesis testing. The research found that

- 1) the E-book series met the efficiency criterion of 87.94/86.69,
- 2) the students' academic achievement after implementing the intervention was higher than before the intervention at the statistical significance .05,
- 3) the students' abilities in creative thinking on “Beautiful Pattani: Home of Creative Arts” after implementing the intervention were higher than the criteria of 60.00, and
- 4) the students' satisfaction toward the E-book series was at the highest level ($t = 4.63$; S.D.=0.49).

Keywords : E- book for additional reading in Arts, Creative arts, Learning achievement, Creative thinking, Satisfaction

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาโดยยึดหลักผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ใน (มาตรา 22) เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการคิด ยึดหลักปฏิบัติให้คิดเป็นทำเป็นแก้ปัญหาได้ โดยจัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมที่ผสมผสานระหว่างสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างสมดุล สอดคล้องกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงเป็นบทบาทใหม่ที่ครูจะต้องเปลี่ยนแปลงตนเองจากการเป็นผู้ให้ความรู้มาเป็นผู้จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ครูต้องเป็นที่ปรึกษาตลอดจนจัดเนื้อหาวิชา พัฒนาสื่อ นวัตกรรมมาใช้ เพื่อให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ครบตามที่หลักสูตรกำหนด ขณะเดียวกันสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้กำหนดให้สถานศึกษามีการจัดกิจกรรม และการเรียนการสอนในมาตรฐาน 18 ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยมีการจัดกิจกรรมการบริหารกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริม หลักสูตรอย่างหลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติ และสนองตอบความต้องการของผู้เรียน ให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้แสวงหาคำตอบ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง รู้จักคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา และตัดสินใจ รู้จักบูรณาการเชื่อมโยงสาระความรู้ และทักษะด้านต่าง ๆ และแนวคิดจากสิ่งที่เรียนรู้ในห้องเรียนกับความจริงของชีวิต สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในบรรยากาศความเป็นประชาธิปไตย

ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่จะนำไปสู่การค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านวงการเกษตร การคมนาคม การแพทย์ การศึกษา และความก้าวหน้าทางวิทยาการอื่น ๆ ทางวิทยาศาสตร์ การเคลื่อนไหวทางศิลปะ การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ตลอดจนการแก้ปัญหาและการพัฒนาสังคมรูปแบบใหม่ ๆ ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแบบก้าวกระโดดส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ภูมิภาค และโลก ความท้าทายในการพัฒนาประเทศ ไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมยุค 4.0 ทำให้ความคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะที่จำเป็นของประชากรในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: ค) ซึ่งความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้ด้วยการสอน การฝึกฝน และการฝึกปฏิบัติ เด็กควรได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ตั้งแต่เยาว์วัย และลักษณะเด่นของผู้มีความคิดสร้างสรรค์ คือ จะมีความคิดริเริ่มสามารถดัดแปลงประสบการณ์ที่มีอยู่ให้ออกมาในรูปแบบใหม่ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์หรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ (Torrance, 1962 อ้างถึงใน อารี พันธมณี, 2537: 98) นอกจากนี้บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ยังมีบุคลิกภาพเชื่อมั่นในตนเอง มีความอดทน ไม่ล้มเลิกความตั้งใจง่าย ๆ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการทำงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นคุณลักษณะที่ควรได้รับการเสริมสร้างและพัฒนาให้สูงขึ้น เพื่อให้เด็กได้เจริญเติบโตเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์สูง และพร้อมที่จะสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ประเทศชาติต่อไป

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ กิจกรรมทางศิลปะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจน การนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552ก: 1) นอกจากนี้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะวิธีการทางศิลปะ เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างอิสระในศิลปะแขนงต่าง ๆ ประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ ทักษะศิลป์ มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบศิลป์ ทักษะธาตุ สร้างและนำเสนอผลงาน ทางทัศนศิลป์จากจินตนาการ โดยสามารถใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม รวมทั้งสามารถใช้เทคนิค วิธีการ ของศิลปินในการสร้างงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่างานทัศนศิลป์ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล ชื่นชมประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552ข: 2)

หนังสืออ่านเพิ่มเติม คือ หนังสือที่มีเนื้อหาสาระอิงหลักสูตร และช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร หรือช่วยให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองตามความเหมาะสมของวัยและความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล ด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมอิงหลักสูตร ในการจัดทำจึงควรคำนึงถึงสาระที่หลักสูตรกำหนด และหากจะนำไปแก้ไข้ปัญหา จุดที่ผู้เรียนมีปัญหา หรือใช้เป็นนวัตกรรม เพื่อส่งเป็นผลงานทางวิชาการ เสนอขอเลื่อนตำแหน่งจะต้องคำนึงถึงตัวบ่งชี้ หรือสอดคล้องกับตัวบ่งชี้ที่มีปัญหานั้นด้วย (สำลี รักษ์สุทธิ, 2553ก: 120) การใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมเป็นวิธีการส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง และรู้จักเรียนรู้วิธีหนึ่งที่มีประสิทธิภาพ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้การศึกษาค้นคว้า และฝึกอ่านด้วยตนเอง ตามความเหมาะสมกับวัยของแต่ละบุคคลเป็นหนังสือที่เด็กสามารถอ่านได้ทั้งใน และนอกเวลาเรียน มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับเนื้อหาในหลักสูตรมีเนื้อเรื่องสนุกสนาน มีภาพประกอบที่สดใสน่ารักตามวัย สวยงาม หรือสร้างความสนใจ มีความชัดเจน เหมาะสม น่าสนใจ กระตุ้นให้มีความต้องการอ่าน อ่านเข้าใจง่าย ใช้ภาษาดี ช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นคว้า ศึกษารายละเอียดในเนื้อหาของเรื่องที่ผู้เรียนสนใจได้รายละเอียดกว้างขวางขึ้น เป็นการฝึกทักษะในการค้นคว้าหาความรู้ เป็นการพัฒนาความคิดรวบยอด ช่วยให้ผู้เรียนได้ปรับปรุงแก้ไขนิสัยให้รู้จักแสวงหาหนังสือส่งเสริมการอ่าน จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ผู้เรียนได้มี

ประสบการณ์กว้างขวาง ในการค้นคว้าหาคำตอบในด้านต่าง ๆ ของการดำรงชีวิต นอกจากนี้หนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตร สำหรับให้ผู้เรียนอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองตามความเหมาะสมของวัยและความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล (กรมวิชาการ, 2545: 9)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้นดังงานวิจัยของวิมลรัตน์ ทองเหลือ (2552: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาแล้วพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดประยูรธรรมาราม ที่เรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหนังสืออยู่ในระดับมาก งานวิจัยของอมรรัตน์ หรัตติ (2552: 54) ได้ทำการศึกษาแล้วพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง วังนารายณ์ราชานิเวศน์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภายหลังได้รับการเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมสูงกว่าก่อน การเรียน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และงานวิจัยของผ่องศรี สิทธิราช (2553: บทคัดย่อ) ได้สร้างและพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม ชุด ท้องถิ่นแม่เฒ่าของเรา เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ผลการศึกษา พบว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม ชุด ท้องถิ่นแม่เฒ่าของเรา เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพ สามารถก่อให้เกิดการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบตามมาตรฐาน E_1/E_2 เท่ากับ 81.02/80.22 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ นักเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากหนังสืออ่านเพิ่มเติม ชุดท้องถิ่นแม่เฒ่าของเรา มีคะแนนทดสอบก่อนเรียน ร้อยละ 46.44 คะแนนหลังเรียน ร้อยละ 80.22 สรุปได้ว่ามีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียนคิดเป็น ร้อยละ 33.76 และนักเรียนมีระดับความพึงพอใจต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติม ชุด ท้องถิ่นแม่เฒ่าของเรา มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.28 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.63

จากความเป็นมา และความสำคัญดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยผู้วิจัยได้พัฒนาสื่อนวัตกรรมการเรียนรู้ประเภทของหนังสืออ่านเพิ่มเติม ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีองค์ประกอบทางวิชาการที่ค่อนข้างถูกต้องและสมบูรณ์ สอดคล้องตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2560) และหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนชุมชนบ้านกะมียอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 มีเนื้อหาสาระและกิจกรรมฝึกทักษะระหว่างเรียนที่มุ่งเน้นทักษะและกระบวนการทางศิลปะ มีการฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง ให้นักเรียนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น เปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และข้อเสนอแนะ ซึ่งนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักเรียน เพราะถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการใช้เทคโนโลยีในยุค 4.0 และสอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเป็นสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ สามารถเรียนรู้ได้ทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์ หรือสามารถเรียนรู้เพิ่มเติมนอกเวลาเรียนได้อีกด้วย เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี ตลอดจนทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการแก้ปัญหา เพื่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ดังนั้น ผู้วิจัยมั่นใจว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนบ้านกะมียอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 จะช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และสามารถตอบสนองความต้องการของหลักสูตรสถานศึกษา และพัฒนานักเรียนเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดี เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพ เห็นคุณค่าของการเรียนศิลปะตลอดจนมีจิตสำนึกรักและห่วงใยในงานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นมรดกทางปัญญาที่บรรพบุรุษได้สืบทอดไว้ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติอย่างยั่งยืนต่อไป

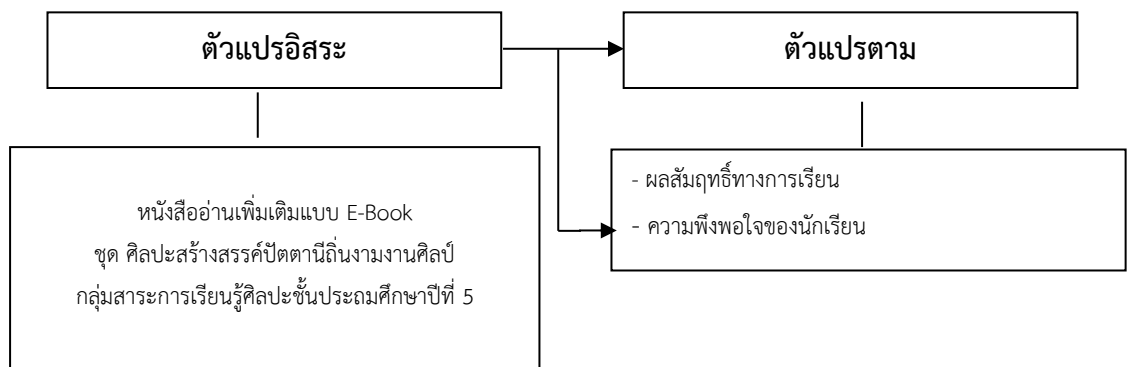
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อสร้างและพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2)
- 2.2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน
- 2.3 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 60
- 2.4 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้นหนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

3.1 หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book

หนังสืออ่านเพิ่มเติม หมายถึง หนังสือที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตร โดยมีเนื้อหาเจาะลึกในความรู้เฉพาะเรื่อง เฉพาะวิชา และมีการเพิ่มเติมให้กว้างขวาง ลึกซึ้งมากขึ้น ใช้ประกอบการเรียนการสอนสำหรับให้นักเรียนอ่าน เพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และเลือกอ่านได้ตามความสนใจ ตามกำลังสติปัญญาของตน โดยมีจุดมุ่งหมายในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม คือ เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ของนักเรียน เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และ เพื่อเสริมทักษะในการอ่านและปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่ นักเรียน (สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ. 2550: 79) หนังสืออ่านเพิ่มเติมมีประโยชน์ต่อเด็ก คือ ช่วยให้เด็กได้รับความบันเทิง สนุกสนานเพลิดเพลิน สนองความต้องการของวัยเด็ก เช่น การ์ตูน เด็กเล็กจะชื่นชอบการ์ตูนมาก โดยเฉพาะการ์ตูนตลก และนิทานการ์ตูน ช่วยสร้างความคิด และความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ด้านภาษาของเด็กให้เจริญงอกงาม เด็กยิ่งอ่านมากยิ่งขึ้น มีความแตกฉานด้านภาษา ช่วยปลูกฝังคุณธรรม เจตคติ และแบบอย่างอันพึงปรารถนาให้บังเกิดแก่เด็ก คุณธรรมแทรกแอบแฝงอยู่ในเนื้อหา เรื่องราวที่สนุกสนานมีส่วนปลูกฝังสร้างนิสัยที่ดีให้บังเกิดขึ้นแก่เด็กผู้อ่าน ช่วยให้เด็กรู้จักเลือกหนังสือ อ่านหนังสือ อ่านหนังสือเก่ง และเกิดนิสัยรักการอ่าน รวมทั้งดำรงนิสัยรักการอ่านให้อยู่ตลอดชีวิต และช่วยทดแทนความรู้สึกลึกซึ้งของเด็กที่ขาดหายไป เช่น ขาดความรัก ความว่าเหวมมีมิตรดีและเป็นเพื่อนของเด็ก (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542: 11-12 อ้างถึงใน สำลี รักสุทธี. 2553 ข: 128)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนบ้านกะมิยอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวนทั้งสิ้น 39 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/2 โรงเรียนชุมชนบ้านกะมิยอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 19 คน ได้มาโดยการสุ่มกลุ่ม (Cluster Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก

4.2 เครื่องมือวิจัย

4.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

1) หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 10 เล่ม ดังนี้

เล่มที่ 1 ทศนศิลป์พื้นฐาน

เล่มที่ 2 รู้จักศิลปะสื่อผสม

เล่มที่ 3 ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์

เล่มที่ 4 ศิลปินแห่งเมืองปัตตานี

เล่มที่ 5 ศิลปวัตถุเมืองปัตตานี

เล่มที่ 6 ธรรมชาติงานศิลป์

เล่มที่ 7 ทะเลแห่งศิลปะ

เล่มที่ 8 ศิลปะจากพืชผัก

เล่มที่ 9 วัสดุเหลือใช้สร้างงานศิลป์

เล่มที่ 10 ศิลปะจากของใช้

2) คู่มือการใช้งานหนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

3) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 20 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมใช้เวลา 40 ชั่วโมง

4.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

2) แบบประเมินทักษะการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ

3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้นหนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.3.1 ขั้นการสร้างและหาคคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและหาคคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย

1) หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 10 เล่ม สร้างและพัฒนาด้วยการหาประสิทธิภาพ E_1/E_2 ซึ่งได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.98 ถือว่ามีคุณภาพและเหมาะสมพอที่จะนำไปใช้ จึงนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างและได้ค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 87.94/86.69

2) คู่มือการใช้งานหนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.96 ถือว่ามีคุณภาพและเหมาะสมพอที่จะนำไปใช้

3) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 20 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมใช้เวลา 40 ชั่วโมง ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าความเหมาะสม เท่ากับ 4.29 ถือว่ามี คุณภาพและเหมาะสมพอที่จะนำไปใช้

4) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ถือว่ามีคุณภาพและเหมาะสมพอที่จะนำไปใช้ มีค่าความยาก (p) อยู่ระหว่าง 0.48 – 0.75 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.75 – 0.98 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ (KR – 20) เท่ากับ 0.72 ซึ่งถือว่ายังไม่มีคุณภาพเหมาะสมพอที่จะนำไปใช้ได้ต่อไป

5) แบบประเมินทักษะการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ เป็นแบบประเมินแบบรูบริค ประกอบด้วยประเด็นในการพิจารณา ดังนี้ 1) ความถูกต้องในการทำงาน 2) ความคล่องแคล่ว และ 3) การเลือกใช้เครื่องมือเหมาะสม ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ถือว่ามีคุณภาพและเหมาะสมพอที่จะนำไปใช้

6) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ถือว่ามีคุณภาพ และเหมาะสมพอที่จะนำไปใช้และมีค่าความเชื่อมั่น (α) ทั้งฉบับ เท่ากับ 0.82 ซึ่งอยู่ในระดับคุณภาพที่น่าเชื่อถือสามารถนำไปใช้ได้

4.3.2 ขั้นตอนการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ จำนวน 20 แผน ใช้เวลา 40 ชั่วโมงดังนี้

1) ชี้แจงนักเรียนให้มีความรู้เกี่ยวกับการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานี ถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ชี้แจงบทบาทครู บทบาทนักเรียนและวิธีวัดประเมินผลให้นักเรียนเข้าใจ

2) แจกหนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้นักเรียนศึกษาด้วยตนเองเป็นรายบุคคล

3) นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อเก็บคะแนน

4) นักเรียนศึกษาและทำกิจกรรมฝึกทักษะ เพื่อเก็บคะแนน

5) นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน เพื่อเก็บคะแนน

6) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ไปทดลองใช้จริงกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างหลังการทดลอง (Post-test) เป็นรายบุคคล

7) นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ไปทดลองใช้จริงกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างหลังการดำเนินการทดลอง

4.4 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

4.4.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ 1) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) 2) ค่าร้อยละ (%) 3) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4.4.2. สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือ

1) หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book

1.1) ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

1.2) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

1.3) ค่าประสิทธิภาพ (E_1 / E_2)

2) คู่มือการใช้งานหนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book

2.1) ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

2.2) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3) แผนการจัดการเรียนรู้

3.1) ค่าความเหมาะสม

3.2) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

4.1) ดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

4.2) ค่าความยาก (p)

4.3) ค่าอำนาจจำแนก (r)

4.4) ค่าความเชื่อมั่น (KR – 20)

5) แบบประเมินทักษะการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ

5.1) ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

6) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานี ถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

6.1) ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

6.2) ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามความพึงพอใจ โดยใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α) (Coefficient Alpha) ของ Cronbach

4.4.3 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สูตรการคำนวณแบบ t-test for dependent

2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 60 โดยใช้สูตรการคำนวณแบบ t-test for dependent

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 ผลการหาค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของหนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงาม งานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของหนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

หนังสืออ่านเพิ่มเติม แบบ E-Book	ค่าประสิทธิภาพ		
	กิจกรรมระหว่างเรียน (E_1)	ผลลัพธ์ของการเรียน (E_2)	ค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2)
เล่มที่ 1 ทศนศิลป์พื้นฐาน	88.42	88.95	88.42/88.95
เล่มที่ 2 รู้จักศิลปะสื่อผสม	88.16	85.26	88.16/85.26
เล่มที่ 3 ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์	88.07	85.79	88.07/85.79
เล่มที่ 4 ศิลปินแห่งเมืองปัตตานี	87.89	87.37	87.89/87.37
เล่มที่ 5 ศิลปวัตถุเมืองปัตตานี	87.46	87.37	87.46/87.37
เล่มที่ 6 ธรรมชาติงานศิลป์	87.11	85.79	87.11/85.79
เล่มที่ 7 ทะเลแห่งศิลปะ	87.98	87.37	87.98/87.37
เล่มที่ 8 ศิลปะจากพืชผัก	88.42	86.84	88.42/86.84
เล่มที่ 9 วัสดุเหลือใช้สร้างงานศิลป์	87.98	85.26	87.98/85.26
เล่มที่ 10 ศิลปะจากของใช้	87.89	86.84	87.89/86.84
สรุปผล	87.94	86.69	87.94/86.69

$$*E_1/E_2 = 80/80$$

จากตารางที่ 1 พบว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 87.94/86.69 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 เนื่องจากมีคะแนนกิจกรรมระหว่างเรียน (E_1) เท่ากับ 87.94 และคะแนนแบบทดสอบหลังเรียน (E_2) เท่ากับ 86.69 ดังนั้น แสดงว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

5.2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปัดตานีถิ่นงามงานศิลป์กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการทดสอบค่าที (t-test) จากทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปัดตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 รายละเอียดดังตารางที่ 2 – 3

ตารางที่ 2 แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปัดตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระ การเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

ลำดับที่	ก่อนเรียน	หลังเรียน	D	D2
1	16	35	19	361
2	12	33	21	441
3	15	36	21	441
4	11	34	23	529
5	12	35	23	529
6	10	34	24	576
7	11	32	21	441
8	15	34	19	361
9	14	35	21	441
10	15	34	19	361
11	10	35	25	625
12	12	35	23	529
13	15	36	21	441
14	16	35	19	361
15	14	34	20	400
16	15	35	20	400
17	17	36	19	361
18	15	35	20	400
19	16	36	20	400
Σ	261	659	398	8,398
$\bar{X}$	13.74	34.68	20.95	
S.D.	2.21	1.06	1.15	

ลำดับที่	ก่อนเรียน	หลังเรียน	D	D2
ร้อยละ	34.34	86.71	52.37	

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปฏัตานีถิ่นงานงานศิลป์ กลุ่มสาระการ เรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 คือ ก่อนเรียน มีคะแนนรวม (Σ) เท่ากับ 261 มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 13.74 ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 2.21 คิดเป็นร้อยละ 34.34 และหลังเรียนมีคะแนนรวม (Σ) เท่ากับ 659 มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 34.68 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.06 คิดเป็นร้อยละ 86.71 มีความก้าวหน้าทางการ เรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 52.37

ตารางที่ 3 แสดงผลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปฏัตานีถิ่นงานงานศิลป์ กลุ่มสาระการ เรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	N	Σ	S.D.	ΣD	ΣD^2	t	df	Sig.
ก่อนเรียน	19	261	2.21	398	8,398	49.62	18	.000*
หลังเรียน		659	1.06					
รวม		398	1.15					

* $P \leq 0.05$

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปฏัตานีถิ่นงานงานศิลป์ กลุ่มสาระการ เรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

5.3 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปฏัตานีถิ่นงานงานศิลป์ ศิลป์ กลุ่มสาระการ เรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 60 จากประเมิน ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปฏัตานีถิ่นงานงานศิลป์ กลุ่มสาระการ เรียนรู้ศิลปะ ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลเปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ปฏัตานีถิ่นงานงานศิลป์ กลุ่ม สาระการ เรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 60

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	N	$\bar{X}$	S.D.	ΣD	t	Df	Sig.2
หลังเรียน	19	12.84	1.17	244	14.34	18	.000*

* $P \leq 0.05$

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ผลจากการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ ปัตตานี ถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

5.4 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้นั่งสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานี ถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการใช้นั่งสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 รายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงความพึงพอใจที่มีต่อการใช้นั่งสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D	ระดับ
1. รูปเล่มหนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book มีความสวยงามและน่าสนใจ	4.63	0.49	มากที่สุด
2. มีคำชี้แจงและคำแนะนำที่ชัดเจนเข้าใจง่าย	4.11	0.65	มาก
3. มีการลำดับเนื้อหาความรู้จากง่ายไปหายาก	4.32	0.67	มากที่สุด
4. เนื้อหาความรู้เข้าใจง่ายและสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง	4.74	0.45	มากที่สุด
5. กิจกรรมเสริมทักษะระหว่างเรียนมีความยากง่ายเหมาะสม	4.74	0.45	มากที่สุด
6. แบบทดสอบมีความยากง่ายเหมาะสม	4.79	0.41	มากที่สุด
7. มีการกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่ชัดเจน	4.68	0.47	มากที่สุด
8. กิจกรรมการเรียนรู้วิชาศิลปะสนุกและน่าเรียนมากขึ้น	4.84	0.37	มากที่สุด
9. ต้องการให้มีการพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book นี้ กับวิชาอื่น ๆ	4.68	0.47	มากที่สุด
10. วิชาศิลปะมีคุณค่า และสำคัญต่อชีวิตประจำวัน	4.79	0.41	มากที่สุด
สรุป	4.63	0.49	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 พบว่า ความพึงพอใจความพึงพอใจที่มีต่อการใช้นั่งสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.63 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.49

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ผลวิเคราะห์ค่าประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัดตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) คือ 87.94/86.69 เนื่องจากมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจากหนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัดตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้ผ่านขั้นตอนการสร้างอย่างเป็นระบบและได้รับการตรวจสอบแก้ไขตามขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวทางในการสร้างและพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ และกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ออกแบบกิจกรรม สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม หรือหนังสือส่งเสริมการอ่านให้ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้ พัฒนาทักษะกระบวนการทางศิลปะ รวมทั้งได้ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญทั้งด้านเนื้อหา และด้านสื่อการเรียนการสอน ซึ่งผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน ที่กำหนด คือ > 0.50 หมายความว่า สอดคล้องและเหมาะสมกับการศึกษา (พิสนุ พงศ์ศรี, 2552 : 155) ถือว่า มีความเหมาะสม เมื่อนำไปทดลองประกอบกับผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้ารูปแบบ วิธีการ หลักการ จัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ให้ครอบคลุมตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ทำให้หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัดตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่สร้างและพัฒนาขึ้น ไปทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพ ปรับปรุงและพัฒนาในส่วนที่ยังบกพร่องหลังการทดลองทั้ง 3 ครั้ง ทำให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ และนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง ปีการศึกษา 2562 และหนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัดตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีรูปแบบน่าสนใจ เนื้อหามีความง่ายเหมาะสมกับนักเรียน มีกิจกรรมฝึกทักษะไม่ยากหรือง่ายเกินไป โดยเรียงลำดับจากที่ง่ายและสั้นไปสู่เรื่องที่ยากและยาวขึ้น สอดคล้องลักษณะที่ดีของหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ 4 ประการ คือ 1) คุณภาพด้านการพิมพ์ สามารถพิมพ์ตัวอักษรภาพประกอบได้ชัดเจน มีสีสวยงามดึงดูดความสนใจของเด็ก 2) คุณภาพการจัดหน้าและรูปแบบ จัดให้เป็นไปตามหลักจิตวิทยาเด็ก หน้าหนังสือดูโปร่งตา การใช้ตัวอักษรมีขนาดเหมาะสมกับวัยของเด็ก 3) คุณภาพทางศิลปะควรเขียนโดยใช้อารมณ์แก่ผู้อ่าน เขียนอย่างประณีต สีสันต้องเหมาะสม และ 4) คุณภาพในการเขียนเรื่อง หรือผู้เขียน ต้องมีความสามารถใน การเขียนผูกติดเรื่องให้สนุก ใช้ถ้อยคำสละสลวย เด็กอ่านแล้วเข้าใจ (สำลี รักสุธี, 2553 : 25) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (รังสิมา ชูเทียน, 2558) ได้ทำการพัฒนาการสอนผ่านเว็บ บล็อกด้วยการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน วิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า การสอนผ่านเว็บบล็อกด้วยการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน วิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน เท่ากับ 82.93/80.85 และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (ทิพวรรณ มาลา, 2560) ได้ทำการพัฒนาการจัดการเรียนรู้การคิดวิเคราะห์ โดยใช้สื่อประสมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้การคิดวิเคราะห์ โดยใช้สื่อประสมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.02/84.60 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด เช่นเดียวกับ (ปริญญา อ้นภักดี, 2558) ได้ทำการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานผ่านสื่อสังคมออนไลน์ วิชา IST-MicroBOX ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า (1) ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานผ่านสื่อสังคมออนไลน์ วิชา IPST-MicroBoX ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีค่าเท่ากับ 1.02 ซึ่งมีค่ามากกว่า 1 แสดงว่ามีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานเมกุยแกนส์ (2) ผู้เรียนมีทักษะการ

ทำงานเป็นทีมสูงขึ้นตามลำดับ วงรอบปฏิบัติการที่ 1 ผู้เรียนมีทักษะการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีร้อยละของคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 50.63 วงรอบปฏิบัติการที่ 2 ผู้เรียนมีทักษะการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับมาก โดยมีร้อยละของคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 61.88 วงรอบปฏิบัติการที่ 3 ผู้เรียนมีทักษะการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับมาก โดยมีร้อยละของคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 79.23

6.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ป้ตตานีถิ่นงามงานศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ โดยการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ป้ตตานีถิ่นงามงานศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สอดคล้องมาตฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2560) และหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนชุมชนบ้านกะมียอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 จึงทำให้นักเรียนมีการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้เป็นอย่างดี และช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ (รังสิมา ชูเทียน, 2558) ได้พัฒนาการสอนผ่านเว็บบล็อกด้วยการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน วิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน มีค่า t-test เท่ากับ 3.77 ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (พิมพ์สุดา สันพนวัฒน์, 2558) ได้พัฒนาบทเรียนสื่อประสม เรื่องการเขียนโปรแกรมพื้นฐานด้วยภาษาโลโก้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนารีนุกูล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยสื่อประสม เรื่องการเขียนโปรแกรมพื้นฐานด้วยภาษาโลโก้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6.3 ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ เรื่อง ศิลปะสร้างสรรค์ป้ตตานีถิ่นงามงานศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ โดยการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ป้ตตานีถิ่นงามงานศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นสื่อการเรียนรู้ และมีเครื่องมือการวัดประเมินผลที่มีคุณภาพเหมาะสม และมีการตรวจสอบหาคุณภาพเรียบร้อยแล้ว เครื่องมือวัดผลที่ดีจะต้องเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพ จึงจะช่วยในการวัดผลมีความถูกต้องเชื่อถือได้ และผลการประเมินที่ได้ย่อมเชื่อถือได้ด้วยดังนั้น เครื่องมือที่สร้างขึ้นเองก่อนจะนำไปใช้ควรตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือก่อนทุกครั้ง การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเป็นเครื่องตรวจสอบคุณสมบัติในเครื่องมือในเรื่อง ความเที่ยงตรงความเชื่อมั่น ความยาก อำนาจจำแนก และความเป็นปรนัย (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2548: 135-139) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (ทิพวรรณ มาลา, 2560) ได้ทำการพัฒนาการจัดการเรียนรู้การคิดวิเคราะห์ โดยใช้สื่อประสมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัย พบว่า ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรม การเรียนรู้การคิดวิเคราะห์ โดยใช้สื่อประสม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ความพึงพอใจการจัดการเรียนรู้การคิดวิเคราะห์ โดยใช้ สื่อประสมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

6.4 ความพึงพอใจที่มีต่อการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ป้ตตานีถิ่นงามงานศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.63 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.49 เนื่องจากเมื่อพิจารณาแบบรายข้อ พบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนรู้วิชาศิลปะสนุกและน่าเรียนมากขึ้น นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.84

และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.37 รองลงมาเป็นด้านแบบทดสอบมีความยากง่ายเหมาะสม และวิชาศิลปะมีคุณค่า และมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวัน นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.79 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.41 และอันดับสามด้านเนื้อหาความรู้เข้าใจง่ายและสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และกิจกรรมเสริมทักษะระหว่างเรียนมีความยากง่ายเหมาะสม นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.74 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.45 ตามลำดับสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (รังศิมา ชูเทียน, 2558) ได้ทำการพัฒนาการสอนผ่านเว็บบล็อกด้วยการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน วิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัย พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการสอนผ่านเว็บบล็อกด้วยการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน วิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 อยู่ในระดับมาก ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.57 และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (พิมพ์สุดา สันพนวัฒน์, 2558) ได้พัฒนาบทเรียนสื่อประสม เรื่องการเขียนโปรแกรมพื้นฐานด้วยภาษาโลโก้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนารีนุกูล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้บทเรียนสื่อประสม เท่ากับ 3.86 อยู่ในระดับพึงพอใจมาก แม้แต่ผลการศึกษา (ปริญญา อ้นภักดี, 2558) ได้ทำการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานผ่านสื่อสังคมออนไลน์ วิชา IST-MicrBOX ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนแบบโครงงานเป็นฐานผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยรวมพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.50

จากผลการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่า การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีคุณภาพและเหมาะสมนำไปใช้ในดำเนินการจัดการเรียนรู้ในอนาคตต่อไปได้เป็นอย่างดี เนื่องจากสามารถช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้เป็นอย่างดี

7. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

7.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) ครูผู้สอนควรสร้างหนังสือส่งเสริมการอ่านที่มีประสิทธิภาพไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นอกเหนือจากการสอนตามปกติ เพื่อให้ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและยังเป็นการจัดสภาพการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนการสอนด้วย

2) ในการเตรียมหนังสืออ่านเพิ่มเติมแบบ E-Book ชุด ศิลปะสร้างสรรค์ปัตตานีถิ่นงามงานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้พร้อมต่อนักเรียนเสมอ เนื่องจากเป็นสื่อรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ควรแนะนำขั้นตอนการใช้งานให้เข้าใจก่อนเรียน

3) ครูผู้สอนควรฝึกให้นักเรียนได้ฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา และคิดสร้างสรรค์ และรู้จักการแสดงความคิดเห็น อภิปราย ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

4) ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเนื้อหาของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ครูผู้สอนควรหารูปแบบและวิธีการให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจที่ต่อรายวิชาด้วยการจัดหาสื่อนวัตกรรม การเรียนการสอน และเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อสร้างความสนใจให้กับนักเรียน

5) การทดลองสอนในครั้งแรกนั้น นักเรียนยังไม่สามารถทำกิจกรรมได้คล่อง จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนต้องอธิบายให้นักเรียนเกิดความเข้าใจถึงกระบวนการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมเพื่อให้นักเรียนคุ้นเคยกับกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม

6) จากการสอนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม หรือหนังสือส่งเสริมการอ่าน ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดียิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควรส่งเสริม และสนับสนุนการผลิตหนังสืออ่านเพิ่มเติมหรือสื่อวัตกรรมการเรียนการสอนต่างๆ ขึ้นใช้เอง เพื่อจะได้พัฒนาให้นักเรียนมีพัฒนาการในทางที่ดีขึ้น และบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

7.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อไป

1) ควรมีการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม หรือหนังสือส่งเสริมการอ่านในเนื้อหากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในทุกระดับชั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับตัวนักเรียน

2) ควรนำหนังสือส่งเสริมการอ่านไปเปรียบเทียบกับรูปแบบ วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลดีต่อครูผู้สอนในด้านการคิดค้นหารูปแบบ วิธีการผลิตสื่อวัตกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมต่อนักเรียน อันจะทำให้ครูผู้สอนได้รู้จักบูรณาการเรียนการสอนต่าง ๆ ให้เข้ากับเนื้อหาของบทเรียนในที่สุด เพราะเนื้อหาแต่ละเนื้อหาไม่สามารถที่จะสอน โดยใช้วิธีการเรียนการสอนเพียงแบบเดียว หากแต่ครูผู้สอนจะต้องรู้จักประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับนักเรียน

3) ควรมีการศึกษาถึงรูปแบบ วิธีการ และหลักการจัดการเรียนรู้ต่างๆ ที่เหมาะสมในการพัฒนาทักษะกระบวนการตามศตวรรษที่ 21 ในยุค 4.0 ปัจจุบันนี้ และความพึงพอใจของนักเรียน

4) ควรนำรูปแบบการศึกษานี้ไปใช้กับเนื้อหาในวิชาอื่น ๆ และระดับชั้นอื่น ๆ ต่อไป

8. เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไข**

เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

กระทรวงศึกษาธิการ (2552ก) **แนวทางการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช**

2551. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

_____. (2552ข). **แนวการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน**

พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

_____. (2552ค). **มาตรฐานและตัวชี้วัด ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น**

พื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ทิพวรรณ มาลา. (2560). **การพัฒนาการจัดการเรียนรู้การคิดวิเคราะห์ โดยใช้สื่อประสมกลุ่มสาระการเรียนรู้**

ภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

บุญชม ศรีสะอาด. (2554). **การวิจัยเบื้องต้น.** กรุงเทพฯ : บริษัทสุวีรียาสาส์น.

- ปริญญา อ้นภักดี. (2558). การพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม โดยจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานผ่านสื่อสังคมออนไลน์ วิชา IPST-MicroBox ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชุมแพศึกษา. วิทยานิพนธ์วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาคอมพิวเตอร์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ผ่องศรี สิทธิราช. (2553). การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม ชุด ท้องถิ่นแม่เฒ่าของเรา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
- พิชิต ฤทธิ์จัญญ. (2548). หลักการวัดและการประเมินผลการศึกษา. กรุงเทพฯ : เฮาส์ออฟเดอรัมมิสท์.
- พิมพ์สุดา สันพนวัฒน์. (2558). การพัฒนาบทเรียนสื่อประสม เรื่องการเขียนโปรแกรมพื้นฐานด้วยภาษาโลโก้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนารินกุล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 29. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- พิชญ์ พงศรี. (2552ก). การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย. กรุงเทพฯ : บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์. _____ . (2552ข). การวิจัยการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์.
- รังศิมา ชูเทียน. (2558). การพัฒนาการสอนผ่านเว็บล็อกด้วยการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน วิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- วิมลรัตน์ ทองเหลือ. (2552). การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกกล้า สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. โรงเรียนวัดประยูรธรรมาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2.
- สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ. (2550) สุวิทย์ มูลคำ. (2550). กลยุทธ์การสอนคิดวิเคราะห์. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วน จำกัดภาพพิมพ์.
- สำลี รักสุทธี. (2553ก). การจัดทำสื่อ นวัตกรรมและแผนประกอบสื่อ นวัตกรรม. นนทบุรี : เพิ่มทรัพย์การพิมพ์. _____ . (2553ข). คู่มือการจัดทำสื่อ นวัตกรรม และแผนฯ และกอบสื่อ นวัตกรรม. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา.
- อมรรัตน์ ทรัพย์ดี. (2552). การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง วังนารายณ์ราชนิเวศน์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. สารนิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต. สาขาวิชาการมัธยมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อารี พันธมณี. (2537). ความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: ชัคเชสมิเดีย.

พระพุทธรูปสำริดประทับยืนทรงเครื่องวัดท่าสำเภานเหนือ จังหวัดพัทลุง
: ตัวอย่างอิทธิพลตกค้างของศิลปะอยุธยาตอนกลางในสมัยอยุธยาตอนปลาย
The decorative standing bronze buddha image
of north Tha Sampao temple, Phatthalung province
: Examples of residual influence of middle of Ayutthaya art period
in the late Ayutthaya period

เชน เพชรรัตน์^{1*}
Chen Petcharat^{1*}

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบของพระพุทธรูปสำริดประทับยืนทรงเครื่องของวัดท่าสำเภานเหนือซึ่งมีจำนวนสององค์ ซึ่งแนวทางการศึกษาใช้วิธีการตรวจสอบเทียบเคียงกับรูปแบบแบบมาตรฐานที่มักพบได้เสมอในงานช่างสมัยอยุธยาตอนกลางและตอนปลาย ซึ่งผลที่ได้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธรูปสององค์นี้ปรากฏแรงบันดาลใจสำคัญทางรูปแบบมาจากสองยุคสมัยด้วยกัน คือ แบบที่นิยมในสมัยอยุธยาตอนกลาง และแบบที่นิยมในสมัยอยุธยาตอนปลาย สำหรับรูปแบบสำคัญที่แสดงให้ถึงงานช่างแบบอยุธยาตอนกลางพิจารณาได้จากเทคนิคงานช่างและรูปแบบลวดลายของเครื่องประดับ ส่วนแบบที่แสดงถึงงานช่างสมัยอยุธยาตอนปลายนอกจากพิจารณาจากรูปแบบลวดลายเครื่องประดับแล้วยังสามารถพิจารณาจากรูปแบบขององค์พระได้ด้วย และด้วยเหตุที่ปรากฏรูปแบบงานช่างสมัยอยุธยาตอนปลายผสมผสานกับรูปแบบงานช่างสมัยอยุธยาตอนกลาง จึงทำให้กำหนดอายุได้ว่าพระพุทธรูปในกรณีศึกษาทั้งสององค์ควรสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย

คำสำคัญ: พระพุทธรูปทรงเครื่อง, วัดท่าสำเภานเหนือ, จังหวัดพัทลุง, ศิลปะอยุธยาตอนกลาง, สมัยอยุธยาตอนปลาย

Abstract

The main objective of this research was to study and analyze the patterns of the two decorative standing bronze Buddha images of North Wat Tha Sampao temple. The study approach used the method of testing comparable to the standard model that is always found in the middle and late Ayutthaya period crafts. The results show that these two Buddha images appear to be inspired by their designs from two eras, one that was popular in the middle Ayutthaya period. And a popular in the late Ayutthaya period. For the important patterns that represent the craftsmanship in the middle Ayutthaya style can be considered from the artisan techniques and the decorative jewelry patterns. While the designs that represent the craftsmanship of the late Ayutthaya period, in addition to considering the patterns, patterns,

¹ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพฯ

* Corresponding author, E-mail: Chen.arthistory@hotmail.com

ornaments, can also be considered from the form of the Buddha image. Since there is a pattern of craftsmanship in the late Ayutthaya period combined with the style of craftsmanship in the middle Ayutthaya period. Thus, the age was determined that both the Buddha images should be built in the late Ayutthaya period.

Keywords: Decorative buddha image, North Tha Sampao Temple, Phatthalung province, Middle of Ayutthaya art period, Late Ayutthaya period.

1. บทนำ

วัดท่าสำเภานี้อตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลชัยบุรี อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง อยู่ห่างจากเมืองเก่าชัยบุรีไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 5 กิโลเมตร

ประวัติโดยสังเขปของวัดท่าสำเภานี้อ เดิมเรียกว่า “วัดหนองปลาหมอ” เป็นวัดโบราณที่สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยา ตามทำเนียบวัดในจังหวัดพัทลุงของพระครูอริยสังวร (เอียด) อดีตเจ้าคณะจังหวัดพัทลุงระบุว่า วัดนี้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2075 (พระครูอริยสังวร (เอียด), 2521, หน้า 28) ตรงกับสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ส่วนของตำนานในท้องถิ่นเล่าต่อกันมาว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อคราวเกิดสงครามพระภิกษุชาวพัทลุงมีนามว่า “ภิกษุพรหมแก้ว” ได้อาสาปราบศึกโดยใช้เวทมนต์ทางไสยศาสตร์ให้เป็นที่ประจักษ์แก่พระมหากษัตริย์และประชาชนทั่วไป เมื่อสงครามสงบแล้วพระมหากษัตริย์ได้พระราชทานสมณศักดิ์ในชื่อ “พระครูพรหมแก้ว” และได้พระราชทานพระพุทธรูปสำริดจำนวน 7 องค์ บรรทุกเรือสำเภามาจากกรุงศรีอยุธยาจอดเทียบท่าทางทิศตะวันตกของวัดหนองปลาหมอ ตั้งแต่นั้นมาจึงเปลี่ยนชื่อเป็น “วัดท่าสำเภา” แต่ต่อมาได้มีการสร้างวัดท่าสำเภาขึ้นอีกวัดหนึ่งทางด้านทิศใต้ จึงเรียกชื่อวัดท่าสำเภาเดิมว่า “วัดท่าสำเภาเหนือ” (ชัยวุฒิ พิชะกุล, 2529, หน้า 1540)

เกี่ยวกับการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า มีบุคคลสำคัญสองท่านที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับโบราณสถานโบราณวัตถุของวัดท่าสำเภาเหนือ บุคคลแรกคือ พิริยะ ไกรฤกษ์ บุคคลที่สองคือ ชัยวุฒิ พิชะกุล

พิริยะ ไกรฤกษ์ (พ.ศ. 2531) ให้ความเห็นว่า พระพุทธรูปยืนทรงเครื่องปางเปิดโลก และพระพุทธรูปยืนปางห้ามญาติ ทั้งสององค์เป็นพระพุทธรูปหล่อสำริดที่มีลักษณะสวยงามมาก พระพักตร์มีลักษณะกลมรี พระเศียรทรงสวมเทริดที่ตกแต่งด้วยลายดอกจันทน์และกระจังตาอ้อย ซึ่งมีลักษณะคล้ายเทริดโนราในภาคใต้ ทรงสวมกษัตริย์กรองศอ ทับทรวง สังวาล ทองพระกร และฉลองพระบาท ลวดลายตกแต่งด้วยกระจังที่สวยงาม ส่วนการครองสังฆาฏิแบบหม่อมคุ่มบางแบบพระวรกายแลเห็นอันตราวสภที่มีหน้านางตกแต่งด้วยลายก้านต่อดอกและลายดอกจันทน์ พระพุทธรูปองค์นี้มีอายุอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2150-2200 พระพุทธรูปเหล่านี้มีพุทธลักษณะที่ใกล้เคียงกับพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นในภาคกลางของประเทศไทย ซึ่งไม่น่าจะเป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นในท้องถิ่น (พิริยะ ไกรฤกษ์, 2531, หน้า 94)

ชัยวุฒิ พิชะกุล (พ.ศ. 2541) มีความเห็นสอดคล้องกับ พิริยะ ไกรฤกษ์ แต่ลงความเห็นเพิ่มเติมว่า พระพุทธรูปสำริดสององค์นี้อาจจะเป็นพระพุทธรูปที่ส่งมาจากภาคกลางหรือจากกรุงศรีอยุธยา ซึ่งสอดคล้องกับตำนานที่กล่าวว่า พระมหากษัตริย์โปรดเกล้าฯ ให้พระราชทานพระพุทธรูปแก่วัดท่าสำเภาเหนือ (ชัยวุฒิ พิชะกุล, 2541, หน้า 178)

จากการตรวจสอบและทบทวนวรรณกรรมและการศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำริดทรงเครื่องประทับยืนของวัดท่าสำเภาเหนือ ผู้ศึกษาเห็นว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธรูปสององค์ดังกล่าวนี้ค่อนข้างน้อยมากทั้งที่เป็น

พระพุทธรูปที่ทำจากสำริดขนาดค่อนข้างใหญ่ และยังคงสภาพสมบูรณ์ทั้งในส่วนขององค์พระและลวดลายประดับซึ่งถือว่าเป็นตัวอย่างของงานช่างในการทำพระพุทธรูปที่พบในจังหวัดพัทลุงได้เป็นอย่างดี อีกทั้งลักษณะของการศึกษาที่ผ่านมายังเป็นลักษณะของการบรรยายจากรูปลักษณ์ของพระพุทธรูปและเชื่อมโยงกับประวัติการสร้างที่มีลักษณะเป็นตำนาน จากนั้นจึงกำหนดอายุว่าสร้างในสมัยอยุธยาซึ่งกำหนดอย่างกว้างมีได้ลงลึกไปว่าควรสร้างในสมัยอยุธยาตอนต้น ตอนกลาง หรือตอนปลาย ที่สำคัญคือมิได้กล่าววิเคราะห์เปรียบเทียบและแสดงกระบวนการตรวจสอบที่มาของรูปแบบรวมถึงแสดงให้เห็นลักษณะที่เหมือนหรือต่างออกไปจากกลุ่มพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาในภาคกลางรวมถึงในกลุ่มที่สร้างขึ้นที่เมืองนครศรีธรรมราชซึ่งเชื่อว่าเป็นแหล่งบันดาจิตใจทางด้านรูปแบบที่สำคัญอย่างเป็นระบบนัก

ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาจึงจะทำการศึกษาและตรวจสอบรูปแบบ รวมถึงทบทวนการวิเคราะห์กำหนดอายุพระพุทธรูปสององค์นี้ให้ละเอียดเพื่อที่จะสามารถระบุอายุการสร้างได้ชัดเจนและแคบกว่าการศึกษาที่ผ่านมาในอดีต รวมถึงจะได้แสดงพัฒนาการของรูปแบบ และแรงบันดาลใจที่ทำให้เกิดรูปแบบสำคัญของพระพุทธรูปทรงเครื่องสององค์นี้ได้ชัดเจนมากขึ้น

รูปที่ 1 พระพุทธรูปสำริดประทับยืนทรงเครื่องของวัดท่าสำเภาเหนือ จังหวัดพัทลุง

2. ส่วนเนื้อหา

พื้นที่อันเป็นที่ตั้งของวัดท่าสำเภาเหนือ สามารถสังเกตเห็นได้ว่าตั้งอยู่ไม่ไกลจากลำน้ำคลองปากประ ในส่วนที่เกือบถึงปากคลองที่ไหลลงทะเลสาบสงขลา อีกทั้งไม่ไกลจากวัดที่มีส่วนที่เชื่อมต่อกับคลองมะกอกซึ่งเป็นลำคลองสาขาที่ไหลมาจากศูนย์กลางเมืองชัยบุรี (รูปที่ 2) จากลักษณะภูมิประเทศดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญเชิงประจักษ์ที่

แสดงให้เห็นว่าพื้นที่บริเวณวัดท่าสำเภานั้นเหมาะสมที่จะเป็นชุมชนสำคัญมาก่อนในอดีต เป็นไปได้ว่าพื้นที่นี้ บริเวณนี้อาจเคยเป็นสถานที่จอดเรือสินค้าก่อนที่จะลำเลียงส่งไปยังตัวเมืองชัยบุรีหรือเป็นจุดรวมสินค้าจากเมืองชัยบุรีออกไปขายยังภายนอก และด้วยเหตุที่มีชุมชนอาศัยอยู่ย่อมต้องมีการก่อเกิดงานศิลปกรรม โดยเฉพาะงานศิลปกรรมเนื่องในพุทธศาสนาอย่างแน่นอน เนื่องจากพื้นที่ของจังหวัดพัทลุงทั้งหมดตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการปกครองและทางวัฒนธรรมจากกรุงศรีอยุธยาผ่านการปกครองโดยหัวเมืองเอก คือ เมืองนครศรีธรรมราช อีกทั้งหลักฐานทางโบราณคดีและเอกสารโบราณล้วนเชื่อมโยงได้ว่าพื้นที่ส่วนที่เป็นเมืองชัยบุรีเคยเป็นเมืองพัทลุงและรุ่งเรืองอย่างมากในสมัยอยุธยาตอนปลายมาก่อน โดยเฉพาะช่วงหลังจากที่มีการสร้างกำแพงเมืองอย่างถาวรราวสมัยสมเด็จพระนารายณ์ (อมรรัตน์ พियะกุล, 2551, หน้า 199)

รูปที่ 2 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงภูมิประเทศและที่ตั้งของวัดท่าสำเภานี้ จังหวัดพัทลุง

ที่มา: วัดท่าสำเภานี้. สืบค้นเมื่อ 5 ม.ค. 2564 จาก <https://www.google.co.th/maps/>.

เมื่อพิจารณาจากพุทธลักษณะของพระพุทธรูปทรงเครื่องสำริดประทับยืนที่วัดท่าสำเภานี้โดยสังเขป อาจทำให้เข้าใจผิดได้ว่าพระพุทธรูปสององค์นี้สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนกลาง แต่หากพิจารณาพิเคราะห์ในรายละเอียดแล้ว จะเห็นได้ว่ามีลักษณะของงานช่างสมัยอยุธยาตอนปลายปรากฏร่วมอยู่ด้วย ซึ่งเบื้องต้นผู้ศึกษาเชื่อว่าน่าจะเป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย ซึ่งก็จะสอดคล้องกับหลักฐานทางโบราณคดีและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงได้ว่าเมืองพัทลุงที่เขาชัยบุรีเคยรุ่งเรืองในสมัยอยุธยาตอนปลาย (อมรรัตน์ พियะกุล, 2551, หน้า 91-97) สำหรับแนวทางในการศึกษารูปแบบของพระพุทธรูปในกรณีศึกษานี้ สามารถแบ่งหัวข้อการศึกษาได้ดังนี้

2.1 พระพักตร์

รูปแบบพระพักตร์เป็นพุทธลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้ทราบได้ว่าพระพุทธรูปแต่ละองค์มีแรงบันดาลใจในการสร้างมาจากศิลปะใด โดยพระพักตร์ของพระพุทธรูปสำริดทั้งสององค์นี้มีรูปแบบสำคัญ คือ พระ

พัศตร์ค่อนข้างยาว พระนลาฏกว้าง โดยรวมมองแล้วเป็นแบบมนผสมเหลี่ยม (รูปที่ 3, 4) ซึ่งลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่าน่าจะเป็นรสนิยมอย่างพระพุทธรูปสมัยอยุธยาตอนปลายตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองลงมา มีตัวอย่างสำคัญให้เห็นในกลุ่มพระพุทธรูปปูนปั้นที่ระเบียงควัดไชยวัฒนาราม และพระพุทธรูปประธานภายในพระอุโบสถวัดหน้าพระเมรุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (รูปที่ 5) เป็นต้น อนึ่งหากเป็นรสนิยมตามอย่างพระพุทธรูปสมัยอยุธยาตอนกลางรูปแบบพระพัศตร์จะค่อนข้างกลมแป้นกว่าอย่างชัดเจน

สำหรับพระเนตรทำแบบเหลือบต่ำ พระขนงโค้งเป็นวงโค้ง ช่องว่างระหว่างขอบเปลือกพระเนตรและพระขนงมีลักษณะเป็นแผ่นป้ายขนาดใหญ่อย่างชัดเจน เปลือกพระเนตรเป็นแผ่นกว้าง ลักษณะสำคัญดังกล่าวเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าเทียบเคียงได้กับรสนิยมการสร้างพระพุทธรูปในศิลปะอยุธยาซึ่งเป็นแบบแผนมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางแล้วเป็นอย่างน้อย ราวพุทธศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2556, หน้า 401) มีตัวอย่างสำคัญในกลุ่มพระพุทธรูปที่ค้นพบในพระอุระและพระพาหาของพระมณฑลพิตร ส่วนพระนาสิกโค้งแต่ไม่ได้เป็นสันคมอย่างเช่นพระพุทธรูปในสมัยอยุธยาตอนกลางแล้ว ทว่ามีลักษณะของฐานพระนาสิกค่อนข้างกว้างปลายพระนาสิกใหญ่ ปีกพระนาสิกบานออก ลักษณะดังกล่าวทำให้นึกถึงกลุ่มพระพุทธรูปสมัยอยุธยาตอนปลายโดยเฉพาะที่สร้างในสมัยพระเจ้าปราสาททองเป็นต้นมา

เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบโดยรวมที่ได้กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าสามารถเทียบเคียงได้กับพระพุทธรูปสมัยอยุธยาตอนปลาย และพิจารณาเบื้องต้นได้ว่าเป็นการรับเอาอิทธิพลของศิลปะอยุธยาตอนปลายมาสร้าง อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นงานช่างพื้นบ้านบนเครื่องพระพัศตร์ได้ชัดเจนที่สุด คือ ส่วนของพระโอษฐ์ ซึ่งมีลักษณะพระโอษฐ์ที่หนาและใหญ่ ริมพระโอษฐ์บนจับและยกมุมแหลมเชื่อมต่อกับส่วนพระนาสิก ลักษณะดังกล่าวต่างออกไปจากรูปแบบมาตรฐานของพระโอษฐ์ในพระพุทธรูปสมัยอยุธยาตอนปลายในภาคกลาง ซึ่งจะมีรูปแบบพระโอษฐ์เป็นคลื่นแบบที่เรียกว่า “ปากกระจับ” น่าสนใจว่ารูปแบบพระโอษฐ์ที่หนาและมีการจับมุมแหลมเช่นนี้ยังปรากฏทั้งในกลุ่มพระพุทธรูปสมัยอยุธยาตอนปลายโดยทั่วไปของสกุลช่างนครศรีธรรมราช สกุลช่างไชยา และสกุลช่างสงขลา จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะพิเศษและเป็นลักษณะร่วมที่สำคัญของกลุ่มพระพุทธรูปสมัยอยุธยาตอนปลายที่สร้างขึ้นในภาคใต้ของประเทศไทย (เชน เพชรรัตน์, 2563, หน้า 335) ทั้งนี้เชื่อว่าน่าจะมีต้นเค้าพัฒนามาจากสกุลช่างนครศรีธรรมราชเป็นสำคัญ (รูปที่ 6) เนื่องจากเมืองนครศรีธรรมราชในสมัยอยุธยาเป็นหัวเมืองเอกที่สำคัญที่และปรากฏงานศิลปกรรมในสมัยอยุธยาจำนวนมาก

รูปที่ 3

รูปที่ 4

รูปที่ 5

รูปที่ 6

รูปที่ 3 พระพักตร์พระพุทธรูปทรงเครื่องประทับยืนองค์ใหญ่ วัดท่าสำเภานือ จังหวัดพัทลุง

รูปที่ 4 พระพักตร์พระพุทธรูปทรงเครื่องประทับยืนองค์เล็ก วัดท่าสำเภานือ จังหวัดพัทลุง

รูปที่ 5 พระพักตร์พระพุทธรูปประธานทรงเครื่อง ภายในพระอุโบสถวัดหน้าพระเมรุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

รูปที่ 6 พระพักตร์พระพุทธรูปสมัยอยุธยาตอนปลายสกุลช่างนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.2 พระวรกายและการทำปาง

สังเกตได้ชัดเจนว่าพระพุทธรูปสำริดประทับยืนทรงเครื่องทั้งสององค์ของวัดท่าสำเภานือ มีพระวรกายที่บอบบาง ซึ่งเป็นอีกหนึ่งข้อสังเกตที่ทำให้ทราบได้ว่าเป็นรสนิยมของช่างในสมัยอยุธยาตอนปลายซึ่งเกิดขึ้นกับทั้งพระพุทธรูปทุกอิริยาบถ ต่างกับพระพุทธรูปแบบที่นิยมสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลายอย่างชัดเจน โดยเฉพาะพระพุทธรูปประทับยืนทั้งแบบที่ทรงเครื่องและไม่ทรงเครื่องจะนิยมทำพระวรกายค่อนข้างอวบอ้วน พระอังสากว้าง พระโสณิผายออก โดยรวมแล้วท่อนล่างจะสั้นกว่าส่วนบนทำให้มองแล้วผิดส่วนอยู่บ้าง อนึ่งรูปแบบการพระวรกายบอบบางในพระพุทธรูปสมัยอยุธยาตอนปลายนั้นยังคงมีพัฒนาการสืบเนื่องมาจากจนถึงสมัยกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นต้นมา พระพุทธรูปทุกอิริยาบถจะมีลักษณะบอบบางลงกว่าสมัยอยุธยาอย่างชัดเจนที่สุด

สำหรับการทำปางของพระพุทธรูปกรณีศึกษาทั้งสององค์นั้นมีลักษณะที่ต่างกัน โดยองค์ใหญ่ทำปางเปิดโลก มีพระอิริยาบถประทับยืนพระหัตถ์ทั้งสองข้างแนบกับพระวรกาย ลักษณะเช่นนี้นักวิชาการเข้าใจกันดีกว่าหากไม่ได้หมายถึงการประทับยืนโดยปกติก็ควรจะหมายถึง “ปางเปิดโลก” ซึ่งหมายถึงเหตุการณ์ในตอนที่พระพุทธองค์เสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์หลังจากทรงโปรดพุทธมารดา ระหว่างเสด็จลงมายังโลกมนุษย์นั้นได้ทรงกระทำปาฏิหาริย์เปิดโลกให้แลเห็นทุกภพภูมิ สำหรับคำเรียกปางเปิดโลกนั้นไม่เป็นที่แน่ชัดว่าเกิดคำเรียกนี้เมื่อใด ทว่าปรากฏหลักฐานว่าสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสทรงบัญญัติสำหรับเรียก พระพุทธรูปประทับยืนห้อยพระกรลงข้างพระวรกายกางปลายพระหัตถ์ออกทางด้านข้างว่า “ปางเปิดโลก” (พิริยะ ไกรฤกษ์, 2551, หน้า 454) การศึกษาของ เพ็ญสุภา สุขตะ กล่าวไว้ว่า ในงานพุทธศิลป์ยุคโบราณนั้น ไม่พบว่ามีการทำพระพุทธรูปปางนี้ในประเทศอินเดียนับตั้งแต่สมัยคันธาระจนถึงปาละ หรือแม้แต่ยุคทวารวดี ศรีวิชัย หรือลพบุรี แต่กลับ

ได้รับความนิยมน้อยมากในงานพุทธศิลป์ของประเทศมาช่วงปลายอาณาจักรพุกามราวพุทธศตวรรษที่ 17 และต่อมาได้ส่งอิทธิพลให้แก่ศิลปกรรมสุโขทัย ล้านนา (เพ็ญสุภา, online, 2000: 142692) สำหรับความนิยมในการทำพระพุทธรูปปางนี้ในศิลปะอยุธยาขึ้นถือว่าพบหลักฐานน้อยกว่าทางสุโขทัยและล้านนา แต่มักจะทำพระพุทธรูปประทับยืนที่อยู่ในปางประธานอภัย และปางห้ามสมุทรมากกว่า ดังนั้นการปรากฏปางเปิดโลกในพระพุทธรูปทรงเครื่ององค์ใหญ่ของวัดท่าสำเภานั้นจึงเป็นลักษณะที่กล่าวได้ว่าไม่ได้อยู่ในกระแสหลักของการสร้างพระพุทธรูปในแบบศิลปะอยุธยา

เมื่อกล่าวถึงการทำปางอภัยนั้นพบว่าพระพุทธรูปองค์เล็กประทับยืนเคียงคู่ออกองค์ใหญ่ของวัดท่าสำเภานั้นถือทำปางนี้ กล่าวคือ ยกพระหัตถ์ขวาตั้งขึ้นเปิดฝ่าพระหัตถ์ออก พระหัตถ์ซ้ายแนวพระวรกาย ลักษณะดังกล่าวถือเป็นรูปแบบที่ต้องตรงกับความนิยมการทำพระพุทธรูปปางประธานอภัยในศิลปะอยุธยา โดยเฉพาะปรากฏเป็นอยุ่มากในสมัยอยุธยาตอนกลาง ตอนปลาย และจะปรากฏเป็นความนิยมเรื่อยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์

2.3. เครื่องทรง

เครื่องทรงและลวดลายประดับที่ปรากฏบนพระพุทธรูปทั้งสององค์ถือเป็นลักษณะสำคัญที่จะช่วยให้สามารถกำหนดอายุได้เป็นอย่างดี เนื่องจากลวดลายรวมถึงเทคนิคหลายประการมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปทรงเครื่องสมัยอยุธยาแบบมาตรฐานที่ปรากฏในภาคกลาง โดยสามารถทำการแบ่งหัวข้อย่อยเพื่ออธิบายได้ดังต่อไปนี้

2.3.1 ศิราภรณ์

ประกอบด้วยมงกุฎทรงสูงซ้อนลดหลั่นกันเป็นวงขึ้นไป แต่ละชั้นประดับด้วยแถบกระจังซึ่งของพระพุทธรูปองค์ใหญ่ประดับด้วยจันทอ้อยขนาดเล็ก ต่างกันพระพุทธรูปองค์เล็กที่ทำกระจังในลักษณะวงโค้งเรียงต่อกัน ส่วนรัดเกล้าหรือยอดมงกุฎทำเป็นทรงสูงคอดเว้าเป็นจันทอ้อยคล้ายฉัตร สำหรับจันทอ้อยการคอดเว้านั้นทำเป็นสองจันทอ้อยก่อนที่จะตามด้วยยอดทรงกรวยแหลม ผลของการคอดเว้าที่ไม่มากนัก ทำให้สัดส่วนของยอดมงกุฎในภาพรวมไม่สูงมากเมื่อเทียบกับจันทอ้อยการคอดเว้าของมงกุฎหรือชฎาในพระพุทธรูปทรงเครื่องแบบมาตรฐานสมัยอยุธยาตอนปลายและรัตนโกสินทร์ตอนต้นในภาคกลางโดยทั่วไป ซึ่งจะสังเกตได้ว่าแบบมาตรฐานนั้นจะทำจันทอ้อยการคอดเว้ามากกว่าสองชั้นขึ้นไปอันจะส่งผลต่อเค้าโครงโดยรวมให้เป็นยอดแหลมสูงอย่างมาก (รูปที่ 7, 8)

น่าสนใจว่าพระพุทธรูปสำริดสมัยอยุธยาตอนปลายองค์หนึ่งที่วัดหน้าพระลาน (รูปที่ 9) ข้างวัดพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช มีลักษณะของยอดมงกุฎทั้งในสัดส่วนและรูปแบบใกล้เคียงกับพระพุทธรูปสำริดทรงเครื่องที่วัดท่าสำเภานั้น คือ มีทรวดทรงการคอดเว้าและการซ้อนยอดไม่มากเช่นเดียวกัน จึงมีความเป็นไปได้สูงที่พระพุทธรูปที่วัดท่าสำเภานั้นจะได้รับแรงบันดาลใจมาจากสกุลช่างนครศรีธรรมราชมาอีกทอดหนึ่ง เหนือสิ่งอื่นใดความสำคัญของพระพุทธรูปสำริดที่วัดหน้าพระลานยังสามารถกำหนดอายุตามจารึกที่ปรากฏบนฐานของพระพุทธรูปได้ว่าสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2240 ตรงกับสมัยพระเพทราชาแห่งกรุงศรีอยุธยา (สำนักศิลปากรที่ 14 นครศรีธรรมราช, 2532)

เกี่ยวกับการเทียบเคียงยอดมงกุฎระหว่างพระพุทธรูปทรงเครื่องของวัดท่าสำเภานั้นและพระพุทธรูปทรงเครื่องของวัดหน้าพระลานนั้นยังมีประเด็นที่น่าสนใจว่า ส่วนที่เป็นตัวคั่นก่อนถึงยอดของพระพุทธรูปทรงเครื่ององค์ใหญ่ วัดท่าสำเภานั้นพบว่ามีลักษณะเม็ดมะยมซึ่งพบในตำแหน่งเดียวกันกับที่ปรากฏในพระพุทธรูปของวัดหน้าพระลานด้วย สำหรับพระพุทธรูปองค์เล็กนั้นแม้จะไม่ปรากฏลักษณะการทำตัวคั่นเม็ดมะยมแต่ปรับเปลี่ยนมาทำเป็นตัวคั่นแบบกลีบบัวแทน ซึ่งก็เป็นส่วนที่ปรากฏในยอดมงกุฎของพระพุทธรูปวัดหน้าพระลานด้วยเช่นกัน โดยรวมแล้วจะเห็นได้ว่าพระพุทธรูปสำริดของวัดท่าสำเภานั้นและวัดหน้าพระลานมีความ

เกี่ยวข้องกันด้านรูปแบบทางใดทางหนึ่งอาจเป็นไปได้ว่าเป็นการสืบทอดรูปแบบเชิงช่างมาสู่กัน และทำให้น่าเชื่อว่าลักษณะของมงกุฎแบบดังกล่าวควรมีอายุอยู่ในสมัยอยุธยาตอนปลาย โดยเฉพาะในช่วงสมัยสมเด็จพระเพทราชา โดยประมาณ

เป็นที่น่าสนใจว่ารูปแบบมงกุฎที่มียอดไม่สูงไม่เตี้ย มีส่วนคั่นเป็นเม็ดมะยม ไม่เพียงปรากฏในกลุ่มพระพุทธรูปทรงเครื่องเท่านั้น แต่จากการลงพื้นที่ศึกษาพบว่าในกลุ่มของเทวดาที่สวมศิราภรณ์ภายในวิหารพระทรงม้า วัดพระบรมธาตุเจดีย์ ก็ปรากฏรูปทรงของมงกุฎแบบเดียวกันกับพระพุทธรูปที่วัดหน้าพระลาน และที่วัดท่าสำเภานี้อีกด้วยเช่นกัน แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าช่างสมัยอยุธยาตอนปลายในเมืองนครศรีธรรมราชยึดถือเป็นแบบแผนในการสร้างเครื่องทรงทั้งในกลุ่มพระพุทธรูปทรงเครื่องรวมถึงรูปเทวดา และมีความเป็นไปได้สูงที่จะมีการถ่ายทอดงานช่างมาสู่เมืองภายใต้การปกครองอย่างเมืองพัทลุงด้วยเช่นกัน

รูปแบบสำคัญที่ปรากฏบนศิราภรณ์ของพระพุทธรูปสำริดทั้งสององค์ คือ ลวดลายบนตัวศิราภรณ์ที่สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเป็นลวดลายที่เกิดจากการนำวงโค้งหัวขมวดคล้ายเลขหนึ่งไทยหลายวง ๆ มาประกอบกันให้เป็นลายก้านขดโค้งเข้าโค้งออกและดอกลม โดยใช้เทคนิคการขีดเส้นโลหะให้มีขนาดเล็กและเชื่อมต่อกับศิราภรณ์ ซึ่งลักษณะของลวดลายดังกล่าวทำให้นึกถึงลวดลายและเทคนิคลักษณะเดียวกันที่เคยเป็นที่นิยมอย่างมากในงานช่างสมัยอยุธยาตอนกลาง (รูปที่ 10) ซึ่งลวดลายทำนองเดียวกันนี้ยังไปปรากฏในเครื่องทรงตำแหน่งอื่น ๆ บนองค์พระพุทธรูปทั้งสององค์ด้วย แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาร่วมกันรูปแบบงานประดับกระจังตาอ้อยบนชั้นช้อนของศิราภรณ์นั้นเป็นรูปแบบที่เป็นที่นิยมในงานช่างสมัยอยุธยาตอนปลายเสมอ (รูปที่ 11) อีกทั้งหากเป็นงานช่างสมัยอยุธยาตอนกลางจริงรูปแบบของมงกุฎจะต้องมีลักษณะเป็นปล้องเรียบ ๆ ช้อนชั้นเตี้ย ๆ และมักจะมีปุ่มอยู่ในตำแหน่ง 4 มุมบนเทริดเสมอ จากข้อมูลที่ได้ยกมานี้แสดงให้เห็นว่าแม้จะปรากฏเทคนิคและรูปแบบที่เคยเป็นที่นิยมในสมัยอยุธยาตอนกลางมาก่อน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าพระพุทธรูปสององค์นี้จะมีอายุเก่าไปถึงสมัยอยุธยาตอนกลางแต่อย่างใด เนื่องจากพบลักษณะที่แสดงออกถึงรูปแบบงานช่างสมัยอยุธยาตอนปลายร่วมอยู่ด้วย

สำหรับลักษณะสำคัญที่ยังคงแสดงให้เห็นอิทธิพลตกค้างมาจากการทำศิราภรณ์ในศิลปะอยุธยาตอนกลางอีกประการ คือ ยังคงมีการทำครีบบแหลมด้านข้างกระบังหน้า ซึ่งหากพิจารณาร่วมกับรูปแบบการซ้อนชั้นของยอดมงกุฎที่ไม่สูงและไม่มีการไล่ระดับมากนัก ทำให้นึกถึงรูปแบบของเทริดโนรา จึงเป็นไปได้ว่าที่มาของรูปแบบเทริดโนรามิพัฒนาการมาจากศิราภรณ์ของพระพุทธรูปทรงเครื่องแบบท้องถิ่นภาคใต้ ซึ่งอาจใช้ศิราภรณ์ของพระพุทธรูปกรณีศึกษาที่วัดท่าสำเภานี้อเป็นต้นแบบที่สำคัญได้ ในส่วนลักษณะที่แสดงรูปแบบตกค้างมาจากแบบแผนงานช่างในส่วนของศิราภรณ์ส่วนสุดท้าย คือ กุณฑล มีรูปแบบเป็นกุณฑลทรงตุ้มปลายห้อยตรง หากเป็นรูปแบบที่นิยมในสมัยอยุธยาตอนปลายจะนิยมทำปลายงอนไปข้างหลัง

รูปที่ 7

รูปที่ 8

รูปที่ 9

รูปที่ 10

รูปที่ 11

รูปที่ 7 ลายลายวงโค้งขมวดหัวคล้ายเลขหนึ่งไทยในพระพุทธรูปทรงเครื่องประทับยืนองค์ใหญ่ วัดท่าสำเภานี้อ

รูปที่ 8 ลายลายวงโค้งขมวดหัวคล้ายเลขหนึ่งไทยในพระพุทธรูปทรงเครื่องประทับยืนองค์ใหญ่ วัดท่าสำเภานี้อ

รูปที่ 9 พระพุทธรูปทรงเครื่องสกุลช่างนครศรีธรรมราชภายในวัดหน้าพระลาน จังหวัดนครศรีธรรมราช

รูปที่ 10 ตัวอย่างงานประดับศิวากรณีในพระพุทธรูปทรงเครื่องศิลปะอยุธยาตอนกลาง ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา

รูปที่ 11 ตัวอย่างงานประดับศิวากรณีในพระพุทธรูปทรงเครื่องศิลปะอยุธยาตอนปลาย ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

2.3.2. เครื่องประดับพระวรกาย

งานประดับสำคัญที่จะหยิบยกมาอธิบายในส่วนนี้ประกอบไปด้วย กรองคอ ทับทรวง เทคนิคการประดับลวดลายบนจีวร

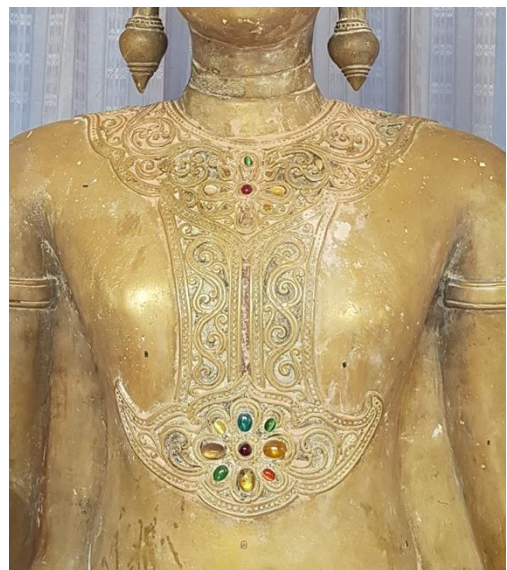
กรองคอ (รูปที่ 12, 13) มีลักษณะสำคัญ คือ เป็นแผงหน้ากว้างรอบพระคอ ตัวกรอบนอกของกรองคอเกิดจากการประกบกันของวงโค้งหลาย ๆ วง ภายในมีแถบประธานประดับลวดลายวงโค้งก้านขดม้วนเข้าม้วนออกต่อเนื่องกัน ปลายวงโค้งแต่ละวงขมวดในลักษณะเลขหนึ่งไทยเช่นเดียวกันกับที่ประดับบนศิราภรณ์ ลักษณะที่กล่าวมาทั้งหมดสามารถเทียบเคียงได้กับรูปแบบงานช่างที่เคยเป็นที่นิยมมาก่อนในสมัยอยุธยาตอนกลาง (รูปที่ 14)

ในส่วนของทับทรวงพบว่าพระพุทธรูปทรงเครื่องของวัดท่าสำเภานือทั้งสององค์ปรากฏทับทรวงในลักษณะห้อยตรงลงมาจากรองคอ ซึ่งเป็นอีกกระเปียบหนึ่งที่จะสะท้อนให้เห็นว่าช่างยังคงได้รับแรงบันดาลใจที่ตกค้างมาจากกลุ่มพระพุทธรูปทรงเครื่องน้อยในสมัยอยุธยาตอนกลาง (ดูรูปที่ 14) แต่ทว่าในรายละเอียดของพระพุทธรูปทรงเครื่ององค์ใหญ่นั้นพบลักษณะสำคัญที่ต่างออกไป คือ มีรูปแบบที่เป็นลายดอกสี่กลีบ แต่ละกลีบมีปลายแหลมสลับดอกด้วยกระหนกเปลวสอดคล้องกับลวดลายภายในที่มีลวดลายที่มีลักษณะเป็นกระหนกเปลวเช่นกัน ซึ่งลวดลายกระหนกเปลวนี้เป็นลวดลายประดิษฐ์อย่างแท้จริงที่เกิดขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลายแล้ว (รูปที่ 15) ตรงข้ามกับกระหนกที่เกิดจากการประกอบจากวงโค้งขมวดหัวเป็นเลขหนึ่งไทย ซึ่งเป็นรูปแบบของงานช่างที่สำคัญของสมัยอยุธยาตอนกลาง และด้วยเหตุที่ปรากฏรูปแบบงานประดับกระหนกเปลวเช่นนี้จึงสามารถใช้เป็นข้อสนับสนุนได้ว่า พระพุทธรูปทรงเครื่ององค์ใหญ่ของวัดท่าสำเภานือ ควรสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลายแล้ว

สำหรับรูปแบบกรองคอและทับทรวงของพระพุทธรูปทรงเครื่ององค์เล็ก แม้จะมีทั้งระเบียบและรูปแบบเทียบเคียงกับพระพุทธรูปทรงเครื่องในสมัยอยุธยาตอนกลางได้เกือบทุกองค์ประกอบ ทว่าเมื่อตรวจสอบร่วมกับรูปแบบของพระพักตร์และสัดส่วนของพระวรกายนั้นสะท้อนให้เห็นว่าเกี่ยวข้องกับงานช่างสมัยอยุธยาตอนปลายแล้ว

รูปที่ 12

รูปที่ 13

รูปที่ 14

รูปที่ 15

รูปที่ 12 กรองคอและทับทรวงในพระพุทธรูปทรงเครื่องประทับยืนองค์ใหญ่ วัดท่าสำเภาเหนือ

รูปที่ 13 กรองคอและทับทรวงในพระพักตร์พระพุทธรูปทรงเครื่องประทับยืนองค์เล็ก วัดท่าสำเภาเหนือ

รูปที่ 14 ตัวอย่างกรองคอและทับทรวงในพระพุทธรูปทรงเครื่องสมัยอยุธยาตอนกลาง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

รูปที่ 15 ตัวอย่างกรองคอและทับทรวงในพระพุทธรูปทรงเครื่องสมัยอยุธยาตอนปลาย พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

สำหรับส่วนของจีวรมีลักษณะสำคัญ คือ ทำลายดอกกลมสลักเครือเถา ในพื้นที่ตรงกลางจีบหน้า นางประดับลวดลายที่เป็นกระหนกแบบขมวดหัวเลขหนึ่งไทย ทำนองเดียวกับลวดลายประดับส่วนศิราภรณ์ กรองคอ และทับทรวง (รูปที่ 16) ที่แปลกไปจากระเบียบแบบแผนของพระพุทธรูปทรงเครื่องใหญ่ในสมัยอยุธยาตอนปลายโดยทั่วไป คือ ไม่พบว่ามีการประดับด้วยสุวรรณกระถอบหรือชายไหวชายแครงแต่อย่างใด (รูปที่ 17) จากการตรวจสอบในกลุ่มพระพุทธรูปทรงเครื่องใหญ่สกุลช่างเมืองนครศรีธรรมราชก็พบว่าปรากฏในลักษณะเดียวกัน (ภาพที่ 18) ยิ่งทำให้เห็นว่าพระพุทธรูปประทับยืนทรงเครื่องแบบพื้นบ้านที่วัดท่าสำเภาเหนือสององค์นี้น่าจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับพระพุทธรูปที่นครศรีธรรมราชชัดเจนมากขึ้น อนึ่งเหตุที่ช่างท้องถิ่นทั้งที่นครศรีธรรมราชและที่พัทลุงไม่ทำเครื่องประดับดังกล่าว เป็นไปได้ว่าไม่มีความชำนาญเพียงพอ เนื่องจากการจะประดับในส่วนนี้ต้องใช้เทคนิคงานช่างที่มีความชำนาญอย่างมากในการหล่อขึ้นส่วนแต่ละชิ้นมาเชื่อมต่อกันไม่ได้เกิดจากการหล่อเป็นแผงแล้วนำมาติดช่างท้องถิ่นจึงแก้ปัญหาโดยการตัดส่วนนี้ออกไปและพยายามเพิ่มลวดลายนูนต่ำบนตัวจีวรแทน ด้วยวิธีการสลักลวดลายบนแม่พิมพ์ชุดเดียวกับตัวจีวร เมื่อทำการหล่อแล้วเสร็จจึงถอดจากแม่พิมพ์ในคราวเดียวกัน จากลักษณะดังกล่าวจึงทำให้เชื่อมโยงได้ว่าการประดับลวดลายส่วนอื่น ๆ บนพระพุทธรูปทั้งสององค์ของวัดท่าสำเภาเหนือก็น่าจะใช้เทคนิคเดียวกันตลอดทั้งองค์

น่าสนใจว่าพระพุทธรูปทรงเครื่องทั้งสององค์มีการทำฉลองพระบาทเชิงงอน ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เทียบเคียงได้กับระเบียบงานประดับที่ปรากฏอยู่เสมอในกลุ่มพระพุทธรูปประทับยืนทรงเครื่องในสมัยอยุธยาตอน

ปลาย (ประภัสสร ชูวิเชียร, 2557, หน้า 187) ซึ่งจะต่างกับระเบียบงานประดับของพระพุทธรูปทรงเครื่องในสมัยอยุธยาตอนกลางที่มักจะไม่ปรากฏลวดลายพระบาทแต่อย่างใด ลักษณะดังกล่าวจึงเป็นส่วนช่วยให้กำหนดอายุได้ว่าพระพุทธรูปทั้งสององค์ว่าสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลายได้เช่นกัน

รูปที่ 16

รูปที่ 17

รูปที่ 18

รูปที่ 16 เทคนิคการประดับลวดลายบนจีวรในพระพุทธรูปทรงเครื่องประทับยืนองค์ใหญ่ วัดท่าสำเภาเหนือ

รูปที่ 17 เทคนิคการทำสุวรรณภรณ์รอบ ชายไหวชายแครง ในพระพุทธรูปทรงเครื่องสมัยอยุธยาตอนปลายแบบภาคกลาง

รูปที่ 18 เทคนิคการประดับลวดลายบนจีวรในพระพุทธรูปทรงเครื่องสกุลช่างนครศรีธรรมราช

3. สรุปการวิจัย

หากประมวลผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับรูปแบบของพระพุทธรูปสำริดประทับยืนทรงเครื่องของวัดท่าสำเภาเหนือทั้งสององค์ที่ได้กล่าวมาเบื้องต้น จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าปรากฏรูปแบบสำคัญที่เคยเป็นที่นิยมในสมัยอยุธยาตอนกลางและตอนปลายผสมผสานกันอยู่ แสดงให้เห็นว่าอิทธิพลงานช่างสมัยอยุธยาตอนกลางยังคงมีความเข้มข้นสูงและยังคงมีอิทธิพลต่อแนวคิดการสร้างงานศิลปกรรมของช่างพื้นถิ่นพัทลุงแม้ว่ากาลเวลาจะล่วงเลยมาจนถึงสมัยอยุธยาตอนปลายแล้วก็ตาม สำหรับส่วนที่แสดงให้เห็นแบบแผนของงานช่างในสมัยอยุธยาตอนกลางที่เด่นชัดที่สุดได้แก่ การทำเครื่องทรงและลวดลายประดับเครื่องทรง ซึ่งปรากฏว่าเทคนิคการรีดเส้นโลหะให้มีขนาดเล็ก รั้งสรค์ลวดลายที่เกิดจากการวงโค้งหัวขมวดคล้ายเลขหนึ่งไทยหลายวง ๆ มาประกอบกันให้เป็นลายก้านขดโค้งเข้าโค้งออกและดอกกลม

สำหรับลักษณะของงานช่างสมัยอยุธยาตอนปลายที่สังเกตได้ คือ รูปแบบขององค์พระ โดยเฉพาะส่วนพระพักตร์ที่มีเค้าพระพักตร์ที่มีลักษณะยาวผสมเหลี่ยม ซึ่งเทียบเคียงได้กับรูปแบบพระพักตร์ของพระพุทธรูปที่สร้างในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองเป็นต้นมา ตัวอย่างที่สำคัญ ได้แก่ พระพุทธรูปภายในระเบียงคดวัดไชยวัฒนารามและวัดหน้าพระเมรุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น ซึ่งหากเป็นรูปแบบพระพักตร์ที่นิยมสร้างในสมัยอยุธยาตอนกลางล้วนอยู่ในลักษณะค่อนข้างกลมกลึงแทบจะไม่เห็นความเป็นเหลี่ยมมุม สำหรับส่วนการทำปางเปิดโลกใน

พระพุทธรูปองค์ใหญ่นั้นแสดงให้เห็นว่าช่างพยายามทำให้ต่างออกไปจากกระแสความนิยมหลักของศิลปะอยุธยา โดยทั่วไปที่มักจะทำปางประธานอภัยหรือไม่ก็ทำปางห้ามสมุทรในพระพุทธรูปประทับยืนมากกว่า ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเกี่ยวข้องกับแนวคิดของช่างท้องถิ่นที่มีความอิสระสูง

ในด้านการกำหนดอายุนั้นสามารถพิจารณาได้จากการปรากฏรูปแบบหรือลักษณะที่เกิดขึ้นหลัง ซึ่งก็คือในสมัยอยุธยาตอนปลาย และอธิบายได้ว่าช่างพื้นถิ่นในพื้นที่เมืองพัทลุงในสมัยที่สร้างพระพุทธรูปอาจยังคงให้ความสำคัญกับรูปแบบงานช่างในสมัยก่อนหน้า ก็คือยังคงรักษารูปแบบที่เคยเป็นที่นิยมในสมัยอยุธยาตอนกลางไว้ค่อนข้างมาก แทนที่จะเปลี่ยนไปตามรสนิยมในเมืองหลวงที่แปรเปลี่ยนไปอย่างชัดเจนแล้ว โดยเชื่อว่าแนวคิดดังกล่าวจะเป็นการรับผ่านมาจากสกุลช่างนครศรีธรรมราชเป็นหลักเนื่องจากพบว่า พระพุทธรูปทรงเครื่องสกุลช่างนครศรีธรรมราชที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลายหลายองค์ก็ยังคงปรากฏรูปแบบงานช่างแบบสมัยอยุธยาตอนกลางปะปนอยู่ ส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยด้านพื้นที่ของเมืองนครศรีธรรมราชและพัทลุงนั้นอยู่ห่างไกลจากราชธานีอย่างมากส่งผลให้กระแสความนิยมที่มีมาจากส่วนกลางย่อมต้องได้รับความนิยมล่าช้าตามไปด้วย ซึ่งผลที่ได้จากการกำหนดอายุดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าต่างออกไปจากที่เคยมีนักวิชาการบางท่านลงความเห็นว่าอาจมีอายุเก่าไปถึงสมัยอยุธยาตอนกลาง และไม่ใช่ว่าพระพุทธรูปที่ส่งมาจากภาคกลาง

4. ข้อเสนอแนะและการนำไปใช้ประโยชน์

การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับความสำคัญของพระพุทธรูปสำริดประทับยืนทรงเครื่องวัดท่าสำเภานี้ จังหวัดพัทลุง เป็นเพียงการศึกษาเฉพาะกลุ่มแคบ ๆ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาในขอบเขตทั้งด้านพื้นที่และจำนวนชิ้นงานให้กว้างขวางมากขึ้น เพื่อจะให้เห็นพัฒนาการโดยรวมของงานศิลปกรรมประเภทพระพุทธรูปที่สร้างสมัยอยุธยาในเขตพื้นที่จังหวัดพัทลุงได้ดียิ่งขึ้น

อนึ่ง เกี่ยวกับการศึกษางานศิลปกรรมโบราณในจังหวัดพัทลุงหรือแม้กระทั่งในภาคใต้ยังขาดข้อมูลการวิจัยอย่างเป็นระบบตามศาสตร์ของวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะอยู่มากเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ อีกทั้งข้อมูลที่มีอยู่ในปัจจุบันมักจะเป็นข้อมูลที่ค่อนข้างเก่าและยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร จึงเสนอว่าหากสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในภาคใต้ให้ความสำคัญกับศาสตร์ดังกล่าวจะทำให้ผลงานทางวิชาการด้านประวัติศาสตร์ศิลปะมีมากขึ้น ซึ่งจะผลสำคัญต่อการนำองค์ความรู้ไปบูรณาการกับศาสตร์ด้านอื่น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ที่เป็นประโยชน์และเห็นอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ 1) การนำข้อมูลการวิเคราะห์ตามหลักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ศิลปะในงานศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ ไปใช้กับการซื้อชิ้นทะเบียนมรดกโลกตามที่มีแนวทางการพัฒนาและผลักดันเมืองโบราณในภาคใต้บางแห่งในปัจจุบัน 2) การเข้าใจที่มาที่ไปด้านรูปแบบของงานศิลปกรรมโบราณจะทำให้ผู้ศึกษานำไปพัฒนาต่อยอดหรือสร้างสรรค์งานศิลปกรรมใหม่ให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

5. เอกสารอ้างอิง

ชัยวุฒิ พิชะกุล. (2529). “วัดท่าสำเภานี้”, ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 4*, 1540.
 _____ . (2541). *ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองพัทลุงเก่าเขาชัยบุรี อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง*. สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้ประจำปีงบประมาณ 2541.

เจน เพชรรัตน์. (2563). ศิลปกรรมเนื่องในพุทธศาสนาในจังหวัดสงขลา ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20-25. (การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต) สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2563.

ประภัสสร ชูวิเชียร. (2557). *หลักฐานศิลปกรรมอยุธยาที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล: วิเคราะห์ในฐานะชุมชนปากใต้สมัยอยุธยา*. (รายงานการวิจัยได้รับการสนับสนุนจากกองทุนวิจัยและสร้างสรรค์) คณะโบราณคดี ปี พ.ศ. 2557.

พระครูอรุณสังวร (เอียด). (2512) “ทำเนียบวัดในจังหวัดพัทลุง”, ใน *หนังสือเนกขัมมานุสรณ์ ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพพระครูเนกขัมมาภิรมย์*, 28.

พิริยะ ไกรฤกษ์. (2531). “ประวัติศาสตร์ศิลปะพัทลุง (ระหว่าง พ.ศ. 1200-2310)”, ใน *ประวัติศาสตร์และโบราณคดีพัทลุง*, 94.

พิริยะ ไกรฤกษ์. (2551). *พระพุทธปฏิมา อัครลักษณะพุทธศิลป์ไทย*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

เพ็ญสุภา สุขตะ. ปรีศนาโบราณคดี: พระเจ้าเปิดโลก แหวกนรกวายสวรรค์. *มติชนสุดสัปดาห์* ฉบับวันที่ 24-30 ตุลาคม 2561. สืบค้นเมื่อ 5 ม.ค. 2563 จาก https://www.matichonweekly.com/scoop/article_142692.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2556). *พระพุทธรูปในประเทศไทย: รูปแบบ พัฒนาการ และความเชื่อของคนไทย*. กรุงเทพฯ: พิมพ์สมาพันธ์.

สันติ เล็กสุขุม. (2542). *ศิลปะอยุธยา งานช่างหลวงแห่งแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

_____. *ลวดลายประดับปูนปั้นแบบอยุธยาตอนปลาย (พ.ศ. 2172-2310)*. ทุนอุดหนุนการวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2530 ศูนย์วิจัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. มูลนิธิ เจมส์ ทอมป์สัน จัดพิมพ์ พ.ศ. 2532.

สำนักศิลปากรที่ ๑๔ นครศรีธรรมราช. (2532). ประกาศขึ้นทะเบียนในราชกิจจานุเบกษาเป็นโบราณวัตถุของชาติในความครอบครองของเอกชน. *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 106, ตอน 16 (31 มกราคม 2532).

อมรรัตน์ พิชะกุล. (2551). *พัฒนาการของชุมชนโบราณในจังหวัดพัทลุงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 จากหลักฐานทางโบราณคดี*. (การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ ภาควิชาโบราณคดี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2551.

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ภาคโปสเตอร์

การออกแบบชุดโต๊ะ โดยมีแรงบันดาลใจจากรถไฟ

Design the table inspired by the train

รีดวน ยูโซะ¹ และรัชพล ภัทรจริยา^{2*}

Redoo One Yuso¹ and Touchapon Pattarachriya^{2*}

บทคัดย่อ

ในการออกแบบนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและอัตลักษณ์ของรถไฟในการออกแบบ เพื่อออกแบบเฟอร์นิเจอร์ชุดโต๊ะและศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์ขั้นตอนดำเนินการวิจัยประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลการลงพื้นที่จังหวัดสงขลา คือเมืองท่าและทางคมนาคมตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ปัจจุบันการเดินทางติดต่อระหว่างจังหวัดหรือกับต่างประเทศประกอบด้วยการเดินทางด้วยรถยนต์ เครื่องบิน และรถไฟ ซึ่งในปัจจุบันการเดินทางที่มีเสน่ห์มากที่สุดคือการเดินทางด้วยรถไฟ เนื่องด้วยเส้นทางและทัศนียภาพรอบข้างมีความน่าสนใจผนวกกับรูปทรงของรถไฟนั้นมีเครื่องกลที่ซับซ้อนจึงเป็นที่มาของการออกแบบชุดโต๊ะ โดยมีแรงบันดาลใจจากรถไฟ

ศึกษา การออกแบบภาพร่าง การทำแบบสอบถาม การสร้างผลงานต้นแบบ และการสรุปผล นั้นโดยในการศึกษาครั้งนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ทำแบบสอบถามมีความพึงพอใจระดับดี กับการออกแบบชุดโต๊ะ โดยมีแรงบันดาลใจจากรถไฟ

ข้อมูลความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์ชุดโต๊ะ โดยได้แรงบันดาลใจจากรถไฟ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.64 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.69 แต่เมื่อดูรายละเอียดพบว่า รูปแบบผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.87 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51 รองลงมา มีความเหมาะสมในการเลือกใช้วัสดุอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.70 ความสวยงามของผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.73 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 ประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.83 ตามลำดับ

คำสำคัญ: เฟอร์นิเจอร์, รถไฟ, เชื่อม, ออกแบบ

Abstract

In this design the objective is to study the style and identity of the train in design. In order to design furniture, table sets and study their satisfaction towards the product. Data studies The visit to Songkhla Province Is a port and a means of transport from the past to the present Today, travel between provinces or abroad consists of car, plane and train travel, which is currently the most attractive journey by train. Due to the interesting route and the surrounding

¹ นักศึกษาหลักสูตรการออกแบบ

² อาจารย์หลักสูตรการออกแบบ

* Corresponding author, E-mail : bunron2@hotmail.com

scenery, combined with the shape of the train, the complex machines were the origin of the table set design. With inspiration from the train.

Study sketch design Doing the questionnaire In this study, it was found that the sample who took the questionnaire had a good level of satisfaction. With the design of the table set with inspiration from the train

Data on consumer satisfaction towards table set products Inspired by the train The overall picture was at a high level with a mean of 3.64 and a standard deviation of 0.69. Furniture product model At high level, the mean 3.87, standard deviation 0.51, followed by the suitability of material selection at a high level, with a mean of 3.75, standard deviation of 0.70, product aesthetics in a high level, with a mean of 3.73 parts. Standard deviation of 0.52, the usefulness of furniture products was at a high level, with an average of 3.60 standard deviation of 0.83, respectively.

Keywords : Furniture, Train, Welding, Design

1. บทนำ

ในปัจจุบันรถไฟเป็นยานพาหนะอย่างหนึ่งที่ผู้คนเลือกใช้ในการเดินทาง และใช้ในการส่งสินค้า รถไฟ เป็นกลุ่มของยานพาหนะที่เคลื่อนที่ไปตามรางเพื่อการขนส่งสินค้าหรือผู้โดยสารจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง รางส่วนใหญ่ มักจะประกอบด้วยราง 2 เส้นขนานกัน แต่ยังมีขบวนรถถึงประเภทรางเดี่ยวหรือประเภทที่ใช้พลังแม่เหล็กด้วย รถไฟ จะขับเคลื่อนด้วยหัวรถจักรหรือขับเคลื่อนด้วยเครื่องยนต์หลายๆตัวที่ติดอยู่ใต้ท้องรถ รถไฟสมัยใหม่จะใช้กำลังจากหัวรถจักรดีเซลหรือจากไฟฟ้าที่ส่งมาตามสายไฟที่อยู่เหนือตัวรถ (รถไฟ.[ออนไลน์], 2562)

ซึ่งในปัจจุบันการเดินทางด้วยรถไฟนั้นจะจัดเป็นการเดินทางเฉพาะกลุ่มเนื่องด้วยใช้ระยะเวลาในการเดินทางมากกว่าการขึ้นเครื่องบิน แต่ในทางกลับกันนั้นการเดินทางด้วยรถไฟก็มีเสน่ห์ด้วยบรรยากาศในการเดินทางทัศนียภาพหรือแม้กระทั่งตัวรถไฟที่มีความน่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยเดินทางด้วยรถไฟระหว่างจังหวัดบ่อยครั้ง เนื่องจากอยู่สามจังหวัดชายแดนใต้คือจังหวัดนราธิวาสเพื่อเดินทางไปศึกษาในจังหวัดสงขลาโดยการโดยสารรถไฟนั้น มีความปลอดภัยสูงกว่าการเดินทางในรูปแบบอื่น ๆ ผู้วิจัยจึงมีความผูกพันกับรถไฟ และมีประสบการณ์ได้เห็นรูปแบบของขบวนรถไฟในรูปแบบต่าง ๆ เช่น รถไฟขนส่ง รถไฟระหว่างประเทศอยู่บ่อยครั้งดังนั้นจึงนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ชุดโต๊ะ ที่มีได้แรงบันดาลใจจากรถไฟ โดยหยิบยกการประกอบของชิ้นส่วนรถไฟบางส่วนบางมุมมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบชุดโต๊ะ

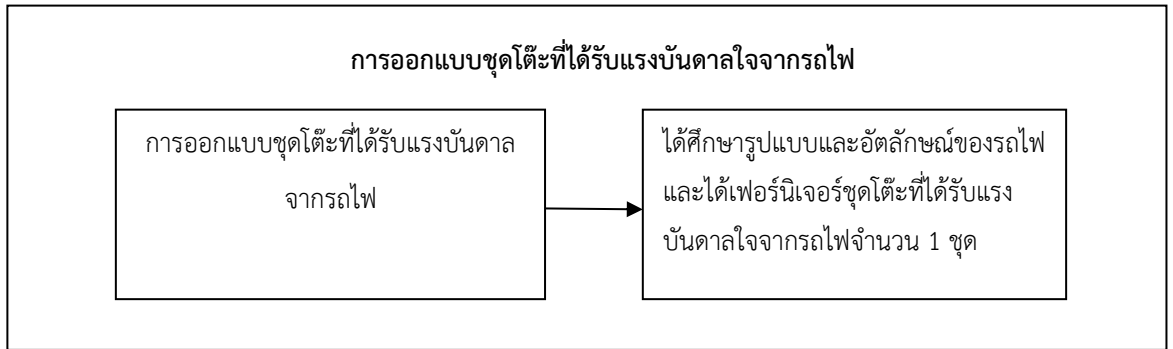
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษารูปแบบและ อັตลักษณ์ของรถไฟในการออกแบบ
- 2.2 เพื่อออกแบบเฟอร์นิเจอร์ชุดโต๊ะ
- 2.3 ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อเฟอร์นิเจอร์ชุดโต๊ะ

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

ในการออกแบบชุดโต๊ะที่ได้รับแรงบันดาลใจจากรถไฟนั้นได้มีกรอบแนวความคิดดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากตารางขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยจะออกแบบและทดลองสร้างเฟอร์นิเจอร์ ชุดโต๊ะที่ได้รับแรงบันดาลใจจากรถไฟโดยยึดกรอบแนวคิดของไฟเวซ วังบอน (2551 : 73-78) ที่กล่าวว่า แรงบันดาลใจในการออกแบบมาจากสิ่งเร้ารอบตัวที่กระตุ้นความคิดให้เห็นเป็นรูปธรรม โดยแรงบันดาลใจนั้น เกิดจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ผลงานในอดีต สังคม วัฒนธรรม ประเพณี ภาษา ผลงานออกแบบ หรือสิ่งอื่น ๆ แล้วเลือกแรงบันดาลใจที่ประทับใจมาวิเคราะห์เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการคิดงาน และสร้างอัตลักษณ์ในงานออกแบบด้วยรูปแบบงานที่โดดเด่น มีความเฉพาะ มีความพิเศษ มีความแตกต่าง มีพัฒนาการทั้งระบบความคิดและกระบวนการที่ก่อเกิด ซึ่งขึ้นกับประสบการณ์ของผู้สร้างสรรค์ และการใช้หลักการออกแบบของ วัฒนะ อุทะวิภาต.(2527 :10) ที่กล่าวว่าการออกแบบ เป็นการสร้างสรรค์ผลงานขึ้นโดยไม่ลอกเลียนของเดิมหรือความคิดเดิมที่มีมาก่อน เพื่อสนองความต้องการด้านประโยชน์ใช้สอย หรือความต้องการด้านอื่น ๆ และสาคร คันธโชติ.(2528 :1) การออกแบบ หมายถึง การปรับปรุงแบบผลงานงานหรือสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสมให้มีความแปลกความใหม่เพิ่มขึ้น เช่น แก้อั้วเราสร้างเสร็จและใช้ไปนาน ๆ เกิดการเบื่อหน่ายรูปทรง เราก็จัดการปรับปรุงให้เป็นรูปแบบใหม่ให้สวยกว่าเดิม แปลกกว่าเดิม แต่ความเหมาะสมความสะดวกสบายเหมือนเดิมหรือดีกว่าเดิมเป็นต้น

โดยดึงเอาจุดที่โดดเด่นของรถไฟทั้งในด้านโครงสร้างและวัสดุที่ประกอบรถไฟมาออกแบบสร้างสรรค์ทำให้ได้ชุดโต๊ะที่ได้รับแรงบันดาลใจจากรถไฟ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดโต๊ะ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและอัตลักษณ์ของรถไฟในการออกแบบ โดยให้กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกผลงาน มีการดำเนินงานเป็นลำดับขั้นตอนของการออกแบบ โดยมีขั้นตอนและรายละเอียดของการดำเนินการต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนแรกการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ศึกษาเอกสารจากวิทยานิพนธ์ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบชุดโต๊ะเก้าอี้

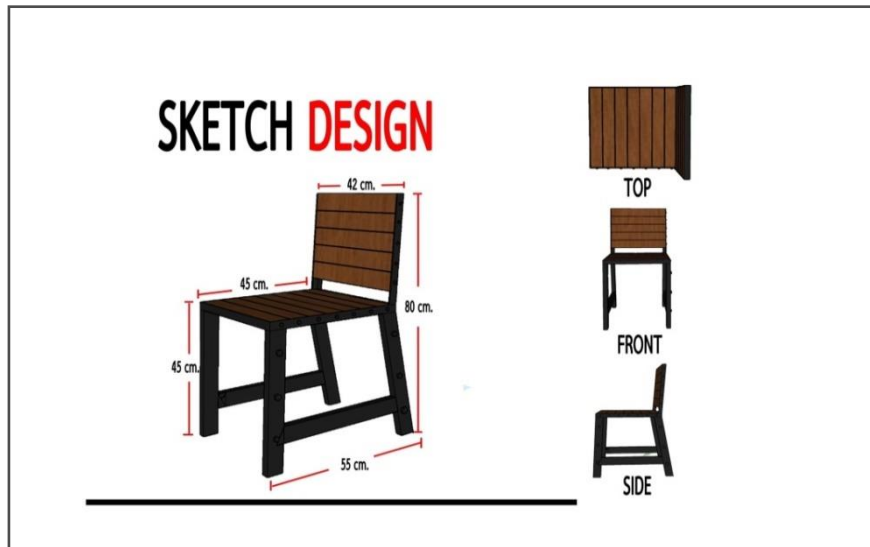
ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในการออกแบบ หลังที่ได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานแล้ว ผู้วิจัยก็ได้ลอง ออกแบบสเก็ตช์โต๊ะ เก้าอี้และวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อกำหนดแนวคิดและขอบเขตในการออกแบบแบบสเก็ตช์ จำนวน 3 แบบ

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบ หลังจากที่ได้ข้อสรุปเพื่อการออกแบบแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้ความคิดและประมวล ความคิดจากข้อมูลที่รวบรวมออกแบบและร่างแบบตามแนวคิดในการออกแบบ สเก็ตช์ จำนวน 3 แบบ

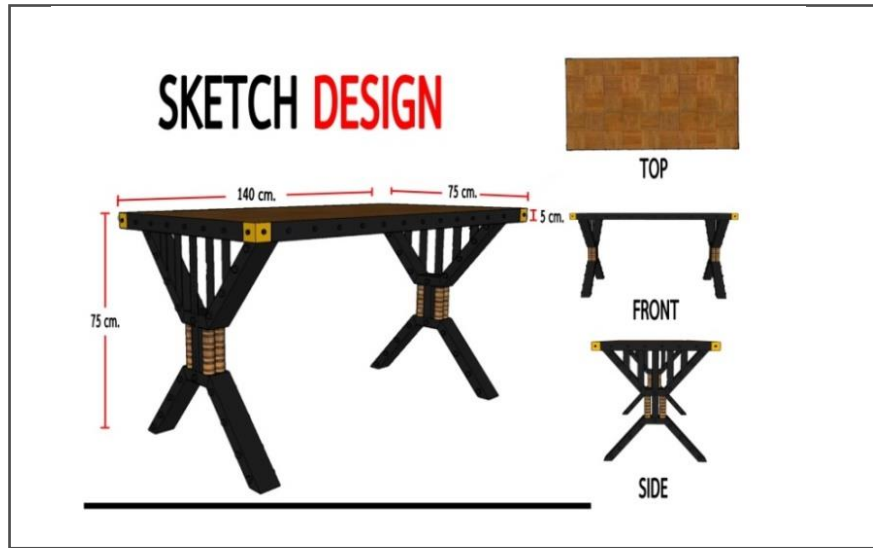
ขั้นตอนที่ 4 การคัดเลือกแบบ หลังจากที่ได้ออกแบบสเก็ตช์ จำนวน 3 แบบแล้ว ผู้วิจัยได้เอาแบบสเก็ตช์ นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อคัดเลือกแบบที่เหมาะสมและสามารถผลิตได้จริง หลังจากนั้นนำแบบมาพัฒนาให้มี ความสมบูรณ์เพื่อนำไปสู่กระบวนการสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์

ขั้นตอนที่ 5 การพัฒนาแบบ หลังจากที่ได้ออกแบบแบบสเก็ตช์แล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบมาปรับปรุงแก้ไขให้มี ความสมบูรณ์เพื่อนำไปสู่กระบวนการสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ นำผลิตภัณฑ์ต้นแบบให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ประเมินเพื่อศึกษาความพึงพอใจ

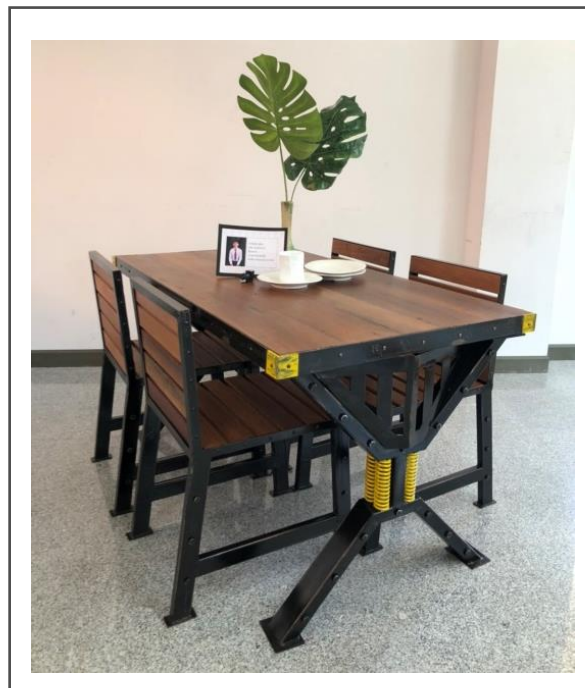
ขั้นตอนที่ 6 กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยนำที่ผ่านผู้เชี่ยวชาญและผลการประเมินมาปรับปรุงตาม แบบประเมินและนำมาสร้างผลิตภัณฑ์ที่สมบูรณ์เพื่อทำแบบประเมินให้กับกลุ่มตัวอย่างและสรุปการดำเนินการ การทั้งหมด

รูปที่ 1 การออกแบบเก้าอี้ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากที่นั่งรถไฟ
ที่มา : นายริตวัน ยูโซะ

รูปที่ 2 การออกแบบโต๊ะที่ได้รับแรงบันดาลใจจากรถไฟ
ที่มา : นายริตวัน ยูโซะ

รูปที่ 3 งานที่เสร็จสมบูรณ์ชุดโต๊ะที่ได้รับแรงบันดาลใจจากที่รถไฟ
ที่มา : นายริตวัน ยูโซะ

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบและอัตลักษณ์ของรถไฟในการออกแบบ
  - 1.1 การศึกษารูปแบบและอัตลักษณ์ของรถไฟในการออกแบบ พบว่ารถไฟจำแนกออกเป็น 4 ประเภท นั้นอุปกรณ์และเครื่องยนต์กลไกเป็นอย่างไรมีหน้าที่การใช้งานอย่างไรบ้างเพื่อนำมาออกแบบ
  2. เพื่อออกแบบเฟอร์นิเจอร์ชุดโต๊ะ
    - 2.1 ขั้นตอนการศึกษาการออกแบบ พบว่าเฟอร์นิเจอร์ควรเป็นผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความหลากหลายของผู้ใช้งาน ซึ่งจากการเก็บข้อมูลผู้บริโภคแล้ว ผู้บริโภคต้องการเฟอร์นิเจอร์ที่ตอบสนองการใช้งานแข็งแรง มีความเรียบง่าย
    - 2.2 ขั้นตอนการออกแบบ หลังจากที่ได้ข้อสรุปเพื่อการออกแบบแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้ความคิดและประมวลผลความคิดจากข้อมูลที่รวบรวมออกแบบและร่างแบบตามแนวคิดในการออกแบบแบบสเก็ท จำนวน 3 แบบ ซึ่งได้ผลงานที่สมบูรณ์จำนวน 1 ชุด
    3. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของกลุ่มผู้บริโภคหลังการออกแบบ พบว่า ความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์ต้นแบบโดยรวมอยู่ในระดับ มาก ค่าการกระจายข้อมูลอยู่ในระดับปานกลางและผลความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ชุดโต๊ะ

ผลสรุปประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบเฟอร์นิเจอร์ชุดโต๊ะ

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามการวิจัย

รายการ	จำนวน (N=30คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	15	50
1.2 หญิง	15	50
รวม	30	100
2. อายุ		
2.1 19 – 30	20	67
2.2 31 – ขึ้นไป	10	33
รวม	30	100
3. การศึกษา		
3.1 ปริญญาตรี	28	94
3.2 ปริญญาโท	2	6
รวม	30	100

4. อาชีพ		
4.1 นักศึกษา	8	27
4.2 รับราชการ	2	7
4.3 ผู้ประกอบการ	3	10
4.4 ผู้บริหาร	2	7
4.5 พนักงานบริษัท	15	50
รวม	30	100

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์พบว่า 1) เพศ มีเพศชาย ร้อยละ 50 เพศหญิง ร้อยละ 50 2) อายุระหว่าง 19 – 30 ร้อยละ 67 อายุระหว่าง 31 – ขึ้นไป ร้อยละ 33 3) การศึกษา ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 94 ระดับปริญญาโท ร้อยละ 6 4) อาชีพ นักศึกษา ร้อยละ 27 รับราชการ ร้อยละ 7 ผู้ประกอบการ ร้อยละ 10 ผู้บริหาร ร้อยละ 7 พนักงานบริษัท ร้อยละ 50

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์ชุดโต๊ะ โดยมีแรงบันดาลใจจากรถไฟ

รายการ	จำนวน N = 30		ระดับความพึงพอใจ
	$\bar{x}$	S.D.	
1. รูปแบบผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์	3.87	0.51	มาก
2. มีความเหมาะสมในการเลือกใช้วัสดุ	3.75	0.70	มาก
3. ประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์	3.60	0.83	มาก
4. ความสวยงามของผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์	3.73	0.52	มาก
รวม	3.64	0.69	มาก

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์ชุดโต๊ะ โดยมีแรงบันดาลใจจากรถไฟ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.64 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.69 แต่เมื่อดูรายละเอียดพบว่า รูปแบบผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.87 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51 รองลงมา มีความเหมาะสมในการเลือกใช้วัสดุอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.70 ความสวยงามของผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.73 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 ประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.83 ตามลำดับ

โดยงานวิจัยนี้ภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 3.64 รูปแบบผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 3.87 มีค่าความเหมาะสมในการเลือกใช้วัสดุอยู่ในระดับ มากมีค่าเฉลี่ย 3.75 มีความสวยงามของผลิตภัณฑ์ในระดับมากมี

ค่าเฉลี่ย 3.73 และประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 3.60 สรุปได้ว่าการออกแบบชุดโต๊ะที่ได้รับแรงบันดาลใจจากรถไฟมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีและสามารถตรงตามวัตถุประสงค์ของการออกแบบ

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย การศึกษาและออกแบบเฟอร์นิเจอร์ชุดโต๊ะ โดยมีแรงบันดาลใจจากรถไฟ ผู้วิจัย สามารถอภิปรายผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

จากการศึกษาลักษณะรูปแบบและอัตลักษณ์ของรถไฟนั้น เนื่องจากรถไฟมีความแข็งแรงในการส่งสินค้าและโดยสาร จึงใช้เหล็กกับไม้เป็นวัสดุในการผลิตชุดโต๊ะ ซึ่งส่งผลต่อความแข็งแรงของผลิตภัณฑ์ และการออกแบบโดยวัตถุประสงค์ พัฒนาผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ กระบวนการออกแบบ การศึกษาผู้บริโภคเพื่อสอบถามความต้องการและแนวคิดต่อชุดโต๊ะ พบว่าแนวคิดของผู้บริโภคคาดหวังต่อผลิตภัณฑ์ที่มีความแข็งแรง การออกแบบจึงจะต้องคำนึงถึงวัสดุที่มีความแข็งแรง, การออกแบบโต๊ะ และเก้าอี้ ซึ่งผ่านการคัดกรองแบบโดยแบบสเก็ทจำนวน 3 แบบและผู้ทรงคุณวุฒิเลือกแบบที่ 3 ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์คือความเรียบง่าย โดยผลการประเมินความพึงพอใจโดยใช้แบบสอบถามกับผู้บริโภคจำนวน 30 คน โดยระบุรายได้อยู่ที่ 10,000 – 35,000 บาท/เดือน พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมีความพึงพอใจมาก ผู้บริโภคมีความพึงพอใจมากที่สุดต่อคุณทางวัสดุที่มีความแข็งแรง ซึ่งตรงตามวัตถุประสงค์หลักของการออกแบบ ที่มุ่งเน้นความสำคัญด้านการนำวัสดุที่มีความแข็งแรงมาใช้งาน ซึ่งแปรผลการประเมินความพึงพอใจได้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างแบบสอบถาม จากแนวคิดปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดองค์ประกอบของการออกแบบ สุนทรีย์ (วิชรินทร์ จรุงจิตสุนทร, 2549) คือ งานออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ดีจะต้องสานปัจจัยต่าง ๆ ทั้งรูปแบบ ประโยชน์ใช้สอย กายวิภาคเชิงกล และอื่น ๆ เพื่อให้เข้ากับวิถีดำเนินชีวิต แฟชั่น หรือแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นกับผู้บริโภคได้อย่างกลมกลืนลงตัว มีความสวยงาม โดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ตั้งอยู่บนพื้นฐานการตลาด

7. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการเก็บความพึงพอใจผู้บริโภคได้รับข้อเสนอแนะจากผู้บริโภค เกี่ยวกับการออกแบบชุดโต๊ะ โดยมีแรงบันดาลใจจากรถไฟ, ออกแบบเฟอร์นิเจอร์ที่มีความเรียบง่าย, ดีไซน์ที่ไม่ตลกยุคและเฟอร์นิเจอร์ที่มีความแข็งแรงสามารถนำไปใช้ในพื้นที่กลางแจ้งหรือภายในบ้านได้ดี

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณหลักสูตรการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา คณะอาจารย์หลักสูตรการออกแบบทุกท่าน

9. เอกสารอ้างอิง

ไพเวช วังบอน. (2551). **หลักสูตรการออกแบบ โครงการพัฒนาบุคลากรด้านผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์.**

กรุงเทพฯ :กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

วิชรินทร์ จรุงจิตสุนทร,(2549).**หลักการออกแบบและแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์:**กรุงเทพฯ: แอ็ปป์

พรีนติ้ง กรุ๊ป.

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

วัฒน์ จุฑะวิภาต.(2527) .การออกแบบ.กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์ปรารถนา

สถาพร ดีบุญมี ณชุมแพ.(2551) .วิวัฒนาการเฟอร์นิเจอร์.กรุงเทพฯ:โอเดียนสโตร์.

สาคร คันธโชติ.(2528) .การออกแบบเครื่องเรือน.กรุงเทพฯ: O.S. Printting House Co.,Ltd.

รถไฟ.(2562).[ออนไลน์] <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A3%E0>

%B8%96%E0%B9%84%E0%B8%9F [สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2563].

การออกแบบสื่อสารสนเทศการท่องเที่ยวและส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ณ วัดวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

Tourist Information and Promoting Media Design: “Nawatwithi” OTOP and the Ethnic Community’s (Lao Krang) Tourism Development in Nakhon Pathom, Thailand.

ศิริญญา อารยะจารุ^{1*}, นุชรี บุญศรีงาม² และนิพา ผลสงเคราะห์³

Sirinya Arayajaru^{1*}, Nucharee Boonsringam² and Nipa Phonsongkroh³

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การออกแบบสื่อสารสนเทศการท่องเที่ยวและส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ณ วัดวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม” มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชน และการท่องเที่ยว ณ วัดวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม 2) เพื่อออกแบบสื่อสารสนเทศการท่องเที่ยวและส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ณ วัดวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้ 1) ลงพื้นที่ชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม เพื่อรวบรวมอัตลักษณ์ชุมชน วิธีการดำเนินชีวิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ร้านอาหาร ที่พัก โปรแกรมเที่ยว กลุ่มนำเที่ยว และผู้ประกอบการในชุมชน ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบ การสังเกต การพัฒนาสื่อสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ๓ การสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยแต่ละชุมชน ร่วมกันคัดกรองแหล่งท่องเที่ยวเพื่อประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว 2) นำข้อมูล ที่ได้มาวิเคราะห์ เรียบเรียง ตรวจสอบความถูกต้องกับชุมชน 3) ออกแบบและพัฒนา สื่อสารสนเทศที่มีความสวยงามน่าสนใจ และสื่อถึงอัตลักษณ์ชุมชนลาวครั้ง 4) ทดสอบการใช้งานและปรับปรุงก่อนการนำไปใช้งานจริงจาก กลุ่มทดสอบ 5) ตรวจสอบหาคุณภาพ (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ ด้านสารสนเทศจำนวน 3 คน ในด้านเนื้อหาข้อมูล การออกแบบสื่อสารสนเทศ 6) ประเมินความพึงพอใจต่อความสวยงามของสื่อสารสนเทศที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ชุมชนลาวครั้งจังหวัดนครปฐม โดยจะศึกษาอัตลักษณ์ลาวครั้งจังหวัดนครปฐม และวิเคราะห์ ผลิตภัณฑ์ของชุมชนลาวครั้งจังหวัดนครปฐม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร และข้อมูลเพื่อการออกแบบ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้วิจัยจะใช้ตัวแทนชุมชน ที่ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ และใช้แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ เพื่อประเมินความพึงพอใจในผลงานออกแบบชุมชนลาวครั้งจังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความโดดเด่นและยังมีความยั่งยืนในด้านวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม แต่ยังคงขาดสื่อสารสนเทศการท่องเที่ยวและส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนที่จะช่วยยกระดับมาตรฐานการครองชีพแก่ชุมชนได้ โดยผลจากการสำรวจแบบสอบถาม จึงสรุปได้ว่า สื่อสารสนเทศการท่องเที่ยวและส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชน คือ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ ไลน์สติ๊กเกอร์บรรจุภัณฑ์ และโมชั่นกราฟิก

¹ อาจารย์ สาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

^{2,3} อาจารย์ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

* Corresponding author, E-mail: sirinya009@gmail.com

ซึ่งสื่อสารสนเทศการท่องเที่ยวและสื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนสามารถช่วยให้ชุมชนขายสินค้าและผลิตภัณฑ์ พร้อมนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนด้วยระบบสารสนเทศที่มีความสวยงามแสดงถึงอัตลักษณ์ลาวครั้ง เป็นการสร้างรายได้เพิ่มให้กับชุมชน และเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมอย่างยิ่งยั้งมีความพึงพอใจระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: สื่อสารสนเทศ, ส่งเสริมการขาย, นวัตกรรม

Abstract

The objectives of this study were 1) to study community identity, community products Nawatwithi tourism of Lao Khrang ethnic group in Nakhon Pathom Province, 2) to design tourism information media and community product promotion media to develop Nawatwithi tourism for the Lao Khrang ethnic group in Nakhon Pathom Province. The qualitative research was conducted as follows: 1) Field trips in Lao Khrang community area in Nakhon Pathom Province were conducted to collect data on community identity, local way of life, community products Information, tourist attractions, restaurants, accommodation, travel programs, tour group, and entrepreneurs in the community. This research used interview, observation, development of information media for tourism promotion, focus group discussion among each community that jointly screened tourist attractions to publicize them to be known to tourists. 2) Obtained data were then analyzed, compiled, and verified to consider data validity with the community. 3) Information media was designed in a beautiful and interesting manner that could communicate the identity of Lao Khrang community. 4) Try-out and revision were conducted before the actual use of the test group. 5) Index of consistency (IOC) was determined by three information experts in terms of content, information media design. 6) The satisfaction with beauty of information media showing the identity of Lao Khrang community, Nakhon Pathom Province was assessed. Lao Khrang identity in Nakhon Pathom Province was studied and products of Lao Khrang community were analyzed. Data were collected from related documents and information for design by interviewing community participants. Data analysis result was at the highest level. The researcher relied on the community representative that has developed local products and the design expert questionnaire to assess the satisfaction of the design works of Lao Khrang community in Nakhon Pathom Province. This was a unique and sustainable ethnic group in the way of life, arts and culture, but still lacked information media, tourism and community products promotion media that could raise the standard of living in the community. Based on the results of the survey it could be concluded that tourist information and community product promotion media were e-books, websites, Line stickers, packaging and motion graphics.

These media and promotional materials could help increase sales of products in the community along with present tourist attractions and tourism routes in the community with a

beautiful information system showing Lao Khrang identity. This could generate extra income for the community and to optimize the development of Nawatwithi tourism market of Lao Khrang ethnic group in Nakhon Pathom Province in a sustainable manner with the highest level of satisfaction.

Keywords : Information media, Sales promotion, Nawatwithi

1. บทนำ

รัฐบาลมีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2561 เห็นให้มีการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ภายใต้เป้าหมายการนำพาประเทศก้าวข้ามประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ การมีรายได้สูงขึ้น ก้าวสู่การบรรลุเป้าหมาย “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ภายใต้การพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น หนึ่งในแผนงานที่จะขับเคลื่อนงานดังกล่าวคือการดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตกรรมพัฒนาหมู่บ้าน OTOP นวัตกรรมนั้นคือการสร้างชุมชนแห่งการท่องเที่ยว ให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวในชุมชนรายได้หมุนเวียนกระจายสู่ชุมชนสามารถยกระดับสู่การจำหน่าย ให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน ได้แก่การดึงเสนอเสน่ห์ชุมชน ค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน เพื่อนำเสนอสู่นักท่องเที่ยวและค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานให้เกิดคุณค่า นำไปสู่การมีมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจ

จังหวัดนครปฐมเป็นเมืองที่มีความหลากหลายของเชื้อชาติ ด้วยสภาพภูมิประเทศที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำท่าจีน มีความอุดมสมบูรณ์จึงมีผู้คนหลากหลาย เป็นศูนย์รวมทางวัฒนธรรม และความแตกต่างของวัฒนธรรมแต่ละเชื้อชาติ เกิดหลอมรวมทางวัฒนธรรมจนกลายเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เช่น คนไทยภาคกลางพื้นถิ่น ชาวไทยจีน ชาวไทยทรงดำ (โซ่ง) ชาวลาวครึ่ง ชาวเขมร และชาวไทย-ยวน (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม, 2560)

จากการสำรวจพบว่าแหล่งที่อยู่อาศัยของชาวลาวครึ่งในจังหวัดนครปฐม กระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ดังนี้ อำเภอเมืองนครปฐม อำเภอกำแพงแสน อำเภอนครชัยศรี อำเภอบางเลน อำเภอดอนตูม (วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดนครปฐม, 2542) คนไทยเชื้อสายลาวครึ่ง มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นเป็นของตนเอง ได้แก่ ภาษา การแต่งกาย ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อต่าง ๆ โดยได้ปฏิบัติ และ สืบต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนานสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของผู้พบเห็นทั่วไป คือ การแต่งกาย การทอผ้า ปัจจุบันการทอผ้ายังคงมีอยู่ให้เห็นในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาโดยรอบจะเห็นได้ว่าผลิตภัณฑ์ที่ดีและตรงกับความต้องการของผู้บริโภค แต่ชุมชนลาวครึ่งในจังหวัดนครปฐมยังขาดสื่อสารสนเทศการท่องเที่ยวและสื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนที่จะช่วยยกมาตรฐานการครองชีพแก่ชุมชนได้ และการนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ผ่านสื่อสารสนเทศจะช่วยให้เกิดการบริโภคและการเข้าถึงชุมชนลาวครึ่งที่มากขึ้นและนำความเจริญสู่ชุมชนด้วยสื่อสารสนเทศ ผ่านทางเว็บไซต์และโปรแกรมประยุกต์บนสื่อต่างๆ และมีการเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตทางหรือวิถีทางในการนำข่าวสารของชุมชน อัตลักษณ์ชุมชน วิถีชีวิตของชุมชน ที่ต้องการประชาสัมพันธ์ไปสู่ผู้บริโภค เพื่อให้ผู้อื่นได้เข้ามาเข้าชมและแสดงความคิดเห็น ใช้เป็นสื่อในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ชุมชนของตนเอง ช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้นักท่องเที่ยว

เทคโนโลยีสารสนเทศ มีความสำคัญในสังคมปัจจุบันเป็นอย่างมากโดยเทคโนโลยีสารสนเทศสามารถประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการจัดบริการสังคมพื้นฐานในขบวนการพัฒนาสังคม เช่น ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการศึกษา เทคโนโลยีสารสนเทศกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เป็นต้นเทคโนโลยี สารสนเทศเข้ามามีบทบาทในด้าน

เศรษฐกิจโดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ประโยชน์และเพิ่มขีดความสามารถในการ (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปทุมธานี, 2555) ปัจจุบัน เป็นยุคแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการติดต่อสื่อสาร ทำได้อย่างสะดวกรวดเร็วผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ที่ครอบคลุม เทคโนโลยีถูกนำมาประยุกต์กับหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา ธุรกิจ รวมถึงการท่องเที่ยวด้วย (อุทัยวรรณ ศรีวิชัย, 2560)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง การออกแบบสื่อสารสนเทศการท่องเที่ยวและสื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม ตามยุทธศาสตร์ใหม่ซึ่งส่งผลดีกับนโยบายของรัฐบาล ในการสร้างความมั่นคงให้กับเศรษฐกิจฐานรากและเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของสังคมให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง ยั่งยืน สื่อสารสนเทศการท่องเที่ยวและสื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนจะนำเสนอให้ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์มาเป็นรายได้ ทำให้รายได้กระจายอยู่ในชุมชน โดยการนำนวัตกรรมมาผสมผสานกับวิถีชีวิตของชุมชนในการผลิตสินค้าท้องถิ่นพร้อมกับผนวกการท่องเที่ยวของชุมชนเข้าไป จะช่วยให้ชุมชนสามารถขายสินค้าและผลิตภัณฑ์ พร้อมนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนด้วยระบบสารสนเทศที่มีความสวยงามแสดงถึงอัตลักษณ์ลาวครั้ง เป็นการสร้างรายได้เพิ่มให้กับชุมชน และเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมอย่างยั่งยืน

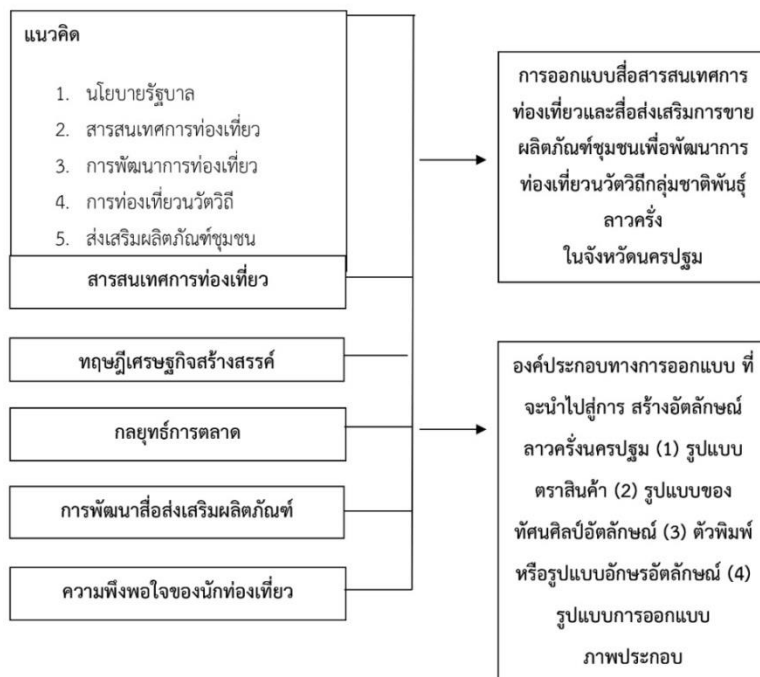
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชน และการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

2.2 เพื่อออกแบบสื่อสารสนเทศการท่องเที่ยวและสื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิด (Conceptual Framework)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีขั้นตอน การดำเนินงานวิจัยดังนี้

- 1) ลงพื้นที่ชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม เพื่อรวบรวมอัตลักษณ์ชุมชน วิธีการดำเนินชีวิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ร้านอาหาร ที่พัก โปรแกรมเที่ยว กลุ่มนำเที่ยว และผู้ประกอบการในชุมชน ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบการสังเกต การพัฒนาสื่อสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ฯ การสนทนากลุ่ม (Focus group) ใช้การคัดเลือกจากผู้ที่มีองค์ความรู้ในชุมชน จำนวน 5 ชุมชน โดยการลงพื้นที่ที่ละชุมชน แต่ละชุมชน ร่วมกันคัดกรองแหล่งท่องเที่ยวเพื่อประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว 2) นำข้อมูล ที่ได้มาวิเคราะห์ เรียบเรียง ตรวจสอบความถูกต้องกับชุมชน 3) ออกแบบและพัฒนา สื่อสารสนเทศที่มีความสวยงามน่าสนใจ และสื่อถึงอัตลักษณ์ชุมชนลาวครั้ง 4) ทดสอบการใช้งานและปรับปรุงก่อนการนำไปใช้งานจริงจาก กลุ่มทดสอบ 5) ตรวจสอบหาคุณภาพ (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ ด้านสารสนเทศจำนวน 3 คน ในด้านเนื้อหาข้อมูล การออกแบบสื่อสารสนเทศ 6) ประเมินความพึงพอใจต่อความสวยงามของสื่อสารสนเทศที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ชุมชนลาวครั้งจังหวัดนครปฐม โดยจะศึกษาอัตลักษณ์ลาวครั้งจังหวัดนครปฐม และวิเคราะห์ ผลิตภัณฑ์ของชุมชนลาวครั้งจังหวัดนครปฐม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร และข้อมูลเพื่อการออกแบบ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้วิจัยจะใช้ตัวแทนชุมชน ที่ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ และใช้แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ ตามขั้นตอน ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การรวบรวมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดกรองทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมและผลิตภัณฑ์ในชุมชน

กิจกรรมที่ 2 การวิเคราะห์เรียบเรียงข้อมูล อัตลักษณ์ลาวครั้ง และผลิตภัณฑ์ในชุมชนลาวครั้ง

กิจกรรมที่ 3 ออกแบบสื่อสารสนเทศการท่องเที่ยวและสื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชน

กิจกรรมที่ 4 ทดสอบการใช้งานและปรับปรุงก่อนการนำไปใช้งานจริงจากกลุ่มทดสอบ (ตัวแทนชุมชนลาวครั้ง)

กิจกรรมที่ 5 ตรวจสอบหาคุณภาพ (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ ด้านสารสนเทศจำนวน 3 คน ในด้านเนื้อหาข้อมูล การออกแบบสื่อสารสนเทศ

กิจกรรมที่ 6 ประเมินความพึงพอใจต่อการออกแบบสื่อสารสนเทศแหล่งท่องเที่ยว โดยผู้เชี่ยวชาญ และตัวแทนชุมชนลาวครั้ง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลประเภทเอกสาร

2.1.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความที่เกี่ยวกับเรื่องวิถีชีวิต อัตลักษณ์ชุมชน การท่องเที่ยวในชุมชน ของชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

2.1.2 เก็บรวบรวมข้อมูลจากรรณกรรมด้านทฤษฎีหลักการออกแบบสื่อสารสนเทศสำหรับการท่องเที่ยว

2.1.3 เก็บรวบรวมข้อมูลจากรรณกรรมด้านทฤษฎีหลักการออกแบบสื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชน

2.1.4 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์ ตัวอย่างผลงานสื่อสารสนเทศสำหรับการท่องเที่ยว 40 ตัวอย่าง

2.1.5 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์ ตัวอย่างผลงานสื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชน 10 ตัวอย่าง

ข้อมูลประเภทบุคคล

2.2.1 เก็บข้อมูลกรณีศึกษาประเภทบุคคลแบบเจาะจง ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์ประชาชนปราชญ์ท้องถิ่นพระสงฆ์และผู้นำชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม โดยสอบถามเกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี การท่องเที่ยวใน ที่เป็นตัวแทนชุมชน จำนวน 5 คน โดยการลงพื้นที่ที่ละชุมชน โดยการสนทนากลุ่ม (Focus group)

2.2.2 เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และผู้สนใจทั่วไป จำนวน 100 คน ใช้แบบประเมินความพึงพอใจต่อความสวยงามของสื่อสารสนเทศที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ชุมชนลาวครั้งจังหวัดนครปฐม และการใช้สื่อสารสนเทศแหล่งท่องเที่ยวที่ได้พัฒนาขึ้น

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูลในชุมชนลาวครั้ง สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลในชุมชนเพื่อนำมาใช้ด้านกรออกแบบ
2. แบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจการออกแบบสื่อสารสนเทศการท่องเที่ยวและสื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมโดยผู้เชี่ยวชาญ
3. แบบประเมินความพึงพอใจต่อความสวยงามของสื่อสารสนเทศที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ชุมชนลาวครั้งจังหวัดนครปฐม โดย นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และผู้สนใจทั่วไป จำนวน 100 คน

5. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1.เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชน และการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม 2.เพื่อออกแบบสื่อสารสนเทศการท่องเที่ยวและสื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

5.1 สรุปผลวิจัยการศึกษาอัตลักษณ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชน และการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม ได้ดังนี้ ชุมชนลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมยังมีการรวมกลุ่มกัน และยังคงมีวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้มอบให้สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย ภาษา อาหาร และวิถีชีวิต

5.2 สรุปผลวิจัยการออกแบบสื่อสารสนเทศการท่องเที่ยวและสื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว วิถีวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม ได้ดังนี้ จากการสำรวจความต้องการและการสัมภาษณ์ ด้านกระแสการท่องเที่ยวชุมชน ผู้วิจัยจึงได้สรุป สื่อที่จะดำเนินการออกแบบได้ดังนี้ 1.หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 2.ไลน์สติ๊กเกอร์ 3. เว็บไซต์ 4.บรรจุภัณฑ์ 5.โมชันกราฟิก

ซึ่งผลงานการออกแบบทุกชิ้น จะแสดงความเป็นอัตลักษณ์ชุมชนลาวครั้งจังหวัดนครปฐม โดยเมื่อออกแบบเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จะดำเนินการทดสอบการใช้งานและปรับปรุงก่อนการนำไปใช้งานจริงจากกลุ่มทดสอบ (โดยตัวแทนชุมชนลาวครั้ง) และใช้แบบประเมินความพึงพอใจต่อการออกแบบสื่อสารสนเทศแหล่งท่องเที่ยวและสื่อ

ส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยผู้เชี่ยวชาญซึ่งผลสรุปออกมาในระดับดีมาก และมีการแนะนำ เรื่องการออกแบบเพิ่มเติมโดยคำนึงถึงชุมชนเป็นสำคัญ

ผลงานการออกแบบ

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ แนวคิดในการออกแบบคือ ต้องการจะสื่อสารด้านข้อมูลประวัติความเป็นมาของชุมชนลาวครั่ง โดยใช้ภาพประกอบในการสื่อสารและมีแผนที่ท่องเที่ยวชุมชนลาวครั่งในจังหวัดนครปฐม

ไลน์สติ๊กเกอร์ แนวคิดในการออกแบบคือ ต้องการนำเสนอความเป็นเอกลักษณ์ด้านภาษาถิ่นของชุมชนลาวครั่ง และต้องการใช้สื่อที่เข้าถึงผู้คนได้ง่ายและรวดเร็ว

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

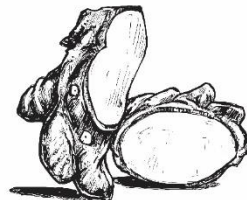
บรรจุภัณฑ์ แนวคิดในการออกแบบคือ ต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อ ให้เป็นที่น่าสนใจ และแสดงความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนลาวครั้ง ด้วยเรขศิลป์บนบรรจุภัณฑ์

ขวดเหลี่ยมใหญ่

ขวดกลมเล็ก

ลูกประดบ
ซ่านใส่

ไม้ตาส
ยัดเส้น

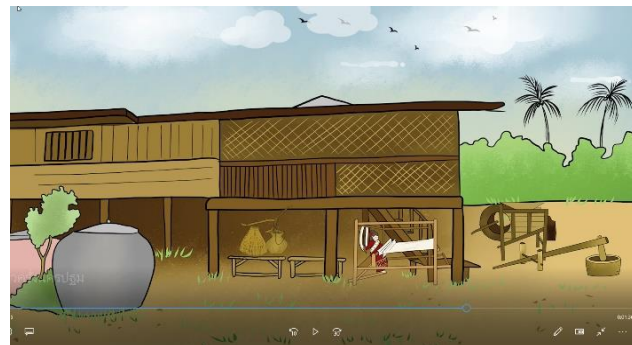
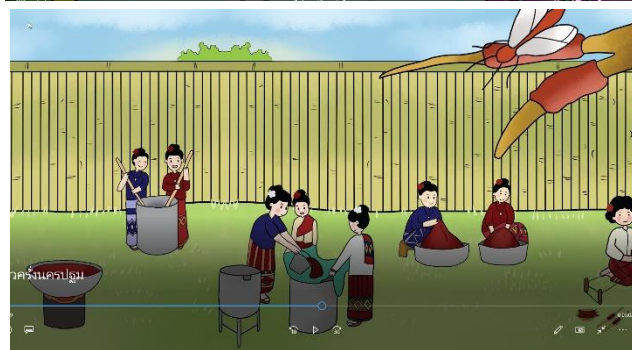

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

โมชันกราฟิก แนวคิดในการออกแบบคือ ต้องการใช้สื่อที่สามารถเข้าถึงง่าย ด้วยการใช้เสียงภาคและภาพที่เคลื่อนไหวได้เพื่อเพิ่มความน่าสนใจในตัวสื่อ

6. อภิปรายผลการวิจัย

อัตลักษณ์ตามพจนานุกรมภาษาอังกฤษ – ไทย คำว่า Identity คือ คำว่า อัตลักษณ์ซึ่งตรงกับความหมายของคำนี้ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษ นั่นก็คือ สิ่งที่เป็นคุณสมบัติของคนหรือสิ่งหนึ่ง เป็นคุณสมบัติเฉพาะของคนหรือสิ่งนั้น ที่ทำให้สิ่งนั้นโดดเด่นขึ้นมาหรือแตกต่างจากสิ่งอื่น แต่ในปัจจุบันความหมายนี้ได้แปรเปลี่ยนไป แนวโน้มทางทฤษฎียุคหลังสมัยใหม่(Postmodernism) ทำให้เกิดการตั้งคำถามอย่างมากกับวิธีการมองโลกการเข้าถึง ความจริงของสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งที่เชื่อกันว่าเป็นความจริงที่เป็น แก่นแกน ของปัจเจกบุคคล วิธีคิดในกระแสนี้รื้อถอนความเชื่อเกี่ยวกับคุณสมบัติแก่นแกนของปัจเจกภาพ ความเป็นปัจเจกกลายเป็นเรื่องของการนิยามความหมายซึ่งสามารถเลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท อัตลักษณ์เป็นมโนทัศน์ที่คาบเกี่ยวสัมพันธ์กับวิชาหลายแขนงทางด้านสังคมศาสตร์ ทั้งสังคมวิทยา มนุษยวิทยา จิตวิทยา และปรัชญา อัตลักษณ์มีความสำคัญเป็นพิเศษเนื่องจากเป็นปริณิณพลเชื่อมต่อระหว่างข้อทั้งสอง ในด้านหนึ่งอัตลักษณ์ คือ ความเป็นปัจเจก ที่เชื่อมต่อ และสัมพันธ์กับสังคม (อภิญา เพื่อฟูสกุล, 2546 :1-5)

จากการศึกษาวิจัยพบว่า 1.อัตลักษณ์ชุมชนลาวครั้งจังหวัดนครปฐมนั้น มีความโดดเด่น และมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีความน่าสนใจ 2. การศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวปัจจุบันนักท่องเที่ยวจะสืบค้นข้อมูลการท่องเที่ยวก่อนที่จะไปและเลือกรูปแบบการท่องเที่ยวตามที่วางแผนไว้ และมีพฤติกรรมการใช้สื่อบนอุปกรณ์มือถือของนักท่องเที่ยวมีเพิ่มมากขึ้น จึงนำไปสู่การออกแบบสื่อสารสนเทศการท่องเที่ยวและสื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว นวัตกรรมกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม ที่สามารถช่วยให้ชุมชนขายสินค้าและผลิตภัณฑ์ พร้อมนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนด้วยระบบสารสนเทศที่มีความสวยงาม แสดงถึงอัตลักษณ์ลาวครั้ง ที่แสดงความเป็นตัวตนของชาวลาวครั้งที่ยังคงมีให้เห็นอย่างเหนียวแน่น และมีวัฒนธรรมประเพณี ไม่ว่าจะเป็นภาษา การแต่งกาย อาหาร เป็นการสร้างรายได้เพิ่มให้กับชุมชน และเพิ่มประสิทธิภาพการตลาดการท่องเที่ยวนวัตกรรมนวัตกรรมชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมอย่าง ยั่งยืน และเป็นการเผยแพร่ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวประเทศไทย ในเชิงวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ให้เป็นที่น่าจดจำ ต่อกลุ่มเป้าหมาย กระบวนการวิเคราะห์ และการประเมินผลงานจากผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มเป้าหมาย พบว่ามีความพึงพอใจและเป็นไปได้สูงมาก ที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยววัฒนธรรม นวัตกรรมกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม และสามารถนำไป เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานออกแบบที่เกี่ยวข้อง หรือเป็นแนวทางในการออกแบบ ในลักษณะเดียวกัน เพื่อเป็นการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

7. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ควรส่งเสริมให้มีการจัดการชุมชน การให้ความสำคัญด้านศิลปะ วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายด้วยสื่อต่าง ๆ และผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่ม การมีตลาดนัดลาวครั้งนครปฐม เพื่อเป็นการเผยแพร่ การปรับปรุงและส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม อย่างยั่งยืน

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.รัฐไท พรเจริญ มหาวิทยาลัยศิลปากร และอาจารย์ ดร.เดช ธรรมศิริ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ที่เอื้อเฟื้อและให้คำปรึกษาข้อมูลด้านการออกแบบและการผลิตสื่อสารสนเทศการ

ท่องเที่ยว โครงการวิจัยนี้ ได้รับสนับสนุนงบประมาณจากงบประมาณด้านวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรมผ่าน กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 และได้รับความร่วมมือจากบุคลากร และหน่วยงานต่าง ๆ ในการให้ข้อมูล การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงาน การวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่ให้ทุนในการวิจัยครั้งนี้, สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ที่ให้โอกาส ในการสนับสนุนในทุกด้าน ชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั้งในพื้นที่ต่าง ๆ ที่ให้ข้อมูล เพื่องานวิจัย พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องที่อำนวยความสะดวกในการ ดำเนินงานวิจัยครั้งนี้

9. เอกสารอ้างอิง

- กมนพรธน์ บ่อแก้ว (ผู้ให้สัมภาษณ์), ที่วัดโพรงมะเดื่อ เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2563
- จิตพนธ์ ชุมเกต. (2560). “การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชน อย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี” : *คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัย ศิลปากร ประจำปีงบประมาณ 2560 มหาวิทยาลัยศิลปากร*. เลขหน้า ก
- ชลธิชา มาลาหอม (2555). “อัตลักษณ์ชุมชนรากฐานสู่การศึกษา”. *วารสารครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม*, หน้า 9, หน้า 41.
- ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์. (2550). “พื้นที่ อัตลักษณ์ ภาพแทนความจริงและหลังสมัยใหม่”. *กรุงเทพ : ศูนย์หนังสือ มหาวิทยาลัยทักษิณ. ปรินต์กรุป จำกัด*
- บุญเรือง ปาแสนกุล (ผู้ให้สัมภาษณ์) ที่โรงเรียนวัดกงลาด เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2563
- พระมหาประสิทธิ์ชัย ปณฺธิโต (คำดี) (ผู้ให้สัมภาษณ์) ที่วัดโพรงมะเดื่อ เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2563
- สมพงษ์ ทองเงิน (ผู้ให้สัมภาษณ์) ที่ศูนย์เรียนรู้ลาวครั้งบ้านหนองหัวช้าง เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2563
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐมกระทรวงวัฒนธรรม (2560). “คู่มือเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชน ชาติพันธุ์ไทยทรงดำ/ลาวครั้ง/ไทยจีน นครปฐม.” *นครปฐม : เพชรเกษม* หน้า 7-16
- อนวัช นกตารา (ผู้ให้สัมภาษณ์) ที่โรงเรียนวัดลำเหย ตำบลลำเหย เมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2563
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2546). “อัตลักษณ์ (Identity) การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด.” *กรุงเทพฯ :* สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

การออกแบบเครื่องประดับผมหวีสำหรับหญิงชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี

The Pottery Hairdressing Designs for Mon Women in Pathum Thani Province.

กนกนาฏ พรหมนคร^{1*}

Kanoknat Promnakon^{1*}

บทคัดย่อ

การออกแบบเครื่องประดับผมหวีสำหรับหญิงชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการแต่งกายและเครื่องประดับของชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี และ 2) เพื่อออกแบบเครื่องประดับผมหวีในรูปแบบเครื่องประดับผมหวี โดยใช้วัตถุดิบดินท้องถิ่นของจังหวัดปทุมธานี การวิจัยในครั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า (1) วัฒนธรรมการแต่งกาย และเครื่องประดับของชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี มีข้อมูลว่า หญิงชาวมอญมีการแต่งกายด้วยเสื้อคอกลมแขนกระบอก นุ่งผ้าซิ่น มีสไบมอญพาดบ่า เก้าผวมวย และประดับด้วยดอกไม้ ลักษณะการมวยผมจะมีเครื่องประดับที่ทำด้วยโลหะ 2 ชิ้น คือ อะนดโซก เป็นโลหะรูปตัวยู U คว่า และสะเหลียงโซก โลหะรูปปีกกา } ตามแนวนอน ปัจจุบันการมวยผมรูปแบบบังคับแบบมอญพบได้น้อยมาก (2) การออกแบบเครื่องประดับผมหวีในรูปแบบเครื่องประดับผมหวี เป็นการออกแบบในรูปแบบของเครื่องประดับตกแต่งผมหวีที่มีลักษณะคล้ายรูปทรงดั้งเดิม โดยใช้วัตถุดิบดินท้องถิ่นคือ ดินสามโคกของจังหวัดปทุมธานีในการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ มีการตกแต่งลวดลายโดยได้รับแรงบันดาลใจจากรูปดอกจัน ซึ่งเป็นลวดลายที่ปรากฏในสไบมอญ การออกแบบนี้เพื่อสร้างเอกลักษณ์บ่งบอกถึงวัฒนธรรมและอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกาย โดยเฉพาะรูปทรงอัตลักษณ์เครื่องประดับผมหวีของหญิงชาวมอญในจังหวัดปทุมธานีให้คงอยู่ต่อไป

คำสำคัญ: เครื่องประดับผมหวี, หญิงชาวมอญ, วัฒนธรรม

Abstract

Pottery hairdressing designs for Mon women in Pathum Thani province. The objectives are as following: 1) to study the culture of dresses and decorations of the Mon people in Pathum Thani Province and 2) to design pottery which forming of hair ornaments to use local clay as raw materials of Pathum Thani Province, the research instruments in this research were questionnaires and interviews.

The research results were shown that (1) the culture of dresses and decorations of the Mon people in Pathum Thani province had information Mon women which are dressed in round neckline, cylinder sleeves, sarong, with a sabaimon over their shoulders, bunting, and decorated with flowers. The bun features two metal accessories: an inverted between the U of Ar Nod Sook

¹ อาจารย์ สาขาออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์

* Corresponding author, E-mail: pear_165@hotmail.com

and the { of Hark Lerng Sook. Get very little 2) pottery designs in hair accessory style, it designs the form of a hair accessory that resembles the original shape. Using local clay for raw materials, Sam Khok clay of Pathumthani Province to form products, there is a decorative pattern of inspiration from the asterisk pattern which is a pattern that appears in the Sabai Mon and this design is to create identity, indicate culture and preserve the culture of dress. Specially identity to continue the hair accessories of a woman Mon in Pathumthani province.

Keywords: Pottery hairdressing designs, Mon women, Culture

1. บทนำ

ชาวมอญมีชื่อเรียกกันว่าชาวมอญ เนื่องจากชาวมอญให้ความหมายคำว่า มอญ หรือรามัญ ว่าหมายถึงประเทศชาติ หรือคนชาติเดียวกันทั้งหมด ชนชาติมอญได้แพร่กระจายแก่งพม่าแล้วอพยพมาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นสาเหตุของการอพยพตั้งถิ่นฐานของชนชาติมอญ (ทองคำ พันนัทธิ, 2539: 4) ในอดีตเมืองสามโคกเป็นเมืองหนึ่งที่มีชาวมอญอพยพมาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เกิดชุมชนชาวมอญในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระองค์ได้เสด็จประพาสเมืองสามโคก และมีพสกนิกรจำนวนมากนำดอกไม้ขึ้นทูลเกล้าถวาย พระองค์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานนามเมืองใหม่ว่า “ประทุมธานี” ต่อมาภายหลังพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปลี่ยนการเขียนชื่อและเปลี่ยนจากเมือง เป็น จังหวัด “ปทุมธานี” จนถึงยุคปัจจุบัน (รามัญคดี – MON Studies, 2560)

สามโคกได้ถูกบันทึกไว้ในแผนที่ชาวฮอลันดา เป็นภาพวาดหมู่บ้านริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ที่คู้งน้ำฝั่งตะวันตก โดยมีคำบรรยายในหมายเลขกำกับที่มูว่า “Potte – Bakkers Drop” หมายถึงหมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผา หรือ “หมู่บ้านปั้นหม้อ” รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2552) ซึ่งขึ้นรูปด้วยดินสามโคก วารดา พุ่มพกา (2560) ได้ศึกษาภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้ พบว่า ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนมอญ จำแนกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ 1) ศิลปวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น เจดีย์มอญ และศิลปหัตถกรรม เช่น การปักสไบมอญ 2) ศิลปวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ภาษาพูดมอญ ประเพณี คติ ความเชื่อ และองค์ความรู้และทักษะของช่างภูมิปัญญาชาวมอญ ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือ “ทุนทางวัฒนธรรม” ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ ได้แก่ การผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมประเภทของที่ระลึก การสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมมอญ ศิลปะการแต่งกายของชาวมอญก็มีเอกลักษณ์ ผู้ชายมอญจะสวมเสื้อคอกลมแขนยาวหรือแขนสั้น นุ่งลอยชายพาดผ้าขาวม้า ส่วนผู้หญิงมอญจะสวมเสื้อแขนกระบอก นุ่งผ้าถุง ผ้าสไบมอญพาดบ่าด้านข้างหรือคล้องคอปล่อยห้อยมาทางด้านหน้า เกล้าผมมวย และประดับด้วยดอกไม้ เจือจันทร์ วงศ์พลกานันท์ (2560) ได้กล่าวว่า ผู้มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดและดำรงซึ่งอัตลักษณ์แห่งชนชาติมอญไว้ได้ยาวนานตราบนานวันนี้คือ “ผู้หญิงมอญ”

ผู้วิจัยให้ความสำคัญและเล็งเห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมมอญ โดยเฉพาะวัฒนธรรมการแต่งกายเครื่องประดับเฉพาะของผู้หญิงชาวมอญที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองและอำเภอสามโคก แสดงอัตลักษณ์ของผู้หญิงชาวมอญจังหวัดปทุมธานี และแสดงออกถึงวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น อีกทั้งการประยุกต์ใช้กับดินสามโคกซึ่งมีอยู่ในท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะออกแบบและพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ในรูปแบบเครื่องประดับเฉพาะของผู้หญิงชาวมอญ มีการขึ้นรูปด้วยมือและตกแต่งลวดลาย เช่น ลวดลายดาวล้อมเดือน ซึ่งเป็น

ลดทอนส่วนหนึ่งของสโคมมอญ เพื่อเป็นแนวทางเลือกใหม่ให้กับผู้หึงมอญและผู้ทีสนใจ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการสืบสานวัฒนธรรมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเพิ่มมูลค่าให้กับงานเครื่องปั้นดินเผาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการแต่งกายและเครื่องประดับของชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี
- 2.2 เพื่อออกแบบเครื่องปั้นดินเผาในรูปแบบเครื่องประดับ โดยใช้วัตถุดิบดินท้องถิ่นของจังหวัดปทุมธานี

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

3.1 นักออกแบบจะทำการออกแบบงานออกแบบทางภูมิปัญญา ควรที่จะศึกษาประวัติความเป็นมา ความสำคัญ ตลอดจนรูปแบบของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม การเก็บข้อมูลด้วยการร่างภาพ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากจะทำให้เกิดประสบการณ์จากทัศนะหรือการมองเห็น เกิดความคุ้นเคยกับเส้นสาย รูปทรง ประสิทธิภาพต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นคือสุนทรียภาพเมื่อเกิดความซาบซึ้งในภูมิปัญญาท้องถิ่น จะก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ความรู้สึกที่เชื่อมโยงกับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นดั้งเดิม ช่วยให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบที่คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และเรื่องราวอันทรงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น (อรัญ วาณิชกร, 2559 : 7)

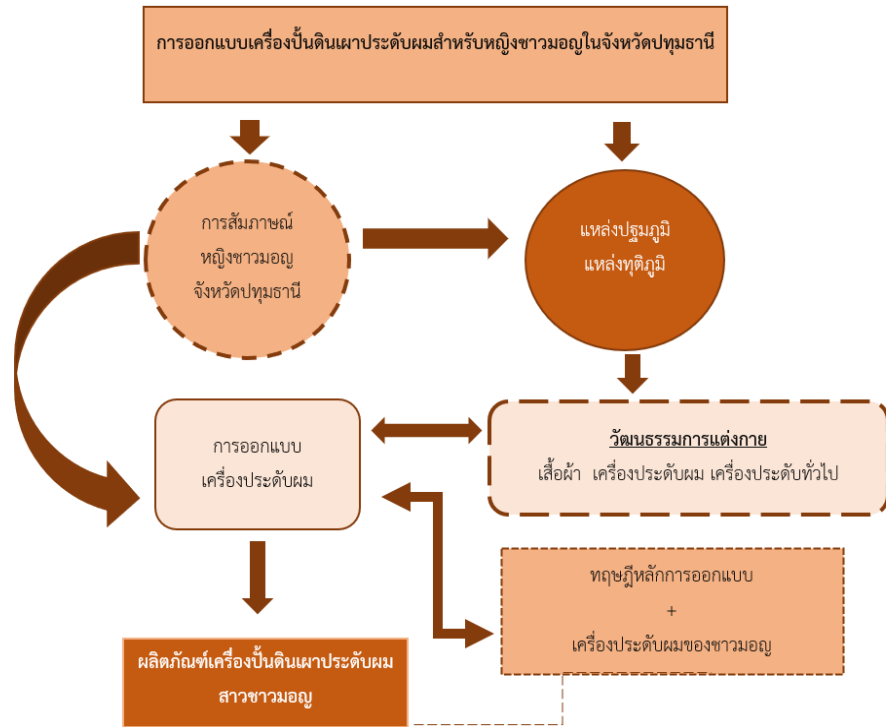
3.2 การทำผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่เป็นผลงานศิลปะหรือผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (หัตถศิลป์) นั้น ขั้นตอนการออกแบบเป็นขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญ เพราะเป็นส่วนที่เพิ่มคุณค่าทางด้านความงามสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ชมรวมถึงเพื่อให้ผลิตภัณฑ์สามารถตอบสนองต่อผู้นำผลิตภัณฑ์ไปใช้สอยโดยให้เกิดประโยชน์สูงสุดในทุกๆ ด้าน (สมศักดิ์ ขวลาวัณย์, 2554 : 5)

หลักในการออกแบบผลิตภัณฑ์ มีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ออกแบบโดยคำนึงถึงบรรยากาศโดยรวมของสถานที่
2. ออกแบบที่ร่วมสมัย จะทำให้ผลิตภัณฑ์สามารถใช้งานได้หลายยุคสมัย
3. ออกแบบตามความต้องการของผู้บริโภคหรือผู้ที่สนใจ
4. ออกแบบเน้นประโยชน์การใช้งาน และสามารถปรับระดับตกแต่งควบคู่กัน

3.3 การออกแบบเครื่องประดับเซรามิกส์ให้มีความสวยงามแปลกใหม่ไม่ซ้ำใคร โดยการผสมผสานลดทอนความเป็นไทย นอกจากนั้นยังนำเครื่องจักสานมาผสมผสานในงานอีกด้วย และงานทุกชิ้นเน้นการออกแบบออกมาให้ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน (ชัชชญา ทิรัญบุญณา, 2562)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวัฒนธรรมการแต่งกายและเครื่องประดับของหญิงชาวมอญในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี นำมาวิเคราะห์หาค่าความรู้ และใช้หลักทฤษฎีในการออกแบบผลิตภัณฑ์ (Product Design) เน้นการออกแบบเพื่อการใช้งาน เป็นเครื่องประดับตกแต่ง

รูปที่ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

ที่มา : กนกนาฏ พรหมนคร, 2563

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การออกแบบเครื่องประดับดินเผาสำหรับหญิงชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการแต่งกายและเครื่องประดับของชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี และ 2) เพื่อออกแบบเครื่องปั้นดินเผาในรูปแบบเครื่องประดับผม โดยใช้วัตถุดิบดินท้องถิ่นของจังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยศึกษาและออกแบบเครื่องปั้นดินเผาโดยการลงพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทั้งหมด 20 คน ได้แก่ ผู้หญิงชาวมอญจังหวัดปทุมธานี มาจากอำเภอเมือง และอำเภอสามโคก เนื่องจากมีชาวมอญอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลโดยมีวิธีการดำเนินงานดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมการแต่งกาย เพื่อศึกษามูลฐานของวัฒนธรรมศึกษาอดีตและปัจจุบันมานำวิเคราะห์เพื่อสรุปเป็นแนวทางในการออกแบบ

ขั้นตอนที่ 2 ลงพื้นที่เพื่อสำรวจชุมชนที่มีชาวมอญ วัฒนธรรมการดำเนินชีวิต เช่น การแต่งกาย โดยการสอบถามและสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 3 นำมาวิเคราะห์ข้อมูล และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาแนวทางในการออกแบบและรูปแบบในการนำเสนอผลงานสร้างเอกลักษณ์เด่น

ขั้นตอนที่ 4 การออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาแบบร่าง 2 มิติ และ 3 มิติ ตามกรอบความคิด จากนั้นก็พัฒนาเกิดเป็นเครื่องปั้นดินเผาประดับผมเพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภค

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผล อภิปรายผล สรุปผลการออกแบบ ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญจังหวัดปทุมธานี

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง /Population and Sample

4.1.1 กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ ได้แก่ หญิงชาวมอญ 2 อำเภอ ของจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ อำเภอเมือง และอำเภอสามโคก

4.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หญิงชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี 2 อำเภอ เช่น อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วยชุมชนมอญต่างๆ เช่น ชุมชนศาลาแดง และชุมชนสามโคก เนื่องจากมีชาวมอญอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก

4.2 เครื่องมือการวิจัย/ Research instrument

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ

- แบบสัมภาษณ์
- แบบสอบถาม

4.3 การรวบรวมข้อมูล/ Data Collection

4.3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่โดยใช้แบบสอบถาม สอบถามผู้รู้ ประชาชนชาวบ้านของผู้หญิงชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสามโคก และอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 20 ท่าน โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

4.3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำรา ที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวมอญในจังหวัดปทุมธานีแล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล/Data Analysis

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามนำมาตรวจสอบความถูกต้อง แล้วนำมาลงรหัส จากนั้นนำมาวิเคราะห์และประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

5.1 วัฒนธรรมการแต่งกาย และเครื่องประดับของชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี

5.1.1 ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม

การตั้งถิ่นฐานของคนชนชาติมอญได้มาอยู่ที่เมืองสามโคก ซึ่งยุคหลังเรียกว่ามอญใหม่ประกอบอาชีพค้าขายเครื่องปั้นดินเผา และอิฐมอญ และชนชาติมอญยังรักษาประเพณีต่าง ๆ เช่น งดตะขาบและประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น ทำให้มีวัฒนธรรมความเชื่อวิถีชีวิตที่สืบทอดมาถึงยุคปัจจุบัน

5.1.2 การแต่งกายของชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี

การแต่งกายของชาวมอญ ผู้ชายมอญจะสวมเสื้อคอกลมแขนยาวหรือแขนสั้น นุ่งลอยชายพาดผ้าขาวม้า ส่วนผู้หญิงมอญจะสวมเสื้อแขนกระบอก นุ่งผ้าถุง ผ่าสไบมอญ เรียกว่า หยาดโต๊ด พาดป่าด้านข้าง หรือคล้องคอปล่อยห้อยมาทางด้านหน้า

รูปที่ 2 การแต่งการของผู้หญิงชาวมอญ

ที่มา : รายการทีวีไทยพีบีเอส, 2563

รูปที่ 3 สไบมอญ รูปดอกจัน ลายดาวล้อมเดือน

ที่มา : กนกนาฏ พรหมนคร, 2563

5.1.3 เครื่องประดับของชาวมอญ

หญิงมอญนิยมเกล้าผมมวย ค่อนข้างมาทางด้านหลัง โดยมีเครื่องประดับ 2 ชิ้นบังคับไม่ให้มวยผมหลุด คือ อะนดโซ่ก เป็นโลหะรูปตัวยู U คว่ำแคบ ๆ และอะเหลียงโซ่ก โลหะรูปปีกกา } ตามแนวนอน และประดับด้วยแห่แก้วปาวซก คือ กระจุกปัดรอบมวยผม

รูปที่ 4 อะนุดโซ่ก โลหะรูปตัวยู U และอะเหลียงโซ่ก โลหะรูปปีกกา }

ที่มา : งามัญคดี – MON Studies, 2558

รูปที่ 5 หมะเกวี่ยปาวซ่ง

ที่มา : ณ์ภูษรัชช, 2553

5.2 การออกแบบเครื่องปั้นดินเผาในรูปแบบเครื่องประดับผสมจากดินสามโคก

การออกแบบเครื่องประดับผสมดินเผา เป็นการออกแบบโดยได้รับแรงบันดาลใจมาจากรูปทรงของ อะนัโดไซท์ โลหะรูปตัวยู U และอะเฮลียงไซท์ โลหะรูปปีกกา } เครื่องประดับ 2 ชิ้นบังคับไม่ให้รวมหมด โดยกลดลมาจากกลดลของผ้าสไบมอญ คือ รูปดอกจัน ลายดาวล้อมเดือน

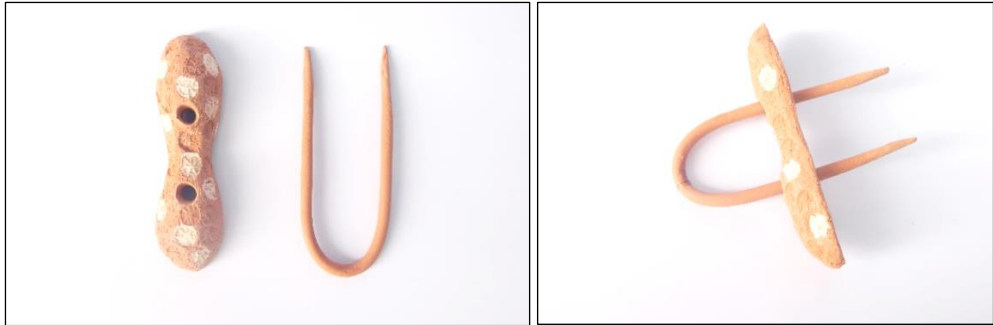
รูปที่ 6 รูปร่าง 2 มิติเครื่องประดับผสมดินเผา

ที่มา : กนกนาฏ พรหมนคร, 2563

ตารางที่ 1 ข้อเสนอแนะในการออกแบบเครื่องประดับผสมดินเผา

รูปแบบ	กลดล	ข้อเสนอแนะ
1. รูปแบบดั้งเดิม	ไม่มีกลดลหรือเป็นกลดลดอกไม้ที่เป็นสัญลักษณ์เด่นของชาวมอญ	- มีการสืบสานและอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์เดิม - ทราบที่มาและประวัติความเป็นมาที่ชัดเจน - ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น
2. รูปแบบใหม่	สร้างสรรค์กลดลหลากหลาย	- เป็นการเปลี่ยนแปลงลวดลายใหม่ - เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะใหม่
3. รูปแบบผสมผสานระหว่างรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบใหม่	สร้างสรรค์กลดลหลากหลาย	- เป็นผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ - ต้องมีความเป็นมาที่ชัดเจนของการรวมรูปแบบเข้าด้วยกัน

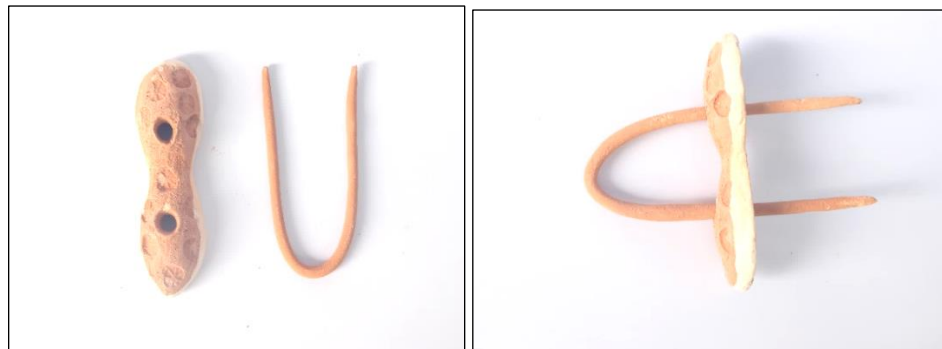
จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์รูปแบบจากความคิดเห็นของหญิงชาวมอญใน 2 อำเภอของจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ อำเภอเมือง และอำเภอสสามโคก พบว่า รูปแบบดั้งเดิม เป็นที่นิยมของหญิงชาวมอญมากที่สุด เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะคล้ายผลิตภัณฑ์เดิม ยังคงสืบสานวัฒนธรรมการแต่งกายมอญต่อไป

รูปที่ 7 เครื่องประดับผมดินเผา ชุดที่ 1

ที่มา : กนกนาฏ พรหมนคร, 2563

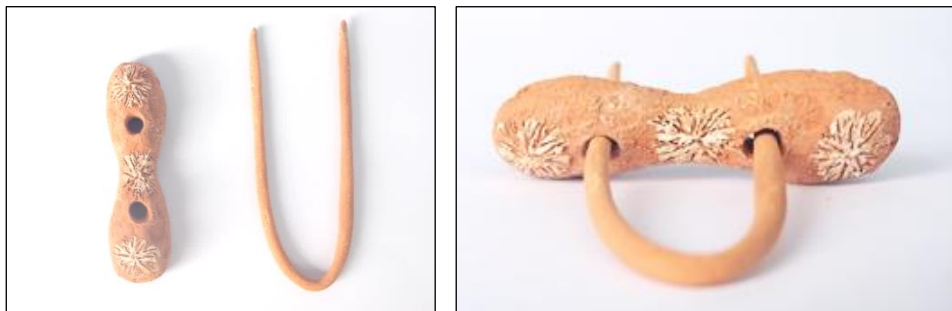
เครื่องประดับผมดินเผา ชุดที่ 1 ที่มีลักษณะรูปทรงคล้ายอะนดโช้ก โลหะรูปตัวยู U และอะเหลียงโช้ก โลหะรูปปีกกา } รูปทรงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีการขึ้นรูปด้วยมือ และนำมาตกแต่งลวดลายดอกจัน เป็นการพิมพ์ลายด้วย ปูนพลาสเตอร์ และตกแต่งด้วยน้ำดินหล่อสีขาว เป็นลักษณะจุดเฉพาะที่ เผาที่อุณหภูมิ 950 องศาเซลเซียส

รูปที่ 8 เครื่องประดับผมดินเผา ชุดที่ 2

ที่มา : กนกนาฏ พรหมนคร, 2563

เครื่องประดับผมดินเผา ชุดที่ 2 ที่มีลักษณะรูปทรงคล้ายอะนดโช้ก โลหะรูปตัวยู U และอะเหลียงโช้ก โลหะรูปปีกกา } รูปทรงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีการขึ้นรูปด้วยมือ และนำมาตกแต่งรูปดอกจันขอบทาดด้วยน้ำดินหล่อสีขาว เผาที่อุณหภูมิ 950 องศาเซลเซียส เน้นความเป็นธรรมชาติของดินพื้นบ้าน

รูปที่ 9 เครื่องประดับผมดินเผา ชุดที่ 3

ที่มา : กนกนาฏ พรหมนคร, 2563

เครื่องประดับผมดินเผา ชุดที่ 3 ที่มีลักษณะรูปทรงคล้ายอะนดโช้ก โลหะรูปตัวยู U และอะเหลียงโช้ก โลหะรูปปีกกา } รูปทรงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีการขึ้นรูปด้วยมือ และนำมาตกแต่งลวดลายดาวล้อมเดือน ลายเดือนจะมีการทำด้วยน้ำดินหล่อสีขาวแล้วชุบขีด เผาที่อุณหภูมิ 950 องศาเซลเซียส สีขาวตัดกับสีส้มเป็นโทนสีที่อบอุ่น

รูปที่ 10 ลวดลายรูปดอกจันบนเครื่องประดับผมดินเผา

ที่มา : กนกนาฏ พรหมนคร, 2563

รูปที่ 11 การประดับตกแต่งผมด้วยเครื่องประดับผมดินเผา

ที่มา : กนกนาฏ พรหมนคร, 2563

6. อภิปรายผลการวิจัย

ผลของการวิจัยจากการสอบถามและสัมภาษณ์ หญิงชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี พบว่า 1) การศึกษาวัฒนธรรมการแต่งกายและเครื่องประดับของชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี การแต่งกายของชาวมอญ ผู้ชายมอญจะสวมเสื้อคอกลมแขนยาวหรือแขนสั้น นุ่งลอยชายพาดผ้าขาวม้า ส่วนผู้หญิงมอญจะสวมเสื้อแขนกระบอก นุ่งผ้าถุง

ผ้าสไบมอญ เรียกว่า หยาดโดัด พาดบ่าด้านข้าง หรือคล้องคอปล่อยห้อยมาทางด้านหน้า ซึ่งวัฒนธรรมการแต่งกาย ยังคงพบเห็นอยู่บ่อยครั้งในวันพระ หรือการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ส่วนการเกล้าผมมวยของหญิงมอญ โดยมี เครื่องประดับ 2 ชิ้นบังคับไม่ให้ผมร่วงหลุด คือ อะนดโซก เป็นโลหะรูปตัวยู U คว่ำแคบๆ และสะเหลียงโซก โลหะรูปปีกกา } ตามแนวนอน และประดับด้วยดอกไม้ หรือ แห่เมเกวียปาวซก คือ ระบายลูกปัดรอบมวยผม พบเห็น น้อยลงมากในปัจจุบัน เพราะค่านิยมและวัฒนธรรมการประดับผมเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย 2) การออกแบบ เครื่องปั้นดินเผาในรูปแบบเครื่องประดับผม โดยใช้วัตถุดิบดินท้องถิ่นของจังหวัดปทุมธานี ใช้กระบวนการออกแบบ ในรูปแบบดั้งเดิม พบว่า หญิงชาวมอญมีความรู้สึกที่ดีต่อการออกแบบที่มีลักษณะคล้ายผลิตภัณฑ์เดิม เนื่องจากเพื่อ เป็นข้อมูลให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องประดับผมเครื่องประดับ 2 ชิ้นบังคับไม่ให้ผมร่วงหลุด คือ อะนดโซก เป็นโลหะรูปตัวยู U และสะเหลียงโซก โลหะรูปปีกกา } ปัจจุบันพบเจอได้น้อยมาก ผู้วิจัยจึงเสนอแนวคิด ในการออกแบบอีกรูปแบบหนึ่งโดยใช้ดินสามโคกซึ่งเป็นดินในจังหวัดปทุมธานี ผลิตภัณฑ์จะเป็นดินปั้นบ้านขึ้นรูป ด้วยมือ เเผาในอุณหภูมิ 950 องศาเซลเซียส ซึ่งจะทำให้เห็นสีของเนื้อดินสีส้มอิฐ มีความเป็นธรรมชาติ และมีขั้นตอน ที่ไม่ซับซ้อน เพื่อส่งเสริมเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนและอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของหญิงชาวมอญต่อไป

7. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

7.1 ในการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์มีความยาก เนื่องจากเป็นดินพื้นบ้าน มีความเหนียวสูง ต้องมีการผสมดินขาว เพิ่มเติม เพื่อให้ดินมีความเหนียวในระดับที่พอดี เหมาะแก่การขึ้นรูป

7.2 การขึ้นรูปยาก เพราะผลิตภัณฑ์มีขนาดค่อนข้างเล็ก และเสี่ยงต่อการแตกหักมาก ในการเชื่อมต่อ ระหว่าง 2 ส่วน เชื่อมกันยาก เนื่องจากเมื่อขึ้นงานแห้งจะมีการขยายและหดตัวของชิ้นงานที่วัดจากขนาดเดิมมี เปลี่ยนแปลงเล็กน้อยไปถึงมาก ส่วนที่เป็นรูปตัว U ต้องทำเพิ่ม เพื่อจะได้ขึ้นที่ลงตัวพอดีกับส่วนที่เป็นรูป }

7.3 การลงพื้นที่ แต่ละพื้นที่มีความยากง่ายแตกต่างกัน ควรติดต่อเทศบาล ผู้ใหญ่บ้าน หรือ อสม. ในพื้นที่ ก่อนล่วงหน้า เพราะชาวบ้านต้องประกอบอาชีพทำงานในสถานที่ต่างๆอาจจะไม่มีเวลาให้ข้อมูล

7.4 การออกแบบรูปทรงของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา อาจจะมีข้อจำกัดของรูปแบบผลิตภัณฑ์เนื่องจาก ชาวมอญจังหวัดปทุมธานีคุ้นชินกับเครื่องประดับแบบดั้งเดิม

7.5 การออกแบบลวดลาย ไม่ใช้การเคลือบชิ้นงาน เพราะผลิตภัณฑ์มีขนาดเล็กมาก ถ้าชิ้นงานเคลือบจะมีความสิ้นในการประดับตกแต่งผม แต่มีความแข็งแรงทนทานมากกว่า

7.6 การออกแบบรูปทรงใหม่สามารถใช้วัสดุอื่นมาเป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ชิ้นงานเป็น ชิ้นงานที่มีเอกลักษณ์เด่น และสามารถผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์

7.7 การต่อยอดงานวิจัยในลักษณะของชุมชนมีส่วนร่วมในงานวิจัย เพื่อนำไปพัฒนาชุมชน สามารถสร้าง เศรษฐกิจยกระดับชุมชนให้เข้มแข็งมากขึ้น

8. เอกสารอ้างอิง

เจือจันทร์ วงศ์พลกานันท์. (2560). *กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของสตรีชายแดนกลุ่มชาติพันธุ์มอญและปฎิสัมพันธ์ กับกลุ่มไทยและกลุ่มพม่า*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). หลักสูตรวิชาสหวิทยาการ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ทองคำ พันนที. (2539). นามสงเคราะห์เรื่องน่ารู้จังหวัด ปทุมธานี เล่ม 2. ปทุมธานี : สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลัย
 ลงกรณ์.
- วารดา พุ่มผกา. (2560). ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญเพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้.
 (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมศักดิ์ ชาวลาวัลย์. (2554). การออกแบบผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ที่ขึ้นรูปบนแป้นหมุน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอ
 เดียนส์โตร์.
- อริญ วานิชกร. (2559). การออกแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยชญา หิรัญบุญณดา, 2562). เครื่องประดับเซรามิกส์ผสมงานสานเพิ่มเสน่ห์. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2563,
 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/704841>.
- ณัฐรัฐรัชชช, (2553). มอญ : ไร่แผ่นดินแต่ไม่สิ้นวัฒนธรรม. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2563, จาก
<https://paradise-in-mind.blogspot.com>.
- รัศมีตะวัน, (2552). เยือนถิ่นสามโคกจากนิราศภูเขาทอง. มอญ. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2563, จาก
http://narapee.blogspot.com/2009/06/blog-post_4906.html.
- รามัญคดี – MON Studies, (2558). เก้าผมมอญแบบมอญ. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2563, จาก
<https://www.facebook.com/RamannMon/posts/974275355980650/>.
- รามัญคดี – MON Studies, (2560). สามโคกเก่ากว่ากรุงเทพฯ 153 ปี. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2563, จาก
<https://www.facebook.com/RamannMon/posts/974275355980650/>.
- รายการทีวีไทยพีบีเอส, (2563). อยู่ดี มีสุข บ้านศาลาแดงเหนือ จ.ปทุมธานี. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2563, จาก
<https://program.thaipbs.or.th/TuaThin/episodes/58726>.

การออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร กรณีศึกษา ของร้าน Rout 41 Farm
Product design of tableware containers, case study of Rout 41 Farm

ภาณุวัฒน์ เพชรรัช*¹ และบัญชา จุลกุล²
Panuwat Petruk^{1*} and Bancha Julukul²

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 2 ประการดังนี้ 1) เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร กรณีศึกษา ของร้าน Rout 41 Farm 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร โดยการศึกษารวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อทราบแนวทาง ข้อจำกัด จากนั้นสร้างเป็นแนวคิดในการออกแบบ และพัฒนารูปแบบ โดยศึกษาข้อมูลเรื่อง ภาชนะบรรจุอาหาร รูปแบบการจัดวางจานชามบนโต๊ะอาหาร ผักสลัดซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของทางร้าน จากนั้นดำเนินการออกแบบ โดยนำแนวคิดที่ผ่านการวิเคราะห์ มาปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการออกแบบ เทคนิค วัสดุ อุปกรณ์และกระบวนการผลิต ผลการวิจัย เรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร กรณีศึกษา ของร้าน Route 41 Farm ได้ผลสรุปคือ ผลิตภัณฑ์ต้องมีรูปแบบที่สอดคล้องกับจานชามเซรามิค รูปแบบรูปร่างรูปทรงมีลักษณะของใบผักสลัดซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของทางร้าน วัสดุหลักใช้ไม้สนพาลาท เทคนิคการผลิต ใช้เทคนิคการกลึงไม้ การต่อไม้ และการขัดไม้เพื่อขึ้นรูป จากการออกแบบผลงานลักษณะสร้างสรรค์ที่เห็นได้ชัดเจนคือรูปร่าง รูปทรงที่สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้หลากหลาย จากการประเมินผลงานผลิตภัณฑ์จากกลุ่มตัวอย่างพบว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร กรณีศึกษา ของร้าน Rout 41 Farm พบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.59) (SD=0.47)

คำสำคัญ : ชุดภาชนะ, ผักสลัด, ไม้สนพาลาท

ABSTRACT

The purpose of this research is set for 2 reasons: 1) to design a series of case studies tableware Rout 41 Farm 2) to the satisfaction of a set of tableware. The study gathered baseline data relevant to note the limitations of creating a concept for the design and development model. Using the information gathered from the story. Food Containers Model layouts, dishes, tableware. Lettuce, which is the identity of the restaurant. Then proceed to the design The concept through analysis. The update fixes several issues Arising from design, materials and manufacturing techniques, the results of research, product design, tableware series of case studies, Route 41 Farm conclusion is that the product must have a consistent pattern with ceramic plates. Pattern shape of a leaf of lettuce, the identity of the restaurant. The materials

¹ นักศึกษาศาขการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

² อาจารย์สาขาการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

* Corresponding author, E-mail: Panuwat594806010@gmail.com

used wood pallets. Production techniques Using a wood lathe and polished the wood to wood molding. By design, the creative nature that is clearly visible shape. There is no limit shape You can create a wide variety of The evaluation of product samples were found. Product Design tableware series of case studies Rout 41 Farm found that the average total of the product. In most ($\bar{X}$ = 4.59) (SD = 0.47)

Keywords: collection container, lettuce, pine pallets.

1. บทนำ

ในยุคที่ผลผลิตจากยางพาราดกต่ำ ทำให้กลุ่มชาวบ้านหลักสิบควนน้อย อ.ควนขนุน จ.พัทลุง ได้รวมกลุ่มกันปลูกผักสลัดเพื่อเป็นอาชีพเสริม เมื่อความต้องการของตลาดสูงชาวบ้านจึงได้รวมกลุ่มกันสร้างร้านขึ้นมา โดยมีชื่อร้านว่า Rout 41 Farm ผักที่ทางกลุ่มนั้นปลูก โดยใช้วิธีการปลูกแบบลงดินแทนการปลูกแบบท่อลำเลียงน้ำ ทำให้ผักที่ปลูกนั้นมีความกรอบ ผักที่ทางกลุ่มนั้นปลูกมีด้วยกัน 4 ชนิด คือ กรีนโอ๊ค เรดโอ๊ค บัตเตอร์เฮด และกรีนคอส แต่เนื่องจากกลุ่มชาวบ้านที่รวมตัวกันเปิดร้าน Rout 41 Farm ยังไม่มีเอกลักษณ์ของร้านจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการออกแบบร้านและชุดผลิตภัณฑ์ภาชนะบนโต๊ะอาหารเพื่อเป็นจุดดึงดูดความสนใจของกลุ่มลูกค้า

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร ภาชนะของร้าน Rout 41 Farm จึงเป็นแนวทางการออกแบบที่มุ่งเน้นในการ ออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหารให้กับทางร้าน เพื่อให้ทางร้านมีเอกลักษณ์สามารถจดจำได้ง่าย โดยการนำเอาไม้ที่เหลือใช้คือไม้สนพาเลท นำมาผลิตเป็นภาชนะรองจานอาหาร เพื่อเป็นการใช้วัสดุจากธรรมชาติให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ซึ่งในการออกแบบนี้จะไม่ละทิ้งประโยชน์ใช้สอยและความสวยงามที่เป็นอัตลักษณ์ของทางร้าน

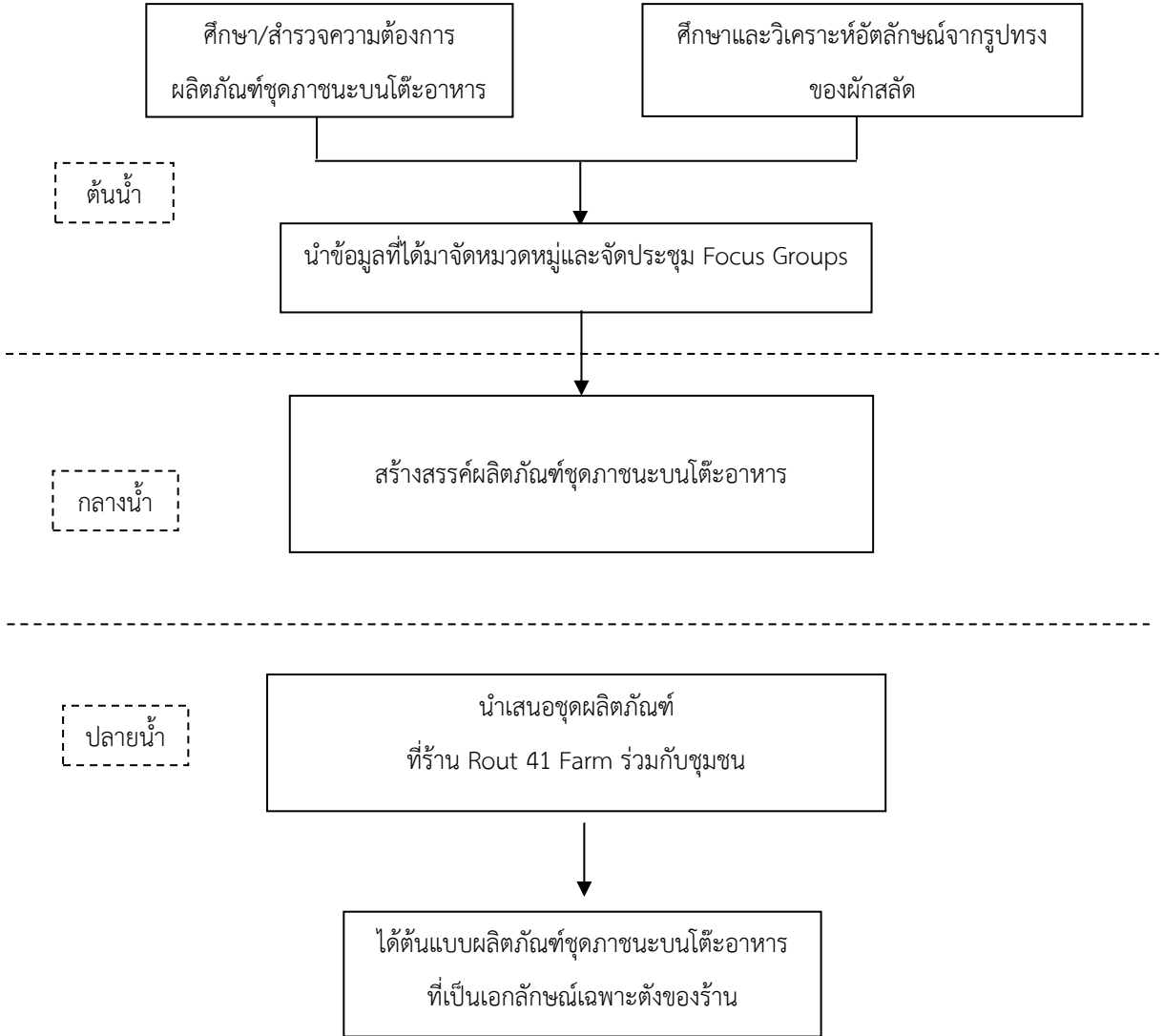
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ สำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร ภาชนะของร้าน Rout 41 Farm ดังนี้

1. เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร ภาชนะ ของร้าน Rout 41 Farm
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ ข้อมูลข้อมูลจากเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้อง เก็บข้อมูลในพื้นที่จัดประชุม Focus Groups เพื่อวิเคราะห์รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ทำการศึกษาและหา แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบสำหรับร้านอาหาร ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกต สำรวจ การผลิต และสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเลือกเป็นตัวแทนในการใช้แบบสอบถามประเมินต้นแบบผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะรองจานอาหาร สอบถามความพึงพอใจจากกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับผลงานการออกแบบชุดภาชนะรองจานอาหาร สอบถามตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ และนำแบบสอบถาม มาสอบถามความพึงพอใจโดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อใช้แปลความหมายของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และใช้วิธีการหาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) และหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อใช้แปลความ หมายของความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร กรณีศึกษาของร้าน Rout 41 Farm จากแบบสอบถามความพึงพอใจมาวิเคราะห์แล้วนำเสนอ โดยแบ่งการวิเคราะห์ดังนี้

4.1. ขั้นตอนการออกแบบ

ในการวิจัยครั้งนี้ทางผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการออกแบบไว้ 2 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจข้อมูลด้านการออกแบบ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจผลิตภัณฑ์ภาชนะบนโต๊ะอาหาร ในร้านอาหารในพื้นที่ศึกษา ซึ่งภาชนะบนโต๊ะอาหารที่พบ ได้แก่ ไม้ เซรามิก และแก้ว

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์รูปแบบ และแนวคิดการออกแบบ ผู้วิจัยได้ข้อมูลมาจากการลงพื้นที่ในการสำรวจร้านอาหารและจากการสัมภาษณ์ข้อมูลผลิตภัณฑ์ภาชนะ และนำข้อมูลมากำหนดแนวทางในการออกแบบภาชนะ มีดังนี้

4.1.1 ศึกษารูปแบบภาชนะบนโต๊ะอาหาร ผลิตภัณฑ์ภาชนะที่พบ ได้แก่ ไม้ เซรามิก แก้วพบว่ารูปแบบที่ร้านอาหารที่ได้ลงสำรวจ ใช้ภาชนะที่คล้ายคลึงกัน และมีรูปแบบที่เรียบง่าย

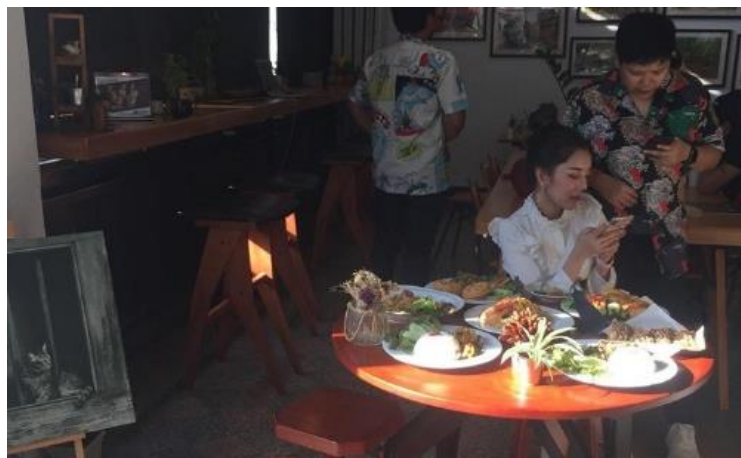

รูปที่ 1 การสำรวจภาชนะบนโต๊ะอาหาร

ที่มา : ภาณุวัฒน์ เพชรรักษ์

4.2 การออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร กรณีศึกษา ของร้าน Rout 41 Farm

4.2.1 วิเคราะห์พฤติกรรมของผู้บริโภคและกำหนดผลิตภัณฑ์ภาชนะบนโต๊ะอาหาร โดยศึกษาและสังเกตการรับประทานอาหารในร้านอาหารในพื้นที่ที่สำรวจ จากนั้นกำหนดชุดภาชนะบนโต๊ะอาหารให้เหมาะสมกับร้าน Rout 41 Farm โดยใน 1 ชุดประกอบไปด้วย ถ้วยใส่ผักสลัด 1 ใบ จานสเต็ก 1 จาน ถ้วยซूप 1 ใบ ถ้วยชอย 3 ใบ จานส่วนตัว 2 ใบ มีด 2 เล่ม ช้อนช่อม 2 คู่ ช้อนซूप 1 หาง ที่คีบผัก 1 อัน

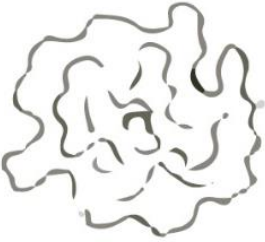

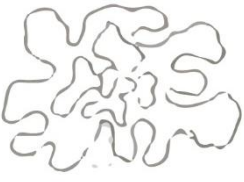

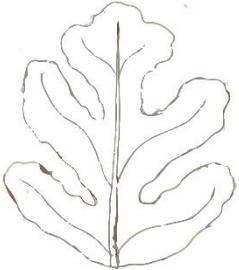

รูปที่ 2 วิเคราะห์พฤติกรรมของผู้บริโภคและกำหนดผลิตภัณฑ์ภาชนะบนโต๊ะอาหาร
ที่มา : ภาพวัฒน์ เพชรรักษ์

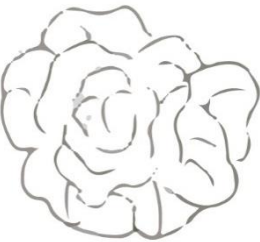

4.2.2 ถอดรูปร่าง รูปทรง ซึ่งถอดรูปแบบมาจากผักสลัดซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของทางร้าน โดยถอดรูปแบบจากผักทั้ง 4 ชนิด จากทางร้านนั้นปลูก และมาดูความคล้ายคลึงกันของผักทั้ง 4 ชนิด และได้ผลสรุปออกมาว่า ในผักทั้ง 4 ชนิด มีสิ่งที่คล้ายคลึงกันอยู่คือ มีรูปแบบของความห่อหุ้ม มีความพลิ้วไหว การซ้อนกันของใบ และมีความเป็น Freefrom

ตารางที่ 1 การถอดรูปแบบของผักสลัดทั้ง 4 ชนิด

รูปภาพ	ด้าน TOP	ด้าน FRON	ลักษณะของใบ
<p>กรีนโอ๊ค</p> 			
<p>เรดโอ๊ค</p> 			
<p>กรีนคอส</p> 			

<p>ปัตเตอร์เฮด</p> 			
--	---	--	---

ที่มา : ภาณุวัฒน์ เพชรรัักษ์

4.3 การสเก็ตแบบ ผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร กรณีศึกษา ของร้าน Rout 41 Farm มีขั้นตอนในการดำเนินการโดยเริ่มจาก สเก็ตแบบร่างจำนวน 3 แบบ

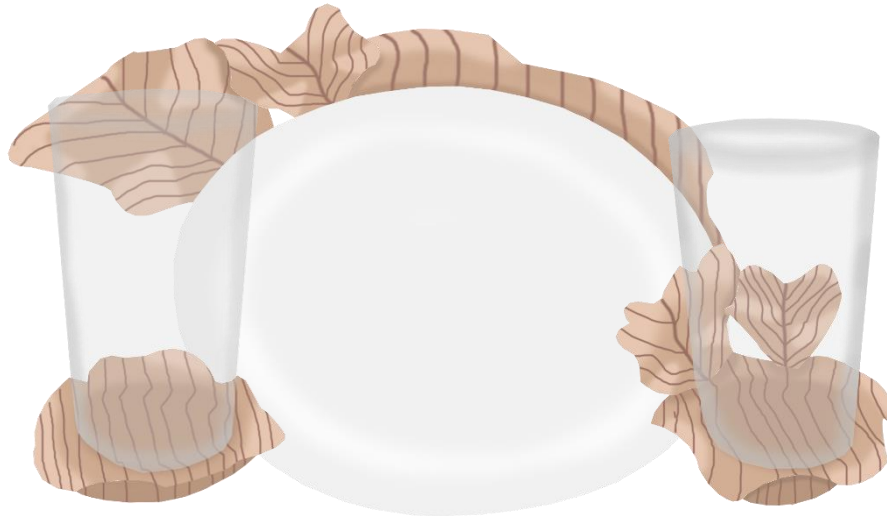
4.3.1 สเก็ตแบบที่ 1 มีรูปแบบรูปทรงมีลักษณะของความห่อหุ้มของใบผักสลัด รอบถ้วยและจาน โดยแบบสเก็ตนี้จะใช้เป็นชุดถ้วยจานใส เพื่อเน้นการโชว์ฟอร์มของลักษณะของผักอย่างเด่นชัด

รูปที่ 3 สเก็ตแบบที่ 1

ที่มา : ภาณุวัฒน์ เพชรรักษ์

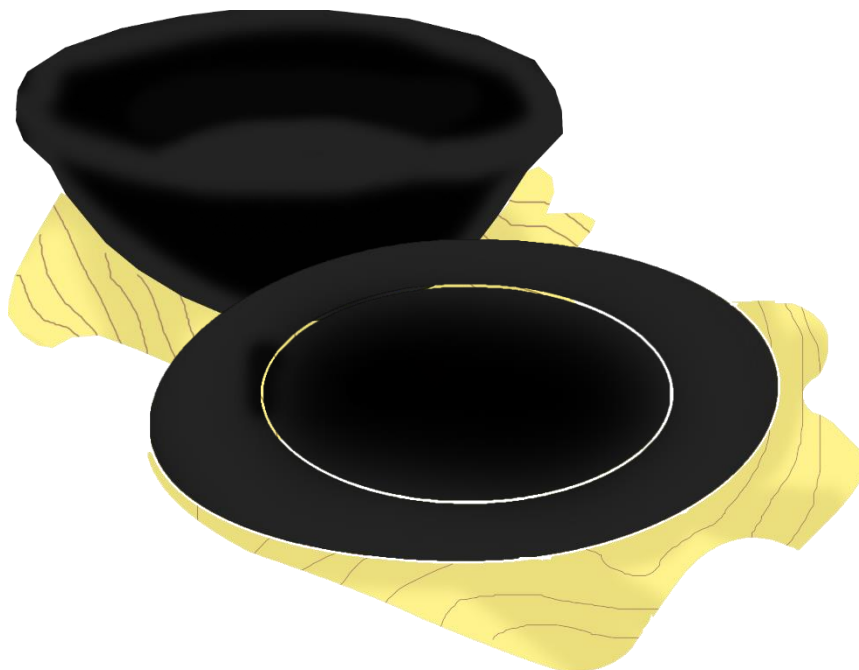

รูปที่ 4 สเก็ตแบบที่ 2

ที่มา : ภาพวิวัฒน์ เพชรรักษ์

4.3.2 สเก็ตแบบที่ 2 มีรูปแบบที่พัฒนามาจากรูปแบบที่ 1 โดยมีการลดใบผักสลัดลง เพื่อให้มี
การใช้งานที่สะดวกขึ้น แต่ยังคงรูปแบบของใบผักเอาไว้

4.3.3 สเก็ตแบบที่ 3 พัฒนามาจากแบบที่ 1 และแบบที่ 2 เน้นการใช้งานและความสะดวกเป็น
หลัก มีรูปแบบจากใบผักสลัดใบเดียว

รูปที่ 5 แบบสเก็ตที่ 3

ที่มา : ภาพวิวัฒน์ เพชรรักษ์

4.3 ขั้นตอนการผลิตตัวต้นแบบ ของชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร กรณีศึกษา ของร้าน Rout41 Farm

ตารางที่ 2 ขั้นตอนการผลิตต้นแบบ ของชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร กรณีศึกษา ของร้าน Rout41 Farm

ขั้นตอนที่	รูปภาพ	รายละเอียด
1		นำไม้สนมาต่อกัน โดยต่อไม้ให้เหมือนกับรูปทรงลักษณะของใบผักสลัด
2		นำไม้ที่ต่อไว้ มาขัดขึ้นรูป โดยขัดไม้ให้มีความพลิ้วไหว เหมือนกับลักษณะของใบผักสลัด
3		กลึงไม้ เพื่อทำภาชนะรองจานชาม
4		นำไม้ที่กลึงเสร็จแล้ว นำมาขัดขึ้นรูปให้มีความพลิ้วไหว
5		นำทั้งสองส่วนมาประกอบเข้าด้วยกัน และขัดเก็บรายละเอียด ต่อด้วยนำไปลงสี

ที่มา : ภาณุวัฒน์ เพชรรักษ์

รูปที่ 6 ตัวต้นแบบผลิตภัณฑ์ ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร กรณีศึกษา ของร้าน Rout 41 Farm
ที่มา : ภาณุวัฒน์ เพชรรักษ์

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายการ	จำนวน (N=20 คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	7	35
1.2 หญิง	13	65
รวม	20	100
2. อายุ		
2.1 20 – 30 ปี	6	30
2.2 31 – 40 ปี	7	35
2.3 41 – 50 ปีขึ้นไป	7	35
รวม	20	100
3. ผู้ตอบแบบประเมิน		
3.1 สมาชิกทางร้าน	10	50
3.2 บุคคลทั่วไป	10	50
รวม	20	100

จากตารางที่ 3. ผลการวิเคราะห์พบว่า 1) เพศ มีเพศชาย ร้อยละ 35 เพศหญิง ร้อยละ 65 2) อายุ ระหว่าง 20 – 30 ปี ร้อยละ 30 อายุระหว่าง 31 – 40 ปี ร้อยละ 35 และอายุระหว่าง 41 – 50 ปีขึ้นไป ร้อยละ 35 3) ผู้ตอบแบบประเมิน สมาชิกทางร้าน ร้อยละ 50 บุคคลทั่วไป ร้อยละ 50

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ ของชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร กรณีศึกษา ของร้าน Rout41 Farm

หัวข้อการประเมิน	จำนวน N = 20		ระดับความพึงพอใจ
	$\bar{x}$	SD	
1. ความคิดสร้างสรรค์	4.75	0.43	มากที่สุด
2. ความเป็นเอกลักษณ์	4.6	0.49	มากที่สุด
3. ความสวยงาม	4.7	0.44	มากที่สุด
4. รูปแบบการจัดวาง	4.4	0.49	มาก
5. โดยภาพรวมท่านพึงพอใจกับผลิตภัณฑ์	4.5	0.50	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.59	0.47	มากที่สุด

จากตารางที่ 4. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ ของชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร กรณีศึกษา ของร้าน Rout41 Farm พบว่า 1) ความคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.75) (SD=0.43) 2) ความเป็นเอกลักษณ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.6) (SD=0.49) 3) ความสวยงาม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.7) (SD=0.44) 4) รูปแบบการจัดวาง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.4) (SD=0.49) 5) โดยภาพรวมท่านพึงพอใจกับผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.5) (SD=0.50) ค่าเฉลี่ยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.59) (SD=0.47)

5. สรุปผลการวิจัย

ตามที่ได้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้า ออกแบบและสร้างต้นแบบ ผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร กรณีศึกษา ของร้าน Rout41 Farm อภิพลายผลได้ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพบว่า ร้าน Rout 41 Farm ที่ทางกลุ่มได้ร่วมมือกันและสร้างขึ้นมาสืบเนื่องมาจากปัญหาการคายางพาราที่ตกต่ำ ทำให้ทางกลุ่มรวมตัวกัน ปลูกผักสลัด เพื่อสร้างอาชีพเสริม โดยผักสลัดที่ทางกลุ่มมีอยู่ 4 ชนิด และใช้วิธีการปลูกลงดิน แทนการปลูกด้วยท่อลำเลียงน้ำ ทำให้ผักที่ปลูกนั้นมีความกรอบ และชุ่มชื้นมากกว่า ดังนั้นผู้วิจัยจึงหยิบยกข้อมูลนี้มาสร้างเป็น ผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร โดยผู้วิจัยได้ไปสำรวจชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร และพฤติกรรมมารับประทานอาหารในร้านอาหาร ในพื้นที่ที่ศึกษา หลังจากนั้นนำข้อมูลที่หาได้ทั้งหมด มารวบรวมสรุปและวิเคราะห์ จากนั้นออกแบบเพื่อสร้าง ผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหาร ต้นแบบให้กับทางร้าน เพื่อให้ทางร้านมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

2. เพื่อประเมินความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหารกรณีศึกษา ของร้าน Rout 41 Farm การวิจัยพบว่า ความคิดสร้างสรรค์ ความเป็นเอกลักษณ์ ความสวยงาม อยู่ในระดับมากที่สุด รูปแบบการจัดวาง และโดยภาพรวมท่านพึงพอใจกับผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยรวมของผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมากที่สุด

6. อภิพลายผลการวิจัย

ด้านการตลาดต้องการเพิ่มตัวสินค้าที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนจากรูปแบบดั้งเดิมเป็นรูปแบบประยุกต์ร่วมสมัยซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของอ้อยทิพย์ พลศรี (2542 : 89-90) เกี่ยวกับรูปแบบผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหารพบว่า จากการศึกษาค้นคว้าสมควรจะให้มีการพัฒนาด้านรูปแบบ ทั้งด้านรูปร่าง รูปทรงและขนาด ให้มีการประสานกลมกลืนกันตามหลักการออกแบบจะได้เป็นที่รู้จักแพร่หลายมากกว่านี้ พร้อมทั้งต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพมากขึ้น และประยุกต์ให้มีความสวยงาม เหมาะกับประโยชน์ใช้สอย

ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหารผู้วิจัยได้ออกแบบขึ้นรูปด้วยการกลึงและการต่อไม้เพื่อขึ้นรูปชิ้นงานและนำชิ้นงานที่ผ่านการกลึงมาขัดขึ้นรูปเพื่อสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ วัสดุหลักในการออกแบบเป็นไม้สนพลาเนื่องจากไม้สนหาได้ง่ายในจังหวัดสงขลาและมีราคาถูก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีที่ว่าด้วยการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับการวิจัยของ ภรดี พันธุ์ภากร (2535 : 77)ที่ว่าด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ว่า ลักษณะของผลิตภัณฑ์ต้องมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น โดยเฉพาะเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่ควรมีการนำวัตถุดิบในท้องถิ่นมาใช้ ตลอดจนการสร้างสรรครูปทรงและเทคนิคการตกแต่งที่สัมพันธ์กับท้องถิ่น เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหารในงานวิจัยนี้ สามารถนำไปต่อยอดเพื่อการผลิต และจำหน่ายได้จริง รวมถึงกรรมวิธีการผลิตต้องสามารถผลิตได้โดยช่างพื้นบ้านผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคการขึ้นรูปด้วยมือ เนื่องจากไม่ต้องใช้อุปกรณ์มากนัก และช่างพื้นบ้านก็สามารถที่จะทำได้โดยไม่ต้องใช้ทักษะฝีมือมากนัก การออกแบบรูปทรงผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นรูปด้วยมือที่เป็นกรรมวิธีที่ชาวบ้านคุ้นเคยเป็นอย่างดี ด้านแนวคิดในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุดภาชนะบนโต๊ะอาหารผู้วิจัยได้แรงบันดาลใจจากรูปทรงของผักสลัดในท้องถิ่นโดยมีแหล่งที่มาจากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับไพเวช วังบอน (2551 : 73 - 78) ที่กล่าวว่า แรงบันดาลใจในการออกแบบมาจากสิ่งเร้ารอบตัวที่กระตุ้นความคิดให้เห็นเป็นรูปธรรม โดยแรงบันดาลใจนั้น เกิดจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ผลงานในอดีต สังคม วัฒนธรรม ประเพณี ภาษา ผลงานออกแบบ หรือสิ่งอื่น ๆ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ควรต่อยอดให้ผลิตภัณฑ์มีการใช้งานที่ง่ายและสะดวกขึ้น และมีขนาดที่กะทัดรัดเหมาะแก่การพกเข้าพกออก และทำความสะอาดง่าย
2. ควรเพิ่มสีสันลงบนผลิตภัณฑ์ เพื่อให้มีความน่าสนใจ และให้ความรู้สึกถึงความเป็นผักมากขึ้น
3. ควรมีรูปแบบการจัดวางที่หลากหลาย และหลายระดับ เพื่อการตอบสนองของลูกค้าที่หลากหลาย

8. เอกสารอ้างอิง

- ชลูด นิ่มเสมอ. (2553). องค์ประกอบของศิลปะ Composition of Art. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- ณรงค์ โทณานนท์. (2544). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับไม้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.
- วาสนา เจริญวิเชียรฉาย(2552).การออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้านจากวัสดุเหลือใช้: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2526). การออกแบบ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิมลอารต์.
- สงวน รอดบุญ. (2539). ศิลปะกับมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- สาคร คันธโชติ. (2547). การออกแบบผลิตภัณฑ์งานไม้. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

การออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้
Indigo dyeing bag product design, wood block printing technique

ไยตง สะเต๑ และวงศ์วรุฒม์ อินตะนัย๒*
Yaitong Satae¹ and Wongvarut Intanai^{2*}

บทคัดย่อ

การออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีคราม เทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ โดยมีแรงบันดาลใจจากลวดลายกระเบื้องโบราณ และเพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมครามจากลวดลายกระเบื้องโดยเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ โดยมีแรงบันดาลใจจากลวดลายกระเบื้องโบราณ

การออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีคราม ที่มีความเป็นเอกลักษณ์และสวยงาม เริ่มจากการถอดแบบลวดลายกระเบื้องก่อนให้เหมาะกับการปั๊มลายผ้าย้อมสีคราม ออกแบบร่างผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีคราม จำนวน 2 ชุด แล้วจึงนำแบบร่างผลิตภัณฑ์มาผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์ และทำการประเมินผล โดยศึกษาความพึงพอใจจากกลุ่มตัวอย่างเพศหญิง จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความพึงพอใจผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean)

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีความเป็นไปได้ในการผลิตจริง และมีความเหมาะสมกับบริบท

คำสำคัญ : ลวดลายกระเบื้อง, กระเป๋าผ้าย้อมสีคราม, การพิมพ์บล็อกไม้

Abstract

Indigo dyed bag product design Wood block printing techniques Have a purpose To design products, bags, indigo dyed fabric, wood block printing techniques With inspiration from ancient tile patterns And to study the satisfaction towards indigo-dyed bags from tile patterns by wood block printing techniques With inspiration from ancient tile patterns

Indigo dyed bag product design That are unique and beautiful Starting from the removal of the tile pattern before it is suitable for the indigo dyeing fabric stamping. Product sketch design, 2 sets of indigo-dyed fabric bags, and then bring the product sketch to produce a prototype. And make an evaluation The satisfaction of 30 female samples was studied. The research instrument was a satisfaction questionnaire for indigo-dyed cloth bags, wood block printing techniques. Data analysis By finding the mean (Mean)

¹ นักศึกษาหลักสูตรการออกแบบ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

² อาจารย์หลักสูตรการออกแบบ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

* Corresponding author, E-mail: wongvarut.in@skru.ac.th

The research results showed that the target group was satisfied with the indigo-dyed cloth bag product and wood block printing technique overall at high level. There is a possibility of real production. And appropriate to your taste

Keywords : Tile pattern, Indigo-dyed fabric bag, Wood block printing

1. บทนำ

ประเทศไทยได้รับวัฒนธรรมของต่างชาติเข้ามา กระเบื้องลายโบราณ ที่มีผู้นิยมใช้กันในปัจจุบันนั้น ประเทศไทยได้รับ อิทธิพลมาจากประเทศจีนและประเทศในฝั่ง ยุโรป ซึ่งได้ทำการติดต่อการค้าขายกันอยู่ในขณะนั้น กระเบื้องปูพื้นลายโบราณนั้นด้วยลวดลายที่โดดเด่นสวยงามและไม่เหมือนกระเบื้องทั่ว ๆ ไป จะมีเอกลักษณ์ในตัวของมันเองไม่ว่าจะเป็น "ลายหรือสี" และในด้านของโทนสีของกระเบื้องลายโบราณนั้น ได้บ่งบอกถึงกาลเวลาที่ผ่านไปมาในแต่ละยุคสมัยของอารยธรรมของวัตถุ " ถ้าจะเรียกว่าสิ่งนี้เป็นโบราณวัตถุที่ยังมีชีวิตอยู่เลยก็ว่าได้" ยิ่งความนิยมของกระเบื้องลายโบราณนั้นกลับมา ทำให้กระเบื้องลายโบราณนั้นพัฒนาไปด้วย สิ่งที่พัฒนาของความเป็นกระเบื้องลายโบราณ ก็คือ ความคงทน แข็งแรง และลายที่โดดเด่น ทำให้ผู้คนหลงใหลไปกับความสวยที่แตกต่างแต่ด้วยที่แตกต่างของกระเบื้องลายโบราณนั้นทำให้ความสวยงามออกมาในแบบฉบับของตัวเอง

ปัจจุบันวิธีการย้อมสีมีการปรับปรุงและพัฒนาสีสังเคราะห์ที่สะดวกต่อการใช้งานมากขึ้น อีกทั้งยังมีสีสันทันทีที่สะดวกแต่สีสังเคราะห์จากวิทยาศาสตร์บางประเภทก่อให้เกิดอันตรายทั้งผู้ย้อมและผู้บริโภคซึ่งสีส่วนใหญ่มีส่วนผสมทางสารเคมีมากเวลาใช้ไปนาน ๆ สีจะซีดลงตลอดจนมีปัญหาพิษต่อสิ่งแวดล้อม มากขึ้น ทำให้หันมาสนใจการใช้สีธรรมชาติที่ไม่ส่งผลต่อผู้ย้อมและผู้บริโภค นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การย้อมสีธรรมชาติเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านที่เกือบจะสูญหายไป พร้อมกับการพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ ซึ่งใช้สารเคมีในการย้อม แต่ในประเทศไทยยังมีผู้รู้สืบสาน และพัฒนาองค์ความรู้ในการย้อมสีธรรมชาติให้เป็นที่ยอมรับของสังคมอย่างแพร่หลาย ทั้งในระดับบุคคลชุมชนโดยได้รับการสนับสนุนทั้งจากหน่วยงานของรัฐและสถาบันการศึกษา (ปาเจรา 251 พัฒนถาบุตร, 2551 : 12) ทั้งนี้การย้อมสีที่ได้จากวัตถุดิบธรรมชาติตามแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นถึงแม้จะผ่านมาหลายปียังคงสภาพเดิมและในบางสีย้อมจากวัตถุดิบธรรมชาติบางชนิด เมื่อระยะเวลาผ่านไปกลับมีลักษณะสีเข้มขึ้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำลวดลายกระเบื้องโบราณมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบลวดลายให้ปรากฏบนผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้า และนำกระบวนการย้อมผ้าสีครามผสมผสานกับเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ เพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่ชื่นชอบผลิตภัณฑ์จากงานฝีมือ

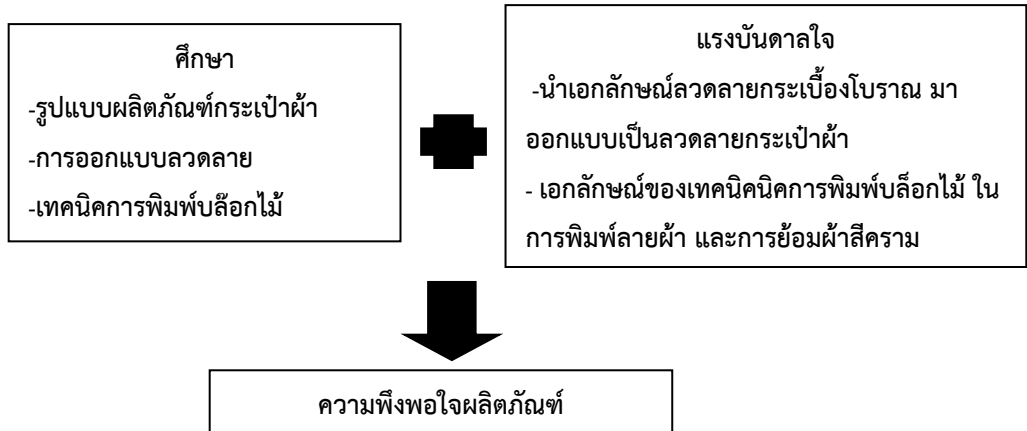
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ โดยมีแรงบันดาลใจจากลวดลายกระเบื้องโบราณ
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมครามจากลวดลายกระเบื้องโดยเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ โดยมีแรงบันดาลใจจากลวดลายกระเบื้องโบราณ

3. กรอบแนวคิดของงานวิจัย

รูปที่ 1 แผนผังแสดงกรอบแนวคิดในงานวิจัย

ที่มา : นักวิจัย, 2563

ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้า ตามสมัยนิยมซึ่งได้สำรวจความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคถึงรูปแบบกระเป๋าที่กำลังเป็นที่นิยม ศึกษาการออกแบบลวดลายสำหรับนำมาเป็นการแก้ปัญหาพื้นที่ว่างของกระเป๋าผ้าย้อมสี รวมถึงเทคนิคที่นำมาใช้ในการทำลวดลายบนกระเป๋าผ้า ซึ่งได้นำเทคนิคการพิมพ์ผ้าด้วยบล็อกไม้พิมพ์ลาย เมื่อศึกษากระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมครามแล้วนั้น ผู้วิจัยได้นำแรงบันดาลใจในการออกแบบลวดลายมาจากลายกระเบื้องโบราณมาออกแบบจัดองค์ประกอบของลวดลายใหม่ให้เหมาะกับพื้นที่ว่างของกระเป๋าผ้า และด้วยเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ที่มีเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากการพิมพ์ลายด้วยเทคนิคอื่น ๆ เช่น แม่พิมพ์โลหะหรือการพิมพ์ด้วยเครื่องพิมพ์ผ้า ซึ่งแม่พิมพ์ไม้มีราคาต้นทุนที่ต่ำ และเอกลักษณ์การแตกลายของลายพิมพ์ที่ได้ สีย้อมจะไหลตามลายแตกซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแม่พิมพ์ไม้ หลังจากนั้นนำผ้าพิมพ์ลายย้อมสีครามมาผลิตเป็นต้นแบบกระเป๋าผ้า พร้อมทั้งศึกษาความพึงพอใจของกระเป๋าผ้าต่อกลุ่มเป้าหมาย เพื่อได้ข้อมูลสำหรับการพัฒนา รูปแบบกระเป๋าผ้าเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ต่อไป

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทั่วไปและรูปแบบผลิตภัณฑ์ชุดกระเป๋าผ้าย้อมสีครามจากธรรมชาติจากการพิมพ์บล็อกไม้ ข้อมูลทั่วไปการทำมัดย้อมแนวความคิดและกระบวนการในการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยออกแบบลวดลายแรงบันดาลใจจากลายกระเบื้อง

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อใช้ในการออกแบบ หลังจากที่ได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานแล้ว ผู้วิจัยก็ได้วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดแนวคิดและขอบเขตในการออกแบบผลิตภัณฑ์ซึ่งในการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดกระเป๋าผ้าย้อมสีครามจากธรรมชาติจากการพิมพ์บล็อกไม้ ในครั้งนี้กำหนดแนวคิดและขอบเขตในการออกแบบผลิตภัณฑ์ คือผลิตภัณฑ์ชุดกระเป๋าผ้าย้อมสีครามธรรมชาติจากการพิมพ์บล็อกไม้ ที่มีเอกลักษณ์ และมีสวยงาม จากการที่ได้สอบถามความต้องการด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ชุดกระเป๋าผ้าย้อมสีครามจากธรรมชาติจากการพิมพ์ จากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นเพศหญิงช่วงอายุระหว่าง 18-50 ปี โดยการสุ่มแบบเจาะจง

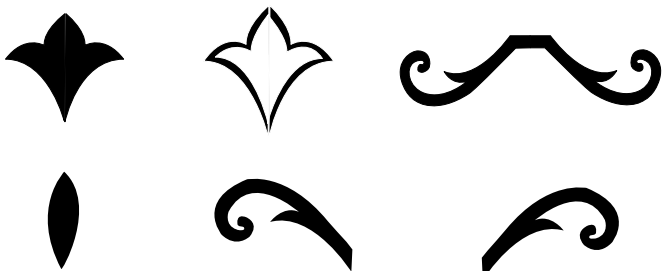
ขั้นที่ 3 การออกแบบ หลังจากที่ได้ข้อสรุปเพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดกระเป๋าอ้อมสีครามจากธรรมชาติโดยการพิมพ์บล็อกไม้โดยใช้ย้อมครามแล้วผู้วิจัยได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์และประมวลความคิดจากข้อมูลที่รวบรวมออกแบบและร่างแบบตามแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์จำนวน 2 ชุด

1. Mood Board มีแนวคิดในการออกแบบ คือ การออกแบบได้แรงบันดาลใจมาจากลายกระเบื้อง ของภูเก็ตซึ่งเป็นลายกระเบื้องโบราณที่มีชื่อเรียกกระเบื้องซีกริต หรือ กระเบื้องซีเมนต์พิมพ์ลายกระเบื้องซีกริตเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นมากสำหรับการตกแต่งซิโน-โปรตุกีส ซึ่งเป็นการตกแต่งผสมผสานระหว่างตะวันตก และตะวันออก ผู้วิจัยจึงเออลายมาทำเป็นลายบนกระเป๋า

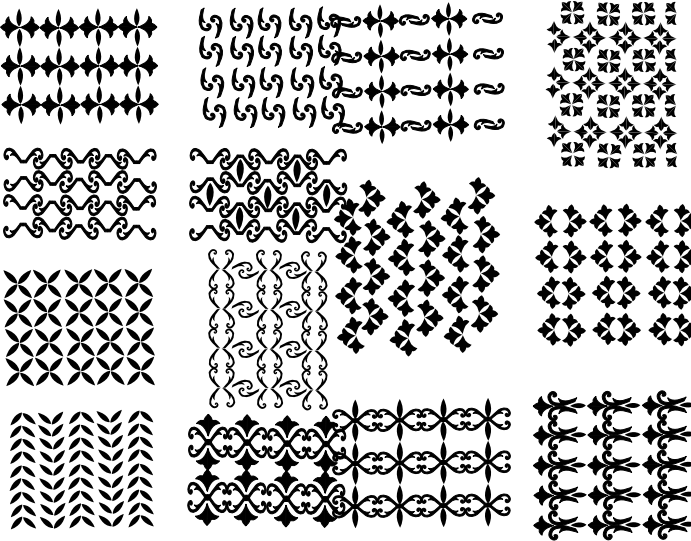
รูปที่ 2 ภาพ Mood Board
ที่มา : นักวิจัย. 2563

การพัฒนาการออกแบบลวดลาย

ที่มาของลาย	แบบร่าง
 <p>กระเบื้องโสสุโก้ ลวดลาย ซีย่า-น้ำเงิน (ZIYA-BLUE)</p>	 <p>การตัดทอนลาย นำองค์ประกอบของลายกระเบื้องบางส่วนมาทำเป็นบล็อกไม้</p>

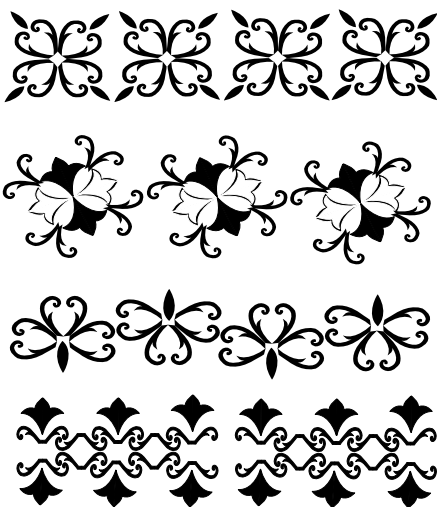
รูปที่ 3 ภาพการถอดลวดลาย
ที่มา : นักวิจัย. 2563

การพัฒนา	รายละเอียด
	<p>การพัฒนาของลาย เช่น นำต้นแบบลายที่ได้ตัดทอน มาต่อกันเป็นชุดอย่างสม่ำเสมอ</p>

รูปที่ 4 ออกแบบลวด ลายที่ 1

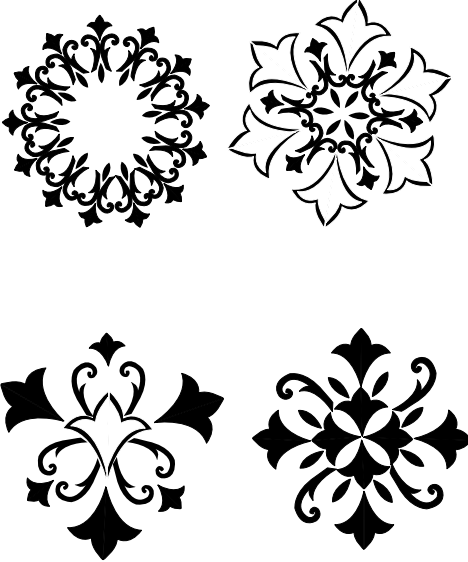
ที่มา : นักวิจัย. 2563

การพัฒนาลายที่ 2	รายละเอียด
	<p>การพัฒนาของลาย เช่น นำต้นแบบลายที่ได้ตัดทอน มาจัดวางลายเป็นลายหมุนรอบจุด และได้จัดวางลายสลับบนล่างเพื่อให้เกิดลายต่างกัน</p>

รูปที่ 5 ออกแบบลวด ลายที่ 1

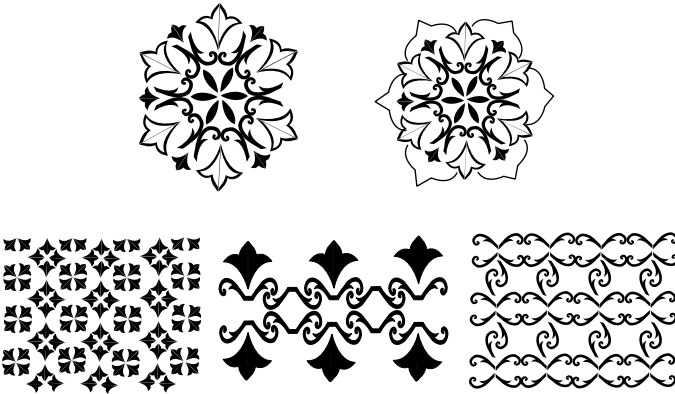
ที่มา : นักวิจัย. 2563

การพัฒนาลายที่ 3	รายละเอียด
	<p>การพัฒนาของลาย เช่น นำต้นแบบลายที่ได้ลดทอน มาจัดวางลายเป็นลายหมุนรอบจุด แต่ละของลายวางรูปแบบต่างกันเพื่อเกิดลายที่ไม่เหมือนกัน</p>

รูปที่ 6 ออกแบบลวด ลายที่ 3

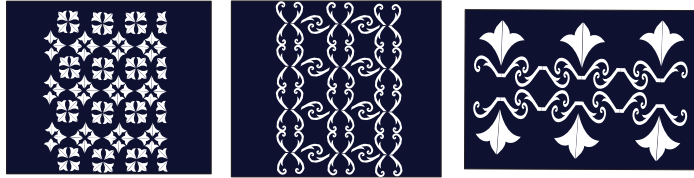
ที่มา : นักวิจัย . 2563

ลายที่ถูกเลือก	รายละเอียด
	<p>ได้นำแบบลายที่ผู้ประการถได้ คัดเลือกมา 5 แบบเพื่อพัฒนาต่อเป็นผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าอ้อมครามเพื่อให้มันสมบูรณ์แบบมากขึ้น</p>

รูปที่ 7 ลายที่ถูกเลือก ลายที่ 4

ที่มา : นักวิจัย . 2563

ขั้นที่ 4 การคัดเลือกแบบ หลังจากที่ได้ออกแบบร่างผลิตภัณฑ์เซตกระเป๋าอ้อมครามจากธรรมชาติโดยการพิมพ์บล็อกไม้จากลายกระเบื้อง โดยออกแบบผลิตภัณฑ์จำนวน 2 ชุด แล้วผู้วิจัยได้นำแบบร่างผลิตภัณฑ์เซตกระเป๋าอ้อมครามจากธรรมชาติจากการพิมพ์บล็อกไม้ไปให้กลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 คน ประเมินและเลือกรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมและสามารถผลิตได้จริง

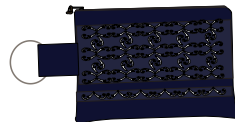

รูปที่ 8 แบบร่างลวดลายที่คัดเลือก
ที่มา : นักวิจัย. 2563

ขั้นที่ 5 การพัฒนาแบบ หลังจากได้แบบผลิตภัณฑ์เซตกระเป๋าอ้อมสี่ครามจากธรรมชาติโดยการพิมพ์บล็อกไม้ที่คัดเลือก จำนวน 2 ชุด อย่างเช่น กระเป๋าสะพาย กระเป๋าตั้ง กระเป๋าสะพายข้างสายยาว กระเป๋าถือทรงสี่เหลี่ยม กระเป๋าถือทรงกลม กระเป๋าถือแบบทรงตัว U แล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์เพื่อนำไปสู่กระบวนการสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์

กระเป๋าสะพายข้าง

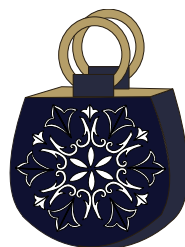
กระเป๋าตั้ง

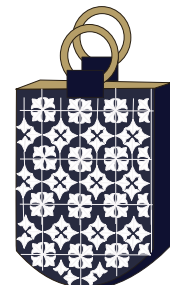
กระเป๋าสะพายข้างสายยาว

กระเป๋าถือทรงสี่เหลี่ยม

กระเป๋าถือทรงกลม

กระเป๋าถือแบบทรงตัว U

รูปที่ 9 แบบร่างลวดลาย ที่คัดเลือกรูปแบบที่3
ที่มา : นักวิจัย. 2563

กระบวนการผลิต

ลำดับ	รูปภาพ	รายละเอียด
1		1. นำบล็อกไม้ มาพิมพ์ลงบนผ้า
2		2. นำผ้าที่ได้ปั๊มไว้แล้วมาย้อมสีคราม ย้อมจนกว่าผ้ามันจะเข้ม และนำผ้ามาตากให้แห้ง
3		3. เมื่อเอาเทียนออกแล้วนำมาตัดเป็นแพทเทิร์นกระเป๋า
4		4. นำมาเย็บเป็นรูปทรงกระเป๋า
5		5. แบบกระเป๋าที่สมบูรณ์

รูปที่ 10 ขั้นตอนกระบวนการผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้า

ที่มา : นักวิจัย. 2563

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- 1.ชี้แจงรายละเอียดและข้อตกลงเบื้องต้น วัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูลให้กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
- 2.นำแบบสอบถาม มาสอบถามความพึงพอใจสำหรับการทำแบบสำรวจความพึงพอใจและความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน โดยกลุ่มตัวอย่างทำแบบประเมินความพึงพอใจต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ โดยแบบประเมินแบ่งออกเป็น 2 ด้านประกอบด้วย
  1. ด้านข้อมูลทั่วไป และ 2. ระดับความพึงพอใจและความคิดเห็นต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการประเมินตามแบบสำรวจความพึงพอใจ การออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้วิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. สรุปผลการวิจัย

ออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ โดยมีแรงบันดาลใจจากลวดลายกระเบื้องโบราณ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามจากธรรมชาติโดยเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้

ในการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามจากธรรมชาติโดยเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ โดยมีแรงบันดาลใจจากลวดลายกระเบื้องโบราณ ในครั้งนี้กำหนดแนวคิดและขอบเขตในการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดกระเป๋าผ้าย้อมสีครามจากธรรมชาติโดยเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ที่มีความเอกลักษณ์ และแรงบันดาลใจจากลายกระเบื้องโบราณ ซึ่งเป็นลายกระเบื้องสุโขทัย ลวดลาย สียา-น้ำเงิน มาถอดแบบใหม่ที่เหมาะสมกับรูปทรงของผลิตภัณฑ์กระเป๋า โดยนำองค์ประกอบของลายกระเบื้องบางส่วนมาทำเป็นบล็อกไม้มาตัดทอน ต่อกันเป็นชุดอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งได้การพัฒนาการออกแบบของลาย ออกเป็น 2 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 การออกแบบลายที่ได้ตัดทอน มาจัดวางลายเป็นลายหมุนรอบจุด และได้จัดวางลายสลับบนล่างเพื่อให้เกิดลายต่างกัน และ ชุดที่ 2 การออกแบบลายที่ได้ตัดทอน มาจัดวางลายเป็นลายหมุนรอบจุด แต่ละของลายวางรูปแบบต่างกันเพื่อเกิดลายที่ไม่เหมือนกัน

เมื่อได้แบบลวดลายสำหรับทำแม่พิมพ์บล็อกไม้ เพื่อเข้าสู่กระบวนการพิมพ์ลายลงบนผ้า และย้อมสีครามสำหรับนำไปผลิตเป็นต้นแบบกระเป๋าผ้า โดยโครงสร้างของกระเป๋าใช้ผ้าย้อมครามเป็นหลักและมีวัสดุอื่นประกอบ เช่น หนัง เป็นต้น ตัดเย็บโดยใช้เทคนิคควิลท์ซึ่งหลักการของควิลท์คือ ต้องมี 3 ชั้น ติดกันเสมอ ชั้นแรก คือแผ่นตกแต่ง เป็นส่วนที่ออกแบบให้มีสีสันและลวดลายสวยงาม ชั้นที่สอง คือ ชั้นให้ทำเป็นแผ่นเพื่อให้ส่วนกลาง ชั้นที่สาม คือ แผ่นรองหลัง คือ ชั้นที่ประกบปิดทับด้านหลัง และนำทั้ง 3 ส่วนนี้มาเย็บรวมกัน ตรึงด้วยด้ายเป็นลวดลายสวยงาม และเพื่อให้มีความคงทนของ ในการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมครามครั้งนี้ผู้วิจัยนำผ้ารูปร่างของลายกระเบื้องมาต่อกันให้เกิดเป็นลวดลายที่สวยงาม เป็นผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมคราม

รูปที่ 12 ต้นแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมครามพิมพ์ลายด้วยบล็อกไม้

ที่มา : นักวิจัย. 2563

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมครามจากลวดลายกระเบื้องโดยเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ โดยมีแรงบันดาลใจจากลวดลายกระเบื้องโบราณ

ผลจากการศึกษาความพึงพอใจผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้

การวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ จากการทำแบบประเมินของกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน ผู้วิจัยได้จัดทำแบบประเมินออกเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้บริโภค

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลจากการสอบถามความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ นำเสนอในรูปแบบของตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามการวิจัย

รายการ	จำนวน (N=30คน)	ร้อยละ
เพศ		
1. ชาย	-	-
2. หญิง	30	100
รวม	30	100
อายุ		
1. ต่ำกว่า 30 ปี	18	60
2. 31-40 ปี	8	27
3. 41-50 ปีขึ้นไป	4	13
รวม	30	100
การศึกษา		
1. ปริญญาตรี	27	90

2. ปริญญาโท	3	10
รวม	30	100
อาชีพ		
1. นักศึกษา	6	20
2. รับราชการ	12	40
3. พนักงานบริษัท	9	30
4. อื่นๆ	3	10
รวม	30	100

ที่มา : นักวิจัย. 2563

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์พบว่า 1) เพศ เพศหญิง 30 คน ร้อยละ 100 2) อายุ ต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 18 คน ร้อยละ 60 รองลงมาคืออายุ 31-40 ปี จำนวน 8 คน ร้อยละ 27 และอายุ 41-50 ปีขึ้นไป จำนวน 4 คน ร้อยละ 13 3) การศึกษา ระดับปริญญาตรี จำนวน 27 ร้อยละ 90 และปริญญาโท จำนวน 3 ร้อยละ 10 4) อาชีพ นักศึกษา ข้าราชการ จำนวน 12 คน ร้อยละ 40 พนักงานบริษัท จำนวน 9 ร้อยละ 30 การศึกษา จำนวน 6 คน ร้อยละ 20 และรองลงมา คือ อื่น ๆ จำนวน 3 ร้อยละ 10

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. มีประโยชน์ใช้สอยและเหมาะสมในการทำงาน	4.3	0.3	มาก
2. มีความเหมาะสมในการเลือกใช้วัสดุ	3.9	0.3	มาก
3. ความสวยงามของผลิตภัณฑ์	4.6	0.3	มากที่สุด
4. มีความเป็นไปได้ในการผลิต	4.6	0.3	มากที่สุด
5. จำหน่ายได้ในท้องตลาด	3.8	0.3	มาก
รวม	4.24	0.3	มาก

ที่มา : นักวิจัย. 2563

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.24 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.34 แต่เมื่อดูรายละเอียดพบว่า ความสวยงามของผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.6 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.3 รองลงมา มีความเป็นไปได้ในการผลิตอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.6 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.3 มีประโยชน์ใช้สอยและเหมาะสมในการทำงานอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.3 มีความ

เหมาะสมในการเลือกใช้วัสดุ ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.9 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.3 จำหน่ายได้ในท้องตลาดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.8 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.3 ตามลำดับ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้จากกลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 คน พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีความเป็นไปได้ในการผลิตจริง และมีความเหมาะสมกับรสนิยมของกลุ่มผู้บริโภค

6. สรุปอภิปราย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้ ผลการออกแบบผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ ครั้งนี้กำหนดแนวคิดและขอบเขตในการออกแบบผลิตภัณฑ์ คือ ออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋า กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ ที่มีความทันสมัย สวยงาม มีจุดเด่น และมีเอกลักษณ์ ลวดลายที่เลือกใช้ในการมัดย้อม คือ “ลายกระเบื้อง” โดยนำมาถอดแบบลายให้เหมาะกับการย้อม ได้เป็นผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ ที่เหมาะสมกับกลุ่มวัยทำงานจำนวน 2 ชุด การสร้างลวดลายผ้ามัดย้อมแบบพื้นฐานมีอยู่ 3 แบบ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ คณะนึ่ง จันทรศิริ (2544 : ออนไลน์) ซึ่งจากการวิจัยได้นำเทคนิคการสกัดสีแบบเย็นมาใช้ในการผลิตสีจากวัสดุธรรมชาติเพื่อย้อมผ้า ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นันทิพย์ หาสิน (2552 : ออนไลน์) ที่ศึกษาวิจัย การศึกษากระบวนการสกัดสีธรรมชาติจากพืชเพื่องานย้อมผ้า พบว่า มีการสกัดสี 2 วิธี คือ การสกัดสีแบบร้อนโดยวิธีการต้มและการสกัดสีแบบเย็นโดยวิธีการหมัก การเลือกใช้วิธีการ สกัดสีแบบเย็นหรือแบบร้อนนั้นคำนึงถึงคุณลักษณะของพืช ส่วนต่างๆที่ให้สีของพืช เป็นต้น จากการศึกษาการสกัดสีธรรมชาติจากงานวิจัยต่าง ๆ พบว่าส่วนใหญ่นิยมสกัดสีแบบร้อน โดยวิธีการต้ม เพื่อสกัดสารให้สีในพืชออกมา ปริมาณความเข้มข้นของสี ขึ้นอยู่กับอัตราส่วนของการสกัดสี เวลาในการหมัก หรือย้อมของวัสดุนั้น ๆ ลวดลายที่เกิดการมัดย้อมขึ้นอยู่กับกรรมวิธี สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เสาวนิตย์ กาญจนรัตน์ (2543 : ออนไลน์) ที่ศึกษาวิจัย การออกแบบลวดลายหัตถกรรมผ้ามัดย้อมด้วยสีเคมีและสีธรรมชาติ พบว่า หลักการสำคัญในการทำมัดย้อม คือ ส่วนที่ถูกมัดคือส่วนที่ไม่ต้องการให้สีติด ส่วนที่เหลือหรือส่วนที่ไม่ได้มัดคือส่วนที่ต้องการให้สีติด การมัดเป็นการกันสีไม่ให้สีติด และความแน่นของการมัด กรณีแรก มัดมากเกินไปจนไม่เหลือพื้นที่ให้สีแทรกซึมเข้าไปได้เลย ผลที่ได้ก็คือ ได้สีขาวของเนื้อผ้าเดิม อาจมีสีย้อมแทรกซึมเข้ามาได้เล็กน้อย อย่างนี้เกิดลายน้อย กรณีที่สอง มัดน้อยเกินไป เหลือพื้นที่ให้สีย้อมติดเกือบเต็มผืน อย่างนี้เกิดลายน้อย เช่นกัน ทั้งผืนมีสีย้อมแต่แทบไม่มีลายเลย กรณีที่สาม มัดเหมือนกันแต่ไม่แน่นอย่างนี้เท่ากับไม่ได้มัดเพราะหากมัดไม่แน่นสีก็จะแทรกซึมผ่านเข้าไปได้ทั่วทั้งผืน การใช้อุปกรณ์ช่วยในการหนีบผ้าแล้วมัด เพื่อให้เกิดความแน่นและเกิดลวดลายตามแม่แบบที่ใช้หนีบ ดังนั้นลายสวยเพียงใดขึ้นอยู่กับวิธีการออกแบบแม่แบบที่จะใช้หนีบด้วย และความสม่ำเสมอของสีย้อม สีย้อมที่ติดผ้าจะสม่ำเสมอขึ้นอยู่กับอุณหภูมิความร้อนนำผ้าลงย้อม และการกลับผ้าไปมา

และจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ จากกลุ่มผู้บริโภค พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยพึงพอใจด้านสีสันทันและลวดลายสวยงาม มีความประณีต มีความคงทนแข็งแรง โครงสร้าง และรูปทรงสวยงาม ด้านประโยชน์ใช้สอย ใส่สิ่งของได้ปริมาณมากและหลากหลาย มีความสะดวกในการหยิบหรือใส่สิ่งของ ป้องกันการเกิดความเสียหายของสิ่งของได้ และด้านกลุ่มเป้าหมายทางการตลาด มีความเป็นไปได้ในการผลิตจริง และมีความเหมาะสมกับรสนิยมของกลุ่มวัยทำงาน และผลการวิจัยก็ถือ

ว่าเป็นประโยชน์กับผู้วิจัยในการนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น ผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ มีความแปลกใหม่เหมาะสมกับสภาพความต้องการของผู้บริโภค

การวิจัยในครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยมีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคและหลักการย้อมผ้า วิธีการสกัดสีจากวัสดุธรรมชาติ ด้วยตัวทำปฏิกิริยาต่าง ๆ แนวทางในการที่จะนำไปปรับใช้กับการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าย้อมสีครามเทคนิคการพิมพ์บล็อกไม้ ได้ต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ผู้วิจัยยังสามารถนำเทคนิคการย้อมโดยการสกัดสีจากธรรมชาติมาใช้ในการออกแบบลวดลายของผ้าหรือลวดลายอื่นๆเพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์ได้ โดยเลือกใช้วัสดุในท้องถิ่น เพื่อเป็นการฟื้นฟูธรรมชาติและเป็นส่วนหนึ่งในการสืบสานภูมิปัญญาให้คงอยู่ สร้างรายได้ และพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ออกสู่ท้องตลาดสากลได้ในอนาคตต่อไป

7. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การออกแบบและพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมครามสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในรูปแบบประเภทอื่น ๆ ได้
2. ควรศึกษาเทคนิคการออกแบบลวดลายและการจัดวางองค์ประกอบลวดลายผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมครามที่สามารถนำไปใช้ในระบอบอุตสาหกรรมได้
3. ควรมีรูปแบบ รูปทรง หรือแพทเทิร์นที่มีความแตกต่างจากท้องตลาดทั่วไป
4. ควรมีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างให้มีจำนวนหลากหลาย และมีจำนวนมากกว่าที่กำหนดในการวิจัย เพราะจะได้กลุ่ม ตัวอย่างที่มีประสิทธิภาพนำมาใช้ในการวิจัย

8. เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (2541). การฟื้นฟูการย้อมสีครามธรรมชาติ. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

โกศล พิณกุล. (2550). เทคนิคการทำผ้าบาติก. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ชัตติยา มลิวรรณ. (2548). ความรู้เรื่องการย้อมสี. สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา วิทยาลัย วิทยาเขตภาคใต้.

คะนิง จันท์ศิริ (2544) ผลการวิจัยการสร้างลวดลายผ้ามัดย้อมแบบพื้นฐาน สืบค้นวันที่ 26 มีนาคม 2563 จาก <http://www.journal.rmutt.ac.th/index.php/arts/article/view/1656/1049>

ดุขฎิ สุนทรารชุน. (2536). การออกแบบลายพิมพ์ผ้า. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

นันทา โรจนอุดมศาสตร์. (2549).เอกสารคำสอน รายวิชา เทคนิคการย้อมสี. ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

นันทิพย์ หาสิน (2552) ผลการวิจัยเทคนิคการสกัดสีแบบเย็นมาใช้ในการผลิตสีจากวัสดุธรรมชาติเพื่อย้อมผ้าสีสับสัน วันที่ 26 มีนาคม 2563 จาก http://www.northern.ac.th/north_research/p/document/file_1490836639

ภัทรานิชฐ สิทินพพันธ์ และคณะ. (2557) การพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์ต้นแบบผ้ามัดย้อมด้วยการย้อมจากสีธรรมชาติ [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์]. วารสารวิชาการราชภัฏตะวันตก, 9(1), 81-89.

ศุภฤกษ์ ทองประยูร. (2542). บาติกแฟนท์. เอกสารอัดสำเนา.

อ้อยทิพย์ ผู้พัฒนา และมาลา ฤทธิ์นิม. (2555). ศิลปะงานตัดต่อผ้าและการปักตกแต่งลวดลายสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ เสื้อผ้า. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

การประชุมวิชาการระดับชาติ

“ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้งที่ ๑”

วันที่ 15-16 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ภาคผนวก

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาผลงานวิจัย บทความวิชาการ

1. กลุ่มภาษาและวรรณกรรม

รองศาสตราจารย์สว่างจิตต์ พงศ์ศรีวัชร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
รองศาสตราจารย์เถกิง พันธุ์เถกิงอมร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เตือน พรหมหมเมศ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรฤต นิลวานิช	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสภณ ชัยวัฒนกุลวานิช	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์จรูญศักดิ์ บัญญาพิทักษ์	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิทธิราชย์ นันชนันต์	มหาวิทยาลัยนครพนม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์จารุวรรณ หนูช่วย	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อดิศา เบญจรัตน์านนท์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฐยาภรณ์ วรรณศกตยานันต์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญชู ภูศรี	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
อาจารย์ ดร.ศุภพร สุวรรณภักดี	สถาบันดนตรีกัลยาณีวัฒนา
อาจารย์ ดร.สมฤดี คงพุด	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อาจารย์ ดร.อรุรัตน์ ปานรอด	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
อาจารย์ ดร.ณัฐิกา บุญรัมย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
อาจารย์ ดร.นิติตา ฤทธาภิรมย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
อาจารย์ ดร.สลิลลา เพ็ชรทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
อาจารย์ ดร.จริยา หนูดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
อาจารย์ ดร.ปนัดดา ศิริพาณิชย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

2. กลุ่มวัฒนธรรมในลักษณะอื่น ๆ

รองศาสตราจารย์ ดร.สีบพงศ์ ธรรมชาติ	สถาบันทักษิณคดีศึกษา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภรัตน์ เพชรสกุลวงศ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤมล ศิลปชัยศรี รัตนโกสินทร์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ มะลิตัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์จ่านงค์ แรกพินิจ	สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรากร พูลสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วสิน ทับวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญพักตร์ นภากุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศลักษณ์ ทองขาว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์จรูญศักดิ์ บุญญาพิทักษ์	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
อาจารย์ ดร.ธิตีพัทธ์ บุญปก	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อาจารย์ ดร.วรพจน์ ปานรอด	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อาจารย์ ดร.รุ่งทิพย์ แซ่แต้	มหาวิทยาลัยทักษิณ
อาจารย์ ดร.ศุภฤกษ์ เวศยาสิรินทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
อาจารย์ ดร.ศราณี เวศยาสิรินทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
อาจารย์ ดร.พิมพ์ใจ พรหมสุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
อาจารย์ ดร.จริยา หนูดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
อาจารย์ ดร.ปิยะนุช พรประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
อาจารย์ ดร.มรกต ดิษฐาอภิชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
อาจารย์ ดร.คณินิจต์ หนูเข็ก	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
อาจารย์ ดร.สุพรรณิ เขียวช่อม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
อาจารย์ ดร.บรรจง ทองสร้าง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
อาจารย์ ดร.ปนัดดา ศิริพานิชย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
อาจารย์ ดร.กิตติธัตต์ ญาณพิสิษฐ์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

3. กลุ่มศิลปะ งานช่าง และงานออกแบบ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติ พิมพ์เสน	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภชัย ศรีขวัญแก้ว	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชา ศิลปะชัยศรี รัตนโกสินทร์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภฤกษ์ ทองประยูร	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิทธิกร เทพสุวรรณ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤทธิ วัฒนภู	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศศิธร วิศพันธ์ุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์จุไรศิริ ชูรักษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปณิตตา วรศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สารภี จุลแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

อาจารย์ ดร. รื่นฤทัย รอดสุวรรณ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
อาจารย์ ดร. วรพจน์ ปานรอด	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อาจารย์ ดร. กำธร เกิดทิพย์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อาจารย์ ดร. พีรพงษ์ พันธะศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
อาจารย์ ดร. มรกต ดิษฐาอภิชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
อาจารย์ ดร. ชนกิตต์ ณะสุข	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อาจารย์ ดร. กิตติธัตต์ ญาณพิสิษฐ์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

4. กลุ่มนาฏ-ดุริยศิลป์และงานสร้างสรรค์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัชรินทร์ สันติอัฐวรรณ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรศักดิ์ ผดุงเศรษฐกิจ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทรฤทัย กันตะกนิษฐ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนียา ศัญหะชา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จรรย์สมร ผลบุญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กรฤต นิลวานิช	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์กฤติยา ชูสงค์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วีระศักดิ์ อักษรถึง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์จตุติกา โกศลเหมมณี	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรวรรณ โภชนาธาร	มหาวิทยาลัยทักษิณ
อาจารย์ ดร. เจษฎา เนตรพลับ	วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย
อาจารย์ ดร. ไกรลาส จิตรกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาจารย์ ดร. นัฏภรณ์ พูลภักดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
อาจารย์ ดร. ชลาลัย วงศ์อารี	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
อาจารย์ ดร. ชุมพล ชะนะมา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
อาจารย์ ดร. ณัฐริกา บุณย์ศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
อาจารย์ ดร. พิมพ์วิภา บุรวัฒน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์ผลงานวิจัย บทความวิชาการ

1. กลุ่มวรรณกรรมและภาษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิตยา ธัญญาภณิษฐ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

อาจารย์ ดร.อุรารัตน์ ปานรอด

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

2. กลุ่มวัฒนธรรมในลักษณะอื่น ๆ

รองศาสตราจารย์ ดร.สีบพงศ์ ธรรมชาติ

สถาบันทักษิณคดีศึกษา

อาจารย์ ดร.บรรจง ทองสร้าง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

3. กลุ่มศิลปะ งานช่าง และงานออกแบบ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อ้อยทิพย์ พลศรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติ พิมเสน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

4. กลุ่มนาฏศิลป์และศิลปะการแสดง

รองศาสตราจารย์พิเศษ ดร.บุปผาชาติ อุปถัมภ์นรากร

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

รองศาสตราจารย์ ดร.สาวิตร พงศ์วัชร

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

